

11111111

11111111

11111111

11111111

PRIMÀ SECUNDÆ PARTIS
Summæ Theologiæ

S. THOMAE DE AQUINO

DOCTORIS ANGELICI, FACULTAD
DE
TEOLOGIA
Univ. de Deusto
BILBAO
ORDINIS PRAEDICATORVM.

De { Ultimo fine humane vite.
Virtutibus, & Vitijs in genere.

CVM COMMENTARIIS R. D. D. THOMÆ DE VIO
CAIETANI, CARDINALIS S. XISTI.

Quæ verò cum in textu, cum in Commentarijs Quaestionum, & Articulorum continentur.
Quatuor sequentes INDICES aptissime dilucidant.

Theologorum autem disputantium citationes, sicut in frontispicio totius Summæ apparet, ad
maiores studiosorum commoditates, nunc diligentissime
IN LUCEM EDITÆ.

Eiusdem verò S. Tho. De Præscientia, & Prædestinatione Tractatu in fine posito.

VENETIIS, APVD IUNTAS
M D LXXXVIII.

Cum Licentia Superiorum, ac Priuilegijs.
Ivan Antonij Giamaf. Impressor.

IN PRIMA SECUNDÆ HABENTVR.

*Commentaria Reuerendissimi Cardinalis S. Sisti D. Th. doctrinam
explicantia,
Et Quæstio S. D. De Præscientia, & Prædestinatione.*

AD REVERENDISSIMVM
IN CHRISTO PATREM,
ET D. D. NICOLAVM DE FLISCO,
S. R. Ecclesiæ Episcopum Cardin. Sabinensem.

*Thomæ De Vio Caietani, tunc Prædic. ordinis Generalis Magistri, nunc
Sancti Xisti presbyteri Cardinalis, in Primæ Secundæ D. Thomæ
Aquinatis Commentarios.*

P R Æ F A T I O.

VI Orthodoxam Ecclesiam Reuerendissime in Chri-
sto Pater, pomarium esse cultissimum fecundisque
arboribus confutum dixerint, non modo eos non
aberrare vsquam, sed rectissime etiam sentire con-
tenderim; quippe qui à principe illo uatum Moise,
in ipsis prope historiae suæ foribus assertum hoc pro-
palam fore, ac procul, ab ænigmatibus esse non ambigant. Neque enim
aliud paradysus ille a Deo plantatus, aquis irriguus plantis pomiferis con-
futus, in quo & primus est homo positus, quàm Christi refert Eccle-
siam, baptismi fonte vitæque arbore (quæ Christus est) tum diuorum
hominum disciplinis, illustrium plantarijs exornatam. In hunc, cum
multi ad eximendam famem, capiendaque pocula passim adcurrant,
accessi & ego, & mea sponte cupidus, tum maxime ab Aquinate Salo-
mone (ita enim appellare libet) accitus (quis enim tam mentis inops, ac
stolidus, ut aduocantem ad conclusum hortum dilectos suos, ut come-
dant fructus pomorum suorum, non libenter audiat, non gradu concito
sequatur?) accessi. Neque nuper solum, sed quàm primum mihi per
ætatem licuit ac sub opacis procerae illius ac feracis arboris ramis, pro-
cul a sæculi curis, procul a passionum aestibus recreatus, ad radices diu
admirans potius arboris celsitudinem, pomorumque copiam ac suau-
tatem, quam delibens admodum, fessitavi: ubi vero auctis viribus illam
conscendi, pomaque ad libitum colligens, degustavi, tantus me subito
illorum amor incessit, ut non diebus, non noctibus, a legendis illis ac vo-
randis abstineam. Sed qui me voluptate hac affectum meror inuaserit,
nescio, dum exceptis, paucis, reliquos vel in mādendis siliquis, vel estrin-
gendi glandibus occupatos, a nostræ procul arboris dulcedine video

confutasse. Quam ego rem nō aliunde puto, q̄ ex infirmis viribus, neq; ad censum commodis prouenire, cū simile veri nullo pacto fiat, vt vbertatem tantam negligerent. Hos itaque, Pater amplissime miseratus, cum nobis ipsis tantum nati non simus, curauit, collectis pomis ac prebitis, ne ieiuni ac famelicientes interirent. Quod cum aliās in lucubrationibus meis effecissem, idem nunc in Commentarijs in Secundę Primā, ea potissimum ratione feci, quod præter illius præstantiā, tum in Theologia, tum in ea Philosophiæ parte, quę de moribus agit, hic mihi Liber ita videbatur esse omnibus necessarius, vt absq; illo fieri, vel ingenti cum iactura, vel nullo modo posset. Complectitur enim prima illa rerum capita, sine quibus aut caliges in cæteris, opus est, aut cæcutias. Adde & utilitatem, quæ tāta in illo est, vt a cunctis simul ordinibus, ad hunc sit quasi ad petennem ac lymphidum fontem adcurrentum. Quis etenim Doctorum, sine Thoma, non aridus videri poterit ac ieiunus? Quis sacerdotū non Baculo Aquinatis innixus, in expiandis peccatis populorum, non saepe cespitabit? Eneruati proculdubio erūt, ac sine uiribus absq; hoc de pulpitis declamātes, in tantaq; legum affluentia, periti Cæsarei, Pontificijq; Iuris inopes & egētes. Sicuti vero Aquinatis Thomæ inter Prædicatores principis, fructus decerpere nullus debuit, prius quā Caietan. Thomas in Prædicatorij gregis specula cōstitutus, ita profecto a nullo melius accipiendi sunt, atq; auidius comedendi, quam ab eo, qui Prædicatores tanta est charitate complexus, vt bonos in illis mores consummans, nunc restituens collabentes, in fouendis protegendisq; illis, & omnibus præstet, & a nemine superetur. Accedit, quod nobilissimi viri, ac supra fidē doctissimi (qualis est Aquinas noster) nobilissimo in primis & inter eruditos quotidie uictitanti, Commentaria iure quodam debita uidentur. Quæ duo, q̄ pari nexu in te vnū coiuerint, nō hominibus iam, sed ipsis et si licet brutis ac lapidibus colliquefcit. Possemq; ego stolidior aliquādo forsitam uideri, si amorem tuum ac studium in eruditos uiros, si et familiæ tuæ, tum Pontificibus summis, tum longo Senatorum agmine (quanto. s. nullā in toto Christiano orbe reperias) exornatæ, recēdere laudes parauero. Superest, Reuerendissime pater ac domine, vt qū neq; aurum neq; argentum mihi est, ac si maxime adesset (ea tua est integritas, quæ ad colluentia solum ista & fluxa non inhiet) vt hæc mea munera, ea qua dantur fronte, recipias & calathi tenuitatem, ipsorum fructuum, quos tibi nunc damus, & ampliores in posterum pollicemur, dulcore ac pinguedine metiaris. Vale feliciter.

CANONIZATIO S. THOMAE DE AQUINO ORD. PRÆDICATORVM,

Per Dom. Joannem Papam XXII. MCCCXXIII. 18. Die Iulij.

IOANNES Episcopus seruus seruorū Dei. Venerabilibus fratribus vniuersis Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis ac dilectis filiis electis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archid. Archipresbyteris alijsq; ecclesiarum prælatis, ad quos literę istę peruenierint salutem & Apostolicā benedictionem. Redemptionem misit vas populo suo, cū Dei verbū in uirginalis uteri, thalamo sancti spiritus, cooperatione conceptū caro factum est, & habitauit in nobis verbo suo nos instruens exemplo docens cęlestia referans, occulta depromens miraculis roborans, ac sacri eloquiij testimonijs futura eadem esse cōfirmans, tandē se Deo patri in ara crucis hostiam acceptabilem offerens peccata nostra pio cruore deterlit descendensq; ad inferos ac die tertia resurgens a mortuis, & per quadraginta dies apparēs Discipulis, & loquens de regno Dei, ipsis cernentibus est eleuatus in cælum, & captiuā ducēs captiuitatem dedit dona hominibus, quibus patrescere cælum innouit reuerata dudum clausa in se credentibus, ianua paradisi, pater ergo cælum credentibus, pater humilibus pater etiam his maxime qui honestatis paupertatis & obedientię votis se Deo aquo fulti per inobedientiam discesserunt voluntaria sponcione deuouent. Regnum enim cælorum vim patitur & violenti rapiunt illud dum proprijs subactis affectibus uiolentia quędam ad superiora cōscendunt. Hæc igitur B. Th. de Aquino ordinis fratrum prædicatorum, sacre theologiæ doctor, nobilis quidem genere sed nobilior conuersatione, fama elatus, uita clarissimus, sedula meditatione reuoluens & attenta deliberatione discernens, dum adhuc infra pubertatis annos existeret ipsius ordinis prædicatorū habitum suscepit in eo inuito et patre qui eius felicibus actibus innidebat cōstantius māsit ac in ipso tandē regularē professionē emisit ubi in breui adeo sciētia uita & moribus profecit, vt arate adhuc iuuenis ad sacerdotium promouetur & ad eiusdem Theologiæ magisterium Parisius loco utiq; celeberrimo assumptus magno in ibi sui, suiq; ordinis ac Parisiensi studij fauore per multorum annorū curricula cathedram regebat magistralē. Quippe cum illi uita existentiā, conuersatio famā doctrina pareret opinionē, opera diuinationē, eademq; tam breui confecta tpe admirationem merito exhiberent, vt illud psal. Rigans montes de superioribus suis de fructu operū uitorum satiabitur terra in eo uerissime impleteretur, quod utiq; thema idem sanctus dum esset in sacra pagina suscepturus assumpsit quodq; ut fertur reuelatione sibi prius suam orationem facta didicerat dum propter inuentum suam ipse se inabilem ad magisterium reputans quid proponeret in instanti principio hæsitaret. Nam & in primitiuis scientijs & diuersis philosophiæ partibus, vt non esset ociosus, sed operaretur terram, necnon in sacre scripture pagina: tam super nouū quā uetus testamentū scripta plorimaq; alia Dei opera in Dei laudem fideique dilatarionem eruditionemque studentium, clara cum sciens esset famosa cum cognitus non absq; speciali Dei infusione perfecta. Doctrina quippe prudētū facilis, & oino scientis signum est posse docere. Profecit utiq; ut peritus a terre norum ambitione seimorus, & ad cęlestium alleuacionem intearus profecto uacans studio intendebat Dei, prætermittēbat terrena ut allequeretur eterna, prætermittēbat diuina ut roboraretur in schola, cum singulis diebus antequā lecturus ascenderet, cathedram vel distraheretur ad aliam missam unam celebraret, aliam audiret vel duas integras missas si non celebrasset audiret, in quibus & alias, in oratione cum in illa foret assiduus lachrymarum effusione mentis suę dulcedinem deuotione mq; Deo, eni nihil est absconditum reuelabat. Cumq; castitatis nitore canderet paupismonia deuota hanc custodiebat humilitatem, hanc eandem sobrietate medica nutrebat, adeo ut multū eum in carnis uirginitate mansisse incorruptū extimarent. Quod eiusdem sancti confessor ordinis memorati qui longo tempore ipsius confessionem audierat publice, vt ad nos testimonio fide digno peruenit coram omnibus die defunctionis eiusdem asseruit dicens. Ego confessionem generalem istius sancti uiri audiui de quo testificor, quia ita inueni eum purum sicut puerum quinque annorum, quia nunquam suę carnis sensu corruptelam. Qui præterea vis dei cibis religiosorum uestimentisq; communibus contentus cōuersatione mitis benignitate iuuas, pietate misericors, humilitate subiectus ceteraque uirtutum uarietate redimitus, horum supercilium mulierumque cautius confortia spernebat, non elatus non preeminens nec etiam disputans quod & interdum disputanti solet esse cōmercium iactator affectus, ut ampulosus etiam si sibi eandem iniecerentur ab alijs in illo paleftriæ filogizatiōis exercitio uideretur. Totus igitur Dei famulus diuinis operibus intentus aut eruditioni qua præcellēbat, aut predicationi qua innotus erat aut orationi qua deuotus aut scripture sacre qua profundus sedulus uacabat adeo ut præter naturalis necessitatis aut quietis horas nullum sibi aut uix temporis spatium relinquere ociosum. Appropinquante autē die qua de hoc seculo migraturus erat ad dominum, quaque demulo triumphatoq; mundo in perpetuas eternitates recipiendus erat in patriā, nam honorum laborum gloriosus est fructus cum a felicis recordationis Gregorij Papæ X. prædecessore nostro ad Lugdunensē conciliū diceretur esse uocatus de Neapoli ueniens ubi tunc temporis more solito famose legebat ut doctor, & per maritimam transiens cum ad monasterium Follis Romę ordinis Cisterciensium Terracinenfis diocesis parumper distulurus per dies aliquot antea ad ipsam ut illos deferretur affectu uel depolulans perueniret, intans monasterium plenus Dei spiritu hæc uerba protulisse refertur. Hæc requies mea in seculum seculi, hic habitabo quoniam elegi.

INDEX HVIVS

PRIMAE SECUNDAE PARTIS.

In quo loca communia Theologica explicantur.

ACTVS humani.	q. 7	Intentio.	q. 11	Peccatorum discrimen.	q. 88
Actus { humani sequentes rationem bo- nitatis.	q. 11	Involuntarium.	q. 6	Peccati effectus.	q. 85, 86, 87
Amor { imperati à voluntate.	q. 17	Lex.	q. 90	Peccatum mortale.	q. 88
Amoris causa.	q. 17	Legum discrimen.	q. 91	Peccatum originale.	q. 82
Amoris effectus.	q. 18	Lex { aeterna.	q. 91	Peccatum subiectum.	q. 74
Audacia.	q. 45	Lex { humana.	q. 91	Peccatum veniale.	q. 89
Beatitudines.	q. 69	Lex { naturalis.	q. 91	Præcepta ceremonialia.	q. 101, 102.
Beatitude.	q. 12 & 13	Lex { noua.	q. 91	Præcepta iudicialia.	q. 104 & 105
Bonitas & malitia actuum.	q. 18 & 19	Lex { vetus.	q. 91	Præcepta moralia.	q. 100
Circumstantie humanorum actuum.	q. 7	Comparatio nouæ legis ad veterem.	q. 98	Spes & desperatio.	q. 40
Concupiscentia.	q. 10	Legis veteris præcepta.	q. 99	Temptatio.	q. 41, 42, 43, & 44
Consensus.	q. 11	Legis humanæ potestas.	q. 96	Temptationis remedia.	q. 48
Consilium.	q. 14	Legis humanæ mutatio.	q. 97	Virtus.	q. 55, & c.
Delectatio.	q. 100	Malitia { interioris voluntatis.	q. 19	Virtutum xqualitas.	q. 66
Delectatio.	q. 11, 12, 13, & 14	Malitia { humana in generali.	q. 18	Virtutes Cardinales.	q. 61
Desperatio.	q. 40	Malitia { noua exteriorum.	q. 10	Virtutum causa.	q. 63
Dolor.	q. 31	Malum circa passionem animæ.	q. 14	Virtutum connexio.	q. 65
Dona.	q. 63	Meritum.	q. 14	Virtutum distinctio.	q. 64
Ecclesia.	q. 13	Motuum voluntatis.	q. 9	Virtutum duratio.	q. 67
Finis ultimus hominis.	q. 1	Odiu.	q. 19	Virtutum medium.	q. 64
Fiducia.	q. 70	Passio animæ.	q. 13	Virtutes Theologice.	q. 62
Fructus.	q. 11	Passionum animæ discrimen.	q. 13	Virtutum.	q. 71
Gratia.	q. 109 ad finem 112	Passionum animæ ordo.	q. 13	Voluntarium.	q. 6
Habitus in generali.	q. 49, & quæ 14	Peccatum.	q. 71, 72, & c.	Voluntas.	q. 3
Ignorantia.	q. 76	Peccati causa.	q. 75, & quæ 81	Virtus.	q. 1

F I N I S.

PRIMAE SECUNDAE PARTIS SVMMÆ DIVI THOMÆ AQVINATIS. QVÆSTIONVM ET ARTICVLORVM I N D E X.

Qualis sit hæc doctrina, & ad quæ
se extendat.

QVÆSTIO PRIMÆ ARTICVL I.

1	VERVM homini conueniat agere propter finem.
2	VERVM agere propter finem sit pro- prium rationalis naturæ.
3	VERVM actus hominis recipiatur spe- ciem ex fine.
4	VERVM sit aliquis finis ultimus humane vitæ.
5	VERVM vnus hominis possit esse plures ultimi fines.
6	VERVM homo ordinet omnia in ultimum finem.
7	VERVM idem sit ultimus finis omnium hominum.
8	VERVM in illo ultimo fine alie creature conueniant.

QVÆSTIO II.

De beatitudine hominis, in quibus consistat. Et primo, VERVM beatitudo hominis consistat in diuini.	
1	VERVM consistat in honoribus.
2	VERVM in fame, siue gloria.
3	VERVM in potestate.
4	VERVM in aliquo corporis bono.
5	VERVM in voluptate.
6	VERVM in aliquo bono anime.
7	VERVM in aliquo bono creato.

QVÆSTIO III.

De beatitudine, quid sit. Et primo, VERVM beatitudo sit ali- quid incrementum.	
1	VERVM sit aliquid creatum, sit operatio.
2	VERVM sit operatio sensitiua parui, aut intellectiua ratiua.
3	VERVM sit operatio intellectiua, sit operatio intellectus, an voluntatis.
4	VERVM sit operatio intellectus, sit operatio intellectus spe- culatiui, an practici.
5	VERVM sit operatio intellectus speculatiui, consistat in spe- culatiue scientiarum speculatiuarum.
6	VERVM sit in speculatione substantiarum separatarum, sci- licet angelorum.
7	VERVM sit in sola speculatione Dei, qua per essentiam videtur.

QVÆSTIO IIII.

De his que exiguntur ad beatitudinem. Et primo, VERVM delectatio requiratur ad beatitudinem.	
1	VERVM in beatitudine sit principalis visio, quam delectatio.
2	VERVM ad beatitudinem requiratur comprehensio.
3	VERVM requiratur rectitudo voluntatis.
4	VERVM ad beatitudinem hominis requiratur corpus.
5	VERVM requiratur ad eam perfectio corporis.
6	VERVM requiratur ad eam aliqua exteriora bona.
7	VERVM requiratur ad eam societas amicorum.

QVÆSTIO V.

De adeptione beatitudinis. Et primo, VERVM homo possit co- sequi beatitudinem.	
1	VERVM vnus homo possit esse beatorum alio.
2	VERVM aliquis possit esse in hac vita beatus.

4	VERVM beatitudo habita possit amitti.
5	VERVM hō per sua naturalia possit acquirere beatitudinem.
6	VERVM homo consequatur beatitudinem per actionem alicuius superioris creature.
7	VERVM requirantur aliqua opera hominis ad hoc qd homo beatitudinem consequatur a Deo.
8	VERVM omnis homo appetat beatitudinem.

QVÆSTIO VI.

De voluntario & inuoluntario. Et primo, VERVM in huma- nis actibus inueniatur voluntarium.	
1	VERVM inueniatur in animalibus brutis.
2	VERVM voluntarium possit esse absque omni actu.
3	VERVM voluntarium possit esse absque omni fine.
4	VERVM voluntaria voluntatis possit inferri.
5	VERVM voluntaria voluntatis possit inferri.
6	VERVM voluntaria voluntatis possit inferri.
7	VERVM voluntaria voluntatis possit inferri.
8	VERVM voluntaria voluntatis possit inferri.

QVÆSTIO VII.

De circumstantiis humanorum actuum, in quibus voluntarium & inuoluntarium inuenitur. Et primo, VERVM circum- stantia sit accidentis actus humani vel quid sit.	
1	VERVM circumstantia humanorum actuum sit consideranda a theologo.
2	VERVM circumstantia humanorum actuum sit consideranda a theologo.
3	VERVM circumstantia humanorum actuum sit consideranda a theologo.
4	VERVM circumstantia humanorum actuum sit consideranda a theologo.

QVÆSTIO VIII.

De voluntate quorundam sit ut voluntarium. Et primo, VERVM voluntas sit tantum boni.	
1	VERVM voluntas sit tantum boni, an eorum q sunt ad finem.
2	VERVM voluntas sit tantum boni, an eorum q sunt ad finem.
3	VERVM voluntas sit tantum boni, an eorum q sunt ad finem.

QVÆSTIO IX.

De motu voluntatis. Et primo, VERVM voluntas mouetur a sensu.	
1	VERVM ab appetitu sensitiuo. (cur ab intellectu.)
2	VERVM ab appetitu sensitiuo. (cur ab intellectu.)
3	VERVM ab appetitu sensitiuo. (cur ab intellectu.)
4	VERVM ab appetitu sensitiuo. (cur ab intellectu.)
5	VERVM ab appetitu sensitiuo. (cur ab intellectu.)
6	VERVM ab appetitu sensitiuo. (cur ab intellectu.)

QVÆSTIO X.

De modo qua voluntas mouetur. Et primo, VERVM volun- tas ad aliquid naturaliter mouetur.	
1	VERVM mouetur de necessitate a suo obiecto.
2	VERVM mouetur de necessitate ab inferiori appetitu.
3	VERVM mouetur de necessitate ab exteriori motu, qd est Deus.

QVÆSTIO XI.

De fruitione, que est actus voluntatis. Et primo, VERVM frui sit actus appetitiue potentie.	
1	VERVM frui conueniat tantum rationali creature, an etiam animalibus brutis.
2	VERVM frui sit tantum ultimi finis.
3	VERVM frui sit tantum ultimi finis.
4	VERVM frui sit tantum ultimi finis.

QVÆSTIO XII.

De intentione, que est actus voluntatis. Et primo, VERVM intentione sit actus intellectus, vel voluntatis.	
1	VERVM sit tantum ultimi finis.
2	VERVM sit tantum ultimi finis.
3	VERVM sit tantum ultimi finis.
4	VERVM sit tantum ultimi finis.

Primæ Secundæ S. Tho.

4 Verum

INDEX

De intentione finis si idem actus cum voluntate eiusque sit finem.

Virum interius conveniat brutis animalibus.

QVÆSTIO XIII.

De electione qua est actus voluntatis in comparatione ad ea que sunt ad finem. Et primo, Virum electio sit actus voluntatis, vel rationis.

Virum electio conveniat brutis animalibus.

Virum electio sit solum eorum que sunt ad finem, vel etiam quandoque ipsius finis.

Virum electio sit solum eorum que per nos aguntur.

Virum electio sit solum possibile.

Virum homo ex necessitate eligat, vel libere.

QVÆSTIO XIV.

De consilio quod precedit electionem. Et primo, Virum consilium sit inquisitio.

Virum consilium sit de fine, vel solum de iis que sunt ad finem.

Virum consilium sit solum de iis que a nobis aguntur.

Virum consilium sit de omnibus que a nobis aguntur.

Virum procedat ordine resolutorio.

Virum consilium procedat in infinitum.

QVÆSTIO XV.

De consensu qui est actus voluntatis in comparatione eorum que sunt ad finem. Et primo, Virum consensus sit actus appetitus, vel apprehensivus virtutis.

Virum consensus conveniat brutis animalibus.

Virum consensus sit de fine, vel de his que sunt ad finem.

Virum consensus in actum pertineat solum ad superiorem animæ partem.

QVÆSTIO XVI.

De usu qui est actus voluntatis in comparatione ad ea que sunt ad finem. Et primo, Virum uti sit actus voluntatis.

Virum conveniat brutis animalibus.

Virum sit tantum eorum que sunt ad finem, vel etiam finis.

Virum usus precedat, vel sequatur electionem.

QVÆSTIO XVII.

De actibus imperantis a voluntate. Et primo, Virum imperare sit actus rationis, vel voluntatis.

Virum imperare pertineat ad bruta animalia.

Virum imperium precedat usum, vel econverso.

Virum imperium et actus imperantis sit actus unus, vel diversus.

Virum actus voluntatis imperetur.

Virum actus rationis imperetur.

Virum actus appetitus sensitivus imperetur.

Virum actus animæ vegetabilis imperetur.

Virum actus exteriorum membrorum imperetur.

QVÆSTIO XVIII.

De bonitate, & malitia humanorum actuum in generali. Et primo, Virum omnis humana actio sit bona, vel aliqua sit mala.

Virum actio in se habeat bonitatem, vel malitiam ex obiecto.

Virum hoc habeat ex circumstantia.

Virum hoc habeat ex fine.

Virum aliqua actio hominis sit bona, vel mala in sua specie.

Virum actus habeat speciem boni, vel mali ex fine.

Virum species qua est ex fine conimetur sub specie qua est ex obiecto sicut sub genere, vel econverso.

Virum aliquis actus sit indifferens secundum suam speciem.

Virum aliquis actus sit indifferens secundum individuum.

Virum aliqua circumstantia constituat actum moralem in specie boni, vel mali.

Virum omnis circumstantia agens bonitatem, vel malitiam constituat actum moralem in specie boni, vel mali.

QVÆSTIO XIX.

De bonitate, & malitia humanorum actuum interioris voluntatis. Et primo, Virum bonitas voluntatis dependeat ex obiecto.

Virum dependeat ex solo obiecto.

Virum dependeat ex ratione.

Virum dependeat ex lege eterna.

Virum ratio errans obliget.

Virum voluntas contra legem Dei, sequens rationem errantem, sit mala.

Virum bonitas voluntatis in his que sunt ad finem dependeat ex intentione finis.

Virum quantitas bonitatis, vel malitiæ in voluntate sequatur quantitatem boni, vel mali in intentione.

Virum bonitas voluntatis dependeat ex conformitate ad voluntatem divinam.

Virum necessarium sit voluntatem humanam conformari voluntati divinæ in volitione ad hoc quod sit bona.

QVÆSTIO XX.

De bonitate, & malitia exteriorum actuum humanorum. Et primo, Verum bonitas, vel malitia per prius sit in actu voluntatis, vel in actu exteriori.

Virum tota bonitas, & malitia exterioris actus dependeat ex bonitate voluntatis.

Virum bonitas, & malitia sit eadem interioris, & exterioris actus.

Virum actus exterior aliquid addat de bonitate, & malitia supra actum interiore.

Virum eventus sequens aliquid addat de bonitate, vel malitia ad exteriorem actum.

Virum idem actus exterior possit esse bonus, & malus.

QVÆSTIO XXI.

De his que consequuntur actui humani ratione bonitatis, & malitiæ. Et primo, Virum actus humani in quantum est bonus, vel malus habeat rationem rectitudinis, vel peccati.

Virum habeat rationem laudabilis, vel culpabilis.

Virum habeat rationem meriti, vel demeriti.

Virum habeat rationem meriti, vel demeriti apud Deum.

QVÆSTIO XXII.

De passionibus animæ in generali. Et primo, De subiecto earum, scilicet, Virum aliqua passio sit in anima.

Virum magis sit in parte appetitiva quam in apprehensiva.

Virum magis sit in appetitu sensitivo quam in intellectu, qui dicitur voluntas.

QVÆSTIO XXIII.

De differentia passionum ab invicem. Et primo, Virum passionibus que sunt in concupiscibili, sint diverse ab his que sunt in irascibili.

Virum contrarietas passionum irascibilis sit secundum contrarietatem boni, & mali.

Virum sit aliqua passio anime non habens contrarium.

Virum sint aliqua passionibus differentes specie in eadem potentia non contrarie ad invicem.

QVÆSTIO XXIV.

De bono, & malo circa passionem animæ. Et primo, Virum bonum, & malum morale possit in passionibus anime inveniri.

Virum omnis passio anime sit mala moraliter.

Virum passio addat, vel diminuat ad bonitatem, vel malitiam actus.

Virum aliqua passio sit bona, vel mala ex sua specie. (Cf. QVÆSTIO XXV.)

QVÆSTIO XXV.

De ordine passionum ad invicem. Et primo, Virum passionibus irascibilis sint priores passionibus concupiscibilis, vel econverso.

Virum amor sit prima passionum concupiscibilis.

3 Virum

QVÆSTIONVM.

3 Virum spes sit prima inter passionem irascibilis.

4 Virum ista quatuor, scilicet gaudium, tristitia, spes, & timor sint principales passionem.

QVÆSTIO XXVI.

De passionibus animæ in speciali. Et primo, De amore.

1 Virum amor sit in concupiscibili.

2 Virum amor sit passio.

3 Virum amor sit idem quod dilectio.

4 Virum amor convenienter dividatur in amorem amicitie, & amorem concupiscentie.

QVÆSTIO XXVII.

De causa amoris. Et primo, Virum bonum sit sola causa amoris.

2 Virum cognitio sit causa amoris.

3 Virum similitudo sit causa amoris.

4 Virum aliqua alia passionum animæ sit causa amoris.

QVÆSTIO XXVIII.

De effectibus amoris. Et primo, Virum unio sit effectus amoris.

2 Virum mutua inhaesio sit eius effectus.

3 Virum exaltatio sit eius effectus.

4 Virum zelus sit eius effectus.

5 Virum amor sit passio laetitia amanti.

6 Virum amor sit causa omnium que amanti agit.

QVÆSTIO XXIX.

De odio. Et primo, Virum causa, & obiectum odij sit malum.

2 Virum odium causetur ex amore.

3 Virum odium sit fortius quam amor.

4 Virum aliquis possit habere odio seipsum.

5 Virum aliquis possit habere odio veritatem.

6 Virum aliquid possit haberi odio in universali.

QVÆSTIO XXX.

De concupiscentia. Et primo, Virum concupiscentia sit tantum in appetitu sensitivo.

2 Virum concupiscentia sit passio specialis.

3 Virum sint aliqua concupiscentia naturales, & aliqua non naturales.

4 Virum concupiscentia sit infinita.

QVÆSTIO XXXI.

De delectatione secundum se. Et primo, Virum delectatio sit passio.

2 Virum delectatio sit in tempore.

3 Virum differat a gaudio.

4 Virum delectatio sit in appetitu intellectu.

5 Virum delectationes corporales, & sensibiles sint maiores delectationibus spiritualibus, & intelligibilibus.

6 Virum delectationes tactus sint maiores delectationibus que sunt secundum alios sensus.

7 Virum aliqua delectatio sit non naturalis.

8 Virum delectatio possit esse delectationi contraria.

QVÆSTIO XXXII.

De causa delectationis. Et primo, Virum operatio sit causa propria delectationis.

2 Virum motus sit causa delectationis.

3 Virum spes, & memoria sint causa delectationis.

4 Virum tristitia sit causa delectationis.

5 Virum actiones aliorum sint nobis causa delectationis.

6 Virum benefacere alteri sit causa delectationis.

7 Virum similitudo sit causa delectationis.

8 Virum admiratio sit causa delectationis.

QVÆSTIO XXXIII.

De effectibus delectationis. Et primo, Virum delectatio sit dilatare.

2 Virum delectatio causet sui finem, vel desiderium.

3 Virum delectatio impediatur usum rationis.

4 Virum delectatio perficiat operationem.

QVÆSTIO XXXIII.

De bonitate, & malitia delectationum. Et primo, Virum omnis delectatio sit mala.

2 Virum omnis delectatio sit bona.

3 Virum aliqua delectatio sit optima.

4 Virum delectatio sit mensura, vel regula secundum quam iudicetur bonum, vel malum in moralibus.

QVÆSTIO XXXV.

De tristitia, seu dolor secundum se. Et primo, Virum dolor sit passio anime.

2 Virum tristitia sit idem quod dolor.

3 Virum tristitia, seu dolor sit contraria delectationi.

4 Virum omnis tristitia omni delectationi contrarietur.

5 Virum delectationi contemplationis sint aliqua contraria.

6 Virum magis sit fugienda tristitia, q. delectatio appetenda.

7 Virum dolor exterior sit maior quam interior.

8 Virum sit tantum quatuor species tristitia.

QVÆSTIO XXXVI.

De causa tristitia, seu doloris. Et primo, Virum causa doloris sit bonum amissum, vel malum coniunctum.

2 Virum concupiscentia sit causa doloris.

3 Virum appetitus unitatis sit causa doloris.

4 Virum potestas cui non potest resisti sit causa doloris.

QVÆSTIO XXXVII.

De effectibus doloris, seu tristitie. Et primo, Virum dolor auferat facultatem ad discendum.

2 Virum aggravatio animi sit effectus tristitie, vel doloris.

3 Virum tristitia, vel dolor debilitat omnem operationem.

4 Virum tristitia magis nocet corpori q. alia alia passiones.

QVÆSTIO XXXVIII.

De remediis tristitia, seu doloris. Et primo, Virum dolor & tristitia mitigetur per quamlibet delectationem.

2 Virum mitigetur per sletum.

3 Virum mitigetur per compassionem amicorum.

4 Virum per contemplationem veritatis.

5 Virum per somnum, & balneum.

QVÆSTIO XXXIX.

De bonitate, & malitia tristitia, seu doloris. Et primo, Virum omnis tristitia sit mala.

2 Virum tristitia possit esse bonum honestum.

3 Virum possit esse bonum utile.

4 Virum dolor corporis sit summum malum.

QVÆSTIO XL.

De passionibus irascibilis. Et primo, De spe, & desperatione, scilicet, Virum spes sit idem quod desiderium, vel cupiditas.

2 Virum spes sit in vi apprehensiva, vel in vi appetitiva.

3 Virum spes sit in brutis animalibus.

4 Virum spes contrarietur desperationi.

5 Virum causa spei experientia.

6 Virum in iuveni bus, & in obvio sit abundans si sit.

7 Virum spes sit causa amoris.

8 Virum spes conferat ad operationem, vel magis impediatur.

QVÆSTIO XLI.

De timore secundum se. Et primo, Virum timor sit passio anime.

2 Virum sit specialis passio.

3 Virum sit aliquis timor naturalis.

4 De speciebus timoris.

QVÆSTIO XLII.

De obiecto timoris. Et primo, Virum obiectum timoris sit bonum, vel malum.

2 Virum malum natura sit obiectum timoris.

3 Virum

INDEX

1 Verum timor sit de malo culpa
2 Verum ipse timor timeri possit
3 Verum repentina magis timeatur
4 Verum ea contra qua non est remedium, magis timeatur

QVAESTIO XLIII.

De causa timoris. Et primo, Verum causa timoris sit amor

2 Verum causa timoris sit defectus

QVAESTIO XLIII.

De effectibus timoris. Et primo, Verum timor faciat contractionem

1 Verum faciat consiliatorem
2 Verum faciat tremorem

3 Verum impedit operationem

QVAESTIO XLV.

De audacia. Et primo, Verum audacia sit contraria timori.

2 Verum audacia sequatur spem
3 De causa audacia
4 De effectu audacia

QVAESTIO XLVI.

De ira secundum se. Et primo, Verum sit specialis passio.

2 Verum obiectum ira sit bonum, an malum
3 Verum ira sit in concupiscibili

4 Verum ira sit cum ratione
5 Verum ira sit naturalior quam concupiscentia

6 Verum ira sit grauior quam odium
7 Verum ira sit ad illos solum ad quos est iustitia

8 Verum felicitas, et furor sint species ira

QVAESTIO XLVII.

De causa effectiva ira. Et de remedijs eius. Et primo, Verum semper motuum ira sit aliquid factum contra eum qui irascitur

2 Verum sola parumpensio, vel despectio sit motuum ira
3 Verum excellentia irascentis sit causa ira

4 Verum defectus hominis sit causa quod contra eum aliquis irascatur

QVAESTIO XLVIII.

De effectibus ira. Et primo, Verum ira causet delectationem

2 Verum maxime causet furorem in corde
3 Verum maxime impediatur rationis usus

4 Verum causet taciturnitatem

QVAESTIO XLIX.

De habitibus in generali quantum ad substantiam eorum. Et primo, Verum habitus sit qualitas

2 Verum habitus sit determinata species qualitatis
3 Verum habitus importet ordinem ad actum

4 De necessitate habituum, Verum scilicet, sit necessarium esse habitus

QVAESTIO L.

De subiecto habituum. Et primo, Verum in corpore sit aliquis habitus

2 Verum anima sit subiectum habitus secundum suam essentiam, vel secundum suam potentiam

3 Verum in potentia sensitiva patris possit esse aliquis habitus
4 Verum in ipso intellectu sit aliquis habitus

5 Verum in oratione sit aliquis habitus
6 Verum in substantijs separatis sit aliquis habitus

QVAESTIO LI.

De causa habituum quantum ad generationem in ipsis. Et primo, Verum aliquis habitus sit a natura

2 Verum aliquis habitus causetur ex alijs
3 Verum per unum actum possit generari habitus

4 Verum aliquis habitus sint hominibus infusi a Deo.

QVAESTIO LII.

De causa habituum quantum ad augmentum. Et primo, Verum habitus augentur

2 Verum habitus augentur per additionem
3 Verum quilibet actus augeat habitum

QVAESTIO LIII.

1 Verum possit diminui
2 Verum habitus corrumpatur, vel diminuat per se-

lam cessationem ab opere

QVAESTIO LIIII.

De distinctione habituum. Et primo, Verum multi habi-

tus possint esse in una potentia

2 Verum habitus distinguantur secundum sua obiecta
3 Verum habitus distinguantur secundum bonum & malum

4 Verum unus habitus ex multis habitibus constituatur

QVAESTIO LV.

De virtutibus quantum ad suas essentias. Et primo, Verum virtus humana sit habitus

2 Verum sit habitus operatiuus
3 Verum sit habitus bonus

4 De definitione virtutis

QVAESTIO LVI.

De subiecto virtutis. Et primo, Verum virtus sit in po-

tentia anima sicut in subiecto

2 Verum una virtus possit esse in pluribus potentijs
3 Verum intellectus possit esse subiectum virtutis

4 Verum irascibilis et concupiscibilis possit esse subiectum virtutis
5 Verum vires apprehensivae sensitivae sint subiectum virtutis

6 Verum voluntas possit esse subiectum virtutis

QVAESTIO LVII.

De distinctione virtutum intellectualium. Et primo, Verum habitus intellectuales speculativi sint virtutes

2 Verum sint tantum tres, scilicet sapientia, scientia, & intellectus

3 Verum habitus intellectualis, qui est, ari sit virtus
4 Verum prudentia sit virtus distincta ab arte

5 Verum prudentia sit virtus necessaria homini
6 Verum eubolia, synesis, & gnomon sint virtutes adiun-

tae prudentiae

QVAESTIO LVIII.

De distinctione virtutum moralium ab intellectualibus. Et primo, Verum omnis virtus sit virtus moralis

2 Verum virtus moralis distinguatur ab intellectuali
3 Verum sufficienter dividatur virtus per moralem & intellectualem

4 Verum moralis virtus possit esse sine intellectuali
5 Verum e converso intellectualis possit esse sine moralis

QVAESTIO LIX.

De distinctione virtutum moralium ad invicem. Et primo, Verum sit una tantum virtus moralis

2 Verum virtutes morales, quae sunt circa operationes, di-

stinguantur ab ijs quae sunt circa passiones

3 Verum circa operationes sit una tantum virtus moralis
4 Verum circa diversas passiones sint diversa virtutes

5 Verum virtutes morales distinguantur secundum di-

versas obiecta passionum

QVAE-

QVAESTIO VM.

QVAESTIO LXI.

De virtutibus cardinalibus. Et primo, Verum virtutes morales debeant dici cardinales, vel principales.

2 De numero earum, Verum scilicet sint tantum quatuor scilicet prudentia, iustitia, temperantia, & fortitudo

3 Verum aliae virtutes magis debeant dici principales, quam esse

4 Verum quatuor virtutes cardinales differant ab invicem.

5 Verum virtutes cardinales convenienter dividantur in virtutes politicas, purgatorias, purgati animi, & exemplares.

QVAESTIO LXII.

De virtutibus Theologicis. Et primo, Verum si ne aliqua virtutes theologicae

2 Verum virtutes theologicae distinguantur ab intellectualibus & moralibus

3 Quot, & quae sint huiusmodi virtutes.

4 De ordine earum, Verum scilicet fides sit prior spe, & spes sit prior charitate.

QVAESTIO LXIII.

De causa virtutum. Et primo, Verum virtus sit in nobis a natura.

2 Verum aliqua virtus causetur in nobis ex assuetudine operum

3 Verum aliqua virtutes morales sint in nobis per infusionem.

4 Verum virtus quam acquirimus ex assuetudine operum, sit eiusdem speciei cum virtute infusa.

QVAESTIO LXIIII.

De modo virtutum. Et primo, Verum virtutes morales sint in medio.

2 Verum medium virtutis moralis sit medium rei, vel rationis

3 Verum virtutes intellectuales consistant in medio

4 Verum virtutes theologicae consistant in medio.

QVAESTIO LXV.

De connectione virtutum. Et primo, Verum virtutes morales sint ad invicem connexae.

2 Verum virtutes morales possint esse sine charitate.

3 Verum charitas possit esse sine eis.

4 Verum fides & spes possint esse sine charitate.

5 Verum charitas possit esse sine eis scilicet fide & spe.

QVAESTIO LXVI.

De aequalitate virtutum. Et primo, Verum virtus possit esse maior, vel minor

2 Verum omnes virtutes simul in eodem existentes sint aequales.

3 De comparatione virtutum moralium ad intellectuales.

4 De comparatione virtutum moralium ad invicem.

5 De comparatione virtutum intellectualium ad invicem.

6 De comparatione virtutum theologicarum ad invicem.

QVAESTIO LXVII.

De duratione virtutum post hanc vitam. Et primo, Verum virtutes morales maneant post hanc vitam.

2 Verum virtutes intellectuales maneant.

3 Verum fides maneant.

4 Verum remaneat spes.

5 Verum aliquod fides, vel spei remaneat

6 Verum remaneat charitas

QVAESTIO LXVIII.

De donis. Et primo, Verum dona differant a virtutibus.

2 De necessitate donorum, Verum scilicet dona necessaria sint hominibus ad salutem.

3 Verum dona sint habitus

4 Quot, & quot sint

5 Verum dona sint connexa

6 Verum manent in patria

7 De comparatione eorum ad invicem

8 De comparatione eorum ad virtutes.

QVAESTIO LXIX.

2 Verum premia, beatitudinem pertinent ad hanc vitam

3 De numero beatitudinum.

4 De convenientia premiorum quae eis attribuntur.

QVAESTIO LXX.

De fructibus. Et primo, Verum fructibus Spiritus sancti sint actus.

2 Verum differant a beatitudinibus

3 De numero eorum

4 De oppositione eorum ad opera carnis

QVAESTIO LXXI.

De peccatis & vitijs secundum se. Et primo, Verum vitium contrarietur virtuti.

2 Verum vitium sit contra naturam

3 Verum vitium sit peius quam actus vitiosus.

4 Verum actus vitiosus possit esse simul cum virtute

5 Verum in omni peccato sit aliquis actus vitiosus

6 De distinctione peccati quam Augustinus ponit. 22. contra Faustum, scilicet quod peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem aeternam.

QVAESTIO LXXII.

De distinctione peccatorum et vitiorum. Et primo, Verum peccata distinguantur specie secundum obiecta

2 Verum convenienter distinguantur peccata spiritualia a carnalibus.

3 Verum peccata distinguantur specie secundum causas.

4 Verum secundum eos in quos peccatur scilicet in Deum, proximum, & seipsum.

5 Verum veniale, & mortale differant specie

6 Verum secundum omissionem, & commissionem

7 Verum secundum diversum peccati processum.

8 Verum secundum abundantiam, & defectum

9 Verum secundum diversas circumstantias.

QVAESTIO LXXIII.

De comparatione peccatorum ad invicem. Et primo, Verum omnia peccata & vitia sint connexa.

2 Verum omnia sint paria

3 Verum gravitas peccatorum attendatur secundum obiecta

4 Verum secundum dignitatem virtutum quibus peccata opponuntur.

5 Verum peccata carnalia sint graviora quam spiritualia

6 Verum secundum eas peccatorum attendatur gravitas ipsorum.

7 Verum secundum circumstantias

8 Verum secundum quantitatem peccamenti

9 Verum secundum conditionem personae in quam peccatur

10 Verum propter magnitudinem personae peccantis aggraveretur peccatum.

QVAESTIO LXXIIII.

De subiecto peccatorum, sive vitiorum. Et primo, Verum voluntas possit esse subiectum peccati.

2 Verum sola voluntas possit esse subiectum peccati.

3 Verum sensualitas possit esse subiectum peccati

4 Verum possit esse subiectum peccati moralis

5 Verum ratio possit esse subiectum peccati

6 Verum peccatum delectationis sit in subiecto

7 Verum peccatum consensus in actum sit in ratione superioris sicut in subiecto.

8 Verum consensus in delectationem sit peccatum mortale.

9 Verum ratio superior possit esse subiectum peccati naturalis.

10 Verum

INDEX

10. *Primum in ratione superiori possit esse peccatum ueniale. Et circa proprium obiectum, id est secundum quod in se habet rationes aternas.*

QVÆSTIO LXXV.

De causis peccatorum in generali. Et primo, Verum peccatum habeat causam.

1. Verum habeat causam interiorem
2. Verum habeat causam exterioram
3. Verum peccatum sit causa peccati.

QVÆSTIO LXXVI.

De ignorantia qua est causa peccati ex parte rationis. Et primo, Verum ignorantia sit causa peccati.

1. Verum ignorantia sit peccatum.
2. Verum totaliter excuset a peccato.
3. Verum diminuat peccatum.

QVÆSTIO LXXVII.

De ea peccati ex parte appetitus sensitivi. Et primo, Verum passio appetitus sensitivi possit mouere, vel inclinare voluntatem.

1. Verum possit separare rationem contra eius sententiam.
2. Verum peccatum quod ex passione procedit, sit peccatum ex infirmitate.

4. *Verum hac passio qua est amor sui, sit causa omnis peccati.*

5. *De his tribus causis qua ponuntur. 1. Ioan. 7. scilicet concupiscentia oculorum, concupiscentia carnis, & superbia vite.*

6. *Verum passio qua est causa peccati, diminuat peccatum.*

7. *Verum ipsum totaliter excuset.*

8. *Verum peccatum quod est ex passione, possit esse mortale.*

QVÆSTIO LXXVIII.

De ea peccati qua est ex parte voluntatis, qua dicitur malitia. Et primo, Verum aliquis possit ex certa malitia, vel industria peccare.

1. *Verum quicumque peccat ex habitu, ex certa malitia peccet.*

2. *Verum quicumque peccat ex certa malitia, ex habitu peccet.*

3. *Verum ille qui peccat ex certa malitia grauius peccet, quam ille qui peccat ex passione.*

QVÆSTIO LXXIX.

De causis exterioribus peccati ex parte dei. Et primo, Verum deus sit causa peccati.

1. *Verum deus sit causa peccati.*

2. *Verum deus sit causa excitationis & obdurationis.*

3. *Verum hac ordinatur ad salutem eorum qui excitantur, & obdurantur.*

QVÆSTIO LXXX.

De causa peccati ex parte diaboli. Et primo, Verum diabolus sit directa causa peccati.

1. *Verum diabolus inducat ad peccandum interius per suadendo.*

2. *Verum diabolus possit necessitatem peccandi inducere.*

3. *Verum omnia peccata ex diaboli suggestionem procedant.*

4. *Verum si femina peccasset viro non peccante traduceretur ut peccatum originale.*

QVÆSTIO LXXXII.

De peccato originali quantum ad suam essentiam. Et primo, Verum originale peccatum sit habitus.

1. *Verum sit tantum unum in uno homine.*

2. *Verum sit concupiscentia.*

3. *Verum sit equaliter in omnibus.*

4. *De subiecto originalis peccati. Et primo, Verum subiectum originalis peccati per primum sit caro, vel anima.*

5. *Verum, si anima per essentiam, vel per potentias suas, sit subiectum peccati originalis, quam alia potentia.*

6. *Verum aliqua potentia anima sit spalter infecta, & generata, ut concupiscentia, & sensus tactus.*

QVÆSTIO LXXXIII.

De causa peccati secundum quod unum peccatum est causa alterius. Et primo, Verum cupiditas sit radix omnium peccatorum.

1. *Verum si perbia sit initium omnis peccati.*

2. *Verum si praua & superbia & auaritia, debeant dici capitalia vitia quodam alio speciali peccata.*

3. *Quot, & qua sint capitalia vitia.*

QVÆSTIO LXXXV.

De effectibus peccati quantum ad corruptionem boni naturae. Et primo, Verum peccatum diminuat bonum naturae.

1. *Verum totaliter tolli possit.*

2. *De quatuor vulneribus que de dea ponit, quibus humana natura vulnerata est propter peccatum.*

3. *Verum priuatio modi spiritus & ordinis sit effectus peccati.*

4. *Verum mors, & alij defectus corporales sint effectus peccati.*

5. *Verum mors, & alij defectus corporales sint hominibus ali quo modo naturales.*

QVÆSTIO LXXXVI.

De effectibus peccati quantum ad maculam animae. Et primo, Verum macula animae sit effectus peccati.

1. *Verum macula remaneat in anima post actum peccati.*

2. *Verum macula remaneat in anima post actum peccati.*

3. *De effectibus peccati quantum ad reatum poenae, & de ipso reatu poenae. Et primo, Verum reatus poenae sit effectus peccati.*

4. *Verum unum peccatum possit esse poena alterius peccati.*

5. *Verum aliquod peccatum faciat reatum poenae aeternae.*

6. *Verum faciat reatum poenae infinitae secundum quantitatem.*

7. *Verum omne peccatum faciat reatum aeternae & infinitae poenae.*

8. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

9. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

10. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

11. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

12. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

13. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

14. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

15. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

16. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

17. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

18. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

19. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

20. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

21. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

22. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

23. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

24. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

25. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

26. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

27. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

28. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

29. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

30. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

31. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

32. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

33. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

34. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

35. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

36. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

37. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

38. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

39. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

40. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

41. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

42. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

43. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

44. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

45. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

46. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

47. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

48. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

49. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

50. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

51. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

52. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

53. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

54. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

55. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

56. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

57. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

58. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

59. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

60. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

61. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

62. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

63. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

64. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

65. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

66. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

67. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

68. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

69. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

70. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

71. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

72. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

73. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

74. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

75. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

76. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

77. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

78. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

79. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

80. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

81. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

82. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

83. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

84. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

85. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

86. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

87. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

88. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

89. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

90. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

91. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

92. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

93. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

94. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

95. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

96. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

97. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

98. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

99. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

100. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

101. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

102. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

103. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

104. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

105. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

106. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

107. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

108. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

109. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

110. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

111. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

112. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

113. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

114. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

115. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

116. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

117. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

118. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

119. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

120. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

121. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

122. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

123. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

124. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

125. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

126. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

127. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

128. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

129. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

130. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

131. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

132. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

133. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

134. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

135. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

136. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

137. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

138. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

139. *Verum omnia peccata faciant reatum aeternae & infinitae poenae.*

140. *Verum reatus poenae possit remanere post peccatum.*

141. *Verum omnis poena in se ratatur pro aliquo peccato.*

142. *Verum unus puniatur pro peccato alterius.*

- 3 De derivatione eorum, scilicet, Virum obligent in perpetuum.
- 4 De distinctione ipsorum.

QVÆSTIO CV.

De præceptis iudicialibus quantum ad ipsorum rationem. Et primo, De ratione præceptorum iudicialium, quæ pertinent ad principes.

- 1 De his quæ pertinent ad comitum hominum adiuvicem.
- 2 De his quæ pertinent ad extraneos.
- 3 De his quæ pertinent ad domesticam conversationem.

QVÆSTIO CVI.

De lege nova, scilicet evangelij secundum se. Et primo, Virum lex nova sit scripta, vel indita.

- 2 De virtute eius virum iustificet.
- 3 Virum debuerit dari principio mundi.
- 4 Virum sit duratura usque ad finem mundi, an debeat ei alia lex succedere.

QVÆSTIO CVII.

De comparatione legis novæ ad veterem. Et primo, Virum lex nova sit alia lex a lege veteri.

- 2 Virum lex nova impleat veterem.
- 3 Virum continuatur in veteri.
- 4 Quæ sit gratia, virum lex nova, vel vetus.

QVÆSTIO CVIII.

De his quæ continentur in lege nova. Et primo, Virum lex nova debeat aliqua opera exteriora præcipere, vel prohibere.

- 2 Virum iustificet exteriores actus ordinaverit.
- 3 Virum convenienter iustificet homines quantum ad actus exteriores.
- 4 Virum convenienter superaddat consilia præceptis.

QVÆSTIO CIX.

De principio exteriori humanorum actuum, per quod iudicatur ad recte agendum scilicet de gratia quantum ad eius necessitatem. Et primo, Virum absque gratia possit homo aliquid verum cognoscere.

- 2 Virum absque gratia Dei possit homo aliquid bonum facere, vel nolle.
- 3 Virum homo absque gratia possit Deum super omnia diligere.
- 4 Virum homo absque gratia per sua naturalia possit præcepta legis observare.
- 5 Virum homo absque gratia possit mereri vitam eternam.
- 6 Virum homo possit se ad gratiam præparare sine gratia.
- 7 Virum absque gratia possit homo resurgere a peccato.
- 8 Virum absque gratia possit homo punire peccatum.
- 9 Virum homo gratiam consecutus, possit absque alio diuino auxilio bonum facere, & vitare peccatum.
- 10 Virum possit perseverare in bono per se ipsum.

QVÆSTIO CX.

De gratia Dei quantum ad eius essentiam. Et primo, Virum gratia ponat aliquid in anima.

- 2 Virum gratia sit qualitas.

- 3 Virum gratia differat a virtute infusa.
- 4 De subiecto gratiæ, Virum scilicet gratia sit in essentia anime sicut in subiecto.

QVÆSTIO CXI.

De divisione gratiæ. Et primo, Virum gratia convenienter dividatur per gratiam gratis datam, & gratiam facientem.

- 2 De divisione gratiæ gratum facientis per operantem, & cooperantem.
- 3 De divisione gratiæ per gratiam prævenientem, & subsequenter.
- 4 De divisione gratiæ gratis datæ.
- 5 De comparatione gratiæ gratum facientis, & gratis datæ.

QVÆSTIO CXII.

De gratia quantum ad eius causam. Et primo, Virum solus Deus sit causa efficiens gratiæ.

- 2 Virum requiratur aliqua dispositio ad gratiam ex parte recipientis ipsam per actum liberi arbitrij.
- 3 Virum ex necessitate datur gratia si præparatus ad gratiam.
- 4 Virum gratia sit æqualis in omnibus.
- 5 Virum aliquis possit scire se habere gratiam.

QVÆSTIO CXIII.

De gratia quantum ad eius effectus. Et primo, de iustificatione impij, quæ est effectus gratiæ operantis. Primo, quid sit iustificatio impij.

- 2 Virum ad eam requiratur gratia infusa.
- 3 Virum ad eam requiratur aliquis motus liberi arbitrij.
- 4 Virum ad eam requiratur motus fidei.
- 5 Virum ad eam requiratur motus liberi arbitrij in peccatum.
- 6 Virum præmissis sit commiseranda remissio peccatorum.
- 7 Virum in iustificatione impij sit ordo temporis, aut fias subiecto.

8 De naturali ordine eorum quæ ad iustificationem concurrunt.

- 9 Virum iustificatio impij sit maximum opus Dei.
- 10 Virum iustificatio impij sit miraculosa.

QVÆSTIO CXIV.

De merito quod est effectus gratiæ cooperantis. Et primo, Virum homo possit aliquid mereri a Deo.

- 2 Virum aliquis sine gratia possit mereri vitam eternam.
- 3 Virum aliquis per gratiam possit mereri vitam eternam ex condigno.
- 4 Virum gratia sit principium merendi mediante charitate principaliter.
- 5 Virum homo possit sibi mereri primam gratiam.
- 6 Virum homo possit eam mereri alij.
- 7 Virum aliquis possit sibi mereri reparationem post lapsum.
- 8 Virum possit aliquis sibi mereri augmentum gratiæ, vel charitatis.
- 9 Virum possit aliquis sibi mereri finalem perseverantiam.
- 10 Virum bona temporalia cadant sub merito.

PRINCIPALIVM SENTENTIARVM
PRIMÆ SECUNDÆ PARTIS
DIVI THOMÆ AQUINATIS ANNOTATIO.

A

ADICATIONE. Expediunt homo per ueniet ad beatitudinem, totaliter bona huius mundi abdicando. q. 108.4.C. abdicatio uerb. Diuitum, abdicantur diuitiæ per paupertatem, delicta carnis per perpetuam castitatem, superbia uita per obedientiam feruentem. q. 108.4.C. Abraham fuit primus qui se ab infidelibus separauit, adeo ipse primus circuncisionem accepit. q. 102.1.1.

Abraham cum per mandatum dei consensit occidere filium, nō consensit in homicidium. q. 91.1.1. & q. 100.8.1. Abraham in opere illo quod faceret, cognoscere potuit experimentaliter se dei timorem habere, uel potest hoc etiam ad reuelationem referri. q. 112.1.1.

Abraham uer. Circuncisio. Nasci. Christus. Abraham facta fuit promissio de Christo nō propter meritum ipsius, sed ex gratia dei. q. 98.4.C.

Abraham uerbum illud dictum, uidelicet, Nunc cognoui quod tu meas dominum, potest referri ad nouitiam experientialem, q. 112.1.1. est per exhibitionem operis. q. 112.1.1.

Abolutum. Id quod est per essentiam relatum, posterius est absolutum: sed id cui attribuantur relationes, non oportet quod sit posterius. q. 1.6.4.2.

Accipio personarum locum habet in ijs quæ ex debito dantur, non autem in ijs quæ ex gratuita uoluntate conferuntur. q. 97.4.1. & q. 98.4.1. & q. 106.3.1.

Accipio uer. Dispensatio. Accedere est prius in intentione, & posterius in executione, q. 112.1.1.

Accedat per se respectu id quod est congeniens naturæ, recessus autem id, quod est contrarium. q. 1.6.1.1.C.

Accessus, & recessus dupliciter considerantur, scilicet ex parte mobilis, & ex parte agentis: primo mobilis recessus præcedit accessum secundo est e converso. q. 112.1.1.

Acerbis per se respondet gratiæ culpæ. q. 87.4.3.

Accidens magis dicitur ens quam ens. q. 112.1.1. & q. 110.1.1.

Accidens habet dependentiam ad subiectum, & in abstracto diffinitur per subiectum loco differentie: sed in concreto loco generis. q. 1.1.1.1.

Accidens est dignitas substantia secundum quid: sed substantia est simpliciter dignior accidente. q. 66.4.C. & q. 102.2.1.

Accidens dicitur esse in alio accidente sicut in subiecto, quia inheret substantiæ mediante alio accidente. q. 71.1.3. & q. 50.1.1. & q. 1.1.1.

Accidens non agit effectiue in substantiam, sed formaliter. q. 81.1.4. & q. 102.1.1. & q. 111.1.1. & q. 1.1.1.

Accidens dicitur alterius dupliciter, scilicet in se, & quia est simul cum eo in eodem subiecto. q. 71.1.2.

Accidens dicitur alterius dupliciter. Primo, quia duo accidentia comparantur ad unum subiectum absque ordine: secundo cum aliquo ordine. q. 71.1.3.

Accidens aequi sit, neque corruptum: sed dicitur fieri, uel corrumpi secundum quod subiectum incipit, uel desinit esse in actu secundum ipsum. q. 110.1.3.

Accidens uer. Proprium. Accidens conueniens ex parte subiecti, & non ex ipsa ratione accidentis, non attribuitur accidenti in abstracto, sed in concreto. q. 112.1.1.

accidentia uer. Propria. accidentia forma secundum seipsam, & in abstracto non dicitur secundum magis & minus. q. 1.1.1.1. & q. 1.1.1.

Accidens est species scilicet. q. 1.1.1.1. & q. 1.1.1.

Accipitur significat eos qui ministrant potentibus ad deprecandum pauperes. q. 102.6.1.

Actio, & operatio dei est sua substantia. q. 49.4.C. & q. 1.1.1. & q. 1.1.1.

Actio, & quilibet motus creatus, est a deo. q. 6.1.1. & q. 79.1.1. & q. 109.1.1.

Actio intellectus, & cuiuscunque: ens creati dependet a deo quantum ad formam, & in quantum mouetur ad agendum. q. 109.1.1.

Actio est duplex. Immanens in agente, & transiens in exteriorem materiam. q. 1.1.1.1. & q. 1.1.1. & q. 71.1.1.

Actio manens in agente est actus, & perfectio agentis, transiens uero patientis. q. 1.1.1.1. & q. 1.1.1.

Actio humana speciem a fine proximo sortitur. q. 1.1.1.1. & q. 1.1.1.

Actio dicitur uoluntaria dupliciter, scilicet quia imperatur, & quia elicitur a uoluntate. q. 1.1.1.1. & q. 6.4.C. & q. 71.1.1.

Actio naturæ est determinata ad unum. q. 10.1.1.

Actio sortitur speciem ab actu qui est principium agendi passio uero ab actu qui est terminus motus nostri. q. 1.1.1.

Actio proprie non attribuitur instrumentum, sed principali agenti. q. 1.1.1.1.

Actio aliqua est finis uel terminus, aliqua est propter finem. q. 1.1.1.1. & q. 1.1.1.

Actio in quantum habet aliquid de esse, in quantum est bona: in quantum uero deficit ei aliquid de plenitudine essendi, in quantum est mala. q. 1.1.1.1.

Actio hominis est bona, uel mala ex generatione, fine, & circumstantiis. q. 1.1.1.1. & q. 1.1.1.

Actiois moralis primum malum est quod est ex obiecto. q. 1.1.1.1. & q. 1.1.1.

Actiois moralis aliquid addit ad finem dupliciter, scilicet ut seipsam ad finem mouens, ut homo: & ut ab alio motum ad finem, ut si gina, & quæ ratione carent. q. 1.1.1.1.

Actiois ille proprie dicitur humana, quæ sunt hominis in quantum est homo, quæ a uoluntate deliberata procedunt, & quæ sunt hominis dominus est. q. 1.1.1.1. & q. 1.1.1.

Actiois quæ procedunt ab alio quæ potentia, causantur ab ea secundum rationem obiecti. q. 1.1.1.1.

Actiois hominis alij intenti non sunt proprie humane, quia non procedunt ex deliberatione rationis, quæ est principium humanorum actuum, adeo habent quasi finem imaginatum, & non per rationem præstitutam. q. 1.1.1.1.

Actio uer. Homo. Lusus. Actus apostolorum non recipiunt Montani, Priscillianistæ nec Manichæi. q. 106.4.1.

I N D E X

ad comprehendatur. q. 14. 1. 1.
Aliqua differentia obiecti facit differentiam speciei in actibus secundum ad differuntur ad unum principium actuum, quod non facit differentiam in actibus secundum quod referuntur ad alium principium actuum. q. 18. 1. 1.
Actus naturaliter est prior potentia quamvis ipsa sit prior ordinem generationis, & temporis. q. 50. 2. 3.
Actus idem cadit super obiectum, & super rationem obiecti. q. 13. 0. 2. 4. 0.
Actus aliqui sunt aliquibus virtutibus, tanquam eis proportionati & convenientes, qui tamen sunt alijs virtutibus, tanquam eis non proportionati. q. 13. 1. 3.
Actus in bono & malo proxime inest potentia. q. 71. 1. 1.
Actus aut qui est essentialiter virtutis potentia, vel habitus recipit formam & speciem a superiori potentia, vel habitu, secundum quod ordinatur inferiori a superiori. q. 13. 1. 0. & q. 17. 4. 1.
Actus in essetio, si proportionaliter acquiritur intentioni habitus, ipsum augeat, vel ad hoc disponit, non autem si proportionaliter deficit. q. 13. 1. 1.
Actus qui procedunt ex habitibus, sunt similes secundum speciem actibus ex quibus habitibus generantur: differunt tamen ab eis sicut perfectum ab imperfecto. q. 78. 2. 1.
Actus est causa habitus in genere causa finalis: habitus vero est actus in genere causa efficiens. q. 71. 3. 1.
Actus eisdem necessarii est pluries reiterari quantum ad vires inferiores apprehensivas, ut aliquid firmiter memoriam primatur. q. 11. 3. 1.
Actus posterior, est in bonitate, vel malitia quam habitus. q. 71. 3. 1.
Actus dicitur moralis & humanus a voluntate deliberata. q. 11. 0. 1. 0. & q. 18. 5. 6. 0. & q. 71. 6. 1.
Actus moralis non habet speciem a fine ultimo, sed a finibus proximis qui sunt finis speciei. q. 13. 3. 0. & q. 60. 1. 3. 1.
Actus morales manent in agente, & in voluntate sicut in sui subiecto & principio effectivo. q. 74. 1. 0.
Actus humani causa interior est duplex, scilicet immediata quae est ratio & voluntas, & mediata quae est apprehensio sensuum partium & etiam appetitus sensitivus. q. 73. 2. 1.
Actus quilibet voluntatis procedit ab aliquo actu intellectuali quous tamen actus voluntatis est prior quam aliquis actus intellectus. q. 4. 4. 1.
Actus idem humanus est actio & passio. q. 13. 1. 1.
Actus humanus in quantum est bonus, vel malus, habet rationem rectitudinis, vel peccati. q. 11. 1. 0.
Actus aliquis est indifferens secundum speciem, sed nullus indifferens actus est indifferens. q. 18. 3. 0.
Actus humanus ex hoc quod est bonus, vel malus, habet rationem inordinabilis, vel culpabilis. q. 11. 2. 0.
Et habet rationem in merito, vel demerito. q. 11. 4. 0.
Actus omnis hominis deliberatur in individuo consideratus est bonus, vel malus moraliter. q. 18. 9. 0.
Actus a duobus potentis subordinatis procedens, non potest esse perfectus nisi utraque potentia perseveret per debitum habitum. q. 16. 4. 0. & q. 13. 1. 1.
Actus humanus dicitur bonus, vel malus per comparationem ad rationem. q. 18. 1. 1. & q. 18. 1. 1. & q. 14. 1. 1. 0.
Actus morales & humani idem sunt. q. 1. 1. 1. 0.
Actus humani speciei formae consideratur secundum finem materialiter autem secundum obiectum exterioris actus. q. 18. 6. 1.
Actus humani bonitas est quadruplex, scilicet secundum genus, speciem, circumstantias, & finem. q. 18. 4. 1.
Actus morales differunt specie per bonum & malum. q. 18. 1. 6. 0. & q. 19. 1. 1.
Actus exteriores non habent rationem moralitatis, nisi in quantum sunt voluntarii. q. 18. 6. 1.
Actus ver. Bonum. Differentia. Motus. Obiectum. Peccatum. Species.
Actus personales, & quoad eos & individuum pertinent, non traduntur a parentibus in filios, sed bene ea quae pertinent ad naturam speciei. q. 13. 1. 1.
Actus suo viam quodque ordinatur ad finem. q. 11. 1. 1.
Actum voluntatis est ex supra seipsum multiplicatio per accidens se habet ad ordinem finium. q. 14. 1.
Ex actibus multis rationibus, oportet causari habitum opinativum etiam ex parte intellectus possibilis. q. 11. 1. 1.
Adam in statu naturae integre, sine gratia poterat non peccare nec mortaliter, nec venialiter, sed sine auxilio dei. q. 109. 3. 1.
Adam non potuit peccare venialiter antequam peccaret mortaliter. q. 82. 6. 1. 3.
Adam in statu naturae integre, sine gratia poterat non peccare nec mortaliter, nec venialiter, sed sine auxilio dei. q. 109. 3. 1.

ad primum peccatum fuit relatio. q. 89. 3. 1.
Ad peccatum habuit plures de formis. q. 82. 1. 1.
Ad primum peccatum tantum ad posterius traducit. q. 82. 1. 1. 0.
Adam non peccante, si Eva peccasset, filij originale peccatum non contraherent, e converso autem esset si Adam peccasset, & Eva non. q. 82. 1. 4. 0.
Ad peccatum in veteri lege prohibetur comedi. q. 102. 1. 3. 6. 1.
Ad peccatum adhibetur ignis sanguis vero effundebatur ad crepidinem altaris in honorem dei. q. 102. 1. 3. 8.
Additum. Quae absolute dicuntur, quolibet addito remanent talia, non autem quae relative. q. 6. 6. 1.
Addiscendi actum impediunt dolor, tristitia, & delectatio intense, quae tamen moderate adiuvant. q. 17. 1. 1.
Admiratio quae est cum aliquis considerat magnum malum, cuius exitum considerat non sufficit, est species timoris, & principium philosophandi. q. 41. 4. 0.
Admiratio est desiderium sciendi contingens in homine ex hoc, quod videt effectum, & ignorat causam. q. 32. 8. 1.
Admiratio est causa delectationis, in quantum habet adionem speciem consequendi cognitionem eius, quod homo scire desiderat. q. 12. 8. 1.
Admiratio ver. Stupor.
Adoratio ad Occidentem fuit introducta a lege ad excludendam idolatriam, & a signandum mortem Christi. q. 101. 4. 3.
Adorabant Gentiles in reverentiam solis ad Orientem. q. 101. 4. 3.
Adulterium est gravius peccatum quam fornicatio. q. 73. 7. 1.
Adulterium non solum pertinet ad peccatum luxuriae, sed etiam avaritiae, & iniquitatis. q. 71. 2. 4. & q. 73. 5. 1. 7. 1.
Adulterium ver. Mulier. Ose.
Affirmatio. Ad affirmationem semper sequitur negatio opposita, non autem e converso. q. 100. 7. 1.
Agens est duplex. Unum cuius forma recipitur in materia patientis secundum eandem rationem. Aliud cuius forma non recipitur secundum eandem rationem. q. 63. 1. 1.
Agens duplex, scilicet a quo quidam sunt naturaliter, & a quo quidam sunt voluntarie. q. 10. 1. 1.
Agens instrumentale non agit actionem agentis principalis propria virtute, sed virtute principalis agentis. q. 112. 1. 1.
Agens naturale duplicem effectum inducit in patientem. Primo dat formam secundum motum consequentem formam. q. 16. 2. 1.
Agens cuius actio transit in exteriorem materiam, nec movet se sed alia, non coitendi cum materia, cuius contrarium est in voluntate. q. 74. 1. 1.
Agens instrumentale virtutis non exigit materiam, vel dispositionem materiam ex alterius actione: sed tamen secundum conditionem rei causandae in ipsa re causat & materiam, & dispositionem debitam ad formam. q. 112. 1. 1. 3. & q. 113. 7. 1.
Agens agit secundum quod est actus. q. 79. 2. 1.
Agens necesse est agere propter finem. q. 11. 0. 1. 0. & q. 12. 1. 0.
Agens sua actione tendit ad finem dupliciter, scilicet seipsum movet ad finem, & sicut ab alio motum. q. 12. 0. 0. & q. 12. 1. 1. 0. & q. 17. 2. 3.
Agens quodcumque aliquid appetit, vel operatur, non oportet semper actu cogitare de ultimo fine, sed virtus prima intentionis manet. q. 12. 6. 1.
Agens, quicquid faciat, verum est dicere quod agit propter finem, etiam agendo actionem, quae est virtutis finis. q. 11. 2. 1.
Agens creatum non potest gere ultra suam speciem, nisi si superetur aliquid supernaturalis donum. q. 109. 1. 0. & q. 112. 1. 0. & q. 114. 1. 0.
Agens in bono, vel malum personae, vel somnivitatis, vel sui, meretur, vel demeretur retributionem ab utroque. q. 11. 1. 4.
Agentia differunt dupliciter, secundum naturam ipsorum, & secundum virtutem actuum. q. 13. 1. 4.
Agens in veteri lege convenienter offerebatur deo in sacrificiis, & non agens offerimus, quod irrationalis motus corrigitur. q. 101. 1. 2.
Agens ver. Hircus. Loge. Pascha. Sacramenta.
Agonia est ultima mali exultatio, & cui providendi non potest. q. 14. 4. 1.
Aggravatio animi est effectus tristitiae. q. 17. 2. 0.
Agri cultura ab Aegyptijs inter res sacras habebatur. q. 102. 3. 1.
Aheus patitur cumque aibus, & signat illos qui sunt pauperibus molesti. q. 102. 6. 1.
Alas significat Christum. q. 102. 4. 6.
Altare in veteri lege constitutum a domino precipitur ad sacrificia & munera offerenda in honorem dei, & sustentationem ministrorum, & ratio omnium ad altare pertinentium. q. 102. 1.
Altare ver. Gradus. Christus.
Alteratio primo est in qualitatibus, tertia specie, in qualitatibus vero prima specie per posterius. q. 10. 1. 3. & q. 12. 1. 1.
Alteratio sit circa qualitates passibiles, & non habens, & diffinitio

T E X T V S.

litio primo & per se, sed ex consequenti. q. 10. 1. 3. & q. 12. 1. 3.
Amans omnia agit amore. q. 18. 6. 0.
Amantis ad amatum unio duplex, scilicet realis, & affectiva. q. 15. 1. 1. & q. 18. 1. 1.
Amans naturaliter Deum super omnia homo in statu naturae integre non indigebat dono gratiae superaddito, sed bene auxilio Dei in statu naturae corruptae indiget & ad hoc auxilio gratiae naturam sanantis. q. 102. 3. 0.
Amatur aliquid plusquam cognoscatur, quia potest perfectius amari, etiam si non perfecte cognoscatur. q. 17. 2. 1.
Et nihil amatur nisi cognitum. q. 13. 4. 0. & q. 17. 2. 1. 4. 1.
Amens ver. Baptismus.
Amici requiruntur ad beatitudinem praesentis vitae, non autem ad perfectam beatitudinem. q. 4. 8. 0.
Amicitia super amorem addit mutam redamationem cum qua communicatione mutua. q. 15. 1. 1.
Amicitia unius & delectabilis in quantum trahitur ad amorem concupiscentiae, delecta ratione utriusque amicitiae. q. 16. 4. 3.
Amicitia ver. Caritas.
Amicus ver. Ira.
Amor Dei est congregativus, sed amor sui disgregat affectum hominis in ducta. q. 73. 1. 1.
Amor naturalis est consuetudinis appetentis ad id in quod tendit. q. 16. 1. 1.
Amor duplex, scilicet sensitivus qui est in appetitu sensitivo, & intellectus qui est in intellectu appetitu. q. 16. 1. 1.
Amor est in concupiscentia. q. 16. 1. 1.
Amor naturalis est in virtutibus animae vegetativae, in omnibus potentibus animae, in omnibus partibus corporis, & universaliter in omnibus rebus. q. 16. 1. 1.
Amor sui ordinatus est debitus & naturalis. q. 77. 4. 1.
Amor sui inordinatus est causa omnis peccati. q. 77. 4. 0.
Amor triplex, naturalis sensitivus, & intellectus. q. 16. 1. 1. & q. 18. 6. 1.
Amor duplex, scilicet amicitiae, & concupiscentiae. q. 16. 4. 0. & q. 18. 1. 1.
Amor dilectio, caritas, & amicitia ad idem quodammodo pertinent, tamen differunt. q. 16. 3. 0.
Amor & dilectio significantur per modum actus, amicitia ut habitus, caritas utio utroque modo. q. 16. 3. 1.
Amor inter eos quae significantur per modum actus, est communis: dilectio vero est in voluntate tantum, quae superamorem addit electionem, caritas vero quandam perfectionem. q. 16. 3. 1.
Amor est in absentia, & praesentia amans desiderium in reali absentia. q. 18. 1. 1.
Amor est amor & nexus amantis ad amatum. q. 15. 1. 1. & q. 18. 1. 0.
Amor non est ipsa relatio unionis, sed unio est consequens amorem. q. 16. 1. 1.
Amor nominat motum appetitus qui immutatur ab appetitu ut uterque placeat, non autem nominat motum appetitus tendentem in appetibile. q. 16. 1. 1.
Amor est passio proprie quidem ut est in concupiscentia, communiter autem ut est in voluntate. q. 16. 1. 0. 3. 1. 4. & 18. 6. 1.
Amor est complacencia boni appetibilis, seu amantis in amato. q. 15. 2. 0. & q. 18. 1. 1. 0. & q. 18. 1. 1. 1.
Amor importat quendam inclinationem a pitudine, seu consuetudinem ad bonum amatum. q. 13. 4. 0. & q. 17. 1. 1.
Amor est prima omnium passionum. q. 15. 1. 0. 3. 0. & q. 17. 4. 0. & q. 16. 1. 1. & q. 70. 4. 1.
Amor est passio perfectiva, & non lesiva nisi ratione boni in eo veniens, & immutationis corporalis. q. 18. 5. 0.
Amor realiter est prior odio, sed sunt simul secundum rationem, ideo amor est causa odii. q. 19. 2. 0.
Amor, simpliciter loquendo, est fortior odio, sed tamen aliquando odium videtur fortius amore propter duo. q. 19. 1. 0.
Amor magis sentitur in absentia amati. q. 19. 3. 1.
Amor & odium accepta circa idem, sunt contraria, sed quando sunt de contrariis, non sunt contraria. q. 19. 2. 1.
Amor in ordine consecutionis praecedit desiderium, & hoc delectationem, sed in ordine intentionis est e converso. q. 15. 2. 1.
Amor causatur ex spe in quantum ipsa respicit illum per quem sit nobis aliquid possibile, sed in quantum respicit bonum speratum, spes causatur ex amore. q. 40. 7. 0.
Amor causatur & appetit ex spe ratione delectationis quam causat, & etiam desiderii quod fortificat. q. 17. 4. 1.
Amor dicitur esse interior, gaudium, cupiditas, & tristitia non est sensus, sed causatur. q. 16. 1. 1.
amor est prima causa, & radix omnium passionum, & affectionum. q. 17. 4. 1. & q. 18. 6. 1. & q. 46. 1. 1. & q. 70. 2. 1.
amor facit quod amans sit amato, & e converso. q. 18. 1. 0. & q. 66. 6. 1.

amor causat extasim secundum vim apprehensivam dispositione, & secundum vim appetitivam directam. q. 18. 3. 0.
amor causat fervorem. q. 17. 2. 1.
amor est causa odii. q. 18. 6. 1. & q. 19. 2. 0. 3. 1.
amor est nobilior cognitione in iis quae supra hominem, e converso autem est in iis quae sunt infra hominem. q. 66. 6. 1.
amor praemi nec cognitioni in movendo, sed cognitio praemia est amor in attingendo. q. 13. 4. 4.
amor conglutinat animam rei amate, & perficitur secundum quod amans trahitur ad rem amate cognitione vero secundum quod cognita sunt in cognoscendo. q. 12. 1. 0. & q. 40. 2. 1. & q. 66. 6. 1. & q. 18. 1. 1.
amor sensitivus est in concupiscentia, seu in appetitu sensitivo, & curatur intellectus in intellectu appetitu. q. 15. 1. 1. & q. 16. 1. 0.
amor ver. Donum creator. Dilectio. Odium unio.
amoris unio quadruplex, scilicet substantialis, similitudinis, affectus, & effectus, seu realis. q. 18. 1. 1.
amoris motus in duo tendit, scilicet in bonum quod quis vult alteri, & in illud cui bonum. q. 16. 4. 1.
amoris propria causa est bonum ut proprium eius obiectum. q. 17. 1. 0. 2. 0. & q. 19. 1. 0.
amoris obiectum est bonum, ideo augmentatum simpliciter augget amorem. q. 45. 4. 1.
amoris causa potest esse odium per accidens, prout aliqui diligunt se in quantum conveniunt in odio unius. q. 12. 4. 3.
amoris causa est apprehensio unitatis. Nam si aliquis apprehendat amatum, quasi pertinet ad suum bene esse, causat amoris concupiscentiam utro ut alterum se, causat amorem amicitiae. q. 16. 1. 1.
amoris causa proprie loquendo, est similitudo. q. 17. 1. 0. & q. 19. 2. 1.
amoris effectus est mutua inhaesio triplex, scilicet quantum ad vim apprehensivam appetitivam, & redamationem. q. 18. 2. 6.
amoris effectus est zelus. q. 18. 4. 0.
amoris causa est cognitio ea ratione qua & bonum, quod non potest amari nisi cognitum. q. 17. 2. 0.
amoris amantibus quatuor effectus proximi, scilicet liquefactio, fructus, languor, & fervor. q. 18. 1. 1. ad obiecta inordinabilia naturalia in quantum res particularis amari bonum suum proprium propter bonum commune totius universi, quod est Deus. q. 19. 1. 0. & q. 103. 3. 1.
Ex amore quo aliquis habet alium gratum, procedit quodammodo ei gratia impendenda. q. 10. 1. 1.
Analogata sunt tantum unum numero eo quod analogum de rivatur ab uno in alterum secundum proportionem sed quando aliquid ex uno derivatur in alterum sicut ex causa agente uniuoca, tunc aliud est quod est in utroque. q. 10. 3. 1.
Angelus. In angelis non sunt partes essentiae, sed in eis sunt partes secundum potentiam. q. 50. 6. 1.
angelus habet actum cum permissione alicuius potentiae, & in toto minus habet potentiam, quod est superior. q. 10. 6. 1.
angelus illuminat tanquam minister, unde adiuvat hominem ut ad beatitudinem perveniat, non autem est humana beatitudinis obiectum. q. 17. 2. 1. & q. 18. 6. 1.
angelus non est corpus, & non est circumscriptus in loco. q. 94. 3. 1.
angelus movere potest intellectum hominis ex parte obiecti quod sibi proponit. q. 9. 6. 1.
angelus purgat illuminat, & perficit angelum, vel hominem per modum instructionis, non autem iustificando per gratiam. q. 11. 2. 1. 1.
angelus beatus illuminat intellectum hominis, vel est inferioris angelus quantum ad aliquas rationes divinarum operum, non autem quantum ad visionem divinam essentiae. q. 1. 6. 1.
angelus Moysi apparet modo angelus, modo dicitur memoratur angelus videlicet quia exterioriter loquendo serviebat, dominus quia interioriter praesens loquendi efficaciam ministrabat. q. 98. 3. 1.
angelus bonus, vel malus non potest peccare venialiter. q. 87. 4. 0.
angelus est beatus unio & sempiterna operatione, homo in praesenti vita multis operationibus, Deus vero naturaliter per suam essentiam. q. 1. 2. 4. & q. 1. 7. 1.
angelus ver. Anima. Cognitionis. Delictum. Esse. Habitus. Iustificationis. Lex. Moyses. Nescientia.
angelus intellectus in quantum est in potentia indiget phisicaliter per aliquas species intelligibiles, sed in quantum est actu per essentiam suam phisicaliter intelligere. q. 10. 6. 1.
angelus mens non fatur in ea quae sunt ad finem, nisi secundum quod sunt sua ordine finis. q. 89. 4. 1.
angelus intellectus non est discursivus sicut in nobis est. q. 89. 4. 1.

Ad eum ex nihilo hunc omnem perfectionem beatitudinis quam
sunt habent, non autem alia separata sanctiorum. q. 1. 5. 6.
Angeli creati sunt beatitudinem statim post principium sue
cognitionis homines autem per tempus ad hunc finem per-
ueniunt. q. 1. 1. 1.
Angeli habent species intelligibiles naturaliter inditas, quod
non competit humanæ naturæ. q. 1. 1. 1. C. 2.
Angeli ex natura sua habent quod non possit in eis esse deordi-
natio, quia ea que sunt ad finem, nisi simul sit deordinatio
eius finem. q. 89. 4. C.
Angeli boni non moventur in ea que sunt ad finem, nisi in or-
dine ad finem debentur: sic in eis non potest esse peccatum. An-
gelus vero mali in nihil moventur, nisi in ordine ad finem pec-
cati superbia ipsorum, ideo in omnibus peccant mortaliter,
quæ propria voluntate agunt. q. 89. 4. C.
angelorum successio secundum eorum affectus, & conceptiones
intellectuales non mensuratur tempore continuo, sed discre-
to. q. 1. 1. 7. 3.
Angelorum potentia intellectiva non est per se cognoscitiva om-
nium, ideo oportet quod ei superaddantur species intelligibi-
les. q. 1. 1. 1. 2.
angelos gradu naturæ homo non potest transcendere: potest ta-
men contrahere per operationem intellectus, dum intelli-
git aliquid super angelos esse. q. 1. 1. 1.
Angeli creare animas est erroneum. q. 3. 7. 2.
Anima secundum se est supra tempus, sed per accidens subdi-
tur tempori. q. 3. 3. 3. & q. 71. & q. 11. 3. 7. 3.
Anima intellectiva, cum sit infinita in ordine intellectuali, est
in potentia respectu omnium intelligibilium. q. 10. 60. C.
Anima rationalis sola inter formas rei corruptibiles assequitur
perpetuum esse. q. 3. 6. C.
Anima rationalis secundum suam incorruptibilitatem propor-
tionata est suo fini, qui est beatitudo perpetua. q. 85. 6. ad solu-
tionem rationum. 11. 1.
Anima subsistit in suo esse: unde post separationem a corpore
segit esse habet, & perfectam operationem, licet non habeat
perfectam naturam. q. 4. 5. 1.
Anima rationalis non traducitur per originem. q. 81. 1. C. 2. &
q. 83. 1. 1.
Anima hominis non fuit secundum seminalem rationem
in Adā peccante sicut in principio effectiva, sed sicut in prin-
cipio dispositiva. q. 81. 1. 1.
Anima rationalis a solo Deo causatur per creationem. q. 9. 6. C.
Anima ex sua creatione non inquinatur, neque per sua infusio-
nem maculatur, habito respectu ad Deum infundentem, sed
solum habito respectu ad corpus cui infunditur. q. 81. 1. 4.
Anima comparatur ad corpus ut forma ad materiam: potest
tamen esse substantia ad accidentia. q. 83. 1. 3.
Anima separata, cum naturale sit uniti corpori, non potest esse
q. beatitudo eius perfecta naturalem ipsius perfectionem ex-
cludat. q. 4. 5. 6. C.
Anima appetit frui Deo quod et ipsa fructio declinetur ad
corpus per redundantiam sicut est possibile. q. 4. 5. 4.
Anima quando fruitur Deo sine corpore appetit eum sic ge-
scit in eo, quod tamen adhuc ad participationem eius vellet
suum corpus pertinere. q. 4. 5. 4.
Anima separata post mortem habet alium modum conaturalis
intelligendi, quam conversationem ad phantasmata: & sic
scientia manet, non tamen secundum eundem modum ope-
randi. q. 1. 1. 2. & q. 67. 2. 6. 1. 3.
Anima intellectiva per sensibilia non potest deuenire in cogni-
tionem substantiarum separatarum. q. 3. 6. C.
Anima non potest esse sine potentiis dato autem hoc, adhuc ta-
men dicere secundum speciem suam intellectiva, vel ra-
tionalis. q. 110. 4. 4.
Anima. ver. Conceptio. Contrarium. Habitus. Finis. Intentio.
Iudicium. Potentia. Operatio. Passio. Status. Virtus.
Anima beatitudo redundat ad corpus, ut et ipsam sua perfectio
ne potatur. q. 4. 6. C.
Anima a corpore separatio dicitur animā retardare ne tota in
tentione tendat in unionem diuine essentie. q. 4. 5. 4.
Anima vires irrationalis post resurrectionem erunt in organo
corporis sicut & nunciat ante resurrectionem non erunt actus
in anima, sed solum radicaliter. q. 67. 2. 1. 3.
Anima secundum statum præsentis vite est conaturalis mo-
do intelligendi per phantasmata. q. 5. 3. 2.
Anima pars superior cum intente mouetur in aliquid, sequitur
motum eius, etiam pars inferior per redundantiam. q. 24. 3. 1. 7.
& q. 10. 1. 1. & q. 31. 5. 6. & q. 38. 4. 3.
Anima vires sunt in potentia ad diuersa dupliciter, s. quantum
ad agere & non agere, & quantum ad agere hoc vel illud, id
indiget mouente quantum ad exercitium actus, & quantum

ad eius determinationem. q. 9. 1. C.
Anima potentia in una essentia animæ radicatur. q. 37. 1. C. &
q. 77. 1. C.
Anima inuentio, quando vehementer trahitur ad operationem
vnius potentie, necesse est quod retrahatur ab operatione al-
terius. q. 37. 1. 0. & q. 77. 1. C.
Alia potentia sunt accidentia, & naturales proprietates speciei
animæ continentur. q. 81. 2. 3. & q. 10. 4. 3. 4.
Anima potentia minus se impediunt. q. 33. 3. 3. & q. 37. 1. 0.
& q. 77. 1. C.
Anima vegetativa actus non subducitur imperio rationis. q. 17.
9. 0. & q. 36. 3. 1.
Anima in eius infusione melius est secundum naturā sic esse in-
fectam originali culpa, quam nullo modo esse. q. 83. 1. 5.
Anima naturale est corporis vniuersi. q. 4. 6. C.
Anima humanæ remanet esse copiosius post corporis destructio-
nem. q. 4. 1. 2.
Anima sanctorum a corporibus separatas non peruenit ad bea-
titudinem perfectam usque ad diem iudicii, est salum. q. 81.
4. 1. C.
Anima aliquæ beatorum sunt assumptæ ad ordines angelorum,
clarius videntes Deum, quam inferiores angelis. q. 4. 8. 6.
Animal dicitur quod habet naturam sensitivam, rationale
quod intellectivam, homo vero quod habet utrumque quæ-
sit. 67. 5. C.
Animal timore doloris, & aliorum quæ contrariantur consen-
tix corporis, dimittit delectationes ciborum, & uenerorum.
q. 19. 1. 1. & q. 35. 6. C.
Animal brutum non appetit honorem, appetit tamen naturalem
excellentiam, & irascitur contra ea que illi excellentie de-
rogant. q. 47. 3. 4.
Animal quadrupes offerre non ualens propter paupertatem, lex
providit ut offerret aures: si non, panes, uel farinā, uel spicas,
& horum causa figulis. q. 102. 3. 11.
Animal in sacrificiis tanto uilius offerrebat, quanto gruius
erat peccatum. q. 102. 3. 11.
Animal uer. Occidere
Animalis motus quo mouetur contra naturalem inclinationem
corporis, est non sit naturalis corpori, est tamē naturalis ani-
mæ. q. 6. 1. 3.
Animalis motus nouus præuenitur ab exteriori motu, quantum
ad sensum, & quantum ad corpus. q. 6. 1. 2.
Animalia bruta, & per instinctum naturæ mouentur ad ea que
apprehendunt, non autem imperantes libere. q. 11. 2. 6. & q. 16.
1. 1. & q. 17. 1. 3.
Animalia bruta aliter habent impetum ad opus, & aliter homi-
nes. q. 17. 1. 3.
Animalia quidam bruta dicuntur prudentia, & sagacia, non quia
in eis sit ratio uel electio, sed quia habent inclinationem na-
turalem ad quodlibet effectus a summa arte ordinatos. q. 11. 2. 3.
Animalia de quinque generibus tantum, offerrebantur in uete-
ri lege. q. 102. 3. 11.
Animalia quidam munda secundum legem specialiter offerre-
bantur Deo in sacrificium triplici ratione. q. 102. 3. 11.
Animalia immunda secundum legem prohibebantur comedi, & ra-
tio reddidit, munda uero conceduntur. q. 102. 6. 1. 2.
Animalia maculosa, & ante septimum diem prohibebantur offer-
ri Deo in sacrificium. q. 102. 3. 7.
Animalia in sacrificium oblata occidebantur, & igni cremaban-
tur multiplici ratione. q. 102. 3. 11.
Animalium brutorum appetitus non est liber. q. 11. 1. C. & q. 13.
2. 1. 3.
Animalium brutorum appetitus sensitivus non obedit rationi,
& tamen est in eis quidam similitudo moralis boni, quantum
ad animæ passiones. q. 14. 4. 1.
Animalium mundorum & immundorum distinctio, non fuit in
re legem quantum ad esum, nisi per abominationem, uel co-
suetudinem, sed bene quantum ad sacrificiorum oblationem.
q. 102. 3. 11.
Annullatio uer. Creatura. Redigi
Apostasia, uel est auctio ab incommutabili bono, non est spe-
ciale peccatum, sed quædam conditio generalis omnis pecca-
ti. q. 84. 1. 2.
apostatare a Deo dicitur esse initium superbie ex parte auctio-
nis, uel quia est prima superbia species. q. 48. 1. 1.
Apostoli primas spiritus acceperunt & tempore prius, & ex-
teris abundantius. q. 106. 4. C.
apostoles docuit spiritus sanctus omnem ueritatem de his que
pertinent ad necessitatem salutis, non tamen de omnibus fu-
turi euentibus. q. 106. 4. 2.
apostolis. Deus dedit scientiam scripturarum, & omnium lin-
guarum, quam homines post studium, uel consuetudinem
acquirunt

acquirere possent, licet non ita perfecte. q. 11. 4. C.
Appetere proprium bonum appetitus naturali competit uni-
uersi: potentia animæ, sed appetere bonum appetitus animalis
pertinet solum ad uim appetitiuam appetere autem sub
ratione boni delectabilis ad uim concupiscibilem. q. 30. 1. 3.
Appetere, uer. Beatitudo
Appetitus est potentia passiva. q. 17. 1. C. & q. 10. 4. 2.
Appetitus est inclinatio appetentis in aliquid sibi simile, & con-
ueniens. q. 8. 1. C. & q. 19. 1. C.
Appetitus est inclinatio contradicens formam, si naturalis na-
turalem, si sensitiuam, & intellectiui, apprehensam. q. 8. 1. C. &
q. 17. 8. C. & q. 16. 1. C.
Appetitus quilibet sequitur apprehensionem intellectus coniu-
cti, uel separati. q. 40. 1. C.
Appetitus habet ordinem ad res, apprehensum recipit a rebus.
q. 21. 1. C. & q. 40. 1. 0. & q. 66. 6. 1.
Appetitus tripliciter naturalis, sensitivus, & intellectiui. q.
16. 1. C.
Appetitus non est nisi boni. q. 8. 1. C. & q. 13. 1. C. & q. 17. 1. 1.
Appetitus est non ens, & mali in quantum apprehenduntur
sub ratione boni. q. 8. 1. 3. & q. 19. 4. C. & q. 73. 8. 2.
Appetitus naturaliter sequitur fortunam in natura existentem:
alii uero formam apprehensam. q. 8. 1. C.
Appetitus naturaliter tendit in bonum existens in re, animal-
iter uero & uoluntarius in bonum apprehensum. q. 8. 1. C.
Appetitus sensitivus potest a ratione uoluntaria moueri mediis
te imaginatione particulari. q. 30. 3. 3.
Appetitus naturalis, & motus membrorum qui consequuntur
uitæ naturales non subducuntur imperio rationis. q. 17. 8. 3. 0.
Appetitus sensitivus, & apprehensio sensitiuæ partis sunt causa
remota humani actus. q. 75. 1. C.
Appetitus sensitivus ex apprehensione sensus in aliquid inclina-
tur. q. 75. 1. C.
Appetitus sensitivus rationi obedit, non immediate sed median-
te ratione. q. 46. 4. 1.
Appetitus sensitivus in nobis per alios animalibus habet quan-
dam excellentiam, scilicet quod natus est obedire rationi. q.
74. 3. 1.
Appetitus sensitivus non mouetur ad imaginationem forme
sine assimilatione conueniens, uel nocui. q. 9. 1. 1.
Appetitus sensitivus ut imperatur a ratione, potest esse subiectus
uitæ, & uitiis. q. 9. 1. 3. & q. 16. 4. 0. & q. 74. 1. 0.
Appetitus sensitivus, & uoluntas sunt rationales per participa-
tionem. q. 16. 6. 2. & q. 19. 4. 1. & q. 61. 2. C.
Appetitus sensitivus partes sunt irascibilis, & concupiscibilis, que
in quantum participant rationem obediunt imperio rationis.
q. 17. 7. C. & q. 50. 1. C. & q. 16. 4. 0.
Appetitus sensitivus actus subiacet imperio rationis ex parte po-
tentie animæ, non autem ex parte dispositionis corporis. q.
17. 7. 0.
Appetitus sensitivus obiectum est bonum particulare, uoluntatis
uero bonum uoluntatis. q. 11. 3. & q. 19. 1. C.
Appetitus sensitivus actus est cum transmutatione corporis, &
maxime circa cor. q. 10. 1. 0. q. 12. 1. 3.
Appetitus uer. Anima. Animal. Fructus. Futurum. Passio. Possi-
bile.
Appetitus uirtutis motus potest esse cum ratione dupliciter,
scilicet precipiente, ut uoluntatis, & deueniente, ut ita quæ-
sit. 46. 4. 1.
Apprehensio uer. Appetitus
Aqua calefacta magis & fortius congelat. q. 17. 1. C. & q. 18. 2. C.
Aquila que alit uolans, significat superbiam. q. 102. 6. 1.
Arbor. Aliter habetur spes fructificationis arboris: est uirescit
frondibus, & aliter cum iam primordia fructuum incipiunt
apparere. q. 69. 2. C.
Arca testamenti. Dispositio interior, & exterior, & expositio
litteralis, & figuralis omnium que pertinent ad eam ponitur
q. 102. 4. 6.
Argumentatio uer. Oratio
Artes uer. Hircus
Aristoteles sectam peripateticorum instituit. q. 39. 2. C.
Aristoteles uer. Ethica
Armudexter, & pectusculi de hostis cedebant in usum sacer-
dotum, id excludendum quiddam diuinationis peccatum, & ad
significandum sapientiam cordis, & fortitudinem, que erant
sacerdoti necessaria. q. 102. 1. 8.
Artes est recta ratio rerum fructuosa per artem. q. 17. 3. C. & q.
93. 1. C.
Artes habet rationem uirtutis sicut habitus speculatiui, quod totum
scilicet ad facultatem bene agendi, non autem simpliciter est
uirtus, quia non perficit uisum nec appetitum. q. 37. 3. 4. 0.
Artes sunt etiam ad bonum, sicut & scientia. q. 17. 3. 2.

Artes magis conueniunt cum habitibus speculatiuis quam cum pro-
dentia ratione uirtutis: sed magis conueniunt cum prudentia
quam cum ipsi habitibus rationis subiecti & maxime quæ-
sit. 17. 4. 1.
Artes est distincta prudentia. q. 17. 4. 0. 3. 3.
Artes non requirit uirtutem perfectiorem appetitum, sicut requi-
rit prudentia. q. 17. 4. C. & q. 18. 1. 1.
Artes operatiua consideratur & finem, & id quod est ad finem. q.
8. 2. 1.
Artes uel potentia ad quam pertinet finis ultimis mouet ad agē-
dum artem, uel potentiam ad quam pertinet finis particula-
ris sub uoluntate comprehensum. q. 1. C. & q. 65. 1. 1.
Artes est uirtus in quantum ad bonum usum eius aliqua uirtus
moralis requiritur. q. 7. 1. 2.
Artes bonum consideratur non ipso artifice, sed magis in artifi-
ficio: prudentia uero bonum attenditur in agente. q. 17. 4. C.
1. 3. 1.
Artes actus dicitur habere peccatum dupliciter, scilicet per de-
uinationem a fine particulari intento ab artifice, & a fine co-
muni humanæ naturæ. Primum est proprium artis secundum
est proprium artificis non in quantum artifex, sed in quantum
homo. q. 1. 1. 2. 1.
Artes natura contrariatur quicquid est contra rationem artifi-
ciæ. q. 71. 2. 4.
Artem habens, cum operatur malum artificiatum, hoc non est
opus artis. q. 17. 3. 1.
Artes que ordinantur ad operationem, dicuntur liberales: que
uero ordinantur ad opus corporis, dicuntur seruiles. q. 17. 3. 3.
Artes ordinantur ad opera habitus speculatiui sunt speculationes,
q. 17. 3. 3.
Artes uer. Scientia. Scriptura. Idea.
artifex, qui peccat uolens, magis laudatur quam qui peccat ne-
lens: sed in prudentia sicut in uirtutibus moralibus minus
laudatur qui peccat uolens, quam nolens. q. 1. 1. 2. 1. & q. 17. 4. C.
artifex uer. Artes.
artificialis. In artificialibus ratio ordinatur ad finem particula-
rem, in moralibus autem ad finem communem totius huma-
næ uitæ. q. 11. 2. 1.
artificialium uer. Artes.
Axiomata sunt circa naturale apprehensum, uel circa prima prin-
cipia, tunc assensus, uel dissensus: don est in potestate nostra,
si uero sit circa apprehensa que non conuincunt intellectus,
tunc assensus, uel dissensus est in potestate nostra. q. 17. 6. C.
assensus est quasi ad aliud sentire, & sic importat dissensum ad
id cui assensus est consentit: est sicut sentire, & sic impor-
tat conuincionem ad id cui consentitur. q. 11. 1. 1.
assensus proprie conuenit intellectui, & consensit uoluntati
quæuis unum per alio poni solet. q. 15. 1. 3.
assensus intellectus in quantum mouetur a uoluntate. q. 15. 1. 3.
Assiduas uer. Frequentia.
Assimilari Deo quantum ad potestatem non sufficit homini
beato, nisi assimiletur ei quantum ad bonitatem. q. 1. 4. 1.
Assimilatio intellectus practici est secundum proportionalita-
tem, sed speculatiui est secundum unionem & informationem,
quæ est multo maior. q. 3. 3. 1.
assimilatio summa hominis ad Deum est secundum aliquam
operationem, unde beatitudo per quam homo Deo maxime
conformatur, consistit in operatione. q. 15. 1. 3.
Astrologia, & perspectiua dicuntur species mathematicæ non
per se: sed in quantum principia mathematicæ applicantur
ad materiam naturalem. q. 33. 8. C.
astrologi quidam uera de futuris, que sunt a uoluntate, instin-
ctu quodam occultissimo dicunt, quid ad decipiendum ho-
mines spirituum seductorum operatio est. q. 9. 4. 3.
Et in pluribus verificatur quæ ab eis pronuntiantur de ad-
hibus hominum secundum considerationem celestium corpo-
rum, quia plures hominum sequuntur passiones quibus soli
sapientes resistunt. q. 9. 1. 3.
Auiditia quantum ad rem corporalem, in quam delectatur
auidus, conuenitur peccatis carnalibus: sed quantum ad de-
lectationem quæ pertinet ad spiritum, est spirituale peccatum
q. 71. 2. 4.
auiditia dicitur radix omnium malorum, non quia interdum
aliquid aliud malum sit radix eius, sed quia ex ipsa frequen-
ter alia mala oriuntur. q. 84. 1. 1.
auiditia odiosus facit alijs, non autem sibi: si quis in mo-
tus ex inordinata sua amore. q. 19. 4. 3.
auiditia, uel inordinatus appetitus diuitiarum, radix est om-
nium peccatorum. q. 34. 2. C.
Auidia a iudicio in se secum habet, sicut contrarium probatio-
nem. q. 45. 1. 3.
Auidia respicit malum, bonum uero ei adiunctum respicit bonum,
&.

I N D E X

Per desperatio respicit bonum directe, malum vero distin-
ctum respicit timor. q. 45. 1. 3
Audacia proprie loquendo, non est pars spei, sed eius effectus. q. 45. 1. 3
Audacia principalis passio esse non potest. q. 45. 1. 3. & q. 45. 1. 3
Audacia contrariatur timori secundum oppositionem accessus
& recessus: spes vero timori secundum oppositionem boni & mali. q. 45. 1. 3. & q. 45. 1. 3
Audacia prior est spei, sicut desperatio prior est timori. q. 45. 1. 3
Audacia non sequitur ex spei, sed quando fuerit vehemens sicut
desperatio, non semper sequitur ex timore, sed quando fue-
rit intensus. q. 45. 1. 3
Audacia augetur extra, mediante spei. q. 45. 1. 3
Audacia est in irascibili. q. 45. 1. 3
Audacia causa sunt omnia que faciunt spem victorie & calidi-
tatem cordis, non autem defectus aliquis. q. 45. 1. 3. & q. 45. 1. 3
Audacia causa sunt omnia que nata sunt causare spem, vel ex-
cludere timorem ex parte animæ, vel corporis. q. 45. 1. 3
Audacia obiectum est compositum ex bono & malo, & motus
audacie in malum presupponit motum spei in bonum. q. 45. 1. 3
Audacia consequitur iras, quia nullus irascitur vindictam appe-
tens, nisi audeat vindicare. q. 45. 1. 3. & q. 45. 1. 3
Audaces sunt promptiores in principio quam in ipso periculo
sed fortes sunt magis remissi in principio, quam quando sunt
in ipso periculo. q. 45. 1. 3
Audacibus accidit timor propter reuocacionem caloris ab ex-
terioribus ad interiora, scilicet corporis, timentibus autem
ad interiora. q. 45. 1. 3
Audaces sunt qui se bene habent ad diuina qui passi sunt in
luta, habentes cor prauum, experti, habent pulmonem san-
guineum, & amatores vini. q. 45. 1. 3
Audaces, uter fratres.
Auerio quia anima deordinatur per peccatum a Deo, est pee-
catum mortale quando uero deordinatur circa auersionem
a Deo, tunc est peccatum veniale. q. 65. 1. 3
Auerio & eorumque sunt in omni peccato mortali. q. 87. 4. 0
Auerio in peccato est duplex, scilicet a regno hominis, & a Deo.
q. 73. 1. 3
Auerio a Deo in peccato est propter inuersionem. q. 77. 6. 1. 3
Auerio, uter. Peccatum.
Auerio potest ratio inferre a rationibus æternis, quia intendit
eis ut secundum eas regulentur. q. 73. 1. 3
Auerio habet semper aliquid facti in subiecto, non autem
nominis formam, sed quod facit subiectum perfectius parito-
pe formam præcedentem, uel quod amplius se extendat. q.
52. 1. 3
Augmentum animalis non fit actu per quodlibet alimentum af-
sumptum. q. 52. 1. 3
Augmentum in formis que secundum se, uel aliquid sui sortit
tur rationem speciei, esse non potest ex parte ipsius forme: sed
in quibusdam earum ex diuersa participatione subiecti. q. 52. 1. 3
Augmentum esse non potest in forma, per quam participans ha-
bet speciem, ut est forma substantialis. q. 52. 1. 3
Augmentum secundum magis & minus esse non potest in for-
ma, de cuius ratione est indubitable, ut sunt species nume-
ricæ. q. 52. 1. 3
Augmentum in formis que recipiunt speciem ex aliquo ad quod
ordinantur, esse potest ratione sui & subiecti ut in motu, san-
titate, & habitibus, quarum aliquæ non omnes augentur per
additionem. q. 52. 1. 3. & q. 52. 1. 3
Augmentum in formis quomodo sit, est quadruplex opinio. q.
52. 1. 3
Augmentum in magnitudine corporali contingit dupliciter, scilicet
per additionem, & per intensiorem. q. 52. 1. 3
Augmentum motus manente eadem specie, contingit tripli-
citer, scilicet per additionem temporis, uel uix per quam est, uel par-
ticipationem subiecti. q. 52. 1. 3
Augmentum qualitatum simplicium non est nisi secundum in-
tensionem ex parte subiecti participans. q. 52. 1. 3
Augmentum quantitatibus corporalibus ad res spirituales trans-
fertur. q. 52. 1. 3
Augmentum in uirtute eiusdem speciei secundum seipsum esse non
potest, sed secundum participationem subiecti. q. 52. 1. 3
Augmentum scientie esse potest & secundum seipsum per addi-
tionem, & secundum participationem subiecti per intensio-
nem. q. 52. 1. 3. & q. 52. 1. 3
Augmentum, uter. Chirias. Habitus. Meritum. Scientia.
Aues quædam speciales in lege ueteri offerebantur Deo
in sacrificium, ut uultur, pulli colubard, & passer. q. 102. 1. 3
Aues quædam secundum legem prohibentur comedere, quædam
uero conceduntur. q. 102. 1. 3
Aues quædam quid spiritualiter significet. q. 102. 1. 3

Aues uer. Aletus. Animal.
Auxilium. Nobilioris conditionis est natura, quæ indiget exte-
rius auxilio ad consequendum perfectum bonum, quæ natura, quæ
non indiget exteri auxilio ad consequendum quoddam bo-
num imperfectum. q. 5. 1. 3
Auxilio quocunque uiu, naturale est cuiuslibet dolenti ad repellē-
dum nocuum præseus quod infert dolorem. q. 44. 1. 3
BAPTISMVS. Nullus potest renasci, aut gratiam iustificā-
tem consequi, sine baptismo in actu, uel in proposito. ques-
tiō. 1. 3
Baptismus qui est sacramentum fidei, habuit in ueteri lege cir-
cūcīonem pro sacramento figurati sibi correspondenti. q.
102. 1. 3
Baptismo peccatum originale auferitur reatu, sed remanet actu
quantum ad fomitem, ideo baptizati traduntur peccati ori-
ginale. q. 81. 1. 3. & q. 87. 1. 3
Baptizandi sunt pueri fidei, & amantes qui nunquam usum
liberi arbitrii habuerunt. q. 113. 1. 3
Baptizatis pueris subuenit meritum Christi ad beatitudinem
consequendum, licet deficiat eis merita propria, & motus libe-
ri arbitrii, eo quod per baptismum sunt membra Christi effu-
si. q. 113. 1. 3. & q. 113. 1. 3
Balneum mitigat tristitiam. q. 38. 1. 3
Beata Virgo uer. Mater. Neomenia. Purgatio
Beatitudo est operatio, & ultima perfectio. q. 3. 1. 3
Beatitudo est uita æterna, non ut uita dicitur esse uiuentis, sed
ut dicitur operatio uiuentis. q. 3. 1. 3
Beatitudo essentialiter non potest esse in actu uoluntatis, sed in
actu intellectus consistit. q. 4. 1. 3
Beatitudo est summum bonum, quia est adeptio, uel fructio sum-
mi boni. q. 1. 1. 3. & q. 3. 1. 3
Beatitudo est proximum uirtutis. q. 1. 1. 3. & q. 1. 7. 3
Beatitudo est ultimus finis humanæ uitæ. q. 1. 1. 3. & q. 69. 1. 3
Beatitudo ut finis qui est res, est aliquid increatum, sed ut finis
qui est usus rei, est aliquid creatum. q. 1. 1. 3
Beatitudo est ultima hominis perfectio. q. 1. 1. 3. & q. 6. 1. 3
Beatitudo est perfectum, & proprium hominis bonum. q. 1. 1. 3. &
q. 6. 1. 3
Beatitudo est bonum perfectum. q. 3. 1. 3
Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus
q. 1. 1. 3. & q. 4. 1. 3
Beatitudo est gaudium de ueritate. q. 1. 1. 3
Beatitudo de qua requiritur. Vnum quod est esse beatitudinis, aliud
quasi per se accedens eius. Primum est cognitio. Secundum est
dilectio. q. 1. 1. 3
Beatitudo consistit in operatione optima respectu potentie, &
obiecti. q. 1. 1. 3
Beatitudo consistit in coniunctione ad Deum. q. 1. 1. 3. & q. 7. 1. 3
Et ad ipsam potest aliquid pertinere tripliciter, scilicet essentialiter,
& antecedenter, & consequenter. q. 1. 1. 3
Et ad ipsam rectitudo uotum requiritur. q. 4. 1. 3
Beatitudo perfecta, & uera non potest haberi in hac uita. q. 1. 1. 3
Beatitudo non consistit in diuinitate. q. 1. 1. 3
Neque in honoribus. q. 1. 1. 3
Neque in fama, seu gloria humana. q. 1. 1. 3
Neque in potestate, neque in bono uis potestatis, neque in alio
premissorum exteriorum bonorum. q. 1. 1. 3
Neque in bonis corporis essentialiter, sed bene antecedenter, &
consequenter. q. 1. 1. 3. & q. 1. 1. 3
Neque in uoluptate. q. 1. 1. 3
Neque in anima, neque in aliquo sibi inherenti. q. 1. 1. 3
Neque in operatione sensu, nisi antecedenter in beatitudine im-
perfecta, consequenter in beatitudine perfecta. q. 1. 1. 3
Neque in operatione procedente ab operante in exteriorē mate-
riam. q. 1. 1. 3
Neque in operatione intellectus practici, sed bene in operatione
speculatiui. q. 1. 1. 3
Neque consideratione scientiarum speculatiuarum essentiali-
ter, sed participatiue. q. 1. 1. 3
Neque in cognitione angelorum. q. 1. 1. 3
Neque in cognitione essentia alicuius effectus creati. q. 1. 1. 3
Beatitudo anime redundabit in corpus, & in sensu corporeo
q. 1. 1. 3. & q. 4. 1. 3
Beatitudo una non potest esse altera maior ex parte obiecti, sed
ex parte subiecti melius dispositi unus potest esse beator alio
q. 1. 1. 3. & q. 1. 1. 3
Beatitudo crescit corpore resumpto, non intentione, sed exten-
su. q. 4. 1. 3
Beatitudo perfecta a nulla creatura per sua naturalia potest as-
quiri, sed bene beatitudo imperfecta. q. 1. 1. 3. & q. 61. 1. 3
2. 3. 3

Beatitudo

T E X T V S.

Beatitudo imperfecta potest amitti, non autem perfecta. q. 1. 1. 3
Beatitudo est propter quam homo uult quæcunque uult. q. 1. 1. 3
Beatitudo, ita implet totum hominis appetitum, quod nihil ex
tra ipsum relinquitur appetendum. q. 1. 1. 3. & q. 4. 1. 3
Beatitudo perfecta omne malum excludit, & omne desiderium
implet. q. 1. 1. 3
Beatitudo in communi ex necessitate appetitus, non autem si
consideretur secundum speciales rationes. q. 1. 1. 3. & q. 4. 1. 3
Beatitudo pertinet ad uoluntatem inquam primum obiectum
eius. q. 1. 1. 3. & q. 11. 1. 3
Beatitudo maxime amatur, inquam bonum conceptum: 2.
mētus autem tanquam id cui concupiscitur bonum. q. 1. 1. 3. &
q. 7. 1. 3
Beatitudo solius Dei est suum esse. q. 1. 1. 3. & q. 4. 1. 3
Beatitudo secundum aliquos est triplex, scilicet uoluntatis, actus
& contemplatiua. q. 1. 1. 3. & q. 69. 1. 3
Beatitudo duplex, perfecta & imperfecta. q. 1. 1. 3. & q. 4. 1. 3
Beatitudo potest esse imperfecta dupliciter, scilicet ex parte obiecti
& ex parte participantis, obiectum quidem beatitudinis attingit
is, sed imperfecte per respectum ad Deum, & talis non tollit
ueram beatitudinem. q. 1. 1. 3. & q. 4. 1. 3
Beatitudo. uide. Abdicatio. Angulus. Anima. Assimilatio. Fides.
Manus sufficientes.
Beatitudinis ratio, minus est in uita actiua, quam in contempla-
tiua. q. 1. 1. 3. & q. 11. 1. 3
Beatitudinis imperfecte desiderium bona exteriora instrumenta
literaliu autem modo beatitudinis perfectæ. q. 4. 1. 3
Beatitudinem consequuntur homines multis modis, operatio-
num qui merita dicuntur. q. 1. 1. 3
Beatitudinem non augeat additio aliorum bonorum. q. 1. 1. 3
Beatitudinem homo consequi non potest per actionem alicuius
superioris creature, sed solo Deo agente. q. 1. 1. 3
Beatitudinem homo potest adipsam: quia boni perfecti est ex-
pax. q. 1. 1. 3
Beatitudinem uoluntas naturaliter & ex necessitate appetit. q.
1. 1. 3. & q. 11. 1. 3
Beatitudinem omnes homines appetunt naturaliter. q. 1. 1. 3. &
q. 11. 1. 3
Beatitudine adepti, homo remanet pacatus desiderio quietato.
q. 1. 1. 3
Beatitudinem habere naturaliter, est solius Dei. q. 1. 1. 3
Beatitudines sunt operationes uirtutum & donorum. q. 69. 1. 3
& q. 70. 1. 3
Beatitudines sunt fructus, ad quos addunt perfectionem & ex-
cellentiam. q. 70. 1. 3
Beatitudines ex convenientissima enumerantur. q. 69. 1. 3
Beatitudines a uirtutibus & donis distinguuntur sicut actus ab
habitu. q. 69. 1. 3
Beatitudines omnes que in sacra scriptura ponuntur, necesse
est ad octo enumerari solitas, reduci: quia omnes pertinent
ad uitam æternam uel contemplatiuam. q. 69. 1. 3
Beatitudines correspondunt septem donis, non quidem singula-
riter singulis, sed plures uni, & una pluribus. q. 69. 1. 3
Beatitudinem merita sunt quædam dispositiones ad beatitudi-
nem perfectam uel inchoatam. q. 69. 1. 3
Ea que ponuntur in beatitudinibus tanquam præmia, possunt
esse uel ipsa beatitudo perfecta, & sic pertinent ad futuram
uitam, uel aliqua inchoatio beatitudinis, & sic pertinent ad
presentem uitam. q. 69. 1. 3
Beatitudinem meritis exprimentur actus donorum pertinentiū
ad uitam æternam, sed actus donorum pertinentium ad uitam
contemplatiuam exprimentur in præmijs. q. 69. 1. 3
Beatitudinem præmia sunt in rebus diuersa descriptio-
ne. q. 69. 1. 3
Beatitudinem præmia convenientissima enumerantur, quæstio.
69. 1. 3
Beatus aliquis dicitur propter spem. q. 69. 1. 3
Beati dicuntur aliqui in hac uita propter spem uel participatio-
nem beatitudinis. q. 1. 1. 3
Beati ex necessitate habent rectam uoluntatem, nec possunt pec-
care. q. 4. 1. 3. & q. 1. 1. 3
Beati non solum sunt materialiter sed materialiter uoluntatem suam
in omnibus deo conformant. q. 19. 1. 3
Beati uide. Tristitia.
Beati uide. Iudeus.
Beneficia dei præcipua sunt creatio, quies mentis in deum, uel

in presenti per gratiam uel in futuro per gloriam. ques. 100.
1. 3
Et omnes solemnitates & sacrificia veteris legis sunt iustitia in
commemorationem alius diuini beneficii præteriti uel
futuri. q. 100. 1. 3
Benignus dicitur quem bonus ignis amoris feruere facit ad be-
nefaciendum proximo. q. 70. 1. 3
Blessedness prohibito super additur secundo. præcepto deca-
logi. q. 100. 1. 3
Bonitas diuinarum personarum non est dependens ex fine. q.
18. 4. 3
Bonitas rei dependet a fine sicut esse ab agente & forma. q. 18.
4. 3
Bonitas actionum humanarum & aliorum est ex fine a quo de-
pendet: præter bonitatem absolutam, quæ in eis existit. q.
18. 4. 3
Bonitas actionum humanarum quadruplex, scilicet secundum genus speciei
circumstantias, & finem. q. 18. 4. 3
Bonitas uel malitia moralis principaliter in uoluntate consistit.
q. 14. 4. 3
Bonitas actus exterioris quam habet ex fine, nihil addit ad bo-
nitatem uel malitiam actus uoluntatis nisi contingat ipsam
uoluntatem fieri meliorem uel peiorem secundum numerum
exteriorum intentionum. q. 10. 4. 3. & q. 14. 1. 3
Bonitas actus exterioris quam habet secundum materiam &
debitas circumstantias, addit ad bonitatem uel malitiam uo-
luntatis. q. 10. 4. 3. & q. 14. 1. 3
Bonitas uel malitia actus exterioris & uoluntatis ex fine est æ-
dem, non autem si sit secundum materiam uel circumstantias.
q. 10. 4. 3
Bonitas actus exterioris secundum ordinem ad finem, tota de-
pendet ex uoluntate: illa autem quæ est ex debita materia uel
circumstantiis, dependet ex ratione. q. 10. 2. 3
Bonitas uel malitia ex ordine ad finem, per prius inuenitur in
actu uoluntatis quam ex exteriori illa quæ est secundum
debitam materiam & circumstantias in ordine & appren-
sione rationis, prior est in actu exteriori quam uoluntatis, in
exsecutione uero est eorumque. q. 10. 1. 3
Bonus uel malus iudicatur homo secundum delectationes uo-
luntatis, non autem secundum delectationes appetitus sensi-
tius. q. 14. 4. 3
Bonus simpliciter dicitur homo secundum uirtutes morales, &
non secundum intellectuales. q. 68. 1. 3. & q. 66. 1. 3
bonus habitus & malus distinguuntur secundum communem
ad naturam, uel dissonantiam ab ipsa. q. 54. 1. 3
Bonus homo esse non potest, nisi sit bene proportionatus bono
communi. q. 92. 1. 3
Bona non potest dici uoluntas si sit intentio mala, causa uolen-
tatis si intentio sit consequens, tunc uoluntas potest esse bo-
na. q. 19. 7. 1. 3. & q. 78. 1. 3
Bonum quodlibet creatum ex additione alterius sit melius. q.
14. 1. 3
Bonum quodlibet creatum est bonum particulare & participati-
um, & solius deus bonum uniuersale. q. 1. 7. 1. 3. & q. 9. 6. 1. 3
Bonum ut conformetur sibi appetitum causas amorem, ut abiecit
concupiscens, ut præsentis gaudium & delectationem. q. 13.
4. 1. 3. & q. 16. 2. 3. & q. 10. 1. 3
Bonum duplex, scilicet simpliciter & secundum quid. q. 16. 4. 3
Bonum dupliciter, simpliciter & secundum se, & ex supposito
ne. q. 19. 1. 3
Bonum triplex, scilicet utile, delectabile, & honestum. q. 99. 1. 3
Bonum duplex, scilicet propter se, & ex ordine ad finem. q. 8. 1. 3
Bonum sicut est obiectum amoris, ita malum odij. q. 19. 1. 3
Bonum habet rationem perfectam. q. 1. 1. 3
Bonum cuiuslibet mensuratur & regulatur, consistit in hoc quod
conformetur suæ regulæ. q. 19. 9. 3. & q. 54. 1. 3. & q. 71. 6. 3
Bonum attribuitur alicui & secundum esse suum essentiale, &
secundum esse accidentale. q. 18. 1. 3
Bonum unumquodque tantum dicitur quantum habet de esse
q. 18. 1. 3. & q. 4. 1. 3
Bonum secundum quid dicitur cui deest debita essendi plenitudo
domini autem dicitur bonum simpliciter. q. 18. 1. 3
Bonum uerum & ens conueniunt, & sunt idem secundum
rem, sed differunt ratione. q. 18. 1. 3. & q. 19. 1. 3
Bonum rei in quadam ueritate consistit. q. 16. 3. 3
Bonum & uerum mutuo se includunt. q. 1. 1. 3
Bonum est primum quod existit in apprehensione practice ra-
tionis. q. 94. 2. 3
Bonum intellectus est uerum: malum autem eius est falsum. q.
17. 1. 3
Bonum fortius est ad mouendum quam malum. q. 60. 1. 3
Bonum causatur ex integra causa, sed malum ex quolibet defectu
regulati.

INDEX

cognitiō est triplex, s. per reuelationem, per seipsum certitudine
 Quia & coniecturaliter per aliqua signa. q. 1. 2. 5. c.
 cognitiō est imperfecta triplex, s. id est obiecti, mediij, & subiecti.
 Prima, & secunda possunt esse simul cum perfecta, non autem
 tertiū. q. 67. 1. 0
 Per rectum cognoscitur obliquum. q. 100. 6. 2
 cognitiō coniecturalis est imperfecta. q. 111. 1. c.
 cognitiō ver. Amor
 cognitiōne carnis habent potentiam quæ pertingit ad finem
 per modum exsequentijs, non autem per modum imperantis.
 q. 11. 2. 2
 cognitiōne prior est iuris quā in peccatum. q. 100. 6. 2
 cognitiō per aliquid dupliciter, s. in se, & in suo effectu. q. 6. 9. 1. 2. c.
 cōtus impedit iōm usum propter transmutationem corporalem
 adiunctam in tantum, ut nihil aliud cogitare liceat. p.
 33. 3. 1. 3. & q. 37. 1. 2. & q. 71. 1. 4
 cōtus ver. Delectatio.
 colere inter alios honores cōtus mouet, id cholericus magis ē
 n. promptus ad iram. q. 48. 1. 2. c. nisi complexione ad
 concupiscendum, ad concupiscendum. q. 46. 3. 5. c.
 collecta ver. Cetus
 colere Deum est actus virtutis, id pertinet ad præceptum morale,
 sed determinatio eius ad ex:emonialē. q. 99. 1. 2
 color est obiectum visus. q. 1. 1. 2. & q. 8. 1. c. & q. 10. 2. 2
 color si proponatur visui ex necessitate mouet ipsam, nisi alij
 visui avertat. q. 10. 1. c.
 comestio ver. Delectatio.
 comprehensio non est aliqua operatio præter visionem, sed est
 quidam habundus ad finem iam habuim, cuius obiectū est
 nihil, vel res visui. q. 4. 3
 comprehensio est dupliciter, s. inclusio comprehensio in compre
 hendente, & sentio res quæ iam præfactualiter in anima. De
 comprehendunt non pōt ab intellectu creato. Secunda requirit
 ad beatitudinem. q. 4. 3. 1
 comprehensio quæ importat præsentiam finis requiritur neces
 sario ad beatitudinem. q. 4. 3. 0
 comprehendit Deus suam eternitatem quam nec hō, nec angeli
 comprehendunt. q. 1. 8. 1. 2. & q. 4. 3. 1. & q. 9. 3. 1. 2
 commune bonum dicitur finis communis. q. 90. 1. 2
 Ad cō bonum cōtine finis, & non genera, vel speciei referri pot
 operationes particulares. q. 90. 1. 2
 communicatio hominum adinuicem nullis præceptis legis ordi
 natur. q. 105. 1. c
 ordinatio homin adinuicem duplex, s. autoritate principum, ut
 iudicia & pene, & propria voluntate priuatum personarum,
 ut emptio, donatio. q. 105. 1. c
 conceptio. Antea Christi in primo instanti fuit conceptio
 absque aliqua operatione mentoria precedente, fuit beata.
 q. 3. 7. 2
 conceptio ver. Locus
 conclusio syllogismi operatiui ad rationem pertinet, & dicitur
 sententia, vel iudicium, quam sequitur electio. q. 13. 1. 2. 3. c.
 & q. 76. 1. c
 conclusio tunc solum ex principijs procedit, qñ principia non
 possunt esse vera, si conclusio non sit vera. q. 1. 6. 1
 conclusio syllogismi operatiui est singularis quæ non conclusi
 ex universalib, nisi mediante propositione singulari. q. 6.
 76. 1. c
 concupiscentia proprie est appetitus delectationis sensitivæ, &
 est in appetitu sensiuo, & in concupisibilib, quæ ab ea denomi
 nantur. q. 10. 1. 0
 concupiscentia est passio spūs potentis: concupisibilib differet
 specie ab amore & delectatione. q. 10. 1. 0
 concupiscentia duplex, naturalis, & non naturalis. Prima, quæ
 est de bono cōdemendi naturæ animalis conuenit homini,
 & alijs animalibus secunda vero quæ est de bono conueni
 ti secundum apprehensionem est propria homini. q. 6. 10. 3. 0.
 & q. 31. 3. 0
 concupiscentia naturalis est finita in actū, & infinita in poten
 tia per succedentem, sed non naturalis est omnino infinita.
 q. 10. 4. 0
 concupiscentia duplex, s. finis quæ est infinita, & eius quod est
 ad finem, quæ est finita. q. 10. 4. c
 concupiscentia ex parte obiecti est naturalior, quā iura, & ex
 parte subiecti secundum naturam gñis, & corporis sed ē con
 uersio est secundum naturam speciei & individui. q. 46. 3. 0
 concupiscentia secundum propriam rationem est interdu causā do
 loris, & per consequens malitiæ. q. 36. 2. 0
 concupiscentia, vel cupiditas est prima effectus amoris, id frequen
 ter Augustinus utrumque pro amore ponit. q. 36. 1. c
 concupiscentia si includat malum voluntatis ubi obiectū est maior
 concupiscentia, est maior peccatum. q. 2. 1. 6. 2

concupiscentia est inordinata conuersio aliarum uiridū a uoluntate ad bonum commutabile. q. 82. 3. 8
concupiscentia accepta ut passio, sic maior concupiscentia precedens iudicium dicitur & motum uoluntatis diminuit peccatum, sequens uero augeat. q. 71. 6. 2
concupiscentia carnis contra spiritum, quando ratio ei actualiter resistit, non est peccatum, sed materia excedendū uirtutis. q. 80. 1. 1
concupiscentia nomen interdum se extendit ad appetitum sapientie, uel aliorum spiritualium bonorum. q. 30. 1. 1
concupiscentiam quādam in bonis, & quādam in malis. q. 34. 1. 6
concupiscentia uel cibis in uoluntatem: ita latens.
concupiscentia est de bono, uel malo simpliciter inuisibilis uel sub ratione actus. q. 21. 1. 2. & q. 25. 1. 1
concupiscentia denominatur a concupiscentia: quia inter omnes passionēs eius est nouior & sensibilibior, non autem prior. q. 35. 1. 2. & q. 82. 1. 2
concupiscentia tantum est naturalis in quantum regitur à ratione, quod autem excedat limites rationis, hoc est homini contrarium. q. 82. 1. 1. & q. 85. 3. 1
concupiscentia uel inuisibilis ita. Lex confirmatio est factum plenitudinis gratie, si ei non correspondet utriusque legē aliquid factum, quia nondum aduenit tempus plenitudinis. q. 102. 4. 3
concretualiter cognoscitur aliquid per aliqua signa. q. 6. 1. 2. 5. 6
concretualiter uel cognitio
conscientia est quodammodo dictamen rationis, est enim applicatio scientie ad actum. q. 19. 1. 6
conscientia errans obligat. q. 13. 1. 6. 6
conscientia errans errore uoluntatis, uel directe per negligentiam non excusat. q. 19. 6. 6
conscientia errans errore uoluntario proveniente ex ignorantia alienius circuli ab ipso, si negligentia excusat. q. 19. 6. 6
conscientia remittit aliquid poenitentia peccati. q. 87. 1. 6
conscientia, uel purificatio, uel institutio ministrorum ueteris legis quomodo, & quo ordine fiebat. q. 102. 3. 8
conscientia ministrum ueteris legis fiebat ut ostenderetur eos habere quādam prerogatiuam puritatis, & uernitatis, & dignitatis prae aliis. q. 102. 3. 8
conscientia, uel purificatio, uel institutio ipsi instituebantur, & deputabantur ministris ueteris legis ad cultum Dei. q. 102. 3. 8
consensus importat iudicium de eo in quod consentitur. q. 74. 7. 6
consensus potest attribui & uoluntati, & rationi. q. 74. 7. 1
consensus est actus uoluntatis, & complacentia, & applicatio eius ad aliquid existens in potestate eius. q. 15. 0. & q. 74. 7. 3
consensus in actum pertinet ad rationem superiorem secundum quod in ratione uoluntatis includitur. q. 15. 4. 0 & q. 74. 7. 1
consensus proprie non est in brutis animalibus. q. 15. 1. 0
consensus importat determinationem appetitus non solum passionis, sed magis actuum. q. 1. 1. 1
consensus proprie non est nisi de his que sunt ad finem. q. 21. 3. 0
consensus deliberatus in peccatum non semper pertinet ad contemptum legis diuinae, sed solum quando peccatum legi diuinae contrariatur. q. 74. 9. 3
consensus rationis in delectationem cogitationis prae ratione obiecti est peccatum mortale, sed tunc cogitationis in se uel ueniale, uel nullum. q. 74. 3. 0
consensus & electio differunt in eo in, si ex multis & dilatis inuenitur unum solum quod placeat, in quod consentitur, & praefertur his que non placent. q. 15. 3. 3
consensus uel. Electio. Peccatum
consentire in potest applicationem legis ad aliquid. q. 15. 1. 6
consentire uel. Assensu
consentire. Consentiri indiget unaquaque creaturarum a Deo. q. 109. 2. 3. 0. 9. 1
consensus uel. Annihilatio
consensus attribuitur Deo quantum ad certitudinem sententiae, uel iudicij, non autem ut est inquisitio. q. 14. 1. 0
consilium est inquisitio rationis. q. 14. 1. 0
Est de his que sunt ad finem tantum. q. 14. 2. 0
Est non est de rebus paruis, nec de his que sunt determinata quali ter fieri debent. q. 14. 4. 0
Est et proprie circa ea que aguntur a nobis. q. 14. 1. 0
consilium est inquisitio resolutio ad eo quod in futuro intenditur ad id quod statim agendum est. q. 14. 1. 0
consilium sub est de his de quibus quis desipit, sicut nec de impossibilibus, est tamen de difficultibus. q. 44. 2. 3
consilium secundum quod est cum obseruatur unumquodque consilium ut euangelicorum in aliquo ipsi saluati. q. 108. 4. 6
consilium differt a precepto, quia preceptum importat necessitatem, consilium autem in optime modo ponitur et datur. q. 108. 4. 6
consilium

T E X T V S.

consilij inquisitio est infinita in potentia, sed finita in actu & ex parte termini, scilicet conclusionis, & ex parte proprii principij quod est finis, & ex alio genere sumpti, scilicet, vel scientiæ. q. 14. 6. 0.

consilia euangelica simpliciter proposita sunt paupertas, castitas, obedientia. q. 108. 4. c.

consilia oportet esse de his per quæ homo expeditius pōt consequi beatitudinem. q. 108. 4. c.

consilia quædam determinata convenienter in lege noua sunt proposita. q. 108. 4. 0.

consilia in euangelica gēia de se sunt oībus expeditia, sed alcuni ex eius indispōitione expeditientia non sunt. q. 108. 4. 1.

consilia multa Christi sunt de præcepto quo ad præparationem animi. q. 108. 1. 2. 4. 3.

consilia uer. Prudentia, Vitæ.

consilia sunt facit spes, & magis timor quo ad sollicitudinē, non quo ad facultatem consiliandi. q. 44. 2. 0.

consuētudo, vel dissuētudo res naturales non possunt. q. 6. 1. 2.

consuētudo habet vim legis, legem abolet, & est legum iuxta præmissa. q. 97. 1. 0.

consuētudo uim legis obtinere non pōt contra legem diuinam vel naturalem. q. 97. 3. 1.

consuētudo, si maneat eadem rō legis, non uincit legē, sed legem consuetudinem, nisi forte lex non sit possibilis secunda consuetudinem patris. q. 97. 3. 2.

consuētudo uer. Prone.

consuetum effectus delectabile ad operandum, inquantum efficitur connaturalē. q. 32. 2. 3. & 3. 3.

contemplatio diuinorum est operatio maxime propria hominū, & maxime delectabilis. q. 3. 5. c.

contemplatio maxime queritur propter seipsam. q. 3. 5. c.

contemplatio secundum se non habet rōnem mali, sed per accidens tantum. q. 3. 5. 3.

continentia & perseverantia non sunt perfectiones appetitus uirtutis scilicet, sed rationalis patris. q. 18. 3. 2.

continentia a delectationibus, & perseverantia a uitiis, non sunt uirtutes, sed aliquæ minus uirtute. q. 58. 3. 2.

contrarietas uer. Fortitudo.

contrarietas plura non, non secundum idem, sed secundum diuersa, nihil prohibet. q. 43. 1. 2.

Sicut quieti naturalis contrariatur & quies in eis, quæ eisdem corporis, & quies naturalis aliter corporis, ita in affectibus aut delectationi opponitur & delectatio, & tristitia. q. 11. 6. 2.

contrarietas delectationes in affectibus aliter esse coniungit. q. 31. 8. 0.

contrarietas mutatio est secundum accensum & recessum ab eodem termino, motum uero secundum contrarietatem terminorum. q. 21. 2. c.

contrarietas prima in inuenitur in passionibus concupiscibilibus utraque uero in passionibus irascibilibus. q. 23. 2. 0.

contractum. Ab his quæ sunt secundum locum processit nomen distantæ ad omnia contraria. q. 7. 1. c.

contrarium quandoque per accidens est cō contrarij. q. 32. 4. 1.

contrarium proprie passio in habere non potest. q. 23. 1. 0.

contraria in re non sunt contraria in anima. q. 33. 1. c. & q. 6. 3. 3. 1. c. & q. 54. 2. 1. & q. 64. 1. 3.

contraria alia qua conueniunt esse secundum formam generis, & eundem formam speciei. q. 33. 4. c.

contratorium idem esse causam secundum diuersa, nihil prohibet. q. 32. 3. 2.

contratorium species specificatæ per compositionem ad aliquam extra possunt habere conuenientiam inter se, non autem species absołuta. q. 33. 4. c.

contratorium terminorum quietes sunt contrarij. q. 31. 8. c.

contratorium potest esse unus habitus inquantum conueniunt in una ratione communis. q. 54. 1. 3. 1.

contritio. In tempore præcedente iustificacionem oportet q. homo singula peccata commissa deiecit, quorum memoria habet, ex eius consideratione sequitur in anima quidam motus delectantia unius saltem omnia peccata commissa & obliuio quæ hō sic dispositus de his quæ non meminit contreretur, hī memoriam addebat. q. 11. 3. 3.

Cōuictio. uer. Auerſio. Concupiscentia Miraculosa. Peccatū cooperat dicitur aliquis alieui non solum sicut secundū agēs principalis agens, sed sicut adiutarius ad propositum. in em. q. 11. 2. 3.

cor. Motus cordis secundum naturam est, & non secundum uoluntatem. q. 17. 6. 1.

cordis motus est principium corporalis motus. q. 17. 9. 2.

cordis motus, & genitalium non obedit rationi. quaestio. 17. 9. 3.

cordis est duplex infirmitas, una in substantia eius, quæ immutat naturalem complexionem ipsius, & semper est mortalis, alia

74. 9. 2.
 cor paruum habentes secundum quantitatem, sunt magis au-
 daces, & animalia illud magnum habentes, sunt magis timi-
 da. q. 4. 5. 1. 0.
 cor. ver. Audacia
 corporalia bona, vel mala per se loquendo, quanto magis consi-
 derantur, minor apparent. q. 4. 5. 1. C. 3.
 corpus, & perfectio eius requiritur ad beatitudinem uir, & ad
 beatitudinem perfectam requiritur antecedenter, & conse-
 quenter. q. 4. 5. 6. 0.
 corpus humanum est materia electa quantum ad hoc quod est
 temperate complexum, ut possit esse organum tactus, &
 alium virtutum sensuum, & motuum. q. 8. 5. 6. 6.
 corpus est corruptibile ex conditione materie, & non ex electio-
 ne nature. q. 8. 5. 4. 6.
 corpus in his in quibus natū est ab anima moueri, regitur ab
 anima de seipso principatu, sicut a domino seruus: ratiobi-
 li uero & comprehensibili principatu politico, quo. si regitur
 liberi. q. 9. 2. 1. & q. 17. 7. c. & q. 16. 4. 3.
 corporis fructus derivatur in ipsum ab anima per redundantia
 q. 4. 5. 4.
 corpus ver. Cælum
 correctio est utilis, ut ex dolore eius voluntas regenerationis
 oriatur, non tamen est sufficiens sine Dei auxilio. q. 10. 9. 8. 1.
 corruptio. Aliquid dicitur corrumpi dupliciter, scilicet per se, & per
 accidens. q. 3. 1. 3. c.
 corruptio, mors, & omnis defectus est contra naturam particu-
 larem, non autem contra naturam universalem. q. 4. 1. 2. 3. &
 q. 8. 5. 6. 0.
 corruptio. ver. Sacrifitium. Sal.
 creatura potest se dedicare a bono, & in non esse reduci, ni-
 diumius conferre. q. 10. 9. 1. 1. c. & q. 11. 3. 1. c.
 creatura sicut esse habet ab alio, & in se considerata nihil est, ita
 indiget consuetudine ab alio. q. 10. 9. 1. 1.
 creaturas primas statim Deus pfecte prout abique alia dispo-
 sitionibus, uel operatione creature precedentes. q. 1. 7. 1.
 credenda nobis proponuntur non solum ea ad quæ ratio asse-
 gere non potest, sed etiam aliqua ad quæ ratio recta pertinge-
 re potest. q. 9. 2. 1.
 culpe peccatum, & malum idem sunt in actibus voluntariis. q.
 1. 1. 8. c.
 cultus Dei est duplex, scilicet interior, & exterior. q. 10. 1. 2. c.
 cultus interior consistit in hoc quod anima coniungatur Deo per
 intellectum & affectum. q. 10. 1. 2. c.
 cultus exterior proportionari debet cultui interiori, qui consistit
 in fide, spe, & charitate. q. 10. 1. 2. c. & q. 10. 3. 3. 0.
 cultus exterior diuerficatur secundum diuersitatem interioris
 cultus. q. 10. 1. 2. c. & q. 10. 3. 3. 0.
 cultus Dei interior consistit in conjunctione ad Deum per intel-
 lectum & affectum: cultus uero exterior in sacrificiis, oblationi-
 bus, & huiusmodi. q. 9. 9. 1. c. & q. 10. 1. 4.
 cultus interior impeditur per peccata, exterior uero per qualda
 immunditias corporales. q. 10. 1. 4.
 cultus Dei exterior ad hoc præpõe ordinatur, ut homo Deum
 in reuerentia habeat. q. 10. 1. 4. c.
 cultus interioris triplex status distinguitur, scilicet ueteris legis,
 legis, & beatorum. q. 10. 1. 2. c. & q. 10. 1. 4. c.
 cultus Dei animæ, & corpus applicari debent. q. 10. 1. 2. c.
 cupiditas est ipsumale peccatum est radix omnium peccatorum
 ad similitudinem radicis arboris, quæ cunctum præstat
 tot arbori. q. 2. 4. 1. 0.
 cura diuina consideratur dupliciter, scilicet quantum ad ipsum
 diuinum actum, & ex parte eorum quæ in creaturis ex diuina
 cura procedunt, prima est equalis, secunda inæqualis. q.
 11. 4. 1.

DAMNATI. In damnati manet naturalis inclinatio ad
virtutem, sed non reducitur in actum, quia deest gratia.
q. 85. a. 3
Et in eis magis est potest timor pœnx, quam in beatis per glo-
riam, quia in damnatis est succellio peritum, nec tamen in-
est ei proprie timor. q. 67. a. 2
debitur simpliciter Deus nobis non est. q. 114. 1. 3
debitum filii ad patrem adeo est maius scilicet, quod nulla tergi-
uerfatione potest negari. q. 100. 1. 4
deb. tum duplex, lex merito procedens, & secundum conditi-
onem naturæ. q. 111. 1. 2
deb. tum duplex, scilicet secundum regulam rationis, &
secundum regulam legis, iue morale & legale. quæst. 99.
1. C

Et in p[ro]p[ri]o non continentur nisi ea quæ pertinent ad gratiam
 & virtutem vel sicut dispositiva, vel ordinativa ad usum
 q[ui]t. 106. 1. 1.
 Lumbus est virtus h[ab]it[us] consiliativa ad ioncta prud[en]tia. q. 57. 6. 0.
 Eucha[ristia] est sacramentum & sacrificium, & c[on]tinet Ch[ri]sm[um],
 q[ui] est sanctificationis actor. q. 101. 1. 1.
 Eucha[ristia] habuit multas figuras in veteri leg[is], & respondet co
 muni p[ro]p[ri]o agni pascalis. q. 101. 3. 1. 1.
 Eudimica. ver. Eubica.
 Eum[us] frequ[en]t[er] p[re]conceptus, & non p[re]conceptus, si per se &
 ut in plurib[us] sequitur, addit honorat[ur] & malis actus
 non autem si per accidens, & ut in pauciorib[us]. q. 6. 10. 1. 0. 0.
 q. 7. 1. 8. 0
 Eunuqui excludebantur a collegio populi usque ad decimam
 generationem, nec eis poterat competere honor qui patrib[us]
 debebatur p[ro]p[ri]e in populo iudicorum, tamen quantum
 ad ea quæ ad gratiam Dei pertinent, ab aliis non separabantur.
 q. 101. 1. 1. 2
 Eutropia est virtus circa delectationes iniorum. q. 60. 1. 0
 Exc[us]a defecientia magis vi pertinet ad primam speciem it[er]is, quæ
 perficitur per velocitatem it[er]is, quam ad furorem. q. 46. 8. 2
 Exc[us]a diaboli dicitur, in quantum inducit ad culpam. q. 6.
 7. 1. 1. 1
 Exc[us]a & obd[ur]atio duo important, s. motum animi huma
 ni in virtutem malo, & averti a diuino lumine, & subtrahere
 gratia. q. 79. 1. 0
 Exc[us]a & aggrauatio, & obd[ur]atio distinguunt[ur], scdm effectum
 gratia, s. in n[ost]ro, adu[er]s[us], & effectus. q. 79. 1. 0
 Exc[us]a & obd[ur]atio ex parte subtrahunt[ur] gl[ori]æ, sunt p[er]nec
 nec eis h[ab]it[us] deterior, sed deior factus per culpam, s. in h[ab]e
 rendo malo, & auerendo se a Deo h[ab]e incurrit sicut & exc[us]a
 p[er]necia. q. 79. 1. 1
 Exc[us]a quantum ad p[re]destinatos ordinatur ad salutem, quan
 tum ad alios ad damnationem. q. 79. 4. 0
 Exc[us]a est quoddam p[re]ambulum ad peccatum, & reproba
 tionis effectus. q. 79. 4. 0
 Exc[us]a ex sui natura ordinatur ad damnationem, sed ex di
 uina m[er]ita ordinatur ad salutem p[re]destinatum. q. 94. 7. 0
 Exc[us]a p[er]necia causa mentoria est malitia, sicut culpa est causa
 p[er]necia. q. 79. 1. 1
 excellens. ver. f[er]re.
 exemplar. ver. id est. Virtus.
 exemplum. in operationibus et passionibus humanis in quibus
 experientia plurimum valet, magis mouent exempla quam
 verba. q. 34. 1. 0
 Exempla multa Philosophus inducit in libris logicis non
 secundum opinionem p[ro]p[ri]am, sed secundum opinionem
 aliorum. q. 19. 1. 1
 Exilium universaliter lex vetus non statuit, ne daretur occasio
 idolatriæ, tamen quoddam particulare exilium. q. 101. 1. 1. 0
 Expedare, proprie dicitur quis quod sperat ex auxilio iustitiae
 alienæ. q. 40. 1. 1
 Expectatio est motus spei p[ro]pter inspectionem virtutis cogni
 tiuæ p[re]cedentem respectu auxilij alieni. q. 40. 1. 1
 Experientia est causa spei. q. 40. 1. 0
 Experientia in operabilibus non solum causat scientiam, sed et
 habitum, qui facit operationem faciliorem, p[ro]p[ri]e consue
 tudinem. q. 40. 1. 1
 Experientia est causa spei duobus modis, s. quia facit homini a
 liquod esse possibile, et eum asserunt aliquid esse possibile:
 sed hoc secundo modo est etiam causa defectus spei. q. 40. 1. 0
 Experientiam quando incedunt noui ille qui accipit gratia,
 quam non experitur ille qui non accipit. q. 112. 1. 0
 Experientia experimentalis cognoscuntur illa, quæ per sui essen
 tiam sunt in anima, in quantum homo experitur per actus
 p[ri]ncipia intrinseca, sicut voluntatem percipimus volendo, &
 vitam in operibus. q. 112. 1. 1
 Experientia. ver. Abraham. Exemplum.
 Exp[er]itio. ver. sacramenta. Sacramentum.
 Ext[er]na est effectus amoris. q. 128. 1. 0
 Ext[er]na p[er] aliquid dicitur, cum extra se ponitur secundum co
 gnitionem, vel appetitum. q. 128. 1. 0
 Ext[er]na dicitur ab ext[er]ioribus signis deflectionis interio
 ris, quæ apparent ext[er]ioris. q. 31. 1. 1

FAMES five efuries, fitis, & desiderium in beatis dicitur per remotionem fastidij, refusa tamen glorie corporis in animabus sanctorum potest esse desiderium, non autem spes. q. 67. 4.

fastidium. ver. Fames.

fasti gratia, ita, sunt gradus iræ, & distinguuntur secundum

effectum ira, non autem secundum diversam perfectionem
 motus itaq. q. 107. 1.
 sensus hodie calor, quamvis sit maior, non tamen ita senti-
 tur sicut calor terna; quia versus est quasi in naturam. q. 6.
 2. 1. 1.
 felicitas ver. beatitudo
 felicitas est animal imperfectum: ideo in veteri lege non offer-
 rebatur in holocaustum, quod erat perfectissimum inter sa-
 crificia. q. 102. 1. 9
 Feminata. Sacerdos iuxta veteris legis indicus est feminatū usq.
 ad regimen pudendorum. q. 102. 4. 7
 fermentum non offerrebat ad exhibendum corruptionem.
 & forte etiam in sacrificiis idolorum solitum erat offerri. q.
 102. 3. 14
 feruor. ver. Amor. Ira
 festum omne veteris legis habet aliquod festum sibi succedens
 in noua lege. q. 103. 1. 4
 festum. ver. Cetus. Scenopliegia
 festo phasie succedit festum passionis, & resurrectionis Christi. q.
 103. 1. 4
 festo Neomeniæ succedit festum beatæ Virginis, in qua primo,
 apparuit illuminatio Solis, id est Christi per copiam gratiæ. q.
 103. 1. 4
 festa temporalia in veteri lege erant octo. q. 103. 4. 10
 festorum omnium veteris legis ratio, expositio, & figura. q. 102.
 4. 10. & q. 103. 1. 4
 fides importat assensum intellectus ad ea quæ sunt fidei ex im-
 perio voluntatis. q. 16. 1. 1
 fides est de his quæ non videntur, & imperfectionem quandam
 importat. q. 63. 1. 3. & q. 67. 1. 1
 fides potest esse sine charitate, sed non perfecta vitus. q. 63. 4. 0.
 5. 2
 Fides, & spes defuerunt Christo: sed loco fides habuit apertam
 visionem, & loco spei plenam comprehensionem. q. 63. 1. 3
 fides de quodvis obiectum quod creditur, quicquid ipsum crede-
 re, quandoque ipse habuit quo creditur. q. 15. 1. 1
 fides est certitudo de rebus inuisibilibus, quæ supponuntur, ut
 principia in catholica doctrina. q. 11. 1. 4
 fides non manet cum beatitudinis post hanc uitam. q. 67. 3. 1. 0
 fides est fundamentum quantum ad id quod habet de cognitio-
 ne, ideo quando perficietur cognitio, erit perfectus fundamen-
 tum. q. 67. 3. 2
 fides, opinio, & scientia ex parte subiecti differunt, sicut perfe-
 ctum & imperfectum. q. 67. 1. 1. 1
 fides est nobilitas scientiæ quo ad obiectum, non autem quo ad
 modum cognoscendi. q. 7. 3. 1
 fides formata charitate, est fundamentum spiritualis edificij, non
 autem fides informis. q. 82. 1. 2
 fides ordine generationis præcedit spem, & charitatem, sed or-
 dine perfectionis charitas præcedit fidem & spem. q. 82. 4. 0
 fides unitas utriusque testamenti attestatur unitati suæ: fides
 tamen habet alium statum in veteri & in noua lege, nō quod
 illi credebant futurum, nos credimus factum. q. 6. 103. 4. C. &
 q. 107. 1. 1
 fides locutiva est intellectus speculatiuus, ut ratio. q. 16. 3. 1
 fides actus per dilectionem operantis, est primus actus in quo
 gratia gratum faciens manifestatur. q. 110. 3. 1
 fides obiectum est veritas prima. q. 17. 1. 1
 fidem habent credere in Deum est primum, & per se notum,
 q. 100. 4. 1
 fide Christi homo pertinet ad nouum testamentum. q. 106. 1. 3
 et q. 107. 1. 3
 Et nullus unquam habuit gratiam Spiritus sancti, nisi per fidem
 Christi explicitam, vel implicitam. q. 106. 1. 3. et q. 107. 1. 3
 figura. Ad designandum imperfectionem legalium figurat,
 diuersa figura fuerunt instituta in templo ad significandū
 Christum. q. 102. 4. 6
 filius est aliquid patris, et patres amant filios ut aliquid ipsorum
 q. 100. 1. 4
 finis rei est duplex, scilicet operatio, et operatum, id quod quis per-
 uenit per operationem. q. 13. 4. 1. et q. 49. 1. 1. et q. 1. 6. 1. 1
 finis, est rei postremum in executione, est tamen primum in inten-
 tione agentis, hoc modo habet rationem causæ. q. 6. 111. 4. C. et
 q. 18. 7. 1. et q. 10. 1. 1
 finis ultimus omnium hominum sicut naturaliter est unus, ita
 unus hominis voluntas in uno ultimo fine statuitur. q. 1. 1. 0
 finis duplex, scilicet, id propter quod aliquid est, et bonum com-
 pletive superueniens, ut delectatio. q. 13. 4. C
 finis duplex, proximus, et remotus. q. 1. 3. 3
 finis duplex, ultimus, et propinquus. q. 12. 1. C. et q. 11. 1. 1
 finis duplex, connaturalis, et altior, scilicet supernaturalis. q. 6. 109.
 1. 1

Guin

Finis duplex, scilicet imaginarius, & ratione praefinitus, q. 1. 1. 3
Finis duplex, scilicet finis, scilicet res in qua ratio boni inuenitur: & quod, defuitus, uel ad eipso rei, q. 1. 1. 3. c. & q. 1. 1. 7. c. & q. 1. 1. 8. 2. & q. 1. 1. 1. 1
Finis ultimus habetur dupliciter, scilicet perfecte, id in intentione & in re: & imperfecte, id in intentione tantum, q. 1. 1. 4. c. & quest. 1. 6. 4. e
Finis ultimus hominis ut res est, non potest esse ipsa anima, uel aliquid eius, q. 1. 1. 7. c
Finis ultimus dupliciter, scilicet ratio ultimi finis, & id in quo finis ultimi ideo inuenitur. Primo modo est unus omnium hominum, non autem secundo modo, q. 1. 1. 7. c. 7. 0
Finis accipitur dupliciter, scilicet quantum ad rem, & quantum ad consecutionem huius rei. Primo modo, idem est finis eiusdem secundum modum, diuersus est finis superioris & inferioris naturae, & in hoc fine hominis non communicant creaturae irrationales, q. 1. 1. 8. 0. & q. 1. 1. 8. 1
Finis ultimus, & ea quae ordinatur ad hunc finem, sine quibus finis haberi non potest, esse necessitate mouent voluntatem, q. 1. 1. 6. 2. & q. 1. 0. 2. 1. & q. 1. 1. 6. 2
Finis, ut est in intentione agentis, habet rationem causae, quam philosophi, 1. 1. 1.
Finis est principium totius ordinis in rebus agentis, q. 1. 0. 2. 1. c
Finis virtutis moralis est attingere medium in propria materia, quod medium determinatur secundum rationem prudentiam, q. 6. 6. 1. 1
Finis est illa quo sumitur ratio eorum quae sunt ad finem. id principium & q. 1. 1. 1. c. & q. 1. 0. 2. 1. c
Finis & ea quae sunt ad finem debent esse proportionata, q. 9. 6. 4. c. & q. 1. 0. 1. 1. c
Finis comparatur ad ea quae sunt ad finem, sicut forma ad materiam, q. 4. 4. c. & q. 1. 7. c
Finis, & id quod est ad finem, uel est actio, uel res cum actione, q. 1. 1. 4. 4
Finis particularis ordinatur ad finem communem, q. 9. 1. c. & q. 1. 9. 1. 0. c. q. 1. 1. 2. 2
Finis est secundum se solutus, id autem quod est ad finem, in quantum huiusmodi, non est uoluntati nisi propter finem, q. 8. 2. 1. 1. 1. c
Quam uoluntatis est, uita finis uidetur ei, q. 9. 2. 1. c. & q. 1. 0. 1. 1. c. 2
Finis a uoluntate respicitur triplex, scilicet, scilicet, & ut in eo quiescit, & ut est terminus alicuius rationis in ipsum ordinari. Primo modo, uidet respici finem. Secundo, inuito, Tercio, in uento, q. 8. 2. 1. 1. c. & q. 1. 1. 1. 4. 2. c. q. 1. 1. 2
Finis cognatus duplex, scilicet perfecta, & imperfecta. Prima, conueniens soli rationali naturae. Secunda, etiam brutis animalibus, q. 6. 2. 1. c. & q. 1. 1. 2. c
Finis ultimi rationem habere non potest actus a uoluntate elicitus, q. 1. 1. 2. c. & q. 1. 1. 1. 1. c
Finis intentio in electione pertinet ad uirtutem moralem: sed praecipue eius quod est ad finem, pertinet ad prudentiam, q. 1. 6. 4. 4
Finem ultimam & supernaturalem consequi potest natura humana saltem auxilio gratiae, ad quem inferiores naturae pertinere non possunt, q. 1. 1. 2. c. & q. 1. 1. 4. 2. 1. c. & q. 1. 0. 2. 1. 1. c
Finem ultimum ad perfectionem creaturae, in quantum participat aliquam similitudinem dei, secundum quod sunt, uel uiuunt, uel etiam cognoscunt, q. 1. 1. 3. c. & q. 1. 1. 3. 2
Ad unum finem ordinatur tantum unum medium, si sit sufficiens, utro non sit sufficiens, oportet media multiplicari, q. 1. 0. 1. 1. 1
Fine adueniente, non omne quod ordinatur ad finem cessat, sed id tantum quod se habet in ratione imperfectionis, q. 4. 4. 1
Fines morales accidunt rei naturali, & econuerso ratio naturalis finis accidit morali, q. 1. 1. 1
In finibus non itur in inchoatum, q. 1. 1. 4. 0
Finis. ver. Actio. Actus. Comprehensio. Honor. Idem. Intellectus. Intentio. Ver. Voluntas
Finitum. ver. Magnitudo
Flamma. ver. Ignis
Fomes est inclinatio sensualitatis ad peccatum, q. 91. 6. 0
Fomes in animalibus simpliciter habet rationem legis, non autem in homine in quantum inclinatur ad peccatum, sed solum in quantum est pena consequens diuinam iustitiam, q. 91. 6. c. & q. 91. 1. 1
Forma actus exiens in aliquo secundum esse perfectum, & naturale, potest esse principium aeternum in alterum, non autem si exiatur secundum esse imperfectum, & non naturale, q. 1. 6. 2
Forma secundum se dicitur corrumpi per contrarium suum, per accidentem autem per corruptionem sui subiecti, q. 1. 1. 1. 0
Forma naturalis ex necessitate producti operationem libri c. 1. 0

nentem unde non potest esse simul cō forma naturali a sua
 forma contrariā. q. 7. 1. 4. c.
 Forma, ut est recepta in materia, est posterior via generationis,
 quam materia, licet sit prior natura, sed ut est in causa agen-
 te, est omnibus modis prior. q. 20. 1. 1. & q. 61. 4. c.
 Ex forma dicitur aliquid magnum ex hoc, quod est pfectū
 q. 12. 1. c.
 Forma substantialis non participatur secundum magis, & mi-
 nus. q. 12. 1. c.
 Forma determinata ad unam tantum operationem, non sequi-
 tur dispositionem. q. 49. 4. c.
 Forma perfectio dupliciter consideratur, secundum se ipsam,
 & secundum quod subiectum participat forma. Primo mō,
 non dicitur parva, vel magna. Secundo, dicitur magna, & mi-
 nus. q. 12. 1. c.
 Forme distinguuntur ab invicem secundum diversa principia
 actus. q. 14. 1. c.
 Formae corporales aliqui possunt totaliter ab intrinseco, ali-
 qui totaliter ab extrinseco, aliqui vero partim ab intrinseco,
 & partim ab extrinseco. q. 51. 1. c.
 Forma, ver. Appetitus. Augmentum. Caelum. Materia. Operari.
 § Formatio consistit in hoc, quod homo accedit ad non suum,
 q. 73. 7. c.
 Fornicatio ab apostolis specialiter prohibetur tanquā per se
 malum, & quia Gentiles non reputabant eam peccatum. q.
 103. 4. c.
 Fortis est patientia, sed non connectitur. q. 66. 4. c.
 Fortis ver. Audacia
 Fortitudo est virtus specialis, secundum quod est circa petico-
 lam mortis est conditio generalis omnis virtutis, ut est ani-
 mi firmas ne a contrario moveatur. q. 61. 3. 4. c.
 Fortitudo ordinatur circa timores, & audacias. q. 60. 4. c.
 Fortitudo sustinet molestias absque perturbatione, & ingenti se-
 nis, cum opus fuerit. q. 66. 4. c.
 Fortitudo est in fratribus. q. 51. 2. c. & q. 66. 1. c. & q. 85. 1. c.
 § Frequentia, assiduitas, et diuturnitas non sunt circumstantie
 trahentes in aliam speciem, nisi per accidentia ex aliquo super-
 veniente. q. 38. 1. c.
 § Fricare, ver. Actiones
 § Fricare, ver. Actio corporalis ad spiritalia est translatum
 q. 11. 1. c. & q. 70. 1. c.
 Fructus sensibilis est id quod ultimum ex arbore expectatur, ac-
 cum quadam suavitatem percipitur. q. 11. 1. c. et q. 70. 1. c.
 Fructus proprius dicitur, quod est simpliciter ultimus, in quo ali-
 quis delectatur, et eo propius aliquis dicitur frui. Quid autē
 in seipso non est delectabile, sed tantum appetitur in ordine
 ad aliud, fructus dici non potest quod autem in se habet quā-
 dam delectationem, ad quam quidam precedentia referuntur,
 potest dici fructus, sed non proprie et secundum completam
 rationem fructus ex illa mur frui. q. 11. 1. c.
 Fructus ad arborem producuntur comparatur, ut effectus ad
 causam: id ad hominem vero fruentem ut ultimum expecta-
 tum, et delectans. q. 11. 3. c.
 Fructus in sp. ritualibus dicitur dupliciter. scilicet id quod ab homi-
 ne produciuntur, ut operatio et ultimum delectationem habēs,
 quod homo adipiscitur. q. 70. 1. c.
 Fructus unus et eadem est simpliciter ultimus et perfectus, non au-
 tem fructus unus praesens. q. 70. 1. c.
 Fructus, et fructus ad idem pertinere videntur, et unum ab alio
 derivari. q. 11. 1. c.
 Fructus non dissimulantur secundum diversas species virtuo-
 rum aequum, sed secundum diversos perfectionis gradus,
 etiam unus virtutis. q. 70. 3. c.
 Fructus duodecim convenienter enumerantur ab Apostolo. q.
 70. 3. c.
 Fructus spiritus dicuntur ea quae enumerat Apostolus ad Galatas 5.
 quia sunt effectus Spiritus sancti in nobis, non quod eius
 mori tanquam ultimo fine. q. 11. 1. c.
 Fructus dicuntur opera virtutum, non autem opera utilitatum,
 q. 70. 4. c.
 Fructus Spiritus sancti quos Apostolus nominat ad Galatas 5.
 sunt actus. q. 70. 1. c.
 Fructus Spiritus sancti in communi contrarijuntur operibus car-
 nistum autem singuli fructus singulis operibus carnis secun-
 dum proprias rationes, nisi secundum adaptionem, quod est.
 70. 1. c.
 Fructus differunt a beatitudinibus omnes enim beatitudines
 possidentur fructus, sed non convertitur. q. 70. 2. c.
 Fructus ver. Operatio. Virtus
 § Fructus non est actus potentiae exsequenti, sed potentiae impera-
 ntis executionem. q. 11. 1. c.
 Fructus est actus appetitus potentiae. q. 11. 1. c.
 Fructus

Fru

INDEX

Ver. Anima.
Frustrum est adus appetitus potentia. q. 11. r. 1. 0. 3. C.
Et est adus voluntatis. q. 11. r. 1. 1. 2.
Frustrum duplex. l. perfectus, & imperfectus. q. 11. r. 4. C.
Frustrum perfectum est iam habet finem in intentione & realiter sed imperfectum est etiam non habet finem realiter, sed in intentione. q. 11. r. 4. 0.
Frustrum eius quod non est ultimus finis est impropria: frustrum autem finis ultimi non habet finem proprium, sed imperfectum. q. 11. r. 4. 1.
Frustrum importat quietem in ultimo fine. q. 11. r. 4. 2.
Frustrum non oportet quod sit ultimi finis simpliciter, sed eius quod habet pro ultimo fine. q. 11. r. 4. 2.
Frustrum concenterationali natura secundum rationem perfectam, brutis animalibus secundum rationem imperfectam: alius autem creaturis nullo modo. q. 11. r. 4. 0.
Frustrum est fructus non tantum termino, sed tanquam medio, & in Domino. q. 11. r. 4. 1.
Frustrum. ver. Baptismus.
Frustrum. Solus Dei est scire futura contingentia. q. 11. r. 4. 0.
Frustrum non cadit sub usufructu ex hoc quod videtur animal in presentem, mouetur eius appetitus in aliquid futurum vel consequendum, vel utendum. q. 40. r. 3. 3. & q. 41. r. 3. 3.
Frustrum ver. Brutum.

GENERATIO & corruptio in rebus naturalibus differunt, quia generatio unius sit corruptio alterius. q. 13. r. 6. 2.
Generatio homo sibi simile in specie, non autem secundum individuum, neque secundum ea quae pertinent ad individuum. q. 8. r. 1. 2. 0.
Generatio ver. Gradus.
Generatio. ver. Adoratio. Gradus.
Generatio in omni genere quanto aliquid est prius, tanto est simplicius. q. 19. r. 2. 0.
Generatio quando accipitur prospective modo loquendi, quod dicitur humanum genus totam humanam speciem. q. 13. r. 6. 2. 0.
Generatio modico studio acquiritur scientiam alius conclusionis, quam nunquam consideratur. q. 6. r. 1. 1. 1.
Generatio scientiam habere non potest qui errat circa hoc principium, Omne totum est maius sua parte. q. 6. r. 1. 4.
Generatio est clara notitia cum laude. q. 13. r. 6. 2. 0.
Generatio sanctorum est absque successione secundum quandam aeternitatis participationem. q. 6. r. 4. 2.
Generatio quae est essentialis beatitudinis, est quam habet homo non apud hominem, sed apud Deum. q. 13. r. 6. 2. 1.
Generatio est virtus bene iudicantis secundum ipsam rationem naturalem in his in quibus deficit lex communis. q. 17. r. 6. 3. 3.
Generatio aliter in lege veteri prohibetur ne recedat turpitudine, & ad excludendum idolatriam in facie prius sua pudenda Gentiles populo denudabant. q. 103. r. 4. 7.
Generatio. ver. Angelus. Ira. Luxuria. Mansio. Modus.
Generatio grammatica non raducit in hunc per propagationem originis scientiam grammaticam. q. 8. r. 1. 2. 0.
Generatio est qualitas super naturalis, seu forma accidentalitatis in materia. q. 11. r. 4. 0.
Generatio reducit ad primam speciem qualitatibus, nec est illud quod impositum habuit quodam quae praesupponitur virtutibus, insubstantiale eorum principium & radix. q. 11. r. 4. 3.
Generatio differat a virtutibus secundum essentiam. q. 11. r. 4. 0.
Generatio secundum quod gratia datur, excludit rationem debiti ex merito & secundum conditionem naturae provenientis: dona autem naturalia carent primo debito tantum, dona vero supernaturalia utroque, ideo specialiter sibi nomen gratiae uendicant. q. 11. r. 4. 3.
Generatio excedit facultatem naturae creatae. q. 11. r. 4. 1. C. & q. 11. r. 4. 1. C.
Generatio est quidam participatio diuinae naturae, & quodammodo supernaturalis. q. 11. r. 4. 1. C. & q. 11. r. 4. 1. C. & q. 11. r. 4. 1. C.
Generatio secundum rationem gratiam doni considerata non cadit sub merito secundum uero naturam rei quae donatur obinde ratio, nullus potest sibi mereri primam gratiam. q. 11. r. 4. 5. 0.
Generatio accipitur tripliciter. l. pro dilectione, pro dono gratiae datur, & pro recompensatione eius. q. 11. r. 4. 1. C.
Generatio Dei dicitur dupliciter, auxilium Dei mouens nos, & habitualis donum. q. 109. r. 3. 6. 8. 9. 10. C. & q. 110. r. 2. C. & q. 113. r. 2. C. & q. 112. r. 2. C.
Generatio duplex. l. gratiam facientem, & gratiam dantem. q. 11. r. 4. 0.
Generatio gratia datur convenienter distinguatur. q. 11. r. 4. 0.
Generatio duplex. l. praecedens & subsequens. q. 11. r. 4. 0.
Generatio significat effectum temporalem, deo potest dici praecedens & subsequens, sed dilectio Dei nominat aliquid aeternum, ideo non potest dici nisi praecedens. q. 11. r. 4. 1. C.
Generatio duplex. l. operans & cooperans sunt idem secundum essentiam, & differunt secundum effectum, & similiter gratia praeparans

ueniens & subsequens. q. 11. r. 4. 1. C. & q. 11. r. 4. 1. C.
Generatio uix non est alia numero a gratia patris: sicut charitas uix non euacuat quod, sed perficitur in patre. q. 11. r. 4. 1. C.
Generatio est maior in uno, quam in alio ex parte subiecti: non autem ex parte obiecti, nec finis. q. 66. r. 1. 1. C. & q. 112. r. 4. 0.
Generatio dicitur creati ex eo quod homines secundum eam creantur, in nouo esse constituantur ex nihilo. l. non ex meritis. q. 110. r. 2. 1. 3.
Generatio qua homo fit dignus uita aeterna, per peccatum tollitur. q. 11. r. 4. 1. C.
Generatio principaliter est a Deo: ab humanitate autem Christi, & a sacramentis instrumentaliter. q. 112. r. 4. 1. C.
Generatio agit in animam non per modum causae efficientis, sed per modum causae formalis. q. 110. r. 2. 1. 3.
Generatio habitualis in quantum animam sanat, uel iustificat, sine gratia Deo facit, dicitur gratia operans in quantum uero est principium operis meritorij dicitur cooperans. q. 111. r. 2. 0.
Et ab ipsa deriuantur uirtutes, & effluunt in potentias animae, per quas potentiae mouentur ad actum. q. 110. r. 2. 1. 3. C. & q. 11. r. 4. 1. C.
Et est principium meritorij operis meritorij uirtutibus. q. 110. r. 4. 1. C.
Et comparatur ad uoluntatem ut mouens ad motum, quod est comparatio filioris ad equum, & non autem sicut accidet ad subiectum. q. 110. r. 4. 1. C.
Generatio gratiam facientem ordinat hominem immediate ad conuersionem ultimi finis: gratia autem gratia datur ordinant hominem ad quandam preparatoriam ultimam finem, ideo prima est multo excellentior secunda. q. 111. r. 2. 0.
Generatio gratiam facientem est per quam ipse homo Deo coniungitur: gratia datur est per quam unus cooperatur alteri ad hoc quod reducat in Deum. q. 111. r. 2. 0.
Generatio gratia datur uocatur quia supra substantiam naturae & meritum personae conceditur: sed quia non datur homini ipse, sed pro alio, non uocatur gratia facientem. q. 111. r. 2. 0. 4. 2.
Generatio Dei significat quidam supernaturale in homine & Deo proveniens: quandoque tamen dicitur ipsa aeterna Dei dilectio. q. 110. r. 2. 0.
Generatio in praesenti non est aequalis gloria in actu, sed in uirtute. q. 114. r. 3. 3.
Generatio facit habitum dignum uita aeterna. q. 113. r. 6. 2. C. & q. 114. r. 3. 0.
Generatio adiunxit hominem ad non peccandum, non tamen ita confirmat in bono ut peccare non possit. q. 106. r. 1. 2. 0.
Generatio est nobilitas, quam anima, in quantum est participatio diuinae bonitatis, non autem quantum ad modum essendi. q. 110. r. 2. 1. 3.
Generatio est in essentia animae sicut in subiecto, non autem in potentia eius. q. 110. r. 2. 1. C. & q. 110. r. 4. 0.
Generatio ponit a quo creatum in eo qui eam accipit. q. 110. r. 2. 0.
Generatio agit in animam non effectiue, sed formaliter. q. 110. r. 2. 1. C. & q. 111. r. 2. 1. C.
Generatio minus bonum, maius est quam bonum naturae totius unitatis. q. 11. r. 4. 1. C.
Generatio infusa si in instanti absque successione. q. 113. r. 7. 0.
Et ad habitum gratiae requiritur praeparatio subiecti, quae principaliter est a Deo mouente liberum arbitrium. q. 112. r. 2. 0. 3. C. & q. 113. r. 7. 0.
Generatio praeparatio perfecta est subiecto, non autem imperfecta. q. 112. r. 2. 1. C.
Et praeparatio perfecta simul est cum infusione gratiae, & non est meritoria gratiae, sed gloria, non autem imperfecta. q. 112. r. 2. 1. C.
Generatio praeparatio ut est a libero arbitrio, nullam habet necessitatem ad gratiam consecutionem: ut est a Deo mouente non coactionem, sed infalibilitatem. q. 112. r. 2. 0.
Generatio collationis prima causa est a Deo: defectus gratiae prima causa est a nobis. q. 113. r. 7. 0.
Generatio effectus sunt quaeque, ut anima facit, ut bonum ne sit, ut efficaciter operetur, ut in bono perseveret, quantum ut ad gloriam perueniat. q. 11. r. 4. 1. C.
Generatio effectus duplex. l. esse, & operatio. q. 111. r. 2. 0.
Generatio consecutus ad recte agendum indiget auxilio Dei mouente, non autem alia gratia habituali. q. 109. r. 3. 0.
Generatio Deus non dat nisi dignis, quos per gratiam facit dignos. q. 114. r. 3. 3.
Generatio se habere homo scire potest per reuelationem, & coniecturaliter per aliqua signa, non autem per scriptum & certitudinaliter. q. 112. r. 4. 0.
Generatio consecutus potest operari bonum, uirtute peccatum, et perseverare sine alia gratia habituali, non autem sine auxilio Dei. q. 109. r. 3. 10.
Generatio causare est impossibile omni creaturae. q. 76. r. 2. 1. C. & q. 112. r. 0. 3. C. & q. 113. r. 2. C.
Generatio habere Deus quandoque reuelat aliquibus ex speciali privilegio. q. 112. r. 4. 0.

Gratia

TEXTVS.

Gratia habituali non existente in homine in statu naturae integre poterat homo non peccare nec mortaliter, nec uenialiter. q. 109. r. 3. C.
Gratia habituali potest homo in statu naturae corruptae abstinere ab omni mortali, & a singulis uenialibus, sed non ab omniibus. q. 109. r. 3. C.
Et sine gratia potest singula mortalia uitare, & secundum aliquod tempus, sed non diu absque mortali esse potest. q. 109. r. 3. C.
Gratia habituali homo indiget ad cognoscendum ea quae excedunt cognitionem naturalem, non autem ad cognitionem ensusque ueri, ad quam tamen indiget auxilio diuino. q. 109. r. 4. 0.
Gratia accipiens quandam experientiam dulcedinis nonis, quia non experitur illi qui non accipit. q. 111. r. 2. 1. C.
Gratia habituali, & auxilio dei indiget homo ad hoc ut resurgat a peccato. q. 109. r. 7. 0. C. & q. 112. r. 0. 3. C. & q. 112. r. 1. C.
Gratia gratia datur non sicut communes omnibus, nec ex aequalitate in uno & eodem. q. 66. r. 1. 1. C.
Gratia ver. Debitum. Homo. Habitus.
Gratia, id est, gratia est uirtus per quam redditur debitum bene factoribus. q. 60. r. 1. C. & q. 110. r. 1. C.
Gratia. Descentibus corporis gratia causa sicut finis, est locus deorum principium autem motus est in quantum naturalis quod est ex gratia. q. 38. r. 2. C.
Gregorius propter tritium intermisit Ezechielis expositionem. q. 17. r. 1. 3.
Gregorius qui equis, & hominibus infusus est, cruceliterat significat. q. 11. r. 6. 1.
Gubernatio. Quae gubernationis diuinae subditur, etiam legi aeternae subditur. q. 9. r. 4. C.
Et quod sunt subdita uer. Lex aeterna. Providentia.
Gula. In diuersis speciebus gula diuersa sunt mouita. q. 71. r. 9. C. 1.
Gustus. Gustus delectabilis est dulcis: sed quibidam dulcedo uini, quibidam mellis, aut alius aliter. q. 1. r. 7. C.
Gustus habens optimum est maxime delectatur in delectabili, quod est simpliciter melius. q. 1. r. 7. C. & q. 2. r. 1. C.

HABERE dicitur dupliciter, scilicet secundum quod res quaeque dicitur aliquid habere, & secundum quod res aliquo modo habet se in se ipsa, uel aliquid aliud. q. 49. r. 1. C.
Habere primo modo in uero quod dicitur respectu cuiusque quod habet, commune est ad diuersa genera. q. 49. r. 1. C.
Habere secundo modo est secundum aliquam qualitatem. q. 49. r. 1. C.
Habere, & id quod habent quandoque nullum habet modum, quandoque modum est sola relatio, quandoque modus actionis & passio. q. 49. r. 1. C.
Habitus est qualitas, seu dispositio secundum quam bene, uel male aliquid disponitur secundum se, aut ad aliud. q. 49. r. 1. C.
Habitus est qualitas de diffinitione mobilis. q. 49. r. 1. C.
Habitus est secundum quem ad aliquid non habent bene, uel male. q. 49. r. 1. C.
Habitus item non se habet ad bonum & malum, eadem autem potentia se habet ad bonum & malum. q. 49. r. 1. C.
Habitus de ratione non respicit potentiam naturae. q. 49. r. 1. C. 1. 4.
Habitus de sui ratione, seu primo & per se importat habitudinem ad naturam, secundum quod conuenit, uel non conuenit. q. 49. r. 1. C. 1. 3. 0.
Habitus sumitur quandoque pro actu eius. q. 60. r. 1. 3.
Habitus uel est praedicamentum, importat habitudinem indumentum ad indumentum. q. 49. r. 1. C.
Habitus uel est post praedicamentum dicitur secundum quod habet, uel quaequeque alia res dicitur aliquid habere. q. 49. r. 1. C.
Habitus sumitur tripliciter, scilicet pro post praedicamento, pro praedicamento, & pro qualitate, scilicet primae speciei. q. 49. r. 1. C.
Habitus qualitas dicitur dupliciter, scilicet dispositio potentiae ad actum, & dispositio ad naturam. q. 49. r. 1. C. & q. 50. r. 1. C. 1. 2. C. 3. 1. C. & q. 51. r. 1. C. & q. 52. r. 1. C.
Habitus aliquid dicitur dupliciter, scilicet proprie, & essentialiter: id quod habet tenetur. q. 49. r. 1. C.
Habitus duplex, scilicet naturalis, & infusus. q. 51. r. 4. 0.
Habitus homini a deo infunditur duplici ratione, scilicet ad disponendum eum ad finem suum per naturalem, & ad ostendendum uirtutem dei. q. 51. r. 4. 0.
Habitus non habet locum in Deo. q. 49. r. 4. 0.
Habitus cuius potentia est subiectum, non importat ordinem ad naturam, sed operationem, ideo est posterior potentiae, sed prior est ea sicut copiam in copiam, & actus potentiae. q. 50. r. 2. 3.

Habitus cuius subiectum est incorruptibile, & cuius causa habet contrarium, corrumpitur per se & per accidentia. q. 51. r. 4. 0. C.
Habitus potest habere ordinem ad actum & secundum rationem habitudinis, & secundum rationem subiecti in quo est habitus. q. 49. r. 1. 0.
Habitus qui est alienus potentiae ut subiecti, primo & principaliter ordinatur ad actum, alij uero consequenter ordinatur. q. 49. r. 1. C.
Habitus secundum se est forma simplex, & secundum hoc non accidit ei diminutio: sed secundum diuersum modum participandi prouenientem ex indeterminatione potentiae ipsius participantis. q. 51. r. 2. 1.
Habitus scilicet potest corrumpi per accidentia ex parte inferioris uirtutis sensuatum, & per se, & contraria propositione, & a contrario processu rationis. q. 51. r. 2. C.
Habitus uirtutis, uel uirtutis corruptum per iudicium rationis in contrarium mouetur quocumque modo. q. 51. r. 2. C.
Habitus praemittitur potentiae secundum quod importat dispositionem ad naturam, sed habitus qui est principium operationis, est posterior potentiae. q. 50. r. 2. 3.
Habitus acceptus in ordine ad operationem est in anima per suam potentiam. q. 50. r. 2. 0.
Habitus dicitur actus primus, & operatio actus secundus. q. 49. r. 1. 1.
Habitus sicut non generatur, ita nec corrumpitur per unum actum tantum, nisi per actum excludatur causa habitus. q. 71. r. 4. C.
Habitus subiectum non est potentia actus tantum. q. 54. r. 1. C.
Habitus moralis habet rationem uirtutis humane in quantum rationi conformatur. q. 58. r. 2. C.
Habitus aliquem, id est, gratiam esse in anima secundum suam essentiam nihil prohibet, si loquamur de aliqua superiori natura, cuius homo potest esse particeps. q. 50. r. 2. C.
Habitus acquisitus non causatur actus qui producantur ex habitu infuso, sed confirmantur praesistentem. q. 1. r. 4. 3.
Habitus uirtutis, uel uirtutis habens, potest non uirtute, & exire in actum contrarium. q. 51. r. 2. C. & q. 51. r. 2. C. & q. 71. r. 4. 0. C. & q. 78. r. 2. C.
Habitus scientiae & fidei habens, uirtus est se habere illius, sed non sic est de habitibus perfectioribus uirtutis appetituum. q. 112. r. 5. 3.
Habitus quandoque aliquis ut non potest propter aliquod impedimentum. q. 34. r. 1. 4.
Habitus distinguuntur secundum differentiam boni & mali. q. 51. r. 4. 0.
Habitus tamen aliqui quandoque se habent ad bonum & malum, ut opinio se habet ad uerum & falsum. q. 51. r. 4. C.
Habitus distinguuntur specie secundum tria, scilicet secundum principia ad quae secundum naturam, & secundum obiecta speciei ad quae. q. 51. r. 4. 0.
Habitus distinguuntur specie in ordine ad naturam dupliciter, scilicet uel secundum conuenientiam ad naturam, uel de se uenientiam ab ipsa, uel ex eo quod habent unus dispositio ad actum conuenientem naturae inferiori, alius autem habens dispositio ad actum conuenientem naturae superiori. q. 51. r. 4. 0.
Habitus sunt necessarii ut possint quae dicitur modis conueniuntur possunt determinari ad unum. q. 49. r. 4. 0.
Habitus specie differentes possunt esse in eadem potentia. q. 51. r. 4. 0.
Habitus intellectuales sunt principaliter in intellectu, possibilis secundario autem in omnibus interioribus apprehensibus. q. 50. r. 4. 0. C. & q. 51. r. 1. C. & q. 51. r. 1. C. & q. 56. r. 1. C. & q. 67. r. 1. C.
Habitus non constituuntur ex multis, sed quilibet secundum se est qualitas simplex relata ad multa secundum unum. q. 51. r. 2. C. & q. 51. r. 4. 0.
Habitus quorum subiectum est incorruptibile, non possunt corrumpi per accidentia. q. 51. r. 4. C.
Habitus quorum subiectum principale est incorruptibile, secundum uero corruptibile, non possunt corrumpi per accidentia ex parte subiecti principalis, sed bene ex parte secundarii. q. 51. r. 4. C.
Habitus qui sunt dispositiones ad naturam, possunt plures esse in eodem subiecto secundum diuersas eius partes, quia secundum humores est sanus, secundum partes similes est sanus, uel magis, secundum membra uero est pulchritudo. q. 51. r. 4. C.
Habitus qui sunt dispositiones ad opera plures possunt esse in uno potentia. q. 51. r. 4. C.
Habitus sicut non sunt in membris corporis, nec in potentijs naturalibus, ita nec in potentijs sensuatis, quod ex infusione naturae operantur. q. 50. r. 2. 3.
Habitus ex eadem causa augentur, quia quae generantur, quae generantur, quae augentur, quae augentur. q. 51. r. 2. 4.
Habitus

INDEX

Habitus ex eadem causa diminuantur ex qua corrumpuntur, quia eorum diminutio est alia ad corruptionem. q. 13. 2. c.
Habitus primorum principiorum tam speculativorum, quam practivorum nec per se, nec per accidens corrumpi possunt. q. 13. 1. c.
Habitus scientie & virtutis diminuantur & corrumpuntur per solam cessationem actus non quidem per se, sed per accidens. q. 13. 1. c.
Habitus aliqui sunt in intellectu, & voluntate. q. 10. 4. 1. o.
Habitus sunt in angelis. q. 10. 6. o. & q. 11. 1. c. 1.
Habitus non sunt in potentis sensibus ut operantur ex instinctu nature, sed ut operantur ex imperio rationis. q. 10. 3. o.
Habitus in brutis quodammodo poni possunt, sed non proprie. q. 10. 5. 1.
Habitus aliqui ponuntur in utribus sensibus apprehensivis in exterioribus, non autem in utribus apprehensivis exterioribus. q. 10. 3. 1. & q. 11. 1. c. 1.
Habitus non sunt in utribus nutritivis partibus. q. 10. 3. 1.
Habitus corporales non multum videntur augeri per additionem, sed secundum transmutationem simplicium qualitatium. q. 11. 2. c.
Habitus ex quibusdam actibus causantur in agentibus habentibus in se autem principium passivum, non autem in alijs. q. 11. 1. o.
Habitus corporales possibile est causari ex uno actu forti, & contra habitum scientie in intellectu possibile est quantum ad inferiores vires apprehensivas, necessarium est eisdem actibus pluries reiterari, ut aliquid firmius memorie imprimatur. q. 11. 1. c.
Habitus virtutum moralium causantur in appetitibus potentis secundum quod moventur a ratione. q. 11. 2. c. 1. & q. 11. 3. 1. c.
Habitus ver. Alteratio. Augmentum Bonum. Caelum. Contrarium. Dispensatio.
Habitus ver. Alienus.
Hæresis Origenis fuit quod post ultimam beatitudinem homo posset heri miser. q. 1. 4. c.
Hæresis Moniani, & Priscillæ, q. promissio Spiritus sancti non fuit completa in Apostolis, sed in eis. Et similiter Manichæi posuerunt, fuit completa in Manichæo. q. 106. 4. 1.
Hæresis Pelagij quod homo posset implere præcepta legis sine gratia. q. 100. 10. 1.
Et q. pueri non deferuntur ad baptismum tanquam ab aliqua infectione culpæ abluendi. q. 8. 1. c.
Hæreticum est ponere animas ab angelis creatas. q. 3. 7. 1.
Herodius qui vulgari fæcio dicitur, significat illos, quorum pedes sunt veloces ad effundendum sanguinem. q. 102. 6. 1.
Hæretici, vel diuina virtus addit super rationem communem virtutis perfectionem, secundum quam dicuntur aliqui viri diuini. q. 68. 1. 1.
Hæretici ver. Virtus
Hæretici ver. Ovis
Holocaustum in lege veteri totum comburebatur, & offerebatur specialiter Deo ad reverentiam maiestatis, & amorem bonitatis eius. q. 162. 1. 8. 10
Holocaustum fuit omnia sacrificia erat præcipuum. q. 102. 3. 10
Holocaustorum ordo numerus & ratio. q. 102. 1. 10
Homocidum prohibetur in decalogo secundum quod habet rationem indebiti: ideo lex humana concedere non potest quod sicut homo bonus occidatur. q. 110. 8. 1.
Homocidium inter peccata operis in proximo est gravius quam adulterium, & hoc quia futurum. q. 100. 6. c.
Homo in specie constituitur secundum naturam intellectus & rationalem. q. 11. 7. c.
Homo est minor mundus, quia sic anima est in corpore sicut Deus in mundo: hæc similitudo attenditur quantum ad aliquid, non autem quantum ad omnia. q. 17. 8. 1.
Homo apprehendit veritatem per inquisitionem rationis, Angelus vero statim, ideo homo per tempus ad beatitudinem peruenit, Angelus aëre consecutus est eam statim post principium sue cognitionis. q. 11. 1.
Homo immutatur a passione, aut sic quod sola passio dominatur, & taliter ratio ligatur: & de tali homine eadem est ratio & de animalibus brutis, aut sic quod ratio non totaliter aborbetur a ratione, & sic non ex necessitate sequitur passionem. q. 10. 3. c.
Homo quæcunque vult, vult propter ultimum finem. q. 11. 1. c.
Homo agit propter finem, quia actiones humane sunt propter finem. q. 11. 1. o.
Homo quæcunque facit, agit propter finem, eam agendo actionem quæ est ultimus finis. q. 11. 1. c.

Homo ex parte complexionis corporalis secundum suam spem non habet super excellentiam aliquam passionis, alia vero animalia secundum quod recedunt ab hac æqualitate complexionis secundum hoc naturaliter disponuntur ad excessum alientis passionis. q. 4. 6. 1. 1.
Homo abique gratia habituali potest velle facere bonum, non autem mereri, sed neutrum potest sine auxilio Dei. q. 109. 1. 1. o. & q. 114. 1. o.
Homo potest se ad gratiam præparare sine alia gratia habituali, non autem oblique exteriori auxilio Dei gratuito. quasi. 109. 6. o.
Homo in statu nature corrupte indiget gratia habituali quantum ad duo, sicut sanctus, & ut meritorie operetur. q. 109. 1. 1. c. & q. 114. 1. c.
Homo ver. Actio. Finis
Honestum bonum procedit ex rectitudine rationis, & voluntatis. q. 13. 1. c.
Honestum boni regula rationis est radix. q. 13. 1. c.
Honor exhibetur alicui propter aliquam eius excellentiam, & est signum & testimonium excellentie quæ est in honore. q. 11. 1. c.
Honor potest consequi beatitudinem, quæ in eo principaliter consistere non potest. q. 11. 1. c.
Honor non est proximum virtutis propter quod virtuosus operatur, sed accipit honorem loco proximi ab hominibus non habentibus ad dandum maius. q. 11. 1. c.
De honore parentum est quartum præceptum decalogi, cui super additur præceptum de honoratione senum, & universali ter omnia præcepta inducentia ad reverentiam exhibendam maioribus, vel ad beneficia exhibenda aequalibus, vel minoribus. q. 100. 11. c.
Honor ver. Animal
Humanitas ver. Gratia
Humanus ver. Actio. Actio.
Hircus figurabat Christum propter similitudinem carnis peccati, vitulus propter virtutem crucis, agnus propter innocentiam propter principatum. q. 101. 3. 1.
Hæretici, Deus permittit aliquos cadere in peccatum, ut exinde humilientur. q. 79. 4. c. & q. 77. 1. 1.
I
Idea ver. Ciconia.
Idea in rationibus idealibus quæ respiciunt proprias naturas singulorum rerum, inveniuntur quædam plures secundum diversos respectus ad res. q. 9. 1. 1.
Et ratio diuina sapientia, inquantum per eam cuncta sunt creata, habet rationem artis exemplaris, & idcirco, & inquantum mouet omnia ad debitum finem, obinet rationem legis. q. 9. 1. c.
Idem actus voluntatis est quo fertur in finem, ut est ratio volendi ea quæ sunt ad finem, & in ipsa quæ sunt ad finem. q. 8. 1. c.
Idem moueri a seipso secundum diuersa nihil prohibet, nisi autem secundum idem. q. 9. 1. o. & q. 11. 1. 1.
Idolatria est grauissimum peccatum. q. 102. 3. 11
Idolatria ver. Adoratio
Ignis species dicuntur esse carbo, & flamma propter applicationem naturæ ignis ad materiam alienam. q. 35. 8. c.
Ignis quantumcunque habeat calorem perfectum, non alteratur nisi per motionem corporis mixti. q. 109. 1. c.
Ignorantia est privatio scientie perfectius rationem, quæ prohibet actum peccati inquantum dirigit actus humanos. q. 76. 1. c.
Ignorantia communiter est nescientia eorum quæ quis natus est scire proprie vero est privatio eorum quæ quis aptus est, & debet scire. q. 74. 1. c. 1. & 76. 1. c.
Ignorantia duplex, scilicet inuincibilis, & vincibilis. Prima non est peccatum, quia homini superari non potest, nec est in potestate nostra eam repellere. Secunda est peccatum, si sit eorum quæ quis scire tenetur. q. 74. 1. 1. c. & q. 76. 1. 1. c.
Ignorantia tripliciter se habet ad actum, & conuenienter, consequenter, & antecederet. Prima non facit inuoluntarium, sed facit non voluntarium. Secunda causat inuoluntarium secundum quod quid, non autem simpliciter. Tertia causat inuoluntarium simpliciter. q. 6. 8. o.
Ignorantia prima nec excusat, nec minuit peccatum: secunda si sit directe voluntaria circa ea quæ quis scire tenetur, auget peccatum nisi vero sit indirecte voluntaria minuit peccatum: tertia omnino excusat a peccato. q. 19. 6. c. & q. 76. 3. 4. o.
Ignorantia duplex, scilicet legis, & facti. Prima si per negligentiam proueniat circa quæ quis scire debet, non excusat, secunda vero excusat. q. 6. 8. c. & q. 19. 6. c.
Ignorantia est voluntaria dupliciter, scilicet directe, & indirecte. Prima

TEXTVS.

Prima est inquam actus voluntatis fertur. Secunda est cum propter negligentiam aliquis non vult scire quod scire tenetur. q. 6. 8. c. & q. 19. 6. c. & q. 76. 3. 4. c.
Ignorantia prima auget peccatum, secunda minuit. q. 19. 6. c. & q. 76. 4. c.
Ignorantia volita indirecte est ignorantia malæ electionis ex passionem, vel ex habitu prouenientem. q. 6. 8. c.
Ignorantia de se est poena, & non peccatum, sed ex negligentia aut ex effectu sequente est peccatum. q. 76. 1. 4. o. & q. 84. 4. 1. c. & q. 101. 1. 9.
Ignorantia dicitur esse electio, non quia electio sit scientia, sed quia ignoratur quid sit eligendum. q. 13. 1. 1.
Ignorantia privationis, scilicet quæ aliquid scire tenetur est peccatum, non autem aliorum. q. 76. 1. o.
Ignorantia infidelitatis fundamentum spiritus in ædificij subvertit. q. 76. 4. 1.
Ignorantia al cuius particularis circumstantie quam quis non potest scire debita diligentia adhibita, totaliter excusat a peccato, non autem ignorantia quam causat habitus, vel passio impediens applicationem scientie communis ad particularem actum. q. 6. 8. c. & q. 19. 6. c. & q. 77. 7. 1.
Ignorantia non excusat nec minuit peccatum, nisi secundum quod causat inuoluntarium. q. 19. 6. c. & q. 77. 6. c. 103. & q. 76. 3. 4. o. & q. 101. 2. 9.
Ignorantia electionis neque excusat, neque dimittit peccatum, neque est causa peccati, sed aliquid consequens ad causam, scilicet ad passionem, vel habitum inclinantem ad peccatum. q. 76. 1. 1. c. & q. 78. 4. 1.
Ignorantia non est causa peccati nisi per accidens, scilicet illa quæ tollit scientiam universalem, vel particularem prohibentem actum peccati. q. 76. 1. o.
Ignorantia ver. Peccatum.
Ignorantia non continetur actu peccati, sed solum quando est respectu acquirendi scientiam quam habere tenetur. q. 76. 2. 3.
Ignorantia ignorantia affectata ingratitudinis & infidelitatis, grauius peccat. q. 76. 4. 1.
Ignorantia peccat, & non propter ignorantiam si ignorantia non est causa peccati, sed concomitantem se habet ad peccatum. q. 76. 1. c.
Illuminatio. Diaphanum secundum se dispositum ad lumen subit illum naturæ corpore lucido. q. 111. 7. c.
Imago Dei in homine significat intellectuale, arbitrium liberum, & per se possessum. Prologo.
Immunditia in veteri lege erat duplex, scilicet spiritualis, scilicet peccatum, & corporalis. q. 101. 1. 4. 1. c.
Immunditia corporalis triplex, scilicet per corruptionem factam vel in fieri, per contactum, & per ministerium comburentium & colligentium cineres & aspergentium aquas in sacrificio, quod offerebatur pro peccato id est olatur. q. 101. 1. 4. 1. c.
Immunditia spiritualis, & prima corporalis, expiabantur per aliqua sacrificia vel communiter oblata pro tota multitudine, vel etiam pro peccatis singulorum secundum corporales, per solam aspersionem aquæ teris, per solam unctionem. q. 101. 1. 4. 1. c.
Immunditia ratio literalis, & figurata. q. 101. 1. 4. 1. c.
Imperamentum duplex, scilicet per modum contrarietatis, & per modum defectus. q. 4. 1. c.
Impedire non tenetur defectum qui non potest, & cui non est commissum. q. 6. 1. c.
Imperare est actus rationis, præsupposito actu voluntatis. q. 17. 1. o. & q. 60. 1. c.
Imperare est ordinare eum cui imperatur ad aliquid agendum inuadendo, vel denudando non absolute, sed mouendo. q. 17. 1. o. 1. c.
Virtutes appetitivæ brutorum non sunt imperantes libere, sed secundum naturalem instinctum ad ea quæ apprehendunt mouentur. q. 11. 1. c.
Imperari semper potest actus rationis quo ad exercitium, & quo ad assensum præter actum naturalem qui natura imperio subiacet, sed non quo ad veritatem circa aliquid apprehensam. q. 17. 6. o.
Imperari potest actus voluntatis, quia a ratione ordinari potest. q. 17. 5. o.
Imperari non potest a ratione primus actus voluntatis: quia ex rationis ordinatione non est, sed ex instinctu nature, aut superioris causæ. q. 1. 1. c. & q. 9. 4. c. & q. 17. 1. 3.
Imperari possunt a ratione actus procedentes ab appetitu intellectivo, vel animalibus non autem procedentes ab appetitu naturali, ut sunt actus vegetabilis animæ. q. 17. 8. o.
Voluntas imperat omnes actus voluntatis. q. 71. 6. 1.
Imperari & actus imperantis sunt unus actus humanus sicut quoddam totum, sed secundum partes multas. q. 17. 4. o. & q. 101. 1. 1. c.

Imperium est prius quam vis rei, ut ipse subsistit potest ex eo licet vis rei ut est in ratione referente ipsum in finem, præcedit electionem, & multo magis imperium quod electio præcedit. q. 17. 1. o.
Imperium ver. Iustitia. Lex
Imperium esse in brutis est impossibile. q. 17. 1. o.
Imperio alterius agens, non est necessarium quod cognoscat hominem. q. 11. 1.
Imperio rationis subiacet quilibet actus, prout est in potestate nobis. q. 17. 8. 7.
Imperio rationis subiacet actus appetitus sensitivus ex parte potentie animæ, & ut regulatur ab apprehensione rationis. q. 4. 17. 7. o.
Imperio rectoris ciuitatis qui intendit bonum commune, mouetur omnia sua particularia officia ciuitatis. q. 4. 1. 1.
Imperat ver. Appetitus. Charitas
Imperare perfecte voluntatem hominis, solus Deus potest. q. 1. 1. c. & q. 1. 1. c.
Impossibile ver. Caelum. Possibile
Impossibilitas duplex, scilicet vera, & æstimata. q. 4. 4. 1.
In illo in aliquo potest esse dupliciter, scilicet ut in causa principalis, vel instrumentalis, & ut in subiecto. q. 8. 1. c.
In aliquid esse in duobus, vel pluribus contingit dupliciter, scilicet ex æquo, & ordine quodam. q. 16. 1. c.
Et in Deo tota plenitudo sui esse est secundum aliquid unum, & simplex rebus autem alijs unum quodque habet plenitudinem essendi sibi conuenientem, secundum diuersa. quasi. 18. 1. c.
Inclisio non est nisi in aliquid simile & conueniens, id omnis inclinatio est in bonum. q. 1. 1. c.
Inclinatio omnis consequitur aliquam formam. q. 8. 1. c.
Inclinationem voluntariam non dat causa particularis, sed voluntas bonum quod est Deus. q. 9. 6. c.
Inconueniens qui peccat ex passione, comparatur ei qui laborat inter polares in imperio vero qui peccat ex malitia, ei qui continet laborat. q. 78. 4. c.
Incontinentes comparantur paralytico, cuius partes mouentur in contrarium eius quod ipse disponit. q. 77. 3. c.
Incontinentes syllogismus habet quatuor propositiones. q. 77. 2. 4. 1. c.
Indistinctum homini dupliciter, scilicet pertinens ad naturam humanam, ut lex naturalis & per gratiam donum ut lex noua. q. 106. 1. 1.
Individuum. Vnum quodque individuum secundum materiam, ideo quod est aliquid naturale secundum determinatam corporis complexionem, est ei naturale secundum naturam indistinctum. q. 6. 1. c.
Indistincta prima specierum Deus abique alia operatione creaturæ præcedente instituit, ut per ea natura propagaretur ad posterum. q. 1. 7. 2.
Indistincta qui nihil audiuit de penis inferni, grauiorem penam in inferno patitur pro peccato homicidij, quam pro peccato furti. q. 73. 8. c.
Indistincti primi motus sensibiles, non sunt peccata moralia. q. 8. 1. c.
Indistincti peccatum est multo minus, quam peccatum fidelis. q. 71. 8. c. & q. 89. 1. c.
Infinitum esse processum in causis finalibus ex quæcunque parte per se loquendo, est impossibile, sed in causis per accidens non. q. 1. 4. o.
Infinitum esse processum in causis mouentibus non est possibile. q. 1. 4. c.
Infinitum ratio potest considerare, ideo quodammodo est virtutis infinitum. q. 10. 4. 1.
Infinitum Verbum. Magnitudo. Mutatio. Vniuersale
Infirmitas in malis voluntarijs subiacet potestati hominis, ideo nec tollit, nec diminuit rationem culpæ. q. 21. 1. 1.
Infirmitas animæ, scilicet peccatum ex infirmitate est, quando impeditur anima in executione propriæ operationis propter inordinationem partium ipsius: quia scilicet non sequuntur ordinem naturæ. q. 77. 3. c.
Infirmitas quæ dimittit voluntarium, dimittit peccatum. q. 71. 6. c. & q. 77. 6. 7. o. & q. 88. 1. c.
Infirmitas corporis est quando corpus debilitatur, vel impeditur in executione propriæ operationis propter inordinationem partium ipsius: quia scilicet non sequuntur ordinem naturæ. q. 77. 3. c.
Infirmitas membrum dicitur quando non potest perficere operationem membri sui. q. 77. 1. c.
Infusio gratiæ requiritur ad iustificationem. q. 11. 1. o.
Infusio ver. Gratia

INDEX

- Ingenium. Velocitas ingenij pertinet ad perfectionem hominis, quo ad bene esse eius. q. 4. c. 4.
In naturaliter. Delictatio.
Innocentia. In statu innocentie non erat intelligentia rationis, sed delectatione in actu coniugali. q. 14. c. 1.
Inquisitio. ver. Conditio.
Intellectus ultimus a quo forma prior subiecto inest in ijs que subsistent tempore non est dare, est autem dare ultimum tempus, & primum instant in quo forma subsequens inest subiecto. q. 11. c. 7.
Intellectus. ver. Conceptio. Gratia. Liberum arbitrium. Mutatio. Operatio.
Intellectus. ver. Confectio.
Intellectus tria requirit in doctore, scilicet plenitudinem cognitionis principiorum conclusionum & effectuum; probatorem eorum quod dicit per argumentum, vel ex p. q. sunt diuine virtutis propria; & conceptum convenientem auditoribus, prolationem quantum ad idiomata, vel sensu. q. 11. c. 4. c.
Intellectum quod agit & agitur indiget habitu, non autem quod solum agitur. q. 48. c. 1. c.
Intellectum. ver. Actio. Agens.
Intellectus ad aliquid, est actus cogitare. q. 109. c. 1.
Intellectus naturalis excedit rationalem, quo ad modum cognoscendi, rationalis vero excedit sensum, quo ad cognitionis obiectum. q. 1. c. 1. c.
Intellectus habitus secundario potest esse in viribus interioribus sensibus, principaliter autem est in intellectu possibili. q. 10. c. 4.
Intellectus passivus est intellectus possibilis, & ratio particularis, vis cogitativa, commemorativa, & imaginativa. quest. 11. c. 1. c.
Intellectus possibilis est in quo est habitus scientie. q. 10. c. 4. c.
Intellectus simul intelligit subiectum & predicatum, in quantum vniuntur in ordine affirmationis vnius. q. 11. c. 7. c.
Intellectus si absolute principium & conclusionem consideret, diuersa est consideratio: si vero conclusionem propter principia assensum, est vnus actus tantum. q. 8. c. 3. c. & q. 11. c. 4. c.
Intellectus mouet se, quia per hoc quod cognoscit principium, reducit seipsum de potentia in actum quo ad cognitionem conclusionum. q. 9. c. 1. c. & q. 11. c. 1. c.
Intellectus humanus secundum se est supra tempus, sed per accidens subditur tempori. q. 11. c. 7. c.
Intellectus penetrat usque ad rei essentiam, sensus vero sinit circa exteriora accidentia rei. q. 11. c. 7. c.
Intellectus non perficitur per formam lapidis in quantum est talis forma, sed in quantum in ea participatur aliquid simile ali cui quod est supra intellectum humanum, scilicet lumen intelligibile, vel aliquid huiusmodi. q. 1. c. 6. c.
Intellectus possibilis dicitur locus specierum, quasi species intelligibiles conferuantur. q. 67. c. 2. c.
Intellectus cognoscit universale, sensus vero non. q. 15. c. 1. c.
Intellectus & voluntas sunt diuersae partes, sed vnius animae. q. 11. c. 1. c.
Intellectus & voluntas sunt naturales proprietates, animae speciem consequentes, sine quibus anima non potest esse. quest. 110. c. 4. c.
Intellectus est superior voluntate secundum rationem ordinis. q. 13. c. 1. c.
Intellectus praecedit voluntatem in quantum proponit ei suum obiectum, sed voluntas praecedit intellectum secundum ordinem motionis. q. 8. c. 1. c.
Intellectus potest ordinare imperando quod homo vult. q. 17. c. 1. c.
Intellectus mouet voluntatem quo ad determinationem actus ex parte obiecti, sed voluntas mouet intellectum quo ad exercitium actus, cuius principium est ex fine. q. 9. c. 1. c. & q. 17. c. 1. c. & q. 19. c. 1. c.
Intellectus prius apprehendit & attingit finem quam voluntas, tamen motus ad finem incipit a voluntate. q. 13. c. 4. c.
Intellectus possibilis est in potentia ad esse intelligibile, ideo nihil prohibet in ipso esse habitum, qui est medius inter puram potentiam, & actum perfectum. q. 10. c. 4. c.
Intellectus practicus sumitur ab opere exteriori, speculativus vero ab opere interiori. q. 13. c. 1. c. & q. 17. c. 1. c.
Intellectus. ver. Actus. Obiectum. Pradictum. Verum. Voluntas.
Intellectus actio, & volensque creati dependet a Deo quoad ad duo. Primo in quantum ab ipso habet perfectionem qua agit, intelligibile lumen. Secundo, in quantum ab ipso mouetur ad agendum. q. 109. c. 1. c.
Intellectus vias, & iudicium impediunt impedito actu virtutis imaginativae, & aliarum virtutum sensuinarum. q. 11. c. 1. c. & q. 1. c. 1. c.

TEXTVS.

- Ira componitur ex tristitia & desiderio, non sicut ex patib. sed sicut ex causis. q. 46. c. 1. c.
Ira quoad suum formale habet principium a ratione, sed quoad ad suum materiale impedit iudicium rationis, quod est. q. 46. c. 1. c.
Ira si eius motus tendat in proximi nocuentum, quod ex genere suo est mortale, erit ex genere suo peccatum mortale, nisi propter imperfectionem actus, si vero nocuentum illud esset veniale ex genere suo, non erit peccatum mortale quantumcumque sit diuturnum, nisi per accidens. q. 46. c. 1. c.
Ira non est in concupiscibili, sed irascibili. q. 46. c. 1. c.
Ira est in animalibus brutis in quantum naturali instinctu per imaginationem mouentur ad aliquid simile operibus rationis. q. 46. c. 1. c.
Ira non est in Deo secundum passionem animi, sed secundum iudicium intellectus, prout vult vindictam facere de peccato. q. 47. c. 1. c.
Ira causatur ex malo difficili iam inuicente. q. 47. c. 1. c.
Ira semper est propter aliquid contra se factum. q. 47. c. 1. c.
Eius causa est duplex, secundum habitudinem ad mouendum, & ex parte obiecti, primo causa ira est excellentia, secundo est defectus. q. 47. c. 1. c.
Ira consequitur audaciam, & est quidam effectus eius. q. 47. c. 1. c.
Ira infurget ex tristitia illata. q. 46. c. 1. c. & quest. 47. c. 1. c. & quest. 48. c. 1. c.
Ira motum est sola paruipensio, vel depectio. q. 47. c. 1. c.
Eius inuicentia prouocat qui taceat, quando videtur ex contemptu taceret, quasi paruipendens. q. 47. c. 1. c.
Eius causa est ratione paruipensionis obliuio, exaltatio in infirmitate, denuntiatio tristitia, & impedimentum aliquem a sui proposito afflictione. q. 47. c. 1. c.
Eius inuicentia prouocat ludum, risum, festum, prosperitatem, consummatum operum, delectationem non turpem, & ipsa in quantum faciunt hominem despici, non autem in quantum impediunt tristitiam. q. 47. c. 1. c.
Ira per tempus dimittitur, sicut & causa eius, scilicet memoria iniuriae illata. q. 47. c. 1. c.
Ira non sequitur, sed solum tristitia, si fuerit multum excellens persona qua laeditur, quia ira praesupponit indignitatem, deinde spem, & amorem puniendi. q. 47. c. 1. c. & q. 48. c. 1. c. & q. 49. c. 1. c.
Ira est magis ad amicos & ad minus deprehensores, quia magis indigna videtur eorum depectio. q. 47. c. 1. c.
Ira est tantum ad eos, ad quos est iustitia & iniustitia, questio. 46. c. 1. c.
Ira in homine est ad res irrationales, & inanimatas ex sola imaginatione nuntiata delectionem, non autem ex ratione quest. 47. c. 1. c.
Ira cessat ad grauiter laesos ratione eius quod in ira desideratur, quia malum eorum excedit mensuram iustae retributionis, non autem cessat quantum ad intentionem delectationis. q. 46. c. 1. c. & q. 47. c. 1. c.
Ira cessat ad mortuos, quia non possunt dolere, quod vix meruerunt irati, & videntur ad ultimum malorum peruenisse. q. 46. c. 1. c. & q. 47. c. 1. c.
Ira maxime facit perurbationem corporalem circa cor, ita ut etiam ad exteriora membra deriuatur. q. 48. c. 1. c. & q. 49. c. 1. c.
Ira multa signa & effectus ostendit, qui sunt cordis palpitatio, corporis tremor, lingua praedictio, faciei ignis, oculorum exasperatio, non solum irrogatio, & irrationabilis clamor. q. 48. c. 1. c.
Ira causat feruorem sanguinis, & spiritum circa cor, quia non fit per modum cessationis, cui proportionatur frigus, sed per modum infectionis, cui proportionatur calor. q. 48. c. 1. c.
Eius feror est cum amaritudine quia tendit ad punitionem contrarii, & ad imitationem caloris ignis & colorem, sed feror amoris est cum dulcedine & iocunditate, & alio datur calori acri & sanguinis. q. 48. c. 1. c.
Ira auget audaciam quia non redduntur prompti, & audaces ad iniuriarum. q. 48. c. 1. c. & q. 49. c. 1. c.
Ira ut est in ipso, aut cogitatione vniuersae causat delectationem sed delectatio perfecta de vniuersa rebus praeterea totaliter excludit tristitiam, & motum irae quietat. q. 48. c. 1. c.
Ira inter ceteras passiones inuicentius impedit iudicium rationis. q. 48. c. 1. c.
Ira causat irrationabilitatem ex parte rationis, & ex parte perturbationis rationis. q. 48. c. 1. c.
Ira primum dimittitur, si irator ab eo irascitur postmodum aliter, & praecipue si ad secundum fuerit inuicentia. q. 48. c. 1. c.
Ira quod totaliter subest rationi, si a principio fuerit uoluntaria, imputatur actus ad peccatum, quia est voluntarius in sua causa. q. 47. c. 1. c.
Ira non est grauior odio ratione eius, quod desideratur, sed ratione intentionis desiderij. q. 46. c. 1. c.
Ira semper respicit duo obiecta, suum, & nocentem, sed amor & odium quandoque respiciunt unum obiectum tantum. q. 46. c. 1. c. & q. 47. c. 1. c.
Ira respicit vniuersam sub ratione boni, & nocentis sub ratione mali, sed utrumque obiectum amoris est bonum, odij autem malum. q. 46. c. 1. c.
Ira crescit in odio, non quod eadem ira numero fiat odid per inuicentiam, sed quia per diuturnitatem causat odid. q. 46. c. 1. c.
Ira est ad particulare, odium ut est in parte sensitiua potest esse ad naturam vniuersalem, non autem ad vniuersalem ut est in parte intellectiva potest esse ad vniuersalem, & ad naturam cuius intentio vniuersalis attribuitur. q. 49. c. 1. c. & q. 46. c. 1. c.
Ira causatur ex commotione animi propter lesionem illatam odium vero ex hominis dispositione, ideo est permancens, & inextinguibile. q. 46. c. 1. c. & q. 47. c. 1. c.
Ira magis patitur sine misericordia, quam odium, quantum ad intentionem desiderij, sed e contrario est quantum ad id quod desideratur. q. 46. c. 1. c.
Ira est cum ratione nunciante iniuriam, non autem praecipiente vniuersam. q. 46. c. 1. c.
Ira causatur ex contrariis passionibus, scilicet, & tristitia, ideo includit in se contrarietatem. q. 46. c. 1. c.
Ira non potest habere contrarium, quest. 11. c. 1. c. & q. 47. c. 1. c. & quest. 46. c. 1. c.
Ira magis iraducitur a patribus in filios, quam concupiscentia. q. 46. c. 1. c.
Ira est minus naturalis quam concupiscentia ex parte obiecti, & similiter ex parte subiecti consideratur secundum naturam generis, sed est contraria si consideretur subiectum secundum naturam speciem, aut individuum. q. 46. c. 1. c.
Ira ver. Audacia. Tatuus.
Ira gradus sunt tres, qui distinguuntur secundum effectum irae. q. 46. c. 1. c.
Ira & odium obiectum est idem subiecto, sed non ratione, quia ira appetit malum ab eius subratione boni, odium vero sub ratione mali. q. 46. c. 1. c. & q. 47. c. 1. c.
Ira opponitur non intellectui negatiue, vel privatiue, non autem ex parte. q. 46. c. 1. c.
Ira cunctis ex appetitu vniuersae primo inclinat in corde, secundum in uerbis, & in actibus exterioribus, tertio procedit ad facta iniuriola. q. 47. c. 1. c.
Ira est similitudo propter et per se non coniungit, sed metaphoricę, sicut nec iustitiam, nec iniustitiam, sicut qui facit, nisi metaphoricę. q. 46. c. 1. c.
Iraibile datum est animalibus ut tollantur impedimenta quibus concupiscibile in suum obiectum tendere prohibetur. q. 47. c. 1. c.
Ira. ver. Lex.
Ira redduntur prompti et audaces ad vniuersam, quia in eis congregantur spiritus et calor circa cor. q. 44. c. 1. c.
Ira. ver. Lex.
Irregularitas non inquitur culpam, sed factum propter aliquem defectum sacramentum. q. 10. c. 1. c.
Irregularitas in veteri lege erat quidam corporalis immundicia. q. 10. c. 1. c. & q. 107. c. 1. c.
Iudaus. ver. Eunuchus. Lex uetus.
Iudex non intelligebat precepta decalogi. q. 102. c. 1. c. & q. 103. c. 1. c. & q. 104. c. 1. c. & q. 105. c. 1. c.
Iudex quando precepto dei uoluit Aegyptiorum spolia non fuit factum, quia hoc eis debebantur ex sententia Dei. q. 94. c. 1. c. & q. 100. c. 1. c.
Iudex erat praedictor idolatriae propter generalem consuetudinem gentium. q. 100. c. 1. c.
Iudex eruditus erat, et ad astringendum prouit. q. 101. c. 1. c.
Iudex erat populus dei, qui erat ex eo Christus nasceretur, ideo operum totum eorum statum esse prophetici et figuratiui. q. 100. c. 1. c. & q. 101. c. 1. c. & q. 102. c. 1. c. & q. 103. c. 1. c.
Iudeorum bella et gesta exponuntur mystice, non autem allegorice, vel Romanorum, quia uis longe stantiora secundum homines fuerunt. q. 104. c. 1. c.
Iudeorum communis habitus semper sub lege in prosperitate fuit quando legem obseruabant, et statum declinantes a preceptis, praelegem multas aduersitates inuidebant. q. 99. c. 1. c.
Sed aliqui personae iustitiam legis obseruantes in aliquibus aduersitatibus inuidebant, vel quia tam erant spirituales effectus, uel quia opera legis exterioris implebant, cor habebant in simporibus. q. 99. c. 1. c.
Iudei ex aliquo modo sunt dupliciter, scilicet propter obiectum et de intentione. Primo unusquisque iudicat quod cognoscit. Secundo.

INDEX

secundo, superior indicat de inferiori, q. 93. 2. 3
 iudicare ver. Preceptum
 iudicium rationis speculativum est de rebus intelligibilibus, pra
 est vero de agendis, q. 74. 7. c
 iudicium ver. Anima intellectus
 iudicii ultima sententia pertinet ad supremum iudicium,
 q. 74. 7. c
 iudicio inferioris subditus, etiam iudicio superioris subditur,
 sed non conueniunt, q. 74. 7. c
 iuge sacrificium agni quod quotidie mane, & uespere fiebat,
 representabat perpetuitatem diuinae beatitudinis, & figura
 bat perpetuitatem Christi, q. 102. 4. 10.
 iuramentum non est appetendum tanquam bonum, sed mel
 ius est abique iuramento loqui, nisi necessitas cogat, q. 107.
 2. c. 1. & q. 108. 1. 1
 iuramentum ver. Proni
 ius naturae est quod in lege & in euangelio continetur, & quo
 quisque iubetur alii facere quod sibi uult fieri, q. 94. 4. 1
 ius commune distinguitur a iure priuato, q. 60. 1. 1
 ius gentium est aliquo modo naturale homini secundum quod
 est rationale, in quantum declinatur a lege naturali per motu
 conclusionis, distinguitur tamen a lege naturali maxime ab
 eo quod est omnibus animalibus commune, q. 91. 4. 1
 ius positum distinguitur in ius gentium, & civile, questio.
 91. 4. c
 ius gentium deriuatur ex lege naturae, sicut oblationes ex prin
 cipis, sed ius civile per modum particularis determinatio
 nis, q. 91. 4. c. 1
 iuris naturalis aliquid dicitur esse dupliciter, scilicet quia ad hoc na
 tura inclinat, & quia natura non inducit contrarium, q. 91.
 4. 1. 1
 iuris naturalis est quod homo sic uidetur, & sit communis om
 nium possessio, & omnium una libertas, q. 94. 1. 1
 iuris legalis, i. positiui tres sunt species, q. 98. 1. 1
 iustitia de sui ratione importat quandam rectitudinem ordi
 nis, q. 113. 1. 1
 iustitia dicitur dupliciter, scilicet proprie, i. ultimus quae est rectitudo
 actus, & attendit deb. unius hominis ad alium, & meta
 phorice, quae est rectitudo ordinis in partibus hominis, q. 46
 7. 1. & q. 114. 4. & q. 100. 2. 1. & 113. 2. c
 iustitia duplex, i. generalis, quae ordinat ad bonum cōe, & parti
 cularis, q. 101. 1. 1
 iustitia duplex, scilicet iustitia, quae emittitur ex operibus & iustitia,
 quae emittitur a Deo per gratiam, q. 100. 1. 1
 iustitia & qualitas quaedam est, idem simpliciter est iustitia inter
 eos, quorum simpliciter est aequalitas, q. 114. 1. c
 iustitia attenditur secundum debitum ad alterum, questio.
 60. 1. c
 iustitia sola inter alias uirtutes importat rationem debiti, ideo
 moralia instantum sunt lege determinabilia, in quantum per
 tinent ad iustitiam, q. 60. 1. c. & q. 99. 1. 1
 iustitia quae est proprie directio communicationis humanae,
 habet obiectum, huius materiam specialem, i. operationes exte
 riores, q. 81. 3. c. & q. 65. 4. c. & q. 100. 2. c
 iustitia est in uoluntate sicut in subiecto, q. 116. 1. c. & q. 63. 2. c. &
 q. 66. 1. 4. c
 iustitia legalis directe respicit bonum commune, sed per impa
 rium omnes alias uirtutes ad bonum commune trahit, q. 60.
 1. 1. & q. 61. 1. 4
 iustitia proprie dicta attendit ordinem unius hominis ad alte
 rum, sed in omni uirtute attenditur debitum infe
 riorum uirtutum ad rationem, q. 100. 2. 1
 iustitia post prudentiam praefertur fortitudini, & hanc tempera
 tione, q. 66. 1. 4. c
 iustitia originalis erat, per quam corpus subdebat animae, &
 poterat inferiori rationi, & ratio Deo, q. 81. 3. 1. & q. 81. 3. c
 & q. 81. 3. 1. c
 iustitia originalis erat donum gratiae toti humanae naturae diu
 ninis collatum, & tradita fuisset in posteros simul cum na
 tura, si Adam per peccatum eam non amississet, q. 81. 2. c
 iustitia originalis pertinet principaliter ad essentiam animae, q. 81.
 2. c
 iustitia originalis, quae est ex priuatione ad formam, & secun
 dum rationem motus qui est de contratio in contrarium,
 q. 113. 1. c

iustitia, quam Deus statuit, esset contrarium, & ipse non recipere
 ret confugientem ad eum per actum meritum liberi arbitrii
 per gratiam informantem, q. 113. 1. 1
 iustitia specialis species sunt iustitiae commutativae, & di
 stributivae, q. 60. 1. 1
 iustitia uel passiuae acceptae importat motum ad iustitiam, ut
 dicitur rectitudinem ordinis hominis ad Deum, & inferiorum
 uirtutum animae ad rationem, q. 100. 2. 1. & q. 113. 1. c
 iustitia potest competere ei qui non est in peccato, sicut Adae
 & ei qui est in peccato, q. 113. 1. c
 iustitia eius qui est in peccato est mutatio de statu iniustitiae
 ad statum iustitiae praedictae, q. 113. 1. c
 iustitia magis denominatur a iustitia quae importat genera
 liter totam rectitudinem ordinis, quam a charitate, uel fide
 dicunt ordinem specialem mentis ad Deum, q. 113. 1. 1
 iustitia primo & principaliter dicitur ipsa factio iustitiae quo
 ad habitum, uel est exercitio actus iustitiae, sed improprie est
 significatio, uel dispositio iustitiae, q. 100. 1. 1
 iustitia impii est motus quo mens mouetur a Deo a statu
 peccati ad statum iustitiae, q. 113. 1. 1. 6. c
 iustitia impii sit in instanti, q. 113. 1. 1. 7. c
 iustitia impii originaliter consistit in infusione gratiae, quia
 per eam & liberum arbitrium mouetur, & culpa remittitur,
 q. 113. 7. c
 iustitia impii dicitur esse ipsa remissio peccatorum, secun
 dum quod omnis motus accipit speciem a termino ad quem,
 q. 113. 1. 1. c. 6. 1
 Et in ipsa infusione gratiae & remissio culpe secundum substantiam
 actus sunt idem, sed differunt ex parte obiecti, q. 113. 6. 1
 iustitia impii est maior quam creatio cordis et terra ex parte
 eius quod fit, huius termini, non ex parte modi agendi, q. 113.
 1. 1. 9. c
 iustitia impii est maior secundum quantitatem proportio
 nis, quam glorificatio iustorum, sed absolute est econuerso,
 sicut gloria maior est quam gratia, q. 113. 9. c
 iustitia impii non est successiva, idem illa quae ad ipsam re
 quiritur, sunt simul tempore, sed remissio peccatorum na
 turaliter praecedit infusione gratiae ex parte mobilis, ex par
 te uero agentis est econuerso, q. 113. 3. c
 Et in ea motus fidei est primus, q. 113. 4. c
 Et in ea naturali ordine primum est graue infusio: secundum
 motum liberi arbitrii in Deum, tertium est motus liberi ar
 bitrii in peccatum: quartum uero est remissio culpe, questio.
 113. 8. c
 Et ad eam requiritur infusio gratiae, q. 113. 1. c
 Et ad eam requiritur quatuor, i. graue infusio, motus liberi
 arbitrii in Deum, motus in peccatum, & remissio culpe, questio.
 113. 6. c
 Et ad eam requiritur in habentibus usum rationis motus libe
 ri arbitrii acceptans, q. 113. 4. c
 Et requiritur duplex motus liberi arbitrii, i. distansio peccati,
 et desiderium iustitiae Dei, q. 113. 1. c
 Et requiritur etiam motus fidei, et concurrens motus charitatis,
 in motu humilitatis, q. 113. 4. c
 Sed in motu qui non uirtutis motus liberi arbitrii, est mo
 tus a Deo ad iustitiam per solam informationem animae ip
 sorum, q. 113. 3. 1
 iustitia uel Baptismus, Contritio, Misericordia, sacramenta,
 Vocatio
 iustitia habent praeccepta legis disponendo ad gratiam Christi ius
 titiae, quam etiam significabant, non autem causando
 habitum iustitiae, sed actum, q. 100. 1. 1
 iustitia non poterat praeccepta ueteris legis iustitiam causan
 do, sed exequendo, alter tamen & aliter, q. 100. 1. 2. c
 iustitia non poterat extenuare, nisi ex deuotione, & obe
 dientia facerentur, q. 100. 1. 2. c. & q. 103. 2. c
 iustitia impii, & iustus angelos creare, aequalis est potentiae
 sed illud maioris est misericordiae, q. 113. 9. c
 iustitia lex noua quantum ad grauiam quam principaliter co
 nstat, non autem quantum ad documenta fidei, & praeccepta
 cunctaria contenta, q. 106. 2. c
 iuuentus iuuentus uet. Spes

LABORIOSUM opus & difficile dicitur dupliciter, scilicet ex ma
 gnitudine operis, & ex difficultate operantis, q. 114. 6. 1
 Latus qui & uolat in aere, & natat in aqua, significat eos qui
 & circuncisionem, & baptismum uenerantur, uel significat
 eos qui per contemplationem uolunt uolunt, et tamen unum
 in aqua uolunt, q. 101. 6. 1
 Latens est conspectus in infusio, quia quae conspiciuntur
 habet turpitudinem et molliorem, ita uero est manifesta,
 quia manifeste operatur, q. 48. 3. 2

Latitude

TEXTVS

Latitude est dimensio magnitudinis corporalis, q. 33. 1. c
 Latra est quidam protectio fidei, q. 100. 4. 1
 Latio perfectus, & bonus dicitur metaphorice, quia operatur
 accomode ad finem, q. 113. 1. 1. & q. 91. 1. c
 Latrocinium apud Germanos olim non reputabatur iniquum,
 q. 94. 4. c
 Laudatur unus sanctus principis de una uirtute, & alius de
 alia propter excellentiorem proportionem ad actum unius
 uirtutis quam ad actum alterius, q. 66. 1. 1
 Lauda u. ver. Passio
 Legislator humane non habet iudicare, nisi de exterioribus
 actibus, q. 100. 9. c
 Legislator intendit bonum commune, ideo quodcumque aliud
 praecceptum de particulari opere non habet rationem legis,
 nisi secundum ordinem ad bonum commune, questio. 90. 1.
 c. & q. 98. 1. 1. & q. 100. 2. 8. c
 Legislator, quia non potest omnes casus inmeri, proponit legē
 secundum ea quae ut in pluribus accidunt, ferens intentionē
 suam ad communem utilitatem, q. 96. 6. c
 Legislator, uel principis uoluntas ut regulari ratione habet uir
 gorem legis, alioquin esset magis iniquitas quam lex, q. 90. 1.
 1. & q. 91. 1. 4. & q. 93. 1. 1
 Legislatoris sapientia est minores transgressiones permittere,
 ut maiores cauereatur, q. 101. 1. 1
 Legislatoris intentio ordinatur primo & principaliter ad bonū
 commune, secundo autem ad ordinē iustitiae & uirtutis, quo
 bonum commune conseruatur, & ad ipsum peruenitur, q.
 100. 3. c
 Legislatoris intentio est de duobus, scilicet de praecceptis de uir
 tute, de quo intendit praeccepta ferre, id est, de actu uirtutis, q.
 100. 9. 1
 Legislatoris intentio est facere subditos bonos, inducendo eos
 ad uirtutem, non subito, sed gradatim per assuetudinem bo
 norum operum, q. 91. 1. c. & q. 98. 2. 1
 Leprosos corrigendi, uelimenta conuincunt, & secunda redit,
 & pluresque inducunt pro peccato, q. 101. 5. 7
 Leprosi non emundabatur per titulum, & caeremonias legis, nisi
 quandoque mirantiose, quando i. sacerdos discipulatur in
 iudicio, q. 101. 5. 7. & q. 101. 2. 1
 Leprosi putabantur dupliciter fiebat, i. per iudicium, & restitutio
 nem in consortium hominum, q. 101. 1. 7
 Leprosi literalis & figurati expoliuntur, questio. 101. 4. 7. & questio.
 107. 1. 1
 Leuita impositura dilatare cordis, ac si diceretur latitudo,
 q. 113. 1. 1
 Lex dicitur alligando, quia obligat ad agendum, uel dicitur a
 legendis, quia scripta est, q. 90. 1. c. & 4. 1
 Lex est regula & mensura actuum, quia inducitur aliis ad agē
 dum, uel ab agendo retrahitur, q. 90. 1. c
 Lex participatiue, & non essentialiter potest dici quilibet incli
 natio proueniens ex aliqua lege, q. 90. 1. 1. & q. 91. 6. c
 Lex est ordinatio rationalis ad bonum commune, ab eo qui cu
 ram communis habet promulgata, q. 90. 4. c
 Lex de sui ratione habet quod sit regula humanae actuum,
 & habet uim coactiuam, q. 90. 1. c. & q. 96. 1. c
 Lex est aliquid pertinens ad rationem, i. propositiones uniuersa
 les rationis praedictae considerantur actum, uel habitum, q. 90. 1. c.
 & q. 94. 1. c
 Lex nihil est aliud quam dictamen praedictae rationis in prin
 cipis, q. 91. 1. 1. c. & q. 91. 1. 4
 Lex maxime respicit ordinem qui est ad beatitudinem, & pro
 prie ad felicitatem communem, q. 90. 1. c
 Lex ordinatur semper ad bonum commune sicut ad finem, ideo
 quodcumque praecceptum non habet rationem legis, nisi secun
 dum ordinem ad bonum commune, questio. 90. 2. c. & q.
 91. 1. c
 Lex importat ordinem ad finem actus, non autem passiuum, nisi
 per accidens, q. 91. 1. 1
 Lex est quidamplex, i. aeterna, naturalis, humana, diuina, & fomi
 ta, q. 91. c
 Lex dupliciter dicitur esse in aliquo, i. essentialiter, ut in regula
 re, & participatiue, ut in regulato, q. 90. 1. 1. & 1. 1. & questio.
 91. 2. c
 Lex inducit ad sui obedientiam perfectos per amorem uirtutis
 & imperfectos per uirtutem punia, q. 91. 1. 1. & q. 98. 6. c. & q.
 107. 1. 1
 Lex inducit ad obseruantiam praecceptorum per penas, & pre
 mium danda per Deum, uel lex diuina uel per homines, uel lex
 humana, q. 99. 6. c
 Omnis lex tendit ad hoc ut amicitiam conseruet, uel hominū
 ad inuicem, uel hominis ad Deum, q. 99. 1. 1. & 1. c
 Lex naturalis est participatio legis aeternae, & impletio diuina

in lumine in creatura rationali quae inclinatur ad debitum
 actum, & finem, q. 91. 2. c. & q. 96. 1. 1. & q. 97. 1. 1
 Lex naturalis non est habitus proprie, & essentialiter, i. quo quia
 operatur, sed est habitus, i. ad quae habet uirtutem, q. 94. 4. c
 Et omnes inclinationes partium humanae naturae, ut concupi
 scibilis, & irascibilis secundum quod regulantur ratione, per
 tinent ad legem naturalem, q. 94. 2. 1. & 4. 1
 Lex naturalis continet plura praeccepta, quae reducuntur ad unū
 primum, i. bonū esse faciendum, & malū esse uitandum, q. 94. 1. c
 Lex naturalis est in creatura rationali, q. 91. 1. c
 Et secundum ordinem inclinationum naturalium est ordo praecceptorum
 legis naturae, i. primo secundum naturā substantiae, secundo se
 cundum naturā animalis, tertio secundum naturā hominis, q. 94. 1. c
 Et ad praeccepta legis naturae pertinet omnia quae ratio practica
 naturaliter apprehendit esse bona humana, & omnia illa ad
 quae homo habet naturalem inclinationem, q. 94. 2. 1. c. & 4. 1
 Lex naturalis quae ad prima principia cōe est eadem apud omē
 secundum rectitudinem & uirtutem, non autem quae ad propria, q. 94. 4. c
 Lex naturalis est una omnium, quia eius praeccepta sunt comu
 nia in quibus conueniunt tam perfecti, q. imperfecti, sed lex
 diuina non est una, quia eius praeccepta sunt particularia, q. 91. 1. 1
 Lex naturalis non potest dici in irrationalibus, nisi per similitu
 dinem, q. 91. 1. 1
 Lex humana deriuatur a lege naturae dupliciter, i. per modum
 conclusionis, & determinationis, q. 91. 2. c. & q. 99. 1. 1
 Lex naturalis potest mutari addendo, & subtrahendo in aliqua
 particulari, & in paucioribus, non autem quantum ad prima
 principia, q. 94. 4. c. 2. & 1. c. & q. 97. 1. 1
 Lex scripta dicitur esse data ad correctionem legis naturae, quia
 per eam suppletur id quod legi naturae deerat, uel quia lex
 naturae in aliquorum cordibus corrupta erat, q. 94. 1. 1
 Lex naturalis proprie conseruat ordinem peccandi obiecta erat
 in particularibus agendis, q. 94. 4. c. & 1. c. & q. 98. 6. c. 1. & q. 99.
 1. 1. & q. 100. 1. 1
 Lex naturalis non potest deleri a cordi alienius quo ad prima
 principia, et in uniuersali, sed tantum in particulari, uel quo
 ad conclusiones, q. 94. 6. c
 Lex naturae sic corrupta fuit apud Germanos, quod latrociniū
 non reputabatur peccatum, q. 94. 4. c
 Lex aeterna est ratio gubernationis rerum in Deo, q. 91. 1. c. et
 q. 91. 1. c. 1. 4. c. 1. 1
 Lex aeterna in se est uita Deo, et beatus tantum, sed in uo effe
 ctus est nota omni creaturae rationali, q. 94. 1. 1. & q. 91. 1. c
 Lex aeterna comparatur ad ordinem rationis humanae, sicut ars
 ad artificium, ideo eiusdem rationis est quod aliquid sit
 contra utrumque, q. 97. 1. 1. 4
 Lex omnis in quantum uult deriuatur a lege aeterna, q. 91. 1. c
 Lex diuina est necessaria praeter legem naturalem, et humanam
 q. 91. 4. c
 Lex diuina est participatio legis aeternae in ordine ad finem super
 naturalem, sicut lex naturalis ad finem naturalem, q. 91. 4. c
 Lex diuina praesupponit legem naturalem, sicut gratia praesup
 ponit naturam, q. 99. 1. 1
 Lex diuina principaliter ordinat homines ad Deum, ad inuicē
 autem ut conueniunt ordini ad Deum, humana uero econuer
 so, q. 99. 1. 4. c. et q. 100. 1. 1. c
 Lex diuina proponit praeccepta de actibus omnium uirtutum o
 bligando, uel consulendo, sed lex humana non proponit pra
 cepta, nisi de actibus iustitiae, uel aliarum uirtutum sub ratio
 ne iustitiae, q. 100. 1. c
 Lex diuina se extendit ad actus exteriores et interiores, huma
 na uero tantum ad exteriores, q. 91. 4. c. et questio. 98. 1. c. et q.
 100. 1. 1. c
 Lex diuina prohibet et puni omnia peccata, non autem lex hu
 mana, questio. 91. 4. c. et q. 91. 1. 1. & questio. 96. 1. c. 1. 1. et q. 96.
 98. 1. c
 Lex diuina distinguitur in legem ueterem et nouam, non sicut
 in species omnino diuersas, sed sicut in imperfectionem et per
 fectionem in eadem specie, q. 91. 1. c. et q. 107. 1. c
 Lex uetus dicitur esse in aeterno secundum moralia simplici
 ter et absolute, secundum caeremonialia uero quantum ad
 uirtutem per eam figuratam, q. 101. 1. 1
 Lex uetus conuenienter data fuit tempore Moysi, et non prius
 propter superbiam hominum conueniendam, nec postea
 propter auxilium, q. 91. 6. c
 Lex uetus distinguitur a lege naturae non tanquam alia ex omni
 no aliena, sed tanquam in aliquid superaddita, q. 91. 1. 1
 Lex uetus fuit bona, quia conseruabat rationem reprimendo con
 cupiscentiam, q. 98. 1. c. et 1. 1
 Lex uetus prohibebat omnia peccata, q. 98. 1. c
 Lex uetus non conseruabat gratiam, quia hoc Christo reueruaba
 tur, q. 98. 1. c. et q. 99. 1. 1. & q. 100. 1. c
 Lex naturalis est participatio legis aeternae, & impletio diuina

Prima Secunda 5. Th.

c Lex

INDEX

Lex uetus promittit temporalia, in quibus figurata fuerunt futura spiritualia, quae implentur in nobis, quae. 114. 101.
Lex uetus occidebat, non effecit, sed occasionaliter non data uoluntate, sed semper ab hominibus, quae. 118. 1. 2. & quae. 119. 1. 3.
Lex uetus pernam seruauit induxit in duobus casibus, scilicet per peccatum in seruo uolente egredi, & temporaliter in seruo non uolente solui, q. 105. 1. 10.
Lex uetus sufficienter ordinauit de loco iudicii, de iudicibus, & testibus, q. 10. 1. 2. 7. 8.
Lex uetus data fuit sub populo sed uocem, non propter merita eorum, sed propter promissiones Dei de Christo, quae. 118. 4. 0. & 119. 1. 10.
Lex uetus data fuit ad conseruandum pro non ad malum, & in aliquid unum, & promouendum pro bono, q. 101. 1. 10.
Lex uetus homines multos gentis exclusit a cultu Dei, & ab his quae pertinent ad animae salutem, q. 105. 1. 1. 2.
Lex uetus dabatur populo imperfecto, in computatione ad perfectionem futuram per Christum, q. 9. 1. 6. c.
Lex uetus cum alio dei iuramento, si de mediatoris sufficiebat ad saluandum homines, q. 98. 1. 2. 3.
Lex noua continetur in ueteri uirtute ut perfectum in imperfecto, & impletur, non autem ex parte, & in alio, q. 107. 1. 10.
Lex noua dissimulat uero, ut perfectioris aui pueri, ut imperfectioris, q. 91. 1. 1. & q. 99. 1. 1. & 1. 1. 2. & quae. 107. 1. 1. & 1. 1. 10.
Lex noua implet legem ueterem exhibendo, quod lex uetus promittit, & complendo quod figurabat, sed euacuat ea quod ad ceremonialia, q. 107. 1. 0.
Lex noua est lex libertatis, quae. 118. 1. 10.
Lex noua & uetus sunt ab uno Deo, sed aliter, quia lex noua data est per Deum hominibus factum, & scripta in tabulis cordis, sed lex uetus per Angelos scripta in tabulis lapideis, q. 98. 1. 1. 0. & q. 107. 1. 1. & 1. 1. 10.
Lex noua dicitur lex amoris, & animum cohibere, sed lex uetus dicitur lex timoris, & cohibere manum, q. 107. 1. 1. 10.
Lex noua promittit spiritualia, ordinat autem etiam interiores, & ex amore, ideo perfectior est lege ueteri, quae habet opposita, q. 91. 1. 0. & q. 99. 1. 0. & q. 108. 1. 0.
Lex noua est gratia quam lex uetus quo ad opera uirtutum in interioribus actibus, sed est conuerso quo ad opera exteriora, q. 107. 1. 0.
Lex noua quae est lex libertatis, supra praecepta addit consilia, non autem lex uetus quae est lex seruitutis, q. 108. 4. 0.
Lex noua dicitur lex ueritatis, lex autem uetus umbrarum, & figurarum, q. 107. 1. 0.
Lex noua nihil determinat praecipiendo circa ceremonialia & iudicialia, nec addit alia moralia super legem ueterem, quae. 110. 108. 1. 0.
Lex noua principaliter est gratia spiritus sancti, secundario autem habet quaedam dispositiones ad gratiam spiritus sancti, & ad usum eius, & ideo principaliter est diuina, secundario scripta, q. 106. 1. 0. & 1. 1. 0. & q. 107. 1. 1. 2. 3. & q. 108. 1. 0. 1.
Lex noua nihil continet nisi perueniens ad gratiam spiritus sancti, uel disponens intellectum per fidem, & affectum, uel ad usum gratiae, q. 106. 1. 1.
Lex noua est lex gratiae, q. 106. 1. 10.
Lex noua non praecipit, uel prohibet opera exteriora nisi inducenda ad gratiam, ut sacramenta, & habentia necessaria conuentionem, uel contrarietatem ad gratiam, q. 108. 1. 1. 0. & 1. 1. 0.
Lex noua est lex libertatis, quia non exigit, uel prohibet opera exteriora non habentia conuentionem, uel contrarietatem ad fidem per gratiam operantem, sed relicta sunt a Christo uni cuique secundum quod alius curam gerere debet, quae. 108. 1. 0.
Lex noua bene ordinat omnes actus interiores hominis ad seipsum, ad proximum, & ad Deum, q. 108. 1. 0.
Lex noua non debuit dari a principio mundi, q. 91. 1. 1. & quae. 106. 1. 0.
Lex noua proponitur omnibus locis, non autem omnibus temporibus, quia loci non uariantur, qui uariantur per tempora, q. 106. 1. 10.
Lex noua est duratura usque ad finem mundi, q. 105. 4. 0.
Lex humana tantum habet unum legem, in quantum a lege naturae deriuatur, q. 97. 1. 0.
Lex humana diuiditur secundum quatuor quae sunt de ratione eius, scilicet a lege naturae, ad bonum commune, a persona publica, & a lege diuersa humanorum actuum, q. 95. 4. 0.
Lex humana debet dari in communem secundum personas, negotia, & tempora, q. 96. 1. 0. & q. 98. 1. 0.
Lex humana respicit ea quae in pluribus accidunt, q. 96. 1. 1. &

6. 0. 1. & q. 105. 6. 1.
Lex humana non diludicat, nec punit intentionem, sed actum ex intentionem, lex autem diuina non diludicat, & punit, q. 100. 9. 0.
Lex humana religio congruit, & disinguit conuenit, & salui proficiunt, q. 95. 3. 0.
Lex humana debet esse honesta, iusta, possibilis secundum naturam, & secundum consuetudinem patriae, loci, & temporis, necessaria, pro communi utilitate, & clara, q. 95. 1. 0.
Lex humana est iusta, uel iniusta tripliciter, scilicet ex auctore, & ex forma, q. 96. 4. 0.
Lex humana non prohibet omnia uicia, sed grauiora, nec praecipit de omnibus actibus omnium uirtutum, sed de 16. q. 106. 1. 0. & q. 100. 1. 0.
Lex humana non est obseruanda si in casu sit damno, si sit reuerentia ad superiorem, qui in huiusmodi casibus habet auctoritatem dispensandi, nisi sit subicum periculum non punit tantum moralem, q. 96. 6. 0.
Lex humana iusta obligat in foro conscientiae, non autem lex iniusta, nisi per modum scandalum in se q. 96. 4. 0. & q. 96. 4. 0.
Lex humana potest esse mutari dupliciter, scilicet ex defectu iustitiae, uel ex mutatione rerum, uel hominum, q. 96. 1. 1. & 6. 0. 1. & q. 97. 1. 0. & q. 104. 1. 1.
Lex humana nunquam mutari debet, nisi sit euidens utilitas, uel maxima necessitas, q. 97. 1. 0.
Lex uetus doctrina, iudicium, Praeceptum, Promulgatio, Sacramentum, Sacramenta, Sacramentum.
Lex actus est quadruplex, scilicet praecipere, uel imperare, prohibere, permittere, & punire, non autem consilium, nec praemare, q. 1. 1. 0.
Lex operis effectus est iudicare subditos ad propria eorum uirtutem, & obsequium facit bonos, & sapienter, uel sedm q. 91. 1. 0. & 1. 2. 4. 0.
Lex naturae sunt omnes actus uirtutum, in quantum sunt uirtutes, obsequium autem secundum proprias species considerant, q. 94. 1. 0.
Lex diuina finis est felicitas aeterna, humana uero est temporalis tranquillitas ciuitatis, q. 98. 1. 0. & q. 100. 1. 1. 0.
Lex diuina intentio principalis est in constitutis amicitiam hominum ad Deum, humana uero hominum ad uicem, q. 99. 1. 1. 0. & q. 100. 1. 0.
Lex uetus finis erat iustificatio hominum, quam quidem efficere non poterat, sed figurabat faciem ceremonialibus, & promittit uerbis, q. 107. 1. 0.
ad legem ueterem obseruandas tenebantur omnes quo ad praecipia legis naturae, non quia erant de lege ueteri, sed quia erant de lege naturae: sed quo ad praecepta propria superaddita solus populus iudeorum tenebatur, q. 98. 1. 0.
Lex uetus status iustitiae erat ad figurandum mysterium Christi, q. 104. 1. 0.
Lex uetus status non fuit immutatus ante Christum quo ad impositionem, sed quo ad conditionem populi, q. 101. 4. 0.
Lex noua status est figuratus, & imperfectus, respectu status patris, sicut lex uetus status respicit nouum, q. 101. 1. 0. & q. 106. 1. 0.
Lex noua status est perfectior omni alio statu praecedente, quia immutatus in ultimum finem introducit, q. 106. 4. 0. & q. 108. 4. 0.
Lex iustas non est subiectus dupliens, & contrarius, et quantum ad opera spiritus sancti, q. 93. 1. 0. & q. 98. 1. 0.
Lex iustas aliquis non est subiectus tripliciter, scilicet quia non est lex sui principis, quia regitur superiori lege, & quia regitur non coactio, q. 95. 1. 0.
Lex subditur ut regulatur regum omnes qui subduntur potestati ferunt legem, q. 96. 1. 0.
Lex externa aliquis subditur dupliciter, scilicet secundum cognitionem, ut creatura rationalis rationem, uel per aliquod principium interius, ut omnis creatura, q. 91. 1. 0. & q. 93. 1. 0. & q. 93. 1. 0.
Lex externa subditur omnia creatura, q. 91. 4. 0.
Lex externa non subditur uoluntati Dei secundum se, neque gubernationi diuinae, sed tantum quantum ad ea quae uult circa creaturas, q. 91. 4. 1.
Lex externa subditur filius Dei secundum humanitatem, sed secundum deitatem est ipsa lex externa per appropriationem, q. 91. 1. 1. & 1. 1. 1. & 1. 1. 1.
Lex externa subditur beati, & damnati, secundum quam merentur, & conseruantur in beatitudine, uel in eternis, q. 91. 1. 0. & q. 93. 1. 0.
Lex externa perfectius subditur boni quam mali quantum ad cognitionem et inclinationem ad bonum, sed secundum passionem est conuerso, q. 93. 1. 0.
Lex externa subditur prudentia carnis ex parte passionis, sed non ex parte actionis, q. 93. 1. 0.
Lex externa subditur irrationalia, motus, actiones, et defectus qui accidunt in rebus naturalibus, q. 93. 1. 0.
Lex subditur omnes subditus alius potestatis, uel coacte ut mali, uel sponte ut boni, q. 96. 1. 0.

Legi

TEXTVS.

Legi suae principi subditur quo ad iudicium Dei, & propria uoluntate quo ad uim directiuam legis, non autem quo ad uim coactiuam, q. 96. 1. 1.
Lex humana supra legem in quantum si expediens fuerit, potest esse mutari, & in ea dispensare pro loco, & tempore, quae. 106. 1. 0.
Lex inferiora nullus subditur in his secundum quae regitur superioribus, q. 96. 1. 0. & 1. 0. 1.
Legem ueterem Christus impleuit opere, seruando legalia, & doctrina tripliciter, scilicet intellectu legis exprimendo, ordinando quomodo melius obseruaretur, & superaddendo consilia, q. 107. 1. 0. & 1. 1.
Lex determinat quid iudicandum sit, & paucissima arbitrio hominum committitur necessarium fuit, quia iustitia animata iudicio non inuenitur in multis, & est flexibilis, q. 95. 1. 1.
Legem condere uel pertinere ad totam multitudinem, uel ad personam publicam gerentem uicem totius multitudinis, q. 90. 1. 0. & q. 97. 1. 1. & q. 98. 1. 1.
Lex aeterna omnia regulatur, & participant eam in quantum ex ea habent inclinationes in proprios actus & fines, quae. 111. 1. 0.
Lex omnia ordinari melius est, secundum Philosophum, quam dimittitur iudicium arbitrio, q. 95. 1. 1.
Lex comprehendit non possunt quidam singularia, ideo necesse est ea committere iudicibus, q. 91. 1. 1.
Leges diuersae diuersis imponuntur, q. 91. 1. 1. & q. 90. 1. 1. & q. 100. 1. 1. & q. 107. 1. 1.
Leges oportet mutari, si ciuitas, uel gens ad aliud regimen deueniat, q. 104. 1. 1.
Leges humanae multa confinguntur circa res diuinas, ut patet in rebus gentium, non autem lex diuina, q. 99. 1. 1.
Leges humanae sunt pariter uel dispositiones ex quibusdam communibus & indemonstrabilibus principijs legis naturae, adduntur secundum rationem humanam, q. 91. 1. 1.
Leges humanae sunt utiles & necessariae ad pacem hominum, & ad uirtutes propter malos, quibus non sufficit paterna monitorio, q. 91. 1. 0. & q. 91. 1. 0.
Leges humanae in uideribili habent rationem, non autem quidam ad particulares conditiones, sed haec sunt ex arbitrio instituta, q. 91. 1. 1. & q. 101. 1. 1.
Leges humanae non possunt illam infallibilitatem habere, quod habent conclusiones demonstrationis scientiarum, q. 91. 1. 1. & q. 90. 1. 1. & q. 105. 1. 1.
libellus repudiabatur in lege ueteri, quod est contra sacramentum rationem, q. 102. 1. 1.
libertas est circa bonum pecunie absolute sumptum, secundum quod est obiectum concupiscentiae, uel delectationis, aut amoris, q. 60. 1. 0.
libertas uidetur esse in concupiscentia, q. 60. 1. 0.
libertas radix libertatis est uoluntas uel subiectum, sed sicut causa est ratio, q. 37. 1. 1.
libere homo eligit, & non ex necessitate, q. 1. 6. 0.
liberum arbitrium esse dicitur facultas uoluntatis & rationis, q. 1. 1. 0. & 1. 1. 0.
liberum arbitrium, uel iustificatio liberi arbitrij motus, qui est uelle, est instantaneus, q. 111. 7. 4.
libertas uel Lex Sensus longanimitas est quae mori non perturbatur in dilatione bonorum, q. 70. 1. 0.
libertas actiones ordinatur ad bonum ipsius uidentis, prout sunt delectantes, uel requiem praestantes, q. 1. 5. 1.
libertas in quo est concitatio, & potest esse uictoria, & uictoria uel omnes concitationes, sunt maxime delectabiles secundum quod habent speciem uictoriae, q. 31. 6. 3.
libertas uel delectatio.
Lumen habet duo est coloris & luminis ut ratio uidendi, non autem ut obiectum, q. 8. 1. 1. & q. 11. 4. 0.
Luxuria, & quolibet peccatum diuiditur in peccatum cordis, oris, & operis, sicut in diuersos gradus pertinentes ad unam perfectionem peccati speciem, q. 71. 7. 6.
Luxuria uel Libidinis.

MACULA proprie est quando corpus perdit suum nitorem ex contrariis alterius corporis, q. 86. 1. 0.
Macula animae, metaphorice est defectus uirtutis animae, scilicet luminis rationis, diuini, & grauius est contactus & inherencia ad res temporales per inordinatum amorem, q. 86. 0. & q. 89. 1. 0.
Macula non est aliquid positum in anima, nec significat priuationem solum, sed in ordine ad suam causam quae est peccatum, ideo diuersa peccata diuersas maculas inducunt, q. 86. 1. 1.

Macula sequitur distantiam a Deo, quam facit actus peccati, q. 86. 1. 1. & q. 87. 1. 0.
Macula culpe remota potest remanere reatus, non penam impheter, sed satisfactio, q. 87. 6. 0.
Macula cauatur in anima per peccatum, q. 86. 1. 0.
Macula peccati remanet cessante actu peccati, q. 86. 1. 0. & q. 87. 6. 0. 1.
Macula peccati ab homine tolli non potest, nisi uoluntas hominis ordinem diuinae iustitiae acceptet, q. 87. 6. 0.
Macula homo inuenit in quantum prius decore gratiae deformitate peccati, q. 109. 7. 0.
Magis & minus non inueniuntur in substantia secundum formam substantialem, sed secundum materiales dispositiones, q. 91. 1. 0.
magis & minus uel Augmentum, Circumstantia, Relatio, magnanimitas est circa seipsum & deperationem, q. 60. 4. 0.
magnanimitas est circa bonum quod est honor cum ariditate, & est in irascibili, q. 60. 5. 0.
magnanimitas non potest esse nisi ab his uirtutibus praesentibus, ideo comparatur ad alias sicut ornatu eorum, q. 6. 4. 1.
magnanimitas & magnificentia perficiuntur hominem secundum aliquem continentem statum, q. 65. 1. 1.
magnanimitas & magnificentia habent id in quod tendunt ut extremum, si considerentur secundum quantitatem absolutam, & ut medium, per comparationem ad regulam rationis, q. 64. 1. 1. 1.
magnificentia est in irascibili, q. 60. 5. 0.
magnificentia est circa bonum cum ariditate sumptum, q. 60. 3. 0.
magnificentia uel Magnanimitas.
magnitudo finis, si ab ea continetur auferatur aliquid secundum eandem quantitatem, eandem conformetur, si uero secundum eandem proportionem, potest in infinitum subtrahi, q. 91. 1. 1. & magnitudo uel Augmentum, Laboriosum, Latitudo, Meritum, Passio.
maius dicitur dupliciter, scilicet absolute, & secundum quantitatem proportionis, q. 113. 9. 0.
maius uel Malum, Virtus.
maledictio uel Erreitas.
Maleficere alicui non est delectabile, nisi in quantum uidetur peruenire ad proprium bonum, q. 1. 6. 3.
maleficere uel Delectatio.
Malitia ex qua dicitur aliquis peccare tripliciter, scilicet habitus uel electio mali, & praecedens culpa, q. 78. 1. 1.
Ex malitia certa peccat, qui ex habitu peccati, sed non conuerso, q. 78. 1. 1. 0.
Ex malitia certa & industria peccate est quasi scienter malum eligere, q. 78. 1. 1. 0.
Ex malitia certa peccare grauius est, quam ex passione peccare, q. 47. 1. 0. & q. 78. 4. 0.
malitia uel Matrimonium, Peccatum.
malum est priuatio boni, q. 18. 1. 1.
malum dicitur quia nocet, ideo malum est malum animae, quam corporis, q. 39. 4. 1.
malum non est simpliciter negatio, sed priuatio boni quod quis naturaliter & debet habere, q. 15. 1. 0. & quae. 36. 1. 0. & quae. 75. 1. 0.
malum habet causam agentem per accidens, q. 75. 1. 0.
malum est in plus quam a peccato, & hoc quoniam culpa, quae. 11. 1. 1. 0.
malum peccatum, & culpa, in actibus uoluntatis sunt idem, q. 11. 1. 1. 0.
malum duplex, scilicet contrarium quod contrariatur bonum, & corruptiuum quod contrariatur naturae, q. 41. 1. 0.
malum natura duplex, scilicet a causa naturali, ut mors naturalis, & a causa non naturali, ut mors uolentia, q. 41. 1. 0.
malum quod est differentia contraria habens, non est prima, sed aliquid determinatum reprobans determinatam naturam, q. 12. 1. 1. & q. 14. 1. 1.
malum hominis est praeter rationem est, q. 91. 1. 1. & q. 60. 1. 0.
malum primum in moralibus dicitur ex parte, q. 11. 1. 1. 0.
malum non impediens non peccat, nisi debeat & possit impedire, q. 6. 3. 0.
mandatum est de eo quod melius est, quia quidam inductio nem habet & persuasionem, & est quod quis per alium mandatum praecipit uero est de necessitate, & quod quis per seipsum iubet, q. 99. 1. 0.
mandata, praecepta, testimonia, & iustificationes distinguuntur, q. 99. 1. 0.
maledictio dicitur maledictum esse spiritum parietum, q. 106. 1. 1.
maledictio dicitur maledictum esse spiritum parietum, q. 106. 1. 1.
maledictio dicitur maledictum esse spiritum parietum, q. 106. 1. 1.
maledictio dicitur maledictum esse spiritum parietum, q. 106. 1. 1.

INDEX

actum effectum est naturale homini secundum quod man-
festo sedaturam, sed ratio est ei naturale secundum quod
ratio nunciat causam. q. 46. 1. 1.
malesculi ver. Natura.
malesculi debent maxima puritate vivere. q. 31. 1. 3.
malesculi ver. Charitas. Purgatio.
malesculi est propter formam. q. 1. 1. 1.
malesculi triplex. scilicet ex qua, circa quam, & in qua. q. 1. 1. 4.
malesculi ver. Caelum. Mutatio.
malesculi conditio duplex, scilicet quam agens ei, & quae se-
quitur conditionem naturalem materiam. q. 8. 1. 6.
malesculi sunt in veteri lege, prout erat in officium natu-
rae, non autem prout est sacramentum coniunctionis Christi
& ecclesiae, quod nondum erat facta. q. 101. 1. 1.
malesculi actus ex delectatione impedit rationis usum: sed
ex hoc non consequitur malitia morale, quia non est pec-
catum, proinde tamen ex quadam malitia morali, scilicet ex
peccato primi parentis. q. 34. 1. 1.
malesculi non conueniunt cum alienigenis, & specialiter cum
gentibus in vicinis habitantibus, Deus prohibuit iudeis ne
inducerentur in idolatriam: non autem cum illis qui cultum
idolatrie dimittere uellent. q. 101. 1. 4.
Medicina. Oportet humane naturae medicinas periales exhi-
bere. q. 87. 7. 1.
medicina perfide bona est, quae hominem sanat, imperfecta au-
tem est quae hominem adiuuat, sed tamen sanare non potest.
q. 98. 1. 1.
medicina austeras potiones propinat infirmis, ut conferat sa-
nitatem. q. 87. 7. 1.
medium inter habens, & quod habetur aliquando nullum
est, aliquando est sola relatio, aliquando est aliquid, non qui-
dem actus & passio, sed per modum actionis & passionis: & in
his constituitur per sacramentum habens. q. 49. 1. 1. 1.
medium circa proprium suscipiendum non potest esse inter habi-
tum & privationem, quae constituit in privato esse, sed bene in-
ter habentem & privationem, quae constituit in privatis, ut inter
bonum & malum. q. 18. 1. 1.
medium inter passionem, utriusque secundum suam efficientiam esse
non potest, sed secundum suum effectum, quia scilicet inter
passiones in eodem constituitur. q. 59. 1. 1.
medium in virtute theologica potest esse per accidens, id est ex
parte nostra, non autem per se, id est ex parte Dei. q. 64. 1. 1.
medium cuiuslibet virtutis intellectualis est per conformitatem
intellectus ad res, scilicet in uero, cuius excessus est affirmatio
falsa, defectus autem est negatio falsa. q. 64. 1. 1. 1.
medium virtutis moralis attenditur secundum regulam ratio-
nis in omni circumstantia, non autem secundum quantita-
tem absolutam. q. 64. 1. 1. 1.
medium inter excessum & defectum mensurae rationis, est in
quo virtus moralis constituitur. q. 64. 1. 1. 1. 1.
medium duplex, scilicet rationis, & rei. q. 64. 1. 1. 1.
medium rationis dupliciter potest intelligi, scilicet secundum
quod medium in ipso actu rationis existeret, quasi ipse actus ra-
tionis ad medium reduceretur, & id quod a ratione ponitur in
aliqua materia. q. 64. 1. 1. 1.
medium virtutis est medium rationis secundum modo, sed so-
lus iustitiae medium est rei & rationis. q. 64. 1. 1. 1.
medium rationis in iustitia est simpliciter & secundum se, in
alijs autem virtutibus est per respectum ad nos. q. 64. 1. 1. 1.
medium potest esse inter bonum & malum. q. 18. 1. 1.
mel non offerebatur in sacrificijs Dei, quia offerebatur idolis,
& ad excludendum omnem carnalem dulcedinem, & uolu-
ptatem ab his qui Deo sacrificare intendunt. q. 101. 1. 1. 1.
Membrum omne, & quolibet potentia animae operatur, sicut
& non sibi soli. q. 17. 1. 1.
membra hominis non applicantur operi, nisi per consensum
rationis. q. 74. 7. 1. & q. 77. 7. 1.
memoria. Ea quae magna existimamus, magis memoriam infigi-
mus. q. 47. 1. 1.
memoriam meditatio confirmat, secundum Philosophum. q.
11. 1. 1.
Et confuendo multum operatur ad bene memorandum. q.
50. 1. 1.
mensurae. Temporibus mensuris mulieres reputantur im-
munda. q. 101. 1. 1.
mensura cuiuslibet generis est id quod est primum principium
in illo genere. q. 90. 1. 1.
mensura actuum humanorum est ratio, quae est primum prin-
cipium actuum humanorum. q. 90. 1. 1.
mensura proxima est homogenea mensurationi, non autem me-
sura remota. q. 91. 1. 1.
mensura & regula generalis omnium per hominem agendorum,

sunt ratio naturalis, & principia ei naturaliter indita, licet
non sint mensura eorum quae sunt contra naturam. q. 91. 1. 1.
mensura ver. Lex.
mensuratus est a rebus intellectus humanus. Intellectus uero di-
uinus est mensura rerum. q. 64. 1. 1. & q. 91. 1. 1.
merces est terminus operis. q. 112. 1. 1. & q. 113. 1. 1.
merces dicitur id quod alicui retribuitur pro retributione
sui laboris, quasi quoddam pretium ipsius. q. 112. 1. 1. &
mercedem operis, uel laboris retribuitur est actus iustitiae,
sicut reddere iustum pretium pro re accepta. q. 112. 1. 1. & q.
113. 1. 1.
mergulus, cuius natura est ut sub unda diuinus immoretur,
significat gulosus, qui in aquis delictuum se immergit. q.
101. 1. 1.
meriti aliqua dicuntur dupliciter, scilicet ipso merito, id est,
actus, & ut principio merendi, id est habitibus, quaestione
55. 1. 1.
meriti sibi primam gratiam homo non potest. q. 114. 1. 1.
meriti non potest aliquid quod iam habet. q. 114. 1. 1.
meriti potest aliquid sibi perseverantiam gloriae, non autem
vix, sed utrumque aliquid petendo impetrat uel sibi, uel alij
q. 114. 1. 1.
meriti potest homo aliquid a Deo secundum quid praesupponit
ex Dei ordinatione, non autem simpliciter. q. 114. 1. 1.
meriti ver. Adam.
meriti actus cuiusque uirtutis esse non potest, nisi qui
ipsum ex charitate operetur. q. 114. 1. 1.
meriti duplex, scilicet congrui, & condigni. quaestio. 114. 1. 1.
66. 1. 1.
Et aliquid cadit sub merito dupliciter, scilicet simpliciter, ut vi-
tutis finis, & quae ad ipsum ducunt: & secundum quid, ut
bona temporalia. q. 114. 1. 1. 1.
meriti non potest esse uel aliquid faciat uoluntarie quod de-
bet, ideo meriti non potest esse sine actu. q. 71. 1. 1.
meriti augeatur ex magnitudine operis laboriosi, sed minui-
tur ex defectu operantis. q. 114. 1. 1.
meriti uix aeternae primo pertinet ad charitatem: ad alias
agere uirtutes secundario, secundum quod eorum actus ab
ea imperantur. q. 114. 1. 1.
meriti, ut procedit ex libero arbitrio, est aequale uix aeternae
aequalitate proportionis: sed ut est ex gratia Dei, & uirtute
spiritualem est aequale qualitate quantitatis: quia gratia
spiritus quam in praesentia habemus, est aequalis gloriae non
in actu, sed in uirtute. q. 114. 1. 1. 1.
meriti ver. Agens. Baptismus. Beatitudines. Conceptio. Bona
temporalia.
meriti rationem habet actus humani ex duobus, primo & prin-
cipaliter ex Dei ordinatione: secundo autem ex libero arbi-
trio. q. 114. 1. 1. 1.
meriti condigni nullus potest alteri meriti primam gratiam,
nisi solus Christus, sed meriti congrui potest. q. 114. 1. 1. 1.
meriti condigni existens in gratia, meriti uix aeternae ra-
tione gratiae, sed tantum ex congruo rationis liberi arbitrij.
q. 114. 1. 1. 1.
Et quolibet actu meritorio homo meretur augmentum gratiae,
sed non statim augeatur, sed suo tempore cum dispositus fue-
rit ad gratiae augmentum. q. 114. 1. 1. 1.
meriti condigni, uel congrui nullus potest sibi meriti repara-
tionem post lapsum. q. 114. 1. 1. 1.
metaphora. Nihil prohibet in his quae dicuntur metaphorice,
idem diuersis attributis secundum diuersas similitudines. q.
33. 1. 1.
metaphora ver. Bonum. Capitalia. Caput. Delectatio. Itaque. Iustitia.
Latro. Macula. Sensus. Perfectum.
metus ver. Violentia. Praeceptum.
metus in exercitum debet primo subdici, & huius contrarium
est grauissimum peccatum, secundo debet alij coordinari.
q. 110. 1. 1.
milites, qui maxime infidij uidentur, designat fraudulentos. q.
101. 1. 1.
minister ver. Angelus.
minus ver. Augmentum.
miraculosum. In operibus miraculosis tria inueniuntur,
primum ex parte agentis, secundum ex parte formae intro-
ductae, tertium ex parte modi causandi effectum. quaestio. 113. 1. 1.
10. 1. 1.
miraculosum primo modo potest dici iustificatio impij, crea-
tio mundi, & uniuersaliter omne opus quod a solo Deo fie-
ri potest. q. 113. 1. 1.
Sed secundo modo iustificatio impij non est miraculosum, tertio
autem modo quandoque est miraculosum, quandoque non. q. 113. 1. 1.
10. 1. 1.

Mira-

TEXTVS

Miraculosum ver. Mulier. Paulus. Scientia. Virtutes
Miraculosa commemoratur in ecclesia conuersio Pauli, quaestio.
113. 1. 1.
Miraculosa dicuntur quae sola diuina uirtute fieri possunt, ideo
dicuntur simpliciter mira, quasi habentia causam occultam
q. 113. 1. 1.
Miraculosa opera solus Deus facere potest. q. 114. 1. 1. & q. 113. 1. 1. 10. 1. 1.
Misericordia est actus uirtutis secundum quod motus ille ani-
mi rationi feruit, & est uirtus uestra, homo perficitur ad ratio-
nabiliter miserendum. q. 113. 1. 1.
Misericordia potest praecedere, & sequi iustificationem, uel eam
ad eam concurrere. q. 113. 1. 1.
Misericordia uel ira iustificare
Mobile. Iste differentie, facile & difficile, mobile, quamuis per ac-
cidens uideatur se habere ad qualitatem, designant tamen
proprietates, & per se differentias eius. q. 49. 1. 1.
Modus importat quandam determinationem secundum ali-
quam mensuram. q. 49. 1. 1.
Modus duplex, scilicet secundum esse substantiale, & secundum esse
accidentale. Primum dicitur differentia substantia, secundum
nec dicitur qualitas accidentalis. q. 49. 1. 1.
Modus, siue determinatio substantiae secundum esse accidentale
potest accipi tripliciter. Sicut in ordine ad naturam substantiae, uel
secundum actionem & passionem, uel secundum quantitatem,
q. 49. 1. 1.
Modus conueniens naturae rei habet rationem boni, quando ue-
ro non conuenit habet rationem mali. q. 49. 1. 1. 2. 1. 1.
Modus, species, & ordo consequuntur unumquodque boni creati
in quantum huiusmodi, & eam unumquodque eam, & secun-
dum diuersos gradus bonorum sunt diuersi gradus modus
speciei, & ordinis. q. 49. 1. 1.
Modus, species, & ordo, se consequuntur, ideo simul priuantur,
& diminuantur. q. 49. 1. 1.
Modus, species, & ordo boni uirtutis, & gratiae per peccatum mor-
tale totaliter tolluntur, boni uero naturalis inclinationis di-
minuantur, sed boni pertinent ad substantiam naturae, nec
priuantur, nec diminuantur. q. 49. 1. 1.
Modus ver. Virtus.
Modus speciei & ordinis boni actus ordinati per peccatum mor-
tale priuantur, sed essentia ipsius peccatum, q. 49. 1. 1. 1.
Monstra dicuntur esse peccata in quantum producta sunt ex
peccato in actu naturae sine ultimo, non autem a fine pro-
ximo. q. 113. 1. 1.
Mora ver. Periculum
Morosa ver. Delectatio. Peccatum
Mori ver. Concupiscentia
Mors & omnes defectus corporales sunt poenae originalis pecca-
ti consequentes poenam principalem, quae est subactio ori-
ginalis uultus. q. 81. 1. 1. & q. 82. 1. 1. & q. 83. 1. 1.
Mors uel poena est a Deo. q. 81. 1. 1. & q. 82. 1. 1. & q. 83. 1. 1.
Mors, & alii defectus non sunt aequaliter in omnibus, propter di-
uersitatem naturae complexionis. q. 81. 1. 1. & q. 82. 1. 1. & q. 83. 1. 1.
Mors, & alij defectus naturae causant dolorem & timorem, quia
licet proveniant a natura uniuersali, eis tamen repugnat na-
tura particularis. q. 41. 1. 1.
Mortem homo naturaliter refugit. q. 113. 1. 1.
Mortem omnes illi qui in aduentu domini repeterent, & post
modicum resurgent. q. 81. 1. 1.
Mortuus ver. Ita
Morale ver. Natura. Praeceptum
Mortale peccatum ver. Peccatum
Mors signat consequentiam, uel inclinationem naturalem, uel
quasi naturalem ad aliquid agendum. q. 81. 1. 1.
Mores dicuntur in brutis animalibus secundum similitudinem,
q. 114. 1. 1. & q. 115. 1. 1.
Mors duplex, scilicet qui est actus imperfecti, & qui est actus perfe-
cti. Primum est successiuus, & in tempore secundum uero non
est successiuus, nec per se in tempore. q. 113. 1. 1. & q. 109. 1. 1.
Mors duplex, scilicet naturalis, & uoluntaria, quorum ratio est,
quod linea principio intrinseco. q. 113. 1. 1. & q. 114. 1. 1.
Mors dicitur naturalis dupliciter, scilicet a principio actus, & a prin-
cipio passus. q. 61. 1. 1.
Mors potest accipi ut terminus dupliciter. Primum, ipse termi-
nus ultimus in quo quiescit: secundo medium quod est
principium unius partis motus, & finis alterius. q. 113. 1. 1.
Mors omnis cognitur & appetitur uirtute reducit in na-
turam sicut in primum principium. q. 101. 1. 1.
Mors uoluntaria non reducit in motum qui licet in eam. q. 99. 1. 1.
Mors humane mentis ad fruitionem diuini boni est prius
actus charitatis. q. 114. 1. 1.
Mors omnis appetitur poenae reducit ad prosecutionem

boni per se, mali per accidens, uel ad fugam mali per se boni
per accidens. q. 49. 1. 1.
Motus naturalis intensior est in fine quam in principio, motus
uero uoluntarius econuerso. q. 113. 1. 1.
Motus uoluntarius non possunt ex eadem parte esse plures termini,
nisi subordinati. q. 113. 1. 1.
Motus multi, quando ex una causa procedunt, istum primum
respicit necessario illud principium quod respicit causam alij
uero principium respiciunt illud quod est unicuique conue-
nient secundum propriam rationem. q. 113. 1. 1.
Motus multiformes uoluntatis humane reducuntur in aliquam
causam uniformem, quae est in intellectu & uoluntate supe-
rioris. q. 99. 1. 1.
Motus ver. Animal. Augmentum. Caelum. contrarium cor. Ide
uoluntatis. Virtus
Motum a principio intrinseco, quidam mouent se, scilicet quae co-
gnoscunt lineam, quidam uero non. q. 61. 1. 1.
Mouentium ordinatum secundum se non mouet nisi in quo
cum mouetur a primo. q. 109. 1. 1.
Motum quorundam principium est extra. q. 61. 1. 1.
Mouenda uero principium est extra. q. 61. 1. 1.
Mouens omne trahit ad se patientem, uel a se pellit. q. 113. 1. 1.
Mouens trahendo ad se patientem trahit in ipso. Primum, dat ei
inclinationem: secundo, mouet ad locum: tertio, quiescere
in loco. q. 113. 1. 1. & q. 114. 1. 1.
Moueri ab aliquo intantum aliquid indiget in quantum est in po-
tentia ad plura quoad exercitum actus, uel quoad determi-
nationem actus, quorum primum est ex parte subiecti, aliud
ex parte obiecti. q. 99. 1. 1.
Moyse ver. Angelus. Lex. Superbia
Moyse loquebatur dominus facie ad faciem, secundum opinio-
nem populi, qui putabat Moyse ore ad os loquentem Deo,
sed per angelos & nubem loquebatur, & appareret. q. 98. 1. 1.
Mulier ex dubitatione quae est elationem subiecta, in qua-
dam aliam elationem proripit, quod preceptum mentionem a
serpente audiuit, quod nolle sub precepto edisserit. q. 89. 1. 1.
Mulier ver. Ruth.
Mulier adultera miraculose computrescebat femur, bibitis
aquis in quibus sacerdos maledicta congregat. q. 101. 1. 1.
Mundana quae habet redemptur ad tria, scilicet ad honores, diuitias
& delectationes. q. 106. 1. 1. 1. 1. 1.
Mundus diuina providentia regitur. q. 91. 1. 1.
Mundus ver. Homo
Mutatio sui, materia est disposita per alterationem praecedere
idem, uel eadem, est infinita uirtutis, est subiecto. q. 113. 1. 1.
Mutatio ver. contrarium
Mutuum ver. Depositum

N
NASCi uoluit Christus de populo iudeorum, quia decebat
eum nasci de populo qui specialiter sanctificatione pollebat,
q. 98. 1. 1. 1.
Nasci uoluit Christus ex semine Abraham, non propter Abrahae
meriti, sed ex gratuita Dei electione. q. 98. 1. 1.
Natura tota comparatur ad Deum sicut instrumentum ad agens
principale. q. 1. 1. 1. & q. 61. 1. 1.
Natura dicitur dupliciter, scilicet quae creant omnes naturas, & quae
est instrumentum eius. q. 1. 1. 1. & q. 61. 1. 1. & q. 67. 1. 1.
Natura dicitur dupliciter, scilicet principium instrumentum in rebus
mobilibus, & quilibet substantia, uel ens. q. 101. 1. 1.
Natura potest dici uel quae est propria homini, & sic omnia pec-
cata sunt contra naturam: uel quae est communis homini &
alijs animalibus, & sic conueniunt materialium specialiter di-
citur contra naturam. q. 94. 1. 1.
Naturae respondet unum ei proportionatum, scilicet naturae in gene-
re unum, genere naturae in specie unum, specie naturae indi-
uiduum unum. q. 101. 1. 1.
Naturae contraria, quae sunt contra naturam, dicuntur secun-
dum quod esse contra naturam opponitur ei quod est esse a
natura, uel ei quod est esse secundum naturam. q. 91. 1. 1.
Naturale rei dicitur quod conuenit ei secundum suam substantia-
tam, & hoc est, quod per se inest rei. q. 101. 1. 1.
Naturale dicitur quod est secundum inclinationem naturae. q. 61. 1. 1.
Naturale dupliciter, scilicet quia est a natura sicut a principio actus,
uel quia est secundum principium passus. q. 61. 1. 1.
Naturale aliquid potest esse dupliciter, scilicet secundum naturam spe-
ciem, & secundum naturam individuum. q. 1. 1. 1. & q. 61. 1. 1.
Naturale secundum naturam dupliciter, scilicet quia totum est a natu-
ra, uel partem a natura, & partem a principio extrinseco. q. 113. 1. 1.
Naturale in rebus consequens formam tantum tempore actu
inest, sed consequens materiam non tempore actu inest, sed
quandoque secundum potentiam tantum. q. 101. 1. 1.
Prima Species 3. Th. c. 1. Naturale

Naturale est ad quod inclinatur natura, quod contingit vel quia
certum perficitur natura absque aliqua apprehensione, vel p
apprehensionem, q. 45. 3. c.

Naturale in homine sumitur dupliciter, scilicet secundum rationem
secundum quod condiditur rationali, quod est commune
hominibus, & aliis, q. 31. 7. 0

Naturale erit, & non violentum, si potestas fortiori insitum in
uultu, quod mittit contrariam inclinationem in inclina
tionem propriam, q. 86. 3. c

Naturalis inclinatio hominis triplex, scilicet communis cum omni
bus substantiis, communis homini & ceteris animalibus, &
propria homini, q. 94. 2. c. 1. 2

Naturali morte moriuntur omnes, tam nocentes quam innocen
tes, q. 94. 2. c

In naturalibus, & mortalibus non quaeritur quid semper fiat, sed
quid in pluribus accidat, q. 8. in 3. c. & q. 96. 1. 3. 6. c. 3. & questio
101. 6. c.

Necessaria quaedam habent causam suam necessitatis, questio
95. 4. 0

Necessitas non subditur legi, q. 96. 6. c

Negatio proprie non est in specie, constituitur tamen in specie
per reductionem ad affirmationem, q. 71. 6. 3. q. 72. 6. 3

Negatio in rebus semper fundatur super aliqua affirmatione,
quae est quodammodo causa eius, q. 72. 6. c

Negationis causa est duplex, scilicet defectus, siue remotio cause, &
causa affirmationis, q. 75. 1. c

Negatio veritas est

Numerus celebratur quodlibet mense a d commemoratus
opus diuine gubernationis celebratur autem in nouitate
luna, & nun in plenitudine ad euandum idolatriam cultu
& signatibus illuminationem Ecclesiae per Christum, questio
102. 4. 10

Neom quia festo succedit festum beatae Virginis, in qua primo
apparuit illuminatio solis, & illi per copiam gratiae, questio
101. 1. 4. 4

Nescientia est simplex carētia scientiae, & aliqua nescientia est
in angelis, q. 78. 2. c

Nescientia eorum quae quis scire non potest, non imputatur ho
minibus peccatum, sed tantum eorum quae potest, & tenetur
scire, q. 76. 2. c. 1. 4. 3

Nyx corax quae in nocte acuta est uisus, in die autem non ui
detur, significat eos qui in temporalibus sunt affectus, & in spiri
tualibus hebetes, q. 102. 6. 1

Nitor animae duplex, scilicet ex resurgentia luminis naturalis
rationis, & ex resurgentia diuini luminis, scilicet sapientiae & gratiae
q. 86. 1. c

Nitor animae duplex, scilicet habitualis & actualis, sicut in corpore
est duplex nitor, scilicet in uisualis dispositione membrorum, &
coloris, & ex exteriori claritate superueniente, q. 89. 1. c

Nitor veritas Macula

Nobilis est natura quae consequitur bonum perfectum cum
exteriori auxilio, quam natura quae consequitur quoddam bo
num imperfectum sine exteriori auxilio, q. 5. 3. c

Nocere. Petus est quod nocet meliori quam quod nocet peiori
q. 124. 1. c

Nolo. scilicet eris infinitum sit nō uelle, tunc sicut cum dico, nō
lo legere, scilicet est, non uolo legere, hoc quod est, nō uel
le legere, significat uelle non legere, & sic non uelle causat in
uoluntarium, q. 6. 3. c

Nomen circumstantiae ab his quae in loco sunt, derivatur ad
actus humanos, q. 7. 1. c

Nomen veritas contrarium

Nomina sunt signa in intellectu, ideo necesse est quod secundū
processum cognitionis, sit nominationis processus, questio
7. 1. c

Nominibus pertinentibus ad motum localem uisum ad signi
ficandos alios motus, q. 7. 1. c

Non ens, non potest esse causa per se, potest tamen esse causa p
accidentem, q. 7. 1. 3

Non ens in seipso, apud Deum existunt in quantum sunt cog
nita, & p. co. ordinata, q. 91. 1. c

Non uelle sumitur dupliciter, scilicet in ut unus dictionis, uel in
u. orationis. Primum est inhibitorium uerbi nolo, & causat in
uoluntarium, non autem secundum, q. 6. 3. 2

Non uelle veritas Nolo

Notum dupliciter, scilicet secundum se, ut est omnis propo
siti cuius pradicatum est de ratione subiecti, & quo ad nos,
q. 94. 1. c

Notum per se dupliciter, scilicet communiter omnibus, uel solis sapien
tibus, q. 94. 2. c

Numerus pluralis secundum morem diuinae scripturae frequen

OBVATIO Ver. Deut.

Obedientia ver. Abd. carn. Appetitus
Obiectum non est materia exorta, sed materia circa quam, &
habet rationem formae in quantum dat speciem, q. 18. 1. 2.
q. 73. 3. 1.
Obiectum materiale non est considerandum in distinctione po-
tentiarum, vel habituum, sed ratio obiecti differens specie, vel
etiam genere, q. 14. 2. 1. & q. 17. 1. 1.
Obiectum actuum humanum non semper est obiectum actuum po-
tentiarum, sed passiva potentia quandoque potestatem
ad actum obiecti semper sunt effectus eorum, sed quandoq;
sunt materia eorum circa quam, q. 18. 2. 1.
Obiectum ex hoc quod est aliquo modo effectus potentiae adit-
us, sequitur quod sit terminus actionis eius, & per consequens
quod det ei formam & speciem, q. 18. 2. 1.
Obiectum operatur ad actum interiorum, ut finis, ad exteriorum
vero ut materia circa quam, q. 18. 6. c.
Obiectum intellectus est ens, & uerum universale, quaffio.
9. 1. c.
Obiectum intellectus est, quod quid est, quaffio. 3. 8. c. & quaff.
3. 1. 5. c.
Obiectum intellectus possibilis est phantasma; quaffio. 10.
4. 1.
Obiectum optimum intellectus non practici, sed speculatiui est
bonum diuinum, q. 1. 5. c.
Obiectum intellectus mouet ut primum principium formale,
sed obiectum uoluntatis mouet ut primum in finibus, quaff.
9. 1. c.
Obiectum ver. Actus. Bonum. Appetitus. Audacia. Charitas. Col-
or. Comprehensio. Damon. Ira
Obiecti diuina duplex, secundum naturam ipsius, vel ser-
uandum ultraeum agenda. Prima facit materialem differentiam
passionum, secunda facit formalem & speciem differentiam
passionum, q. 13. 4. c. & q. 10. 1. c.
Obiecti ratio, & obiectum materiale, quando sub uno actu refe-
runtur ad potentiam & habitum, tunc non distinguuntur
habitus & potentia praeter utrumq;, q. 7. 1. 2.
Obiecta quae sunt diuersa genere et aequo sunt diuersarum po-
tentiarum, non autem quae non ex aequo se habent, quaffio.
8. 2. 3.
Obiano animalis maculosi, scilicet claudi, & ceci, & animalis
ante septem diem, prohibita sunt in ueteri lege, quaffio.
102. 3. 7.
Obiano mercedi prostitui prohibita erat in lege ueteri pro-
pter immunditiam, q. 101. 3. 7.
Obligatio illi coram quibus lex non promulgatur, obligatur
legi, in quantum in eorum conscientia deuenit, vel deuenire po-
telli, q. 90. 4. 2. 3.
Oblectrices libecorum, licet habuerint bonam uoluntatem
quantum ad liberationem puerorum, non tamen quantum
ad hoc quod mendacium confixerunt, q. 114. 1. 1.
Occidere. Animalis bruta mandabatur occidere Deo in iu-
ram dominorum, in detestationem peccati, & ut ex eorum
aspectu aliquis horror hominibus inueneretur, q. 1. c. 2. 1.
Occidere malefactores, uel hostes reipublicae non est debitum,
nec contrarium praecipio decalogi, q. 100. 8. 1.
Occidere hominem nocentem, uel innocentem, est mandato
Dei potest fieri obsequio iustitiae, q. 94. 3. 1. & q. 100. 8. 1.
Occidere iniuste hominem corporaliter, est grauius peccatum,
quam occidere eum spiritualiter, q. 71. 8. 1.
Occidere ver. Abraham. Animal
Occidantur animalia in sacrificiis oblati, & igni cremaban-
tur, q. 102. 3. 1.
Oculum uerbum quod plerumque est ueniale, potest esse mor-
tale, q. 72. 1. 1.
Oculus ceci nati factus est a Deo ad eundem actum, ad quem
formatur alii oculi secundum naturam, ideo fuit eiusdem
speciei, q. 63. 4. 3.
Odaui ver. Circuncisio. Aetate
Oidium est dissonantia appetitus animalis, uel rationalis ad ap-
prehensum ut dissonantia, sicut amor est consonantia eius
ad conueniens, q. 19. 1. 2. c.
Oidium est in concupiscibili, q. 23. 1. c. 2. 1. 4. c.
Oidium ex amore caritatis, q. 19. 1. c.
Oidium Dei quod opponitur directe charitati, est grauissimum
peccatum, q. 71. 4. 3.
Oidium ver. Amor. Angelus. Ira
Oidium obiectum est malum, sicut amoris obiectum est bonum, q.
29. 1. c.

Omnino haberi non potest bonum secundum rationem boni nec in vniuersali, nec in particularibus autem & verum aliquid haberi non possunt in vniuersali, sed in particulari nihil prohibet. q. 29. 1. 2.

Omnino haberi verum aliquid in particulari contingit tripliciter, scilicet veritas est casualiter & originaliter in ipsis rebus, vel ut est in cognitione ipsius hominis, vel ut est in intellectu alicuius. q. 29. 1. 2.

Omnino habere seipsum est impossibile per se loquendo, sed per accidens est possibile dupliciter, scilicet per obiecti, & ex parte sui ipsius. q. 29. 4. 0.

Omnium signat gratiam Christi. q. 102. 3. 1.

Omnino secundum illud quod per se pertinet ad rationem peccati, quandoque est cum actu interiori solum, quandoque ad quod omni actu interiori, vel exteriori. q. 71. 3. 0.

Omnino est voluntaria, quia est in potestate nostra, non autem quia super ipsam cadit actus voluntatis. q. 71. 3. 1.

Omnino contrariatur precepto affirmatiuo, ideo solum pro tem potest illi aliquid cessare ab actu peccati, pro quo preceptum affirmatiuum obligat. q. 71. 1. 1.

Omissionis & commissionis peccata differunt specie materialiter non autem formaliter. q. 71. 6. 0.

Omnipotens est autem in partibus Orientis longo cosmo, quia in fauibus habet quoddam folliculorum, in quibus posito cibum reponit, & post horam in ventrem mittit, & signat auaros qui inmoderate sollicitudine necessaria vix congregant, quia est. 102. 6. 1.

Opera virtutum sunt conaturalia bonis, virtutum vero contra rationem, ideo opera virtutum fructus dicuntur, non autem opera virtutum, licet nec procedant ab amore contra naturam amoris dicitur fructus eius. q. 70. 4. 1.

Opera nostra inquantum sunt effectus Spiritus sancti in nobis habent rationem fructus, sed inquantum ordinantur ad beatitudinem habent rationem florum. q. 70. 1. 1.

Opera carnis ponuntur plura quam fructus, quia bonum continetur uno modo, malum vero omnifariam. q. 70. 4. 2.

Opera virtutum non sunt facienda propter humanam gloriam, & ista sunt opera id quod omnia alia seducuntur, scilicet unum elemosyna, & oratio. q. 108. 3. 4.

Operari non potest homo alteri homini interior mouendo, sed solum exterior docendo, vel persuadendo. q. 111. 4. 2.

Operari incipit secundum formam in eodem instanti in quo forma acquiritur. q. 111. 7. 4.

Operari sine iustitia & delectabiliter propter finem radis sub precepto legis Dei, non autem propter habitum. q. 96. 3. 1. & q. 100. 3. 2.

Operatio est ultimus actus operantis, ideo actus secundus a Philosopho nominatur. q. 3. 1. 2. & q. 70. 1. 2.

Operatio non attribuitur mobili, sed mouenti. q. 111. 2. 2.

Operatio caloris est facere calidum, & exterior calefactio, quia est. 111. 2. 2.

Operatio est propter quam res est, & ad quam ipsa res habet ordinem. q. 3. 1. 2. & q. 49. 1. 2. & 3. 4. 1.

Operatio corporis autem est a naturali qualitate corporis, aut ab anima mouente corpus. q. 70. 1. 2.

Operatio hominis secundum facultatem suam rationis dicitur fructus rationis, secundum vero quod procedit secundum virtutem Spiritus sancti, dicitur fructus Spiritus sancti. q. 70. 1. 2.

Operatio est. Actio. Actus. Comprehensio. Delectatio. Deus. Forma.

Opus ver. Laboriosum.

Opino & suspicio possunt esse veri & falsi, ideo non sunt intellectuales virtutes, quae sunt tantum veri. q. 1. 4. 2. & q. 17. 1. 3.

Opiones contradictoriae non sunt contradictoriae, sed contrariae. q. 1. 1. 2. & q. 64. 3. 3. & q. 77. 1. 3.

Opum simpliciter ex nullo additioe fit melius, sed in alijs bonis vniuersaliter utrum est, quodlibet bonum ex additione alterius fit melius. q. 1. 4. 2.

Oratio dominica non solum contra venialia dicenda est, sed et contra mortalia. q. 74. 8. 6.

Oratio datur in maiorem argumentationi. Primo ex substantia actus, secundario ex his quae circumstant actum. q. 71. 1. 1.

Ordinate est sapientia, ideo quia est diuina sapientia procedit, oportet esse ordinata. q. 102. 1. 4.

Ordinatum est ad Deum totum quod homo est, potest, & habet, sed non ad communisatem positam. q. 2. 1. 4. 1.

Ordinata duo requirunt, primum est quod aliqua ordinentur ad debitum finem secundum est quod ordinatum ad finem proportionetur sui. q. 102. 1. 2.

Ordio apparetur his quae mouentur secundum naturam suam & in his quae mouentur secundum artem. q. 1. 1. 2. 3.

Ordo finitus est secundum ordinem agentium, quia causa cre-
uerit suos effectus ad finem finem. q. 109. 6. c.
ordo multitudinis duplicis. scilicet eorum qui sunt multitudinis ab-
solutae, & totius multitudinis ad Deum. q. 111. 1. c.
ordo duplex, scilicet generativus, & perfectivus. q. 6. 4. c. & q.
8. 3. 2. c.
ordo in populo quadruplex, 6. principium ad subditos, subdi-
tum ad invicem, ad extraneos, & ad domesticos. q. 104. 4. c.
ordo ver. Diffinitio. Modus.
ordini triplici homo subditur, 6. ordini propriis rationis homi-
nis gubernantis spiritualiter vel temporaliter, & Dei. q. 7. 1. 4. c. & q. 8. 7. 1. c. 3.
Et istorum ordinum primus continet secundum, & excedit ip-
sum, & tertius utramque. q. 7. 1. 4. c.
origenes posuit, quorundam Platoniorum errorem sequens,
quod post virginam beatitudinem homo possit fieri miser. q.
5. 4. c.
origenes ver. Hæretici
originale peccatum omnes homines præter Christum ex Ad-
am contrahunt. q. 8. 1. c.
originale peccatum ver. peccatum. Pars
ornatus ver. Magnanimitas
ornatus duplicis, pontificis legalis, & ornatus quadruplicis, sa-
cerdotum, expositio literalis, figuralis, & moralis. q. 101. 1. c.
Osce Pro phetia accedens ad uxorem fornicariam, vel mulierem
adulteram ex mandato Dei, non est meretrice, nec fornicat-
rix. q. 94. 1. c. & q. 100. 1. c.
quis habet quatuor vulvatas, quia imolatur pacis, lac dat, &
lanam, ideo taurum ouem quatuor reddebat, uti. etiam quia
non defecit possunt nulli dari. q. 105. 1. c.
omnes 4. species colebant, & herem. venerationem, quia in eorum
figura dixones apparebant. q. 101. 1. c.

PARISÆI ver. Error. Iudæus. Preceptum
Parentes non videntur esse debitoris filiis propter aliqua
beneficia suscepta, sed patris et materis q. 103. c. 4.
Pars ordinatur ad totum sicut imperfectum & perfectum. q.
90. c. 6.
Pars vel definit esse omnino destructio tota, vel si remanet habet
aliud esse in actu, quia est totum non est efficacia suorum
partium, propter esse animæ rationalis. q. 14. c. 1.
Participles, integrales, subsistentia, & potentiales. q. 14. c. 1.
Partis bonitas consideratur in proportionem ad totum totum,
nec totum potest bene existere, nisi ex partibus sibi propor-
tionatis. q. 90. c. 3.
partes quæ singulis virtutibus cardinalibus assignantur, non sunt
partes integrales, sed subiectivæ, vel potentiales. q. 14. c. 3.
participatio. Forma non participatur secundum magis & minus
dupliciter, quia participatio habet speciem secundum ipsam,
& quia indivisibilitas est de ratione formæ. q. 12. c.
participatio habet tres species, scilicet defectum, impedimentum & vo-
luntatis implendam, & consummationem. q. 47. c. 2.
participatio. ver. ita
participatio signa sunt quatuor, scilicet obliuio, denunciatio tri-
stium, gaudium de malo, & impedimentum propositi. q.
47. c. 1.
pascha celebrabatur mense primo ad commemorandum bene-
ficiam liberationis ex Aegypto, & significabat passionem &
resurrectionem Christi. q. 100. c. 1. & q. 101. c. 10. c. 1.
paschalis agni expolitio quantum ad omnia quæ circa ipsum
fiunt. q. 101. c. 2.
paschalis agni consultio, responderet in nova lege sacramentum
Eucharistie. q. 101. c. 3.
passio dicitur dupliciter, scilicet communiter, secundum quod om-
ne recipere est pati & proprie, scilicet quantum ad quod recipi-
tur cum abiectione alterius. q. 22. c. 6. & q. 41. c. 6.
passio proprie est transmutatio corporalis, quia una qualitate ab-
iecta alia recipitur. q. 22. c. 6. & q. 41. c. 6.
Passio quæ fit in deterius magis proprie habet rationem passio-
nis, quam illa quæ fit in melius. quest. 32. c. 6. & quest.
41. c. 6.
passio sumit speciem ab actu qui est terminus motus. quest.
13. c. 6.
Passio proprie non competit animæ nisi per accidens. quest.
13. c. 6.
passio magis proprie inuenitur in actu appetitus sensitivi quàm
intellectivi. q. 22. c. 6.
passio dicitur omnis motus appetitus sensitivi, & præcipue illa
qui in defectum sonat. q. 13. c. 6. & q. 41. c. 6.
passio non semper declinat ab ordine naturalis rationis, & tam-
en in omni passione animæ additur aliquid, vel diminuitur
a naturali motu cordis. q. 22. c. 6.

INDEX

Passio animi superat rationem tripliciter, scilicet per distractionem, per inclinationem ad contrarium, & per immutationem corporalem. q. 77. 2. c. 6.
 Passio appetitus sensibili non potest directe trahere, aut mouere voluntatem, sed indirecte potest dupliciter, scilicet per abstractionem, & ex parte obiecti impediendo iudicium rationis propter vehementem imaginacionem. q. 77. 1. o.
 Passio omnis animi secundum Stoicos est mala, non autem secundum Peripateticos. q. 77. 1. o. & q. 77. 2. c. 6.
 Passio animi secundum Stoicos, scilicet inordinata, tollit, vel diminuit bonitatem actus, sed secundum Peripateticos alioquin, si sequens rationem, & ab ipsa moderata, auget eam, sicut actus exteriorum membrorum. q. 77. 1. o.
 Passio omnis animi antecedens iudicium rationis diminuit actus bonitatem: sed passio consequens per redundantiam est signum melioris actus, per electionem autem addit ad bonitatem actus. q. 77. 1. o. & q. 77. 2. c. 6.
 Passio precedens iudicium rationis diminuit peccatum, sed sequens auget peccatum, vel est signum magnitudinis eius. q. 77. 1. o. & q. 77. 2. c. 6.
 Passio tollit aliter tollit usum rationis, totaliter excusat a peccato, nisi fuerit voluntaria. q. 77. 2. c. 6.
 Passio non potest esse tanta quod ratio non possit occurrere ei excludendo, aut impediendo, si remaneat usus rationis. q. 77. 1. o. & q. 77. 2. c. 6.
 Passio ver. Actio. Appropinquatio. Contrarium. Ira. Qualitas passionis magnitudinem non solum dependet ex virtute agentis, sed etiam ex possibilitate patientis. q. 77. 2. c. 6.
 Passiones animi omnes specie differentes sunt undecim, sex in concupiscibili, & quinque in irascibili, sub quibus minores aliquae continentur. q. 77. 2. c. 6.
 Passiones animi principales sunt quatuor, quarum dux, & gaudium & tristitia sunt finales simpliciter, amor autem & spes sunt finales in genere. q. 77. 2. c. 6.
 Passiones omnes animi ad has quatuor principales complectuntur reducantur. q. 77. 2. c. 6.
 Passiones cum multum intenduntur, aliquando homo amittit usum rationis. q. 77. 2. c. 6.
 Passiones quarum obiectum est bonum, sunt naturaliter priores passionibus eis oppositis, quarum obiectum est malum. quest. 27. 1. o.
 Passiones quarum obiecta sunt bona, vel malum absolute, sunt in concupiscibili, quarum autem sunt obiecta sub ratione ad diu & diffinita, sunt in irascibili. q. 77. 2. c. 6. & q. 77. 2. c. 6.
 Passiones irascibiles ordine executionis sunt priores passionibus concupiscibilibus, quae significant quietem, sed sunt posteriores illis quae significant motum. q. 77. 2. c. 6.
 Passiones omnes irascibiles principium habent a passionibus concupiscibilibus, & in eis terminantur. q. 77. 2. c. 6.
 Passiones animi, & motus membrorum ut subsistent imperio rationis, & voluntatis, sunt bonae, vel male moraliter, non autem secundum se. q. 77. 2. c. 6.
 Passiones secundum quod ordinantur, & moderantur a ratione, sunt laudabiles, vel vituperabiles, non autem absolute. q. 77. 2. c. 6.
 Passiones concupiscibiles consequuntur se, & ordinantur ad idem non autem passionibus irascibilibus. q. 77. 2. c. 6.
 Passio omni animi transmutatio corporalis quae est in eis materialis, est proportionata mori appetitus qui est formalis. q. 77. 2. c. 6.
 Passio omni animi cum attribuitur Deo, angelis, & hominibus secundum appetitum intellectuum, significat simplicem actum voluntatis absque passione. q. 77. 2. c. 6.
 Passio omni animi obiecta se habent ad eas tanquam formas a quibus speciem recipiunt, ideo quicquid est causa obiecti, est causa passionis. q. 77. 2. c. 6.
 Passio omni animi causa dupliciter accipi potest, scilicet ex parte efficientis, seu obiecti, & ex parte dispositionis materialis, seu subiecti. q. 77. 2. c. 6.
 Passio omni animi est duplex contrarietas, scilicet secundum contrarietatem obiectorum, boni & mali, & secundum accessum & recessum ab eodem termino. Prima est in passionibus concupiscibilibus, in passionibus autem irascibilibus est utraque. q. 77. 2. c. 6.
 Passio omni animi nomina dupliciter accipi possunt, absolute, & ut recedunt ab ordine rationis. Primo modo sunt passiones, secundo vicia. q. 77. 2. c. 6.
 Passio omni animi ordo. q. 77. 2. c. 6.
 Passio omni animi quaedam sunt bonae, & quaedam male secundum speciem suam ut pertinent ad genus moris, non autem ut sunt in genere naturae. q. 77. 2. c. 6.

Passio concupiscibilis quaedam habent aliquid pertinens ad motum, & quaedam aliquid pertinens ad quietem, sed in passionibus irascibilibus inuenitur aliquid solum pertinens ad motum. q. 77. 2. c. 6.
 Passio concupiscibilis Christi prius conformatur oportet quod ad innoxialitatem glorie in ipso inchoatur, & per ipsum nobis acquiritur perueniamus. q. 77. 2. c. 6.
 Passio proprie contingit dupliciter, scilicet quando abicitur id quod non est conueniens rei, & quando recipitur id quod est nocuum rei ut in infirmitas, & hoc est propriissime pati. q. 77. 2. c. 6.
 Passio cum abiectione, & transmutatione proprium est materiam, in non inuenitur nisi in compositis ex materia & forma, sed patitur in portat receptionem solum, potest esse uniuscuiusque existens in potentia. q. 77. 2. c. 6.
 Passio est principium generationis, esse, & educationis, & doctrinae filij. q. 77. 2. c. 6.
 Passio est pars fortitudinis, & est perfectior, & maior alij virtutibus non simpliciter, sed in hoc quod exipat iustitiam in ordinatam, quae est radix omnium peccatorum. q. 77. 2. c. 6.
 Passio cum esset in progressu peccati perfecte motum est contra Deum, & subito est gratiam consequens, adhibita etiam exteriori miraculosa protectione, ideo eius obiectum tanquam miraculosa in ecclesia celebratur. q. 77. 2. c. 6.
 Passio uere, & non simulatorie reprehenditur Petrus, quia peccabat in hoc, quod circa legalem obseruationem nimiam diligentiam adhibebat, ne scandalizaret Iudaeos. q. 77. 2. c. 6.
 Passio est perfectio gaudij quantum ad duos, quantum ad quod ab exterioribus contribuantibus, & quantum ad sedationem desiderij. q. 77. 2. c. 6.
 Passio necessitatem diaboli non potest inducere, potest tamen inducere ex necessitate actum, qui de suo genere est peccatum. q. 77. 2. c. 6.
 Passio uenialiter inhaeret homo temporalis, non uis ueniens, sed ex vi ueniens. q. 77. 2. c. 6.
 Passio nihil aliud est quam recedere a bono, quod conuenit alij secundum suam naturam. q. 77. 2. c. 6.
 Passio est actus obliquus, recedens, seu deuians ab ordine debiti finis, contra regulam naturae, rationis, uel legis aeternae. q. 77. 2. c. 6.
 Passio non est pura priuatio. q. 77. 2. c. 6.
 Passio est dictum, uel factum, uel concupiscitum contra legem aeternam. q. 77. 2. c. 6.
 Passio omne peccatum est malum, quia prohibetur iure naturali, non autem iure positivo. q. 77. 2. c. 6.
 Passio est contra naturam. q. 77. 2. c. 6.
 Passio est contra tres ordines, ideo triplici pena punitur. q. 77. 2. c. 6.
 Passio est uoluntarium. q. 77. 2. c. 6.
 Passio triplex, scilicet contra deum, proximum, & seipsum. q. 77. 2. c. 6.
 Passio duplex, scilicet spirituale, quod perficitur in delectatione animae, & carnale, quod perficitur in delectatione naturalis, id est in ipso tactu corporali. q. 77. 2. c. 6.
 Passio habet substantiam actus quasi materiale, & rationem mali, id est inordinacionem eius quasi formalem. q. 77. 2. c. 6.
 Passio duo continet, actum culpae, & maculam loquentem. q. 77. 2. c. 6.
 Passio mortale, & ueniale differunt in infinitum ex parte auersionis, non autem ex parte conuersionis. q. 77. 2. c. 6.
 Passio est in voluntate sicut in subiecto. q. 77. 2. c. 6.
 Passio est in voluntate ut in causa. q. 77. 2. c. 6.
 Passio non est in voluntate nisi cum ignorantia rationis. q. 77. 2. c. 6.
 Passio essentialiter consistit in actu liberi arbitrij. q. 77. 2. c. 6.
 Passio est in ratione dupliciter, scilicet quando errat circa id quod potest & debet scire, & quando inordinat actum inferiorum uel imperat, uel etiam post deliberationem non coartetur. q. 77. 2. c. 6.
 Passio mortale & ueniale possunt esse in ratione dupliciter, scilicet secundum se, & secundum quod dirigunt uires inferiores. q. 77. 2. c. 6.
 Passio mortale delectationis est in ratione dupliciter, scilicet imperando illicitas passionibus interiores, & non reprimendo eas. q. 77. 2. c. 6.
 Passio consensus in actum est tantum in ratione superiori, sed consensus in delectatione est in ratione inferiori, & potest esse

TEXTVS

esse in superiori. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum potest esse in sensualitate subiectiue. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum ueniale potest esse in sensualitate, non autem mortale. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum non debetur actui nutritiuo, uel generatiuo potest, sed actibus sensiuum ordinatis ad actus generatiuos, & nutritiuos. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum actuale non potest esse in nutritiuo, uel alio interiori membrum, quia non sunt nata moueri a uoluntate, sed bene infectio naturae. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum ex parte actus habet causam per se, sed ex parte inordinacionis habet causam per accidens. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum quodlibet mortale, & ueniale habet secundum statum naturae integritate uitae potest, sed secundum statum naturae corruptae singula uenialia, non autem omnia, & existens in mortali singula mortalia, sed non diu uitae potest. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum originale, non potest inclinare per se ad contraria peccata, sed indirecte, & per accidens. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum contingit ex defectu scientiae in uenerabili, uel particulari in habitu, uel in actu ex inuersione, uel occupatione, uel infirmitate uel passione. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum per se loquendo, non est pena peccati, sed tantum per accidens, & hoc tripliciter. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum facit hominem esse reum peccati, quod est malum. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum unum est causa alterius peccati secundum quatuor genera causarum. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum quicquid ordinatur ad bonum hominis, quia habet similitudinem, & ueniale ex peccato suo, & aliorum. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum non potest effectiue nocere Deo quod ad eius substantiam, sed bene quod ad ea quae Dei sunt. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum transit actum, & remanet reatu. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum actum est aggravatum per circumstantiam tripliciter. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum contra Deum est grauissimum. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum maximum principaliter & directe opponitur maxime uirtuti, cui extenditur ex parte effectus opponitur minimis peccatis. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum est tanto grauius, quanto uoluntas est maior, uel finis prioris alij animi causis peccati est oppositum. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum contra personam, quibus homo est magis debitor, est grauissimum. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum operis est grauius quam oris, & oris quam cordis. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum est grauius, nocuum sibi inferre quam alteri in his quae non subducunt uoluntatem, sicut uoluntaria, & spiritualia bona, sed in his quae subducunt uoluntatem, habentur de peccato. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum directe aggravat nocuum intentioni, uel prauium, uel per se consequens peccatum, non autem si per accidens consequatur ut imputatur homini ad peccatum, si dabit operam, uel illicitam propter negligenciam considerandi. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum aggravatur ex conditione personae in qua peccatur. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum ex surreptione proueniens minus imputatur ei quod est maior in uirtute, sed peccatum ex deliberatione magis imputatur. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum sui grauius post legis ueteris prohibitionem, quod est. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum post acceptam gratiam non testamento maiori pena est dignum. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum originale est habitus, languor naturae, id est inordinata dispositio ex dissolutione habitus originalis iustitiae. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum originale non est priuatio pura, sed est habitus corruptus quia habet priuationem originalis iustitiae, & inordinatam dispositionem partium animae. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum originale potest esse habitus, non autem peccatum actuale. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum originale uocatur peccatum naturae, sed peccatum actuale uocatur peccatum humanum. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum originale materiale est concupiscencia, formaliter uero est priuatio originalis iustitiae. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum originale est multiplex uirtute. q. 77. 2. c. 6.
 Et in uno homine est unum numerum, in diuersis autem est unum specie & proportionem. q. 77. 2. c. 6.
 Et est aequaliter in omnibus. q. 77. 2. c. 6.
 Et prius est in essentia animae, quam in potentia. q. 77. 2. c. 6.
 Et fuit in Adam ut in causa principali, in semine ut in causa instrumentali, in anima ut in subiecto, & in carne non ut in culpa, sed ut in peccato. q. 77. 2. c. 6.

Et prius est ordine naturae in anima quam in carne, sed ordine generationis est econuerso. q. 77. 2. c. 6.
 Et contrarius per infusionem animae. q. 77. 2. c. 6.
 Et prius inficit uoluntatem quam alias potentias. quest. 83. 1. o.
 Et per ipsum omnes potest animae sunt infectae, sed specialiter generatiua, concupiscibilis, & sensu tactum. q. 77. 2. c. 6.
 Et transducitur ad omnes homines ex Adam secundum seminale rationem descendentes. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum primi hominis originaliter transire in posterum tenendum est secundum fidem catholicam, contrarium autem est haeresis Pelagianae. q. 77. 2. c. 6.
 Et secundum fidem catholicam firmiter est tenendum, quod omnes homines propter Christum ex Adam deriuati, peccatum originale contrahunt, alioquin non omnes indigerent redemptione quae est per Christum, quod est erroneum. questio. 81. 1. c.
 Peccatum originale non potest esse in aliquo cum ueniali absque mortali. q. 77. 2. c. 6.
 Et eius infectio nullo modo causatur a Deo, sed ex solo peccato primi parentis per carnalem generationem. q. 77. 2. c. 6.
 Et eius causa est tantum una, scilicet priuatio originalis iustitiae. q. 77. 2. c. 6.
 Et libido habitualis quae in omnibus est aequalis, est causa peccati originalis, non autem libido actualis. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum originale corrumpit naturam quantum ad id quod est naturae, sed peccatum actuale ad id, uel aliorum solum quantum ad id quod personae est. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum originale per gratiam baptismi tollit reatu, sed remanet actu quantum ad totum. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum originale. Ver. Baptismus. Peccatum ueniale est tripliciter, scilicet ex causa, & ex uento, & ex inuentione. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum diu ueniale ex causa, quia diminuit culpam, ut cum sit ex infirmitate, uel ignorantia. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum ueniale est peccatum secundum rationem imperfectam, non est contra legem, sed praeter legem. q. 77. 2. c. 6.
 Et in nobis contingit, uel propter imperfectionem actus, uel propter inordinacionem circa ea quae sunt ad finem, utrumque autem propter defectum ordinis. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum originale propter non causat maculam in anima, sed impedit actum uirtutum. q. 77. 2. c. 6.
 Et in statu naturae corruptae non potest homo abstinere ab omni ueniali. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum ueniale comparatur aegritudini, mortale uero mortui. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum ueniale ex genere non disponit primo & per se ad mortale, sed per quandam consequentiam, & sicut in morbo prohibens. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum ueniale non contrariatur rationibus aeternis, sicut contrariatur actus peccati mortali. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum ueniale, & mortale differunt in genere. q. 77. 2. c. 6.
 Et tamen ex parte agentis per imperfectionem actus nihil prohibet in eadem se inueniri mortale, & ueniale. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum ueniale ex genere potest fieri mortale ex intentione non idem numero, nec multa uenialia simul. questio. 83. 4. o.
 Et consensus in ueniale ex genere, est ueniale, sed consensus de liberato in ueniale propter imperfectionem actus, facit mortale. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum ueniale per additionem deformitatis mortalis effectus mortale, sed non econuerso, potest tamen mortale ex genere suo esse ueniale per subtractionem deliberatae rationis. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum ueniale, & mortale differunt sicut reparabile, & irreparabile per principium interius. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum ueniale in statu innocencie non potuit esse ante mortale. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum ueniale non potest esse in aliquo cum originali absque mortali. q. 77. 2. c. 6.
 Peccatum ueniale potest esse in ratione superiore dupliciter, scilicet conuenit in ueniale ex genere, uel quia habet subiectum motum infidelitatis sine consensu. q. 77. 2. c. 6.
 Et circa proprium obiectum, & si supponatur mortale ex genere, potest ratio superior peccare uenialiter in subiectis moribus, uel etiam mortaliter per deliberatum consensum. questio. 74. 9. 10. c.
 Peccatum ueniale non excludit habituale ordinacione actus in gloriam Dei, sed solum actuale. q. 77. 2. c. 6.

peccatum

INDEX

peccatum veniale ex genere potest fieri mortale, inquantum con-
vertitur in peccatum mortale, vel inquantum refertur ad mortale sicut
ad finem. q. 88. a. 4. c.
peccatum mortale est omne quod fit propter mortale. q. 88. a. 4. c.
peccatum mortale non est nisi contra legem Dei. q. 94. a. 1. c.
Nec est antiquum consilium, vel consilium post rationem. l. 1.
l. 2. c. 1. q. 10. c.
peccatum mortale contrariatur charitati, non autem spei, vel n-
del. q. 71. a. 1. c.
peccatum quod auerit a Deo auferens charitatem, est mortale.
q. 87. a. 1. c. et q. 88. a. 1. c.
peccatum mortale contrariatur charitati, ideo per unum mor-
tale exclusa charitate excluditur per consequens omnis virtu-
tes inquantum virtutes, sed non inquantum habentur. q. 63. a.
1. c. et q. 63. a. 1. c. et q. 71. a. 1. c.
peccatum caret ordine ex parte auerisionis, sed non ex parte ob-
uersionis. q. 84. a. 1. c.
peccatum carnale plus habet de conuersione, sed peccatum spi-
rituale plus habet de auerisione. q. 71. a. 1. c.
peccatum ex ignorantia proveniens potest reduci ad accidiam,
sed peccatum ex bona intentione commissum vi ad ignoran-
tiam pertinere. q. 84. a. 1. c.
peccatum ex ignorantia, vel passione, vel infirmitate, totaliter tollit,
vel in parte. q. 47. a. 1. c. et q. 88. a. 1. c.
peccatum ex certa malitia, vel industria est ex inordinatione vo-
luntatis plus amara minus bonum. q. 78. a. 1. c.
peccatum ex passione est mortale, cum procedit ad actum pecca-
ti, vel ad consensum deliberatum, sed non excludit passionem
distinguentem, vel impediendum. q. 77. a. 1. c.
peccatum ver. Adam. Baptismus. Charitas. Deus. Effectus. Gracia.
Malitia. Penam.
peccatum diuinitas in veniale & mortale non est generis in species,
sed analogi in ea de quibus predicatur secundum prius & pos-
teriorius. q. 88. a. 1. c.
peccati distinctio in peccatum contra Deum, proximum, & seip-
sum est secundum diuersas peccatorum species, quia est secun-
dum obiecta. q. 71. a. 1. c.
peccati distinctio secundum veniale & mortale, vel secundum
alios reus non constituit diuersitatem speciei. q. 71. a. 1. c. et q.
88. a. 1. c.
peccati subiectum potest esse omnis potentia quod potest moueri
ad suos actus, vel ab eis reprimi per voluntatem, prius tamen
est in voluntate. q. 74. a. 1. c. et q. 81. a. 1. c.
peccati causa est voluntas per se quidem ex parte actus, sed per
accidens ex parte inordinationis. q. 71. a. 1. c.
peccati prima causa non est malum, sed bonum, voluntas cum
absentia alterius boni, & regula rationis, vel legis diuinae. q. 6.
71. a. 1. c.
peccati propria & per se causa est voluntas, alia vero causa acci-
piuntur quasi extrinsecus, & remouent. q. 71. a. 1. c.
peccati nihil extrinsecus est causa sufficiens, sed tantum suadens,
vel mouens appetitum sensitiuum. q. 71. a. 1. c. et q. 71. a. 1. c. et q.
80. a. 1. c.
peccati causa interior duplex, scilicet proxima, id est, ratio & vo-
luntas, & remota, id est, imaginatio & appetitus sensitiuus. q. 6.
71. a. 1. c.
peccati causa triplex, scilicet motum quod est bonum apparens, de-
fectus regulis, & perficiens. q. 71. a. 1. c.
peccati causa est inordinatus amor sui. q. 77. a. 1. c.
peccati causa duplex, amor boni temporalis, & amor mali. q. 77.
a. 1. c.
peccati causa per se est ex parte conuersionis ad commutabile
bonum. q. 71. a. 1. c. et q. 77. a. 1. c. et q. 84. a. 1. c.
peccati effectus sunt priuatio modi, speciei, & ordinis ut sunt in
bono virtutis & gratie, non autem in alio. q. 81. a. 1. c.
peccati grauitas principaliter est ex obiecto, seu fine. q. 73. a. 1. c. et q.
71. a. 1. c. et q. 77. a. 1. c.
peccati grauitas magis attenditur ex parte auerisionis ab incom-
mutabili bono, ex qua procedit, & in qua perficitur eo culpe.
q. 71. a. 1. c. et q. 77. a. 1. c.
peccati grauitas habet quatuor gradus, scilicet passionem, ignoran-
tiam, malitiam, & perniciam. q. 105. a. 1. c.
peccatum non transiit in aliam speciem dignitatis personae, nisi
ratione inobedientie, vel voti. q. 89. a. 1. c.
peccatum originale non contrahit et aliquid, si formaretur ult-
rior diuina ex carne humana. q. 81. a. 1. c.
peccatum si priuatur debita commensuratione rationis, ut non to-
taliter ordo rationis tollatur. q. 73. a. 1. c.
peccatum magis est natura corrupta quo ad appetitum boni, quam
quo ad cognitionem. q. 109. a. 1. c.
peccatum primi patris quatuor sunt vulnera inflicta toti huma-
ne nature: ignorantia, malitia, infirmitas, concupiscentia, quae

eniam sunt ex aliis peccatis consequentia. q. 81. a. 1. c.
peccato homo incurrit triplex detrimentum, scilicet maculam, corru-
ptionem naturalem boni, & reatum poenae. q. 109. a. 1. c.
peccato veniale debetur poena aeterna, si cum mortali inueniatur
in damnato. q. 87. a. 1. c.
peccato mortali ex parte auerisionis respondet poena damni quae
est infinita, ex parte autem conuersionis respondet poena dam-
ni sensus quae est finita. q. 87. a. 1. c.
peccata proprie distinguuntur specie secundum obiecta, non autem
ex parte inordinationis. q. 71. a. 1. c. et q. 81. a. 1. c. et q. 71. a. 1. c.
peccata non differunt specie secundum diuersas causas adiuuas,
vel motiuas, sed solum secundum diuersitatem causae finalis.
q. 71. a. 1. c.
peccata sunt alia specie, ubi occurrunt alia motiua ad peccan-
dum, quod motiua est finis & obiectum. q. 71. a. 1. c.
peccata differunt secundum obiecta, vel secundum fines in idem
reduci. q. 71. a. 1. c.
Et in peccatis est duplex differentia, scilicet materialis quae attenditur
secundum naturalem speciem actuum peccati, & formalis
quae est secundum ordinem ad unum finem proprium. q. 6.
71. a. 1. c.
Et quod in eis est per accidens, scilicet intentionem peccantis,
non dat speciem peccati. q. 71. a. 1. c.
peccata cordis, oris, & operis non distinguuntur secundum di-
uersas species completas, sed secundum diuersos gradus eius-
dem speciei. q. 71. a. 1. c. et q. 100. a. 1. c.
peccata non differunt specie secundum diuersa praecepta
legis, quia non habent speciem ex parte auerisionis, sed ex par-
te conuersionis. q. 71. a. 1. c. et q. 71. a. 1. c.
peccata secundum superabundantiam, & defectum differunt spe-
cie, & sunt adinuicem contraria propter diuersa motiua co-
traria. q. 71. a. 1. c.
peccata & vitia ex hoc in hominibus proueniunt, quod sequun-
tur inclinationem naturae sensitiuae contra ordinem rationis.
q. 71. a. 1. c.
peccata non sunt paria in grauitate. q. 71. a. 1. c.
peccata spiritualia inquantum huiusmodi, sunt maiori culpe
quam carnalia. q. 71. a. 1. c.
peccata secundum illud quod perficit speciem eorum, nullam ad-
inuicem habent connexionem. q. 71. a. 1. c.
peccata ex parte conuersionis distinguuntur, sed ex parte auer-
isionis ostendunt in uno, factus est omnium reus, incurrit om-
nium peccatorum reatum. q. 71. a. 1. c.
peccata ex concupiscentia sunt turpiora quam peccata irae. q. 6.
71. a. 1. c.
peccata in intemperante sunt maxime exprobrabilia. quasi. 73.
a. 1. c.
peccatorum contrarias est ex parte conuersionis, sed coram
conuenientia & poenae reus est ex parte auerisionis. q. 71. a. 1. c. et q.
71. a. 1. c.
peccantes auertuntur ab eo in quo vere inuenitur ratio ultimi
finis, non autem ab ipsa ultimi finis intentione, quam querunt
falso in aliis rebus. q. 1. a. 1. c. et q. 89. a. 1. c.
poena duplex, scilicet damni, & sensus, prima est infinita, secunda ve-
ro finita. q. 87. a. 1. c.
poena sensus respondet peccato ex parte inordinatae conuersionis
nisi, sed poena damni quae est amissio infiniti boni, & Dei resp-
det peccato ex parte auerisionis. q. 87. a. 1. c.
poena consequitur peccatum per se, & per accidens. quasi. 71.
a. 1. c.
poena non semper est medicinalis ei qui puniatur, sed solum aliis.
q. 87. a. 1. c.
poena respicit personam peccantem, sed & peccati proprie con-
sistit in actu. q. 21. a. 1. c.
poena de ratione sua est contra voluntatem. q. 87. a. 1. c.
poena de ratione sua habet quod sit contraria voluntati, afflictiva,
& quod pro aliqua culpa inferatur. q. 46. a. 1. c.
poena satisfactoria simpliciter est voluntaria, secundum quid autem
in voluntaria. q. 87. a. 1. c.
poena iusta esse potest a Deo, & ab homine inflicta, ideo non est
effectus peccati recte, sed dispositio. q. 87. a. 1. c.
poena proportionatur peccato. q. 87. a. 1. c.
poena secundum rationem poenae semper habet ordinem ad cul-
pam. q. 87. a. 1. c.
poena inquantum habet rationem poenae infligitur unicuique pro
peccato suo, vel ut satisfactoria, & ut medicinalis, infligitur cuius-
que pro peccato suo. q. 87. a. 1. c.
poena simpliciter semper habet ordinem ad culpam propriam
aeternam, vel originalem. q. 87. a. 1. c.
poena grauius imponitur quod simpliciter. Cpp. grauius peccati,
consequens, non oportet scire, & facilius peccandi. q. 101. a. 1. c.
poena

TEXTVS

poena aeterna debetur peccato originali non tunc sicut grauitas,
sed ratione suo est sine gratia inuenit. q. 87. a. 1. c.
poena aeterna debetur peccato veniali, si cum mortali inueniatur
in damnato. q. 87. a. 1. c.
poena temporalis debetur peccato veniali, aeterna vero mortali.
q. 71. a. 1. c. et q. 87. a. 1. c. et q. 109. a. 1. c.
poena non simpliciter, sed satisfactoria potest remanere culpa re-
mota. q. 87. a. 1. c.
poena ver. Duratio. Infidelis.
poena in mortis lex uetus infligit in criminibus contra Deum, in
hominibus, in irrequiem ad parentes, in adulterio, in ince-
stu & furto hominum, in furto autem aliarum rerum poena
damni. q. 105. a. 1. c.
Et poenam rationis induxit in peregrinis, in mulationibus, &
salutem hominum, in aliis autem poenam flagellationis, vel igno-
miniae. q. 105. a. 1. c.
Et poenam ferunt syndici duobus casibus, quando ferunt
anno remissionis a nobis libere exite, vel quando non habebat
quod posset restituere. q. 105. a. 1. c.
Et poenam exilij particulari statuit, sed non numeris. q. 105.
a. 1. c.
poena spiritualis seu bonorum animae, nullus puniatur pro alio,
sed tantum pro culpa propria. q. 87. a. 1. c.
poena spiritualis non puniatur nisi per poenam aeternam, si sit deinde in
culpa per originem, vel imitationem: sed poena corporalis in-
terdum a Deo, vel ab homine puniatur nisi pro parentibus,
& fudum pro dominis. q. 81. a. 1. c. et q. 87. a. 1. c.
poenam omnium ueteris legis ratio reddunt. q. 105. a. 1. c. et q. 105.
a. 1. c.
poenitentia sacramentum in noua lege respondet oibus purifi-
cationibus veteris legis. q. 105. a. 1. c.
perfectio duplex, scilicet constitutiva essentiae rei, & concomitans
esse rei. q. 4. a. 1. c.
perfectio rei principaliter consideratur in ordine ad suum finem.
q. 11. a. 1. c.
perfectio & imperfectio ut opponantur, non possunt simul esse
secundum idem. q. 67. a. 1. c.
perfectio hominis ut sit contemptus temporalibus, spiritualibus
inhabere. q. 90. a. 1. c.
perfectio gradus triplex, qui habet finem, uero finem, & plu-
ribus modis. q. 11. a. 1. c. et q. 97. a. 1. c.
perfectum & bonum dicuntur metaphorice in malo, ut perfe-
ctus, seu bonus hominis. q. 11. a. 1. c. et q. 97. a. 1. c.
perfectum dicitur dupliciter simpliciter, & secundum tempus.
q. 98. a. 1. c.
perfectum unumquodque est inquantum est actum. q. 1. a. 1. c.
perfectum potest esse quod prius idem numero fuit imperfectum
quando imperfectio non est de ratione speciei. q. 67. a. 1. c.
perfectio adueniens non manet imperfectum, quando imper-
fectio est de ratione speciei. q. 67. a. 1. c.
perfectio bonitas est in his quae ad finem ordinantur, si per se suffi-
ciunt inducere ad finem, imperfectae autem si tantum coope-
rari possunt ad finem, sed non sufficiunt ad finem perducen-
te. q. 81. a. 1. c.
periculum est in mora quandoque. q. 96. a. 1. c.
periculum si sit subitum non parat tantum motum ut ad supe-
riorem recurrat, sed & ipsa necessitas per se non parat tantum
motum, quia necessitas non subiecit legem. q. 96. a. 1. c.
permissio. Lex humana si aliquis permittit quasi ea appro-
bans, sed quasi ea corripere non potest. q. 91. a. 1. c.
perplexus supponit errorem, uel confusum, ex necessitate se-
quitur malum in voluntate, nec in eis est perplexus, quia po-
tetur errore recedere. q. 91. a. 1. c.
per se in omnibus ea quae non perficiuntur, reducuntur in ali-
quid quod per se inest. q. 10. a. 1. c.
perseuerantia triplex, scilicet habitus mentis quo homo firmiter
stat contra tristitiam, habens quo homo habet in oppositum perie-
uerandi in bono utique in finem, & conuersionem boni utique ad
finem suum. Primo & secundo non est uirtus iustitia, non autem
tertio modo. q. 109. a. 1. c.
perseuerantia non est perfectio appetitus uirtutis sensitiuae, sed
rationalis partem. q. 103. a. 1. c.
perseuerantia a tristitia non est uirtus. q. 81. a. 1. c.
perseuerantia ver. Continentia. Donum.
perfectionem ver. Allotologia.
peruicacia ver. Peccatum.
pharisaei celebrabant primo mense per beneficium praerogati-
uerantiam in Aegypto, & per futuram passionem Christi. q. 6.
100. a. 1. c. et q. 101. a. 1. c. et q. 101. a. 1. c.
phantasma ver. Donum.
philosophia, id est, amor honoris est uirtus circa honores abso-
luta, & est in concupiscentia. q. 60. a. 1. c.

pietas importat reuerentiam, quam habemus ad patrem, &
ad patriam, & etiam cultus Dei pietas nominatur. quasi. 10.
a. 1. c.
pietas ver. Donum.
piscis qui in aqua uiuunt, magis sunt alieni ab homine, quam
alia animalia quae uiuunt in aere, & ex aqua extrahunt suum
motum, ideo non poterant in templo offerri sicut alia ani-
malia. q. 101. a. 1. c.
planeta ver. Candelabrum.
poeta sicut non rapiuntur a ratione humana propter defe-
ctum uel naturae, nec diuina propter excedentiam uirtutem,
sed utrobique opus est representatione per sensibiles figuras.
q. 101. a. 1. c.
porphyrio habet unum pedem latum ad natandum, alium fi-
sum ad ambulandum, & solo motu bibit, omni cibum aqua
tingens, & ligatur eo qui solum facere uoluit quod fuerit in
aqua aqua proprie uoluntatem. q. 102. a. 1. c.
possessio omnium communis, & libera omnium una, dici-
tur esse de iure naturae, quia distinctio possessionum, & serui-
tus non sunt indita a natura, sed per hominum rationem.
q. 101. a. 1. c.
possiones laicorum non poterant uendi, ne forte confunde-
rentur, praeter domos urbanas, quia non erant tunc distinctae
a possessionibus ecclesiarum. q. 101. a. 1. c.
possiones esse distinctas optimum est, & quousque patrum sit cois-
a patrum per uoluntatem possessionum dicitur, quousque sua
sunt in lege ueteris. q. 101. a. 1. c.
possiones irregularitates ciuitates plures destruuntur, ideo
ad possessiones regulandas triplex remedium lex uetus adhi-
bit. q. 101. a. 1. c.
possibile & impossibile non omnino per accidens se habet ad
obiectum appetitus uirtutis. q. 101. a. 1. c.
post praedictamentum est quod diuersa rerum genera conseq-
tur. q. 49. a. 1. c.
potentia duplex, scilicet esse, quae se tenet ex parte materiae, & ad
agere, quae se tenet ex parte formae. q. 11. a. 1. c.
potentia rationalis tantum se habet ad opposita, quae sub suo ob-
iecto conuenienter continentur. q. 8. a. 1. c.
potentia eadem est oppositorum, sed non eodem modo se habet
ad unumquemque. q. 8. a. 1. c.
potentia, habitus, uel ars ad quam pertinet finis universalis, mo-
uet suo imperio potentiam habitum, uel artem ad quam per-
tinet finis sub illo universali comprehensum. q. 11. a. 1. c. et q. 6.
101. a. 1. c.
potentia naturae & ratio est, ut sit principium actus. quasi. 10.
a. 1. c.
potentia animae perfectio habet rationem uirtutis. q. 10. a. 1. c.
potentia uegetiua actus non subditur imperio rationis. q.
17. a. 1. c. et q. 10. a. 1. c.
potentia una animae intensa in suo actu, necesse est quod alia in
suo actu remittatur, uel totaliter impediatur. q. 77. a. 1. c.
potentia naturae non agunt, nec disponunt per aliquos ha-
bitus, quia secundum se ipsas sunt determinatae ad unum. q.
49. a. 1. c. et q. 10. a. 1. c.
potentia diuina ordinatur ad ea quae sunt diuersa genere ex
aequo, & non aliter. q. 8. a. 1. c.
potentia apprehensiva interioris praeparat intellectui possibi-
li proprium obiectum, ideo ex bona dispositione hanc uirtutem
ad quam cooperatur bonis dispositionibus corporis, redditur ho-
minis ad intelligendum. q. 10. a. 1. c.
potentia sensitiua in nobis per alios animalibus habent quan-
dam excellentiam. q. 74. a. 1. c.
potentiarum actuum, & arrium ordinatarum ultima perfe-
ctio pertinet ad supremam potentiam, uel artem: inferiores
uero coadiuant, uel disponunt. q. 11. a. 1. c. et q. 17. a. 1. c. et q. 6.
74. a. 1. c. et q. 98. a. 1. c.
Vndeque est diuersitas potentiarum, est diuersitas habituum,
sed non conuertitur. q. 8. a. 1. c. et q. 16. a. 1. c.
potentia ver. Angelus. Anima. Ars. Appetitus. Appropinquatio.
Habitus.
potestas habet rationem principij, & se habet ad ad bonum, & ad
malum. q. 1. a. 1. c.
potestas Dei est sua bonitas, ideo non potest sua bonitate nisi be-
ne, sed hoc in hominibus non inuenitur. q. 1. a. 1. c.
potestate bene uti in regimine multorum est optimum, & male
ut est pessimum. q. 1. a. 1. c.
potestas uel. Seruus.
praeceptum sumitur ab opere exteriori, speculatum uero ab
opere interiori. q. 1. a. 1. c. et q. 17. a. 1. c.
praeceptum ver. Habitus. Intellectus. Ratio.
praeceptum importat applicationem legis ad ea quae ex lege re-
gulantur. q. 90. a. 1. c.
praeceptum

INDEX

preceptum de sui rōne importat ordinem ad finem, inquan-
 tum quod præcipitur est necessarium, vel expediens ad finem.
 q. 99.1.0
 præceptum habet rationem debiti, & est obligatorium. q. 99.1.1
 & q. 100.1.1
 præceptum in se possibile, subditum non debet iudicio suo diffi-
 cile, sed iudicio superioris stare. q. 100.1.1
 præceptum legis habet vim coactivam, quæ est per metum pœ-
 næ, ideo illud proprie cadit sub præcepto legis, pro quo pœna
 legis infligitur. q. 100.9.0
 præceptum affert naturam obligat semper, sed non ad semper.
 q. 71.1.1 & q. 83.1.1 & q. 100.10.1
 præceptum tertium de sabbato ponitur, ut commemorativum
 beneficii præteriti, ideo specialiter in eo fit mentio de memo-
 ria. q. 100.6.1
 præceptum tertium est secundum aliquid morale, & secundum
 aliquid ceremoniale. q. 100.4.1.7.1.1
 præceptum non fuit datum de dilectione sui, quia quod ad hoc
 lex urgebat, electio sui includitur in dilectione Dei et proxi-
 mi. q. 100.4.1.4
 præceptum in lege divina non datur de fide, quia præceptum
 fidei præsupponitur ad præcepta decalogi, sicut præceptum
 dilectionis. q. 100.4.1
 Et moralia in tantum sunt lege determinabilia, inquantum per-
 tinent ad iustitiam. q. 99.1.1
 præceptum iudiciale quadruplex, scilicet peritens ad principes, con-
 ciles, exterranos, & domesticos. q. 104.4.0
 præcepti sunt, & id de quo datur præceptum, non sunt idē. q.
 100.9.3
 præcepta affirmativa distinguuntur a negativis, quando unum
 non includitur in alio, sed si unum includitur in alio non di-
 stinguuntur. q. 100.1.2
 præcepta novæ legis sunt maiora quam veteris quod ad explicitam
 manifestationem, sed non quod ad substantiam. q. 107.1.2
 præcepta decalogi sunt prima legis elementa. q. 109.1.1.6
 præcepta decalogi sunt quæ statim ex principiis communibus
 primi, vel ex de innotescunt hominibus. q. 100.3.0.5.1.6
 11.0
 præcepta decalogi sunt immediate a Deo, alia vero per Moysen,
 vel per alios. q. 100.1.1.0 & q. 101.1.1.0
 præcepta decalogi diversimode distinguuntur a diversis, & enu-
 merantur. q. 100.1.0
 præcepta decalogi continentur ordinata. q. 100.6.0
 præcepta prima de communissima legis natura, & ea quæ solum
 sapientibus sunt manifesta, non numerantur inter præcepta
 decalogi. q. 100.3.0.11.0
 præcepta omnia moralia veteris legis reducuntur ad præcepta
 decalogi. q. 100.1.1.0
 præcepta legis naturæ, & ea quæ indigent inquisitione sapientum
 continentur in præceptis decalogi, prima quidem ut principia
 in conclusionibus, alia vero econversio. q. 100.1.0
 præcepta affirmativa decalogi duo unum ponuntur, scilicet & quar-
 tum, alia vero sunt negativa. q. 100.7.1
 præcepta quæ prohibent concupiscentias sunt diversa secundum
 speciales rationes, unum vero, ut concupiscentia, convenit in
 una ratione communis. q. 100.4.1
 præcepta moralia pertinent ad legem naturæ, sed diversimode.
 q. 99.1.1.0 & q. 100.1.0 & q. 104.1.1.0
 præcepta legis naturæ tenebantur omnes observare. quæst. 88.
 1.0
 præcepta legis cuiuslibet dantur de actibus virtutum. quæst. 107.
 1.1
 præcepta moralia, id est actibus virtutum, lex vetus continet. q. 100.
 1.0 & q. 99.1.0.1.1.0
 præcepta omnia legis veteris sunt unum secundum ordinem ad
 unum finem, sunt tamen multa secundum diversitatem eo-
 rum quæ ordinantur ad illum finem. q. 99.1.0
 præcepta dilectionis Dei & proximi sunt prima & cetera præcepta
 legis naturæ, & per se nota toti humanæ, id omnia præcepta
 decalogi ad illa duo referuntur sicut conclusiones ad princi-
 pia communia. q. 100.1.1.1
 Et in præcepto dilectionis proximi sicut in fine mandatorum
 omnium, tota lex impletur. q. 99.1.1.0 & q. 101.1.1.0
 præcepta de dilectione Dei & proximi sunt duo, & sunt unum, ut
 unum eorum includitur in alio. q. 99.1.1.0 & q. 100.1.1.0
 præcepta legis ad hoc tendunt ut amicitiam constituat, vel ho-
 minum adiutorem, vel hominis ad Deum. q. 99.1.1.0
 præcepta legis hominem statum naturæ integre potius sine gratia
 implere quod ad substantiam operis, non autem quod ad modum
 agendi ut, ex charitate hant, sed post peccatum neutro modo.
 q. 109.1.0 & q. 1.1
 præcepta legis non sunt de actibus virtutum, nisi inquantum af-

sumunt rationem iustitiæ, quia ipsa sola importat rationem
 debiti. q. 99.1.0 & q. 100.1.1.0
 præcepta dantur in lege de actu fortitudinis, & de actu gula. q.
 100.1.1
 præcepta decalogi, & superaddita directe dantur de virtute ca-
 stitatis, & de virtutibus petronenubus ad bonum commune.
 q. 100.1.1
 præcepta ceremonialis, scilicet specialiter ad cultum Dei perti-
 nent, lex vetus continet. q. 99.1.0.4.1 & q. 101.1.1.0 & q. 103.
 1.0 & q. 180.1.0
 præcepta ceremonialis habent causam literalem, & figuralem.
 q. 103.0
 præcepta ceremonialis erant figura Christi, Ecclesiæ, & patris
 celestis, sed lex nova est tantum figura patris. q. 101.1.0 &
 q. 103.1.0
 præcepta ceremonialis sunt figuralia primo & per se, iudicialia
 vero ex consequenti. q. 104.1.0.1.0
 præcepta ceremonialis legis neque mortifera, neque mortua fue-
 runt usque ad passionem Christi, post cuius passionem fuerunt
 mortua, sed non mortifera usque ad Evangelij divulgationem,
 post quam mortua & mortifera sunt. q. 103.1.4.0 & q. 104.1
 præcepta ceremonialis in lege veteri sunt plura quam iudicia-
 lia, & plura sunt moralia in ordine ad proximum, quam ad
 Deum. q. 101.1.1
 præcepta ceremonialis & iudicialia sunt determinativa præce-
 ptorum decalogi ex vi institutionis, non autem ex vi natura-
 lis instinctus sicut præcepta moralia. q. 100.1.1.1
 præcepta omnia legis continentur sub moralibus, ceremonialis
 bus, & iudicialibus alia vero non sunt præcepta, sed ad eorū
 observantiam ordinata. q. 99.1.0
 præcepta ceremonialis distinguuntur a præceptis moralibus.
 q. 99.1.2
 præcepta ceremonialis & iudicialia habent vim obligandi ex
 sola institutione divina vel humana, moralia vero ex dicta-
 mine naturalis rationis. q. 100.1.1.0 & q. 104.1.0 & q. 105.
 1.1
 præcepta iudicialia sunt determinationes iustitiæ inter homi-
 nes observanda, & ea lex vetus continet. q. 99.4.0.5.0 & q. 101.
 1.0 & q. 101.1.0 & q. 101.1.0
 præcepta iudicialia veteris legis convenienter ordinata sunt cis-
 ca principes, & reges iudiciorum. q. 104.1.0
 Et circa domesticas personas, scilicet uxores, & filios, quæst. 105.
 4.0
 Et circa popularium consuetudinem, & possessiones iudiciorum, sta-
 tuendo iudices, ordinem iudicij, numerum iustitum, & pœnas.
 q. 105.1.0
 Et circa extraneos, scilicet peregrinos & advenas, vicinos & hostes. q.
 105.1.0
 præcepta ordinantia hominem in seipso non sunt iudicialia, sed
 moralia. q. 104.1.1
 Et circa iudicialia præcepta dupliciter scribitur & pharisei erra-
 bant, scilicet permissa æstimantes per se iusta, & facienda propter in-
 stitutum credentes iudicanda, cupiditate, vel odio esse exequen-
 da. q. 108.1.2
 præcepta iudicialia post Christum non obligant, nec ferros, aut
 imitantes ea ferri peccati, nisi servarentur, aut servari man-
 darentur quasi vim obligandi habentia ex veteris legis insti-
 tutione. q. 104.1.0 & q. 108.1.0 & q. 108.1.0
 præcepta ut, Consilium, Mandatum, Promulgatio.
 præcepto primo & tertio decalogi additur ceremoniale deter-
 minativum moralis præcepti ceteri, ideo utrobique oportuit
 rationem assignare, in aliis vero non, quia sunt pure moralia.
 q. 100.7.1
 præcepto primo & quarto decalogi apponitur præmiū, quia
 videbantur inutilia, sed primo & secundo addit commina-
 tio pœnarum propter pronitatem ad malum. quæst. 100.
 7.1.4
 præcepto secundo decalogi prohibetur falsitas doctrinæ. quæst.
 100.5.1.7.0
 præcepto tertio secundo quod est morale, præcipitur quies cor-
 dis in Deo. q. 100.1.0
 præcepto isto, Omnia quæcumque vultis ut faciat vobis homi-
 nes, & vos facite illis, explicatur quod tripliciter continetur in
 hoc quod dicitur, Dilige proximum tuum sicut teipsum. q.
 99.1.1
 præceptum iudicialium multi errores sunt phariseorum. q. 108.
 1.1.4
 præceptum decalogi sufficientia. q. 100.1.0
 præceptum in multitudine prælatum moderanda est, ne conversio
 in nihilum venerosa reddatur. q. 107.1.0
 In præceptis decalogi non erat memoria faciendæ de passioni-
 bus ita se debet concupiscentibus tantum. q. 100.1.0
 præmiū, ver. ac obsequium

præ-

TEXTVS

præparare se ad gratiam cum sit a Deo, non referturum sub-
 to, vel paulatim aliquis ad perfectam præparationem perve-
 niat, & gratiam recipiat. q. 112.1.1
 præveniens ver. Gratia Purgatio
 p. 112.1.1
 primogenitus ver. Sacerdos
 primogenitus ver. Sacerdos
 primum dicitur dupliciter, scilicet in genere, & simpliciter. quæstio.
 6.1.1
 primum ver. Principium
 principium eadem est virtus principis & boni viri, non autem e-
 dem est virtus cuiuscunque viri, & boni viri. q. 112.1.1
 Et impossibile est quod bonum commune erit talis bene se ha-
 beat, nisi erit finis virtutis, ad minus illi quibus convenit piti-
 cipari. q. 91.1.1
 Et ad bene commorandum in aliqua civitate duo requiruntur,
 scilicet se bene ad principem, scilicet cum fidelitate, reverentia, &
 similitudine consensu, autem reddendo cultus debitum, &
 nulli nocendo. q. 100.1.0
 principis ver. Defectus Lex
 principis summi, & regis iudiciorum institutionem Deus sibi re-
 servavit. q. 105.1.1
 principes ex cupiditate in tyrannidem declinant, & iustitiam de-
 relinquant. q. 105.1.1
 principes iudiciorum assumebantur ex toto populo, possessiones
 proprias habebant, & eis prohibebatur a Domino superabun-
 darent divitiis, aut magnifico apparatu. q. 105.1.4
 principatus est multiplex, scilicet regum, regali, quando unus re-
 git, aristocratica, democratica, oligarchia, & tyrannia. q. 95.1.0
 & q. 105.1.0
 principatus regum est optimus, si non corrumpatur. q. 105.1.1
 principium primum in speculatione est, non est simul affirmare
 & negare in practica vero est, Bonum est prosequendum, &
 malum vitandum. q. 94.1.0
 Nec omne principium est primum principium. q. 6.1.1.1.1 & q.
 9.4.1
 principium duplex, scilicet extrinsecum & intrinsecum. quæst.
 94.1
 principium ver. Defectus Geometria
 principia intellectualis cognitionis & motuum voluntariorum
 sunt naturaliter nota. q. 101.1.0
 principia activa naturalia sunt determinata semper ad eorūdem
 actus, ideo diversæ species in actibus naturalibus attendun-
 tur secundum obiecta, & secundum principia activa. quæst.
 71.1.0
 privatio duplex, scilicet in corrupti, & in corruptum esse,
 prima suscipit magis & minus, non autem secunda. q. 67.1.1
 & q. 81.4.0
 privatio prima recipit magis & minus ex parte eius quod reman-
 det de habitu contratio. q. 71.1.0
 privatio boni in quocunque constituit rationem mali. quæst.
 111.1.0
 privatio ver. Ens
 privatio est lex privata, quia respicit singulares perso-
 nas, sed est commune ut se extendit ad multa negotia. quæst.
 96.1.1
 privatio specialis potest aliquis scire se habere gratiam. quæst.
 112.1.0
 privilegium ver. Gratia
 prius est dupliciter, scilicet ordine perfectionis & dignitatis, & ordi-
 ne generationis seu dispositionis. q. 68.1.1
 prius est semper quod naturalis est. q. 49.1.0
 prius est ordine generationis imperfectum perfectio in eodem,
 sed ordine perfectionis est econversio. q. 42.4.0
 prius remoto, remouetur posterius quod proprie ex eo tantum
 sequitur, non autem h. ex pluribus sequi possit. q. 15.1.1
 processus rationis duplex, scilicet compositivus, & resolutivus. q.
 14.1.0
 prodigalitas est esse contra naturam, quia habet immoderatam
 emissionem, quæ repugnat naturæ. q. 32.6.1
 prodigiosus & liberalis potest esse aliquis secundum divitias. quæst.
 71.1.1
 prohibitio incitat concupiscentiam, quia magis concupiscimus
 quod nobis prohibetur. q. 98.1.1
 prohibitum ver. Peccatum
 prohibitum ver. Abrahā
 promulgatio legis æternæ est ex hoc, quod Deus est mentibus ho-
 minum inservit naturaliter cognoscendam. q. 10.4.1
 promulgatio h. & verbo, & scripto, & utroque modo lex æterna
 habet promulgationem ex parte Dei, sed non ex parte creatu-
 re. q. 91.1.1
 promulgatio legis necessaria est ad hoc, quod lex habeat vim obli-
 gandi. q. 90.4.0

promulgatio patens in futurum extenditur per firmitatem scri-
 pturæ, quæ quodammodo semper eam promulgat. q. 90.4.1
 promulgatio legis facta obligantur ad illam illi, coram quibus
 non promulgatur, inquantum in eorum notitia datur per
 alios, vel deventre potest. q. 90.2
 promulgatione non indigent præcepta legis naturæ, nec
 hoc quod est credere in Deum. q. 100.4.1
 promiserant homines ad oblationem propter generalem con-
 suetudinem Gentilium, & ad peritium propter frequentiam
 iuramentorum. q. 100.7.4
 promissum ver. Iudicium
 propheta est de donis quæ sunt ad manifestationem spiritus,
 non autem ad necessitatem salutis. q. 68.1.1
 prophetia ver. Salomon
 prophetarum erat tabula lapidea super alas cherubim, quia
 ex parte Dei populo promulgabatur. q. 102.4.0
 propositio dicitur se nota, cuius predicatum est de rōne subie-
 cti. q. 94.1.0
 proprium accident in unaquaque re est aliud ab essentia. q. 1.6.0
 propria accidentia sunt posteriora substantia ordine generationis
 & perfectionis. q. 83.1.1
 prorumpere homo facile prorumpit ad manifestationem cor-
 dis. q. 71.1.0
 prout ver. Iracundus
 prout ver. Oblatio
 providentia divina non corrumpit naturam rerū, sed servat,
 & omnia movet secundum eorum conditionem. q. 10.4.0
 providentia divina omnia subdunt. q. 91.1.1 & q. 91.1.1
 providentia divina non subdit filius Dei ut est naturaliter ab
 ipso genitus, sed ratione humanæ naturæ. q. 93.4.1
 providentia divina inter cetera, rationali creatura excellentiori
 modo subiacet. q. 91.1.0 & q. 91.1.0
 prudentia est recta ratio agibilium. q. 61.1.0
 prudentia est virtus moralis circa agibilia. q. 57.1.1 & q. 61.1.0
 prudentia secundum essentiam suam est intellectualis virtus, sed
 secundum materiam moralem. q. 83.1.1 & q. 61.1.0
 prudentia est bene consideratio de his quæ pertinent ad totam vi-
 tam hominis, & ad ultimum finem vite humanæ. q. 17.4.1
 prudentia realiter est in ratione sicut in subiecto. q. 16.1.1 & q. 61.1.0
 prudentia non est tantum in intellectu sicut scientia & ars, sed
 præsupponit rectitudinem voluntatis. q. 16.1.1 & q. 61.1.0
 prudentia est in intellectu practico subiective. q. 61.1.0
 prudentia & ars sunt in operativa parte animæ, & circa contin-
 gentia se habent. q. 17.4.1.1
 prudentia imperat de his quæ ordinantur ad sapientiam, ideo
 est ministra eius. q. 66.1.1
 prudentia imperfecte invenitur in brutis animalibus, in quibus ap-
 parent quædam sagacitates, inquantum habent inclinationem
 naturalem ad quosdam particulares processus similes operi-
 bus prudentiæ. q. 3.6.0 & q. 11.1.1
 prudentia est consideratio, & iudicatio, & præcepta eorū quæ
 sunt ad finem, totum tamen principis actus est præcipere. q.
 37.6.0 & q. 83.1.1 & q. 61.1.0
 prudentia est bene consideratio non immediate, sed modeste cu-
 bulia. q. 17.0.1
 prudentia non perditur per oblivionem. q. 51.1.0
 prudentia duplex, scilicet perfecta, & imperfecta. q. 1.6.0
 prudentia est virtus necessaria ad bene utendum. q. 17.4.1
 Et nulla virtus moralis potest esse sine prudentia. q. 58.4.0 & q.
 61.1.0 & q. 71.1.1
 Et in omnibus moralibus est una sola virtus dirigens, scilicet pruden-
 tia, quia eadem est ratio veri in eis. q. 60.1.1
 prudentia non potest esse in aliquo sine virtute morali. q. 57.4.
 0 & q. 58.4.0
 prudentia est principalior & perfectior aliis virtutibus morali-
 bus. q. 61.1.1 & q. 58.1.1
 prudentia dirigit virtutes morales in eligendo ea quæ sunt ad
 finem præstutendo finem, & determinando eius medium. q.
 60.1.1
 prudentia & synesis præferuntur cubulæ. q. 67.1.0
 prudentia est virtus distincta ab arte. q. 57.4.0
 prudens secundum quid est, qui est bene considerans ad finem
 alius actus, simpliciter autem qui ad totum vitam. quæst.
 17.4.1
 prudentia partes quasi integrales sunt memoria, intelligentia,
 promiscuitas, cautio, & docilitas, partes vero subiectivæ sunt
 iconomia, regulatio, & humilitas, sed quasi partes poten-
 tiales eius sunt cubula, synesis, & gnosis. quæst. 16.1.1 & q.
 57.6.4
 prudentia & virtus moralis idem est medium, sed prudentia

vi

I N D E X

ut regulans, utrens moralis ut regulata. q. 64. 3. c.
Quoniam conveniunt ad unguentum subula, lyneis, & quo-
m. q. 17. 6. 0.
pudet. ver. Baptismus. Iustificatio
pulchrum est idem bono, sola ratione differens, quia bonum est
quod simpliciter placet, pulchrum vero est cuius apprehensio
placet. q. 27. 1. 3.
pulchritudo respiciunt sensus visus & auditus, quia est
maxime cognoscimus, non autem alij sensus. q. 27. 1. 3.
pulmo, Magnum pulmonem & sanguinem habentes sunt an-
daciore. q. 45. 1. c.
punit non est malum, sed fieri poena dignum. q. 87. 1. 3.
purgatio. F. g. ra & co. litalis quoniam immundus & purgatio-
nis in lege veteri. q. 101. 1. 4. 6. 7. 6. 1. & q. 101. 2. 0.
purgatio propinquans in beata Virgine non requiebat ad aq-
ferendum transiitionem originali peccati, sed quia oportet
habetur. Dei maxima puritate interius. q. 81. 5. 3.
purificatio veteris legis ordinatur ad remouendum impo-
dimentum cultus diuini. q. 102. 5. 4.
purificatio. ver. Consecratio. Sacramenta

QUALITAS, ut causetur in passivo, oportet q. aduim tot-
aliter unum passivum. q. 1. 3. c.
Qualitas proprie importat modum determinationis substan-
tiae, vel scdm q. potentia maius determinatur ad esse substan-
tiale, & sic est in substantia vel ad esse accidentale, & sic est
differentia accidentalis. q. 49. 2. c.
Qualitas animae, vel corporis duplex, scilicet naturalis, vel ex aliqua
precedenti mouente adueniens. q. 17. 2. 1. & q. 49. 2. c.
Qualitas. ver. Alteratio. Augmentum
Qualitas specierum distinctio, & ordo. q. 49. 2. c. q. 10. 1. 3.
Qualitas species singulae declarantur. q. 49. 2. c. 1. 3. 3. & q. 50. 1. 3.
Quantitas est propinqua substantiae. q. 1. 2. c.
Quies, cum sit in motu, est prius in intentione, & posterior
in executione. q. 14. 1. c.
Quies. ver. Contrarium

R

RA'CH A. ver. Fatue
Radix. Aliqua dicitur ad similitudinem radicis arboris,
quae ex terra trahit alimentum, vel quae alimentum praestat toti
arbori. q. 84. 1. c.
Radix. ver. Charitas. Cupiditas
sara possunt esse delectabilia vel ratione cognitionis, vel ratione
operationis. q. 51. 8. 3.
rationale. ver. Anima. Animal. Appetitus
Ratio hominis est perfecta dupliciter, scilicet perfectionis naturalis, &
lumine rationis perfectionis supernaturalis, in utroque theo-
logis, quarum secunda est maior, sed prima perfectiori mo-
do habetur. q. 81. c.
Rationem hominis contingit bene ordinari per actus omnium
virtutum: nam virtutes intellectuales ordinant bene actus
rationis in seipsis, virtutes autem morales ordinant in actus
rationis circa interiores passionis, & exteriores operationes.
q. 100. 2. c.
Rō practica est circa operabilia singularia & contingentia, non
autem circa necessaria, sicut ratio speculativa. q. 91. 3. 3.
Ratio superior intendit rationibus aeternis, inferior vero rationibus
creatis. q. 74. 7. 9. c.
Ratio superior inhaeret rationibus aeternis, conspiciendis, specula-
do eas in se, & consulendis, secundum eas de alius iudican-
do. q. 74. 9. c.
In operibus rationis est considerare ipsum actum rationis, qui
est intelligere, & rationari, & aliquid per huiusmodi actum
constitutum, quod in speculativa ratione est distinctio, enun-
tatio, & syllogismus in practica vero sunt propositiones uni-
uersales ordinatae ad operationes actualiter, vel habitualiter.
q. 90. 1. 3.
Ratio habet vim mouendi a voluntate, quia ex hoc quod ali-
quis vult finem, imperat de his quae sunt ad finem. q. 17. 1. c.
& q. 90. 1. 3.
Ratio est nobilissimum principium quā sit habitus virtutis mora-
lis. q. 1. 2. 3. & q. 63. 2. 3.
Ratio uniuersalis quae pertinet ad partem intellectivam, & ratio
particularis quae pertinet ad partem sensitivam, sunt in
hominibus. q. 10. 1. 3.
Rōnis & voluntatis operatio declinat in nobis ab eo quod est
secundum naturam, ex quo diuersimode procedi potest ad iudi-
candum de diuersis. q. 31. 2. 1. & q. 100. 1. c.
Rōne speculativa nihil constat firmiter, nisi per resolutionem
ad prima principia in demonstrabilibus, nec ratione practica,

aut per ordinationem ad ultimum finem, qui est boni com-
mune. q. 90. 1. 3.
reatus poena est effectus peccati per accidens. q. 87. 1. 0.
reatus poena non simpliciter, sed satisfactorie remanet remota
culpa. q. 87. 6. 0.
rebellis & contumax occidendus erat in veteri lege. quæstio.
101. 2. 9.
recompensare nullus sufficienter potest beneficiis Dei, & pa-
tris. q. 108. 7. 1.
rectitudo est duplex, scilicet propria iustitiae, & cōis omni virtuti pri-
ma est circa exteriora, secunda importat ordinem debitum ad
finem. q. 55. 4. 4.
redigi in nihil cum qui peccat, non conuenit diuinae iustitiae.
q. 87. 4. 1.
redigi in nihil dicitur qui spiritualibus bonis priuatur. q. 66.
27. 4. 1.
redundantia fiet in corpore & in sensu corporeo post resurre-
ctionem ex ipsa perfecta beatitudine animae. q. 1. 3. c. & q. 6. 4. 6. c.
redundantia. ver. Anima. Beatitudo. Corum. Corpus. Visio
regnum Dei in interioribus adibus consistit principaliter,
sed consequenter in his sine quibus illi esse non possunt. q. 66.
108. 1. 1.
regula actuum humanorum duplex, scilicet humana ratio, &
lex aeterna, id est ratio Dei. q. 19. 4. 0. & q. 1. 2. c. & q. 6. 3. 2. c. &
q. 7. 6. c.
regula. ver. Lex. Voluntas
relatio non recipit magis & minus. q. 81. 4. 4.
relatio. ver. Absolutio
religio est virtus per quam redditur debitum patri, vel par-
tribus. q. 50. 3. c.
religio quae statum perfectionis profectus, fundatur in pauper-
tate, castitate, & obedientia. q. 108. 4. c.
Et ad religionem transeunt seculares, & laici ad clericatum, ut
perfectius & securius salutem consequantur. q. 98. 5. 3.
religiosi sunt melioris conditionis quā seculares, & clerici q.
laici quia sunt magis affecti ad cultum Dei. q. 98. 5. 1.
remedium mali duplex, scilicet malum futurum, & remo-
uens praesens. q. 42. 6. 1.
remiscentia excellentior est in nobis quā in brutis. quæstio.
74. 1. 1.
remiscentia. ver. Cogitatio
remotus. ver. Consecratio
renasce. ver. Baptismus
requiri ad aliud contingit quadupliciter, scilicet preparans, per-
ficiens, cōduens, & concomitans. q. 4. 1. c.
resolutio. ver. Consilium
resurrectio. ver. Actus. Redundantia
reuelatio. Per reuelationem potest aliquis scire se habere gra-
tiam. q. 112. 6. c.
reuelat Deus hoc aliquibus ex speciali privilegio multis
rationibus, sicut Paulus. q. 112. 6. c.
reuerentia. Quae estia sunt & non distincta ab aliis, mouet reue-
rentur huius quae vero habent aliquam excellentiam discretio-
nem ab aliis, magis reuerentur. q. 101. 4. c.
reuerentia. ver. Rex
Rex Deus in principio Iudicis Regem non instituit, sed modum
instituit & eligendi tantum, secundum iudicium Dei, &
de gente sua ad modum se habendi quo ad seipsum, Deum,
& subditos. q. 105. 1. 2.
rex. ver. Principatus
reges & principes quos oportet in reuerentia haberi a subditis,
prætorioribus vestibus ornantur, & amplius ex pulchrioribus
habitationibus possident. q. 101. c.
regem multum & diuino regni Israel, magis est illis data in
potestatem, quā ad eorum profectum. q. 105. 1. 3.
Ruth Moabitis quae mulier inuita erat, dispensatur admittere
in collegium populi Iudaeorum. q. 105. 1. 3.
SA B B A T H V M. celebratur qualibet septimana in memo-
riam creationis & figuram quævis mensis in Dei peccatum
in praesenti, et gloriam in futuro. q. 100. 5. c. 1. & q. 101. 4. 10.
et q. 101. 2. 9.
Sabbatum non violat, qui facit opus necessarium ad salutem
humanam. q. 100. 8. 4. c. q. 107. 2. 3.
Sabbatum per ea quae Christus fecit in eo, non soluit secundum
rei veritatem. q. 107. 2. 3.
Sabbatho species colligere Apostolus licet. q. 107. 2. 3.
Sacerdotes in veteri lege per successionem originis factis depa-
tabantur. q. 107. 1. 4.
sacerdotum erat ante legem apud eodem Deum, tantum se-
cundum determinationem humanam. q. 105. 1. 3.

T E X T V S

Sacerdotibus veteris testamenti indidit feminae usus ad
regimen prudentium ad excludendum idololatriam in sacris
Priap. q. 101. 4. 7.
sacerdotibus veteris legis multa prohibentur, cuius prohibiti-
onis ratio literalis & spiritualis redditur. q. 101. 6. 10.
sacra. ver. Sacramenta
sacramenta proprie dicuntur quae adhibentur Dei cultoribus
ad quandam consecrationem per quam deputantur ad Dei
cultum. q. 101. 4. c. & q. 101. 1. c.
sacramenta nouae legis in quibus dantur gratis, Christus instituit
per seipsum, sed sacramenta quae continentur se ipsa non pertinet
ad necessitatem interioris gratiae Christi fidelibus instituen-
da relinquit pro arbitrio suo. q. 108. 1. c.
sacramenta, & sacra veteris legis figurabant sacramenta, & sa-
cra nouae legis, & obseruantiae veteris legis conuersionem
populi nouae legis, quae omnia ad Christum pertinent. q. 101.
4. 1. c.
sacramenta veteris legis quo ad omnes erant tria, scilicet circumci-
sio, effusio sanguinis paschalis, & purificatio a quibusdam exteriori-
bus immunditiis, & etiam expiationem peccatorum. quæstio. 101.
5. c.
sed quo ad ministros erant alia tria, scilicet consecratio
sacerdotum, oblatio victimarum, & panem propositionis,
& huiusmodi, & ablutio manuum & pedum, & ratio pilori.
q. 101. 5.
sacramenta veteris legis non purgabant a culpa sed ab immun-
ditiis, ab irregularitate obus, & impedimentis quae multiplica-
bantur a lege propter timorem, & reuerentiam Dei. q. 101. 5.
4. 3. c. & q. 101. 3. c.
sacramenta veteris legis non iustificabant, sed significabant fidem
qua iustificabantur patres antiqui. q. 98. 5. 1. & q. 101. 2. c. & q.
107. 1. 3.
sacramentum nouae legis habuerunt in veteri lege sacramenta
figuralia sibi correspondens. q. 101. 4. 7.
sacramentum. ver. Libellus. Matrimonium
sacramentorum veteris legis conuenientia fuit. quæstio. 101.
5. c.
Ex eorum ratio literalis, & figuralis expone. q. 101. 4. 7.
sacramentorum, sacrificiorum, sacramentorum, & obseruantiarum ve-
teris legis differens. q. 101. 4. 7.
sacrificium prohibebatur in lege offerri alicui nisi soli Deo. q.
101. 1. c.
sacrificium in lege veteri triplex, scilicet holocaustum, oblatum pro pec-
cato, & hostia. q. 101. 1. c. 3. 9.
Et primum, scilicet holocaustum conuenit perfectis, secundum peni-
tentibus, tertium vero pro incipientibus. q. 101. 1. 8.
Et secundum erat ex necessitate remissionis peccati, id incendebat
una pars, & alia erat sacerdos, quia expiatio fit a Deo
per ministerium sacerdotum. q. 101. 1. 8.
Et tertio erat ex debito beneficii accepti, vel accipiendi pro gra-
tiam actione, vel pro salute, & propter rationem offerendum, quo-
rum tertia pars erat, secunda sacerdotum, & prima incende-
batur Deo. q. 101. 1. 8.
sacrificium pro peccato totius populi, vel sacerdotis totum cora-
burebatur, ne aliquid peccati in eis remaneret. q. 101. 1. 8.
sacrificium potissimum est quod Christus se obtulit Deo, id est pro
sacrificia veteris legis hoc singulare sacrificium figurabatur
tanquam perfectum per imperfecta. q. 101. 1. 10.
Et de his quae veniunt in usum hominis de terra: nativumque offe-
rebantur in sacrificium panis, vinum, oleum, sal, & tus, quae
figurbant Christum. q. 101. 1. 11. 14. 3.
Et non offerebantur mel ad excludendum carnalem dulcedinem,
neque fermentum ad excludendum corruptionem, & quia
utrumque offerebatur idolis. q. 101. 1. 14.
sacrificium. ver. Animal. Beneficia. Eucharistia
sacrificia inflantur sunt ut homo se, & sua oia referat in Deum
ut in principium, & finem omnium. q. 101. 1. c.
sacrificia, sacra, oblationes, & holocausta offerant antiqui an-
te legem non authoritate legis determinatae, sed ex
quodam deuotione propriae voluntatis. q. 101. 1. c.
Et credendum est quod ex intuitu diuino quasi ex quodam
prima lege inducerentur ad certum modum colendi Deum, id
veniunt in interiorum cultum, & ad significandum Christi my-
steria. q. 101. 1. c.
sacrificia veteris legis non erant Deo accepta secundum se, sed
quia figurabant passionem Christi, & sacrificium interiorum,
deuotionem, & ne offerebantur idolis. q. 101. 1. 4. 1. 4.
sacrificia debent esse incorrupta, id est offerantur qui impedit
corruptionem. q. 101. 3. 1. 4.
sacrificiorum precepta non fuerunt data Iudaeis nisi post idolo-
latram vituli confusam. q. 101. 1. c.

sacrificiorum omnium veteris legis ratio literalis, & figuralis
expone. q. 101. 4. 0.
sacrificiorum veteris legis ratio, dignitas, & sanctitas. q. 101. 1. 10.
sacrificia veteris legis significabant Christum: factis vero et sa-
cris, factis & sacra nouae legis oblationibus autem conuer-
sio populi nouae legis. q. 101. 4. 1.
sal impedit corruptionem putredinis. q. 101. 1. 14.
sal. ver. Sacrificium
salem significatur discretio sapientiae, & mortificatio carnis. q. 66.
101. 4. 14.
Salomon dormiendo non meruit, nec accepit sapientiam, sed in
somnia declaratum est ei quod propter praecedens desiderium ei
a Deo infunderetur. q. 113. 3. 2.
Vel potest dici quod ille somnus non fuit naturalis, sed somnus
prophetiae. q. 113. 3. 2.
Salomon. ver. Templum
Salomon. ver. Lex. Actus
Salus. Deus non deficit dare hominibus salutis auxilia. q. 98.
21. 2. 4.
sanctificatio tabernaculi, & vasorum eius habebat ex usum lito-
ralem, ut in maiori reuerentia haberetur, & figurabatur spū
lis sanctificationis fidelium. q. 101. 2. 9.
sanctus unus laudatur praecipue de una virtute, & alius de a-
lia, per excellentiorem promptum ad actum unius vir-
tutis quā alterius. q. 66. 2. 3.
sanguis in lege veteri non veniebat in usum sacerdotum nec of-
ferentium, sed effundebatur ad eripendum alicuius quadrupli
ci ratione. q. 101. 3. 8. 6. 1.
sanguine sunt magis amari, et dicitur quod cogit amare se, in quo
fit quidam generatio sanguinis. q. 48. 1. 1.
sanitas est de prima specie qualitatis. q. 49. 1. 1. 3. & q. 4. c. q. 50.
3. c.
sanitas melioris est et urina non est alia numero quā sanitas a-
nimalis quam medicina facit, & urina significat. quæstio. 101.
2. 1.
sapientia considerat altissimas causas per quas iudicat, et ordi-
nat de omnibus. q. 17. 2. c. 1. et q. 67. 5. c. 1.
sapientia non solum attingit principia concludendo ex eis sicut
aliter finem, sed etiam iudicando de eis, et disponendo contra
negantes ea. q. 57. 1. 1. et q. 66. 5. 4.
sapientia continet sub se scientiam, et intellectum. q. 17. 2. 3.
sapientia non est nisi una, sed scientiae sunt multae. q. 45. 2. c.
sapientia est maxima inter virtutes intellectuales diuicias, et
ordinans eas. q. 17. 2. 1. et q. 66. 5. 0.
sapientia, scientia, intellectus, ars, et prudentia distinguuntur ab
inueniunt. q. 17. 2. 3. 4. 0.
sapientia est maior virtus quā prudentia cui est imperat. q. 66.
1. 6. 1. 1.
sapientia est de oblecto felicitatis, prudentia vero de his quibus
peruenitur ad felicitatem, ideo sapientia propinquius se ha-
bet ad felicitatem quā prudentia. q. 66. 1. 2.
sapientia, et scientia ut sunt dona spiritus sancti, sunt perfectiones
humanae mentis, per quas disponitur ad sequendum instin-
ctum spiritus sancti in cognitione diuinorum, vel humano-
rum. q. 68. 5. 1.
sapientia est intellectualis virtus, secundum quod procedit ex
iudicio rationis, donum autem, secundum quod operatur ex in-
stinctu diuino. q. 68. 1. 4.
sapientia. ver. Sal. Salomon
sapientia donum praefertur omnibus septem donis spiritus sancti
81. q. 68. 7. 0.
sapientia dono dirigitur hominis intellectus, et effectus, id est tam-
quam directio correspondet ex parte intellectus, donum in-
tellectus ex parte affectus, donum timoris. q. 68. 5. 3.
scenophegia erat festum tabernaculorum per dies septem ad
commemorandum beneficium protectionis, et deductionis
per desertum, cui nunc succedit festum consecrationis eccle-
siae. q. 101. 4. 10. et q. 103. 1. 4.
scientia potest augeri secundum seipsum per additionem, et
augeri in aliquo secundum participationem subiecti per in-
tentionem. q. 11. 2. c. et q. 14. 4. 1.
scientia continetur virtualiter in principis scientis, ideo scien-
tia consideratio non se extendit ultra virtutem illius scien-
tia. q. 3. 6. c.
scientia practica in particulari consideratione perficitur. q. 6. 1. 1.
principio.
scientia dicta de Deo significat certitudinem de omnibus
effectibus in prima causa absque omni discursu. quæstio. 101.
14. 1. 2.
scientia una praefertur alicui ratione nobiliori subiecti, aut pro-
pter certitudinem. q. 66. 5. 3.

INDEX

scientia confectionum, intellectus qui est habitus principiorum
est nobilior, q. 12. 2. 1. et q. 57. 2. 2. et q. 64. 2. 3.
scientia, ver. Augmentum, q. 57. 2. 2. et q. 64. 2. 3.
scientiam scripturarum, et omnium linguarum Deus Apostolis
dedit, q. 11. 4. c.
scientiam, et sapientiam homo natus est acquirere a Deo per
proprium ingenium, et studium, ideo quando prater hunc
modum homo sapiens, vel sciens efficitur, est miraculosum.
q. 11. 4. c. et q. 11. 1. 10. 1.
scientiam conclusionis unius per demonstrationem acquirens
habet scientiam habitum imperfecte, q. 14. 4. 3.
scientiarum habitus diversificatur secundum diversa princi-
pi actus, et media, q. 14. 2. 2.
scientiarum habitus sunt diversi secundum diversa genera sci-
bilibus, q. 57. 2.
scientiarum speculativarum una est dialectica inquisiva de
omnibus demonstrativa vero quæ sunt indicativum sunt di-
versæ de diversis, q. 57. 6. 3.
scientie habitus est in intellectu possibili, non autem in in-
tellectibus tribus sensitiis, questio, 10. 4. 0. et questio, 31. 1. c.
scientie donum est in omnibus habentibus charitatem, non au-
tem ut sit gravis gratis data, q. 68. 1. 1. 2.
In scientia contrarium eadem est rō cognoscendi utrumque
quia unum per aliud cognoscitur, q. 14. 2. 3.
scientie quæ ordinantur ad operationes habitus speculativi, di-
cuntur artes liberales, quæ vero ad nullum huiusmodi opus
ordinantur simpliciter scientie dicuntur, q. 57. 8. 3.
scire contingit tripliciter, scilicet per revelationem, certitudinaliter
et per coniecturas signorum, q. 12. 1. 5. c.
scire tenetur omnes ea quæ sunt fide, & universalia iuris præ-
cepta, singuli autem ea quæ ad eorum statum, vel officiū spe-
ctant, q. 76. 1. c.
scire, ver. Futurum
scriba, ver. Error, iudeus
scriptor non consiliator quō habet trahere literas, hoc. n. deter-
minatum est per artem, q. 14. 4. c.
scriptura, ver. Apostoli, Moyses, scientia, sensus
senex, ver. Spes
sequitur, ver. Rubescit
sensualitas in nobis nata est obedire rōni, & esse subiectū pecca-
ti, non autem in brutis, q. 74. 3. 1.
sensualitatis singulos motus homo potest ultare, sed nō omnes,
q. 74. 3. 1.
sensualitatis perpetua corruptio intelligenda est quantum ad for-
mitatem, qui non vultur totaliter in hac vita, q. 74. 3. 2.
sensus usus est excellentior inter oēs alios sensus, & ad plura se
extendit, id nomen eius transfertur ad oēs alios sensus & ad
ad omnes interiores apprehensiones, q. 77. 3. 1.
sensus fuit circa exteriora res, intellectus vero penetrat usque ad
rei essentiam, q. 11. 1. c.
sensus non potest cognoscere universale, q. 6. 1. 1. 1. & q. 19. 1. c. &
q. 19. 6. 0.
sensus exterior non percipit nisi rem præsentem, interior autem
rem præsentem, præteritam, & futuram, q. 15. 1. 1. c. & q. 17. 1. c.
3. & 31. 2. 2.
sensus factæ scripturæ duplex, scilicet literalis, & mysticus: &
hic triplex, scilicet, allegoricus, moralis, & anagogicus, q. 101. 2. c.
sensus metaphorice locationis in scripturis est literalis, quia
verba ad hoc proferuntur, ut hoc significant, questio
101. 1. 1.
sensire, intelligere, velle, & huiusmodi, sunt actus & perfectio-
nis operantis, q. 11. 5. c.
sententia quæ prolege habetur est, applicatio legum cōm ac
particularia facta, q. 96. 1. 1.
separatio est delectabilis vel inquantum remouetur contrariis
perfectio rei, vel inquantum habet aliquam unionē adiun-
ctam, q. 36. 3. 2. 3.
september, siue mensis septimus, quasi totus apud iudeos era-
solemnis, siue & septimus dies, q. 101. 1. 10.
sepienarius numerus omniscientiam significat - questio
101. 1. 5.
seruitus est impedimentum boni usus potestatis, ideo natura
liber homines eam fugiunt, q. 2. 4. 1.
seruitus non finis inducitur a natura, sed per hominum rōnem a
militare humane vitæ, q. 4. 5. 3.
seruitus potest dici esse de iure naturalis, quia natura non indu-
cit contrarium, q. 14. 5. 3.
seruus, ver. Lex
seruus non est pars populi, vel ciuitatis, q. 98. 6. 2.

signum. ver. seire
 syllogismus incontinentis habet quatuor propositiones, duas
 universales, quarum prima est rōnis, alia vero passionis, sub
 qua assumit, & conclusit. q. 77. 2. 4
 syllogismus ver. Conclusio. incontinentis
 similitudo & dissimilitudo duplex, s. secundum qualitatem eā
 dem uel diuersam, & secundum eundem uel diuersum parti-
 cipationis modum. q. 52. 3. 5
 similitudo. ver. Amor.
 synagoga fiebat in duobus locis ad doctrinam, templum au-
 tem tantum in uno loco ad sacrificium, & utriusque ecclesie
 ecclesia nostra, utriusque etiam rō literalis, & figuralis ex-
 ponitur. q. 102. 4. 3
 synesis, & noie distinguuntur, quia prima est uirtus iudica-
 tria de agendis secundum cōm legem, secunda uero secun-
 dum rationem naturalem. q. 7. 6. 0
 sinistra significat bona spalia, dextera uero bona spiritalia. q.
 102. 4. 6
 sinistra. ver. Dextera
 sodomia. Propter prauas consuetudines, & habitus corruptos,
 apud quosdam uitia contra naturam non reputantur pec-
 cata. q. 94. 6. 0
 sodomia. ver. Natura
 sollicitudo inordinata uitanda circa spalia est quadruplex. q. 6.
 108. 3. 5
 somnus, & balneum mitigant tristitiam. q. 38. 5. 0
 species fortitur unumquodque secundum aqum, & non se-
 cundum potentiam, ideo composita ex materia & forma
 constituuntur in suis speciebus per proprias formas. questio.
 1. 3. 5
 species recipiunt aliqua secundum se, uel aliquid sui, alia uero
 ex aliquo ad quod ordinantur, prima secundum se nō diuer-
 sificantur in plus, uel minus, alia uero sic. q. 52. 1. 0
 species intelligibiles recipiunt in intellectu possibili immobili-
 ter. q. 67. 2. 0
 species bonitatis & malitiae actuum, ex obiecto per se ordinatū
 ad finem, conueniunt sub specie ex hinc, ita autem per accidens
 sunt species disparatae. q. 18. 7. 0
 species numeri, & quantitates conueniunt non dicuntur secundū
 magis & minus, quia constituuntur per indiuisibilem unita-
 tem. q. 52. 1. 0
 species. ver. Augmentum
 spes est motus appetitus uirtutis consequens apprehensionē
 boni futuri ad ut possibile ad idipsum. q. 40. 2. 0
 spes est uirtus theologica. q. 62. 3. 0
 spes potest esse sine caritate, sed non ut est uirtus. questio. 65.
 4. 0. 3. 2
 spes d. 2. 0 respicit, scilicet bonum speratum, & id per quod spe-
 rat bonum consequi. quest. 40. 7. 0. & quest. 42. 1. & quest.
 62. 4. 3
 spes potest esse de actu uirtutis, qui est in potestate nostra consi-
 stens. q. 42. 3. 3
 spes est de beatitudine ut de ultimo fine, sed est de gratia sicut
 de eo quod ducit ad finem. q. 69. 2. 1
 spes non manet post mortem in statu gloriæ. questione 67. 4.
 5. 0
 spes est in potentia appetitus. q. 40. 2. 0
 spes est in irascibili. q. 23. 2. 2. & q. 40. 1. 3
 spes, ut passio, & desperatio sunt in brutis. q. 40. 3. 0
 spes exspectat beatitudinis potest esse antiqua quis habeat cha-
 ritatem non ex meritis quæ iam habet, sed quæ sperat se habi-
 turum. q. 62. 4. 2. & q. 65. 4. 0
 spes per se adiutat operationem ex liberos, scilicet ratione sui
 obiecti, & ratione sui effectus, scilicet delectationis. questio.
 40. 8. 0
 spes supra desiderium addit quandam conatum, & quandam
 eleuationem animi ad consequendum bonum arduum. q. 6.
 25. 1. 0. & q. 46. 1. 1
 spes præcedit gaudium, & causat ipsum. q. 25. 1. 0
 spes, & fides de iniectione humane potestatis deficiunt a ratione
 uirtutis, sed de his quæ sunt supra facultatem naturæ huma-
 næ, excedunt omnem uirtutem homini proportionatam. q.
 62. 3. 2
 spes proprie est de bono, timor uero tantum de malo. q. 40. 1. 6.
 & 4. 1. & q. 45. 1. 1. & q. 67. 4. 3
 spes est de futuro gaudium uero de presenti. q. 40. 1. 0
 spes est de possibili, desperatio autem de impossibili. q. 23. 2. 0. &
 q. 40. 1. 0. 3. 4. 0
 spes est de arduo, desiderium uero & consequentia de bono
 absolute. q. 40. 3. 0
 spes, & desperatio præsupponunt desiderium. q. 40. 2. 0. & q. 62. 1. 3. 4.
 & q. 62. 1. 3. 4. 0

T E X T V S

& q. 4. 1. 5
 spes est media inter presumptionem, & desperationem, quæst.
 64. 2. 3
 spes est prima passio irascibilis, secunda desperatio, tertia timor
 quæst. 2. audacia, quarta, & ultima ira, q. 2. 1. 5. & q. 2. 5. 3. 0
 spes est nobilior virtutibus moralibus quod ad obiectum quod est
 Deus, non autem quo ad modum quo virtutes perficiunt ap-
 petitum, q. 2. 4. 1
 spes, & fides ordine generationis, præcedunt charitatem in co-
 dem, sed ordine perfectionis est econtrario, q. 62. 4. 0
 spes, & memoria causant delectationem, q. 32. 3. 0
 spes est magis causa delectationis quam amor, concupiscentia, &
 memoria, quia importat certum finem præsentis delectabi-
 lis, quæ illa non importat, memoria & est de eo quod iam
 transiit, q. 12. 3. 3
 spes inquantum habet estimationem præsentis boni, delecta-
 tionem causant inquantum autem caret præsentia eius, causat
 afflictionem, q. 42. 1. 2
 spes, ver. Audacia, Contrarium, Damnat, Delectatio, Ira
 spes obiectum quatuor habet conditiones, scilicet bonum, futurum, ar-
 duum, possibile, q. 40. 1. 0. & 1. 5. 6. 3. c
 spes obiectum non est possibile prout est differentia usui, sed ut
 possibile dicitur secundum aliquam potentiam, quæstio. 40.
 3. 2
 spes causa dicitur dupliciter, scilicet quia facit aliquid esse possibile,
 vel facit affirmare aliquid esse possibile, quæstio. 40. 3. 0. & qd.
 42. 1. 1
 spes causa primo modo sunt diuini, & fortitudo, secundo sunt
 doctrina, & persuasio, sed utroque modo est experientia, q. 40
 5. 0. & q. 42. 1
 spes causa est honoratus propter terrorem, q. 40. 6. 0
 spes causa est in ebria propter ducem, q. 40. 6. 0
 spes causæ per accidenti possunt esse stultitia, & inexperientia, q.
 40. 5. 3
 spes bonæ sunt, & omnia tentant statui, & deliberatione non uide-
 tes, q. 40. 6. 0
 spes defectus est in senibus propter experientiam quam facit esti-
 mationem impossibilem, q. 40. 5. 2
 spes contrariatur desperatio secundum accessum, & recessum a
 bono timor autem secundum contrarietatem boni, & mali,
 q. 40. 4. 0. & q. 42. 1. 2
 spes fides absolute est prior, q. 62. 4. c
 spes in lege veteri excludebatur quo ad honores civiles a
 collegio populi usque ad decimam generationem, non autem
 quo ad Deum, q. 105. 3. 2
 stupor, ver. Opinio
 status naturæ humanæ duplex, scilicet naturæ integræ, & naturæ
 corruptæ, q. 109. 1. c
 status humanum triplex, scilicet veteris legis, nouæ legis, & patris, q.
 101. 2. c. & q. 103. 3. c. & q. 106. 4. 1
 status post hanc uitam duplex, scilicet resurrectionem, & post, q.
 67. 1. 3
 status gloriæ nihil habet figurale ad Dei cultum pertinentem, sed
 solum eritibi gratiarum actio, & vox laudis, qd. 101. 2. c. & qd.
 101. 3. c
 status mundi potest variari dupliciter, scilicet secundum diversitatem
 legis, & secundum diversos gradus perfectionis sub eadē le-
 ge, q. 106. 4. c
 status nouæ & veteris legis secundum diversos gradus perfectio-
 nis sub eadem lege diuersificari potest, q. 106. 4. c
 status, ver. Adam, Amando, Anima, Beatus, Dona, Innocentia,
 Lex, Magnanimitas, Spes, Tabernaculum
 status, qui cum sit aus, uolare non potest, sed semper est circa
 terram, significat militantes Deo, & se negotiis secularibus im-
 plicantes, q. 103. 6. 1
 stupor causatur ex insolita imaginatione, q. 41. 4. c
 stupor est philosophice considerationis impedimentum admi-
 ratio uero est principium philosophandi, q. 41. 4. 5
 stupens uir in præsentem iudicare, & in futuro inquirere, admi-
 rans autem uir in præsentem iudicare, sed in futuro inquirere
 ut, q. 41. 4. 5
 subdi, ver. Lex
 subditi uirius est urthene subleatur ei a quo gubernatur, q. 6. 32.
 1. c
 subito, ver. Lex, Paulus, Periculum
 successio penarum est in damnatis, sed gloria sanctorum est ab-
 que successione, q. 67. 4. 2
 sufficiencia in hac beatitudine imperfecta requiritur congrega-
 tio omnium honorum sufficientium ad perfectissimam ope-
 rationem huius uitæ, q. 3. 3. 2
 super, significat duos, scilicet dicitur supra, & iuxta, quæstio.
 98. 2. 1

superbia dicitur tripliciter, & inordinatus appetitus propriæ excellen-
tiæ, actualis contemptus Dei, & inclinatio ad finem contemp-
tum ex corruptione naturæ. q. 84. 1. c.
superbia ut est speciale peccatum sine intentionis finis, est ini-
tium omnis peccati. q. 84. 3. 9. 1. & 2.
superbia non quilibet inuicem universaliter connumeratur aliis, sed
magis ponitur regina omnium uiciorum. q. 84. 4. 1.
superbia est, cum quis non uult subiaci superiori, maxime Deo.
q. 84. 5. 1.
superbus inuicem ex parte auersionis dicitur esse spoliatore a Deo.
q. 84. 5. 2.
superbia, & duritia uetus tempore Moyli imposita est ad com-
petendam, & conuincendam hominum superbiam, quæst.
98. 6. c.
superbiebat homo de scientia, & de potentia: ideo conuicta est
eius ignorantia per lapsum idolatriæ, & uitiorum turpissimu-
rum, & eius infirmitas, uel impotentia, dum implere legē nō
poterat. q. 9. 8. 6. c.
superficies est subiectum coloris, sicut potentia animæ est sub-
iectum uirtutis. q. 1. 6. 1. 1.
superficies continua est una secundum quod consideratur in ge-
nere quantitatis: tamen est multiplex secundum quod refer-
tur ad genus coloris, si partim sit alba, & partim nigra, q. 10.
6. c.

Tabernaculum significat statum presentis uitae, templum uero statum futurae uitae. q. 102. 1. 2.
Tabernaculi ueteris legis 16. literalis, & figuralis, & distinctio partium eius, & templi, declaratur. q. 102. 4. 0.
Totus status prioris tabernaculi ordinabatur ad significandum mortem Christi. q. 102. 4. 1.
Tabernaculum. ver. Templum
Tabula lapidea, quae dicebatur propitiatorium, erat super altetellamentum in qua erant erant tabulae, in quibus erant scripta decem praecepta legis, & eorum significata. q. 102. 4. 6.
Tacturnitas. ver. Ira
Temperantia est uirtus cardinalis, quae sit. 61. 0. & quæst. 66. 1. 4. c.
temperantia est circa omnes passionem concupiscibilibus. q. 61. 4. 6.
Temperantia est in concupiscibilibus. q. 61. 2. c. & q. 66. 1. c. & q. 63. 1. c.
Temperantia infusa & acquisita differunt specie. quaestione. 63. 4. c.
Temperantiae obiectum est bonum delectabile in concupiscendum tactus secundum modum rationis, uel legis diuinae. q. 35. 6. 3. & q. 61. 4. c.
Temperantia materia sunt concupiscitiae delectationis tactus. q. 60. 3. c. & q. 61. 1. c.
Temperantia magis laudatur, quia non prosequitur delectationem tactus, quam quia non fugit tristitiam contrarias, quaestione. 11. 6. 1.
Templum, uel tabernaculum speciale non oportuit fieri propter Deum, sed propter homines. q. 101. 4. 1.
Templum fuit edificatum a Salomone in loco quem designauerat Abraham ex diuina reuelatione, non autem ante prophetas rationes. q. 102. 4. 1.
Templum, quid significet. q. 102. 4. 2.
Templum, uel tabernaculum in ueteri lege erat tibi unum ad exclusionem idololatiae, & ut firmaretur fides unitatis Dei, & ostenderetur eos per alios cultus non per se esse acceptus Deo, sicut spiritualis, 10. multiplicatio altarium, & templorum acceptus in noua lege. q. 102. 4. 3.
Templi, uel tabernaculi unum sicut representabatur unitas Ecclesiae militantis, uel triumphantis, ita eorum distinctio representabatur distinctio eorum quae Deo sunt subiecta. q. 102. 4. 4.
Templi, uel tabernaculi pars Orientalis significat mundum corporalem, uel uetus testamentum, sed pars Occidentalis, 15. Sancta Sanctorum significat substantias spirituales, uel patriam uelstem, uel statum hunc. q. 102. 4. 4. 1. 6.
Templum. ver. Tabernaculum
Temporalia bona, ut sunt utilia ad opera uirtutum, quibus perducimur ad uitam aeternam, simpliciter cadunt sub merito, sed secundum se tantum, secundum quid cadunt sub merito. q. 114. 1. c. c.
Temporalia mala infliguntur in poenam impiorum, iustis autem sunt in edificationem. q. 114. 1. c. 3.
Tentatio. Qui maior concupiscentia stimulat peccat, talis est maior tentatio, sed minus ei imputatur. quæst. 73. 5. c. & 1. 1. c.
Tps est numerus successiuorum, ideo illa secundum se sunt in tempore, de quorum ratione est successio, uel aliquid aliud succedit.
Prima Secundum 3. Th. d. nona

43

Et tamen quantum ad utrumque, aliquo modo voluntati diu-
Oncatur in finem ultimum, & secundum rationem causæ
efficientis. q. 19. 10. c.

Voluntas a finibus moveri potest. q. 9. 1. 4. 0. & q. 80. 1. c.

Voluntas mouetur ab appetitu sensitivo, & quantum modo. q. 6. 2. 4. 0.
& q. 10. 3.

Voluntas per uoluntatem necessariam ad ultimum finem. q. 10. 0

Voluntas per hoc qd uult finem, mouetur et ad uolendum ea que
sunt ad finem led in quodam uult finem est in actu, respectu
autem eorum que sunt ad finem est in potentia. q. 2. 3. 0. 4. c.
& q. 17. 4. 1. & q. 74. 1. 3.

Voluntas diuiditur contra naturam sicut una est contra aliam, &
ut fundatur in natura modus proprius naturæ quantum ad
aliquid participatur ab ea. q. 101. 1. 1. & q. 15. 1. 1.

Voluntas, secundum finem materialis, respicit bonum cōe, sub quo
multi bona continentur, ad quorum nullum ipsa determina-
tur. q. 10. 1. 1. & q. 10. 1. 3.

Voluntas pōt moueri quantum ad actus imperatos, non aut
quantum ad electos. q. 64. 0

Voluntas, scientia, & actio hōis confirmari potest uoluntate, sciz
& actio diuine per imitationem, non autem per æquipara-
tionem. q. 19. 2. 1

Voluntas hōis ad hoc qd sit bona, oportet qd conformetur uolun-
tati diuine. q. 19. 3. 0

Voluntas est ad opposita respectu eorum que sunt ad finem, nō
autem respectu ultimi finis. q. 5. 4. 1

Voluntas fertur in finem dupliciter. q. 8. 3. c.

Voluntas unius hominis nō potest simul fieri in plures ultimos
fines. q. 13. 0. & q. 12. 3. 2

Voluntas, & ratio ad naturam hominis pertinet. q. 51. 1. 1

Voluntas non potest esse in his que carent ratione, & intellectu. q.
1. 2. 1. & q. 6. 1. 1

Voluntas mouet imperando intellectus, & alii potentis animæ.
q. 9. 1. c. & q. 11. 1. 2 & q. 18. 7. c. & q. 56. 3. 2. c.

Voluntas completa non est nisi de possibili quod est bonum uo-
luntatis. q. 13. 5. 1

Voluntas, uel Bona, Cœlorum, Ethica, Finis, Idem

Voluntas regit proxima est cō humana, regula autem supre-
ma est lex æterna. q. 2. 1. c. & q. 71. 6. c.

Voluntas obiectum est bonum. q. 8. 1. c. & q. 60. 1. 1

Voluntas obiectum est bonum uniuersale. q. 1. 1. 3. & q. 2. 8. c. &
q. 1. 6. 3. & q. 10. 1. 3. 1

Voluntas obiectum est bonum apprehensum. q. 8. 1. 0 & q. 13. 1.
& q. 19. 1. 3. 0

Voluntas obiectum est bonum, & finis. q. 1. 1. 1. c. 2. 1. 3. c. & q. 14. 1

Voluntas obiectum est finis. q. 1. 1. 2. & q. 74. c. & q. 19. 2. 1

Voluntas autem electio, uel electio, est inclinatio procedens ab inte-
riori principio cognoscencie. q. 64. 0

Voluntas actus, bonitas, & malitia dependet solum ex obiecto,
ex ratione, & ex lege æterna. q. 19. 1. 3. 4. 0. & q. 2. 1. 1. 0

Voluntas actus discordans a ratione recta, uel a ratione errante, uel
concordans cum ratione errante est malus. q. 19. 6. 0

Voluntas actus quantitas in bonitate, qdō dependet ex quanti-
tate bonitatis in intentione. q. 19. 8. 0

Voluntas bonitas dependet ex intentione finis, & ex conformi-
tate uoluntatis diuine. q. 19. 7. 0

Voluntatem aliquid mouet ex parte obiecti tripliciter, scilicet ipsum
obiectum, proponens uel offerens obiectum uoluntati, & per-
fundere rationem. q. 80. 1. c.

Voluntatem suam beati in omnibus Deo conformant formaliter
& materialiter. q. 19. 10. 1

Voluntate simpliciter deficientia ab operatione, nō tollitur prax

minum, vel penna, q. 104. 4.
Ypocrisis dicitur in hereticis, & fucatis pascitur fumo, & ge-
ritum in cantu simulat, significat trullitiam in cui. q. 102. 6.
Vlura. Accipere iuras ab alienis non erat ex intentione legis,
sed ex qualiam permissione. q. 103. 3. & q. 108. 3. 2.
Vnus, ut est in confirmatione ronis referuntur ipsi in finem,
est prior electione, sed ut voluntas unus executiva potentia
mouendo ipsam, est e conuer. fo. q. 164. 0.
Vnus dicitur quod totaliter auferitur ex nimia passione, quodque
non primo modo actus non imputatur ad peccatum nisi pas-
sio principio fuerit voluntaria, secundo non totaliter exe-
lar a peccato. q. 77. 1. 2. 7.
Vnus, ver. Differens intellectus, Passio, Vulla
Vtetur dupliciter. q. 98. 1. 2.
Vt importat applicationem ad aliquam operationem quae ex
dictis usus eius. q. 161. 1. 2. 4.
Vt primo & principaliter est actus voluntatis tanquam primi
mouentis, ronis autem tanquam dirigentis, sed aliarum pote-
tatum tanquam exequentium. q. 16. 1. 0.
Vt proprie tribuitur voluntati, alia autem potentia in spitali-
ter. q. 161. 0.
Vt potest aliquis virtutem tanquam obiecto, & tanquam prin-
cipio usus. q. 14. 4.
Vt semper est eius quod est ad finem, non autem ipsius finis, nisi
ut importat ordinem ad fructuonem eius. q. 16. 3. 0.
Vt non conuenit brutis, sed tantum rationalibus. q. 11. 2. 4. & q.
162. 0.
Vt est nobilior quam frui quo ad vim apprehensionem prece-
dentem, sed est e conuer. quo ad obiecta. q. 14. 2. 1.
Vulla dicitur accommodata ad finem, & ipsa vulla interdum
usus nominatur. q. 161. 3. 2.
Vulnus naturae est deficiente potentiarum animae a proprio or-
dine, quo modo naturaliter ordinatur ad virtutem. q. 84. 3. 0.
Valut, qui sequitur exercitum, expectans considerare castra vera
morum, significat illos qui mories, & sensus boni hominum
afficiunt, ut inde loqueretur. q. 101. 6. 4.
Vxor. Lex permittit copulandum uxoris, non quia simpliciter in-
flum esset, sed propter diuinam ludorum. q. 103. 4. 8. & q. 6.
107. 1. 2. & q. 108. 3. 2.

X.

Xps nasciturus erat ex femine, Abrahā non propter metri-
tudinē ipsius, sed ex grata Dei electione, & uoluntate. quat.
98. 4. 0.
Xps nasciturus erat ex populo, qui speciali sanctificatione polle-
ret. q. 98. 4. 0.
Xps figurabatur propter propitiatorium, arcam candelabrum
meniam, & duplex altare. q. 102. 4. 2.
Xps erat sicut in tipia, in farina, in pane, coctus igne, in cli-
bano, in fatus, ne, in radice. q. 103. 3. 12.
Xps, ver. Adoratio, Baptismus, Conceptio, Consilium, Eucharis-
tia, Ictus, ludus, iustificatio, Lex.
Meritum, Natus, Oleum, Sacramenta, Sacrificium.
Xps humanitas est organum diuinitatis. q. 113. 3. 1.

Z.

Zelotia, ver. Tor
Zelare, pro Deo, vel amico est repellere quae dicuntur, & cel-
lant contra bonum Dei, vel amicum. 13. 4. 0.
Zelus ex intentione amoris prouocatur. q. 13. 4. 0.
Zelus est effectus amoris. q. 13. 4. 0.
Zelus simplex, i. bonus, iustus, & amicus. q. 13. 4. 0.
Zelus uer. Amore

F I N I S .

COMMENTARIORVM PRIMAE
SECUNDAE D. THO. AQUINATIS
COPIOSISSIMVS INDEX.

ACTIO omnis humana quantumcumque vi-
tiosa, continetur sub genere actionis huma-
næ, q. 18. ar. 4. fol. 41. col. 2. D
Activa dupliciter inveniuntur, scilicet in esse na-
ture, & in esse apprehensio, q. 23. ar. 4. fol. 57. col. 1. D
Per actiuorum differentiam secundum naturam, & se-
cundum virtutem, licet vult quod passiones non
distinguantur penes distinctionem naturarum agē-
tium, sed virtutum quæ ad differentias apprehen-
sionis spectant, obiectum namque appetitus non est
res, sed res apprehensa, q. 23. ar. 4. fol. 57. col. 2. C
Commune est omni actui si agit, proximum esse pas-
sionem, q. 30. ar. 2. fol. 67. col. 1. E
Actuum cum respondeat effectui, & per hoc respon-
deat etiam patienti, quia agit in eum suum effectum, non
est intelligibile quod extrema proportionis actui
ad passivum adæquantur, & actui & effectus non,
q. 54. ar. 4. fol. 118. col. 3. B
Actus ois qui actualiter a sola est imaginatione, quā-
vis possit subesse imperio rationis, non est in gene-
re moris, q. 18. ar. 9. fol. 44. col. 2. C
Aliud est loqui de actibus absolute, aliud ut sunt ob-
iecta, aliud ut sunt in rerum natura, aliud ut sunt in
executione, q. 20. ar. 1. fol. 49. col. 2. A
Actus simpliciter est nobilior & melior habitus, sicut
actus simpliciter actu permissio potentie, secundum
quid autem habitum actu esse nobiliorem non in-
conuenit, q. 71. ar. 3. fol. 149. col. 2. E
Actus voluntatis sumitur dupliciter, vno modo secun-
dum se, alio modo ut est forma, seu conditio actuum
exteriorum humanorum, q. 20. ar. 1. fol. 49. col. 1. A
Actui interiori voluntatis qui comparatur ad exterie-
rem, sicut formale ad materiale, qui est actus impe-
rans, non accidit ordinari in alium finem, q. 18. ar. 6.
ad 2. fol. 42. col. 2. F
Actus exterior sumitur tripliciter, primo secundum i-
mpulse quod habet a potentia executiva, & re, tem-
pore, loco seclusa obedientia voluntatis: secundo
est compositum ex supradictis, & actu voluntatis
tertio secundum id quod habet ex se, & quod parti-
cipat ex actu voluntatis. Ibid.
Actus imperans & imperatus, siue interior & exterior
licet sint vnus numero actus, non ut simplex, sed ut
compositus, non frustra, nec per accidentem queritur
quid ex quo procedat, sicut nec in naturalibus qui-
busdo unum numero consistit ex pluribus non per acci-
dens, nec frustra queritur quid ex quo in alterum
redundet, q. 20. ar. 3. fol. 50. col. 4. I
Cum actus humani dicuntur iuxta diversitatem motio-
rum specificari, intelligendum est de moribus in-
nere cause finalis, & non effectus, id est de his que mo-
uent ut fines, id est, de intentionis finibus, & non
de his que movent pure actus, q. 72. ar. 3. & 8 fol. 5.
col. 4. H
Actus omnes morales sunt immanentes formaliter
quando, cum enim subiectum moralitatis sit actus

voluntatis, oportet actum in quantum voluntati
sumi, eum sumitur in quantum moralis, q. 74. art. 1.
fol. 159. col. 4. I

Actus omnis debet habere finem quia omne agens agit
propter finem, q. 18. ar. 9. fol. 43. col. 1. A

Actus appetitus sensitivi sortiti sunt præ alijs nomina
passionis eo quod passionem corporalem habeant an-
nexam, alij uero hoc non exigentes, in cōi reman-
rūt operationis uocabulo, q. 63. ar. 2. fol. 121. col. 4. F

Actus non solum est moraliter bonus ex obiecto, sed
etiam bonitatem primam & specificā habet ab eo,
q. 17. ar. 2. fo. 42. col. 4. H

Actus humani quadrisariam dicuntur quo ad bonitatē
& malitiam. Quidam enim sunt per se mali, quidā
per se boni, quidam indifferentes, quidam solitarie
sumpti sonantes malum, qui tamen possunt ex ad-
iunctis honestati ut sint boni, q. 39. ar. 1. fol. 83. col.
1. E Tristitia.

Præter septem & decem actus appetitus in litera tra-
ctatus, sex proprios rationalibus, scilicet, frui, inten-
dere, eligere, consentire, & uti, & undecim cōes qui
passiones uocantur, sunt duo alij actus distincti spe-
cie in esse naturæ ab istis, scilicet, & tristitia nec ta-
men litera est diminuta, quia sub suis oppositis tra-
ctati sunt, q. 47. fol. 94. col. 3. I

Actus qui passiones dicuntur in uoluntate positi, non
distinguntur specificē in esse naturæ, sed oēs præ-
ter tristitiam ad septem actus prænominatos, scilicet,
frui, intendere, eligere, consentire, & uti, re-
ducuntur. Ibidem. K. uel fol. 45. col. 1. B

Idem numero actus potest esse successiue bonus, &
malus, sed non idem numero actus in genere mo-
ris: actus enim uoluntatis secundum se est in gene-
re naturæ, & secundum suas conditiones in genere
moris, q. 10. ar. 6. fol. 52. col. 3. K

Prius conuenit bonitas moralis actui exteriori secun-
dum se, ac per hoc in eum naturæ, secundo primæ
obiectiue, tertio actui uoluntatis cui obijciuntur, quar-
to ipsi semet in executione, q. 10. ar. 1. fol. 49. col. 2. E

Actus exterior uoluntatis, quia claudit in se dependen-
tiam a uoluntate, stat quod bonitas prius secundum
naturam in se ipsi actui humano exteriori quod uolun-
tati, & adhuc reitet ambiguum, an etiam illa boni-
tas que prius ei conuenit, dependeat a uoluntate. Li-
cet enim prius non dependeat a posteriori, quod ta-
mē prius inest alij, potest dependere ab eo cui po-
sterius inest, q. 20. ar. 2. Ibid. col. 3. G

Actus exterior in executione, licet habet bonitatē ex
fine, & materia & circumstantijs ex uoluntate, & vo-
luntas ab obiectis, dissimiliter tamen hoc fit: quia
bonitas ex fine descendit in actum interiorem uolu-
tatis per se, & formaliter in actum uero exteriorem
executione denominatiue tantum: bonitas uero ex
genere & circumstantia, ex obiecto derivatur in actū
interiorem denominatiue ipsa, & per eum in actum
exteriorem formaliter. Ibid. fol. 50. col. 1. A

Actus exterioris bonitas ex materia, & circumstantijs,
d. 4. prius

INDEX

prins conuenit ipsi q̄ uoluntati. Primo quia conuenit ipsi per se, & consequenter uoluntati per ipsum secundo, quia hęc bonitas pendet a ratione, & non a uoluntate, q. 20. ar. 1. fol. 49. col. 2. C.

Bonitas ex fine, inter actus, primo saluatur in uoluntatis actu, cuius finis est proprium obiectum; bonitas autem ex materia & circumstantiis, primo saluatur in ipso actu exteriori, q. 20. ar. 2. fol. 50. col. 1. E.

Quia bonitas inuenta in actu exteriori ex fine pendet nō solum ex ratione, sed et per se ex uoluntate interiori. bonitas autem ex genere & circumstantiis ex ratione solum ideo illa in uoluntate ut proxima & per se eam, hęc in rationem reducitur, q. 20. ar. 2. fol. 49. col. 4. H.

Cum actus exterioris bonitas ex fine comparatur ad bonitatem eiusdem ex genere & circumstantiis, potest se sermo de actu exteriori simpliciter, & ut est in executione, Ibid. I.

Et est dicta comparatio intelligenda de circumstantiis manentibus, pure circumstantiis, qualis non est circumstantia finis, quia transit in specificans, & consequenter substantiale, f. 50. c. 1. D.

Actum interioiem uoluntatis, finis formaliter qualificat, actus autem exterior dominatiue tñ formaliter intelligendo, in quantum finis, & in quantum actus, cum quo tñ stat q̄ actus exterior ut finis qualifiet uoluntatis actum interioiem formaliter, siue actus exterior habeat rationem finis principalis, siue secundarij, Ibid. col. 3. H.

Actus exterioris bonitas sufficienter comparatur in ista ab bonitate actus interioris per hęc duo mēbra. Sicut hīs oīno eandem bonitatem, & ut habens omnino aliam secundum se, ita q̄ quandoconque actus exterior est secundum se bonus, secundo membro comprehenditur, q. 20. ar. 3. fol. 50. col. 4. H.

Actus interioris & exterioris bonitas, uel malitia quādoque est eadem, q. 20. ar. 3. Ibid. I.

Actus interioris bonitas est eā bonitatis actus exterioris, i. proportionis, seu attributionis actus exterioris ad bonitatem interioiem, & e contrario, & sic de alijs attributionibus secundum quas denatur de nominatio, fol. 51. col. 1. B.

Deriuatio bonitatis & malitię, & talis bonitatis & talis malitię in actu ab actu ut sic, nō est formalis, sed denominatiua, seu nō per modum uniuocationis, sed attributionis: quia qñ aliquid est tale ex ordine ad aliud dē denominatiue, & nō oportet dici formaliter. Quod n. habet aliquid in se formaliter, dicitur tale secundum se ipsum, q. 20. ar. 3. fol. 50. col. 4. K.

Actus humanus ex sua bonitate, uel malitia ut sic, hēt rationem recti, laudabilis, meritorij et apud Deum, & similiter peccati, culpabilis de meritorij etiam apud Deum; & hoc intēditur, & determinat in ista p totā, q. 21. ita, f. q̄ in oībus illius q̄ntis reduplicatiōis nota determinat bonitatē, uel malitiam, p p̄p̄ā, seu contractam ad actum humanum, fol. 52. col. 4. I. K.

Actus exteriores dicuntur boni, uel mali moraliter, ut subsunt alicui actui immanenti, & non aliter, q. 74. ar. 1. fol. 159. col. 4. I. K.

Actus uoluntatis est primo malus formaliter, actus autem aliarum uirium formaliter mali, sed non primo, sed secundario, q. 74. ar. 2. fol. 160. col. 2. E.

Actus exterior non addit in bonitate & malitia ex fine actui interiori bene tñ finis consecutus addit in bonitate & malitia uoluntati bonę, uel male ex fine, q. 20. ar. 4. fol. 51. col. 3. k & col. 4. G. Intentio.

Actus malus ē ex circumstantia oīs finis, licet nō possit ordinari in bonum finem: actus tamen malus ē ex circumstantia finis, potest ordinari in bonum finem, q. 18. ar. 4. ad tertium fol. 40. col. 3. H & c.

Cum dicitur, q̄ actus bonus ex genere & circumstantiis potest ordinari in malum finē intelligitur de circumstantiis nō transeuntibus respectu eiusdem actus in specificans, & similiter de malo, Ibidem, col. 4. F.

Actus a deliberatiua ratione procedens, si nō sit ordinatus ad debitum finem, ex hoc ipso repugnat rationi, & habet rationem mali, fol. 43. col. 1. A.

Actus iusti, ex quibus fit iustitia, sunt moraliter boni, quamuis nō sint totaliter perfecti, q. 18. ar. 8. fol. 43. col. 4. I.

Actus neuter, uer. Voluntas.

¶ Addere pręsupponit id cui additur, ad augmentum spectat, q. 20. ar. 5. fol. 52. col. 1. B.

¶ Admirans in ipso admirationis actu uidetur habere tria. f. noua, rara, uel ardua rei intuitum desideratū collationem ipsius cum occulta causa, & naturalē quandam concupiscentiam cognoscendi causam, q. 3. ar. 8. fol. 73. col. 4. I.

¶ Adm. ratio cur ab Arist. ponatur cōcupiscentia, a Dam. autem timor, q. 4. fol. 86. col. 2. D.

¶ Agens non intendit priuationem boni, nisi quia intendit aliud bonū impossibile illi priori, ac per hoc habens annexam priuationem alterius, q. 18. ar. 8 fol. 43. col. 3. K.

In agentibus, quia apprehensa distinctio naturarū patet cum cibis talis differens ab illo alio secundum speciem, apprehensus mouet appetitum. distinctio autem secundum uirtutem est secundum diuersam rationem apprehensionis, ita q̄ ex ipsa diuersa ratione qñ apprehenditur, eadem res habet diuersam uirtutem mouendi appetitum, q. 23. ar. 4. fol. 57. col. 1. D.

In agentibus naturalibus est considerare duo. f. in quantum agunt, & in quantum attrahunt: in agentibus uero quatenus apprehensa sunt, agere & attrahere simul concurrunt, Ibidem.

Agere. Quomodo intelligatur in solis cognoscitiuis esse principium agendi propter finem, q. 6. ar. 1. fol. 18. col. 1. D.

Amare proprie est appetitus sensitui. Cum enim amor sit prima passio appetitus sensitui, si amare non conuenit proprie appetitui sensitui, nec delectari, nec timere proprie eidem conueniret, q. 25. ar. 1. fol. 59. col. 3. H.

Amans quomodo sit in amato, & e conuerso, q. 28. ar. 2. fol. 63. col. 4. F.

¶ Amor non distinguitur in amorem amicitię, & concupiscentię, tamquam in diuersos amores, sed tamquam in diuersos modos amandi: vnus enim & idē amor est amicitię respectu amici, & concupiscentię respectu boni illi uolui, q. 26. ar. 4. fol. 61. col. 3. H.

Amor potest esse perfectus cognitione existentē imperfectus quia perfectio cognitionis attenditur secundum modum quo perficitur ratio, qui est distinguere etiam quę sunt simplicia, ac per hoc ad perfectā cognitionem boni exigitur, & quod bonum secundum se apprehendatur, & q̄ distincte cognoscatur secundum partes, proprietates. &c. Perfectio autem appetitus motis non exigitur cognitiones boni, sed prima sufficit ei, scilicet quod bonum secundum se apprehendatur, quęstio. 27. artic. 2. fol. 62. col. 2. C.

Amoris

COMMENTARI.

Amoris perfectio ex duplici capite oritur, f. ex parte amantis, & ex parte amati: cognitio autem est causa amoris tantum ex parte amati. Ibid. D.

Amor est fortior odio loquendo non de quocunque odio relato ad quemcunque amorem, & e conuerso, sed de coniugatis, q. 29. ar. 3. fol. 65. col. 4. K.

Amor & odium non formaliter, sed virtualiter congerantur, coalescunt, & cōdesinunt, q. 23. ar. 4. f. 57. col. 1. C.

Si considerentur omnes uirtutes ad amorem concurrentes, sic amor magis uirtus quam intellectio, quoniam causatiuus est unionis realis: sed si comparet amor, & intellectio secundum illam solam unionem quam facit formaliter, sic intellectio magis uirtus, quam amor, quia intellectus in actu est intellectus in actu, amans autem nō est amatum in actu, q. 28. ar. 1. f. 63. col. 2. B.

¶ Angeli essentiam per seipsam esse similitudinē omnium, & per adiunctas species, tantum distat, ut primum ponat perfectionem altissimam, secundū dimensionem, quia primum ponit essentiam illam unitate habere species rerum, secundum uero diuinitatem, q. 51. ar. 1. f. 102. col. 2. E.

Sicut essentia, & potētię angelicę sunt alterius rationis a nostris, ita & habitus, q. 58. ar. 6. f. 101. col. 3. F.

Angelus per nullum habitum intelligit Deum naturam, sed propria substantia uirtutis ut specie intelligibili ad intelligendum Deum, q. 50. ar. 6. Ibid. K.

¶ Anxietas. Cum effectus tristitię consistat in appetitu fugitiuo, quando contingit deesse relogium aliquod, constituitur anxietas, & angustia: quando uero intantum tristitia est, q̄ nec appetibile aliquod ex illa relinquitur, sed solum contrarium contristans, constituitur accidia, q. 35. ar. 8. f. 79. col. 2. A.

¶ Appetibilis, seu finis ratio, ut tendatur in ipsum, & quiescat in eo, est eadem secundum naturam, & diuersa secundum uirtutem, quod est esse eandem materialiter, & diuersam formaliter respectu passionum, q. 23. ar. 4. f. 57. col. 2. D.

Appetitus non conceditur in litera simpliciter magis actiua, quam apprehensiua, sed quo ad principium actum exteriorē, apprehensiua enim cū moueat appetitum, est magis in actu simpliciter, & magis actiua quodammodo: appetitus autem efficacior est ad actum exteriorē, quia ei obediunt uires executiue, & quia primum mouens est ad exercitium actus, q. 21. ar. 2. ad 1. f. 55. col. 1. B.

In his quę ad appetitum spectant, nihil differt esse, aut apparere, q. 34. ar. 1. f. 72. col. 2. E.

Appetitus sensituius distinctus per irascibile, & concupisibilem, est subiectū uirtutis moralis proprię, temperantię scilicet & fortitudinis, non in quantum communis est nobis & brutis, sed ut obediens rationi, q. 56. ar. 4. f. 113. col. 2. E.

An omnia quę homo appetit, appetat propter beatitudinem, q. 1. ar. 6. f. 64. col. 2. & 3. Beatitudo.

Appetitus intellectui & sensitui differentia in hoc consistit, q̄ appetitus sensituius tendit in operationes propter delectationes, intellectuius autem e conuerso appetit delectationes propter operationes, q. 4. ar. 2. f. 11. col. 3. E. Delectatio.

Quomodo consonet, q̄ naturalis ordo appetibilium ab appetitu sensitui sit contrarius ordini statuto ab institutore naturę in hoc, q̄ naturę institutor delectationes sensibiles instituit propter operationis ut

finem, & appetitus sensituius appetit operationis propter delectationes, Ibid. col. 4. F.

Quomodo ex hoc q̄ apprehensio sensitui non attingit ad communem rationem boni, sed particularia boni, quod est delectabile sequatur, & sicut effectus ex causa q̄ appetitus sensituius feratur in operationem propter delectationem, Ibid. G.

¶ Anima, Quomodo stent hęc simul, Anima inficitur ex carnis quę est principium geniti, & caro non inficit animam nisi in quantum est principium actuum in generatione, q. 81. ar. 4. f. 78. col. 4. F.

Arduum comparatum ad bonum est ratio recessus, comparatum uero ad malum ratio accessus, & quia obiectum irascibile est totum contractum, f. bonū arduum, & malum arduum, ideo in litera non simpliciter, sed comparative interpretandum est q̄ arduū non est ratio accessus, q. 25. ar. 3. f. 60. col. 2. B.

¶ Ars propria ueritas consistit in cōformitate ad appetitū rectū, nō in moralib. sed in art. f. cialib. qui tunc est cū finē habet, a quo obliquatur artificiali malū est, quia ueritas intellectus practici consistit in ad quato dirigere, q. 57. ar. 5. f. 16. col. 4. F.

Quamuis usus & directio in arte coincidat, distinguuntur tamen saltem ratione, & arti conuenit directio nis ueritas, non ratione usus, sed ratione proprię naturę, quę nata est dirigere non nisi determinata ad directionem ab appetitu recto. In uirtutibus autem speculatiuis solus usus inuenitur pendens ab appetitu Ibid. H.

¶ Audacie obiectum quomodo sit malum, per se, an per accidens, q. 45. f. 90. col. 3. F.

B

Beatitudo an essentialiter sit actus intellectus, an uoluntatis, q. 3. ar. 4. f. 8. col. 3. K.

Licet simpliciter beatitudo sit dare quam accipere, in hominis tamen beatitudine, quia beatitudine indiget, substantia beatitudinis consistit in accipiendo, seu retinendo, & ex ipsa emanat erogatio consequens, q. 2. ar. 1. f. 5. col. 2. A.

Beatitudo constituit excellentiam, ac per hoc angeli appetendo beatitudinem, appetierunt excellentiam, quę est superbię obiectum, quęst. 1. ar. 2. col. 3. F.

Beatitudo nostra dependet a cognoscē Deo, quia sciētia Dei est causa rerum, q. 2. ar. 3. Ibid. H.

Cum dicitur q̄ beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, non est predicatio essentialis, sed causalis, q. 3. ar. 1. f. 8. col. 3. H.

An beatitudo animę resumptio corpore augeatur intēsiue, q. 4. ar. 5. ad 5. f. 13. col. 1. E.

Quomodo intelligatur beatitudo esse quietatiua omnium desiderij, q. 5. ar. 4. f. 17. col. 3. I.

Quomodo literę processus, qui degredi videtur a perfecta beatitudine simpliciter ad perfectam beatitudinem hominis teneat, q. 3. ar. 6. f. 10. col. 3. I.

¶ Beatus, An ab extrinseco tantum beatus sit impeccabilis, q. 4. ar. 4. f. 13. col. 1. B.

Beatus non potest peccare, non solum in sensu cōposito, & propter causam extrinsecam, id est, Deum perpetuo rectificatum uoluntatem beati, sed propter intrinsecam causam, ipsam scilicet uoluntatis naturam, approximato sibi per actuale uisionem tali obiecto, f. bonitate per essentiam, Ibid. A.

¶ Bonitas rei est duplex, f. spectans ad ipsam rei substantiam, & circumstans eam, q. 41. ar. 6. f. 87. col. 4. F.

Quobus

Da obus modis, & per accidens, differt bonitas obiecti a bonitate finis in actu voluntatis, scilicet quando finis pendet ex fine, & quando voluntas ex voluntate. q. 19. ar. 2. fol. 45. col. 4. H.

Bonitas finis, & eius quod est ad finem ut sic, est una, licet finis, & id quod est ad finem distinguatur. fol. 46. col. 1. B.

Bonitas ex fine ut specifica, distinguitur contra bonitatem ex circumstantia etiam finis. q. 18. ar. 4. fol. 41. col. 3. G.

Ad bonitatem voluntatis humanæ requiritur quod ordinetur ad summum bonum non apparenter, sed quod in veritate est summum confuso, vel distincte, naturaliter, vel supernaturaliter secundum statum personæ. q. 19. ar. 2. fol. 48. col. 2. A.

Bonitas eadem est qua est bonus actus abstracte conceptus, & actus in rerum natura positus, sicut eadem est humanitas qua homo abstracte conceptus est homo, & qua homo in rerum natura positus est homo, licet sit alius essendi modus, quia in rerum natura, & in abstractione. q. 20. ar. 1. fol. 49. col. 1. E.

Communis bonitas qua ad omnem actum virtutis pertinet existit, consistit in quatuor generalibus conditionibus, innumatis per quatuor virtutes cardinales, scilicet rectitudine, firmitate, moderatione, & discretione. q. 60. ar. 2. & fol. 13. col. 1. C. Virtus.

Bonitas rationis in qualibet virtute participat, dupliciter potest intelligi, primo in se ipsa ratione, veritas cuius pars capitur: secundo in ipsis participantibus. ut est pars capta. q. 20. ar. 2. fol. 51. col. 1. E.

Bonum apprehensum movet voluntatem effectivè, causando ipsum actum appetitus, & finaliter: quoniam ipse actus in appetitu causatus, tendit in bonum apprehensum ut finem. q. 20. ar. 4. fol. 55. col. 1. E.

Bonum difficile, & bonum absolute, egerè diversa potentia patet ex hoc, quod bonum difficile habet vñ repugnet concupiscentiæ. q. 23. ar. 7. fol. 56. col. 1. E.

Bonum effectivè causat amorem. q. 27. artic. 1. fol. 61. col. 4. K.

Esse de ratione boni aliquid ipso effluere, quoniam intelligatur. q. 1. ar. 4. fol. 3. col. 1. A. & sequenti.

Omne bonum vile est bonum bonitate morali, seu secundum se rationi consonans. q. 3. ar. 2. fol. 7. col. 4. H.

Bonum & malum moraliter sunt per se differentia actus voluntatis in genere moris. q. 19. ar. 1. fol. 45. col. 3. F.

An bonum & malum eodem modo sumantur in responsione cum dicitur, bonum & malum sunt per se differentia actus voluntatis, & in eius subiuncta ratione, nam bonum & malum per se ad voluntatem pertinent, sicut verum & falsum ad rationem. Ibidem.

Bonum & malum in operationibus sic attenditur secundum seipsas, ut nihil referat quod ad propriam bonitatem, vel malitiam qualitercumque hoc operas asficiatur ad ipsas. q. 60. ar. 2. fol. 12. col. 4. K. Virtus.

Brutum. Nulla arte fieri potest ut aliquod brutum eligat, quia ars non potest dare naturæ substantiam actus, sed modum: electio autem non significat modum actus, sed ipsum actum substantialem. q. 13. ar. 3. fol. 3. col. 2. E.

Ratio multorum qua in brutis videntur ex electione procedere. Ibidem.

Bruta non cognoscunt futura, quia non apprehendunt ipsa, ut gaerunt, vel non erunt, quod est proprie cognoscere futura. Cum enim tempus non aliter percipiatur sensu, nisi per immutationem, & futurum

non sit, nec fuerit, ac per hoc non immutetur, nec immutaverit sensum, futurum repugnat cognitioni sensui. q. 40. ar. 1. fol. 84. col. 3. K.

Spes & timor, & universales quilibet passio irascibilis in brutis est motus animalis appetitus secundum substantiam: quia est actus secundus electus ex cognitione, seu obiecto ab appetente causatus: sed est secundum quid naturalis, pro quanto natura supplet, non obiectum cognitum. Ibidem. col. 4. I.

Bruta percipere possunt præteritionem, & futuritionem, & possibile, vel impossibile, ut sunt differentia potentiarum. fol. 85. col. 2. E.

Quomodo concedi debeat animalia bruta movere se propter finem. q. 6. ar. 1. fol. 18. col. 2. A.

Charitatis obiectum negatur esse Deum cognitum, & dicitur esse ipsum Deum absolute, non quod possit diligere non cognitus: sed quia cognitio tenet se respectu istius habitus qui est charitas, non ex parte obiecti, sed subiecti. q. 67. ar. 6. fol. 141. col. 1. E.

Charitas viæ nunquam potest pervenire ad æqualitatem charitatis patriæ. q. 67. ar. 6. ad 3. fol. 142. col. 1. A.

Causæ sunt sibi invicem causæ. q. 67. artic. 3. fol. 140. col. 4. G.

Causa deficiens, & causa per accidens sunt idem subiecto, & distinctæ formaliter in uno sensu: & sunt idem subiecto & formaliter in alio sensu. q. 75. ar. 1. fol. 164. col. 1. D.

Hæc littera propositio, Esse causam directe alicuius actus non contingit nisi per hoc, quod proprium principium illius actus movet ad agendum, sic intelligitur, præsupposito quod actus sit alicuius principis principis ipsum executum, ad hoc quod aliquid huiusmodi, siue directum sit causa illius ultra illud principium non absolute, sed in quantum est causa executiva, oportet quod moveat principium illud exequens ad agendum. q. 80. ar. 1. fol. 175. col. 3. G.

Quia causalitas qua appetibile movet appetitum, non est, nec potest esse pure effectiva, sed est effectiva & finalis, connumerata est contra finalem a. S. Th. in 1. parte, & alibi: quia autem in veritate interuenit casualitas effectiva, ideo hic, & alibi quandoque exprimitur quod bonum apprehensum est actum, & appetitus est passivus. q. 22. ar. 3. fol. 55. col. 2. B.

Carmonialia absolute & simpliciter non poterunt post Christum sine peccato mortali servari. q. 103. ar. 4. fol. 154. col. 1. C.

Circumstantia temporis sacri aggravat peccatum, non tamen apponit speciem sacrilegij, nisi fiat in contemptum temporis sacri. q. 7. fol. 20. col. 3. G.

Circumstantia loci sacri, quamvis omnia peccata aggravet per accidens, illa tamen sola ad speciem sacrilegij trahit, quæ sanctitati loci directe opponitur, aut annexæ immunitati. Ibidem.

Circumstantia personæ non transfert in aliam speciem, nisi peccatum voto, vel status eius aduersetur. Ibidem. H.

Quid, id est, effectus, quando est præiudicium, & volitum, trahit in ipsius speciem. Ibidem.

Circumstantia, id est, conditiones obiecti, ut parvum, & magnum in re oblata, & quomodo, quamvis actus multum aggravent, in aliam tamen speciem actus non transferunt. Ibidem. K.

Cur manifeste dat aliam speciem. Ibidem.

Quoties non computatur inter circumstantias, quia circum-

circumstantiæ circa eundem sunt actum, numerus autem operationum non circumstat unam & eandem operationem, sed addit aliam, & aliam operationem. Ibidem. col. 4. G.

Circumstantiæ necessario cognoscenda a spiritali in dice, sunt transferentes in aliam speciem, & aggravantes in infinitum: addentes secundum se rationem peccati mortalis. Ibidem.

Sicut in naturalibus quædam accidentia sunt secundum se formæ: quædam autem solummodo conditiones præsuppositarum formarum, ita in moralibus, quædam circumstantiæ sunt secundum se bonitates, vel malitiae: quædam conditiones tantum præsuppositarum virtutis, vel malitiarum. Primæ faciunt actum bonum, vel malum, secundæ autem non. Itæ primæ sunt secundum se species quædam moralium, habentes propria obiecta, secundæ autem non. q. 18. ar. 10. fol. 44. col. 2. E.

Circumstantia quocumque facit actum de bono aut non bono malum, dat speciem. q. 18. ar. 10. & 11. Ibidem. col. 3. K.

Circumstantia quocumque respicit speciem, scilicet secundum se proprium ordinem rationis, dat speciem. Ibidem. col. 4. H.

Circumstantia ut sic, nunquam dat speciem, sed oportet eam transire in differentiam, seu conditionem obiecti. q. 72. ar. 9. fol. 155. col. 3. H.

Nulla circumstantia mutat speciem nisi habeat rationem alterius motus, ut finis, non ita quod sit aut apprehendatur ut finis præiacentis peccati, sed sufficit quod sit confinis. Ibidem. I.

Circumstantia specificas, eo ipso quod ingreditur latitudinem specificitatis, oportet obiectum ordinem intrare, & differentiam seu conditionem obiecti prænoscere formaliter & directe intentam. fol. 156. col. 1. E.

Circumstantia faciens actum de non malo malum, dat speciem. q. 72. ar. 9. fol. 156. col. 1. K. & q. 76. artic. 4. fol. 168. col. 2. C.

Conceptio. Quid de conceptione beate Virginis tenendum. q. 81. ar. 3. fol. 178. col. 2. E.

Cogitatio. Quomodo distinctio de cogitatione, ut est actio quædam, & ut est ad aliam actionem ordinata, sit ad propositum litterę, nolenti quod in quantum primo modo consideratur, de ipsa habeat iudicium superior ratio, in quantum vero secundo modo accipitur, ad inferiorem rationem pertineat. q. 15. ar. 4. fol. 35. col. 4. I.

Conclusio, & operatio sequuntur debiliorem partem, q. 62. ar. 1. fol. 126. col. 4. I. & quæst. 63. artic. 3. fol. 129. col. 4. G.

Concupiscentia inter passiones concupiscibilis, ut se tenet ex parte animę, est maxime sensibilis, absque corporali namque coniunctione experitur concupiscere magis sensibilibus quam amare, odire &c. & quia quod se tenet ex parte animę, est formale in passionibus, ideo de passionibus illis formaliter loquendo dicitur, quod concupiscentia est magis sensibilis. q. 25. ar. 2. ad 1. fol. 60. col. 1. A.

Concupiscentiam esse infinitam potest intelligi dupliciter, obiectivè, & subiectivè, sed ex parte obiecti, & ex parte actus. q. 30. ar. 4. fol. 68. col. 1. A.

Concupiscentia duplex, scilicet naturalis, & rationalis. Quæ absolute apprehensa delectant, naturaliter concupiscuntur, alia autem quæ rationatione apprehensa delectant, naturaliter concupiscuntur. q. 30. ar. 3. fol. 67. col. 4. G.

Concupiscentia naturalis non est infinita. q. 30. ar. 4. fol. 68. col. 1. A.

Concupiscentia rationalis obiectum & est finis, & habet totaliter rationem finis: concupiscentia vero naturalis obiectum, est finis, non tamen habet totaliter rationem finis, tum quia ordinatur ad alium finem inditum, scilicet naturam, quæstio. 30. artic. 4. ibidem. D.

Concupiscibilis obiectum comparari ad obiectum irascibile, ut commune ad proprium, & ad plura se extendere &c. non est ipsa se habere sicut universale, & particulare, sed sicut motus simpliciter, & motus ad obiectum. q. 25. ar. 1. fol. 50. col. 2. E.

Conscientia erroneæ de positionis sit non solum per oppositam rationem, aut veritatis dispositionem, sed etiam per exclusionem ab applicatione ad opus. q. 19. ar. 5. & 6. fol. 46. col. 3. F.

Consensus uterque, scilicet delectationem, & in actum secundum rem, quando sit secundum rationes temporales, est rationis inferioris, quando vero sit secundum rationes æternas, est rationis superioris: in hoc tamen est differentia, quod quando est rationis inferioris, est etiam superioris, scilicet negativè, sed non e converso, secundum appropriationem autem delectationis, iudicium, ac consensus unius, scilicet delectationis, ad inferiorem: alterius vero, scilicet actus, ad superiorem spectat. q. 74. ar. 7. fol. 162. col. 2. D.

Quomodo hæc duo sentiantur simul, quando incertum est, an secundum rationes divinas resistatur, vel non, nullum iudicium rationis habet rationem finalis sententia, & consensus in delectationem cogitationis pertinet ad rationem inferiorem. q. 15. ar. 4. fol. 35. col. 4. G.

Consilium significat inquisitionem completam, i. usque ad iudicium inclusivè. q. 14. ar. 1. fol. 33. col. 3. H.

Consilium licet absolute sit prius electione, & eius est, ordo tamen doctrinæ habet, ut prius de ipsa electione secundum se, & deinde de consilio eius causa tractetur, & hoc ut prius tractetur quid est, & deinde causa extincta illius, quæstio. 13. in princip. fol. 3. col. 3. I.

Consilij processus est simpliciter resolutivus: quia n. consilium finem & ad finem in materia agenda tantum, & propter agendam, & quomodo agendam a posterioribus secundum esse in priora considerat, resoluere simpliciter dicitur. q. 15. ar. 4. fol. 34. col. 3. F.

Consuetudinem legi derogantem non oportet ab actu illicito inchoare, si tamen ab illicitis tunc actibus inchoasset, ex quo invaluit, & iam consuetudinis vim habet, legi scriptę derogat. q. 97. ar. 3. fol. 210. col. 4. G.

Cordis varius motus ex apprehensione, & appetitu animali nascentis, corpus movet, & alterat secundum diversas qualitates: alteratum autem corpus variè etiam afficit imaginationem & appetitum, & variè disponitur ipsum corpus ex hoc ad sanitatem, & ad habilitatem hanc, vel illam. q. 17. ar. 7. ad 2. fol. 39. col. 2. A.

Dispositio requisita ad motum cordis, & membri pendendi, non est qualitas sequens passionem appetitus, mediante motu cordis, sed est qualitas naturalis soli naturę subiecta, per quam motus ille non voluntarius, sed naturalis est. q. 17. ar. 9. ibidem. col. 4. K.

Cor, & pudenda habent proprium motum naturalem, quia quodlibet eorum est quasi separatim animal, & quia

quia quodlibet eorum est principium, f. 40. col. 1. A
Credere. Licet qui cito credit, levis sit corde: non tamen qui cito credit Deo, levis est corde, q. 64. art. 4. fol. 132. col. 1. E
Continencia deficit a ratione uirtutis, q. 58. art. 3. ad 2. f. 118. col. 2. C
Contrarietas boni, & mali difficultum, spectat ad irascibilem, ut rotum hoc bonum arduum, uel malum arduum per se concurrat, sunt enim quædam boni & mali species, bonum difficile, & malum difficile, q. 23. art. 2. f. 56. col. 1. B
Contraria secundum se formaliter inuenta, in quocumque sunt gradu, contraria sunt, & incompassibilia in eodem, & alterum contra alterum pugnat, q. 52. art. 2. f. 105. col. 3. K
Eadem ratione non formaliter, sed uirtualiter, unum contrarium appetitur, & reliquum refutatur, q. 23. art. 4. f. 57. col. 1. C
Contumelia peccatum, licet perficiatur in ore ut communiter uidetur in usu: si contumelia tamen nomine intelligatur de honorationis peccatum, certum est, quod non consumatur in ore, quamuis multa in peccato horis de honoratio sit, quæst. 72. art. 7. folio 155. col. 2. A
Cupiditas est radix omnium malorum. Ad Duran. q. 84. art. 1. f. 82. col. 3. I

D

DAMNATVS quilibet descendit ad inferos cum armis suis, id est, cum aliqua mala uoluntate, in qua obstinatus perseverat, & non solum cum aetione ab ultimo fine uero, quæstio. 109. art. 8. f. 251. col. 3. F
Defectiva ut sit, quia penes maiorem elongationem a perfectione magis defectiva sunt, consequens est, quod maior defectus non sit a minore defectu ut a propria causa, sed ex ipsa elongatione interuenit, q. 22. art. 2. ad 1. f. 54. col. 4. K
In defectiuis, causa defectiua non est propria causa effectus defectiui quo ad defectum, sed ex hoc ipso, quod magis elongatus a perfectione, magis defectiuus est. Ibidem.
Quia mensura debet esse certissima, nihil prohibet quo ad nos, defectus mensurari penes accessum, ad aliquod posituum summe deficientis, sicut infirmitates maiores, & minores dicimus per accessum ad mortem, & similiter potest alia per accessum ad materiam primam, cum in rei ueritate illa per recessum a uita, & ista per recessum ab actu maiores uel minores sunt. Ibi. f. 55. col. 1. A
Defectus in uoluntate, unde uoluntas est causa deficientis, est idem subiecto, & formaliter causa per accidens ex parte causæ, quia est ipsa, & est idem subiecto tantum causæ per accidens ex parte effectus tantum, quia est idem subiecto uoluntati: & dat uoluntati esse causam deficientem; non dando causalitatem, sed deficientiam, q. 75. art. 1. folio 164. col. 2. C
Definitionis delectationis explanatio, q. 31. art. 1. fol. 68. col. 4. F
Delectatio quandoque exigit subiectum, obiectum, & tres actus, scilicet coniunctionis eorum, cognitionis tam obiecti quam coniunctionis, & immutationis appetitus, quæ est formalis delectatio, ibi.
Delectatio secundum se est tota simul, & absque tempore per accidens autem, scilicet ratione motus adiuncti,

aliqua est non tota simul, & in tempore, q. 31. art. 4. fol. 70. col. 1. E
Delectatio est solum passio concupiscibilis, & quare, q. 23. art. 4. f. 57. col. 4. F
Delectatio, & tristitia in uoluntate non sunt ueræ passionibus, q. 31. art. 4. f. 69. col. 4. K
Delectabile convenienter distinguitur in delectabile naturale, & rationale, seu in conueniens secundum naturam, & secundum apprehensionem, ubi ly, secundum, denotat causam conuenientiam ex parte subiecti, & non ex parte obiecti, quæst. 30. art. 3. fol. 67. col. 3. K
Delectatio est in ratione subiectiue tanquam in imperante, in appetitu autem tanquam in ciuiente, q. 74. art. 6. f. 62. col. 1. B
An operatio sit propria causa delectationis, ut constitutio in connaturale bonum, an indistincta, q. 32. art. 1. f. 71. col. 3. F
Delectationem sequi operationem, accidit ei in quantum est passio, non enim omnis passio sequitur sic operationem, q. 22. art. 3. f. 55. col. 3. I
Quomodo saluetur ueritas literæ dicentis, quod delectatio causatur ex hoc, quod appetitus requiescit in bono adepti, cum apud sanctos delectatio sit quies appetitus, q. 4. art. 1. f. 11. col. 3. F
Relatio conuenientie, uel disconuenientie in actu exercito, concurrat ad causandam delectationem, uel tristitiam ut tanto agendi, q. 32. art. 1. f. 72. col. 1. C
Delectatio & operatio consequens, eadem numero bonitate morali bonæ sunt, ac per hoc optimam operationem sequens delectatio optima est non minore bonitate, & non magis nec minus bona moraliter, q. 34. art. 3. f. 76. col. 1. E
Delectationis bonitas est causa bonitatis, in operatione causalitate seu redundantia analogia, in qua saluatur identitas numeralis, in causa, & causato, q. 34. art. 4. f. 76. col. 3. K
Delectationes, propriæ in individuo sunt duplices, quædam consonant nature individuali, & quædam estimationi seu consuetudini ex estimatione primæ spectant ad concupiscentias naturales, alteræ ad rationales, q. 30. art. 3. f. 67. col. 4. F
Delectationes, & concupiscentiæ naturales dicuntur, quæcunque sunt, non per æstimare aliquid, q. 31. art. 3. f. 70. col. 3. K
Delectationes tactus esse ad quas ordinantur concupiscentiæ naturales tripliciter potest intelligi, q. 31. Ibidem. I
Delectationes ab appetitu intellectiui appetuntur propter operationes, & contrario appetitus sensitiuus tendit in operationes propter delectationes, q. 4. art. 2. f. 12. col. 1. C
Quomodo stent hæc simul, Delectatio propter se, & non propter aliud appetitur, si ly propter dicat causam finalem, & delectationes sunt propter operationes, q. 4. art. 2. f. 11. col. 3. K
Delectari in aliquo propter se formaliter, distinguitur in litera, non contra delectari propter se finaliter quomodolibet, sed finaliter ultimatè, q. 70. fol. 145. col. 3. I
Delectatio motuosa coniugati de actu matrimonii coniugato, non est peccatum mortale, q. 74. art. 7. f. 162. col. 4. H
Deliberatio, An per subtractionem deliberationis soluat species actus moralis, q. 88. art. 6. fol. 194. col. 2. A
Non

Non quàm citius potest deliberat, qui inter deliberandum ad aliud diuertit, ac per hoc qui ad aliud aspiciunt, non quàm cito potest de seipso deliberat, & sic est reus omissionis præcepti diuertendo, non quàm cito potest deliberando, q. 89. art. 6. f. 196. col. 4. I
Denominatum extrinsecum nihil formale addit super denominatum formale, q. 20. art. 4. fol. 51. col. 3. K
Deriuatio. Actus.
Desiderium. Intellectum humanum non cognita prima causa nisi an est, habere naturale desiderium ad cognoscendam primam causam quid est, quomodo intelligatur, q. 3. art. 8. f. 11. col. 1. E
Desperatio ex parte obiecti est prior timore, & illius caritatis uero ex parte modi attingendi obiectum est desperationis causa, q. 45. art. 2. fol. 91. col. 1. B
Dialectica. Tam dialectica quam demonstratiua docens est una, sed in usu est differentia, quia dialectica etiam utens est una, demonstratiua uero multiplex, q. 57. art. 2. f. 117. col. 2. E
Dispensationi rectoris subiacet defectus in persona uel casu, q. 97. art. 4. f. 211. col. 1. E
Secunda consuetudine, ex hoc ipso quod aliquis constitutus est rector multitudinis, commissa quoque est sibi auctoritas dispensandi in lege superioris, scilicet quo ad leuia, quo ad frequentia, & quo ad propria. Ibidem. col. 2. B
Dispersa inferius esse unita superius uerum est ceteris paribus, q. 23. art. 4. f. 57. col. 3. F
Dispositio. Hæc uerba literæ, in omni inordinata dispositione specifica sumitur ex parte causæ extrinsecæ, uel intrinsecæ, effectiue, uel formalis, de intrinsecæ uel quasi intrinsecæ causæ propria uerificatur, non materiali ut sit: quoniam nullas ponitur in esse per materiam, sed ex qua ponitur in esse quæ est ut formalis, & actiua, & non solum materia rationem habens diuersimode, q. 82. art. 2. folio 180. col. 1. B
Distinctiua specificæ per se sunt diuersificatiua rationis formalis eius quod distinguitur, q. 72. art. 2. fol. 152. col. 1. D
Doctrina tanto certior est, quanto uniuersalior, & remotior ab opinionibus, q. 67. art. 2. f. 139. col. 4. K
Dona sunt necessaria, & a uirtutibus distincta. Ad Scotum, q. 68. art. 1. f. 142. col. 1. C
Dona spectantia ad intellectum non distinguuntur penes speculatiuum & practicum. Ad auctorem, q. 68. art. 4. f. 143. col. 4. H
Dona omnia licet se habeant ut exsequentia in ordine ad instinctum in Spiritu sancti, sicut morales uirtutes in ordine ad rationem, tamen comparantur tamen dona inter se, aliqua dicuntur dirigentia, & aliqua exsequentia, q. 69. f. 145. col. 3. H
E
EHRIVS. In ebrio esse duo peccata, scilicet ebrietatem, & peccatum sequens, intelligendum est secundum subiectam materiam, id est, secundum se duo peccata, non quod in hoc retineant dualitatem, sed alterum transit in circumstantiam primi, q. 76. art. 4. fol. 168. col. 1. B
Electio non conuenit brutis animalibus, quia cum appetitus electiuus sit liber ad eligendum, & non eligendum, & ad hoc uel illud eligendum, appetitus sensituius est ad utrumque naturaliter determinatus, q. 13. art. 2. f. 32. col. 1. & 2

Electio quæ est actus interior uoluntatis, in electionibus prelati, uel principis, est electio nominationis talis personæ &c. quia electio est eorum, quæ sunt in potestate eligentis, q. 13. art. 4. f. 32. col. 3. K
Electio semper est quo ad specificationem, & exercitium actus libera, simplex autem actus uoluntatis non est, uniuersaliter quo ad specificationem actus liber, q. 13. art. 6. f. 33. col. 2. A
Supposito quod uoluntas uelit eligere, duobus aequalibus propositis secundum aliquam conditionem uoluntas non arceatur ad neutralitatem, sed potest ad considerandum aliquam eminentiam in altero mouere, & iouenta, uel appositæ, eligere alterum, q. 13. art. 6. ad 3. Ibidem. E
Electio licet sit partis superioris ut principaliter eligens, est tamen partium obsequentium, ut exsequentium, q. 56. art. 4. f. 113. col. 3. F
Electio includit intentionem finis, quoniam electio est eorum quæ sunt ad finem, propter finem, q. 58. art. 4. & 5. f. 119. col. 3. K. col. 4. 1. 7. Intentio
Esse ens in ratione contingit dupliciter, q. 8. art. 1. fol. 22. col. 3. F
Esse immateriale rerum licet sit earum esse secundum quid, est tamen in se, & in ordine uniuersi esse simpliciter, & nobilior, q. 66. art. 4. f. 137. col. 2. B
Ætatis defectus excusans a mortali, multo magis excusat a ueniali, q. 89. art. 6. f. 196. col. 3. G
Euangelium dicitur tempore Apostolorum secundum ueritatem in uniuerso orbe prædicatum secundum reputationem, de orbe enim secundum notitiam habitato hoc, & similia intelliguntur, q. 106. folio 140. col. 1. B
Euentus eode eode uocabulum ad effectum per se, & per accidens significat id quod quomodolibet ex actione prouenit, q. 20. art. 5. f. 51. col. 1. A
Euentus quicunque sequens, siue per se, siue per accidens, siue frequenter, siue raro, modo sit præuisus, & uolitus, siue directe siue indirecte addit ad bonitatem, uel malitiam actus, quia hoc spectat ad uoluntatem magis deordinatam in malis, & magis affectam in bonis. Ibidem. E
Exclusio non fit a concomitantibus, & præsuppositis, q. 22. art. 3. f. 55. col. 2. E. & fol. 182. col. 1. E
Excommunicatus. Sciens sortem sibi notum esse nominatum excommunicatum, & tamen communicans cum eo in diuinis ex hoc quod non actualiter sibi occurrat, hunc esse excommunicatum, excusatur a mortali, quæst. 6. art. 8. fol. 20. col. 1. E. Ignotantia.
Extasis. Pluries accidentia contingentia patiens extasim, & huiusmodi causantur ex sua apprehensione originaliter, quamuis forte consuetudo mutata in naturam, etiam inuitos postmodum afficiat, q. 17. art. 7. ad 2. f. 39. col. 1. B. ver. Cordis
Extremo non solum extremum, sed medium opponitur, q. 22. art. 1. f. 54. col. 2. E
F
FIDES, & spes acquisitæ tam respectu naturalium, quam supernaturalium, non sunt uirtutes, quia non sunt obiectis proportionatæ, q. 62. art. 3. folio 127. col. 4. G
Fidei uirtutis subiectum est intellectus a uoluntate bene motus, spei autem subiectum est uoluntas affecta meritis. Ad Scotum, q. 63. art. 4. f. 135. col. 1. C
Fidei obiectum esse non uisum, uel non apparentem intelligitur

teligitur de obiecto non ex parte rei, sed ex parte nostri: & in hoc sensu solet etiam obiectum fidei dici imperfectum, q. 67. ar. 5. ad 3. f. 141. col. 4. I.

Fides infusa licet in quantum uirtus non possit esse sine charitate, fides tamen in quantum fides, potest esse sine illa, quia potest habere sine illa opus suum: secus autem est de prudentia, q. 66. artic. 4. f. 136. col. 3. G.

Fides, opinio, & scientia de eodem sunt incommpossibiles in eodem, q. 69. ar. 3. f. 140. col. 4. H.

Fides dicitur imperfecta ex parte subiecti, quia constituit subiectum absolute in esse imperfecto, seu exigit subiectum absolute, & priuatiue imperfectum, ibidem col. 3. G.

Fides ex parte nostri est in medio, non autem secundum se, quia secundum se est de Deo, cuius non sunt extremata ex parte nostri est de Deo per modum compositionis & diuisionis, q. 64. ar. 4. f. 132. col. 1. E.

Certitudo scientie nemo scit se habere fidem ex actu fidei, certitudinem autem fidei quilibet scit certo se habere donum infusum fidei, q. 112. artic. 5. fol. 128. col. 3. I.

Fides & spes euacuatur in patria ratione superfluitatis & incommpossibilitatis. Spei siquidem habitus euacuatur ex successione oppositae formae, scilicet luminis glorie per modum habitus, & ex efficacia oppositi actus, scilicet de Deum non per modum transeuntis, & ex efficacia oppositi actus, scilicet habere Deum, & ex incommpossibili statu suppositi, q. 67. artic. 3. fol. 141. col. 2. D.

Finis. An res sit finis secundum quod est in intentione, an secundum quod est in rerum natura, q. 1. ar. 1. ad 1. fol. 1. col. 3. K.

An cum dicitur quod actus uoluntatis non potest esse ultimus finis, si sermo de fine ultimo ut res dicitur finis, uel ut ad eum rei dicitur finis, q. 1. ar. 1. ad 2. f. 2. col. 1. D.

Quid intersit inter apprehendere finem, & apprehendere rationem finis, q. 1. ar. 2. ibi. col. 2. E. & q. 6. ar. 2. fo. 18. col. 3. F.

Finis tripliciter consideratur, & triplici actu uoluntas fertur in finem ut sic, scilicet uolitione, fruitione, & intentione, q. 12. ar. 1. f. 30. col. 2. C.

Finis est obiectum formale omnis actus uoluntatis, q. 18. ar. 6. f. 42. col. 2. D.

Finis adiunctus rebus ad actum interiore, non est circumstantia, sed ad substantiam actus specificatiue concurrat: rebus autem ad actum exteriorem, habet rationem circumstantiae, q. 18. ar. 4. f. 41. col. 3. F.

Finis ut finis licet adiunctus, quia est circumstantia actus exterioris moralis, & finis ut finis est obiectum uoluntatis: ideo uoluntas ex fine siue circumstante, siue specificante, media uoluntate ad exteriorem actum pertinet, q. 20. ar. 2. f. 50. col. 1. D.

Fomes est inclinatio partis sensitiue exeuntis a rationis ordine, q. 91. ar. 5. f. 199. col. 4. F.

Formae perfectio & augmentum aut oritur ex ipsa natura specifica formae, aut ex participatione eius in subiecto, ita quod utraque perfectio, & utrumque augmentum ubi inuenitur, commune est formae & subiecto ut habet formam: differentia autem est in causa originis, q. 52. ar. 1. f. 103. col. 4. F.

Formarum quaedam habent suam differentiam sine ordine ad aliquod extraneum, quaedam uero habent suas differentias cum ordine ad aliquod extraneum,

ita quod non sunt absolubiles ab illo extraneo. fol. 104. col. 1. E.

Licet in utroque specificans ut sic, consistat in indiuisibili, nec habeat latitudinem & prope eam est utriusque: specificum nihil potest addi, aut subtrahi quin uariet species. habentibus tamen differentiam mendicantem ab extraneo specificante, ex hoc ipso respectu conuenienti formae secundum suam naturam specificam sumptam, annexus est motus accessus ad illud maior & minor, secundum quem huiusmodi formae secundum se dicuntur augeri, uel minui. Talis autem accessus non potest poni in aliis formis: quoniam nihil extra respiciunt specificas cui diuisibilis hic accessus annecti possit. f. 104. col. 2. D.

Formae quaedam ut respiciunt subiectum, non recipiunt magis & minus seu non habent latitudinem, uel quia forma indiuisibiliter & specificatiue se habet ad subiectum, uel quia de ratione formae est indiuisibilitas, non in partes quantitativas, sed in plura quorum aliquo adiuncto, uel adempto perfectior, uel minus perfecta sit: ibidem, E. & sequenti.

Quantitates continuas quo ad hoc propter earum propinquitatem ad substantiam, & naturales potestates, quae consequuntur immutabiliter substantias, computantur in litera cum formis specificantibus. ibi. col. 4. F.

In formis, si sit intentio, intelligitur per additionem, hoc non potest esse nisi si uel ex parte ipsius formae, uel ex parte subiecti, f. 105. col. 1. A.

Formae accidentales incommensurabiles, & remissibiles, quia non distinguuntur nisi aut formaliter, aut materialiter, & distinctio specifica ex forma est, materialis autem ex subiecto: ideo litera per hanc distinctionem in formis, si intentio intelligitur per additionem, hoc non potest esse, nisi uel ex parte ipsius formae, uel ex parte subiecti, non intendit aliam quam consuetam, scilicet aut additio est specificae differentis, aut numeraliter. Nec datur alius modus, quoniam additio gradus ad gradum, intelligitur gradus numeraliter distincti, ideo dicta distinctio est sufficiens, ibi. C.

Formarum intensiorem non fieri per additionem gradus ad gradum, seu magis ad minus, uel formae ad formam in eadem specie, de additione formaliter loquendo, bene & efficaciter in litera ostenditur. ibi.

Tribus modis tamen potest quis imaginari additionem gradus ad gradum in qualitatibus. Primo, ut gradus aliquis praexistens secundum rem in actu aliquo ad iungatur formae existenti in aliquo gradu, non in summo. Secundo ut gradus aliquis praexistens non secundum rem, sed secundum intellectum & potentiam actiuam, de foris apponatur formae non in summo. Terrio, ut gradus aliquis praexistens in potentia subiecti educatur de eius potentia & addatur praexistenti. Sed primus modus est impossibilis, in secundo autem & tercio additionis ratio non uere seruatur, ibi. D.

Formae propriae intenduntur & remittuntur tamen secundum habitudinem ad subiectum, q. 52. ar. 2. f. 105. col. 3. F.

Ista maxima, in quocumque actu potest forma aliqua, potest quilibet eiusdem speciei, licet non aequi perfectae, non est nisi in formis simplicibus. secundum essentiam, & potestates, q. 54. ar. 4. f. 109. col. 4. F.

Fruitionis uocabulum apud Thomistas, & Scotistas requiritur, apud primos siquidem significat formaliter delectationem, amorem autem connotatiue, & causaliter, apud alios uero significat

gnificat formaliter amorem amicitiae, q. 11. artic. 1. fol. 29. col. 1. B.

Futurum. Aliud est dicere, a, est futurum, & a, erit, quoniam cum ueritate primi stat falsitas secundi, q. 40. ar. 3. fol. 85. col. 2. B.

G

Ratio tam Dei quam hominis ponit aliquid in grato, licet differenter, q. 110. ar. 1. f. 253. col. 2. D.

Gratia, cum homo perdit eam, non annihilatur, quia, cum non sit res subsistens, nec sit, nec corrumpitur, nec creatur, nec annihilatur, sed secundum eam homo creatur in tali esse. Dicitur autem creati, quia non educitur de potentia subiecti, nec datur ex meritis, q. 100. ar. 1. ibidem. E. & q. 112. ar. 1. fol. 257. col. 2. E.

An gratia sit idem quod uirtus, q. 110. artic. 3. fol. 254. col. 2. A.

An gratia sit in essentia animae sicut in subiecto, q. 110. ar. 4. ibi. col. 3. K.

An differentia inter gratiam operantem & cooperantem pro gratuita Dei motione sumptam, in litera posita, sit conueniens, q. 11. ar. 1. f. 235. col. 3. I.

Gratia cooperans dicitur tam confirmans uoluntatem ad exterius opus facultatemque exterioris operis prebens, quam ut est principium interioris operis meritorij secundum habituale donum tam datum facultati liberi arbitrii ad utendum cum uale. Gratia autem operans dicitur tam gratuita Dei motio ad actum interiore meritorium, qui non procedit ex habitu, uel actu altero meritorio, quam gratuita ipsa habitualis ut datur esse. f. 256. col. 1. E.

An actus idem interior possit esse a gratia operante, & cooperante. ibi. col. 1. B.

An gratiae donum habituale exigit in subiecto preparationem, q. 111. ar. 1. f. 257. col. 3. K.

Effectus diuinae dilectionis in nobis qui per peccatum tollitur, est gratia, quia homo sit dignus uita aeterna. Cum enim omne peccatum mortale includat in se contrarietatem ad charitatem, quia est transgressio illius praeccepti charitatis negatiui, scilicet Nihil est praestandum amicitiae diuinae, ideo omne peccatum mortale priuans rectitudine naturali, priuat etiam rectitudine gratiae, q. 113. ar. 2. f. 259. col. 2. E.

Gratia, & culpa licet absolute, & respectu hominis lapsi non sint opposita immediata, respectu tamen hominis lapsi sunt opposita immediata ex habitudine extemorem ad tale obiectum, quia homo lapsus se habet ad haec ut ad priuationem & habitum, q. 113. ar. 2. ad 1. ibi. col. 4. H.

An gratia gratum faciens ita exigit ad iustificationem impij, quod impossibile sit per quamecunque potentiam aliter iustificari impium, q. 113. ar. 1. ibi. K.

An gratia & culpa sint formaliter opposita priuatiue, sicut tenebra & lumen, q. 113. ar. 4. f. 261. col. 2. A.

An in litera bene probetur, quod dispositio liberi arbitrii sequitur gratiam in fusionem, quia dispositio subiecti sequitur dispositionem agentis per quam etiam ipsum subiectum disponitur, q. 113. ar. 8. ad 2. f. 263. col. 3. I.

An anima sit naturaliter capax gratiae, q. 115. artic. 10. fol. 264. col. 1. D.

Gratiam non esse super naturalem potentiam impij, sicut uita supra potentiam in corpore mortuo, quo modo intelligatur. ibi. E.

Cur non sit simile de illuminatione caeci, & iustificati-

catione impij. ibi. col. 2. A.

An gratiae augmentum sit supra quantitatem, & non supra uirtutem praexistens gratiae, q. 14. ar. 8. f. 26. col. 4. G.

Bonum gratiae unius est melius quam bonum naturae totius uniuersi, q. 113. ar. 9. f. 263. col. 4. K.

H

Habitus est dispositio qua bene, uel male disponitur dispositum secundum se, uel ad alterum. q. 49. ar. 1. f. 96. col. 4. I.

Habitus sumitur dupliciter, primo proprie, & sic non inuenitur extra animam rationalem: secundo communiter pro habituali dispositione siue ad naturam, siue ad opus in pluribus consistentem, & sic inuenitur etiam in inanimatis, q. 49. ar. 4. f. 99. col. 2. C.

Habitus est inclinare ad propria & adaequata obiecta sed hoc conuenire non potest habitui in appetitu, quia hoc conuenit ipsi appetitui: quoniam eius officium, immodum natura est inclinatio ad obiectum proprium, nihil enim aliud est appetitus quam inclinatio. In appetitu tamen ponere habitum propter inclinationem ad propria, & specialia obiecta sub eodem obiecto contenta, inclinante ad illa, praeter facilius & necessarium est. q. 51. ar. 1. f. 102. col. 1. E.

Habitus, licet primo sint qualitates bene, uel male disponentes animam, secundo tamen etiam disponentes sic corpus, habitus nomen obinuerunt, q. 50. ar. 1. f. 99. col. 3. F. G.

Vbi non inuenitur consuetudo, aut aliquid maius, ibi non inuenitur proprie habitus. ibi. F.

In membris corporeis, & parte vegetatiua, & animalibus brutis, pro quanto sunt rationis imperio obediencia, habitus sunt secundario. ibi. K.

Habitus in intellectu est simpliciter necessarius, in uoluntate uero solum ad bene esse, q. 50. ar. 5. fol. 101. col. 1. E. & q. 51. ar. 1. ibi. col. 4. I.

Habitus quidam fluit naturaliter in intellectu praesentibus ab extra terminis principiorum, in uoluntate autem non, sed solum promptitudo ipsius ad principia, scilicet bonum prosequendum, & malum fugiendum, & huiusmodi inest a natura, q. 51. ar. 1. f. 102. col. 1. E.

Habitus determinat potentiam non ad producendum actum talis speciei, sed ad hoc ut ipsa habitu perfecta, sit proprium principium perfecti operis, in quo sua consummatur perfectio, q. 49. ar. 3. fol. 98. col. 4. K.

Habitus est causa actiua per se substantiae, & modi actus triplicis, scilicet perfectiōis, determinationis in esse naturae, & determinationis in esse morali, quamuis facilitatem ex parte operantis tantum praebere uideatur. ibi. col. 1. A.

Habitus perficiens potentiam, ut eius propria perfectio, secundum id quod habet de actu, perficit & complet actiuitatem potentiae: secundum id autem quod est in potentia, appropriat potentiam ad susceptionem ultimae perfectionis, id est, operationis perfectae. ibi. col. 2.

Habitus & potentia concurrunt ad effectiue causandum actum non sicut cause partiales & uocatae, neque sicut intentum & remissum, sed sicut imperfectum differt a seipso perfecto. ibi. col. 3. F.

Habitus, quia & habitus & formae sunt, utraque fortiter possunt distinctum, scilicet propria formarum, & propria habitui, & hoc intendit litera. q. 4. ar. 1. & non

& non quod cum dispositione harum stet in dispositio horum. fol. 107. col. 4. K
Idem habitus potest transire de bono in malum, aut econuerso: sed quod idem sit bonus & malus est impossibile. q. 54. ar. 3. fol. 108. col. 1. D
Idem numero habitus in se immutatus non potest fieri de non virtute virtus. q. 55. ar. 1. fol. 110. col. 2. A
Habitus moralis habet rationem virtutis humanæ in quantum rationi conformatur, non conformitate super additæ relationis, sed conformitate essentiali. q. 58. ar. 2. fol. 117. col. 4. K
Habitus proprius alicuius operis non est virtus, si non sit in consummativa potentia operis. q. 58. ar. 3. ad 2. fol. 118. col. 2. C
Habituum quorundam perficere, non se extendit ad unum ipso habitu, id est, quidam habitus sunt perfectiui & inclinatiui potestatum absolutæ in ordine ad sua opera, sed non perficiunt easdem potentias ut stant sub voluntate vrentis, & isti sunt artes & scientiæ. Quidam vero perficiunt & inclinant potentias solum absolute, sed etiam ut viles siue imperatiue, siue executiue, & hi sunt virtutes morales, quæ ex propria ratione inclinant voluntatem ad rectum sui vsum. q. 56. ar. 3. fol. 112. col. 4. F
Habitus datus solum facultatem bene operandi, dat bonitatem operationis in potentia. Habitus autem datus etiam rectum vsum eius, dat bonitatem operationis in actu, quia vsum constituit operationem in actu, quia est applicatio potentia ad ipsam. Ibidem. K
Per mihi & tibi, id est, in me & extra me, variatur ratio formalis & generica habitus. q. 61. ar. 5. ad 1. fol. 126. col. 1. E
Habitus per se infusi sunt, qui sola infusione haberi possunt. Illi autem qui possunt ex nostris actibus, aut natura acquiri, sunt per accidens infusi, accidunt enim eis infundi. q. 51. ar. 4. fol. 103. column. 2. B. & q. 63. ar. 4. fol. 130. col. 1. B
Habitus infusi, ex uno actu contrario corrumpuntur, non autem acquisiti. q. 67. ar. 3. fol. 141. col. 3. G
Homicidium quantum ad malitiam actus exterioris secundum se, & quantum ad actum intentionis, est grauius peccatum fornicatione. q. 73. ar. 8. fol. 159. col. 2. B
Homo. An homo in statu innocentie potest peccare venialiter absque peccato mortali. q. 89. ar. 3. fol. 195. col. 2. A
Hæc litera verba, Primum quod homini occurrit cogitandum cum inceperit habere vsum rationis, est deliberare de seipso, intelligitur non solum de debito, sed de facto, & de seipso quodammodo ut fine, & quodammodo ut ad finem. q. 89. ar. 6. fol. 196. col. 3. H
Bonus homo est bonus civis, sed non econuerso. q. 92. ar. 1. fol. 200. col. 3. K. Omnis
Homo in nullo statu potest ex solis naturalibus ueri aliquod super naturale cognoscere. q. 109. ar. 1. fol. 245. col. 4. H. Intellectus.
An per hominem in statu naturæ integræ intelligat author hominem præcise in naturalibus, secluso omni gratuito dono, & omni peccato prius: an hominem habentem donum iustitiæ originalis. q. 109. ar. 2. 3. & 4. fol. 246. col. 1. D
An author intendat quod homo in statu naturæ corruptæ non possit moraliter bonum ex proprijs naturalibus facere. q. 109. ar. 2. fol. 246. col. 4. G
Et quid tenendum sit de hæc questione, si An homo in

statu isto possit per sua naturalia facere actum moraliter bonum. Ibidem. K
An homo possit diligere Deum super omnia ex solis naturalibus siue gratia. q. 109. ar. 3. fol. 247. col. 3. H
Licet homo in statu naturæ corruptæ, quantum est ex sufficientia sua, possit ex puris naturalibus diligere Deum super omnia referibilia in ipsum, non tamen potest diligere Deum super omnia sua simpliciter quia non potest non peccare, ac per hoc non potest non ponere impedimentum dilectioni Dei super omnia, sicut potest in statu naturæ corruptæ. Ibidem. col. 4. K
Homini est naturale opus diligere Deum super omnia, si naturale sumatur pro eo quod est secundum naturam, non autem si sumatur pro eo quod fuit ex natura. fol. 248. col. 1. D
Cum queritur, an homo sine gratia per sua naturalia, legis præcepta implere possit, sermo est de omnibus præceptis diuinæ legis siue nouæ, siue veteris. q. 109. ar. 4. Ibidem. col. 2. B
An homo in statu naturæ integræ possit omnia diuina mandata implere, quantum ad substantiam operum, q. 109. ar. 4. fol. 248. col. 2. B
An homo possit se ad Dei gratiam per seipsum præparare. q. 109. ar. 6. fol. 249. col. 2. A
Et propositio quæ probatur, scilicet, solius primi agentis est præparare ad ultimum finem, est uerissima formaliter intellecta detententia in illum: quoniam nulla materia, nullum disponens, nullum adiuuans tendit in illum finem, nisi ex primi agentis motione, cui conuenit primo tendere in illum. Ibidem. B
Ista authoritas Io. 16. Sine me nihil potestis facere, non est limitanda ad communem influxum tantum, sed est vniuersaliter ut sonat intelligenda, & proportionaliter distribuenda. q. 109. ar. 6. ad 2. Ibidem. column. 4. H
An homo in statu naturæ integræ potuerit uitare omnia peccata ex suis naturalibus. q. 109. ar. 8. fol. 250. col. 3. F
An homo in peccato mortali existens, antequam reparetur per gratiam iustificatam, possit deum manere absque peccato mortali. Ibidem. I
Homo existens in peccato mortali, & non se disponens ad gratiam ex hac suppositione, quod velit permanere in tali statu, necesse habet peccare mortaliter, & impossibile est ei non peccare mortaliter. Ad Scotum, quæstio. 109. articulus. 8. ad 1. fol. 252. column. 2. B
Homo per solum donum gratiæ non potest operari bona operanda, & uitare mala uitanda, sed ad hoc eget speciali auxilio Dei ultra gratiam, quia gratia non dat quicquid opus est ad hæc duo. q. 109. ar. 9. Ibidem. col. 3. I
Quomodo fient hæc duo simul, Homo habet donum gratiæ quo potest perseverare, & Homo non potest ex sola gratia perseverare. q. 109. ar. 10. Ibidem. column. 4. I
Humana natura solum in hac iacet miseria, ut malum habeat ut in pluribus, & bonum ut in paucioribus. Cuius exorbitantiæ causa est dualitas naturarum sub ordinatarum in homine, quantum una contrariatur alteri. q. 71. ar. 2. fol. 149. col. 1. C

I
Idem in quantum idem inconuenit multiplicari, & non multiplicari sed in quantum aliquomodo differat

ser ens est a seipso, potest multiplicari, & non multiplicari. q. 113. articulus. 6. ad 2. fol. 262. columna tertia. F
Idem realiter & conuertibiliter, impossibile est separari, sed quæ sunt idem realiter, & non conuertibiliter, possunt separari ex parte qua non est conuertibilitas. Ibidem.
Ignis cessante motu cæli non posset comburere stipulam, quia secundus motor a primo dependet. quæstio. 109. ar. 1. fol. 245. col. 3. F
Ignorantia duplex. Vna priuans usum rationis, altera priuans sola scientia eius quod scire tenetur. Et hæc est duplex, scilicet, iuris, & facti, quæstione 76. articulus. 4. fol. 167. col. 3. G
Ignorantia ex parte rei scitæ, est secundum triplicem scientiam triplicem. quæstio. 67. articulus. 4. ad 1. fol. 168. column. 2. E
Sufficienter enumerantur duæ tantum ignorantie eius quod quis scire tenetur, scilicet, affectata ut liberius peccet, & per negligentiam. q. 76. ar. 2. fol. 166. col. 2. A
Ignorantia ex parte rei ignoratæ tantum, id est, non ex parte ignorantis, id est, non culpabilis, excusat totaliter ab inuoluntario id quod est effectus proprius ignorantie, siue det operam rei licitæ, siue illicitæ. fol. 167. col. 1. B
Ignorantia casualis per accidens actum ut remotio prohibentis, de se, id est, de sua propria ratione, sibi uendicat quod actus ille sit inuoluntarius. Ignorantia siquidem ut remotio prohibentis, est causa non per se, sed per accidens inuoluntarij: ignorantia autem ut absentia scientiæ, est causa per se inuoluntarij. q. 76. ar. 31. fol. 166. col. 3. I
Ignorantia est causa per accidens peccati. Non ens enim non est causa per se entis, & ponitur causa ut remouens prohibens, seu remotio prohibentis, quæstione 76. articulus. primo, fol. 165. column. 3. K
Quomodo intelligenda sint hæc litera uerba, In quantum remanet in ignorante de voluntario, in tantum remanet de intentione peccati, & secundum hoc non erit per accidens peccatum. q. 76. ar. 3. fol. 167. col. 2. B
Ignorantia tollentem totaliter vsum rationis excusare a toto, est verum per se loquendo, sed per accidens contingit non excusari: cum enim ignorantie tali coniungitur quod est uoluntaria culpabiliter, tunc ratione istius accidentis non excusatur a toto. q. 76. ar. 4. fol. 168. col. 1. I
Ignorantia semper excusatur a toto inuoluntario ut sit. sit quando dicitur, quod aliquando excusatur a toto, sed non a toto, intelligitur de ipso in quantum habet rationem uoluntarij, quæstio. 76. ar. 3. fol. 167. column. 1. D
Ignorantia concomitans, seu quæ non est causa actus peccati, quia non causatur inuoluntarium actum, ideo non excusatur a per se spectantibus ad actum illum. Cum quo tamen stat, quod excusatur ab omnino per accidens, quia nullus sit ex illa ignorantia in eo actus uolendi illa. Ibidem. fol. 166. columna. 4. K
Ignorantia non est secundum se peccatum, quia omne secundum se uitium morale opponitur secundum se alicui uirtuti morali: ignorantia autem non op-

ponitur alicui uirtuti morali, sed scientiæ. Et quia non est secundum se peccatum, oportuit respondendo dicere secundum quid est peccatum, & dictum est secundum negligentiam. q. 76. ar. 1. fol. eodem col. 1. B
Cum inter ignorantiam male electionis, & ignorantiam iuris differentia sit, quod ignorantia electionis consistit in ipsa uoluntaria actuali in consideratione ignorantia uero iuris in uoluntaria habituali priuatione scientiæ, quancumque aliquis ex actuali obliuione eius quod scit, & habitualiter meminuit, operatur, neutram ignorantiam incurrit: quoniam omnium reminisci supra hominis est facultatem. quæstio. 6. ar. 8. fol. 20. col. 1. C. Quer. Excommunicatus.
Peccata quæ sunt secundum se mala, & sunt ex ignorantia iuris, sunt eiusdem speciei, cuius essentia fierent a sciente, quia sunt uoluntarij in seipsis per se, & directe, non solum materialiter, sed formaliter secundum conuersionem ad obiectum: quamuis secundum contrarietatem ad uirtutem indirecte & per accidens sunt uoluntarij, quæstio. 76. articulus. 4. fol. 167. col. 3. H
Peccata quæ sunt ex culpabili propter negligentiam ignorantia facti, non sunt eiusdem speciei cuius essentia facta a sciente, sed spectant ad species peccatorum directe uoluntarij: quia plus requiritur ad rationem speciei propriam quam ratio uoluntarij, oportet enim esse per se intentum id unde species sumitur. q. 76. ar. 4. fol. 168. col. 1. B
Peccata quæ sunt ex ignorantia iuris positiui, quæ non sunt secundum se mala, sed solum quia prohibita, quia obiectum formale uelatur, non sunt eiusdem speciei facta ab ignorante ius, & a sciente. Ibidem.
Peccata facta ex ignorantia facti culpabiliter, siue sint secundum se mala, siue non, redeunt ad naturam suæ speciei: quoniam culpa impedit uelamen ignorantie a locando actum extra intentum. Ibidem. E
Ignorantia adiuncta sequenti peccato non auget, sed dimittit illud, quia plus adimit de grauitate illius quam apponat de grauitate propria. Ibidem. col. 3. I
Quando ignorantia non aufert propriam & perfectam speciem deliberato peccato quod ex ea sit, non aufert per consequens id quod ex propria specie sibi uendicat, scilicet esse mortale, & esse mortale grauioris ordinis: Quando uero ignorantia distrahit sequens peccatum in speciem alterius peccati, puta, ebrietatis, uel uenationis non discretissimæ, tunc quia peccatum sequens non sortitur propriam speciem, quantumcunque secundum se esset mortale, aut grauioris ordinis, non facit actum ex ueniali mortalem, nec ex mortale leuioris ordinis, mortalem grauioris ordinis, quamuis aggrauet ut circumstantia: quia circumstantia non habet propriam speciem, numquam aggrauat in infinitum, numquam transfert in proprium ordinem. Ibidem. K
An maior sit ignorantia peccantis ex passione quam malitia. quæstio. 78. articulus. 4. ad 1. fol. 173. columna 2. C
Ignorantia non specificat quo ad reposita per se in specie, Prima Secundæ S. Th. secus

Secus autem est de reductive ad speciem pertinentibus. quæst. 76. art. 4. fol. 168. colum. 2. D
 Imaginario non quoruncunque, sed consideratorum a ratione, subest imperio rationis. quæst. 17. artic. 7. ad 3. fol. 39. colum. 2. D
 Tam imaginari uel non imaginari, quam imaginari hoc uel illud (absesse intelligitur imperio nostro quatenus pender ex parte animæ. Ibidem. E
 Imperium. Ad imperij rationem tria concurrunt, scilicet ordinatio alicuius ad aliquid, intimatio, & motio, quorum duo prima pertinent ad rationem, tertium autem ad uoluntatem, quæst. 17. art. 1. fol. 37. colum. 3. F
 Actus appetitus pro quanto pendent ex parte animæ, uniuersaliter subest imperio rationis, & uoluntatis, quæstione. 17. articulo. 7. fol. 38. columna 3. D
 Quanto aliquis actus est immaterialior, tanto est nobilior, & magis subditur imperio rationis. Appetitus siquidem passionis licet ex naturæ nobilitate magis obediant rationi quam corporis motus, propter contrarietatem tamen annexam bono proprio ad rationem, non plene rationi subduntur: propter cuius contrarietatis defectum, corporis membra plene subduntur rationis imperio ad suos animales motus. quæst. 17. art. 8. ad 1. fol. 39. colum. 3. k. & colum. 4. H
 Infans. An infans baptizatus teneatur in principio suæ discretionis ad conuersionem in Deum, licet & non baptizatus, quæst. 89. artic. 6. fol. 196. colum. 4. k
 Et teneatur, an quilibet baptizatus sit de hac præcepti obseruatione dubius, & teneatur consequenter confiteri tanquam de dubio. Ibidem.
 Infirmitas corporis uoluntaria non excusat a peccatis sequentibus, durante illius infirmitatis affectu, quæstione. 77. articulo. 7. fol. 117. columna 3. G
 Individuum unum immaterialis ordinis æquiuale non tantum in finitè indiuiduis materialibus sub una specie, sed etiam sub uno genere, etiam analogo, quæst. 10. artic. 1. ad 3. fol. 27. colum. 4. G
 Intellectus indiget habitu naturali: quoniam cum indigeat speciebus intelligibilibus ad hoc quod intelligat, non est per se ipsum in actu, ita quod possit absque superaddita qualitate exire in actum intelligendi. in uoluntate autem ipsa potentia uices naturalis habitus optime præbet: quia ex seipsa naturaliter inclinatur ad tendendum in finem naturalem, secus autem est respectu supernaturalis, finis, quæstione. 62. articulo. 3. fol. 127. colum. 3. G. H
 An intellectus humanus ex uirtute suæ naturæ possit cognoscere omne uerum non supernaturale, quæst. 109. artic. 1. fol. 245. colum. 3. H
 Quomodo teneat processus literæ probantis, quod intellectus mouet uoluntatem per modum principij formalis, præsentando ei suum obiectum, quæst. 9. artic. 1. fol. 24. colum. 3. H. I
 An Deus sit obiectum intellectus practici, quæst. 3. artic. 1. fol. 9. colum. 3. F
 Intellectus practici actum non queri propter seipsum sed propter actionem, quomodo intelligatur. Ibidem. I

Intellectus practici perfectio, ueritas, seu uera directio in agibilibus attenditur penes conformitatem ad appetitum rectum rectitudine finis moralium, quæ est bonitas moralis. In factibilibus autem attenditur penes conformitatem ad appetitum rectum rectitudine finis artificialium, quod non est appetitum esse bonum moraliter, sed esse rectum, id est, tendere in rectum finem, quæst. 57. artic. 5. fol. 1. d. colum. 3. k
 Intellectus practici cognitio ac ueritas in actu dirigendi consistit, quæ directio infallibiliter est uera circa contingentia, si consona sit appetitui recto præcedenti. Et sic uirtus intellectualis semper uera respectu contingentium saluatur non in quantum cogitatorum, sed in quantum attingibilium ab humano opere propter conformitatem ad appetitum rectum. fol. 117. colum. 2. B
 Intellectus practici uerum secundum se quidem a rebus pender quo ad cognoscere: ex parte autem nostri ab appetitu recto, qui facit nobis apparere finem secundum ipsius appetitus dispositionem. Quo ad dirigere uero ipsa intellectualis uirtus est regula, & nostro lumine rationis naturalis, & appetitu commensuratur, quæst. 64. articulo. 3. fol. 131. colum. 2. E. Mouere.
 Intendere potest uoluntas multa simul, non autem intellectus multa simul intelligere: quia intellectus non attingit plura nisi ut unum, uoluntas multa uero ut plura. quæstione. 12. articulo. 3. fol. 30. colum. 4. I
 Intentio primo a ringit terminum, & deinde terminabilia in ipsum: lectio uero primo attingit terminabilia, & deinde terminum, quæst. 12. art. 4. fol. 31. colum. 1. B
 Quantum mala est intentio, tantum mala est uoluntas formaliter, id est, ut stat sub intentione, quæstione. 19. articulo. 8. fol. 47. columna 4. k
 Quantitas bonitatis in intentione non constituit quantitatem bonitatis in actu, quia bonitas intentionis non constituit bonitatem actus, quæst. 9. artic. 8. ad 3. fol. 48. colum. 1. B
 Quantitas ex obiecto & modo intentionis, redundat in actum uoluntatis, & actum exteriorem ut stat sub intentione, seu formaliter, id est, ut tendunt in finem quem respicit intentio. quæst. 19. artic. 8. fol. 47. colum. 4. k
 Intentio in perfectionibus est penes accessum, ad causam, quia perfectio effectus est ex causa: in defectibus autem est penes elongationem a perfecto. quæst. 22. articulo. 2. fol. 54. colum. 4. k
 Interpretatione non est opus in manifestis, quæst. 89. artic. 6. fol. 209. colum. 4. I
 Ite diffinitionis explanatio, quæst. 47. fol. 94. colum. 2. D
 Ira non est ad mortuos secundum se, nec ad insensibilia, Ibidem. colum. 3. G
 Ira non est nisi ad singulares personas, Ibidem. H
 Ira non causatur ex sola tristitia, quia requiritur etiam spes uisionis. quæst. 23. art. 4. fol. 57. colum. 4. k
 Ira terminat omnes passiones irascibilis, quia in ipsa finitur tanquam in ultima passione, hoc est dicere, quod ira est ultima passio, seu ultimus motus hu-

tus huius potentie & notior, & propterea denominat potentiam. quæst. 46. articulo. 1. fol. 92. colum. 1. A
 Ita in quantum subest rationi nuntianti, est ab ea: in quantum uero subest rationi moderanti, sedatur ab ea. quæst. 46. articulo. 5. fol. 93. columna 1. D
 Ita malum respicit induram iusti iudicatur ratione odium autem malum nudum secundum se, quæst. 46. art. 6. fol. 93. colum. 1. F
 Ita proprium obiectum habet per se mensuram, & si in aliquo casu forte non habet, hoc est per accidens: odij autem obiectum non habet per se mensuram, & si habet, hoc est per accidens, Ibidem. col. 4. F
 Ita species, scilicet fel, mania, & furor, non sunt ueræ species ex parte obiecti, quamuis ex parte subiecti, specificè distinguantur, quæst. 46. articulo. 8. fol. 94. colum. 1. E
 Irascibilis obiectum secundum Sco. est offendens: ex quo sequitur, quod apud ipsum irascibilis nunquam est respectu boni, quæst. 23. art. 1. fol. 55. col. 4. I
 Irascibilis ad æquatum obiectum est difficile, seu arduum, sub quo comprehenditur offendens, fol. 56. colum. 1. C
 Immo irascibilis obiectum est bonum æstimatum, concupiscibilis uero sensarum: illam mouent intentiones elicite, istam species sensibilibus, Ibidem. colum. 2. A
 Irregularitas sequitur factum, & non requirit culpam. quæst. 76. art. 3. fol. 197. colum. 1. D
 Iuris dispositioni standum est, quæst. 72. articulo. 9. fol. 156. colum. 2. B
 Iustitia præfertur fortitudini. Iustitia enim rectificando animum in omnibus operationibus quæ sunt ad alterum, rectificat etiam respectu uitæ, & mortis: & sic iustitia est tanto nobilior, quanto uniuersalior, circa maiora scilicet & minora, rectificans in his quæ sunt ad alterum. quæst. 66. articulo. 4. fol. 138. colum. 1. E
 Iustificatio Remissionem peccatorum esse consummationem, siue peruenientiam ad terminum huius motus qui est iustificatio impij, quomodo intelligatur, quæstione. 113. articulo. 6. fol. 261. columna 4. H
 Iustificationem impij esse ipsam remissionem peccatorum, secundum quod omnis motus speciem accipit a termino, quomodo intelligatur. Ibidem. K
 An author intedat quod gratiæ infusio, & remissio culpæ sint idem secundum substantiam, & distinguantur secundum terminos: an uero intedat quod sint, conueniant, & distinguantur sicut generatio & corruptio, quæ generatio unius est corruptio alterius. quæst. 113. art. 6. ad 2. fol. 262. colum. 1. D
 In iustificatione impij ordo naturalis est, quod primo est infusio gratiæ, secundo motus liberi arbitrij in Deum, tertio motus liberi arbitrij in peccatū, quarto consecratio iustitiæ, & quinto exclusio culpæ, quæst. 113. art. 8. fol. 263. colum. 2. D
 Omne innans statuit Iupiter esse pium, quæst. 94. art. 6. fol. 203. colum. 4. I

LETITIA, exultatio, & iucunditas proprie non dicuntur nisi in naturis rationalibus, quæst. 31. articulo. 1. fol. 68. colum. 4. I
 Legibus tribus eger homo ad sui rectitudinem moralem, seclusa rectitudine requisita pro celesti patria. quæst. 91. art. 1. & 3. fol. 198. colum. 4. G
 Lex diuina non dicitur diuina a subiecto, tamquam sit aliquid in Deo, sed dicitur diuina ab autoritate, a modo, & a fine: est namque a Deo super naturaliter data ad docendum in Deum supernaturalem finem, quæstione. 93. articulo. 5. fol. 202. columna 1. E
 Ista propositio, Rationes inferiorum gubernantium sunt quæcunque alie leges præter æternam, est uera, quæst. 93. articulo. 3. Ibidem. C
 Omnia præcepta legis naturæ radicanur in uno primo, ratione cuius dicitur lex una, quæst. 94. articulo. 1. fol. 203. colum. 3. K
 Aliqua deriuati a lege naturæ per modum determinationis, quo ars formam communem ad specialem determinat, quomodo intelligatur. quæst. 95. art. 1. fol. 205. colum. 4. G
 An lex humana ita obliget in foro conscientie, quod homo reatur morti pro eius obseruatione. quæst. 96. articulo. 4. fol. 208. colum. 1. D
 Quomodo fient hæc duo simul, quod princeps obligetur quo ad Deum, ita quod peccat non seruando legem: & quod lex non habet vim coactiuam super eum, quæstione. 96. articulo. 5. Ibidem. colum. 3. K
 Quomodo fient hæc duo simul, quod princeps potest legem tollere, mutare, & in ea dispensare: & quod ipse in foro conscientie subditur legi. fol. 209. col. 2. D
 Quadupliciter occurrere potest casus agendi contra legis uerba pro seruanda eius intentione, quæst. 96. articulo. 6. Ibidem. colum. 4. G
 Leges humane sunt secundum id, quod ut in pluribus agendum est, & non dearticulantur omnia in omni euentu. Et hoc tribus de causis. Prima est ex defectu ingenij humani, secunda ex parte confusionis uitæ, tertia ex variabilitate rerum, de quibus sit lex humana, quæstione. 96. articulo. 6. fol. 210. colum. 1. B
 An lex diuina & humana differant penes hoc, quod diuina intendit principaliter amicitiam ad Deum, humana autem intendit principaliter amicitiam hominū inter se, quæst. 99. art. 2. & 3. fol. 214. col. 1. A
 An premiare, & consulere sint actus legis, quæst. 99. articulo. 5. & 6. fol. 215. colum. 1. C
 Cur populi veteris legis omnia fuerint figuralia, quæst. 104. articulo. 2. ad 3. fol. 234. colum. 5. I
 Libertatis radix formaliter est uoluntas, causaliter uero ratio, quæst. 107. articulo. 2. ad 2. fol. 238. colum. 1. A & quæst. 74. articulo. 5. fol. 161. col. 3. K
 Liberalitas, & magnificentia, fortitudo, & ueritas cum non respiciant operationes secundum se, ut respicit iustitia, & partes eius, sed ut aliquantulum se habent ad passiones, sunt subiectiue in appetitu sensitiuo uoluntate autem, & Deo non nisi metaphoricè, & secundum quid, quæst. 64. articulo. 5. fol. 124. colum. 1. C. D

Locus facit, uer. Circumstantia.

Lumen gloriæ in patria ponere necessarium est ad eleuandum animam ad uidendum Deum, & co-beate fruendum, quæstione 67. artic. 3. fol. 141. colum. 2.
Et est subiectum in intellectu, q. 67. artic. 5. ad 2. Ibid. col. 4. H

M

MACULA, an sit priuatio, uel relatio rationis, Ad Scotum, q. 86. fol. 186. col. 4. G

Magis, & minus per se non variant speciem, q. 60. artic. 5. si fol. 124. col. 3. H

Malum absolute loquendo, significat priuationem boni secundum rationem debiti quando, sicut, &c. quæstione 18. articulo. 5. ad 2. fol. 42. columna. 1. B

Malum in moralibus quandoque significat priuationem boni secundum rationem debiti, quando, sicut, &c. a. cui humano, uel habuit quandoque, autem significat ens contrarium, actui uel habuit: humano bono. Ibidem.

Malum, species, genus, & differentia in moralibus formaliter est ens posituum, & bonum in se, quamuis sit malum homini secundum rationem, q. 18. artic. 5. fol. 42. col. 4. K

Malum est æquiuocum ad malum vere, & proprie, & ad malum genus, differentias, & species moralium, quæstione 18. articulo. 5. ad secundum. fol. 42. colum. 1. B

Malum æquiuoce dicitur de malo absolute & de malo morali: quoniam malum absolute est formaliter nullius naturæ, sed priuatio & nihil: malum autem morale est multarum naturarum, q. 71. artic. 6. fol. 150. col. 3. I

Mali culpæ ratio non consistit in malitia contrarie, sed in malitia priuatiue, quæst. 18. articulo. 9. fol. 43. col. 3. K

Malum morale tollere totum bonum morale sibi oppositum, potest permissiue & positiue intelligi, q. 18. articulo. 8. ad 1. fol. 60. & quæst. 75. articulo. 4. fol. 44. col. 1. I

Mali causa cum assignatur, aut assignatur causa efficiens: aut assignatur cā p. accidens quia eam efficiētem per se habere non potest, neque posituum, neque negatiuum, q. 75. articulo. 1. fol. 164. col. 1. C

Malum causa depulsiue, quia cum apprehensio ad bonum animalis ordinatur, malum apprehensum nō causat in animali bonū ad se, sed a se: hoc enim est causare conueniens animali in proportionem ad tale obiectum, quæst. 23. articulo. 4. fol. 57. col. 1. D. & col. 3. I

Quia malum non est obiectum appetitus ut prosequendum, sed ut fugiendum, & eadem ratione qua bonum appetitur, malum refutatur, ideo utrumque uerificatur, scilicet & quod bonum communiter assignatur, & diuulgatur: quia bonum per se, malum uero per accidens, id est, per aliud scilicet bonum, est obiectum, quæst. 25. articulo. 2. fol. 56. colum. 4. F

Meritorium præsupponit laudabile, & laudabile rectum, & rectum bonum, quæst. 21. articulo. 1. fol. 53. colum. 1. A

Omnis actus humanus dupliciter potest habere rationem meritorij, uel demeritorij: primo ex ipsa ratione actus, secundo ex statu personæ agentis, q. 21. articulo. 1. Ibidem. col. 3. G

Non omnis actus humanus est meritorius, uel demeritorius uite æternæ secundo modo, sed existentia in statu gloriæ, primo uero modo omnis actus humanus est meritorius, uel demeritorius uite æternæ, Ibidem. H

In communi loquendo, in merito concurrunt quatuor, scilicet persona mereus seu merita, ipsum meritum, merces, & persona reddēs mercedem, q. 114. articulo. 1. fol. 264. col. 4.

Quare bis author quærat, an aliquis sine gratia possit mereri uitam æternam, quæst. 114. articulo. 2. fol. 265. col. 2. E

Hominem non posse mereri ab alio homine quæram prius offendit, nisi ei satisfaciēs reconcilietur, quomodo intelligatur, quæstione. 114. articulo. 2. Ibidem.

An actus elicitus a gratia, sit meritorius simpliciter uite æternæ, quæstione. 113. articulo. 3. fol. 266. colum. 1. C

Quo pacto possit homo per gratiam mereri ex condigno uitam æternam, cu in inter Deum & creaturam quantumque multo minus quam inter patrem & filium, possit esse iustum simpliciter, q. 114. articulo. 3. Ibidem. col. 2. D

An ratio, quare nullus potest mereri ex condigno sibi reparatione post lapsum, quia scilicet motio diuinæ gratiæ interimpitur post lapsum, sit ualida, q. 114. articulo. 7. fol. 267. col. 2. A

An ratio, quare perseuerantia dicatur non cadere sub merito, quia scilicet dependet solum ex motione diuina, sit ualida, quæst. 114. articulo. 9. fol. 268. col. 2. A

Motus ab extrinseco ex parte actus est fortior in principio ex ratione contrarietatis, qua unumquodque & seipsum imprimere, & opposito contrarianti obistere nititur ex parte autem patientis, motus ab extrinseco debet esse minor in principio, quia magis contrariatur in principio, q. 35. articulo. 6. ad 5. fol. 78. col. 3. G

Quomodo intelligatur hæc propositio, Quod nullā habet notitiam finis, et si in eo est principium actionis, uel motus, non tamen eius quod est agere, uel moueri propter finem est principium in ipso, sed in alio, quæst. 6. articulo. 1. fol. 17. colum. 3. 1. Agere, Finis.

Quomodo intelligatur hæc, Quodcunque sic agit, uel mouetur a principio intrinseco, quod habet aliquā notitiam finis, habet in se ipso principium sui actus non solum ut agit propter finem, Ibid. columna. 4. G

Mouere est reducere de potentia ad actum, quæstio. 9. principio. fol. 23. colum. 4. K. Intellectus. Obiectum.

Differentia inter intellectum & uoluntatem in mouendo stat in hoc, quod uoluntas mouet effectiue intellectum, & alias animæ uires quo ad exercitiū actus, intellectus autem mouet illam finaliter, & cum hoc effectiue ad specificationem actus, & illa efficientia quæ necessario coniungitur fini, q. 22. articulo. 3. fol. 55. col. 2. C

Nō solum aptitudo ad motum, & operationem inest subiecto

subiecto per se, sed motus ipse, & operatio, quæst. 10. articulo. 1. ad 2. fol. 27. colum. 4. F

N

NATURÆ determinatio nō est minus efficax quam determinatio habitus, est tamen minus faciens, & explicans opus suum quam determinatio habitus acquisiti: quia habitus acquisitus in ipsa acquisitione expulit insurgentia contraria, naturalis autem determinatio non, unde assimilatur habitui infuso potius quam acquisito, quæst. 56. articulo. 6. fol. 114. colum. 3. K

In naturalibus, quia sunt determinata ad unum, sufficit inclinatio ad conueniens ad dissonandum ab in conuenienti: in animalibus autem, quia redunt in contraria secundū seipsa, nō sufficit animalis amor conuenientis pro odio disconuenientis, sed utriusque seorsum, quæstio. 23. articulo. 4. fol. 57. colum. 1. A

Naturæ corruptæ appellatione quid intelligendum sit, quæst. 109. articulo. 2. 3. & 4. fol. 246. colum. 1. D

An naturæ ordo reparari non possit, nisi Deo uoluntate hominis ad se trahente per gratiam, quæst. 109. articulo. 7. fol. 250. colum. 1. A

Quomodo vulnera humanæ naturæ consistant in destitutione uirium animæ a proprio ordine naturalis ad uirtutem, cum peccatum nullum bonum naturæ tollat, quæstio. 85. articulo. 3. fol. 185. colum. 1. E

Negligentia est nomen æquiuocum, uel quasi æquiuocum ad peccatum oppositum prudentiæ, & ad peccatum oppositum studij, & illa est in intellectu, & ista in uoluntate, quæst. 76. articulo. 2. fol. 166. colum. 2. A

Numerus. Quomodo possit esse verum, quod inter species numerorum est ordo per accidens, & processus in infinitum, quia accidit numero præexistēti quod ei addatur unitas, quæst. 1. articulo. 4. ad 2. fol. 3. colum. 3. H

O

OBEDIENTIA oritur ex propinquitate, sed propinquitas est duplex, scilicet similitudinis & proportionis. Et secundum similitudinem quidem quanto actus est nobilior, tanto propior secundum naturam suam est rationi, & aptior ut sequatur eam. secundum proportionem uero quanto bonum proprium, ad quod aliquid infra latitudinem obsequentium ordinatur, est magis consonum rationi, tanto magis subditur eius imperio, uer. Imperium.

Odiū diuiditur in odiū inimicitie, & abominacionis, sicut amor in amorem amicitie, & concupiscentie, quæst. 29. articulo. 1. fol. 65. c. 1. E

Uniuersaliter odiū est dissonantia a malo obiecto & causa, quia oportet malum obiectum esse odio habitum, sed quia diuersum in utroque odio constituitur obiectum, quia unus persona, alterius res, varietas appetit, & non est, quoniam utrobique id quod habet rationem mali obiecti, & causæ odij ubi negatur ab affectu, & dissonat, Ibid. colum. 2. C

Odiū obiectum, & causa non est malum simpliciter,

sed malum huic, quæst. 29. articulo. 1. fol. 65. colum. 1. B

Aliud est odio haberi, & aliud non amari, quæst. 29. articulo. 4. fol. 66. colum. 1. C

Obiectum ut obiectum non dicit causam effectiua, & propterea potest distinguere aliter quam effectiue, scilicet formaliter, quæst. 54. articulo. 2. fol. 108. colum. 1. A

Obiectum ad hoc quod specificet actum, uoluntatis, exigitur quod sit formaliter per se & directe intentum: non exigitur autem quod sit primo intentum, quæstione. 72. articulo. 9. fol. 156. colum. 1. E

Quæ sit differentia inter obiectum potentie, & secundum se obiectum potentie, quæst. 8. articulo. 2. fol. 22. colum. 4. F

Obiectum potentie passiuæ comparatur ad ipsam ut causa motus, uel actus ipsius. Et sic cum uis appetitiua sit passiuæ, uniuersaliter obiectum proprium eiusque actus appetitus est causa actiua illius, quæst. 17. articulo. 1. fol. 16. colum. 4. I

Per hanc propositionem, Obiectum mouet determinando actum ad modum principij formalis, a quo in rebus naturalibus actio specificatur, intendit littera, quod obiectum mouet in genere causæ formalis. Non dixit autem absolute quod mouet ut principium formale, ut insinueret q. nō est principium formale intrinsecum, sed extrinsecum, non tamen separatim ut idea, sed coniunctum, quæst. 9. articulo. 1. fol. 24. colum. 2. C

Operationis actus nobilitas penatur ex forma, quæ est actionis principium, quæst. 51. articulo. 2. fol. 102. colum. 4. G

Operationes distinctæ contra passionem, sunt operationes ad alterum, quæst. 60. articulo. 2. fol. 122. colum. 4. I

Unumquodque esse propter suam operationem, quomodo intelligatur, quæst. 3. articulo. 2. fol. 4. 8. colum. 3. G

Optimū simpliciter, nullo adiecto sit melius, quæst. 34. articulo. 3. fol. 76. colum. 2. B

Ordinare & conferre, rationis propria opera sunt, conueniunt autem uoluntati, ut intellectum participat, quæst. 17. articulo. 3. fol. 37. colum. 4. K

Ordinare aliquis in bonum commune, est totius multitudinis, uel alicuius uicem gerentis totius multitudinis, quæst. 90. articulo. 3. fol. 197. colum. 4. K

Ordinari in summum bonū contingit tripliciter, primo in communi secundo in speciali, confuse tamen tertio in speciali, & distincte, quæst. 19. articulo. 9. fol. 48. colum. 1. E

P

PASSIO. Ratio obiecti passionis appetitus sensitiui integratur ex bonitate uel malitia, præsentia uel absentia, uel in differentia & apprehensione, quæst. 30. articulo. 1. fol. 2. B

Passionum quædam sunt quarum obiecta consistunt explicite in applicatione huius ad hoc, quædam autem non quæstione 46. articulo. 2. fol. 92. colum. 2. C

Passionum genera sunt quatuor, scilicet motus in bonū, motus a malo, quies in bono, & inquietudo in malo

Prima Secunda S. Tho. c. 3

INDEX

malo. Vltima in primo genere est spes, in secundo timor, i. tertio delectatio, in quarto tristitia, & omnes sunt per se in se, quam in suis causis, quæst. 25. artic. 4. fol. 60. colum. 3. G

Passiones primariæ exigunt duas condiciones, scilicet quod sint per se, id est, nihil per accidens habentes ad mistum, tam in se, quam in suis causis, & quod sint vltimæ in singulis generibus. Ibidem. F

Non omnis, sed aliqua naturæ obiecti diuersitas, illa scilicet quæ redundat in diuersam rationem delectabilis diuersificat speciem passionis. quæst. 3. artic. 7. fol. 71. colum. 2. C

Passiones se habent ad bonum & malum morale sicut exteriores actus, quæst. 24. artic. 2. fol. 59. col. 1. A

Ad delectationem & tristitiam terminantur omnes alie passionis, & ab eis quodammodo regulantur, quæst. 34. fol. 73. col. 2. A

Amor desiderium, delectatio, & tristitia, & si quid est eiusmodi, si sumantur pro naturalibus dissonantijs uel consonantijs potentiarum, uel actuum, & huiusmodi æquiuoce dicuntur de eisdem ut sunt animales passionis. quæst. 25. artic. 4. fol. 57. colum. 4. F

Licet omnis passio exeat limites naturalis motus, nō tamen omnis passio nocet, aut habet aliquid præter naturam, quia hoc consonat naturæ ut quandoque motus cordis natiuitur. Item, licet omnis passio sit cum præternaturalitate motus cordis, & noceat uatue, non tamē omnis passio est mala moraliter quando est uoluntaria, quia recta ratio dicit quod propter aliquod bonum corpori etiam nocuum inferatur, quæst. 24. artic. 2. fol. 58. colum. 2. B

Quod in omni passione sit transmutatio aliqua præternaturalis in corde, est neminem in passione eadē actualiter diutius per durare sine corporali læsione, aut curatione, quæst. 22. artic. 1. fol. 54. colum. 3. F

Passio omnis animæ absolute loquendo, est cum præternaturali transmutatione, quia cordis motus aut intenditur, aut remittitur a suo naturali motu: quia tamen inter præternaturales passionis datur latitudo, & minus male respectu magis male habet rationem melioris, ideo passionis ille qd ad peius declinat magis proprie passionis dicunt, quæst. 22. artic. 1. fol. 54. colum. 1.

An omnis passio sit cum transmutatione in deterius, & nulla sit in melius, quæst. 22. artic. 1. Ibidem.

Mutationes quæ sunt materia passionū consentiū in fuga, seu retractione, declinant in peius, quam quæ sunt materia passionum consentiū in extensione, seu prosecutione: quia vita humana consistit in uitali extensione cordis ad totum corpus. Ibid. colum. 2. B

Motus animi, qui passionis uocantur, habent rationem passionis ex adiuncta transmutatione corporali, habent autem rationem appetitus motus, & talis puta ira, uel timor, secundū se, quæst. 22. artic. 1. ad 2. & 3. Ibid. colum. 3. F

Passionis communiter dictæ magis habet rationem pars appetitiua quam apprehensiuā, secluso enim corpore pati consistit in recipere ab agere, & trahi in illud pars autem apprehensiuā trahitur ab agere

re ad hoc ut sit ipsum secundum esse intentionale, pars uero appetitiua trahitur ab agente, ut iungatur ibi secundum esse essentiale, ergo. Et est sermo de passione uere & communiter siue ab agente, siue a fine. quæst. 22. artic. 2. Ibidem. K

Passiones in appetitu sunt ueræ operationes, causantur tamen ab appetibili, & habentes pro obiecto appetibile. Sed in appetitu sensitivo sunt per se mixte cum passione corporali, in appetitu uero intellectiuo nō: & per exclusionem huius compositionis dicuntur in eo simplices actus, similes tamen passionis sensitui appetitus, quæst. 22. artic. 3. fol. 55. colum. 4. G

Litera, ut distinctionem passionum in anima doceret, utens similitudine agentis naturalis in quantum attrahit, & in quantum triplex effectus impatiens sit, non est digesta. quæst. 23. artic. 4. fol. 57. colum. 2. D

Peccatum est actus humanus malus, & est quid in cōplexu significabile, significatur namq; infinitis nominibus in cōplexu, ut fornicationis, blasphemie, & alijs huiusmodi nominib. Ad Gregorium, Arim. quæst. 71. articulo 6. fol. 150. colum. 3. F

Peccatum est actus malus dupliciter, scilicet contrarie, & priuatiue, quæst. 71. artic. 6. Ibid. I

Peccatum non est actus, nec deordinatio, sed actus contrarius uirtuti, quæst. 76. artic. 1. fol. 165. colum. 3. H

Peccatum est unum per se, & est ens contrarium uirtuti, & inordinatio priuatiua, & necessario concomitans ipsum ut in formans: & illud propterea doctores peccati nomine sæpe utuntur ad significandum illam adiacentem priuationem, sicut utuntur etiam nomine beatitudinis ad significandum summam delectationem, quæst. 72. artic. 1. fol. 151. colum. 4. K

Peccatum contrarium, & specifica distinctio est ex contrarijs obiectis in esse morali, & non ex priuationibus inordinationis & auersionis, Ad Scotum, fol. 152. colum. 1. D

Peccati mortalis actus stat cū uirtute acquisita, quæst. 63. artic. 2. fol. 129. colum. 2. D

Peccato in quantum uoluntarium, intimius est inordinatio contrarie, quam priuatiue, & conuersio quam auersio in quantum uero malum simpliciter intimius inest inordinatio priuatiue, & auersio, q̄ conuersio, fol. 150. colum. 4. K

Peccato, simpliciter & absolute loquendo, magis essentialis, & in timor est inordinatio contrarie, seu cōuersio, quam inordinatio priuatiue, seu auersio, quia peccatum est magis uoluntarium quam malum: secundo quia conuersio dat peccato uerā speciem, auersio autem dat priuationem speciei: magis autem conuenit peccato differentia uere specifica, quam priuatio speciei, Ibid. & fol. 151. colum. 1. A

Peccatum in moralibus ex hoc ipso quod est peccatum, est offensum Dei, & auersum a Deo: quia illa duæ rationes in peccato distinguuntur non ut disparate, sed ut subordinatæ, ita quod peccatum esse contra rationem, subordinatur ad esse contra Deum, & illud inferit hoc quasi ut inferius suum superius, Item, cum bonum rationis sit Deo finitum tali connexionem, oportet ut peccatum quod est malum

COMMENTI.

malum rationis ex eo ipso quod contrariatur bono rationis, abducatur a Deo siue naturali, & consequenter supernaturali, quæst. 71. articulo 6. ad vltimum fol. 151. colum. 1. E

Peccatum ex hoc ipso quod est contrarium rationi formaliter, habet quod est contrarium Deo obiectiue, non efficaciter, sed obiectiue, id est non quod Deo ipsi aliquid ex tali contrarietate adimatur, sed quantum est ex effectu peccantis. Ibid.

Litera processus a peccato in ordine ad peccantem ad peccatum secundum se, est bonus, quæst. 72. artic. 1. Ibidem. colum. 4. F

Peccatum in ordine ad peccantem, & ad intentionem peccantis, & ut uoluntarium, & secundum se, idem sunt: quia secundum se sumptum claudit in sua ratione esse a peccante, sic quod ex hoc sortitur peccati rationem, & peccatum est a peccante ex hoc quod eius uoluntate est uoluntarium, quod per intentionem quæ est respectu finis, qui est propriū obiectum uoluntatis, exprimitur. fol. 152. colum. 2. B

Si peccata distinguuntur secundum oppositas uirtutes, in idem redit, scilicet quod distinguuntur secundum obiecta, quia uirtutes distinguuntur per obiecta: sed non idem redit quo ad hoc, quod haberentur distincta propria utq; ad species specialissimas uirtutum, & peccatorum q. 72. art. 1. ad 2. fol. 152. c. 2. E

Id quod concurrat per accidens, quamuis necessario, non dat speciem peccato, sic enim concurrat inordinatio, auersio, reatus, & huiusmodi. Ibidem.

Peccata non distinguuntur specie secundum reatus penarum, quæst. 72. articulo 5. fol. 155. columna 3. G

Peccatum veniale & mortale non distinguuntur ex parte conuersionis, unde peccata habent speciem, sed ex parte auersionis, unde peccata non habent speciem: & iuxta duos modos deordinationis auersionis constituuntur hæc duo peccata. Cum enim peccando auersio sit a fine, est peccatum mortale: cum autem peccando auersio non simpliciter, sed quædam sit citra tamen postergationem finis, tunc sit peccatum veniale, citra quodeunque obiectum hæc accidunt. quæst. 72. artic. 5. Ibidem. colum. 4. F

Peccatum veniale & mortale non distinguuntur penes hoc, qd mortale est contra præceptum, ueniale contra consilium, utrumque siquidem sub præcepto cadit, ad Scot. Ibidem. I

Peccati commissio, & omisso uirtutis opposita, non distinguuntur specie morali, quæst. 72. artic. 6. fol. 154. colum. 1. E

Peccata non distinguuntur specie secundum diuersitatem præceptorum: esse enim contra legem, seu legis præceptum spectat ad auersionem peccati: peccatum autem non habet speciem ex parte auersionis, ergo. Ibid. c. 2. A

Peccati diuisio in peccatum cordis, oris, & operis potest intelligi dupliciter. primo per modum diuisionis in partes subiectiuas: secundo per modum quasi totius integralis in suas partes consequenter se habentes, & hoc modo tractatur. q. 72. artic. 7. Ibidem. col. 3. H

Peccata quæ perfectionem non habent, nisi in opere,

se habent ad peccata cordis, oris, & operis, quasi ut totum integrale ad suas partes: quædam uero perficiuntur solo corde, uel ore, & sic peccatum diuiditur in peccatum cordis, oris, & operis ut in ueras & perfectas peccati species, Ibid. K

Distinctio secundum gradus in peccato cordis oris, & operis, non est distinctio specifica secundum species imperfectas, siue peccatum cordis & oris ordinantur ad peccatum operis ut imperfectum ad perfectum per modum simplicis prosecutionis, siue per modum cuiusdam intermedij termini, quia unicuique tantum est motum obiectiue, quæst. 72. articulo 7. Ibid. colum. 4. G

Peccata reponenda sunt in solis speciebus suorum per se obiectorum, formaliter & directe uolitorum, quæst. 72. articulo 9. fol. 156. colum. 2. D

Peccati granitas est duplex, quædam substantialis, & ista attenditur penes per se primo obiectū: & quædam accidentalis, & hæc est multiplex: nam quædam consequitur directe ad peccatum, quædam in directe, quædam superuenit, quædam comitatur, & multis breuiter modis accidens granitas uariatur, sicut cetera consequentia, quæst. 73. articulo 8. fol. 158. colum. 4. G

Stat quod peccatum inferat maius nocuum nō substantialem, & sit minus graue substantialiter. Ibid. I

Omne peccatum est subiectiue in uoluntate: quoniam in omni peccato concurrat actio uoluntatis positio, uel priuatiue, quæst. 74. articulo 1. fol. 160. colum. 1. F

Idem peccatum potest secundum diuersa esse in pluribus subiectiue: sicut potest diuersimode esse a pluribus, paria namque in actionibus immanentibus sunt esse in, & esse ab operante, Ibid. c. 2. A

In motibus præcedentibus actus uoluntatis est peccatum commissio: quia quando committitur aliquis actus inordinatus uoluntarie, siue uoluntarius sit positio, siue negatio est peccatum commissio, ut patet in delectationibus malis non imperatis, sed nec exclusis, quæst. 74. articulo 3. Ibid. colum. 4. F

Peccare quia consistit in agere, & propterea ad hoc quod aliqua potentia peccet mortaliter, non sufficit quod sit mota a uoluntate, sed oportet ut secundum se libere agat, oportet quod secundum modum propriæ libertatis potentie, attribuamus ei peccare, quæst. 74. articulo 4. fol. 161. colum. 2. E

Peccati cause ex parte peccantis sunt quatuor, scilicet ratio, uoluntas, sensus, & eius appetitus: ex parte uero obiecti una iuxta unitatem completi obiecti plura tamen complectentis respondentia predictis potentijs, quæst. 75. articulo 2. fol. 164. colum. 3. G

Peccati obiectum est bonum apparens dissonum rationi, Ibid.

Peccati cause extraneæ ex parte obiecti sunt duæ, scilicet licet persuasor, & sensibilis: ex parte autē subiecti nulla est, quia solus Deus hinc est extra. quæst. 75. articulo 3. Ibid. colum. 4. K

Peccata facta ex ignorantia primante totaliter vsu rationis, non sunt extragenus moris, nec secundum se peccata, sed sunt circumstantiæ peccatorum pertinentes ad circumstantiā, quid, significantem effectum: & propterea obseruandæ sunt in istis, regulæ

INDEX

gulae datae de eventibus & nocuentis peccatorum
datis, quæst. 30. artic. 5. & quæst. 63. artic. 8. fol. 167.
column. 4. H
Peccatorum gravitas attenditur secundum obiecta cau-
saliter, secundum autem aversionem formaliter,
quia gravitas conditio est malitiæ, quæ in aversione
consistit, quæstion. 77. artic. 6. fol. 171. column. 2. A
Augmentata conversione ad obiectum non oportet
augeri aversionem: quia conversio ex intensio-
ne mensuratur, quæ per accidens respicit obiectum
ut causat aversionem. Ibidem. B
Peccata sequentia amentiam, ebrietatem, & similia,
quando fuerunt voluntaria, imputantur non ut pec-
cata illarum specierum, sed ut circumstantiæ primor-
um peccatorum. quæst. 77. artic. 7. Ibidem column.
3. F
Licet enim peccatum humanum reducatur in hæc tria
principia, ignorantiam, passionem, & malitiam,
in omni tamen peccato invenitur mala voluntas,
& ignorantia, quæstion. 78. artic. 1. fol. 171. column. 1. C
Peccata ex certa malitia, & ex passione non specie, sed
gradu perfectionis & imperfectionis differunt, q.
78. artic. 1. Ibidem. E
Quomodo stent hæc simul, peccare ex malitia nihil
aliud est, quam voluntatem ex se ipsa moveri ad ma-
lum, & peccare ex malitia qui ex agnitionali habi-
tudine ad malum movetur, quæst. 87. artic. 3. Ibidem
column. 4. I
Quomodo possint hæc stare simul, Actus peccati est a
Deo, & defectus concomitans nullo modo est a Deo
sed a causa creata sola, quæst. 79. artic. 1. fol. 173.
column. 4. F
Deus est causa actus, qui est peccatum tam secundum
esse naturæ, quam moris: non tamen est causa pec-
cati, quia non est causa quod actus sit cum defectu,
idest, non est causa concomitantia, seu conjunctio
nis defectus cum actu: conjunctio namque ista non
undecumque provenit, sed ex deficiente libero arb.
nec convenit actui quomodolibet sumpto, sed ut
a deficiente pendet, quæst. 79. artic. 2. fol. 174. col.
4. I
Quo pacto stet declaratio auctoris de modo quo ori-
ginale peccatum traditur, quæst. 81. artic. 1. fol. 176.
column. 4. K
Peccatum originale dicitur remanere actus, & transire
reatu, quia vere actus remanet privatio iustitiæ ori-
ginalis, non tamen sub ratione culpæ: non enim im-
putatur amplius ad culpam, nec reservatur punien-
da, quæst. 81. artic. 3. fol. 178. column. 3. G
Necessarium est secundum fidem catholicam crede-
re, quod omnis unusque sexus ab Adam secundum
rationem seminalem proveniens, ex ipsa sua gene-
ratione sit obnoxius peccato originali. An autem
aliquis actualiter non habuerit ex speciali gratia
originale peccatum ad fidem tamquam necessarium
credendum, non spectat, quamvis tamquam probabile
spectare possit propter auctoritates sanctorum,
quæst. 81. artic. 3. Ibidem. column. 1. D
Peccatum originale, cum dicitur in littera esse inordi-
nata dispositio &c. sumitur inordinatio contrarie,
& fundatur super pravitatem ad ea quæ sunt contra
harmoniam conformem naturæ nostræ rationali,
quæstion. 82. articulo. 1. fol. 179. columna 1. E. &
2. E

Peccatum originale est habitus in ordine ad naturam
sicut agnitus, non autem in ordine ad opus, nisi
indirecte per remotionem prohibentis. Ibid. col.
3. H
Peccatum originale est languor naturæ etiam ab-
solute: quoniam consistit in contraria dispositio-
ne non solum iustitiæ originali, sed naturali: sa-
nitati ipsius hominis inquantum rationalis. Ibid.
column. 4. F
Peccatum originale est habitus corruptus, id est, in
corruptione consistens: sicut enim ægrotudo est ha-
bitus consistens in corruptione humorum, ita pec-
catum originale est habitus consistens in corruptio-
ne partium animæ, quæstion. 82. articulo. 2. Ibi-
dem. I
Quia privatio originalis iustitiæ est prima intrinse-
ca radix originalis peccati, causa eius ponitur non
qualitercunque, sed formaliter, quæst. 82. artic. 2. fol.
180. col. 1. E. Dispositio.
Quomodo se habeat inordinatio voluntatis ad pec-
catum originale materialiter, & ad privationem
originalis iustitiæ, quæst. 82. artic. 3. Ibid.
An formale in peccato originali sit privatio iustitiæ
originalis totius, an in hoc puta, in voluntate. Ibid.
column. 2. B
Cur auctor qui posuit peccatum originale esse habi-
tum, & concupiscentiam, & componi ex materia-
li & formali, in corpore, artic. 4. quæst. 82. sola duo
distinguit in peccato originali, quorum utrumque
spectat ad formale, nullam de alijs faciens mencio-
nem, Ibidem. column. 4. K
Peccatum originale fuit in Adam peiori modo indu-
ctum, & prius: quia per actum proprium, & in actu
proprio, quæst. 83. artic. 1. fol. 181. column. 2. A
Peccatum originale est per prius in essentia anime
quam in potentijs, Ad Scotum, quæst. 83. artic. 2.
Ibidem. column. 3. F
Peccatum an sit pena præcedentis peccati, Ad Scotum,
quæst. 87. artic. 1. fol. 188. column. 1. B
An ratio quare peccato non debeat pena infinita
intenditur, quia est conversio ad commutabile bonum
sit bona, quæst. 87. artic. 4. fol. 189. column. 1. C
Peccatum veniale & mortale an distinguantur ex eo, quod
mortale inordinatio est circa finem, veniale autem circa
ea quæ sunt ad finem importat, quæst. 88. articulo. 1.
fol. 191. column. 2. C
Peccati divisio in veniale & mortale, an sit divisio ana-
logi in ea de quibus scdm prius & posterius predicatur
quæst. 88. articulo. 1. ad. 1. Ibidem. column. 3. I
Peccatum veniale & mortale, quomodo q. 88. artic. 3. ad 2.
dicat convenire in genere, cum in articulo præcedenti di-
ctum sit quod distinguuntur genere, fol. 192. column. 2.
Quo veniale per se disponit ad mortale, cum non ni-
li per quandam consequentiam, vel remouendo prohibens
concurrit, quæst. 88. articulo. 3. ad. 3. fol. 193. col. 1. B.
Quo dictum sit quod de veniali ex genere sit mortale ex par-
te agentis, dum constituitur in eo finis: cum art. 5. q. 88. di-
catur, quod circumstantia non facit de veniali mortale,
nisi mutando speciem, fol. 193. column. 3. H
Pena. An pena peccato veniali respondens, in in-
ferno finitur, quæst. 87. articulo. 5. fol. 189. column. 3. E
An ratio adducta, quare pena spirituales non sunt me-
dicinales tantum, scilicet quia bonum animæ non
ordinatur in aliud maius bonum, sit efficax, q. 87.
art. 8.

COMMENTI.

art. 8. fol. 190. column. 4. I
Perseuerantia, Meritum, vl.
Phantasmata, & ea quæ sunt in parte sensitiva, non
sunt causa, sed materia causæ ad ea quæ sunt intel-
lectus, q. 85. art. 1. fol. 106. col. 1. E
Pessimum optimo contrarium esse, intelligitur in
rebus habentibus contrarium: in carentibus autem
contrarietate non habet locum, q. 72. art. 9. fol. 156.
col. 2. D
Potentiarum diversitatem constituit aliqua, sed non
omnis obiectorum diversitas, quæst. 54. articulo. 1. fol. 107.
col. 2. D
Praus ad meliores exercitationes deductus, profi-
ciat, q. 109. art. 7. fol. 150. col. 1. B
Præcipere & eligere actus intellectus & voluntatis
non solum simul sunt, sed unus & idem numero
actus est actus utriusque, diversimode tamen. Præci-
pere enim est actus intellectus formaliter, appeti-
tus vero virtualiter, & similiter electio est actus ap-
petitus formaliter, intellectus vero virtualiter, q.
53. art. 4. & 5. fol. 119. col. 4. G
Sub præcepto cadit aliquid dupliciter, primo sic quod
eius oppositum sit contra præceptum, & hoc est mor-
tale, secundo sic quod eius oppositum sit præter præ-
ceptum, & hoc est veniale, quæst. 71. articulo. 5. fol. 154.
col. 1. A
Non est idem finis præcepti, & id de quo præceptum
datur, quia illud finis, hoc ad finem, qui finis præce-
pti non cadit sub præcepto ut id quod præcipitur,
sed ut intentum a legislatore, q. 100. art. 9. fol. 120.
col. 3. G
Quia sub præcepto charitatis cadit dilectio dei ex to-
to corde, quod comprehendit directionem omnium
ad Deum, ac per hoc modificationem omnium præ-
ceptorum a charitate, consequens est quod pro quocum-
que tempore obligat præceptum charitatis, pro eo-
dem modum charitatis in alijs observandis obliget,
non ex vi aliorum præceptorum, sed ex vi præce-
pti charitatis: ad quam non solum spectat proprius
actus secundum se, sed ut modus exteriorum, q. 100.
art. 10. Ibidem. K
Ad rationem præceptorum decalogi, quia sunt prima
elementa legis communia, omnibus de populo exi-
gitur communiter, quod sunt de illis quæ commu-
niter singulis conveniunt, q. 100. articulo. 11. fol. 121.
col. 1. E
Præcepta secundæ tabulæ, an sint de iure naturæ, Ad
Scotum, quæstion. 100. articulo. 1. folio 218. co-
lum. 4. K
Præsumptio non est vitium, quia nimis speret in
Deum, sed quia sperat bonum excedens propriam
conditionem, q. 64. art. 4. fol. 132. col. 1. E
Primo alicui convenit, quod sibi non propter aliud,
& alijs quibusque propter ipsum convenit, q. 109.
art. 6. fol. 149. col. 2. E
Princeps, eadem est virtus boni viri, & boni princi-
pis, q. 42. art. 1. fol. 100. col. 3. K
Principium, sicut in speculativis præter prima princi-
pia communissima inveniuntur propria principia
per se nota, ita in practicis præter communissima
præcepta, prima sunt propria præcepta etiam pri-
ma in illo ordine, ita quod secundum unumquem-
que inclinationis naturalis gradum sunt aliqua præ-
cepta prima, ut principia propria per se nota, & re-

liqua præcepta secunda, ut conclusiones ex eis de-
pendentes, q. 94. art. 1. fol. 203. col. 2. C
Privationis & defectus ratio consistit in recessu a per-
fecto, q. 72. art. 2. fol. 154. col. 4. I
Quedam privative opposita habent medium, quia pri-
vatio consistit in privari ac per hoc non tollit totum
oppositum, q. 18. art. 8. ad 1. fol. 44. col. 1. I
Proprium. Alia est distinctio propria proprio, & pro-
pria communi: commune enim non distinguitur
contra proprium per aliquod positivum in se, quod
non sit in proprio: duo autem disparata distinguun-
tur ab invicem suis positivis distinctiis, quorum al-
terum unum, alterum reliquum constituit. q. 25.
art. 1. fol. 59. col. 2. A
Prosecutio per se sibi vendicat bonum, & econverso,
& similiter fuga per se sibi vendicat malum, & eco-
verso q. 42. art. 1. fol. 87. col. 2. B
Prudentia est in intellectu ut se extendit ad singulalia.
Vbi intellectus dicit seipsum, & connotat cogitati-
vum, quæ est ratio particularis. Vel prudentia est in
intellectu principaliter, & incogitativa & memo-
rativa secundo, quæstion. 57. articulo. 4. fol. 116.
col. 1. E
Prudentia est recta ratio agibilium, appetitu recto par-
ticularis finis facta & firmata, quæst. 58. articulo. 5. fol. 118.
col. 4. K
Prudentia essentialiter pendet ab appetitu recto, quia
proprius actus prudentiæ est recte præcipere circa
agibilia, convenit enim ut distinguitur a suis parti-
bus, & est consummatio cæterorum actuum. Sicut
autem præcipere non est intellectuale, quin depen-
deat ab appetitu, præcipit enim quilibet volens, ita
recte præcipere sibi ipsi in moralibus non est nisi a
recto appetitu, fol. 119. col. 1. B
Prudentia, quia est in ratione ut subsistat appetitui, id
appetitus affectio corrumpit estimationem prudē-
tiæ redundando in rationem ut eius subiectum, &
non corrumpit estimationem artis & geometriæ,
q. 58. art. 5. Ibid. col. 4. I
Prudentia directiva in omnibus moralibus virtutum
actibus est una secundum speciem specialissimam:
recta siquidem ratio agibilium indicat inter agibi-
lia diversarum virtutum moralium: ergo est una re-
spectu omnium virtutum moralium, q. 60. art. 1. fol. 122.
col. 1. E
Veritas specifica rationis formalis veri obiecti prudē-
tiæ, ex parte obiecti, attenditur penes unitatem ra-
tionis formalis, quod est contingens agibile: ex
parte vero subiecti veritas ista attenditur penes uni-
tatem modi iudicandi, scilicet penes dispositionem appē-
ritus. Ibid. col. 2. E
Prudentia infusa nec inquantum virtus, nec inquan-
tum prudentia potest esse sine charitate: quia inquā-
tum prudentia dependet magis ab ultimo quam a
finibus proximis, & propterea sicut non potest esse
sine moralibus infusis, a fortiori non potest esse
sine charitate, quæstion. 65. articulo. 4. fol. 135. col. 3. H
Fides.
Prudentiam dirigere virtutes morales etiam in præ-
stituendo finem, quomodo intelligatur, q. 66. art. 3.
fol. 137. col. 1. K
Pulchrum est quedam boni species, q. 77. art. 1. fol. 62.
col. 1. A

QVALIS unusquisque est secundum appetitum, talis ei videtur finis quo ad perfectionem, quæ consistit in præcepto, q. 58. artic. 5. fol. 174. & q. 59. artic. 5. & fol. 119. colum. 4. H. & q. 77. artic. 1. fol. 169. colum. 1. B.

Quantitati convenit esse maiorem & minorem in eadem specie, non ex hoc quod est participabilis a subiecto, sed ex hoc ipso quod participat naturam materiam, q. 52. artic. 2. f. 105. col. 4. I.

Quæstio an est. Rem aliquam esse dupliciter quæritur, primo ut sciat ipsum esse, & sic oportet primo post quid nominis, quæritur, an sit secundo ut sciat quare est, & hæc quæstio est posterior quæstione quod est quoniam prius oportet scire quidditatem in se, quam ut causam esse rei, quæst. 49. artic. 4. fol. 99. colum. 1. B.

Quolibet proferente contraria, sollicitum esse stultum est, quæstione 23. in principio, f. 5. col. 4. I.

Quotiens, Circumstantia 7.

R

RATIO in moralibus est sicut imperans & mouens, ut autem appetitiva sicut imperata & mota, q. 60. artic. 1. f. 121. col. 4. K.

Mouere regulativum appetitum proprium est rationi respectu moralium, in ratione enim oportet esse legem regulativam appetitus, & habet mouere, & imperare eo modo quo lex mouet, & imperat in moralibus autem oportet legem principari, & ei appetitum omnem obedire, f. 122. col. 1. D.

Ratio ertonca non habet in se unde liget, sed quatenus acceptatur. Unde ex quacunque causa non acceptetur, uel in se, uel in applicatione, non ligat, q. 19. artic. 5. & 6. f. 46. col. 3. F.

Ratio recta est duplex, quædam respectu proprii finis ipsius virtutis moralis, sicut medium in cibo & potu est finis abstinencie proprius: quædam vero respectu finis extrinseci, prout uita eterna est finis, ad quem fides formata ordinat abstinenciam.

Ratio est nobilior appetitui, quia ex se apprehendit in universali, quia ex se respicit res secundum esse eleuatum, in quo ununtur omnia particularia quæ in re diuisa sunt: appetitus uero tendit in res quæ habent esse particulare, in universale autem altioris est ordinis, & q. 66. artic. 3. f. 137. col. 1. G.

Rationis superioris dux sunt operationes, scilicet, intuitus, & consultatio, & ad hanc secundam spectat deliberatio, & consensus & secundum hanc dirigit inferiora, & reflectitur super seipsam, q. 74. artic. 2. & 10. f. 163. col. 3. K.

Relationes sunt in genere formarum actiuarum ut apprehensæ, quæuis non sint in genere formarum actiuarum ut existentes, quæst. 32. artic. 1. f. 72. col. 2. B.

Relationem non habere causam actiuam propriam intelligitur de causalitate propria, sic quod terminetur ad ipsam solam, quæst. 55. artic. 1. fol. 111. col. 1. D.

Regimen unius est optimum respectu aliorum regimen simplicium, non autem commissorum &c. q. 95. artic. 4. f. 206. col. 3. K.

SACERDOTIVM ante legem non diuina, sed humana determinatione dignitas erat primogeniti, q. 103. artic. 1. f. 232. col. 3. H.

Sapientia continet intellectum & scientiam non ut partes integrales, sed quasi partes potestales: habet enim se sapientia ad intellectum & scientiam sic, quod ipsa continet quicquid ille, & eminentiori modo, q. 57. artic. 1. f. 115. col. 1. E.

Sapientia rationes terminorum maxime universaliū considerat, quia esse est proprius effectus primæ causæ. Iudicat autem de principiis, quia eorum causa considerat rationes terminorum: iudicium enim rei per illius causas fit, q. 66. artic. 5. f. 138. col. 3. K.

Scientiæ habitus in nobis non est species intelligibiles: illæ enim & singulæ, & omnes carent contrariis, scientia autem non, quæst. 53. artic. 1. fol. 106. col. 1. E.

Scientiæ habitus est simplex qualitas extendens se ad omnes conclusiones spectantes ad eandem rationem specialissimam sub hoc genere quod est scibile, q. 54. artic. 4. f. 108. col. 4. H.

Scientiæ unitas specifica attenditur penes unitatem specificam scibilis, non quantum est in hoc, uel illo genere substantiæ, uel qualitatis, sed in quantum est in genere scibilis, ibidem. I.

Scientiæ habitus non est essentialiter plures species intelligibiles ordinatæ, sed simplex qualitas: quia habitus scientificus est essentialiter in prima specie qualitatis ut una eius species specialissima: nulla autem species qualitatis est composita ex pluribus qualitatibus diversarum specierum, quales sunt species intelligibiles, f. 109. col. 1. A.

Scientia, & virtutes intelligibiles nullo modo nec formaliter scilicet, nec materialiter remaneant actui, si species intelligibiles in intellectu possibili non conferrentur, quæstio 67. artic. 2. fol. 139. colum. 4. G.

Secundum quod sumitur dupliciter, primo ut de notat rem denominatam tantum: secundo ut de notat causam, seu radicem, quæst. 52. artic. 1. fol. 103. col. 3. K.

Sensualitas quia secundum se habet tantum libertatis ut sufficiat ad peccatum veniale, ideo peccatum veniale ei attribuitur: quia uero non habet tantam rationalitatem ut possit in peccatum mortale, quia non est eius respicere bonum rationis & finem, ideo ei attribuitur peccatum mortale, q. 74. artic. 4. f. 161. col. 3. F.

Sensualitatis omnes motus quos uoluntas potest, & debet præuenire, si non præuenit quando, sicut &c. sunt peccata, quæstione 74. artic. 3. fol. 160. colum. 4. H.

Sensualitatis singulos motus uoluntas potest & debet præuenire, ibidem. K.

Sensualitas, id est, pars appetitiva sensus tripliciter sumitur, primo ut sensus est absolute, & sic nolum habet in peccatum: secundo ut est volentis, & sic est principium, & consequenter subiectum peccati uenialis: tertio ut est mota a deliberatione, & sic est principium, & subiectum virtutis & vitij, actus uirtutis, & peccati moralis, q. 74. artic. 4. f. 161. col. 1. A.

Simili-

Similitudo ex parte subiecti est propria causa amoris, quicquid sit ex parte obiecti, fol. 63. colum. 1. A.

Quicunque modis potest intelligi quod similitudo est causa amoris. Primo, ut quoddam speciale bonum: secundo, ut ratio determinans formaliter boni rationem ad hoc quod sit amoris causa: tertio, ut determinans formaliter bonum ad hoc quod sit amoris causa in hoc quarto, ut conditio boni ad hoc quod sit causa amoris: quinto ut dispositio ex parte subiecti, ita quod bonum in quantum bonum, sit propria causa amoris ex parte obiecti, & similitudo ad bonum sit propria causa amoris ut propria dispositio ex parte subiecti, q. 27. artic. 3. f. 62. col. 3. H.

Apprehendi ut similes in actu exercito, quid sit, ibi. col. 4. H.

Synderesis est uirtus, quia est intellectus principiorum, & est primo omnium in mente nostra, q. 66. artic. 3. f. 137. col. 4. F.

Et est habitus legis naturalis, non lex ipsa proprie loquendo, 1. q. 94. artic. 1. f. 203. col. 3. K.

Specificans, in quantum specificans, stat in indiuisibili, id est, caret latitudine, id est, non habet in se aliqua plura, q. 52. artic. 1. f. 104. col. 1. A.

Spes differt a desperatione primo per simplicem accessum, & recessum, & a bono arduo per possibilitatem autem & impossibilitatem secundario, q. 40. artic. 1. f. 84. col. 1. D.

Subditus. Quomodo sit ista propositio intelligenda, Virtus cuiuslibet subditi est ut bene subijciat principanti, q. 29. artic. 1. f. 200. col. 2. D.

Superbia dicitur initium omnis peccati secundum ordinem intentionis, ex parte scilicet finis quia obiectum suum est finis omnium bonorum commutabilium, ad quæ alia uicia conuertuntur, q. 84. artic. 1. f. 183. col. 2. C.

T

TENTATIO carnis, si ratio ei resistat, non est peccatum, q. 80. artic. 3. f. 126. col. 2. E.

Tempus sacrum. Circumstantia.

Timoris obiectum includit in se tria, scilicet, malum, arduum futurum, ex quibus redditur ratio timendorum, & non timendorum, & magis & minus timendi, q. 42. f. 87. col. 3. H.

In timore semper fit contractio ad latus: sed quia non semper fit usque ad frigus ingrossans, ideo in litera negatur contractio naturæ corporeæ, non quia non fiat, sed quia non sit consummata usque ad frigus, q. 44. artic. 1. f. 89. col. 1. I.

Tristitia passio est in sola concupiscibili, Ad Scot. q. 23. artic. 4. f. 57. col. 3. K.

Malum coniunctum est per se primo causans tristitiam bonum autem amissum per se secundo ex parte obiecti, q. 36. artic. 1. f. 79. col. 4. I.

Tristitia solitaria sumpta, est mala mortaliter, quia importat aliquid solitarie sumptum dissonans rationi, scilicet priuationem boni, inquietudinem appetitus, q. 39. artic. 1. f. 182. col. 4.

V

VERI ratio nobilior est quam ratio boni quæ ab solutio est q. 66. artic. 3. f. 137. col. 3. I.

Veritas intellectus speculatiui consistit in hoc, quod cognoscere adequatur rei cognitæ: veritas autem intellectus practici consistit in hoc, quod dirigere adequatur principio directiuo, q. 57. artic. 5. fol. 116. col. 3. I.

Vegetabilia an moueant seipsa, q. 6. artic. 1. cor. f. 18. col. 2. D. Mouere.

Vires inferiores apprehensivæ, dupliciter sumuntur, primo secundum naturam, & sic a natura, & non a uirtute nec habitu determinantur. Alio modo ut subsunt rationi, & sic ordinantur ad intellectus perfectionem, quæstio 56. artic. 5. fol. 114. col. 1. B.

Virginitas, & paupertas non habent specialem rationem uirtutis, & consequenter, nec specialia extrema inter quæ medient infra proprias materias in ordine ad regulam tam diuinam quam humanam, sed ex extrinseco fine, & religionis actu, scilicet notato, q. 64. artic. 1. f. 130. col. 3. H.

Virtutis distinctio secundum rationem speciei in ordine ad obiectum, & secundum ordinem ad actum seu secundum specificam differentiam, & ratione ut sic, & secundum hanc conditionem, scilicet esse principium actus recti, est bona, q. 66. artic. 4. fol. 136. col. 4. K.

Omnia obiecta uirtutum sumpta secundum actus, quibus homo attingit illa, possunt referri ad bonum priuatum alicuius personæ, uel bonum commune multitudinis, quæst. 96. artic. 3. fol. 207. col. 4. H.

An modum istam uirtutis, scilicet uolens & eligens, bene probetur in litera non cadere sub lege humana, q. 100. artic. 9. f. 220. col. 1. B.

Virtutum consummatio non est natura, quia natura est determinata ad unum: consummatio autem uirtutum non est secundum unum modum actionis, sed diuersimode secundum diuersas materias, in quibus uirtutes operantur, & secundum diuersas circumstantias, quæstione 63. articulo. 1. fol. 128. col. 3. F.

Sicut lumen naturale est quoddam præsuppositum, principium, ut origo uirtutum in nobis naturaliter præexistens, ita in esse supernaturali oportet ponere lumen supernaturale principium, & originem omnium infusarum uirtutum, quæst. 110. artic. 3. fol. 254. col. 1. D.

Principia naturaliter cognita secundum naturalem eorum inchoationem in anima, sunt seminata omnia uirtutum, quæst. 63. articulo. 1. fol. 128. col. 2. D.

Virtutum intellectus & scientiæ actus in compositione consistit, & compositio secundum diuersas materias diuersimode a recto fit intellectu, & ideo consummatio harum uirtutum non est secundum unum modum actionis, sed diuersimode secundum diuersas materias, ibidem. col. 3. K.

In uirtutum omnium genere nobilior semper est generans. Licet enim actus præcedentes habitum uirtutis sint secundum se imperfecti, ut tamen ex alio el oriuntur principio generatiui sunt uirtutis, q. 63. artic. 1. f. 119. col. 2. E.

Virtute nullus male utitur ut principio mali actus: quamuis male utatur ipsa principians bonum actum ordinando ad extraneum malum finem, quæstione 110. articulo. 3. fol. 254. col. 1. D.

INDEX

ramen impossibile est in virtutibus quæ non possunt esse informes, quæst. 55. artic. 4. fol. 111. col. 3. F

Virtus in quantum huiusmodi, est operatiua: facit enim operationem ordinatam, siue ordinationem in actu tamquam effectum proprium, nec relationem habere licet effectum per se causam inconuenit, sed oportet quandoque f. 110. col. 4. G

Omnis virtus humana non moralis, est intellectualis q. 58. ar. 1. f. 117. col. 3. G

Virtus moralis sicut quælibet alia essentialiter habitus: sed moralis est habitus appetitus ad eliciendum actus quando ubi, sicut, quantum oportet, propter bonum rationis. quæst. 55. ar. 1. f. 110. col. 3. F

Virtutis moralis addit super habitum differentiam specificam, sicut homo super animal, q. 55. ar. 1. f. 110. col. 2. & in col. 1. C

Virtutis moralis proprius finis est attingere medium. f. 110. col. 1. C

Virtutis moralis formalis effectus dupliciter intelligitur. Primo ut ex sua essentia habitus ille reddat appetitum habituatam ad actum, & non plus: secundo, ut reddat appetitum habituatam ad actum cum omnibus eius conditionibus siue latitudinis, Ibidem D

Virtus moralis dat facultatem, & rectum usum pro modo inclinantis, & non cum hac, uel illa limitatione, quod non facit ars. q. 56. ar. 3. f. 112. col. 4. & 113. col. 2. A

Virtutes in irascibili & concupiscibili, scilicet temperantia, & fortitudo rectificant uti quia stabiliunt finis prudentie regulatiue ipsius uti ex illius finibus ut principis, & sic extendunt se ad uoluntatem mediate. f. 113. col. 1. E

Virtutes morales acquiruntur, ut imperantur a charitate, non ordinantur ad ultimum finem super naturalem ut ad proportionatum secundum se, sed ex parte ordinantis tantum. Virtutes autem morales in se ordinantur ut secundum se proportionate ad talem finem supernaturalem, f. 129. col. 4. K. Infusio, Habitus.

Virtutes morales infusæ præter tres theologicas, & quatuor cardinales ponere necesse est, Ad Scotum, q. 63. ar. 3. Ibid. col. 3. I

Virtutes theologice acquiruntur non dantur: quia improporcionata sunt acquiruntur omnia ad actus infallibiliter rectos, & proportionatos supernaturalibus, q. 62. ar. 3. f. 127. col. 4. G

Virtutes morales omnes sunt circa passiones, & operationes: sed aliquæ principaliter operationes, aliquæ principaliter passiones bonificant, q. 60. ar. 1. f. 123. col. 1. A

Virtutes morales circa passiones non possunt poni in angelis, uel Deo, quæst. 61. artic. 5. ad 1. fol. 126. col. 1. D

Virtutes cardinales dicuntur principales, uel ut genera, uel gratia præcipue materię, q. 61. artic. 3. fol. 125. col. 2. C

Virtutes cardinales dicuntur quæ uirtuosam uitam sustinent, & super quas uniuersa studiosa uita firmatur, ac opera proprie explet, q. 61. in princip. f. 124. col. 4. G

Virtutum moralium distinctio, in politicas, purgato-

rias, & purgati animi, non est distinctio uirtutum secundum essentiam, sed secundum statum & actus perfectionem, quæst. 61. artic. 5. fol. 126. col. 1. A

Ex concursu actionis & passionis circa idem, plures uirtutes politice, sunt, quæst. 60. artic. 2. fol. 122. col. 4. K

Virtutes morales acquiruntur, si secundum humanas causas iudicium fiat, dicuntur & sunt inter maxima bona hominis, & simpliciter uirtutes, & hoc spectat ad moralem. Si autem de eisdem iudicandum sit secundum supernaturales, & diuinas causas, sic sunt & dicuntur uirtutes secundum quid, & hoc spectat ad theologum. Ibidem,

Virtutes morales imperfectæ quo ad statum, sicut se habent ad prudentiam, ita fides & spes ad charitatem: utrobique enim contingit defectus status ex subtractione principis, & indispositione subiecti. Virtutes enim morales habent pro subiecto appetitum ut subest recte rationi perfecte, quæ est prudentia simpliciter, & fides, & spes, intellectum motum a uoluntate perfecta, & uoluntatem affectam meritis presentibus, quorum utrumque sola charitate habetur, q. 65. ar. 4. f. 135. col. 2. E

Virtutes intellectuales imperfectæ secundum statum dicuntur uirtutes: morales autem nisi sint secundum statum perfecte non dicuntur uirtutes, q. 66. ar. 1. f. 136. col. 1. C

Virtutes intellectuales sunt nobiliores simpliciter, quæ morales, quia habent nobilius obiectum: morales autem sunt nobiliores secundum quid, scilicet secundum communem rationem uirtutis, quia dant non solum facultatem actus recti, sed facultatem recte utendi ipsa facultate, q. 66. ar. 3. col. 1. & 2. f. 137. col. 2. C

Virtutum intellectualium post hanc uitam remansio concluditur potius ex sui causa, scilicet speciebus intelligibilibus, quam ex suæ essentię natura propter maiorem doctrinæ certitudinem, uel hoc fit per species intelligibiles intelligendo ipsas, & quicquid se tenet ex parte ipsarum, q. 66. ar. 2. f. 139. col. 4. I. & f. 140. col. 1. A

Virtutes in eodem existentes, ut perficiunt subiecta, ut nota a prudentia, uel charitate sunt æquales proportionate: ut uero perficiunt eadem ut tendentia in proprias materias, sunt inæquales. q. 66. ar. 2. f. 136. col. 4. F

Augmenti intensui uirtutum quatuor causæ, scilicet consuetudo, naturalis inclinatio, iudicium perspicacius, & gratia, quæst. 66. artic. 1. fol. 136. col. 1. E

Virtutes morales infusæ perficiunt in ordine ad ultimum finem simpliciter: acquiruntur uero in ordine ad ultimum finem in genere, id est boni humani, puta felicitatis positæ, 10. Ethic. Et ideo primæ sunt uirtutes simpliciter, secundæ secundum quid, q. 65. ar. 2. f. 134. col. 2.

Virtutes omnes morales sunt connexæ: quia uirtus moralis exigit prudentiam, & prudentia omnes tres uirtutes morales, quæst. 65. artic. 1. fol. 132. col. 4. F

Solæ uirtutes perfectæ sunt connexæ, Ibidem H

Virtus perfecta quid importet, & quid itidem imperfecta, f. 132. col. 1. E

Virtus

COMMENTI.

Virtus intellectualis, puta prudentia, includitur in moralis, & conuerso moralis in intellectuali, scilicet prudentia. Cum enim prudentia proprie attendatur secundum suum proprium & præcipuum actum, qui est recte præcipere, & ipse sit principium recte electionis, uirtus moralis cui attribuitur electio proprio actu, pendet necessario ex prudentia: & rursum quia ipsum recte præcipere pendet ab appetitu recto, consequens est quod prudentia pendeat ab appetitu recto, q. 58. artic. 4. & 5. fol. 119. col. 2. B. col. 3. H

Consistere in medio computatur inter proprietates uirtutis ponitur autem in distinctione uirtutis, sicut sepe proprietates notiores admittuntur in distinctionibus, ut latentes differentie insinuantur, q. 64. in princip. f. 130. col. 2. C

Virtus secundum essentiam est in medio, quæ est in medio duorum uirtutum. Secundum effectum uero dicitur uirtus esse in medio quæ in propria materia circa quam est, medium facit inter plus & minus illius, seu in illa, ad illam, illi & c. q. 64. ar. 1. Ibidem E

Virtus moralis non secundum essentiam, sed secundum effectum media inter passionem dicitur, quia scilicet inter passionem constituit medium eligendo eas in illa quantitate, & c. quia in medio secundum rationem constituitur, hoc enim effectus uirtutis moralis est, q. 19. f. 120. col. 2. B

In uirtutibus medium rationis consistit in affirmatione propriæ materię, & omnium conditionum spectantium ad rationem rectam: medium autem rei consistit in æqualitate rei ad rem, seu personam alteram, q. 64. ar. 2. f. 130. col. 4. H

Virtutis intellectualis secundum se mensura nec præctice, nec speculatiue est aliquod uirtutis genus, quia procederet in infinitum, q. 64. ar. 3. fol. 131. col. 3. F

Virtus intellectualis quæ uocatur intellectus siue cognitio principiorum, secundum se est in medio duorum contrariorum, Ibid. col. 2. C

Virtus theologica non consistit in medio nec ex parte obiecti, nec ex parte actus, Ad Scot. q. 64. ar. 4. fol. 132. col. 1. B

Vim aliquam animæ existentem in potentia ad agere, uel non agere, & ad agere hoc, uel illud, indige re duobus motoribus, quomodo intelligatur, q. 9. ar. 1. f. 4. col. 1. A

Vitiij nomine significatur habitus uitij, peccati autem nomine actus ipse uitij, q. 71. in princip. fol. 148. col. 3. H

Ubiunque est uirtus in medio, contingit & per excessum, & per defectum peccare siue simul, siue separatim, siue uno, siue pluribus uitiis, non est eura, quæst. 64. artic. 4. fol. 131. col. 4. G. & fol. 132. col. 1. A

Ubiunque est magis & minus tale secundum sui constitutionem propriam latitudinem, q. 22. ar. 2. ad 1. fol. 54. col. 4. I

Ubiunque sicut agitur, ita aptum natum est agi, & conuerso, quæst. 49. artic. 3. fol. 92. col. 2. C

Volitio omnis exigit quid, & cur, q. 18. ar. 9. fol. 43. col. 4. I

Non quicunque uult præmissas, seu antecedens, uult

conclusionem, seu consequens in seipso: in sua autem causa quicunque uult antecedens, uult consequens simpliciter, uel ut in pluribus, q. 13. ar. 6. ad primum f. 33. col. 2. B

Ad rationem uoluntarij indirecte, non sufficit potestas in uoluntate, & negatio prouisionis, sed oportet tria concurrere, scilicet posse, debere, & non uelle, uel ad imperare, q. 6. ar. 3. f. 18. col. 4. G

Ad rationem uoluntarij indirecte non sufficit potestas, & negatio, sed adesse oportet obligationem & debitum q. 18. ar. 5. f. 44. col. 2. I

Cum uoluntarium dicatur dupliciter, scilicet uel quia uoluntarium, uel quia in potestate uoluntatis, quomodo licet in littera ex hoc quod primus actus uoluntatis non potest esse uoluntarius primo modo, inferri quod nullo modo est uoluntarius, q. 9. ar. 4. fol. 25. col. 3. G

Vota, & contractus, etcetera facta ex metu etiam cadente in constantem uirum, sunt uoluntaria, quauis aliquid habeant inuoluntarij admissum, ac per hoc si mala sunt ardua, peccata sunt mortalia, q. 6. ar. 3. f. 18. col. 4. I

Voluntatis actum tres ordines, primus secundum lineam rectam, & respectu eiusdem obiecti secundus. Secundum reflexionem super hunc, uel illum. Tertius secundum ipsos actus reflexos inter se, fol. 37. col. 1. C

Duplex est habitudo uoluntatis ad uoluntatem tam finem, quam id quod est ad finem. Prima secundum quod uoluntatum est in uoluntate: secunda, secundum quod uoluntas ad uoluntatem in se realiter tendit, q. 16. ar. 4. f. 36. col. 4. K

Quantis primus actus uoluntatis sit ex instinctu dato ab exteriori, non obiecto, sed ex causa effectiua Deo, ipsa tamen iam ex hac finis uolitione seipsum mouet ad uolendum alia propter finem, quod brutis non conuenit: quia ad omnia mouentur ex instinctu q. 9. ar. 4. f. 26. col. 1. E

Voluntas respectu primi actus habet ut motatam, & Deus ut mouens. Et nomine primi actus non intelligitur solus ille quæ uoluntas in principio omnium operationum suarum habet, sed quicunque primus absque consilio, & prauo motu ad bonum, q. 3. ar. 2. f. 25. col. 4. H

Voluntas dicitur moueri non solum a bono uniuersali apprehenso per rationem, sed etiam a bono apprehenso per sensum, in quantum bonum apprehensum per sensum permittit concurrere cum apprehenso per rationem in idem motum, ita quod motum uoluntatis non solum est bonum uniuersale apprehensum per rationem in sua puritate, sed et coniunctum cum bono apprehenso per sensum, q. 10. ar. 3. f. 28. c. 3. K

Ad uolendum sufficit uoluntas cum obiecto, sed ad uolendum a se, ita quod lyase, dicat causalitatem applicandi seipsum ad uolendum, non sufficit uoluntas cum obiecto, sed exigitur uoluntas præuolens finem. quæst. 9. artic. 4. fol. 26. col. 1. A

Voluntatis obiectum esse uniuersale bonum, quomodo intelligatur, quæst. 2. artic. 7 & 8. fol. 7. col. 1. A

In hac littera propositione, Voluntatis obiectum est finis, secundo est de primo & formali obiecto uoluntatis. q. 1. ar. 1.

INDEX

q. 1. ar. 1. f. 1. col. 3. F
Quomodo ista littera consequentia valeat, Voluntas obiectum formale est finis, ergo omnes actiones humane sunt propter finem, quæst. 1. ar. 1. ibidem H
Voluntas reducitur ad actum per præcedentes actus ex parte subiecti, quæst. 75. artic. 2. fol. 164. colum. 4. F
Quia res immaterialis est formalioris & uniusformis virtutis, quam corpus, secundum veritatem non potest a corpore moveri neque ut ab obiecto, neque ut a motore ad exercitium conceditur tamen in littera, & alibi quod voluntas, seu intellectus movetur ab exteriori tamquam obiecto non autem tamquam a motore ad exercitium: quia ad movendum obiective exteriora concurrunt, et non sufficienter, tamen inchoative, mediate, & ut materia obiecti: ad movendum autem ad exercitium nullo modo concurrunt ex parte motoris ad exercitium: est. n. talis motor solus Deus cum ipsa voluntate, q. 9. ar. 5. f. 16. col. 2. D
Aliud est voluntatem necessario moveri ab obiecto ad exercitium actus, & voluntatem sic dispositam necessario moveri ad exercitium actus Primum. n. falsum est, & denotat quod obiectum est talis, & sic efficacis naturæ, q. potest voluntatem ad exercitium actus necessario ducere: secundum vero verum est, & denotat naturam voluntatis quæ habet motum naturalem non semper actus, sed quando est in certa dispositione, quæst. 10. artic. 2. fol. 28. col. 1. C
Objectum undique bonum necessario movet voluntatem ad specificationem actus, ibidem D. colum. 2. A
Cum queritur, an voluntas moveatur de necessitate a suo obiecto sumitur necessarium vere & proprie, quod scilicet impossibile est aliter se habere, & est sermo de necessitate naturali, quæst. 10. ar. 2. fol. 27. col. 4. K
Voluntatis determinatio quæ ad exercitium, vehementior ac naturalior est sui determinatione ad speciem & obiectum, includit enim illam, & addit, q. 10. ar. 2. f. 28. col. 2. E
Essē, vivere, & huiusmodi dupliciter sumi possunt, primo ut sunt quedam particularia bona secundum seipsa, & sic possunt, licet raro, repudiari, eo quod defectu habent alicuius boni quod appetitur, Alio modo ut sunt necessario connexa beatitudini, & sic quantum est ex parte sui, non possunt repudiari. Ibid. c. 3. F
Voluntas, quia ad tertium volitorum genus, puta esse vivere, &c. determinata est naturaliter quo ad specificationem ut in pluribus, & a causa ut in pluribus non necessario provenit effectus: ideo quælibet particularia bona, etiam esse vivere, intelligere non necessario movent voluntatem ad specificationem actus, ibid. col. 2. E
Quomodo sit quod appetitus sensitivus movet voluntatem ex parte obiecti, & ratio quare moveat voluntatem sit ex parte dispositionis subiecti, ut in littera dicit, quæst. 9. artic. 2. fol. 24. colum. 4. K. Movere.
Quomodo voluntas moveatur a passione, q. 77. ar. 8. f. 168. col. 4. I

An voluntas quantum ex se est parata, sed propter impotentiam cessans ab opere, sit perfecta ac si operaretur, q. 20. ar. 4. f. 1. col. 3. H
Voluntas parata, quamvis non operans propter impotentiam, nihil de premio, vel pena perdit essentiali, quamvis careat aliqua accidentaliter remuneratione, vel pena, respondenti ipsi exercitio actus exterioris, f. 1. col. 1. A
Voluntas potest dici, & esse completa dupliciter. Uno modo, secundum illam habitudinem qua volitum est in voluntate, alio modo secundum illam qua voluntas tendit in realem allocationem voliti, fol. 51. col. 4. I
Voluntatis completio & incompletio attenditur secundum modum motus voluntatis, q. 13. ar. 5. f. 32. col. 4. k
Cum queritur, an voluntas sit tantum finis, an etiam eorum quæ sunt, ad fine sumitur voluntas pro volitione, non pro ipsa potentia volitiva, q. 8. ar. 2. in ti. f. 22. col. 3. k
Quomodo valeat probatio huius conclusionis, Voluntas secundum quod nominatur actum, proprie loquendo, est finis tantum. Ibidem col. 4. k
An in hoc quæstio, Vtrum voluntas eodem actu feratur in finem, & in id quod est ad finem, queratur de ipsa volitione, aut universaliter de actu voluntatis q. 8. ar. 3. in ti. f. 23. col. 2. A
Quomodo intelligatur, quod voluntas, quando movetur in finem, in quantum huiusmodi, moveatur quoque necessario eodem motu in finem, cor. f. 23. col. 2. E
Voluntas non eget continentia, ut inclinetur quantum in se est in bonum rationis proprium volentis: sed ut resistat in surgentibus passionibus appetitus sensitivi, q. 56. ar. 6. f. 114. col. 3. I
In voluntate nostra quantum est ex parte voluntatis est sufficiens determinatio ipsius ad proprium bonum, ac per hoc ad bonum secundum rationem ipsius volentis, & cum hoc ex conjunctione ad partem sensitivam sortitur necessitatem habitus ad resistendum contrariis quibus tangitur, Ibidem, col. 4. F
An in voluntate detur actus neuter, id est, qui nec sit finis, nec eorum quæ sunt ad finem, Ad Scot. q. 8. in principio, & q. 47. f. 21. col. 4. I. & fol. 94. col. 3. k. & col. 4. k
Quia naturale distinguitur contra liberum, sequitur ad naturale, id est, substantiale, omne. n. naturale est substantiale, ex hoc quod auctor declaravit in voluntate inveniri motum naturalem, i. substantiale, optime satisfacit quæstio, an sit alius motus naturalis ut distinguitur contra liberum, quæst. 10. ar. 1. fol. 27. colum. 1. B
An præter bonum & beatitudinem omne conveniens alicui secundum suam naturam, sit naturaliter ab eo volitum, Ibid. E
An in voluntate sit aliqua passio, quæst. 22. artic. 3. fol. 55. colum. 1. E
Voluntatis actus similes passionibus appetitus sensitivi, metaphorice consuevimus vocare passionem, ut velle unum dictam vocamus iram: & velle malum alicui, odium, quæst. 22. ar. 3. Ibid. col. 3. H
Voluntas simpliciter & absolute a toto genere eligibilium libera est, q. 13. ar. 6. ad 3. fol. 33. col. 3. F. Eligere. Voluntas

COMMENTI.

Voluntas quantum ad propositum potest dupliciter considerari, scilicet ut res est, & ut causa est, & in ratione cause voluntas & natura secundum proprias causas differentias distinguuntur. Et quia ratio cause in natura ad causam spectat in quantum res est, hinc apparet quod voluntas utriusque cause rationem habet.
Quia vltimus natura est causa essentialiter prior causa voluntaria, apparet quod voluntas non solum natura quædam est, sed prius habet nature rationem causalitatemque propriam. Quia demum in causis essentialiter ordinatis coniunctis in unam, id quod est prioris cause proprium participatur a posteriori, ut supremum nihil att. agat infimum supremi, apparet quod voluntatis, prima opera oportet esse naturalia, & prius ipsam velle aliquid naturaliter quam libere, quæst. 10. ar. 1. ad 1. f. 27. col. 3. F
Impossibile est voluntatem peccare absque ignorantia, vel errore intellectus: quia voluntas est so-

lum boni, vel apparentis boni, sed ignorans & nomine in proposito intelligitur etiam ipsa actualis inconsideratio, q. 77. ar. 2. f. 169. col. 2. C
Voluntas simpliciter diuina voluntatis in volito formaliter conformis, illa sola est, quæ sub ratione boni non apparentis, sed veri exercetur, q. 19. ar. 10. fol. 48. col. 2. E
Vulnera humane nature, quomodo ponantur effectus peccati, cum superius dictum sit, quod concupiscentia quæ importat hæc vulnera, est ipsam peccatum originale, nihil enim est sui ipsius effectus, q. 85. ar. 3. f. 185. col. 4. G

Z

ZELVS sumitur dupliciter, scilicet materialiter pro feruenti dilectione, & formaliter pro tria deficientium sibi, vel amicis, quæst. 28. ar. 4. fol. 64. col. 2. D

FINIS

тек. 88. т.
тек. 89. т.

SED CONTRA. Oia q̄ sunt in aliquo gñe derivant a principio illius gñis: sed finis est principii in operabilibus ab homine, ut patet per Philof. in 2. 2. Phys. ergo homini conuenit omnia agere propter finem.

RESP. Dicendum, qd actionū

quæ ab hoīe aguntur, illæ solæ
proprie dñr humanæ, quæ sunt
proprie hominis in quantum est
homo: Distinguit autem homo ab
aliis irrationalibus creaturis in
hoc, qd est suorum ædium dñs.
Vnde illæ solæ actiones uocan-
tur proprie humanæ, quarum
hō est dominus. Est autem ho-
mo dominus suorum ædium
per rationem & uoluntatem:
unde & liberum arbitrium esse
dī facultas uoluntatis & rōnis.
Illæ ergo actiones proprie hu-
manæ dñr, quæ ex uoluntate de-
liberata procedunt: quæ autē
aliæ actiones homini conue-
niant, possunt dici quidē homi-
nis actiones, sed non proprie
humanæ, cum nō sint hominis,
in quantum est homo. Mani-
festum est autem, quod omnes

tionem. Secundo secundum
 esse in natura ab esse in executione, licet non dissimulatur
 sicut unum esse ab alio esse de figuris in adonab. c. 1. in
 executione, ut sic, significet esse in pendens ab agente esse in
 in rerum natura, hoc nec in claudis, nec excludit, immo ostendit
 pro causalitatem, ergo quod pendens agens et ens exegit. Et sic
 patet sensus propositionis positum. Probatur ad hoc. Finis bonum
 et appetibile, eiusdem sunt rationis et conditionis ut patet ex
 a. Phy. 1. Et ergo ratio appetibilis est et ratio finalis, et conditio appeti-
 bilis est conditio finis, et e converso. Ita est similiter. Quid non est
 ratio unum non est ratio alterius, non est contrarium, quod ratio finalis appeti-
 tur, est esse non in anima, nam non appetitur nisi in rationem
 in anima, sed in rerum natura, ergo esse finalitatis in rerum natura,
 est ratio finalitatis. Et utriusque constans, quod finalitas non
 appeteretur, nisi obiecta et cognita. Ergo esse in intentione, est
 conditio finalitatis. Et rursus constat, quod appetibile movet non
 motum, ergo esse in executione, quod est esse in dependetia ad
 agens, non est ratio nec conditio finis, sed quia finis generatio-
 nis, et forma penitus coincidens in idem numero ex a. phys. 1. id
 esse in executione, coincidens quodammodo est. Et si queras de esse
 finalitatis in rerum natura, an finalitatis, non sic est, aut quod
 fatiatur est, respondetur quod unoquoque tempore respectu diversorum
 actuum appetitus, cuius proprium est obiectum finis et bonum.
 Nam esse in rerum natura finalitatis futurum, movet finalitatem
 appetitum secundum adum desiderii. Et idem esse postmodum
 finis, movet appetitum et finalitatem secundum adum desiderii.
 rationis habet non hoc singulare genus, quia finalis, ut causalitatem
 suam ad hoc exerceat et hinc ita esse in anima tanquam
 conditionem causae, nec hoc est magis mirum, quod mirabilia sunt de
 fa natura causandi. Verum adverte hic duo. Primum est, quod
 desiderabilis non excludit esse in rerum natura praesentialiter, quod
 esse finalitatis desiderat non solum dici non est, sed usque quo
 habetur in claudis, proportionaliter iam, et si queras agens agit
 donec finalitas habeatur in claudis, finalitatem finis finalitatem. Et hoc
 illud agens utriusque, et ut in termino in finis proportionaliter.
 Aequale enim oportet esse tempus finalitatis et tempus agendi
 alioquin agens ageret non propter finem. Secundum est, quod
 ratio desiderabilis non excludit esse in intentione ut conditione,
 ut patet in animalibus. Unde ex hoc quod ratio finalitatis est quando-
 que esse in rerum natura praesentialiter, non excluditur uni-
 versaliter dictum finalitatem, si quod secundum quod est in inten-
 tione, habet rationem finis. Tempus enim exigitur ad conditionem
 et finem in pure naturalibus illam quaevis, merito quod opus naturae
 est opus intellectus, et cessabit existit. Et hinc autem facile patet
 consonantiam ad hoc dictum de fine. De fine n. dicitur, quod est
 finis secundum quod est in intentione. Et verum est, propter
 secundum

Conc. 1.700.

^aIn cor
art.

D. 359

animum, seu inquam, denotat conditionem finis. Et quod est ultimus, optimus, & secundum esse extra, & perfectum &c. & verum est prout denotant ratio finis. Sed ito causam, gradum est dicere, finis est ultimus, optimus, perfectus, esse extra &c. & aliud est dicere, finis est ultimus, optimus, perfectus, esse extra animam &c.

actiones, quæ procedunt ab ali qua potestate, causantur ab ea finem sui obiecti. Obiectum autem voluntatis est finis & bonum: unde oportet quod omnes actiones humane propter finem sint.

AD PRIMUM ergo dicendum,
quod si quis esset ultimus in exe-
cutione, est tamen primus in intē-
tione agentis: & hoc modo ha-
bet rationem causæ.

Ad 2^{am} dicendum, qd si qua actio humana sit ultimus finis, oportet eam esse voluntariam: alias non esset humana vt dictū est*. Actio autem aliqua dupliciter dicitur voluntaria. Vno modo, quia imperatur a voluntate, sicut ambulare, vel loqui: alio modo, quia elicitur a voluntate, sicut ipsum velle. Impossibile autem est quod ipse actus a voluntate elicitus sit ultimus finis: nam obiectum voluntatis est finis, sicut obiectum visus est color. *Vnde sicut impossibile est, quod primum visibile sit ipsum videre, quia omne videre est alicuius obiecti visibile: ita impossibile est, quod primum appetibile, quod est finis, sit ipsum velle. Vnde relinquitur, quod si qua actio humana sit ultimus finis, quod ipsa sit imperata a voluntate:

*Hic sicut de actu voluntatis, quoniam non est intellectus
liberius veritatum de actu vero intellectu est falsum, qui nō
solū bonū, sed bonum cognoscit, est obiectum primū volun-
tatis. Ex hoc rō littere de sine simpliciter intellecta, inferuntur. sc.
actus voluntatis nō pōt esse vitiosus finis: quia non pōt esse obie-
ctū primo voluntatis.*

Et ita ibi aliqua actio hominis,
ad minus ipsum velle, est pro-
pter finem. Quicquid ergo ho-
mo faciat, verum est dicere, qd
homo agat p p finē, etiam age-
do actionē quē est ultimus finis.

Ad 3^m dicendum, quod huiusmodi actiones non sunt proprie humane: quia non procedunt ex deliberatione rationis, quæ est proprium principium humanorum actuum, & ideo habent quasi finem imaginatum, non autem per rationem præstitutum.

ARTICLE II.

Virum agere propter finem sit pro-
positum rationalis naturæ.

AD SECUNDVM sic pro-
ceditur. Videtur quod
agere propter finem sit pro-
prium rationalis naturæ: homo
enim cuius est agere p^o finem,
nunquam agit p^o finem igno-
rum: sed multa sunt, quæ non
cognoscunt finem, vel quia om-
nino carent cognitione, sicut
creaturæ insensibiles, vel quæ nō
apprehendunt rationem finis,
sicut bruta animalia. videtur er-
go propriū esse rationalis crea-
turæ agere propter finem.

[illegible]

SVPER QVÆST. I. LAT. II.

Medina art. 2.
IN art. 2. dubium occurrit, quid interius inter apprehendere
finem, & apprehendere rationem finis. Hanc enim differentia
constituit linea radicem differentie inter rationalem, & irratio-
nalem sententiam in agendo propter finem. Non enim potest dici
quod per finem intelligitur hic finis, & per rationem finis intel-
ligitur quiddam finis, quoniam mulier preparavit cibum, ut co-
medat hora prandii, quiddam enim commisit, nec in vniu-
sali, nec in particulari nominat ad hunc finem, quia et tunc
comedere, apprehensum ordinat preparatum finem.

*Ad hoc dicitur, quod cum ratio finis consistat in hoc, quod
est effectus, cuius causa, seu propter quod cognoscitur rationem finis
est cognoscere habitudinem finis ad id quod est ad finem. Qui
enim propositionem horum cognoscit, finem se mouere po-
test, & qui non nouit, non potest. Cuiusmodi est, quod
apprehendo aliquo fine, puta sanitate, nihil agimus pro-
pter ipsum, donec cognoscimus habitudinem aui ad exerce-*

Prima Secundae & The. *A. 2. Dum*

Prima Secunda S. Two

processus in infinitum.
ationis, in infinitum
mathematicæ quali-
Species etiam nume-
fle infinita, quia da-
maorem excogitare
quitur apprehensio-
od in finibus proce-
ctū volūtatis, sed uo-
pra se ipsā, posū. n.
ud, & sic in infinitū, ex
is, pedit in infinitū.
A 1

*Ch. A. 1
longue a
prouve

Q V E S. I.

et nihil potest appetere nisi per se, aut per ipsum. Et hoc negatur, nec contrarie potest appetere. Et ad primum motum Scoti, patet solutio in his in ratione ad tertium in hoc art. ubi dicitur quod intellectus alius cogitatur non solum per se, sed et per ipsum.

Cap. 1. no. multum a prima. 7.

Concl. 20.

¶ Præter. Quicumque ordinat aliquid in finem cogitat, de illo fine: sed non semper homo cogitat de ultimo fine in eo quod appetit, aut facit. non ergo omnia homo appetit, aut facit propter ultimum finem.

Sed contra est, quod dicitur Augustinus 19. de Civit. Dei. Illud est finis boni nostri, propter quod amantur cetera, illud autem propter seipsum.

Respond. Dicendum, quod non necesse est quod omnia quae homo appetit, appetat propter ultimum finem. Et hoc apparet duplici ratione. Primo quidem, quia quicquid homo appetit, appetit sub ratione boni: quod quidem si non appetitur ut bonum perfectum, quod est ultimus finis, necesse est ut appetatur ut tendens in bonum perfectum: quia semper inchoatio alicuius ordinat ad consummationem eius: sicut patet tam in his quae sunt a natura, quam in his quae sunt ab arte, & ita omnis inchoatio perfectionis ordinatur in perfectionem consummatam, quae est per ultimum finem. Secundo, quia ultimus finis hoc modo se habet in movendo appetitum, sicut se habet in aliis motionibus primum movens. Manifestum est autem quod causa secundae motionis, non movetur, nisi secundum quod movetur a primo movente: unde secunda appetibilia non movent appetitum nisi in ordine ad primum appetibile, quod est ultimus finis.

Ad primum ergo dicendum, quod actiones ludicrae non ordinantur ad aliquem finem extrinsecum: sed tantum ordinantur ad bonum ipsius ludentis, prout sunt delectantes, vel requiem praestantes. bonum autem consummatum hominis, est ultimus finis eius.

Et similiter dicendum ad secundum de scientia speculativa, quae appetitur ut bonum quoddam speculantis, quod comprehenditur sub bono completo & perfecto, quod est ultimus finis.

Ad tertium dicendum, quod non oportet ut semper aliquis cogitet de ultimo fine, quandoque aliquid appetit vel operatur: sed virtus prima intentionis quae est respectu ultimi finis, manet in quolibet appetitu cuiuscunque rei, etiam si de ultimo fine actu non cogitetur: sicut non oportet, quod qui vadit per viam, in quolibet passu cogitet de fine.

ART. VII. & VIII.

ARTICULUS VII.

Primum sit ultimus finis omnium hominum.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod non omnium hominum sit unus finis ultimus. Maxime enim videtur ultimus finis esse hominis incommutabile bonum: sed quidam avertuntur ab incommutabili bono peccando. non ergo omnium hominum unus est ultimus finis.

¶ Præter. Secundum ultimum finem tota vita hominis regulatur. Si igitur esset unus ultimus finis omnium hominum, sequeretur quod in hominibus non essent diversa studia vivendi: quod patet esse falsum.

¶ Præter. Finis est actionis terminus: actiones autem sunt singularium. Homines autem etiam conveniunt in natura speciei, tamen differunt secundum ea quae ad individua pertinent. non ergo omnium hominum est unus ultimus finis.

Sed contra est, quod Augustinus dicit 13. de Trin. quod omnes homines conveniunt in appetendo ultimum finem, qui est beatitudo.

Respond. Dicendum, quod de ultimo fine possumus loqui dupliciter. Uno modo secundum rationem ultimi finis. Alio modo secundum finem in quo finis ultimus ratio inuenitur. Quantum igitur ad rationem ultimi finis, omnes conveniunt in appetitu finis ultimi: quia omnes appetunt suam perfectionem adimpleri, quod est ratio ultimi finis, ut dictum est. Sed quantum ad id, in quo ista ratio inuenitur, non omnes homines conveniunt in ultimo fine: nam quidam appetunt divitias, tanquam consummatum bonum: quidam vero voluptatem: quidam vero quodcumque aliud, sicut & o gustui delectabile est dulce. Sed quibusdam maxime delectabile est dulcedo vini, quibusdam dulcedo mellis, aut alicuius talium. Illud tamen dulce oportet simpliciter esse melius delectabile, in quo maxime delectatur, qui habet optimum gustum: & similiter illud bonum oportet esse completissimum, quod tanquam ultimum finem appetit habens affectum bene dispositum.

Ad primum ergo dicendum, quod illi qui peccant, avertuntur ab eo, in quo vere inveniunt rationem ultimi finis: non autem ab ipsa ultimi finis intentione, quam quaerunt falso in aliis rebus.

Ad 2. dicendum, quod diversa studia vivendi contingunt in hominibus propter diversas res, in quibus quaeritur ratio summi boni.

Ad 3. dicendum, quod etsi actiones sunt singularium, tamen primum principium agendi in eis est natura, quae tendit ad unum, ut dictum est.

ARTICULUS VIII.

Primum in illo ultimo fine alia creatura conveniunt.

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod in ultimo fine hominis et omnia alia conveniant. Finis, respondet principio: sed illud quod est principium hominum, scilicet Deus, est etiam principium omnium aliorum. ergo in ultimo fine hominis omnia alia communicant.

¶ Præter. Dicitur in libro de divi. no. quod Deus convertit omnia ad seipsum, tanquam ad ultimum finem: sed

ARTICULUS VII.

sed ipse est ultimus finis hominis, quia solo ipso fruendum est. ergo in fine ultimo hominis et alia conveniunt. **¶** Præter. Finis ultimi hominis est obiectum voluntatis: sed bonum voluntatis est bonum ultimum, quod est finis omnium. ergo necesse est, quod in ultimo fine hominis omnia conveniant.

Sed contra est, quod ultimus finis hominum est beatitudo, quam omnes appetunt, ut Augustinus dicit: sed non cadit in animalia expertia rationis, ut beatitudo sint, sicut Augustinus dicit in libro 83. Quæstionum. non ergo in ultimo fine hominis alia conveniant.

Respond. dicendum, quod sicut philosophus dicit in 5. Meta. Finis dupliciter dicitur. scilicet, & quod ipsa res, in qua ratio boni inuenitur, & usus, siue adeptio illius rei: sicut si dicamus, quod motus corporis gravis finis est vel locus inferior, ut res, vel hoc quod est esse in loco inferiori, ut usus: & finis avari est, vel pecunia, ut res: vel possessio pecuniae, ut usus. Si ergo loquamur de ultimo fine hominis quantum ad ipsam rem, quod est finis, sicut in ultimo fine hominis omnia alia conveniunt, quia Deus est ultimus finis hominis, & omnium aliarum rerum. Si autem loquamur de ultimo fine hominis quantum ad adeptionem finis, sic in hoc fine hominis non conveniunt creaturae irrationales. Nam homo, & alie rationales creaturae consequuntur ultimum finem cognoscendo, & amando Deum, quod non competit aliis creaturis, quae adipiscuntur ultimum finem, in quantum participant aliquam similitudinem Dei, in quo sunt, vel vivunt, vel etiam cognoscunt.

Et per hoc patet responsio ad obiectum beatitudinis nominat adeptionem ultimi finis.

Q V A E S T I O II.

De his, in quibus hominis beatitudo consistit, in illo articulo discussa.

Deinde considerandum est de beatitudine. Primo quidem in quibus sit. Secundo, quid sit. Tercio, qualiter eam consequi possimus.

Circa primum quaeruntur octo.

¶ Primo, Vtrum beatitudo consistat in divitiis.

¶ Secundo, Vtrum in honoribus.

¶ Tertio, Vtrum in fama, siue in gloria.

¶ Quarto, Vtrum in potestate.

¶ Quinto, Vtrum in aliquo corporis bono.

¶ Sexto, Vtrum in voluptate.

¶ Septimo, Vtrum in aliquo bono animæ.

¶ Octavo, Vtrum in aliquo bono creato.

SUPER QVÆST. II.

ARTICULUS I.

Primum beatitudo hominis consistat in divitiis.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

Per 1. cor. c. 7. lib. 3. c. 17. Medma. ar. 7.

ARTICULUS I.

ga ut philosophus dicit 1. Eth. Ad hoc num. 2. in 2. ut sit quasi fidei iussor huiusmodi per eo, quod cum homo voluerit ergo in divitiis beatitudo consistit.

¶ Præter. Desiderium summi boni cum nunquam deficiat, ut esse infinitum: sed hoc maxime in divitiis inuenitur, quia avarus non implebitur pecunia, ut dicitur Eccles. 10. ergo in divitiis beatitudo consistit.

Sed contra. Bonum hominis in retinendo beatitudinem magis consistit, quam in emittendo ipsam: sed sicut Boetius in 3. de consol. dicit. Divitiæ effunduntur, magis quam coacervando melius necesse est: siquidem avaritia temper odiosus, claros facit largiri: ergo in divitiis beatitudo non consistit.

Respond. dicendum, quod impossibile est beatitudinem hominis in divitiis consistere. Sunt duplices divitiæ, ut philosophus dicit in 1. Polit. Naturales & artificiales. Naturales quidem divitiæ sunt, quibus homines subveniunt ad defectus naturales tollendos: sicut cibis & potus, vestimenta, vehicula, & habitacula, & alia huiusmodi. Divitiæ artificiales sunt, quibus homo natura non innatur, ut denarii: sed ars humana eos adiuvant, ut per facilitatem commutationis, ut sunt quasi mensura rerum venalium. Manifestum est autem, quod in divitiis naturalibus beatitudo hominis esse non potest. Quia tunc enim homines divitiis ad sustentandam naturam hominis: & ideo non possunt esse ultimus finis, sed magis ordinantur ad hominem, sicut ad finem, unde in ordine naturæ omnia hominibus sunt infra hominem, & per hominem facta, sicut illud Psalm. 8. Omnia subieciti sub pedibus eius. Divitiæ autem artificiales non quaeruntur, nisi per naturales. Non enim quaeruntur, nisi quia per eas emuntur res ad usum vitæ necessarias: unde multo minus habent rationem ultimi finis. Impossibile est igitur beatitudinem, quæ est ultimus finis hominis, in divitiis esse.

Ad primum ergo dicendum, quod omnia corporalia obediunt pecuniæ quantum ad multitudinem stultorum, qui sola corporalia bona cognoscunt, quod pecunia avari possunt. Iudicium autem de bonis humanis non debet sumi a stultis, sed a sapientibus: sicut & iudicium de sapientibus ab his, qui habent gustum bene moderatum.

Ad 2. dicendum, quod pecunia possit haberi omnia venalia, non autem spiritualia, quæ vivendi non possunt: unde dicitur Proverb. 17. Quid prodest stulto divitias habere, cum sapientiam emere non possit?

Ad 3. dicendum, quod appetitus naturalium divitiarum non est infinitus, quia finem certam mensuram sufficit naturæ: sed appetitus divitiarum artificialium est infinitus, quia deseruit concupiscentiæ inordinatæ, quæ non modificatur, ut patet per philosophum in 1. Polit. Aliter tamen est infinitum desiderium divitiarum, & desiderium summi boni: nam summi boni quantum perfectius possidetur, tanto ipsum magis amatur, & alia contemnantur: quia quanto magis habetur, magis cognoscitur. & ideo dicitur Eccles. 14. Qui edunt me, adhuc esuriunt. Sed in appetitu divitiarum, & quorumcumque temporarium bonorum, est e converso: nam quando iam habentur, ipsa contemnantur, & alia appetuntur, secundum quod significatur Ioan. 4. cum Dominus dicit: Qui habet

Q V A E S T. II.

ART. III. V. VI.
F. 3. cont. c. 31.
Medina. 4. 4.

IN art. 3. in corpore
p. q. ipsa felicitas
cōstituit excellentiā,
ut per hoc videns, q.
angeli appetū beatitudinis
excellentiam, quā est
obiectum superbi-
tatis.

SVPER. QVAST. II.
ART. III.

IN art. 3. aduerte, q.
aut hor non attri-
mat beatitudinē
nō cōstituit in gloria
et apud Deum illud di-
cir de pēdere illam ex
cognitione divina, q.
habet de nobis, i. quā
cōstituit gloria nostra
apud Deū, & merito
quia, ut patet, beatitudo
nostra nō cōstituit
in cognitione, sed
in cognoscere, quā
dependet a cognitione
a Deo, quia scētia
Dei est causa rerum,
& pētiatur seu de-
coratur per cognos-
cē angelis, & sanctis.

ART. III.

IN art. 3. aduerte, q.
aut hor non attri-
mat beatitudinē
nō cōstituit in gloria
et apud Deum illud di-
cir de pēdere illam ex
cognitione divina, q.
habet de nobis, i. quā
cōstituit gloria nostra
apud Deū, & merito
quia, ut patet, beatitudo
nostra nō cōstituit
in cognitione, sed
in cognoscere, quā
dependet a cognitione
a Deo, quia scētia
Dei est causa rerum,
& pētiatur seu de-
coratur per cognos-
cē angelis, & sanctis.

ART. III.

IN art. 3. aduerte, q.
aut hor non attri-
mat beatitudinē
nō cōstituit in gloria
et apud Deum illud di-
cir de pēdere illam ex
cognitione divina, q.
habet de nobis, i. quā
cōstituit gloria nostra
apud Deū, & merito
quia, ut patet, beatitudo
nostra nō cōstituit
in cognitione, sed
in cognoscere, quā
dependet a cognitione
a Deo, quia scētia
Dei est causa rerum,
& pētiatur seu de-
coratur per cognos-
cē angelis, & sanctis.

ART. III.

IN art. 3. aduerte, q.
aut hor non attri-
mat beatitudinē
nō cōstituit in gloria
et apud Deum illud di-
cir de pēdere illam ex
cognitione divina, q.
habet de nobis, i. quā
cōstituit gloria nostra
apud Deū, & merito
quia, ut patet, beatitudo
nostra nō cōstituit
in cognitione, sed
in cognoscere, quā
dependet a cognitione
a Deo, quia scētia
Dei est causa rerum,
& pētiatur seu de-
coratur per cognos-
cē angelis, & sanctis.

ART. III.

IN art. 3. aduerte, q.
aut hor non attri-
mat beatitudinē
nō cōstituit in gloria
et apud Deum illud di-
cir de pēdere illam ex
cognitione divina, q.
habet de nobis, i. quā
cōstituit gloria nostra
apud Deū, & merito
quia, ut patet, beatitudo
nostra nō cōstituit
in cognitione, sed
in cognoscere, quā
dependet a cognitione
a Deo, quia scētia
Dei est causa rerum,
& pētiatur seu de-
coratur per cognos-
cē angelis, & sanctis.

ART. III.

IN art. 3. aduerte, q.
aut hor non attri-
mat beatitudinē
nō cōstituit in gloria
et apud Deum illud di-
cir de pēdere illam ex
cognitione divina, q.
habet de nobis, i. quā
cōstituit gloria nostra
apud Deū, & merito
quia, ut patet, beatitudo
nostra nō cōstituit
in cognitione, sed
in cognoscere, quā
dependet a cognitione
a Deo, quia scētia
Dei est causa rerum,
& pētiatur seu de-
coratur per cognos-
cē angelis, & sanctis.

ART. III.

IN art. 3. aduerte, q.
aut hor non attri-
mat beatitudinē
nō cōstituit in gloria
et apud Deum illud di-
cir de pēdere illam ex
cognitione divina, q.
habet de nobis, i. quā
cōstituit gloria nostra
apud Deū, & merito
quia, ut patet, beatitudo
nostra nō cōstituit
in cognitione, sed
in cognoscere, quā
dependet a cognitione
a Deo, quia scētia
Dei est causa rerum,
& pētiatur seu de-
coratur per cognos-
cē angelis, & sanctis.

ART. III.

IN art. 3. aduerte, q.
aut hor non attri-
mat beatitudinē
nō cōstituit in gloria
et apud Deum illud di-
cir de pēdere illam ex
cognitione divina, q.
habet de nobis, i. quā
cōstituit gloria nostra
apud Deū, & merito
quia, ut patet, beatitudo
nostra nō cōstituit
in cognitione, sed
in cognoscere, quā
dependet a cognitione
a Deo, quia scētia
Dei est causa rerum,
& pētiatur seu de-
coratur per cognos-
cē angelis, & sanctis.

ART. III.

Qui bibit ex hac aqua, per quā
eternalia significatur, sitiet iterū:
hoc ideo, quia eorū insufficien-
tia magis cognoscitur cum hñr.
& ideo hoc ipsum ostēdit eorū
imperfectionem, & quod in eis
summum bonum non consistit.

ARTICVLVS II.

Verum beatitudo hominis consistat
in honoribus.

AD SECUNDVM sic procedi-
tur. Vt q. beatitudo hoīs in
honoribus consistat. Beatitudo
enim, siue felicitas, est h. p. m.
uirtutis, ut philof. dicit i. Eth. *
sed honor maxime vī esse id, qd
est uirtutis p. m. ut philof.
dicit in 4. Ethic. t. ergo in hono-
re maxime consistit beatitudo.
¶ Præter illud q. cōuenit Deo,
& excellentissimis, maxime vī ef-
se beatitudo, q. est bonū p. f. t.
sed h. m. d. est honor, ut philof. dicit
in 3. Eth. * & i. Tim. ¶ dicit Apof.
Soli Deo honor & gloria: ergo
in honore consistit beatitudo.

¶ Præter illud q. quod est maxime desideratum ab
hominibus, est beatitudo: sed nihil uidetur esse ma-
gis desiderabile ab hominibus, quā honor: quia
homines patiuntur iacturā in omnibus aliis rebus,
ne patiantur aliquod detrimentum sui honoris: ergo
in honore beatitudo consistit.

SED CONTRA. Beatitudo est in beato: honor au-
tem non est in eo qui honoratur, sed magis in hono-
rate, qui reuerētiā exhibet honorato, ut philof.
dicit in 1. Eth. * ergo in honore beatitudo nō cōsistit.

RESPON. dicendū, q. m. impossibile est beatitudi-
nē consistere in honore. * Honor n. exhibet alicui
pp. aliqua eius excellentiā, & ita est signum & testi-
moniu quoddā illius excellentiæ, q. est in honorato:
excellētia autem hominis maxime attendit circa
beatitudinem, quæ est hominis bonum perfectum,
& fm partes eius, id est, fm illa bona, quibus aliqd
beatitudinis participatur: & ideo honor potest
quidem consequi beatitudinem: sed principaliter
in eo beatitudo consistere non potest.

AD PRIMUM ergo dicendū, q. honor d. non est p. m.
uirtutis, pp. quod uirtuosi operant: sed acci-
piunt honorē ab hominibus loco p. m., quāsi a nō
habentibus ad dandum maius. Verum autē p. m.
uirtutis est ipsa beatitudo, pp. quam uirtuosi ope-
rantur: si autem propter honorem operarentur,
iam non esset uirtus, sed magis ambitio.

AD 2^m dicendū, q. honor debet Deo, & excellē-
tissimis, in signū uel testimoniū excellentiæ p. æ-
xistenti, non q. ipse honor faciat eos excellentes.

AD 3^m dicendū, q. ex naturali desiderio beatitu-
dinis, quā cōsequitur honor, ut dictū est, * cōtingit
q. hoīs maxime honorē desiderant: unde quærit
hoīs maxime honorari a sapientibus, quorum iu-
dicio credunt se esse excellentes, uel felices.

ARTIC. II. ET III.

ARTICVLVS III.

Verum beatitudo hominis consistat in fama, siue gloria.

F. 3. cont. c. 31.
Medina. 4. 4.
D. Bonau. 1. sent. dist. 1. q. 2. art. 3.
D. Bonau. 1. sent. dist. 1. q. 2.
D. Bonau. 1. sent. dist. 1. q. 2.
D. Bonau. 1. sent. dist. 1. q. 2.

AD TERTIVM sic procedit, Vt q. beatitudo hoīs
cōsistat in gloria. In eo enim vī beatitudo con-
sistere, quod redditur sanctis pro tribulationibus,
quas in mundo patitur: huiusmodi autē est gloria.
dicit enim Apof. Rom. 8. Non sunt condignæ pas-
siones huius t. p. ad futuram h. gloriam, quæ reue-
labitur in nobis: ergo beatitudo consistit in gloria.
¶ Præter Bonū est diffusiū sui, ut patet per Dionys.
4. c. de diu. no. * Sed per gloriam bonum hoīs ma-
xime diffunditur in notitiam aliorum, quia gloria,
ut Ambr. dicit, nihil aliud est, q. clara cū laude no-
titia: ergo beatitudo hominis consistit in gloria.
¶ Præter beatitudo est h. stabilissimū bonorū: hoc autē
esse vī fama, uel gloria, q. per hāc quodammodo
homines eternitatē fortiuntur: unde Boe. dicit in li.
de consol. * Vos immortalitatem uobis propagare
uidemini, cum futuri famam temporis cogitatis:
ergo beatitudo consistit in fama, seu gloria.

SED CONTRA. Beatitudo est uerū hoīs bonū: sed
fama, seu gloria cōtingit eē falsā: ut dicit Boe. in
li. 3. de consol. * Plures magnū sepe nomē falsis uulgi
opinionib. artulerūt, quo qd turpi^r excogitari pōt.
Nā q. falso p. dicant, suis ipsi necesse ē laudib. erube-
scit. nō ergo beatitudo hoīs cōsistit i fama, seu glia.

RESPON. dicendū, q. m. impossibile est beatitudinē
hoīs in fama, seu gloria humana cōsistere: * nā glo-
ria nihil aliud est, q. clara notitia cū laude, ut Am-
br. dicit. * Res autē cognita aliter cōparat ad cognitio-
nē diuinā, & aliter ad cognitionē humanā. Huma-
na n. cognitio a rebus cognitis causat: sed diuina
cognitio est causa rerū cognitarū. unde p. f. t. hu-
mani boni, q. beatitudo d. nō pōt causari a notitia
humana: sed magis notitia humana de beatitudine
alicuius, p. dicit, & quodammodo causat ab ipsa hu-
mana beatitudine, uel inchoata, uel p. f. t. Et iō in
fama, uel in gloria nō pōt cōsistere hoīs beatitu-
do: sed bonū hoīs depēdet sicut ex causa ex cogni-
tione Dei: & ideo ex gloria, q. est apud Deū, depē-
det beatitudo hoīs, sicut ex cā sua, fm illud Pl. 90.
Eripia eū, & glorificabo eū: longitudine dierū re-
plebo eū, & ostendā illi salutare meū. Est et aliud
cōsiderandum, q. humana notitia sa. pe fallitur, &
p. p. in singularibus cōtingentibus, cuiusmo-
di sunt actus humani: & ideo frequenter humana
gloria fallax est: sed quia Deus falli nō potest, eius
gloria semper uera est, pp. quod d. 2. ad Corin. 10.
Ille probatus est, quem Deus commendat.

AD PRIMUM ergo dicendū, q. Apof. nō loquit ibi
de gloria, q. est ab hoīb. sed de gloria, q. est a Deo
corā angelis eius: unde d. Mar. 8. Filius hoīs cōfi-
tebitur eum in gloria Patris sui corā angelis eius.

AD 2^m dicendū, q. bonum alicuius hominis,
quod per famam, uel gloriā est in cognitione mul-
torum, si cognitio quidem uera sit, oportet q. deri-
uetur a bono existente in ipso homine: & sic p. æ-
supponit perfectam beatitudinem, uel inchoatam.

Si autem

Q V A E S T. II.

SVPER. QVAST. II.
ART. III. V. VI.
F. 3. cont. c. 31.
Medina. 4. 4.

IN art. 3. quarto nihil
occurrit.
¶ In quinto autē, spe-
culabilia i. prima par-
te declarata sunt.
¶ In sexto uero r. ad
p. m. habetur quæ-
stio: quæ in q. 4. ar-
tic. 1. tra. dicitur.

ARTICVLVS IIII.

Verum beatitudo hominis consistat in potestate.

AD QUARTVM sic p. dicitur. Vt q. beatitudo cōfi-
stat in p. tate. Oia n. appetunt^r assimilari Deo,
tanq. ultimo fini, & primo principio: sed homines
qui in potestatis sunt, propter similitudinē po-
tatis maxime vī esse Deo conformes, vī in Scri-
ptura, Diuocantur, ut patet Exo. 13. Dijs non de-
trahes, ergo in potestate beatitudo consistit.
¶ Præter beatitudo est bonū h. perfectū: sed p. f. t.
simum est, q. homo et alios congrue possit rege-
re, quod conuenit his qui in potestate sunt cōsti-
tuti, ergo beatitudo consistit in potestate.
¶ Præter beatitudo cum sit maxime appetibilis, op-
ponitur ei, quod h. maxime est fugiendum sed ho-
mines maxime fugiunt seruitutem, cui cōtraponit
potestas, ergo in potestate beatitudo consistit.

SED CONTRA. Beatitudo est p. f. t. bonum: sed
potestas est maxime imperfecta, ut dicit Boe. 3. de
consol. * Potestas humana sollicitudinē moris ex-
pellere, formidinē aculeos uitare neq. potest:
Potentem censes, cui satellites latius ambiunt: qui
quos terret, ipse plus metuit: non igitur beatitu-
do consistit in potestate.

RESP. dicendū, q. m. impossibile est beatitudinē i
potestate consistere * pp. duo. Primo quidē, quia
potestas hēt rōnē principii, ut patet i. 3. Met. * Bea-
tutudo autē habet rōnē ultimi finis. Secundo, q. po-
testas se hēt ad bonū, & ad malū: beatitudo autē est
proprium, & perfectū hoīs bonum; vī magis pos-
set consistere beatitudo aliqua in bono usu po-
tatis, q. est per uirtutē in ipsa potestate. P. t. autē
quatuor g. nales rōnes induci ad ostendendū, q. in
nullo p. m. exteriorū bonorū beatitudo cō-
sistat: quarū prima est, Quod cū beatitudo sit lum-
mū hoīs bonum, nō comparatur secū aliqd malū,
oia autē p. d. possunt inueniri & in bonis & i. ma-
lis. Secunda rō est, quia cum de rōne beatitudinis
sit, q. sit p. se sufficiens, ut patet in 1. Eth. * hoc neces-
se est, q. beatitudine adepti, nullum bonum neces-
sariū homini deit, adeptis autē singulis p. m. bonorū
p. t. ad huc multa bona homini necessaria deesse,
puta sapientia, sanitas corporis, & h. m. o. Tertia,
q. cum beatitudo sit bonū p. f. t. ex beatitudine
non pōt aliquod malum alicui provenire, qd non
conuenit p. m. s. D. n. Eccl. 5. q. diuina interdū
conferuntur in malum domini sui: & simile patet
in aliis tribus. Quarta ratio est, quia ad beatitudi-
nem homo ordinatur per principia interiora, cū
ad ipsum naturaliter ordinē. Præmissa autē qua-
tuor bona magis sunt a causis exteriorib. & ut plu-
rimū a fortuna: vī & bona fortuna dñr: unde pa-
ter, q. in p. m. s. nullo mō beatitudo consistit.

AD PRIMUM ergo dicendū, q. diuina potestas est
sua bonitas: unde uti sua potestate non potest, nisi
bene, sed hoc in hominibus non inuenitur: unde
non sufficit ad beatitudinem, quod homo assimile-
tur Deo quantum ad potestatem, nisi assimile-
tur ei quantum ad bonitatem.

AD 2^m dicendū, q. sicut optimum est, quod aliq.
utatur bene potestate in regimine multorum: ita
pessimum est, si male utatur, & ita potestas se ha-
bet ad bonum, & ad malum.

AD 3^m dicendū, q. sicut optimum est, quod aliq.
utatur bene potestate in regimine multorum: ita
pessimum est, si male utatur, & ita potestas se ha-
bet ad bonum, & ad malum.

AD 3^m dicendū, q. sicut optimum est, quod aliq.
utatur bene potestate in regimine multorum: ita
pessimum est, si male utatur, & ita potestas se ha-
bet ad bonum, & ad malum.

AD 3^m dicendū, q. sicut optimum est, quod aliq.
utatur bene potestate in regimine multorum: ita
pessimum est, si male utatur, & ita potestas se ha-
bet ad bonum, & ad malum.

AD 3^m dicendū, q. sicut optimum est, quod aliq.
utatur bene potestate in regimine multorum: ita
pessimum est, si male utatur, & ita potestas se ha-
bet ad bonum, & ad malum.

ART. IIII. ET V. 6

rimū a fortuna: vī & bona fortuna dñr: unde pa-
ter, q. in p. m. s. nullo mō beatitudo consistit.

AD PRIMUM ergo dicendū, q. diuina potestas est
sua bonitas: unde uti sua potestate non potest, nisi
bene, sed hoc in hominibus non inuenitur: unde
non sufficit ad beatitudinem, quod homo assimile-
tur Deo quantum ad potestatem, nisi assimile-
tur ei quantum ad bonitatem.

AD 2^m dicendū, q. sicut optimum est, quod aliq.
utatur bene potestate in regimine multorum: ita
pessimum est, si male utatur, & ita potestas se ha-
bet ad bonum, & ad malum.

AD 3^m dicendū, q. sicut optimum est, quod aliq.
utatur bene potestate in regimine multorum: ita
pessimum est, si male utatur, & ita potestas se ha-
bet ad bonum, & ad malum.

ARTICVLVS V.

Verum beatitudo hominis consistat in aliquo corporis bona.

F. 3. cont. c. 32. 33.

AD QUINTVM sic p. dicitur. Vt q. beatitudo ho-
minis consistat in bonis corporis dicitur. n. Re-
cle. 30. Non est census supra cēsum salutis corpo-
ris: sed in eo quod est h. optimum, consistit beatitu-
do, ergo consistit in corporis salute.
¶ Præter Dion. dicit 5. c. de diu. no. * quod h. esse est
melius, q. uiuere, & uiuere melius q. alia quæ cōse-
quantur: sed ad esse uel uiuere hominis requiritur
salus corporis, cum ergo beatitudo sit summū bo-
num hominis, uidetur quod salus corporis maxi-
me pertineat ad beatitudinem.

¶ Præter. Quanto aliquid est cōius, tanto ab alio-
ri principio dependet, q. quanto est cā superior,
tanto eius uirtus ad plura se extendit: sed sicut cau-
salitas causæ efficientis consideratur fm influētiā,
ita causalitas finis attenditur fm appetitum, ergo
sicut prima causa efficiēs, est quæ in omnia influat,
ita ultimus finis est quod ab omnib. desiderat: sed
ipsum h. esse est quod maxime desideratur ab om-
nibus, ergo in his quæ pertinent ad esse hominis,
sicut est salus corporis, maxime cōsistit beatitudo.

SED CONTRA. est, q. fm beatitudinē homo excel-
lit oia alia animalia: sed fm bona corporis a mul-
tis alia lib. superat, sicut ab elephāte in diuturnita-
te uitæ: a leone, in fortitudine: a ceruo, in cursu. er-
go beatitudo hoīs nō consistit in bonis corporis.

RESP. dicendū, q. m. impossibile est beatitudinē
hoīs in bonis corporis consistere * pp. duo. Primo
quidē, quia impossibile est, q. illius rei, quæ ordi-
natur ad aliud sicut ad finē, ultimus finis sit ei: in-
dē cōseruatio in esse, unde gubernator non intē-
dit, sicut ultimū finē, cōseruationē nauis sibi com-
missæ, eo q. nauis ad aliud ordinat sicut in finem. f.
ad nauigandū. Sicut autē nauis cōmittit gubernato-
ri ad dirigendū, ita hō est suæ uoluntati & rōni cō-
missus, fm illud quod d. Eccl. 5. De* ad initio cō-
stituit hoīm, & reliquit eum in manu consilii sui.
Manifestū est autē, q. homo ordinat ad aliqd, si-
cut ad finem: nō n. homo est summū bonū. vī im-
possibile est, q. ultimus finis rationis & uoluntatis
humanæ, sit cōseruatio humani esse. Secundo, q. a
dato q. finis rōnis & uoluntatis humanæ esset cō-
seruatio humani esse: non tamen posset dici, q. si-
na

Concl. m

huiusmodi esset aliq[ua] corporis bonu[m]. esse n[on] ho[m]i[n]is co[n]si-
st[er]e in anima, & in corpore: & quauis esse corporis
depedeat ab anima, esse t[ame]n human[ae] anima[n]is n[on] depen-
det a corpore, ut sup[er] ostensum est, ipsumq[ue] cor-
pus est p[ro]p[ri]a anima, sicut materia p[ro]p[ri]a forma, & in-
tra p[ro]p[ri]a motor[is], ut per ea suas actiones exerceat:
unde o[mn]ia bona corporis ordinantur ad bona ani-
mae, sicut ad finem. Vnde impossibile est, q[uo]d in bonis
corporis beatitudo co[n]sistat, quae est ultimus finis.

Ad primu[m] ergo dicendu[m], q[uo]d sicut corpus or-
dinatur ad anima[m], sicut ad finem, ita bona exteriora
ad ipsum corpus: & i[st]o r[ati]onabil[iter] bonu[m] corporis p[er]-
fert bonis exteriorib[us], quae p[er] co[m]m[un]e significan[tur], si-
cut & bonu[m] anima[m] p[er]fert o[mn]ib[us] bonis corporis.

Ad 2^m dicendu[m], q[uo]d esse d[icitu]r simpliciter acceptum, & in
q[uo]d includit in se o[mn]e[m] p[er]fectione[m] essendi, p[er]minet
utru[m], & o[mn]ib[us] p[er]fectionib[us] subsequen[tib]us. Sicut igitur ip-
sum esse p[ro]phat in se o[mn]ia bona subsequen[tia]: & hoc
m[od]o Dion. loquitur. Sed si co[n]sideret[ur] ipsum esse p[er]-
participatur in hac re, uel in illa, q[uo]d n[on] capiunt to-
ta p[er]fectione[m] essendi, sed habent esse imperfectu[m],
sicut est esse cuiuslibet creaturae, sic manifestu[m] est,
q[uo]d ipsum esse cu[m] p[er]fectione supradicta, est eminens
t[er]minus, unde & Dio. ibidem dicit, q[uo]d uidentur sunt me-
liora existentib[us] & intelligentia uiuentib[us].

Ad 3^m dicendu[m], q[uo]d q[uia] huius r[ati]o[n]e[m] p[ro]cedit principio, ex
illa r[ati]o[n]e p[ro]batu[r], q[uo]d ultimus finis est primu[m] princi-
piu[m] essendi, in quo est o[mn]is essendi p[er]fectio: cuius
similitudinem appetunt, & in suam p[er]fectionem,
quendam quidem finem esse tantum, quendam secun-
dum esse uiuens, quendam secundum esse uiuens, &
intelligens, & beatu[m]. & hoc paucorum est.

ARTICVLVS VI.

Primum beatitudo hominis consistit in uoluptate.

Medina ar. 6.

Ad sextu[m] sic p[ro]ceditur v[er]b[um], q[uo]d beatitudo ho[m]i-
nis in uoluptate co[n]sistat. Beatitudo n[on] cum sit ulti-
mus finis, n[on] appetitur p[ro]pter aliud, sed alia p[ro]pter
h[uius] ip[s]am: sed hoc maxime co[n]uenit delectationi (ri-
diculum est n[on] ab aliquo quaerere, p[ro]pter quid ue-
lit delectari ut dicitur in 1° Eth.) ergo beatitudo
maxime in uoluptate & delectatione co[n]sistit.
Pr[ae]t[er]ea. C[um] prima uoluptas imprimi, q[uo]d secun-
da, ut d[icitu]r in 1° de causis. Influentia aut[em] finis attendit
in eius appetitu. Illud ergo v[er]b[um] habere r[ati]o[n]e finis
ultim[us], q[uo]d maxime mouet appetitum: hoc aut[em] est
uoluptas, cuius signu[m] est, q[uo]d delectatio in se abso-
lut[us] hominis uoluntate & r[ati]o[n]e, q[uia] alia bona co[n]-
tere facit: ergo v[er]b[um] q[uo]d ultimus finis hominis, q[uo]d est
beatitudo, maxime in uoluptate co[n]sistat.

Pr[ae]t[er]ea. C[um] appetitus sit boni, illud q[uo]d o[mn]ia appe-
tunt, v[er]b[um] esse bonum optimum: sed delectationem
o[mn]ia appetunt, & sapientes, & insipientes, & et r[ati]o-
nabiles, & irrationabiles, ergo delectatio est optimu[m]. Co[n]sistit
ergo in uoluptate beatitudo, q[uo]d est summu[m] bonum.

Sed contra est, q[uo]d Boet. dicit in 3° de consol.
Tristes exit[us] e[st] uoluptatib[us], q[uo]d q[ui]s reminisci libidinu[m]
suu[m] uol[uit], intelligit: q[uo]d si beatus efficere p[oss]it, nihil
eius esset, q[uo]d pecudes quoq[ue] beata esse dicantur.

RESPON. Dicendu[m], q[uo]d delectationes corpora-
les plurib[us] modis sunt, alium p[er] se sibi nom[en] uolu-

ptatu[m], ut d[icitu]r 7° Eth. in q[uo] b[ea]t[us] beatitudo principa-
l[is] co[n]sistit: quia in unaquaq[ue] re, aliud est q[uo]d perti-
net ad essentia[m] eius, aliud est p[ro]p[ri]u[m] accidens ipsius:
sicut in ho[m]i[n]e, aliud est q[uo]d est animal r[ati]onale morta-
le, aliud q[uo]d est risibile. Est igitur co[n]siderandu[m], q[uo]d o[mn]is
delectatio est quoddam p[ro]p[ri]u[m] accidens, q[uo]d co[n]sequi
beatitudin[em], uel aliqua beatitudinis parte[m]. Ex hoc
enim aliq[ui]s delectatur, q[uia] h[ab]et bonu[m] aliq[ui]d sibi con-
ueniens, uel in re, uel in spe, uel salte[m] in memoria.
Bonu[m] aut[em] co[n]ueniens, siq[ui]de sit p[er]fectu[m], est ipsa ho[m]i-
nis beatitudo: si aut[em] sit imperfectu[m], beatitudo est quada[m]
participata, uel p[ro]p[ri]a, uel remota, uel salte[m] ap-
paret. V[er]u[m] manifestu[m] est, q[uo]d nec ipsa delectatio, q[uo]d se
qu[er]e bonu[m] p[er]fectu[m], & ipsa essentia beatitudinis, sed
quoddam co[n]sequens ad ipsam, sicut p[er] se accidens. Vo-
luptas aut[em] corporalis n[on] p[oss]et e[ss]e m[od]o p[re]dicto seg[un]t bonu[m]
p[er]fectu[m]: n[on]a[m]q[ue] seg[un]t bonu[m] q[uo]d apprehendit sensus,
q[uo]d est uirtus anima[m] corpore utres. Bonu[m] aut[em] q[uo]d p[er]-
tinet ad corpus, q[uo]d apprehendit finem sensum, n[on] p[oss]et
esse p[er]fectu[m] hominis bonu[m]. C[um] n[on] anima r[ati]onalis ex-
cedat p[ro]portione[m] materiae corporalis, pars anima[m]
q[uo]d est ab organo corporeo absoluta, quada[m] h[ab]et in-
finitate[m] resp[ect]u ipsius corporis, & partiu[m] anima[m] cor-
poris co[n]creta[r]e: sicut inuisibilia sunt quodam m[od]o
infinita resp[ect]u materialiu[m], eo quod forma p[er] mate-
ria[m] quodam m[od]o co[n]trahit, & finit[ur]: vnde forma a ma-
teria absoluta, est quodam m[od]o infinita. Et i[st]o sensu,
q[uo]d est uis corporalis, cognoscit singulare, q[uo]d est de
terminatu[m] p[er] materia[m]: intellectus uero q[uo]d est uis a
materia absoluta, cognoscit v[er]b[um], q[uo]d est abstractu[m]
a materia, & co[n]tinet sub se infinita singularia. V[er]u[m]
patet, q[uo]d bonu[m] co[n]ueniens corpori, q[uo]d p[er] apphen-
sione[m] sensus delectatione[m] corporale[m] causat, non
est p[er]fectu[m] bonu[m] ho[m]i[n]is, sed est minimum quidam in
co[m]paratione ad bonu[m] anima[m]. unde Sap. 7° d[icitu]r, quod
o[mn]e aurum in co[m]paratione sapientia[e], arena est exi-
guu[m]. Sic igitur n[on] neq[ue] voluptas corporalis est ipsa
beatitudo, nec est p[er] se accidens beatitudinis.

Ad primu[m] ergo dicendu[m], q[uo]d eiusde[m] r[ati]o[n]is est, q[uo]d
appetatur bonu[m], & q[uo]d appetatur delectatio, q[uo]d nihil
est aliud q[uam] quietatio appetitus in bono: sicut ex ea
de uirtute natura[m] est, q[uo]d graue ferat deorsum, & q[uo]d
ibi quiescat. V[er]u[m] sicut bonu[m] p[er] se ipsum appetit, ita
& delectatio p[ro]p[ri]a se, & non p[ro]pter aliud appetit,
si ly p[ro]p[ri]a, dicat causam finalem. Si uero dicat causam
formalem, uel potius causam motiuam, sic delectatio
est appetibilis p[ro]p[ri]a aliud, i. p[ro]pter bonu[m] quod est
delectationis obiectu[m], & p[er] co[n]sequens est prin-
cipiu[m] eius, & dat ei formam. Ex hoc n[on] delectatio h[ab]et
q[uo]d appetatur, quia est quies in bono desiderato.

Ad 2^m dicendu[m], q[uo]d nehem[us] appetitus delectatio
nis sensibilis co[n]tingit ex hoc, q[uo]d o[mn]es p[er]fectio[n]es sensu[m],
q[uia] sunt principia n[on] e[st] cognitio[n]is sunt magis p[re]cepti-
biles: v[er]u[m] e[st] a plurib[us] delectationib[us] sensibiles appetit[ur].
Ad 3^m dicendu[m], q[uo]d eo m[od]o o[mn]es appetunt delectatio-
nes, sicut & appetunt bonum: & t[ame]n delectatione[m]
appetunt ratione boni, & non econuerso, ut dictu[m]
est. unde non sequitur, quod delectatio sit maxi-
mu[m], & p[er] se bonu[m]: sed q[uo]d unaquaq[ue] delectatio
co[n]sequatur aliquod bonu[m], & aliqua delectatio co[n]-
sequatur id, quod est p[er] se, & maximum bonu[m].

Primum beatitudo hominis consistit in aliquo bono anima[m].

SVPER QV. II.
AR. VII. ET VIII.
Medina ar. 7.

In art. 7. & 8. dubiu[m]
Locutus de funda-
mento utriusque, sci-
licet, obiectu[m] uolun-
tatis n[on] est aliud
salte[m] bonu[m]: q[uo]d aut[em]
inuenitur p[er] uolun-
tate[m] bonu[m], uolunt[em], seu
omne bonu[m], aut bo-
nu[m] in uoluntate. Si
secundo modo, uer[um]
est, & bene probatur,
Quod sicut obiectu[m]
delectus est uer[um], n[on]
tamen in hoc particu-
lari, sed in uoluntate
h[ab]et obiectu[m] uolun-
tatis est bonu[m] non
in hoc particulari, sed
in uoluntate: sed ex
hoc sensu non sequit[ur]
ut ergo obiectu[m] uolun-
tatis est bonu[m] vni-
uersale in essendo, q[uo]d
est Deus. Si primo mo-
do, tunc non probat[ur]
per hoc, q[uo]d obiectu[m]
intellectus est uerum
universale, quoniam
hoc ueritate[m] de v[er]o
universali in p[re]-
dicto, & n[on] de om-
ni uero, nec ipsa uer[um]
tate diuina, q[uo]d est om-
ne uerum quoniam
nec hoc uerum. O[mn]e
est t[ame]n, ex hoc ob-
iectu[m] intellectus, nec
ea, q[uo]d non licet ho-
mini loqui, & in cor-
porali n[on] a[n]i[m]a, nec
fuerit adiuncta sub-
intellectu[m] differencia
inter bonu[m] & uer[um]
ex 6. Metaphysic. 1°
verum & falsu[m] in
anima, bonu[m] & ma-
lum in re-
bus sequitur q[uo]d in il-
la re sola est uolunt[em]
do nostra, q[uo]d est uolun-
tatem uoluntatis hu-
manae, in qua est bo-
nu[m] absolute[m] & p[er]
hoc in se ip[s]o deo, q[uo]d
in eadem non est bo-
nu[m] nisi in se ip[s]o.
& hoc est manifesta
intentio litera. Quae
contra obiectu[m] intel-
lectus obiectu[m] de h[uius]
modi uer[um], sicut
hinc loquunt[ur] dicto

Ad 1° dicendu[m], q[uo]d sicut Au-
gu. dicit in li. 1° de doctrina Chri-
stiana. Id, in quo constituit bea-
ta uita, p[ro]p[ri]a se diligendu[m] est: sed
homo non est p[ro]pter se ipsum
diligendus, sed quicquid est in
homine, est diligendu[m] p[ro]pter
Deum. ergo in nullo bono ani-
mae beatitudo co[n]sistit.

Ad 2° dicendu[m], q[uo]d sicut Au-
gu. dicit in li. 1° de doctrina Chri-
stiana. Id, in quo constituit bea-
ta uita, p[ro]p[ri]a se diligendu[m] est: sed
homo non est p[ro]pter se ipsum
diligendus, sed quicquid est in
homine, est diligendu[m] p[ro]pter
Deum. ergo in nullo bono ani-
mae beatitudo co[n]sistit.

Ad 3° dicendu[m], q[uo]d sicut Au-
gu. dicit in li. 1° de doctrina Chri-
stiana. Id, in quo constituit bea-
ta uita, p[ro]p[ri]a se diligendu[m] est: sed
homo non est p[ro]pter se ipsum
diligendus, sed quicquid est in
homine, est diligendu[m] p[ro]pter
Deum. ergo in nullo bono ani-
mae beatitudo co[n]sistit.

Ad 4° dicendu[m], q[uo]d sicut Au-
gu. dicit in li. 1° de doctrina Chri-
stiana. Id, in quo constituit bea-
ta uita, p[ro]p[ri]a se diligendu[m] est: sed
homo non est p[ro]pter se ipsum
diligendus, sed quicquid est in
homine, est diligendu[m] p[ro]pter
Deum. ergo in nullo bono ani-
mae beatitudo co[n]sistit.

Ad 5° dicendu[m], q[uo]d sicut Au-
gu. dicit in li. 1° de doctrina Chri-
stiana. Id, in quo constituit bea-
ta uita, p[ro]p[ri]a se diligendu[m] est: sed
homo non est p[ro]pter se ipsum
diligendus, sed quicquid est in
homine, est diligendu[m] p[ro]pter
Deum. ergo in nullo bono ani-
mae beatitudo co[n]sistit.

possibile est, q[uo]d id quod est secu-
dum se in potentia exiens, h[ab]eat
r[ati]o[n]e[m] ultimi finis: unde impossi-
bile est, q[uo]d ipsa anima sit ultim[us]
finis simpliciter: sicut e[st] neque ali-
quid eius, siue sit potentia, siue
actus, siue habitus. Bonu[m] n[on] q[uo]d
est ultimus finis, est bonu[m] p[er]
se[m] completu[m] boni appeti-
tum. Appetitus aut[em] humanus, q[uo]d
est uoluntas, est boni uoluntatis
finis: quodlibet bonu[m] aut[em] inha-
rens ipsi anima[m], est bonu[m] parti-
cipatu[m], & p[er] co[n]sequens parti-
cipatu[m], unde impossibile est: q[uo]d
aliquod eorum sit ultimus finis ho-
minis. Sed si loquamur de ulti-
mo fine ho[m]i[n]is quantum ad ipsam
adeptione[m], uel possessione[m], seu
quocunq[ue] usum ipsius rei, quae
appetitur ut finis, sic ad ultim[us]
finem p[er]tinet aliquid hominis ex
parte anima[m], quia homo p[er] ani-
ma[m] beatitudinem consequitur.
Res ergo ipsa q[uo]d appetit ut fi-
nis, est id, in quo beatitudo co[n]-
sistit, & quod beatu[m] facit: sed
huius rei adeptio uocatur bea-
titudo. unde dicendu[m] est, q[uo]d
beatitudo est aliquid animae, sed
in quo co[n]sistit beatitudo, est
aliquid extra animam.

Ad primu[m] ergo dicendu[m],
q[uo]d secundum quod sub illa diui-
sione comprehenduntur omnia
bona, quae homini sunt appeti-
bilia, sic bonu[m] anima[m] d[icitu]r non
solum potentia, aut habitus,
aut actus: sed & obiectu[m] quod
est extrinsecu[m]: & hoc m[od]o ni-
hil prohibet dicere id, in quo
beatitudo co[n]sistit, esse quoddam bonu[m] in anima.

Ad 2^m dicendu[m], quantum ad p[ro]positu[m] p[er]-
tinet, quod beatitudo maxime amatur tanq[uam] bonu[m]
concupitum: amicus aut[em] amatur tanq[uam] id, cui
concupiscitur bonu[m], & sic etiam homo amat se-
ip[s]um: unde non est eadem ratio amoris utriusq[ue].
Vtrum aut[em] amore amicitiae aliquid homo supra se
amat, erit locus co[n]siderandi cu[m] de charitate ager[etur].

Ad 3^m dicendu[m], q[uo]d beatitudo ipsa, cum sit p[er]-
fectio anima[m], est quoddam bonu[m] in anima inha-
rens: sed id, in quo beatitudo co[n]sistit, quod d[icitu]r bea-
tu[m] facit, est aliquid extra anima[m], ut dictu[m] est.

ARTICVLVS VIII.

Primum beatitudo hominis consistit in aliquo bono creato.

Medina ar. 8.

Per. 4. com. c. 4. 14.

Ad octauu[m] sic proceditur. Viderur quod bea-
titudo hominis co[n]sistat in aliquo bono crea-
to.

q[uo]d sicut nullu[m] est ens
ad q[uo]d n[on] p[er] se actus
intellectus termina-
ri aliq[uo]d m[od]o. ita nul-
lu[m] est uerum quod ip-
sum omnino iubeat
seguere actum n[on] q[uo]d
est actus p[er] se. Sed
quia n[on] p[oss]et intel-
lectus iudicari m[od]o lo-
uti co[n]siderare de-
lecto co[m]muni falli-
cia figura[m] delectati-
onando. Q[uo]d in
Q[uo]d ex impotentia
siquid m[od]o: ergo
si d[icitu]r p[ro]uenit, q[uo]d
oportet aliquid h[ab]ere
omnem intellectus
creandi, & n[on] ex huius
ratione nec obiectu[m]
intellectus, q[uo]d si tale
uerum debeat esse ob-
iectu[m]. Curu[m] h[ab]eat
intellectus est, q[uo]d qui
b[ea]t[us] d[icitu]r uer[um] obla-
tia intellectus, adhuc
posset intellegere aliud
nouum uer[um] obla-
tia cognoscere, uel crede-
re. Intellectus n[on] non
fit minor ex cogni-
tione p[re]cedentium,
ut dicit[ur] de anima.
q[uo]d impossibile e[st], si
uerum limitatum e[st]
sed ad q[uo]d uer[um] obla-
tum intellectus.
In re p[ro]p[ri]a ad
primu[m] in art. 8. ut
de Nouitate, authoris
intentione de illa p[ro]-
positione. Supremu[m]
infinitu[m] attingit. In-
finitu[m] sup[er]ius q[uo]d
intellectus de auton-
tione locu[m] p[ro]mo-
ximis naturis, q[uo]d
in similitudine uer[um]
prop[ri]a co[n]sistit &
n[on] deordinat in fi-
ne am[er]tione ad h[uius]
modu[m].

14. Per. 4. com. c. 4. 14.
15. Per. 4. com. c. 4. 14.
16. Per. 4. com. c. 4. 14.
17. Per. 4. com. c. 4. 14.
18. Per. 4. com. c. 4. 14.
19. Per. 4. com. c. 4. 14.
20. Per. 4. com. c. 4. 14.
21. Per. 4. com. c. 4. 14.
22. Per. 4. com. c. 4. 14.
23. Per. 4. com. c. 4. 14.
24. Per. 4. com. c. 4. 14.
25. Per. 4. com. c. 4. 14.
26. Per. 4. com. c. 4. 14.
27. Per. 4. com. c. 4. 14.
28. Per. 4. com. c. 4. 14.
29. Per. 4. com. c. 4. 14.
30. Per. 4. com. c. 4. 14.

to. Dicitur Dion. 4. c. de di. no. q. diuina sapientia
conuigil lines primorū, principis secundorum: ex
quo potest accipi, q. summū inferioris nature sit
fingere in finem nature superioris: sed summū
hominis bonū est beatitudo, cū ergo angelus na-
ture ordine sit sup. hominem, ut in primo habitū
est, t. v. quod beatitudo hominis consistat in hoc,
quod aliquo modo attingit ad angelum.

¶ 2. Præ. Vltimus finis cuiuslibet rei est in suo p-
fecto, vñ pars est p. totum, sicut p. finem: sed tota
uniuersitas creaturarū, q. d. maior mūdus, cōpara-
tur ad hominem, qui in 8. Phyl. d. minor mundus, si-
cut perfectū ad imperfectū. ergo beatitudo homi-
nis consistit in tota uniuersitate creaturarum.

¶ 3. Præ. Per hoc hō efficitur beatus, q. eius natura
le desiderū quietatur: sed desiderium hominis non
extenditur ad maius bonum, q. ipse capere pōt.
cum ergo hō non sit capax boni, quod excedit li-
mites totius creaturæ, uidetur q. per aliquod bo-
num creatū homo beatus fieri possit, & ita beati-
do hominis in aliquo bono creato consistit.

SED CONTRA est quod Aug. dicit 19. de ciu. Dei.
ut uita carnis, anima est: ita beata uita hominis,
Deus est, de quo dicitur, Psal. 143. Beatus populus
cuius Dominus, Deus eius est.

RESP. Dicendū, q. impossibile est beatitudinē
hōis esse in aliquo bono creato. Beatitudo, n. est
bonū perfectū, qd. totaliter quietat appetitū, alio
quin nō esset ultimus finis, si adhuc restaret aliqd
appetendū. Obiectū aut uolūtatis quæ est appeti-
tus humanus, est vñ bonū, sicut obiectū intelle-
ctus est vñ uerū: ex quo patet, q. nihil pōt quietare
uoluntatē hominis nisi bonū vñ, quod nō in-
uenitur in aliquo creato, sed solū in Deo: q. ois
creatura hēt bonitatē participatā. vñ solus Deus
uoluntatem hominis implere pōt, secundū quod
dicitur in Psal. 102. Qui replet i bonis desiderū &c.

In solo igitur Deo beatitudo hominis consistit.

AD PRIMUM ergo dicendū, q. superius hominis
attingit qd. infimū angelicæ nature per quandā
similitudinē, nō tñ ibi sistit, sicut i ultimo fine, sed
pcedit usq. ad ipsum uniuersalē fontē boni, q. est
uniuersale obiectū beatitudinis omnium beatorū
tanquam infinitum & perfectum bonum existens.

AD 2^m dicendū, q. si totum aliquod non sit ulti-
mus finis, sed ordinetur ad finem ulteriorem: ulti-
mus finis partis nō est ipsum totū, sed aliqd aliud.
Uniueritas aut creaturarū, ad quam comparatur
hō, ut pars ad totū, non est ultimus finis: sed ordi-
natur in Deū, sicut in ultimū finem, unde bonū uni-
uersi nō est ultimus finis hominis, sed ipse Deus.

AD 3^m dicendū, q. bonum creatum non est mi-
nus quā bonum, cuius est homo capax: ut rei in-
trinsecæ & inhærentis: est tamen minus quā bo-
nū, cuius est capax ut obiecti, qd. est infinitum: bo-
num autem quod participatur ab angelo, & a to-
to uniuerso, est bonum finitum & contractum.

Q V A E S T I O III.

Quid sit beatitudo, in octo articulis diuisa.

DE 1° DEBE considerandum est quid sit beatitu-
do, & quæ requirantur ad ipsam.

Circa primum quaruntur octo.

¶ Primo, Vtrum beatitudo sit aliquid increatum.

¶ Secundo, Si est aliquid creatū, utrū sit operatio.

¶ Tercio, Vtrum sit operatio sensitiuæ partis, an in-
tellectiue tantum.

¶ Quarto, Si est operatio intellectiue partis, utrū
sit operatio intellectus, an uoluntatis.

¶ Quinto, Si est operatio speculatiui intellectus,
aut practici.

¶ Sexto, Si est operatio itellectus speculatiui, utrū
consistat in speculatione sciētiarū speculatiuarū.

¶ Septimo, Vtrum consistat in speculatione sub-
stantiarum separatarum, s. angelorum.

¶ Octauo, Vtrum in sola speculatione Dei, qua p
essentiam uidetur.

A R T I C U L U S I.

Vtrum beatitudo sit aliquid increatum.

Medina ar. 1.

AD PRIMUM sic proceditur. Vñ q. beatitudo sit
aliquid increatum. Dicitur n. Boet. in 3. de cōsol.
Esse Deū ipsam beatitudinē, necesse est cōfiteri.

¶ 2. Præ. Beatitudo est summū bonū: sed esse sum-
mū bonum conuenit Deo. cū ergo nō sint plura
summa bona, vñ q. beatitudo sit idē quod Deus.

¶ 3. Præ. Beatitudo est ultimus finis, in quē natu-
raliter humana uoluntas tanq. in finem tendit: sed
in nullum aliud uoluntas tanq. in finem tendere de-
bet nisi in Deum, quo solo fruendum est, ut Aug.
dicit. t. ergo beatitudo est idē quod Deus.

SED CONTRA. Nullum factum est increatū: sed
beatitudo hominis est aliquid factum, quia secun-
dum Aug. i. de doct. Christ. Illis reb. fruendum est,
quæ nos beatos faciunt, ergo beatitudo non est ali-
quid increatum.

RESP. Dicendum, q. sicut sup. dictū est, finis dī
dupl. Vno mō ipsa res, quā cupim⁹ adipisci, sicut
auro est finis pecunia: Alio mō, ipsa adeptio uel
possessio, seu usus, aut fructio eius rei q. desiderat:
sicut si dicat, q. possessio pecuniæ est finis avari, &
frui re uoluptuosa est finis intemperati. Primo ergo
mō, ultimus hōis finis est bonū increatū, i. Deus, q.
solus sua infinita bonitate pōt uoluntatē hōis p-
fecte implere. Secundo aut mō, ultimus finis homi-
nis est creatū aliquid in ipso existens, qd. nihil est
aliud q. adeptio, uel fructio finis ultimi: ultim⁹ aut
finis uocat beatitudo. Si ergo beatitudo hōis cō-
sideret quātū ad cām, uel obiectū, sic est aliquid
increatum: si aut consideretur quantum ad ipsam
essentiam beatitudinis, sic est aliquid creatum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Deus est bea-
titudō p. essentia suā, non n. p. adeptionē aut parti-
cipationē alicuius alterius beatus est, sed p. essen-
tia suā. Homines aut sunt beati, sicut ibidem dicit
Boet. p. participationem: sicut & dī p. participa-
tionem dñi. ipsa autem participatio beatitudinis
fm quam homo dī beatus, aliquid creatum est.

AD 2^m dicendum, quod beatitudo dicitur esse
summum hominis bonum, quia est adeptio, uel
fructio summi boni.

AD 3^m dicendū, q. beatitudo dicitur ultimus
finis per modum quo adeptio finis dicitur finis.

ARTI-

A R T I C U L U S II.

Vtrum beatitudo sit operatio.

Egid. 1. sent. dist. 26. q. 2. art. 3. Medina ar. 2.

AD SECUNDUM sic proceditur. Vñ, q. beatitudo
nō sit operatio. Dicitur n. Apost. Ro. 6. Habetis
fructū uestri in sanctificationē, finē uero uitæ eter-
næ sed uita nō est operatio, sed est ipsum esse uiuē-
tis, ergo ultimus finis, q. est beatitudo, nō ē opatio.

¶ 2. Præ. Boet. dicit i. 3. de cōsol. q. beatitudo ē sta-
tus oīum bonorū aggregatione pfectus: sed status
nō noiat operationē. ergo beatitudo nō ē opatio.

¶ 3. Præ. Beatitudo signat aliqd in beato existens,
cū sit ultima perfectio hōis: sed operatio nō signi-
ficat, ut aliquid existens in operante, sed magis ut
ab ipso procedēs, ergo beatitudo nō est operatio.

¶ 4. Præ. Beatitudo pmanet i beato, opatio aut nō
pmanet, sed trāsit, ergo beatitudo nō est operatio.

¶ 5. Præ. Vnius hōis est una beatitudo: h. operatio-
nes aut sunt multe: ergo beatitudo nō est opatio.

¶ 6. Præ. Beatitudo inest beato abque interrup-
tione: sed operatio humana frequenter interrup-
pitur, puta somno, uel aliqua alia occupatione, uel
quiete. ergo beatitudo non est operatio.

SED CONTRA est, q. philosophi dicunt in 1. Ethic. q.
felicitas est operatio fm uirtutem perfectam.

RESP. dicendum, q. fm qd. beatitudo hōis est
aliquid creatū in ipso existēs, necesse est dicere, q.
beatitudo hōis sit operatio. Est n. beatitudo ultima
hōis perfectio: unumquodq. aut intantū perfectū
est inquantū est actū, na potētia sine actū imperfec-
ta est. oportet ergo beatitudinem in ultimo actū
hōis cōsistere. Manifestū est aut, q. operatio est ulti-
mus actus operantis: unde & actus secundus a philo-
sopho nominat in 2. de ani. Nā hās formā, pōt ef-
fe in potētia operantis: sicut sciēs, est in potētia confi-
deras. Et inde est, q. in aliis rebus, res unaquaq. dī
esse p. suā operationem, ut dī in 2. de celo. t. nec-
esse est ergo beatitudinē hōis d. operationē esse.

AD PRIMUM ergo dicendū, q. uita dī dupliciter.
Vno modo, ipsum esse uiuētis, & sic beatitudo nō
est uita. Oltēsum est enim, q. esse unius hōis qua-
lectūque sit, nō est hōis beatitudo: solus n. Dei bea-
titudō est suū esse. Alio modo dī uita, ipsa operatio
uiuentis, fm quā principii uitæ in actū reducit: &
sic nominamus uitā actuā, uel cōtemplatiuā,
uel uoluptuosā: & hoc modo uita eterna dī ulti-
mus finis, qd. patet per hoc, qd. dī 10. 17. Hæc est ni-
ta eterna, ut cognoscāt te Deum uerum & unum.

AD 2^m dicendū, q. Boet. d. distinguendo beatitudi-
nem, cōsiderauit ipsam cōem beatitudinis rōnem.
Est enim communis beatitudinis ratio, q. sit bonū
commune perfectū, & hoc significauit, cum dixit,
Quod est status omnīū bonorū aggregatione per-
fectus, p. qd. nihil aliud significat, nisi, q. beatus est
in statu boni perfecti. Sed Arist. expreſſit ipsam ef-
fentiā beatitudinis, ostēdēs p. qd. hō sit in hōi ita-
tu: q. per operationē quandā. & ideo in 1. Ethic. i-
pse et ostēdit, q. beatitudo est bonum perfectum.

AD 3^m dicendū, q. sicut dī in 9. Metaph. duplex
est actio, una q. procedit ab operante in exteriorem

A materiā, sicut urere & secare. & talis opatio nō pōt
esse beatitudo: nā talis operatio nō est actus, & p-
fectio agētis, sed magis patiētis, ut ibidē dī. Aliā
est actio manens in ipso agente, ut sentire, intelli-
gere, & uelle: & hōi actio est perfectio & actus
agentis. & talis operatio potest esse beatitudo.

AD 4^m dicendū, q. cū beatitudo dicat quādā ulti-
mā perfectionē, fm q. diuersæ res beatitudinis ca-
paces, ad diuersos gradus perfectionis pertingere
pōt, fm hoc necesse est, q. diuersimode beatitudo
dicat. Nā in Deo est beatitudo per essentiā, q. ip-
sum esse eius, est operatio eius: q. nō frui alio, sed
seipso. In Angelis aut, beatitudo est ultima pfectio
fm aliquā operationē, qua cōiungunt bono increa-
to: & hæc operatio est in eis unica & sempiterna.

In hominibus aut fm statu pñtis uitæ, est ultima p-
fectio fm operationē, qua homo cōiungitur Deo.
Sed hæc operatio nec cōtinua pōt esse, & per con-
sequēs nec unica est: q. opatio interſcissione mul-
tiplicat, & p. hoc in statu pñtis uitæ, perfecta bea-
tudo ab hōie haberi nō pōt. unde philan 1. Ethic. ponēs
beatitudinē hōis in hac uita, dicit eā imper-
fectā, post multa cōcludens, Beatos aut dicimus, ut
hōies: sed p. mittit nobis a Deo beatitudo pfecta,

qñ erimus sicut angeli in celo, sicut dī Matth. 22.

Quantū ergo ad illā beatitudinē perfectam cellat
obiectio: quia una, & cōtinua, & sempiterna ope-
ratione in illo beatitudinis statu mēs hōis Deo cō-
iungit: sed in pñti uita quantū deficiamus ab unitate
& cōtinuitate talis operationis, tñ deficiamus a bea-
titudinis pfectione. Est tñ aliqua participatio bea-
titudinis: & quāto operatio pōt esse magis conti-
nua & una, tāto plus habet rationē beatitudinis. &
ideo in actiua uita, q. circa multa occupat, est mi-
nus de rōne beatitudinis, q. in uita cōtemplatiua, q.
uersat circa unū. i. circa ueritatis cōtēplationē: etū
aliqui homo actū nō operet hōi operationem: tñ
quia in pñti habet eā, semper potest operari. Et
quia ē ipsam cōtēplationem, puta causā somni, uel
occupationis alicuius naturalis, ad operationem
prædictā ordinat, quasi vñ operatio continua esse.
Et per hoc patet solutio ad quintū, & ad sextum.

A R T I C U L U S III.

Vtrum beatitudo sit operatio sensitiuæ partis
aut intellectiue tantum.

Ferr. 4. sent. dist. 33. art. 3. Medina ar. 3.

AD TERTIUM sic procedit. Vñ, q. beatitudo cō-
sistat ē in operatione sensus. Nulla n. opera-
tio inuenit in hōie nobilior operatione sensitiua,
nisi intellectiua. Sed operatio intellectiua d. depē-
det in nobis ab operatione sensitiua, q. nō possu-
mus intelligere sine phāsmate, ut dī in 3. de ani. ergo
beatitudo cōsistit ē in operatione sensitiua.

¶ 1. Præ. Boet. dicit i. 3. de cōsol. Quod beatitudo
est status oīum bonorū aggregatione pfectus: sed
qdā bona sunt sensitiua, q. attingim⁹ p. sensus ope-
rationē. ergo vñ, q. opatio sēsus requat ad beatitudinē.

¶ 2. Præ. Beatitudo est bonū perfectū, ut probat in
1. Ethic. qd. nō esset, nisi homo h. pñteret per ipsam
fm oēs partes suas: sed per operationes sensitiuas
quorūdam

Q V A E S T. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

Q V A E S T. III.
ART. III.

ART. III.

quædam partes animæ perficiuntur. ergo operatio sensitiua requiritur ad beatitudinem.

Sed contra. In operatione sensitiua communicat nobis bruta animalia, non autem in beatitudine. ergo beatitudo non consistit in operatione sensitiua.

Respondendum. dicendum. q. ad beatitudinem potest aliquid pertinere tripliciter. Vno modo essentialiter. Alio modo antecedenter. Tertio modo consequenter.

Essentialiter quidem non potest pertinere operatio sensus ad beatitudinem. nam beatitudo hominis consistit essentialiter in coniunctione ipsius ad bonum increatum, quod est ultimus finis, ut supra ostensum est.

cui homo coniungi non potest per sensus operationem. Similiter etiam, quia sicut ostensum est, in corporalibus bonis beatitudo hominis non consistit, quæ tamē sola per sensus operationem attingimus.

Possumus autē operationes sensus pertinere ad beatitudinem antecedenter, & consequenter. Antecedenter quidem in beatitudine imperfecta, qualis in presenti uita haberi potest: nam operatio intellectus præexistit operatione sensus. Consequenter autem in illa perfecta beatitudine, quæ expectatur in celo: quia post resurrectionem ex ipsa beatitudine animæ, ut Aug. dicit in epistola ad Diocorum, sicut quædam refuerunt in corpore, & in sensibus corporeis, ut in suis operationibus perficiantur: ut infra magis patebit, cū de resurrectione agitur. Non autem tunc operatio, quæ mēs humana Deo coniungitur, a sensu dependet.

An primum ergo dicendum, q. obiectio illa probat, q. operatio sensus requiritur antecedenter ad beatitudinem imperfectam, qualis in hac uita haberi potest.

Ad 2^m dicendum, q. beatitudo perfecta, qualem angeli habent, habet congregationem omnium bonorum per coniunctionem ad usum fontem totius boni, non q. indigeat singulis particularibus bonis: sed in hac beatitudine imperfecta requiritur congregatio bonorum sufficienti ad perfectissimam operationem huius uitæ.

Ad 3^m dicendum, q. in perfecta beatitudine perficitur totus homo, sed in inferiori parte per redundantiam a superiori in beatitudine autem imperfecta præsentis uitæ e converso, a perfectione inferioris partis procedit ad perfectionem superioris.

Articulus III.
Primum si beatitudo est intellectus, sit operatio intellectus, an voluntas.

Ad quartum sic procedit. Vt, q. beatitudo consistat in actu uoluntatis. Dicit enim Aug. 19. de Ciu. Dei, q. beatitudo hominis in pace consistit. unde in Psal. 47. Qui posuit fines tuos pacem: sed pax ad uoluntatem pertinet. ergo beatitudo hominis in uoluntate consistit.

Præter beatitudinem est summum bonum: sed bonum est obiectum uoluntatis. ergo beatitudo in uoluntatis operatione consistit.

Primo mouenti respondet 2us ultimus finis: sicut ultimus finis totius exercitus est victoria, quæ est finis ductus, qui omnes mouet: sed primum mouens ad operandum est uoluntas, quia mouet alias uires, ut infra dicetur. ergo beatitudo ad uoluntatem pertinet.

Si beatitudo est aliqua operatio, oportet q. sit nobilissima operatio hominis: sed nobilior est Dei dilectio, quæ est actus uoluntatis, quam cognitio, quæ est operatio intellectus, ut patet per Apoll. 1. ad Cor. 13. ergo v. q. beatitudo consistat in actu uoluntatis.

Præter Aug. dicit in 13. de Tri. q. beatus est qui habet omnia quæ uult, & nihil uult male. & post pauca subdit. Et appropinquat beato, qui bene uult quodcumque uult: bona enim beati faciunt, quorum bonorum iam habet aliquid, ipsam bonam uoluntatem. ergo beatitudo in actu uoluntatis consistit.

Ad 3^m dicendum, q. in perfecta beatitudine perficitur totus homo, sed in inferiori parte per redundantiam a superiori in beatitudine autem imperfecta præsentis uitæ e converso, a perfectione inferioris partis procedit ad perfectionem superioris.

Articulus III.
Primum si beatitudo est intellectus, sit operatio intellectus, an voluntas.

Ad quartum sic procedit. Vt, q. beatitudo consistat in actu uoluntatis. Dicit enim Aug. 19. de Ciu. Dei, q. beatitudo hominis in pace consistit. unde in Psal. 47. Qui posuit fines tuos pacem: sed pax ad uoluntatem pertinet. ergo beatitudo hominis in uoluntate consistit.

Præter beatitudinem est summum bonum: sed bonum est obiectum uoluntatis. ergo beatitudo in uoluntatis operatione consistit.

Primo mouenti respondet 2us ultimus finis: sicut ultimus finis totius exercitus est victoria, quæ est finis ductus, qui omnes mouet: sed primum mouens ad operandum est uoluntas, quia mouet alias uires, ut infra dicetur. ergo beatitudo ad uoluntatem pertinet.

Si beatitudo est aliqua operatio, oportet q. sit nobilissima operatio hominis: sed nobilior est Dei dilectio, quæ est actus uoluntatis, quam cognitio, quæ est operatio intellectus, ut patet per Apoll. 1. ad Cor. 13. ergo v. q. beatitudo consistat in actu uoluntatis.

Præter Aug. dicit in 13. de Tri. q. beatus est qui habet omnia quæ uult, & nihil uult male. & post pauca subdit. Et appropinquat beato, qui bene uult quodcumque uult: bona enim beati faciunt, quorum bonorum iam habet aliquid, ipsam bonam uoluntatem. ergo beatitudo in actu uoluntatis consistit.

Ad 3^m dicendum, q. in perfecta beatitudine perficitur totus homo, sed in inferiori parte per redundantiam a superiori in beatitudine autem imperfecta præsentis uitæ e converso, a perfectione inferioris partis procedit ad perfectionem superioris.

Articulus III.
Primum si beatitudo est intellectus, sit operatio intellectus, an voluntas.

Ad quartum sic procedit. Vt, q. beatitudo consistat in actu uoluntatis. Dicit enim Aug. 19. de Ciu. Dei, q. beatitudo hominis in pace consistit. unde in Psal. 47. Qui posuit fines tuos pacem: sed pax ad uoluntatem pertinet. ergo beatitudo hominis in uoluntate consistit.

Præter beatitudinem est summum bonum: sed bonum est obiectum uoluntatis. ergo beatitudo in uoluntatis operatione consistit.

Primo mouenti respondet 2us ultimus finis: sicut ultimus finis totius exercitus est victoria, quæ est finis ductus, qui omnes mouet: sed primum mouens ad operandum est uoluntas, quia mouet alias uires, ut infra dicetur. ergo beatitudo ad uoluntatem pertinet.

Si beatitudo est aliqua operatio, oportet q. sit nobilissima operatio hominis: sed nobilior est Dei dilectio, quæ est actus uoluntatis, quam cognitio, quæ est operatio intellectus, ut patet per Apoll. 1. ad Cor. 13. ergo v. q. beatitudo consistat in actu uoluntatis.

Præter Aug. dicit in 13. de Tri. q. beatus est qui habet omnia quæ uult, & nihil uult male. & post pauca subdit. Et appropinquat beato, qui bene uult quodcumque uult: bona enim beati faciunt, quorum bonorum iam habet aliquid, ipsam bonam uoluntatem. ergo beatitudo in actu uoluntatis consistit.

Ad 3^m dicendum, q. in perfecta beatitudine perficitur totus homo, sed in inferiori parte per redundantiam a superiori in beatitudine autem imperfecta præsentis uitæ e converso, a perfectione inferioris partis procedit ad perfectionem superioris.

Ad 3^m dicendum, q. in perfecta beatitudine perficitur totus homo, sed in inferiori parte per redundantiam a superiori in beatitudine autem imperfecta præsentis uitæ e converso, a perfectione inferioris partis procedit ad perfectionem superioris.

Articulus III.
Primum si beatitudo est intellectus, sit operatio intellectus, an voluntas.

Ad quartum sic procedit. Vt, q. beatitudo consistat in actu uoluntatis. Dicit enim Aug. 19. de Ciu. Dei, q. beatitudo hominis in pace consistit. unde in Psal. 47. Qui posuit fines tuos pacem: sed pax ad uoluntatem pertinet. ergo beatitudo hominis in uoluntate consistit.

Præter beatitudinem est summum bonum: sed bonum est obiectum uoluntatis. ergo beatitudo in uoluntatis operatione consistit.

Primo mouenti respondet 2us ultimus finis: sicut ultimus finis totius exercitus est victoria, quæ est finis ductus, qui omnes mouet: sed primum mouens ad operandum est uoluntas, quia mouet alias uires, ut infra dicetur. ergo beatitudo ad uoluntatem pertinet.

Si beatitudo est aliqua operatio, oportet q. sit nobilissima operatio hominis: sed nobilior est Dei dilectio, quæ est actus uoluntatis, quam cognitio, quæ est operatio intellectus, ut patet per Apoll. 1. ad Cor. 13. ergo v. q. beatitudo consistat in actu uoluntatis.

Præter Aug. dicit in 13. de Tri. q. beatus est qui habet omnia quæ uult, & nihil uult male. & post pauca subdit. Et appropinquat beato, qui bene uult quodcumque uult: bona enim beati faciunt, quorum bonorum iam habet aliquid, ipsam bonam uoluntatem. ergo beatitudo in actu uoluntatis consistit.

Ad 3^m dicendum, q. in perfecta beatitudine perficitur totus homo, sed in inferiori parte per redundantiam a superiori in beatitudine autem imperfecta præsentis uitæ e converso, a perfectione inferioris partis procedit ad perfectionem superioris.

Articulus III.
Primum si beatitudo est intellectus, sit operatio intellectus, an voluntas.

Ad quartum sic procedit. Vt, q. beatitudo consistat in actu uoluntatis. Dicit enim Aug. 19. de Ciu. Dei, q. beatitudo hominis in pace consistit. unde in Psal. 47. Qui posuit fines tuos pacem: sed pax ad uoluntatem pertinet. ergo beatitudo hominis in uoluntate consistit.

Præter beatitudinem est summum bonum: sed bonum est obiectum uoluntatis. ergo beatitudo in uoluntatis operatione consistit.

Primo mouenti respondet 2us ultimus finis: sicut ultimus finis totius exercitus est victoria, quæ est finis ductus, qui omnes mouet: sed primum mouens ad operandum est uoluntas, quia mouet alias uires, ut infra dicetur. ergo beatitudo ad uoluntatem pertinet.

Si beatitudo est aliqua operatio, oportet q. sit nobilissima operatio hominis: sed nobilior est Dei dilectio, quæ est actus uoluntatis, quam cognitio, quæ est operatio intellectus, ut patet per Apoll. 1. ad Cor. 13. ergo v. q. beatitudo consistat in actu uoluntatis.

Præter Aug. dicit in 13. de Tri. q. beatus est qui habet omnia quæ uult, & nihil uult male. & post pauca subdit. Et appropinquat beato, qui bene uult quodcumque uult: bona enim beati faciunt, quorum bonorum iam habet aliquid, ipsam bonam uoluntatem. ergo beatitudo in actu uoluntatis consistit.

Ad 3^m dicendum, q. in perfecta beatitudine perficitur totus homo, sed in inferiori parte per redundantiam a superiori in beatitudine autem imperfecta præsentis uitæ e converso, a perfectione inferioris partis procedit ad perfectionem superioris.

Q V A E S T. III.

ARTIC. III.

quia finis ultimus est hic, est proprium obiectum actus uoluntatis: & ex quo potest sic argui. Actus uoluntatis ex se in finem uoluntatis est in propinquior illo, qui non ex se uoluntatis in ipsum tendit. Talis est actus uoluntatis respectu actus intellectus. Probatur, quia finis est proprium obiectum appetitus, ut in 1. q. didicimus. Secundo sic. Amare & intelligere, ordinate se habent. Autem amare est pp. intelligere ut finis: hoc non, quia solum Ansel. 11. s. Cor deus hō, peruersus est ser ordō, amare ut intelligere. ergo intelligere est pp. amare ut finis: ergo amor est finis ultimus formalis. Tertio sic. Actus uoluntatis inter intrinsecos, est summus uolens. ergo in eo consistit beatitudo formalis seu intrinseca. Consequenter nota: & antecedens probatur. Voluntas plus appetit perfectionem (ut in ultimo hinc, q. intelligere), ergo actus ille finis est summus inter intrinsecos uolens. hoc antecedens probatur. Voluntas naturaliter plus appetit actum naturalem (ut perfectionem, q. intelligere), ergo ex appetitu libere, recto in qua liber rectus consonat illi. Arguitur quoque: ab Ansel. 11. s. Cor deus hō, unde si in in Capitulo. 49. d. 1. 4. Ad eundem obiectum contra rationem, scilicet, q. per se ipso inter aduenientibus, nihil qd distinguendum esset, præmissum in littera est: Consecutione in primis duplici esse, nō ex quo uoluntas cōcedatur, hō est qd nobis uolens ut plures, consecutio nō uolens rei cōsecutio amor. unde arguitur, quia illa uoluntas, beatitudo est cōsecutio finis, euitate nō potuit, equiuocant cōsecutionis uoluntas hō, ut plures, opinione. Quod ad amor non habet rationem cōsecutionis, ex eo probatur, quia amor est rei habitus, & amor quid rei non habet. Vnde q. nō est cōsecutio ex hoc ipso q. est rei nō habet: amor aut rei habitus ex hoc ipso nō est cōsecutio, q. cōsecutio supponit, quia est rei habitus: unde prima Scoti obiectio sup. arguitur occasione fundat & ideo nihil ualeat. Quibus et assumat tal. sum. Cōp. amor dei sit pfectior eius uoluntate, ut in littera dicit. Ex his autem patet solutio alterius obiectio. Littera nō pfermit amorē, sed dupliciter illud excludit. Primo excludendo delectationem, qm in ea clauduntur amoris nō delectationis pax sensus. com. d. 11. nō amant. Secundo excludendo desiderium & delectationem. Cōm. illud sit nō habet, hō nō habet, & amor rei nō habet & habundantiam illi nō habet, excludit eadē rōne qm delectatio, quia, si hō qd amat, nō hē pfectior: inquantū uero est habitus, excludit eadē rōne, qm delectationis qm. amor rei habitus ad uenit uoluntatis ex hoc q. hō habet, & nō reuerteretur. Ex in nullo diminuta est littera: sed qm solida intentio cōcludit, hō contra opinionem opposita militat, hō uero qm uiri sit, Amor abstractus

D. 171.

Art. huius quæst.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

essentially ipsa beatitudo, & impossibile est q. consistat in actu uoluntatis. Manifestum est. n. ex pmissis, q. beatitudo est cōsecutio finis ultimus: cōsecutio autē finis non consistit in ipso actu uoluntatis. uoluntas aut ferē in finem & absente, cū ipsum desiderat & presentē, cū in ipso regescens delectat. Manifestum est autē q. ipsum desiderium finis, non est cōsecutio finis, sed est motus ad finem delectatio aut aduenit uoluntati ex hoc, q. finis est præsens: nō aut e converso, ex hoc aliquid sit præsens, quia uoluntas delectat in ipso. oportet igitur aliquid aliud esse q. actum uoluntatis, p quod sit finis ipse præsens uoluntati: & hoc manifeste apparet circa fines sensibiles. Si n. confiteri pecuniā, esset per actum uoluntatis, statim a principio cupidus cōsecutus esset pecuniā, q. uult eā habere: sed a principio quidē absens eicōsequi aut ipsam per hoc, q. manu ipsam apprehendit, uel aliquo hōi. & tunc iam delectatur in pecunia habita. Sic igitur & circa intelligibiles finē cōtingit. nā a principio uoluntas cōsequi finē intelligibile: cōsequimur aut ipsum per hoc q. sit præsens nobis per actum intellectus. & tunc uoluntas delectata conquiescit in fine iā adeptō. sic igitur essentia beatitudinis in actu intellectus consistit, sed ad uoluntatem pertinet delectatio beatitudinis cōsequens, n. in quod Aug. dicit. cōf. q. beatitudo est gaudium de ueritate: quia scilicet ipsum gaudium

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 171.

D. 1

QVÆST. I II

SVPER QVÆST. III.
ART. V.

In artic. 1. circa illa verba, *Divinum bonum non est obiectum intellectus practici*: scilicet occurrit dubitatio ex prologo primi sent. ubi ex eo qd Deus est obiectum intellectus practici, videtur creati ad beatitudinem operari non debere, puta amoris ipsius dei & ex ipso sumitur prima principia praxi, ut pote ex ultimo fine vult Deū esse obiectum intellectus practici, cuius oppositum hic dicitur. Sed ad hoc & si art. 1. qd. 2. m. 1. dicitur, quod facile patet re. Et op. 1. qd. 3. sponso ex dictis in 1. c. 26a & 1. lib. 1. ad obiectū huiusmodi intellectus, seu habitus exigitur, qd huiusmodi habeat purē. si n. habet huiusmodi in re superioris ordinis, supra practici est. Ad idem autē puto d. vere, qd etiam Trin. tam in illa uia, pract. tam in cognitionem patitur oportet h. c. scilicet illud philosophi, quodlibet perfectum est, solū est esse, solū est esse.

ARTICVLVS V.
Vivum beatitudo sit operatio intellectus speculativi, an practici.

Dicitur tunc sic proceditur. Videtur qd beatitudo consistat in operatione intellectus practici. Finis enim ultimus cuiuslibet creature consistit in assimilatione ad Deum: sed homo magis assimilatur Deo per intellectum practicum, qui est cā rerum intellectarum, quā per intellectum speculativum, cuius scientia accipitur a rebus. ergo beatitudo hominis magis consistit in operatione intellectus practici, quā speculativi.

1. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

2. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

3. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

4. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

5. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

6. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

7. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

8. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

9. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

10. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

11. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

12. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

13. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

14. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

15. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

16. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

17. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

18. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

19. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

20. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

21. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

22. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

23. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

24. Præ. Beatitudo est perfectio bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, q̄ speculativus, qui ordinatur ad verū. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectionem speculativi intellectus: sed finem eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, q̄ speculativi.

ART. V.

respectu optimi obiecti. Optima autem potentia est intellectus, cuius obiectum optimū est bonum divinum, quod quidem nō est obiectum practici intellectus: sed speculativi: unde in tali operatione divinum, maxime consistit beatitudo. Et q̄ unusquisq; vult esse id, quod est optimum in eo, ut dicitur in 9. & 10. Ethic. ideo talis operatio est maxime propria homini, & maxime delectabilis. Secundo, apparet idē ex hoc, qd contemplatio maxime queritur propter seipsam: actus autem intellectus practici nō queritur pro seipsum, sed propter actionem: ipse autem actiones ordinantur ad aliquem finem: unde manifestum est, qd ultimus finis non potest consistere in vita activa, quā pertinet ad intellectum practicum. Tertio idem apparet ex hoc, qd in vita contemplativa homo cōicit cum superioribus, scilicet cū Deo & angelis, quibus per beatitudinē assimilatur: sed in his quā pertinent ad vitam activam etiam alia animalia cum homine aliquāter cōicant, licet imperfecte: & ideo ultima & perfecta beatitudo, quā expectatur in futura vita, tota principaliter consistit in contemplatione.

Beatitudo autem imperfecta, qualis hic haberi potest, primo quidem & principaliter consistit in contemplatione: secundario vero in operatione practici intellectus ordinatis actiones & passionibus humanis, ut dicitur in 10. Ethic.

Ad primum ergo dicendum, qd similitudo predicta intellectus practici ad Deū, est secundum proportionalitatem, quia scilicet habet se ad suū cognitum, sicut Deus ad suū: sed assimilatio intellectus speculativi ad Deū, est secundum unionem, vel inordinationem, quā est multo maior assimilatio.

& tamen dici potest, quod respectu principalis cogniti, qd est sua essentia, non habet Deus practiciam cognitionem, sed speculativam tantum.

Ad 2. dicendum, quod intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculativus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: & illud bonum sit perfectum, ex eo totus hō pficitur, & sit bonum: qd intellectus practicus nō hēt, sed ad illud ordinat

est, & ordinatur ad id, pro quo disponit: vel finem. Sic autem est in proposito: nam actus intellectus practici, est in genere causæ efficientis sit causæ actionis, seu finis, est nihilominus eā causa eiusdē dispositionis. Dispositio n. homo patitur in intellectu practici ad recte agendum, vel faciendum. Cum n. tam ad recte agendum, quā faciendum, pluribus homo indigeat, actus practici in intellectu, ad hoc queritur, ut dispositio sit in actum ad recte agendum, vel faciendum: & sic recte agere, vel facere finis est. Melius tamen, iudicio meo, dicitur, qd aliud est comparare causam actum effectui, & aliud est ordinare ad illud comparatur utique, aut magis perfectum, ad hūc ut inspectum: qd actus causam actum effectui, & perfectum causam effectui, ut recte agere, vel facere finis est. Melius tamen, iudicio meo, dicitur, qd aliud est comparare causam actum effectui, & aliud est ordinare ad illud comparatur utique, aut magis perfectum, ad hūc ut inspectum: qd actus causam actum effectui, & perfectum causam effectui, ut recte agere, vel facere finis est.

Ad 3. dicendum, quod intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculativus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: & illud bonum sit perfectum, ex eo totus hō pficitur, & sit bonum: qd intellectus practicus nō hēt, sed ad illud ordinat

est, & ordinatur ad id, pro quo disponit: vel finem. Sic autem est in proposito: nam actus intellectus practici, est in genere causæ efficientis sit causæ actionis, seu finis, est nihilominus eā causa eiusdē dispositionis. Dispositio n. homo patitur in intellectu practici ad recte agendum, vel faciendum. Cum n. tam ad recte agendum, quā faciendum, pluribus homo indigeat, actus practici in intellectu, ad hoc queritur, ut dispositio sit in actum ad recte agendum, vel faciendum: & sic recte agere, vel facere finis est. Melius tamen, iudicio meo, dicitur, qd aliud est comparare causam actum effectui, & aliud est ordinare ad illud comparatur utique, aut magis perfectum, ad hūc ut inspectum: qd actus causam actum effectui, & perfectum causam effectui, ut recte agere, vel facere finis est.

Ad 4. dicendum, quod intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculativus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: & illud bonum sit perfectum, ex eo totus hō pficitur, & sit bonum: qd intellectus practicus nō hēt, sed ad illud ordinat

est, & ordinatur ad id, pro quo disponit: vel finem. Sic autem est in proposito: nam actus intellectus practici, est in genere causæ efficientis sit causæ actionis, seu finis, est nihilominus eā causa eiusdē dispositionis. Dispositio n. homo patitur in intellectu practici ad recte agendum, vel faciendum. Cum n. tam ad recte agendum, quā faciendum, pluribus homo indigeat, actus practici in intellectu, ad hoc queritur, ut dispositio sit in actum ad recte agendum, vel faciendum: & sic recte agere, vel facere finis est. Melius tamen, iudicio meo, dicitur, qd aliud est comparare causam actum effectui, & aliud est ordinare ad illud comparatur utique, aut magis perfectum, ad hūc ut inspectum: qd actus causam actum effectui, & perfectum causam effectui, ut recte agere, vel facere finis est.

Ad 5. dicendum, quod intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculativus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: & illud bonum sit perfectum, ex eo totus hō pficitur, & sit bonum: qd intellectus practicus nō hēt, sed ad illud ordinat

est, & ordinatur ad id, pro quo disponit: vel finem. Sic autem est in proposito: nam actus intellectus practici, est in genere causæ efficientis sit causæ actionis, seu finis, est nihilominus eā causa eiusdē dispositionis. Dispositio n. homo patitur in intellectu practici ad recte agendum, vel faciendum. Cum n. tam ad recte agendum, quā faciendum, pluribus homo indigeat, actus practici in intellectu, ad hoc queritur, ut dispositio sit in actum ad recte agendum, vel faciendum: & sic recte agere, vel facere finis est. Melius tamen, iudicio meo, dicitur, qd aliud est comparare causam actum effectui, & aliud est ordinare ad illud comparatur utique, aut magis perfectum, ad hūc ut inspectum: qd actus causam actum effectui, & perfectum causam effectui, ut recte agere, vel facere finis est.

Ad 6. dicendum, quod intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculativus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: & illud bonum sit perfectum, ex eo totus hō pficitur, & sit bonum: qd intellectus practicus nō hēt, sed ad illud ordinat

est, & ordinatur ad id, pro quo disponit: vel finem. Sic autem est in proposito: nam actus intellectus practici, est in genere causæ efficientis sit causæ actionis, seu finis, est nihilominus eā causa eiusdē dispositionis. Dispositio n. homo patitur in intellectu practici ad recte agendum, vel faciendum. Cum n. tam ad recte agendum, quā faciendum, pluribus homo indigeat, actus practici in intellectu, ad hoc queritur, ut dispositio sit in actum ad recte agendum, vel faciendum: & sic recte agere, vel facere finis est. Melius tamen, iudicio meo, dicitur, qd aliud est comparare causam actum effectui, & aliud est ordinare ad illud comparatur utique, aut magis perfectum, ad hūc ut inspectum: qd actus causam actum effectui, & perfectum causam effectui, ut recte agere, vel facere finis est.

Ad 7. dicendum, quod intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculativus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: & illud bonum sit perfectum, ex eo totus hō pficitur, & sit bonum: qd intellectus practicus nō hēt, sed ad illud ordinat

est, & ordinatur ad id, pro quo disponit: vel finem. Sic autem est in proposito: nam actus intellectus practici, est in genere causæ efficientis sit causæ actionis, seu finis, est nihilominus eā causa eiusdē dispositionis. Dispositio n. homo patitur in intellectu practici ad recte agendum, vel faciendum. Cum n. tam ad recte agendum, quā faciendum, pluribus homo indigeat, actus practici in intellectu, ad hoc queritur, ut dispositio sit in actum ad recte agendum, vel faciendum: & sic recte agere, vel facere finis est. Melius tamen, iudicio meo, dicitur, qd aliud est comparare causam actum effectui, & aliud est ordinare ad illud comparatur utique, aut magis perfectum, ad hūc ut inspectum: qd actus causam actum effectui, & perfectum causam effectui, ut recte agere, vel facere finis est.

Ad 8. dicendum, quod intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculativus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: & illud bonum sit perfectum, ex eo totus hō pficitur, & sit bonum: qd intellectus practicus nō hēt, sed ad illud ordinat

est, & ordinatur ad id, pro quo disponit: vel finem. Sic autem est in proposito: nam actus intellectus practici, est in genere causæ efficientis sit causæ actionis, seu finis, est nihilominus eā causa eiusdē dispositionis. Dispositio n. homo patitur in intellectu practici ad recte agendum, vel faciendum. Cum n. tam ad recte agendum, quā faciendum, pluribus homo indigeat, actus practici in intellectu, ad hoc queritur, ut dispositio sit in actum ad recte agendum, vel faciendum: & sic recte agere, vel facere finis est. Melius tamen, iudicio meo, dicitur, qd aliud est comparare causam actum effectui, & aliud est ordinare ad illud comparatur utique, aut magis perfectum, ad hūc ut inspectum: qd actus causam actum effectui, & perfectum causam effectui, ut recte agere, vel facere finis est.

Ad 9. dicendum, quod intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculativus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: & illud bonum sit perfectum, ex eo totus hō pficitur, & sit bonum: qd intellectus practicus nō hēt, sed ad illud ordinat

est, & ordinatur ad id, pro quo disponit: vel finem. Sic autem est in proposito: nam actus intellectus practici, est in genere causæ efficientis sit causæ actionis, seu finis, est nihilominus eā causa eiusdē dispositionis. Dispositio n. homo patitur in intellectu practici ad recte agendum, vel faciendum. Cum n. tam ad recte agendum, quā faciendum, pluribus homo indigeat, actus practici in intellectu, ad hoc queritur, ut dispositio sit in actum ad recte agendum, vel faciendum: & sic recte agere, vel facere finis est. Melius tamen, iudicio meo, dicitur, qd aliud est comparare causam actum effectui, & aliud est ordinare ad illud comparatur utique, aut magis perfectum, ad hūc ut inspectum: qd actus causam actum effectui, & perfectum causam effectui, ut recte agere, vel facere finis est.

Ad 10. dicendum, quod intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculativus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: & illud bonum sit perfectum, ex eo totus hō pficitur, & sit bonum: qd intellectus practicus nō hēt, sed ad illud ordinat

est, & ordinatur ad id, pro quo disponit: vel finem. Sic autem est in proposito: nam actus intellectus practici, est in genere causæ efficientis sit causæ actionis, seu finis, est nihilominus eā causa eiusdē dispositionis. Dispositio n. homo patitur in intellectu practici ad recte agendum, vel faciendum. Cum n. tam ad recte agendum, quā faciendum, pluribus homo indigeat, actus practici in intellectu, ad hoc queritur, ut dispositio sit in actum ad recte agendum, vel faciendum: & sic recte agere, vel facere finis est. Melius tamen, iudicio meo, dicitur, qd aliud est comparare causam actum effectui, & aliud est ordinare ad illud comparatur utique, aut magis perfectum, ad hūc ut inspectum: qd actus causam actum effectui, & perfectum causam effectui, ut recte agere, vel facere finis est.

Ad 11. dicendum, quod intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculativus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: & illud bonum sit perfectum, ex eo totus hō pficitur, & sit bonum: qd intellectus practicus nō hēt, sed ad illud ordinat

est, & ordinatur ad id, pro quo disponit: vel finem. Sic autem est in proposito: nam actus intellectus practici, est in genere causæ efficientis sit causæ actionis, seu finis, est nihilominus eā causa eiusdē dispositionis. Dispositio n. homo patitur in intellectu practici ad recte agendum, vel faciendum. Cum n. tam ad recte agendum, quā faciendum, pluribus homo indigeat, actus practici in intellectu, ad hoc queritur, ut dispositio sit in actum ad recte agendum, vel faciendum: & sic recte agere, vel facere finis est. Melius tamen, iudicio meo, dicitur, qd aliud est comparare causam actum effectui, & aliud est ordinare ad illud comparatur utique, aut magis perfectum, ad hūc ut inspectum: qd actus causam actum effectui, & perfectum causam effectui, ut recte agere, vel facere finis est.

Ad 12. dicendum, quod intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculativus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: & illud bonum sit perfectum, ex eo totus hō pficitur, & sit bonum: qd intellectus practicus nō hēt, sed ad illud ordinat

est, & ordinatur ad id, pro quo disponit: vel finem. Sic autem est in proposito: nam actus intellectus practici, est in genere causæ efficientis sit causæ actionis, seu finis, est nihilominus eā causa eiusdē dispositionis. Dispositio n. homo patitur in intellectu practici ad recte agendum, vel faciendum. Cum n. tam ad recte agendum, quā faciendum, pluribus homo indigeat, actus practici in intellectu, ad hoc queritur, ut dispositio sit in actum ad recte agendum, vel faciendum: & sic recte agere, vel facere finis est. Melius tamen, iudicio meo, dicitur, qd aliud est comparare causam actum effectui, & aliud est ordinare ad illud comparatur utique, aut magis perfectum, ad hūc ut inspectum: qd actus causam actum effectui, & perfectum causam effectui, ut recte agere, vel facere finis est.

Ad 13. dicendum, quod intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculativus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: & illud bonum sit perfectum, ex eo totus hō pficitur, & sit bonum: qd intellectus practicus nō hēt, sed ad illud ordinat

QVÆST. III.

ARTIC. VI.

Ad 3. dicendum, qd ratio illa pcederet, si ipsemet homo esset ultimus finis: tunc n. confideratio & ordinatio actuum & passionū eius esset beatitudo.

Sed quia ultimus hominis finis est aliud bonū extrinsecū, scilicet Deus, ad quē p operationē intellectus speculativi attingitur: ideo magis beatitudo hominis in operatione intellectus speculativi consistit quā in operatione intellectus practici.

ARTICVLVS VI.
Vivum beatitudo consistat in consideratione scientiarum speculativarum.

Dicitur tunc sic proceditur. Videtur qd beatitudo hominis consistat in consideratione scientiarum speculativarum. Philosophus n. dicit in lib. Ethic. qd felicitas est operatio secundum perfectam virtutē. & distinguuntur virtutes speculativas, non ponit nisi tres, scientiā, sapientiā, & intellectum, quā omnes pertinent ad considerationem scientiarum speculativarum. ergo ultima hominis beatitudo in consideratione scientiarum speculativarum consistit.

1. Præ. illud videtur esse ultima hominis beatitudo, qd naturaliter desideratur ab omnibus propter seipsam: sed huiusmodi est consideratio speculativarū scientiarum: quia ut dicitur in 1. Metaph. Omnes homines naturaliter desiderant. & post pauca subsedit, Quod speculativarū scientiarū ppter seipsas querunt, ergo in consideratione scientiarū speculativarum consistit beatitudo.

2. Præ. Beatitudo est ultima hominis perfectio. Unde quicquid autem perficitur, secundum quod reducit de potentia in actum: intellectus autem humanus reducit in actum per considerationem scientiarū speculativarū. ergo videtur, qd in huiusmodi consideratione consistit hominis beatitudo.

Sed contra est, qd dicitur Hier. 9. Non gloriatur sapiēs in sapientia sua: & loquitur de sapientia speculativarū scientiarū. non ergo consistit in harū consideratione ultima hominis beatitudo.

RESPON. Dicendum, qd sicut supra dictum est, duplex est hominis beatitudo, una perfecta

& alia imperfecta. Oportet autem intelligere perfectā beatitudinē quā attingit ad verā beatitudinis rationem. beatitudinē autem imperfectā, quā non attingit, sed participat quādā particularem beatitudinis similitudinē: sicut est perfecta prudentia in homine, apud quē est rō rerum agibilium: imperfecta autem prudentia est in quibuldam animalibus brutis, in quibus sunt quidam particulares instinctus ad quādā opera similia operibus prudentiæ.

Perfecta igitur beatitudo in consideratione scientiarū speculativarū essentialiter consistit non potest. Ad cuius evidentiam considerandum est, qd consideratio speculativarū scientiarū non se extendit ultra virtutē principiorū illius scientiæ, quia in principijs scientiarū speculativarū sunt per se sum accepta, ut patet p Philosophum in principio 1. Metaph. & in fine. Postea. Unde tota consideratione scientiarū speculativarū nō potest ultra extendi, q̄ sensibilibus cognitione ducere potest. In cognitione autem sensibilibus non potest consistere ultima hominis beatitudo, q̄ est ultima eius perfectio. Non n. aliquid perficitur ab aliquo inferiori, nisi finem qd in inferiori est aliqua participatio superioris. Manifestum est autem qd forma lapidis, vel cuiuslibet rei sensibilis, est inferior homini: unde per formā lapidis non perficitur intellectus inquantū est talis forma, sed inquantū in ea participat aliquid simile alicui, quod est supra intellectū humanū, scilicet lumen intelligibile, vel aliquid huiusmodi. Omne autem quod est p aliud, reducit ad id qd est perfectius: unde oportet qd ultima perfectio hominis sit p cognitionem alicuius rei, quā sit supra intellectū humanū. Ostensum est autem, qd per sensibilia non potest deveniri in cognitionem substantiarū separatarū, quā sunt supra intellectū humanū: unde relinquit qd hominis ultima beatitudo non possit esse in consideratione speculativarū scientiarum. Sed sicut in formis sensibilibus participat aliqua similitudo substantiarum superiorum, ita consideratio scientiarum speculativarū est quēda participatio veræ & perfectæ beatitudinis.

Ad primum ergo dicendum, qd Philosophus loquitur in lib. Ethic. de felicitate imperfecta qualiter in hac vita haberi potest, ut supra dictum est.

Ad 2. dicendum, quod intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculativus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: & illud bonum sit perfectum, ex eo totus hō pficitur, & sit bonum: qd intellectus practicus nō hēt, sed ad illud ordinat

est, & ordinatur ad id, pro quo disponit: vel finem. Sic autem est in proposito: nam actus intellectus practici, est in genere causæ efficientis sit causæ actionis, seu finis, est nihilominus eā causa eiusdē dispositionis. Dispositio n. homo patitur in intellectu practici ad recte agendum, vel faciendum. Cum n. tam ad recte agendum, quā faciendum, pluribus homo indigeat, actus practici in intellectu, ad hoc queritur, ut dispositio sit in actum ad recte agendum, vel faciendum: & sic recte agere, vel facere finis est. Melius tamen, iudicio meo, dicitur, qd aliud est comparare causam actum effectui, & aliud est ordinare ad illud comparatur utique, aut magis perfectum, ad hūc ut inspectum: qd actus causam actum effectui, & perfectum causam effectui, ut recte agere, vel facere finis est.

Ad 3. dicendum, quod intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculativus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: & illud bonum sit perfectum, ex eo totus hō pficitur, & sit bonum: qd intellectus practicus nō hēt, sed ad illud ordinat

habendo realis, vi di-
stinguitur contra ha-
bitudinem rationis: i-
quodiam cum sit im-
possibile haberi quod-
dam, ut in littera di-
citur, & ad futurum,
ut potest esse realis re-
latio: sed in littera reali-
tatis, ut distinguitur con-
tra affectionalem. Est na-
que amari in aman-
te p. amorem ipsum
secundum affectionem,
& desiderari ut sit
iunctum eidem secun-
dum rem: unde habi-
tudo, de qua est sermo,
dicitur realis deit
mutata a termino ita
q. habitudo realis ni-
hil aliud sonat in p-
posito, quam habi-
tudinem ad obiectum
nam secundum rem.
Secundo, q. ex resp-
sione ad alium non
habes, q. comprehensio
spectat ad intellectum:
sed q. nullam opera-
tionem addit supra vi-
sionem: sed solum re-
lationem resultantem in
voluntate ex visione,
quæ est in intellectu.
Visio enim ponens
Deum in esse presen-
tiali, facit per hoc al-
terum extremum hu-
ius relationis: est
n. visio uoluntatis rei
tenendæ cum eo qd
tenebit.

SVPER QVÆST. IIII.
ART. IIII.
Medina, art. 4.

In articulo quarto
pro quanto proba-
tur in corpore quod
ad beatitudinem con-
comitantem, necesse exi-
git rectitudo uolun-
tatis, quia uidetur ip-
sa essentia bonitatis
&c. Aduerte tria. Pri-
mo rationem ipsam
secundo eius effica-
ciam: tertio aliorum
defectum, quo ad pri-
mum ratio consistit
in hoc. Ipsa essentia
bonitatis ita se habet
ad uoluntatem Deum,
sicut ratio boni ad
creaturam rationa-
lem: sed creatura ra-
tionalis non potest di-
stingui a ratione bo-
ni, ergo uidetur Deum
non potest distingere
ab essentia bonitatis
sed hoc est habere uo-
luntatem rectam, er-
go. Prima propositio
fundatur super hoc,
quod ipsa bonitatis
essentia in se quidem
cominet omnem boni
rationem longe ex-
cellens, quam ratio

* Augustinus ad Paulinam, de vi-
dendo Deum. Attingere mentem
Deum, magna est beatitudo: com-
prehendere autem est impossibile. ergo
sine comprehensione est beatitudo.
¶ 2. Præ. Beatitudo est perfectio
hominis in intellectuam partem, in
qua non sunt alie potentie, q.
intellectus & voluntas, ut in pri-
mo dicitur: sed intellectus
sufficiens perficitur per uisionem
Dei: voluntas autem per h. delecta-
tionem in ipso. ergo non re-
quiritur comprehensio tanquam
aliquid tertium.

¶ 3. Præ. Beatitudo in operatione
consistit. Operationes autem
determinantur secundum obiecta: obiecta
autem generalia sunt duo, verum, & bo-
num: uerum correspondet uisioni,
& bonum correspondet dilectioni.
ergo non requiritur comprehensio
quasi aliquid tertium.

Sed contra est, q. Apost. di-
cit 1. ad Cor. 9. Sic currite, ut com-
prehendatis: sed spiritualis cursus
terminatur ad beatitudinem, unde
ipse dicit 1. ad Ti. ult. Bonum certamen
certavi, cursum consummavi,
fidem seruavi: in reliquo reposita
est mihi corona iustitiæ. ergo com-
prehensio requiritur ad beatitudinem.

Ræpon. dicendum, q. cum beati-
tudo consistat in consecutione
ultimi finis, ea quæ requirunt
ad beatitudinem sunt consideranda ex
ipso ordine hominis ad finem. Ad finem
autem intelligibilem ordinat
homo, partim quidem per intelle-
ctum: partim autem per uoluntatem.
Per intellectum quidem, in quantum
in intellectu præexistit aliqua co-
gnitio finis imperfecta. Per uolun-
tatem autem, primo quidem per amo-
rem, qui est primus motus uolun-
tatis in aliquid: secundo autem per
realem habitudinem amantis ad am-
atum, q. quid potest esse triplex.
Quæ enim amatum est præsens
amanti, & tunc iam non queritur:
quæ autem non est præsens, sed im-
possibile est ipsum adipisci, &
tunc et non queritur: quæ autem
possibile est ipsum adipisci, sed
est eleuatum supra facultatem ad-
ipiscientis, ita ut statim haberi non
possit: hæc est habitudo speran-
tis ad speratum, quæ sola habitudo
facit finis inquisitionem. Et istis
tribus respondent aliqua in ipsa
beatitudine. Nam perfecta cogni-

tio finis respondet imperfectæ:
pntia uero ipsius finis responderet
habitudini speciei: sed delectatio in
præsentia consequitur dilectionem,
ut supra dictum est. Et ideo
necesse est ad beatitudinem ista
tria concurrere, scilicet uisionem,
quæ est cognitio perfecta intelli-
bilis finis: comprehensionem, q. im-
portat pntiam finis: delectationem
uel fruitionem, q. importat quie-
tationem rei amatis in amato.

Ad 1^m ergo dicendum, q.
comprehensio dupliciter. Vno
modo inclusio comprehensio in
comprehensio: & sic omne qd
comprehenditur a finito, est finitum
unde hoc modo Deus compre-
hendi non potest ab aliquo intel-
lectu creato. Alio modo compre-
hensio nihil aliud nominat, quam
tentionem alicuius rei, quæ iam
præsentialiter habet: sicut aliquis
pntis alicuius, dicitur eum com-
prehendere, quando tenet eum.
& hoc modo comprehensio re-
quiritur ad beatitudinem.

Ad 2^m dicendum, q. sicut ad
uoluntatem pertinet spes & amor,
quia eisdem est amare aliquid,
& tendere in illud non habitum:
ita etiam ad uoluntatem pertinet
comprehensio & delectatio, quia
eisdem est habere aliquid, &
quiescere in illo.

Ad 3^m dicendum, q. com-
prehensio non est aliqua opera-
tio præter uisionem: sed quædam
habitus ad finem iam habitum.
Vnde etiam ipsa uisio, uel res ui-
sa, quæ præsentialiter adest, ob-
iectum comprehensionis est.

ARTICVLVS IIII.

Verum ad beatitudinem requiratur
rectitudo uoluntatis.

Ad quartum sic proceditur.
Videtur q. rectitudo uolun-
tatis non requiratur ad beati-
tudinem. Beatitudo enim consistit
in operatione intellectus, ut di-
ctum est: sed ad perfectam intelle-
ctus operationem non requiritur re-
ctitudo uoluntatis, per quam homines mundi dicitur.
cit enim Aug. in lib. retractationum: Non appro-
bo quod in oratione dixi, Deus qui non nisi mun-
dos uerum scire uoluit. Respondenti enim potest
multos etiam non mundos multa scire uera. ergo
rectitudo uoluntatis non requiritur ad beatitudinem.
¶ 1. Præ. Prius non dependet a posteriori: sed operatio intellectus est prior, q. operatio uoluntatis.

boni. Ex quo ponitur
clare actualiter q. ui-
sa, &c. oportet ut non
minor sit efficacia
in continendo ac ob-
eundando omne uo-
luntatis motum, quam
ratio boni. Secunda
uero patet in d. i. u. u.
quia cum actus uolun-
tatis sit uelle, aut nol-
le: & nolle aliquid in-
cludat uelle sui opo-
positum, & uelle non po-
tuit esse nisi respectu
boni in re, uel in ap-
prensione, ut experiri-
tur in nobis, consequens
est, q. uoluntas non
possit aliquo peccato
relinqui a bono ratio-
ne. Quod efficacia
autem rationis fecit,
quod iam est habere ra-
tionem ad propositum,
quod uoluntas neces-
sitate ab essentia bo-
nitatis uisa, quo ad
communem specifi-
cationem actus, quæ
namque consistit recti-
tudinem in actibus
uoluntatis. Intendit
namque littera, quod
sicut uoluntas optinet
a bonitatis uisionem
a bonitatis uisionem
tationem quo ad specifi-
cationem eodem actus,
quia omnis uoluntas
tendit in bonum in
re, uel in apparentia:
si aliquid uult in uo-
luntate uidetur Deum
si quid uult, oportet
quod uel ratione ef-
ficienter bonitatis uisæ,
quoniam est ei ratio
omnia uolendi, & no-
lendi. Et sicut uolun-
tatis omnis libere pnt
uellet quodlibet obie-
ctum in specie, sub
boni rationem in com-
muni ratione: ita uo-
luntas uidetur Deum,
sub ratione tantæ bo-
nitatis diuine. In hoc
autem est differentia
quod communis ra-
tio boni ex hoc q. est
ratio uoluntatis, non
rectitudinem, q. in po-
telt uoluntas sub illa
etiam apparet boni
appetere: ipsa uero
bonitatis essentia
ex hoc ipso, quod
est ratio uoluntatis,
est rectitudo eius.
Recte, uelle nihil ali-
ud est, quam secun-
dum

Art. 1. h.
lus quæ
Concl. 1.
D. 366.

Art. 1. h.
lus quæ
Concl. 1.
D. 366.

Art. 1. h.
lus quæ
Concl. 1.
D. 366.

ergo beatitudo q. est perfecta
operatio intellectus, non depen-
det a rectitudine uoluntatis.
¶ 2. Præ. Quod ordinat ad aliqd
tanquam ad finem, non est necessa-
riū adeptum iam fine, sicut nauis
postquam puenit ad portum: sed
rectitudo uoluntatis q. est p. vir-
tutem, ordinatur ad beatitudinem
tanquam ad finem. ergo ade-
pta beatitudine non est necessa-
ria rectitudo uoluntatis.

Sed contra est, qd dicitur Mat.
5. Beati mundo corde: quia ipsi
Deum uidebunt. & Heb. ultim.
Pacem sequimini cum omnibus
& sanctimoniam, sine qua ne-
mo uidebit Deum.

Ræp. Dicendum, q. rectitudo
uoluntatis requiritur ad beati-
tudinem & antecedenter, & con-
comitater. Antecedenter quæ:
quia rectitudo uoluntatis est p. de-
bitum ordinis ad finem ultimum:
finis autem comparatur ad id quod
ordinatur ad finem, sicut forma ad
materiam. Vnde sicut materia non
potest consequi formam, nisi sit de-
bitum disposita ad ipsam: ita ni-
hil consequitur finem, nisi sit debi-
tum ordinatum ad ipsum. &
iō nullus potest ad beatitudinem
puenire, nisi habeat rectitudinem
uoluntatis. Concomitater autem,
quia sicut dictum est, beatitudo ul-
tima consistit in uisione diuine
essentia, q. est ipsa essentia boni-
tatis. & ita uoluntas uidetur Dei
essentia, ex necessitate amat q. c.
quid amat sub ordine ad Deum: si
cut uoluntas non uidetur dei essen-
tia, ex necessitate amat q. c. quid
amat sub eoi ratione boni q. nonit
ad hoc ipsum est quod facit uo-
luntatem rectam. Vnde manife-
stum est, quod beatitudo non
potest esse sine recta uoluntate.

SVPER QVÆST. IIII.
ART. V.

Ferr. 4. cont. 1. 47.
Medina, art. 3.

In articulo quinto
in respon-
sione ad quintum
occurrit dubium ad
holem, & simpliciter.
Ad holtem quidem, quia
S. Thom. in 4. sent. di-
stinct. 49. q. 1. art. 4. q. 1.
expresse beatitudinem
animæ augentem et in-
finitum respicit corpore
restitutionem. Cuius op-
porum hic docet.
Simpliciter autem, quia
rē ad illud dicit, scilicet,
Anima resump-
to corpore erit per-
fectior in se secundum
naturam, ergo opera-
tio eius erit perfectior.
ergo & beatitudo erit
in se perfectior, ergo
non solum extensius.
Et augetur ex hac rē
ad dubium, quia in

Ad 1^m dicendum, q. ois actus
uoluntatis procedit ab aliquo
actui intellectus: alius tñ actus uo-
luntatis est prior, quam aliquis
actus intellectus. Voluntas n. ten-
dit in finem actui intellectus, q.
est beatitudo: & iō recta inclina-
tio uoluntatis præexistit ad beati-
tudinem: sicut rectus motus fa-
gittæ ad percussorem signa-

Ad 3^m dicendum, q. non omne
quod ordinatur ad finem, cessat
adueniente fine: sed id tñ quod
le habet ratione imperfectionis,
ut motus, unde instrumenta mo-
tus non sunt necessaria, postquam
peruenitur ad finem: sed debitus
ordo ad finem est necessarius.

ARTICVLVS V.
Verum ad beatitudinem hominis re-
quiratur corpus.

Ad quintum sic proceditur.
Videtur q. ad beatitudinem re-
quiratur corpus. Perfectio enim
uirtutis & gratia præsupponit
h. perfectionem naturæ: sed beati-
tudo est perfectio uirtutis & græ.
Anima autem sine corpore non ha-
bet perfectionem naturæ, cui sit
pars naturaliter humanæ natu-
ræ: ois autem pars est imperfecta a
suo toto separata. ergo anima sine
corpore non potest esse beata.

¶ 2. Præ. Beatitudo est perfectio
quædam perfecta, ut supra dictum est:
sed operatio perfecta sequitur esse
perfectum, quia nihil operatur
nisi in quod est ens in actu. cū
ergo anima non habeat esse
perfectum quod est a corpore se-
parata, sicut nec pars separata
a toto uidetur q. anima sine cor-
pore non potest esse beata.

¶ 3. Præ. Beatitudo est perfectio
hominis ad finem corpore non
est homo. ergo beatitudo non
potest esse in anima sine corpore.
¶ 4. Præ. Secundum Philosophum
in po. Ethic. Operatio sceleritatis
in qua consistit beatitudo, & non
impeditur: sed operatio a se sepa-
rata est impedita, q. ut dicitur Aug.
ustin. 12. super Genes. ad fratres,
inest ei naturalis quædam appetitus
corpus administrandi, quo appe-
titu retardat quodammodo ne to-
ta intentione pergat in illud humum celum, id est,
in uisionem essentia diuine. ergo anima sine cor-
pore non potest esse beata.

Sed contra est, quod dicitur Apocal. 14. Beati
mortui, qui in domino moriuntur.

Ræpon. Dicendum, quod duplex
est beatitudo. Una imperfecta, quæ habetur in
hac uita: & alia perfecta, quæ in Dei uisione

corpore uoluntatis
si assumitur hinc 12.
io: & conclusio ope-
ratio, in qua consistit
beatitudo perfectior.
Ad hoc simul dicen-
dum est simpliciter.
& secundum homi-
nem. Sciendum est
igitur ex præfati arti-
culo, quod licet in-
telligi potest, animæ
Cpæ atam impediri
ex appetitu corporis
a perfecta beatitudi-
ne. Primo per modum
contrarietatis, ita q. Torrelli
sicut uidetur corpora
licet impediri pro-
pter dolorem pedis: q. 7. ar.
ad 1. & ita anima separata
propter afflictum cor
cor. & ad
potest distrahatur ali-
qualiter a perfecta ui-
sione Dei: hoc in li-
tera reprobat. 50. & ad 1. &
cōdo per modum de-
fectus intentionis, ita q.
est hoc q. anima sepa-
rata debet in perfe-
ctione suæ naturæ, p. 3. c.
deficiat etiam in acti-
uone suæ operatio-
nis, defectu in essen-
do causæ defectum
in operando. Et quo-
niam ceteris paribus
operatio a se separata
est magis intentio, & mi-
nus habens intentionem,
est remissior, ut
patet in uisū, & audi-
tore hoc sequitur, q.
anima beata relin-
quendo corpore est bea-
tior intentione non ex
parte obiecti, aut lu-
minis gloriæ: sed ex
parte attentionis ui-
sionis, consequente
perfectionem animæ
in eisendo. Et hanc
eam tanquam pro-
babilem sustinet pos-
se dicitur auctor in 4.
sent. vnde ibi inchoat
huiusmodi intenuo-
nem, dicitur Potest etiam
dicere, quod etiam bea-
tudo intentione &c.
Verum

* C. 10. 5.

* C. 11. 12.
med. 10. 1.

* T. 12. 10.
per Gen.
ad lit. c. 35
ad me. 1. 1

* C. 11. 12.
sup. Gen.
c. 32. 10. 1

QVÆST. III.

Verum hanc opinio-
nem in hoc loco ut fal-
sam negavit, ipsaque
negatione ex se offi-
ciosa illam haberi mi-
nime voluit, & meri-
to, ut patet. Tertio
p. modum defectus ex-
tensionis, ex hoc, q.
aia separata deficit in
pfectione extensiva suę
naturę, id non se ex-
tendit ad corpus, & i-
tegritate humane na-
ture ad q. nata est se
extendere, & p. hanc
ad pfectionem eius qm
hac ipsius naturę reg-
it deficit quod in
pfectione extensiva
sue operationis quę
beatur, p. hanc ad p-
fectionem operationis
beatur, aia, q. ex
ipsa consistit beati-
tudo in corpore, ut Au-
gust. dicit in epistola
ad Dioscorum. Tā potē-
ti natura Deus fecit
aia, ut habet in
art. sequenti, & hac ē
doctrina tradita hoc
art. & rōnabiliter, qm
defectus pfectionis in
aia, separata, non est
defectus pfectionis in
extensione, qm hac aia
suscipit magis, & mi-
nus secundū substan-
tiam, sed est defectus
pfectionis extensivę.
Consistentem autē
est, ut defectus anti-
mę defectum ope-
rationis, & extensivę
extensivę causę, & nō
intensionis. Ad idem
ergo in oppositū dī, q.
est ibi sophisma cōse-
quētis, a magis pfecta
operatione ad magis
intensivę descendēdo.
Perfectum enim com-
munis est quāvis in-
sum, qm, ut patet i.
Metaph. est id cui ni-
hil deest de requisitis
ad ipsam, & cōsequē-
ter penes accessum ei
iuscūq. requisitū, ope-
ratio seu pfectio ē,
intensionis autē nō nisi
penes augmentū in in-
tensionē, & c. per hoc
ōia clara remanent.
q. In reliquis autē huius
questionis tribus art.
nichil scribendū occur-
rit, nisi q. in volumo
art. ad primū. Gloria
essentials beatitudi-
nis nō est intelligēda
intrinsece, quāvis de
essencia beatitudinis,
sed tanquā cō essen-
tiali illius, qm ex hoc
q. deus cōmēdat hūc
talē dignū gradū, bea-
tus ē, & essentia nā
que deī cō laude, cū
est perfectior rerum.

ARTIC. V.

QVÆST. III. ARTIC. V.
tudinis humanę nō pteat, p. hanc tñ scđo mō.
Cū. n. operatio depēdet ex natura rei, q. tō aia pfe-
ctior erit i sua natura, tō pfectius habebit suā p-
pria operationē, in qua felicitas p. hanc. vñ Aug. in
12. super Gene. ad lram, cū q. hūit, vñ spiritibus
defunctorū sine corporib. possit summa illa beati-
tudo p. hanc, rōdit, q. non sic possunt uidere incom-
mutabile substantiam, ut sancti angeli vident, siue
alia latente causa: siue ideo quia est in eis natu-
ralis quidam appetitus corpus administrandi.
Ad 1^m ergo dī, q. beatitudo est pfectio aia
ex parte intellectus, fm quē aia transcendit corpo-
ris organa, non autē fm quod est forma naturalis
corporis. Et iō illa naturalis pfectio manet, fm q.
ei beatitudo debetur, licet non maneat illa naturę
perfectio, secundum quam est corporis forma.
Ad 2^m dicendum, q. aia aliter se habet ad eē, q.
alia partes. Nā esse totius, nō ē alicuius suarū par-
tiū: vñ uel pars oīno definit esse destructo toto, si-
cut partes aialis destructo aiali, vel si remanent, ha-
bēt aliud eē in actu, sicut pars lineę habet aliud eē
quam tota linea: sed aia humanę remanet esse cō-
positi post corporis destructionē. & hoc iō, q. idē
est esse formę & materię: & hoc idē est esse cōpo-
siti. Aia autē subsistit in suo esse, ut in 1. ostensum ē.
vnde relinquit q. post separationem a corpore pfe-
ctum esse habeat, unde pfecta operationem habe-
re potest, licet non d. habeat perfectam naturam.
Ad 3^m dicendum, q. beatitudo est hōis fm intel-
lectum: & iō remanente intellectu pōt in esse ei bea-
tudo: sicut dentes Aethiops pōt esse albi, ēt post
emulsionem; fm quos Aethiops dicitur albus.
Ad 4^m dicendum, q. dupliciter aliqd impedit ab
alio. Vno mō, p. modū p. hanc, sicut frigus ipedit
actionē caloris: & tale impedimentū operationis
repugnat felicitati. Alio mō, p. modū cuiusdā defe-
ctus: q. a. res impedita non habet quicqd ad omni-
modā eius pfectionē requirit: & tale impedimentū
operationis nō repugnat felicitati, sed oīmodā p-
fectiōi ipsius. & sic separatio aia a corpore dī aiam
retardare, ne tota intentione tendat in uisionē diui-
nę essentię. Appetit enim aia sic frui deo, q. ēt ipsa
fructio dei uel ad corpus p. redūdantiā sicut ē pos-
sibile: & iō q. dī ipsa frui Deo sine corpore, appe-
titus eius sic quiescit in eo, q. tñ adhuc ad partici-
pationem eius uellet suum corpus pertingere.
Ad 5^m dicendum, q. desiderium animę separatē to-
taliter q. scit ex parte appetibilis, q. habet id qd
suo appetitui sufficit: sed n. totaliter req. scit ex par-
te appetentis, quia illud bonum non possidet fm
oīm modū quo possidēre uellet. & iō corpe resu-
pro beatitudo crescit, nō intensiue, sed extensiue.
Ad 6^m dicendum, q. id qd ibidem dī, q. spiritus
defunctorum non sic vident Deū sicut angeli, non
est intelligendū fm inæqualitatem quantitatis, q. a
ē modo aliq. aia beatorum sunt assumptę ad su-
periores ordines angelorum, clarius videntes Deū
q. inferiores angeli: sed intelligitur fm inæqualita-
tem proportionis: quia angeli ēt infimi habent om-
nem pfectionem beatitudinis, quam sunt habi-
turi: non autē animę separatę sanctorum.

QVÆST. III.

ARTICULVS VI.

QVÆST. III. ARTICULVS VI.
Verum ad beatitudinem requiratur aliqua perfectio corporis.
Medina art. 6.
D. SEXTVM sic pcedit. Vñ q. pfectio corporis
nō requiritur ad beatitudinē hōis pfectā. Perfe-
ctio. n. corporis est quoddā corporale bonū: sed
ostensum est, q. beatitudo nō cōsistit in corpo-
ralibus bonis. ergo ad beatitudinē hōis non requi-
ritur aliqua perfectio corporis.
1ª Præ. Beatitudo hōis cōsistit in uisione diuinę
essentię, ut ostensum est: sed ad hanc operationem ni-
hil exhibet corpus, ut dīctū ēt. ergo nulla dispo-
sitiō corporis requiritur ad beatitudinem.
2^a Præ. Quāto intellectus est magis abstractus, a cor-
pore, tō pfectius intelligit: sed beatitudo cōsistit in
pfectissima operatione intellectus. ergo oportet oībus
modis aiam ēē abstractā a corpore. nullo ergo mō
requiritur aliqua dispositio corporis ad beatitudinē.
SED CONTRA. Præmium uirtutis est beatitudo. un-
de dī 1. ad 12. Beati eritis, si feceritis ea: sed sanctis re-
promittit p. præmio nō sōlū uisio Dei, & delecta-
tio, sed ēt corporis bona dispositio, dicit. n. Ha. ult.
Videbitis, & gaudebit cor uestru, & oīa uēstra qua
si herba germinabūt. ergo bona dispositio corpo-
ris requiritur ad beatitudinem.
RESPON. Dicendū, q. si loquāmur de beatitudine
hōis, qualis in hac uita pōt haberi, manifestum est,
q. ad eā ex necessitate requir. bona dispositio cor-
poris. Cōsistit. n. hanc beatitudo fm philosophū,
in operatione uirtutis pfectę. Manifestū est autē q.
per inualitudinē corporis, in oīni operatione uir-
tutis hō impedit pōt. Sed si loquāmur de beatitu-
dine pfectā, sic qdā poluerunt, q. non requiritur ad
beatitudinē aliqua corporis dispositio: immo requi-
rit ad eā, ut omnino aia sit a corpore separata. vñ
de Aug. 12. de ciui. Dei introduct uerba Porphy-
rii dīctis: Quod ad hoc q. sit beata aia, omne cor-
pus fugiendū ēt. Sed hoc est inconueniens: cū. n. natu-
rale sit animę corpori uniri, nō pōt esse q. perfe-
ctio aia naturalē eius pfectionē excludat. Et ideo
dicendū est, q. ad beatitudinē oībus modis perfe-
ctā requirit pfecta dispositio corporis & antecede-
ter, & cōsequenter. Antecedēter quidem, quia ut
Aug. dicit 12. super Gen. ad literā, Si tale sit cor-
pus, cuius sit difficilis & grauis administratio, sicut
caro quę corrūpit, & aggrauat aiam auerit mens
ab illa uisione summi celi, unde cōcludit, q. cū hoc
corpus iā nō erit aiale, sed spirituale: tunc angelis
adequabit, & erit ei ad gloriā qd facere fuit. Cōse-
quēter uero, q. ex beatitudine aia fiet redundātia
ad corpus, ut & ipsum suā pfectione potiat. vnde
Aug. dicit in epist. ad Dioscorū. Tā potēti natura
Deus fecit aiam, ut ex eius plenissima beatitudine
rediret in inferiorē naturā incorruptionis uigor.
AD PRIMVM ergo dicendum, q. in corporali bo-
no non consistit beatitudo, sicut in obiecto beati-
tudinis: sed corporale bonum potest facere ad aliqd
beatitudinis decorem, uel perfectionem.
AD 2^m dicendum, q. est corpus nihil conferat ad
illā operationem intellectus, quā Dei essentia vñ
tū possit ab hac impedire & ideo requirit pfectio

ART. VI. ET VII.

A corporis, ut non impediatur eleuationem mentis.
Ad 3^m dicendum, q. ad perfectā operationē intel-
lectus requiritur quidē abstractio ab hoc corrupti-
bili corpore, quod aggrauat animam: nō autē a spiri-
tuali corpore, quod erit totaliter spiritui subiectū,
de quo in tertia parte huius operis dicitur.

ARTICULVS VII.

Verum ad beatitudinē requiratur aliqua exteriora bona.
Medina art. 7.

D. SEPTIMVM sic proceditur. Vñ q. ad beati-
tudinem requirantur etiam exteriora bona. Qd
enim in præmiū sanctis h. p. mittit, ad beatitudinē
p. hanc, sicut repromittunt exteriora bona, si-
cut cibos & potus, diuitias & regnū, dī. n. Luc. 12. Ut
edatis, & bibatis sup. mēlam meā in regno meo &
Mat. 6. Theaurizate uobis thesaurū in celo. & Mat.
23. Venite benedicti patris mei, possidete regnum.
ergo ad beatitudinē requiruntur exteriora bona.
1ª Præ. Secundū Boetium 3. de cōsol. Beatitudo est
statur oīum bonorū aggregatione pfectus: sed ex-
teriora sūt aliqua hōis bona, licet minima, ut Aug.
dicit. ergo ipsa ēt requiruntur ad beatitudinem.
2ª Præ. Dñs Mat. 5. dicit. Merces uēstra multa est h.
in celo: sed esse in celo, significat esse in loco. er-
go salū locus exterior requiritur ad beatitudinē.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 72. Quid
enim mihi est in celo? & ate quid uolui super ter-
ram? quasi dicat, nihil uolo nisi hoc quod sequitur,
Mihī adhaerere Deo bonum est. ergo nihil aliud
extra Deum ad beatitudinem requiritur.

RESPON. Dicendū, q. ad beatitudinē imperfe-
ctā, qualis in hac uita pōt haberi, requirunt exte-
riora bona, nō quasi de essentia beatitudinis essen-
tia, sed quasi instrumentaliter deservientia beatitudini,
quę cōsistit i operatione uirtutis, ut dī in 1. Ethic. Cap. 7.
Indiget. n. hō in hac uita necessarius corporis tā ad
operationē uirtutis cōtemplatiuę, q. ēt ad operatio-
nem uirtutis actiue, ad quam ēt plura alia requirunt,
quibus exerceat opera actiue uirtutis. Sed iā ad bea-
titudinem perfectā, quę in uisione Dei consistit,
nullo modo huiusmodi bona requiruntur. Cuius
ratio est, quia omnia huiusmodi bona exteriora,
uel requiruntur ad sustentationem animalis corpo-
ris, uel requiruntur ad aliquas operationes, quas p
animale corpus exerceamus, quę humanę uitę cō-
ueniunt. Illa autem perfecta beatitudo, quę in ui-
sione Dei consistit, uel erit in anima sine corpore,
uel erit in anima corpori iuncta, non iam animali,
sed spiritali, & ideo nullo modo huiusmodi exte-
riora bona requiruntur ad illā beatitudinē, cū ordi-
nētur ad uitā animalem. Et quia in hac uita magis ac-
cedit ad similitudinē illius perfectę beatitudinis sc-
licitas cōtemplatiua, quā actiua, utpote. ēt Deo
similior, ut ex dīctis patet: ideo minus indiget hu-
iusmodi bonis corporis, ut dicitur in 10. Ethic.
Ad PRIMVM ergo dicendum, q. oīes illę corpora-
les p. hanc, quę in sacra scriptura continentur,
sunt metaphorice intelligendę fm quod in scriptu-
ris solē spiritus per corporalia designari, ut ex
his quę nouimus, ad desiderandū me cognita cōsur-
gamus, sicut Gre. dicit in quadam Hom. Sicut pet-

*Ad preceded.

Q V E S T. VI.

ARTIC. III.

dicatur in 3. de anima: non potest esse in brutis animalibus. ergo neque voluntarium in eis inuenitur.

¶ 2. Præter. Secundum hoc, quod actus humani sunt voluntarii, homo dicitur esse dominus suorum actuum: sed bruta animalia non habent dominium sui actus. non enim agunt, sed magis aguntur, ut Damasc. dicit. ergo in brutis animalibus non est voluntarium.

¶ 3. Præter. Damasc. dicit, quod actus voluntarios sequitur laus, vel vituperium: sed actibus brutorum a laudibus non debetur neque laus, neque vituperium. ergo in eis non est voluntarium.

SED CONTRA est, quod dicit Philosophus in 3. Ethico. quod pueri, & bruta animalia communicant voluntario: & idem dicunt Grego. Nicenus, & Damasc.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, ad rationem voluntarii requiritur, quod principium actus sit intra eum aliqua cognitione finis. Est autem duplex cognitio finis, perfecta scilicet, & imperfecta. Perfecta quidem finis cognitio est, quando non solum apprehenditur res quæ est finis, sed et cognoscitur ratio finis, & proportio eius quod ordinatur ad finem ipsum: & talis cognitio finis competit soli rationali naturæ. Imperfecta autem cognitio finis est, quæ in sola finis apprehensione consistit sine hoc, quod cognoscatur ratio finis, & proportio eius quod ordinatur ad finem ipsum: & talis cognitio finis reperitur in brutis animalibus, per sensum, & estimationem naturalem.

Perfectam igitur cognitionem finis sequitur voluntarium secundum rationem perfectam, prout scilicet apprehensio finis aliquis potest deliberare de fine, & de his quæ sunt ad finem, moueri in finem, vel non moueri. Imperfecta autem cognitionem finis sequitur voluntarium secundum rationem imperfectam, prout scilicet apprehendens finem, non deliberat, sed subito mouetur in ipsum. Unde solum rationali naturæ competit voluntarium secundum rationem perfectam, sed secundum rationem imperfectam, competit etiam brutis.

AD PRIMUM ergo dicendum,

¶ 1. ad 1. quod dicitur, quod actus voluntarios sequitur laus, vel vituperium: sed actibus brutorum a laudibus non debetur neque laus, neque vituperium. ergo in eis non est voluntarium. Respondetur, quod laus, vel vituperium debetur actibus voluntariis, non autem actibus brutis, quia actus bruti non sunt voluntarii, sed aguntur.

¶ 2. ad 2. quod dicitur, quod actus voluntarios sequitur laus, vel vituperium: sed actibus brutorum a laudibus non debetur neque laus, neque vituperium. ergo in eis non est voluntarium. Respondetur, quod laus, vel vituperium debetur actibus voluntariis, non autem actibus brutis, quia actus bruti non sunt voluntarii, sed aguntur.

¶ 3. ad 3. quod dicitur, quod actus voluntarios sequitur laus, vel vituperium: sed actibus brutorum a laudibus non debetur neque laus, neque vituperium. ergo in eis non est voluntarium. Respondetur, quod laus, vel vituperium debetur actibus voluntariis, non autem actibus brutis, quia actus bruti non sunt voluntarii, sed aguntur.

¶ 4. ad 4. quod dicitur, quod actus voluntarios sequitur laus, vel vituperium: sed actibus brutorum a laudibus non debetur neque laus, neque vituperium. ergo in eis non est voluntarium. Respondetur, quod laus, vel vituperium debetur actibus voluntariis, non autem actibus brutis, quia actus bruti non sunt voluntarii, sed aguntur.

ARTICVLVS III.

Primum voluntarium possit esse absque omni actu.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod voluntarium non possit esse sine actu. Voluntarium enim dicitur, quod est a voluntate: sed nihil potest esse a voluntate, nisi per aliquem actum, ad minimum ipsius voluntatis. ergo voluntarium non potest esse sine actu.

¶ 1. Præter. Sicut per actum voluntatis dicitur aliquis uelle, ita cessante actu voluntatis, non uelle: sed non uelle inuoluntarium causat, quod opponitur voluntario. ergo voluntarium non potest esse actu voluntatis cessante.

¶ 2. Præter. De ratione voluntarii est cognitio, ut dictum est, sed cognitio est per aliquem actum, ergo voluntarium non potest esse absque aliquo actu.

SED CONTRA. Illud, cuius domini sumus, dicitur esse voluntarium: sed nos domini sumus eius quod est agere, & non agere, uelle & non uelle. ergo sicut agere, & uelle est voluntarium: ita & non agere, & non uelle.

RESPON. Dicendum, quod voluntarium dicitur, quod est a voluntate, ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter. Vno modo directe, quod scilicet procedit ab aliquo, in quantum est agens, sicut calefactio a calore. Alio modo indirecte, ex hoc ipso quod non agit: sicut submersio navis dicitur esse a gubernatore, in quantum desistit a gubernando.

Sed sciendum, quod non semper id quod sequitur

Q V E S T. VI.

ARTIC. III. ET V.

ad defectum actionis, reducitur sicut in cam in agens, ex eo quod non agit: sed solum tunc, cum potest, & debet agere. Si enim gubernator non posset nauem dirigere, vel non esset ei commissa gubernatio navis, non imputaretur ei nauis submersio, quod absenti gubernatoris contingeret. Quia igitur voluntas uolens, & agens, potest impedire hoc, quod est non uelle, & non agere, & aliquando debet hoc, quod est non uelle, & non agere, imputatur ei, quasi ab ipsa existens: & sic voluntarium potest esse absque actu, quod est non uelle, & non agere: aliquid autem interiori, sicut cum uult non agere: aliquid autem & absque actu interiori, sicut cum non uult.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod voluntarium debet non solum quod procedit a voluntate directe, sicut ab agente, sed et quod est ab ea indirecte, sicut a non agente. AD 2. dicendum, quod non uelle debet dupliciter. Vno modo, prout sumit in ui unius dictionis, secundum quod est infinitum huius uerbi: Nolo. unde sicut est dico, Nolo legere, sensus est, Volo non legere: ita hoc quod est, Non uelle legere, significat, Velle non legere, & sic, Non uelle, est inuoluntarium. Alio modo sumitur in ui orationis, & tunc non affirmatur actus voluntatis: & huiusmodi, Non uelle, non causat inuoluntarium.

AD 3. dicendum, quod eo modo requiritur ad voluntarium actus cognitionis, sicut & actus voluntatis, ut sit in potestate alicuius considerare, & uelle, & agere: & tunc sicut non uelle, & non agere, cum tempus fuerit, est voluntarium, ita et non considerare.

ARTICVLVS IIII.

Primum uolentia uoluntati possit inferri.

Medina artic. 4.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur quod voluntari possit uolentia inferri. Vnum quodque enim potest cogi a potentiori: sed aliquid est humanæ uoluntati potentius, scilicet Deus. ergo saltem ab eo cogi potest.

¶ 1. Præter. Omne passium cogitur a suo actiuo, quod immutatur ab eo: sed uoluntas est uis passiva: est enim mouens motum, ut dicitur in 3. de anima: cum ergo aliquando moueatur a suo actiuo, uidetur quod aliquando cogatur.

¶ 2. Præter. Motus uolentis est, qui est contra naturam: sed motus uoluntatis aliquando est contra naturam, ut patet de motu uoluntatis ad peccandum, qui est contra naturam, ut Damasc. dicit. ergo motus uoluntatis potest esse coactus.

SED CONTRA est, quod August. dicit in 7. de ciuitate Dei, Quod si aliquid sit uoluntarie non fit ex necessitate: omne autem coactum fit ex necessitate: ergo quod fit ex uoluntate, non potest esse coactum: ergo uoluntas non potest cogi ad agendum.

RESPON. Dicendum, quod duplex est actus uoluntatis, unus quidem, qui est eius immediate, uelut ab ipsa elicitus, & uelle. Alius qui est actus uoluntatis a uoluntate imperatus, & mediante alia potentia exercitus, ut ambulare, & loqui, a uoluntate imperantur mediate potentia motu. Quantum igitur ad actus a uoluntate imperatos, uoluntas uolentia pati potest, in quantum per uolentiam exteriora membra impediri possunt, ne impetum uoluntatis exequantur: sed quantum ad ius proprium actus uoluntatis, non potest ei

uolentia inferri. Et huius est ratio, quia actus uolentis nihil est aliud, quam inclinatio quæda procedens ab interiori principio cognoscere: sicut appetitus naturalis est quæda inclinatio ab interiori principio, & sine cognitione: quod autem est coactus, uel uolentis, est ab exteriori principio: unde contra rationem ipsius actus uoluntatis est, quod sit coactus, uel uolentis: sicut est et ratio naturalis inclinationis, uel motus lapidis, quod feratur sursum: potest enim lapis per uolentiam ferri sursum, sed quod, iste motus uolentis sit ex eius naturali inclinatione, esse non potest. Similiter et potest homo per uolentiam trahi: sed quod hoc sit ex eius uoluntate, repugnat rationi uolentis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Deus, qui est potentior quam uoluntas humana, potest uoluntatem mouere, secundum illud prouerbum, Prouerb. 21. Corregis in manu Dei est: & quocumque uoluerit, uertet illud. Sed si hoc esset per uolentiam, iam non esset cum actu uoluntatis: nec ipsa uoluntas moueretur, sed aliquid contra uoluntatem.

AD 2. dicendum, quod non semper est motus uolentis, quod passiuum immutatur a suo actiuo, sed quod hoc fit interiori inclinatione passiuum: alioquin omnes alterationes, & generationes simplicium corporum essent innaturales, & uolentes: sunt autem naturales per naturalem aptitudinem interioris materiam, uel subiecti ad talem dispositionem. Et similiter quod uoluntas mouetur ab appetibili secundum propriam inclinationem, non est motus uolentis, sed voluntarius.

AD 3. dicendum, quod id, in quod uoluntas tendit peccando, est malum, & contra rationalem naturam humanam: apprehenditur enim ut bonum, & conueniens homini secundum aliquam delectationem sensus, vel secundum aliquem habitum corruptum.

ARTICVLVS V.

Primum uolentia causat inuoluntarium.

Medina artic. 5.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur quod uolentia non causet inuoluntarium. Voluntarium enim & inuoluntarium, secundum uoluntatem dicuntur. Sed voluntati uolentia inferri non potest, ut ostensum est. ergo uolentia inuoluntarium causare non potest.

¶ 1. Præter. Id quod est inuoluntarium, est cum tristitia, ut Damasc. & Philosophus dicunt: sed aliquando patitur aliquis uolentiam, nec tamen inde tristatur. ergo uolentia non causat inuoluntarium.

¶ 2. Præter. Id quod est a uoluntate, non potest esse inuoluntarium, sed aliqua uolentia sunt a uoluntate, sicut cum aliquis inflectit membra contra naturalem eorum flexibilitatem. ergo uolentia non causat inuoluntarium.

SED CONTRA est, quod Philosophus & Damasc. dicunt, quod aliquid est inuoluntarium per uolentiam.

RESPON. Dicendum, quod uolentia directe opponitur uoluntario, sicut etiam & naturali. Cuius est, naturam uoluntatis, quod utrumque sit a principio intrinseco, uolentis autem est a principio extrinseco: & per hoc, sicut in rebus, quæ cognitione carent, uolentia aliquid facit contra naturam, ita in rebus cognoscetibus, facit aliquid esse contra uoluntatem.

QVÆST. VI.

ART. VI.

tem: quod aut est contra naturam, dicitur esse innaturale: & similiter quod est contra voluntatem, dicitur esse inuoluntariū. unde inuolentia inuoluntariū cā.

Ad 1^m ergo dicendū, q inuoluntariū voluntario opponitur. Dicitur * est aut supra, q voluntariū dicitur non solum actus, qui est immediate ipsius uoluntatis, sed et actus a uoluntate imperatus. Quantum igitur ad actū, qui est immediate ipsius uoluntatis, ut supra dictū est, t violentia uoluntati inferri nō pōt: sed quātū ad actū imperatū, uolūtas pōt pati uolentia: & quātū ad hunc actū uolentia inuoluntariū facit.

Ad 2^m dicendū, q sicut naturale dicitur, quod est secundū inclinationē naturā uoluntariū dicitur, qd est sū inclinationē uoluntatis. Dicitur aut aliquid naturale dupliciter. Vno modo, quia est a natura, sicut a principio actiōis: sicut est facere est naturale igni. Alio modo, sū principii passionum, quia. sicut innata inclinatio ad recipiendū actiōē a principio extrinseco: sicut mors eohi dicitur esse naturalis, p p aptitudinē naturāle cōcessis corporis ad alē motū, licet mouens sit uoluntariū. Et similiter uoluntariū pōt aliquid dici dupliciter. Vno modo, sū actiōē, puta tū aliquis uult aliquid agere. Alio modo, sū passionē. I. cum aliquis uult pati ab alio: unde cū actiō inferit ab aliquo exteriori, manente in eo qui patitur uoluntate patiendi, nō est simpliciter uolentia: licet ille qui patitur, nō pferat agendo, pferat tū uolendo pati: unde nō pōt dici inuoluntariū.

Ad 3^m dicendū, q sicut Philosophus dicit in octa uo phis. Motus aīris, quo interdū mouet aīal p naturāle inclinatioē corporis, est nō sit naturalis corpori, est tū quodammodo naturalis aīali, cui naturale est, q sū appetitū mouetur: & ideo hoc nō est uolentia simpliciter, sed sū quid. Et similiter est dicendū, cum aliquis inflectit mēbra contra naturāle dispōnē: hoc enim est uolentia sū quid, scilicet quātū ad membrum particulare: nō tamen simpliciter, quātū ad ipsum hominem.

ARTICVLVS VI.

Primum metus causas inuoluntariū simpliciter.

Medina art. 6.

Ad sextum sic proceditur. Videtur q metus causat inuoluntariū simpliciter. Sicut n. uolentia est respectu eius, quod contrariatur presentia liter uoluntati, ita metus est respectu futuri mali, qd re pugnat uoluntati: sed uolentia cā inuoluntariū simpliciter. ergo & metus inuoluntariū simpliciter causat. 2^a Præ. Quod est sū se tale, quolibet addito remanet tale: sicut qd sū se est calidū, cuiusq; coniungatur nihilominus est calidum, ipso manente: sed illud qd per metū agitur, sū se est inuoluntariū. ergo et adueniente metu est inuoluntariū. 3^a Præ. Quod sub cōdōne tale est, sū quid est tale: quod aut absq; cōdōne est tale, simpliciter est tale: sicut qd est necessariū ex pōne, est necessariū sū quid: quod aut est necessariū absolute, est necessariū simpliciter. Sed id quod per metū agit, est inuoluntariū absolute. nō est aut uoluntariū, nisi sub pōne, scilicet ut uitet malū qd timeat. ergo id, qd p metū agitur, est simpliciter inuoluntariū. SED CONTRA est, quod Greg. Nicen. dicit * & c.

46
Porcella
per totum.
Inf. 7.
7. ad 1.
2. Et 4. d.
19. q. 1. ar.
1. Et quod
h. 1. ar. 10.
Et 2. co.
1. h. 1. co.
1. Et 1. co.
1. Et 1. co.
1. Et 1. co.
1. Et 1. co.

11. q. 1.
ante 104.

Philosophus, t quod huiusmodi, quæ per metum aguntur, sunt magis uoluntaria, quam inuoluntaria.

RESPON. Dicendū, q sicut Philosophus dicit in 3. Ethic. & idē dicit Greg. Nicen. in lib. suo de homine. t Huiusmodi, quæ per metū aguntur, mista sunt ex uoluntario, & inuoluntario. Id. n. quod per metū agitur, in se consideratū nō est uoluntariū: sed sit uoluntariū in calu, scilicet, ad uitandū malū quod timeat. Sed si quis recte pideret, magis sunt huiusmodi uoluntaria, q inuoluntaria: sunt enim uoluntaria simpliciter, inuoluntaria aut sū quid. Vnum quodq; n. simpliciter esse dicit, sū quod est in actu: sū aut quod est in sola apprehensione, nō est simpliciter, sed sū quid. Hoc aut quod per metū agit, sū hoc est in actu, sū quod sit. cū enim actus in singularibus sit, singulare aut in quantum huiusmodi, est hic, & nunc, secundū hoc id qd sit, est in actu, sū quod hic est, & nunc, & sub alijs cōdōnibus individualibus. Sic aut hōc quod sit per metū, est uoluntariū, in quantum scilicet est hic, & nunc: prout scilicet in hoc casu est impedimentū maiori mali, qd timeat: sicut projectio mercis in mare sit uoluntariū tpe tēpestatis p timorē periculi. Unde manifestū est, q simpliciter uoluntariū est, unde & cōperit ei tō uoluntariū: quia principii eius est intra. Sed qd accipiat id quod per metū sit, ut extra hūc casum existens, prout repugnat uoluntati, hoc nō est nisi sū rōnem tū: & ideo est inuoluntariū sū quid, id est, prout considerat extra hūc casū existē.

Ad primum ergo dicendū, q ea quæ agunt per metum & per uim, nō solum differunt secundū pæfens, & futurum: sed et secundū hoc, q in eo qd agitur per uim, uoluntas nō consentit, sed cōno est tō motum uoluntatis: id quod per metū agit, sit uoluntariū, ideo quia motus uoluntatis fertur in id, licet nō p seipsum, sed propter aliud, scilicet ad repellendū malū quod timeat: sufficit. n. ad rōnem uoluntarij, q sit p aliud uoluntariū. Voluntariū enim est nō solum quod p seipsum uolumus ut finem, sed et quod propter aliud uolumus ut propter finem. Patet ergo q in eo quod p uim agitur, uoluntas interior nō agit: & ideo, ut Greg. Nicen. dicit * ad excludendū ea, quæ p metum agunt, in diffinitione uolentia nō solum dicit, q uolentia est, cuius principium est extra, sed additur, nihil conferente uim passio: quia ad id quod agitur per metum, uoluntas timentis aliquid confert.

Ad 2^m dicendū, q ea quæ absolute dicitur, quolibet addito remanent talia, sicut calidū, & album: sed ea quæ relative dicitur, uariant sū cōparationē ad diuersa: quod n. est magnum cōparatum huic, est paruum cōparatum alteri. Voluntariū autem dicitur aliquid nō solum p se quasi absolute, sed et propter aliud quasi relative. & ideo nihil prohibet aliquid, quod de se nō esset uoluntariū, alteri cōparatum fieri uoluntariū, p cōparationē ad aliud.

Ad 3^m dicendū, q illud quod per metum agit, absq; cōdōne est uoluntariū, id est, sū quod actū agitur: sed inuoluntariū est sub cōdōne: id est, si talis metus nō immineret, unde secundum illam rationem magis potest concludi oppositum.

AR.

QVÆST. VI.

ART. VIII.

Medina art. 8.

47
Porcella
per totum.
Inf. 7.
7. ad 1.
2. Et 4. d.
19. q. 1. ar.
1. Et quod
h. 1. ar. 10.
Et 2. co.
1. h. 1. co.
1. Et 1. co.
1. Et 1. co.
1. Et 1. co.

Cap. 10
mo 1.

11. q. 1.
Orth. cap.
14.

Emel. m.

ARTICVLVS VII.

Primum concupiscentia causas inuoluntariū.

Medina art. 7.

Ad septimum sic proceditur. Videtur q concupiscentia causat inuoluntariū. Sicut n. metus est quēdā passio ita & cōpiscencia: sed metus causat quodammodo inuoluntariū. ergo etiam concupiscentia.

2^a Præ. Sicut p timorem timidus agit contra id qd proponit: ita h. incontinens propter concupiscentiam: sed timor aliquo modo causat inuoluntariū. ergo & concupiscentia.

3^a Præ. Ad uoluntariū requiritur cognitio: sed cōcupiscentia corrumpit cognitionē. dicitur Philosophus in 6. Ethic. * q delectatio, siue cōcupiscentia delectationis, corrumpit iudiciū nō prudētis: ergo concupiscentia causat inuoluntariū.

SED CONTRA est qd Damasc. dicit * inuoluntariū est misericordia, uel indulgentia dignū, & cū tristitia agitur: sed neutrum horum competit ei, qd per concupiscentiam agitur: ergo concupiscentia nō causat inuoluntariū.

RESPON. Dicendū, q concupiscentia nō causat inuoluntariū: sed magis facit aliquid uoluntariū. Dicitur n. aliquid uoluntariū ex eo, q uoluntas in id fertur: p cōcupiscentia autem uoluntas inclinatur ad uolendū id qd cōcupiscit. & ideo cōcupiscentia magis facit ad hoc, q aliquid sit uoluntariū, quā q sit inuoluntariū.

Ad primum ergo dicendū, q timor est de malo, cōcupiscentia autē respicit bonū: malū autem sū se contrariatur uoluntati, sed bonū est uoluntati consonum: unde magis se habet timor ad causandū inuoluntariū, quā concupiscentia.

Ad 2^m dicendū, q in eo qui p metū aliquid agit, manet repugnancia uoluntatis ad id qd agitur, sed in eo qui agit aliquid per cōcupiscentiam (sicut et incontinens) nō manet prior uolūtas, qua repudiabat illud qd concupiscit, sed mutat ad uolendū id qd prius repudiabat. & ideo qd

ART. VII ET VIII.

20

per metum agitur, quodammodo est inuoluntariū: sed qd per concupiscentia agitur, nullo modo. Nā incontinens cōcupiscentia agit contra id qd prius pponerat, nō autem contra qd nūc uult: sed timidus agit p id quod etiam nunc secundum se uult.

Ad 3^m dicendū, q si cōcupiscentia totaliter cognitionē auferret, (sicut cōtingit in illis qui p cōcupiscentia sunt amētes,) sequeretur q concupiscentia uoluntariū colleret, nec tū proprie esset ibi inuoluntariū: q in his quæ uoluntariū nō habent, neque uoluntariū est, neq; in uoluntariū: sed quandoq; in his quæ per cōcupiscentiam aguntur, nō totaliter tollitur cognitio, quia nō tollitur potestas cognoscendi, sed solum consideratio actualis in particulari agibili: & tamen hoc ipsum est uoluntariū, secundum quod uoluntariū dicitur, ut nō ageatur, quod est in potestate uoluntatis, ut nō ageatur, & nō uelle: similiter autem & nō considerare, potest enim uoluntas passioni resistere, ut infra dicitur.

ARTICVLVS VIII.

Primum ignorantia causas inuoluntariū.

Ad octavum sic proceditur. Videtur q ignorantia nō causat inuoluntariū. Inuoluntariū enim ueniam meretur, ut Damasc. dicit * sed interdū qd per ignorantia agitur, ueniam nō meretur, secundū illud ad Corin. Si quis ignorat, ignorabit: ergo ignorantia nō causat inuoluntariū.

2^a Præ. Omne peccatū est cū h. ignorantia, sed illud prout. 4. Errant, qui operantur malū. Si igitur ignorantia inuoluntariū causat, sequeretur q omne peccatū esset inuoluntariū: quod est contra Aug. peccatum esset inuoluntariū: quod est uoluntariū. T dicentem, q omne peccatum est uoluntariū.

3^a Præ. In uoluntariū cum tristitia est, ut Damasc. dicit * sed quēdā h. ignoranter aguntur & sine tristitia: puta, si aliquis occidit hollem, quem quare occidere, putans occidere ceruū. ergo ignorantia nō causat inuoluntariū.

SED CONTRA est, quod Damasc. & Philosophus dicunt, quod inuoluntariū quoddā est per ignorantiam.

RESPON. Dicendū, q ignorantia hēt causare inuoluntariū ea rōne, qua prius cognitionē, q pæ-exigitur ad uoluntariū, ut supra dictū est: * nō tū quolibet ignorantia huiusmodi cognitionē priuat. Et quolibet sciendū, q ignorantia tripliciter se hēt ad actum uoluntatis. Vno modo, concomitantē: alio modo, pntertio modo, antecedentē. Concomitantē quidem, q ignorantia est de eo quod agitur, tū et si sciretur, nihilominus ageret. Tuoc. ignorantia nō inducit ad uolendū ut hoc fiat, sed accedit simul esse aliquid factū, & ignoratū: sicut in exēplo posito, scilicet cū aliquis uellet quidē occidere hollem, sed ignoras occidit eū, putans occidere ceruū: & talis ignorantia nō facit inuoluntariū, ut Philosophus dicit, quia nō cā aliquid quod sit repugnans uoluntati: sed facit non uoluntariū, quia nō pōt esse actū uolūtū, quod ignoratū est. Consequenter aut se ha-

49. 77. ar.
6. 8. 7.
Porcella
per totum.
Inf. 7.
7. ad 1.
2. Et 4. d.
19. q. 1. ar.
1. Et quod
h. 1. ar. 10.
Et 2. co.
1. h. 1. co.
1. Et 1. co.
1. Et 1. co.
1. Et 1. co.
1. Et 1. co.
1. Et 1. co.

11. q. 1.
ante 104.

bet ignorantia ad voluntatem in quantum ipsa ignorantia est voluntaria: & hoc contingit dupliciter. In duos modos voluntarij supra positos. Vno modo, quia actus voluntatis fertur in ignorantiam: sicut cum aliquis ignorare vult, vel ut excusationem peccati habeat, vel ut non retrahatur a peccato, sicut illud Job. 21. Scientia uariarum nolimus. & hoc dicitur ignorantia affectata. Alio modo dicitur ignorantia voluntaria eius quod quis potest scire, & debet. sicut non agere, & non velle, voluntarium dicitur, ut supra dictum est. Hoc igitur modo dicitur ignorantia, siue cui aliquis actus non considerat, quod considerare potest, & debet, quia est ignorantia male electionis vel ex passionem, vel ex habitu pueniens: siue cum aliquis notitiam quod debet habere, non curat acquirere. Et secundum hunc modum ignorantia universalium iuris, quae quis scire tenetur, voluntaria dicitur, quasi per negligentiam pueniens. Cuiusmodi ipsa ignorantia si voluntaria, aliquo istorum modorum, non potest causare simpliciter inuoluntarium: causat tamen secundum quid inuoluntarium, in quantum procedit motum voluntatis ad aliquid agendum, qui non esset scientia praesente. Antecedenter autem se habet ad voluntatem ignorantia, qui non est voluntaria, & tamen est causa volendi quod alias non uellet. sicut cum aliquis homo ignorat aliquam circumstantiam actus, quam non tenebatur scire, & ex hoc aliquid agit, quod non faceret, si sciret. puta, cum aliquis diligenter adhibita nesciens aliquid transire per viam, projicit sagittam, qua interficit transeuntem, & talis ignorantia causat in voluntarium simpliciter. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam prima ratio procedit de ignorantia eorum, qui quis tenetur scire: secunda autem de ignorantia electionis, quae quodammodo est voluntaria, ut dictum est. tertia uero de ignorantia, quae concomitantem se habet ad voluntatem.

QVÆSTIO. VII.

De circumstantiis humanorum actuum in quatuor articulis diuisa.

DEinde considerandum est de circumstantiis humanorum actuum. Et circa hoc quaerunt quatuor.

- Primo, Quid sit circumstantia.
- Secundo, Verum circumstantiae sint circa humanos actus attendendae a Theologo.
- Tertio, Quot sint circumstantiae.
- Quarto, Quae sint in eis principales.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum circumstantiae sint accidentis actus humani.

Medina art. 1.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod circumstantia non sit accidentis actus humani. Dicitur enim Tullius in rethoricis, quod circumstantia est, per quam argumentationi auctoritas, & firmitas adiungit oratio: sed oratio dat firmitatem argumentationi, praecipue ad his quae sunt de substantia rei ut diffinitio, genus, & species, & alia huiusmodi, a quibus est Tullius Oratorem argumentari docet. ergo circumstantia non est accidentis actus humani. Praeterea accidentis proprium est inesse: quod autem circumstantia non inest, sed magis est extra: ergo circumstantia non sunt accidentia humanorum actuum. Praeterea accidentis non est accidens: sed ipsi humani actus sunt quaedam accidentia. non ergo circumstantiae sunt accidentia actuum.

SED CONTRA Particulares conditiones eiuslibet rei singularis dicuntur accidentia indiuiduantia ipsam: sed Philosophus in 3. Ethic. circumstantias nominat particularia, id est, particulares singulorum actuum conditiones ergo circumstantiae sunt accidentia indiuidua humanorum actuum.

RESPON. Dicendum, quod quia nomina, secundum Philosophum, sunt signa intellectuum, necesse est quod secundum processum intellectus cognitionis, sit etiam nominatio processus. Procedit autem nostra cognitio intellectualis, a notioribus ad minus nota: & ideo apud nos a notioribus nomina transferuntur ad significandum res minus notas. & inde est, quod sicut dicitur in 10. Metaphysico. ab his, quae sunt secundum locum, processit nomenclatura ad omnia contraria: & similiter nominibus pertinentibus ad motum localem utimur ad significandum alios motus, eo quod corpora.

lariz, & quae non. Sed caue ne illas, quae multum grauant, totum librum pertrans, & maxime circumstantias. Quid, quod iter perit cipalem in 4. ar. coputatur. Magni refert abstinere centum, & abstinere centum cum da no inde pauperia, & pupillorum, puellarum nubilo, & huiusmodi, quod spectant ad circumstantias. Quid illud autem hoc notat, quod inter circumstantias, nec Arist. nec Tullius, nec diuus Thomas computant. Quoties. Et ratio, est quia circumstantia, ut in 1. diuisa ar. circa eundem sunt actum: per unum autem operantem non circumstantiam unam, & eandem operationem: sed ad diuisum, & ad operationem. Non enim secundum futurum est circumstantia prima, aut aduersus eandem, ut secundum, & hoc deinceps. Ex quo sequitur, quod quia non inuenitur quia conuenit de fido, peccato, quam de primo, & non minus de eo, scilicet, quod de quocumque alioque non fuit dicitur, quod plures fuerunt, sed quod oportet explicare quod fuerat, si non numerum habet. Sicut quod deinde, quod id, quod de fine peccati, & ad diuisum diffinguntur in responsum ad 1. ar. 1. ex planabitur inferius in 4. ar. 4. ubi inchoatur deinde opposita dicitur.

ARTICVLVS II.
Verum circumstantiae humanorum actuum sint consideranda a Theologo.

Medina art. 2.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod circumstantiae humanorum actuum non sint consideranda a Theologo. Non enim considerant a Theologo actus humani, nisi secundum quod sunt aliquales, id est, boni, vel mali: sed circumstantiae non videntur posse facere actus aliquales, quia nihil qualificant, formaliter loquendo, ab eo quod est extra ipsum, sed ab eo quod in ipso est. ergo circumstantiae actuum non sunt a Theologo considerandae. Praeterea circumstantiae sunt accidentia actuum: sed uni infinita accidentia. & ideo, ut dicitur in 6. Metaphysico. ars, vel scientia est circa ens per accidens, nisi sola philosophica. ergo Theologus non habet considerare circumstantias humanorum actuum.

Praeterea circumstantiarum consideratio pertinet ad Rhetorem: rhetorica autem non est pars theologiae. ergo consideratio circumstantiarum non pertinet ad Theologum.

SED CONTRA. Ignorantia circumstantiarum causat inuoluntarium, ut Damasc. & Greg. Nicenus dicunt: sed inuoluntarium excusat a culpa, cuius confide-

corpora, quae loco circumscribunt, sunt maxime nobis nota: & inde est quod nomina circumstantiarum ab his quae in loco sunt, deriuata ad actus humanos. De autem in locis aliquid circumscribere, quod est quod extrinsecum a re, tunc attingit ipsam, vel appropinquat ei secundum locum. Et ideo quicquid conditiones sunt extra substantiam actus, & tunc attingunt aliquo modo actum humanum, circumstantiae dicitur: quod autem est extra substantiam rei, ad rem ipsam pertinet, accidens eius dicitur. unde circumstantiae actuum humanorum, accidentia eorum dicenda sunt.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod oratio quidem dat firmitatem argumentationi, primo ex substantia actus, secundario uero ex his quae circumstantiae actum. Sicut primo accusabilis redditur aliquis ex hoc, quod homicidium fecit: secundario uero ex hoc, quod dolo fecit, vel propter lucrum, vel in tempore, vel in loco sacro, aut aliquid aliud huiusmodi: & ideo signanter dicitur, quod per circumstantiam oratio argumentationi firmitatem adiungit, quasi secundario.

AD 2. dicendum, quod aliqd dicitur accidens alicuius dupliciter. Vno modo, quia inest ei: sicut album dicitur accidens sortis. Alio modo, quia est simul cum eo in eodem subiecto: sicut dicitur, quod album accidit mulico, in quantum conueniunt, & quodammodo se coniungunt in uno subiecto. & per hunc modum dicitur circumstantiae accidentia actuum.

AD 3. dicendum, quod sicut dictum est, accidens dicitur accidenti accidere propter conuenientiam in subiecto: sed hoc contingit dupliciter. Vno modo, secundum quod duo accidentia comparatur ad unum subiectum absque aliquo ordine, sicut album & mulico ad sortem. Alio modo, cum aliquo ordine, puta quia subiectum recipit unum accidens alio mediate: sicut corpus recipit colorem mediante superficie, & sic unum accidens dicitur alteri inesse: dicimus enim colorem esse in superficie. Vtque autem modo circumstantiae se habent ad actus, namque circumstantiae ordinatae ad actum, pertinent ad agentem non mediate actu, puta locus, & conditio personae: alio uero mediate ipso actu, sicut modus agendi.

ARTICVLVS III.

Verum circumstantiae humanorum actuum sint consideranda a Theologo.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod circumstantiae humanorum actuum non sint consideranda a Theologo. Non enim considerant a Theologo actus humani, nisi secundum quod sunt aliquales, id est, boni, vel mali: sed circumstantiae non videntur posse facere actus aliquales, quia nihil qualificant, formaliter loquendo, ab eo quod est extra ipsum, sed ab eo quod in ipso est. ergo circumstantiae actuum non sunt a Theologo considerandae. Praeterea circumstantiae sunt accidentia actuum: sed uni infinita accidentia. & ideo, ut dicitur in 6. Metaphysico. ars, vel scientia est circa ens per accidens, nisi sola philosophica. ergo Theologus non habet considerare circumstantias humanorum actuum.

Praeterea circumstantiarum consideratio pertinet ad Rhetorem: rhetorica autem non est pars theologiae. ergo consideratio circumstantiarum non pertinet ad Theologum.

SED CONTRA. Ignorantia circumstantiarum causat inuoluntarium, ut Damasc. & Greg. Nicenus dicunt: sed inuoluntarium excusat a culpa, cuius confide-

Ratio pertinet ad Theologum. ergo & consideratio circumstantiarum ad Theologum pertinet.

RESP. Dicendum, quod circumstantiae pertinent ad considerationem Theologi triplici ratione. Primo quod, quia Theologus considerat actus humanos, secundum quod per eos homo ad beatitudinem ordinatur. Omne autem quod ordinatur ad finem, oportet esse proportionatum finis: actus autem proportionatur finis secundum commensurationem quandam, quae fit per debitas circumstantias: unde consideratio circumstantiarum ad Theologum pertinet. Secundo, quia Theologus considerat actus humanos, secundum quod in eis inuenitur bonum & malum, melius & peius, & hoc diuersificat secundum circumstantias, ut infra patebit. Tertio, quia Theologus considerat actus humanos, secundum quod sunt meritorij, uel demeritorij, quod conuenit actibus humanis, ad quod requiritur quod sint voluntarij. Actus autem humanus iudicatur voluntarius, uel inuoluntarius, secundum cognitionem, uel ignorantiam circumstantiarum, ut dictum est: & ideo consideratio circumstantiarum pertinet ad Theologum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod bonum ordinatum ad finem, dicitur utile, quod importat relationem quandam. unde Philosophus dicit in 1. Ethic. quod in ad aliquid bonum est utile: in his autem quae ad aliquid dicitur, denominatur aliquid non solum ab eo quod inest, sed et ab eo quod extrinsecus adiacet, ut patet in de astro & similibus, & inaequali, & similibus: & ideo cum bonitas actuum sit in quantum sunt utiles ad finem, nihil prohibet eos bonos, uel malos dici secundum proportionem ad aliqua, quae exterius adiacent.

AD 2. dicendum, quod accidentia, quae omnino per accidens se habent, relinquuntur ab omni arte propter eorum incertitudinem: & in his autem talia accidentia non habent rationem circumstantiarum, quia, ut dictum est, sic circumstantiae sunt extra actum, quia tamen actum aliquo modo contingunt ordinatae ad ipsum: accidentia autem per se cadunt sub arte.

AD 3. dicendum, quod consideratio circumstantiarum pertinet ad Moralem, & Politicum, & ad Rhetorem. Ad moralem quidem, prout secundum eas inuenitur, uel permittitur mediis virtutibus in humanis actibus, & passionibus: ad Politicum autem & Rhetorem, secundum quod ex circumstantiis actus redduntur laudabiles, uel vituperabiles: excusabiles, uel accusabiles, diuersimode tamen. Nam quod Rhetor persuadet, Politicus diiudicat. Ad Theologum autem, cui omnes aliae artes deferunt, pertinent omnibus modis praedictis: nam ipse habet considerationes de actibus virtutis, & vitiosis cum morali: & considerat actus, secundum quod merentur poenam, uel praemium, cum Rhetore & Politico.

ARTICVLVS IIII.

Verum conuenienter enumerentur circumstantiae in sermo Ethicorum.

Medina art. 3.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod inconuenienter circumstantiae numerentur in 3. Ethic. Circumstantia namque actus dicitur, quod est exterius se habet ad actum: huiusmodi autem sunt tempus & locus. ergo solae duae sunt circumstantiae, scilicet Quando, & Vbi. Praeterea ex circumstantiis accipitur quid habet bene, uel male: sed hoc pertinet ad modum actus, ergo omnes circumstantiae.

SUPER

malitiam, & universa
horum virtutum, & cor-
poris, excludit passio-
nem non solum ut ef-
fectum, sed etiam ut a-
formaliter principium, quod
excludit motum
ab eo per modum ob-
iecti, ut in actu huius
modi dicitur.

¶ Id hoc breviter dicitur,
quod secundum naturam
motus non potest per
agere in re immateria-
le per rationem altam, &
plures alias, quas vi-
de, si vis, in 3. contra
Genes. c. 82. & 83. Vnde
in 1. parte dicitur, quod
& declaratur, quod phan-
tasmatum non nisi facta
in actu lumine intel-
lectus agentis, potest
movere intellectum.

¶ Et quia deo dicitur
Thom. in 4. q. 84. art. 6.
hoc potest agere, ut co-
cluderet, quod tota cogi-
tio sensibilibus, usque ad
ad cognitionem intellectus
agentis, non est in intel-
lectus agentis, sed est
materia eorum, & intel-
lectus agentis. R. ad
quod conceditur, & hic
dicitur, quod voluntas, seu
intellectus, movetur ab
exteriori, quodam ob-
iecto, & non aequum
a motore ad exerci-
tium, est quod movetur
ad obiectum exteriori-
us, & non aequum
sufficiens, in motu
tunc mediate, & ut
materia obiecti. Ad
movendum autem exerci-
tium, nullo modo co-
currunt ex parte mo-
toris ad exercitum. Est
natura motoris solum
Dei, cui ipsa voluntas
ut in quodam patet.

SVPER QVÆST. IX.
ART. VI.

¶ N. art. 6. eiusdem
libri, adverte duo.
Primo, quod in titulo
exprimitur ly. sicut
ab exteriori principio
non oportet in corpo-
re arcenti, cui deest
voluntas naturalis, vel
voluntatis agere, fac-
te, vel subintelligere
distinguitur, puta, quod
contra, c. 82. & 83. q. 1.
non potest causari, nisi
ad hoc naturam, seu vo-
luntatem, vel a seipso.
Hoc. n. licet verum sit
absolute, in genere sit
exterioris principii, si
comprehendit ipsum
motum, quod est prin-
cipium intrinsecum, sed vo-
luntatis, aut voluntatis. Se-
cundo, quod in ratione
ad exercitum sit, quod De-

quod ipsa dispositio organorum
grava est ad motum aliqualem ex
pressionem celestium corporum, & i-
quantum est appetitus sensitiuus p-
mouet ex impressione celestium
corporum, & ulterius inquantum cor-
pora exteriora moventur in motu
caelestium corporum, ex quorum
concursu voluntatis incipit aliquid
velle, & si velle: sicut advenire
frigore incipit aliquid velle facere
ignem ista motio voluntatis est
ex parte obiecti exterioris p-
etati, non ex parte interioris instinctus.

¶ Ad 3. dicendum, quod sicut dictum
est, appetitus sensitiuus est actus
organi corporalis: unde nihil p-
hibet ex impressione ne corporum
caelestium aliquos esse habiles ad
transcendum, vel concupiscendum,
vel aliquam huiusmodi passionem: si-
cut & ex complexione naturali
plures hominum sequuntur passio-
ne, quibus soli sapientes resistunt.

¶ Et id, ut in pluribus verificatur, quod
pronuntiantur de actibus homi-
num in considerationem celestium
corporum. Sed tamen, ut
Ptolemaeus dicitur in Ceteriloquio,
Sapiens dominatur astris, scilicet,
quia resistens passionibus, im-
pedit per voluntatem liberam, &
nequaquam motui celesti subie-
ctam, huiusmodi celestium corporum
effectus, vel, ut Aug. dicit, super
Genes. ad litteram, facendum
est, quod ab Astrologis vera dicitur,
instinctu quodam occultissimo
mo dici, quod nescientes humanae
mentes patiuntur, quod cum ad
decipiendum homines sit spiri-
tuum seductorum operatio est.

ARTICVLVS VI.
Primum voluntas mouetur a Deo solo,
sicut ab exteriori principio.

¶ Ad sextum sic proceditur.
A. V. quod voluntas non a solo
Deo mouetur, sicut ab exteriori
principio. Inferius enim natum
est moveri a suo superiori, sicut
corpora inferiora a corporibus
caelestibus, sed voluntas non ha-
bet aliquid superius potest Deum
angelum, ergo voluntas potest
moveri, sicut ab exteriori prin-
cipio, etiam ab angelo.

¶ Præter actus voluntatis sequitur
actum intellectus sed intelle-
ctus hominis reducitur in suum
actum non solum a Deo, sed et
ab angelo per illuminationes,

ut Dionysius dicit ergo eadem ra-
tione & voluntas.

¶ Præter. Deus non est causa nisi bo-
norum, & illud Genes. 1. Vidit
Deus cuncta quæ fecerat, & erat
valde bona. Si ergo a solo Deo
voluntas hominis moueretur, nun-
quam moueretur ad malum, cum
tunc voluntas sit quæ peccatur, &
recte videtur, ut Aug. dicit.

¶ SED CONTRA est, quod Apo-
stolus dicit ad Phil. 2. Deus est qui
operatur in nobis velle, & perficere.

RESPON. Dicendum, quod mo-
tus voluntatis est ab intrinseco,
sicut & motus naturalis. Quamvis
autem re naturalem possit aliquid
movere, quod non est causa naturæ rei
motus, tunc motum naturalem causare non
potest, nisi quod est aliqualem causam
naturæ. Mouetur enim lapis sur-
sum ab homine, qui naturam lapi-
dis non causat, sed hic motus non est lapidi naturalis:
naturalis autem motus eius non causatur nisi ab eo, quod
causat naturam, unde dicitur in 8. Physic. quod generans mo-
uetur secundum locum gravia & leuia. Sic ergo homi-
nem voluntatem habentem contingit moveri
ab aliquo, qui non est causa eius: sed, quod motus vo-
luntatis eius sit ab aliquo principio extrinseco,
quod non est causa voluntatis, est impossibile. vo-
luntatis autem causa nihil aliud esse potest, quam
Deus. Et hoc patet dupliciter. Primo quod ex hoc
quod voluntas est potentia animæ rationalis, quæ a so-
lo Deo causatur per creationem, ut in 1. dictum est.

¶ Secundo vero ex hoc, quod voluntas habet ordinem
ad universale bonum, unde nihil aliud potest esse
voluntatis causa, nisi ipse Deus, qui est universale bo-
num. Omne autem aliud bonum per participationem dicitur,
& est quoddam particulare bonum: particulari autem
causa non dat inclinationem universalem. Vnde nec
materia prima, quæ est in potentia ad omnes for-
mas, potest causari ab aliquo particulari agente.

¶ AD PRIMUM ergo dicendum, quod Angelus non sic
est supra hominem, quod sit causa voluntatis eius:
sicut corpora caelestia sunt causa formarum natu-
ralium, ad quas consequuntur naturales motus cor-
porum naturalium.

¶ AD 2. dicendum, quod intellectus hominis mouetur
ab angelo ex parte obiecti, quod sibi proponitur
virtute angelici luminis ad cognoscendum. &
sic etiam voluntas ab exteriori creatura potest mo-
ueri, ut dictum est.

¶ AD 3. dicendum, quod Deus movet voluntatem ho-
minis, sicut universalem motorem, ad universale ob-
iectum voluntatis, quod est bonum. Et sine hac univer-
sali motione homo non potest aliquid velle: sed ho-
mo per rationem determinat se ad volendum hoc, vel
illud, quod est vere bonum, vel apparens bonum. Sed
tamen interdum specialiter Deus movet aliquos
ad aliquid determinate volendum, quod est bonum: sicut
in his, quos movet per gratiam, ut infra dicitur.

¶ QVÆST. X.
De modo quo voluntas mouetur, in
quatuor articulis divisa.

ARTICVLVS I.
Primum voluntas ad aliquid natura-
liter mouetur.

¶ AD PRIMUM sic procedit.
A. Videtur quod voluntas non mo-
ueatur ad aliquid naturaliter. Agens
enim naturale dividitur in voluntarium,
ut patet in principio 2. Phy-
s. non ergo voluntas ad ali-
quid naturaliter mouetur.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

SVPER QVÆST. X. ART. I.
De modo quo voluntas mouetur, in
quatuor articulis divisa.

ARTICVLVS I.
Primum voluntas ad aliquid natura-
liter mouetur.

¶ AD PRIMUM sic procedit.
A. Videtur quod voluntas non mo-
ueatur ad aliquid naturaliter. Agens
enim naturale dividitur in voluntarium,
ut patet in principio 2. Phy-
s. non ergo voluntas ad ali-
quid naturaliter mouetur.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

¶ Præter id quod est naturale, i-
est alicui semper, sicut igni est ca-
lidum: sed nullus motus inest vo-
luntati semper: ergo nullus mo-
tus est naturalis voluntati.

Q V A E S T. XII.

bra sunt &c. sed lumen ad cognitionem pertinet ergo & intentio.

3^a Præ. Intentio designat ordinationem quandam in finem: sed ordinare est rationis: ergo intentio non pertinet ad voluntatem, sed ad rationem. **4^a Præ.** Actus voluntatis non est nisi finis, uel eorū q̄ sunt ad finem: sed actus uoluntatis respectu finis uocat voluntas, seu fruitio: respectu autē eorū, quæ sunt ad finem, est electio, a quibus differt intentio: ergo intentio non est actus voluntatis.

Sed contra est, qd̄ Aug. dicit in 10. de Trini. q̄ uoluntatis intentio copulat corpus uisum uisui & similiter speciem in memoria existerē, ad aciem interioris cogitantis: est igitur intentio actus uoluntatis.

Resp. Dicendū, qd̄ intentio sicut ipsum nomen sonat significat in aliud tendere. In aliq̄ autē tendit & actio mouentis, & motus mobilis: sed hoc, q̄ motus mobilis in aliquid tendit, ab actione mouenti, pcedit. Vñ intentio primo, & principaliter pertinet ad id, qd̄ mouet ad finem. Vñ dicimus architectorem, & oēm præcipientē mouere suo imperio alios ad id, ad qd̄ ipse tendit. Voluntas autē mouet oēs alias uires ad finem, ut s. habitum est: unde manifestum est, qd̄ intentio proprie est actus uoluntatis.

Ad 1^{am} dicendū, qd̄ intentio nominat oculus metaphorice, non quia ad cognitionem pertinet, sed quia cognitionem præsupponit, per quam proponit uoluntati finem, ad quē mouet: sicut oculo uidemus, quo tendere corporaliter debeamus.

Ad 2^{am} dicendū, qd̄ intentio dicitur lumen, quia manifesta est intendenti. Vnde & opera dicuntur tenebræ, quia homo scit quid intendit, sed nescit quid ex opere sequatur, sicut Aug. ibidem exponit.

Ad 3^{am} dicendū, qd̄ uoluntas quidē non ordinat, sed tñ in aliquid tendit fm ordinem rōnis: unde hoc nomen? Intentio: notat actū uoluntatis, p̄supposita ordinatione rōnis ordinantis aliquid in finem. **Ad 4^{am} dicendū,** qd̄ intentio est actus uoluntatis respectu finis: sed uoluntas respicit finem tripliciter. Vno mō absolute: & sic dicitur uoluntas p̄t absolute uoluntas uel sanitate, uel si qd̄ aliud est hōi. Alio mō cōsiderat finis, fm qd̄ in eo q̄scit: & hoc mō fruitio respicit finem. Tercio mō cōsiderat finis, fm quod est terminus alicuius, qd̄ in ipsum ordinat: & sic intentio respicit finem. Nōn. solum ex hoc intendere dicimur sanitate, quia uoluntas eam: sed quia uoluntas ad eam per aliquid aliud peruenire.

ARTICVLVS II.

Primum intentio sit tantum ultimi finis.

Ad 1^{am} dicendū, sic proceditur. Videi qd̄ intentio tñ ultimi finis. Dicitur. n. in lib. sententiarū Prosperi. Clamor ad Deum est intentio cordis: sed Deus est ultimus finis humani cordis: ergo intentio semper respicit ultimum finem.

1ª Præ. Intentio respicit finem fm quod est terminus, ut dictum est: sed terminus hēt rationem hū ultimi finis: ergo intentio semper respicit ultimum finem. **2^a Præ.** Sicut intentio respicit finem, ita & fruitio: sed fruitio semper est ultimi finis: ergo & intentio.

Sed contra. Ultimus finis humanarū uolunta-

ART. II. ET III.

tum est unus. s. beatitudo, ut dictum est. Si igitur intentio esset tantum ultimi finis, non essent diuerse hominum intentiones: quod patet esse falsum.

Resp. Dicendū, qd̄ sicut dictū est, Intentio respicit finem fm qd̄ est terminus motus uoluntatis. In motu autē p̄t accipi terminus dupl. Vno mō ipse terminus ultimus, in quo q̄scit, qd̄ est terminus totius motus. Alio mō aliq̄ mediū, qd̄ est principium unius partis motus, & finis, uel terminus alteri. Sicut in motu, quo itur de A, in C, per B. C. est terminus ultimus: B autem terminus, sed non ultimus, & utriusq; potest esse intentio: unde m̄ et si semper sit finis, non tamen oportet, qd̄ semper sit ultimi finis.

Ad 1^{am} dicendū, qd̄ intentio cordis, dicitur clamor ad Deum, nō qd̄ Deus sit obiectum intentionis, sed quia est intentionis cognitio: uel quia cum oramus, intentionem nostram ad Deum dirigimus, quæ quidem intentio uim clamoris hēt. **Ad 2^{am} dicendū,** qd̄ terminus habet rationem ultimi finis, sed nō semper ultimi respectu totius, sed quandoque respectu ulcuius partis.

Ad 3^{am} dicendū, qd̄ fruitio importat quidē getem, quæ est in fine, quod pertinet solum ad ultimū finem: sed intentio importat motum in finem, non autem in quietem: unde non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

Primum aliquis possit simul duo intendere.

Ad 1^{am} dicendū, sic pcedit. Vñ, qd̄ nō possit aliq̄ si intendere plura. Dicitur. n. Aug. 11. de ser. Dñi in monte, qd̄ nō pōt hō simul intendere Deum, & modum corporalem: ergo pari ratione neque aliqua alia duo.

2ª Præ. Intentio nominat motū uoluntatis ad terminū: sed unius motus non pōt esse plures termini ex una parte, ergo uoluntas nō pōt si multa intendere. **3ª Præ.** Intentio præsupponit actū rōnis, siue intellectus: sed nō cōtingit simul plura intelligere, fm Philosophū. ergo et neque p̄tingit simul plura intendere.

Sed contra. Ars imitatur naturā: sed natura ex uno instō intendit duas utilitates, sicut lingua ordinat ad gustū, & ad locutionē, (ut dicitur 3. de aīz) ergo pari rōne ars, uel rō, pōt simul aliq̄ unū ad duos fines ordinare: & ita pōt aliq̄ si plura intendere.

Resp. Dicendū, qd̄ aliqua duo pōt accipi dupliciter uel ordinata adinuicē, uel nō ordinata. Et si qd̄ adinuicē fuerit ordinata manifestū est ex pmissis, qd̄ hō pōt simul multa intendere. Est. n. intentio nō solū finis ultimi, (ut

Q V A E S T. XII.

dictum est, sed & finis mediū: simul autē intendit aliquis & finem proximum, & ultimū: sicut cōfectionē medicinæ & sanitatē. Si autē accipiant duo adinuicē nō ordinata, sic & simul hō pōt plura intendere: qd̄ patet ex hoc qd̄ hō unū alteri peligit, quia melius est altero. Inter alias autē cōditiones, quibus aliq̄ est melius altero una est, qd̄ ad plura ualeat: vñ p̄t aliq̄ peligi alteri ex hoc qd̄ ad plura ualeat: & sic manifestū ē hō simul plura intendere.

Ad 2^{am} dicendū, quoniam motus pōt ex una parte esse plures termini, si unus ad aliū ordinat: sed duo termini adinuicē nō ordinati ex una parte, unius motus esse nō pōt. Sed tñ cōsiderandū est, qd̄ id qd̄ nō est unū fm rē, pōt accipi, ut unū fm rōnem. Intentio autē est motus uoluntatis in aliq̄ ordinatū rōne, sicut dictum est: & id ea q̄ sunt plura fm rē, pōt accipi, ut unus terminus intentionis, p̄t sunt unum fm rōnem, uel quia aliqua duo concurrunt ad integrandū aliquod unum: sicut ad sanitatē cōcurrunt calor & frigus cōmensurati: uel quia aliqua duo sub uno cōi continentur, quod pōt esse intentū, puta, acquisitio uini, & uiciss cōtinetur sub lucro, sicut sub quodam cōi. Vnde nihil prohibet, quin ille qui intendit lucrum, simul hęc duo intendat.

Ad 3^{am} dicendū, qd̄ sicut in primo dictū est, p̄t accipi si plura intelligere, iquātū sūt aliquo mō unū. **Articulus III.** Primum intentio finis sit idem actus cum uoluntate eius, quod est ad finem.

Ad 1^{am} dicendū, sic pcedit. Vñ qd̄ nō sit unus & idē motus intentio finis, & uoluntas eius, qd̄ est ad finem. Dicitur. n. Aug. in 10. de Trini. qd̄ uoluntas uidendi fenestram, finem hēt fenestram uisionē: & altera est uoluntas p̄ fenestram uidendi transientes. Sed hoc pertinet ad intentionē, qd̄ uelim uidere transientes p̄ fenestram: hoc autē ad uoluntatē eius qd̄ est ad finem, qd̄ uelim uidere fenestram. ergo alius est motus uoluntatis intentio finis, & alius uoluntas eius, qd̄ est ad finem.

2^a Præ. Actus distinguunt fm obiecta: sed finis, & id qd̄ ē ad finem, sūt diuersa obiecta. ergo alius motus uoluntatis ē intentio finis, & uoluntas ei qd̄ ē ad finem.

3ª Præ. Voluntas eius qd̄ est ad finem, differt electio: sed nō est idē electio, & intentio: ergo nō est idē motus.

Sed contra. Intentio finis importat ordinationem alicuius in finem, qd̄ est rōnis. Cum igitur bruta animalia non habeat rōnem, vñ qd̄ non intendunt finem. **Resp.** Dicendū, qd̄ (sicut supra dictum est) intendere, est in aliud tendere, quod quidem est & mouentis & moti. Sed quidem igitur quod dicitur intentio

ART. III. ET V.

intentio finis, cū uoluntate eius quod est ad finem. **Sed contra** est, qd̄ id, quod est ad finem, se hēt ad finem ut mediū ad terminū: sed idē motus est qui p̄ medium transit ad terminum in rebus naturalibus: ergo & in rebus uoluntariis idē motus est intentio finis, & uoluntas eius quod est ad finem.

Resp. Dicendū, qd̄ motus uoluntatis in finem, & in id qd̄ est ad finem, pōt cōsiderari dupliciter. Vno mō, fm qd̄ uoluntas in utrunq; fertur absolute & fm se: & sic sunt simpliciter duo motus uoluntatis in utrunq;. Alio mō, pōt cōsiderari fm qd̄ uoluntas fertur in id, qd̄ est ad finem p̄ finem: & sic unus & idē subiecto motus uoluntatis est tendens ad finem, & in id, qd̄ est ad finem. Cū. n. dico, Volo medicinā p̄ sanitatē, nō designo nisi unū motū uoluntatis: cuius rō est, quia finis, rō est uolendi ea, q̄ sunt ad finem. Idē autē actus cadit sup obiectū, & sup rōnem obiecti: sicut eadē uisio est coloris, & luminis, (ut 3. di dictum est.) Et est simile de intellectu, quia si absolute p̄t principium, & conclusionē cōsideret, diuersa est cōsideratio utriusq; in hoc autē qd̄ conclusionem p̄t principia essentia, est unus actus intellectus tñ.

Ad 1^{am} dicendū, ergo dicendū, qd̄ Aug. loquitur de uisione fenestrarū, & uisione transeuntium per fenestras fm quod uoluntas in utrunq; absolute fertur. **Ad 2^{am} dicendū,** qd̄ finis, in quantum est res qd̄dam, est aliud uoluntatis obiectum, qd̄ id quod est ad finem: sed in quantum est ratio uolendi id quod est ad finem, est unum & idem obiectum.

Ad 3^{am} dicendū, qd̄ motus, qui est unus subiecto, pōt rōne differre fm principium, & finem, ut a seorsio: & descensio: sicut dicitur in 3. Phys. Sic igitur in quantum motus uoluntatis fertur in id, qd̄ est ad finem, p̄t ordinatur ad finem, est electio: motus autē uoluntatis, qd̄ fertur in finem fm quod acquiritur p̄ ea q̄ sunt ad finem, uocatur intentio cuius signum est, qd̄ intentio finis esse potest, etiam nondum determinatis his, quæ sunt ad finem, quorum est electio.

ARTICVLVS V.

Primum intentio conueniat brutis animalibus.

Medina art. 1.

Ad 1^{am} dicendū, sic proceditur. Videi quod bruta animalia intendunt finem. Natura enim in his q̄ cognitione caret, magis distat a rationali natura, q̄ natura sensitua, quæ est in animalibus brutis: sed natura hū intendit finem etiam in his quæ cognitione carent, (ut probat in 2. Phys.) ergo multo magis bruta animalia intendunt finem. **2^a Præ.** Sicut intentio ē finis, ita & fruitio: sed fruitio puenit brutis animalibus, (ut dictū ē) ergo & intentio. **3^a Præ.** Eius est intendere finem, heutus est agere p̄ finem, cū intendere nihil sit, nisi in aliud tendere: sed bruta animalia agunt p̄ finem. mouentur. n. animal uel ad cibum quærendum, uel ad aliquid huiusmodi: ergo bruta animalia intendunt finem.

Sed contra. Intentio finis importat ordinationem alicuius in finem, qd̄ est rōnis. Cum igitur bruta animalia non habeat rōnem, vñ qd̄ non intendunt finem.

Resp. Dicendū, qd̄ (sicut supra dictum est) intendere, est in aliud tendere, quod quidem est & mouentis & moti. Sed quidem igitur quod dicitur intentio

QVÆST. XIII.

Amplius nanque, & absolute voluntas a toto genere eligibili vel alicuius est, ad nullumque necessitas inest: sed sicut auctor patet in duobus argumentis libertatis eligendi quod ad exercitum actus impugnantur, ita hoc tertio argumentum libertatis quod ad specificationem actus impugnantur, propterea ex parte obiecti est, illa sola non formaliter de dicitur sui moris est.

SVP. QVÆST. XIII. ART. I.

In quaest. 14. nihil occurrit sententiam in qua ad quintum art. nisi reddere attentius lectores, ut in primo art. meminerit, q. consilium significat inquisitionem completam, id est, usque ad iudicium conclusivum. Non enim ipsa inquisitionis absque iudicio, consilium est, nisi inchoatum, ut magis felle patet ex ipsa inchoatione ad secundum & tertium, & ex usu loquendi.

QVÆSTIO XIII.

De consilio, quod electionem procedit, in sex articulos divisa.

DE I N D E considerandum est de consilio.

Et circa hoc quaeruntur sex.

Primo, Vtrum, consilium sit inquisitio.

Secundo, Vtrum consilium sit de fine, vel solum de his quæ sunt ad finem.

Tertio, Vtrum consilium sit solum de his, quæ a nobis aguntur.

Quarto, Vtrum consilium sit de omnibus, quæ a nobis aguntur.

Quinto, Vtrum consilium procedat ordine resolutorio.

Sexto, Vtrum consilium procedat in infinitum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum consilium sit inquisitio.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q. consilium non sit inquisitio. Dicit enim Damasc. q. consilium est appetitus: sed ad appetitum, non pertinet inquirere, ergo consilium non est inquisitio.

Præter. Inquirere, intellectus discurrere est, & sic Deo non convenit, cuius cognitio non est discursiva (ut in primo habetur est): sed consilium Deo attribuitur, dicitur, n. ad Eph. 1. q. operator omnia in consilio voluntatis suæ: ergo consilium non est inquisitio.

Præter. Inquisitio est de rebus dubijs: sed consilium datur de his, quæ sunt circa bona certa in illud Apost. 1. ad Corinth. 7. De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do: ergo consilium non est inquisitio.

SED CONTRA est, qd Greg. Nyssenus dicit. Oe qd consilium, qd est: non autem omnis quaestio, consilium.

RESPON. Dicendum, q. electio, sicut dictum est,

ART. I. ET II.

consequitur iudicium rationis de rebus agendis: in rebus autem agendis multa incertitudo invenitur: quæ actiones sunt circa singularia contingentia, quæ p. p. sui variabilitatem incerta sunt. In rebus autem dubijs & incertis, ratio non profert iudicium absque inquisitione præcedente: & ideo necessaria est inquisitio rationis ante iudicium de eligendis, & hæc inquisitio consilium vocatur, p. p. quod Philosophus dicit in 3. Ethic. quod electio est appetitus præconscripti.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. qn actus duarum potentiarum adiuvantem ordinantem, ut utroque est aliquis, quod est alterius potentia: & ideo utroque actus ab utraque potentia dominari potest. Manifestum est autem, q. actus rationis dirigentis in his, quæ sunt ad finem, & actus voluntatis, in regimen rationis in ea tendentis, ad se invicem ordinantur: unde, & in actu voluntatis, q. est electio, apparet aliquid rationis. Sordio: & in consilio qd est actus rationis, apparet aliquid voluntatis, sicut materia: quæ consilium est de his, q. homo vult facere, & est sicut motus: quia ex hoc q. homo vult finem, movetur ad consiliandum de his, q. sunt ad finem: & ideo Philosophus dicit in 6. Ethic. q. electio est intellectus appetitus, ut ad electionem utroque concurrere ostendat: ita Damasc. dicit, q. consilium est appetitus inquisitivus, ut consilium aliquo modo perquirere ostendat, & ad voluntatem, circa quam, & ex qua fit inquisitio, & ad rationem inquirentem.

AD 2^m dicendum, q. ea quæ dicuntur de Deo, accipienda sunt absque omni defectu, qui invenitur in nobis: sicut in nobis scientia est conclusivum p. di. scursum a causis in effectus. Sed scientia dicta de Deo significat certitudinem de omnibus effectibus in prima causa absque omni discursu: & similiter consilium attribuitur Deo, quantum ad certitudinem sententiarum vel iudicij, q. in nobis provenit ex inquisitione consilij, sed homini inquisitio in Deo locum non habet: & ideo consilium in hoc Deo, non attribuitur, & ideo eundem hoc Damasc. dicit, quod Deus non consiliatur. Ignorantis enim est consiliari.

AD 3^m dicendum, q. nihil prohibet aliqua esse certissima bona, in sententiam sapientium, & spirituum uirorum, quæ tamen non sunt certa bona, in sententiam plurium, vel carnalium hominum: & ideo de talibus consilia dantur.

ARTICVLVS II.

Vtrum consilium sit de fine, vel solum de his, quæ sunt ad finem.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur q. consilium non solum sit de his quæ sunt ad finem, sed etiam de fine. Quælibet enim dubitatione habet, de his potest inquiri: sed circa operabilia humana contingit esse dubitationem de fine, & non solum de his quæ sunt ad finem. Cui igitur inquisitio circa operabilia sit consilium, videtur q. consilium possit esse de fine.

Præter. Materia consilij sunt operationes humanæ: sed quod operationes humanæ sunt fines, ut dicitur in primo Ethic. ergo consilium potest esse de fine.

SED CONTRA est, quod Greg. Nyssenus dicit, q. non de fine, sed de his, quæ sunt ad finem, est consilium.

RESPON. Dicendum, q. finis in operabilibus habet rationem principij, eo q. rationes eorum, quæ sunt ad finem,

QVÆST. XIII.

ex fine sumuntur. Principium autem non cadit sub ratione: sed principia oportet supponere in omni inquisitione. unde cum consilium sit inquisitio, de fine non est consilium, sed solum de his, q. sunt ad finem: tunc contingit id, qd est finis, respectu quorundam ordinari ad alium finem: sicut et id, quod est principium unius demonstrationis, est conclusio alterius. Et ideo id, quod accipitur ut finis in una inquisitione, potest accipi ut ad finem in alia inquisitione: & sic de eo erit consilium. AD PRIMVM ergo dicendum, q. id, qd accipitur ut finis, est in determinatum: vñ quando huius ut dubium, non habetur ut finis: & ideo si de eo consilium habetur, non erit consilium de fine, sed de eo quod est ad finem.

AD 2^m dicendum, quod de operationibus, est consilium, in quantum ordinantur ad aliquem finem. Vnde de si aliqua operatio humana sit finis, de ea, in quantum huiusmodi, non est consilium.

ARTICVLVS III.

Vtrum consilium sit solum de his, quæ a nobis aguntur.

AD TERTIUM sic proceditur. Vñ q. consilium non sit solum de his quæ aguntur a nobis. Consilium, n. collatione quandam importat: sed collatio inter multos potest fieri et de rebus immobilibus, q. non sunt a nobis, puta, de naturis rerum, ergo consilium non solum est de his, quæ aguntur a nobis.

Præter. Homines interdum consilia querunt de his, q. sunt legistatuta, vñ & iurisperiti dicunt: & tunc eorum q. querunt homini consilium, non est leges facere: ergo consilium non solum est de his, quæ a nobis aguntur.

Præter. Dicunt et quidam consultationes facere de futuris eventibus, q. tunc non sunt in potestate nostra, ergo consilium non solum est de his, quæ a nobis aguntur.

Præter. Si consilium esset solum de his, quæ a nobis aguntur, nullus consiliaret de his, quæ sunt p. alium agenda: sed hoc patet esse falsum: ergo consilium non solum est de his, quæ a nobis aguntur.

SED CONTRA est, qd Greg. Nyssenus dicit. Consilium habetur de his, q. sunt in nobis, & p. nos fieri possunt.

RESPON. Dicendum, q. consilium, proprie, importat collationem inter plures habitas, qd & ipsi nom. designat. De n. consilium, quasi consiliu, eo q. multi consiliant ad simul cōseruandū. Est autem considerandum, q. in particulis: contingitibus ad hoc, q. aliquid certū cognoscatur: plures conditiones, seu circūstantias considerare oportet, quæ ab uno non facile est considerare, sed a pluribus certius percipiunt, dū qd un. considerat, alij non occurrunt. In necessariis autem, & in universaliibus, est absolutior, & simplicior consideratio, ita q. magis ad homini consideratio un. p. se sufficere potest. Et ideo inquisitio consilij, proprie pertinet ad genera singularia: cognitio autem veritatis in talibus habet aliquid magnū, ut p. se sit appetibilis, sicut cognitio universalium & necessarios illi appetitum qd est utilis ad operationem, quæ actiones sunt circa contingentia singularia. Et ideo dicendum est, q. proprie consilium est circa ea, quæ agunt a nobis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. consilium importat collationem, non quamcunque, sed collationem de rebus agendis, ratione iam dicta.

AD 2^m dicendum, q. id, quod est lege positum, quamvis non sit ex operatione quærentis consilium, tamen est directivum eius ad operandum: quia illa

ARTIC. III. ET IIII.

34

est una ratio, aliquid operandi mandatum legis.

AD 3^m dicendum, q. consilium non solum est de his quæ aguntur, sed de his quæ ordinantur ad operationes: & p. hoc consultatio dicitur fieri de futuris eventibus, in quantum homo per futuros eventus cognitos dirigitur ad aliquid faciendum, vel iurandum.

AD 4^m dicendum, q. de aliorum factis consilium quærimus, in quantum sunt quodam modo unum nobiscum, vel p. unionem affectus, sicut amicus sollicitus est de his, q. ad amicum spectant, sicut de suis, vel p. modum instrumenti. Nam agens principale, & intrale, sunt quasi una causa, cum unum agat per alterum: & sic dicitur consiliatur de his quæ sunt agenda, per se ipsum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum consilium sit de omnibus, quæ a nobis aguntur.

AD QUARTVM sic proceditur. Vñ q. consilium sit de omnibus, quæ sunt per nos agenda. Electio, n. est appetitus præconscripti (ut dictum est) sed electio est de omnibus, q. p. nos aguntur, ergo & consilium.

Præter. Consilium importat inquisitionem rationis, sed in omnibus, quæ non per impetum passionis agimus, procedimus ex inquisitione rationis, ergo de omnibus, quæ aguntur a nobis, est consilium.

Præter. Philosophus dicit in 3. Ethic. q. si per plura aliquid fieri potest, consilio inquiritur, per quod facillime & optime fieri aut p. unum, qualiter p. illud fiat sed omne quod fit, fit per unum, vel per multa, ergo de omnibus, quæ sunt a nobis, est consilium.

SED CONTRA est quod Gregor. Nyssenus dicit, quod de his, quæ secundum disciplinam, vel artem sunt, operibus, non est consilium.

RESPON. Dicendum, q. consilium est inquisitio quodam, ut dictum est. De illis autem inquirere solemus, q. in dubio veniunt: vñ & in inquisitione, q. d. argumentum est rei dubie faciens fidem. Quod autem aliquid in operabilibus humanis non sit dubitabile, ex duobus contingit. Vno modo, quia p. determinatas vias procedit ad determinatos fines, sicut contingit in artibus, q. habent certas vias operandi: sicut scriptor non consiliatur quod d. tra here lras, hoc enim determinatum est p. artē. Alio modo, quia non multum refert utrum sic, vel sic fiat: & ista sunt minima, quæ parum adiuvant, vel impediunt respectu finis cōsequendi. Quod autem parum est, quasi nihil accipit ratio: & ideo de duobus, non consiliamur, q. quis ordinatur ad finem, ut Philosophus dicit, s. de rebus parvis. Et de his quæ sunt determinata qualiter fieri debent, sicut est in operationibus, artibus, præter quasdam coniecturales, ut Gregor. Nyssenus dicit, ut puta, medicinalis, negotiaria, & huiusmodi.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. electio præsupponit consilium ratione iudicii, vel sententiarum. Vnde quando iudicium, vel sententia manifesta, est absque inquisitione, non requiritur consilium inquisitio.

AD 2^m dicendum, q. ratio in rebus manifestis non inquit, sed statim iudicat, & ideo non oportet in omnibus, quæ ratione aguntur, esse inquisitionem consilij.

AD 3^m dicendum, q. qn aliquid per unum potest fieri, sed diversis modis, potest dubitationem habere, sicut & quando fit per plura: & ideo opus est consilio. Sed quando determinatur non solum res, sed modus, tunc non est opus consilio.

E 1 SV

QVÆST. XIII.

ARTICVLVS V.

Virum consilium procedat ordine resolutorio.

SVPER Q. XIII.

ART. V.

In quinto autem articulo dubium est, quia ista contradi-
ctio subijci videtur. Alii
dicunt, quod processus a cau-
sa ad effectum est com-
positus, ut si quis inuenit
aliquid, quod est ad finem
ad id, quod est ad finem
et in conclusionem, quod
est ad finem, non est
compositus, sed resolu-
tius: ac si finis
non esset, et id quod
ad finem, non esset effe-
ctus, sed e converso.

Ad hoc dicitur, quod cum in-
ter finem et effectum, et
id, quod est ad finem, sit
duplex simplex habi-
tudo, et una modi-
ficat in altera, potest tri-
plex procedi: scilicet
nando a fine, ad ea,
quod sunt ad finem. Primo
secundum simplicem ha-
bitudinem causæ fina-
lis ad suum effectum, ut
sic. Et hic est processus
a fine ad finem, ut sic. Et
hic est compositus, et
fuit oppositus est
resolutius, sicut uni-
uersaliter verificatur
de processu a fine ad
effectum, et e converso.

Secundo, secundum
simplicem habitudinem
effectus efficiendi ad
causam, a qua effici-
tur. Et hic est processus
ab effectu ad causam, et
est resolutius, et fuit
oppositus est compo-
situs, quia a causa ef-
fectum, neuter autem
horum est processus co-
mpositus. Non primus, quia
consilium est ad effectum
dicitur nobis, ut patet
in art. 3. et 4. in pro-
cessu autem primo, nihil
de de agendo, sed ut
de fine, et ad finem, ut
sic. Nec secundus, quia
consilium est de his, quod
sunt ad finem, ut patet
in art. 3. Et sic hoc res-
ponsione ad tertium
habetur quoniam articuli
ponderantur auctor,
ut agenda a nobis, non
enim de sub consilio vo-
luit, an finem possibilia
nisi ut congrua & p-
congrua sint. In secun-
do autem processu nihil
de fine, et ad finem,
ut sic, sed de de agen-
da, et de illius. Ter-
tio igitur, potest proce-
dere secundum quod in
finem, quod, quod est ad
finem, inuenitur in
agendum, quod non pro-
cedatur nec a fine pu-
teret, sed a fine affe-
cto ad id, quod est

Ca. 3. post
lo post
tom. 4.

Ca. 3. post
medium,
tom. 5.

Encl. m

ARTICVLVS V. ET VI.

Virum consilium procedat ordine resolutorio.

AD QUINTVM sic procedi-
tur. Vt quod consilium non
procedat modo resolutorio. Con-
siliū. n. est de his, quæ a nobis
agunt: sed operationes nostræ
non procedunt modo resolutio-
rio, sed magis modo composi-
tuo, scilicet simplicibus ad compo-
situm. ergo consilium non semper
procedit modo resolutorio.

Præter. Consilium est inquisi-
tio rationis: sed ratio a prioribus in-
cipit, et ad posteriora deuenit, se-
cundum rationem ordinem. Cui
igitur præterita sunt priora præsentibus,
& præsentibus priora futuris, in
consiliando videtur esse procedendum
a præsentibus, & præteritis in fu-
tura, quod non pertinet ad ordinem
resolutorium. ergo in consiliis
non seruatur ordo resolutorius.

Præter. Consilium non est nisi de
his, quæ sunt nobis in possibilia,
ut dicitur in 3. Ethic. sed an sit nobis
aliquid possibile, perpendit ex
eo, quod possumus facere, ut non
possumus facere, ut pueniamus
in illud. ergo in inquisitione consi-
lij præsentibus incipere oportet.

Sed contra est, quod Philosophus
dicit in 3. Ethic. quod ille, qui consi-
liatur, videtur querere, & resolvere.

Respondetur. Dicendum, quod in omni in-
quisitione oportet incipere ab
aliquo principio: quod quidem, si
sicut est prius in cognitione, ita et
sit prius in esse, non est processus re-
solutorius, sed magis compositus.

Procedere. n. a causis in effectus
est processus compositus: nam
causæ sunt simpliciores effectibus.
Si autem id, quod est prius in cog-
nitione, sit posterius in esse, est pro-
cessus resolutorius: ut patet, cum de
effectibus manifestis iudicamus, re-
soluendo in causas simplices.

Principium autem in inquisitione
consilij, est finis, quod quid est prior
in intentione, posterius tamen in ef-
fectu: & secundum hoc oportet, quod in
inquisitione consilij sit resolutio, in-
cipiendo a fine, quod in futuro
intendit, quousque pueniat
ad id, quod statim agendum est.

Ad primum ergo dicendum,
quod consilium est de operationibus.
sed ratio operationum accipi-
tur ex fine: & ideo ordo ratio-
ci-

Præter. Sub inquisitione consi-
lij cadit considerare non solum
quod agendum sit, sed et quo modo
in impedimenta tollantur: sed quæ
libet humana actio potest impe-
diri, & impedimentum tolli po-
test per aliquam rationem huma-
nam. ergo in infinitum remanet
querere de impedimentis tollendis.

Præter. Inquisitione sciendi de
moralibus non procedit in infinitum.
quia est deuenire in aliqua princi-
pia per se nota, quæ omnimodam
certitudinem habent.

Sed contra. Nullus mouet ad id, ad quod impos-
sibile est puenire (ut dicitur in primo de celo)
sed in-
finitum impossibile est transire: si igitur in-
finitum impossibile sit, nullum consiliari inciperet: quod patet esse falsum.

Respondetur. Dicendum, quod in inquisitione consilij est
finita in actum, ex duplici parte. Ex parte princi-
pii, & ex parte termini. Accipitur enim in inquisi-
tione consilij duplex principium, Vnum proprium
ex ipso genere operabilium: & hoc est finis, de
quo non est consilium, sed supponitur in consilio
ut principium, ut dictum est. Aliud quasi ex alio
genere assumptum: sicut & in scientiis demonstra-
tiuis una scientia supponit aliqua ab alia, de qua
non inquit. Huiusmodi autem principia, quæ
in inquisitione consilij supponunt, sunt, quæcumque
sunt per sensum accepta, ut patet, quod hoc sit panis, vel
ferreus: & quæcumque sunt per aliquam scientiam speculati-
uam, vel practicam in uniuersali cognita, sicut quod
mortalitas est a Deo prohibita, & quod homo non po-
test viuere, nisi nutriatur nutrimento conuenienti: &
de illis non inquit consiliator. Terminus autem in-
quisitionis est id, quod statim est in potestate nostra.

Præter. Consilium est inquisi-
tio rationis: sed ratio a prioribus in-
cipit, et ad posteriora deuenit, se-
cundum rationem ordinem. Cui
igitur præterita sunt priora præsentibus,
& præsentibus priora futuris, in
consiliando videtur esse procedendum
a præsentibus, & præteritis in fu-
tura, quod non pertinet ad ordinem
resolutorium. ergo in consiliis
non seruatur ordo resolutorius.

Præter. Consilium non est nisi de
his, quæ sunt nobis in possibilia,
ut dicitur in 3. Ethic. sed an sit nobis
aliquid possibile, perpendit ex
eo, quod possumus facere, ut non
possumus facere, ut pueniamus
in illud. ergo in inquisitione consi-
lij præsentibus incipere oportet.

Sed contra est, quod Philosophus
dicit in 3. Ethic. quod ille, qui consi-
liatur, videtur querere, & resolvere.

Respondetur. Dicendum, quod in omni in-
quisitione oportet incipere ab
aliquo principio: quod quidem, si
sicut est prius in cognitione, ita et
sit prius in esse, non est processus re-
solutorius, sed magis compositus.

Procedere. n. a causis in effectus
est processus compositus: nam
causæ sunt simpliciores effectibus.
Si autem id, quod est prius in cog-
nitione, sit posterius in esse, est pro-
cessus resolutorius: ut patet, cum de
effectibus manifestis iudicamus, re-
soluendo in causas simplices.

Principium autem in inquisitione
consilij, est finis, quod quid est prior
in intentione, posterius tamen in ef-
fectu: & secundum hoc oportet, quod in
inquisitione consilij sit resolutio, in-
cipiendo a fine, quod in futuro
intendit, quousque pueniat
ad id, quod statim agendum est.

Ad primum ergo dicendum,
quod consilium est de operationibus.
sed ratio operationum accipi-
tur ex fine: & ideo ordo ratio-
ci-

QVÆST. XV.

ART. I. ET II.

35

ut faciamus. Sicut enim finis habet rationem princi-
pii, ita id quod agitur propter finem, habet rationem
conclusionis: unde id, quod primo agendum occur-
rit, habet rationem ultimæ conclusionis, ad quam in-
quisitio terminatur. Nihil autem prohibet, consilium
potentia infinitum esse, in quod in infinitum pos-
sunt aliqua occurrere consilio inquirenda.

Ad primum ergo dicendum, quod singularia
non sunt infinita actus, sed in potentia.

Ad 2um dicendum, quod licet humana actio possit im-
pediri, non tamen semper habet impedimentum paratum: & ideo non
semper oportet consiliari de impedimento tollendo.

Ad 3um dicendum, quod in singularibus contingentibus
potest aliquid accipi certum, et si non simpliciter, tamen
ut nunc, prout assumitur in operatione. Sortem. n. se-
dere, non est necessarium: sed cum sedere, dum sedet,
est necessarium: & hoc per certitudinem accipi potest.

QVÆSTIO XV.

SVPER Q. XV.

ART. I.

*De consensu, qui est actus voluntatis
in comparatione eorum, qui sunt
ad finem, in quatuor arti-
culis distincta.*

Circa 15. quæst.
primos tractat
culos, quod effe-
cendum in sequenti
ne consilio dicitur.

DEINDE considerandum est
de consensu.

Primo. Vtrum consensus sit actus appetitiuus, uel
apprehensiuus uirtutis.

Secundo. Vtrum conueniat brutis animalibus.

Tertio. Vtrum sit de fine, uel de his, quæ sunt ad finem.

Quarto. Vtrum consensus in actum pertineat so-
lum ad superiorem animæ partem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Virum consensus sit actus appetitiuus, uel apprehensiuus uirtutis.

AD PRIMUM sic procedit. Vt quod consensus perti-
neat solum ad partem animæ apprehensiuam. Augu-
stinus in 12. de Trinitate. consensus attribuitur superiori
rationi: sed ratio non agit apprehensiuam uirtutem: ergo
consensus pertinet ad apprehensiuam uirtutem.

Præter. Consensus, est in se sentire: sed in se sentire,
est apprehensiuus potentia: ergo & consensus.

Præter. Sicut assentire dicitur applicatione intelle-
ctus ad aliquid, ita & consensus: sed assentire pri-
us ad intellectum, qui est uis apprehensiuus: ergo
& consensus ad uis apprehensiuam pertinet.

Sed contra est, quod Damascenus dicit in 1. lib. quod
si aliquis iudicat, & non diligit, non est sententia,
id est, consensus: sed diligit ad appetitiuam uirtu-
tem pertinet. ergo & consensus.

Respondetur. Dicendum, quod consensus importat applica-
tionem sensus ad aliquid. Est autem proprius sensus, quod
cognoscitius est rerum præsentium. Vis. n. imagi-
natiua, est apprehensiuus similitudinum corporalium
& rerum absentibus, quorum sunt similitudines: intel-
lectus autem apprehensiuus est uniuersalium rationum
quas potest apprehendere indifferenter, & præsen-
tibus & absentibus singularibus. Et quia actus ap-
petitiuus uirtutis est quædam inclinatio ad rem ip-
sam in quamdam similitudinem, hinc est, quod ipsa ap-
plicatio appetitiuus uirtutis ad rem, in quam inclinaret,
accipit nomen sensus, quasi si experientia quanda sum-
mens de re, cui inhaeret, in quantum complacet sibi

86
Perilla
peritum.
inf. q. 74.
et 7 ad 1.
et ad 29.
et ad 20.
et ad 12.

Cap. 2.
post med.
et ad 2.

Art. 1. in
105 quod

in ea. Vnde Sapientia dicitur de Deo in bonitate: & secundum
hoc consensus est actus appetitiuus uirtutis.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut dicitur in 3.
de anima, Voluntas in ratione consistit: unde cum
Augustinus attribuit consensus rationi, accipit ra-
tionem, in quod in ea concluditur uoluntas.

Ad 2um dicendum, quod sentire, proprie dictum, ad
apprehensiuam potentiam pertinet: sed secundum
similitudinem cuiusdam experientie, pertinet ad
appetitiuam, ut dictum est.

Ad 3um dicendum, quod assentire, est quasi ad aliud
sentire, & sic importat quandam distantiam ad id,
cui assentitur: sed consentire, est simul sentire, & sic
importat quandam coniunctionem ad id, cui con-
sentitur: & ideo uoluntas, cuius est tendere ad ipsam
rem, magis proprie dicitur consentire. Intellectus
autem, cuius operatio non est in motum ad rem,
sed potius e converso, ut in primo (dictum est), magis
proprie dicitur assentire: quoniam unum pro alio
poni solet. Potest etiam dici, quod intellectus as-
sentit, in quantum a uoluntate mouetur.

ARTICVLVS II.

Virum consensus conueniat brutis animalibus.

AD SECUNDVM sic procedit. Vt quod consensus
conueniat brutis animalibus. Consensus. n. im-
portat determinationem appetitus ad unum: sed
appetitus brutorum animalium sunt determinati ad
unum. ergo consensus in brutis animalibus, inuenitur:

Præter. Remoto priori, remouetur posterius: sed
consensus præcedit operis executionem. si ergo in
brutis non esset consensus, non esset in eis operis
executio: quod patet esse falsum.

Præter. Huiusmodi consensus dicuntur in aliquid
agendum ex aliqua passione, puta, concupiscentia uel ira
sed bruta animalia ex passione agunt. ergo in eis est consensus.

Sed contra est, quod Damascenus dicit, quod post iudicium
homo disponit, & amat quod ex consilio indicatum est,
quod uocatur sententia, id est, consensus: sed consi-
lium non est in brutis animalibus. ergo nec consensus.

Respondetur. Dicendum, quod consensus, proprie loquen-
do, non est in brutis animalibus, cuius ratio est: quia
consensus importat applicationem appetitiui mo-
tus ad aliquid agendum: eius autem est applicare
appetitiuum motum ad aliquid agendum, in cuius
potestate est appetitiuus motus: sicut tangere lapi-
dem, conuenit quidem baculo, sed applicare bacu-
lum ad tactum lapidis, est eius, qui habet in potestate
mouere baculum. Bruta autem animalia non habent in
sui potestate appetitiuum motum, sed talis motus in
eis est ex instinctu naturæ, unde brutum animal appetit
quidem, sed non applicat appetitiuum motum ad
aliquid: & propter hoc non proprie dicitur, consen-
tire, sed solum rationalis natura, quæ habet in potestate
sua appetitiuum motum, & potest ipsum appli-
care, uel non applicare ad hoc, uel ad illud.

Ad primum ergo dicendum, quod in brutis animalibus
inuenitur determinatio appetitus in aliquid, passi-
ue tamen: consensus uero importat determinationem
appetitus non solum passiuam, sed magis actiuam.

Ad 2um dicendum, quod remotiori priori, re-
mouetur posterius, quod proprie ex eo ratio se-
quitur.

Præter. Consensus conueniat brutis animalibus.

Sed contra est, quod Damascenus dicit, quod post iudicium
homo disponit, & amat quod ex consilio indicatum est,
quod uocatur sententia, id est, consensus: sed consi-
lium non est in brutis animalibus. ergo nec consensus.

Respondetur. Dicendum, quod consensus, proprie loquen-
do, non est in brutis animalibus, cuius ratio est: quia
consensus importat applicationem appetitiui mo-
tus ad aliquid agendum: eius autem est applicare
appetitiuum motum ad aliquid agendum, in cuius
potestate est appetitiuus motus: sicut tangere lapi-
dem, conuenit quidem baculo, sed applicare bacu-
lum ad tactum lapidis, est eius, qui habet in potestate
mouere baculum. Bruta autem animalia non habent in
sui potestate appetitiuum motum, sed talis motus in
eis est ex instinctu naturæ, unde brutum animal appetit
quidem, sed non applicat appetitiuum motum ad
aliquid: & propter hoc non proprie dicitur, consen-
tire, sed solum rationalis natura, quæ habet in potestate
sua appetitiuum motum, & potest ipsum appli-
care, uel non applicare ad hoc, uel ad illud.

Ad primum ergo dicendum, quod in brutis animalibus
inuenitur determinatio appetitus in aliquid, passi-
ue tamen: consensus uero importat determinationem
appetitus non solum passiuam, sed magis actiuam.

Ad 2um dicendum, quod remotiori priori, re-
mouetur posterius, quod proprie ex eo ratio se-
quitur.

Encl. m

Encl. m

In corp.

Encl. m

p. p. q. 16.

art. 1. & q.

27. at. 4. &

q. 59. at. 2.

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

Encl. m

QVÆST. XVI.

aut organa, quæ sunt corporis membra. Oñsum est aut supra, quod uoluntas est, quod mouet potentias ad suos actus, & hoc est applicare eas ad operationes: unde manifestum est, quod Vti, primo & principaliter est uoluntatis tanquam primi mouentis, rationis aut tanquam dirigentis: sed aliarum potentiarum tanquam exequentiũ, quæ comparant ad uoluntatem, a qua applicantur ad agendum, sicut in ista ad principale agens. Actio autem proprie non attribuitur in ista, sed principali agentis: sicut edificatio, edificatori, non autem in istis. Unde manifestum est, quod Vti, proprie est actus uoluntatis.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio quidem in aliud refert, sed uoluntas tendit in id, quod est in aliud relatum per rationem, & secundum hoc dicitur, quod Vti, est referre aliquid in alterum.

Ad 2^m dicendum, quod Damasc. loquitur de usu secundum quod pertinet ad executionem potentias.

Ad 3^m dicendum, quod etiam ipsa ratio speculativa applicatur ad opus intelligendi, uel indicandi a uoluntate: & ideo intellectus speculatiuus utitur, tanquam uoluntate motus, sicut alia executiua potentia.

ARTICVLVS II.

Utrum Vti, conueniat brutis animalibus.

Ad 1^m sic procedit. Vt quod Vti, conueniat brutis animalibus. Frui, enim est nobilius quam Vti, quia ut Aug. dicit in 10. de Trin. Vt utitur eis, quod ad aliud referimus, quo fruendum est: sed si frui puenit brutis animalibus, (ut sup. dictum est) ergo multo magis puenit eis Vti. 2^a Præterea, applicare membra ad agendum, est Vti membris: sed bruta animalia applicant membra ad aliquid agendum, sicut pedes ad ambulandum, cornua ad pugnandum, ergo brutis animalibus conuenit Vti.

Sed contra, est quod Aug. dicit in lib. 8. q. 1. aliquid non potest, nisi animal, quod rationis est particeps.

Respons. Dicendum, quod (sicut dictum est) Vti, est applicare aliquod principium actionis ad actionem: sicut consentire, est applicare motum appetitiuum ad aliquid appetendum, ut dictum est. Applicare autem aliquid ad alterum non est nisi eius, quod habet super illud arbitrium: quod non est nisi eius, qui scit referre aliquid in alterum, quod ad rationem pertinet: & ideo solum animal rationale & consentit, & utitur.

Ad primum ergo dicendum, quod Frui, importat absolutum motum appetitus in appetibile: sed Vti, importat motum appetitus ad aliquid in ordine ad alterum. Si ergo comparantur Vti, & Frui, quantum ad obiecta, sic Frui est nobilius, quam Vti, quia id, quod est absolute appetibile, est melius quam id, quod est appetibile solum in ordine ad aliud. Sed si comparantur quantum ad uim apprehensiuam præcedentem, maior nobilitas requiritur ex parte usus, quia ordinare aliquid in alterum, est rationis absolute aut aliquid apprehendere potest etiam sensus.

Ad 2^m dicendum, quod animalia per sua membra aliquid agunt instinctu nature, non per hoc, quod cognoscant ordinem membrorum ad illas operationes: unde non debet proprie applicare membra ad agendum, nec uti membris.

ARTICVLVS III.

Utrum usus possit esse etiam ultimi finis.

Ad tertium sic procedit. Videtur quod usus possit esse etiam ultimi finis. Dicit enim Aug. in 10. de Trin. Omnis qui fruatur, utitur: sed ultimo fine fruatur aliquis, ergo ultimo fine aliquis utitur.

ARTIC. II. III. ET IIII.

1^a Præterea, Vti, est assumere aliquid in facultate uoluntatis (ut ibidem dicitur) sed nihil magis assumitur a uoluntate, quam ultimus finis, ergo uoluntas potest esse ultimi finis. 2^a Præterea, Hilarius dicit in 2. de Trin. quod aternitas est in Patre, species in imagine, id est, in Filio, usus in munere, id est, in Spiritu sancto: sed Spiritus sanctus cum sit Deus, est ultimus finis.

Sed contra est, quod dicit Aug. in lib. 8. q. 1. Deo nullus recte utitur sed fruatur: sed solus Deus est ultimus finis, ergo ultimo fine non est utendum.

Respons. Dicendum, quod Vti, sicut dictum est, importat applicationem aliquid ad aliquid: quod autem applicat ad aliud, se habet in ratione eius quod est ad finem. & ideo

Vti, semper est eius, quod est ad finem: per quod & ea, quæ sunt ad finem accedunt, utilia dicitur, & ipsa utilitas, interdum usus nōtatur. Sed considerandum est, quod ultimus finis dicitur dupliciter. Uno modo simpliciter: & alio modo quo ad aliquem. Cum enim finis, ut supra dictum est, dicatur quæquid res, quæquid autem adeptio rei, uel possessio eius, sicut auarus finis est uel pecunia, uel possessio pecunie, manifestum est quod, simpliciter loquendo, ultimus finis est ipsa res. Non enim possessio pecunie est bona, nisi per bonum pecunie: sed quo ad hunc adeptio pecunie est finis ultimus: non enim, quæreret pecunia auarus, nisi ut haberet eam. Ergo simpliciter loquendo & proprie, pecunia homo aliquis fruatur, quia in ea ultimam finem constituit: sed in quantum refert eam ad possessionem, dicitur uti ea.

Ad primum ergo dicendum, quod Aug. loquitur de usu cōter, secundum quod importat ordinem finis ad ipsam fructualem, quam aliquis quærit de fine. Ad 2^m dicendum, quod finis assumitur in facultatem uoluntatis, ut uoluntas in illo quiescat. Unde ipsa requies in fine, quod fructio est, dicitur hoc modo usus finis: sed id, quod est ad finem, assumitur in facultate uoluntatis non solum in ordine ad usum eius, quod est ad finem, sed in ordine ad aliam rem, in qua uoluntas quiescit.

Ad 3^m dicendum, quod usus accipitur in uerbis Hilarii, per quietem in ultimo fine, eo modo quo aliquis, cōter loquendo, dicitur uti fine ad obtinendum ipsum, sicut dictum est. Unde Aug. in 6. de Trin. dicit, quod illa delectatio, felicitas, uel beatitudo usus ab eo appellatur.

ARTICVLVS IIII.

Utrum usus precedat electionem.

Ad quartum sic procedit. Vt quod usus precedat electionem. Post electionem enim nihil sequitur, nisi executio: sed usus cum pertineat ad uoluntatem, precedit executionem, ergo precedit etiam electionem.

1^a Præterea, Absolutum est ante relationem: ergo minus relatum est ante magis relatum: sed electio importat duas relationes, unam eius quod eligitur ad finem, aliam uero ad id, cui præeligitur: usus autem importat solam relationem ad finem: ergo usus est prior electione. 2^a Præterea, Voluntas utitur alijs potentijs, in quantum mouet eas: sed

QVÆST. XVI.

1^a comparatur ad secundam, ut imperfectum ad perfectum: & proprietate ex prima ad secundam. Tercio, quia in prima profectio attenditur, secundum quod profectio cadit supra uelle. Tunc uoluntas est perfecta in prima habitudine respectu finis, quando complere uult finem, & respectu eius quod est ad finem, quando completere uult illud, in se

1^a 2^a 3^a 4^a 5^a 6^a 7^a 8^a 9^a 10^a 11^a 12^a 13^a 14^a 15^a 16^a 17^a 18^a 19^a 20^a 21^a 22^a 23^a 24^a 25^a 26^a 27^a 28^a 29^a 30^a 31^a 32^a 33^a 34^a 35^a 36^a 37^a 38^a 39^a 40^a 41^a 42^a 43^a 44^a 45^a 46^a 47^a 48^a 49^a 50^a 51^a 52^a 53^a 54^a 55^a 56^a 57^a 58^a 59^a 60^a 61^a 62^a 63^a 64^a 65^a 66^a 67^a 68^a 69^a 70^a 71^a 72^a 73^a 74^a 75^a 76^a 77^a 78^a 79^a 80^a 81^a 82^a 83^a 84^a 85^a 86^a 87^a 88^a 89^a 90^a 91^a 92^a 93^a 94^a 95^a 96^a 97^a 98^a 99^a 100^a

1^a 2^a 3^a 4^a 5^a 6^a 7^a 8^a 9^a 10^a 11^a 12^a 13^a 14^a 15^a 16^a 17^a 18^a 19^a 20^a 21^a 22^a 23^a 24^a 25^a 26^a 27^a 28^a 29^a 30^a 31^a 32^a 33^a 34^a 35^a 36^a 37^a 38^a 39^a 40^a 41^a 42^a 43^a 44^a 45^a 46^a 47^a 48^a 49^a 50^a 51^a 52^a 53^a 54^a 55^a 56^a 57^a 58^a 59^a 60^a 61^a 62^a 63^a 64^a 65^a 66^a 67^a 68^a 69^a 70^a 71^a 72^a 73^a 74^a 75^a 76^a 77^a 78^a 79^a 80^a 81^a 82^a 83^a 84^a 85^a 86^a 87^a 88^a 89^a 90^a 91^a 92^a 93^a 94^a 95^a 96^a 97^a 98^a 99^a 100^a

1^a 2^a 3^a 4^a 5^a 6^a 7^a 8^a 9^a 10^a 11^a 12^a 13^a 14^a 15^a 16^a 17^a 18^a 19^a 20^a 21^a 22^a 23^a 24^a 25^a 26^a 27^a 28^a 29^a 30^a 31^a 32^a 33^a 34^a 35^a 36^a 37^a 38^a 39^a 40^a 41^a 42^a 43^a 44^a 45^a 46^a 47^a 48^a 49^a 50^a 51^a 52^a 53^a 54^a 55^a 56^a 57^a 58^a 59^a 60^a 61^a 62^a 63^a 64^a 65^a 66^a 67^a 68^a 69^a 70^a 71^a 72^a 73^a 74^a 75^a 76^a 77^a 78^a 79^a 80^a 81^a 82^a 83^a 84^a 85^a 86^a 87^a 88^a 89^a 90^a 91^a 92^a 93^a 94^a 95^a 96^a 97^a 98^a 99^a 100^a

1^a 2^a 3^a 4^a 5^a 6^a 7^a 8^a 9^a 10^a 11^a 12^a 13^a 14^a 15^a 16^a 17^a 18^a 19^a 20^a 21^a 22^a 23^a 24^a 25^a 26^a 27^a 28^a 29^a 30^a 31^a 32^a 33^a 34^a 35^a 36^a 37^a 38^a 39^a 40^a 41^a 42^a 43^a 44^a 45^a 46^a 47^a 48^a 49^a 50^a 51^a 52^a 53^a 54^a 55^a 56^a 57^a 58^a 59^a 60^a 61^a 62^a 63^a 64^a 65^a 66^a 67^a 68^a 69^a 70^a 71^a 72^a 73^a 74^a 75^a 76^a 77^a 78^a 79^a 80^a 81^a 82^a 83^a 84^a 85^a 86^a 87^a 88^a 89^a 90^a 91^a 92^a 93^a 94^a 95^a 96^a 97^a 98^a 99^a 100^a

ARTIC. IIII.

37

1^a 2^a 3^a 4^a 5^a 6^a 7^a 8^a 9^a 10^a 11^a 12^a 13^a 14^a 15^a 16^a 17^a 18^a 19^a 20^a 21^a 22^a 23^a 24^a 25^a 26^a 27^a 28^a 29^a 30^a 31^a 32^a 33^a 34^a 35^a 36^a 37^a 38^a 39^a 40^a 41^a 42^a 43^a 44^a 45^a 46^a 47^a 48^a 49^a 50^a 51^a 52^a 53^a 54^a 55^a 56^a 57^a 58^a 59^a 60^a 61^a 62^a 63^a 64^a 65^a 66^a 67^a 68^a 69^a 70^a 71^a 72^a 73^a 74^a 75^a 76^a 77^a 78^a 79^a 80^a 81^a 82^a 83^a 84^a 85^a 86^a 87^a 88^a 89^a 90^a 91^a 92^a 93^a 94^a 95^a 96^a 97^a 98^a 99^a 100^a

1^a 2^a 3^a 4^a 5^a 6^a 7^a 8^a 9^a 10^a 11^a 12^a 13^a 14^a 15^a 16^a 17^a 18^a 19^a 20^a 21^a 22^a 23^a 24^a 25^a 26^a 27^a 28^a 29^a 30^a 31^a 32^a 33^a 34^a 35^a 36^a 37^a 38^a 39^a 40^a 41^a 42^a 43^a 44^a 45^a 46^a 47^a 48^a 49^a 50^a 51^a 52^a 53^a 54^a 55^a 56^a 57^a 58^a 59^a 60^a 61^a 62^a 63^a 64^a 65^a 66^a 67^a 68^a 69^a 70^a 71^a 72^a 73^a 74^a 75^a 76^a 77^a 78^a 79^a 80^a 81^a 82^a 83^a 84^a 85^a 86^a 87^a 88^a 89^a 90^a 91^a 92^a 93^a 94^a 95^a 96^a 97^a 98^a 99^a 100^a

1^a 2^a 3^a 4^a 5^a 6^a 7^a 8^a 9^a 10^a 11^a 12^a 13^a 14^a 15^a 16^a 17^a 18^a 19^a 20^a 21^a 22^a 23^a 24^a 25^a 26^a 27^a 28^a 29^a 30^a 31^a 32^a 33^a 34^a 35^a 36^a 37^a 38^a 39^a 40^a 41^a 42^a 43^a 44^a 45^a 46^a 47^a 48^a 49^a 50^a 51^a 52^a 53^a 54^a 55^a 56^a 57^a 58^a 59^a 60^a 61^a 62^a 63^a 64^a 65^a 66^a 67^a 68^a 69^a 70^a 71^a 72^a 73^a 74^a 75^a 76^a 77^a 78^a 79^a 80^a 81^a 82^a 83^a 84^a 85^a 86^a 87^a 88^a 89^a 90^a 91^a 92^a 93^a 94^a 95^a 96^a 97^a 98^a 99^a 100^a

1^a 2^a 3^a 4^a 5^a 6^a 7^a 8^a 9^a 10^a 11^a 12^a 13^a 14^a 15^a 16^a 17^a 18^a 19^a 20^a 21^a 22^a 23^a 24^a 25^a 26^a 27^a 28^a 29^a 30^a 31^a 32^a 33^a 34^a 35^a 36^a 37^a 38^a 39^a 40^a 41^a 42^a 43^a 44^a 45^a 46^a 47^a 48^a 49^a 50^a 51^a 52^a 53^a 54^a 55^a 56^a 57^a 58^a 59^a 60^a 61^a 62^a 63^a 64^a 65^a 66^a 67^a 68^a 69^a 70^a 71^a 72^a 73^a 74^a 75^a 76^a 77^a 78^a 79^a 80^a 81^a 82^a 83^a 84^a 85^a 86^a 87^a 88^a 89^a 90^a 91^a 92^a 93^a 94^a 95^a 96^a 97^a 98^a 99^a 100^a

1^a 2^a 3^a 4^a 5^a 6^a 7^a 8^a 9^a 10^a 11^a 12^a 13^a 14^a 15^a 16^a 17^a 18^a 19^a 20^a 21^a 22^a 23^a 24^a 25^a 26^a 27^a 28^a 29^a 30^a 31^a 32^a 33^a 34^a 35^a 36^a 37^a 38^a 39^a 40^a 41^a 42^a 43^a 44^a 45^a 46^a 47^a 48^a 49^a 50^a 51^a 52^a 53^a 54^a 55^a 56^a 57^a 58^a 59^a 60^a 61^a 62^a 63^a 64^a 65^a 66^a 67^a 68^a 69^a 70^a 71^a 72^a 73^a 74^a 75^a 76^a 77^a 78^a 79^a 80^a 81^a 82^a 83^a 84^a 85^a 86^a 87^a 88^a 89^a 90^a 91^a 92^a 93^a 94^a 95^a 96^a 97^a 98^a 99^a 100^a

QVÆST. XVII.

entis, ita obiecta actibus obiectu aut usus, est id, quod est ad finem. Ex hoc ergo, quod ipsum imperium est ad finem magis potest concludi, quod imperium sit prius usu, quam quod sit posterius.

Ad 3^m dicendum, quod sicut actus voluntatis utentis ratione ad imperandum preedit ipsum imperium, etiam potest dici, quod istum usum voluntatis preedit aliquod imperium rationis, eo quod actus harum potentiarum supra se ipsos invicem reflectuntur.

ARTICVLVS IIII.

Primum imperium, et actus imperatus, sunt actus unus, vel diuersi.

Ad quartum sic proceditur. Vbi quod actus imperatus non sit unus actus cum imperio. Diuersarum enim potentiarum diuersi sunt actus: sed alterius potest esse actus imperatus, et alterius ipsum imperium: quia alia est potentia, quæ imperat, et alia, cui imperat. ergo non est idem actus imperatus cum imperio. 1^a Præ. Quæcumque sunt ab invicem separati, sunt diuersi, (nihil enim separat a seipso) sed aliqui actus imperatus separatur ab imperio, præcedit enim quodammodo imperium, et non sequitur actus imperatus ergo alius actus est imperium, ab actu imperato. 2^a Præ. Quæcumque se habent secundum prius et posterius, sunt diuersi: sed imperium naturaliter præcedit actum imperatum. ergo sunt diuersi.

Sed contra est, quod Philosophus dicit, quod ubi est unum per alterum, ibi est unum transed actus imperatus non est nisi per imperium. ergo sunt unum.

RESPON. Dicendum, quod nihil prohibet aliqua esse secundum quid multa, et secundum quid unum. Quinimo omnia multa sunt secundum quid unum, ut Dionysius dicit ult. cap. de diu. no. Est tamen dista attendenda in hoc, quod quædam sunt simpliciter multa, et secundum quid unum: quædam vero econverso. Vnum autem hoc modo dicitur, sicut et ens. Ens autem simpliciter est substantia, sed ens secundum quid, est accidens, vel est ens rationis. Et idem quæcumque sunt unum secundum substantiam, sunt unum simpliciter, et multa secundum quid. Sicut totum in genere substantiæ compositum ex suis partibus vel integralibus, vel essentialibus, est unum simpliciter, nam totum est ens et substantia simpliciter: partes vero sunt entia et substantiæ in toto. Quæ vero sunt diuersa secundum substantiam, et unum secundum quid: sicut multi homines sunt unus populus, et multi lapides sunt unus acervus, quod est unitas compositionis, aut ordinis. Si est etiam multa individua, quæ sunt unum genere, vel specie, sunt simpliciter multa, et secundum quid unum esse unum genere, vel specie, est esse unum secundum rationem. Sicut autem in genere rerum naturalium aliquod totum componitur ex materia, et forma, ut homo ex anima et corpore, qui est unum ens naturale, licet habeat multitudinem partium: ita et in actibus humanis actus inferioris potentie materialiter se habet ad actum superioris in quantum inferior potentia agit in virtute superioris mouentis ipsa. Sic autem actus mouentis primi formaliter se habet ad actum instrumenti: unde patet quod imperium, et actus imperatus sunt unus actus humanus: sicut quoddam totum est unum, sed est secundum partes multa.

Ad primum ergo dicendum, quod si essent potentie diuersæ adiunctæ non ordinatæ actus earum essent

ART. III ET V.

simpliciter diuersi: sed quia una potentia est mouens altera, tunc actus earum sunt quodammodo unus: nam idem est actus mouentis, et moti, ut dicitur in 3. phys.

Ad 2^m dicendum, quod ex hoc, quod imperium, et actus imperatus, possunt ab invicem separari, habetur quod sunt multa partibus in partes hominis possunt ab invicem separari, quæ tamen sunt unum toto.

Ad 3^m dicendum, quod nihil prohibet in his quæ sunt multa partibus, et unum toto, unum esse prius alio: sicut anima quodammodo est prius corpore, et cor est prius aliis membris.

ARTICVLVS V.

Primum actus voluntatis imperatur.

Ad quintum sic proceditur. Vbi quod actus voluntatis non sit imperatus. Dicitur enim Augustinus 8. conf. Imperat actus, ut velit alius, nec tamen facit: uelle autem est actus voluntatis. ergo actus voluntatis non imperatur. 1^a Præ. Et conuenit imperari, cui conuenit imperium intelligere: sed voluntatis non est intelligere imperium, differt enim voluntas ab intellectu, cuius est intelligere. ergo actus voluntatis non imperatur.

2^a Præ. Si aliquis actus voluntatis imperatur, patet ratione omnes imperantur: sed si omnes actus voluntatis imperantur, necesse est in infinitum procedere: quia actus voluntatis præcedit actum imperantis rationis, (ut dictum est), qui voluntatis actus iterum imperatur, illud iterum imperium præcedit aliquis rationis actus, et sic in infinitum: hoc autem est inconueniens, quod procedatur in infinitum: non ergo actus voluntatis imperatur.

Sed contra. Omne quod est in potestate nostra, subiacet imperio nostro: sed actus voluntatis sunt maxime in potestate nostra: omnes actus nostri instantur dicuntur in potestate nostra esse, in quantum voluntarii sunt. ergo actus voluntatis imperantur a nobis.

RESPON. Dicendum, quod (sicut dictum est) imperium nihil aliud est, quam actus rationis ordinantis cum quadam motione, sicut ad agendum. Manifestum est autem, quod ratio potest ordinare de actu voluntatis: sicut enim potest iudicare, quod bonum sit aliquid uelle, ita potest ordinare imperando, quod homo, uelit: ex quo patet quod actus voluntatis potest esse imperatus.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Augustinus ibidem dicit, Animus quando perfecte imperat sibi, ut uelit, tunc iam uult: sed quod aliquando imperat, et non uelit, hoc contingit ex hoc, quod non perfecte imperat. Imperfectum autem imperium contingit ex hoc, quod ratio ex diuersis partibus mouetur ad imperandum, vel non imperandum: unde fluctuat inter duo, et non perfecte imperat.

Ad 2^m dicendum, quod sicut in membris corporaliibus quodlibet membrum operatur non sibi soli, sed toti corpori, ut oculus uidet toti corpori: ita etiam est in potentis animæ. Nam intellectus intelligit non solum sibi, sed omnibus potentiis: et uoluntas uult non solum sibi, sed omnibus potentiis: et ideo homo imperat sibi ipsi actum voluntatis, in quantum est intelligens, et uolens.

Ad 3^m dicendum, quod cum imperium sit actus rationis, ille actus imperatur, qui rationi subiicitur. Primus autem voluntatis actus ex rationis ordina-

QVÆST. XVII.

tionem non est, sed ex instinctu naturæ, aut superioris causæ, (ut supra dictum est), et ideo non oportet quod in infinitum quod procedatur.

ARTICVLVS VI.

Primum actus rationis imperatur.

Ad sextum sic proceditur. Vbi quod actus rationis non possit esse imperatus. Inconueniens enim videtur, quod aliquid imperet sibi ipsi: sed ratio est quæ imperat, (ut supra dictum est): ergo rationis actus non imperatur.

1^a Præ. Id quod est per essentiam, diuersum est ab eo, quod est per participationem: sed potentia, cuius actus imperatur a ratione, est ratio per participationem, ut dicitur in 1. ethic. ergo illius potentie actus non imperatur, quæ est ratio per essentiam. 2^a Præ. Ille actus imperatur, qui est in potestate nostra: sed cognoscere, et iudicare uerum quod est actus rationis, non est semper in potestate nostra: non ergo actus rationis potest esse imperatus.

Sed contra. Id quod libero arbitrio agimus, nostro imperio agi potest: sed actus rationis exercetur per liberum arbitrium. dicitur enim Damascenus. quod libero arbitrio homo exquirat, et feruat, et iudicat, et disponit. ergo actus rationis possunt esse imperati.

RESPON. Dicendum, quod quia ratio supra se ipsam reflectitur, sicut ordinat de actibus aliarum potentiarum, ita et potest ordinare de suo actu: et actus suus potest esse imperatus. Sed attendendum est, quod actus rationis potest considerari dupliciter. Vno modo, quantum ad exercitium actus: hic actus rationis per imperari potest, sicut cum inducit alicui quod attendat, et ratio ne utatur. Alio modo quantum ad obiectum, respectu cuius duo actus rationis attendunt. Primo quidem, ut ueritate circa aliquid apprehendat, et hoc non est in potestate nostra: hoc enim contingit per uirtutem alicuius luminis, uel naturalis, uel supernaturalis: et idem quantum ad hoc, actus rationis non est in potestate nostra, nec imperari potest. Alius autem actus rationis est, dum hic, quæ apprehendit, assentit. Si igitur fuerint talia apprehensa, quibus naturaliter intellectus assentiat (sicut prima principia) assensus talium, uel dissensus non est in potestate nostra, sed in ordine naturæ: et idem, proprie loquendo, naturæ imperio subiaceret. Sicut autem quædam apprehensa, quæ non adeo conueniunt intellectui, quod possint assentire, uel dissentire, uel saltem assensum uel dissensum per se habere per aliquam causam: et talibus assensus ipse uel dissensus in potestate nostra est, et sub imperio cadit.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio hoc modo imperat sibi ipsi, sicut et uoluntas mouet se ipsam, (ut dictum est) in quantum utraque potentia reflectitur supra suum actum, et ex uno in aliud tendit.

Ad 2^m dicendum, quod per diuersitatem obiectorum, quæ actus rationis subduntur, nihil prohibet rationem se ipsam participare: sicut in cognitione conclusionum, participatur cognitio principiorum.

Ad 3^m patet responsio ex dictis.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio hoc modo imperat sibi ipsi, sicut et uoluntas mouet se ipsam, (ut dictum est) in quantum utraque potentia reflectitur supra suum actum, et ex uno in aliud tendit.

Ad 2^m dicendum, quod per diuersitatem obiectorum, quæ actus rationis subduntur, nihil prohibet rationem se ipsam participare: sicut in cognitione conclusionum, participatur cognitio principiorum.

Ad 3^m patet responsio ex dictis.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio hoc modo imperat sibi ipsi, sicut et uoluntas mouet se ipsam, (ut dictum est) in quantum utraque potentia reflectitur supra suum actum, et ex uno in aliud tendit.

ART. VI ET VII. 39

Actus non sit imperatus. Dicitur enim. Apostolus & Rom. 7. Non enim quod uolo bonum, hoc ago. & Gl. ex ponit, quod homo uult non concupiscere, et tamen concupiscit: sed concupiscere est actus appetitus sensitui. ergo actus appetitus sensitui non subiicitur imperio nostro.

1^a Præ. Materia corporalis soli Deo obedit, quantum ad transmutationem huiusmodi, (ut in primo tractatu habetur): sed actus appetitus sensitui huiusmodi quædam formalis transmutatione corporis. Scilicet calore vel frigore. ergo actus appetitus sensitui non subiicitur imperio humano.

2^a Præ. Proprium motum appetitus sensitui est apprehensum finem sensum, uel imaginationem: sed non est in potestate nostra species, quod aliquid apprehendamus sensu, uel imaginatione ergo actus appetitus sensitui non subiicitur imperio nostro.

Sed contra est quod Gregorius Nissen dicit, quod obediens rationi diuiditur in duo, in desiderium rationis, et irascitium, quod pertinet ad appetitum sensitui. ergo actus appetitus sensitui subiaceret imperio rationis.

RESPON. Dicendum, quod secundum hoc aliquis actus imperio non subiaceret, put est in potestate nostra, (ut dictum est) et ideo ad intelligendum qualiter actus appetitus sensitui subdat imperio rationis, oportet considerare qualiter sit in potestate nostra.

Est autem sciendum, quod appetitus sensitui in hoc differt ab appetitu intellectui, qui est uoluntas quod appetitus sensitui est uirtus organi corporalis, non autem uoluntas. Omnis autem actus uirtutis utentis organo corporali, dependet non solum ex potentia anima, sed et ex corporalis organi dispositione, sicut uisus ex potentia uisus, et qualitate oculi, per quam uiuat, uel impeditur: uel et actus appetitus sensitui non solum dependet ex uirtute appetitiua, sed et ex dispositione corporis. Illud autem, quod est ex parte potestatis anima, sequitur apprehensionem: apprehensio autem imaginationis, cum sit particularis, regulatur ab apprehensione rationis, quod est uisus: sicut uirtus actiua particularis a uirtute actiua uniuersali.

Et idem ex ista parte actus appetitus sensitui subiaceret imperio: rationis qualitas autem et dispositio corporis uel subiaceret imperio rationis. Et idem ex hac parte un-

Est glo. Aug. li. 1. contra Iulianum. ca. 24. 10.7.

1^a p. p. q. 105. ar. 1. et q. 110. ar. 2.

Lib. 4. c. 8. circa medium et cap. 9. in principio.

Art. 6.

Art. 7.

Art. 8.

QVÆST. XVII.

si hoc, vel illud, subesse in ligetur non imperio, quatenus potest
ex parte alie, sicut de appetitu sensitivo dictum est. Contingit, ut ex
corpore differt, sicut, vel repetitio motu, improbat patet imaginatio
dones nullo imperio. Et in hoc est magna latitudo, in qua ut
aliqui patiuntur in motu imaginationis, ut in ligantibus, appareat,
sicut alia passio, et dicitur

interius. Et hinc ple
ritur, fit, ut dicitur se
indistincte, vel auditu, se
ed illi non sunt in ue
ritate, sed sicut in so
nis, ut patet non solum
in phreneticis, sed me
lancholicis. Vbi subla
tis impedimentis ex
parte corporis, in parte
nostra est has imagi
nationes excludere, &
alias assumere. Et dicitur
cap. 3. 4. imperium rationis pre
cedit, sed contingit
neque generari, quod im
petum imperii, ple
ueratque pleque ma
las imaginationes,
quas dicitur se pati co
tra voluntatem, & non
est sic quia ex imper
fecto patitur impio.

SVPER QVÆST.
XVII.

ART. VIII.

IN responsione ad
1. 2. art. dubium
occurrit de ratione assi
gnata ibid. quod quod
aliqui actus est imma
terialis, et magis subdi
tur imperio rationis. Et
traditur, in hoc art. 1.
1. Polit. & authori in
act. precedenti, & ex
perit. Experiuntur
magis corporis membra
magis obediunt rationi,
quam passiones appe
ritus sensitivi. Et di
ctum est, quod ratio preest
appetui sensitivo,
non totaliter corpori
ali sic &c. Et in scdm
hanc rationem passio
nes appetitus sensitivi
ui, cum sint actus spi
rituales, debent
magis imperio rationis
subdi, quam motus
manus, & pedis.

In corp.
ar.

Ad hoc dicitur, quod obe
dientia oritur ex pro
pinquitate, quod pro
pinquitas est duplex, si
militudinis, & propor
tionis. Et scdm simi
litudinem quidam, quod
adus est nobilior, tan
to propius, scdm uari
etiam suam est ratio, &
aptior ut sequatur.
Scdm proportionem
vero, quanto bonum
propium, ad quod ali
quid in latitudine
obsequium ordi
natur, est magis ob
sequium rationis, & magis
subditur imperio.
Constat, itaque, appeti

ditur quin motus sensitivi ap
petitus totaliter subdit imperio
rationis. Contingit autem et quod
motus appetitus sensitivi subito
revertatur ad apprehensionem ima
ginationis, vel sensus, & tunc ille
motus est per imperium rationis, quod
potuisset impediri a ratione, si
uidisset. Vnde Philosophus dicit in 1.
polit. quod ratio per se irascibilis, & co
cupiscibilis, non principatu despo
tico, quod est deus ad seruandum, sed princi
patu politico, aut regali, qui est
ad liberos, qui non totaliter sub
duntur imperio.

Ad primum ergo dicendum, quod
hoc, quod homo uult non concupiscere,
& tunc concupiscit, contingit ex dispo
sitione corporis, per quod impeditur appe
tites sensitivi, ne totaliter se
quatur imperium rationis. Vnde &
Apostolus ibi subdit: Video aliam legem
in membris meis, repugnantem le
gi mentis mei. Hoc etiam contin
git per subitum motum concu
piscencie, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod
quod qualitas corporalis dupli
citer se habet ad actum appetitus
sensitivi, uno modo ut precedens, prout
aliquis est aliquid dispositio in
corpus ad hanc, vel illam passionem.
Alio modo, ut posterior, cum ex ira
aliquis incalcescit. Qualitas igitur
precedens non subiaceat imperio
rationis, quia vel ex natura, vel ex ali
qua precedenti motione, quod non
statim quod est, potest qualitas
sequitur imperium rationis, quia se
quitur motum locale cordis, quod di
uersimode mouet, secundum diuer
sos actus sensitivi appetitus.

Ad 3. dicendum, quod quia
ad apprehensionem sensus requiritur
sensibile exterius, non est in parte
nostra apprehendere aliquid se
su, nisi sensibile pure, cuius potestas
non semper est in potestate no
stra. Tunc, si homo potest uti sensu
voluerit, nisi sit impedimentum ex
parte organi. Apprehensio autem
imaginationis subiaceat ordoni
rationis secundum modum virtutis, vel
debilitatis imaginationis poten
tiae. Quod, si homo non possit ima
ginari quod ratio considerat, contin

sentiuus, & corpus aptum natum obsequi rationi, sic se habent ad
partem hanc, quod ille ex natura propria inclinatur ad bonum, quod
contrarium rationi. Caro, si concupiscit aduersus spiritum, & spiritus
aduersus carnem, illi uterque ex natura sua non inclinat ad bonum
dissonum rationi, imo a natura fabricatus est habere motum co
sonum rationi. Cuius
dum signa sunt. Pri
mum, quod corpora can
lestia ad solum rationem
se motu habilia sunt,
nihil omnino habent
impedimentum ad obe
diendum rationi motui.
Scdm, quod in nobis nul
lus nouus motus est
malis nostrorum, nisi
brorum subditur ab
obedientia rationis, nisi
pudendum, quod
ad maxime delecta
bile scdm sensum, quod
est obiectum appetitus
sensitivi, ordinatur
de quo scriptum est:
Video aliam legem in me
bris meis, repugnantem
legi mentis mei. Ap
petitus ergo passio
nes, licet ex natura
nobilitate magis obe
diat rationi, quam corpo
ris motui, propter ratio
nem in annexa bo
no proprio ad rationem,
non plane rationi subdi
tur, propter eius conser
uationem defectum, corpo
ris membra plane sub
duntur rationi imperio
ad suos actus
motus. Et hoc intelli
git Nouit, qui in ista
sunt naturalis dispo
sitione. Si, si infirmus
aut infirmus indi
spostus sit, hoc ex
materie necessitate
contingit. Appetitus
autem sensitivus ex sua
clinatione naturali re
dit in bonum dissonum
rationi, ut dictum est.

ARTICVLVS VIII.

Verum actus anime uegetabilis
imperatur.

AD OCTAVVM sic pro
ceditur. Videtur quod
actus uegetabilis anime imperio
rationis subdantur. vires. n.
sensitivus nobiliores sunt virib.
anime uegetabilis, sed vires ani
me sensitivæ subduntur impe
rio rationis, ergo multo magis vi
res anime uegetabilis.

1. Præ. Homo dicitur minor mundus,
quia sic anima est in corpore, si
cut Deus in mundo: sed Deus sic
est in mundo, quod omnia quæ sunt
in mundo, obediunt eius imperio,
ergo & omnia quæ sunt in homi
ne, obediunt imperio rationis,
etiam vires uegetabilis anime.

2. Præ. Laus, & uituperium non
contingit, nisi in actibus, qui subdu
tur imperio rationis: sed in actibus
nutritivis, & generativis, & gñati
uæ potentie, contingit esse laudem
& uituperium, & uitium, sicut patet in
gula & luxuria, & uirtutibus op
positis. ergo actus harum poten
tiarum subduntur imperio rationis.

SED CONTRA est, quod Gre
go. Nissen. dicit, quod id, quod non
persuadetur a ratione, est nutri
tium, & generatum.

RESPON. Dicendum, quod
actum quidam precedunt ex appeti
tu naturali, quidam autem ex appeti
tu rationali, uel intellectu. Omne, n.
agens aliquo modo appetit finem:
appetitus autem naturalis non con
sequitur aliquam apprehensionem,
sicut sequitur appetitus animalis,
& intellectualis: ratio autem im
perat per modum apprehensiuæ vir
tutis. Et ideo actus illi, qui proce
dunt ab appetitu intellectu, vel
animali, possunt a ratione impera
ri, non autem actus illi, qui procedunt ex appetitu
naturali: huiusmodi actus sunt uegetabilis anime.

ART. VIII.

QVÆST. XVII.

unde, ut Grego. Nissen. dicit, quod
uocatur naturale, quod gñatiuum
& nutritiuum: & per hoc actus
uegetabilis anime non subdu
tur imperio rationis.

AD PRIMUM ergo dicendum,
quod quod aliquis actus est immateria
lis, tanto est nobilior, & magis
subditus imperio rationis. Vnde ex
hoc ipso, quod vires anime uegetabilis
non obediunt rationi, apparet, huius vires infimas esse.

AD 2. dicendum, quod similitudo attenditur quantum
ad aliquid, quia, si sicut Deus mouet mundum, ita anima
mouet corpus, non autem quantum ad omnia: non enim anima
creauit corpus ex nihilo, sicut Deus mundum,
propter quod totaliter subditur eius imperio.

AD TERTIVM dicendum, quod uirtus & uirtutum
laus, & uituperium non debetur ipsis actibus. nutritiis,
uel gñatiis: potentia, quæ sunt digestio, & formatio
corpus humani: sed actibus, scilicet, partibus ordinatis
ad actus gñatiis, uel nutritiis, puta, in concupiscen
do delectatione cibi, & uenereorum, & utendo secundum
quod oportet, uel non secundum quod oportet.

ARTICVLVS IX.

Verum actus exteriorum membrorum imperatur.

AD NONVM sic procedit. Vt quod membra corporis
non obediunt rationi quantum ad actus suos. Collat
n. quod membra corporis magis distant a ratione, quod vires
anime uegetabilis, sed vires anime uegetabilis non obediunt
rationi, ut dictum est, ergo multo minus membra corporis.

1. Præ. Cor est principium motus animalis: sed motus
cordis non subditur imperio rationis: dicitur, quod Gre. Nis.
quod pulsatio non est persuasibile ratione, ergo motus me
brorum corporali non subiaceat imperio rationis.

2. Præ. Aug. dicit 14. de ci. Dei, quod motus mem
brorum generalium aliqui importunus est nullo polle
te, aliqui autem desistunt in hiantem, & cum in aio con
cupiscencie ferueat, friget in corpore, ergo motus
membrorum non obediunt rationi.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit 8. conf. Imperat
animus, ut moueatur manus, & tanta est facultas,
ut uix a seruitio discernatur imperium.

RESP. Dicendum, quod membra corporis sunt organa quidam
potentiarum animæ, unde eo modo, quo potentia animæ se habet
ad hoc, quod obediunt rationi, hoc modo se habent et corporis
membra. Quia igitur vires sensitivæ subduntur imperio
rationis, non autem vires naturales: ideo omnes motus mem
brorum, qui mouentur a potentia sensitiva, subduntur imperio
rationis. Motus autem membrorum, qui consequuntur
vires naturales, non subduntur imperio rationis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod membra non mouent seip
sa, sed mouentur per potentias anime, quarum, quod sunt ratio
ni uiciniores, quam vires anime uegetabilis.

AD 2. dicendum, quod in his quod ad intellectum, & uoluntatem
pertinet, primum inueniuntur, quod est secundum naturam ex quo a
lia deriuant, ut a cognitione principiorum naturæ
notorum, cognitio conclusionum: & a uoluntate finis natu
raliter desiderati, de iua electio eorum quod sunt ad finem.

ARTIC. IX.

40

ita est in corporalibus motibus, prout est in natura.
Principium autem corporalis motus est a motu cordis: unde
motus cordis secundum naturam est, & non secundum uoluntatem. Cō
sequitur, sicut per se accidit uitæ, quod est ex unione cor
poris & anime: sicut motus grauium, & leuium consequit
formam substantialem ipsorum, unde & a genere moueri
dicitur secundum philosophum in 8. phys. & per hoc motus
ille uitalis dicitur. Vnde Greg. Nissen. dicit, quod sicut
generatiuum, & nutritiuum non obediunt rationi nec pul
satiuum quod est uitale. Pulsatiuum autem appellat mo
tum cordis, qui manifestatur per uenas pulsantes.

AD 3. dicendum, quod sicut Aug. dicit in 14. de ci. Dei.
Hoc quod motus genitalium membrorum rationi non obedi
t ex pena peccati, ut scilicet suæ inobedientie ad peccatum
in illo scilicet membro pena inobedientie patitur, per
quod per originale peccatum (ut inf. dicitur) natura est sibi
peccatum primi parentis (ut inf. dicitur) natura est sibi
relicta subtrahit suum naturalem dono, quod homini di
uinitus erat collatum, ideo consideranda est ratio naturalis,
quare motus huiusmodi membrorum spiritualiter rationi non obedi
t, cuius causam assignat Aristoteles lib. de causis motus ani
malium, dicens in uoluntarios esse motus cordis, & me
bra putendi, si quod ex aliqua apprehensione huiusmodi me
bra commouentur, in quantum scilicet intellectus & phantasia
reperit aliquid ex quibus consequuntur passionem anime,
ad quas persequitur motus horum membrorum: non tamen
mouentur secundum rationem aut intellectus, quia scilicet ad
motum horum membrorum requiritur aliqua alteratio natu
ralis, scilicet caliditatis, & frigiditatis, quod quod alteratio
non subiaceat imperio rationis: spiritualiter autem hoc accidit
in his duobus membris, quia utrumque illorum membrorum
est quasi quoddam animal separatum in quantum est
principium uitæ. Principium autem est uirtute totum
cor, principium est sensum, & ex membro genitali
uirtus exit seminalis, quod est uirtute totum animal: & ideo
habent proprios motus naturaliter: quia principia
oportet esse naturalia, ut dictum est.

QVÆST. XVIII.

De bonitate, & malitia humanorum
actuum in generali, in unde
cum articulis diuisa.

Primo hoc considerandum est
de bonitate, & malitia
humanorum actuum. Et pri
mo, quo actio humana
sit bona, uel mala. Scdm, de his quod
consequuntur ad bonitatem, uel malitiam humanorum
actuum puta, meritum, uel demeritum, peccatum & culpa.

1. Circa primum occurrit triplex consideratio. Prima
est de bonitate, & malitia humanorum actuum in gene
rali. Scdm, de bonitate & malitia interiorum actuum.
Tertia, de bonitate, & malitia exteriorum actuum.

Circa primum quæruntur undecim.

1. Primo, utrum omnis actio sit actio bona, uel
aliqua sit mala.
2. Secundo, utrum actio hominis habeat, quod sit
bona, uel mala ex obiecto.
3. Tertio, utrum hoc habeat ex circumstantia.
4. Quarto, utrum hoc habeat ex fine.

Quin

QVÆST. XVIII.

- ¶ Quinto, Verum aliqua actio hominis sit bona, vel mala in sua specie.
¶ Sexto, Vtrum actio habeat speciem boni, vel mali ex fine.
¶ Septimo, Vtrum species que ex fine, pertineat sub specie, que est ex obiecto, sicut sub genere, aut e converso.
¶ Octavo, Vtrum sit aliquis actus indifferens secundum suam speciem.
¶ Nono, Vtrum aliquis actus sit indifferens secundum individuum.
¶ Decimo, Verum aliqua circumstantia constituat actum moralem in specie boni, vel mali.
¶ Undecimo, Vtrum omnis circumstantia augens bonitatem, vel malitiam, constituat actum moralem in specie boni, vel mali.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum omnis humana actio sit bona, vel aliqua mala.

AD PRIMVM sic proceditur. Vtrumque ois actio hominis sit bona, & nulla sit mala. Dicit enim Dionysius 4. c. de di. no. Quod malum non agit nisi virtute boni: sed virtute boni non fit malum. ergo nulla actio est mala.
¶ 2. Præ. Nihil agit, nisi secundum quod est actus: non est autem aliquid malum secundum quod est actus, sed secundum quod potestatem priuatur actui. In quantum autem potentia perficitur per actum, est bonum, ut dicitur in 9. Metaph. Nihil ergo agit in quantum est malum, sed solum in quantum est bonum, omnis ergo actio est bona, & nulla mala.
¶ 3. Præ. Malum non potest esse causa nisi per accidens, ut patet per Dionysium 4. cap. de di. no. sed omnis actionis est aliquis per se effectus: nulla ergo actio est mala, sed omnis actio est bona.

Sed contra est, quod dicitur Dionysius 10. 3. Omnis quod male agit, odit lucem. est ergo aliqua actio hominis mala.

Respon. Dicendum, quod de bono, & malo in actionibus oportet loqui, sicut de bono, & malo in rebus, eo quod unaquodque res talē actionē producit, qualis est ipsa. In rebus autem unumquodque tamen habet de bono, quantum habet de esse boni enim, & ens conuertuntur, (ut in primo dictum est.) Solum autem Deus habet totam plenitudinem sui esse secundum aliquid unum & simplex: unaquodque res vero habet plenitudinem essendi sibi conuenientem secundum diuersa. Vnde in aliquibus contingit, quod quantum ad aliquid habent esse, & tamen eis aliquid deficit ad plenitudinem essendi eis debitam: sicut ad plenitudinem esse humani requiritur, quod sit quoddam compositum ex animā, & corpore, habens omnes potentias, & infra cognitionis & motus. Vnde si aliquid horum deficiat alicui homini, deficit ei aliquid de plenitudine sui esse: quantum igitur habet de esse, tamen habet de bonitate: in quantum vero aliquid ei deficit de plenitudine essendi, intus deficit a bonitate, & dicitur malum: sicut homo cæcus habet de bonitate quod uiuit, & de malum est ei quod caret uisu. Si uero nihil haberet de entitate, uel bonitate, neque malum, neque bonum dici posset: sed quia de ratione boni est ipsa plenitudo essendi, siquidem alicui aliquid defuerit de debita essendi plenitudine, non dicitur simpliciter bonum, sed secundum quid, in quantum est ens: poterit tamen dici simpliciter ens, & secundum quid non ens, ut in primo dictum est. Sic igitur dicendum est, quod omnis actio in quantum habet aliquid de esse, intus habet de bonitate: in quantum uero deficit ei aliquid de plenitudine essendi, quod de-

ART. I. ET II.

betur actioni humanæ, intus deficit a bonitate, & sic dicitur malum: puta, si deficiat ei uel determinata quantitas secundum rationem, uel debitus locus, uel aliquid homini.
Ad primum ergo dicendum, quod malum agit in virtute boni deficientis. Si enim nihil esset ibi de bono, neque esset ens, neque agere posset. Si autem non esset deficientis, non esset malum. unde & actio causata est quoddam bonum deficientis, quia secundum quid, est bonum, simpliciter autem, malum.

Ad 2. dicendum, quod nihil prohibet aliquid esse secundum quid in actu, unde agere possit: & secundum aliud priuari actu, unde causet deficientem actionem: sicut homo cæcus actu habet uirtutem gressu suam per quam ambulare potest: sed in quantum caret visu, qui dirigit in ambulando, patitur defectum in ambulando, dum ambulat cespitando.

Ad 3. dicendum, quod actio mala potest habere aliquem effectum per se, sicut id quod habet de bonitate & entitate: sicut adulterium est causa generationis humanæ, in quantum habet commissionem maris, & fornicationem, non autem in quantum caret ordine rationis.

ARTICVLVS II.

Verum actio hominis habeat bonitatem, uel malitiam ex obiecto.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod actio non habeat bonitatem, uel malitiam ex obiecto. Obiectum enim actionis est res in rebus autem non est malum, sed in usu peccantium, ut Augustinus dicit in libro 3. de doctrina Christi. ergo actio humana non habet bonitatem, uel malitiam ex obiecto.

¶ 2. Præ. Obiectum comparat ad actionem ut materia bonitas autem rei non est, ex materia, sed magis ex forma quæ est actus, ergo bonum, & malum non est in actibus ex obiecto.

¶ 3. Præ. Obiectum potest esse actus comparat ad actionem, sicut effectus ad causam, sed bonitas causæ non dependet ex effectu, sed magis e converso: ergo actio humana si habet bonitatem, uel malitiam ex obiecto.

Sed contra est, quod dicitur Oseæ 9. Facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt. Fit autem homo Deo abominabilis propter malitiam suæ operationis. ergo malitia operationis est secundum obiecta mala, quæ homo diligit: & eadem ratio est de bonitate actionis.

Respon. Dicendum, quod sicut dictum est, bonum & malum actionis, sicut & ceterarum rerum, attenditur ex plenitudine essendi, uel defectu ipsius. Primum autem quod ad plenitudinem essendi pertinet, uel id, quod datur rei speciem: sicut autem res naturalis habet speciem ex sua forma, ita actio habet speciem ex obiecto, sicut & motus ex termino. Et ideo sicut prima bonitas rei naturalis

QVÆST. XVIII.

adulterii, & similia, bonitas & malitas attenditur ex obiecto: ita quod non solum bonitas, sed malitas etiam generatur ex obiecto, ut in re sua. Et sicut in rebus naturalibus primum malum est, si res generata non sequitur formam specificam, puta, si non generetur homo, sed aliquid loco hominis: ita primum malum in actionibus moralibus est, quod est ex obiecto, sicut accipere aliena: & dicitur malum ex genere, quod est propter acceptum, eo modo loquendi, quo dicimus humanum genus totam humanam speciem.

Ad primum ergo dicendum, quod licet res exteriores sint in seipsis bonæ, tamen non semper habent debitam proportionem ad hanc, uel illam actionem: & ideo in quantum considerantur ut obiecta talium actionum non habent rationem boni.

Ad 2. dicendum, quod obiectum non est materia ex qua, sed materia circa quam: & habet quoddammodo rationem forme, in quantum dat speciem.

Ad 3. dicendum, quod non semper obiectum actionis humanæ est obiectum actus potestatis. Nam appetitus potestatem est quoddammodo passiuus, in quantum mouetur ab appetibili: & tamen est principium humanorum actuum. Neque est potentia actiuarum obiecta semper habent rationem effectus, sed quia sunt transmutata: sicut alimentum transmutatur, est effectus nutritiue potestatis, sed alimentum nondum transmutatum comparatur ad potestatem nutritiuam, sicut materia circa quam operatur. Ex hoc autem quod obiectum est aliquo modo effectus potestatis actiue, sequitur, quod sit terminus actionis eius, & per consequens quod det ei formam & speciem: motus enim habet speciem a terminis. Et quauis et bonitas actionis non causetur ex bonitate effectus, tamen ex hoc dicitur actio bona, quod bonum effectum inducere potest: & ita ipsa proportio actionis ad effectum, est ratio bonitatis ipsius.

ARTICVLVS III.

Verum actio hominis sit bona uel mala ex circumstantia.

Medius ar. 3.

AD TERTIUM sic proceditur. Vtrumque actio non sit bona uel mala ex circumstantia. Circumstantia enim circumstantia actui sicut extra ipsum existens, (ut dictum est) sed bonum & malum sunt in ipsis rebus, ut dicitur in 6. Metaphysice. ergo actio non habet bonitatem, uel malitiam ex circumstantia.

¶ 2. Præ. Bonitas, uel malitas actus maxime consideratur in doctrina morum: sed circumstantia, cum sint quædam accidentia actuum, uidentur esse præter considerationem artis: quia nulla ars considerat, id quod est per accidens, ut dicitur in 6. Metaphysice. ergo bonitas, uel malitas actionis non est ex circumstantia.

¶ 3. Præ. Id quod conuenit alicui secundum suam substantiam, non attribuitur ei per aliquod accidens: sed bonum, & malum conuenit actioni secundum suam substantiam, quia actio ex suo genere potest esse bona uel mala, ut dictum est. ergo non conuenit actioni ex circumstantia, quod sit bona, uel mala.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in libro Ethicæ, quod uirtuosus operatur secundum quod oportet, & quando oportet, & secundum alias circumstantias. ergo ex contrario, uirtuosus secundum unumquodque

ARTIC. III. ET IIII.

41

utrumque operatur quando non oportet, ubi non oportet: & sic de alijs circumstantijs: ergo actiones humane secundum circumstantias sunt bonæ, uel malæ.

Respon. Dicendum, quod in rebus naturalibus non inuenitur tota plenitudo perfectionis, quod debetur ei ex forma substantiali, quod dat speciem: sed multum superadditur ex superuenientibus accidentibus, sicut in homine ex figura, ex colore, & sic de alijs, quorum si aliquid de sit ad decentem habitudinem, consequitur malum: ita etiam est in actione. Nam plenitudo bonitatis ei non tota consistit in sua specie, sed aliquid additur ex his, quod adueniunt tamquam accidentia quædam, & homini sunt circumstantiæ debite: unde si aliquid deficit, quod requiritur ad debitas circumstantias, erit actio mala.

Ad primum ergo dicendum, quod circumstantiæ sunt extra actionem, in quantum non sunt de essentia actionis, sunt tamen in ipsa actione uelut quædam accidentia eius: sicut & accidentia, quod sunt in substantijs naturalibus, sunt extra essentias earum.

Ad 2. dicendum, quod non omnia accidentia per accidens se habent ad suam substantiam, & secundum accidens: & ita & bonum attribuitur alicui & secundum esse suum essentiale, & secundum esse accidentale, tam in rebus naturalibus, quam in actionibus moralibus.

Ad 3. dicendum, quod cum bonum conuertatur cum ente, sicut ens dicitur secundum substantiam, & secundum accidens: & ita & bonum attribuitur alicui & secundum esse suum essentiale, & secundum esse accidentale, tam in rebus naturalibus, quam in actionibus moralibus.

ARTICVLVS IIII.

Verum actio humana sit bona, uel mala ex fine.

Medius ar. 4.

AD QUARTVM sic proceditur. Vtrumque bonum, & malum in actibus humanis non sint ex fine. dicitur enim Dionysius 4. c. de di. no. quod nihil respiciens ad malum operatur. Si igitur ex fine deriuaretur operatio bona, uel mala, nulla actio esset mala: quod patet esse falsum.

¶ 2. Præ. Bonitas actus est aliquid in ipso existens, finis autem est causa extrinseca. non ergo secundum finem dicitur actio bona uel mala.

¶ 3. Præ. Contingit aliquam bonam operationem ad malum finem ordinari, sicut cum aliquis dat eleemosynam propter inanem gloriam, & e converso, aliquam malam operationem ordinari ad bonum finem, sicut cum quis furat, ut det pauperi: non ergo est ex fine actio bona uel mala.

Sed contra est, quod Boetius dicit in Topicis, quod cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est: & cuius finis malus est, ipsum quoque malum est.

Respon. Dicendum, quod eadem est dispositio rerum in bonitate, & in esse. Sunt enim quædam, quorum esse est alio non dependens: & in his sufficit considerare ipsum eorum esse absolute. Quædam uero sunt,

Prima Secunda & Tertia.

Ad hoc dicitur, quod si sit etiam adiunctus, potest referri ad actum in
interiore, non est circumstantia, sed ad substantiam actus specifica-
tione obiecti. Si autem referatur ad actum exteriori, non est adiunctus
habet rationem circumstantie. Et sic est aliquis inchoatus, ut foret
factum est circumstan-
tia a fortiori exteriori, & specificatio
interioris, nullo modo. pp
qd in sexto articulo,
huiusmodi dicitur, qd huius-
modi, puta, si sit, specifi-
cat et formam actus
exterioris formaliter, &
non materialiter, i.
ut fiat sub illo scilicet
interiore, & non scdm se.
Id est ergo finis est cir-
cumstantia, & specificatio
interioris, & actus exteriori hu-
manum dicitur modo,
scilicet formaliter, &
materialiter. Et quoniam
formales sunt scdm actum,
aut formales merito boni-
tatis ex fine ut speci-
fica, distinguuntur con-
tra bonitatem ex cir-
cumstantia et ad finem.

concl. m

*artic. 1.

quorum esse dependet ab alio: unde oportet quod considerentur per
considerationem ad causam, a qua
dependet. Sicut autem esse rei de-
pendet ab agente & forma, sic
bonitas rei dependet a fine. Unde
in personis divinis, quod non habet
bonitatem dependentem ab alio,
non consideratur aliqua ratio boni-
tatis ex fine. Actiones autem
humanas, & alia, quorum bonitas
dependet ab alio, habent rationem boni-
tatis ex fine a quo dependet, &
præter bonitatem absolutam, quæ
in eis existit. Sicigitur in actione
humana, bonitas quadruplex con-
siderari potest. Una quidem secundum ge-
nus, prout scilicet est actio: quæ
quantum habet de actione, & ex-
tensitate, tantum habet de bonitate,
ut dictum est. Alia uero secundum spe-
ciem quæ accipitur secundum obiectum
conueniens. Tertia secundum cir-
cumstantias, quasi secundum acci-
dentia quædam. Quarta autem secundum
finem, quasi secundum habitu-
dinem ad bonitatis causam.

Ad primum ergo dicendum,
quod bonum, ad quod aliquis respi-
ciens operatur, non semper est ve-
rum bonum, sed quod uerum bonum
num, & quod apparet: & sic
hoc, ex fine sequitur actio mala.

Ad 2um dicendum, quod quam-
uis finis sit causa extrinseca, tam-
en debita proportio ad finem
& relatio ipsius, inhiæret actioni.

Ad 3um dicendum, quod nihil
prohibet actioni habenti unam po-
tentialitatem bonitatem, deesse aliam:
& secundum hoc contingit actionem,
quæ est bona secundum speciem suam
uel secundum circumstantias, ordina-
ri ad finem malum, uel econuer-
so: non tamen est actio bona sim-
pliciter, nisi omnes bonitates
concurrant: quia quilibet singu-
laris defectus causat malum: bo-
num autem catur ex integra causa, ut
Dion. dicit 4. c. de diuinis noib.

par. 4.
post m.
diu.

finis, quod plures aut plures, quam oēs possibiles adiunguntur: ideo di-
citur totum, quod in hoc, & similibus sermonibus, intelligendum est
de circumstantiis manentibus pure circumstantiis, & non de cir-
cumstantiis transmutantibus speciem actus. Unde cum circumstantia finit
transcendat speciem actus, ut in sexto articulo auctor docet in-
ferius, consequens est
quod si sit actus bonus
ex genere, & circum-
stantia, per ordinem in
malum finem, intelligit
de circumstantiis non
transmutantibus respec-
tu eiusdem speciei
actus. Et sic res est ob-
iecti, quæ finit, quæ est
circumstantia actus ex-
terioris secundum se tran-
sit in speciem, & sic
non excipitur ab ali-
qua, quæ est circumstan-
tia, quæ non manet in sua
puritate, sed transmutat
speciem actus. Et hoc
oportet bene notare,
& recolere in sequen-
tibus, ubi de duali po-
tentialitate auctor b.
ex fine, & plures, ac cir-
cumstantiis, cum sermo.

ARTICULVS V.

Primum aliqua actio humana sit bona,
uel mala in sua specie.

Ad quintum sic proceditur.
Videtur quod actus morales
non differant specie secundum
bonum & malum. Bonum enim
& malum in actibus inuenitur
conformiter rebus (ut dictum est).
Sed in rebus bonum & malum
non diuersificant speciem: idem
enim specie est homo bonus &
malus. ergo neque etiam bonum
& malum in actibus diuersifi-
cant speciem.

Præterea. Malum, cum sit privatio,
est quoddam non ens: sed non
ens non potest esse differentia, secundum
Philosophum in 3. Metaph. Cum
ergo differentia constituat spe-
ciem, ut quod aliquis actus ex hoc,
quod est malus non constituitur in
aliqua specie: & ita bonum &
malum non diuersificant spe-
ciem humanorum actuum.

Præterea. Diuersi actus secundum
speciem, diuersi sunt effectus:
sed idem specie effectus potest co-
sequi ex actu bono, & malo, si-
cut homo generatur ex adulte-
rio, & ex matrimoniali concu-
bitu: ergo actus bonus & malus
non differunt specie.

Præterea. Bonum & malum di-
feruntur in actibus quandoque secundum
circumstantiam, ut dictum est:
sed circumstantia cum sit acci-
dens, non dat speciem actui: ergo
actus humani non differunt specie
propter bonitatem, & malitiam.

Secundo contra. Secundum Phi-
losophum in 2. Eth. Similes habi-
tus, similes actus reddunt: sed ha-
bitus bonus & malus differunt
specie, ut liberalitas & prodiga-
litas: ergo & actus bonus & ma-
lus differunt specie.

Respondendum. Dicendum, quod omnis
actus speciei habet ex suo obiecto

que insitit & inuisit, temperantia & intemperantia: quod est
contra communem doctrinam. Oportet, ut utrumque contrarium
ut sit, esse ens positivum formaliter, & non tantum subiectiue.
Ad claritatem huius obiecti difficultatis scito, quod dicere non
auctoritate nisi expressa diuina Th. actus 1. prima patet. q. 4. ad 2.
& 1. contra G. c. 9. explicat, quod hic tangitur. f. q. malum genus
& differentia in moralibus formaliter: est ens positivum, & bonum
10.

SUPER Q. XVIII.
ARTIC. V.

Egid. 2. d. 4. q. 1. a. 1.
Th. arg. 4. ad 1.
Medina. ar. 1.

Ita quidem actus
autem huiusmodi
maxime ostendit quod
est, & specificat in
tatione ad idem, du-
bit magni difficultatis
est, quod hanc hanc
duo similes. Difficilis
est scdm bonum, & ma-
lum, colligitur de diffi-
cultate, & contrariis spe-
cies actus moralibus
malum non est natura
aliqua, sed nihil, ut
August. & Dion. di-
cunt. Si autem moralis
malus, puta, in tem-
perantia species, est
aliqua inter entia co-
traria speciei temperan-
tiae, sicut nigredo
albedini, sequitur, quod
separatio mali est ratio-
ne aliqua, & non pri-
uatio. Colligitur, quod
uero nihil potest esse
tueri specie actus, ut
habitus, aut cuiusvis
re. Si autem malum scdm
torem suum formale ha-
bitudine, privatio, ni-
hilque est, nulla, etiam
moralibus mali spe-
cies posita: de hoc
enim loquimur: & sic
per hoc nulla uere
propter contrarietatem
inter actum, habitus
que insitit & inuisit, temperantia & intemperantia: quod est
contra communem doctrinam. Oportet, ut utrumque contrarium
ut sit, esse ens positivum formaliter, & non tantum subiectiue.
Ad claritatem huius obiecti difficultatis scito, quod dicere non
auctoritate nisi expressa diuina Th. actus 1. prima patet. q. 4. ad 2.
& 1. contra G. c. 9. explicat, quod hic tangitur. f. q. malum genus
& differentia in moralibus formaliter: est ens positivum, & bonum
10.

in se quatuor sit ma-
lum hominis secundum
rationem: sicut forma
mortui est quoddam
ens, & bonum in se, quæ
sit malum uiuæ. Est
itaque, talis actus ad
& habitus secundum
speciem moralem, forma
liter ens positivum, &
contrarium nullum: nec
ex hoc sequitur malum
sit natura aliqua, aut
ens. Sed requiritur
accidens hic obiecti-
tatem parit. Malum enim
requiritur est ad ma-
lum uere & proprie, &
ad malum genus dicitur.
& species moralis. Pro
quo nota, quod malum
absolutum loquendo, si-
gnificat privationem
boni debiti, quod, sicut
&c. Malum autem mo-
ralibus, quod signifi-
cat privationem boni
debiti, non debet
quod, sicut &c. actus hu-
mano, uel habitus.
Mano, uel habitus.
Quandocumque autem signifi-
ficat ens contrarium
actui, uel habitui hu-
mano bonitati quod in-
ter significationem ma-
li in moralibus, & ab-
solutum, hoc inest, quod
malum absolute, forma
liter est nihil: deno-
minatio autem est ens.
In moralibus autem, ma-
lum, quod est privatio
actus mali in eo, co-
dem modo se habet, scilicet
est quod formaliter est
nihil, denominatio uero
uero est ens, sed præter
hoc in moralibus est
ipsam ens formali-
ter contrarium actui, uel
habitus bono moralis
uer, uocat malum scdm
sua speciem: uel mani-
feste patet a quo uoca-
tio. Est igitur in mora-
li malum dupliciter,
scilicet privatio: &
hoc est simpliciter &
formaliter malum, quod
est nihil, cuius Deus
non est auctor: & con-
trarium, & hoc est in se
bonum, & est a Deo:
quod uero privatio, sibi
annexa, a nullo foris
est, sicut nec potest
periculi quodam pri-
uatum. Sed de hoc
alibi. Ad propositum
sufficit hanc intelli-
gentiam, & ad hoc eorum
radice, scilicet, quod
nullum operatur a privatio
ad malum, oportet in
malum actum uoluntatis
inueniri bonum aliquid
uerum, uel apparet: cum
privatione bonitatis
aliquam spectantem ad
rectam rationem. Et pro quod
ad actum tale ad bonum
fuit, speciem formatur

ut supra dictum est. unde oportet
quod aliqua dicitur obiecti faciat
diuersitatem speciei in actibus. Est
autem considerandum, quod aliqua dicitur
obiecti facit dicitur speciei in
actibus, secundum quod referunt ad unum
principium actuum, quæ non facit
dicitur in actibus, secundum quod refe-
runtur ad aliud principium acti-
uum: quia nihil quod est per accidens,
constituit speciem, sed solum quod est
per se. Potest autem aliqua dicitur obiecti
esse per se in comparatione ad
unum principium, & per accidens
in comparatione ad aliud: sicut
cognoscere colore, & sonum, per
se differunt per comparationem ad
sensum, non autem per comparationem
ad intellectum. In actibus autem,
bonum, & malum dicitur per comparationem
ad rationem: quia ut Dionysius dicit
4. c. de di. no. Bonum hominis est
secundum rationem esse, malum autem quod
est præter rationem. Vnicuique, in re
est bonum, quod conuenit ei secundum suam
formam: & malum, quod est ei præter
ordinem suæ formæ. Patet ergo
quod dicitur boni & mali circa ob-
iectum considerata, comparata per
se ad rationem, scilicet secundum quod ob-
iectum est ei conueniens, uel non
conueniens. Dicitur autem aliqui actus
humani, uel morales, secundum quod sunt
ad rationem. Unde manifestum est, quod
bonum, & malum diuersificant spe-
ciem in actibus moralibus: dicitur
enim per se diuersificant speciem.

Ad primum ergo dicendum, quod
est in rebus naturalibus bonum &
malum, quod est secundum natu-
ram, & per naturam, diuersificant spe-
ciem naturæ. Corpus mortuum,
& corpus uiuum, non sunt eiusdem
speciei: & similiter bonum, in qua-
tum est secundum rationem: & ma-
lum, in quantum est præter ratio-
nem, diuersificant speciem moris.

Ad 2um dicendum, quod malum im-
portat privationem non absolutam,
sed consequentem talē potentiam. Di-
enim malus actus secundum suam spe-
ciem, non ex eo, quod nullum habet ob-
iectum, sed quia habet obiectum non
conueniens rationi, sicut tollere
aliena: unde in quantum obiectum
est aliquid positivum, potest con-
stitui speciem mali actus.

Ad 3um dicendum, quod actus co-
ingalis, & adulterij, secundum quod com-
parantur ad rationem, differunt spe-
cie, & habent effectus speciei dif-

ferentes: quia unum eorum meretur
laudē & premiū, aliud vitupe-
riū & poenā. Sed secundum quod co-
parantur ad potentiam generati-
uam, non differunt specie: & sic habent
unum effectum secundum speciem.

Ad 4um dicendum, quod circun-
stantia quodque sumitur ut dicitur ef-
ficientia obiecti, secundum quod ad
rationem comparatur: & tunc potest
dare speciem actui morali. Et hoc
oportet esse, quoniam quæcumque circun-
stantia transmutat actum de boni-
tate in malitiam: non enim circun-
stantia faceret actum malum, nisi
per hoc, quod rationi repugnat.

ARTICULVS VI.

Primum actus habeat speciem boni, uel
mali ex fine.

Ad sextum sic proceditur.
Videtur quod bonum & ma-
lum, quod est ex fine, non diuersifi-
cant speciem in actibus. Actus enim
habent speciem ex obiecto: sed fi-
nis est præter rationem obiecti: ergo
bonum & malum, quod est ex fine,
non diuersificant speciem actus.
Præterea. Id quod est per accidens,
non constituit speciem, (ut dictum
est): sed accidit alicui actui quod
ordinetur ad aliquem finem, sicut quod
aliquis det elemosinam propter in-
nam gloriam: ergo secundum bonum &
malum, quod est ex fine, non diuer-
sificant speciem secundum speciem.

Præterea. Diuersi actus secundum
speciem, ad unum finem ordinari pos-
sunt: sicut ad finem inanis gloriæ
ordinari possunt actus diuersi
uirtutis, & diuersorum uirtutum.
non ergo bonum & malum, quod
accipitur secundum finem, di-
uersificant speciem actuum.

Secundo contra est, quod supra
ostensum est, quod actus huma-
ni habent speciem a fine. ergo bonum & malum, quod
accipitur secundum finem, diuersificant speciem actuum.

Respondendum. Dicendum, quod aliqui actus dicitur humani, in
quantum sunt uoluntarij, sicut dictum est. In actu
autem uoluntario inuenitur duplex actus, scilicet actus
interior uoluntatis, & actus exterior: ut uterque ho-
rum actuum habet suum obiectum. Finis autem proprie
est obiectum interioris actus uoluntarij: aut circa
quod est actio exterior, est obiectum eius. Sicut igitur
actus exterior accipit speciem ab obiecto, circa quod
est actus interior uoluntatis accipit speciem a fi-
ne, sicut a proprio obiecto. Id autem quod est ex parte uo-
luntatis, se habet ut formale ad id, quod est ex parte ex-
terioris actus: quia uoluntas uirtutis mebris ad agen-
dum, sicut in istis, neque actus exterior habet rationem
moralitatis, nisi in quantum sunt uoluntarij. Et idem actus

positiuam, ex qua de
malis contrariis pri-
uatio uero priuati-
onem bonitatis debi-
tæ habet in se, est ma-
lus priuatiue. In eod-
em. notato rationem
ad 4. ut contingat et
doctrinam penultimam,
& vltimam.
SVP. QVÆST. XVIII.
ART. VI.
Medina ar. 6.
N. 2. ar. 2. uidetur q. 18.
dubium est circa illa
verba in corpore arti-
culi, Finis proprie est
obiectum interioris a-
ctus uoluntarij. Videtur
enim hoc esse falsum.
Nam obiectum electio-
nis manifeste est id, quod
est ad finem: immo in
hoc distinguitur a uolun-
tate & intentione, ut
superius patet, & in
1. Eth. Et eandem diffi-
cultatem est de obiecto
& uoluntatis, dictum
est, q. 19. sunt respectu
actus, & ad finem.
Ad hoc dicitur, quod ob-
iectum formale ois actus
uoluntatis est finis, eo
quod est ratio eorum, &
sunt ad finem. unde
auctor ad inueniendū
hanc formalitatem
obiecti, apponit ly
proprie, dicens, Finis
autem proprie: hoc in
sequentibus præ oculis
habendum est.
In ratione, ad finem
huiusmodi art. congre-
dienter uerba licet
ut, ut enas difficultates.
Non enim in hoc
ca. q. soli actus exteriori
accidit ordinari in
talē finem: hoc enim ef-
fet falsum. Potest nam-
que et interiori uolun-
tatis actus accideret
da in talē finem, ut pa-
ret in ostendit Deum
pp. consue quendam
gnam, uel aliquid hu-
manum: sed de in li-
tera

108
Perre de
per totum.
Inf. q. 19.
ar. 1. & 2.
di. 40. art.

art. 3. hu-
lus quæst.

q. 1. ar. 1.

q. 1. art. 1.

Concl. m

bonitatis, vel malitiae: ut sunt, nec ad ista virtutis & vitiorum quaedam conditiones ad supponendum virtutis, vel malitiae, ut maius & minus, magis & minus, & his similia. Differentia inter istas circumstantias manifestat est quia istae nunquam faciunt actum bonum vel malum, quamvis augeant, vel minuant bonitatem, vel malitiam. Primum autem facit actum bonum, vel malum, & id est in promptu quia primum apponitur ex se bonitatis vel malitiae, secundum non. Oportet rursus inter eas esse & primum sedem, seu sunt species quaedam moralium habentes propria obiecta convenientia, vel disconvenientia rationis ut patet de ratione facti in loco facto. Actus namque forei adduntur moralia loquuntur, quae hinc propriis speciebus ex loco facto, obiecto sunt, ut interiori patet: est namque obiectum hoc totum de ratione diffinans. Sed et aliter non sunt secundum species morales, nec habent propria obiecta: & ex hoc sequitur, quod primum dant speciem actui, quem circumstantia, quod actus est circa illud circumstantiam obiectum: ita sunt quasi duo actus, unus circa obiectum actus, & aliter circa obiectum circumstantiam: ut in furto ex loco facto apparet, scilicet acceptio alicui, & iniuria in loco facto intrinseca. Ex parte in litera illius, qui circumstantiam mutantem, seu dantem speciem, transiunt in conditiones principales, seu de istis obiectis. Iam enim habitum est, ex obiecto haberi speciem bonitatis & malitiae moralis actus. Et ex eadem radice dictum fuit in litera quinta articuli, in ratione ad quartum quod quoniam circumstantia transmutat actum de bonitate in malitiam, dat actui speciem quia repugnat boni. Ex hoc namque quod scilicet de ratione repugnat, habet virtutem, scilicet & ex malitia secundum se importet, & ex se, vel habeat proprium obiectum boni repugnantem.

dentia eius, ut dictū est: sed ^h accidens non constituit speciem. ergo circumstantia nō cōstituit aliquā speciem boni, uel mali. ¶ 3. Brat. ^b Vnius rei nō sunt plures species: vnus autē actus sunt plures ^h circumstantiæ. ergo circumstantia non cōstituit actū morālē in aliqua specie boni, uel mali. SED CONTRA. Locus est circumstantia quedā: sed locus constituit actū morālē in quadā specie mali. furari, n. aliqd de loco sacro, est sacrilegiū. ergo circumstantia constituit actū morālē in aliqua specie boni, uel mali. RESPON. Dicendum, q̄ sicut species rerū naturalium constituunt ex naturalibus formis: ita species moraliū actūū constituunt ex formis, prout sunt a ratione cōceptæ, sicut ex supradictis patet. Quia uero natura determinata est ad vnū, nec pōt esse processus naturæ in infinitū, necesse est peruenire ad aliquā ultimā formā, ex qua sumatū dīa specificā, post quā alia dīa specificā esse non possit. Et inde est q̄ in rebus naturalibus, quod est accidens alicui rei, non pōt accipi vt dīa constituens speciem: sed processus rōnis non est determinatus ad aliqd vnum. Sed quolibet dato, pōt ulterius procedere. Et iō, qđ in actū vno accipit ut circumstantia superaddita obiecto, qđ determinat speciem actus, pōt iterū accipi a rōne ordinante, ut principalis cōditio obiecti determinantis speciem actus. Sicut tollere alienum hēt speciem ex ratione alieni: ex hoc. n. constituit in specie furti. Et si cōsideret super hoc rō loci, uel tps, se habebit in rōne circumstantiæ: sed quia rō ē de loco, uel de tpe. Et alij huiusmodi ordinare pōt, cōtingit conditionē loci circa obiectū, accipi vt contrariam ordini rōnis: puta, q̄ rō ordinat iniuriā nō esse faciendā loco sacro: vnde tollere aliquid alienū de loco sacro, addit speciem repugnantiā ad ordinē rōnis. Et iō locus, qui prius cōsiderabatur ut circumstantia, nunc cōsideratur ut principalis cōditio obiecti rōni repugnans. Et per hunc modū, quicūq; aliqua circumstantia respicit spālē or-

dīnē rōnis uel pro, uel ꝑ, oportet q̄ circūstātia det speciem actiū morali uel bono, uel malo. *
 Ad primū, ergo dicendū, q̄ circūstātia, ꝑm quod dat speciem actiū, consideratur ut q̄d codō obiecti, sicut dictū est, & quasi q̄dam specifica dīa eius.
 Ad 2^m dicendū, q̄ circūstātia manens in rōne circūstantiæ, cū habeat rōnē accidentis, non dat speciem: sed inquantū mutat in principale conditionē obiecti, ꝑm hoc dat speciem.
 Ad 3^m dicendū, q̄ nō oīs circūstātia cōstituit actū morale in aliqua specie boni, uel mali. cū nō q̄libet circūstātia importet aliquā consonantia, uel dissonantia ad rōnē. Vnde non oportet, licet sint multæ circūstantiæ unius actus, q̄ unus act⁹ sit in pluribus speciebus: * licet etiā non sit inconueniens, q̄ unus actus moralis sit in pluribus etiā disparatis, ut dictū est.
 ARTICVLVS I
 Virum omniē circūstātia augmēt bonū constituit actum moralem in specie.
 D VNCIEMVS sic p̄o. e.
Anīs circūstātia pertinet ad malitiā, det speciem actiū. Bonū sunt differētiæ specificæ morali, ergo facit^r differētia in bonitate actus, facit differre ꝑm diā est differre ꝑm speciem, sed id, q̄ uel malitia actus, facit differre ꝑm diā, ergo facit differre ꝑm specia addēs in bonitate, ꝑm malitia. ¶ 2. Præt. Aut circūstātia adueniunt rōnē bonitatis, uel malitiæ, aut addere in bonitate, uel malitia a nō, nō pōt facere maius bonū: & pōt facere maius malū. Si autē hētatis, uel malitiæ, ex hoc ipso hēt boni, uel mali, ergo oīs circūstātiæ, uel malitiā, p̄stituit nouā speciem. ¶ 3. Præt. Secundū Dio. 4. c. de di ex singularibus i defectibus: q̄libet aggrauans malitiā, hēt speciem quælibet circūstātia hēt nouā eadē rōne quælibet augens bonū nouam speciem boni: sicut quā numero, facit nouam speciem nūc constituit in numero, pondere, &
 Sēd con. Magis, & minus nō sed magis, & min⁹ est circūstātia uel malitia, ergo nō oīs circūstātiæ ꝑm malitia p̄stituit actū morale in
 RESPON. Dicendū, quōd si circūstātia dat speciem boni, uel mali

[illegible]

SYPER QVAST. XIX. ART. I.
Medina art. 1.
Circumstantia quod non dubium nec est de illa pro-
positione: Bonum & malum sunt per se differentia actus vo-
luntatis. Aut non intendit de actibus voluntatis simpliciter, aut in ge-
nere moris. Si de actu
voluntatis simpliciter
tunc sequetur quod unus
numero actus voluntatis
est substantiatur esse
indivisibilis. species dis-
paratur quod non est in
religibile. Patet se-
quela de consensu in
adulterio per futurum.
Si de actu voluntatis,
ut est in genere moris,
tunc esse in genere
moris accidit voluntati
circumstantibus, quibus quod
non sunt eorum per se dif-
ferentia illa, quod de mo-
ralibus per se differentia
boni & mali.
Quod hoc dicitur quod boni
& mali sunt per se.
Theo. in per a parte,
quod S. ar. 2. ad secundum
didicimus. In totis
moralibus constituitur
species, & actus voluntatis
simpliciter sunt in ge-
nere naturalis: oportet
dicere, quod bonum,
& malum, non sunt per se
differentia actus vo-
luntatis quia actus
voluntatis non differentia
specie secundum se, secun-
dum per se differentia
boni & mali, sed ut
idem est, secundum species
moralis. Quod autem
actus voluntatis sunt
in genere naturalis
est specificum, patet ex
tribus superadditis. Primo,
ex distinctione
actus voluntatis ab actibus
in intentione moralis
superius factis, trium
genera sunt, & trium cir-
cumstantiis sunt.
Secundo, ex eo, quod
numero actus volun-
tatis est in diversis spe-
ciebus moralibus dispa-
ratis, eo quod sunt eius
accidentia: sicut idem
potest in speciebus al-
bi, & nigris. Tercio,
ex eo, quod aliqui actus
voluntatis habent ob-
iectum indifferens ad
bonum, & malum mora-
liter, ut per se autem dif-
ferentia aliquis non
sunt ibi ipsi. Quod
autem sunt oppositum
non intendit hic au-
thor, non solum ex pre-
dictis, sed ex prae-
sentibus litteris, volens
actum voluntatis sic
secundum boni, &
mali differentias di-
stinguere, sicut actus boni secundum differentias veri, & falsi. Con-
stat enim, quod unus numero rationis actus, puta opinio actualis, quod
Socrates sedet, est successore verus, & falsus ab ipso sui motu ut verum
effectus impossibile, si differentia secundum verum, & falsum, effectus
per se distinctus, ac constitutus actus rationis, neque enim aliquid
verum individuum coloris est modo album, modo nigrum. Sicut

QVAESTIO XIX.

De bonitate & malitia actus interioris voluntatis, in decem articulis diuisa.

DEFINDE considerandū ē de bonitate actus interioris voluntatis.

Et circa hoc quaeruntur decem.

¶ Primo, Vtrum bonitas uoluntatis dependeat ex obiecto.

¶ Secundo, Vtrum ex solo obiecto dependeat.

¶ Tertio, Vtrū depēdeat ex rōne

¶ Quarto, Vtrum dependeat ex lege aeterna.

¶ Quinto, Vtrū errās obliget.

¶ Sexto, Vtrum uoluntas contra legem Dei, sequens rationem errantem, sit mala.

¶ Septimo, Vtrum bonitas uoluntatis in his, quae sunt ad finē, dependeat ex intentione finis.

¶ Octauo, Vtrum quātitas bonitatis, uel malitiae in uoluntate, sequatur quantitatem boni, uel mali in intentione.

¶ Nono, Vtrū uoluntatis bonitas dependeat ex conformitate ad uoluntatem diuinam.

¶ Decimo, Vtrū necesse sit uoluntate humanam cōformari diuinae uoluntati in uolito ad hoc, quod sit bona.

ARTICVLVS I.

Primum bonitas uoluntatis dependeat ex obiecto.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd bonitas uoluntatis nō depēdeat ex obiecto. Voluntas enim nō pōt esse iniqua boni, quia malū est prae uoluntate, ut Dion. dicit 4. c. de di. no. Si igitur bonitas uoluntatis iudicaretur ex obiecto, sequeretur qd omnis uoluntas esset bona, & nulla esset mala.

¶ Præterea. Bonū per prius inue-

rum actum humanorum in hoc, quod malum ad alius actus, ut si uoluntatis ut differunt per se, & ut ordinata sunt & circumstantiae. Ad actum uero uoluntatis, se habent ut per se differunt, & in quantum acutulo plenius patet. Et hic p

trans propriū hē
re puenientia genus,
accipienda sunt, vi-
desse scilicet, sed ex p-
sentate talis, differē-
tiarū, pūctū. exigitur
ad hoc, q. bonū, & mā-
lū sint p se differētes
actus, quā q. sint p
se spectantia ad actū.
Facile liquidē pater,
q. in distinctione bo-
ni & mali moralis po-
nit voluntatis actus,
qū sunt utra volūta-
riū, & p hanc ad pfecta-
tem secūdi modi spe-
diant: sed ad hoc q.
sint per se differētes,
perfectas primi modi
requiritur, quā cū non
sūt, dupliciter dici pō-
tū, q. hic similes per
se, in distinguuntur &
ita p aliud, & actus
voluntatis in genere
actuum, ut sit sensus,
Quod bonū & malū
sunt actus voluntatis
differētes p se, id est,
non p aliud in gene-
re actū, & secundū
hāc pōtuit differētia
inter actus huma-
nos volūtiarū, & alios
pōtētiarū i hoc,
q. bonū, & malū dis-
tinguunt actus alia-
rū virū medianter
actibus volūtiarū
non nū quatenus vo-
luntarij sunt. Actus
autē voluntatis distin-
guūt, p se, id est, nō p
aliqd aliud. In hūi-
tate, q. licet bonū,
& malū sint p se dif-
ferētia cōstitutivē cō-
ditionū superuenientia
ad actū, volūtiarū,
& non hīc ad actū
secundū se, applican-
do hīc eas ad actus ip-
sos, respiciunt actus
volūtiarū p se, alios p
aliud, aut qd hic su-
mitur p se proprie, ut
distinguitur cōtra p
accidentia, & actus vo-
luntatis non in gene-
re nature, sed ut
est in genere moris:
ut sit sensus, Quod
bonū, & malū
moraliter sunt per se
differētes actus vo-
luntatis in genere
moris. Itē secundū
hoc fundatur hīc ex-
phazanda, & hīc de-
ducenda in sequenti
articulo differētia
inter bonitatem, &
malitiam actus vo-
luntatis, & alio-
modū bonū, & ma-
gnerosioris, se ha-
bent in se per accidentia,
intra in genere mo-
ris aliter: ut in se-
rocaalio dubio senties
intētia

QUEST. XIX.

scit tñ nobis aliquantulum, uel per rōnem naturalem
quē ab ea deriuatur ut propria eius imago, uel per
aliqualem reuelationem superadditam.

SUPER Q. XIX.
ART. V ET VI.

Egid. 2. s. d. 39. q. 3. ar.
t. 3.
Durand. 2. s. d. 39. q. 3.
Cap. 1. d. 39. q. 3. con. 2.
Medina ar. 5.

118
Perreña
per totum.
2. d. 39. q.
3. ar. 2. d. 3.
8. ar. 2. d. 3.
9. ar. 2. d. 3.
10. ar. 2. d. 3.
11. ar. 2. d. 3.
12. ar. 2. d. 3.
13. ar. 2. d. 3.
14. ar. 2. d. 3.
15. ar. 2. d. 3.
16. ar. 2. d. 3.
17. ar. 2. d. 3.
18. ar. 2. d. 3.
19. ar. 2. d. 3.
20. ar. 2. d. 3.

Circa materiam
quintū & sextū ar.
tuli, omisso tertio
& quarto, ad uerū cō
fessionē, qd de positio
erroneā rōnis sit nō
solum p oppositā rōnē,
aut ueritatis cognitio
nē, sed et p excluditio
nē ad applicationem
ad opus ueritatis gratia,
Mulier audiens a p
dicatore, qd ueritatis
capillus est pñu
mortale, qd est simu
lacio, concipiensq; ex
rōne audita, & autho
ritate pdicatoris, talē
uolum esse pñu mor
tale: & ex alia parte
uellet nū hūmō capul
lū & inde rōne, hūc
appetit mouere, ne
scit solvere motu
rōnis erronee cōtra
tū appetit ut suo tñ
putans absq; solutio
ne rōnis id ubi licere
ut talibus capillis.
In hoc, & similibus,
nō est pñu loquēdo
uoluntas discordā
a rōne errante, qd nō
fit contra cōscientiā.
Et rō est, qd licet ma
neat rō errans in se,
non manet in applica
tione ad hoc uelle, nec
actuāter, nec uirtua
liter, sed deponitur
applicatio illa: ac per
erroneā cōscientiā,
q in applicatione cō
fessū. Licet autē hoc
absq; nō illa cōne
sit, sed ex impetu uel
libito fiat: qd rō erro
nea nō hūmō se uel li
get sed quatenus ac
ceptatur. Vñ ex qua
cumq; cā nō accipit
tur, uel si se, uel in ap
plicatione, non ligat.

q. 79. ar.
13.

p. p. q. 79
ar. 13.

Quare. Vtrū uoluntas discordans a rōne errante
sit mala, qd querere, Vtrū cōscientia errans obliget.
Circa qd aliq. distinxerūt tria gñā a cōsc. Quidā
eū sunt boni ex gñe: qdā sunt indifferētes: qdā
sunt mali ex gñe. Dicūt ergo, qd si rō, uel cōscientia
dicat aliqd esse faciendū qd sit bonū ex suo gñe, nō
est ibi error. Sñr, si dicat aliqd nō esse faciendū,
qd est malū ex suo gñe: eadē rōne picipiunt bona
qua, phibent mala. Sed si ratio, uel cōscientia

ARTIC. V.

dicat alicui, qd illa q sunt em se mala, nō teneat fa
cere ex pcepto: uel qd illa q sunt em se bona sint p
hibita, erit rō, uel cōscientia errans. Et sñr, si rō, uel
cōscientia dicat alicui, qd id qd est em se indifferēs,
ut leuare festucā de terra, sit phibitū, uel pceptū
erit rō uel cōscientia errans. Dicunt ergo, qd rō uel
cōscientia errās circa iudiciū siue picipiendo, siue p
hibendo, obligat: ita q uoluntas discordā a tali
rōne errante, erit mala, & pñu: sed rō, uel cōscien
tia errās picipiendo ea, q sunt p se mala, uel phibē
do ea, q sunt p se bona, & necessaria ad salutē, nō
obligat, vñ in talibus uoluntas discordā a rōne, uel
cōscientia errante, nō est mala. Sed hoc irratiōnabi
liter dñ. In indifferētibus, uoluntas discordā a rō
tione, uel cōscientia errante est mala aliquo mō p p
obiectū, a quo bonitas, uel malitia uoluntatis de
pendet: non autē p p obiectū em sui naturā, sed em
qd p accidēs a rōne apprehendit ut malū, ad faciē
dū, uel ad uitandū. Et qd obiectū uoluntatis est id,
qd pponit a rōne ut dictū est, ex quo aliqd ppo
nit a rōne ut malū, uoluntas, dñ in illud fert acci
pit rōnem malā. hoc autē cōtingit nō solum in indiffe
rentibus, sed et in p se bonis, uel malis. Non solum
id, qd est indifferēs, p accipere rōnē boni, uel ma
li p accidēs, sed et id, qd est bonū, p accipere rō
nē malū uel illud, qd est malū, rōnē boni, p appre
hensionē rōnis: puta, abstinere a fornicatione, bo
nū quoddā esset in hoc bonū nō feret uoluntas, nisi
em qd a rōne pponit. Si ergo pponat ut malum a
rōne errante, fert in hoc sub rōne malā: vñ uolun
tas erit mala, qd uult malū, nō qd id, qd est malū
p accidēs, p p apprehensionē rōnis. Et similiter cō
dere in Christū, est p se bonū, & necessitū ad salu
tē: sed uoluntas nō feret in hoc, nisi em qd a rōne p
ponitur. Vnde si a ratione proponatur ut malum,
uoluntas feretur in hoc ut malum: non quia illud
sit malum sed m se, sed qd est malū per accidēs
ex apprehensionē rōnis. Et rō Philosophus dicit in
7. Ethic. qd p se loquendo, incontinentis est, qui nō
sequit rationem rectā p accidēs autem, qui nō
sequitur etiam rationem falsā. Vnde dicendum
q si simpliciter omnis uoluntas discordans a rā
tione siue rectā, siue errante, semper est mala.

Sed contra, sicut in primo
dictū est, cōscientia nihil aliud
est q applicatio scientiæ ad ali
quē actū: scientia autē in rōne est
uoluntas tergo discordā a rōne
errante est contra cōscientiā: sed ois
talis uoluntas est mala. dñ. n. Ro.
14. Omne qd nō est ex fide, pec
catū est. Omne quod est cōtra
cōscientiā, ergo uoluntas discor
dans a ratione errante est mala.
Resp. Dicendū, qd cōscientia
sit quodamō dictā rōni: & est
em qdā applicatio scientiæ ad
actū, ut in primo dictū: idē est

Ad primum ergo dicendū, qd iudiciū rō
nis errantis licet non deriuat a Deo: tamen rō er
rans, iudiciū suū pponit ut uerū & p conse
quens ut a Deo deriuatum, a quo est ois ueritas.
Ad 2^m dicendū, qd uerbum Aug. hēt locū, qd
cognoscit q inferior pñs picipit aliqd cōtra pce
ptum superioris pñs. Sed si aliq. crederet, quod p
ceptum pñs, esset pceptum Imperatoris, cō
temnendo pceptum Proconsulis, cōtemneret pce
ptū Imperatoris. Et similiter, si aliquis hō cognos
ceret, quod rō humana dīctaret aliqd contra p
ceptum Dei, non teneret rōnem sequi: sed tunc r
tio non totaliter esset errans, sed qd ratio errans
proponit aliqd ut pceptum Dei: tunc idē est
contemnere dictāmen rationis, & Dei pceptū.

Ad 3^m dicendū, quod ratio, quando apprehendit
aliquid ut malum, semper apprehendit illud sub ali

QUEST. XIX.

qua rōne malitū, qd pñatur diuino pcepto, uel
quia est scandalū, uel p aliquod hūmō: & tunc ad
talem speciē malitiæ reducitur talis mala uolūtas.

ARTICVLVS VI.

Primum uoluntas concordans rationi erranti sit bona.
Egid. 2. s. d. 39. q. 3. ar. 3. Dur. 2. s. d. 39. q. 3.
Cap. 2. d. 39. q. 3. con. 3. Medina ar. 6.

119
Perreña
per totum.
2. d. 39. q.
3. ar. 3. d. 3.
8. ar. 3. d. 3.
9. ar. 3. d. 3.
10. ar. 3. d. 3.
11. ar. 3. d. 3.
12. ar. 3. d. 3.
13. ar. 3. d. 3.
14. ar. 3. d. 3.
15. ar. 3. d. 3.
16. ar. 3. d. 3.
17. ar. 3. d. 3.
18. ar. 3. d. 3.
19. ar. 3. d. 3.
20. ar. 3. d. 3.

Ad primum sic pcedit. Vñ q uoluntas pcedas rō
ni erranti sit bona. Sicut, n. uoluntas discordans a
rōne, tēdit in id qd rō iudicat malū, ita uoluntas
concordans rōni, tendit in id qd rō iudicat bonū:
sed uoluntas discordā a rōne ē errante, est mala.
ergo uoluntas cōcordans rōni ē erranti, est bona.
Prat. Voluntas concordans pcepto Dei & legi
eternæ, ē bona: sed lex eterna, & pceptum Dei
proponitur nobis p apprehensionē rōnis ē errantis
ergo uoluntas cōcordans ē rōni erranti, est bona.
Prat. Voluntas discordans a rōne errante est ma
la. Si ergo uoluntas concordans rōni erranti sit ē
mala, vñ q ois uoluntas habentis rationem erran
tem, sit mala: & sic talis homo erit perplexus, &
ex necessitate peccabit, quod est inconueniens. ergo
uoluntas concordans rationi erranti est bona.

Sed contra Voluntas occidentium Apostolos
erat mala: sed tñ concordabat rōni erranti ipsorū
em illud Ioan. 16. Venit hora, ut omnis qui interficit
uos, arbitret obsequiū se pñare Deo. ergo uolun
tas concordans rationi erranti pōt esse mala.

Resp. Dicendū, qd sicut pmissa qd eadē est cum
qōne, qua qñt. Vtrū cōscientia erronea liget ita illa
qd eadē est cū illa qua qñt, Vtrū cōscientia erronea
excuset. Hæc autē qd depēdet ab eo, qd ē de ignorā
tia dictū est. Dictū est. n. qd ignorātia qñt: cāt in
uoluntariū, qñt: aut nō. Et qd bonū, & malū: mo
rale cōsistit in actū, inquantū est uolētarius, ut ex
pmissis patet, manifestū est, qd illa ignorātia, q cāt
in uoluntariū, tollit rōnem boni, & mali moralis,
nō autē illa q in uoluntariū nō cāt. Dictū est. ē. s. q
ignorantia, q est aliquo mō uolita siue directe, siue
indirecte, nō cāt in uoluntariū. Et dico ignorantia
directe uoluntariā, in qua actus uoluntatis fert in
directe aut p negligentia, ex eo qd aliq. nō uult
illud scire qd scire tenet, ut dictū est. Si igitur
rō, uel cōscientia erret errore uoluntario uel dire
cte, uel p negligentia, qd est error circa id, quod
quis scire tenet, tunc talis error rōnis, uel cōscien
tiæ, nō excusat, qn uoluntas cōcordas rōni, uel cō
scientiæ sic erranti, sit mala. Si aut sit error, qui
cāt in uoluntariū, pueniens ex ignorātia alicuius
circūstantiæ absq; omni negligētia, tūc talis error
rōnis, uel cōscientiæ excusat, ut uoluntas cōcordas
rōni erranti nō sit mala: puta, si rō errās dicat, qd hō
teneat ad uxore alterius accedere, uolūtas cōcor
dās huic rōni erranti est mala, eo, qd error iste pue
nit ex ignorātia legis Dei, quā scire tenet. Si autē rō
erret in hoc, qd credat aliquā mulierē submissā, ef
se suā uxore, & ea perēte debuit, uelut eā cognos
cere, excusatur uoluntas eius, ut nō sit mala: quia
error ille ex ignorantia circūstantiæ prouenit,
quæ excusat, & in uoluntariū causat.

Ad primum ergo dicendū, qd sicut Diony. dicit

ARTIC. VI ET VII.

in 4. ca. de di. nomin. Bonū cātur ex integra cā, ma
lū aut ex singularibus defectibus. Et iō ad hoc qd
cat malū id, qd fert uolūtas, sufficit, siue qd em suā
naturā sit malū, siue qd apprehendat ut malū: sed ad
hoc qd sit bonū, requirit qd utroq; mō sit bonum.

Ad 2^m dicendū, qd lex eterna errare nō pōt, sed rō
humana pōt errare: & iō uolūtas cōcordas rōni hu
mano nō ē p recta, nec ē p cōcordas legi eternæ.

Ad 3^m dicendū, qd sicut in syllogisticis, uno in
conuenienti dato, necesse est alia sequi: ita in mor
alibus, uno inconuenienti posito, ex necessitate
alia sequuntur: sicut supposito, qd aliq. qratianem
gloriā, siue p inane gloriā faciat qd facere tenet
siue dimittat, ē peccabit. Nec tñ est pplexus, qd
pōt intentionē malā dimittere: & similiter suppo
to errore rōnis, uel cōscientiæ, qd pcedit ex ignorā
tia non excusante, necesse est qd sequat malū in uo
lūtatē. Nec tñ est hō pplexus, qd pōt ab errore re
cedere, cum ignorātia sit uincibilis, & uoluntaria.

ARTICVLVS VII.

Primum uoluntatis bonitas in his, que
sunt ad finem, dependet ex
intentione finis.

SUPER Q. XIX.

ART. VII.
Cap. 2. d. 38. q. 1. con. 1.
Medina ar. 7.

120
Perreña
per totum.
2. d. 38. q.
1. ar. 1. d. 3.
4. ar. 1. d. 3.
5. ar. 1. d. 3.
6. ar. 1. d. 3.
7. ar. 1. d. 3.
8. ar. 1. d. 3.
9. ar. 1. d. 3.
10. ar. 1. d. 3.
11. ar. 1. d. 3.
12. ar. 1. d. 3.
13. ar. 1. d. 3.
14. ar. 1. d. 3.
15. ar. 1. d. 3.
16. ar. 1. d. 3.
17. ar. 1. d. 3.
18. ar. 1. d. 3.
19. ar. 1. d. 3.
20. ar. 1. d. 3.

Ad septimum sic pcedit. Vñ
qd bonitas uoluntatis nō de
pēdet ex intentione finis. Dictū
est. n. s. qd bonitas uoluntatis de
pēdet ex solo obiecto: id ē in his
sunt ad finē, aliud est obiectū vo
luntatis, & aliud finis intentus.
ergo in talibus bonitas uolūta
tis nō depēdet ab intentione finis.

Prat. Velle seruare mandatū
Dei, pñet ad uoluntatē bonā
sed hoc pōt referri ad malū fi
nem: & ad finē inanis gloriæ, uel
cupiditatis, dñ aliquis uult obe
dire Deo p temporalia conse
quenda. ergo bonitas uolunta
tis nō depēdet ab intentione finis.

Prat. Bonum, & malum sicut
diuersificant uoluntatem, ita diuersificant finē sed
malitia uoluntatis nō dependet a malitia finis in
tenti. Qui n. uult furari ut det elemosynā, uolun
tarē malā hēt, licet intendat finē bonū. ergo etiā
bonitas uoluntatis nō depēdet a bonitate finis trēti.

Sed contra est quod Aug. dicit q. confessioniū,
q intentio remuneratur a Deo: sed ex eo aliqui d re
muneratur a Deo, quia est bonū. ergo bonitas vo
luntatis ex intentione finis dependet.

Resp. Dicendū, qd intentio dupliciter se pōt ha
bere ad uoluntatem, Vno modo ut pcedens: alio
modo ut consequens. Præcedit quidem causaliter
intentio uoluntatem, qd aliqd uolumus p p inten
tionem alicuius finis: & tunc ordo ad finem, consi
deratur ut ratio quādā bonitatis ipsius uoliti, pu
ta, cum aliquis uult ieiunare propter Deum: habet
enim ieiunium rationem boni ex hoc ipso, qd sit
propter Deum. Vnde, cum bonitas uoluntatis de
pendeat a bonitate uoliti, ut dictū est, necesse

121
Perreña
ar. 1. d. 3.
2. d. 38. q.
1. ar. 1. d. 3.

QVÆST. XIX.

ex q̄ dependeat ex intentione finis. Consequitur aut intentio voluntatem, q̄n accedit voluntati p̄ existēti, puta, si aliquis uellet aliquid facere, & p̄ ista referat illud in Deū: & tunc primæ uoluntatis bonitas nō depēdet ex intentione sequēti, nisi quatenus reiterat actus uoluntatis cū sequēti intentione.

Ad primū ergo dicendū, q̄ quando intentio est causa uolendi, ordo ad finem accipitur, ut quēdam ratio bonitatis in obiecto, ut dictum est.

Ad 2^m dicendū, q̄ uoluntas nō pōt dici bona, si sit intentio mala cā uolendi. Qui n. uult dare elemosinā p̄ inanē gloriā consequendā, uult id, qd de se est bonū sub rōne mali: & id. put est uoluntum ab ipso, est malū. Vñ uoluntas eius est mala. Sed si intentio sit cōsequēs, tūc uoluntas potuit esse bona: & p̄ intentionē sequentē nō deprauat ille actus uoluntatis, qui p̄estit, sed actus uoluntatis qui iterat.

Ad 3^m dicendū, q̄, sicut iā dictū est, malū cōtingit ex singularibus defectibus, bonū aut ex tota & integra cā. Vñ siue uoluntas sit eius qd est fm se malū, & sub rōne boni, siue sit bona sub rōne mali semper uoluntas erit mala: sed ad hoc q̄ sit uoluntas bona, requiritur q̄ sit boni sub ratione boni, quod uelit bonum, & propter bonum.

SVPER Q. XIX.
ART. VIII.

Medina ar. 8.
In titulo articuli, dicitur uoluntas suatur ut in p̄cedēti articulo.

Sup. ar. 7.
ad 1. Et ma. q. 1. ar. 2. ad 8.

glos. in. el. ibid.

ar. p̄ced.

glos. in. el. ibid.

ar. p̄ced.

glos. in. el. ibid.

ar. p̄ced.

glos. in. el. ibid.

ar. p̄ced.

glos. in. el. ibid.

ar. p̄ced.

ARTICVLVS VIII.

Primum quantitas bonitatis, uel malitia in uoluntate, sequatur quantitatē boni, uel mali in intentione.

Ad octauū sic proceditur. Avē q̄ quantitas bonitatis in uoluntate, dependeat ex quantitate bonitatis in intentione: quia sup illud Matth. 12. Bonus hō de thesauro bono cordis sui p̄fert bonadicit glo. Tū boni quis facit quantum intendit: sed intentio non solū dat bonitatem actui exteriori, sed et uoluntati, ut dictū est. ergo tū aliquis hēt bonam uoluntatē, quantum intendit.

1^a P̄t. Augmentata cā augmentat effectus: sed intentionis bonitas est cā bonæ uoluntatis ergo quantum quis intendit de bono tantum uoluntas est bona.

2^a P̄t. In malis, quantum aliquis intendit, tū peccat. Si n. aliquis projiciens lapidem, intendet facere homicidium, reus est homicidij. ergo pari rōne in bonis, tū est bona uoluntas, quantum aliquis bonū intendit.

Sed contra. Pōt esse intentio bona, & uoluntas mala. ergo pari rōne p̄t esse intentio magis bona, & uoluntas minus bona.

Resp. Dicendū, q̄ circa actū & intentionē finis, duplex quantitas pōt considerari. Vñ ex parte

ARTIC. VIII.

obiecti, quia uult maius bonum uel agit. Alia ex intentione actus quia intente uult, uel agit: quod est maius ex parte agentis. Si igitur loquamur de quantitate utriusque quantum ad obiectū, manifestum est, q̄ quantitas actus non sequitur quantitatem intentionis: quod quidem ex parte actus exterioris contingere potest dupliciter. Vno modo, quia obiectum, quod ordinat ad finem intentionis, nō est proportionatū fini illi: sicut si quis daret decem libras, nō posset consequi suā intentionē, si intenderet emere rē ualentem centū libras. Alio modo p̄t impedimenta, quæ superuenire possunt circa exteriorē actum, quæ non est in prate nostra remouere: puta, aliquis intēdit ire ulq; Romam, & occurrūt ei impedimenta, q̄ nō pōt hoc facere. Sed ex parte interioris actus uoluntatis nō est nisi uno modo: quia interiores actus uoluntatis sunt in prate nra, non autē exteriores actus. Sed uoluntas pōt uelle aliquod obiectū non proportionatū fini intento: & sic uoluntas, q̄ fert in illud obiectū absolute consideratum, nō est tū bona quantum est intentio. Sed q̄ ē ipsa intentio quodammodo pertinet ad actum uoluntatis, inquantū. Iest ratio eius propter hoc, redundat quantitas bonæ intentionis in uoluntatem, & inquantum. uoluntas uult aliqd bonū magnū ut finē: licet illud, p̄ quod uult consequi tū bonū, nō sit dignum illo bono. Si uero consideretur quantitas intentionis, & actus scdm tensionem utriusq; sic intentio intentionis redundat in actum interiorem, & exteriorē uoluntatis: quia ipsa intentio quodam modo se hēt formaliter ad utruq; ut ex s. dictis patet: licet materialiter intentione recta existente intēda possit esse actus interior, uel exterior, non ita intensus, materialiter loquendo, puta, cum aliquis non ita intēse uult medicinā sumere, sicut uult sanitatem: tū hoc ipsum quod est intente intendere sanitatem, redundat formaliter in hoc, quod est intente uelle medicari. Sed tū hoc est considerandum, quod intentio actus interioris, uel exterioris, potest referri ad intentionem ut obiectum, puta, cum aliquis intendit intente uelle, uel aliquid intente operari, & tamen non propter hoc intente uult, uel operatur: quia quantitas

occurrit q̄ uerificatur, qd quantitas mala est intentio, uel mala est uoluntas, an. uerificatur de uoluntate materialiter, & secundum se: aut formaliter, & ut stat sub intentione. Si scdm mō, nulla est differentia inter quantitatem bonitatis, & malitiam: hoc qm, uel incorporeis, uel p̄t, uel in intentione boni reddat in uoluntate, & actum formaliter. Si primo mō, sic conuincitur fallum manifestum: qm neutra malitia necessario descendit ex intentione in uoluntatem materia liter.

Ad hoc dī, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificatur de quantitate bonitatis, & malitiam. Et de bonitate quidē in ista parte: de malitia autē scdm rōnibus p̄batur. Quid n. quantitas mala intentionis ex obiecto, nō necessario descendat in uoluntatem scdm se, patet ex hoc, qd intēdens aliquod magnū malum pōt uelle uti aliquo medio nō sufficienter consono isto malo: sicut si quis uellet emere ep̄tum & offerret solas p̄ces. Quod et quibus male intentionis ex mō, nō descendat in uoluntatem actus scdm se, patet ex hoc, qd cōtingit fr̄es intēdere adulterij, min⁹ libere frangere mōrum, p̄ quē ingreditur ad intem hndum. Cum igitur nō oportet esse uerū, q̄ quācum mala est intentio, tū mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet hoc dictum de uoluntate formaliter, id est, ut

Ad hoc dī, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificatur de quantitate bonitatis, & malitiam. Et de bonitate quidē in ista parte: de malitia autē scdm rōnibus p̄batur. Quid n. quantitas mala intentionis ex obiecto, nō necessario descendat in uoluntatem scdm se, patet ex hoc, qd intēdens aliquod magnū malum pōt uelle uti aliquo medio nō sufficienter consono isto malo: sicut si quis uellet emere ep̄tum & offerret solas p̄ces. Quod et quibus male intentionis ex mō, nō descendat in uoluntatem actus scdm se, patet ex hoc, qd cōtingit fr̄es intēdere adulterij, min⁹ libere frangere mōrum, p̄ quē ingreditur ad intem hndum. Cum igitur nō oportet esse uerū, q̄ quācum mala est intentio, tū mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet hoc dictum de uoluntate formaliter, id est, ut

Ad hoc dī, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificatur de quantitate bonitatis, & malitiam. Et de bonitate quidē in ista parte: de malitia autē scdm rōnibus p̄batur. Quid n. quantitas mala intentionis ex obiecto, nō necessario descendat in uoluntatem scdm se, patet ex hoc, qd intēdens aliquod magnū malum pōt uelle uti aliquo medio nō sufficienter consono isto malo: sicut si quis uellet emere ep̄tum & offerret solas p̄ces. Quod et quibus male intentionis ex mō, nō descendat in uoluntatem actus scdm se, patet ex hoc, qd cōtingit fr̄es intēdere adulterij, min⁹ libere frangere mōrum, p̄ quē ingreditur ad intem hndum. Cum igitur nō oportet esse uerū, q̄ quācum mala est intentio, tū mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet hoc dictum de uoluntate formaliter, id est, ut

Ad hoc dī, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificatur de quantitate bonitatis, & malitiam. Et de bonitate quidē in ista parte: de malitia autē scdm rōnibus p̄batur. Quid n. quantitas mala intentionis ex obiecto, nō necessario descendat in uoluntatem scdm se, patet ex hoc, qd intēdens aliquod magnū malum pōt uelle uti aliquo medio nō sufficienter consono isto malo: sicut si quis uellet emere ep̄tum & offerret solas p̄ces. Quod et quibus male intentionis ex mō, nō descendat in uoluntatem actus scdm se, patet ex hoc, qd cōtingit fr̄es intēdere adulterij, min⁹ libere frangere mōrum, p̄ quē ingreditur ad intem hndum. Cum igitur nō oportet esse uerū, q̄ quācum mala est intentio, tū mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet hoc dictum de uoluntate formaliter, id est, ut

Ad hoc dī, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificatur de quantitate bonitatis, & malitiam. Et de bonitate quidē in ista parte: de malitia autē scdm rōnibus p̄batur. Quid n. quantitas mala intentionis ex obiecto, nō necessario descendat in uoluntatem scdm se, patet ex hoc, qd intēdens aliquod magnū malum pōt uelle uti aliquo medio nō sufficienter consono isto malo: sicut si quis uellet emere ep̄tum & offerret solas p̄ces. Quod et quibus male intentionis ex mō, nō descendat in uoluntatem actus scdm se, patet ex hoc, qd cōtingit fr̄es intēdere adulterij, min⁹ libere frangere mōrum, p̄ quē ingreditur ad intem hndum. Cum igitur nō oportet esse uerū, q̄ quācum mala est intentio, tū mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet hoc dictum de uoluntate formaliter, id est, ut

Ad hoc dī, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificatur de quantitate bonitatis, & malitiam. Et de bonitate quidē in ista parte: de malitia autē scdm rōnibus p̄batur. Quid n. quantitas mala intentionis ex obiecto, nō necessario descendat in uoluntatem scdm se, patet ex hoc, qd intēdens aliquod magnū malum pōt uelle uti aliquo medio nō sufficienter consono isto malo: sicut si quis uellet emere ep̄tum & offerret solas p̄ces. Quod et quibus male intentionis ex mō, nō descendat in uoluntatem actus scdm se, patet ex hoc, qd cōtingit fr̄es intēdere adulterij, min⁹ libere frangere mōrum, p̄ quē ingreditur ad intem hndum. Cum igitur nō oportet esse uerū, q̄ quācum mala est intentio, tū mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet hoc dictum de uoluntate formaliter, id est, ut

Ad hoc dī, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificatur de quantitate bonitatis, & malitiam. Et de bonitate quidē in ista parte: de malitia autē scdm rōnibus p̄batur. Quid n. quantitas mala intentionis ex obiecto, nō necessario descendat in uoluntatem scdm se, patet ex hoc, qd intēdens aliquod magnū malum pōt uelle uti aliquo medio nō sufficienter consono isto malo: sicut si quis uellet emere ep̄tum & offerret solas p̄ces. Quod et quibus male intentionis ex mō, nō descendat in uoluntatem actus scdm se, patet ex hoc, qd cōtingit fr̄es intēdere adulterij, min⁹ libere frangere mōrum, p̄ quē ingreditur ad intem hndum. Cum igitur nō oportet esse uerū, q̄ quācum mala est intentio, tū mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet hoc dictum de uoluntate formaliter, id est, ut

Ad hoc dī, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificatur de quantitate bonitatis, & malitiam. Et de bonitate quidē in ista parte: de malitia autē scdm rōnibus p̄batur. Quid n. quantitas mala intentionis ex obiecto, nō necessario descendat in uoluntatem scdm se, patet ex hoc, qd intēdens aliquod magnū malum pōt uelle uti aliquo medio nō sufficienter consono isto malo: sicut si quis uellet emere ep̄tum & offerret solas p̄ces. Quod et quibus male intentionis ex mō, nō descendat in uoluntatem actus scdm se, patet ex hoc, qd cōtingit fr̄es intēdere adulterij, min⁹ libere frangere mōrum, p̄ quē ingreditur ad intem hndum. Cum igitur nō oportet esse uerū, q̄ quācum mala est intentio, tū mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet hoc dictum de uoluntate formaliter, id est, ut

Ad hoc dī, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificatur de quantitate bonitatis, & malitiam. Et de bonitate quidē in ista parte: de malitia autē scdm rōnibus p̄batur. Quid n. quantitas mala intentionis ex obiecto, nō necessario descendat in uoluntatem scdm se, patet ex hoc, qd intēdens aliquod magnū malum pōt uelle uti aliquo medio nō sufficienter consono isto malo: sicut si quis uellet emere ep̄tum & offerret solas p̄ces. Quod et quibus male intentionis ex mō, nō descendat in uoluntatem actus scdm se, patet ex hoc, qd cōtingit fr̄es intēdere adulterij, min⁹ libere frangere mōrum, p̄ quē ingreditur ad intem hndum. Cum igitur nō oportet esse uerū, q̄ quācum mala est intentio, tū mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet hoc dictum de uoluntate formaliter, id est, ut

Ad hoc dī, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificatur de quantitate bonitatis, & malitiam. Et de bonitate quidē in ista parte: de malitia autē scdm rōnibus p̄batur. Quid n. quantitas mala intentionis ex obiecto, nō necessario descendat in uoluntatem scdm se, patet ex hoc, qd intēdens aliquod magnū malum pōt uelle uti aliquo medio nō sufficienter consono isto malo: sicut si quis uellet emere ep̄tum & offerret solas p̄ces. Quod et quibus male intentionis ex mō, nō descendat in uoluntatem actus scdm se, patet ex hoc, qd cōtingit fr̄es intēdere adulterij, min⁹ libere frangere mōrum, p̄ quē ingreditur ad intem hndum. Cum igitur nō oportet esse uerū, q̄ quācum mala est intentio, tū mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet hoc dictum de uoluntate formaliter, id est, ut

Ad hoc dī, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificatur de quantitate bonitatis, & malitiam. Et de bonitate quidē in ista parte: de malitia autē scdm rōnibus p̄batur. Quid n. quantitas mala intentionis ex obiecto, nō necessario descendat in uoluntatem scdm se, patet ex hoc, qd intēdens aliquod magnū malum pōt uelle uti aliquo medio nō sufficienter consono isto malo: sicut si quis uellet emere ep̄tum & offerret solas p̄ces. Quod et quibus male intentionis ex mō, nō descendat in uoluntatem actus scdm se, patet ex hoc, qd cōtingit fr̄es intēdere adulterij, min⁹ libere frangere mōrum, p̄ quē ingreditur ad intem hndum. Cum igitur nō oportet esse uerū, q̄ quācum mala est intentio, tū mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet hoc dictum de uoluntate formaliter, id est, ut

Ad hoc dī, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificatur de quantitate bonitatis, & malitiam. Et de bonitate quidē in ista parte: de malitia autē scdm rōnibus p̄batur. Quid n. quantitas mala intentionis ex obiecto, nō necessario descendat in uoluntatem scdm se, patet ex hoc, qd intēdens aliquod magnū malum pōt uelle uti aliquo medio nō sufficienter consono isto malo: sicut si quis uellet emere ep̄tum & offerret solas p̄ces. Quod et quibus male intentionis ex mō, nō descendat in uoluntatem actus scdm se, patet ex hoc, qd cōtingit fr̄es intēdere adulterij, min⁹ libere frangere mōrum, p̄ quē ingreditur ad intem hndum. Cum igitur nō oportet esse uerū, q̄ quācum mala est intentio, tū mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet hoc dictum de uoluntate formaliter, id est, ut

Ad hoc dī, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificatur de quantitate bonitatis, & malitiam. Et de bonitate quidē in ista parte: de malitia autē scdm rōnibus p̄batur. Quid n. quantitas mala intentionis ex obiecto, nō necessario descendat in uoluntatem scdm se, patet ex hoc, qd intēdens aliquod magnū malum pōt uelle uti aliquo medio nō sufficienter consono isto malo: sicut si quis uellet emere ep̄tum & offerret solas p̄ces. Quod et quibus male intentionis ex mō, nō descendat in uoluntatem actus scdm se, patet ex hoc, qd cōtingit fr̄es intēdere adulterij, min⁹ libere frangere mōrum, p̄ quē ingreditur ad intem hndum. Cum igitur nō oportet esse uerū, q̄ quācum mala est intentio, tū mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet hoc dictum de uoluntate formaliter, id est, ut

Ad hoc dī, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificatur de quantitate bonitatis, & malitiam. Et de bonitate quidē in ista parte: de malitia autē scdm rōnibus p̄batur. Quid n. quantitas mala intentionis ex obiecto, nō necessario descendat in uoluntatem scdm se, patet ex hoc, qd intēdens aliquod magnū malum pōt uelle uti aliquo medio nō sufficienter consono isto malo: sicut si quis uellet emere ep̄tum & offerret solas p̄ces. Quod et quibus male intentionis ex mō, nō descendat in uoluntatem actus scdm se, patet ex hoc, qd cōtingit fr̄es intēdere adulterij, min⁹ libere frangere mōrum, p̄ quē ingreditur ad intem hndum. Cum igitur nō oportet esse uerū, q̄ quācum mala est intentio, tū mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet hoc dictum de uoluntate formaliter, id est, ut

Ad hoc dī, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificatur de quantitate bonitatis, & malitiam. Et de bonitate quidē in ista parte: de malitia autē scdm rōnibus p̄batur. Quid n. quantitas mala intentionis ex obiecto, nō necessario descendat in uoluntatem scdm se, patet ex hoc, qd intēdens aliquod magnū malum pōt uelle uti aliquo medio nō sufficienter consono isto malo: sicut si quis uellet emere ep̄tum & offerret solas p̄ces. Quod et quibus male intentionis ex mō, nō descendat in uoluntatem actus scdm se, patet ex hoc, qd cōtingit fr̄es intēdere adulterij, min⁹ libere frangere mōrum, p̄ quē ingreditur ad intem hndum. Cum igitur nō oportet esse uerū, q̄ quācum mala est intentio, tū mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet hoc dictum de uoluntate formaliter, id est, ut

QVÆST. XIX.

te intenti boni non sequit bonitas actus interioris, uel exterioris, ut dictum est. Et inde est, q̄ non quantum aliquis intendit mereri, meretur: quia quantitas meriti consistit in intentione actus, ut infra dicitur.

Ad primū ergo dicendum, q̄ glossa illa loquitur quantum ad reputationē Dei, q̄ p̄cipue considerat intentionē finis. Vnde aliaglossa dicit ibi dem, quod thesaurus cordis, intentio est, ex qua De⁹ iudicat opera. Bonitas enim intentionis, ut dictum est, redundat quodammodo in bonitatem uoluntatis, q̄ facit et exteriorē actū apud Deum meritorium.

Ad 2^m dicendū, q̄ sola bonitas intentionis nō est tota cā bonæ uoluntatis: vñ rō non sequitur.

Ad 3^m dicendū, q̄ sola malitia intentionis sufficit ad malitiā uoluntatis. Et id etiam quantum mala est intentio, tū et mala est uoluntas: sed non est eadem ratio de bonitate, ut dictū est.

ARTICVLVS IX.
Primum bonitas uoluntatis dependeat ex conformitate ad uoluntatem diuinam.

Ad nonū sic proceditur. Avē quod bonitas uoluntatis humanæ non dependeat ex conformitate uoluntatis diuinæ. Impossibile est enim uoluntatē hominis conformari uoluntati diuinæ: ut patet p̄ id, qd dī Isai. 55. Sicut exaltatur cæli, a terra, ita exaltatur uox uiræ meæ a uis uelutis: & cogitationes meæ a cogitationibus uestris. Si ergo ad bonitatem uoluntatis requireretur conformitas ad diuinā uoluntatem, sequeretur, q̄ impossibile esset hominis uoluntatē esse bonam: quod est inconueniens.

1^a P̄t. Sicut uoluntas nostra de iustis a uoluntate diuinā, ita scilicet nostra deriuatur a scientia diuinā: sed non requiritur ad scientiam nostram, q̄ sit conformis scientiæ diuinæ. Multa enim De⁹ scit, quæ nos ignoramus, ergo si requireretur q̄ uoluntas nostra sit conformis uoluntati diuinæ.

2^a P̄t. Voluntas est actiōis principium: sed actiō nostra nō pōt conformari actiōi diuinæ, ergo nec uoluntas uoluntati.

Sed contra est, quod dicitur

Medina ar. 9.
In articulo nono ista illa uerba, Ad bonitatem uoluntatis humanæ requiritur, q̄ ordinetur in summū bonum: cōueniens q̄ ordinari in summū bonum, cōueniens in plenitudo. Vno modo i. cō. & hoc cō. est bonitas, & malitiam. n. p̄t aliquid, operatur apparet sibi summū bonum. Alio modo in scilicet, cōueniens in plenitudo. Si q̄ desiderat in quo consistat summū bonum, puta, in uisione Dei, uel in Deo, opereatur p̄ summū bonū

Medina ar. 9.
In articulo nono ista illa uerba, Ad bonitatem uoluntatis humanæ requiritur, q̄ ordinetur in summū bonum: cōueniens q̄ ordinari in summū bonum, cōueniens in plenitudo. Vno modo i. cō. & hoc cō. est bonitas, & malitiam. n. p̄t aliquid, operatur apparet sibi summū bonum. Alio modo in scilicet, cōueniens in plenitudo. Si q̄ desiderat in quo consistat summū bonum, puta, in uisione Dei, uel in Deo, opereatur p̄ summū bonū

Medina ar. 9.
In articulo nono ista illa uerba, Ad bonitatem uoluntatis humanæ requiritur, q̄ ordinetur in summū bonum: cōueniens q̄ ordinari in summū bonum, cōueniens in plenitudo. Vno modo i. cō. & hoc cō. est bonitas, & malitiam. n. p̄t aliquid, operatur apparet sibi summū bonum. Alio modo in scilicet, cōueniens in plenitudo. Si q̄ desiderat in quo consistat summū bonum, puta, in uisione Dei, uel in Deo, opereatur p̄ summū bonū

Medina ar. 9.
In articulo nono ista illa uerba, Ad bonitatem uoluntatis humanæ requiritur, q̄ ordinetur in summū bonum: cōueniens q̄ ordinari in summū bonum, cōueniens in plenitudo. Vno modo i. cō. & hoc cō. est bonitas, & malitiam. n. p̄t aliquid, operatur apparet sibi summū bonum. Alio modo in scilicet, cōueniens in plenitudo. Si q̄ desiderat in quo consistat summū bonum, puta, in uisione Dei, uel in Deo, opereatur p̄ summū bonū

Medina ar. 9.
In articulo nono ista illa uerba, Ad bonitatem uoluntatis humanæ requiritur, q̄ ordinetur in summū bonum: cōueniens q̄ ordinari in summū bonum, cōueniens in plenitudo. Vno modo i. cō. & hoc cō. est bonitas, & malitiam. n. p̄t aliquid, operatur apparet sibi summū bonum. Alio modo in scilicet, cōueniens in plenitudo. Si q̄ desiderat in quo consistat summū bonum, puta, in uisione Dei, uel in Deo, opereatur p̄ summū bonū

Medina ar. 9.
In articulo nono ista illa uerba, Ad bonitatem uoluntatis humanæ requiritur, q̄ ordinetur in summū bonum: cōueniens q̄ ordinari in summū bonum, cōueniens in plenitudo. Vno modo i. cō. & hoc cō. est bonitas, & malitiam. n. p̄t aliquid, operatur apparet sibi summū bonum. Alio modo in scilicet, cōueniens in plenitudo. Si q̄ desiderat in quo consistat summū bonum, puta, in uisione Dei, uel in Deo, opereatur p̄ summū bonū

Medina ar. 9.
In articulo nono ista illa uerba, Ad bonitatem uoluntatis humanæ requiritur, q̄ ordinetur in summū bonum: cōueniens q̄ ordinari in summū bonum, cōueniens in plenitudo. Vno modo i. cō. & hoc cō. est bonitas, & malitiam. n. p̄t aliquid, operatur apparet sibi summū bonum. Alio modo in scilicet, cōueniens in plenitudo. Si q̄ desiderat in quo consistat summū bonum, puta, in uisione Dei, uel in Deo, opereatur p̄ summū bonū

Medina ar. 9.
In articulo nono ista illa uerba, Ad bonitatem uoluntatis humanæ requiritur, q̄ ordinetur in summū bonum: cōueniens q̄ ordinari in summū bonum, cōueniens in plenitudo. Vno modo i. cō. & hoc cō. est bonitas, & malitiam. n. p̄t aliquid, operatur apparet sibi summū bonum. Alio modo in scilicet, cōueniens in plenitudo. Si q̄ desiderat in quo consistat summū bonum, puta, in uisione Dei, uel in Deo, opereatur p̄ summū bonū

ART. IX. ET X. 48

Matt. 26. Nō sicut ego uolo, sed sicut tu uis: quod dicit, q̄ a rectū uult esse hominem, & ad Deum dirigi, ut Aug. dicit in Enchir. Rectitudo autem uoluntatis est bonitas eius, ergo bonitas uoluntatis dependet ex conformitate ad uoluntatem diuinā.

Resp. Dicendū, q̄ sicut dictū est, Bonitas uoluntatis dependet ex intentione finis: finis aut uoluntatis humanæ est summum bonū, quod est Deus, ut supra dictum est. Requiritur ergo ad bonitatem humanæ uoluntatis, q̄ ordinetur ad summū bonū: hoc aut bonum primo quodem & per se, cōparatur ad uoluntatem diuinā ut obiectum propriū eius. Illud autem quod est primū in quolibet genere, ē mensura, & rō omnium quæ sunt illius generis. Vñ quodq; autē rectum, & bonum est, inquantū attingit ad propriam mensurā, ergo ad hoc q̄ uoluntas hominis sit bona, requiritur q̄ conformetur uoluntati diuinæ.

Ad primū ergo dicendū, q̄ uoluntas hominis nō potest conformari uoluntati diuinæ per æquiparantiam, sed per imitationē. Et similiter conformatur scientia hōis scientiæ diuinæ, in quantum cognoscit uerum: & actio hominis actioni diuinæ, in quantum est agenti conueniens: & hoc per imitationem, non autem per æquiparantiam. Vnde patet solutio ad secundum, & ad tertium argumentum.

Medina ar. 10.
In articulo 10. ista uerba in thilo ne ad primū, uerba in corpore articuli: & memot sup̄at. Quid in articulo 6. quod bonitas primæ actiōis, q̄ uelle aliquid sub rōne boni, ē malitiam p̄ summum bonū: id est, uoluntas uolens aliquid sub rōne boni, est conformis diuinæ uoluntati in uolito formaliter, qd est uelle p̄ diuinum, & est bonū. Sed tunc ne p̄t p̄t deas uolens uoluntatem semper cōformari diuinæ in uolito formaliter: quia nullus operatur aliquid ad malum, sed ad aliquid bonū idem. Et consequenter uoluntas mala cōformatur diuinæ uoluntati in

Medina ar. 10.
In articulo 10. ista uerba in thilo ne ad primū, uerba in corpore articuli: & memot sup̄at. Quid in articulo 6. quod bonitas primæ actiōis, q̄ uelle aliquid sub rōne boni, ē malitiam p̄ summum bonū: id est, uoluntas uolens aliquid sub rōne boni, est conformis diuinæ uoluntati in uolito formaliter, qd est uelle p̄ diuinum, & est bonū. Sed tunc ne p̄t p̄t deas uolens uoluntatem semper cōformari diuinæ in uolito formaliter: quia nullus operatur aliquid ad malum, sed ad aliquid bonū idem. Et consequenter uoluntas mala cōformatur diuinæ uoluntati in

Medina ar. 10.
In articulo 10. ista uerba in thilo ne ad primū, uerba in corpore articuli: & memot sup̄at. Quid in articulo 6. quod bonitas primæ actiōis, q̄ uelle aliquid sub rōne boni, ē malitiam p̄ summum bonū: id est, uoluntas uolens aliquid sub rōne boni, est conformis diuinæ uoluntati in uolito formaliter, qd est uelle p̄ diuinum, & est bonū. Sed tunc ne p̄t p̄t deas uolens uoluntatem semper cōformari diuinæ in uolito formaliter: quia nullus operatur aliquid ad malum, sed ad aliquid bonū idem. Et consequenter uoluntas mala cōformatur diuinæ uoluntati in

Medina ar. 10.
In articulo 10. ista uerba in thilo ne ad primū, uerba in corpore articuli: & memot sup̄at. Quid in articulo 6. quod bonitas primæ actiōis, q̄ uelle aliquid sub rōne boni, ē malitiam p̄ summum bonū: id est, uoluntas uolens aliquid sub rōne boni, est conformis diuinæ uoluntati in uolito formaliter, qd est uelle p̄ diuinum, & est bonū. Sed tunc ne p̄t p̄t deas uolens uoluntatem semper cōformari diuinæ in uolito formaliter: quia nullus operatur aliquid ad malum, sed ad aliquid bonū idem. Et consequenter uoluntas mala cōformatur diuinæ uoluntati in

Medina ar. 10.
In articulo 10. ista uerba in thilo ne ad primū, uerba in corpore articuli: & memot sup̄at. Quid in articulo 6. quod bonitas primæ actiōis, q̄ uelle aliquid sub rōne boni, ē malitiam p̄ summum bonū: id est, uoluntas uolens aliquid sub rōne boni, est conformis diuinæ uoluntati in uolito formaliter, qd est uelle p̄ diuinum, & est bonū. Sed tunc ne p̄t p̄t deas uolens uoluntatem semper cōformari diuinæ in uolito formaliter: quia nullus operatur aliquid ad malum, sed ad aliquid bonū idem. Et consequenter uoluntas mala cōformatur diuinæ uoluntati in

morali: ideo voluntas eius est mala. Secunda est, quia hæc voluntas pendet a ratione, & non a voluntate: sed quomodo hoc veniat in sequenti tractabitur. Et quod reliquum est, de quomodo voluntas actus propria exterioris in executione sit a voluntate, in 3. tractabitur.

SVR. QVÆST. XX.

ART. II.

Epist. f. d. 40. p. 1. m. 5. d. l. m. 1. 4.

In articulo istius dubium occurrit, quomodo possit deest intentionem, & bonitas aliqua prius concurrens actui exteriori, & voluntati dubitari potest, an tota eius bonitas pendeat ex voluntate. Si, n. prius actus concurret quod voluntas aliqua bonitas, liquet quod illa non pendet a voluntate. Prius n. non pendet a voluntate, quod constat, quod non tota bonitas actus exterioris pendet ex voluntate. Nulla ergo est hic ratioabilis questio.

Ad hoc dicitur, quod quia actus exterioris voluntatis claudit in se dependendam a voluntate, ideo illa, quod bonitas pendet ex voluntate, ut patet in articulo istius dubii.

125. Per se, ex parte secundæ voluntatis, ipsi actui humano exteriori, & voluntati. Ad hoc respondetur, quod illa bonitas, quæ prius est concurrens, dependet a voluntate. Licet n. prius non pendeat a voluntate, quod illa prius inest alibi, potest dependere ab eo, cui posterior inest. Et est simile, si conclusio, quod sanum prius inest animali, & medicina, quæ ratio an sanitas animalis dependeat a medicina.

Tercia doctrina in corpore eiusdem secundæ articuli, dubium occurrit quadruplex. Primo, quia si bonitas ex materia & circumstantiis est ex ratione, ut bonitas finis, neque finis, neque actus, quæ ratione ad genus moris, nisi ut sit sub ordine rationis. Ratio ergo est causa omnis bonitatis: ut ergo bonitas debuit in rationem reduci, & non aliter in voluntatem & aliter in rationem, ut in littera sit.

Secundum dubium est, quia aut hic sermo est de actu exteriori absolute, aut est in executione. Si absolute, cum sit prior voluntati, ut obiectum, nihil aliud est dicere, quod bonitas actus exterioris, non est a voluntate, quod dicere, quod bonitas obiectus voluntatis non est a voluntate, & cum hoc eode sit utriusque voluntatis obiectum, si finis, & actus exterioris, debuit de utroque dici, quod non dependet a voluntate, & non dispar iudicium proferri, ut in littera sit. Si autem, ut est effectus voluntatis, quod bonitas voluntatis ex obiectis ad actum voluntatis, & ex actu voluntatis in actum exteriorem imperatum, & factum deueniri, per quod, de huius proferri sententia, quod utraque, scilicet a voluntate dependet ab obiecto sub ratione, & non sicut in littera sit, aliter tantum bonitas in voluntatem reduci.

Tertium dubium est, quia cum una circumstantiarum actus exterioris, sit finis, oportet, quod bonitas actus exterioris ex genere & circumstantiis dependeat a voluntate: quoniam ab ea dependet bonitas ex fine, ut in littera dicitur. Est ergo implicatio dicere, quod bonitas actus exterioris ex fine dependet a voluntate, & quod bonitas eius ex genere, & circumstantiis non dependet ex ea. clauditur enim in hac bonitas ex fine.

Quartum dubium est, de illo contra bonitatem actus exterioris in executione, quia cum respectu voluntatis obiectum, & finis concurrens, ut dictum est, actus exterioris obiectus voluntatis, oportet, quod sit eius finis, & per hoc voluntas sit bona ex eo, sicut ex fine. Et tunc sic, bonitas ex fine in actu exteriori pendet tota ex voluntate, quia finis est obiectum propriæ voluntatis: sed bonitas actus exterioris est bonitas ex fine, quia actus exterioris obiectum, & finis est voluntatis, ergo tota bonitas actus exterioris

pendet ex voluntate: & idem est iudicium de utraque bonitate. *Ad primum horum dicitur, quod hic non comparatur finis actus exterioris, ut arguitur creditur, comparatur bonitas vel malitia ex fine in actu exteriori, inveniuntur bonitas vel malitia ex genere & circumstantiis in eodem existentibus, ut arguitur.*

In hoc actu n. voluntas quod oportet, & per bonitatem, inveniuntur duplex bonitas, scilicet, quia per bonum patet, & ex genere, & circumstantiis, quia re sua quod oportet, & sic hic comparatio eorum, & dicitur primo, quod bonitas ex fine in actu exteriori, quod voluntas pendet per se ex interiori actu voluntatis, quia finis ex hoc, quod est proprius voluntatis, solum quod dicitur, confertur actus actus voluntatis, primo bonitatem finis, quod voluntas actus est primo bonitas actus bonitatis, & per ipsum talis bonitas concurrens, cuiusque concurrens, & consequenter actus humanus exterioris, factus habet, quod sit talis bonitas bonitas ex actu interiori voluntatis. Dicitur secundo, quod bonitas ex genere, & circumstantiis in eodem actu voluntatis, non pendet ex voluntate, quia non, deo hic actus est sic bonus, quia vel ipsum est bonum.

Preterea, Aug. dicit in lib. Retractionum, quod non nisi voluntate peccatur, ergo non sit peccatum in voluntate, non erit peccatum in exteriori actu, & ideo tota bonitas vel malitia exterioris actus ex voluntate dependet.

Preterea, Bonum, & malum de quo nunc loquimur, sunt duo moralis actus: differentia autem per se diuidunt genus secundum philosophum in 7. Metaph. cum igitur actus sit moralis ex eo, quod est voluntarius, videtur quod bonum & malum accipitur

sed e contrario: sed pendet ex ratione, inter potentias enim animæ principia moralis bonitatis, vel malitiae sunt ratio, vel voluntas. Si ergo voluntas non est per se causa boni, reliquitur, quod ratio sit. Et tunc, ratio est principium non solum humani, sed etiam omnis bonitatis, & malitiae moralis, quia est principium totius esse moralis, sed quia bonitas inuenta in exteriori actu ex fine pendet non solum ex ratione, sed etiam per se ex voluntate interiori, ex genere autem & circumstantiis, ex ratione solum: illa in voluntatem, ut proximam per se causam, hæc in ratione deducta est.

Ad secundum dicitur, quod licet hic sermo sit de actu exteriori simpliciter, & non restricto ad executionem, tamen respondendo ipsum cum distincto articulo præcedenti, potest dici, quod hic est sermo de actu exteriori utroque modo, ut in littera patet. Et cum contra primum membrum obicitur, respondetur primo, quod non est idem loqui de actu exteriori absolute, & obiectum est voluntatis, & consequenter non est idem dicere. Actus exterior est secundum se bonus vel malus, & non ex voluntate, & dicere, quod obiectum voluntatis est bonum secundum se, & non ex voluntate. Actus enim exterior secundum se, scilicet ab obiecto non obiecto voluntatis. Dicitur secundo, quod hic etiam inest error, sicut in priori dubio, quia non est comparatio obiecti ad obiectum, puta, actus exterioris ad finem, sed bonitatis actus ex fine, ad bonitatem eiusdem ex genere & circumstantiis. Unde dato, quod idem sit iudicium de bonitate actus & finis, quod voluntas pendet ex voluntate, non tamen est idem iudicium de bonitate ex fine participata in actu, & bonitate eiusdem secundum genus & circumstantias, quia illa ex voluntate, hæc non pendet, & hoc fit in littera. Tercio dicitur, quod si comparatur obiectum ad obiectum, ad hoc aliquid singulare inueniatur in actu, quod non in fine, dicens, quod bonitas actus exterioris obiecti non est ex voluntate, quia hoc obiectum differt a fine dupliciter. Primo, quia est actus exterioris. Secundo, quia est dependens a voluntate, est actus humanus: finis autem nec est dependens a voluntate, nec actione aliquid ex primis, unde dicere de actione a voluntate dependens, quod nec dependet in propria bonitate de actu in exteriori voluntatis, aliquid annotatione dignum, est non sic de fine, quoniam liquidum est. Ad id vero quod contra secundum membrum obicitur, dicitur, quod licet actus exterior in executione habeat bonitatem

utrumque

utrumque ex voluntate, & voluntas ab obiecto, diffinitur tamē. Ideo bonitas ex fine, qui concurrens per se, inest formaliter bonitatis autem ex obiecto, denominatur. Sed hæc responsio pendet a fine, non a causa, ut causam. Ex hoc, n. quod differentia datur bonitatis in actu interiori voluntatis est per accidens, non, sequitur in actu exteriori voluntatis est per accidens, inest denominatione eadem, quod utraque secundum se, a materia, inest denominatione eadem.

In actu solū ex parte voluntatis. **S**ed contra est, quod Aug. dicit in lib. contra Mendacium, quod quædam sunt, quæ nullo quali bono fine, aut bona voluntate possunt bene fieri.

Resp. Dicendum, quod sicut iam dictum est, in exteriori actu potest considerari duplex bonitas, vel malitia. Una est debita materia, & circumstantiis: Alia est ordinē ad finem. Et illa quidem, quæ est finem ordinē ad finem, tota dependet ex voluntate, illa autem, quæ est ex debita materia, vel circumstantiis, dependet ex ratione. & ex hac dependet bonitas voluntatis secundum quod in ipsam fertur.

Est autem considerandum, quod sicut supra dictum est, ad hoc quod al-

iquid sit malum, sufficit unus singularis defectus: ad hoc autem quod sit simpliciter bonum, non sufficit unus singularis bonitas. Si igitur voluntas sit bona, & ex obiecto proprio, & ex fine, & ex actu exterioriore esse boni: Sed non sufficit ad hoc, quod actus exterior sit bonus bonitate voluntatis, quod est ex intentione finis. Sed si voluntas sit mala siue ex intentione finis, siue ex actu voluntatis, & finis est, actus exterior non esse malum.

Ad primum ergo dicendum, quod voluntas bona, prout significat per arborem bonam, est accipienda finem quod habet bonitatem ex actu voluntatis, & ex fine intento.

Ad 2. dicendum, quod non solum ali-

quid sit malum, sufficit unus singularis defectus: ad hoc autem quod sit simpliciter bonum, non sufficit unus singularis bonitas. Si igitur voluntas sit bona, & ex obiecto proprio, & ex fine, & ex actu exterioriore esse boni: Sed non sufficit ad hoc, quod actus exterior sit bonus bonitate voluntatis, quod est ex intentione finis. Sed si voluntas sit mala siue ex intentione finis, siue ex actu voluntatis, & finis est, actus exterior non esse malum.

Ad primum ergo dicendum, quod voluntas bona, prout significat per arborem bonam, est accipienda finem quod habet bonitatem ex actu voluntatis, & ex fine intento.

Ad 2. dicendum, quod non solum ali-

quid sit malum, sufficit unus singularis defectus: ad hoc autem quod sit simpliciter bonum, non sufficit unus singularis bonitas. Si igitur voluntas sit bona, & ex obiecto proprio, & ex fine, & ex actu exterioriore esse boni: Sed non sufficit ad hoc, quod actus exterior sit bonus bonitate voluntatis, quod est ex intentione finis. Sed si voluntas sit mala siue ex intentione finis, siue ex actu voluntatis, & finis est, actus exterior non esse malum.

Ad primum ergo dicendum, quod voluntas bona, prout significat per arborem bonam, est accipienda finem quod habet bonitatem ex actu voluntatis, & ex fine intento.

Ad 2. dicendum, quod non solum ali-

quid sit malum, sufficit unus singularis defectus: ad hoc autem quod sit simpliciter bonum, non sufficit unus singularis bonitas. Si igitur voluntas sit bona, & ex obiecto proprio, & ex fine, & ex actu exterioriore esse boni: Sed non sufficit ad hoc, quod actus exterior sit bonus bonitate voluntatis, quod est ex intentione finis. Sed si voluntas sit mala siue ex intentione finis, siue ex actu voluntatis, & finis est, actus exterior non esse malum.

Ad primum ergo dicendum, quod voluntas bona, prout significat per arborem bonam, est accipienda finem quod habet bonitatem ex actu voluntatis, & ex fine intento.

Ad 2. dicendum, quod non solum ali-

quid sit malum, sufficit unus singularis defectus: ad hoc autem quod sit simpliciter bonum, non sufficit unus singularis bonitas. Si igitur voluntas sit bona, & ex obiecto proprio, & ex fine, & ex actu exterioriore esse boni: Sed non sufficit ad hoc, quod actus exterior sit bonus bonitate voluntatis, quod est ex intentione finis. Sed si voluntas sit mala siue ex intentione finis, siue ex actu voluntatis, & finis est, actus exterior non esse malum.

Ad primum ergo dicendum, quod voluntas bona, prout significat per arborem bonam, est accipienda finem quod habet bonitatem ex actu voluntatis, & ex fine intento.

Ad 2. dicendum, quod non solum ali-

quid sit malum, sufficit unus singularis defectus: ad hoc autem quod sit simpliciter bonum, non sufficit unus singularis bonitas. Si igitur voluntas sit bona, & ex obiecto proprio, & ex fine, & ex actu exterioriore esse boni: Sed non sufficit ad hoc, quod actus exterior sit bonus bonitate voluntatis, quod est ex intentione finis. Sed si voluntas sit mala siue ex intentione finis, siue ex actu voluntatis, & finis est, actus exterior non esse malum.

Ad primum ergo dicendum, quod voluntas bona, prout significat per arborem bonam, est accipienda finem quod habet bonitatem ex actu voluntatis, & ex fine intento.

Concl. m.

Concl. p.

G. l. forma.

artifex inquantū artifex: sed ex secundo culpa hō, inquantū homo. Sed in moralibus, ubi attendit ordo rōnis ad finē cōm humanæ vitæ, semper peccatū, & malū attendit p deviationē ab ordine rōnis ad finē cōm humanæ vitæ: & id culpa ex tali peccato hō & inquantū est hō, & inquantū moralis est. Vnde Philosophus dicit in 6. Eth. qd in arte volēs peccās ē eligibilior, circa prudētia aut minus: sicut, & in virtutib. moralib., quārū prudētia est directiua.

AD TERTIUM dicendū, qd illa infirmitas, quæ est in malis voluntarijs, subiacet potestati hominis: & ideo nec tollit, nec dimittit rationem culpæ.

SVP. QVÆST. XXI.

ART. III.

132
Parcella
per totum.
2. dist. 40.
ar. 5. Et 4.
dist. 16. q.
3. ar. 1. q.
1. ad pri-
mum. Et
mal. q. 1.
ar. 2. ad
tertium.

Medina ar. 3.
N calce ultimi art.
1 eiusdem quæ ad-
uertit illa vltima ver-
ba. Quod est ex ip-
sa rōne actus: dupliciter
tū ois alienus actus
humanus pot habere
rōnem meritorij, vel
demeritorij. Primo
ex ipsa rōne actus: se-
cundo ex statu perso-
næ agentis. Et hoc qd
de secundo mō non
ois actus humanus ē
meritorius, vel demer-
itorius, sed existens
in statu gratiæ. Primo
vero mō ois actus hu-
manus ē meritorius,
vel demeritorius: &
ut præfetur se an-
thor addidit, quoniam
est ex ipsa rōne actus.
Et hoc intellige la-
quando de merito vi-
cæ æternæ, seu simpli-
citer apud Deū. Latē-
sime in loquendo de
merito: ois actus ho-
minis retributionem, &
malus punitionē ex-
poscit. Et quid difficul-
tas illa, an ois actus
existens in gratia sit
meritorius, vel demer-
itorius respectu vitæ
æternæ, ex præcepto
charitatis pendet: &
inferius de his erit
sermo in quæst. 100.
ideo ille usq; dif-
ferantur soluenda ac-
cumbentia Seco in quo
libet, quæst. 17. & in
2. sent. dist. 41. & Du-
randi in 40. dist. 2.
q. in reliquis huius
quæstionis nihil oc-
currit scribendum.

AD TERTIUM sic proceditur. Vnde videtur qd actus humanus non hēat rōnem meriti, & demeriti p p suam bonitatem, vel malitiam. Meritū, n. & demeritū dī per ordinē ad retributionē, q locū solū hēt in his, quæ ad al-
terum sunt: sed non omnes actus humani boni, vel mali sunt ad alterum, sed quidā sunt ad seipsum: ergo non ois actus humanus bonus, vel malus, habet rationem meriti, vel demeriti.

¶ 1. Præterea. Nullus meretur penā, vel premium ex hoc, qd disponit ut vult de eo, cuius est dñs: sicut si hō destruat rē suā, non puni-
tur, sicut si destruat rē alterius: sed homo est dominus suorum actuum: ergo ex hoc, quod bene, vel male disponit de suo actu, nō meretur penā, vel pmiū.

¶ 2. Præterea. Ex hoc, qd aliquis sibi ipsi acquirit bonū, nō meretur ut ei bene fiat ab alio: & eadē rō est de malis. Sed ipse actus bonus ē quoddā bonū, & perfectio agen-
tis: actus autē inordinatus est qd-
dā malū ipsius: non ergo ex hoc, qd homo facit malum actum, vel bonū, meretur, vel demeretur.

SED CONTRA est, qd dī I. a. 2. 3. Dicite iusto, qm bene: qm fructum adinventionum suarū com-
medet. Vnde impio in malum re-
tributio, n. manuum eius fiet ei.

R. S. Dicendum, qd meritū, & demeritū dī in ordine ad retributionē, quæ fit sū iustitiam. Re-
tributio autē sū iustitiam fit alicui ex eo, quod agit in profectū, vel nocementum alterius. Est autē con-
siderandum, qd unusquisq; in aliqua societate ui-
uens, est aliquo modo pars, & membrū totius so-
cietatis. Quicunq; ergo agit aliquid in bonum, vel
malū alicuius in societate existentis, hoc redundat

in totā societate: sicut qui lēdit manū, per pñs, lē-
dit hominem. Cū ergo aliquis agit in bonū, vel malū
alterius singularis personæ, cadit ibi dupliciter rō
meriti, vel demeriti. Vno mō, sū quod debet ei re-
tributio a singulari persona, quam iuvat, vel offen-
dit: Alio mō sū qd debet ei retributio a toto colle-
gio. Qm uero aliquis ordinat actum suum directe
in bonū, vel malū totius collegij, debet ei retribu-
tio primo quidē, & principaliter a toto collegio:
secundario vero ab omnibus collegij partibus. Cū
uero aliquis agit, qd in bonū propriū, vel malū ver-
git, & debet ei retributio, inquantū ē hoc uergit
in cōe, sū qd ipse est pars collegij: licet nō debeat
ei retributio inquantū est bonū, vel malū singula-
ris personæ, quæ est eadē agenti, nisi forte a seipso
sū quandā similitudinē, prout est iustitia hoīs ad
seipsum. Sicigitur patet, qd actus bonus, vel malus
hēt rōnem laudabilis, vel culpabilis sū qd est in
pāte uoluntatis: rōne uero rectitudinis, & peccati
em ordinē ad finē: rōne uero meriti, & demeriti
secundū retributionem iustitiæ ad alterum.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd qūq; actus hoīs
boni, vel mali, et si nō ordinantur ad bonū, vel ma-
lū alterius singularis personæ: nō ordinantur ad bo-
nū, vel ad malum alterius, qd est ipsa communitas.
AD 2^m dicendū, qd homo, qui habet dominium
sui actus, ipse ē inquantum est alterius, scilicet cō-
munitatis, cuius est pars, meretur aliquid, vel de-
meretur, inquantū actus suos bene, vel male dispo-
nit: sicut etiam si alia sua, de quibus communitati
seruire debet, bene, vel male dispensat.

AD 3^m dicendū, qd hoc ipsum bonum, vel ma-
lum, quod aliquis sibi facit per suum actum, redun-
dat in communitatem, ut dictum est.

ARTICULVS IIII.

Vtrum actus humanus inquantum est bonus, vel malus, ha-
beat rationem meriti, vel demeriti apud Deum.

Medina ar. 4.

AD QVARTUM sic proceditur. Vnde videtur qd actus hoīs
bonus, vel malus, non hēat rōnem meriti, vel
demeriti per cōparationē ad Deum: quia, ut dictū
est, meritū & demeritū importat ordinē ad recō-
pensationē profectus, vel damni ad alterū illatū:
sed bonus actus hoīs, vel malus non cedit in aliquē
profectū, vel damnum ipsius Dei: dī enim Iob. 35. Si
peccaueris, quid ei nocebis? porro si iuste egeris,
quid donabis ei: ergo actus hoīs bonus, vel malus
non hēt rationē meriti, vel demeriti apud Deum.

¶ 1. Præterea. In istis nihil meret, vel demeret apud eū,
q vult iusto, quia tota actio iusti est utentis ipso:
sed hō in agendo est iustis diuinæ uirtutis princi-
paliter ipsum mouentis: vnde dī I. a. 10. Nunquid
glorietur securis contra eū qui secat in eā: aut ex al-
tabitur serra p eū a quo trahitur: ubi manifeste ho-
minē agentē cōparat iusti: ergo hō bene agēdo,
vel male non meretur, vel demeretur apud Deum.

¶ 2. Præterea. Actus humanus hēt rōnem meriti, vel demeriti,
inquantū ordinat ad alterū: sed nō ois actus hu-
manus ordinat ad Deū, ergo nō ois actus boni, vel
mali habent rōnem meriti, vel demeriti apud Deū.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccl. ult. Cū-

da quæ

ARTICULVS I.

Vtrum aliqua passio sit in anima.

AD PRIMUM sic procedi-
tur. Videtur qd nulla passio sit
in anima. Patet, n. est ppiū mate-
rix: sed anima non est cōposita
ex materia, & forma, ut in pri-
mo habitum est, ergo nulla pas-
sio est in anima.

¶ 1. Præterea. Passio est motus, ut dī
in 3. phis. sed anima non mo-
uetur, ut probatur in 1. de Aia.
ergo passio non est in anima.

¶ 2. Præterea. Passio est via in corru-
ptionē: nā ois passio magis fa-
cta, abicit a substantia, ut dī in
lib. 7. Topicorū: sed anima est incor-
ruptibilis ergo nulla passio ē in aia.

SED CONTRA est, quod Apo-
stolus dicit ad Ro. 7. Cū essemus
in carne, passionibus peccatorū,
q p legem erant, operabant in
membris nris: peccata autē sunt
pprie in aia: ergo, & passionibus,
q dicunt peccatorū, sunt in aia.

R. S. Dicendum, qd pati
dicit tripliciter. Vno modo cōi-
ter, sū qd omne recipere est pa-
ti, et si nihil abicit a re: sicut si
dicat aeri pati, qd illuminat:
hoc autem magis est pferi, q pa-
ti. Alio modo dicit ppiū pati.

qñ aliquid recipit cum alterius
abiectione: sed hoc contingit
dupliciter. Quādoq; n. abicit id
qd nō est cōueniens re: sicut cū
corpus animalis sanat, dicit pati,
quia recipit sanitatem a grū-
dine abiectione. Alio modo, qñ ecō-
uerso contingit, sicut agrotare
dicit pati, quia recipit infirmi-
tas sanitatem abiectione: & hic est
pprius modus passionis. Nā
pati dicit ex eo, qd aliquid trahit
ad agentē: qd aut recedit ab eo,
qd est sibi cōueniens, maxime vī
ad aliud trahi. Et similiter in 1.
de gñatione dī, quod quando
ex ignobili gñat nobili, est
gñario simpliciter, & corruptio
secundum quid: econuerso autē
qd ex nobili gñat ignobili, gñat
Et in his tribus modis contingit
esse in anima passionem: nā sū receptionem
tantum dī, quod sentire, & intelligere est quoddā
pati. Passio autē cum abiectione nō est, nisi sū trā-
smutationem corporalem: vnde passio ppiū dicta,
non potest competere animæ nisi p accidens, in-
quantum ē compositum pati. Sed in hoc est diuer-
sitas: nam qñ huiusmodi transmutatio fit in deter-
minatū, magis ppiū habet rationem passionis, quā

SVP. Q. XXII.
ART. I.

Medina ar. 1.

133
Parcella
per totum.
ar. 2. q. 1.
dist. 16. q.
3. ar. 1. q.
1. ad pri-
mum. Et
mal. q. 1.
ar. 2. ad
tertium.

Circa rationē pas-
sionis magis pro-
prie assignandū ē in 1.
ar. 2. q. 1. dist. 16. q.
3. ar. 1. q. 1. ad pri-
mum. Et mal. q. 1.
ar. 2. ad tertium. Et
in 1. de gñatione dī,
quod quando ex igno-
bili gñat nobili, est
gñario simpliciter, &
corruptio secundum
quid: econuerso autē
qd ex nobili gñat
ignobili, gñat
Et in his tribus
modis contingit
esse in anima pas-
sionem: nā sū
receptionem tantum
dī, quod sentire, &
intelligere est
quoddā pati. Passio
autē cum abiectione
nō est, nisi sū
trāsmutationem
corporalem: vnde
passio ppiū dicta,
non potest competi-
tere animæ nisi p
accidens, inquantum
ē compositum pati.
Sed in hoc est diuer-
sitas: nam qñ huius-
modi transmutatio
fit in determinatū,
magis ppiū habet
rationem passionis,
quā

QVÆSTIO XXII.

De subiecto passionum anime, in tres
articulos diuisa.

OST hoc considerādū
est de passionibus aī.
¶ Et primo, in gñā-
li aut quatuor occurrūt cir-
ca eas consideranda. Primo qui-
dem de subiecto earū. Secundo,
de dñā earū. Tertio, de cōpara-
tione earū adinuicem. Quarto,
de malitia, & bonitate ipsarū.

Circa primum quatuor tria.

¶ Primo, Vtrum aliqua passio sit
in anima.

¶ Secundo, Vtrum magis i parte ap-
petitiua, q in apprehensiua.

¶ Tertio, Vtrum magis sit in ap-
petitu sensitiuo, quā intel-
lectiuo, qui dicitur uoluntati

134
Parcella
per totum.
ar. 2. q. 1.
dist. 16. q.
3. ar. 1. q.
1. ad pri-
mum. Et
mal. q. 1.
ar. 2. ad
tertium.

miuitur a suo natu-
rali motu: & ex hoc
illa opera aī, quæ vo-
camus eius passionē,
hēt rōnem, & nomē
passionis. Vnde quia
iter ppernaturalem
rationē dā latitudo
& minus mala res-
pōda magis male hēt
rōnem meliorem: id pas-
siones illas, q ad petus
declinant, magis pro-
prie passionē dicuntur.
Declinant autē in
petus mutationē illā
q sunt materia passio-
num consistens in
fuga, seu restrictione,
ut timor & tristitia, q
illa, q sunt materia
passionum consistens
in extensione seu
prosequutione, ut a-
mor, & letitia: q uol-
untati humana consistit
in utrali extensione
eordū ad totum cor-
pus. Et ppea in illa dī,
q tristitia hēt magis
rōnem passionis, q le-
titia. Ista n. præter na-
turalitatem solū in
fionis motus hēt illa
ultra ppernaturalita-
tem remissionis mo-
tus, hēt motū contra
eū utrali extensionē
eordū ad corpus
partes. Ex eadē quoq;
radice, f. maius re-
cessus a naturalibus pas-
sionibus, quæ nōq; in se
sūt magis rōnem
passionis, q remissio:
motus n. corporalis
maiori inuenitur.
Hæc autē, quæ dicim,
notat dīximus ab-
soluē dī: qñ si ef-
fctus sctio non abso-
lute, sed in ordine ad
hunc melancholicū,
uel sic qdlibet dispo-
situm, nihil prohibe-
ret, quod transmuta-
tio oppositæ passio-
nis, puta, letitiæ, sit
naturalis simpliciter
et illi: ppernaturalis
agitur, sic, nūc, in-
uenio. Aliud n. exte-
mo nō solū extremū
sed mediū opponit:
ut dī in 1. phis. & mō
ma cordis, qui hūit,
nūc, sit & est inco-
stis simpliciter etiam
ipit bene dispositio
potest esse naturalis.

Text. 1.
to. 1.

Cant. m.

mediocritas morborū, uel passiōū aīa sana nō ē. Nō. n. passiōes dīr morbi uel p̄turbatiōes aīe, nī sī cū carēt moderatiōe rōnis. vñ patet r̄sio ad 1^m. Ad 2^m dicēdū, q̄ in oī passiōe aīe addit aliqd, uel dimīnuit aīa motū cordis, inquantū cor ītēnsis, uel remissus mouet, s̄m systolē, aut diastolē. s̄m hoc hēt passiōis rōnētū nō oportet, q̄ passiō semper declinet ab ordine naturalis rōnis. Ad 3^m dicēdū, q̄ passiōes aīe inquantū sunt p̄ter ordinē rōnis, inclīnāt ad peccatū inquantū aut sunt ordinatæ aīa rōne, p̄tinent ad uirtutem.

ARTICVLVS III.

Prū passio addat, uel dimīnuit ad bonitatem, uel malitiam actus

AD TERTIUM sic proceditur. Videt q̄ passio q̄cūq; semper dimīnuit de bonitate actus moralis. Omne. n. qd̄ impedit iudiciū rōnis, ex quo dependet bonitas actus moralis, dimīnuit per q̄s bonitatem actus moralis. Sed oīs passio impedit iudiciū rōnis. dicit. o. Salustius in * Catilinario: Omnes hoīes qui de rebus dubijs consultant, ab odio, ira, & amicitia, atq; misericordia uacuos esse decet. ergo omnis passio dimīnuit bonitatem actus moralis. 2^a Præ. Actus hoīs quanto est aīa Deo similior, t̄ro est melior. unde dicit Apost. Eph. 3. Estote imitatores Dei sicut filij charis similes Deo, & sancti Angeli p̄nit sine ira, sine misericordia passioe subuēnt, ut Aug. dicit in 9. de ciui. Dei. ergo est melior. hōi opera agere sine passione aīe, q̄ cū passiōe. 3^a Præ. Sicut malū morale atēdit p̄ ordinē ad rōnē, ita & bonū morale: sed malum morale dimīnuit p̄ passiōē. minus. n. peccat, qui peccat ex passiōe, q̄ peccat ex industria. ergo min. bonū operat, q̄ operat cū passiōe, q̄ qui operatur sine passione. Sed contra est, qd̄ Aug. dicit 9. de ciui. Dei, q̄ passio misericordiae rationi deseruit, q̄ ita p̄betur misericordia, ut iustitia cōseruet, siue cū indigenti tribuitur, siue cum ignoscitur poenitenti: sed nihil, quod deseruit rationi, dimīnuit bonum morale. ergo passio animæ non dimīnuit bonum moris.

Resp. Dicēdū, q̄ Stoici, sicut ponebāt oēm passiōē aīe esse malitiam ponebāt q̄r. Oēm passiōē aīe dimīnuerē actus bonitatem: oēm. bonū ex p̄missione mali, uel totaliter tollit, uel sit minus bonū. Et hoc qd̄ uerū est, si dicamus passiōes aīe solū inordinatos motus sensitiui appetitus, prout sunt p̄turbatiōes, seu agitiōes: sed si passiōes simpliciter noīemus oēs motus appetitus sensitiui, sic ad p̄fectionē humani boni p̄tinet, q̄ et ipse passiōes sint moderatæ p̄ rōnē. Cū. n. bonū hoīs p̄stītat in rōne, sicut in radicē tāto illud bonū erit p̄fecti⁹, quāto ad plura, q̄ hoī cōueniūt deriuari pōt. unde nullus dubitat, quā ad p̄fectionē morālis boni p̄tinet, q̄ actus exteriorū membrorū p̄ rōnis regulā dirigatur. Unde cū appetitus sensitiuus possit obedire rōni, ut supra dictū est, ad p̄fectionē morālis, siue humani boni p̄tinet, q̄ et ipse passiōes aīe sine regulatōe p̄ rōnē. Sicut igitur melius est, q̄ hō & uelit bonū, & faciat exterioria actū: ita ē ad p̄fectionē boni morālis p̄tinet, q̄ hō ad bonū moueat, nō solū s̄m uolūtate, sed et s̄m appetitū sen-

sitiuū: s̄m illud qd̄ in Psal. 83. dī. Cor meū & caro mea exultauerunt in Deū uiuū: ut cor accipiam.

AD PRIMUM ergo dicēdū, q̄ passiōes aīe dupliciter se p̄t hē ad iudiciū rōnis. Vno modo antecedenter: & sic cū obnubilent iudiciū rōnis, ex quo dependet bonitas moralis actus, dimīnunt actus bonitatem. Laudabilius. n. est, qd̄ ex iudicio rōnis aliquis faciat opus charitatis, q̄ ex sola passiōe misericordie. Alio mō se hēnt q̄r, & hoc dupliciter. vno modo p̄ modū redūdantię, quia. l. cū superiōr pars aīe intente mouet in aliquod, sequit motū eius et pars inferior: & sic passio existens q̄r in appetitu sensitiuo, est signū intensiōis uolūtatis. & sic indicat bonitatem morāle maiorem. Alio mō, p̄ modū electiōis, quando scilicet homo ex iudicio rationis eligit affici aliqua passiōe, ut promptius operetur cooperante appetitu sensitiuo: & sic passio animę addit ad bonitatem actiōis.

Ad 2^m dicēdū, q̄ in Deo, & in angelis non est appetitus sensitiuus, neq; ē membra corporea: & ideo bonū in eis non attendit s̄m ordinatiōem passiōū, aut corporeorū actū, sicut in nobis.

Ad 3^m dicēdū, q̄ passio cōdēs in malū p̄cedens iudiciū rōnis, dimīnuit peccatū: sed q̄s aliquo p̄dictorū modorū, augeat ipsū, uel signat augmētū ei⁹.

ARTICVLVS IIII.

Prū aliqua passio sit bona, uel mala ex sua specie.

AD QUARTUM sic p̄cedit. Vñ q̄ nulla passio animę s̄m specie suam sit bona, uel mala moraliter. Bonū enim & malū morale attenditur secundū rationē: sed passiōes sunt in appetitu sensitiuo, & ita id quod est secundū rōnē, accidit eis. cū ergo nihil, quod est per accidens, p̄tineat ad speciem rei, videtur quod nulla passio secundū suā speciem sit bona uel mala. 2^a Præ. Actus & passiōes hēnt spēm ex obiecto, si ergo aliqua passio s̄m aliqua suā speciem esset bona, uel mala, oporteret q̄ passiōes, quarū obiectū est bonū, bonę essent s̄m suā spēm, ut amor, desiderij, & gaudiū: & passiōes, quarū obiectū est malū, esset malę s̄m suā spēm, ut odiū, timor & tristitia: sed hoc patet esse falsū, nō ergo aliqua passio ē bōa, uel mala ex sua spē. 3^a Præ. Nulla species passiōū est, q̄ non inueniat in alijs animalibus: sed bonū morale non inuenit nisi in hoīe. ergo nulla passio aīe bona ē, uel mala ex spē.

Sed contra, est quod Aug. dicit 9. de ciui. Dei, q̄ misericordia p̄tinet ad uirtutem. Philosophi etiam dicit in 2. Ethic. quod uerecundia est passio lauda-

Passiones enim ipse ad ipsam morale bonum & malum se habent, sicut exteriores actus, unde & in 1^a 2^a.

Resp. Dicēdū, q̄ sicut de actibus dictum est, ita & de passiōibus dicendum vñ, q̄ scilicet spēs actus, uel passiōis dupliciter considerari pōt. Vno modo, s̄m qd̄ ē in genere naturę, & sic bonum, uel malum morale nō p̄tinent ad spēm actus uel passiōis. Alio mō, s̄m qd̄ p̄tinent ad genus moris, prout. s̄m p̄ticipat aliqd de uoluntario, & iudicio rōnis: & hoc modo bonum & malū morale possunt p̄tinerē ad spēm passiōis, s̄m quod accipitur ut obiectū passiōis aliqd de se cōueniēs rōni, uel dissonū de se cōueniēs rōni, sicut patet de uerecundia, quę est timor turpis: & de inuidia, quę est tristitia de bono alterius. sic. n. p̄tinent ad speciem exterioris actus.

Ad PRIMUM ergo dicēdū, q̄ rō illa p̄cedit de passiōibus, s̄m qd̄ p̄tinet ad spēm naturę: prout. s̄m appetitus, sensitiuus in se cōsiderat: s̄m uero qd̄ appetitus sensitiuus obedit rōni, iā bonū & malū rōnis, non est ex passiōibus eius per accidens, sed per se.

Ad 2^m dicēdū, q̄ passiōes quę in bonū tēdūt, si sit uerū bonū, sunt bonę, & si sit q̄ a uero malo recedunt: cōuerso uero, passiōes quę sunt p̄ recessum a bono, & p̄ accessum ad malum, sunt malę.

Ad 3^m dicēdū, q̄ in brutis animalibus appetitus sensitiuus non obedit rōni: & tñ inquantū ducitur quadam estimatiua naturali, quę subijcitur rōni superiori, s̄m diuina, est in eis quadam similitudo morālis boni, quantum ad animę passiōes.

QVÆSTIO XXV.

De ordine passionum adinuicem, in quatuor articulis diuisa.

DEINDE considerādū est de ordine passionum adinuicem. Et circa hoc quęruntur quatuor.

- 1° Primo, de ordine passionum irascibilis ad passionem concupiscibilis.
- 2° Secundo, de ordine passionum concupiscibilis adinuicem.
- 3° Tertio, de ordine passionum irascibilis adinuicem.
- 4° Quarto, de quatuor principalibus passionibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Prū passiones irascibilis sunt priores passionibus concupiscibilis, uel cōuerso.

AD PRIMUM sic proceditur. Vñ q̄ passiōes irascibilis sint priores passiōibus concupi-

scibilis. Ordo enim passiōū est secundum ordinē obiectorum: sed obiectū irascibilis est bonū arduum, quod vñ esse supremū inter alia bona. ergo passiōes irascibilis uidentur p̄cesse passiōibus concupiscibilis.

2ª Præ. Mouēs est prius motus: sed irascibilis cōparatur ad concupiscibile, sicut mouēs ad motum ad hoc enim datur aīalibus ut tollantur impedimenta, q̄b. cōcupiscibilis prohibet frui suo obiecto, ut supra dictum est. Re mouens autem, phibens habet rationem mouētis, ut dicitur in 8. 1^a Phys. ergo passiōes irascibilis sunt priores passiōibus concupiscibilis.

3^a Præ. Gaudiū & tristitia sunt passiōes cōcupiscibilis: sed gaudiū & tristitia cōsequunt ad passiōes irascibilis. dicit enim Philosoph⁹ in 4. Eth. q̄ punitio q̄rat imperium irę, delectatiōē loco tristitię faciēs. ergo passiōes cōcupiscibilis sunt posteriores passiōibus irascibilis.

Sed contra, Passiōes cōcupiscibilis respiciunt bonū absolutū: passiōes autē irascibilis respiciunt bonum contractū, scilicet arduum: cum igitur bonum simpliciter sit prius quā bonū contractum, vñ q̄ passiōes cōcupiscibilis ad plura se habent quā passiōes irascibilis.

Resp. Dicēdū, q̄ passiōes cōcupiscibilis ad plura se habent q̄ passiōes irascibilis. Nā in passiōibus cōcupiscibilis inuenit aliquid p̄tens ad motū, sicut desiderij: & aliquid p̄tens ad quietē, sicut gaudiū & tristitia. Sed in passiōibus irascibilis nō inuenit aliquid p̄tens ad quietē, sed solū p̄tens ad motū: cuius ratio est: quia id, in quo iam quiescit, non habet rationem difficilis seu ardui, quod est obiectū irascibilis: quies autem sit finis motus, est prior in intentione, sed posterior in executione. Si ergo comparentur passiōes irascibilis ad passiōes concupiscibilis, quę significant quietem in bono, manifeste passiōes irascibilis p̄cedunt ordine executionis huiusmodi passiōes concupiscibilis, sicut spes p̄cedit gaudiū, unde causat ipsum secundū illud Apostoli Rom. 12. Spe gaudentes. Sed passio concupiscibilis importat quietē in malo. tristitia, media est inter duas passiōes irascibilis, sequitur enim timorem

Ad 2^m dicendum, q^d obiectum amoris est cōmu-
nium quā obiectum dilectionis, quia ad plura se
extendit amor quā dilectio, sicut dicitur est.

Ad 3^m dicendum, q^d nō differunt amor & dilectio
fm dīam boni & mali, sed sicut dicitur est, in parte
tū intellectus idem est amor & dilectio: & sic lo-
quitur ibi Aug. de amore: unde parū post subdit, q^d
recta voluntas est amor bonus: & q^d perversa volū-
tas est malus amor: q^d tū amor, qui est passio con-
cupiscibilis, plurimos inclinat ad malū, inde habue-
runt occasionē, qui pōtētam dīam assignauerunt.

Ad 4^m dicendum, q^d ideo aliqui pōtētur ēt in
ipsa voluntate nomen amoris, esse diuiniū nōse di-
lectionis: quia amor importat quādam passionē, p-
cipue fm q^d est in appetitu sensitiuo, dilectio autē
p^rsupponit iudiciū rōnis: magis autē in Deū homo
pōt tendere per amorē passiue quodammodo ab
ipso Deo attractus, q^d ad hoc eū propria rō possit
ducere, quod pertinet ad rōnem dilectionis, vt di-
ctū est: & p^r hoc, diuiniū est amor quā dilectio.

SVPER Q. XXVII. ART. III.

Primum amor convenienter diuidatur
in amorem amicitie, & amo-
rem concupiscentie.

Ad quartum sic proceditur.
Videtur q^d amor inconueni-
enter diuidatur in amorē ami-
citie & concupiscentie. Amor, n.
est passio, h^{ab} amicitia uero est ha-
bitus, ut dicit Philosophus in 8.
Ethic. sed habitus non pōt esse
pars diuisionis passionis, ergo amor
nō cōueniēter diuidit^r p amorē
concupiscentie, & amorē amicitie.
¶ 2^a Præ. Nihil diuiditur per id,
quod ei connumeratur. Nō. n.
hō connumeratur animali: sed
h^{ab} concupiscentia connumeratur
amori, sicut alia passio ab amo-
re, ergo amor non potest diuidi
per concupiscentiam.
¶ 3^a Præ. Secundū Philosophū in
8. f. Eth. triplex est amicitia, vi-
lis, delectabilis, & honesta: sed
h^{ab} amicitia utilis, & delectabilis
hēt cōcupiscentiā, ergo cōcupi-
scentia nō dēt diuidi p amicitia.

SED CONTRA, Quādā dicimur,
amare, q^d ea concupiscimus: si-
cut dī aliquis amare vinum p^r
dulce, quod in eo cōcupiscit, ut
dī in 2^a. Topic. sed ad vinum, &
ad huiusmodi non habemus ami-
citiam, ut dicitur in 8. Ethic. er-
go alius est amor concupiscen-
tiz, & alius est amor amicitie.
RESPON. Dicendum, q^d sicut
Philosophus dicit in 2. Rhetor.
Amare est uelle alicui bonū. Sic
ergo motus amoris in duo ten-

dit. Sin bonū q^d quis vult alicui,
vel sibi, vel alijs, & in illud, cui
vult bonū. Ad illud ego bonū
q^d quis vult alicui, h^{ab} amor con-
cupiscentie: ad illud autē, cui ali-
quis vult bonum, h^{ab} amor ami-
citie: h^{ab} autē diuisio est fm
prius, & posterius. Nam id quod
amatur amore amicitie, simpli-
citer, & per se amatur: quod autē amatur amore cō-
cupiscentie, non simpliciter & fm se amatur, sed
amatur alteri. Sicut enim ens per se simpliciter est,
quod hēt esse: ens autē fm quid, quod est in alio: ita
& bonū, quod cōuertitur cum ente, simpliciter q^d
dē est quod ipsam hēt bonitātē. Quod autē est bo-
nū alterius, est bonum secundum quid: & per con-
sequens amor, quo amatur aliquid vt ei sit bonum,
est amor simpliciter amor autem, quo amatur ali-
quid vt sit bonū alteri, est amor secundum quid.

AD PRIMUM ergo dicendum, q^d amor non diui-
ditur per amicitiam, & concupiscentiam: sed per
amorē amicitie & concupiscentie. Nam ille pro-
prie dicitur amicus, cui aliquid bonū uolumus: il-
lud autem dicimur concupiscere, quod uolumus
nobis. & per hoc patet solutio ad secundum.

Ad 3^m dicendum, q^d in amicitia, utilis, & delecta-
bilis, vult quidē aliquis aliquid bonum amico, &
quantum ad hoc saluatur ibi ratio amicitie: sed q^d
illud bonum refert ulterius ad suam delectationē,
& utilitatem: inde est, q^d amicitia utilis, & delecta-
bilis, in quantum trahitur ad amorem concupiscen-
tiz, deficit à ratione ueræ amicitie.

VP. QVÆ. XXVII. ART. I.

De causa amoris, in quatuor articulis diuisa.

DE PRIMO considerandum
est de causa amoris.
Et circa hoc queruntur
quatuor.
¶ Primo, Vtrum bonum sit sola
causa amoris.
¶ Secundo, Vtrum cognitio sit
causa amoris.
¶ Tertio, Vtrum similitudo.
¶ Quarto, Vtrum aliqua alia ani-
mæ passionum.

ARTICVLVS I.

Vtrum bonum sit sola causa amoris.

AD PRIMUM sic proceditur.
Videtur q^d non solum bo-
num sit causa amoris. Bonum
enim nō est causa amoris, nisi
quia amatur: sed contingit etiā
malū amari, secundū illud Psal.
ro. Qui dī igit iniquitatem, odit
animam suam: alioquin omnis
amor esset bonus, ergo non solum bonum est cau-
sa amoris.

memoriae commen-
danda sunt.
In ista ad 1. se-
to Nouit, formale
thionem consistere
in hoc, q^d pulchrum est
quodā boni speciei:
& p^rea nō obstat ad
quod causaliū bo-
ni respectu amoris, q^d
pulchrum sit amabi-
le, utpote, non extra-
neum ab illo. Connu-
meratur tamen bo-
nū pulchrum in amabi-
litate: q^d ad id supra
ipsum sicut dī q^d
ad simpliciter: bonū
est n. quod simpli-
citer cōplacet pulchro
autē, quod scdm ap-
prehensionem, vt in
littera dicitur.

amoris obiectum amoris autē p^ripue obiectū, est bo-
nū: q^d ut dicitur est, amor importat quādam cōnatu-
ralitātē, vel cōplacētā amari ad amari, unicuiq^{ue}
autē est bonū id, q^d est sibi cōnaturale, & p^rportio-
natū: vñ relinquit, q^d bonū sit p^ripue causa amoris.
AD PRIMUM ergo dicendum, q^d malū nunq^{ue} amat^r
nisi sub p^rone boni. In quantum est fm quid bonū,
& apprehenditur ut simpliciter bonum: & sic ali-
quis amor est malus, in quantum tendit in id, quod
non est simpliciter uerum bonum. Et per hunc mo-
dum homo diligit iniquitatem, in quantum per in-
quitatem adipiscitur aliquid bonum puta, delecta-
tionem, uel pecuniam, uel aliquid huiusmodi.

Ad 2^m dicendum, q^d illi qui mala sua dicunt, non
propter mala amantur, sed p^r hoc, q^d dicunt mala:
hoc enim, quod est dicere mala sua, habet rōnem
boni, in quantum excludit fictionē, seu simulationē:

Ad 3^m dicendum, q^d pulchrum sit quod oia ap-
petunt, de rōne boni est, q^d in eo quietetur appeti-
tus: sed ad rōnē pulchri p^rinet, q^d in eius aspectu,
seu cognitione quietetur appetitus: vñ & illi sen-
sus p^recipue respiciunt pulchrum, qui maxime co-
gnoscuntur sunt, tactus, & auditus rōni delectantes.
Dicimus, n. pulchra uisibilia, & pulchros sonos: in
sensibilibus autē aliorum sensuum non utimur noie
pulchritudinis, nō. n. dicimus pulchros sapores, aut
odores. Et sic patet, q^d pulchrum addit bonum quen-
dam ordinem ad uim cognoscitiuam, ita q^d bonū
dicat id, quod simpliciter cōplacet appetitui: pul-
chrum autē dicatur id, cuius ipsa apprehensio placet.

SVPER Q. XXVII. ART. II.

Vtrum cognitio sit causa amoris.

DE PRIMUM sic proceditur.
Videtur q^d cognitio sit cau-
sa amoris. Quod n. aliquid q^ratur, hoc
cōtingit ex amore: sed aliqua q^r-
runtur, q^d nesciunt, sicut scienti-
cū. n. in his idem sit eas hēre, q^d
eas nescire, ut Aug. dicit in lib.
83. q^d uel si cognoscerent, ha-
berent, & nō quærentur, ergo

cognitio non est causa amoris.

¶ 2^a Præ. Eiusdem rationis vide-
tur esse, quod aliquid incognitū
ametur, & quod aliquid ametur
plusquam cognoscatur: sed ali-
qua amantur plusquam cogno-
scant, sicut Deus, qui in hac uita
pōt per seipsum amari non autē
p seipsum cognosci, ergo cogni-
tio non est causa amoris.

RESPON. Dicendum, q^d sicut
dictum est, Amor ad appetitiuā
potentiam pertinet, quæ est uis
passiua: unde obiectum eius cō-
paratur ad ipsam, sicut cā motus
uel actus ipsius. Oportet igit ut
illud sit p^ripue causa amoris q^d est

SED CONTRA est, q^d Aug. probat
in 10. de Trinitate, q^d nullus potest
amare aliquid incognitum.

RESPON. Dicendum, q^d sicut di-
ctum est, Bonum est causa amoris
per modum obiecti: bonum autē
nō est obiectum appetitus, nisi
prout est apprehensum, & ideo
amor requirit aliquam app^rehē-
sionem boni quod amatur: & p^r
hoc Philosophus dicit 9. Ethic.
q^d uisio corporalis est principū
amoris sensitiui: & similiter con-
templatio spiritalis pulchritudi-
nis, uel bonitatis est principū
amoris spiritalis. Sic igit^r cog-
nitio est causa amoris ea rōne,
quæ & bonum, quod nō potest
amari, nisi cognitum.

AD PRIMUM ergo dicendum,
quod ille, q^d q^rit scientiam, non
oino ignorat eam, sed fm aliqd
eam p^rcognoscit, uel in vñ, uel
in aliquo eius effectu, uel p^r hoc
quod audit eam laudari, ut Aug.
dicit 10. de Trinitate. Sic autem eam
cognoscere non est eam habere
sed cognoscere eam perfecte.

AD 2^m dicendum, quod aliquid
requiritur ad p^rfectionē cog-
nitionis, quod nō requiritur ad p^r-
fectionem amoris. Cognitio, n.
ad rationem p^rinet, cuius est di-
stinguere inter ea, quæ fm rem
sunt coniuncta, & componere
quodammodo ea, quæ sunt di-
uersa, unum alteri comparando. Et ideo ad perfe-
ctionem cognitionis requirit^r, q^d homo cognoscat
singulatim quicquid est in re, sicut partes, & uirtu-
tes, & p^rprietates: sed amor est in uis appetitiua, q^d
respicit rem fm quod in se est: adeo ad perfectio-
nem amoris sufficit, quod res prout in se app^rehē-
dit^r, ametur. ob hoc ergo cōtingit, quod aliqd plus
amatur, quā cognoscatur: quia potest perfecte

diuina inter appetitū
autē & appetitū po-
tētiā in hoc, q^d ap-
petitū trahit res ad
aliam appetitū uero
aliam ad res. Ex hoc
inquit inferitur, q^d perfe-
ctio cognitionis autē
dicitur scdm modum,
quo p^rsentat^r id, qui
est distinguens eū que
sunt simpliciā, ac p^r
hoc ad perfectam co-
gnitionē boni exigit^r
& q^d bonum scdm se
apprehendatur, & q^d
distinctione cognoscatur
scdm partes, p^rop^rie
tates &c. Perfectio h^{ab}
appetitū amoris nō
exigit tot cognitū
boni, sed prima suffi-
ciat^r q^d bonū scdm se
apprehendatur quia
appetitū ad bonum,
ut est tendit^r & tenen-
dit^r delectat^r, quia bo-
num p^ripue appetitū
sed n. quod inuenit^r
in rerum natura ap-
prehensio autē scdm
negotiationem intel-
lectum nō amat^r pōt
se p^rfecte cognoscere
existente in p^rfecta
sana est appetitū re-
p^rsentant^r illius bo-
ni, quæ nō sufficit in
tellectu, sed oportet
distingui eū p^r p^ria-
tur. Et inquit quia
cognitio est p^ripua
causa amoris, ac p^r hoc
minus cognoscitur in
feri^r min^r amoris
mō, q^d p^rfectio amo-
ris duplici ex capite,
oritur. scilicet p^r p^ria-
tis, & ex parte amari
& q^d cognitio est cau-
sa amoris ex parte a-
mari, eadem quæ p^rpe-
tione cognoscitur est
amor: quia bonū est
causa amoris, ut in li-
tera dicitur: quia bonū
cognitum est obiectū
appetitū magis autē
& in uis amoris ex
parte amari, sama
ti, & amari, p^ronem
re pōt sic p^ripue,
q^d alibi augum^r amo-
ris est, ac p^r hoc co-
gnitionis pōt augeri
amor ex parte aman-
ti. Neq^{ue} igit bonū
neq^{ue} bonū cognitū
est p^ripua causa amo-
ris, nisi ex parte obie-
cti.

In 1. par.
post me.

Statum a
principio,
10. 1.

Art. p^ræ-
ced.

cap. 1. &
ca. 11. 10

amel. m

cap. 1. &
ca. 11. 10

amel. m

cap. 1. &
ca. 11. 10

amel. m

cap. 1. &
ca. 11. 10

amel. m

cap. 1. &
ca. 11. 10

amel. m

cap. 1. &
ca. 11. 10

amel. m

cap. 1. &
ca. 11. 10

amel. m

cap. 1. &
ca. 11. 10

amel. m

cap. 1. &
ca. 11. 10

amel. m

*Engl. &
Angl. &
10. inter
mediu &
fin. 19.

QVÆST. XXIX. A

ed
c.

du abominacionis diffinitur se habere ad hoc, nā odium in omni

miratiz scribitur in secundo Rhetor. sed vitam tantum
rum, utiam eis cōtra à nolant. Et quod in exemplo ma

the
the
the
the

QVÆST. XXIX. A

affirmationis, seu consonantie, odium tamen inimicitiae, &
diu abominationis dissimilitudo se habet ad hęc. nā odium inimi-

re, sed ens inquitur ē hoc ens deter-
minatū, hēt rōnē repugnātis
ad aliqūd ens determinatū: &

the
the
the
the

et filie audis, in quo
vis quod ad fer-
bos, ut ad uxore, &
univerſaliter ad oēs
odio habitos, nō vī p
sona sunt, sed ut ali-
qd illius, quasi nocu-
menta sunt, dicitur
ligus. Depsonit, &
reb. formaliter, inq-
nim. f. per omē, & in
quantū res, intellige,
que dicitur de obie-
ctis propriis virtutis,
odiu. Nec obicitur mi-
hi, q. inmemor su-
pradictorū de indi-
fione amoris amari-
tū, & obicitur, dicitur
nūc pēter obiecta di-
stinctum utriusq. o-
diū. Nōtū. n. q. bonū
uno nō, vīpote ex cā
integrā: malū autē
omniaria, vīpote ex
particularibus defe-
ctibus. Constatū. q.
amor ex parte boni,
& odiū ex parte ma-
li, se tenet p. quod
non est mirū, si odia
distinguantur ex pō-
na, vel re. ut obicitur
propter odiū, amor
ai non est sola habi-
tudo ad psonā, & id
distinguitur amari-
tū in quolibet amore di-
stinguitur, ut super
declaratū est.

SVPER QVÆST.
XXIX.

ART. II.

Per. 4. con. 19.

Medina art. 2.
A. R. C. C. omisso,
ex quo memorie
comen habet rationē
ad 1. & applicat ad
pūl. p. adicamenta.

*c. 7. & 9.
to. 5

*art. p. r-
ced.

amul. m.

ctiones causantur ex amore, ergo, & odium, cū sit
quādam affectio animæ, causatur ex amore.

RESPONDO, Dicendum, q. sicut dictū ē,
Amor cōsistit in quādā cōveniētiā amātis ad ama-
tum: odiū vero cōsistit in quādā repugnantia, uel
dissonantia. Oportet ac in quolibet prius cōsidera-
re quid ei cōueniat, q. quid ei repugnet. Per hoc, n.
aliquid est repugnans alteri, quia est corruptiū, vel
impeditiū eius quod est cōueniēs: vñ necesse est,
q. amor sit prior odio: & q. nihil odio habeatur, nisi
p. hoc, q. cōtrariatur cōuenienti, quod amatur: &
secūdm hoc, omne odium ex amore causatur. n.

AD PRIMUM ergo dicēdū, q. in his q. ex opposito
diuiditur, quēdā inueniuntur, quæ sūt naturaliter si-
mul, & scdm rē, & scdm rōnē, sicut duæ spēs albas,
uel duæ spēs coloris. Quēdā uero sunt simul scdm
rōnē, sed unū realiter est prius altero, & cā eius: si-
cut patet in spēsbus numerorū, figurarū, & motuū.
Quēdā uero nō sunt simul, nec scdm rē, nec scdm
rōnē, sicut substantia, & accidēs. nā substantia reali-

ARTICVLVS II.

Vtrum odium causetur ex amore.

DE SECUNDVM sic proceditur.
Videtur q. amor non sit cā
odij. Bā. n. q. ex opposito diui-
dunt, naturaliter sūt h. simul, vt
dī in p. dicamētis, sed amor, & o-
diū cū sint cōtraria, ex opposito
diuiduntur, ergo naturaliter sūt si-
mul, non ergo amor est cā odij.
¶ 2. Præ. vñ h. cōtrariorū nō
est causa alterius: sed amor, & o-
diū sunt contraria, ergo &c.
¶ 3. Præ. posterius nō ē cā prio-
ris, sed odiū est h. prius amore, vt
vñ nā odiū importat recessum a
malō: amor uero accessū ad bō-
nū, ergo amor non est cā odij.

SED CONTRA est, quod dicit
Aug. 14. de Civ. Dei, q. oēs affe-

ter ē cā accidetis: & ens scdm rōnē prius attribuitur
substantia, q. accidet, quia accidet nō attribuitur
nisi inquantū est in substantia. Amor at, & odiū natu-
raliter quidē sunt simul scdm rōnē, sed non reali-
ter: unde nihil prohibet amorem esse causam odij.

AD 2. dicendū, q. amor, & odiū sunt contraria,
q. accipiuntur circa idem: sed q. sunt de cōtrarijs,
non sunt contraria, sed se invicem consequentia. B-
iūdem. n. rationis est, quod ametur aliquid, & odia-
tur eius contrariū: & sic amor unius rei, est causa
quod eius contrariū odietur.

AD 3. dicendū, q. in executione prius est rece-
dere ab uno termino, quā accedere ad alterū ter-
minū, sed in intētiōe est econuerso: ppter hoc, n.
receditur ab uno termino, ut accedatur ad alterū.
motus aut appetitiū magis pertinet ad intētiō-
nem, quā ad executionem: & ideo amor est prior
odio, cum utrumque sit motus appetitiū.

ARTICVLVS III.

Vtrum odium sit fortius, quā amor.

DE TERTIVM sic proceditur.

Videtur q. odiū sit fortius
amore. Dicit. n. Aug. in lib. 8. q.
¶ Nemo est qui non magis dolo-
rem fugiat, quā appetat volupta-
tē: sed fugere dolorem pertinet
ad odiū, appetitus autem volu-
ptatis pertinet ad amorem, ergo
odium est fortius amore.

¶ 1. Præ. h. Debilius amicitia a for-
tiori: sed amor nūc fit ab odio,
q. h. amor conuertitur in odiū,
ergo odium est fortius amore.
¶ 3. Præ. h. Affectio aīæ per effm
manifestatur: sed fortius insinuat
hō ad repellendum odium, q. ad
prosequendum amari. sicut
etiam bellæ abstinent a dele-
ctabilibus p. uerba, ut Aug.
introducitur in lib. 3. q. ergo odiū
est fortius amore.

SED CONTRA. Bonū ē fortius
quā malū: quia malū non agit
nisi virtute boni, vt Dio. dicit c.
4. de diu. no. sed odiū, & amor
differūt fm dīam boni, & mali.
ergo amor est fortior odio.

RESPONDO, Dicendum, q. impos-
sibile est effm sua cā esse fortio-
rem. Omne aut odium procedit
ex aliquo amore, sicut ex cā, ut
dictū est, unde impossibile
est, q. odiū sit fortius amore sim-
pliciter, sed oportet ulterius, q.
amor simpliciter loquendo, sit odio fortior. For-
tius. n. mouet aliquid i. finē, q. in ea, q. sūt ad finē. Re-
cessus aut a malo ordinatur ad consecutionē boni,
sicut ad finem: vnde simpliciter loquendo, fortior
est motus animæ in bonum, quā in malū: sed tū
aliquādo uidetur odium fortius amore ppter duo-

SVPER QVÆST.

XXIX.

ART. III.

Medina art. 3.

I. n. 3. art. 2. aduerte
primū, q. prima rō
quare odiū vī fortius
mouere, cōsistit in
hoc, q. odiū magis
sūt i. inueniuntur
q. amor. Quod dicitur
tam ex parte obie-
cti, quā finis. In amore
i. actus, quā obiectū
consonat dispositū a-
mari. ac p. hoc nihil
est ex parte obiecti
teritatis. In odio uero
licet actus dispositū o-
diētis consonet, obie-
ctū uero, & ipse ma-
lū, vt malū d. sonat,
ex p. hoc ex pte obie-
cti alterius d. inue-
nitur & cōtrariū in
alteritate cōsistit. Ma-
gis ad mouendū nā
iura accedet odiū, q.
amor. Et h. rō pōt
tū in linea, cū alijs
repugnantia enūc
odiat, magis p. p. p.
tū, quā cōueniētiā
ama. Aduerte sed
q. se uideat, q. d. ma-
gis affectū sensum con-
sistentis principia
h. in articulo. q. o-
diū nō est fortius
amore, sed est uelut
q. d. intelligitur nō de
quocūque odio rela-
to ad quocūque a-
morem, & econuerso,
sed de cō. organ. Qui-
libet enim amor h. tū

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

biūm odium sibi
oppositū, & econuer-
so, & de his est sermo
cōparatiū. Et mani-
festat. fortitudinem
odij sup. amorem ex
trahit esse non ex se
sed ex amore eius cā
superante illum alie-
rum amorem: ut in rō-
sione ad primū & se-
cū ex primis. Et sic
ex prima rōne odiū
magis quodammodo
insinuat, q. cōtingit
vñ amor quā magis
sentit & ex sūda ma-
gis q. extrahit amor,
q. agit in rōne amo-
ris maioris.

SVPER QVÆST.

XXIX.

ART. IIII.

Medina art. 4.

A. R. C. C. quarto
omisso, quoniam
inueniuntur utriusque
in actibus, & aduerte,
q. aliud est odio haberi
& aliud nō amari: &
q. aliud est per se, &
aliud p. accidens. Ni-
hil. n. quācumque
fuerit, particularis
mum & inuicem bo-
nū, sub rōne sue bo-
nitatis respectum,
odio h. p. se loquen-
do, quia obiecto odij
contrariatur tota lani-
do boni, nō amari in
pōt, quia non h. vñ
adque appetitū &c.
p. accedet aut pōt pat-
uiter bonū odio ha-
beri, p. aduocāt. s. rō-
nem maioris mali, vt
quondā expectimus
in cō. adū in possibi-
le est: quia quilibet
odiat, & alijs amari
ac p. hoc nō omne
bonū odit. Et dicitur
iudiciū de mte, & ne-
to in cō. Odium. n.
quodcumque ens, aut
quodcumque uel li-
cet ab alijs dissonet
alio tū uero, & omni-
termanet consonant,
ac p. huc non abiecit
tota ens, aut uel la-
titudine a suo affectu
sed odio d. ens, &
uul. semper saluatur
consonantia &c.
¶ In ultimo articulo
uul. occurrat tenē-
dom, nisi q. diligen-
ter notetur q. d. inter-
re, puta, calorem uul-
ueri: sed inueniuntur
tū, & singulariter.

AD 2. dicendū, q. odiū nun-
quā uinceret amorem, nisi p.
maiorē amorē, cui odium cor-
rideret: sic hō magis diligit se,
amiciū. & propter hoc, quod
diligit se, habet odio etiam ami-
cum, si sibi contrarietur.

AD 3. dicendū, q. iō intensius
aliquid operat ad repellendū odio-
sa, q. odiū est magis sensibile.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis possit habere odio
seipsum.

AD QUARTVM sic proce-
ditur. Vñ, q. aliquis possit
seipsum odio habere. Dī. n. in
Plal. 10. Qui diligit iniquitatē,
hōdit animam suā: sed multi di-
ligunt iniquitatē, ergo multi
odiunt seipſos.

¶ 1. Præ. Illud odimus, cui volu-
mus, & operamur h. malum: sed
quandoque aliquis vult & ope-
ratur sibiipſi malum, puta, qui interimit seipſos.
ergo aliqui seipſos habent odio.

¶ 3. Præ. Boetius dicit in 2. de Consol. q. auaritia
facit hoīes h. odiosos: ex quo pōt accipi, q. oīs hō
odit auarū: sed aliq. sūt auari, ergo illi odiūt seipſos.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad
Ephes. 5. q. nemo vñ carnem suam odio habuit.

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

RESPONDO, Dicendū, q. impossibile est, q. aliquis, ^{encl. m.}
per se loquendo, odiat seipsum. Naturaliter enim
vñmquodq. appetit bonum, nec pōt aliquid sibi
appetere, nisi sub rōne boni, nam malum est præ-
ter voluntatem, ut Dio. dicit 4. c. De diu. no. Amare
aut aliquid est uelle ei bonum, ut dictū est: vñ
necesse est, q. aliq. amet seipsum, & impossibile est
q. aliquis odiat seipsum, p. se loquendo: p. accidens
tū contingit, q. aliq. seipsum odio habeat, & hoc
dupliciter. Vñ mō, ex parte boni, quod sibi aliq.
vult accidere. n. q. illud quod appetitur ut fm qd
bonum, esse simpliciter malum: & fm hoc aliq. p.
accidens vult sibi malum, quod est odire. Alio mō
ex parte suiipſius, cui vult bonum. Vñmquodq. n.
maxime est id, quod est principaliter in ipſo: unde
ciuitas dī facere id, quod Rex facit, quasi Rex sit
tota ciuitas. Manifestum est ergo, q. homo maxime
est mens hoīis, contingit autem, q. aliq. æstimant se
maxime illud, q. sunt fm naturā corporālē, & sen-
sitiuam: unde amant se fm, id q. æstimant se esse,
sed odiunt id quod uere sunt, dum uolunt contra-
ria rōni: & utroque modo ille q. diligit iniquitatem
odit non solum animam suā, sed etiam seipsum.
Et per hoc patet responsio ad primū.

AD 2. dicendū, q. nullus sibi vult & facit ma-
lum, nisi inquantum apprehendit illud sub rōne
bonitatis, & illi q. intermunt seipſos, hoc ipſum,
qd est amor, apprehendunt sub rōne boni, in qua
tum est terminatiū alicuius miserie, uel doloris.

AD 3. dicendū, q. auarus odit aliquod acci-
dens suū, non tū propter hoc odit seipsum: si-
cut æger odit suā ægritudinem ex hoc ipſo, q. se
amat. Vel dicendū, q. auaritia odiosus facit alijs,
non autem sibiipſi: q. nemo causatur ex inordinato
sui amore, secūdm quem de bonis temporalibus
plus sibi aliquis vult, quā debeat.

ARTICVLVS V.

Vtrum aliquis possit odio habere ueritatem.

DE VINTVM sic proceditur. Videtur quod
aliquis non possit habere odio ueritatem. Bo-
num. n. & ens, & uerum h. conuertuntur: sed aliq.
non pōt habere odio bonitatem, ergo nec ueritatem.
¶ 1. Præ. Omnes hoīes naturaliter seire desiderant,
ut dī in principio Met. sed scientia non est nisi ue-
ritas, ergo h. ueritas naturaliter desideratur, & ama-
tur: sed quod naturaliter inuēit, semper inest, nullus
ergo potest habere odio ueritatem.

¶ 3. Præ. Philolophus dicit in 2. Rhetor. quod hoīes
amant non fictos, sed nō nisi h. p. ueritatem, ergo
hō naturaliter amat ueritatē, nō ergo eā odio hēt.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Gala.
4. Factus sum uobis inimicus, uerum dicens uobis.

RESPONDO, Dicendū, q. bonum, & uerum, & ens
sunt idem fm rem, sed differunt rōne. Bonum. n. ha-
bet rōnem appetibiliū, non autem ens uel uerum:
q. Bonum est quod oīs appetunt, & ideo bonum
fm rōnem boni, non potest odio haberi nec in uni-
uersali, nec in particulari. Ens autem, & uerum in
unuersali ydem, odio haberi non possunt: q. dis-
sonantia est causa odij, & cōuenientiā cā moris

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

*c. 6. p. 10. a

Ens aut, & uerū sunt cōia oībus sed in particula-
rē nihil phibet quoddā ens, & quoddā uerū odio
haberi, inquantum hēt rōnem contrarij, & repu-
gnantis: Prietas n. & repugnantia non aduersat rō-
ni entis, & uerū, sicut aduersat rōni boni. Contin-
git aut uerum aliquod particulare tripliciter repu-
gnare, uel priari bono amato. Vno mō fm qd uer-
itas est causaliter, & originaliter in ipsis rebus: &
sic hō qnq; odit aliquā ueritatē, dum uellet nō ef-
se uerum, qd est uerum. Alio mō, fm qd ueritas est
in cognitione ipsius hōis, q impedit ipsū a ple-
cutione amari: sicut si aliqui uellet nō cognoscere
ueritatē fidel, ut libere peccarent, ex quorū psona
dī Tob. 2. Sciētia uariū tuarū nolumus. Tertio mō
hī odio ueritas particularis tanquā repugnās, put
est in intellectu alterius, puta, cū aliq; uult iacere
in pōd, odit quod aliquis ueritatē circa pēm suū
cognoscat. & fm hoc dicit Aug. in 10. Confes. * q
homines amat ueritatem lucentē odiūt, eam redar
guentem. Et per hoc patet responsio ad primum.
Ad 2^m dicendum, q cognoscere ueritatē, fm se
est amabile, pp quod dicit Aug. * quod amant eā lu-
centem: sed per accidens cognitio ueritatis pot est
se odibilis, inquantū impedit ab aliquo desiderio.
Ad 3^m dicendum, q ex hoc procedit, q non hēti
amantur, q homo amat secundum se cognoscere
ueritatem, quam homines non ficti manifestant.

ARTICVLVS VI.

Utrum aliquid possit haberi odio in uniuersali.

Medina art. 6.

168.
Perilla
per totum
supra 5.
cor.

AD 2^m dicendum sic proceditur. Vt q odium nō
possit esse alicuius in uniuersali. Odium n. est
passio appetitus sensitui, qui mouetur ex sensibili
apprehensione: sed sensus non pōt apprehendere
vte ergo odiū nō pōt esse alicuius in uniuersali.
¶ 1^a Præ. Odiū causatur ex aliqua dissonantia, q h cōi-
tati repugnat: sed cōiās est de rōne uniuersalis, er-
go odiū non potest esse alicuius in uniuersali.
¶ 2^a Præ. Obiectū odij est malū: malum aut est in re-
bus, & non in mente, ut dī in 6. Meta. Icu ergo vte
fit solum in mente, quā abstrahit vte a particulāri,
vte q odium non possit esse alicuius uniuersalis.

SED CONTRA est, qd Philosophus dicit in 2. Rhe-
to. * qd ira sp fit inter singularia: odiū aut ē ad ge-
nera. Furē n. odit, & calumniatorem unusquisq;

RESPON. Dicendum, q de vti dupliciter cōtingit
loqui. Vno modo, fm quod subest intentioni vti
tis: alio aut mō dī de natura, cui talis intentio attri-
buitur. Alia est n. consideratio hōis vti, & alia hōis
in eo quod est hō. Si igitur vte accipiat primo mō,
sic nulla potentia sensitui partis, neq; appren-
sua, neq; appetitiua pōt in vte: quia vte fit p ab-
stractionē a mā individuali, in qua radicat oīs ui-
tus sensitua. pōt tñ aliqua potentia sensitua, & ap-
prehensua, & appetitiua ferri in aliquid vti: sicut
dicimus, q obiectū uisus est color fm genus,
non quia uisus cognoscat colorē vtem: sed q, q
eoloe sit cognoscibilis a uisu, nō cōuenit colori in
quantum est hic color, sed inquantū est color sim-
pliciter. Sic ergo odiū ē sensitui partis, pōt re-
spicere aliquid in vti: q ex natura cōi aliqd ad-

uersat aīali, & nō solū ex eo, qd est particularis, si-
cut lupus ouem ouis odit lupū gūaliter. Sed ira sp
causatur ex aliquo particulari, quia ex aliquo actu
ludentis: actus aut particularium sunt. & pp hoc
Philosophus dicit, * qd ira semper est ad aliquid parti-
culare: odium uero pōt esse ad aliquid in gūe, sed
odium fm, quod est in parte intellectiua, cū conse-
quatur apprehensionem uniuersalem intellectus, &
potest utroque modo esse respectu uniuersalis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sensus non ap-
prehendit vte, prout est uniuersale: apprehendit tñ
aliquid, cui per abstractionē accidit uniuersalitas.

AD 2^m dicendum, q id quod cōe est omnibus,
non potest esse ratio odij: sed nihil prohibet aliqd
esse commune multis, quod tamē dissonat ab alijs:
& sic est eis odiosum.

AD 3^m dicendum, q illa obiectio procedit de uni-
uersali fm q substat intentioni uitaris: sic n. nō ca-
dit sub apprehensione, uel appetitu sensitui.

QVÆSTIO. XXX.

De concupiscentia, in quatuor articulis diuise.

BINDE considerandum est de concupiscentia.

ET circa hoc quaeruntur quatuor.
¶ Primo, Vtrum concupiscentia sit in appetitu sen-
situi tantum.

¶ Secundo, Vtrum concupiscentia sit passio spe-
cialis.

¶ Tertio, Vtrum sint aliqua concupiscentia natu-
rales, & aliqua non naturales.

¶ Quarto, Vtrum concupiscentia sit infinita.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum concupiscentia sit tantum in appetitu sensitui.

Medina art. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod cō-
cupiscentia non solum sit in appetitu sensitui.
¶ 1^a Præ. Est enim quidam concupiscentia sapientia, ut
dicitur Sap. 6. Concupiscentia sapientia deducit ad
regnum perpetuum: sed appetitus sensituius non
potest ferri in sapientiam, ergo concupiscentia
non est in solo appetitu sensitui.

¶ 2^a Præ. Desideriū mādatorū Dei nō est in appetitu
sensitui: sicut Apostolus dicit Ro. 7. Nō habitat in me,
hoc est, in carne mea bonū, sed desideriū mādatorū
Dei sub cōcupiscentia cadit: fm illud Psal. 118. Con-
cupiscit aīa mea desiderare iustificationes tuas ergo
cōcupiscentia non est solum in appetitu sensitui.

¶ 3^a Præ. Cuilibet potētia est cōcupiscentia pro-
prium bonū: ergo concupiscentia est in qualibet
potentia animæ, & nō solum in appetitu sensitui.

SED CONTRA est, q Damasc. dicit, * q irratiōna-
le obediens, & persuasibile rationi diuiditur in cō-
cupiscentia, & iram: hanc autem est irratiōnalis ani-
mæ pars passiuā, & appetitiuā. ergo concupiscentia
est in appetitu sensitui.

RESPON. Dicendum, q sicut Philosophus dicit in
2. Rhetor. Concupiscentia est appetitus delectabi-
lis. Est aut duplex delectatio, ut infra dicit: una, q
est in bono intelligibili, quod est bonum rōis: alia
quæ est in bono fm sensum. Prima quidem delecta-
tio uidetur esse animæ tantum. Secunda autem est
animæ

animæ, & corporis: qā sensus est uirtus in organo
corporeo. unde, & bonum fm sensum est bonum
totius coniuncti: talis aut delectationis appetitus
vī esse cōcupiscentia, q simul pertineat, & ad aīam
& ad corpus, ut ipsum nomē cōcupiscentia sonat:
vī cōcupiscentia, pprie loquēdo, est i appetitu
sensitui, & i cōcupiscentia, q ab ea denominat.

AD PRIMVM ergo dicendum, q appetitus sapien-
tiz, uel aliorū spūalium bonorū interdū cōcupiscē-
tia nominatur, uel pp similitudinē quandā, uel pp
intensionē appetitu superioris partis, ex quo fit re-
dundantia in inferiorē appetitū, ut simul ē ipse in
inferior appetitus suo modo tendat in spirituale bo-
num cōsequens appetitum superiorē, & ē ipsum
corpus spūalibus deseruiat, sicut in Plal. 83. dī. Cor-
meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum.

AD 2^m dicendum, q desiderium magis pertinere
pōt, proprie loquendo, nō solū ad inferiorē ap-
petitum, sed etiam ad superiorem. Non n. importat
aliquā cōsociationem in cupiendo, sicut concu-
piscētia: sed simplicē motum in rem desideratam.

AD 3^m dicendum, q unicuiq; potentia aīæ appe-
tere cōpetit propriū bonū appetitu naturali, qui
non sequitur apprehensionē: sed appetere bonum
appetitu aīali, qui sequitur apprehensionē, pōtinet
solū ad uim appetitiuā. Appetere autē aliquid sub
rōne boni delectabilis fm sensum, quod proprie
est concupiscere, pertinet ad uim concupiscibilē.

SUPER Q. XXX.
ART. II.

Medina art. 2.

169.
Perilla
per totum
supra 5.
cor.

AD 2^m dicendum sic procedit.
¶ Vt, q concupiscentia non
sit passio specialis potentia con-
cupiscibilis. Passiones n. distin-
guuntur fm obiecta: sed obiectū
concupiscibilis est delectabile
fm sensum, q quod ē est obie-
ctum concupiscentia, fm Philo-
sophum in primo Rhetor. ergo
concupiscentia non est passio
specialis in concupiscibili.

¶ 2^a Præ. Aug. dicit in libr. 83. q.
q cupiditas est amor rerū tra-
seuntium, & sic ab amore nō di-
stinguitur: oēs aut passiones spe-
ciales abinuiat distinguuntur.
ergo concupiscentia nō est pas-
sio specialis in concupiscibili.

¶ 3^a Præ. Cuilibet passioni concu-
piscibilis opponit aliqua passio
specialis in concupiscibili ut 3.
dictū est: sed cōcupiscentia nō
opponit aliqua passio spalis in
concupiscibili, dicit n. Damasc.
q expectatū bonū concupiscē-
tia constituit, pōt uero latitia:
similiter expectatū malū timo-
rem pōt uero tristitia: ex quo
vī, q sicut tristitia cōtrariat q-

titia, ita timor contrariat cōeu-
piscētia: timor aut nō est in cō-
cupiscibili, sed in irascibili. nō er-
go concupiscentia est specialis
passio in concupiscibili.

SED CONTRA est, q concupi-
scētia causatur ab amore, & tē-
dit in delectationē, q sunt pas-
siones cōcupiscibilis: & sic disti-
guuntur ab alijs passionibus cō-
cupiscibilis, tanq passio spalis.

RESP. Dicendum, q sicut dictū
est, * Bonū delectabile fm sen-
sum est cōiter obiectū cōcupi-
scibilis: vī fm eius dīas diuersæ
passiones concupiscibilis distin-
guunt. Diuersitas aut obiecti pōt
attendī uel fm naturā ipsius ob-
iecti, uel fm diuersitatē in uirtu-
te agendi. Diuersitas quidē ob-
iecti actui, q est fm rei naturā
facit materiale dīam passionū:
sed diuersitas, quæ est fm uirtu-
tem actiua, facit formale dīam
passionū fm q passiones specie
differunt. Est aut alia rō uirtutis
motiua ipsius finis, uel boni, se-
cundum quod est realiter pōtens
& fm quod est absens, nam fm
quod est pōtens, facit in seipso
quiescere: fm aut quod est ab-
sens, facit ad seipsum moueri.
Vnde ipsum delectabile secun-
dum sensum inquantum appeti-
tum sibi adaptat quodammodo
& conformat causat amorem:
inquantum uero absens attrahit
ad seipsum causat cōcupiscētia
inquantum uero pōtens quietat
in seipso, causat delectationē.
Sic ergo cōcupiscentia est pas-
sio differēs spē, & ab amore, &
a delectatione: sed cōcupiscere
hoc delectabile, uel illud, facit
cōcupiscētia diuersas numero.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod bonum
delectabile non est absolute obiectum concupiscē-
tia, sed sub ratione absentis: sicut & sensibile sub
ratione pōtenti est obiectum memoriæ. huius-
modi n. particulares condiciones diuersificant spe-
ciem passionum, uel etiam potentiarum sensitui
partis, quæ respicit particularia.

AD 2^m dicendum, quod illa prædicatio est per
causam, non per essentiam: non enim cupiditas est
per se amor, sed amoris effectus. Vel aliter dicen-
dum, quod Aug. accipit cupiditatem large p quo-
libet motu appetitus, qui potest esse respectu boni
futuri: unde cōprehendit sub se, & amorē, & spē.

AD 3^m dicendum, q passio, quæ directe opponit
cōcupiscētia, innominata est, quæ ita se hēt ad ma-
lum, sicut cōcupiscētia ad bonum: sed qā est mali
absentia

pote ad communis-
mum artifice specta-
re non est sermo hic
sed de concupiscentia, & ab-
sentia reali dī, q con-
trariet ad actiū in
appetitu: ut in rō-
nei partiales agendi,
ita q distinguunt spe-
cie passiones. Integra-
tur n. rō obiecti pas-
sionis appetitus sensui
ex bonitate, uel
malitia pōtenti, uel
absentia, uel indīa,
& apprehensione. Et
bonitas quidem, &
malitia ex natura ap-
petitus exigit. Oī n.
appetitus p se appe-
tit bonū, & fugit ma-
lū absentia uero, uel
pōtenti, ut in rōne
ad primū litera dicit.
particularitatem poten-
tiam: sicut appren-
sio uero aīali actiū eius-
dem. Tertio, q sermo
pōtens est de distin-
ctione passionum in
gūe naturæ uis. Con-
cupiscere n. delecta-
bile in pōtenti, uel ali-
na uirtute, in gūe natu-
re distinguunt solo
numero sub eadē na-
turæ specie existētes
sed in gūe moris: ut
diuersas species, im-
mo diuersos gene-
rum uirtutis, & ui-
tij. Quarto, q ex rō-
lūne ad seipsum, miran-
dum est de Grego. de
Arimino in primo
sent. dist. 1. q. 1. art. 1.
dicente, q nullus do-
ctorum, quos uidit, te-
net cupiditatem, seu de-
siderium distinguere
sententialiter ab amore.
Pater n. expresse hic,
& superius: sed forte
exculari pōt in uolū-
tate, in qua tū man-
feste erat, ponens
delectationem esse
amorem, ut superius
dictum est.

* q. 13. ar.

sent. m

QVÆST. XXXI.

etiam ad infamiam & sub ordinatū finī inditio. qd est natura: pp qd concupiscentia natura illi ipsius delectabilis facit. Rōnā hīc autē ed cupiscentia delectabilis facit alibi. & ut patet in psonis additiveneris. Circa istionem ad primū in eodē artu loauerte. q illa uerba lura. put concupiscitur semel in actu. replicata sunt sup se eundo mēbro. ita q sentit est. q concupiscibile. put concupiscitur semel in actu. est finitum: uel qd finitū sedm rōnē. uel qd finitū. sedm apprehensionē. Pū. n. concupiscitur semel in actu tam finitū qd finitū sedm dū. ut patet in concupiscentia simul in finitū pecuniam. Apponit hīc has duas conditiones. i. unitatis. & actualitatis: quia pluriū concupiscentiarū nihil phibet infinitū. alibi phibit esse obiectū: & similiter concupiscitur in potentia pōt infinitū rōnē. hīc sed semel. & in actu concupiscitur nō nisi finitū. uel ut finitū ē. Apponit autē author uerba illa inter primū. & sedm mēbro in littera. ut tū utiq; mēbro pposita elationē efficit. & ten sum pōtū. ut merita ipsius finitū sedm dū. & finitū sedm rōnē discernat. Finitū. n. sedm rōnē ex parte sui hōr. q. semel in actu concupiscitur. Infinitū tū tū nō ex parte sui. sed rōnē apprehensibile ut finitū. hīc ut semel facit. cupiscentia.

tum finitū. prout concupiscitur semel in actu: uel quia est finitum, sedm quod cadit sub apprehensione. Non. n. potest sub ratione infiniti apprehendi: quia infinitum est, cuius quantitatem accipientibus, semper est aliquid extra sumere, ut dicitur in 3. phys.

AD SECUNDVM dicendum, quod ratio quodammodo est uirtutis infinita, in quantum potest in infinitum aliquid considerare, ut apparet in additione numerorum, & linearum: unde infinitum aliquo modo sumptum, est proportionatum rationi. Nam uniuersale, quod ratio apprehendit, est quodammodo infinitum, in quantum in potentia continet infinita singularia.

AD TERTIVM dicendum, quod ad hoc, quod aliquis delectetur, non requiritur quod omnia consequatur, quia concupiscit: sed quod in quolibet concupito, quod consequitur, delectetur.

nitū potū. Sed sicut in natura contingit esse infinitū in potentia p successione: ita hōmō concupiscit cū contingit infinitū esse p successione. ut. i. post adeptū cibum iterū alia uice desideret cibū, uel qd cūq; aliud, qd natura requirit: qd hōmō corporalia bona cū adueniūt, nō ppetuo manēt, sed deficiūt. Vnde dixit Dñs Samari tan. 10. 4. Qui biberit ex hac aqua, sitiet iterū: sed q concupiscit non naturalis oīnō ē infinita. sequi. n. rōnē, ut dictū est: rōnē aut competit in infinitū. pcedere. vñ, qui concupiscit diuitias, pteas concupiscere non ad aliquē certū terminū, sed simpliciter se diuitū esse, quātūcūq; pōt. Pōt. & alia rō assignari fm philosophū in 1. pol. * quare qdā concupiscit fit finita, & quāda infinita. Sē per. n. concupiscentia finis, ē infinita: finis. n. p. concupiscit, ut sanitas: unde maior sanitas magis concupiscitur, & sic in infinitū: sicut si albu p se disgregat magis albu, magis disgregat. Concupiscentia uero eius qd ē ad finē, non est infinita: si fm illā mēsurā appetitur, q concupiscit finitū. unde qui finē ponūt in diuitiis, habēt concupiscentiā diuitiarū in infinitū, qui aut diuitias appetūt p necessitate uirg. concupiscūt diuitias finitas: sufficiens ad necessitatem uirg. ut philosophus dicit ibi. * Et eadē est rō de concupiscentia quātūcūq; aliarū rerū.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd oē qd concupiscitur, accipit ut quoddā finitū, uel quia est finitum fm rōnē, prout concupiscitur semel in actu: uel quia est finitum, sedm quod cadit sub apprehensione. Non. n. potest sub ratione infiniti apprehendi: quia infinitum est, cuius quantitatem accipientibus, semper est aliquid extra sumere, ut dicitur in 3. phys.

AD SECUNDVM dicendum, quod ratio quodammodo est uirtutis infinita, in quantum potest in infinitum aliquid considerare, ut apparet in additione numerorum, & linearum: unde infinitum aliquo modo sumptum, est proportionatum rationi. Nam uniuersale, quod ratio apprehendit, est quodammodo infinitum, in quantum in potentia continet infinita singularia.

AD TERTIVM dicendum, quod ad hoc, quod aliquis delectetur, non requiritur quod omnia consequatur, quia concupiscit: sed quod in quolibet concupito, quod consequitur, delectetur.

ART. I.

QVÆST. XXXI.

De delectatione secundum se, in octo articulis diuisa.

DEINDE cōsiderādū est, qd delectatio, & tristitia. Circa delectationem uero consideranda sūt quatuor. Primo, de ipsa delectatione secundū se. Secūdo, de causis delectationis. Tercio, de effectibus ei⁹. Quarto, de bonitate, & malitia ipsius.

Circa primum queruntur octo.

¶ Primo, utrum delectatio sit passio.

¶ Secūdo, utrum sit in tempore.

¶ Tercio, utrum differat a gaudio.

¶ Quarto, utrum sit in appetitu intellectiuo.

¶ Quinto, de cōparatione delectationis superioris appetit⁹, ad delectationem inferioris.

¶ Sexto, de cōparatione delectationis sensitui ad uicem.

¶ Septimo, utrum sit aliqua delectatio non naturalis.

¶ Octauo, utrum delectatio possit esse contraria delectationi.

ARTICVLVS I.

Utrum delectatio sit passio.

AD PRIMVM sic procedit. Vñ qd delectatio non sit passio. Damascenus in 2. lib. * distinguit operationem a passione, dicens, qd operatio est motus, qui est secundum naturam: passio uero est motus contra naturam: sed delectatio est operatio, ut philosophus dicit in 7. & 10. Ethic. Tergo delectatio non est passio.

¶ 2. Præ. Pati, ē moueri, ut dicitur in 3. phys. sed delectatio nō cōsistit in moueri, sed in motū esse, causā. n. delectatio ex bono iā adeptū. ergo delectatio nō ē passio.

¶ 3. Præ. Delectatio cōsistit in quadā perfectione delectati, perficit. n. operationem, ut dicitur in 10. Ethic. sed perfici, non est pati, uel alterari, ut dicitur in 7. phys. & in 2. de Anim. ergo delectatio nō ē passio.

SED CONTRA est, quod August. in 10. & 14. de ciui. Dei, & ponit delectationem, siue gaudium, uel lætitiā inter alias passiones animæ.

RESPONDEO. Dicendum, quod motus appetitus sensitui proprie passio nominatur, sicut supra dictum est. * Affectio autem quācūque ex apprehensione sensitua procedens, est motus appetitus sensitui: hoc autem necessi-

Medina art. 1.

Medina art. 2.

Medina art. 3.

Medina art. 4.

Medina art. 5.

Medina art. 6.

Medina art. 7.

Medina art. 8.

Medina art. 9.

Medina art. 10.

Medina art. 11.

Medina art. 12.

Medina art. 13.

Medina art. 14.

Medina art. 15.

SVPERQVÆST.

XXXI.

ART. I.

Medina art. 1.

Medina art. 2.

Medina art. 3.

Medina art. 4.

Medina art. 5.

Medina art. 6.

Medina art. 7.

Medina art. 8.

Medina art. 9.

Medina art. 10.

Medina art. 11.

Medina art. 12.

Medina art. 13.

Medina art. 14.

Medina art. 15.

Medina art. 16.

Medina art. 17.

Medina art. 18.

Medina art. 19.

Medina art. 20.

Medina art. 21.

Medina art. 22.

Medina art. 23.

Medina art. 24.

Medina art. 25.

Medina art. 26.

Medina art. 27.

Medina art. 28.

Medina art. 29.

Medina art. 30.

Medina art. 31.

Medina art. 32.

Medina art. 33.

Medina art. 34.

Medina art. 35.

Medina art. 36.

Medina art. 37.

Medina art. 38.

Medina art. 39.

Medina art. 40.

Medina art. 41.

Medina art. 42.

Medina art. 43.

Medina art. 44.

Medina art. 45.

Medina art. 46.

Medina art. 47.

Medina art. 48.

Medina art. 49.

Medina art. 50.

Medina art. 51.

Medina art. 52.

Medina art. 53.

Medina art. 54.

Medina art. 55.

Medina art. 56.

Medina art. 57.

Medina art. 58.

QVÆST. XXXI.

ART. II.

67

cesso est appetere delectationem. Nā sicut Philosophus dicit in 1. Rhet. * Delectatio ē quidā motus animæ, & pōt simul tota, & sensibilis in naturā existere. Ad cuius intellectū pferendū est, qd sicut cōtingit in rebus naturalib. aliqua psequi suas pfectiones naturales, ita hoc ptingit in animalibus: & quis moueri ad perfectionē nō sit totū simul, tū psequi nālem perfectionē, est totū simul. Hæc autē est dīa inter animalia, & alias res naturales, qd alie res nāles qd cōstitunt in id, qd uenit eis fm naturā, hoc non sentiunt, sed animalia hoc sentiunt: & ex isto sensu cātur quidā motus animæ in appetitu sensitui, & iste motus est delectatio. Per hoc ergo qd dicitur, qd delectatio est motus animæ, ponit in genere: p hoc autē qd dicitur, qd pōt in existentē naturā. in id, qd existit in natura rei, ponit cā delectationis. i. pfectia cōnaturalis boni. Per hoc autē qd dicitur, simul tota, ostendit qd pōt nō dēt accipi prout est in pfectu, sed prout est in cōstitutū esse, quasi in termino motus. Nō. n. delectatio est generatio, prout Plato posuit, sed magis consistit in factū esse, ut dicitur in 7. Ethic. * Per hoc autē qd dicitur, sensibilis, excludunt perfectiones rerū insensibilū, in quibus nō est delectatio. Sic ergo patet, qd cū delectatio sit motus in appetitu sensitui, pñs apprehensionē sensus, * delectatio est passio animæ.

AD 1° ergo dicendum, qd operatio cōnaturalis non impedita, est perfectio secunda, ut hīc in 2. de Anima: & ideo qd constituitur res in propria operatione cōnaturalis, & non impedita, sequitur delectatio, qd consistit in pfectu esse, ut dictū est. Sic ergo cum dicitur, qd delectatio est operatio, non est pfectio per essentiam, sed per causam.

AD 2° dicendum, qd in animalibus duplex motus considerari pōt, unus fm intentionē finis, qui pertinet ad appetitū: alius sedm executionē finis, qui pertinet ad exteriorē operationē. Licet ergo in eo, qui iam pfectus est bonū, in quo delectatur, cesset motus executionis, quo tendit ad finē: nō tū cessat motus appetitus partis, qd sicut prius desiderabat nō habet, ita postea delectat in habito. Licet. n. delectatio sit qdā appetitus considerata pfectia boni delectantis, quod appetitū satisfactum adhuc remanet immutatio appetitus ad appetibile, ratione cuius delectatio motus quidam est.

AD 3° dicendum, qd quis nomē passionis magis p pñe pueniat passionib. corruptiuis, & in malū tendētib. sicut sunt cōgritudines corporales, & tristitia, & timor in anima: tū ē in bonū ordinantē aliq. passionē, ut dicitur. est. * & in hoc delectatio dicitur passio.

ARTICVLVS II.

Utrum delectatio sit in tempore.

Medina art. 1.

Medina art. 2.

Medina art. 3.

Medina art. 4.

Medina art. 5.

Medina art. 6.

Medina art. 7.

Medina art. 8.

Medina art. 9.

Medina art. 10.

Medina art. 11.

Medina art. 12.

Medina art. 13.

Medina art. 14.

Medina art. 15.

Medina art. 16.

SED CONTRA est, qd Philosophus dicit in 10. Ethic. * Quod sedm nullū tps accipiet quis delectationē. Resp. Dicendū, qd aliquid ptingit esse in tpe dupliciter, uno mō sedm se: alio mō p aliud, & quasi per accidens. Quia. n. tps est numerus successiuorū, illa sedm se dñr esse in tpe, de quorū rōne est successio, uel aliquid ad successionē pertinet: sicut motus, quies, locutio, & alia hōmō: sedm aliud uero, & non per se dñr esse in tpe illa, de quorū rōne nō est aliqua successio, sed tū alicui successio subiaccit: sicut esse hōiem, de sui rōne nō habet successionē: non. n. est motus, sed terminus motus, uel mutationis, scilicet generationis ipsius: sed quia humanū esse, subiaccit causis transmutabilibus, sedm hoc, hōiem esse, est in tpe. Sic igitur dicendū est, qd * delectatio sedm se quidē non est in tpe. Est. n. delectatio in bono iā adeptū, quod est quasi terminus motus: sed si illud bonū adeptū transmutationi subiaccit, erit delectatio per accidens in tpe: si autem sit omnino intransmutabile, delectatio non erit in tempore nec per se, nec per accidens.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd sicut dicitur in 3. de Anima 1. * Motus dupliciter dicitur. Vno mō, qui est actus imperfecti, scilicet existentis in potentia, in quantum hōmō: & talis motus est successiuus, & in tempore. Alius autem motus est actus perfecti, existētis in actu, sicut intelligere, sentire, & uelle, & huiusmodi, & etiam delectari: & huiusmodi motus non est successiuus, nec per se in tempore.

AD 2° dicendum, qd delectatio dicitur morosa, uel diuturna secundum quod per accidens est in tpe.

AD 3° dicendum, qd alie passionē non hēnt pro obiecto bonum adeptū, sicut delectatio: unde plus habent de rōne motus imperfecti, qd delectatio: & per pñs magis delectationi cōuenit nō esse in tpe.

ARTICVLVS III.

Utrum delectatio differat a gaudio.

Medina art. 1.

Medina art. 2.

Medina art. 3.

Medina art. 4.

Medina art. 5.

Medina art. 6.

Medina art. 7.

Medina art. 8.

Medina art. 9.

Medina art. 10.

Medina art. 11.

Medina art. 12.

Medina art. 13.

Medina art. 14.

Medina art. 15.

Medina art. 16.

Medina art. 17.

Medina art. 18.

Medina art. 19.

Medina art. 20.

Medina art. 21.

Medina art. 22.

Medina art. 23.

Medina art. 24.

Medina art. 25.

Medina art. 26.

Medina art. 27.

Medina art. 28.

Medina art. 29.

AD TERTIVM sic procedit. Vñ qd gaudium sit oīnō idem quod delectatio. Passiones enim animæ differunt sedm obiecta: sed idem est obiectū gaudiū, & delectationis, scilicet bonū adeptū. ergo gaudium est omnino idem quod delectatio. ¶ 2. Præ. Vnus motus non terminatur ad duos terminos: sed idem est motus qui terminatur ad gaudium, & delectationem, scilicet concupiscentia. ergo delectatio, & gaudium sunt omnino idem. ¶ 3. Præ. Si gaudium est aliud a delectatione, uideretur qd pari ratione, & lætitiā, & exultatiō, & iocunditas significant aliquid aliud a delectatione, & sic erunt omnes diuerse passionē, quod uideretur esse falsum. non ergo gaudium differt a delectatione.

SED CONTRA est, quod in brutis animalibus nō dicimus gaudium, sed in eis dicimus delectationē. non ergo est idem gaudium, & delectatio. RESPON. Dicendum, qd gaudium, ut Auicenna dicit in lib. suo de Anima, est quādam species delectationis. Est. n. considerandum, quod sicut sunt quādam concupiscentiæ naturales, quādam autē non naturales, sed consequuntur rōnem, ut supra dictū est: ita ē delectationum quādam sunt naturales, & quādam

quod

hō desiderat cognoscere aliqd totū, & pfectū. Cū ergo aliqui nō poterūt apprehēdi tota simul, delectat in his trāsmutatio, ut unū trāseat, & alterū succedat, & sic totū sētiat. vnde Aug. dicit in 4. Cōfess. * Nō uis utiq; stare syllabā, sed trāsuolare, ut alix ueniāt, & totū audias: ita semp oia, ex qb. vnū aliquid cōstat, & nō sunt oia simul, plus delectat oia, q singula, si possint sentiri oia. Si ergo sit aliqua res; cuius natura sit i trāsmutabilis, & nō possit i ea fieri excessus nālis habitudinis p pūuationē delectabilis, & q possit totū suū delectabile simul intueri, nō erit ei trāsmutatio delectabilis: & qd aliq delectationes plus adhuc accedūt, tātō plus pūuari pnt.

Ad 1^m ergo dicēdū, q id, qd mouet, etiā nondū hēat pfecte id, ad qd mouet, incipit tñ iam aliquid hēre eius, ad qd mouet: & fm hoc ipse motus habet aliqd delectationis, delectat tñ a delectationis pfectiōne: nā pfectiores delectationes sunt in reb. immobilibus. Motus ē efficit delectabilis inquantū per ipsum sit aliquid cōueniens, quod prius cōueniens nō erat, uel desinit esse, ut supra dictū ē.

Ad 2^m dicēdū, q motus laborē, & lassitudinē inducit, secundū quod trāscēdit habitudinē naturalem: sic aut motus nō est delectabilis, sed scdm quod remouētur contraria habitudinis naturalis.

Ad 3^m dicēdū, q id, qd ē pfectū, efficit delectabile, inquantū efficit nāle: nā cōsuetudo est quasi altera natura. Mor⁹ aut ē delectabilis, nō qdē quo rececit a cōsuetudine, sed magis fm qd p ipsū impedit corruptio nālis habitudinis, q posset prouenire ex assidue alicuius operationis. Et sic ex eadē cā cōnaturalitatis efficit pūuetudo delectabilis, & mor⁹.

ARTICVLVS IIII.

Verum spes, & memoria sint causa delectationis.

Medina art. 3.

Ad tertium sic procedit. Videt q memoria, & spes nō sint cā delectationis. Delectatio nē ē d bono h pūti, vt Dama. dicit: sed memoria, & spes sūt d absēti. Est n. memoria pētorū, spes vero futurorū. ergo memoria, & spes nō sūt cā delectationis.

¶ 1^a Præ. Idē nō est cā pūtorū: sed spes est cā afflictionis. d. n. Prouerb. 13. Spes, q differtur, affligit th. fides. animam. ergo spes nō est causa delectationis.

¶ 2^a Præ. Sicut spes cōuenit cum delectatione in eo, quod est de bono: ita ē, & concupiscentia, & amor. nō ergo magis debet assignari spes causa delectationis, quā concupiscentia, uel amor.

¶ 3^a Præ. Sicut spes cōuenit cum delectatione in eo, quod est de bono: ita ē, & concupiscentia, & amor. nō ergo magis debet assignari spes causa delectationis, quā concupiscentia, uel amor.

¶ 4^a Præ. Sicut spes cōuenit cum delectatione in eo, quod est de bono: ita ē, & concupiscentia, & amor. nō ergo magis debet assignari spes causa delectationis, quā concupiscentia, uel amor.

RESPON. Dicēdū, q delectatio catur ex pāsentia boni cōueniētis, fm qd sentit, uel quātercunq; pēpit. Est aut aliqd pāsentis nobis dupliciter, Vno mō, scdm cognitionē, prout. Cognitum est in cognoscente scdm suā similitudinē: Alio mō, scdm rē, prout. sūmū alteri realiter cōiungit uel actū, uel potētiā scdm quēcūq; cōiunctionis modū. Et qā maior est cōiunctio scdm rē, q scdm similitudinē, q est cōiunctio cognitionis, itē maior est cōiunctio rei in actū q in potētiā: nō maxima est delectatio, quā sit per sensum, qui requirit pāsentia rei sensibilis. ¶ Scdm aut gradum tenet delectatio

spēs, in qua nō solū est delectabilis cōiunctio scdm apprehensionē, sed ēt scdm facultatem, uel possibilitatem adipiscendi bonum, quod delectat. ¶ Tertium autem gradum tenet delectatio memoriæ, quā habet solā cōiunctionem apprehensionis.

Ad primum ergo dicēdū, q spes, & memoria sunt quidē eorum, quā sunt simpliciter absentia, quā tñ secundū quid sunt pāsentia, scilicet, uel secundū apprehensionē solā, uel secundū apprehensionē, & facultatem, ad minus estimatam.

Ad 2^m dicēdū, q nihil phibet idē fm diuersa, esse cām pūtorū. Sic igit spes, inquantū hēt pāsentē estimatōnē boni futuri, delectationē catur inquantū aut caret pāsentia eius, causat afflictionem.

Ad 3^m dicēdū, q amor, & concupiscentia delectationē causant. Omne n. amarū sit delectabile amanti, eo q amor est qdā unio, uel connaturalitas amātis ad amātū. Similiter ēt omne concupiscit delectabile cōcupiscenti, cū cōcupiscentia sit pēpue appetitus delectationis: sed tñ spes, inquantū importat quādam certitudinē realis pāsentia boni delectantis, quā non importat, nec amor, nec cōcupiscentia, magis ponit cā delectationis, q illa: & similiter magis q memoria, q est de eo, qd iā trāsiit.

ARTICVLVS IIII.

Verum tristitia sit causa delectationis.

Medina art. 4.

Ad quartum sic proceditur. Videtur q tristitia nō sit causa delectationis. Contrarium enim nō est causa contrarij: sed tristitia contrariatur delectationi, ergo nō est causa delectationis.

¶ 1^a Præ. Contrariorū pūij sunt effectus: sed delectabilia memorata sunt cā delectationis. ergo tristitia memorata sunt cā doloris, & nō delectationis.

¶ 2^a Præ. Sicut se habet tristitia ad delectationem, ita odium ad amorē: sed odium nō est causa amoris, sed magis econtrario, ut supra dictū est. ergo tristitia nō est causa delectationis.

¶ 3^a Præ. Sicut se habet tristitia ad delectationem, ita odium ad amorē: sed odium nō est causa amoris, sed magis econtrario, ut supra dictū est. ergo tristitia nō est causa delectationis.

RESPON. Dicēdū, q tristitia pōt dupliciter considerari. Vno modo, scdm quod est in actu: Alio modo, scdm quod est in memoria: & utroq; modo tristitia pōt esse delectationis cā. ¶ Tristitia quidē in actu exiitēs est cā delectationis, inquantū facit memoriā rei dilectæ, de cuius absentia aliquis tristatur, & tñ de sola eius apprehensione delectatur.

Memoria aut tristitia sit cā delectationis, pp subsequēte euasione: nā carere malo accipit in rōne boni. unde secundū qd homo apprehendit se euasisse ab aliquib. tribulibus, & dolorosis, accrescit ei gaudij materia, scdm qd Aug. dicit 22. de Ciuit. Dei. Quod sapē latē tristitiū meminitur, & faci dolorū sine dolore, & inde amplius leti, & grati sumus. Et in 8. Cōfess. dicit q, Quod quātō maius fuit pculū in pūo, tātō maius erit gaudiū in triūpho.

Ad primum ergo dicēdū, q contrarij qd; per accidens est causa contrarij, sicut frigidū quādog; calefacit, ut dicitur in 8. Physic. & similiter tristitia

tristitia per accidens est delectationis causa, inquantū sit per eam apprehensio alicuius delectabilis.

Ad 2^m dicēdū, q tristitia memorata, inquantū sunt tristitia, & delectabilibus contraria, nō causant delectationē, sed inquantū ab eis homo liberatur: & similiter memoria delectabilium ex eo, q sunt amissa, potest causare tristitiam.

Ad 3^m dicēdū, q odium ēt per accidens pōt esse causa amoris prout scilicet aliqui diligunt se, inquantū conueniunt in odio unius, & eiusdem.

ARTICVLVS V.

Verum actiones aliorum sint nobis causa delectationis.

Medina art. 5.

Ad quintum sic procedit. Vt q actiones aliorū nō sint nobis delectationis cā. Causa n. delectationis est propriū bonū cōiunctum: sed aliorum operationes nō sunt nobis cōiuncte, ergo nō sunt nobis causa delectationis.

¶ 1^a Præ. Operatio est propriū bonū operantis. si igitur operationes aliorum sint nobis cā delectationis pari rōne omnia alia bona aliorum erunt nobis cā delectationis, causa: quod patet esse falsum.

¶ 2^a Præ. Operatio est delectabilis, inquantū pcedit ex habitu nobis innato. unde d. in 2. Eth. q si gnū generati habitus oportet accipere sicut in opere delectationis: sed operationes aliorū nō pcedūt ex habitibus, q i nobis sūt, sed interdū ex habitibus, q sunt in operantibus. nō ergo operationes aliorū sūt nobis delectabiles, sed ipsis operantibus.

Sed con. ē, qd d. i. scda Canonica Ioānis. Gaudisū ualde, q a iuueni d. filijs suis ambulātes i ueritate.

RESPON. Dicēdū, q sicut iā dictū ē, ad delectationē duo requirunt. scilicet pūij boni, & cognitio pūij boni cōsecuti. ¶ Tripliciter ergo operatio alteri pōt ē delectationis cā. Vno mō inquantū p operationē alicui psequimur aliqd bonū, & fm hoc operationes illorū, q nobis aliqd bonū faciūt, sūt nobis delectabiles, qā bene pati ab alio ē delectabile. Alio mō fm qd p operationes aliorum efficit nobis aliqua cognitio, uel aliqua estimatio pūij boni, & pp hoc hoies delectat i hoc q laudatur, uel honorat ab alijs, qā p hoc accipiūt estimatiōē, in seipsis aliqd bonū ē: & qā ista estimatio fortius generat ex testimonio bonorū & spiciū, iō i horū laudibus, & honoribus hoies magis delectant. Et qā adulator ē apparēs laudator, pp hoc ēt adulationes qbusdā sūt delectabiles. Et qā amor ē alicui boni, & admiratio ē alicui magni, idcirco amari ab alijs & i admiratiōe haberi ē delectabile, inquantū p hoc sit hoī estimatio pūij bonitatis, uel magnitudinis, i qbus alijs delectat. Tertio mō inquantū ipsæ operationes aliorū si sint bonæ, estimat ut bonū pūij pp uim amoris, q facit estimare amicū quasi eundē sibi: & pp odium, qd facit estimare bonū alteri ēē sibi pūij, efficit mala operatio inimici delectabilis, unde dicit 1. ad Corinth. 13. quod charitas nō gaudet super iniquitate, congaudet autem ueritati.

Ad primum ergo dicēdū, q operatio alteri pōt esse nobis cōiuncta, uel per effectum, sicut in primo modo, uel per apprehensionem, sicut in se-

cūdo modo, uel per affectionē, sicut in tertio mō.

Ad 2^m dicēdū, q ratio illa pcedit quātū ad tertium modum: nō autē inquantū ad duos, primos.

Ad 3^m dicēdū, q operationes aliorū etiā nō procedant ex habitibus, q in me sunt, causant tñ i me aliqd delectabile, uel faciūt mihi estimatiōē siue apprehensionē pūij habitus uel procedunt ex habitu illius, qui est unum mecum per amorē.

ARTICVLVS VI.

Verum benefacere alteri sit causa delectationis.

Medina art. 6.

Ad sextum sic procedit. Vt q benefacere alteri nō sit delectationis cā. Delectatio n. causatur ex consecutione proprii boni, sicut supra dictū est: sed benefacere nō pertinet ad cōsecutionē proprii boni, sed magis ad emissionem. ergo magis uidetur esse causa tristitiæ, q delectationis.

¶ 1^a Præ. Philosoph. dicit in 4. Eth. q illiberalitas cōnaturalior est hominibus, q pdigalitas: sed ad pdigalitatem pūnet benefacere alijs, ad illiberalitatem aut pūnet desistere a benefaciēdo. cū ergo operatio pūnaturalis sit delectabilis unicuiq; ut d. i. 7. & 10. Eth. v. q benefacere alijs nō sit cā delectationis.

¶ 2^a Præ. Contrarij effectus h ex cōtrariis causis pcedunt: sed qdā, q pūnet ad malefacere, sunt naturaliter hoī delectabilia, sicut uincere, redarguere, uel increpare alios, & ēt punire inquantū ad iratos, ut dicit Philosophus in 1. Rhet. ergo benefacere magis est causa tristitiæ, quā delectationis.

Sed contra est, quod Philosoph. dicit in primo Politicor. quod largiri, & auxiliari amicis, aut extraneis, est delectabilissimum.

RESPON. Dicēdū, q hoc ipsū, qd ē mō benefacere alteri, pōt tripliciter ē delectationis cā. Vno mō p cōparationē ad effectū qd ē bonū i altero cōstituit: & fm hoc, inquantū bonū alteri reputam⁹ quā si nostrū bonū pp unionē amoris, delectamur i bono, qd p nos sit alijs, pēpue amicis, sicut i bono p prio. Alio mō p cōparationē ad finē: sicut cū alijs p hoc, q alteri bñfacit, sperat cōsequi aliqd bonū sibi ipsi, uel a Deo, uel ab hoie: spes aut delectationis ē cā. Tertio mō p cōparationē ad principij, & sic hoc, qd ē bñfacere alteri, pōt esse delectabile p cōparationē ad triplex principij. Quorū unū ē facultas bñfaciēdi, & fm hoc bñfacere alteri sit delectabile, inquantū p hoc sit hoī qdā imaginatio abū dantis boni i seipso existētis, ex quo possit alijs cōmunicare: & iō hoies delectant i filiis, & opētib⁹ p priis, sicut qbus cōmunicat pūij bonū. Aliud principij ē habitus inclinā, fm quē bñfacere sit alicui connaturalis: unde liberales delectabiliter dāt alijs. Tertij principij ē motus, puta cū alijs mouetur ab aliquo quē diligit, ad benefaciēdū alicui: oia n. q facimus, uel patimur pp amicum, delectabilia sunt, quia amor pūcipua causa delectationis est.

Ad primum ergo dicēdū est, q emissio inquantum est indicatio proprii boni, est delectabilis: sed inquantum euacuat propriū bonum, pōt esse contristans, sicut quando est immoderata.

Ad 2^m dicēdū, qd prodigalitas habet immoderatam emissionem, quā repugnat naturæ: &

circo author. proponē
do hūc articulu i enu-
meratōe oīmū articu-
lorū in principiū q.
qrit, ut dicitur de delectatōe sic
mensura scdm quā in
dicitur: hic vero abso-
lute, ut dicitur de mensura,
quasi ibi. prmitatē in
cognoscēdo, hic in ef-
fendo insinuans. Et in
corpore articuli, men-
suram scdm cognitiō-
nē, & iudiciū determi-
nat: in rationibus ve-
ro ad primum, & ul-
timū, causā hūc fi-
nalem quodammodo
et tribuit. Et scio, q.
quia ad rōnē mensu-
rā, & regulā nō suffi-
cit prmitatē in essen-
do, sed exigitur q. sit
nobiscum, id est, iudi-
cet bonū honestū
sit scdm se prius, & cer-
tus q. delectabile, quia
consequitur ad illud,
& pōt esse bona, & ma-
la delectatio: quia in
delectatio est nobis
magis certa, ideo ipsi
attribuitur ratio men-
surā, & operatio ipsa
mendicat quo ad hoc
delectatione, propter
qd author studuit in
corpore articuli ad p-
bandum rōnē mensu-
rā in delectatione ex
cognitiōne, & iudicio.
Et ita sunt saluare ut-
cumq. prioritatem in
essendo, ut patet in
rōnē ad tertiu, ubi
finitur pōtētia laque
propter hoc saluandū
uitur.
Circā ealeem respon-
sionē ad tertium in
eodem quarto articu-
lo, dubium occurrit
nouit, q. uia ad uer-
sari supradictū, si. n.
bonitas delectatōis
est cā quādam boni-
tatis in operatione aut
ecōuerso, sequitur nō
esse eandem numero
bonitatem utriusque,
quia oppositū di-
ctum fuit.
Ad hoc breuiter dī-
q. ut ex supradictis
apparet, q. in analoga
causalitate seu redūti-
tia, saluatur identitas
numeratōis in rōnē, &
causā, vñ hoc nihil
obstat proposito: sicut
nec bonitatibus actus
exterioris, & interioris.

Intas malorum.

Ad PRIMVM ergo dicendū, q. amor, & desideriu
sunt priora delectatione in uia generationis: sed
delectatio est prior scdm rationē finis, qui in opera-
bilibus hēt rationē principij, a quo maxime sumit
iudiciū, sicut a regula, uel mensura.

Ad 2^m dicendū, quod oīs delectatio in hoc est

primū in genere moraliū, sed p
cedunt ipsam amor, & deside-
deriu: nō ergo ē regula bonita-
tis, & malitiā in moralibus.
¶ 2^a Præf. Mensurā, & regulā o-
portet eē uniformē: & iō mo-
tus, q. ē maxime uniformis, est
mensura & regulā oīm motuū,
ut dī. i. 10. Meta. sed delectatio
ē uaria & multiformis, cū qdā
earū sint bonā, & qdā malā: er-
go delectatio nō est mensura
& regula moralium.

¶ 3^a Præf. Certius iudiciū sumit
dēfectu p h causā, q. ecōuerso
sed bonitas, uel malitia opera-
tionis ē causa bonitatis, uel ma-
litie delectationis, q. a bonā de-
lectatione sūt q. sequunt bonas
operationes, malā aut q. ma-
las, ut dī. i. 10. Eth. ergo delecta-
tiones nō sūt regula, & mensura
bonitatis & malitiā i moralib⁹.

SED CONTRA, est qd^a Aug. di-
cit sup illud Psal. 7. Scrutās cor-
da, & renes De⁹. Finis curā &
cognitiōnis ē delectatio ad quē
q. nitit puenire. Et Philosoph.
dicit i 7. Eth. q. delectatio ē fi-
nis architectus, id est, principalis,
ad quē respiciētes, unūquodq.
hoc quidem malum, hoc autē
bonum simpliciter dicimus.

RESPON. Dicendū, q. bonitas
uel malitia moralis principaliter
in uolūtate cōsistit, ut supra di-
ctū est utrū aut uoluntas sit bo-
na, uel mala, pēcipue ex fine co-
gnoscitū aut hī pro fine, i. quo
uoluntas quiescit, quies aut uo-
luntatis, & cuiuslibet appetit⁹ i
bono, ē delectatio: & iō scdm de-
lectationē uolūtatis hūc pēci-
pue iudicat hō bon⁹, uel mal⁹.
Est. n. bon⁹, & uirtuos⁹, q. gau-
det i operib⁹ uirtutū: mal⁹ aut q.
i operib⁹ malis. Delectationis
aut appetitus leosiciui nō sūt re-
gula bonitatis, uel malitiā mo-
ralis: nā cib⁹ ecōiter delectabilis
ē scdm appetitū sensitiuū bonis, &
malis: sed uolūtās bonorū de-
lectatur in eis scdm cōuenientiam
rationis, quam non curat uo-

uniformis, quod est quies in aliquo bono: & scdm
hoc potest esse regula uel mensura. Nam ille bo-
nus est, cuius uoluntas quiescit in uero bono: ma-
lus autem cuius uoluntas quiescit in malo

Ad 3^m dicendū, q. cū delectatio pfiat opera-
tionē p modū finis, ut supra dictū est, nō pōt esse
operatio pfecte bona, nisi ēt ad hē delectatio in bo-
no: nā bonitas rei pēdet ex fine, & sic quodāmodo
bonitas delectationis ē cā bonitatis in operatione.

Q A E S T I O XXXV.

De dolore, seu tristitia secundum se, in oī
articulis diuisa.

DE IND⁹ considerandum est de dolore, &
tristitia.
¶ Et circa hoc primo cōsiderandum est de tristitia
seu dolore secundum se, secundo, de causis eius.
Tertio, de effectibus ipsius. Quarto, de remedijs.
Quinto, de bonitate, uel malitia eius.

Circa primum queruntur octo.

¶ Primo, Vtrum dolor sit passio animæ.

¶ Secundo, Vtrum tristitia sit idem quod dolor.

¶ Tertio, Vtrum tristitia, seu dolor sit contraria de-
lectationi.

¶ Quarto, Vtrū oīs tristitia oī delectationi p̄trariet.

¶ Quinto, Vtrum delectationi contemplationis sit
aliqua tristitia contraria.

¶ Sexto, Vtrum magis fugiendū sit tristitia, quā de-
lectatio appetendā.

¶ Septimo, Vtrū dolor exterior sit maior, q. dolor
interior.

¶ Octauo, De speciebus tristitiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum dolor sit passio animæ.

Medina ar. 1.

AD PRIMVM sic pcedit, Vt q. dolor nō sit passio
animæ. Nulla. n. passio animæ ē i corpore, sed
dolor pōt ē i corpore, dicit. n. Augustin lib. de
uera relig. q. dolor, q. dī corporis est, corruptio re-
pentina salutis eius rei, qua male utēdo anima cor-
ruptioni abnoxianit. ergo dolor nō ē passio animæ.
¶ 2^a Præf. Oīs passio animæ p̄tinet ad uī appetitiuā:
sed dolor nō p̄tinet ad uī appetitiuā, sed magis
apprehensiuā, dicit. n. Aug. in lib. de natura boni,
quod dolorem in corpore facit sensus resistens
corpori potentiore. ergo dolor nō est passio aī.
¶ 3^a Præf. Oīs passio aī p̄tinet ad appetitū aīalem,
sed dolor nō p̄tinet ad appetitū aīalē, sed magis
ad appetitū nālē, dicit. n. Aug. 8. sup Genes ad līte-
rā: Nisi aliqd bonū remāssit i natura, nulli⁹ boni
amissi esset dolor i pēna. ergo dolor nō ē passio aī.
SED CONTRA est, qd Aug 14. de ciuit. Dei. pōit
dolore inter passiones animæ, inducens illud Vir-
gil. Hinc metuunt, cupiunt gaudentq. dolentque.

RESP. Dicendū, q. sicut ad delectationem duo
requiruntur. scilicet coniunctio boni, & perceptio hūmō
coniunctionis ita ēt ad dolorem duo requiruntur. scilicet
coniunctio alicuius mali, quod ea ratione est ma-
lū, quia p̄nat aliquod bonum, & perceptio hūmō
coniunctionis. Quicquid autē coniungitur, si nō ha-
beat, respectu eius cui coniungitur, rōnē boni, uel
mali, nō pōt causare delectationē, uel dolore.
ex quo patet, q. aliquid sub ratione boni, uel ma-

li ē obiectū delectatiōis, & doloris. Bonū autē, & ma-
lū in q. hūmō, sunt obiecta appetitus. vñ patet, q.
delectatio, & dolor ad appetitū p̄tinet, oīs autē mo-
tus appetitiuus, seu inclinatio p̄tinet ad apprehensionē p-
tinet ad appetitū intellectiū, uel sensitiuū: nā incli-
natio appetit⁹ naturalis nō cōsequit apprehensionē
ipsius appetentis, sed alterius, ut in 1. dictū est. Cū
igit delectatio, & dolor p̄supponat eodē subiecto
sensū, uel apprehensionē aīq. manifestū est, q. dolor
sicut, & delectatio, est in appetitū intellectiū, uel
sensitiuū. Oīs autē mot⁹ appetit⁹ sensitiui dī passio
ut supra dictū est: & pēcipue illi, q. in defectū sonāt.

vñ dolor scdm qd^a ē in appetitū sensitiuū, p̄tinet
finē dī passio aīq. sicut molestia corporales pro-
prie passiones corporis dicantur, unde, & Aug. 14.
de ciuitate Dei, dolor ē spāliter agitudine nōiat.
Ad 1^m ergo dicendū, q. dolor dī esse corporis: q.
cā doloris ē in corpore, puta, cū patimur aliqd no-
ciū corpori, sed mot⁹ doloris semp ē in aīa: cor-
pus nō pōt dolere nisi dolente aīa, ut Aug. dicitur.

Ad 2^m dicendū, q. dolor dī esse sensus, non q.
sit actus sensitiu⁹ uirtutis, sed quia requiritur ad
dolorem corporalem, sicut ad delectationem.
Ad 3^m dicendū, q. dolor de amissione boni de-
monstrat bonitatē naturā, non quia dolor sit actus
naturalis appetitus, sed quia natura aliquid appe-
tit ut bonum, quod cum remoueri sentitur, sequi-
tur doloris passio in appetitū sensitiuū.

ARTICVLVS II.

Verum tristitia sit idem quod dolor. Medina ar. 2.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vt q. tristitia
non sit dolor. Dicit. n. Aug. 14. de ciuit. Dei. q.
dolor in corporibus dicitur, b tristitia autem dicitur
magis in anima. ergo tristitia non est dolor.

¶ 2^a Præf. Dolor non est nisi de p̄senti malo: sed tri-
stitia potest esse de p̄terito, & de futuro, sicut p̄-
nitentia est tristitia de p̄terito, & anxietas de fu-
turo. ergo tristitia omnino a dolore differt.

¶ 3^a Præf. Dolor non vī consequi sensum tactus:
sed tristitia potest consequi ex oībus sensibus, er-
go tristitia non est dolor, sed se habet in pluribus.
SED CONTRA est, quod Apost. dicit ad Ro. 9. Tri-
stitia est mihi magna, & cōtinuus dolor cordi meo,
pro eodem utens tristitia, & dolore.

RESP. Dicendū, q. delectatio, & dolor ex duplici
apprehensiōe cāri possunt, uel ex apprehensione exte-
rioris sensus: uel ex apprehensione interiori siue in-
tellect⁹, siue imaginatiōis. Interior autē apphēsiō
ad plura se extendit, q. exterior, eo q. quicquid, ca-
dunt sub exteriori apprehensiōe, cadūt sub interiori,
sed nō ecōuerso. Dola igit illa delectatio, q. ex in-
teriori apprehensiōe cātur, gaudiū nōiat, ut supra
dictū est, & sicut ille solus dolor, q. ex apprehensiōe
interiori causā, nōiatur tristitia. Et sicut illa dele-
ctatio, q. ex exteriori apprehensiōe cātur, delecta-
tio qdē nōiat, non aut gaudiū: ita ille dolor, q.
ex exteriori apprehensiōe causatur, nominat⁹
idem dolor, non aut tristitia. Sic igit⁹ tristitia est qdā
species doloris, sicut gaudiū delectationis.

Ad 1^m ergo dicendū, q. Aug. loq⁹ ibi q. tū ad uisum
vōcabuli, q. a dolor magis vītat in corporalib⁹. do-

lorib⁹, q. sunt magis noni, quā in dolorib⁹. spūalib⁹.

Ad 2^m dicendū, q. sensus exterior non pēcipit
nisi p̄sens, uis autem cognitiua interior pōt pē-
cipere p̄sens, p̄teritū, & futurū: & ideo tristi-
tia pōt esse de p̄senti, p̄terito, & futuro. dolor au-
tem corporalis, qui sequitur apprehensionem sen-
sus exterioris, non potest esse nisi de p̄senti.

Ad 3^m dicendū, q. sensibilia tactus sunt dolorosa
nō solū inquantū sunt improporionata uirtuti app-
hensiu⁹, sed ēt inquantū cōtrariant naturā: aliorū uero
sensuū sensibilia possunt qdē ēē improporionata
uirtuti apphēsiu⁹, nō tū cōtrariant naturā, nisi in or-
dine ad sensibilia tact⁹, vñ sol⁹ nō, q. est aīa p̄fectū
in cognitiōe, delectat in sensibilib⁹. aliorū sensuū
scdm se ipsa alia uero alia nō delectant in eis, nisi
scdm qd^a referunt ad sensibilia tactus, ut dī in 3.

Eth. & iō de sensibilib⁹. aliorū sensuū nō dī esse do-
lor, sed qd^a cōtrariant delectationi naturā, sed
magis tristitia, q. cōtrariat gaudiū aīali. Sic igitur si
dolor accipiat pro corporali dolore, quod uisitat⁹
est, dolor ex opposito diuidit cōtra tristitia scdm
distinctionem apprehensionis interioris, & exte-
rioris, licet quantū ad obiecta, delectatio ad plura se
extendat q. dolor corporalis. Si uero dolor accipiat
communiter, sic est genus tristitiæ, ut dictum est.

ARTICVLVS III.

Verum tristitia, seu dolor, sit contraria delectationi.

Medina ar. 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt q. dolor de-
lectationi non contrarietur. Vnum. n. cōtrario-
rum nō est causa alterius: sed tristitia pōt esse ca-
delectationis. dī. n. Mat. 5. Beati, qui lugent: quoniam
ipsi consolabuntur. ergo non sunt contraria.

¶ 2ª Præf. Vñ cōtrariorū nō denominat aliud: sed
in quibusdā ipse dolor, uel tristitia est delectabilis,
sicut Aug. dicit in 3. Cōfess. q. dolor in spectaculis
delectat. Et 4. Cōfess. dicit, q. fletus amara res est, &
in 6. 1. 1.

¶ 3ª Præf. Vñ cōtrariorū nō est materia alteri⁹, q.
cōtraria simul esse nō possunt: sed dolor pōt ēē ma-
teria delectationis. dicit. n. Aug. in li. de pēnit. Séper
pēnitēs doleat, & d. dolor gaudeat. & Philosophus
dicit in 9. Eth. qd^a ecōuerso malus dolet de eo, q. de-
lectat⁹ ē. ergo delectatio, & dolor nō sūt cōtraria.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit 14. de ciuit. Dei,
q. letitia est uoluntas in eorum cōsensu, q. uo-
luntatis tristitia autem est uoluntas in dissensu ab
his, quā uolumus: sed consentire, & dissentire sunt
contraria. ergo letitia, & tristitia sunt contraria.

RESP. Dicendū, q. sicut Philosoph⁹ dicit 10. Met.
Contrarietas est dīa scdm formā: forma autē, seu
spēs passionis, et motus lumē ex obiecto, uel ter-
mino, vñ cū obiecta delectationis, & tristitiæ, seu
doloris sint cōtraria, scilicet bonū p̄sens, & malum p̄-
sens, sequit⁹ q. dolor, & delectatio sint cōtraria.

Ad PRIMVM ergo dicendū, q. nihil prohibet unū
contrariorum esse causam alterius per accidens: sic
autem tristitia pōt esse causa delectationis. Vñ q.
qd^a mō, inquantū tristitia de absentia alicui⁹ rei, uel
de p̄sencia cōtrarij, uehementius qrit id, in quo de-
lectat: sicut furiēs uehementius qrit delectationē po-

tus, ut remediū p̄ tristitia q̄ patit. Alio mō, inq̄tū ex magno desiderio delectationis alicuius, nō recusat aliq̄s tristitia p̄ferre, ut ad illā delectationē pueniat. & vtrōq; mō luctus p̄sens ad cōsolationē futuri vitæ pducitur: q̄ ex hoc ipso, q̄ nō luget, p̄ peccatis vī p̄ dilatiōe glorię meret cōsolationē eternā. Sicut meret ē ea aliq̄s ex hoc, q̄ ad ipsā cōsequendā nō refugit labores, & angustias p̄ ipsā sustinere.

Ad 2^m dicendū, q̄ dolor ipse pōt esse delectabilis p̄ accidēs, inq̄tū. h̄t adiunctā admirationē, ut in spectaculo: uel inq̄tū facit recordationē rei amaret, & facit percipere amorē eius, de cuius absētia dolet. Vñ cū amor sit delectabilis: & dolor, & oīa q̄ ex amore cōsequunt, inq̄tū in eis sentit amor, sūt delectabiles: & p̄ hoc ē dolor in spectaculis possit esse delectabilis, inquantū in eis sentit aliq̄s amor conceptus ad illos, q̄ in spectaculis cōmemorant.

Ad 3^m dicendū, q̄ uolūtas, & ratio supra suos actus reflectuntur, inquantū ipsi actus uoluntatis, & rōnis accipiuntur sub rōne boni, uel mali: & hoc modo tristitia pōt esse materia delectationis, uel econuerso, non per se, sed per accidēs, inquantū scilicet vtrūq; accipitur in ratione boni uel mali.

SVPER Q. XXXV.

ARTICVLVS XIII.

Primum omnis tristitia omni delectationi contrariatur.

Ad QVARTVM sic procedit. Vñ, q̄ oīs tristitia omni delectationi contrarietur. Sicut, n. albedo, & nigredo sunt cōtrarię species coloris, ita delectatio, & tristitia sūt cōtrarię spēs aīc passionū: sed albedo, & nigredo vniuersaliter sibi opponuntur, ergo ē delectatio, & tristitia.

¶ 1ª Præ. Medicina p̄ cōtraria h̄t, sed q̄libet delectatio est medicina cōtra quālibet tristitiam ut patet p̄ Philosoph. in 7. Eth. ergo quālibet delectatio cōtrarietur tristitiae contrariatur.

¶ 2^a Præ. Cōtraria sunt, q̄ se inuicē impediunt: sed q̄libet tristitia impedit q̄libet delectationē, ut patet per illud quod dī 10. Eth. ergo quālibet tristitia cūlibet delectationi contrariatur.

Sed contra. Cōtrariorū nō est eadē cā: sed ab eodē habitu procedit, q̄ aliquis gaudeat de uno, & tristetur de opposito, ex charitate. n. cōtingit gaudere cū gaudentibus, & flere cū flentibus, ut dī Ro. 12. ergo nō omnis tristitia omni delectationi contrariatur.

Rasp. Dicendū, q̄ sicut dī 10. Meta. Cōtrarietas ē dīa fm̄ formā: forma autē est, & gñalis, & sp̄alis, vñ cōtingit esse aliqua cōtraria fm̄ formā generis, sicut uirtus, & uitiū: & fm̄ formā sp̄is, sicut iustitia, & iniustitia. Est autē cōsiderandū, q̄ qdā specificant fm̄ formas absolutas, sicut substantiæ, & qualitates: qdā uero specificant p̄ cōparationē ad aliqd ex, sicut passionēs, & motus recipiūt spēm ex ter-

minis, siue ex obiectis. In his ergo quorū spēs cōsiderat fm̄ formas absolutas, p̄tingit qdē spēs, q̄ cōtinent sub cōtrariis generib. nō ē cōtrarius fm̄ rō nē spēs: nō tñ cōtingit, q̄ habeat aliq̄ affinitatē uel cōueniētiā adinuicē. Intēperantia. n. & iustitia, q̄ sūt in cōtrariis generibus, uirtute, & uitiū, nō cōtrariant adinuicē scdm̄ rōnē, p̄prie sp̄is, nec habent aliq̄ affinitatē, uel cōueniētiā adinuicē. Sed in illis, quorū spēs sumunt scdm̄ habitudinē ad aliqd extrinsecū, cōtingit, q̄ spēs cōtrariorū generū nō sōlū nō sunt cōtrarię adinuicē, sed ēt habent qdā cōueniētiā, & affinitatē, eo q̄ eodē mō se habere ad cōtraria, cōtrarietate inducit, sicut accedere ad albdū, & accedere ad nigrū, h̄nt rōnē cōtrarietatis. sed cōtrario mō se h̄nt ad cōtraria, h̄nt rōnē similitudinis, sicut recedere ab aibo, & accedere ad nigrū: & hoc maxime apparet in cōtradiōe, q̄ est principii oppositionis. Nā in affirmatiōe, & negatione eiūsdē cōsistit oppositio, sicut albdū, & nigrū in affirmatiōe autē unius oppositorū, & negatione alterius attendit cōueniētiā, & similitudo, ut si di cā, nigrū, & nigrū. Tristitia autē ē delectatio, sicut passiones, specificant ex obiectis, & qdē scdm̄ genus suū cōtrarietate h̄nt: nā unū p̄tinet ad p̄secutionē, aliud uero ad fugā, q̄ se habent in appetitu, sicut affirmatio & negatio i rōne, ut dī 1. Eth. Et iō^m tristitia, & delectatio, q̄ sunt de eodē, habēt oppositionē adinuicē scdm̄ spēm: tristitia uero, & delectatio de diuersis, si qdē illa diuersa nō sint diuersa opposita, sed disparata, n̄ habēt oppositionē adinuicē scdm̄ rōnē sp̄is, sed sunt ēt disparata, sicut tristitia de morte amici, & delectatio in cōtemplatiōe. Si uero illa diuersa sint cōtraria, tūc delectatio, & tristitia nō sōlū nō habent cōtrarietate scdm̄ rōnē speciei, sed ēt habent cōueniētiā, & affinitatem, sicut gaudere de bono, & tristari de malo.

Ad PRIMUM ergo dicendū, q̄ albedo, & nigredo non habent spēm ex habitudine ad aliqd exterius, sicut delectatio, & tristitia: vñ non est eadē ratio.

Ad 2^m dicendū, q̄ genus sumit ex materia, ut patet in 8. Met. in accidentibus aut loco materiæ est subiectum. Dictum est autē q̄ delectatio, & tristitia contrariantur fm̄ gñis: & ideo in quālibet tristitia est contraria dispositio subiecti dispositioni, q̄ est in quālibet delectatione. nā in quālibet delectatione appetitus se h̄t ut acceptans id, qd h̄t in quālibet aut tristitia se h̄t ut fugiens: & iō ex parte subiecti quālibet delectatio est medicina contra quālibet tristitiam: & quālibet tristitia est impeditiua cuiuslibet delectatiōis, p̄cipue tñ qñ delectatio tristitię contrariatur ēt secundum speciem. Vnde patet solutio ad tertium. Vel aliter dicendū, q̄ est non omnis tristitia contrarietur omni delectationi secundum speciem, tamen quantum ad effectum cōtrariatur. nam ex uno confortatur natura animi: ex alio uero quodammodo molestatur.

ARTICVLVS V.

Primum delectationi cōtrarietur sit aliqua tristitia contraria.

Ad QVINTVM sic proceditur. Vñ q̄ delectationi cōtrarietur sit aliqua tristitia cō-

traria, dicitur. Apost. 2. ad Cor. 7. Quę fm̄ Deū est tristitia, p̄nitentiā in salutē itabilē operat: sed respicere ad Deū p̄tinet ad superiorē rōnem, cuius est contemplationi uacare, fm̄ Aug. in 12. de Trinit. ergo delectationi cōtrarietur oppositū tristitię. ¶ 1^a Præ. Cōtrariorū cōtrariū sunt effectus. si ergo unum priorum cōtemplatum est cā delectationis, aliud erit cā tristitię: & sic, delectationi cōtemplationis erit tristitia contraria.

¶ 2^a Præ. Sicut obiectū delectationis est bonum, ita obiectum tristitię est malū: sed cōtemplatio pōt habere mali rationē dicitur. Philosoph. in 12. Met. q̄ quādā inconueniens est meditari. ergo contemplationis delectationi pōt esse cōtraria tristitia.

¶ 3^a Præ. Operatio q̄libet, fm̄ qd non est impedita, est cā delectationis, ut dī in 7. Eth. sed operatio cōtemplationis pōt multipliciter impediri, uel ut totaliter nō sit, uel ut cum difficultate sit. ergo in cōtemplatione pōt esse tristitia delectationi cōtraria.

¶ 4^a Præ. Carnis afflictio est cā tristitię: sed sicut dī Eccl. ultimo, Frequēs meditatio, carnis ē afflictio. ergo cōtemplatio h̄t tristitiā delectationi cōtraria.

Sed contra est, qd dī Sapient. 8. Nō h̄t amaritudinē cōuersatio illius, s. sapientię, nec tādū cōmictus sapiētis est p̄ cōtemplationē. ergo nulla tristitia est, q̄ sit cōtraria delectationi cōtemplationis.

Rasp. Dicendū, q̄ delectatio cōtemplationis pōt itelligi dupliciter. Vno mō ita, qd cōtemplatio sit delectationis cā, & nō obiectū: & tūc delectatio non est de ipsa cōtemplatione, sed de re cōtemplata. Cōtingit autē cōtemplari aliqd nociuū, & cōtristās sicut & aliqd cōueniens & delectat: vñ si sic delectatio cōtemplatiōis accipiat, nihil phibet delectationi cōtemplationis esse tristitiā cōtraria. Alio mō pōt dici delectatio cōtemplationis, q̄ cōtemplatio est eius obiectū & cā, puta, cū aliq̄s delectat de hoc ipso, qd cōtemplat. & sic, ut dicit Grego. Nyssen. ei delectationi, q̄ est fm̄ cōtemplationē, nō opponit aliqua tristitia: & hoc idē Philosophus dicit in 1. Topic. & in 10. Eth. sed hoc est intelligendū p̄ se loquēdo, cuius rō est q̄ tristitia p̄ se cōtrariat delectationi, q̄ est q̄ cōtrario obiecto: sicut delectationi, q̄ est cā lore cōtrariat tristitia, q̄ est de frigore. Obiecto aut cōtemplatiōis nihil est cōtrariū. cōtrariorū. n. rōnes, fm̄ qd sunt apprehēse, nō sunt cōtrarię, sed vñ cōtrariū est rō cognoscēdi aliud. vñ delectationi, q̄ est in cōtemplatiōe, p̄ se loquēdo, nō pōt esse aliqua tristitia cōtraria, sed nec ēt h̄t tristitiā annexā, sicut corporales delectationes, q̄ sunt ut medicinæ qdā cōtra aliquas molestias, sicut aliq̄s delectat i potu ex hoc, q̄ anxiat sit: qñ autē ita tota sitis est repulsa, & cessat delectatio potus. Delectatio. n. cōtemplationis nō catur ex hoc, q̄ excludit aliqua molestia, sed ex hoc q̄ est fm̄ seipsum delectabilis: nō est. n. gñatio, ut dictū est, sed operatio qdā p̄fecta. Per accidēs aut admiscet tristitia delectationi apprehensionis, & hoc dupliciter. Vno mō, ex parte organici mō, ex impedimento apprehensionis. Ex parte quidē organi admiscet tristitia uel dolor apprehensionis, directe quidē in uiribus apprehen-

siuis sensitiuę parti, q̄ h̄nt organū corporale, uel ex sensibili, qd est cōtrarium debite cōplexioni organici: sicut gustus rei amara, & olfactus rei fetida: uel ex continuitate sensibilib. conuenientis, qd per assiduitatē facit superexcrese entia naturalis habitus, ut 3. dictū est, & sic reddit apprehensio sensibilib. q̄ prius erat delectabilis, ex diosa. sed h̄t duo directe in contemplatione mentis locū non h̄nt q̄ mens non h̄t organum corporale, vñ dictū est in auctoritate inducta, q̄ non h̄t cōtemplatio mētis nec amaritudinē, nec tādū. Sed quia mēs humana uirur in cōtemplatiōe uiribus apprehēsiuis sensitiuis in quarum actibus accidit lassitudo, iō indirecte ad miscet aliqua afflictio, uel dolor cōtemplationis: sed neutro mō tristitia cōtemplationi adiuncta p̄ accidēs cōtrariat delectationi eius. Nā tristitia q̄ est de impedimento cōtemplationis, nō cōtrariat delectationi cōtemplationis, sed magis h̄t affinitatē, & pueniētiā cum ipsa, ut ex supradictis patet. Tristitia uero uel afflictio, q̄ ē de lassitudine corporali, nō ad idē genus refert, unde est penitus disparata: & sic manifestum est, q̄ delectationi, quę est de ipsa cōtemplatione, nulla tristitia contrariatur, nec adiungitur ei aliqua tristitia nisi per accidēs.

Ad PRIMUM ergo dicendū, q̄ illa tristitia, quę est scdm̄ Deū, non est de ipsa cōtemplatione mentis, sed est de aliquo, qd mens cōtemplat. s. de peccato, qd mens considerat ut cōtrariū dilectioni diuinę.

Ad 2^m dicendū, q̄ ea q̄ sunt contraria in rerum natura, scdm̄ quod sunt in mente non h̄nt contrarietatem. Non. n. rōnes contrariorū sunt contraria, sed magis vñm contrarium est rō cognoscēdi aliud, p̄ quod est una scientia contrariorū.

Ad 3^m dicendū, q̄ cōtemplatio scdm̄ se nunquā habet rōnem mali, cum cōtemplatio nihil aliud sit q̄ cōsideratio ueri, quod est bonū intellectus: sed p̄ accidēs tantum, inquantum. s. cōtemplatio uilioris impedit contemplationē melioris, uel ex parte rei cōtemplat, ad quā inordinate appetitus afficit.

Ad 4^m dicendū, q̄ tristitia quę est de impedimento cōtemplationis, non contrariatur delectationi cōtemplationis, sed est ei affinis, ut dictū est.

Ad 5^m dicendū, q̄ afflictio carnis, p̄ accidēs, & iō directe se h̄t ad cōtemplationē mentis, ut dictū est.

ARTICVLVS VI.

Primum magis sit fugienda tristitia quam delectatio appetenda.

Ad QVINTVM sic procedit Vñ q̄ magis sit fugienda tristitia, q̄ delectatio appetenda. Dicitur. n. Aug. in li. 83. q. Nemo est, q̄ nō magis dolorē fugiat, q̄ appetat voluptatē. Illud aut in quo cōtriter oīa cōsistunt, vñ esse naturale. ergo naturale est, & conuenient, quod plus tristitia fugiatur, quam delectatio appetatur.

¶ 1ª Præ. Actio contrariū facit ad velocitatē, & intēsiōnē morus. Aqua. n. calida citius, & fortius gelat, ut dicit Philosophus in li.

q. 13. ar.

in arg. Sed contra.

Art. præced.

Concl. m.

in corp.

in corp.

Medina ar. 4.

Porretha.

A. Raticulo quinto per totum.

A. Raticulo quinto per totum.

A. Raticulo quinto per totum.

A. Raticulo quinto per totum.

A. Raticulo quinto per totum.

A. Raticulo quinto per totum.

QVÆST. XXXVI.

ARTICVLVS III.

Primum potestas, cui non potest resisti, sit causa doloris.
Medina artic. 4.

AD QVARTVM sic procedit. Vt q potestas maior non debet poni causa doloris. Quod enim est in potestate agentis, nondum est præsens, sed futurum: dolor autem est de malo præsenti. ergo potestas maior non est causa doloris.

2^a Præ. Nocumtum illarū est ea doloris: sed nocumtum potest in ferri et a potestate minore: ergo potestas maior non debet poni causa doloris.

3^a Præ. Cū appetitiuorum motu sunt interiores inclinationes animæ: potestas aut maior est aliquid exterius: ergo non debet poni causa doloris.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in li. de natura boni. In animo dolorem facit uoluntas resistens potestati maiori: in corpore dolorem facit sensus resistens corpori potentiore.

RESPON. Dicendū, q sicut supra dictū est, malū cōiunctum est ea doloris, uel tristitiæ p modū obiecti. Id ergo, qd est cā coniunctionis mali, dēt poni cā doloris, uel tristitiæ. Manifestū est aut hoc esse cōtra inclinationē appetitus, ut malo pñentialiter inhxreat, qd aut est cōtra inclinationē alicuius, nū quam aduenit ei nisi p actionē alicuius fortioris: et iō ptas maior ponit esse cā doloris ab Augustino.

SED sciendū est, q si potestas fortior intm inualeat, q mutet cōtrariā inclinationē in inclinationē propriā, nō erit aliqua repugnātia, uel uolētia: sicut qū agens fortius, corrumpendo corpus graue, aufert ei inclinationē, qua tendit deorsū, & tūc ferri sursum nō est ei uolētū, sed naturale. Sic igit, si aliqua ptas maior intantū inualeat, q auferat inclinationē uolūtatis, uel appetitus sensitiui, ex ea nō sequit dolor, uel tristitia: sed tūc solū sequit, qū remanet inclinatio appetitus in cōtrariū. n. & inde est q Aug. dicit, q uoluntas resistens potestati fortiori cāc dolorē. si enim nō resisteret, sed cederet consentiendo, non lequeret dolor, sed delectatio.

AD PRIMUM ergo dicendū, q maior potestas dolorem causat non secundum quod est agens in potentia, sed secundum quod est agens actū, dum scilicet, facit coniunctionem mali corruptiui.

AD 2^m dicendū, q nihil prohibet aliq. ptatem, q nō est maior simplici, esse maiorem quantū ad aliqd: & em hoc aliquod nocumtum inferre potest. Si autem nullo modo maior esset, nullo modo posset nocere, uide non posset causam doloris inferre.

AD 3^m dicendū, q exteriora agētia possunt esse cā motuū appetitiuorū in qū causant pñentia obiecti: & hoc mō potestas maior ponitur cā doloris.

AD 2^m dicendū, q nihil prohibet aliq. ptatem, q nō est maior simplici, esse maiorem quantū ad aliqd: & em hoc aliquod nocumtum inferre potest. Si autem nullo modo maior esset, nullo modo posset nocere, uide non posset causam doloris inferre.

AD 3^m dicendū, q exteriora agētia possunt esse cā motuū appetitiuorū in qū causant pñentia obiecti: & hoc mō potestas maior ponitur cā doloris.

AD 2^m dicendū, q nihil prohibet aliq. ptatem, q nō est maior simplici, esse maiorem quantū ad aliqd: & em hoc aliquod nocumtum inferre potest. Si autem nullo modo maior esset, nullo modo posset nocere, uide non posset causam doloris inferre.

AD 3^m dicendū, q exteriora agētia possunt esse cā motuū appetitiuorū in qū causant pñentia obiecti: & hoc mō potestas maior ponitur cā doloris.

AD 2^m dicendū, q nihil prohibet aliq. ptatem, q nō est maior simplici, esse maiorem quantū ad aliqd: & em hoc aliquod nocumtum inferre potest. Si autem nullo modo maior esset, nullo modo posset nocere, uide non posset causam doloris inferre.

AD 3^m dicendū, q exteriora agētia possunt esse cā motuū appetitiuorū in qū causant pñentia obiecti: & hoc mō potestas maior ponitur cā doloris.

ART. II.

Primo, Vtrum dolor auferat facultatem addiscendi.

Secundo, Vtrum aggrauatio animi sit effectus tristitiæ, uel doloris.

Tercio, Vtrum tristitia, uel dolor debilitet oēm operationem.

Quarto, Vtrum tristitia noceat corpori magis quam aliæ passiones animæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum dolor auferat facultatem addiscendi.

Medina artic. 1.

AD PRIMUM ergo sic procedit. Vt q dolor non auferat facultatē addiscēdi. Dicitur. n. 1. 2. 6. Cū feceris iudicia tua in terra, iustitiā discet oēs habitatores orbis, & ifra: In tribulatione murmuris doctrina tua eis: sed ex iudiciis Dei, & tribulatione seq̃e dolor, seu tristitia in cordib. hoim. ergo dolor, uel tristitia nō tollit, sed magis auget facultatē addiscēdi.

2^a Præ. Isa. 2. 8. dī. Quem docebit scientiam, & quē intelligere faciet auditū? Ablactatos a lacte, auulso ab uberibus, id est, a delectationib. Sed dolor, & tristitia maxime tollunt delectationes. impedit. n. tristitia oēm delectationem, ut dī in 7. Eth. . Et Eccl. 1. dicitur, quod malitia unius horæ obliuionem facit luxuriæ maximæ. ergo dolor non tollit, sed magis præbet facultatem addiscendi.

3^a Præ. Tristitia interiori peminet dolori exteriori ut supra dictū ē: sed simul cū tristitia pōt hō addiscere. ergo multo magis simul cū dolori corporali.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 1. Soliloq. Quamq̃ accerrimo dolore dētū his diebus torquebat, non quidem sinebar aio uoluere nisi ea, quæ forte didiceram, a discendo aut penitus impediebat, ad quod mihi tota intentione animi opus erat.

RESP. Dicendū, q qā oēs potentie aīe in una essentia aīe radicanē, necesse est q qū intentio aīe vehementer trahit ad operationē unius potentie, retrahatur ab operatione alterius. unius. n. aīe non potest esse nisi una intentio: & p hoc si aliquid ad se trahat totam intentionem aīe, uel magnā partē ipsius, nō cōpatitur secum aliquid aliud qd magnā attentionem requirat. Manifestum est aut q dolor sensibilis maxime trahit ad se intentionem aīe: q naturaliter unumquodq̃ tota intentione tendit ad repellendum cōtrarium, sicut ē in rebus naturalibus apparet. Similiter etiam manifestum est, q ad addiscendum aliquid de nouo, requiritur studium, & conatus cū magna intentione, ut patet per illud quod dī Prouerborum. 2. Si quis seris sapientiam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam, tūc intelliges disciplinam. Et ideo si sit dolor intēsus, impeditur homo ne tūc aliquid addiscere possit: & tantum pōt intendi, q nec etiam instante dolore pōt homo aliquid considerare etiam qd prius sciuit. In hoc tamen attenditur diuersitas em diuersitatem amoris, quem homo habet ad addiscendū, uel considerandū, q a quanto maior fuerit, magis retinet intētionē animi, ne oīno ferat ad dolorē.

AD PRIMUM ergo dicendū, q tristitia moderata, quæ excludit euagationē animi, potest cōferre

AD 2^m dicendū, q effectus passionū aīe qūq; metaphorice nominant em similitudinē sensibiliū corporū, eo q motus appetitus animalis sūt similes in inclinationib. appetitū naturalis: & p hūc modū feruor amoris, dilatio delectationis, & aggrauatio tristitiæ. Dicitur. n. hō aggrauari ex eo, q aliquo pōdere impedit a pprio motu. Manifestū est aut ex pñictis, q tristitia cōtingit ex aliquo malo pñiti, qd ex hoc ipso q repugnat motui uolūtati, aggrauat aīum, inquantū impedit ipsū ne fruatur eo, qd uult: & si qd nō sit tāta uis mali cōtristatis, ut auferat spē euadēdi, licet animus aggrauet quantū ad hoc, q i pñiti nō ponit eo, qd uult, remanet tūc motus ad repellēdū nociuū cōtristat. Si uero superexereat uis mali in tū, ut spē euasionis excludat, tūc simpliciter impeditur ē interior motus

AD 2^m dicendū, q effectus passionū aīe qūq; metaphorice nominant em similitudinē sensibiliū corporū, eo q motus appetitus animalis sūt similes in inclinationib. appetitū naturalis: & p hūc modū feruor amoris, dilatio delectationis, & aggrauatio tristitiæ. Dicitur. n. hō aggrauari ex eo, q aliquo pōdere impedit a pprio motu. Manifestū est aut ex pñictis, q tristitia cōtingit ex aliquo malo pñiti, qd ex hoc ipso q repugnat motui uolūtati, aggrauat aīum, inquantū impedit ipsū ne fruatur eo, qd uult: & si qd nō sit tāta uis mali cōtristatis, ut auferat spē euadēdi, licet animus aggrauet quantū ad hoc, q i pñiti nō ponit eo, qd uult, remanet tūc motus ad repellēdū nociuū cōtristat. Si uero superexereat uis mali in tū, ut spē euasionis excludat, tūc simpliciter impeditur ē interior motus

AD 2^m dicendū, q effectus passionū aīe qūq; metaphorice nominant em similitudinē sensibiliū corporū, eo q motus appetitus animalis sūt similes in inclinationib. appetitū naturalis: & p hūc modū feruor amoris, dilatio delectationis, & aggrauatio tristitiæ. Dicitur. n. hō aggrauari ex eo, q aliquo pōdere impedit a pprio motu. Manifestū est aut ex pñictis, q tristitia cōtingit ex aliquo malo pñiti, qd ex hoc ipso q repugnat motui uolūtati, aggrauat aīum, inquantū impedit ipsū ne fruatur eo, qd uult: & si qd nō sit tāta uis mali cōtristatis, ut auferat spē euadēdi, licet animus aggrauet quantū ad hoc, q i pñiti nō ponit eo, qd uult, remanet tūc motus ad repellēdū nociuū cōtristat. Si uero superexereat uis mali in tū, ut spē euasionis excludat, tūc simpliciter impeditur ē interior motus

AD 2^m dicendū, q effectus passionū aīe qūq; metaphorice nominant em similitudinē sensibiliū corporū, eo q motus appetitus animalis sūt similes in inclinationib. appetitū naturalis: & p hūc modū feruor amoris, dilatio delectationis, & aggrauatio tristitiæ. Dicitur. n. hō aggrauari ex eo, q aliquo pōdere impedit a pprio motu. Manifestū est aut ex pñictis, q tristitia cōtingit ex aliquo malo pñiti, qd ex hoc ipso q repugnat motui uolūtati, aggrauat aīum, inquantū impedit ipsū ne fruatur eo, qd uult: & si qd nō sit tāta uis mali cōtristatis, ut auferat spē euadēdi, licet animus aggrauet quantū ad hoc, q i pñiti nō ponit eo, qd uult, remanet tūc motus ad repellēdū nociuū cōtristat. Si uero superexereat uis mali in tū, ut spē euasionis excludat, tūc simpliciter impeditur ē interior motus

AD 2^m dicendū, q effectus passionū aīe qūq; metaphorice nominant em similitudinē sensibiliū corporū, eo q motus appetitus animalis sūt similes in inclinationib. appetitū naturalis: & p hūc modū feruor amoris, dilatio delectationis, & aggrauatio tristitiæ. Dicitur. n. hō aggrauari ex eo, q aliquo pōdere impedit a pprio motu. Manifestū est aut ex pñictis, q tristitia cōtingit ex aliquo malo pñiti, qd ex hoc ipso q repugnat motui uolūtati, aggrauat aīum, inquantū impedit ipsū ne fruatur eo, qd uult: & si qd nō sit tāta uis mali cōtristatis, ut auferat spē euadēdi, licet animus aggrauet quantū ad hoc, q i pñiti nō ponit eo, qd uult, remanet tūc motus ad repellēdū nociuū cōtristat. Si uero superexereat uis mali in tū, ut spē euasionis excludat, tūc simpliciter impeditur ē interior motus

QVÆST. XXXVII.

ART. II. III. ET IIII.

81

ad disciplinā suscipiendam, & pñipue eorū, p q nō sperat se posse a tristitia liberari: & hoc mō i tribulatione murmuris hoies doctriā Dei magis recipiūt.

AD 2^m dicendū, q cā delectatio, q dolor inquantū ad se trahit aīe intētionē, impedit cōsiderationē rōnis. unde in 7. Eth. dī, q impossibile est in ipsa delectatione uenire eorū aliqd intelligere: sed tū magis trahit ad se intentionē aīe dolor, q delectatio. sicut ē uidemus in reb. naturalibus, q actio corporis naturalis magis intenditur in contrariū, sicut aqua calefacta magis patitur a frigido, ut fortius cōgeletur. Si ergo dolor, seu tristitia fuerit moderata, per accidens pōt conferre ad addiscendum, inquantum aufert superabundantiā delectationis, sed p se impedit, & si intendatur, totaliter aufert.

AD 3^m dicendū, q dolor exterior accidit ex lesione corporali, & ita magis hēt trāsmutationē corporālē ad iudiciā q dolor interior, q tū ē maior fm illud qd ē formale i dolore, qd ē ex parte aīe. & iō dolor corporalismagis impedit pñeplationē, q req̃rit oīmōdā gerē, q dolor interior, & tū ē dolor interior si multū intēdat, ita trahit intentionē, ut nō possit homo de nouo aliqd addiscere. unde, & Grego. p p tristitiā intēmisit Ezechielis expositionē.

ARTICVLVS II.

Vtrum aggrauatio animi sit effectus tristitiæ, uel doloris.

Medina ar. 2.

AD SECUNDVM sic procedit. Vt q aggrauatio aīe nō sit effectus tristitiæ. Dicitur. n. Apost. 1. ad Corinth. 7. Ecce hoc ipsū cōtristari uos fm Deum, quantū in uobis hōperat sollicitudinē, sed defensionē, sed indignationē &c. sed sollicitudo, & indignatio ad quādā erectionē animi pñitēt q aggrauationi opponit nō. ergo aggrauatio ē effectus tristitiæ.

2ª Præ. Tristitia delectatiōi opponit: sed effectus delectatiōis ē dilatio, cui nō opponit h aggrauatio, sed pñictio. ergo effectus tristitiæ nō dēt poni aggrauatio.

3ª Præ. Ad tristitiā pñitēt absorbere, ut patet p illud qd Apost. dicit 1. ad Corinth. 5. Ne forte abundantiori tristitia absorbeat q ē eiusmodi: sed qd h aggrauat, nō absorbet, quinimo sub aliquo pōderoso deprimit: qd aut absorbet, itra absorbēs includitur. ergo aggrauatio nō dēt poni effectus tristitiæ.

SED CONTRA est, quod Gregor. Nyssē. & Damascē. ponunt tristitiā aggrauantem.

RESP. Dicendū, q effectus passionū aīe qūq; metaphorice nominant em similitudinē sensibiliū corporū, eo q motus appetitus animalis sūt similes in inclinationib. appetitū naturalis: & p hūc modū feruor amoris, dilatio delectationis, & aggrauatio tristitiæ. Dicitur. n. hō aggrauari ex eo, q aliquo pōdere impedit a pprio motu. Manifestū est aut ex pñictis, q tristitia cōtingit ex aliquo malo pñiti, qd ex hoc ipso q repugnat motui uolūtati, aggrauat aīum, inquantū impedit ipsū ne fruatur eo, qd uult: & si qd nō sit tāta uis mali cōtristatis, ut auferat spē euadēdi, licet animus aggrauet quantū ad hoc, q i pñiti nō ponit eo, qd uult, remanet tūc motus ad repellēdū nociuū cōtristat. Si uero superexereat uis mali in tū, ut spē euasionis excludat, tūc simpliciter impeditur ē interior motus

AD 2^m dicendū, q effectus passionū aīe qūq; metaphorice nominant em similitudinē sensibiliū corporū, eo q motus appetitus animalis sūt similes in inclinationib. appetitū naturalis: & p hūc modū feruor amoris, dilatio delectationis, & aggrauatio tristitiæ. Dicitur. n. hō aggrauari ex eo, q aliquo pōdere impedit a pprio motu. Manifestū est aut ex pñictis, q tristitia cōtingit ex aliquo malo pñiti, qd ex hoc ipso q repugnat motui uolūtati, aggrauat aīum, inquantū impedit ipsū ne fruatur eo, qd uult: & si qd nō sit tāta uis mali cōtristatis, ut auferat spē euadēdi, licet animus aggrauet quantū ad hoc, q i pñiti nō ponit eo, qd uult, remanet tūc motus ad repellēdū nociuū cōtristat. Si uero superexereat uis mali in tū, ut spē euasionis excludat, tūc simpliciter impeditur ē interior motus

AD 2^m dicendū, q effectus passionū aīe qūq; metaphorice nominant em similitudinē sensibiliū corporū, eo q motus appetitus animalis sūt similes in inclinationib. appetitū naturalis: & p hūc modū feruor amoris, dilatio delectationis, & aggrauatio tristitiæ. Dicitur. n. hō aggrauari ex eo, q aliquo pōdere impedit a pprio motu. Manifestū est aut ex pñictis, q tristitia cōtingit ex aliquo malo pñiti, qd ex hoc ipso q repugnat motui uolūtati, aggrauat aīum, inquantū impedit ipsū ne fruatur eo, qd uult: & si qd nō sit tāta uis mali cōtristatis, ut auferat spē euadēdi, licet animus aggrauet quantū ad hoc, q i pñiti nō ponit eo, qd uult, remanet tūc motus ad repellēdū nociuū cōtristat. Si uero superexereat uis mali in tū, ut spē euasionis excludat, tūc simpliciter impeditur ē interior motus

AD 2^m dicendū, q effectus passionū aīe qūq; metaphorice nominant em similitudinē sensibiliū corporū, eo q motus appetitus animalis sūt similes in inclinationib. appetitū naturalis: & p hūc modū feruor amoris, dilatio delectationis, & aggrauatio tristitiæ. Dicitur. n. hō aggrauari ex eo, q aliquo pōdere impedit a pprio motu. Manifestū est aut ex pñictis, q tristitia cōtingit ex aliquo malo pñiti, qd ex hoc ipso q repugnat motui uolūtati, aggrauat aīum, inquantū impedit ipsū ne fruatur eo, qd uult: & si qd nō sit tāta uis mali cōtristatis, ut auferat spē euadēdi, licet animus aggrauet quantū ad hoc, q i pñiti nō ponit eo, qd uult, remanet tūc motus ad repellēdū nociuū cōtristat. Si uero superexereat uis mali in tū, ut spē euasionis excludat, tūc simpliciter impeditur ē interior motus

aī angustiat, ut neq; hac, neq; illac diuertere ualeat. & qūq; etiā impeditur exterior motus corporis, ita quod remaneat homo stupidus in seipso.

AD PRIMUM ergo dicendū, q illa erectio animi prouenit ex tristitia, quæ est secundum Deum, propter spem adiunctam de remissione peccati.

AD 2^m dicendū, q quantū ad motū appetitiuū pertinet ad idē refert pñictio, & aggrauatio. Ex hoc n. q aggrauat aīe, ut ad exteriora libere p̃gredi nō possit, ad seipsū retrahit quasi i seipso cōstrictus.

AD 3^m Dicendū, q tristitia absorbere hoīem dī, qū sic totaliter uis cōtristatis mali afficit animum, ut oēm spem euasionis excludat: & sic ē eodē mō aggrauat & absorbet. quædā. n. se consequuntur in his quæ metaphorice dicunt, quæ sibi repugnare uidentur, si secundum proprietatem accipiantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum tristitia, uel dolor debilitet omnem operationem.

Medina ar. 3.

AD TERTIVM sic procedit. Vt q tristitia nō impedit oēm operationē. Sollicitudo. n. ex tristitia causatur, ut patet p auctoritatē Ap̃i. inductā: sed sollicitudo adiuuat ad bñ operandū. Vñ Apost. dicit 1. Tim. 2. Sollicite cura teipsū exhibere operarium inconfusibilem. ergo tristitia non impedit operationē, sed magis adiuuat ad bene operandū.

2ª Præ. Tristitia causat in multis cōcupiscentiā, ut dicitur in 7. Ethic. sed concupiscentia facit ad intensionem operationis, ergo, & tristitia.

3ª Præ. Sicut quædam operationes propriæ sunt gaudentiū, ita ē quædam operationes his, qui cōtristantur, sicut lugere: sed unumquodq; augetur ex sibi conuenienti. ergo aliq̃e h operationes nō impediuntur, sed meliorantur propter tristitiā.

SED CONTRA est, qd Philo. dicit i 10. Ethic. q delectatio pñitēt operationē: & euerfo, tristitia ipedit.

RESP. Dicendū, q sicut iā dictū ē, Tristitia qūq; nō ita aggrauat, uel absorbet aīum, ut oēm motū interiorē, & exteriorē excludat, sed aliq. motū qūq; ex ipsa tristitia cānt. Sic ergo operatio ad tristitiā duplīter pōt cōparari. Vñ nō, si ut ad id, de quo ē tristitia: & sic hō tristitia quālibet operationē ipe dīat. Nūquā. n. illud qd cū tristitia facim, ita bñ facim, sicut illud, qd facim cū delectatione, uel sine tristitia. cū ratio ē q uolūtas ē cā operationis humanæ, vñ qū opatio ē, q qua aliq. pñitāt, necesse ē, q actio debilitet. Alio mō, cōparat operatio ad tristitiā sicut ad principū, & ad cām, & sic necesse ē, q operatio talis ex tristitia augeat, sicut qūo aliq. magis tristat de re aliqua, tāto magis conat ad expellēdā tristitiā, dūmō remaneat spes expellēdi: alioquin nullus motus, uel operatio ex tristitia causaretur. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tristitia magis noceat corpori, q aliæ animæ passiones.

Medina ar. 4.

AD QVARTVM sic procedit. Vt q tristitia nō inferat maxime corpori nocumtum. Tristitia. n. habet esse spirituale in animā, sed ea, q habent tantum esse spirituale, non causant trāsmutationē corporālē, sicut patet de intentionibus colorum, q sunt in aere, a quibus nullum corpus coloratur. et

Prima Secunda d. 114. l. 2. q. 11.

Medina ar. 4.

Medina ar. 4.

Medina ar. 4.

Medina ar. 4.

Medina ar. 4.

Medina ar. 4.

Medina ar. 4.

Medina ar. 4.

Medina ar. 4.

Ad 2^m dicendum, q^d sicut tristitia de malo peccat ex voluntate, & rōne recta, quæ detestatur malitiam tristitia de bono procedit ex rōne, & voluntate puerfa, q^d detestatur bonum. & ideo talis tristitia impedit laudem, uel meritum boni honesti, sicut cum quis facit cum tristitia elemosynam.

Ad 3^m dicendum, q^d aliqua presentia eueniunt quæ non sunt Deo uolente, sed Deo permittente, sicut peccata vñ voluntas repugnat a voluntate Dei mala vero poenitentia presentia contingunt et Deo uolente non tamen exigitur ad rectitudinem voluntatis, q^d ea secundum se homo uelit, sed solum q^d nō contrarietur ordini diuine iustitiæ, ut supra dictum est.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum tristitia possit esse bonum utile.

¶ q. 19. ar. 1. sic. 10.

¶ 211.

¶ Per totum.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ 1. q. 1. ar. 1. sic. 10.

¶ D TERTIVM sic proceditur. Vñ q^d tristitia nō possit esse bonum utile. Dñ enim Eccl. 3.0. Multos occidit tristitia, & non est utilis in illa.

¶ 1. Præ. Electio ē de eo, q^d est utile. si autem aliquis tristitia non est eligibilis, quomodo ideo sine tristitia, q^d cum tristitia est magis eligendum, ut dñ in 3. Topic. ergo tristitia non est bonum utile.

¶ 2. Præ. Ois res est pp suā operationē, ut dñ in 1. de cog. sed tristitia impedit operationē, ut dñ in 1.0. Ethic. ergo tristitia nō habet rōnem boni utilis.

¶ SED CONTRA. Sapiens non querit nisi utilia: sed sicut dicitur Eccl. 7. Cor sapientum ubi tristitia, & cor stultorum ubi latitia, ergo tristitia est utilis.

¶ R. Dicendum, q^d ex malo presenti infurgit duplex appetitus motus. Vnus quidem est, quo appetitus contrariatur malo pñi, & ex illa parte tristitia nō habet utilitatem: quia id, q^d est pñs, non pōt nō esse pñs. Secundus motus confurgit in appetitu ad fugiendū & repellendū malum cōtristat: & q^d rñ ad hoc tristitia habet utilitatē, si sit de aliquo, q^d est fugiendū. Est. n. aliqd fugiendū dupliciter. Vno mō, pp seipsum ex cōtrarietate, q^d habet ad bonū, sicut peccatum: & iō tristitia de pñō utilis est ad hoc, q^d hō fugiat peccatum, sicut Apoll. dicit. ad Cor. 7. Gaudeo, nō q^d pñsati estis, sed q^d cōtristati estis ad penitentia. Alio mō, est aliqd fugiendū, non quia sit in se malum, sed quia est oc casio mali, dum nō hō nimis inhæret ei per amorē vel et ex hoc, q^d precipitatur in aliquod malū, sicut patet in bonis temporalibus & secundum hoc tristitia de bonis temporalibus potest esse utilis, sicut dñ Eccl. 7. Melius est ire ad domum luctus, q^d ad domum cōuiuij in illa. n. bonis cunctis admo netur hominum. Iō aut tristitia in omni fugiendo est utilis: quia geminatur fugiendū cā nā ipsum malum fm se fugiendum est, ipsum autem tristitiam fm se oēs fugiunt: sicut et boni oēs appetunt, & delectationem de bono. Sicut ergo delectatio de bono facit, ut bonum audius queratur: ita tristitia de malo facit, ut malum vehementius fugiatur.

¶ AD PRIMUM ergo dicendum, q^d auctoritas illa intelligitur de immoderata tristitia, quæ animū absorbet. huiusmodi enim tristitia immobilizat animū, & impedit fugam mali, ut supra dictum est.

¶ AD 2^m dicendum, q^d sicut quodlibet eligibile sit minus eligibile propter tristitiam: ita quodlibet faciendum redditur magis fugiendum propter tristitiam, & quantum ad hoc tristitia est utilis.

¶ AD 3^m dicendum, q^d tristitia de operatione aliqua impedit operationem, sed tristitia de cessatione operationis facit audius operari.

¶ Vñ q^d tristitia sit summum malum. Optimo enim opponitur pessimū, ut dicitur in 8. Ethic. cor. sed quædam delectatio est optimum, quæ scilicet pertinet ad felicitatem, ergo aliqua tristitia est summum malum.

¶ 1. Præ. Beatitudo est summum bonū hōis, quia est ultimus hōis finis: sed beatitudo consistit in hoc, q^d hō habeat quicquid uelit, & nihil mali uelit, ut supra dictū ē. ergo summū bonū hōis ē impletio voluntatis ipsius: sed tristitia consistit in hoc, q^d accidit aliqd contra uoluntatē, ut patet p Aug. 14 de Ciui. Dei. ergo tristitia ē summū malū hōis.

¶ 2. Præ. Aug. sic argumētatur in 1. Soliloq. Ex duabus partibus cōpositi sumus, ex aīa. & corpore, quarū pars deterior ē corpus. summum aut bonū est melioris partis optimum: summum aut malum pessimum deterioris. est aut optimum in animo sapientia, in corpore pessimū dolor. summū igitur bonū hōis, est sapere: summū malū dolere.

¶ SED CONTRA. Culpa ē magis malū, quā pena, ut in 1. habitum est: sed tristitia, seu dolor pertinet ad penā pñi, sicut frui rebus mutabilib. ē malū culpę. Dicit. n. Aug. in li. de uera religio. Quis ē dolor q^d dñ ai, nisi carere mutabilib. rebus, quibus fruebat, aut frui se posse sperauerat? & hoc ē totū q^d dñ malū, n. pñm, & pena pñi. ergo tristitia, seu dolor nō est summū malū hōis.

¶ R. Dicendum, q^d impossibile est aliquam tristitiam, seu dolorem esse summum hōis malum. a Omnis enim tristitia, seu dolor aut est de hoc, q^d est uere malū, aut est de aliquo appa renti malo, q^d est uere bonū. dolor aut, seu tristitia, quę est de uere malo, non pōt esse summū malū: n. aliqd eo pñius. f. uel nō indicare esse malū illud q^d uere est malū, uel et nō refutare illud Tristitia aut, uel dolor, q^d est de apparenti malo, q^d est uere bonū, nō pōt esse summū malū: q^d pñius est oīno alienari a uero bono. vñ impossibile est, q^d aliqua

¶ Vñ q^d tristitia sit summum malum. Optimo enim opponitur pessimū, ut dicitur in 8. Ethic. cor. sed quædam delectatio est optimum, quæ scilicet pertinet ad felicitatem, ergo aliqua tristitia est summum malum.

¶ 1. Præ. Beatitudo est summum bonū hōis, quia est ultimus hōis finis: sed beatitudo consistit in hoc, q^d hō habeat quicquid uelit, & nihil mali uelit, ut supra dictū ē. ergo summū bonū hōis ē impletio voluntatis ipsius: sed tristitia consistit in hoc, q^d accidit aliqd contra uoluntatē, ut patet p Aug. 14 de Ciui. Dei. ergo tristitia ē summū malū hōis.

¶ 2. Præ. Aug. sic argumētatur in 1. Soliloq. Ex duabus partibus cōpositi sumus, ex aīa. & corpore, quarū pars deterior ē corpus. summum aut bonū est melioris partis optimum: summum aut malum pessimum deterioris. est aut optimum in animo sapientia, in corpore pessimū dolor. summū igitur bonū hōis, est sapere: summū malū dolere.

¶ SED CONTRA. Culpa ē magis malū, quā pena, ut in 1. habitum est: sed tristitia, seu dolor pertinet ad penā pñi, sicut frui rebus mutabilib. ē malū culpę. Dicit. n. Aug. in li. de uera religio. Quis ē dolor q^d dñ ai, nisi carere mutabilib. rebus, quibus fruebat, aut frui se posse sperauerat? & hoc ē totū q^d dñ malū, n. pñm, & pena pñi. ergo tristitia, seu dolor nō est summū malū hōis.

¶ R. Dicendum, q^d impossibile est aliquam tristitiam, seu dolorem esse summum hōis malum. a Omnis enim tristitia, seu dolor aut est de hoc, q^d est uere malū, aut est de aliquo appa renti malo, q^d est uere bonū. dolor aut, seu tristitia, quę est de uere malo, non pōt esse summū malū: n. aliqd eo pñius. f. uel nō indicare esse malū illud q^d uere est malū, uel et nō refutare illud Tristitia aut, uel dolor, q^d est de apparenti malo, q^d est uere bonū, nō pōt esse summū malū: q^d pñius est oīno alienari a uero bono. vñ impossibile est, q^d aliqua

¶ Vñ q^d tristitia sit summum malum. Optimo enim opponitur pessimū, ut dicitur in 8. Ethic. cor. sed quædam delectatio est optimum, quæ scilicet pertinet ad felicitatem, ergo aliqua tristitia est summum malum.

¶ 1. Præ. Beatitudo est summum bonū hōis, quia est ultimus hōis finis: sed beatitudo consistit in hoc, q^d hō habeat quicquid uelit, & nihil mali uelit, ut supra dictū ē. ergo summū bonū hōis ē impletio voluntatis ipsius: sed tristitia consistit in hoc, q^d accidit aliqd contra uoluntatē, ut patet p Aug. 14 de Ciui. Dei. ergo tristitia ē summū malū hōis.

¶ 2. Præ. Aug. sic argumētatur in 1. Soliloq. Ex duabus partibus cōpositi sumus, ex aīa. & corpore, quarū pars deterior ē corpus. summum aut bonū est melioris partis optimum: summum aut malum pessimum deterioris. est aut optimum in animo sapientia, in corpore pessimū dolor. summū igitur bonū hōis, est sapere: summū malū dolere.

¶ SED CONTRA. Culpa ē magis malū, quā pena, ut in 1. habitum est: sed tristitia, seu dolor pertinet ad penā pñi, sicut frui rebus mutabilib. ē malū culpę. Dicit. n. Aug. in li. de uera religio. Quis ē dolor q^d dñ ai, nisi carere mutabilib. rebus, quibus fruebat, aut frui se posse sperauerat? & hoc ē totū q^d dñ malū, n. pñm, & pena pñi. ergo tristitia, seu dolor nō est summū malū hōis.

¶ R. Dicendum, q^d impossibile est aliquam tristitiam, seu dolorem esse summum hōis malum. a Omnis enim tristitia, seu dolor aut est de hoc, q^d est uere malū, aut est de aliquo appa renti malo, q^d est uere bonū. dolor aut, seu tristitia, quę est de uere malo, non pōt esse summū malū: n. aliqd eo pñius. f. uel nō indicare esse malū illud q^d uere est malū, uel et nō refutare illud Tristitia aut, uel dolor, q^d est de apparenti malo, q^d est uere bonū, nō pōt esse summū malū: q^d pñius est oīno alienari a uero bono. vñ impossibile est, q^d aliqua

¶ Vñ q^d tristitia sit summum malum. Optimo enim opponitur pessimū, ut dicitur in 8. Ethic. cor. sed quædam delectatio est optimum, quæ scilicet pertinet ad felicitatem, ergo aliqua tristitia est summum malum.

¶ 1. Præ. Beatitudo est summum bonū hōis, quia est ultimus hōis finis: sed beatitudo consistit in hoc, q^d hō habeat quicquid uelit, & nihil mali uelit, ut supra dictū ē. ergo summū bonū hōis ē impletio voluntatis ipsius: sed tristitia consistit in hoc, q^d accidit aliqd contra uoluntatē, ut patet p Aug. 14 de Ciui. Dei. ergo tristitia ē summū malū hōis.

¶ 2. Præ. Aug. sic argumētatur in 1. Soliloq. Ex duabus partibus cōpositi sumus, ex aīa. & corpore, quarū pars deterior ē corpus. summum aut bonū est melioris partis optimum: summum aut malum pessimum deterioris. est aut optimum in animo sapientia, in corpore pessimū dolor. summū igitur bonū hōis, est sapere: summū malū dolere.

¶ SED CONTRA. Culpa ē magis malū, quā pena, ut in 1. habitum est: sed tristitia, seu dolor pertinet ad penā pñi, sicut frui rebus mutabilib. ē malū culpę. Dicit. n. Aug. in li. de uera religio. Quis ē dolor q^d dñ ai, nisi carere mutabilib. rebus, quibus fruebat, aut frui se posse sperauerat? & hoc ē totū q^d dñ malū, n. pñm, & pena pñi. ergo tristitia, seu dolor nō est summū malū hōis.

¶ R. Dicendum, q^d impossibile est aliquam tristitiam, seu dolorem esse summum hōis malum. a Omnis enim tristitia, seu dolor aut est de hoc, q^d est uere malū, aut est de aliquo appa renti malo, q^d est uere bonū. dolor aut, seu tristitia, quę est de uere malo, non pōt esse summū malū: n. aliqd eo pñius. f. uel nō indicare esse malū illud q^d uere est malū, uel et nō refutare illud Tristitia aut, uel dolor, q^d est de apparenti malo, q^d est uere bonū, nō pōt esse summū malū: q^d pñius est oīno alienari a uero bono. vñ impossibile est, q^d aliqua

¶ Vñ q^d tristitia sit summum malum. Optimo enim opponitur pessimū, ut dicitur in 8. Ethic. cor. sed quædam delectatio est optimum, quæ scilicet pertinet ad felicitatem, ergo aliqua tristitia est summum malum.

¶ 1. Præ. Beatitudo est summum bonū hōis, quia est ultimus hōis finis: sed beatitudo consistit in hoc, q^d hō habeat quicquid uelit, & nihil mali uelit, ut supra dictū ē. ergo summū bonū hōis ē impletio voluntatis ipsius: sed tristitia consistit in hoc, q^d accidit aliqd contra uoluntatē, ut patet p Aug. 14 de Ciui. Dei. ergo tristitia ē summū malū hōis.

¶ 2. Præ. Aug. sic argumētatur in 1. Soliloq. Ex duabus partibus cōpositi sumus, ex aīa. & corpore, quarū pars deterior ē corpus. summum aut bonū est melioris partis optimum: summum aut malum pessimum deterioris. est aut optimum in animo sapientia, in corpore pessimū dolor. summū igitur bonū hōis, est sapere: summū malū dolere.

¶ SED CONTRA. Culpa ē magis malū, quā pena, ut in 1. habitum est: sed tristitia, seu dolor pertinet ad penā pñi, sicut frui rebus mutabilib. ē malū culpę. Dicit. n. Aug. in li. de uera religio. Quis ē dolor q^d dñ ai, nisi carere mutabilib. rebus, quibus fruebat, aut frui se posse sperauerat? & hoc ē totū q^d dñ malū, n. pñm, & pena pñi. ergo tristitia, seu dolor nō est summū malū hōis.

¶ R. Dicendum, q^d impossibile est aliquam tristitiam, seu dolorem esse summum hōis malum. a Omnis enim tristitia, seu dolor aut est de hoc, q^d est uere malū, aut est de aliquo appa renti malo, q^d est uere bonū. dolor aut, seu tristitia, quę est de uere malo, non pōt esse summū malū: n. aliqd eo pñius. f. uel nō indicare esse malū illud q^d uere est malū, uel et nō refutare illud Tristitia aut, uel dolor, q^d est de apparenti malo, q^d est uere bonū, nō pōt esse summū malū: q^d pñius est oīno alienari a uero bono. vñ impossibile est, q^d aliqua

¶ Vñ q^d tristitia sit summum malum. Optimo enim opponitur pessimū, ut dicitur in 8. Ethic. cor. sed quædam delectatio est optimum, quæ scilicet pertinet ad felicitatem, ergo aliqua tristitia est summum malum.

¶ 1. Præ. Beatitudo est summum bonū hōis, quia est ultimus hōis finis: sed beatitudo consistit in hoc, q^d hō habeat quicquid uelit, & nihil mali uelit, ut supra dictū ē. ergo summū bonū hōis ē impletio voluntatis ipsius: sed tristitia consistit in hoc, q^d accidit aliqd contra uoluntatē, ut patet p Aug. 14 de Ciui. Dei. ergo tristitia ē summū malū hōis.

¶ 2. Præ. Aug. sic argumētatur in 1. Soliloq. Ex duabus partibus cōpositi sumus, ex aīa. & corpore, quarū pars deterior ē corpus. summum aut bonū est melioris partis optimum: summum aut malum pessimum deterioris. est aut optimum in animo sapientia, in corpore pessimū dolor. summū igitur bonū hōis, est sapere: summū malū dolere.

¶ SED CONTRA. Culpa ē magis malū, quā pena, ut in 1. habitum est: sed tristitia, seu dolor pertinet ad penā pñi, sicut frui rebus mutabilib. ē malū culpę. Dicit. n. Aug. in li. de uera religio. Quis ē dolor q^d dñ ai, nisi carere mutabilib. rebus, quibus fruebat, aut frui se posse sperauerat? & hoc ē totū q^d dñ malū, n. pñm, & pena pñi. ergo tristitia, seu dolor nō est summū malū hōis.

¶ R. Dicendum, q^d impossibile est aliquam tristitiam, seu dolorem esse summum hōis malum. a Omnis enim tristitia, seu dolor aut est de hoc, q^d est uere malū, aut est de aliquo appa renti malo, q^d est uere bonū. dolor aut, seu tristitia, quę est de uere malo, non pōt esse summū malū: n. aliqd eo pñius. f. uel nō indicare esse malū illud q^d uere est malū, uel et nō refutare illud Tristitia aut, uel dolor, q^d est de apparenti malo, q^d est uere bonū, nō pōt esse summū malū: q^d pñius est oīno alienari a uero bono. vñ impossibile est, q^d aliqua

¶ Vñ q^d tristitia sit summum malum. Optimo enim opponitur pessimū, ut dicitur in 8. Ethic. cor. sed quædam delectatio est optimum, quæ scilicet pertinet ad felicitatem, ergo aliqua tristitia est summum malum.

tristitia vel dolor, sit summum hominis malum.

AD PRIMUM ergo dicendum, q^d duo bona sunt cōia, & delectationi, & tristitia. f. iudiciū uerū de bono, & malo, & ordo debitus uoluntatis approbantis bonū, & recusantis malū. Et sic patet, q^d in dolore vel tristitia est aliquod bonum, per cuius priuationem pōt fieri deterius: sed non in omni delectatione est aliquod malum, per cuius remotionem possit fieri melius. unde delectatio aliqua pōt esse summū hominis bonum eo mō, quo supra dictum est, q^d tristitia aut non potest esse summum hominis malum.

AD 2^m dicendum, q^d hoc ipsum, quod est voluntatem repugnare malo, est quoddā bonum, & propter hoc tristitia, uel dolor non pōt esse summum malum: quia habet aliquam permissionem boni.

AD 3^m dicendum, q^d peius est q^d nocet meliori, q^d q^d nocet priori. malum autem dñ, q^d nocet, ut dicit Aug. in Ench. unde maius malū est q^d est malū aīæ, q^d q^d est malū corporis, unde nō est efficax rō, quā Ang. inducit nō ex se sūo, sed ex sensu alteri.

SUPER QVÆST. XL.

ART. I.

Medina art. 1.

¶ N. ad 1. q. 1. ar. 1. sic. 10. in rōne ad tertium aduerte, q^d dñ secundum possibile, uel impossibile dñ nō oīno per accidens se habere ad appetitū, & q^d secundum hanc differt spes a desperatione. Nōd siquidē auctor parum perfectis huius dñ respectu appetitus: qm est de secundariis differt. vñ nullam consuevit passionem. Spes enim differt a desperatione, primo p simplicem accessum, & recedum a bono ardore p possibilitatem aut, & impossibilitatē secundario. vñd, & si desperatio passio ē finis non causatur a bono ardore aīa tōmpossibili, desperatio tñ in uoluntate causatur quę ex bono ardore futuro est mō, quod non erit, quamuis erit pōtibile: pñ se seant credentes Deum omnipotentem ad superandum nā peccata mundi: & quia aīa mantes sunt, sibi nō quā dādā uenit, desperant de uia aīæ, & inuoluntate habere in hōe ta manifestat ex hoc, q^d erit mōtū cau. Et opul. tñ ab appetitu est ob idē n. conicquēdum mouet q^d appetit: & ex dñā inter deide.

¶ ONSEQUENTER considerandum est de passionibus irascibilis.

Et primo, De spe, & desperatione. Secundo, De timore, & audacia. Tercio, De ira.

CIRCA primum quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum spes sit idē q^d desiderium, uel cupiditas.

¶ Secundo, Vtrum spes sit in vi apprehensiuā, uel in vi appetitiuā.

¶ Tercio, Vtrum spes sit in brutis animalibus.

¶ Quarto, Vtrum spei contrarietur desperatio.

¶ Quinto, Vtrum causa spei sit experientia.

¶ Sexto, Vtrum in iuuenibus, & ebriosis spes abundet.

¶ Septimo, De ordine spei ad amorem.

¶ Octauo, Vtrum spes conferat ad operationem.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrum spes sit idē quod desiderium, uel cupiditas.

AD PRIMUM sic proceditur. Videt q^d spes sit idē q^d desiderium siue cupiditas. Spes, n. ponitur vñ quatuor principalibus passionibus: sed Aug. enumerās quatuor principales passiones, ponit cupiditatē loco spei, ut patet in 14. de ciuit. Dei. ergo

¶ Vñ q^d spes sit idē quod desiderium, uel cupiditas. Spes, n. ponitur vñ quatuor principalibus passionibus: sed Aug. enumerās quatuor principales passiones, ponit cupiditatē loco spei, ut patet in 14. de ciuit. Dei. ergo

¶ Vñ q^d spes sit idē quod desiderium, uel cupiditas. Spes, n. ponitur vñ quatuor principalibus passionibus: sed Aug. enumerās quatuor principales passiones, ponit cupiditatē loco spei, ut patet in 14. de ciuit. Dei. ergo

¶ Vñ q^d spes sit idē quod desiderium, uel cupiditas. Spes, n. ponitur vñ quatuor principalibus passionibus: sed Aug. enumerās quatuor principales passiones, ponit cupiditatē loco spei, ut patet in 14. de ciuit. Dei. ergo

¶ Vñ q^d spes sit idē quod desiderium, uel cupiditas. Spes, n. ponitur vñ quatuor principalibus passionibus: sed Aug. enumerās quatuor principales passiones, ponit cupiditatē loco spei, ut patet in 14. de ciuit. Dei. ergo

¶ Vñ q^d spes sit idē quod desiderium, uel cupiditas. Spes, n. ponitur vñ quatuor principalibus passionibus: sed Aug. enumerās quatuor principales passiones, ponit cupiditatē loco spei, ut patet in 14. de ciuit. Dei. ergo

spes est idē, quod cupiditas, siue desiderium.

¶ 1. Præ. Passiones differunt fm obiecta: sed idē est obiectum spei, & cupiditatis, siue desiderij. f. bonū futurū. ergo spes est idē, q^d cupiditas, siue desiderij. Si dicat, q^d spes ad sit supra desiderij possibilitatē adipiscendi bonū futurū: id quod p accidens, se habet ad obiectum, nō uariat speci

QVÆST. XII.

¶ Præterea passio animæ est motus appetitus sensitivus, qui sequitur apprehensionem sensus: sensus autem non est apprehensio futuri, sed præsentis. cum ergo timor sit de malo futuro, videtur quod non sit passio animæ.

SED CONTRA est, quod Augustinus in 14. de Civitate Dei, enumerat timorem inter alias animæ passiones.

RESPOND. Dicendum, quod inter ceteros animæ motus post tristitiam, timor magis ratione obtinet passionis. Vnde dicitur, quod ad rationem passionis primo quod pertinet, quod sit motus passivus virtutis, ad quod se oportet suum obiectum per modum actus moventis, eo quod passio est effectus agens. Et per hunc modum est sentire, et intelligere dicitur pati. Secundo per propriam passionem motus appetitus virtutis. Et adhuc magis, proprie motus appetitus virtutis habet organum corporale, qui sit cum aliqua transmutatione corporali. Et adhuc, propriissime illi motus passiones dicitur, quod importat aliquid nocivum. Manifestum est autem, quod timor, cum sit de malo, ad appetitum potestatem pertinet, quod per se respicit bonum, et malum per timorem ad appetitum sensitivum. Item, cum quadam transmutatione, scilicet actione, ut Damascenus dicit: et importat et habitudinem ad malum, scilicet, quod malum habet quoddam modum utilitatis super aliquid, unde verissime sibi competit rationem passionis, tunc post tristitiam, quod est de presenti malo, nam timor est de malo futuro, quod non ita movet sicut presentia.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod virtus nominat quoddam principium actionis: et ideo in quantum interior motus appetitus virtutis sunt principia exteriorum actuum, dicuntur virtutes. Philosophus autem negat passionem esse virtutem, quia est habitus.

AD 2um dicendum, quod sicut passio corporis naturalis, provenit ex corporali potentia agentis: ita passio animæ provenit ex animali potentia agentis abique potentia corporali, vel reali, in quantum malum, quod est futurum, realiter est præsens secundum apprehensionem animæ.

AD 3um dicendum, quod sensus non apprehendit futurum, sed ex eo quod apprehendit præsens, animal naturali instinctu movetur ad sperandum futurum bonum vel timendum futurum malum.

ARTICULVS II.
Vtrum timor sit specialis passio.

Medina ar. 2.

AD SECUNDUM sic procedit. Vnde quod timor non sit specialis passio. Dicitur in Augustinus in li. 3. q. 1. quod quæ non examinat metus, neque cupiditas eum uallat, nec aegritudo, et tristitia eum macerat, nec utilitas gessit, et uana letitia: ex quo videtur quod timor non sit passio specialis, sed generalis.

¶ Præterea Philosophus dicit in 6. Ethic. quod ita se habet in appetitu, ut appetitum, et fuga, sicut in intellectu affirmatio, et negatio: sed negatio non est aliquid speciale in intellectu sicut nec affirmatio, sed aliquid commune ad multa, ergo nec fuga in appetitu: sed nihil aliud timor, quam fuga quodam mali, ergo timor non est passio specialis. **¶** Præterea timor esset passio specialis, si proprie in irascibili esset, et timor est in concupiscibili. Dicitur in Philosophus in 2. Rhet. quod timor est tristitia quodammodo. Damascenus dicit, quod timor est virtus desiderativa tristitia, et desiderium sit in concupiscibili, ut dicitur in 1. Rhet. ergo passio specialis cum pertineat ad diversas potestates.

ARTIC. II ET III.

SED CONTRA est, quod concluditur alijs passionibus animæ, ut patet per Damascenum in 2. lib.

RESPOND. Dicendum, quod passiones animæ recipiunt speciem ex obiectis. Vnde specialis passio est, quod habet speciale obiectum: timor autem habet speciale obiectum, sicut et spes. Sicut enim obiectum speciei est bonum futurum arduum possibile adipisci: ita obiectum timoris est malum futurum difficile cui resisti non potest. Vnde timor est specialis passio animæ.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod omnes passiones animæ derivantur ex uno principio, scilicet amore, in quo habent ad invicem connexionem, et rationem huius connexionis remota timore, remouentur alię passiones animæ, non ideo quia sit passio generalis.

AD 2um dicendum, quod non omnis fuga appetitus est timor, sed fuga ab aliquo speciali obiecto, ut dicitur: et ideo licet fuga sit quoddam generale, tamen timor est passio specialis.

AD 3um dicendum, quod timor nullo modo est in concupiscibili non respectu mali absolute, sed cum quadam difficultate, vel arduitate, ut ei resisti uix possit. Sed quia passiones irascibilis derivant a passionibus concupiscibilis, et ad eas terminantur, ut dicitur in 1. Rhet. timori attribuitur ea, quod sunt concupiscibilis, dicitur enim timor esse tristitia, in quantum obiectum timoris est contrarium, si præsens fuerit. Vnde et Philosophus dicit ibidem, quod timor procedit ex phantasia futuri mali corruptivi, vel contrarii. Similiter, et desiderium attribuitur Damascenus timori quia sicut spes causat, vel oritur a desiderio boni, ita timor est ex fuga mali: fuga autem mali oritur ex desiderio boni, ut ex 3. dictis patet.

ARTICULVS III.
Vtrum sit aliquis timor naturalis.

Medina ar. 3.

AD TERTIUM sic procedit. Vnde quod timor aliquis sit naturalis. Dicitur in Damascenus in 3. lib. quod est quidam timor naturalis nolente anima dimidi a corpore. **¶** Præterea timor ex amore oritur, ut dicitur: sed est aliquis amor naturalis, ut Dionysius dicit in 4. cap. de diuinitate, pergo etiam est aliquis timor naturalis. **¶** Præterea timor opponitur spei, ut dicitur: sed est aliqua spes naturalis, ut patet per id quod dicitur in 1. Rhet. de Arachna, quod contra speciem naturæ, in speciem gratiæ credidit, ergo etiam est aliquis timor naturæ.

SED CONTRA. Ea quod sunt naturalia, cõter inveniuntur in rebus animatis et inanimatis: sed timor non inuenitur in rebus inanimatis, ergo timor non est naturalis.

RESPOND. Dicendum, quod aliquis motus dicitur naturalis, quod ad ipsum inclinatur natura: sed hoc contingit dupliciter. Vno modo, quod totum proficit a natura abique aliqua operatione apprehensiva virtutis: sicut moueri sursum, est motus naturalis ignis, et augeri est motus naturalis animalium, et plantarum. Alio modo dicitur motus naturalis, ad quem natura inclinatur, licet non proficiat nisi per apprehensionem, sicut dicitur in 1. Rhet. motus cognitivus et appetitivus virtutis reducuntur in naturam sicut in principium primum. Et per hunc modum est ipse actus apprehensivus virtutis ut intelligere, sentire, et memorari, et de motus appetitus animalis quod dicitur naturalis. Et per hunc modum potest dici timor naturalis, et distinguitur a timore non naturali secundum diuersitatem obiecti. Est autem Philosophus dicit in 2. Rhet. timor de malo

QVÆST. XLII.

corruptiuo, quod natura refugit per naturale desiderium essendi, et talis dicitur esse naturalis. Et iterum de malo contristatio, quod non repugnat naturæ, sed de desiderio, appetitus, et talis timor non est naturalis: sicut et amor, concupiscentia, et delectatio, distincta sunt per naturale, et non naturale. Sed in primum acceptionem naturalis sciendum est, quod quædam de passionibus animæ quod dicitur naturales, ut amor, desiderium, et spes, alie uero naturales dici non possunt, et hoc ideo: quia amor et odium, desiderium, et fuga important in inclinationem quandam ad persequendum bonum, et fugiendum malum: quod quidem inclinatio pertinet et ad appetitum naturalem, et ideo est amor quodammodo naturalis, et desiderium, et spes potest quodammodo dici et in rebus naturalibus cognitione carentibus: sed alie passiones animæ important quosdam motus, ad quos nullo modo sufficit inclinatio naturalis: vel quia de ratione harum passionum est sensus, seu cognitio, sicut dicitur in 1. Rhet. apprehensio requirit ad rationem delectationis, et doloris, unde carere cognitione, non potest dici delectari vel dolere: aut quia homini motus sunt per rationem inclinationis naturalis, puta, quod desperatio refugit bonum per aliquam difficultatem, et timor refugit impugnationem mali per aliquam inclinationem naturalem: et ideo homini passiones nullo modo attribuantur rebus inanimatis. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICULVS IIII.

Vtrum conuenienter assignentur species timoris.

Medina ar. 4.

AD QUARTUM sic procedit. Vnde quod inconuenienter assignentur species timoris. Dicitur in Damascenus assignet sex species timoris, scilicet segnitie, erubescencie, uerecundie, admiratione, stuporem, agoniā. Vnde Philosophus dicit in 2. Rhet. timor est de malo contristatio, ergo species timoris debent respondere speciebus tristitiæ: sunt autem quatuor species tristitiæ, ut dicitur in 1. Rhet. ergo solus debent esse quatuor species timoris eis correspondentes. **¶** Præterea illud quod in actu nostro consistit, nostræ potestati subicitur: sed timor est de malo quod excedit potestatem nostram, ut dicitur in 1. Rhet. non ergo segnitie, et erubescencie, et uerecundie, quod respiciunt operationem nostram, debent boni species timoris. **¶** Præterea timor est de futuro, ut dicitur in 1. Rhet. sed uerecundia est de turpi actu iam commisso, ut Gregorius Nislenus dicit: pergo uerecundia non est species timoris.

¶ Præterea timor non est nisi de malo: sed admiratio, et stupor sunt nisi de magno, et insolito, siue bono, siue malo, ergo admiratio, et stupor non sunt species timoris. **¶** Præterea Philosophi ex admiratione sunt moti ad inquirendum ueritatem, ut dicitur in principio Metaphysicæ. timor autem non mouet ad inquirendum, sed magis ad fugiendum, ergo admiratio non est species timoris.

SED IN CONTRARIUM sufficiat autoritas Damasceni et Gregorii Nysseni.

RESPOND. Dicendum, quod sicut dicitur in 1. Rhet. timor est de futuro malo, quod excedit præteritum timentis, ut si resisti non possit. Sicut autem bonum hominis, ita, et malum potest considerari, ut in operatione ipsius, uel in exterioribus rebus. In operatione autem ipsius hominis potest duplex malum timeri. Primo quod labor grauius naturæ: et sic catur segnitie, cum aliquis refugit operari per timorem

ARTIC. IIII.

87

excedetis laboris. Secundo, turpitudine ledet opinionem: et sic si turpido timeat in actu commisso, est erubescencia: si autem sit de turpi iam facto, est uerecundia. Malum autem quod in exterioribus rebus consistit, tripliciter potest excedere hominis facultatem ad resistendum. Primo quod ratione suæ magnitudinis, cum aliquis considerat aliquid quod magnū malum, cuius exitum considerare non sufficit: et sic est admiratio. Secundo, ratione diuersitudinis, quod aliquid malum inconuenienter nostræ considerationi offertur: et sic est magnū nostra reputatione, et hoc modo est stupor quod catur ex insolita imaginatione. Tertio modo ratione inuersionis, quia si prouideri non potest, sicut futura infortunia timentur, et talis timor dicitur agonia.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illæ species tristitiæ, quæ sex posite sunt, non accipiuntur secundum diuersitatem obiecti, sed secundum effectus, et secundum quoddam speciem rationis: et ideo non oportet quod illæ species tristitiæ correspondent illis speciebus timoris, quæ accipiuntur secundum diuersitatem obiecti ipsius timoris.

AD 2um dicendum, quod operatio secundum quod iam sit, subditur præteritæ operantis: sed aliquid circa operationem considerari potest facultatem operantis excedens, per quod aliquis refugit actionem: et secundum hoc segnitie, erubescencie, et uerecundie ponuntur species timoris.

AD 3um dicendum, quod de actu præterito potest timeri comitium, uel opprobrium futurum: et secundum hoc uerecundia est species timoris.

AD 4um dicendum, quod non quilibet admiratio, et stupor sunt species timoris, sed admiratio, quod est de magno malo, et stupor qui est de malo insolito. Vel potest dici, quod sicut segnitie refugit laborem exterioris operationis, ita admiratio, et stupor refugit difficultatem considerationis rei magnæ et insolite, siue sit bona, siue mala, et hoc modo se habet admiratio et stupor ad actum intellectus, sicut segnitie ad exteriorē actum.

AD 5um dicendum, quod admirans refugit in presenti da re iudicium de eo, quod miratur timentis defectum, sed in futurum inquit: stupens autem timet et in presenti iudicare, et in futuro inquirere, unde admiratio est principium philosophandi: sed stupor est philosophicę considerationis impedimentum.

QVÆSTIO XLII.

De obiecto timoris, in sex articulis diuisa.

SUPER Q. XLII. ART. I.

Medina ar. 1.

DE PRIMO considerandum

est de obiecto timoris.

ET Circa hoc queruntur sex.

¶ Primo, Vtrum bonum sit obiectum timoris, uel malum.**¶** Secundo, Vtrum malum naturæ sit obiectum timoris.**¶** Tertio, Vtrum timor sit de malo culpæ.**¶** Quarto, Vtrum ipse timor timeri possit.**¶** Quinto, Vtrum repentina magis timeantur.**¶** Sexto, Vtrum ea, contra, quæ non est remedium, magis timeantur.

IN 1. ar. q. 1. dubitationem facit illud, quod uirtutes affirmatiue, et littere positive, et omnia motus appetitus uirtutis leuantes, profectus operum, habet bonum pro obiecto. Cum motus appetitus uirtutis foveat fugam habet malum pro obiecto, habet enim in manifestis manifestat. Præterea quidam obstat audacia, quæ impunitat profectum, et in obiectum est malum secundum uirtutem obstat deperitio, et impunitas.

ARTICVLVS I.

Primum obiectum timoris sit bonum vel malum.

AD PRIMUM sic proceditur. Vt quod bonum sit obiectum timoris. Dicitur. Aug. in lib. 83. q. 9. q. 9. nihil timemus, nisi ne id, quod amamus, aut adeptum amittamus, aut non adipiscamur speratum: sed id, quod amamus, est bonum. ergo timor respicit bonum sicut proprium obiectum.

¶ 1. Præ. Philosophus dicit in 2. Rhet. quod præsens, et futurum alium esse, est terribile: sed huiusmodi est quoddam bonum. ergo bonum est obiectum timoris.

¶ 2. Præ. In Deo nihil malum esse potest: sed mandatum nobis ut Deum timeamus est illud p. 33. Time Deum omnes sancti eius. ergo etiam timor est de bono.

Sed contra est, quod Dam. dicit in 2. lib. quod timor est de malo futuro.

Respon. Dicendum, quod timor est quodammodo appetitus uirtutis: ad uirtutem aut appetitum prius. p. secutio & fuga, ut dicitur in 6. Ethic. Est autem p. secutio boni, fuga autem mali: ut quicunque; motus appetitus uirtutis importat p. secutio nem, hęc aliq. bonum p. obiecto quicunque; at importat fugam, hęc malum p. obiecto. vñ cū timor fugam quandam importet, primo, & p. se respicit malum sicut proprium obiectum: p. potest autem respicere etiam bonum. Im qd hęc habitudine ad malum, qd quidē potest esse dupliciter. Vno quidē modo, in quantum malum prius bonum ex hoc aut ipso est aliqd malum, qd est priuatiuum boni: vñ cū fugiat malum, qd malum est, sequitur ut fugiat, qd priuat bonum, qd qd amando, p. sequitur: & fm hoc dicit Aug. q. nulla est cā timendi, nisi ne amittatur bonum: ad malum, ut cā ipius, in quantum. Alio modo cōparat bonum ad malum, ut cā ipius, in quantum. Alio modo cōparat bonum ad malum, ut cā ipius, in quantum.

¶ 3. Præ. Natura non mouet ad contraria: sed malum naturæ provenit ex natura. ergo q. timendo aliq. refugiat huiusmodi malum, non est a natura. timor ergo naturalis non est de malo naturæ, ad quem tamen hoc malum pertinere uidetur.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 3. Eth. quod inter omnia terribilissimum est mors, quæ est malum naturæ.

Respon. Dicendum, quod sicut Philosophus dicit in 2. Rhet. quod timor provenit ex phantasia futuri mali corruptiui, uel contristatiui. Sicut autem contristatiuum malum est, quod contrariatur uoluntati: ita corruptiui malum est, quod contrariatur naturæ, & hoc est malum naturæ, unde de malo naturæ potest esse timor. Sed considerandum est, quod malum naturæ quandoque est a causa naturali, & tunc dicitur malum naturæ, non solū quia priuatiuum naturæ boni, sed etia quia est effectus naturæ, sicut mors naturalis, & alij huiusmodi defectus. Aliquando uero malum naturæ, puenit ex causa non naturali, sicut mors quæ uolenter infertur a persecutore, & utroque modo malum naturæ quodammodo timetur, & quodammodo non timetur. Cum enim timor pueniat ex phantasia futuri mali, ut dicit Philosophus, illud quod remouet futuri mali phantasia, excludit etia timorē. Quod autem non appareat aliquod malum ut futurum, potest ex duobus contingere. Vno quidem modo ex hoc, quod est remotum, & distans. hoc. n. propter distantia imaginamur ut non futurum: & ideo uel non timemus, uel parū timemus. Vt enim Philosophus dicit in 2. Rhet. Quæ ualde iōge sunt non timentur: sciunt. n. omnes, quod morientur. sed quia non prope est, nihil curant. Alio modo a timetur aliquod malum quod est futurum, ut non futurum, propter necessitatem, quæ facit ipsum estimare

¶ 4. Præ. Timor sit de malo culpa. Dicitur. Aug. super Canonicā 10. q. 9. timore casto timet homo separationem a Deo: sed nihil separat nos a Deo nisi culpa, fm illud 1. Thim. 5. Pēta uestra diuiserunt inter uos, & Deū uestrū. ergo timor potest esse de malo culpa. **¶ 2. Præ.** Tullius dicit in 4. de Tusculanis q. 1. q. 1. de malis timemus cū futura sunt, de quorum p. sentia tristatur: sed de malo culpa potest aliquis dolere, uel tristari. ergo et malum culpa aliquis potest timere. **¶ 3. Præ.** Specie timori opponitur sed spes potest esse de bono uirtutis, ut patet per Philosophum in 9. Eth. & Apostolus dicit ad Gal. 3. Confido de uobis in Domino, q. nihil aliud sapietis. ergo etiam timor potest esse de malo culpa. **¶ 4. Præ.** Verecundia est quoddam species timoris, ut supra dictum est: sed uerecundia est de turpi facto quod est malum culpa. ergo & timor.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2. Rhetor. quod non omnia mala timentur, puta, si aliquis erit iniustus, aut tardus.

Respon. Dicendum, quod sicut supra dictum est, sicut obiectum spei est bonum futurum arduum, qd qd potest adipisci: ita timor est de malo futuro arduo, qd non potest de facili uitari. Ex quo potest accipi, qd id, qd oīno subiaceret prāti, & uoluntati n. e, non habet rationem terribilem: sed illud solū est terribile, qd habet causam extrinsecam. malum autem culpa propria causam habet uoluntatē humanam, & iō proprie non habet rationem terribilem: sed quia uoluntas ab aliquo exteriori potest inclinari ad peccandum, si illud inclinans habeat magnā uim ad inclinandum, fm hoc poterit esse timor de malo culpa, in quantum est ab exteriori causa, puta, cū aliquis timet cōmorari in societate malorum, ne ab eis ad peccandum inducatur: sed pprie loquendo, in tali dispositione magis timet hō seductionē, quam culpam secundum propriam rationem, id est, in quantum est uoluntaria: sic enim, non habet ut timeatur.

Ad primum ergo dicendum, q. separatio a Deo

in quantum potest infligere pēnā uel, spirituale, uel corporalem. & p. hunc etia modū timetur potestas alicuius hōis, maxime qn est laetitia, uel qn est iniusta, qd sic in promptu habet nocumentum inferre: ita etia timetur super aliu esse, id est, inniti alij, ut in eius potestate sit constitutum nobis nocumentum inferre, sicut ille, qui est cōsiliarius criminis, timetur ne crimen reuelet. Et p. hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS II.

Primum malum naturæ sit obiectum timoris.

Medina ar. 2.

AD SECUNDUM sic proceditur. Vt quod timor non sit de malo naturæ. Dicitur. n. Philosophus in 2. Rhet. quod timor consiliarius facit: non habent consilia de his, quæ a natura eueniunt, ut dicitur in 3. Eth. tergo timor non est de malo naturæ.

¶ 2. Præ. Defectus naturales semper homini imminant, ut mors, & alia huiusmodi. si igitur de huiusmodi malis esset timor, oporteret quod homo semper esset in timore.

¶ 3. Præ. Natura non mouet ad contraria: sed malum naturæ provenit ex natura. ergo q. timendo aliq. refugiat huiusmodi malum, non est a natura. timor ergo naturalis non est de malo naturæ, ad quem tamen hoc malum pertinere uidetur.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 3. Eth. quod inter omnia terribilissimum est mors, quæ est malum naturæ.

Respon. Dicendum, quod sicut Philosophus dicit in 2. Rhet. quod timor provenit ex phantasia futuri mali corruptiui, uel contristatiui. Sicut autem contristatiuum malum est, quod contrariatur uoluntati: ita corruptiui malum est, quod contrariatur naturæ, & hoc est malum naturæ, unde de malo naturæ potest esse timor. Sed considerandum est, quod malum naturæ quandoque est a causa naturali, & tunc dicitur malum naturæ, non solū quia priuatiuum naturæ boni, sed etia quia est effectus naturæ, sicut mors naturalis, & alij huiusmodi defectus. Aliquando uero malum naturæ, puenit ex causa non naturali, sicut mors quæ uolenter infertur a persecutore, & utroque modo malum naturæ quodammodo timetur, & quodammodo non timetur. Cum enim timor pueniat ex phantasia futuri mali, ut dicit Philosophus, illud quod remouet futuri mali phantasia, excludit etia timorē. Quod autem non appareat aliquod malum ut futurum, potest ex duobus contingere. Vno quidem modo ex hoc, quod est remotum, & distans. hoc. n. propter distantia imaginamur ut non futurum: & ideo uel non timemus, uel parū timemus. Vt enim Philosophus dicit in 2. Rhet. Quæ ualde iōge sunt non timentur: sciunt. n. omnes, quod morientur. sed quia non prope est, nihil curant. Alio modo a timetur aliquod malum quod est futurum, ut non futurum, propter necessitatem, quæ facit ipsum estimare

¶ 4. Præ. Timor sit de malo culpa. Dicitur. Aug. super Canonicā 10. q. 9. timore casto timet homo separationem a Deo: sed nihil separat nos a Deo nisi culpa, fm illud 1. Thim. 5. Pēta uestra diuiserunt inter uos, & Deū uestrū. ergo timor potest esse de malo culpa. **¶ 2. Præ.** Tullius dicit in 4. de Tusculanis q. 1. q. 1. de malis timemus cū futura sunt, de quorum p. sentia tristatur: sed de malo culpa potest aliquis dolere, uel tristari. ergo et malum culpa aliquis potest timere. **¶ 3. Præ.** Specie timori opponitur sed spes potest esse de bono uirtutis, ut patet per Philosophum in 9. Eth. & Apostolus dicit ad Gal. 3. Confido de uobis in Domino, q. nihil aliud sapietis. ergo etiam timor potest esse de malo culpa. **¶ 4. Præ.** Verecundia est quoddam species timoris, ut supra dictum est: sed uerecundia est de turpi facto quod est malum culpa. ergo & timor.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2. Rhetor. quod non omnia mala timentur, puta, si aliquis erit iniustus, aut tardus.

Respon. Dicendum, quod sicut supra dictum est, sicut obiectum spei est bonum futurum arduum, qd qd potest adipisci: ita timor est de malo futuro arduo, qd non potest de facili uitari. Ex quo potest accipi, qd id, qd oīno subiaceret prāti, & uoluntati n. e, non habet rationem terribilem: sed illud solū est terribile, qd habet causam extrinsecam. malum autem culpa propria causam habet uoluntatē humanam, & iō proprie non habet rationem terribilem: sed quia uoluntas ab aliquo exteriori potest inclinari ad peccandum, si illud inclinans habeat magnā uim ad inclinandum, fm hoc poterit esse timor de malo culpa, in quantum est ab exteriori causa, puta, cū aliquis timet cōmorari in societate malorum, ne ab eis ad peccandum inducatur: sed pprie loquendo, in tali dispositione magis timet hō seductionē, quam culpam secundum propriam rationem, id est, in quantum est uoluntaria: sic enim, non habet ut timeatur.

Ad primum ergo dicendum, q. separatio a Deo

est quoddam poena consequens peccatum, & omnis poena aliquo modo est ab exteriori causa.

Ad 2^m dicendum, q. tristitia, & timor in uno cōueniunt, qd utrunque est de malo: differt autem in duobus. in vno qd, qd tristitia est de malo p. senti, timor de malo futuro. In alio uero, qd tristitia cū sit in cōcupiscibili, respicit malum absolute, vñ potest esse de quo cūq. malo, siue paruo, siue magno: timor uero cū sit in irascibili, respicit malum cū quadā arduitate, seu difficultate, qd tollit, in qd aliqd subiaceret uoluntati: & iō nō oīa timemus, qd sunt futura, de quibus tristitiamur cū sunt p. sentia: sed aliqua, quæ sunt ardua.

Ad 3^m dicendum, q. spes est de bono, qd qd potest adipisci. Potest autem aliq. adipisci bonum, uel p. se, uel per aliu: & iō spes potest esse de actu uirtutis, qd est in prāte nostra constitutus: sed timor est de malo, qd non subiaceret nostræ prāti: & iō semper malū, qd timeat, est a causa extrinseca, bonum autem quod speratur, potest esse, & a causa intrinseca, & a causa extrinseca.

Ad 4^m dicendum, q. sicut supra dictum est, uerecundia nō est timor de actu ipso p. senti, sed de turpitudine, uel ignominia, qd p. sequit ipm, qd est a causa extrinseca.

ut p. sentis. vñ Philosophus dicit in 2. Rhet. Quod illi q. tā decapitant, non timēt, uidentes sibi necessitatem mortis imminere. Sed ad hoc q. aliq. timeat, oportet adesse aliq. ip. salutis: sic igitur malum naturæ nō timet, qd nō apprehendit ut futurum. Si uero malum naturæ, qd est corruptiui, apprehendatur ut propinquū, & tñ cū aliqua spe euasione, tunc timebitur.

Ad primum ergo dicendum, q. malum naturæ quandoq. non puenit a natura, ut dictum est: secundum tamen quod a natura puenit, etia non ex toto uitari possit, potest tamē differri: & sub hac spe potest esse consilium de uitatione ipsius.

Ad 2^m dicendum, q. malum naturæ est semper imminet, non tamen semper imminet de propinquo, & ideo non semper timetur.

Ad 3^m dicendum, q. mors, & alij defectus naturæ pueniunt a natura uniu. salu, quibus tñ repugnat natura particularis qd potest: & sic ex inclinatione particularis naturæ est dolor, & tristitia de hōi malis, cū sunt p. sentia, & timor si imminet in futurum.

ARTICVLVS III.

Primum timor sit de malo culpa.

AD TERTIUM sic proceditur. Vt quod timor possit esse de malo culpa. Dicitur. n. Aug. super Canonicā 10. q. 9. timore casto timet homo separationem a Deo: sed nihil separat nos a Deo nisi culpa, fm illud 1. Thim. 5. Pēta uestra diuiserunt inter uos, & Deū uestrū. ergo timor potest esse de malo culpa.

¶ 2. Præ. Tullius dicit in 4. de Tusculanis q. 1. q. 1. de malis timemus cū futura sunt, de quorum p. sentia tristatur: sed de malo culpa potest aliquis dolere, uel tristari. ergo et malum culpa aliquis potest timere.

¶ 3. Præ. Specie timori opponitur sed spes potest esse de bono uirtutis, ut patet per Philosophum in 9. Eth. & Apostolus dicit ad Gal. 3. Confido de uobis in Domino, q. nihil aliud sapietis. ergo etiam timor potest esse de malo culpa.

¶ 4. Præ. Verecundia est quoddam species timoris, ut supra dictum est: sed uerecundia est de turpi facto quod est malum culpa. ergo & timor.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2. Rhetor. quod non omnia mala timentur, puta, si aliquis erit iniustus, aut tardus.

Respon. Dicendum, quod sicut supra dictum est, sicut obiectum spei est bonum futurum arduum, qd qd potest adipisci: ita timor est de malo futuro arduo, qd non potest de facili uitari. Ex quo potest accipi, qd id, qd oīno subiaceret prāti, & uoluntati n. e, non habet rationem terribilem: sed illud solū est terribile, qd habet causam extrinsecam. malum autem culpa propria causam habet uoluntatē humanam, & iō proprie non habet rationem terribilem: sed quia uoluntas ab aliquo exteriori potest inclinari ad peccandum, si illud inclinans habeat magnā uim ad inclinandum, fm hoc poterit esse timor de malo culpa, in quantum est ab exteriori causa, puta, cū aliquis timet cōmorari in societate malorum, ne ab eis ad peccandum inducatur: sed pprie loquendo, in tali dispositione magis timet hō seductionē, quam culpam secundum propriam rationem, id est, in quantum est uoluntaria: sic enim, non habet ut timeatur.

Ad primum ergo dicendum, q. separatio a Deo

est quoddam poena consequens peccatum, & omnis poena aliquo modo est ab exteriori causa.

Ad 2^m dicendum, q. tristitia, & timor in uno cōueniunt, qd utrunque est de malo: differt autem in duobus. in vno qd, qd tristitia est de malo p. senti, timor de malo futuro. In alio uero, qd tristitia cū sit in cōcupiscibili, respicit malum absolute, vñ potest esse de quo cūq. malo, siue paruo, siue magno: timor uero cū sit in irascibili, respicit malum cū quadā arduitate, seu difficultate, qd tollit, in qd aliqd subiaceret uoluntati: & iō nō oīa timemus, qd sunt futura, de quibus tristitiamur cū sunt p. sentia: sed aliqua, quæ sunt ardua.

Ad 3^m dicendum, q. spes est de bono, qd qd potest adipisci. Potest autem aliq. adipisci bonum, uel p. se, uel per aliu: & iō spes potest esse de actu uirtutis, qd est in prāte nostra constitutus: sed timor est de malo, qd non subiaceret nostræ prāti: & iō semper malū, qd timeat, est a causa extrinseca, bonum autem quod speratur, potest esse, & a causa intrinseca, & a causa extrinseca.

Ad 4^m dicendum, q. sicut supra dictum est, uerecundia nō est timor de actu ipso p. senti, sed de turpitudine, uel ignominia, qd p. sequit ipm, qd est a causa extrinseca.

Ad 5^m dicendum, q. timor est de malo, qd non subiaceret nostræ prāti: & iō semper malū, qd timeat, est a causa extrinseca, bonum autem quod speratur, potest esse, & a causa intrinseca, & a causa extrinseca.

Ad 6^m dicendum, q. timor est de malo, qd non subiaceret nostræ prāti: & iō semper malū, qd timeat, est a causa extrinseca, bonum autem quod speratur, potest esse, & a causa intrinseca, & a causa extrinseca.

QVÆST. XLII.

morum iam dictam, timore præfenti potest homo
timere futurum timorem.

ARTICVLVS V.

Vtrum repentina magis timeantur. Med. ar. 5.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod in-
solita, & repentina non sint magis terribilia
Sicut enim spes est de bono, ita timor est de malo:
sed experientia facit ad augmentum spei in bonis,
ergo etiam facit ad augmentum timoris in malis.
¶ 1. Præ. Philosophus dicit in 2. Rhet. q. magis time-
tur non, q. acuta sunt ira, sed mites, & astuti: costat
aut q. illi, qui acuta ira sunt, magis habent subitos
motus, ergo ea, q. sunt subita, sunt minus terribilia.
¶ 2. Præ. Quæ sunt subita, minus considerari possunt, sed
tato aliquando magis timeant, q. magis considerant. vñ
Philosophus dicit in 3. Eth. q. aliqui videntur fortes p.
ignorantiam, qui si cognouerint q. aliud sit, quam su-
spiciantur, fugiunt, ergo repentina minus timeantur.

Sed contra est, qd Aug. dicit in 2. Cōfess. Timor insolita, & repentina exhorret, rebus, quæ
amantur aduersantia, dum præcauer.

Respon. Dicendum, q. sicut supra dictum est, obiectum
timoris est malum imminens, qd non de facili repelli
pōt: hoc aut ex duobus contingit, scilicet ex magnitudi-
ne mali, & ex debilitate timoris: ut utrumq. aut
hō. si operatur, q. aliquid sit insolitū, & repentinū.
Primo quod facit ad hoc, q. malum imminens maius
appareat, oia enim corporalia, & bona, & mala q.
to magis considerant, minora apparent: & sic sicut p.
diuturnitate dolor præfentis mali mitigatur, ut pa-
ter per Tullium in 3. de Tuscul. quaest. 1. ita et ex
prædicatione ne minuit timor futuri mali. Secundo,
aliquid esse insolitū, & repentinū facit ad debilita-
tē timoris, inquantū subtrahit remedia, quæ hō po-
test præparare ad repellendū futurū malū, quæ esse
non possunt, quando ex improviso malū occurrit.

Ad primum ergo dicendum, q. obiectum spei est
bonū, quod quis pōt adipisci: & ideo ea, quæ augmen-
tant potestatem hominis, nata sunt augere spem,
& eadē ratione diminuerē timorem: quia timor est
de malo, cui nō de facili pōt resisti. Quia igitur ex-
perientia facit hominem magis potentem ad operandū,
ideo sicut auget spem, ita diminit timorem.

Ad 2^m dicendum, q. illi qui habent iram acutā,
non occultant eam: & ideo nocentia ab eis illa-
ta non ita sunt repentina, quin prævideantur. sed
homines mites, & astuti occultant iram: & ideo no-
cumentum quod ab eis imminet, non potest præui-
deri, sed ex improviso aduenit, & propter hoc Phi-
losophus dicit, quod tales magis timeantur.

Ad 3^m dicendum, q. p. se loquendo, bona, vel mala
corporalia i principio maiora apparent, cuius rō ē:
q. vñ quodq. magis apparet contrariū iuxta se po-
sita. vñ cū aliquis statim a paupertate ad diuitias trāsit,
p. paupertatē p. existētē diuitias magis estimat: &
e. 3. diuites statim ad paupertatē deueniētes, eā
magis horrent: & p. hoc malū repentinū magis time-
tur, q. magis vñ esse malū. sed pōt p. aliqd acci-
dens cōtingere, q. magnitudo alicuius mali lateat,
puta, cū hostes se insidiosè occultant, & tunc uerū
est, q. malū ex diligētī cōsideratione sit terribilius.

ART. V. ET VI.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ea, contra, quæ non est remedium, magis timeantur.

Medina ar. 6.

AD SEXTVM sic procedit. Vñ q. ea, q. nō hēnt re-
mediū, nō sint magis timēda. Ad timorē n. re-
quirit, q. remaneat aliqua spes salutis, ut supra dictū
est: sed in malis, q. nō habent remediū, nulla rema-
net spes salutis. ergo talia mala nullo mō timeantur.
¶ 1. Præ. Malo mortis nullū remediū adhiberi po-
test, non enim secundum naturam potest esse redi-
tus a morte ad uitam: non tñ mors maxime time-
tur, ut dicit Philosophus in 2. Rhet. non ergo ea
magis timeantur, quæ remediū non habent.

¶ 2. Præ. Philosophus dicit in 1. Eth. q. non est ma-
gis bonū quod est diuturnū, eo, qd est unius diei:
neque quod est perpetuum, eo, qd nō est perpetuū.
ergo eadē ratione neque maius malū: sed ea, quæ
nō habent remediū, nō videntur differre ab alijs,
nisi propter diuturnitatē, vel perpetuitatē. ergo
propter hoc non sunt peiora, uel magis timēda.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2.
Rhet. q. quod oia timenda sunt terribiliora quæ-
cunque, si peccauerint, corrigi non contingit, aut
quorum auxilia non sunt, aut non facilia.

Respon. Dicendum, q. obiectum timoris est malū, unde
illud qd facit ad augmentū mali, facit ad augmentū
timoris: malū aut auget non solū ē. specie ipsius
mali, sed ē. fm circumstantias, ut ex supra dictis ap-
paret. Inter ceteras aut circumstantias diuturnitas,
vel ē. p. p. tuitas magis vñ facere ad augmentū ma-
li. Eam. q. sunt in tpe, fm durationē tps quodā mō
mēsurantur: unde, si pati aliqd in tpe tanto est malū,
pati idē in duplo tpe apprehendit ut duplatū, & se-
cundū hanc rōnē pati idē in infinito tpe, qd est p. p.
tuo pati hēt quodā mō infinitū augmentū: mala
aut, q. postquam adueniunt, nō possunt habere re-
mediū, uel nō de facili, accipiuntur ut perpetua,
uel diuturna: & ideo maxime redduntur timēda.

Ad primum ergo dicendum, q. remediū mali
est duplex. Vñ, per quod ipeditur futurū malū,
ne adueniat, & tali remedio sublato aufert spes, &
p. consequens timor: unde de tali remedio nunc nō
loquimur. Aliud remediū mali est, quo malū iā præ-
sens remouetur: & de tali remedio nūc loquimur.

Ad 2^m dicendum, quod licet mors sit irremediabi-
le malum: tamen quia non imminet de prope, non
timeatur, ut supra dictum est.

Ad 3^m dicendum, q. Philosophus ibi loquitur de
per se bono, quod est bonū fm speciem suā: sic aut
non sit aliquid magis bonū propter diuturnitatem,
vel perpetuitatē, sed propter naturā ipsius boni.

QVÆSTIO XLIII.

De causa timoris, in duos arti-
culos diuisa.

SUPER Q. XLIII.

ART. I.

DE INDE considerandum
est de causa timoris.

ut circa hoc quærantur duo.

¶ Primo, Vtrum causa timoris
sit amor.

¶ Secundo, Vtrum causa timoris
sit defectus.

IN q. 41. tota nihil
finitū dicitur occurrere
nisi ex vi q. 41. articu-
lo autem tunc de eadē
re, vñ dicitur q. 41. pas-
sionū cognoscere. &
dicere ex parte
obiecti, & timoris
& secundo.

QVÆST. XLIII.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum causa timoris sit amor.

Medina ar. 1.

AD PRIMVM sic proceditur.

Videtur q. amor nō sit cā
timoris. Illud. n. quod h. introdu-
cit aliquid, est causa eius: sed timor introductus amo-
rem charitatis, ut Aug. dicit super Canonicā 10ā.

¶ 1. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 2. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 3. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 4. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 5. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 6. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 7. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 8. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 9. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 10. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 11. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 12. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 13. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 14. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 15. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 16. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 17. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 18. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 19. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 20. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 21. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 22. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 23. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 24. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 25. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 26. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 27. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 28. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 29. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 30. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 31. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 32. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 33. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 34. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 35. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 36. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 37. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

¶ 38. Præ. Philosophus dicit in Rhet. q. illi maxime
timeant, a quib. expectant imminere nobis aliqua
mala: sed p. hoc, q. ab aliquo expectamus malum,
magis prouocamur ad odium eius, q. ad amorem.

ART. I. ET II.

89

ARTICVLVS II.

Vtrum causa timoris sit defectus.

Medina ar. 2.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur q. defe-
ctus non sit causa timoris. Illi. n. qui potentia
habent, maxime timeantur: sed defectus contrariū
p. tentat. ergo defectus non est causa timoris.

¶ 1. Præ. Illi, qui iam decapitantur, maxime sunt in
defectu: sed tales non timeant, ut dicitur in 2. Rhet.
ergo defectus non est causa timoris.

¶ 2. Præ. Decertare, ex fortitudine, puenit, nō ex de-
fectu: sed decertantes timeant eos, q. cū eisdē decer-
tāt, ut dicitur in 2. Rhet. ergo defectus nō ē cā timoris.

Sed contra. Contrariū contrariū sunt cau-
sæ: sed diuitia, & robur, & multitudo amicorum, &
potestas excludunt timorē, ut dicitur in 2. Rhetor.
ergo ex defectu horum timor causatur.

Respon. Dicendum, q. sicut supra dictū est, duplex
cā timoris accipi pot. vna qd p. modū materialis
disponis ex parte eius, qui timet: alia p. modū cā
efficientis ex parte eius, q. timeat. Quantum igitur
ad primū, defectus p. se loquendo, est cā timoris.

Ex aliquo. n. defectu virtutis cōtingit, q. non possit
aliquis de facili repellere imminens malū: sed tñ ad
cāndum timorē requiritur defectus cū aliqua men-
sura. Minor. n. ex defectu, q. cā timorē futuri ma-
li, q. defectus p. n. malū p. n. d. e quo est tristitia: &
adhuc esset maior defectus, si totaliter sensus mali
auferret, uel amor boni, cuius cōtrariū timeat. Quā
tū uero ad fm, uirtutis, & robur, p. se loquendo, est cā
timoris. ex hoc. n. q. aliquid, qd apprehendit ut noci-
uū, est uirtuosum, p. n. q. eius effectus repellit nō
pōt. p. n. q. tñ p. accidens, q. aliq. defectus ex ista
parte cā timorē, q. inquantū ex aliquo defectu con-
tingit, q. aliquis uelit nocumentū inferre, puta, p. p.
iniustitiam, uel q. a. n. l. x. s. u. f. u. u. l. q. u. i. a. t. i. m. e. t. l. e. d. i.

Ad primum ergo dicendum, q. ratio illa proce-
dit de causa timoris ex parte causæ efficientis.

Ad 2^m dicendum, quod illi qui iam decapitantur,
sunt in passione præfentis mali: & ideo ista defectus
excedit mensuram timoris.

Ad 3^m dicendum, q. decertantes timeant nō p. p. potē-
tiam, qua decertare pnt: sed p. defectū potētis, ex
qua cōtingit, quod se superaturos non confidunt.

QVÆSTIO XLIII.

SUPER Q. XLIII.
ART. I.

De effectibus timoris, in quatuor
articulos diuisa.

Medina ar. 3.

DE INDE considerandum
est de effectibus timoris.

Et circa hoc quærantur
quatuor.

¶ Primo, Vtrum timor faciat cō-
tractionem.

¶ Secundo, Vtrum faciat confi-
liationem.

¶ Tertio, Vtrum faciat tremorē.

¶ Quarto, Vtrum impediatur ope-
rationem.

Prima Secunda S. T. 1.
M. tertium

IN latu. q. 44. dicitur
hūc occurrere eo q.
rōne ad 1. rōtina
tur corporat. & uni-
uersali doctrina de
cōtractione mō. cor-
poralis & moralis
in passionib. nā sicut
uniuersale doctrinā
corporalis nā sicut
nūc cōtrahit cōtra-
ctio animi, ita cōtra-
ctio illi unita in
contractione caloris,
& spirituum: & tamē
in responsione ad
tertium

ARTICVLVS PRIMVS.

*Primum timor faciat contractionem.**Ad primum sic proceditur.**¶ Vt q. timor non faciat contractionem.**¶ Contra rationem. n. facta, calor, & spiritus ad interiora reuocantur: sed ex multitudine caloris, & spirituum in interioribus magnificat cor ad audacter aliqd aggrediendū, ut patet in iratis, cuius contrariū in timore accidit. nō ergo timor facit contractionem.**¶ 2. Præ. Multiplicatis spiritibus, & calore in interioribus, per tractionem sequitur, q. hōi uoce prorumpat, ut patet in dolentibus. sed timor non emittit uocem, sed magis redduntur taciturni. ergo timor non facit contractionem.**¶ 3. Præ. Verecundia ē qdā species timoris, ut supra dictū ē: sed uerecundia rubescit, ut dicit Tullius.**¶ 4. de Tusculanis q. 7. & Philosophus 4. Ethic. rubor aut faciei nō attestat tractionem, sed prius. nō ergo cōtractio ē effectus timoris.**¶ Sed contra est, q. Dā. dicit in 3. lib. 1. q. timor est ultimus finis, & cōtractio.**¶ Respon. Dicendū, q. sicut ē. dictū est. In passionibus, & sicut for male ipse motus appetitiue potētiæ, sicut aut materiale, transmutatio corporalis quorū unū alteri proportionat: unde sū similitudinē, & rōnē appetitiui motus sequitur corporalis transmutatio.**¶ Quantū aut ad aialem motū appetitus, timor cōtractionē quādā importat, cuius ratio ē: q. timor prouenit ex phantasia ali cuius mali imminētis, qd dūcti**le repellī pōt, ut supra dictū ē. ¶ Qd aut aliquid difficile possit repellī, puenit ex debilitate uirtutis, ut supra dictū est. ¶ Virtus aut qto est debilior, tātō ad pauciora se pōt extendere, & iō ex ipsa imaginatione, q. cāt timorē, sequit qdā cōtractio in appetitu: sicut et uidem in morientibus. q. natura retrahit ad interiora p. debilitatē uirtutis. Et uidemus ē in ciuitatibus, q. qñ ciues timēt, retrahunt se ab exterioribus, & recurrūt, quantū possunt, ad interiora: & sū similitudinē huius cōtractionis, q. p. tiner ad appetitū aialem, sequit ē in timore ex parte corporis cōtractio caloris, & spirituum ad interiora.**¶ Ad primum ergo dicendū, q. sicut Philosophus dicit in lib. de Problematis. licet in timētibz retrahat ē spiritus ab exterioribus ad interiora, nō tñ ē idē motus spirituum in iratis, & timētibz: nā i iratis p. caloris, & subtilitatē spirituum, q. pueniūt ex appetitu uindictæ, interiorē sū spirituum motus ab inferioribus ad superiora, & iō p. gregant spiritus, & calor cir**ca cor, ex quo, sequit q. irati reddunt prompti, & audaces ad inuadēdū: sed in timētibz, p. frigiditatē ingrossant, spiritus mouent a superioribus ad inferiora, q. qdē frigiditas cōtingit ex imaginatione dese**cti uirtutis, & iō nō multiplicat calor, & spiritus circa cor, sed magis a corde refugit: & p. hoc, timētes nō prompte inuadunt, sed magis refugit.**¶ Ad 2. dicendū, q. naturale est cuiuslibet dolēti siue hōi, siue animali, q. utatur quocunq. auxilio pōt ad repellēdū nociuū p. sens qd infert dolorē. unde uidemus q. animalia dolētia pcutiunt, uel faucibus, uel cornibus. Maximū aut auxiliū ad oia in animalibus est calor, & spiritus: & iō in dolore natura cōseruat calorem, & spiritū interiorē, ut hoc utat ad repellēdū nociuū. & iō, ut Philosophus dicit in lib. de Problematis. q. multiplicatis spiritibus, interioribus, & calore, necesse est q. emittantur per uocē: & p. hoc dolentes uix se possunt cōtinere, quin clamēt. Sed in timētibz, sū motus interioris caloris, & spirituum a corde ad interiora, ut dictū est: & iō timor contrariatur formationi uocis, q. fit p. emissionem spirituum ad superiora p. os: & p. hoc timor tacentes facit: & inde est etiā q. timor tremētes facit, ut dicit Philosophus in lib. de Problematis.**¶ Ad 3. dicendū, q. pericula mortis nō solū cōtrahunt appetitū animalē, sed ē cōtrahitur natura: & p. hoc in hōi timore nō solū sic cōtractio ex parte appetitus, sed ē ex parte naturæ corporalis. Sic nā disponitur animal ex imaginatione mortis cōtrahens calorem ad interiora, sicut qñ naturaliter mors imminet: & inde est q. timētes mortē pallescent, ut dicit in 4. Ethic. sed malū qd timor uerecundia, nō opponitur naturæ, sed solū appetitui animalis: & iō sic qdā cōtractio sū appetitum animalē, nō aut sū naturam corporalem: sed magis anima quasi in se cōtracta, uacat ad mationem spirituum, & caloris, unde sic eorum diffusio ad exteriora, & propter hoc uerecundia rubescunt.*

ARTICVLVS II.

*Verum timor faciat consiliatios.**Medina ar. 2.**Ad secundum sic proceditur. Vt q. timor non faciat consiliatios. Non n. est eiōsdē cōsiliatios facere, & cōsiliū impedire: sed timor cōsiliū impedit. omnis enim passio perturbat quietem, quæ requiritur ad bonum usum rationis. ergo timor non facit consiliatios.**¶ 2. Præ. Cōsiliū est actus rationis de futuris cogitatis, & deliberatis: sed aliq. timor est excuties cogitatis, & mētē a suo loco remouet, ut Tullius dicit in 4. de Tusculanis questionibus. ergo timor non facit consiliatios, sed magis impedit cōsiliū.**¶ 3. Præ. Sicut cōsiliū adhibet ad uitanda mala, ita ē adhibetur ad consequenda bona: sed sicut timor ē de malis uitandis, ita spes ē de bonis consequendis. ergo timor nō facit h. magis cōsiliatios, q. spes.**¶ Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2. Rhetoricorum. quod timor consiliatios facit.**¶ Respon. Dicendū, q. aliquis pōt dici cōsiliatios dupliciter. Vno modo a uoluntate, seu sollicitudine cōsiliandi: & sic timor cōsiliatios facit, q. qdā cōsiliū**reph.**ut Philosophus in 3. Ethic. dicit. Cōsiliamur de magnis, in quibus, quasi nobis ipsis discedimus. Et aut, q. timorē incutiūt, nō sunt simplr mala, sed hnt quādā magnitudinē, tñ ex eo qd apprehendunt, ut quē difficiliter repellī pntur et q. apprehendunt ut de prope existētia, sicut iā dictū est. vñ hoies maxime in timoribus, q. cōsiliari. Alio mō dī aliquis cōsiliatios a facultate bene cōsiliandi: & sic nec timor, nec aliqua passio cōsiliatios facit: q. hōi affecto sū aliqua passio ē vñ aliquid, uel maius, uel minus, q. fit sū rei ueritatem: sicut amanti vñ ea q. amat, meliora, & timenti ea, quæ timet, terribiora: & sic ex defectu rectitudinis iudicij quælibet passio, quantū est de se, impedit facultatem bene cōsiliandi. Et per hoc patet rñso ad primum.**¶ Ad 2. dicendū, q. quāto aliqua passio est fortior, tanto magis hō sū ipsam affectus impedit. & ideo qñ timor facit fortis, uult quidē hō cōsiliari, sed adeo perturbat in suis cogitationibus, q. cōsiliū adiuuare nō pōt. Si aut sit paruus timor, qui sollicitudinē cōsiliandi inducat, nec multū rōnem conturbet, potest etiam conferre ad facultatem bene cōsiliandi ratione sollicitudinis consequentis.**¶ Ad 3. dicendū, q. ē spes facit cōsiliatios: q. a, ut in 2. Rhet. Philosophus dicit. Nullus cōsiliat de his, de quibus desperat, sicut nec de impossibilibus, ut dī in 3. Ethic. timor tñ facit magis cōsiliatios q. spes, q. spes ē de bono, put possumus ipsum cōsequi: timor aut de malo, put uix repellī pōt, & ita magis respicit rōnē difficilis timor, q. spes. i. difficilis aut, maxime i. q. b. nobis n. p. dītim, cōsiliamur, sicut dictū est.*

ARTICVLVS III.

*Verum timor faciat tremorem.**Medina ar. 3.**Ad tertium sic procedit. Vt q. tremor nō sit effectus timoris. Tremor n. ex frigore accidit: uidemus n. infrigidatos tremere. timor aut nō uī causare h. frigus, sed magis calorem desiccantē, cuius signum est, q. timētes sitiunt, & præcipue in maximis timoribus, sicut patet in illis, qui ad mortem discuntur. ergo timor non causat tremorem.**¶ 2. Præ. Emissio supfluitatū ex calore accidit, vñ ut plurimū medicinx laxatiuæ sūt calida: sed hōi emissiones supfluitatū ex timore frequēter ptingūt. ergo timor vī cāt calorem, & sic nō cāt tremorem.**¶ 3. Præ. In timore calor ab exterioribus ad interiora reuocat. Si igit p. huiusmodi reuocationem caloris in exterioribus hō tremat, uidetur similiter, q. in omnibus exterioribus membris deberet causari tremor ex timore: hoc autem non uidetur. non ergo tremor corporis est effectus timoris.**¶ Sed contra est, quod Tullius dicit in 4. de Tusculanis questionibus. quod timorem sequit tremor, & pallor, & dentium strepitus.**¶ Respon. Dicendū, q. sicut supra dictū est, in timore sit quādā cōtractio ab exterioribus ad interiora: & iō exteriora frigida remanent, & p. hoc in eis accidit tremor, qui catur ex debilitate uirtutis continentis membra. Ad hōi aut debilitatē maxime facit defectus caloris, qui est instrumentū, quo anima mouet, ut dicitur in 2. de anima.**¶ In 2. de anima.*

ad rationem mali. Est autem duplex differentia attendenda circa hoc iram ad odium, & ad amorem, quarum prima est, quod ira semper respicit duo obiecta: amor vero, & odium quique respiciunt unum obiectum tantum, sicut cum dicitur aliquis amare unum, uel aliquid hominem, aut et odire. Secunda est, quia utrumque obiectum, quod respicit amor, est bonum, uult enim amans bonum alicui tanquam sibi conuenienti: utrumque uero horum, quod respicit odium, habet rationem mali. uult enim odiens malum alicui, tanquam cuidam inconuenienti. Sed ira respicit unum obiectum secundum rationem boni, scilicet uindictam, quam appetit: & aliud secundum rationem mali, scilicet hominem nocuum, de quo uult uindictam. & ideo est passio quodammodo composita ex contrariis passionibus. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS III.

Verum ira sit in concupiscibili.

Egid. 2. s. d. 12. q. 1. ar. 1. Medina ar. 3.

AD TERTIUM sic proceditur. Vt quod ira sit in concupiscibili. Dicit enim Tullius in 4. de Tusculana quaestione. Quod ira est libido quaedam: sed libido est in concupiscibili ergo, & ira.

2^a Præter. Augustinus dicit in regula, quod ira crescit in odium. Et Tullius dicit in eodem libro, quod odium est ira inueterata: sed odium est in concupiscibili sicut amor, ergo ira est in concupiscibili.

3^a Præter. Damascenus & Gregorius Nyssenus dicunt, quod ira componitur ex tristitia, & desiderio: sed utrumque horum est in concupiscibili, ergo ira est in concupiscibili.

SED CONTRA. Vis concupiscibilis est alia ab irascibili, si igitur ira esset in concupiscibili, non dominaretur ab ea uis irascibilis.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, passionis irascibilis in hoc differunt à passionibus concupiscibilis, quod obiecta passionum concupiscibilis sunt bonum, & malum absolute: obiecta autem passionum irascibilis sunt bonum, & malum cum quadam elevatione, & arduitate. Dictum est autem, quod ira respicit duo obiecta, scilicet uindictam, quam appetit, & eum, de quo uindictam querit: & circa utrumque quandam arduitate ira requirit, non enim in surgit motus ira nisi aliqua magnitudine circa utrumque existente. Quæcumque enim nihil sunt, aut modi ea ualde, nullo modo digna estimamus, ut dicit Philosophus in 2. Rhetorice unde manifestum est, quod ira non est in concupiscibili, sed in irascibili.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Tullius libidine nominat appetitum cuiuscunque boni futuri, non habita discretionem ardui, uel non ardui: & secundum hoc ponit iram sub libidine, in quantum est appetitus uindictæ: sic autem libido communis est ad irascibilem, & concupiscibilem.

AD 2^{am} dicendum, quod ira dicitur crescere in odium, non quod eadem numero passio, quæ prius fuit ira, post modum fiat odium per quadam inueterationem, sed per quadam causalitatem: ira enim per diuturnitatem causat odium.

AD 3^{am} dicendum, quod ira dicitur componi ex tristitia, & desiderio, non sicut ex partibus, sed sicut ex causis, dictum est autem supra, quod passionibus concupiscibilis sunt causæ passionum irascibilis.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*q. 15. ar. 1.

AD QUARTUM sic proceditur. Vt quod ira non sit cum ratione. Ira enim cum sit passio quædam, est in appetitu sensitivo: sed appetitus sensitivus non sequitur rationis apprehensionem, sed sensitivam partem, ergo ira non est cum ratione.

1^a Præter. Animalia bruta carent ratione, & tamen in eis inuenitur ira, ergo ira non est cum ratione.

2^a Præter. Ebrietas ligat rationem, & adiuvat autem ad iram, ergo ira non est cum ratione.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 7. Ethicorum. quod ira consequitur rationem aliquam.

RESP. Dicendum, quod sicut supra dictum est. Ira est appetitus uindictæ, hæc autem collationem importat poenæ infligendæ ad nocuentem sibi illatum, unde in 7. Ethicorum dicit Philosophus. quod syllogizans conferendo, quoniam oportet totaliter oppugnare, irascitur, & ideo est quodammodo cum ratione.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod motus appetitus uirtutis potest esse cum ratione dupliciter. Vno modo, cum ratione precipiente: & sic uoluntas est cum ratione iudice, & dicitur appetitus rationalis.

Alio modo, cum ratione denuntiante: & sic ira est cum ratione. Dicitur enim Philosophus in libro De problematibus, quod ira est cum ratione, non sicut precipiente ratione, sed ut manifestante iniuriam. Appetitus enim sensitivus immediate rationi non obedit, sed mediante uoluntate.

AD 2^{am} dicendum, quod bruta animalia habent instinctum naturalem ex diuina ratione eis inditum, per quod habent motus interiores, & exteriores similes motibus rationis, sicut supra dictum.

AD 3^{am} dicendum, quod sicut dicitur in 7. Ethicorum. ira audit aliquam rationem, sicut nuntiantem, quod iniuriatum est eis: sed non perfecte audit, quia non obseruat regulam rationis in respondendo uindictam. Ad iram ergo requiritur aliquis actus rationis, & additur impedimentum rationis: unde Philosophus dicit in libro De Problematibus. quod illi, qui sunt multi ebrii, tanquam nihil habentes de iudicio rationis non irascuntur: sed quia sunt parum ebrii, irascuntur tanquam habentes iudicium rationis, sed impeditum.

ARTICVLVS V.

Verum ira sit naturalior, quam concupiscentia.

SVP. Q. XLVI. ART. V. Medina ar. 3.

AD QUINTUM sic proceditur. Vt quod ira non sit naturalior quam concupiscentia. Proprium enim hominis dicitur, quod sit animal mansuetum natura: sed mansuetudo opponitur iræ, ut dicit Philosophus in 2. Rhetorice. ergo ira non est naturalior quam concupiscentia, sed omnino uel esse contra hominis naturam.

1^a Præter. Ratio contra naturam dicitur, quia non est secundum rationem agunt, non dicimus secundum naturam agere: sed ira est cum ratione, concupiscentia autem sine ratione, ut dicitur in 7. Ethicorum. ergo concupiscentia est naturalior quam ira.

2^a Præter. Ratio contra naturam dicitur, quia non est secundum rationem agunt, non dicimus secundum naturam agere: sed ira est cum ratione, concupiscentia autem sine ratione, ut dicitur in 7. Ethicorum. ergo concupiscentia est naturalior quam ira.

3^a Præter. Ratio contra naturam dicitur, quia non est secundum rationem agunt, non dicimus secundum naturam agere: sed ira est cum ratione, concupiscentia autem sine ratione, ut dicitur in 7. Ethicorum. ergo concupiscentia est naturalior quam ira.

4^a Præter. Ratio contra naturam dicitur, quia non est secundum rationem agunt, non dicimus secundum naturam agere: sed ira est cum ratione, concupiscentia autem sine ratione, ut dicitur in 7. Ethicorum. ergo concupiscentia est naturalior quam ira.

5^a Præter. Ratio contra naturam dicitur, quia non est secundum rationem agunt, non dicimus secundum naturam agere: sed ira est cum ratione, concupiscentia autem sine ratione, ut dicitur in 7. Ethicorum. ergo concupiscentia est naturalior quam ira.

6^a Præter. Ratio contra naturam dicitur, quia non est secundum rationem agunt, non dicimus secundum naturam agere: sed ira est cum ratione, concupiscentia autem sine ratione, ut dicitur in 7. Ethicorum. ergo concupiscentia est naturalior quam ira.

7^a Præter. Ratio contra naturam dicitur, quia non est secundum rationem agunt, non dicimus secundum naturam agere: sed ira est cum ratione, concupiscentia autem sine ratione, ut dicitur in 7. Ethicorum. ergo concupiscentia est naturalior quam ira.

8^a Præter. Ratio contra naturam dicitur, quia non est secundum rationem agunt, non dicimus secundum naturam agere: sed ira est cum ratione, concupiscentia autem sine ratione, ut dicitur in 7. Ethicorum. ergo concupiscentia est naturalior quam ira.

9^a Præter. Ratio contra naturam dicitur, quia non est secundum rationem agunt, non dicimus secundum naturam agere: sed ira est cum ratione, concupiscentia autem sine ratione, ut dicitur in 7. Ethicorum. ergo concupiscentia est naturalior quam ira.

10^a Præter. Ratio contra naturam dicitur, quia non est secundum rationem agunt, non dicimus secundum naturam agere: sed ira est cum ratione, concupiscentia autem sine ratione, ut dicitur in 7. Ethicorum. ergo concupiscentia est naturalior quam ira.

11^a Præter. Ratio contra naturam dicitur, quia non est secundum rationem agunt, non dicimus secundum naturam agere: sed ira est cum ratione, concupiscentia autem sine ratione, ut dicitur in 7. Ethicorum. ergo concupiscentia est naturalior quam ira.

12^a Præter. Ratio contra naturam dicitur, quia non est secundum rationem agunt, non dicimus secundum naturam agere: sed ira est cum ratione, concupiscentia autem sine ratione, ut dicitur in 7. Ethicorum. ergo concupiscentia est naturalior quam ira.

1^a Præter. Ira est appetitus uindictæ, concupiscentia autem maxime est appetitus delectabilium secundum rationem, sicut bonorum, & uenereturque hæc aut sunt magis naturalia hominibus, quam uindicta. ergo concupiscentia est naturalior, quam ira.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 7. Ethicorum. quod ira est naturalior, quam concupiscentia.

RESPON. Dicendum, quod naturale dicitur illud, quod causatur a natura, ut patet in 2. Physicorum. unde utrum aliqua passio sit magis, uel minus naturalis, considerari non potest, nisi ex ea sua. Causa autem passionis, ut supra dictum est, dupliciter accipi potest. Vno modo ex parte obiecti: alio modo ex parte subiecti. Si ergo consideretur ex parte obiecti, & concupiscentia ex parte obiecti, sic concupiscentia, & maxime ciborum, & uenereturque, naturalior est quam ira, in quantum illa sunt magis naturalia quam uindicta. Si autem consideretur ex parte subiecti, sic quodammodo ira est naturalior, & quodammodo concupiscentia. Potest naturalis alicuius hominis considerari, uel secundum naturam generis, uel secundum naturam speciei, uel secundum complexionem propriam individui.

Si igitur consideretur natura generis, quæ est natura huius hominis, in quantum est animal, sic naturalior est concupiscentia, quam ira, quia ex ipsa natura hominis habet hominem quandoque inclinationem ad appetendum ea, quæ sunt conseruatiua uitæ, uel secundum speciem, uel secundum individuum. Si autem consideremus naturam hominis ex parte speciei, scilicet in quantum est rationalis, sic ira est magis naturalis homini, quam concupiscentia, in quantum ira est cum ratione magis quam concupiscentia. unde Philosophus dicit in 4. Ethicorum. quod humanius est punire, quod pertinet ad iram, quam mansuetum esse: unumquodque enim naturaliter insurgit contra contraria, & nocua. Si uero consideretur natura huius individui secundum propriam complexionem: sic ira naturalior est quam concupiscentia, quia, si habet naturalem ad irascendum, quod est ad complexionem, magis de facili sequitur ira, quam concupiscentia, uel aliqua alia passio. Est enim homo dispositus ad irascendum secundum quod habet cholericam complexionem, cholera autem inter alios humores citius mouetur: assimilatur enim igni. Et ideo magis est in proprio, ut ille qui est dispositus secundum naturalem complexionem ad iram, quod irascatur, quam de eo qui est dispositus ad concupiscendum, quod concupiscat, & per hoc Philosophus dicit in 7. Ethicorum. quod ira magis traditur a parentibus in filios, quam concupiscentia.

*cap. 6. ar. 10. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

*c. 2. n. 6. r. 1. m. 1.

Ad primum ergo dicendum, quod in homine considerari potest & naturalis complexio ex parte corporis, quæ est corporalis, & ipsa ratio. Ex parte igitur complexionis corporalis naturaliter homo secundum suam speciem est non habens super excellentiam neque iræ, neque alicuius alterius passionis per temperamentum suæ complexionis: alia uero animalia secundum quod recedunt ab hac qualitate complexionis ad dispositionem alicuius complexionis extreme, secundum hoc et naturaliter disponuntur ad excessum alicuius passionis: ut leo, ad audaciam: canis, ad iram, lepus, ad timorem, & sic de alijs. Ex parte uero rationis est naturale homini, & irasci, & mansuetum esse, secundum quod ratio quodammodo causat iram, in quantum nuntiat causam iræ, & quodammodo sedat iram, in quantum iratus non totaliter audit imperium rationis, ut supra dictum est.

Ad 2^{am} dicendum, quod ipsa ratio pertinet ad naturam hominis: unde ex hoc ipso, quod ira est cum ratione, sequitur quod secundum aliquem modum sit homini naturalis.Ad 3^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 4^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 5^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 6^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 7^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 8^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 9^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 10^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 11^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 12^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 13^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 14^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 15^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 16^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 17^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 18^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 19^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 20^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 21^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 22^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 23^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 24^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 25^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 26^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 27^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 28^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 29^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 30^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 31^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 32^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 33^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 34^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 35^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 36^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 37^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 38^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 39^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 40^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 41^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 42^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 43^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 44^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 45^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 46^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 47^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 48^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 49^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 50^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 51^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 52^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 53^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 54^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 55^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 56^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 57^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 58^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 59^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 60^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 61^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 62^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 63^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 64^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 65^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 66^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 67^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 68^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 69^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 70^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 71^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 72^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 73^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 74^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 75^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 76^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.Ad 77^{am} dicendum, quod ratio illa procedit de ira, &

Ex parte autem succellus sperat vindictam ad triditum, delectatio
tanta est maior, quanto, & medicina contra posuit hanc rationem. De
inde huiusmodi est in unumquemque rem, & per se, ut est in unumquemque
parentem personam est, qui in partem dicitur. Ex parte punitionis appa-
ret, & sperat, unde, quod non est ira ad excellentiam personam, quas non

iniquitates tuas, quid facie. Si
lū dicitur tū Deus irasci contra
hōes pp peccata, secundū illud
psal. 105. Iratus est furor dñs
in populum suū, ergo non sem-
per aliquis irascitur propter ali-
quid contra se factum.

¶ 1. Præ. Ira appetitus vindictæ
sed aliquis appetit vindictam fa-
cere, et de his, qui contra alios
fiunt, ergo non semper motum
iræ est aliquid contra nos factum.

¶ 2. Præ. Sicut Philosophus dicit
1. Rhet. hōes irascuntur pcepit
contra eos, quod despiciunt ea cir-
ca quod ipsi maxime studet: sicut
studet in philosophia, irascuntur
3. eos, quod philosophia despiciunt,
& simile est in alijs: sed despice-
re philosophiam non est nocere ip-
si studet. non ergo si irascimur
propter id, quod contra nos fit.

¶ 3. Præ. Ille, qui tacet, contume-
liantem, magis ipsum ad iram puo-
cat: ut dicit Chrysostomus. sed in hoc
contra ipsum nihil agit, qui tacet. er-
go non si ira alicuius puocatur
pp aliquid, quod contra ipsum fit.

Sed contra est quod Philoso-

phus dicit in 2. Rhet. quod ira fit sp-
ex his, quæ ad seipsum inimici-
tiam aut & sine his, quod ad ipsum. si
n. putemus talem esse, odimus.

Rationem. Dicendum, quod sicut su-
pra dictum est, Ira est appetitus
nocendi alteri sub ratione iusti vin-
dictæ. Vindicta autem locum non
habet, nisi ubi peccata iniuria, nec
iniuria ois ad vindictam puocat
sed illa sola, quæ ad eum pertinet
quod appetit vindictam. Sicut n.

unusquodque naturaliter appetit
proprium bonum, ita et naturali-
ter repellit proprium malum. iniu-
ria autem ab aliquo facta non pri-
net ad aliquem, nisi aliquid fecerit
quod aliquo modo sit contra ipsum. vñ
sequitur quod motum iræ alicuius
sp sit aliquid contra ipsum factum.

Ad primum ergo dicendum, quod
ira non dicitur in Deo secundum passio-
nem animi, sed secundum iudiciū ius-
titiæ prout vult vindictam fa-
cere de peccato. Peccator n. peccat
do, Deo nihil nocere effectiue
potest, tñ ex parte sua dupliciter
Deū agit. Primo quidem in qua-
tū eū in suis mandatis contemnit.

num est quod oia appetit, malū vero quod oia fugiunt. rationali-
le est, ut in primo appetitu quocumque sit rationalis, sit actus cum
sonni utriusque obiecto: propter hoc, respectu boni, & fuga respo-
dit in alio: hoc fit ut velle inest pro prosecutione, in nolle pro
fuga. Illius n. obiectum proprium est bonum, huius autem malum: & hoc
est tenendum, & secundum rem, & secundum mentem. Si utriusque
superius in 1. 2. ad primum, ubi ex proposito hoc tractat
tanquam in proprio loco: nec oppositum sentit in loco proximo
dicit, sed tantummodo expositum velle tanquam notum signifi-
catum per nolle. Dic ergo quod nolle, significat actum positiui res-
tantiū obiecti: & quia fuga in appetitu est sicut negatio in in-
tellectu, ut dicitur in 6. Ethic. ideo hic actus declaratus est per velle non
non fuit in tractatu ab auctore in hoc tractatu actus istius noli-
tionis, sed in quantum est proprius voluntati tractatus est ad
suo contrarium. f. velle. Oppositum n. eadem est disciplina. Et ad
pastum est ei obiectum. f. malum, & dictum quid est, f. fuga, ut pa-
ter in loco allegato. In quantum vero rationem habet eadem cum
passionibus tractatus est in tractu de odio, & oppositum desiderii,
desperatione ac timore: sunt nam voluntate. hinc, noliōne
ut actum est, universaliter passiones tractate sunt tam pro pas-
sionibus, quod pro actibus voluntatis similibus passionibus. De actu
autem noliōne, quod non dicitur facile, manifestum fit ex hoc. Cum ap-
petit bonum absolute, concurrunt duæ conditiones in ob-
iecto. 1. honoris terminans actum appetitus, 2. negatio ordinis ad
aliud, propter quod appetitur. ferunt n. voluntas in bonū abso-
lute representandū, sic appetit ipsum, & non appetit ipsum. pp
aliud. ex hoc autem ulterius procedendo adiungitur, quod bonum
pp se non exponitur positiue, sed negatiue: quia si noliōne
a se positiue, sed negatiue, inest non ab alio: ita noliōne est propter
se positiue: sed negatiue, inest non propter aliquid, inest quod cum
bonum absolute appetitur, utriusque assensus ois unitas est ad bo-
num ut finem, & pp se, & non est actus neuter. Et per hoc patet
solutio rationis. nam n. patet quod est implicatio in obiecto dicere
quod bonum seipsum sentiat absolute, & non propter se, nec propter
aliud. Bonum n. absolute sentit se negatiue: & hoc modo
intelligitur pp se, ut distinguitur contra pp aliud: hinc intelligitur

est distinguere a se
se contra se ab alio.
Sed aduertere. Num-
tie, quod si subintelligit
bonū subtrahit alio-
quem pp se diceretur
de chimæra, quod n. est
bonū non pp aliud,
est bonū pp se. Quod
si obiectum quis, quod
mit pp se positiue ma-
nifeste distinguitur bo-
num pp aliud contra
noliōne bonū non datur
n. bonum pp se po-
sitiue, nisi in actu ali-
quid quod sit positi-
ue finis sui ipsius.

Ad secundum dubium di-
cendum, quod non video in re,
aut in auctore distin-
ctionem specificam in ei-
se naturæ actus, qui
passiones dicitur in vo-
luntate positiue, sed
obiecti per tristitiam, ad
supra notatos septem
actus. scilicet, nolle,
frustrari, intendere, elige-
re, consentire, & uti, &
duci potest. Auctor si
quidem supponit in 1. 2.
ad 1. ad primum parti-
culari conclusionem di-
stinguere passiones
partis sensitiue affec-
tus, oppositum in
parte intellectui in-
finuante, amorē, & de-
sideriū in parte senti-
tiua, noliōne intellectui
distinguitur secundum spem
inuit: & si de de-
lectatione in voluntate.
& alij passionibus. idē
videtur, noliōne positiue
frustratione sola spem di-
stinguit ab alijs actibus
voluntatis: sed tractatus
de ea in tractatu
de delectatione, cum
sit eius species. Ad natu-
rā autem recti aspiciendo,
noliōne ira in vo-
luntate, nisi velle finis
dicitur: & amorē, nisi
velle bonū sibi, vel al-
teri. & Tristitia autem
excepit quia contraria
tristitiæ passiones sunt, &
eandē est eorū discipli-
na: ac per hoc eadē de-
lectatio in voluntate di-
stinguitur sit spem actus
a velle, & alijs actibus
consequens est ut tri-
stitia, quod est contraria
tristitiæ. spem distinguitur
actus a nolle, & ex-
tremum ppea dimittit
tux est auctor: quod, &
ponendo frustrationem
spem p se in volun-
tate, hinc noliōne
oppositum noliōne eadem
est disciplina: & tra-
ctando de delectatione
noliōne, & tristitia, ex-
preste transiit tristitiam
contraria delectationi
in voluntate, ut patet,
superius in 1. 2. 35. &

Ad tertium dicendum, quod id, in quo
maxime studemus, reputamus
esse bonū finis: & id eū illud de-
spiciunt, reputamus nos quoque de-
spici, & arbitramur nos lælos.

Ad quartum dicendum, quod tunc aliquis
tacet ad iram puocat iniuriantem,
quod vñ ex contemptu tacere, quasi
parui pendat alterius iram: ipsa autem
parui pendio quidam actus est.

ARTICVLVS II.
Primum sola parui pendio, vel despectio
sua motum iræ.

Ad secundum sic proceditur.
Vñ quod non sola parui pendio,
vel despectio sit motum iræ. Di-
citur. Damaz. quod iniuria passi, vel
estimante pati, irascimur: sed
non potest iniuria pati et absque de-
spectu, vel parui pendio. ergo si
sola parui pendio est motum iræ.

¶ 1. Præ. Eiusdem est appetere ho-
norē, & contristari de parui pen-
sione: sed bruta animalia non appe-
tunt honorē, ergo non contristantur
de parui pensione, & tñ in eis
puocat ira pp hoc, quod vulneran-
tur, ut dicit Philosophus in 3.
Ethic. ergo non sola parui pendio
videtur esse motum iræ.

¶ 2. Præ. Philosophus in 2. Rhet.
ponit multas alias causas, iræ, pu-
ta obliuionē, & exultationē in
infortunijs, denuntiatio nē malo-
rum, impedimentū consequēdæ
pprie voluntatis. non ergo sola
parui pendio est puocatiua iræ.

Sed contra est, quod Philoso-
phus in 2. Rhet. quod ira est appetitus
cū tristitia puonionis propter
apparentem parui pensio nē non
conuenienter faciam.

Ratio. Dicendum, quod oēs causæ
iræ reducunt ad parui pensio nē.
Sunt autem species parui pensio nē vt
dicitur 2. Rhet. 1. despectus, epircas-
mus, impedimentū voluntatis im-
plendæ, & contumeliatio: & ad
hæc tria oia motua iræ reducū-
tur. cuius ratio potest accipi duplex.
Prima est, quia ira appetit nocu-
mentū alterius, in quantum huius ro-
nē iusti vindictam: & id in quantum
rit vindicta, in quantum vñ esse iusta.
Iusta autem vindicta non fit nisi de
eo, quod est iniuste factum: & id pu-
ocatiua ad iram spem est aliquid sub
ratione iniusti. vñ dicit Philosophus in 2. Rhet. quod si
hōes putauerint ab eis qui læserunt, esse iuste pas-
sos, non irascuntur: non n. sit ira ad iustum. Contin-
git autem tripliciter nocumentum alicui inferri, scilicet
ignorantia, ex passione, & ex electione. Tunc n. alijs
maxime iniusti faciunt, quod ex electione, vel industria
uel ex certa malitia nocumentū inferunt, ut dicitur in 3.
Ethic. & id maxime irascimur 3. illos quos, puta-
mus ex industria nobis nocuisse. Si n. putemus ali-
quos uel p ignorantia, uel ex passione nobis intulisse
iniuriam, uel non irascimur contra eos, uel multo-
minus. Agere, n. alijs ex ignorantia, uel ex passione
diminuit rationē iniuriæ, & est quod modo puocatiua
misericordie, & ueniam illi aut quod industria nocu-
mentū inferunt, ex contemptu peccare videntur, & id
contra eos maxime irascimur. Vñ Philosophus dicit
in 2. Rhet. quod his, qui pp iram aliquid fecerunt aut non
irascimur, aut minus irascimur: non enim pp parui
pensionem videntur egisse. Secunda ratio est, quia parui
pensionem excellentiæ hōis opponit: quæ enim ho-
mines nullo modo putant digna esse, parui pendunt,
ut dicitur in 2. Rhet. Ex omnibus autem bonis nostris ali-
quam excellentiam quærimus: & ideo quodcumque no-
cumentum nobis inferat, in quantum excellentiæ
derogat videtur ad parui pensionem pertinere.

Ad primum ergo dicendum, quod ex quacumque
alia causa aliquis iniuria patitur, quod ex contemptu, illa
causa minuit rationem iniuriæ: sed solus contemptus, uel
parui pensio rationē iræ augeat, & id est p se causa irascendi.

Ad 2. dicendum, quod licet animal brutum non appetat ho-
norē sub ratione honoris, appetit tñ naturalem quodā
excellentiā, & irascitur 3. ea, quod illi excellentiæ derogat.

Ad 3. dicendum, quod omnes illæ causæ ad quan-
dā parui pensionem reducunt. Obliuio n. parui pen-
sionis est euidentis signum: ea n. quod magna estimamus,
magis memoriam originis infigimus. Similiter ex quāda parui
pensionem est, quod aliquis non vereat contristare
aliquem, denuntiatio sibi aliqua tristitia. Qui et
in infortunijs alicuius hilaritatis signa ostendit, vñ pa-
rui curare de bono, uel malo eius. Similiter et, qui im-
pedit aliquem a sui proprii affectu, non pp aliqua
utilitatem sibi inde puenientem, non vñ inuitum cura-
re de amicitia eius: & ideo omnia talia in quantum
sunt signa contemptus, sunt puocatiua iræ.

ARTICVLVS III.

Primum excellentiā irascens sui causa iræ.

Ad tertium sic proceditur. Vñ quod excellentia ali-

ciuius non sit causa, quod facilius irascatur. Dicitur n. Philo-

sophus in 2. Rhet. quod maxime aliqui irascuntur, cū

tristant, ut infirmi, & egentes, & quod non habent id, quod

cōcupiscunt: sed oia ista ad defectum pertinet vñ.

ergo magis facit puocari ad iram defectus, quod excellentia.

¶ 1. Præ. Philosophus dicit ibidem, quod tñc aliqui ma-

xime

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

Ca. 1. nō
procul a
h. 10. 6.

xime irascuntur, qñ in eis despiciuntur id, de quo pñt esse suspicio, qñ uel non infit eis, uel quòd sit in eis debilitas: sed cum putant se multum excellere in illis, in quibus despiciuntur, non curant, sed pñda suspicio ex defectu prouenit. ergo defectus est magis causa quòd aliquis irascatur, quàm excellentia. ¶ 3. Præterea, qñ ad excellentiā ptinent, maxime faciunt hoies iucundos, & bonæ spei cōsed Philosophus dicit in 2. Rhet. qñ in ludo, in risu, in festo, in prosperitate, in consummatione operum, in delectatione non turpi, & in spe optima, homines non irascuntur. ergo excellentia non est causa iræ.

Sed contra est, qñ Philosophus in eodem libro dicit, qñ hoies propter excellentiam indignantur.

Respons. Dicendū, qñ cā ira in eo, qui irascit, dupliciter accipi pñt. Vno mō fm habitu dñe ad motū iræ, & sic excellentia est cā ut aliqñ de facili irascatur: est. n. motū iræ inuita paruipensio, ut dñt est. cōstat autē, qñ quanto aliqñ est excellentior, inuitius paruipendit in hoc, in quo excellit. & iō illi qui sunt in aliqua excellentia, maxime irascunt si paruipendunt: puta, si diues paruipendit in pecunia, & rhetor in loquendo, & sic de alijs. Alio mō pñt considerari cā iræ in eo qui irascit, ex parte dispositionis, qñ in eo relinquit ex tali motu. Manifestū est autē, qñ nihil mouet ad irā, nisi nocuentū qñ contristat: ea autē qñ ad defectū ptinent, maxime sunt contristantia, qñ hoies defectibus subiacētes facilius lædunt. Et ista est cā quare hoies, qñ sunt infirmi, uel in alijs defectibus, facilius irascunt, qñ facilius cōtristant. Et p hoc pater rñso ad primum.

Ad 2^m dicendū, qñ ille, qui despiciunt in eo, in quo manifeste multum excellit, non reputat se aliquam iacturā pati, & iō non contristatur, & ex hac parte minus irascitur: sed ex alia parte inquit indignus despiciuntur, hēt maiorem rōnem irascendi, nisi forte reputet se non inuideri, uel subfannari pp despectum, sed pp ignorantiam, uel propter aliud hmōi. Ad 3^m dicendū, qñ oia illa impediunt irā, inquit impediunt tristitiā: sed ex alia pte nata sunt, puo care irā, fm qñ faciūt hoies inueneriūtes despici.

ARTICVLVS IIII.

Primum defectus alicuius sit causa, ut contra eum facilius irascamur.

Ad quartum sic proceditur. Vñ qñ defectus alicuius non sit cā, ut cōtra ipsum facilius irascamur. Dicitur. Philo. in 2. Rhet. qñ his, qui confitentur, & pñitent, & humiliant, nō irascimur, sed magis ad eos mitemur, vñ & canes nō mordēt eos, qñ resident sed hoc pñnet ad paruipensio, & defectū. ergo paruipensio alicuius est cā ut minus irascamur. ¶ 2. Præterea, nullus est maior defectus qñ mortis: sed ad mortuos definit ira. ergo defectus alicuius non est causa prouocatiua iræ contra ipsum. ¶ 3. Præterea, nullus estimat aliqñ paruū ex hoc, qñ est sibi amicus: sed ad amicos si nos offenderint, uel si nō iuerint, magis offendimur. vñ dñt in pl. 36. Si inimic me maledixisset mihi, sustinuissem utiq; ergo defectus alicuius nō est cā ut ipsū facilius irascamur.

Sed contra est, qñ Philosophus dicit in 2. Rhet. qñ quòd diues irascitur contra pauperem, si eum de-

spiciat, & principans contra subditum.

Respons. Dicendū, qñ sicut iam dictū est, indigna despectio est maxime prouocatiua iræ. Defectus igit uel paruipensio eius qñ irascimur, facit ad augmentum iræ inquantū auger indignā despectio. Sicut, n. quāto aliquis est maior, tāto indignius despiciuntur quāto aliqñ est minor, tanto indignius despiciuntur. & iō nobiles irascunt si despiciant a rusticis, uel sapientes ab insipientibus, uel dñi a seruis. Si uero paruipensio, uel defectus diminuat despectioē indignā, talis paruipensio non auger, sed diminuuit irā: & hoc mō illi, qui pñtēt de iniurijs factis, & cōfirēt se male fecisset, & humiliant, & uenia petunt mitigant irā, scdm illud Prouerb. 15. Responsio mollis frangit irā inquantū. Tales uidentur non despiciere, sed magis magnipendere eos, quibus se humiliant. Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad 2^m dicendū, qñ duplex est cā, quare ad mortuos cessat ira. Vna, qñ non pñt dolere, & sentire, qñ maxime qñt irati in his, quibus irascuntur. Alio modo, qñ iā uidentur ad ultimum malorum puenisse: vñ et ad quoscūq; grauius læsos cessat ira, inquantū eorū malū excedit mēsurā iustę retributiōis.

Ad 3^m dicendū, qñ etiam despectio, quæ est ab amicis, vñ esse magis indigna: & ideo ex simili causa magis irascimur contra eos si despiciant uel nocendo, uel non inuando, sicut, & contra minores.

QVÆSTIO XLVIII.

De effectibus iræ, in quatuor articulis diuisa.

Primum. Vtrum ira causet delectationem.

Secundo. Vtrum maxime causet feruorem in corde.

Tertio. Vtrum maxime impediat rationis usum.

Quarto. Vtrum causet taciturnitatem.

ARTICVLVS I.

Primum ira causet delectationem.

Medius ar. 1.

Ad primum sic proceditur. Videtur qñ ira non causet delectationem. Tristitia n. delectationem excludit: sed ira est semper cum tristitia, qñ ut dicitur in 7. Eth. Ois, qñ facit aliqd propter iram, facit tristatus. ergo ira non causat delectationem.

¶ 2. Præterea, Philo. dicit in 3. Eth. qñ punitio qñt impetū iræ delectationem p tristitia faciens: ex quo pñt accipi, qñ delectatio irato puenit ex punitioe, punitio at excludit irā. ergo adueniente delectatione ira tollit. non est ergo effectus iræ coniunctus.

¶ 3. Præterea, nullus effectus impedit causam suā, cū si lux cā cōformis: sed delectationes impediūt irā ut dñt in 2. Rhet. ergo delectatio nō est effectus iræ. Sed contra est, quòd Philosophus in eodem libro inducit prouerbium, Quòd ira multo dulcior melle distillante in pectoribus uiuorum crescit.

Respons. Dicendū, qñ sicut Philosophus dicit in 7. Eth. Delectationes maxime sēbiles, & corporales, sūt medicina qñd tristitiā: & iō quāto p delectationē p maiorē tristitiā, uel anxietatē remediū pñt, tāto delectatio magis pñt: sicut pater, qñ qñ aliqñ sitis, delectabilior sit ei potus. Manifestū est at ex dictis, qñ motus iræ surgit ex aliqua illata iniuria pñt

stare, cui qñd tristitię remediū adhibet p uindictā: & iō ad pñtiam uindictę delectatio sequitur, & tāto maior, quāto maior fuit tristitia. Si igit uindicta fuerit pñs realiter, sic pfecta delectatio, qñ totaliter excludit tristitiā, & p hoc qñt motus iræ: sed anteq uindicta sit pñs realiter, sic irascit pñs duplici. Vno mō p spē, qñ nullus irascit nisi sperans uindictā, ut dictū est. Alio mō fm cōtinuā cogitationē: vñ uñq; n. cōcupiscit est delectabile imorari in cogitatione eorū, qñ cōcupiscit pp qñ est imaginatiōes sōniorū sunt delectabiles, & iō cū iratus multū iā suo cogitet de uindicta, ex hoc delectat tñ delectatio nō est pfecta, qñ tollat tristitiā, & pñs irā

Ad primum ergo dicendū, qñ non de eodē iratus tristatur, & gaudet: sed tristatur de illata iniuria, delectatur autē de uindicta cogitata, & sperata. vñ tristitia se habet ad iram sicut principium, sed delectatio sicut effectus, uel terminus.

Ad 2^m ergo dicendū, qñ obiectio illa procedit de delectatione, quæ cauatur ex reali pñtiam uindictę, quæ totaliter tollit iram.

Ad 3^m dicendū, qñ delectationes pcedentes impediunt ne sequat tristitia, & per cōsequens impediūt irā: sed delectatio de uindicta, cōsequit ipsam.

ARTICVLVS II.

Primum ira maxime causet feruorem in corde.

Ad secundum sic proceditur. Vñ qñ feruor nō sit maxime effectus iræ. Feruor, n. sicut dictū est, pñt ad amorē: sed amor, sicut supra dictū est principiu est, & cā oim passionū. cū ergo cā sit potior effectus, uidetur qñ ira non faciat maxime feruorē. ¶ 2. Præterea, illa, quæ de se excitant feruorem, p tempore habitudinē magis augent, sicut amor diuturnitate conualecit: sed ira p tractū tēporis debilitat. dicitur. Philo. in 3. Rhet. qñ tempus quietat iram. ergo ira non proprie causat feruorem.

¶ 3. Præterea, feruor additus feruori augmētatur feruorē: p maior ira su pueniens facit irā mitemere, ut Philo. dicit in 2. Rhet. ergo ira non cāt feruorē.

Sed contra est, qñ Damasc. dicit, qñ ira est feruor ei qñ circa cor ē, sanguinis ex euaporatione fellis sēs.

Respons. Dicendū, qñ sicut dictū est, corporalis transmutatio, qñ est in passionibus aīæ, pportional motui appetitus. Manifestū est autē, qñ quilibet appetitus ē naturalis, fortius tendit in id, qñ est sibi pñt si fuerit pñs: unde uidemus, qñ aqua calefacta magis congelat, quasi frigido uehementius in calidū agente. Motus autē appetitiuus iræ causat ex aliqua iniuria illata, sicut ex quodā contrario inlacte: & iō appetitus potissime tendit ad repellendū iniuriā p appetitū uindictę, & ex hoc sequit magna uehementia & impetuositas in motu iræ. Et qñ motus iræ nō est p modū retractionis, cui pportional frigus, sed magis p modū infectionis, cui pportional calor, cōsequenter, sicut motus iræ causatiuus cōiōsā feruoris sanguinis, & spiritū circa cor, qñ est instrumentū passionū animæ. & exinde est, qñ p magnā perturbationē cordis, qñ ē ira, maxime apparet in iratis indicia qñd in exteriorib. mēbris. vñ Greg. dicit in 4. Moral. Iræ sūq simulac accēsu cor palpitāt, corpus tremūt, lingua se pñt, faciet ignescit

exasperant oculi, & nequāq recognoscūt notā, et c. qñd clamorē format, sed sēsus, qñ loquā, ignorat.

Ad primum ergo dicendū, qñ amor ipse nō ita sentit, nisi cū est pñt indigētia, ut Aug. dicit in 10. de Trin. Et iō qñ nō patit detrimentū amari excellētiæ pp iniuriā illatā, magis sentit amor: & iō feruētius cor mutat ad remouendū impedimētū rei amatæ, ut sic feruor ipse amoris p irā crescat, & magis sentiat. Et tñ feruor, qñ cōsequit calorē, alia rōne pñet ad amorē, & ad irā. Nā feruor amoris est cū quadā dulcedine, & lenitate, est. n. in bonū amātū: & iō assimilāt calorē aeris, & sanguinis, pp qñ sanguinei sunt magis amatiui: & dñt, qñ cogit amare iocur, in quo sit quēdā generatio sanguinis. Feruor autē iræ est cū amaritudine ad cōsumendū, qñ rēdit ad punitioē contrariū, unde assimilāt calorē ignis, & cholę: & pp hoc Damasc. dicit, quòd procedit ex euaporatione fellis, & fellea nominatur.

Ad 2^m dicendū, qñ oē illud, cuius cā p tps diminuitur, necesse ē qñ tpe debilitet. Manifestū est autē qñ memoria tpe diminuit: qñ antiqua sūt, a memoria dñt facili excludit. Ira autē cāt ex memoria iniurię illatę & iō cā iræ p tps diminuit paulatim, quousq; totaliter tollatur. Maior ē vñ iniuria qñ primo sentit, & paulatim diminuit eius estimatio, fm qñ magis recedit a pñtiam sēlu iniuriæ. Et sicut est de amore, si amoris cā remaneat in sola memoria. vñ Philo. dicit in 8. Eth. qñ si diuturna fiat amici absentia, vñ amicitia obliuioē faceret: sed in pñtiam amici sē p tempus multiplicatur cā amicitie, & iō amicitia crescit. Et sicut esset de ira, si cōtinuē multiplicatē cā ipsius: hoc ipsum, qñ ira cito consumitur, attestatur uehementi furori ipsius. Sicut enim ignis magnus cito extinguitur consumpta materia, ita etiā ira propter suam uehementiam cito deficit.

Ad 3^m dicendū, qñ ois uirtus diuisa in plures partes, diminuit: & iō qñ aliqñ iratus alicui, irascit post modū alteri, ex hoc ipso diminuit irā ad primum, & pñt si ad fm fuerit maior ira, nam iniuria qñ excitauit irā ad primū uidebit comparatione scd p iniurię, quæ estimatur maior, esse paruā, uel nullā.

ARTICVLVS III.

Primum ira maxime impediat rationis usum.

Ad tertium sic proceditur. Vñ qñ ira non impedit rationem. Illud. n. quod est cum rōne, nō vñ esse rationis impedimētū: sed ira est cum rōne, ut dñt in 7. Eth. ergo ira non impedit rationem.

¶ 2. Præterea, quanto magis impedit rō, tāto diminuit manifestatio: sed Philosophus dicit in 7. Eth. qñ rācundus non est infidiator, sed manifestus. ergo ira non vñ impedire usum rationis, sicut concupiscentia, quæ est infidiosa, ut ibidem dicitur.

¶ 3. Præterea, iudiciū rōnis euidentius sit ex adiunctione contrariū. qñ contraria iuxta se posita magis elucescunt: sed ex hoc ē crescit ira. dicitur. Philo. in 2. Rhet. qñ magis hoies irascunt, si contraria pñt sunt, sicut honorati si dehonorentur, & sic de alijs. ergo ex eodē ira crescit, & iudiciū rōnis adiunatur, non ergo ira impedit iudiciū rationis.

Sed contra est, quod Greg. dicit in 5. Moral. quòd ira intelligentiæ lucem intrahit cum mē-

QVÆST. I.

SVPER QVÆST. I.
ARTIC. I.

IN ART. I. & 1. q. 1.
10. circa subiectū
habitus, aduertendū
est, q. quia habitus si-
tis est habitus rationis,
& habitus assuetudine
re q. d. est: ideo ubi
non inuenitur con-
suetudo, aut aliquid
maius, ubi nō inuenit
proprie habitus. Propter
q. d. existit, d. nob.
principiū, f. natura
& voluntas, ubi est
pure natura, nihil est
habitus proprie si. n.
infinites laps proij-
ciatur sursum, nō ha-
bitabitur ad motū
sursum, ut d. in 1.
Ethic. ubi ad est ipsa
voluntas, ubi est por-
fecte habitus: unde,
& de rōne habitus vī
uoluntariū, ut in
art. 3. auctor dicit.

260
Perilla
per totum
li. 1. com.
18.

*In pilla
qualitat.
tom. 1.

*q. p. p. c.
art. 1. 3. &
4.

*q. p. p. c.
art. 4.

QVÆSTIO I.

De subiecto habitum, in sex articulis
diuisa.

DE I N D E considerandum
est de subiecto habituum,
et circa hoc quaeruntur sex.

¶ Primo, Vtrum in corpore sit ali-
quis habitus.

¶ Secundo, Vtrum aia sit subiectū
habitus secundū suam essen-
tiam, uel fm suam potetiam.

¶ Tercio, Vtrum in potetia sit
us partis possit ee aliq. habitus.

¶ Quarto, Vtrum in ipso intelle-
ctu sit aliquis habitus.

¶ Quinto, Vtrum in uoluntate sit
aliquis habitus.

¶ Sexto, Vtrum in substantijs se-
paratis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in corpore sit aliquis habitus.

AD PRIMVM sic procedit. Vt q.
in corpore nō sit aliq. ha-
bitus. Vt n. Cōmētator dicit 13.

*de Anima. h. Habitū ē quo q.
agit cum uoluerit: sed actiones
corporales nō subiacent uolū-
tati, cū sint naturales, ergo i cor-
pore nō pōt esse aliq. habitus.

¶ 2. Præ. Oēs dispositiones corpo-
rales sūt h. facile mobiles: sed
habitus est qualitas difficile mo-
bilis, ergo nulla dispositio cor-
poralis potest esse habitus.

¶ 3. Præ. Oēs dispositiones corpo-
rales h. subiaccēt alterationi: sed al-
teratio nō ē nisi i tertia specie
qualitatis, q. diuidit 3 habitū. er-
go nullus habitus est in corpore.

Sed contra ē, q. d. Philosoph.
1. Prædicamētis, sanitatē corpo-
ris, uel infirmitatē in sanabilem,
habitus nominari dicit.

Rēspō. Dicendū, q. sicut 3.
dictū est, Habitū est q. d. disposi-
tio alicui subiecti existētis i po-
tetia, uel ad formā, uel ad ope-
rationē: fm ergo, q. d. habitus im-
portat dispositionē ad ope-
rationē, nullus habitus est principi-
ter in corpore, sicut i subiecto.

Ois. n. operatio corporis ē aut a
naturali qualitate corporis, aut
ē ab aia mouētē corpus. Quātū
igit ad illas operationes, q. sunt
de naturā, nō disponit corpus p
aliquē habitū, q. uirtutes na-
les sūt determinatæ ad unū. d.
cū ē aut q. habitualis disposi-
tio requirit, ubi subiectū ē i po-

ART. I.

tentia ad multa: operationes ue-
ro, quæ sunt ab aia per corpus,
principaliter quidē sunt ipsius
corporis habitus aut propor-
tionant operationib. unde ex si-
milibus actibus similes habitus
causantur, ut d. in 2. Eth. & m
ideo dispositioes ad tales ope-
rationes principaliter sunt in
aia, in corpore uero pnt esse se-
cundario, h. in quātū. f. corp. di-
sponit, & habilitatur ad prōptē
deseruiendū operationib. aig. Si
uero loquamur de dispoē sub-
iecti ad formā, sit habitualis di-
spositio pōt ee i corpore, q. d. cō-
paratur ad aiam sicut subiectū
ad formā. & hoc mō sanitas,
& pulchritudo, & h. mōi, habi-
tuales dispositiones dicunt, nō
tū pfecte habēt rōnē habitū,
q. causæ eorū ex sua natura de
facili trāmutabiles sūt. Alexan-
der uero posuit nullū mō habi-
tū, uel dispoē primæ speciei
cē in corpore, ut *Simplicius re-
fert in cōmēto Prædicamētis. sed di-
cebat primā speciem qualitatis p-
tinere tū aiam, & q. d. Arist. indu-
cit in Prædicamētis de sanitate,
& ægritudine, nō inducit quasi
ptineat ad primā spēm qualita-
tis, sed p modū exēplij, ut sit sen-
sus, q. sicut ægritudo, & sanitas
pnt esse facile, uel difficile mobi-
les, ita ē qualitates primæ spe-
ciei, q. dicunt habitū, & disposi-
tio. Sed hoc patet ee pnterio-
nē Arist. tū q. eodē mō loquē-
di uti exēplificatio de sanitate,
& ægritudine, & de uirtute, &
de sciētia q. 1. 7. Phys. ponit ex-
presse inter habitus pulchritu-
dinem, et sanitatem.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q.
obiectio illa pcedit de habitu,
fm q. d. dispositio ad ope-
rationē, et de actib. corporis, q. sunt a naturā non pnt de-
his, qui sunt ab aia, quorū principium est uolūtas.

AD 2. dicēdū, q. dispositiones corporales nō sūt
simpliciter difficile mobiles: p. p. mutabilitatē corpo-
raliū causari pnt tū ē difficile mobiles p cōpara-
tionē ad rale subiectū, q. a. f. tali subiecto duratē,
amoueri nō pnt, q. a. sūt difficile mobiles p cōpara-
tionem ad alias dispositiones: sed qualitates animæ
sunt simp. difficile mobiles p p. immobilitatē sub-
iecti. et ideo nō dicit, q. sanitas, difficile mobilis
simp. sit habitus, sed q. est ut habitus, sicut in gr-
co h. r. qualitates aut animæ dnt simp. habitus.

AD 3. dicēdū, quod dispositiones corporales,
quæ sunt in prima specie qualitatis, ut quidam po-

& hic differat a pri-
mo in hoc, quod illa est
involuntaria, illa nō, ut
i art. 1. in rōne ad
primū h. r. s. n. uat.
q. habitus ad operatio-
nē pnt. sicut rēpōs
& secundum pfectio-
nē uocatus sit habi-
tus ad h. m. h. n. habi-
tum habitumur. pp
q. d. habitus corpora-
les ad naturā, ut
sanitas, pulchritudo,
& h. m. i. aut negati-
uū habitus, ut d. de
Alex. aut positi sunt
imperfecte habitus,
idē, dispositiones ha-
bituales, ut i h. r. d. i
in rōne ad. sed m.
& in art. 3. Cū h. r. m.
memor. rōnis ad
sed in art. 1. q. d. i
precedenti, q. f. nō
est de rōne habitus
cōi. respicere ope-
rationem, sed naturā.
Alexandri opinio ē
reprehensione digna
puta, eo q. habitus na-
turalis in supremo mō
habitus cōi. p. l. a.
inferioris ordinis ha-
bitus ab habitus gē
substantiæ, & dicit q.
licet primo habitus
sint qualitates b. uel
male dispositæ ani-
mæ: secundario tū ē
dispositioes sic cor-
pus, habitus nō nō
obtinuerūt, & ad eā
nō ē mōi, uel d. 7.
Phys. Et potes in p-
te i. corporis, nō h. r.
manifeste habitus, sicut
dispositioes habituales
in uolūtas, quantū
uim in eis h. r. cōi.
nō sūt habitus rōnis
Perilla. Cōmētator. ali-
qui minores, sicut
r. m. d. i. c. & h. m. i.
h. r. manifeste pnt
corporales sicut sp-
ritum uidentur, h. cō-
tra cōi. uolūtas f. a-
ciat, aut p. uolūtas cōi.
suetudini. h. r. cōi.
uolūtas: quin etiam
in p. n.

*Cap. 1.
1. 10. 5.
cōi. 1.

cōi. 1.

*In p. d. i.
qualitat.

*Tex. 17.
10. m. 1.

QVÆST. I.

In pure vegetabilib.
apparet p. n. a. s. u. e.
u. r. r. g. i. o. n. i. a. r. e. f. e.
r. e. i. l. l. a. d. e. n. e. f. e. c. t. i. o. n. i.
l. e. s. a. u. t. n. o. c. o. s. t. a. n. t. g.
f. e. u. e. r. e. r. e. t. a. n. q. u. a. m. h. a-
b. i. t. u. s. s. e. c. o. n. d. a. r. i. o. d. i. c. i. t.
i. b. i. p. a. r. t. e. p. e. t. o. p. p. o. s. i.
t. i. n. a. c. c. i. d. e. r. e. d. e. r. e. t.
h. i. c. o. s. t. a. n. d. o. n. o. b. i.
h. a. r. e. t. q. u. a. n. t. u. l. h. o. c.
a. l. i. e. r. a. t. e. n. a. t. u. r. e. e. x. c. o.
n. u. s. i. r. r. a. t. i. o. n. e. i. r. i.
b. a. i. p. o. s. s. i. t.

*In p. d. i.
qualitat.

*In p. d. i.
qualitat.

*q. d. ar.
1. ad 1.

*Tex. 17.
10. m. 1.

*q. d. ar.
1. ad 1.

*q. d. ar.
1. ad 1.

*Cap. 1.
1. 10. 5.
cōi. 1.

*q. d. ar.
1. ad 1.

*q. d. ar.
1. ad 1.

*q. d. ar.
1. ad 1.

*q. d. ar.
1. ad 1.

*q. d. ar.
1. ad 1.

*q. d. ar.
1. ad 1.

ART. II. ET III.

100

in pure vegetabilib.
apparet p. n. a. s. u. e.
u. r. r. g. i. o. n. i. a. r. e. f. e.
r. e. i. l. l. a. d. e. n. e. f. e. c. t. i. o. n. i.
l. e. s. a. u. t. n. o. c. o. s. t. a. n. t. g.
f. e. u. e. r. e. r. e. t. a. n. q. u. a. m. h. a-
b. i. t. u. s. s. e. c. o. n. d. a. r. i. o. d. i. c. i. t.
i. b. i. p. a. r. t. e. p. e. t. o. p. p. o. s. i.
t. i. n. a. c. c. i. d. e. r. e. d. e. r. e. t.
h. i. c. o. s. t. a. n. d. o. n. o. b. i.
h. a. r. e. t. q. u. a. n. t. u. l. h. o. c.
a. l. i. e. r. a. t. e. n. a. t. u. r. e. e. x. c. o.
n. u. s. i. r. r. a. t. i. o. n. e. i. r. i.
b. a. i. p. o. s. s. i. t.

AD PRIMVM ergo dicendū, q. essentia aia pntet
ad nām humanā nō sicut subiectū disponēdū ad ali-
qd aliud, sed sicut forma, & nā, ad q. aliq. disponit.

AD 2. dicendū, q. accidēs p se nō pōt esse subie-
ctū accidētis: sed q. ē in ipsis accidentib. est ordo
quidam, subiectū fm q. d. est sub uno accidente, in-
telligit esse subiectū alterius, & sic d. unū accidēs
esse subiectum alterius, ut superficies coloris: &
hoc modo potest potentia esse subiectum habitus.

AD 3. dicendū, q. habitus præmittitur potetis,
fm q. d. importat disponēdū ad naturā, potentia aut
semper importat ordinē ad operationē, q. est poste-
rior, cū natura sit operationis principium: sed habi-
tus cuius potentia est subiectū, non importat ordi-
nē ad naturā, sed ad operationē, unde est posterior
potetia. Vel pōt dici, q. habitus pponit potetia si-
cut cōpletū in cōpleto, & actus potetia, actus n. nā
naturaliter est prior, quā potentia sit prior ordine ge-
nerationis, & temporis, ut d. in 7. & 9. Metaph.

ARTICVLVS II.
Vtrum in potentia sit aliquis habitus.

AD PRIMVM sic proceditur.
Vt q. in potentia sit aliquis habitus. Sicut n. potentia nutritiua
pars est irrationalis, ita, & h. sen-
sitiua: sed in potentia nutritiua
partis nō pōt aliq. habitus.
ergo nec in potentia sensitiva
partis alicui habitus dēt poni.

¶ 2. Præ. sensitiva partes sunt cō-
munes nobis, & brutis: sed i bru-
tis nō sunt aliqui habitus, q.
nō est in eis uoluntas, q. in di-
finitione habitus ponit, ut * su-
pra dictum est. ergo in potetis
sensitiuis nō sunt aliq. habitus.

¶ 3. Præ. Habitū aia sūt scis, &
uirtutes: & sicut scia refert ad
uim apprehensiuā, ita uirtus ad
uim appetitiuā: sed i potetis
sensitiuis nō sūt aliq. scis, cū
scis sit uniuersaliū, q. uirtutes
sūt apphendere nō pnt. er-
go ē nec habitus uirtutū in par-
tibus sensitiuis esse possunt.

Sed contra est, q. d. Philosophus dicit in 3. Eth. q. aliquæ uirtutes, scilicet temperantia, & for-

ARTICVLVS III.
Vtrum in potentia sit aliquis habitus.

AD PRIMVM sic proceditur.
Vt q. in potentia sit aliquis habitus. Sicut n. potentia nutritiua
pars est irrationalis, ita, & h. sen-
sitiua: sed in potentia nutritiua
partis nō pōt aliq. habitus.
ergo nec in potentia sensitiva
partis alicui habitus dēt poni.

¶ 2. Præ. sensitiva partes sunt cō-
munes nobis, & brutis: sed i bru-
tis nō sunt aliqui habitus, q.
nō est in eis uoluntas, q. in di-
finitione habitus ponit, ut * su-
pra dictum est. ergo in potetis
sensitiuis nō sunt aliq. habitus.

¶ 3. Præ. Habitū aia sūt scis, &
uirtutes: & sicut scia refert ad
uim apprehensiuā, ita uirtus ad
uim appetitiuā: sed i potetis
sensitiuis nō sūt aliq. scis, cū
scis sit uniuersaliū, q. uirtutes
sūt apphendere nō pnt. er-
go ē nec habitus uirtutū in par-
tibus sensitiuis esse possunt.

Sed contra est, q. d. Philosophus dicit in 3. Eth. q. aliquæ uirtutes, scilicet temperantia, & for-

ARTICVLVS III.
Vtrum in potentia sit aliquis habitus.

AD PRIMVM sic proceditur.
Vt q. in potentia sit aliquis habitus. Sicut n. potentia nutritiua
pars est irrationalis, ita, & h. sen-
sitiua: sed in potentia nutritiua
partis nō pōt aliq. habitus.
ergo nec in potentia sensitiva
partis alicui habitus dēt poni.

¶ 2. Præ. sensitiva partes sunt cō-
munes nobis, & brutis: sed i bru-
tis nō sunt aliqui habitus, q.
nō est in eis uoluntas, q. in di-
finitione habitus ponit, ut * su-
pra dictum est. ergo in potetis
sensitiuis nō sunt aliq. habitus.

¶ 3. Præ. Habitū aia sūt scis, &
uirtutes: & sicut scia refert ad
uim apprehensiuā, ita uirtus ad
uim appetitiuā: sed i potetis
sensitiuis nō sūt aliq. scis, cū
scis sit uniuersaliū, q. uirtutes
sūt apphendere nō pnt. er-
go ē nec habitus uirtutū in par-
tibus sensitiuis esse possunt.

Sed contra est, q. d. Philosophus dicit in 3. Eth. q. aliquæ uirtutes, scilicet temperantia, & for-

ARTICVLVS III.
Vtrum in potentia sit aliquis habitus.

AD PRIMVM sic proceditur.
Vt q. in potentia sit aliquis habitus. Sicut n. potentia nutritiua
pars est irrationalis, ita, & h. sen-
sitiua: sed in potentia nutritiua
partis nō pōt aliq. habitus.
ergo nec in potentia sensitiva
partis alicui habitus dēt poni.

¶ 2. Præ. sensitiva partes sunt cō-
munes nobis, & brutis: sed i bru-
tis nō sunt aliqui habitus, q.
nō est in eis uoluntas, q. in di-
finitione habitus ponit, ut * su-
pra dictum est. ergo in potetis
sensitiuis nō sunt aliq. habitus.

¶ 3. Præ. Habitū aia sūt scis, &
uirtutes: & sicut scia refert ad
uim apprehensiuā, ita uirtus ad
uim appetitiuā: sed i potetis
sensitiuis nō sūt aliq. scis, cū
scis sit uniuersaliū, q. uirtutes
sūt apphendere nō pnt. er-
go ē nec habitus uirtutū in par-
tibus sensitiuis esse possunt.

Sed contra est, q. d. Philosophus dicit in 3. Eth. q. aliquæ uirtutes, scilicet temperantia, & for-

ARTICVLVS III.
Vtrum in potentia sit aliquis habitus.

AD PRIMVM sic proceditur.
Vt q. in potentia sit aliquis habitus. Sicut n. potentia nutritiua
pars est irrationalis, ita, & h. sen-
sitiua: sed in potentia nutritiua
partis nō pōt aliq. habitus.
ergo nec in potentia sensitiva
partis alicui habitus dēt poni.

¶ 2. Præ. sensitiva partes sunt cō-
munes nobis, & brutis: sed i bru-
tis nō sunt aliqui habitus, q.
nō est in eis uoluntas, q. in di-
finitione habitus ponit, ut * su-
pra dictum est. ergo in potetis
sensitiuis nō sunt aliq. habitus.

¶ 3. Præ. Habitū aia sūt scis, &
uirtutes: & sicut scia refert ad
uim apprehensiuā, ita uirtus ad
uim appetitiuā: sed i potetis
sensitiuis nō sūt aliq. scis, cū
scis sit uniuersaliū, q. uirtutes
sūt apphendere nō pnt. er-
go ē nec habitus uirtutū in par-
tibus sensitiuis esse possunt.

Sed contra est, q. d. Philosophus dicit in 3. Eth. q. aliquæ uirtutes, scilicet temperantia, & for-

ARTICVLVS III.
Vtrum in potentia sit aliquis habitus.

AD PRIMVM sic proceditur.
Vt q. in potentia sit aliquis habitus. Sicut n. potentia nutritiua
pars est irrationalis, ita, & h. sen-
sitiua: sed in potentia nutritiua
partis nō pōt aliq. habitus.
ergo nec in potentia sensitiva
partis alicui habitus dēt poni.

¶ 2. Præ. sensitiva partes sunt cō-
munes nobis, & brutis: sed i bru-
tis nō sunt aliqui habitus, q.
nō est in eis uoluntas, q. in di-
finitione habitus ponit, ut * su-
pra dictum est. ergo in potetis
sensitiuis nō sunt aliq. habitus.

¶ 3. Præ. Habitū aia sūt scis, &
uirtutes: & sicut scia refert ad
uim apprehensiuā, ita uirtus ad
uim appetitiuā: sed i potetis
sensitiuis nō sūt aliq. scis, cū
scis sit uniuersaliū, q. uirtutes
sūt apphendere nō pnt. er-
go ē nec habitus uirtutū in par-
tibus sensitiuis esse possunt.

Sed contra est, q. d. Philosophus dicit in 3. Eth. q. aliquæ uirtutes, scilicet temperantia, & for-

ordinē ad aiam, q. in aia p ordinē ad corpus. Sed
si loquamur de aliqua superiori natura, cui homo
pōt esse particeps, sed m illud 2. Pet. 1. Vt simus cō-
sortes naturæ diuinæ: sic nihil prohibet in aia fm
sua essentia esse aliquē habitū. f. gratiā, vt infra di-
cet. Si uero accipiat habitus in ordine ad ope-
rationē, sic maxime habitus inueniunt in aia, inquantū
aia nō determinat ad unā operationē, sed se hēt ad
multas, q. d. requirit ad habitū, ut * sup. dictū est. Et
quia aia est principium operationū per suas potetias:
iō fm hoc habitus sunt in aia fm suas potetias.

AD PRIMVM ergo dicendū, q. essentia aia pntet
ad nām humanā nō sicut subiectū disponēdū ad ali-
qd aliud, sed sicut forma, & nā, ad q. aliq. disponit.

AD 2. dicendū, q. accidēs p se nō pōt esse subie-
ctū accidētis: sed q. ē in ipsis accidentib. est ordo
quidam, subiectū fm q. d. est sub uno accidente, in-
telligit esse subiectū alterius, & sic d. unū accidēs
esse subiectum alterius, ut superficies coloris: &
hoc modo potest potentia esse subiectum habitus.

AD 3. dicendū, q. habitus præmittitur potetis,
fm q. d. importat disponēdū ad naturā, potentia aut
semper importat ordinē ad operationē, q. est poste-
rior, cū natura sit operationis principium: sed habi-
tus cuius potentia est subiectū, non importat ordi-
nē ad naturā, sed ad operationē, unde est posterior
potetia. Vel pōt dici, q. habitus pponit potetia si-
cut cōpletū in cōpleto, & actus potetia, actus n. nā
naturaliter est prior, quā potentia sit prior ordine ge-
nerationis, & temporis, ut d. in 7. & 9. Metaph.

ARTICVLVS III.
Vtrum in potentia sit aliquis habitus.

AD PRIMVM sic proceditur.
Vt q. in potentia sit aliquis habitus. Sicut n. potentia nutritiua
pars est irrationalis, ita, & h. sen-
sitiua: sed in potentia nutritiua
partis nō pōt aliq. habitus.
ergo nec in potentia sensitiva
partis alicui habitus dēt poni.

¶ 2. Præ. sensitiva partes sunt cō-
munes nobis, & brutis: sed i bru-
tis nō sunt aliqui habitus, q.
nō est in eis uoluntas, q. in di-
finitione habitus ponit, ut * su-
pra dictum est. ergo in potetis
sensitiuis nō sunt aliq. habitus.

¶ 3. Præ. Habitū aia sūt scis, &
uirtutes: & sicut scia refert ad
uim apprehensiuā, ita uirtus ad
uim appetitiuā: sed i potetis
sensitiuis nō sūt aliq. scis, cū
scis sit uniuersaliū, q. uirtutes
sūt apphendere nō pnt. er-
go ē nec habitus uirtutū in par-
tibus sensitiuis esse possunt.

Sed contra est, q. d. Philosophus dicit in 3. Eth. q. aliquæ uirtutes, scilicet temperantia, & for-

ARTICVLVS III.
Vtrum in potentia sit aliquis habitus.

AD PRIMVM sic proceditur.
Vt q. in potentia sit aliquis habitus. Sicut n. potentia nutritiua
pars est irrationalis, ita, & h. sen-
sitiua: sed in potentia nutritiua
partis nō pōt aliq. habitus.
ergo nec in potentia sensitiva
partis alicui habitus dēt poni.

¶ 2. Præ. sensitiva partes sunt cō-
munes nobis, & brutis: sed i bru-
tis nō sunt aliqui habitus, q.
nō est in eis uoluntas, q. in di-
finitione habitus ponit, ut * su-
pra dictum est. ergo in potetis
sensitiuis nō sunt aliq. habitus.

¶ 3. Præ. Habitū aia sūt scis, &
uirtutes: & sicut scia refert ad
uim apprehensiuā, ita uirtus ad
uim appetitiuā: sed i potetis
sensitiuis nō sūt aliq. scis, cū
scis sit uniuersaliū, q. uirtutes
sūt apphendere nō pnt. er-
go ē nec habitus uirtutū in par-
tibus sensitiuis esse possunt.

Sed contra est, q. d. Philosophus dicit in 3. Eth. q. aliquæ uirtutes, scilicet temperantia, & for-

ARTICVLVS III.
Vtrum in potentia sit aliquis habitus.

AD PRIMVM sic proceditur.
Vt q. in potentia sit aliquis habitus. Sicut n. potentia nutritiua
pars est irrationalis, ita, & h. sen-
sitiua: sed in potentia nutritiua
partis nō pōt aliq. habitus.
ergo nec in potentia sensitiva
partis alicui habitus dēt poni.

¶ 2. Præ. sensitiva partes sunt cō-
munes nobis, & brutis: sed i bru-
tis nō sunt aliqui habitus, q.
nō est in eis uoluntas, q. in di-
finitione habitus ponit, ut * su-
pra dictum est. ergo in potetis
sensitiuis nō sunt aliq. habitus.

¶ 3. Præ. Habitū aia sūt scis, &
uirtutes: & sicut scia refert ad
uim apprehensiuā, ita uirtus ad
uim appetitiuā: sed i potetis
sensitiuis nō sūt aliq. scis, cū
scis sit uniuersaliū, q. uirtutes
sūt apphendere nō pnt. er-
go ē nec habitus uirtutū in par-
tibus sensitiuis esse possunt.

Sed contra est, q. d. Philosophus dicit in 3. Eth. q. aliquæ uirtutes, scilicet temperantia, & for-

ARTICVLVS III.
Vtrum in potentia sit aliquis habitus.

AD PRIMVM sic proceditur.
Vt q. in potentia sit aliquis habitus. Sicut n. potentia nutritiua
pars est irrationalis, ita, & h. sen-
sitiua: sed in potentia nutritiua
partis nō pōt aliq. habit

abiq; naturali cā, q̄ tū p naturā posset causari, ita ēt qūq; ad ostendenda suā uirtutē infundit hōi illos ēt habitus, qui naturali uirtutē pāt causari: sicut Apostolis dedit scientiā scripturā, & omniū linguarū, quā homines per studium, uel consuetudinem acquirere possunt, licet non ita perfecte.

Ad primum ergo dicendū, quod Deus quantū ad suā naturā æqualiter se habet ad omnes: sed secundum ordinem suā sapientiā certā ratione quēdam tribuit aliquibus, quæ non tribuit alijs.

Ad 2^m dicendū, quod hoc quod Deus in omnibus operatur secundū modū eorum, non excludit quin Deus quēdā operetur, quæ natura operari non potest: sed ex hoc sequitur, quod nihil operatur contra id, quod naturæ conuenit.

Ad 3^m dicendū, q̄ actus, d̄ qui pducunt ex habitu infuso, non causant aliquē habitū, sed confirmant habitū p̄existētē: sicut medicinalia remedia adhibita homini sano p naturā, non causant aliquā sanitatem, sed sanitatē prius habitā corroborant.

SUPER Q. LII.
ART. I.

QVÆSTIO LII.

De augmento habituum, in tres articulos diuisa.

S. Bon. 1. 2. d. 17. q. 1.
Ricci. 1. d. 17. q. 1.
Durant. 1. d. 17. q. 1.
Marr. 1. d. 17. q. 1.
Bac. 1. d. 17. q. 1.
Cap. 1. d. 17. q. 1. et 2.
Medina 1. d. 17. q. 1.

DEINDE considerandum est de augmento habituum.

ET Circa hoc quæruntur tria.

Primo, Vtrum habitus augeatur.

Secundo, Vtrum augeatur per additionem.

Tertio, Vtrum quilibet actus augeat habitum.

ARTICULVS I.

Vtrum habitus augeatur.

Ad primum sic p̄ceditur. Videtur quod habitus augeri non possunt. h̄ Augmentū n̄ est circa quantitātē, ut dicitur in 1.

Physic. sed habitus non sunt in genere quantitatis, sed in genere qualitatis. ergo circa eos augmentum esse non potest.

2^a Præ. Habitū est p̄fectio q̄dā, ut d̄ in 7. 1. Phys. sed p̄fectio, cū importet finē, & terminum, non v̄ posse recipere magis, & minus. ergo habitus augeri non potest.

3ª Præ. In his, quæ recipiunt magis, & minus, contingit esse alterationē, alterari n̄ d̄, quod de minus calido sit magis calidum: sed in habitibus nō est alteratio ut p̄batur in 7. 1. Phys. ergo habitus augeri non possunt.

Sed contra est, quod fides est quidā habitus, & tñ augeat. vñ de discipuli Dñi dicunt. Dñe, adauge nobis fidē, ut h̄ Luc. 17. ergo habitus augentur.

RESPON. Dicendū, q̄ augmentū, sicut, & alia ad quantitātē p̄tinentia, a quantitativis corporalibus ad res spūales, & intellectuales transferunt, p̄ connaturalitatē intellectus nostri ad res corporales, quæ sub imaginatio ne cadūt. D̄ aut in quātitativis corporeis aliquid magnum, & minus quod ad debitā p̄fectionē quātitatis p̄ducit. Vnde aliqua quantitas reputat magna in hōie, q̄ non reputatur magna in elephante: vnde & in formis dicimus aliqd magnum ex hoc, q̄ est p̄fectū. Et quia bonū habet rōnē p̄fecti p̄ hoc in his, quæ nō mole magna sunt, idē est esse maius, qd̄ melius ut Aug. dicit in 6. de Trinitate. P̄fectio aut formæ dupliciter potest considerari. Vno modo, secundū ipsam formā: Alio modo, secundū quod subiectū participat formā. Inquantū igit attenditur p̄fectio formæ fm ipsā formā, sic d̄ ipsa esse parua vel magna, puta, magna, uel parua sanitas, uel scientia. Inquantum uero attenditur p̄fectio formæ fm participationē subiecti, d̄ magis, & minus, puta, magis, uel minus albus, & sanus. Non aut ista distinctio p̄cedit fm hoc, quod forma habeat esse p̄ter materiā, aut subiectū: sed quia alia est cōsideratio eius fm rōnē speciei, suæ & alia fm quod participat in subiecto. Secundū hoc igitur circa intensiōē, & remisiōē habituum, & formatū, fuerūt quatuor opiniones apud Philosophos, ut Simplicius narrat in cōmento Predicamentorū. Plotinus. n̄. & alij Platonici ponebāt ipsas qualitates, & habitus suscipere magis, & minus p̄ hoc, q̄ materiales erant, & ex hoc habebant indeterminatiōē quandā p̄ materiā & infinitatē. Alij uero in p̄riū ponebant, q̄ ipsæ qualitates, & habitus fm se non recipiebāt magis, & minus: sed quia d̄r magis, & minus: scdm diuersā participatiōē, puta, q̄ iustitia nō dicat magis, & minus, sed iustus: & hac opinione t̄giē Aristoteli in Predicamentis. Tertia fuit opinio Stoicorū media iter has, posuerūt. n̄. q̄ aliqui habitus scdm se recipiūt magis & minus, sicut autem quidā at nō, sicut uirtutes. Quarta opinio fuit quorundā dicentiū, q̄ qualitates, & formæ immateriales nō recipiūt magis, & minus materiales aut recipiūt. Ut igitur huius rei ueritas manifestet, p̄siderandū est q̄ illud, fm quod fortiter aliquid speciei, oportet esse fixū, & itan, & quasi indiuisibile. quæcūq; em ad illud attingunt, sub specie continent: quæcūq; aut recedunt ab illo, vel in plus, uel in minus, p̄tinet ad aliā speciei: uel p̄fectiorē, uel imperfectionē. vnde Philosophus dicit in 8. Metaph. q̄ species rerū sunt sicut numeri, in quib. additio, uel diminutio uariat speciei. Si igitur aliqua forma, uel quæcūq; res fm seipsam, uel fm aliquid sui fortiter rōnē speciei, necesse est, q̄ secundū se considerata habeat determinatam rationē, quæ neq; in plus excedere, neq; in minus deficere possit: & h̄mōi sunt calor, & albedo, & alie h̄mōi qualitates, quæ nō d̄r in ordine ad aliud, & multo magis substantia, q̄ est per se eius. Illa uero quæ recipiunt speciei ex aliquo ad quod ordinantur, possunt fm 4ª seipsa diuersificari in plus, uel in minus, & nihilominus sunt eadem specie p̄ unitatē eius, ad quod ordinant, ex quo recipiunt speciem: sicut motus scdm se est intensior & remissior, & tñ remanet eadem species p̄ unitatē termini, ex quo specificatur. & idē pōt considerari in sanitate: nam corpus pertingit ad rōnem sanitatis, secundū qd̄ habet dispositionem

aliquid habitudinem habet, siue habeat latitudinem uel calor, & h̄mōi sunt calor, & albedo, & alie h̄mōi qualitates, quæ nō d̄r in ordine ad aliud, & multo magis substantia, q̄ est per se eius. Illa uero quæ recipiunt speciei ex aliquo ad quod ordinantur, possunt fm 4ª seipsa diuersificari in plus, uel in minus, & nihilominus sunt eadem specie p̄ unitatē eius, ad quod ordinant, ex quo recipiunt speciem: sicut motus scdm se est intensior & remissior, & tñ remanet eadem species p̄ unitatē termini, ex quo specificatur. & idē pōt considerari in sanitate: nam corpus pertingit ad rōnem sanitatis, secundū qd̄ habet dispositionem

aliquid habitudinem habet, siue habeat latitudinem uel calor, & h̄mōi sunt calor, & albedo, & alie h̄mōi qualitates, quæ nō d̄r in ordine ad aliud, & multo magis substantia, q̄ est per se eius. Illa uero quæ recipiunt speciei ex aliquo ad quod ordinantur, possunt fm 4ª seipsa diuersificari in plus, uel in minus, & nihilominus sunt eadem specie p̄ unitatē eius, ad quod ordinant, ex quo recipiunt speciem: sicut motus scdm se est intensior & remissior, & tñ remanet eadem species p̄ unitatē termini, ex quo specificatur. & idē pōt considerari in sanitate: nam corpus pertingit ad rōnem sanitatis, secundū qd̄ habet dispositionem

aliquid habitudinem habet, siue habeat latitudinem uel calor, & h̄mōi sunt calor, & albedo, & alie h̄mōi qualitates, quæ nō d̄r in ordine ad aliud, & multo magis substantia, q̄ est per se eius. Illa uero quæ recipiunt speciei ex aliquo ad quod ordinantur, possunt fm 4ª seipsa diuersificari in plus, uel in minus, & nihilominus sunt eadem specie p̄ unitatē eius, ad quod ordinant, ex quo recipiunt speciem: sicut motus scdm se est intensior & remissior, & tñ remanet eadem species p̄ unitatē termini, ex quo specificatur. & idē pōt considerari in sanitate: nam corpus pertingit ad rōnem sanitatis, secundū qd̄ habet dispositionem

aliquid habitudinem habet, siue habeat latitudinem uel calor, & h̄mōi sunt calor, & albedo, & alie h̄mōi qualitates, quæ nō d̄r in ordine ad aliud, & multo magis substantia, q̄ est per se eius. Illa uero quæ recipiunt speciei ex aliquo ad quod ordinantur, possunt fm 4ª seipsa diuersificari in plus, uel in minus, & nihilominus sunt eadem specie p̄ unitatē eius, ad quod ordinant, ex quo recipiunt speciem: sicut motus scdm se est intensior & remissior, & tñ remanet eadem species p̄ unitatē termini, ex quo specificatur. & idē pōt considerari in sanitate: nam corpus pertingit ad rōnem sanitatis, secundū qd̄ habet dispositionem

aliquid habitudinem habet, siue habeat latitudinem uel calor, & h̄mōi sunt calor, & albedo, & alie h̄mōi qualitates, quæ nō d̄r in ordine ad aliud, & multo magis substantia, q̄ est per se eius. Illa uero quæ recipiunt speciei ex aliquo ad quod ordinantur, possunt fm 4ª seipsa diuersificari in plus, uel in minus, & nihilominus sunt eadem specie p̄ unitatē eius, ad quod ordinant, ex quo recipiunt speciem: sicut motus scdm se est intensior & remissior, & tñ remanet eadem species p̄ unitatē termini, ex quo specificatur. & idē pōt considerari in sanitate: nam corpus pertingit ad rōnem sanitatis, secundū qd̄ habet dispositionem

aliquid habitudinem habet, siue habeat latitudinem uel calor, & h̄mōi sunt calor, & albedo, & alie h̄mōi qualitates, quæ nō d̄r in ordine ad aliud, & multo magis substantia, q̄ est per se eius. Illa uero quæ recipiunt speciei ex aliquo ad quod ordinantur, possunt fm 4ª seipsa diuersificari in plus, uel in minus, & nihilominus sunt eadem specie p̄ unitatē eius, ad quod ordinant, ex quo recipiunt speciem: sicut motus scdm se est intensior & remissior, & tñ remanet eadem species p̄ unitatē termini, ex quo specificatur. & idē pōt considerari in sanitate: nam corpus pertingit ad rōnem sanitatis, secundū qd̄ habet dispositionem

aliquid habitudinem habet, siue habeat latitudinem uel calor, & h̄mōi sunt calor, & albedo, & alie h̄mōi qualitates, quæ nō d̄r in ordine ad aliud, & multo magis substantia, q̄ est per se eius. Illa uero quæ recipiunt speciei ex aliquo ad quod ordinantur, possunt fm 4ª seipsa diuersificari in plus, uel in minus, & nihilominus sunt eadem specie p̄ unitatē eius, ad quod ordinant, ex quo recipiunt speciem: sicut motus scdm se est intensior & remissior, & tñ remanet eadem species p̄ unitatē termini, ex quo specificatur. & idē pōt considerari in sanitate: nam corpus pertingit ad rōnem sanitatis, secundū qd̄ habet dispositionem

qualitas q̄dā, est forma simplex:
sed nullū simplex p̄stituit ex plu-
ribus. ergo unus habitus nō con-
stituitur ex pluribus habitibus.

RESP. Dicendū, q̄ habitus ad
operationē ordinatus, de quo
nunc principaliter intendimus,
est perfectio quādam potentię:

uentur, & actus & effectus non. Siat ergo
uia pfectio proportionalis perfectib[us] & e-
fectib[us] tribus occurrit de habitu scientie,
pensione ad teret[em], quo saluatur, & fit na-
turalis illa, & cum extranea, & cu[m] Tho-
mas quidem; quia quidam eorum attribuit
naturam, & quidam aliam, & quidam in-

rum; sunt eiusdem rationis specialissima.
 dum perfectum, & imperfectum. Constat
 itaque æquum p̄orali quæ forma, potest quæ
 specialissima. Nec ualeat, inquit, Gregorius
 maxima tenes: solum in formis eiusdem ra-
 tionis: quia differentia secundum perfectum
 tollit. *Ans. hoc. Differentia*

ART. 1111.

perfectio proportionis, seu medijs fiat prima: & tunc patet, quod oportet generationem aliam fieri. Tertio ex parte augmentatio

luntatis, probetur a toto, tunc ad ipsam intenditur, et
infinitus, et tunc sequitur, et quod frequenter ad
unam conclusionem, acquiritur, seu formatur notitia cel
quod demonstrans centesimam conclusionem, in
infinitam primam. Quarto, ex parte oppositorum, quia
in conclusionis non oppositur, ignorantiæ enim
offensionis tam actualis, quam habitualis centesimæ.

Andem rationem specialissimam sub hoc genare, id
est, quatuor uidentia sunt: primo, quod habetur ferre
lex qualitas. Secundo, quomodo se habet ad ferre
conclusiones. Tertio, quomodo se habet ad species in-
d & ueritatem earum. Quarto, quid dicendum ob-
positum, proponendo nec minus de se, nec quare

ad unam speciem, puta geometria, unamque ponit in
 illius prima et speciem intelligibiles linearum, angu-
 larum &c. secunda est habitus ad promptu, facili ter,
 et ergo considerandum conclusiones factas in geomet-
 ria oportet ponere species intelligibiles ordinatas
 eandem rationem formalem talis totius, patet ex
 secundum speciem non concurrunt ad unum scilicet

Q V AEST. LIN.

puta, ad ună specială rone obie-
cti, uel ună natură, uel unu prin-
cipiu, ut ex supra dictis patet.*
Si igitur cōsideremus habitum

igitur, quod in una scientia, puta Metaphysica, invenitur illa perfectio sic dispositio, quod habet species in elementorum, in florum, plantarum, animalium, hominum, qualis, relationis, motus &c. bene dispositus, qua sentiant gradus Metaphysicales, id est, species ad unum ens, & quod habet qualitatem quandam de qua

lectum secundum secundam potentiam, & per tertiam ad perficiendum sedam tertiam, & sic deinceps, nam omnes illae potentiae sunt multae partiales potentiae, quae si ponatur una sola potentia scire omnium animalium, illa potentia una formaliter, & multae aequivalentes virtuti subiectae paulatim, ac si essent multae potentiae

rationum inter seita est duplex collectio ordinata sp
intelligibilem. Prima est specierum facientium unam
rationem secunda est specierum facientium secundam d

PART. III.

de est q^o = habit^{us} est qua-
plex non conficta ex
habitib^{us}. Et si ad multa se-
c^o. Non est unus habitus

non ratione inchoantur, necesse secundum ordinem
 quando ad adiungendum, & ordinandum species pro
 creatione, & sic deinceps: & hoc, ut dictum est, quia p
 rel ppter finem male obiectum. Tertia autem habetur: pater
 aut obiectum proprium habuit sic et obiectum, licet
 ostendat, & scibile, puta unitas, siue numerus in arith-
 metica, prius ordine generationis intellectui primam

componendum, dividendum, dicendumque inter
se, & primum fiat per species intelligibiles: secundum
illam qualitatem, habilitatem, intellectum ad tale scibi-
fer quod primum ordinatur ad secundum, in quo co-
ter scientia, consequens est quod species intelligibiles res-
pondeat de quibus scientia, claudatur per scientiam tan-
quam de quibus principaliter ac per hoc scientia per se ipsam

de quod author dicitur ipsam augeri per additionem, si
habetur, nisi q. augetur extensio; quia ad plura conti-
nendit ex hoc uero, q. dicitur secundum se ipsam sic au-
geri.

hoc enim est acquirere scientiam nouam conclusionis, quamuis
 sit acquirere scientiam illam simpliciter, id est, acquirere illam in-
 quantum est scientia illius conclusionis, quam nunquam con-
 siderat, quamuis non acquirat illa scientiam simpliciter. Ter-
 tia quoque auctoritas ex qua est 66. inferitur, non obstat: quia, ut
 ex dictis patet, species intelligibiles sunt principia aditum, ex quibus
 sunt virtutes intellectuales, et per hoc dicuntur formales
 in uirtutibus intellectualibus, cum quo patet stare, quod non
 sunt ipsae essentie uirtutum intellectuales, ut patet. Et aliter ex po-
 nitur illa auctoritas, ubi dicitur, sed hoc hic sufficit. Ex his autem
 elare liquet, quod auctor in hoc opere non declinat in hoc
 modo in illam uiam sed firmius tenet, et simpliciter qualitas. Ad
 auctoritatem uero ex tertia parte, q. 12. allatum dicendum est
 in primis, quod labor est in equiuoco, ubi patet, scientia sum-
 mitur ibi pro notitia intellectuali habituali, quia cognoscuntur
 omnia, quae possunt lumine intellectus agentis cognoscere talem
 autem notitiam aequilibrium consistit esse unum aggregatione, et
 non simplicitate. his autem loquimur de aliqua una scientia,
 secundum speciem, unde si nota geometria in nobis per unam
 solam speciem naturalem fuerit, et arithmetica per unam aliam,
 et Metaphysica per unam aliam, & sic deinceps, nihil deperit illam
 procedit, qui fit in illis articulis ex propositionibus, et in non
 ueretur in dubium, quia una scientia scdm speciem, est simpliciter
 qualitas. Probatur hoc quod diximus ex hoc, quod post unam spe-
 ciem generatur alia, augeri dicitur in Christo scientia quamvis
 secundum essentiam habitus, & uere auctor nihil aliud inten-
 dit, nisi quod in Christo fuit augmentatio habitualis notitiae scdm
 essentiam, id est, quia essentia habitualis notitiae augebatur, &
 hoc probat, quia per additionem formae ad formam. Et licet
 hoc expositio sit sufficiens, quia est literalis & satisfaci pro-
 pposito, posset tamen aliter dici, quod quia augmentum scientiae in re-
 sione, occultum est, ex omnium uero uiam occultum nisi feci-
 dum innotet aggregationem (scilicet) intelligibilium, &
 auctor scientiam profectum scdm essentiam distinguat a re-
 profectum quoad essentiam, unde ex una & eadem parte loqui
 habitum scientiae scdm speciem, intelligibilibus, & ex
 alia effectum, & notat huiusmodi speciebus intelligibilibus declarant
 profectum scientiae in Christo. Et uocatur augmentum secundum
 essentiam, ut distinguitur contra effectum, & hoc sufficiebat pro
 positum. Quia tamen expositio amplius ostendit omnino est. Ad
 auctoritatem autem ex q. de ueritate, & tertio sententiae, quia
 post illa, quod auctor ante compositionem summam uisus
 est opinionem illam, quod habitus scientialis est ordinatio spe-
 cies uel potius modum in summa propriam sententiam de
 distinguere tamen auctoritates tunc intelligi potest, nam in q. 3.
 loquitur de particularibus scientiis actualibus, & dicitur de
 distinctione in diuersam conclusionem, ad quam scdm speciem
 intelligibiles earum debet habitus scientiae, ut tunc ad patres po-
 tentiales. Et hoc sufficit ad ueritatem illud dictum quasi
 exemplariter. In qua. 10. non dicit, quod ordinatio (scilicet)
 est habitus, sed efficitur habitum, quod concedimus, ut pa-
 tet ex dictis. In q. autem 14. expresse patet, quod rectius loqui-
 tur, & quod uult illam opinionem rectius ibi approbare, nisi spe-
 cies conferuntur, & in conseruatione sic memores intellectus. In
 tertio demum sententiam, de re dicta, & allegata, quia
 sunt auctoritates, non falsas, pro auctor in tertia parte, q. 12.
 articulo, ubi uerum tractandum est questionem de uirtutibus op-
 portet. Unde in Thomae aduerte, ex hoc, quod intellectus
 habet singulas species secundum singulas naturas, & quia
 habet & ueritas habitus ordinantes utraque diuersa subiecta
 scilicet, non tamen quod ipsae species illius habitus scientialis, sed
 sunt habitus intellectus mechanici habitus scientiae, & patet
 uires potentiales, ut dictum est. Si enim in intellectu nostro
 uniuersales formae, ut sunt in angelis, non oportet rectius scilicet

Forma autem hetero-
genorum, q̄ sunt simplices sedm essentiam, multiplices autem
secundum potentiam falsa est. Manifestum. n. est, qd animal mo-
do genitum, & post perfectum, (sunt eiusdem species) specialiter
firmat: & tamen perfectum potest in actum generationis, & im-
perfecto nō unde propositio illa sic universaliter, est contra 8. n. 4.
4. Metheor. ponentem differentiam inter perfectum, & im-
perfectum in hoc, qd perfectum unumquodq̄ est, cum pōt gene-
rere sibi simile, unde cum habetur, sit forma simplex in essentia,
& multiplex in po. entia, habet enim, & species intelligibiles, &
potentiam subiecti ad diuersas conclusiones ut partes, illas ex
partes suis, illas ex parte subiecti sui, consequens est, ut in ipso
scientifico habitu locus non habeat propositio illa: sed in ali-
quid merito ipse perfectus, in quod non potest imperfectus. De
inde dicitur maiorem, qd sic est sophisma figuræ dictionis, qm
mutat qd inquantum. Cum n. demonstrationes, & conclusiones
eiusdem seiscie sint ordinatæ, & una oriat ex alia, actus seiscie
sequitur includitur in se pfectione precedenti, & addit. Non. scilicet,
resoluere nescit conclusionē quintā in primā, & sic posse in scire
quintā conclusionem, est posse in maius scire qd posse in scire pri-
mam conclusionem, ac p hoc maius patet quod inquantum
dum subij, in quemcunque actum, subijungitur accuratius.
¶ Ad secundam dicitur, quod habere diuersas generationes, cor-
ruptiones, & insectiones, obungit dupliciter, primo ut sic sit uni-
qd nullo mō. mutatur alterū, & sic trāsit differentia realis talis.
Alio mō, ut non possit unum esse, nisi in uno alterum reducere
et sic non inferat dissimilitudinem realem illorum. Cum. n. animal
aliquid augetur, sic generat noua quantitas, ut antiqua nouo
mōte habeat, & similiter minuitur, & propterea non sequitur,
ergo est alia realiter quantitas noua ab antiqua: & simile est in
non intentionis, & emissionis, & sic accidit in habitu scientiæ
consequi. cum generatur scire secundæ conclusionis, habitu p-
cedens extenditur, & conuenit minuitur obligatione. Similiter
quod intenditur augetur respectu primæ conclusionis, & non
secundæ. perinde est ac si albedo intenderetur in una parte sub-
iectis, non alia, ut infra patet.

¶ Ad terciam rationem dī premittendo duo: primum est, qd
actus sciendi habitus scientiæ sunt duplices, quidam secundum
nam, & eandem demonstrationem, quidam secundum alī
demonstrationes ac conclusiones, & hi actus sic se habent, qd pri-
mi sunt omnino eiusdem rationis, ut patet secundum utem aliquo
mō sunt eiusdem rationis, & aliquo modo diuersi, si n. sumant
in ordine ad diuersas species intelligibiles, i quibus sunt,
sic enim species tercie demonstrationis distinguuntur specie à
speciebus secundæ, enim ipsi actus erunt diuersarum rationū
si uero funt in ordine ad habitum scientificum, & eius forme
obiectum, sic sunt unius rationis, sicut & habitus, & obic-
tum sunt unius species specialiter firmæ. Et licet ad habitum perti-
neant dī actus utroq̄ mō, quia in pncipaliter, & in mediat
perueniunt ad ipsum secundum modum licet tolerari possit sermo
dicendus ad istos diuersarum rationum, formalis tamen dicuntur
eiusdem rationis cum de unitate habitus est sermo. Sec-
undum est, quod habitus scientificus habet diuā laudines dī
uersarum rationū, intentionū sedet & extenditur, & respon-
dentes duplici foras dī actib, ut quod quantitas intellectu-
alis augetur ex actib frequenitibus circa idem dīctum uero
extenditur augetur ex actibus in nobis actibus demonstrationis
circa diuersa & sicut in formis materialibus color, & latitudines
uero intensitas, & extensitas non sunt res entitates, sed una ha-
bent diuā conditiones in habitu. Vnde ad rationem dīctā
quid habitus scientiæ augetur per uirosq̄ actus, scilicet cōstem,
& circa diuersas conclusiones, & qd nouitas augmentationis est
terminus aliqua omnia noua entitas, & consequenter nec eius-
dem, nec diuersæ rationis: sed antiqua nouo modo se habens
scdm latitudines diuersarum rationum. Nam augmentum

SVPER QVÆST. LV. ART. I.
 Quæst. f. d. g. i. ar. 1. Dur. d. 27. q. 1. Ric. d. 27. q.
 Cap. i. d. 13. q. 1. v. n. 2. Medina ar. 1.
 Nunc, i. quæst. 11. dubium occurrit ex Scotto in r. sententia
 diff. 17. q. 1. ipsæm putant videntem moralem in sic,
 dicunt differentiam per se distinctam habuit, sed aliter fu-

ipſius uirtutis moralis, qui eſt bonum rationis in tali materia,
 quod eſt medium in tali materia determinatum ratione: ſicut
 medium in cibo, & potu eſt ſinis abſtinentie proprius, quā-
 uero reſpectu ſinis eſt inſecti, prout uita æterna eſt ſinis ad quē
 ſiles formate ordinari abſtinentia. **¶** In poſtulo eſt fermo de rati-
 one recta ſecundū modū: quia ipſe ſcorus eſt preſſe loquē-
 de, ut ſi actus uirtutis, quæ eſt recta rō medijs uirtutis moralis
 uirtutis pariter in. **¶** Ethicæ diſtinctione uirtutis. **¶** Conſtat autē quā-
 gere medium eſt ſinis proprius morali uirtutis: ſecūda eſt de
 eſſentia formali ipſius habitus, qui uocatur uirtus moralis: ſed
 duplex eſt enim intelligitur. Primo, ut eſt ſua eſſentia habitus ille
 rectus appetitus habitus ad actū, & non plus, v.g. abſtinentia
 ad abſtinentiam. Secundo, ut reddat appetitū habitū ad
 actum cum obſiſt eius conditionibus ſine latendiſſimis, ſed abſti-
 nendum eſt ubi, ſicut propter quid eſt oportet eſſe ſimilem habi-
 tus hominū modi naturæ eſſe primo mō, ſunt cauſa illius Scotice
 phariſæ, diſtincti autem ſimilimodis habitus naturæ ſecundū
 eſt ratio uirtutis, niſi appetitus ex natura habitus ſpecificus
 habitus naturæ eſſet, & iam per modum naturæ determinatus
 abſtinentium propter bonū om̃i rationis quando, ubi, ſicut, quan-
 tum rō ex poſit, ſi appetitus non eſſet eſt tali habitus factus
 quā naturaliter obſequens ſoni, & ſequens quibus habitū rō
 perſonæ, habet appetitum pugnantē contra ſonū ſecundū
 conſtantiam, & ſinem propriū, quod eſt contra Ariſtophō, &
 utramq; **¶** Ethicæ. & ſequitur quod omnes uirtutes morales
 eſſentia ſcientiæ, auxit opinione Stoicorum: & breuiter hoc
 ſicut moralem bonitatis, & per rationem contrariā hanc phi-
 ſiſtam ſic. Habitus ille, puta abſtinentie, qui apud re generatō
 eſt ex actibus elicitis ſecundum rationem erroneam oppoſiti
 preſidentia, & poſtmodum ſic uirtus moralis inſinuat in ſe
 aut inclinā: eſt ad actus ſimiles prioribus, aut diſſimiles
 diſſimilis, ut patet ergo ad ſimiles, ſed ſimilis ſinis uirtutis
 erroneæ ratio non eſt cauſa. **¶** Vt iterum actus ille, quod inclinat
 talis habitus aut eſt ad medium in tali materia, aut ad extri-
 niſi ad medium, eſt ſecundū ſi uirtutis morales, quia tibi
 conuenit tota diſtinctio uirtutis dicitur **¶** Ethicæ. **¶** Habitus eſt
 enim ſimiliter conſiſtens &c. Si ad extrinſicam, ergo eſt v-
 ſum

280
Porreila
per intum.
inf. q. 56.
ar. 3. cor.
Et d. 17
ar. 1. Et 1.
d. 15 q. 15.
ar. 3. q. 1.
de 1. Et ue
ri. q. 1. ar.
1.
* Li. 1. tex.
116.

ut patet. Vi-
tium autem in qua-
libet virtute. Sicut
nec albedo in nig-
ritudine. Sicut enim
dicitur. *Disce ergo. & di-
ce. q. virtus moralis
sicut quilibet alia. est
essentially habitus
sed moralis est habi-
tus appetitus ad
elutendum actus qd.
ubi. Sicut quidam opor-
tet pp bonum rationis.
& quia difficile est el-
se habitus ad elutien-
dum actum. sic etiam
transformationis dif-
ficile est habere habi-
tum virtutis. & quia
habitus ad abstin-
endum. utbi gra-
tia. & non propter bo-
num rationis. affluet ex
illo. habitus ad actum
abstinendi est talis de
se. ut oportet habere
aliquid gratie. & prece-
dere operibus. si ut ut
habitus abstinendi in
esse det. Sicut facilius
phorus in sic dispositio
ut ut abstinendi
habitus. ut patet in fi-
ne secundum. Sicut
prodigiosus habitus
ad expendendum non
pp bonum rationis. &
ut oportet. Sicut de-
bet habere libetatis non
sufficiens. q. mitem so-
la regula ad pp qd o-
portet. & oportet de-
bet oportet. ut fiat
una simplex qualitas
nova. habitus ad ex-
pendendum pp bo-
num rationis q. oport-
et. Sicut ubi de-
betur si quis medi-
tem. & diligenter id
hanc. considerat
invenies. q. hoc phi-
losophia de virtute
rationis. & econverso.
transfert habitum
eiusdem. Idem. est
inductio de habitu ge-
nito. ex actibus elu-
tis. c. 1. de virtute
opposita prudens. &
de inordinata in utro-
que est aliquid cor-
ruptibile. ut patet in
moralibus. ut patet in
v. q. de defectu. c. 1.
constancia non est co-
formabilis. c. 12.
non.*

* Lib. 1. c.
11. to. 1.
& 2. c.
lib. 1. de
cui. Del.
to. 1.
fil. 83. q.
q. 30. pau-
lo a prin.
to. 4.

* In pra-
dic. qua-
libet. q. 1.
cui. 2. p. 1.
cui. 10. 1.

* q. 49. ar.
5.
cui. 10. 1.

D. 1172.

si aliquis potest ferre centum libras. & non plus.
virtus eius considerat in centum libras. non autem
secundum 60. Obiectio autem procedebat. ac si es-
sentialiter virtus esset ultimum potentia.

Ad 2^m dicendum. q. bonus usus liberi arbitrii dicitur
esse virtus secundum eandem rationem. quia. Sicut id. ad quod
ordinatur virtus. sicut ad proprium actum. Nihil est enim

be. arbit. * q. virtus est bonus
usus liberi arbitrii. sed usus libe-
ri arbitrii est actus. ergo virtus
non est habitus. sed actus.

¶ 1^a Pre. Habitibus non meremur.
sed actibus alioquin homo mereretur
contingere. et dormiendo. sed
h virtutibus meremur ergo vir-
tutes non sunt habitus. sed actus.

¶ 4^a Pre. Aug. dicit in lib. de mori-
bus ecclesie. q. virtutes est or-
do amoris. & in lib. 83. q. dicit. 1.
q. ordinatio. quæ virtus vocatur.
est fruentis frui. & utendis uti.
ordo autem seu ordinatio non est
actus vel relatio. ergo virtus non
est habitus. sed actus vel relatio.

¶ 5^a Pre. Sicut inveniunt virtutes
humanæ. ita. & virtutes natu-
rales. sed virtutes naturales non
sunt habitus. sed potentie quidam.
ergo et neque virtutes humanæ.

Sed contra est. qd Philoso-
phus in lib. Prædicamentorum. fric-
tia. & virtutem ponit esse habitum.

Respondendum. Dicendum. q. virtus
non est quidam potentia perfectione.
Vniuersumque. q. perfectio. propriè
considerat in ordine ad suum finem.
Sunt autem potentie actus est. ut
potentia dicitur esse perfecta. q. d.
terminant ad suum actum. Sunt autem
quidam potentie. q. fm seipsas sunt
determinatæ ad suos actus. sicut
potentie naturales actus. & id
homo potentie naturales fm seipsas
determinatæ ad suos actus. sicut
ipsas sunt virtutes. Potentia autem
rationales. q. sunt. propriæ hominis. non
sunt determinatæ ad unum. sed se-
hnt indeterminatæ ad multas. de-
terminant autem ad actus p. habitum.
sicut ex supradictis patet. & mo-
virtutes humanæ habitus sunt.

Ad primum ergo dicendum.
q. q. virtus dicitur id. ad quod est
virtus. sicut obiectum virtutis. vel
actus eius. Sicut fides dicitur quæ
quod credit. q. uero ipsi cre-
dere. q. uero. aut ipse habitus. quo
credit. unde quando dicitur. q. vir-
tus est ultimum potentia. sumit
virtus p. obiectum virtutis. Idem.
in quod ultimo potentia potest
est id. ad quod dicitur virtus. res sicut

aliud actus virtutis. q. bonus usus liberi arbitrii.
Ad 3^m dicendum. q. aliquo dicimur mereri dupli-
citer. Vno modo sicut ipso merito eo modo quo di-
cimur currere cursu. & hoc modo meremur actibus.
Alio modo dicimur mereri aliquo. sicut principio
merendi. sicut dicimur currere potentia motu.
& sic dicimur mereri virtutibus. & habitibus.

Ad 4^m dicendum. q. virtus dicitur ordo. vel ordi-
natio amoris. sicut id. ad quod est virtus. per virtu-
tem enim ordinatur amor in nobis.

Ad 5^m dicendum. q. potentie naturales sunt de
se determinatæ ad unum. non autem potentie ra-
tionales. & ideo non est simile. ut dictum est.

ARTICVLVS II.

Primum virtus humana sit habitus
operatiuus.

Ad secundum sic procedit. Vt
q. non sit ratione virtutis hu-
manæ quod sit habitus operati-
uus. Dicitur. Tullius in 4. de Tu-
sculæ. distinctionibus. q. sicut est
sanitas. & pulchritudo corporis.
ita est virtus animæ. sed sanitas
& pulchritudo non sunt habitus
operatiui ergo neque est virtus.

¶ 1^a Pre. In rebus naturalibus in-
uenitur virtus non solum ad agere.
sed et ad esse. ut patet p. Philoso-
phum in primo. de celo. q. qdam
hnt virtutem. ut sunt semper qd
vero non ad hoc. q. sunt semper
sed aliquo tpe determinato. sed
sicut se habet virtus naturalis
in rebus naturalibus. ita se ha-
bet virtus humana in rationalibus.
ergo etiam virtus humana non
solum est ad agere. sed et ad esse.
¶ 3^a Pre. Philosophus dicit in 7.
Physic. q. virtus est dispositio
perfecta ad optimum. optimum autem.
ad qd hominem oportet disponi p.
virtutem. est ipse Deus. ut patet.
Aug. in lib. 2. de moribus eccle-
siæ. ad quod disponit anima p. assimi-
lationem ad ipsum. ergo v. q. vir-
tus dicitur qualitas quidam anime i ordi-
ne ad Deum. tanquam assimilatiua ad
ipsum. non autem i ordine ad operationem.
non igitur est habitus operatiuus.

Sed contra est. quod Philo-
sophus dicit in 1. Ethic. q. virtus
vniuersumque rei est. quæ opus
eius bonum reddit.

Respondendum. Dicendum. q. virtus
ex ipsa ratione nominis importat
quandam perfectionem potentie.
ut supra dictum est. unde cum du-
plex sit potentia. scilicet ad esse.
& potentia ad agere. utriusque potentie perfectio
virtus vocatur. sed potentia ad esse se tenet ex par-

SUPER QVÆST. LV.

ARTIC. II
ET III.

Egid. 2. d. 17. q. 1. ar.
1. 2.

Ric. d. 17. q. 1.

Nat. 2. & 3. d. 17. q. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

17. q. 1. op. 1. q. 1. v. 1.

nam tenetur. Tunc
de. sed recte dicitur
sicut pulchritudo non
est aliqua qualitas.
sed aggregatio conue-
nientium. puta figura.
magnitudo. coloris.
& c. & relatio non
habet proprium princi-
pium actuum. sicut vir-
tus moralis non est
principium actuum
bonitatis. moralis. Et
consequenter. quia re-
latio consequens ne-
cessario extrema. non
habet propriam causam
ab extrema. sicut autem
respectus consequitur
extrema posita ex na-
tura extremorum. Im-
possibile est. n. aliquem
actum sic conditionem
poni in esse. & ratione
recta non poni in ef-
fectu. cum ex natura ex-
tremorum consequatur
in actu talis conformi-
tas ad idem recta.
Nos autem id primum
fundamentum in p-
cedenti articulo recte
sumus declarati. ut
virtus moralis adde-
re supra habitum diffi-
cultatem specificam. si-
cut hocem supra alia.
& quia consequenter
finitur q. virtus mo-
ralis inquantum est
virtus moralis. est p-
cipue actus in mora-
lis. Et ad sed. Secun-
dum fundamentum
q. quod si de esse
virtus humanæ in actu
moralis. an sit quali-
tatem relationis. quid
ad. propositum. Sicut
non recte. q. illud
est dictum. q. relatio
non habet causam acti-
uam propriam. intelli-
gitur de causalitate pro-
pria sic. q. terminet
ad ipsam sola. nulla.
et actus facit totam
relationem. id quod
stat q. habet p. se ca-
sam effectuum enim
aliquod probat. Sum-
mum bonum in uni-
uerso habet causam
p. se intendens illud
sed ordo conueniens
summi boni in uni-
uerso. ut patet in 2.
Metaph. ergo hęc causam
actus p. se. constat. &
quod est relatio. Pre-
terea effectus proprius
artis p. se sit ab arte
sed ordo manifeste
se habet. Vide-
mus. n. artes dolari-
um ad hoc tendere. ut
ordinare. & mensu-
rare incidunt de. &
sic habitus virtutis
moralis facit ordina-
tionem in actu. Vnde
in illatione ad primum

te materia. quæ est eis in potestate
tia. potentia autem ad agere se te-
net ex parte formæ. q. est princi-
pium agendi. eo q. unumquodque
agit inquantum est actus. In consi-
tutione autem hominis. corpus se
tenet sicut materia. anima vero si-
cut forma. & quantum quidem ad
corpus. homo comunicat cum
alijs animalibus. & similiter quan-
tum ad vires. quæ sunt anime.
& corpori communes. solæ autem
illæ vires. quæ sunt propriæ ani-
mæ. scilicet rationales. sunt ho-
minis. & ideo virtus huma-
na. de qua loquimur. non potest
pertinere ad corpus. sed pertinet
ad id. quod est proprium anime. un-
de virtus humana non importat
ordinem ad esse. sed magis ad agere.
& id de ratione virtutis huma-
næ est. q. sit habitus operatiuus.

Ad primum ergo dicendum.
q. modus actionis sequitur disposi-
tionem agentis. Vnumquodque
eum quale est. talia operatur. &
ideo. cum virtus sit principium
aliqualis operationis oportet q.
in operante præexistat secundum
virtutem aliquat conformis dispo-
sitionis. facit autem virtus opera-
tionem ordinatam. & ideo ipsa
virtus est quædam dispositio ordi-
nata in anima. secundum. scilicet
quod propriæ potentie anime ordi-
nantur aliquid ad invicem.
& ad id. quod est extra. & ideo
virtus inquantum est conueniens
dispositio anime. assimilatur sanita-
ti. & pulchritudini. quæ sunt de
biis dispositiones corporis. sed
p. hoc non excluditur quin vir-
tus sit operationis principium.

Ad 2^m dicendum. q. virtus. q.
est ad esse. non est propria hominis
sed solum virtus. quæ est ad opera-
tionem. quæ sunt propria hominis.

Ad 3^m dicendum. q. cum Dei
substantia sit eius actio. summa
assimilatio hominis ad Deum est se-
cundum aliquam operationem.
unde. sicut supra dictum est. felici-
tas siue beatitudo. per quam ho-
mo Deo maxime conformatur
q. est finis humanæ vite. in ope-
ratione consistit.

ARTICVLVS III.
Primum virtus humana sit habitus
operatiuus.

Ad tertium sic procedit. Vt
q. non sit de ratione virtutis. q.

fit habitus bonus. Peccatum. n. in
malo semper sumitur. sed et pec-
cati est aliqua virtus. secundum il-
lud 1. ad Corinth. 13. Virtus pec-
cati. lex. ergo virtus non semper
est habitus bonus.

¶ 1^a Pre. Virtus h. potentia respō-
det sed potentia non solum se ha-
bet ad bonum. sed etiam ad malum.
secundum illud 1. ai. 5. V. qui po-
tentes estis ad bibendum vinum.
& viri fortes ad miscendam ebrie-
tatem. ergo etiam virtus se habet
& ad bonum. & ad malum.

¶ 3^a Pre. Secundum Apostolum
2. ad Corinth. 13. Virtus in infir-
mitate perficitur. sed infirmitas
est quoddam malum. ergo virtus
non solum se habet ad bonum.
sed etiam ad malum.

Sed contra est. quod Aug.
dicit in li. 1. de moribus Ecclesie.
Nemo autem dubitabit. q. virtus
animam facit optimam. & Philo-
sophus dicit 1. Ethic. q. virtus est
quæ bonum facit habentem. &
opus eius bonum reddit.

Respondendum. Dicendum. q. sicut 5.
dictum est. Virtus importat per-
fectionem potentie virtutis. cuiusli-
bet rei determinatur ad ultimū
in quod res potest. ut dicitur in
primo de celo. Vltimum autem.
in quod unaqueque potentia
potest. oportet q. sit bonum. nam
omne malum defectum quendam
importat unde Dio. dicit in 4. de
di. no. q. omne malum est infirmitas.
& p. hoc oportet q. virtus cuiusli-
bet rei determinatur in ordine ad bo-
num. unde virtus humana. quæ
est habitus operatiuus. est bonus
habitus. & boni operatiuus.

Ad primum ergo dicendum. q.
sicut perfectum. ita & bonum di-
citur metaphorice in malis. Dici-
tur enim & perfectus fur. siue la-
tro. & bonus fur. siue latro. ut
patet p. Philosophum in 3. Met.
secundum hoc ergo etiam metaphorice in malis
dicitur. & sic virtus peccati dicitur lex. inquantum
scilicet per legem occasionaliter est peccatum aug-
mentatum. & quasi ad maximum suum posse puenit.
Ad 2^m dicendum. quod malum ebrietatis. &
nimia potationis consistit in defectu ordinis ratio-
nis. Contingit autem cum defectu rationis esse ali-
quam potentiam inferiorem perfectam ad id. quod
est sui generis. etiam cum repugnantia vel defe-
ctu rationis. perfectio autem talis potentie. cum
sit cum defectu rationis. non posset dici virtus hu-
mana.

in hoc secundo arti-
culo licet dicitur q. vir-
tus facit operationem
ordinatam. Quid autem
hoc sit. non est diffi-
cile videre. si quis
consideret. q. habitus
virtutis non causat se-
cundum a potentia sed
est perfectio potentie
ad causandum actum or-
dinatum. videtur q. po-
tentia perfecta habitus
causatur p. se. in eodem
do non solum operatio
ne sed operatione or-
dinata sit. & experie-
tia teste conuenit. qd
est illi potentia. q.
causet regulatam ope-
rationem. & hoc. ut
dictum est. manifeste
quer in artificialibus
a quibus concipimus
quid interioris agere
fundamentum illud ni-
hil facit pro Secundo
ad propositum. Quod autem
addit. q. relatio primum
consequitur exte-
ria digna admiratione in princ.
ne virtutem p. extrema
aut inordinatam. habet
autem relationem i hac
sunt. q. in q. virtutem
ueniunt. a quibus causa-
tur. puta. relationes
singulas ad res. ad lo-
cutionem. ad potentiam. &
exteriora circumstantia
habituata. saltem ut
apud te. q. postea actu
quo ad absolutam
& recta ratio in esse.
oportet sequi con-
formitatem. quamvis
apud nos postea re-
cta ratio in actu sedo
& c. ut infra dicitur im-
possibile sit sequi actum
diffonem. sed hoc
non est. quia relatio
conuenit. sed quia
talis effectus non ha-
bet cum tali causa. Dicitur er-
go. q. virtus facit ope-
rationem ordinatam. ta-
quam effectus proprius
& quod relatione ha-
bere effectum p. se
eandem. non inordinatam.
sed oportet q. hanc.

fit habitus bonus. Peccatum. n. in
malo semper sumitur. sed et pec-
cati est aliqua virtus. secundum il-
lud 1. ad Corinth. 13. Virtus pec-
cati. lex. ergo virtus non semper
est habitus bonus.

¶ 1^a Pre. Virtus h. potentia respō-
det sed potentia non solum se ha-
bet ad bonum. sed etiam ad malum.
secundum illud 1. ai. 5. V. qui po-
tentes estis ad bibendum vinum.
& viri fortes ad miscendam ebrie-
tatem. ergo etiam virtus se habet
& ad bonum. & ad malum.

¶ 3^a Pre. Secundum Apostolum
2. ad Corinth. 13. Virtus in infir-
mitate perficitur. sed infirmitas
est quoddam malum. ergo virtus
non solum se habet ad bonum.
sed etiam ad malum.

Sed contra est. quod Aug.
dicit in li. 1. de moribus Ecclesie.
Nemo autem dubitabit. q. virtus
animam facit optimam. & Philo-
sophus dicit 1. Ethic. q. virtus est
quæ bonum facit habentem. &
opus eius bonum reddit.

Respondendum. Dicendum. q. sicut 5.
dictum est. Virtus importat per-
fectionem potentie virtutis. cuiusli-
bet rei determinatur ad ultimū
in quod res potest. ut dicitur in
primo de celo. Vltimum autem.
in quod unaqueque potentia
potest. oportet q. sit bonum. nam
omne malum defectum quendam
importat unde Dio. dicit in 4. de
di. no. q. omne malum est infirmitas.
& p. hoc oportet q. virtus cuiusli-
bet rei determinatur in ordine ad bo-
num. unde virtus humana. quæ
est habitus operatiuus. est bonus
habitus. & boni operatiuus.

Ad primum ergo dicendum. q.
sicut perfectum. ita & bonum di-
citur metaphorice in malis. Dici-
tur enim & perfectus fur. siue la-
tro. & bonus fur. siue latro. ut
patet p. Philosophum in 3. Met.
secundum hoc ergo etiam metaphorice in malis
dicitur. & sic virtus peccati dicitur lex. inquantum
scilicet per legem occasionaliter est peccatum aug-
mentatum. & quasi ad maximum suum posse puenit.

Ad 2^m dicendum. quod malum ebrietatis. &
nimia potationis consistit in defectu ordinis ratio-
nis. Contingit autem cum defectu rationis esse ali-
quam potentiam inferiorem perfectam ad id. quod
est sui generis. etiam cum repugnantia vel defe-
ctu rationis. perfectio autem talis potentie. cum
sit cum defectu rationis. non posset dici virtus hu-
mana.

Ad tertium sic procedit. Vt
q. non sit de ratione virtutis. q.

fit habitus bonus. Peccatum. n. in
malo semper sumitur. sed et pec-
cati est aliqua virtus. secundum il-
lud 1. ad Corinth. 13. Virtus pec-
cati. lex. ergo virtus non semper
est habitus bonus.

¶ 1^a Pre. Virtus h. potentia respō-
det sed potentia non solum se ha-
bet ad bonum. sed etiam ad malum.
secundum illud 1. ai. 5. V. qui po-
tentes estis ad bibendum vinum.
& viri fortes ad miscendam ebrie-
tatem. ergo etiam virtus se habet
& ad bonum. & ad malum.

¶ 3^a Pre. Secundum Apostolum
2. ad Corinth. 13. Virtus in infir-
mitate perficitur. sed infirmitas
est quoddam malum. ergo virtus
non solum se habet ad bonum.
sed etiam ad malum.

Sed contra est. quod Aug.
dicit in li. 1. de moribus Ecclesie.
Nemo autem dubitabit. q. virtus
animam facit optimam. & Philo-
sophus dicit 1. Ethic. q. virtus est
quæ bonum facit habentem. &
opus eius bonum reddit.

Respondendum. Dicendum. q. sicut 5.
dictum est. Virtus importat per-
fectionem potentie virtutis. cuiusli-
bet rei determinatur ad ultimū
in quod res potest. ut dicitur in
primo de celo. Vltimum autem.
in quod unaqueque potentia
potest. oportet q. sit bonum. nam
omne malum defectum quendam
importat unde Dio. dicit in 4. de
di. no. q. omne malum est infirmitas.
& p. hoc oportet q. virtus cuiusli-
bet rei determinatur in ordine ad bo-
num. unde virtus humana. quæ
est habitus operatiuus. est bonus
habitus. & boni operatiuus.

Ad primum ergo dicendum. q.
sicut perfectum. ita & bonum di-
citur metaphorice in malis. Dici-
tur enim & perfectus fur. siue la-
tro. & bonus fur. siue latro. ut
patet p. Philosophum in 3. Met.
secundum hoc ergo etiam metaphorice in malis
dicitur. & sic virtus peccati dicitur lex. inquantum
scilicet per legem occasionaliter est peccatum aug-
mentatum. & quasi ad maximum suum posse puenit.

Ad 2^m dicendum. quod malum ebrietatis. &
nimia potationis consistit in defectu ordinis ratio-
nis. Contingit autem cum defectu rationis esse ali-
quam potentiam inferiorem perfectam ad id. quod
est sui generis. etiam cum repugnantia vel defe-
ctu rationis. perfectio autem talis potentie. cum
sit cum defectu rationis. non posset dici virtus hu-
mana.

Ad tertium sic procedit. Vt
q. non sit de ratione virtutis. q.

fit habitus bonus. Peccatum. n. in
malo semper sumitur. sed et pec-
cati est aliqua virtus. secundum il-
lud 1. ad Corinth. 13. Virtus pec-
cati. lex. ergo virtus non semper
est habitus bonus.

¶ 1^a Pre. Virtus h. potentia respō-
det sed potentia non solum se ha-
bet ad bonum. sed etiam ad malum.
secundum illud 1. ai. 5. V. qui po-
tentes estis ad bibendum vinum.
& viri fortes ad miscendam ebrie-
tatem. ergo etiam virtus se habet
& ad bonum. & ad malum.

¶ 3^a Pre. Secundum Apostolum
2. ad Corinth. 13. Virtus in infir-
mitate perficitur. sed infirmitas
est quoddam malum. ergo virtus
non solum se habet ad bonum.
sed etiam ad malum.

Sed contra est. quod Aug.
dicit in li. 1. de moribus Ecclesie.
Nemo autem dubitabit. q. virtus
animam facit optimam. & Philo-
sophus dicit 1. Ethic. q. virtus est
quæ bonum facit habentem. &
opus eius bonum reddit.

Respondendum. Dicendum. q. sicut 5.
dictum est. Virtus importat per-
fectionem potentie virtutis. cuiusli-
bet rei determinatur ad ultimū
in quod res potest. ut dicitur in
primo de celo. Vltimum autem.
in quod unaqueque potentia
potest. oportet q. sit bonum. nam
omne malum defectum quendam
importat unde Dio. dicit in 4. de
di. no. q. omne malum est infirmitas.
& p. hoc oportet q. virtus cuiusli-
bet rei determinatur in ordine ad bo-
num. unde virtus humana. quæ
est habitus operatiuus. est bonus
habitus. & boni operatiuus.

Ad primum ergo dicendum. q.
sicut perfectum. ita & bonum di-
citur metaphorice in malis. Dici-
tur enim & perfectus

principia uera esse ex terminis iudicat, de-
fendit, & inchoat, q
intellectus tantummodo
uideri absolute & uerum
habet resoluendo in altissimam
eā, qd est eminentius
construere. & ppea
in 6. eth. & in 1. di.
q. cōtinet scientia, &
intellectus. & in 4. Me-
taphysica, uocat scientia,
& defendit principia
ex terminis.

causatur ex syllogismo demonstratio, ponitur uir-
tus intellectualis speculatiua, ita etiam, & opinio.

SED CONTRA est, quod Philosophus 6. Eth. ponit has
solum tres uirtutes intellectuales speculatiuas. scilicet
sapientiam, scientiam, & intellectum.

RESP. Dicendum, q. sicut supra dictum est, Virtus in-

tellectualis speculatiua est, p. q. intellectus specula-
tiuus p. cōtinet ad considerandum uerū. hoc. n. est bonū
opus eius, uerū aut est dupliciter considerabile, Vno
modo sicut p. se notū, alio modo sicut p. aliud notū. Qd
aut est p. se notū, se hēt ut principium, & p. cōtinet ita

ab intellectu: & iō habitus p. cōtinet intellectū ad
h. mōi ueri cōsiderationē uocat intellectus, q. ē ha-
bitus principiorū. Verū aut qd est p. aliud notū, nō
statim p. cōtinet ab intellectu, sed p. inquisitionē rōnis,
& se hēt in rōne termini: qd qd pōt esse duplici-
ter. Vno modo, ut sit ultimum in aliquo generatio-
nis, ut sit ultimum respectu totius cognitionis humanę.

Et q. ea, q. sunt posterius nota quo ad nos, sūt prio-
ra, & magis nota s. m. naturā, ut dī in 1. Phys. iō id,
qd est ultimum respectu totius cognitionis humanę,
est id, qd est primum, & maxime cognoscibile s. m. na-
turā. & m. circa h. mōi ē sapientia, q. cōsiderat altissi-
mas cas, ut dī in 1. Met. vñ cōueniēter iudicat, &
ordinat de oib. q. iudiciū p. cōtinet, & uniuersale
haberi nō pōt, nisi p. resolutionē ad primas cas. Ad

id uero, qd ē ultimum in hoc, uel in illo genere co-
gnoscibiliū, p. cōtinet intellectū scientia, & iō s. m. di-
uersa genera scibiliū sunt diuersi habitus scientia-
rum, cum tamen sapientia non sit nisi una.

AD PRIMUM ergo dicendum, q. sapientia est, qdā sciē-
tia, in quā hēt id, qd est cōe oib. scientijs, ut. f.
ex principijs cōclusiones demonstrat, sed q. hēt ali-
quid propriū supra alias scientias, in quā. f. de oib.
iudicat, & non solum quantum ad cōclusiones,
sed et quantum ad prima principia, ideo habet
rationem perfectionis uirtutis, quā scientia.

AD 2^m dicendum, q. qū rō obiecti sub uno actu re-
fertur ad potentia, uel habitū, tunc nō distinguunt
habitus, uel potentis penes rōne obiecti, & obiectū
materiale: sicut ad eandē potentia uisū p. cōtinet
videre colorē, & lumē qd est rō uidendi colorē, &
simul cū ipso uidet, Principia uero demonstratiōis
posunt seorsū considerari ab ipso, hoc, q. cōsiderent
cōclusiones. Posunt et cōsiderari simul cū cōclu-
sionibus, prout principia in cōclusiones demonstrant.
Cōsiderare ergo hoc s. mō principia, p. cōtinet ad
sciētia, q. cōsiderat et cōclusiones: sed cōsiderare
principia s. m. seipsa, p. cōtinet ad intellectū. & si q. re-

ete cōsideret, istę tres uirtutes non ex a quo distin-
guunt abinuicē, sed ordine quodā p. cōtinet accidit in
totis potētijs. quorū una pars ē p. cōtinet altera,
sicut aia rōnalis est perfectior q. sensibilis, & sensibi-
lis, q. vegetabilis. Hoc. n. modo scientia dependet
ab intellectu, sicut a principaliori: & utrunq. de-
det a sapientia sicut a principalissimo, q. sub se con-
tinet, & intellectum, & scientias, ut de cōclusionib.
scientiarum diiudicans, & de principijs earundē.

AD 3^m dicendum, q. sicut dictum est, habitus uir-
tutis determinate se habet ad bonū, nullo aut mō
ad malū bonū aut intellectus est uerū malū aut ei
est falsū. Vñ soli illi habitus uirtutes intellectuales
dūt, q. b. semper dī uerū, & uerū fallum. opinio uero
& suspicio possunt esse uerū, & falsū: & iō non
sunt intellectuales uirtutes, ut dicitur in 6. Eth.*

ARTICVLVS III.

*Primum habitus intellectualis, qui
est ars, sit uirtus.*

AD TERTIUM sic procedit.

VIDETUR q. ars non sit uir-
tus intellectualis. Dicit. n. Aug.
in lib. de libero arbitrio, q. uir-
tute nullus male utitur: sed arte
aliquis male utitur. potest enim
aliquis artifex secundum scien-
tiam artis suę male operari. ergo
ars non est uirtus.

RESP. Virtutis nō est huius. Ars
aut est aliqua uirtus, ut dicit
in 6. Eth. p. ergo ars nō ē uirtus.
3. Prę. Artes liberales sunt ex-
cellēiores, q. artes mechanicę:
sed sicut artes mechanicę sunt
practicę, ita artes liberales sunt
speculatiuę. ergo si ars esset uir-
tus intellectualis, deberet uir-
tutib. h. speculatiuis annumerari.

SED CONTRA est, q. Philosophus in 6. Eth. ponit ar-
tem esse uirtutem, nec tamen connumerat eam uir-
tutibus speculatiuis, quarum subiectum ponit sciē-
tificam partem animę.

RESP. Dicendum, q. ars nihil aliud est, q. rōnēcta ali-
quorū operum faciendorū, quorum tū bonum nō
consistit in eo, q. appetitus humanus aliquo mō se
hēt, sed in eo, q. ipsum opus qd fit, in se bonum est.
Non. n. pertinet ad laudē artificis in quā tū artifex ē
qua uolūtate opus faciat, sed quale sit op. qd facit.
Sic igitur ars, proprie loquendo, habitus operatiuus
est, & tū in aliquo conuenit cum habitib. speculati-
uis: q. ē ad ipsos habitus speculatiuos p. cōtinet qua-
liter se habeat res, quā considerant, non autē qua-
liter se habeat appetitus humanus ad illas. Dūmo-
do enim uerum Geometria demonstrat, non refert
qualiter se habeat s. m. appetitiuā partē uirū sit let
uel iratus: sicut nec i. artifex refert, ut dictū est. &
iō eo mō ars habet rōne uirtutis, sicut, et habit
speculatiui. in q. tum. s. nec ars, nec habit
speculatiuus faciunt bonum opus quantum ad uisum, qd
est proprium uirtutis perfectius appetitum, sed
solum, quantum ad facultatem bene agendi.

SUPER Q. LVII.

ART. III.

Med. art. 4.

IN art. 3. aduersus
Nouit, qd iuxta
duplicem bonitatē, s.
proprietate habitus artis
& morale duo in se
dūt. nō in ratione ad
primū de bonitate. s.
prioris, ut, q. ars ē
nullus male, id est, ad
malum opus malum cor-
ruptum bonum at-
tinetur.

In ratione uero ad
secundū, de bonitate mōi
ria dī. q. ad hoc, q. hō
bene utitur arte, res libe-
ritur uirtus moralis. s.
hoc. n. dī ex gignat
faciendū opus artis. q.
secundū nō pōt Gram-
matica perfectissima sū-
biectum.

sed ad bene s. m. mō
tem uiuendum arte.

AD PRIMUM ergo dicendum, q. cū aliquis habens
artē operat malū artificium, hoc non est opus artis.
imō est p. artē: sicut ē cū aliquis sciens uerū men-
titur, hoc qd dicit, nō est s. m. scientiam, sed p. scientia.
Vnde sicut scientia se hēt ad bonū semper, ut
dictū est, ita, & ars: & s. m. hoc dī uirtus. In hoc tñ
deficit a perfecta ratione uirtutis, quia non facit
ipsum bonum usum, sed ad hoc aliquid aliud requi-
ritur: quamuis bonus usus sine arte esse non possit.

AD 2^m dicendum, q. quia ad hoc ut homo bene
utatur arte, quā hēt, requiritur bona uoluntas, quę
perficitur per uirtutē moralem. Philosophus. di-
cit, q. ars est uirtus, scilicet moralis, inquantū ad
bonū usum eius aliqua uirtus moralis requiritur.
Manifestum est enim, q. artifex per iustitia, q. facit
uoluntatē rectam, inclinatur ut opus fidele faciat.

AD 3^m dicendum, q. ē in ipsis speculabilib. est ali-
quid per modum cuiusdā operis, puta, constructio
syllogismi, aut orationis congruę, aut opus nume-
randi, uel mensurandi. & ideo quicunq. ad h. mōi
opera rōnis habitus speculatiui ordinantur, dūt
per quādam similitudinē artes, scilicet liberales, ad
dīam illarū artium, quę ordinantur ad opera per
corpus exercita, quę sunt quodāmodo seruiles, in
quantū corpus seruilius subditur animę, & hō se-
cundū animā est liber. illę uero scientię, quę ad
nullū h. mōi opus ordinantur, simpliciter scientię
dūt, non autē artes, nec oportet si liberales artes
sunt nobiliores, q. magis eis conueniat ratio artis.

SUPER Q. V. LVII.

ART. III.

Med. art. 4.

IN art. 3. quarto in
dīctione ad scdm,
dubium occurrit, eo q.
autotot hic dicit cum
Artifex in 6. Eth. q.
tam ars q. prudentia
est in opinatiua pat-
te, q. iudiciū in 6.
Eth. dicitur, distin-
guitur genere a parti-
culari, scilicet
& ut ipse dicitur Tho-
mas habet aliam
opiniā uel est cogita-
tiua, scilicet aut
intellectus prudentia
igitur cogitatiua po-
tētia, & in inuesti-
gatione artis. q. potius
est in intellectu.

Ad hoc dī. q. pruden-
tia p. cōtinet ad scdm
in intellectu ut se ex-
tendit ad singulā
p. qd oportet duo
ē aduersere. Pri-
mo, q. intellectus ut
extēdit ad singulā
dicitur p. cōtinet, & cono-
tat cogitatiua, qd est ra-
tio particularis: qm
dico, q. intellectus p.
seipm cognoscat sin-
gulare aliquo mō, p.
secundū tñ dī dīctū nō
uia actus, quālibet
uenit prudentia, de
singulā singulā
tē nō conuenit intel-

AD 2^m dicendum, q. prudentia magis cōuenit cū ar-
te, q. cū habitib. speculatiuis quantum ad subiectū,
& materiā, utrunq. enim est in opinatiua parte ani-
mę, & circa cōtingens aliter se habere: sed artis ma-
gis conuenit cū habitib. speculatiuis in rōne uir-
tutis, quā cum prudentia, ut ex dictis patet.

AD 3^m dicendum, q. prudentia est bene cōsiliati-
ua de his, quę pertinent ad totā uitā hois, & ad ulti-
mū finem uitę humanę: sed in artibus aliquibus
est cōsiliū de his, quę pertinent ad fines proprios
illarū artium: unde aliqui inquantū sunt bene cō-
siliatiui in rebus bellicis, uel nauticis, dicunt pru-

nitur diuersa ratio uirtutis, ibi
oportet uirtutes distinguere. Di-
ctū est aut supra, q. aliquis ha-
bitus hēt rōne uirtutis ex hoc
solū, q. facit facultatē boni ope-
ris: aliquis autē ex hoc, q. facit
nō solū facultatē boni operis,
sed et uisum. ars aut facit solum
facultatē boni operis, quia nō
respicit appetitū, prudentia au-
tē nō solū facit boni operis fa-
cultatē, sed et uisum: respicit. n.
appetitū: tanquam p. cōtinet
rectitudinē appetitū, cuius dīg-
rō est: quia ars ē recta rō fa-
cibilis, prudentia uero est recta
rō agibilis. Differt aut facere,
& agere, q. ut dī in 9. Metaph.
factio est actus transiens in ex-
teriorē materiā, sicut edificare,
secare, & h. mōi agere aut est a-
ctus p. manēs in ipso agente, si-
cut uidere, uelle, & h. mōi. Sic
igitur hoc mō, se hēt prudentia ad
h. mōi actus humanos, q. sunt u-
sus potentiariū, & habitū, sicut
se hēt ars ad exteriores factio-
nes, quia utraq. est p. cōtinet rō re-
spectu illorū, ad q. p. cōtinet p. cōtinet aut, & rectitudo
rōnis in speculatiuis, de p. cōtinet ex principijs, ex q. b.
rō syllogizat, sicut dictū est, q. scientia de p. cōtinet ab
intellectu, q. est habitus principiorū, & p. cōtinet
ipsum in humanis actib. se hēt fines sicut princi-
pia i speculatiuis, ut dī in 7. Eth. 1 & iō ad pruden-
tiā, q. est recta rō agibilis, requirit q. hō sit b. dī
spōsitus circa fines, qd quidē ē appetitū rectū: &
iō ad prudentiā requirit moralis uirtus, p. quā sit ap-
petitus rectus. bonū aut artificialiū nō est bonū ap-
petitus humani, sed bonū iporū operū artificialiū:
& iō ars nō p. cōtinet appetitū rectū. & inde est
q. magis laudat artifex, q. uolens peccat, q. p. cōtinet
nolens. magis aut ē prudentia est, q. aliquis p. cōtinet
cet uolens q. nolens: q. rectitudo uoluntatis est de
rōne prudentiæ, nō aut de rōne artis. Sic igitur pa-
tet, q. prudentia est uirtus distincta ab arte.

AD PRIMUM ergo dicendum, q. diuersa g. n. artifi-
cialiū oia sūt extra hoīem, & iō nō diuersificat rō
uirtutis: sed prudentia ē recta rō iporū actū huma-
norū, vñ diuersificatur rō uirtutis, ut dictum est.
AD 2^m dicendum, q. prudentia magis cōuenit cū ar-
te, q. cū habitib. speculatiuis quantum ad subiectū,
& materiā, utrunq. enim est in opinatiua parte ani-
mę, & circa cōtingens aliter se habere: sed artis ma-
gis conuenit cū habitib. speculatiuis in rōne uir-
tutis, quā cum prudentia, ut ex dictis patet.

AD 3^m dicendum, q. prudentia est bene cōsiliati-
ua de his, quę pertinent ad totā uitā hois, & ad ulti-
mū finem uitę humanę: sed in artibus aliquibus
est cōsiliū de his, quę pertinent ad fines proprios
illarū artium: unde aliqui inquantū sunt bene cō-
siliatiui in rebus bellicis, uel nauticis, dicunt pru-

RESP. Dicendum, q. ubi inue-

* art. 1. &
q. 16. 2. 1.

D. 17.

* text. 1. &
tom. 3.

* art. 2. ad
2.

* Cap. 8.
post inc.
& lib. 6. c.
5. etiam a
med. 1. 1.

concl. m.

* in cor. p.
att.

* art. p. cōtinet

ponatur q. si virtus in appetitu sit in ratione exigit hoc q. in ratione continentis ponatur virtus intellectualis circa materiam continentis, non curando utrum illa virtus intellectualis esset continentis, vel non. Et q. hoc exigit, licet supponit tanq. obiectum confectum, & in se probatum: sed in continente non est talis virtus intellectualis. probatur, quia in eo non est rectus appetitus finis, qui est principium intellectus in virtute. & sic auctor dicitur continens esse in rationali parte, & comprehendente in se rationem, & voluntatem, quia appetitus est rationalis, & indistincte relinquens eum sit, distinctus hoc in se cuncta fecunda in eo. appetitus dicitur reddi in parte rationis non est virtus. Primum, quia nunc dicta est, excludens ipsam a numero virtutis intellectualis virtutem ex parte superioris: patet autem: sedam autem ex parte inferioris patet. appetitus sensitiui, cuius actus sunt motus continentis, & superioris distincti, & in suo variis, q. si virtus in parte inferioris non est virtus, si non sit in consummatione potentia operis, in obiectum continentis, q. est in appetitu rationali, & opus consummatur ab appetitu sensitiuo.

*Text. 48. & sequi. tom. 1.

conclu. m.

*q. 57. ar. 4.

D. 139.

*Ca. 1. 10.

1.

tellectuales, & morales.

Sed contra est, q. Philosophus dicit in 2. Eth. q. dupliciter esse virtutem, hanc quidem intellectualem, illam autem moralem.

RESPON. Dicendum, q. virtus humana est quidam habitus pficiens hominem ad bonum operandum principium autem humanorum actuum in homine non est nisi duplex, scilicet intellectus, siue ratio, & appetitus: hanc. n. sunt duo moventia in homine, ut dicitur in 3. de anima. * Unde omnis virtus humana oportet q. sit pfectiva alicuius istorum principiorum. Si quidem igitur sit pfectiva intellectus speculatiui, vel practici ad bonum hominis actum, erit virtus intellectualis: si autem sit pfectiva appetitus partis, erit virtus moralis. unde relinquitur q. in omnis virtus humana, vel est intellectualis, vel moralis.

AD PRIMUM ergo dicendum, q. prudentia fm essentia sua est in intellectu: virtus sed fm materia cōuenit cū virtutibus moralibus. est. n. recta ratio agibilis, ut dictum est, & secundum hoc, virtutibus moralibus cōnumerat.

AD 2^m dicendum, q. continentia, & pferantia non sunt pfectiones appetitus virtutis sensitiue: quod ex hoc patet, q. incontinentes, & pferantes superabundant inordinate passionibus, quod non esset, si appetitus sensitiuus esset pfectus aliquo habitu conformante ipsum rationi. Est autem continentia, seu pferantia pfectio rationalis partis, quæ se tenet contra passionibus ne deducatur, deficit tamen a ratione virtutis: quia virtus intellectualis, quæ facit rationem se bene habere circa moralia supponit appetitum rectum finis, ut recte se habeat circa principia, i. fines, ex quibus rationatur, q. continentia, & pferantia deest. Neq. et potest esse pfecta operatio, q. duabus potentijs pcedit, nisi utraq. potentia pfecta p debitum habitum: sic non sequitur pfecta actio alicuius agentis p se ipsum, si in se non sit huius dispositum, quatenusq. principale agens sit pfectum. Vnde si appetitus sensitiuus quem mouet rationalis pars, non sit pfectus quantumque rationalis pars sit pfecta, actio consequens non erit pfecta: unde nec principium actionis erit virtus, & p hoc continentia a delectationibus, & pferantia a tristitijs non sunt virtutes, sed aliquid minus virtute, ut Philosophus dicit in 7. Eth.

AD 3^m dicendum, q. fides, spes, & charitas sunt supra virtutes humanas: sunt enim virtutes hominis prout est factus participes diuine gratie.

ARTICVLVS III.

Primum moralis virtutis possit esse sine intellectu.

AD QVARTVM sic proceditur.

¶ Vt q. virtus moralis possit esse sine intellectu. Virtus. n. moralis, ut dicitur Tullius, est habitus in modum naturæ huiusmodi consentaneus: sed natura, est consentaneus alicui superiori rationi motui, non tamen oportet, q. illa ratio natura cōiungatur in eodem, sicut patet in rebus naturalibus ratione carere. ergo potest esse in homine virtus moralis in modum naturæ inclinat ad consentiendum rationi, quæ illius hominis ratio non sit pfecta per virtutem intellectualem.

¶ 1^a Præ. Per virtutem intellectualem homo cōsequitur rationis usum pfectum: sed quicquid cōtingit q. aliq. in quibus non multum niger usus rationis sunt virtuosus, & Deo accepti. ergo virtus moralis possit esse sine intellectu.

¶ 2^a Præ. Virtus moralis facit inclinationem ad bene operandum sed quidam habent naturalem inclinationem ad bene operandum, & absque rationis iudicio. ergo virtutes morales possunt esse sine intellectu.

Sed contra est, quod Gregorius dicit in 22. Moral. q. ceteræ virtutes, nisi ea, quæ appetunt, prudenter agant, virtutes esse nequaquam possunt. sed prudentia est virtus intellectualis, ut supra dictum est. ergo virtutes morales non possunt esse sine intellectualibus.

RESPON. Dicendum, q. virtus moralis potest quidem esse sine quibusdam intellectualibus virtutibus, sicut sine sapientia, scientia, & arte non autem potest esse sine intellectu, & prudentia. Sine prudentia quidem esse non potest moralis virtus, quia moralis virtus est habitus electiuus. i. faciens bonam electionem. Ad hoc autem q. electio sit bona, duo requiruntur. Primum, ut sit debita intentio finis: & hoc sit per virtutem moralem, quæ appetit uiam inclinatur ad bonum cōueniens rationi, quod est finis debitus. Secundo, ut homo recte accipiat ea quæ sunt ad finem: hoc non potest, nisi per rationem recte consiliantem, iudicantem, & sapientem, quod pertinet ad prudentiam, & ad virtutes sibi annexas, ut supra dictum est. * Vnde virtus moralis sine prudentia esse non potest, & p consequens nec sine intellectu. per intellectum enim cognoscitur.

SVPER Q. LVIII. ART. III. ET V.

Medina ar. 4. Cap. 3. d. 36. q. 1. con. 1.

IN titulo articuli. n. 4. & 5. & 6. & 7. & 8. & 9. & 10. & 11. & 12. & 13. & 14. & 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. & 21. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42. & 43. & 44. & 45. & 46. & 47. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52. & 53. & 54. & 55. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60. & 61. & 62. & 63. & 64. & 65. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100.

¶ 1^a Præ. Virtus moralis facit inclinationem ad bene operandum sed quidam habent naturalem inclinationem ad bene operandum, & absque rationis iudicio. ergo virtutes morales possunt esse sine intellectu.

Sed contra est, quod Gregorius dicit in 22. Moral. q. ceteræ virtutes, nisi ea, quæ appetunt, prudenter agant, virtutes esse nequaquam possunt. sed prudentia est virtus intellectualis, ut supra dictum est. ergo virtutes morales non possunt esse sine intellectualibus.

RESPON. Dicendum, q. virtus moralis potest quidem esse sine quibusdam intellectualibus virtutibus, sicut sine sapientia, scientia, & arte non autem potest esse sine intellectu, & prudentia. Sine prudentia quidem esse non potest moralis virtus, quia moralis virtus est habitus electiuus. i. faciens bonam electionem. Ad hoc autem q. electio sit bona, duo requiruntur. Primum, ut sit debita intentio finis: & hoc sit per virtutem moralem, quæ appetit uiam inclinatur ad bonum cōueniens rationi, quod est finis debitus. Secundo, ut homo recte accipiat ea quæ sunt ad finem: hoc non potest, nisi per rationem recte consiliantem, iudicantem, & sapientem, quod pertinet ad prudentiam, & ad virtutes sibi annexas, ut supra dictum est. * Vnde virtus moralis sine prudentia esse non potest, & p consequens nec sine intellectu. per intellectum enim cognoscitur.

¶ 2^a Præ. Virtus moralis facit inclinationem ad bene operandum sed quidam habent naturalem inclinationem ad bene operandum, & absque rationis iudicio. ergo virtutes morales possunt esse sine intellectu.

199. Per totum. Intra art. cor.

11. h. 1. de intentione in sol. 4. ante. nem lib.

*Cap. 1. lib. 1. c. 1. ad med.

*q. 57. ar. 4.

*q. 57. ar. 4.

199. Per totum. Intra art. cor.

no, q. ita sit secundum quod sit quod. n. prudentia essentialiter pcedat ab appetitu recto, probatur ex 6. Eth. dupliciter: primo ex oppositis: secundum quod ex proprio actu. Oportet igitur habitus in ratione solum dummodo non sit congenitus ut habitus principiorum est obliuio, ut patet prudentia non est obliuio, ut patet ibi. ergo prudentia non est habitus in ratione solum.

¶ 2^a Præ. Virtus moralis facit inclinationem ad bene operandum sed quidam habent naturalem inclinationem ad bene operandum, & absque rationis iudicio. ergo virtutes morales possunt esse sine intellectu.

Sed contra est, quod Gregorius dicit in 22. Moral. q. ceteræ virtutes, nisi ea, quæ appetunt, prudenter agant, virtutes esse nequaquam possunt. sed prudentia est virtus intellectualis, ut supra dictum est. ergo virtutes morales non possunt esse sine intellectualibus.

RESPON. Dicendum, q. virtus moralis potest quidem esse sine quibusdam intellectualibus virtutibus, sicut sine sapientia, scientia, & arte non autem potest esse sine intellectu, & prudentia. Sine prudentia quidem esse non potest moralis virtus, quia moralis virtus est habitus electiuus. i. faciens bonam electionem. Ad hoc autem q. electio sit bona, duo requiruntur. Primum, ut sit debita intentio finis: & hoc sit per virtutem moralem, quæ appetit uiam inclinatur ad bonum cōueniens rationi, quod est finis debitus. Secundo, ut homo recte accipiat ea quæ sunt ad finem: hoc non potest, nisi per rationem recte consiliantem, iudicantem, & sapientem, quod pertinet ad prudentiam, & ad virtutes sibi annexas, ut supra dictum est. * Vnde virtus moralis sine prudentia esse non potest, & p consequens nec sine intellectu. per intellectum enim cognoscitur.

¶ 3^a Præ. Virtus moralis facit inclinationem ad bene operandum sed quidam habent naturalem inclinationem ad bene operandum, & absque rationis iudicio. ergo virtutes morales possunt esse sine intellectu.

no, q. ita sit secundum quod sit quod. n. prudentia essentialiter pcedat ab appetitu recto, probatur ex 6. Eth. dupliciter: primo ex oppositis: secundum quod ex proprio actu. Oportet igitur habitus in ratione solum dummodo non sit congenitus ut habitus principiorum est obliuio, ut patet prudentia non est obliuio, ut patet ibi. ergo prudentia non est habitus in ratione solum.

¶ 2^a Præ. Virtus moralis facit inclinationem ad bene operandum sed quidam habent naturalem inclinationem ad bene operandum, & absque rationis iudicio. ergo virtutes morales possunt esse sine intellectu.

Sed contra est, quod Gregorius dicit in 22. Moral. q. ceteræ virtutes, nisi ea, quæ appetunt, prudenter agant, virtutes esse nequaquam possunt. sed prudentia est virtus intellectualis, ut supra dictum est. ergo virtutes morales non possunt esse sine intellectualibus.

RESPON. Dicendum, q. virtus moralis potest quidem esse sine quibusdam intellectualibus virtutibus, sicut sine sapientia, scientia, & arte non autem potest esse sine intellectu, & prudentia. Sine prudentia quidem esse non potest moralis virtus, quia moralis virtus est habitus electiuus. i. faciens bonam electionem. Ad hoc autem q. electio sit bona, duo requiruntur. Primum, ut sit debita intentio finis: & hoc sit per virtutem moralem, quæ appetit uiam inclinatur ad bonum cōueniens rationi, quod est finis debitus. Secundo, ut homo recte accipiat ea quæ sunt ad finem: hoc non potest, nisi per rationem recte consiliantem, iudicantem, & sapientem, quod pertinet ad prudentiam, & ad virtutes sibi annexas, ut supra dictum est. * Vnde virtus moralis sine prudentia esse non potest, & p consequens nec sine intellectu. per intellectum enim cognoscitur.

¶ 3^a Præ. Virtus moralis facit inclinationem ad bene operandum sed quidam habent naturalem inclinationem ad bene operandum, & absque rationis iudicio. ergo virtutes morales possunt esse sine intellectu.

ad bonū, & ad malū, fm quod pnt conuenire rōnī, uel nō conuenire: nihil aut tale pōt esse uirtus, cum uirtus solū ad bonū se habeat, vt 3. dictum est. Ter-
tio, quia dato qd aliqua passio se habeat ad bonum solū, uel ad malū solum fm aliquē modū: tñ motus passionis inquantū passio est, principiū hēt in ipso appetitu, & terminū in rōne, in cuius pformitatē appetitus tēdit. motus aut uirtutis est econuerso, principiū hīs in rōne, & terminū in appetitu, fm qd a rōne mouet. vñ in distinctione uirtutis mora-
lis dī in 2. Eth. qd est habitus electiuus in medietate
p̄stēs, determinata rōne, put sapiēs determinabit

cap. 8. a. med. 10. 3.

Ad primum ergo dicendū est, qd uirtus fm suam essentia, nō est mediū inter passiones, sed fm suum effectum, quia. Inter passiones mediū constituit.

Ad 2^m dicendū, qd si uitiū dicatur habitus, fm quē quis male operatur, manifestū est qd nulla passio est uitiū. si uero dicat uitiū p̄tīm, qd est actus uitiōsus, sic nihil prohibet passionē esse uitiū, & econ-
trario cōcurrere ad actū uirtutis, fm qd passio, uel contrariatur rationi, uel sequitur actum rationis.

Ad 3^m dicendū, qd misericordia dī esse uirtus, id est, uirtutis actus, fm quod motus ille animi rōni seruit, qñ. Lita p̄bet misericordia, ut iustitia conseruetur, siue cū indigenti tribuit, siue cū ignoscit

lib. 9. de ciu. Dei. cap. 3. in me. 10. 1.

ARTICVLVS II.

Virum uirtus moralis posse esse cum passione.

Medina ar. 2.
Ad secundum sic proceditur. Vñ qd uirtus moralis cū passione esse nō possit. Dicit. n. Philo-
sophus in 4. Top. qd micis est, qui nō patit, patiens aut, qui patit, & nō deducit: & eadē rō est de oībus uirtuti-
bus moralib. ergo oīs uirtutes moralis ē sine passioe.

2. Præ. Virtus est quædam recta habitudo animæ, si-
cut sanitas corporis, ut dī in 7. Phys. vñ de h uirtus
quædam sanitas animæ esse vñ, ut Tullius dicit in 4.
de Tusc. quæst. Passiones h aut animæ dicuntur
morbi quidā animæ, ut in eodem lib. Tullius dicit. 7.
Sanitas autem non compatitur secum morbum.
ergo neq uirtus compatitur animæ passionem.

3. Præ. Virtus moralis requirit perfectam vsum
rōnis ē in particularibus, sed hic ē impedit p pas-
siones. dicit. n. Philosophus in 6. Eth. qd delectationes cor-
rumpunt existimationē prudentiæ. & Salustius di-
cit in Catilinario. 7. qd non facile uerum percipit
animus, ubi illa officiant, scilicet animi passiones.
uirtus ergo moralis non potest esse cum passione.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit in 14. de ciu. Dei.
Si pueria est uoluntas, puerus habebit hos mo-
tus. Passiones h aut recta est, nō solū inculpabiles,
uerū ē laudabiles erunt: sed nullū laudabile exclu-
ditur per uirtutem moralem. uirtus ergo moralis
non excludit passiones, sed potest esse cum ipsis.

RESP. Dicendū, qd circa hoc fuit discordia inter
Stoicos, & Peripateticos, sicut Aug. dicit 9. de ciu.
Dei. Stoici enim posuerunt, qd passiones animæ
non pnt esse in sapiēte, siue uirtuoso: Peripatetici

uero, quorū secta Arist. instituit, ut Ang. dicit in 9.
de ciu. Dei. posuerunt, qd passiones simul cū uir-
tute morali esse pnt, sed ad medium reductæ. Hæc
aut diuersitas, sicut Aug. ibidem dicit, magis erat
fm uerba, qd fm rerum sentētiās. Quia. n. Stoici nō
distinguebant inter appetitum intellectiuum, qui
est uolūtas, & inter appetitū sensitiuū, qui per ira-
scibile, & concupiscibile diuiditur, non distingue-
bant in hoc passiones animæ ab alijs affectionibus hu-
manis, qd passiones animæ sint motus appetitus sen-
sitiui: animæ uero affectiones, quæ nō sunt passiones
animæ, sunt motus appetitus intellectui, qui dī uolun-
tas, sicut Peripatetici distinxerunt: sed solū quantū
ad hoc, qd passiones esse dicebant quascunq; affec-
tiones rōni repugnantes, qd si ex deliberatione ori-
ant, in sapiēte, seu in uirtuoso esse non pnt. si aut
subito oriantur, hoc in uirtuoso pōt accidere, eo qd
animi uita, quæ appellant phantasias, non est in
ptate nostra utrum aliqñ incidant aio: & cum ue-
niunt ex terribilibus rebus, necesse est ut sapientis
aium moueant, ita, ut paulisper, uel pascant me-
tu, uel tristitia phatur tanquā his passionib. praeue-
nientibus rōnis officium: nec tñ approbant illa, eis-
que cōsentiant. ut Aug. narrat in 9. de ciu. Dei.
ab Aulo Gell. dictū. Si igitur passiones dicant in or-
dinariæ affectiones, non pnt esse in uirtuoso, ita qd
post deliberationem eis consentiat, ut Stoici po-
suerunt. Si uero passiones dicant quicunq; motus
appetitus sensitiui, sic pnt esse in uirtuoso, fm qd
sunt a ratione ordinati. vñ Arist. dicit in 2. Eth.
qd non bene quidā determinant uirtutes impassibi-
litate quidā, & quietes, qm simpliciter dicunt: sed
deberent dicere, qd sunt quiescentes a passionibus, quæ
sunt ut non oportet, & quando non oportet.

Ad primum ergo dicendū, qd Philosophus exem-
plum illud inducit, sicut & multa alia in libris logi-
cilibus, non fm opinionem propriam, sed fm
opinionem aliorum. Hæc aut fuit opinio Stoico-
rum, qd uirtutes essent sine passionibus animæ, quā
Philosophus excludit in 2. Ethic. dicens, Virtutes
non esse impassibiles. Potest tamen dici, qd cum
dicitur, quod mitis non patitur, intelligendum est
secundum passionem inordinatam.

Ad 2^m dicendū, qd ratio illa, & omnes similes,
quas Tullius ad hoc inducit in libro de Tuscula-
nis questionibus, procedit de passionibus secundū
quod significant inordinatas affectiones.

Ad 3^m dicendū, qd passio p̄ueniens iudicium
rōnis, si in animo p̄ualeat ut ei consentiatur, im-
pedit consiliū, & iudiciū rationis: si uero sequatur
quasi ex ratione imperata, adiunat ad exequendū
imperium rationis.

ARTICVLVS III.

Virum uirtus moralis posse esse cum tristitia.

Medina ar. 3.
Ad tertium sic proceditur. Videt qd uirtus cum
tristitia esse nō possit. Virtutes. n. sunt sapiētē
effectus, fm illud sapien. 8. Sobrietatē, & iusticiam
docet, scilicet diuina sapiētia, prudentiā, & uirtu-
tē: sed sapiētiæ p̄fectus nō hēt amaritudinē, ut
postea subdit. ergo nec uirtutes cū tristitia ē pnt.

1. Præ. Tristitia ē impedimētū operatiōis, ut patet p
Philos. 7. & 10. Eth. sed impedimētū bonæ operati-
ōis repugnat uirtuti. ergo tristitia repugnat uirtuti.
2. Præ. Tristitia est qdā animi ægrotudo, ut Tullius
eam uocat in 3. de Tusc. qdōnibus: sed ægrotudo
animæ cōtrariat uirtuti, quæ est bona animæ habitudo. er-
go tristitia cōtrariat uirtuti, nec pōt simul esse cū ea.

SED CONTRA est, quod Christus fuit perfectus
uirtute: sed in eo fuit tristitia. Dicit enim, ut habe-
tur Matth. 26. Tristis est anima mea usque ad mor-
tem. ergo tristitia potest esse cum uirtute.

RESP. Dicendū, qd sicut dicit Aug. 14. de ciu. Dei,
Stoici uoluerunt, p trib. p̄urbationib. in aio sapiē-
tis esse tres eupathias, id est, tres bonas passiones,
pro cupiditate, suolupratē, p̄lectitia gaudiū, p me-
tu cautionē: p tristitia uero negauerūt posse aliqd
esse in aio sapientis duplici rōne. Primo qd, qd tri-
stitia est de malo, qd iā accidit: nullū aut malū æsti-
mant posse accidere sapienti. Crediderūt. n. qd sicut
solū hōis bonū est uirtus, bona aut corporalia nul-
la bona hōis sunt: ita solū inhonestū est hōis malū,
qd in uirtuoso esse nō pōt. sed hoc irrationabiliter
dī. Cū. n. hō sit ex anima, & corpore cōpositus, id, qd
conferat ad uitā corporis cōseruandā, aliqd bonum
hōis est, non tamen maximum, quia eo pōt homo c

male utiunde, & malum huic bono cōtrariū in sa-
piente esse potest, & tristitiam moderatā inducere.
Præ. Est uirtuosus sine graui peccato esse possit,
nullus tñ inuenit qd absq; leuib. peccatis uitā ducat,
fm illud 1. Ioan. 1. Si dixerimus qd p̄tīm nō habemus,
nosip̄s seducimus. Tertio, quia uirtuosus est
p̄tīm nō hēat, forte qñq; habuit, & de hoc lauda-
biliter dicit, fm illud 2. ad Corin. 8. Quæ fm Deū ē
tristitia, penitentia in salutē stabilē operat. Quar-
to, quia pōt ē dolere laudabiliter de p̄tō alteri:
vñ eo mō, quo uirtus moralis cōpatiū alias passio-
nes moderatas, cōpatiū ē tristitia. Sed o, mouebā

tur ex hoc, qd tristitia est de p̄tenti malo, timor aut
de malo futuro: sicut delectatio de bono p̄tenti, de
speru uero de bono futuro. Pōt aut hoc ad uirtu-
tē p̄tinere, qd aliquis bono habito fruatur, uel nō habi-
tū habere desideret, uel qd ē malū futurū caueat:
sed qd malo p̄tenti animus subternat, qd sit p tri-
stitia, oīno vñ cōtrariū rōni, vñ cū uirtute ēē nō pōt.

Sed hoc irrationabiliter dī. Est. n. aliqd malū qd pōt
esse uirtuoso p̄sens, ut dictū est, qd quidē malū rō
detestatur, vñ appetitus sensitiuus in hoc lequitur de-
testationē rōnis, qd de hōi malo tristatur, modera-
te tñ fm rōnis iudiciū. hoc aut p̄tinet ad uirtutē, ut
appetit sensitiuū rōni cōformet, ut dictū ē: uñ ad
uirtutē p̄tinet, qd tristat moderate in qb. tristitū ē,
sicut ē Philosophus in 2. Eth. & hoc ē utile est ad
fugiendū mala. Sicut enim bona p̄ delectationem
p̄tius q̄rantur, ita mala p̄ tristitiam fortius su-
giunt. Sic igitur dicendū est, quod tristitia de his, q
conueniunt uirtuti, nō pōt simul esse cū uirtute: qd
uirtus in proprijs delectat, sed de his, q quocunq;
modo repugnant uirtuti, uirtus moderate tristat.

Ad primum ergo dicendū, qd ex illa autoritate
habetur, qd de sapientia sapiens nō tristatur, trista-
tur tamen de his, quæ sunt impedimenta sapiētiae: &

ideo in beatis, in quibus nullum impedimentum sa-
pientiae esse potest, tristitia locum non habet.

Ad 2^m dicendū, qd tristitia impedit operatio-
nem de qua tristamur, sed adiunat ad ea, p̄tius
exequenda, per quæ tristitia fugitur.

Ad 3^m dicendū, qd tristitia immoderata ē aīe ægri-
tudo, tristitia aut moderata ad bonā habitudinem
animæ pertinet secundum statum p̄sentis uitæ.

ARTICVLVS IIII.

Virum omnis uirtus moralis sit circa passiones.

Medina ar. 4.

Ad quartum sic procedit. Videtur qd oīs uir-
tus moralis sit circa passiones. Dicit enim Phi-
losophus in 2. Eth. quod h circa uoluptates, & tri-
stias est moralis uirtus: sed delectatio, & tristitia
sunt passiones, ut supra dictum est. ergo omnis uir-
tus moralis est circa passiones.

2. Præ. Rationale per participationē est subiectū
moralis uirtutum, ut dī in 1. Ethic. sed hōi pars
animæ est in qua sunt passiones, ut supra dictum est,
ergo omnis uirtus moralis est circa passiones.

3. Præ. In omni uirtute morali est inuenire aliqñ
passionem, aut ergo oēs sunt circa passiones, aut
nulla: sed aliquæ sunt circa passiones, ut fortitudo,
& temperantia, ut dicitur in 3. Eth. ergo omnes
uirtutes morales sunt circa passiones.

SED CONTRA est, qd iustitia, quæ est uirtus mora-
lis, non est circa passiones, ut dicitur in 5. Ethic.

RESP. Dicendū, qd uirtus moralis p̄tinet appetitū
uā partē animæ ordinado ipsam in bonū rōnis. Est aut
rōnis bonū id, qd est fm rōnē moderatū, seu ordi-
natū: unde circa oē id, qd contingit rōnē ordinari,
& moderari, cōtingit esse uirtutē moralem. rō aut or-
dinat nō solū passiones appetitū sensitiui, sed et or-
dinat operationes appetitū intellectui, q est uolū-
tas, q nō est subiectū passionis, ut supra dictū ē: &
iō nō oīs uirtus moralis est circa passiones, sed q
dam circa passiones, quædam circa operationes.

Ad primum ergo dicendū, qd non oīs uirtus mo-
ralis est circa delectationes, & tristitias, sicut circa
p̄pria materia: sed sicut circa aliquid p̄prium
actum. Omnis. n. uirtuosus delectatur in actu uirtu-
tis, & tristatur in p̄tenti, unde Philosophus post præ-
missa uerba subdit, qd si uirtutes sunt circa actū, &
passiones, omni aut passioni, & omni actui sequit de-
lectatio, & tristitia, p̄ hoc uirtus erit circa delecta-
tiones, & tristitias, sicut circa aliquid consequens.

Ad 2^m dicendū, qd rōnale p̄ participationē nō
solū est appetitū sensitiuus, q est subiectū passionū,
sed et uolūtas in qua nō sunt passiones, ut dictū ē.
Ad 3^m dicendū, qd in quibusdā uirtutib. sunt passio-
nes sicut p̄pria materia, in quibusdā aut non, unde
non est eadē ratio de omnibus, ut infra ostendit.

ARTICVLVS V.

Virum aliqua uirtus moralis posse esse absque passione.

Medina ar. 5.

Ad quintum sic proceditur. Videtur qd uirtus
moralis possit esse absque passione. Quarta
enim uirtus moralis est perfectior, tanto magis su-
perat passiones, ergo in suo perfectissimo esse est
omnino absque passionibus.

Prima secunda S. Tho.

Q. 121.

ad apibile, unicam rationem formalem fortitur, quæ est obiectum
prudentiæ, sicut ens mobile physice. Ex parte vero subiecti, unitas
illa attendit penes unitatem modi iudicandi, scilicet, secundum dis-
positionem appetitus, ut auctor insinuat in questione de virtutibus
in cõ. art. 12. Omnia agibilia in particulari, frequenter iudi-
camus secundum dispositionem
appetitus: nec hæc
unitas est sic ex parte
subiecti, quia inchoet
ab obiecti natura: quia
ex hoc, quod agibilia so-
lunt in operatio-
nibus, & passionibus,
quæ in nobis sunt,
conferuntur, sed inchoet
secundum iudicium ca-
pituli, quia sunt
extra nos, non ex af-
fectu, sed intellectu
iudicamus. Quia ergo
alia ratione videtur de-
terminari circa agibi-
lia, & alia circa facti-
bilia, & scientifica, &
hæc spiritus s. constituit
in hoc, quod iudica-
re secundum dispositionem
appetitus, & in hoc
est agibilia conue-
niunt: id est agibilia
sub una veri ratione
ab intellectu conspi-
ciuntur, ac per hoc
una est intelligibilia
virtutis dirigens ea.
Nec obstat, quod dispo-
sitiones appetitus, se-
cundum quæ sunt iudi-
cia, sunt diversæ: si-
cut non obstat unitas
scientiæ diversarum
prædictarum eius. di-
positiones namque
illæ cum sint affectio-
nes ad fines operis,
& fines in operabi-
libus sunt, sicut prin-
cipia in speculabilibus,
sunt principia, non a
partes rectæ rationis,
quæ est virtus intellectualis, vocata prudentia. Ad motum au-
tem secundum dicitur, quod similitudo de arte, & prudentia non curit
quatuor prædictis: constat enim ex sexto libro, quod ars est in ratio-
nem solum: & ideo contingit eis obviare, sicut, & scientiarum,
prudentia autem non: & ideo eis omnino est obviare, unde ad
propositum dicitur, quod factibilia non sunt, nec inter se, nec in suis
principiis connexa, ut patet. Agibilia autem, & inter se, & in
principiis connexa esse oportet ad unicam rectam eorum ra-
tionem: & quod inter se quidam adeo differant, ut hoc exigant, patet
ex frequentibus operationibus eorum occurrentibus in humana
vita, quas oportet recta ratione agibilia iudicari, & eligi: quod
non contingit in disparatis artibus. Non enim oportet ponere unam
artem discernentem inter actus artis futuri, & navigandi: quia
hæc discretio non eget regula practica, sed scientia, ut patet.
Electio autem huius artis magis quam illius ad prudentiam spec-
tat, sicut alie electiones quarumcumque operationum. In prin-
cipiis autem connexionem exigere manifestat, quod error in proprio prin-
cipio rectæ rationis respectu delectabilis redundat in erroris prin-
cipij, & obelusionis in terribilibus, & conuersio in quibus recte
dispositus sit ad pericula belli subeunda, & male circa venerea,
& prævalere conuenient dispositionem ad uenera oblatio obiecto
delectationis: & ex quo prosequitur pericula belli impediunt delecta-
tionem, & ex quo recte dispositus ad abstinentiam ueneris, &
male circa timorē periculorum imminente periculo, si timor
præualuerit, omittit castitatem, ne incedat in formidatū malum,
ut de Lucetia dicitur, & quotidiana experientia docere potest.
& hoc, quia prudentia est in ratione, ut subest appetitus.

ARTICVLVS II.
*Virtus iustitiae moralis, quæ sunt circa
operationes, distinguuntur ab his,
quæ sunt circa passionem.*

DE SECUNDO sic procedit.
Autem quod virtutes morales non
distinguantur ab invicem per hoc,
quod quædam sunt circa operationes,
quædam circa passionem. Dicitur
Philosophus in 2. Ethicorum.

author secundum membrum confundit eum tertio, si, n. hoc
lect quare non licebit confundere et ipsam secundum eum
primo: sed hoc non tenet, quoniam iuxta subiectam ma-
teriam sermo fit operationes tantum: distinctæ cetera passionem,
sunt operationes ad alterum. In his autem, quæ sunt ad alterum,
idem est dicere, secundum se, & in ordine ad alterum: quia se-
cundum se sunt ad alterum, & propter licentiam auctori non co-
fundere, sed explanare secundum membrum per tertium, ut cla-
rius in sequenti articulo explicat dicens, quod secundum conue-
nientiam operationis in seipsa accipitur ratio debiti, quod constat
esse ad alterum, unde non est idem iudicium de convenientia
secundum membrum cum primo, ut patet.
Secundo nota in calce articuli, scilicet, principaliter, inchoatque na-
que in temperantia fortitudinis, & iustitia, patet passionem ope-
rationis, & conuersio, coniungi. In temperantia namque concu-
piscendi iunguntur comestio, potio, generatio: in fortitudinis
timor, & audacia, aggressio periculorum, praesidium iustitia re-
sistit, in omni, & coniungitur saltem amor, quia igitur ut
plurimum passionem, & operationem nostram iunguntur, infusa
ut auctor per se. Principaliter, quod virtutes iustitiae, non sic
distinguntur, quod aliquæ circa passionem, & aliquæ circa so-
lar operationem: sed quia principaliter circa passionem, vel prin-
cipaliter circa operationem, ut materiam propriam, sunt.
Tertio nota ex corpore articuli, quod ex concupiscentia passionis, &
operationis circa idem plures virtutes pollicetur fide, ut postmodum
cum de iustitia tractabitur, quomodo specificationes eorum sunt,
melius ipse differet se. Illuc, n. habes, quod per se ex tra dua-
bus contrariatur virtutibus iustitiæ, & manentem in similibus
adulter temperantiam, & iustitiam violat, & sic de aliis.
Quarto nota, quod ex his, quæ dicuntur in hoc articulo, duo habentur.
Primum est, quod bonum, & malum in operationibus sic
audiuntur secundum seipsas, ut nihil referat qualitercumque homo
operatur.

SVPER QVÆST. LX. ART. II.
Meditatio.
In utroque secundi eiusdem 60. quod aduerte, quod sicut dispositio est
superius ad habitum, & tamen dispositio distinguitur contra

*in corp.
art.

107
Perrella
per totum,
vir. q. ar.
23. cor.

*ca. 3. to.
5.

operans afficiatur ad
ipsas, sed est quod vir-
tutes morales oēs sūt
circa utramque passio-
nem, & operationem:
sed differentia est quod
aliquæ principaliter
operationes, & aliquæ
principaliter passio-
nes bonificant, hæc
autem duo est prima fa-
cie videantur sibi ad-
versari, quia si non re-
fert in bonum iustitia
quod pars afficiatur,
oportet iustitiam non
principaliter, sed so-
lu operationes respice-
re. Non apparet et
quod verificetur, quod in
iustitia sit secundario
circa passionem, & re-
tueni debetur sa-
tisfaciat iustitia, quo-
tuncque ad alia faciat.
Sed si diligenter do-
ctrina auctoris inspi-
ciatur, videbitur
ita consona, & vera.
La operatione namque
ad alterum, puta em-
ptione, & restitutione
&c. est duo considera-
re, primo bonitatem
propriam, secundam.
Cuius bonitas est, quæ
ad oēs actus virtutis
exigat, & conueniat
in illa quatuor gene-
ralibus conditionibus.
Insuper quod quatuor
virtutes cardinales,
requirunt ad oēs vir-
tutes perfectæ a virtute,
ut ponitur in secundo.
Ethicorum, scilicet, iustitia, fir-
mitas, moderatio,
& discretio. Propria
autem bonitas est, quæ
propria ratione ut con-
tra alios distinguatur
fortitudo, & sedum pro-
prium bonitatem ad
iustitiam nihil refert
quod quis alio adu-
sat, dummodo eum
miseratur alteri fa-
ciat. Secundum vero
oem bonitatem ad ad
iustitiam virtutis re-
quisitum, quod quod
alio restituat, emat,
vendat &c. & sic ius-
titia, & universaliter
virtus bonificantia
operationum est prin-
cipaliter circa operatio-
nem, & secundario cir-
ca passionem: quia est
principaliter circa bo-
nitatem propriam ope-
rationis, secundario
circa eam. Quod autem
virtutes circa passionem
sunt principaliter, se-
cundario, circa opera-
tionem clarum est. Tēpe-
rantia, n. & liberalitas
principaliter respiciunt
affectum, & consequen-
ter operationes ut p-
passiones ab affectu.

*in corp.
art.
107
Perrella
per totum,
vir. q. ar.
23. cor.

*in corp.
art.

107
Perrella
per totum,
vir. q. ar.
23. cor.

stant passionem, ut dicitur est. A
Alio modo potest comparari opera-
tio ad virtutem moralem, sicut ma-
teria circa quod est, & in hoc oportet
et alias esse virtutes morales
circa operationes, & alias circa
passiones, & cuius ratio est: quia bonum,
& malum in quibusdam operationibus
attendit in seipsas, qualitercumque
homo afficiatur ad eas, inquan-
tum bonum in eis, & malum ac-
cipitur in ratione comensurationis
ad alterum: & in talibus oportet
quod sit aliqua virtus directiva ope-
rationum in seipsas, sicut sunt em-
ptio, & venditio, & huiusmodi opera-
tiones in quibus attendit ratio debiti,
vel indebiti ad alterum: & per hoc
iustitia, & partes eius proprie
sunt circa operationes sicut cir-
ca propria materiam. In quibusdam ve-
ro operationibus bonum & malum at-
tendit solum secundum comensurationem
ad operatorem: & ideo oportet in
his bonum & malum considerari,
secundum quod homo bene, vel male affi-
ciatur circa huiusmodi, & per hoc oportet
quod virtutes in talibus sint prin-
cipaliter circa interiores affec-
tiones, quæ dicitur animæ passio-
nes, sicut patet de temperantia, for-
titudine, & alijs huiusmodi. Contingit
autem quod in operationibus, quæ sunt
ad alterum, permittatur bonum
virtutis per inordinatam animi
passionem, & tunc inquantum
corruptum comensurationis exterioris
operationis, est corruptio ius-
titiæ: inquantum autem corruptum comē-
surationis interiorum passionum, est
corruptio alicuius alterius virtutis:
sicut cum per iram aliquis alium pec-
tit, in ipsa percussione indebita
corruptum iustitiæ: in immoderata
vero ira corruptum mansuetu-
do, et idem patet in alijs. Et per hoc
patet ratio ad obiecta. Nam prius
ratio procedit de operatione, & quod
est effectus virtutis: alij due ratio-
nes procedunt ex hoc, quod ad idem co-
currunt operatio, et passio: sed in
quibusdam virtutibus est principaliter cir-
ca operationem, in quibusdam circa
passionem ratione prædicta.

ARTICVLVS III.
*Virtus circa operationes sit tantum
una virtus moralis.*
Meditatio.
Autem quod sit una tantum virtus mo-
ralis circa operationes. Rectitu-
do enim operationum exteriorum
ratiō ad iustitiam pertinet: sed ius-
titia est una virtus, ergo una so-
la virtus est circa operationes.
Præter operationes maxime differetes esse videtur
quod ordinant ad bonum unius, et quod ordinant ad bonum
multitudinis: sed ista diuersitas non diuersificat vir-
tutes morales, dicitur Philosophus in 1. Ethicorum. Quod iustitia le-
galis, quod ordinat actum hominum ad commune bonum, non est aliud
a virtute, quod ordinat actum hominis ad unum tantum,
nisi secundum rationem. Ergo diuersitas operationum
non causat diuersitatem virtutum moralium.
Præter si sunt diuersæ virtutes morales circa diuer-
sas operationes, oportet quod secundum diuersitatem ope-
rationum esset diuersitas virtutum moralium: sed hoc pa-
tet esse falsum, nam ad iustitiam pertinet in diuersis gene-
ribus computationibus, ut patet in 1. Ethicorum. non ergo di-
uersæ virtutes sunt diuersarum operationum.
Sed contra est, quod religio est alia virtus a pietate,
quarum tamen utraque est circa operationes quasdam.
Respondetur dicendum, quod omnes virtutes morales, quæ sunt
circa operationes, conueniunt in quadam generali ratio-
ne iustitiæ, quæ attendit secundum debitum ad alterum: distin-
guuntur autem secundum diuersas speciales rationes, cuius ratio est:
quia in operationibus exterioribus, ordo rationis instituitur,
sicut dictum est, non secundum proportionem ad affectionem
hominis, sed secundum ipsam convenientiam rei in seipsa, secundum
quod iustitia. Ad iustitiam enim pertinere videtur, ut quod debi-
tum reddatur omnes huiusmodi virtutes, quæ sunt circa ope-
rationes, habent aliquo modo rationem iustitiæ. Sed debitum
non est unum: omnis in omnibus aliter debet aliquid equa-
li, aliter superiori, aliter minori, & aliter ex pacto,
vel ex promisso, vel ex beneficio suscepto, & in his
diuersas rationes debiti sumunt diuersæ virtutes, puta,
religio est per quod reddit debitum Deo: pietas est per quod red-
ditur debitum parentibus, vel patri: gratia est per quam
redditur debitum benefactoribus, & sic de alijs.

ARTICVLVS III.
*Virtus circa operationes sit tantum
una virtus moralis.*
Meditatio.
Autem quod sit una tantum virtus mo-
ralis circa operationes. Rectitu-
do enim operationum exteriorum
ratiō ad iustitiam pertinet: sed ius-
titia est una virtus, ergo una so-
la virtus est circa operationes.

ARTICVLVS III.
*Virtus circa operationes sit tantum
una virtus moralis.*
Meditatio.
Autem quod sit una tantum virtus mo-
ralis circa operationes. Rectitu-
do enim operationum exteriorum
ratiō ad iustitiam pertinet: sed ius-
titia est una virtus, ergo una so-
la virtus est circa operationes.

*c. t. circa
h. precip.
tom. 1.

*c. t. 5.

*c. t. m.

*ar. pced.

D. 477.

*lib. 2. de
iustitia
in fol. 4.
ante finem
lib.

*ca. 2. q.
1. ar. 1.

Virum circa diuersas passiones diuersæ sint virtutes morales. Medina artic. 4.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt q. circa diuersas passiones non sint diuersæ virtutes morales. Eorum enim, quæ conueniunt in principio, & fine, vnus est habitus, sicut patet maxime in sciētijs: sed omnium passionum vnus est principium, scilicet amor, & omnes ad eundem finem terminantur, scilicet delectationem, vel tristitiam, vt supra habitum est. Et ergo circa oēs passiones est vna tū moralis virtus.

¶ 1. Præterea, si circa diuersas passiones essent diuersæ virtutes morales, sequeretur q. tot essent virtutes morales, quot passiones. Sed hoc patet esse falsum: quia circa oppositas passiones est vna, & eadē virtus moralis, sicut fortitudo circa timores, & audacias, temperantia circa delectationes, & tristitias. Si ergo oportet, q. circa diuersas passiones sint diuersæ virtutes morales.

¶ 2. Præterea, amor, concupiscentia, & delectatio sunt passionēs spēs differentes, vt supra habitum est. Sed circa oēs has est vna virtus, scilicet temperantia. Ergo virtutes morales non sunt diuersæ circa diuersas passiones.

Sed contra est, q. fortitudo est circa timores, & audacias, temperantia circa concupiscentias, mansuetudo circa iras, ut dicitur in 3. & 4. Eth.

Resp. Dicendum, q. non pōt dici q. circa oēs passiones sit vna sola virtus moralis. Sunt enim qdā passiones ad diuersas potētiās pūctētes: alię nanq. pūctent ad irascibilē: alię ad concupiscibilē. Vt 3. dictū ē: nec tñ oportet q. oīs diuersas passionū sufficiat ad virtutes morales diuersificandas. Primo quidē, quia qdā passiones sunt, q. sibi opponunt scdm pērtinetatē, sicut gaudiū, & tristitia: timor, & audacia, & alia hmoi: & circa hmoi passiones sic oppositas, oportet ēē vnā, & eadē virtutē. Cū autē virtus moralis i quadā mediētate consistat, mediū pērtinet passionib. scdm eadē rōnē inhiuit: sicut, & in naturalib. ad ē mediū inter contraria, ut inter albu, & nigrū. Sed oga diuersæ passiones inueniunt scdm eadē modū rōni repugnātes, puta, scdm impulsū ad id, qd est ptra rōnē, vel scdm retractionē ab eo, qd est scdm rōnē: & iō diuersæ passiones concupiscibilis n pūctent ad diuersas virtutes morales, quia earū motus seclūdū quodā ordinē seinuicē consequunt, ut pote ad idē ordinatū. scilicet ad cōsequendū bonū, vel ad fugiendū malū: sicut ex amore pcedit concupiscentia, & ex concupiscentia puenit ad delectationē. Et eadem rō est de oppositis: quia ex odio sequit fuga, vel abominatio, q. pducit ad tristitiā. Sed passiones irascibilis non sunt vnus ordinis, sed ad diuersa ordinantur. Nā audacia, & timor ordinant ad aliqd magnū pēculū: spes, & desperatio ad aliqd bonū arduū: ira aut ad superandū aliqd contrariū, qd nocuentū.

Item, et iō circa passiones diuersæ virtutes ordinantur, ut pote temperantia circa concupiscibilis fortitudo circa timores, & audacias: magnanimitas circa spēs, & desperationem: mansuetudo circa iras.

Ad vnum ergo dicendum, quod oēs passiones conueniunt in vno principio, & fine cōi, non autē in vno proprio principio, seu fine. unde hoc non sufficit ad unitatem virtutis moralis.

AD 2^m dicendum, q. sicut in naturalib. idem est principium, quo receditur ab vno principio, & accedit ad aliud, & in rōnib. est eadem rō cōtrariū: rumāta ē virtus moralis, quæ in modum naturę rōni consentit, est eadem contrariarum passionum.

AD 3^m dicendum, q. illę passiones ad idē obiectū ordinant scdm quendam ordinem, vt dictum est, & ideo ad eandem virtutem moralem pertinent.

ARTICVLVS V.

Virum virtutes morales distinguantur secundū diuersa obiecta passionū.

AD QVINTVM sic procedit. Vt q. virtutes morales nō distinguantur secundū obiecta passionū. Sicut enim sunt obiecta passionū, ita sunt obiecta operationū: sed virtutes morales, q. sunt circa operationes, nō distinguantur secundū obiecta operationum, ad eadē enim virtutē iustitię pūctent emere, vel vendere domū, & equum. Ergo ēē nec virtutes morales, q. sunt circa passiones, diuersificantur per obiecta passionum.

¶ 1. Præterea, Passiones sunt quidam actus, vel motus appetitus sensitivi: unde maior diuersitas requirit ad diuersitatem habitū, q. ad diuersitatem actū. diuersa igit obiecta, q. non diuersificant spēm passionis, non diuersificant spēm virtutis moralis, ita. q. de oib. delectationib. erit vna virtus moralis: & similiter est de alijs.

¶ 2. Præterea, Magis, & minus non diuersificant spēm sed diuersa delectabilia non differunt nisi secundū magis & minus. Ergo oia delectabilia pūctent ad vnā speciem virtutis, & eadem ratione omnia terribilia, & similiter de alijs. non ergo virtus moralis distinguat scdm obiecta passionū.

¶ 3. Præterea, Sicut virtus est operatiua boni, ita ē ipeditiua mali: sed circa concupiscentias bonorū sunt diuersæ virtutes, sicut temperantia circa concupiscentias delectationum tactus, & entrapelia circa delectationes ludii, ergo etiam circa timores malorū debent esse diuersæ virtutes.

Sed contra est, q. castitas est circa delectabilia venereorum, abstinencia vero est circa delectabilia ciborum, & entrapelia circa delectabilia ludorum.

Resp. Dicendum, q. perfectio virtutis ex rōne dependet: perfectio autē passiois ex seipso appetitu sensitivo vñ oportet q. virtutes diuersificentur scdm ordinē ad rōnem: passiones autē scdm ordinem ad appetitum.

æqualiter aut liberalitas erit in concupiscibili, ut subest voluntati, aut econuerso. non scdm, ut patet: nec primum nisi rōne electionis participat, qd est commune omnib. virtutibus appetitus sensitivi. Ergo, Præterea, Author in prima parte nō solum affirmat has esse in voluntate, sed negat eas esse in parte sensitiva: unde ponere virtutē que subest, cōtradiet. Præterea, si ante ista solutionem, parit rōne potuisset poni fortitudinem in volūtatē, & obsequentes ppelein Deo: qm ipsa respicit passionē audacię, & operationē, puta de bellationem hostiū: sed in istam operationem collata, q. pōt attribui deo. Et tñ author expresse negat de fortitudinē, quia est circa passionē. Dicendum est ergo, ut mihi vñ q. author aliena opinione superius i prima parte, & in libro contra Gentiles, vñ ex proprio hanc non tractat, & sequit alios in anteriorib. scriptis anteq. ad summam speculatiui huius summe accesserit, illa dixit. Nūc vero scdm propriā sententiam determinat, sic q. in secunda rōne, in qua ē alius prospectus, cōfirmat hanc determinatiōnem. & ratio est, ut ibi dicitur, q. istę virtutes non respiciunt operationes secundū se, ut respiciunt iustitia, & partes eius, sed ut aliqua lites se hēnt ad passionē amoris, scilicet concupiscentie, & spei in illa. Et ppea nec istę virtutes sunt in Deo, nisi metaphoricē, aut scdm aliquid. Et eodem mō dicendum est de veniēte, quam in primo contra. Gen. numerat inter virtutes circa actiones, & nō passiones. omnes tñ hie dēntur circa passiones.

In eodem q. arti. nota Nouit duo in littera. Primum est, q. cū ibi dicitur, quod vnus obiectus passionis apprehenditur sensu, vel imaginatione, vel et rōne, & fm et qd pertinet ad aiam, corpus vel exteriores res diuersa habitudine hēt ad rōnem: & p pūctent nātū est diuersificare virtutes. Bonū igit hōis, qd est obiectū amoris, concupiscentię, & delectationis, pōt accipi, vel ad interiōrē aīę apprehensionē, & hoc siue ordinat ad bonū hōis in seipso vel quantū ad corp⁹, vel quantū ad aiam: siue ordinat ad bonū hōis in ordine ad alios: & oīs talis diuersitas p p diuersum ordinē ad rōnem di-

uersificat virtutē. Sic igit si cōsideretur aliqd bonū, si quidem sit p sensum tactus apprehensum, & ad pūctentiā humanę uitę pūctens in indiuiduo, vel in specie, sicut sunt delectabilia ciborū, & venereorū, erit pūctens ad virtutē rpaniā. Delectationes autē aliorū sensu cū nō sint vehemētes, nō pūctent aliquam difficultatē rōni: & iō circa eas nō ponit aliqua virtus, q. est circa difficile, sicut, & ars, vt dī in 2. Eth. Bonū autē non sensu, sed interiori uirtute apprehensum, ad ipsum hōiem pūctens fm seipsum, est sicut pecunia, & honor, quorū pecunia ordinabilis est de se ad bonū corporis, honor autē cōsistit in apprehensione aīę. Et hęc quidē bona cōsiderari pūct, vel absolute, scdm qd pūctent ad concupiscibilē: vel cū arduitate quadam, scdm quod pūctent ad irascibilē. Quæ quidā distinctio non hēt locū in bonis, q. delectant tactum: quia hmoi sunt quam infima, & cōpetunt homini, fm qd cōuenit cum brutis. Circa bonū igitur pecuniæ absolute sumptū, scdm quod est obiectū concupiscentię, vel delectationis, aut amoris, est liberalitas. Circa bonum autē hmoi cum arduitate sumptū, scdm quod est obiectū spei, est magnificētia. Circa bonum vero qd est honor, si qd sit absolute sumptū, scdm quod est obiectum amoris, sic est qdam virtus, quę vocat philotimia, id est, amor honoris. Si vero cū arduitate cōsideretur, fm quod est obiectū spei, sic est magnanimitas. Vnde liberalitas, & philotimia vñ ē in concupiscibili magnificētia vero, & magna-

nitudo, ut patet i. Eth. & hie in articulo tertio. Et scdm Nouit, q. author cum nota illarū conclusionē numerū virtutum moralium, dicens, sic igitur patet, q. scdm Aristotē, &c. non infert ex hoc articulo solo, sed iuncta pcedenti, in quo fortitudinem, & mansuetudinem distinguit ex rōne, & quarto ethicorum: & ppter ea enumerando virtutes, has connumerat, licet eadē in hoc articulo non meminerit.

In rōtionib. ad argumenta eisdem articuli, diligētius nota prima tertia, & vltima. Prima, quidē, quia ex ea habet differentiam inter vnā operationē, & vnā passionē in diuersificandō virtutem, ex hoc q. passio repugnat rationi, operatio

autem patet i. Eth. & hie in articulo tertio. Et scdm Nouit, q. author cum nota illarū conclusionē numerū virtutum moralium, dicens, sic igitur patet, q. scdm Aristotē, &c. non infert ex hoc articulo solo, sed iuncta pcedenti, in quo fortitudinem, & mansuetudinem distinguit ex rōne, & quarto ethicorum: & ppter ea enumerando virtutes, has connumerat, licet eadē in hoc articulo non meminerit.

¶ In rōtionib. ad argumenta eisdem articuli, diligētius nota prima tertia, & vltima. Prima, quidē, quia ex ea habet differentiam inter vnā operationē, & vnā passionē in diuersificandō virtutem, ex hoc q. passio repugnat rationi, operatio

autem patet i. Eth. & hie in articulo tertio. Et scdm Nouit, q. author cum nota illarū conclusionē numerū virtutum moralium, dicens, sic igitur patet, q. scdm Aristotē, &c. non infert ex hoc articulo solo, sed iuncta pcedenti, in quo fortitudinem, & mansuetudinem distinguit ex rōne, & quarto ethicorum: & ppter ea enumerando virtutes, has connumerat, licet eadē in hoc articulo non meminerit.

In rōtionib. ad argumenta eisdem articuli, diligētius nota prima tertia, & vltima. Prima, quidē, quia ex ea habet differentiam inter vnā operationē, & vnā passionē in diuersificandō virtutem, ex hoc q. passio repugnat rationi, operatio

In rōtionib. ad argumenta eisdem articuli, diligētius nota prima tertia, & vltima. Prima, quidē, quia ex ea habet differentiam inter vnā operationē, & vnā passionē in diuersificandō virtutem, ex hoc q. passio repugnat rationi, operatio

In rōtionib. ad argumenta eisdem articuli, diligētius nota prima tertia, & vltima. Prima, quidē, quia ex ea habet differentiam inter vnā operationē, & vnā passionē in diuersificandō virtutem, ex hoc q. passio repugnat rationi, operatio

In rōtionib. ad argumenta eisdem articuli, diligētius nota prima tertia, & vltima. Prima, quidē, quia ex ea habet differentiam inter vnā operationē, & vnā passionē in diuersificandō virtutem, ex hoc q. passio repugnat rationi, operatio

In rōtionib. ad argumenta eisdem articuli, diligētius nota prima tertia, & vltima. Prima, quidē, quia ex ea habet differentiam inter vnā operationē, & vnā passionē in diuersificandō virtutem, ex hoc q. passio repugnat rationi, operatio

¶ In rōtionib. ad argumenta eisdem articuli, diligētius nota prima tertia, & vltima. Prima, quidē, quia ex ea habet differentiam inter vnā operationē, & vnā passionē in diuersificandō virtutem, ex hoc q. passio repugnat rationi, operatio

limū est stare. Sic igitur p̄dictas quatuor virtutes dupliciter considerare possumus. Vno mō, s̄m cōs rōnes formales, & s̄m hoc dñr principales, quasi gñales ad oēs virtutes, v̄puta q̄ oīs virtus, quæ facit bonū in cōsideratione rōnis dicat̄ prudentia: & q̄ oīs virtus, q̄ facit bonū debiti, & recti in operationib⁹, dicat̄ iustitia: & oīs virtus, q̄ cohibet passionē, & deprimat, dicat̄ t̄pantia: & oīs virtus, quæ facit firmitatē animi p̄ quacūq; passionē, dicat̄ fortitudo. & sic multi loquunt̄ de illis virtutib⁹ tā sacri doctores, q̄ et Philosophi, & sic aliæ virtutes sub ipsi⁹ continent̄ unde cessant oēs obiectiones: Alio vero mō p̄nt accipi, s̄m qd̄ illæ virtutes denominant̄ ab eo, qd̄ est p̄cipuū in unaquaq; materia. Et sic sunt sp̄ales virtutes p̄ alias diuisæ: dñr tamē principales respectu aliarū p̄ principalitatē materiæ, puta, q̄ prudentia dicat̄, q̄ p̄ceptiva est: iustitia, q̄ est circa actionē debitas inter a quales: tēpantia, q̄ reprimat cōcupiscentias delectationū: fortitudo, q̄ firmat contra pericula mortis. Et sic et cessant obiectiones: quia aliq̄ virtutes p̄nt habere aliquas alias principalitates, sed illæ dñr principales rōne materiæ, vt̄ supra dictum est.

* In isto met. art. 111.

Porcella peritum.

Inf. q. 66.

Art. 1. cor.

Et. 1. q. 1.

111. art. 1.

& 11. cor.

& 11. cor.

Art. 1. cor.

Princ. Et.

111. art. 1.

q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

11. q. 1. Etue.

Sed contra, est, qd̄ Aug. dicit in lib. de Morib. Ecclesiæ, q̄ quadrupatta dñr virt⁹ ex ipsi⁹ amoris vario affectu: & subiungit de p̄dictis q̄ tuor virtutib⁹ p̄dictæ ergo quatuor virtutes sūt abinuicē distinctæ.

Respon. Dicendū, q̄ sicut̄ supra dictū est, p̄dictæ quatuor virtutes dupliciter à diuersis accipiunt̄. Quidā n. accipiūt eas, p̄t significat̄ quāsdā gñales cōdōnes humani animi, q̄ inueniunt̄ in oib⁹ virtutibus, ita. s̄. Prudentia nihil sit aliud, q̄ qdā rectitudo discretionis in quibuscūq; actibus, uel materijs: Iustitia uero sit qdā rectitudo animi, p̄t quā hō operat̄ qd̄ dēt in quacūq; materia: Temperantia uero sit qdā dispō animi, q̄ modū quibuscūq; passionib⁹, uel operationib⁹ imponit, ne ultra debitū efferant̄: Fortitudo uero sit qdā dispō animi, p̄t quā firmetur in eo, qd̄ est s̄m rōnem p̄ quo f̄cūq; impetus passionū, uel operationū labores. Hæc aut̄ quatuor sic distinctæ nō importāt diuersitatē habitū virtuosorū quātoſi ad iustitiā, t̄pantiā, & fortitudinem. Cuilibet n. virtuti moralis ex hoc q̄ est habitus, cōuenit quāsdā firmitas, ut a p̄rio nō moueat̄, qd̄ dictū est ad fortitudinē p̄tinet ex hoc uero q̄ est virtus, hēt q̄ ordinē ad bonū, in quo importatur tō recti uel debiti, qd̄ dicit̄ batur ad iustitiā p̄tinet in hoc uero q̄ est uirtus moralis rationē p̄ticipans, hēt q̄ modū rōnis in omnibus seruet, & ultra se non extendat, qd̄ dicebatur p̄tinerē ad t̄pantiā, solum autem hoc, qd̄ est discretionē habere, quod attribuet̄ prudentiæ, v̄t distingui ab alijs tribus, inquantum hoc est ipsi⁹ rōnis p̄tinentia: alia uero tria important quādam participationē rōnis per modū applicationis cuiusdā ad passionē, uel operationē. Sic n. igitur s̄m p̄dicta, prudentia quidē esset virtus distincta ab alijs tribus: sed aliæ tres nō essent virtutes distinctæ abinuicē. Manifestū est n. q̄ una, & eadē virt⁹, & est habitus, & est uirt⁹, & est moralis. Alij uero, & melius, accipiūt has quatuor virtutes s̄m qd̄ determinant̄ ad materias speciales, unaquq; quidē illarū ad unā materiā, in qua principaliter laudat̄ illa generalis conditio, à qua nomen uirtutis accipit, ut̄ supra dictum est: & s̄m hoc manifestū est, q̄ p̄dictæ uirtutes sunt diuersi habitus secundū diuersitatē obiectōrū distincti.

Ad p̄mum ergo dicendū, q̄ Greg. loquit̄ de p̄dictis quatuor uirtutibus s̄m primam acceptiōnem. Vel potest dici, q̄ istæ quatuor uirtutes denominant̄ abinuicē p̄t redundantiam quādam. Id ēm quod est prudentia, redundat in alias virtutes inquantum a prudentia dirigitur: unaquq; uero aliarum redundat in alias ea rōne, q̄ Qui p̄t quod est difficilius, p̄t & id, quod minus est difficile. Vnde, qui p̄t refranare cōcupiscentias delectabiliū secundū tactum, nē modum excedant, qd̄ est difficultum, ex hoc ipso redditur habilior ut refranet audaciā in periculis mortis, ne ultra modū procedat, quod est longe facilius, & s̄m hoc fortitudo dñr temperata. Temperantia ēt dicit̄ fortis ex redundantia fortitudinis in temperantiā, inquantum libet, qui per fortitudinem habet animum firmum contra pericula mortis, quod est difficile.

SVPER

Medina art. 1.

In corpore art. 1. eiusdem q. 1. aduerte, qd̄ distinctio virtutum moralium in politicas, purgatorias, & purgati animi nō est dñt nā in uirtutib⁹ sed in edictis, sed sed in statu, & affectu p̄fectio-

nam. Illi merita quo-

habent, qui mō sunt

uirtutes politice, q̄

passiones ad modū

reducunt, p̄fectiō-

in ista ut passiones au-

ferant, & usq; adeo

ascendant, ut passio-

nō obliuiscant, ut in

ratione ad s̄m ex

Plotino lib. 1. Potest ē-

in p̄fectis hāc esse mē-

tē autem ex hoc, q̄

uirtutes purgant ani-

mi dñt esse beatorū.

Cōstat n. ex q. 67. in-

fectis, q̄ ex dñt uirtu-

tes morales p̄tinent

in patria distinctas

sed in istis p̄fectiō-

& actus. Memorat̄ in

q̄ hic non distinctas

has s̄m essentiam a

moralibus dignitatib⁹,

cōp̄tēntes sub mo-

ralibus iustitijs, &

infusam mota expur-

gationē nōq; & pur-

gati al mōtates infu-

si sunt s̄m essentia

p̄fecta aut morales

degenit s̄m uirtutē

q̄ qd̄ Ploti⁹ quia

uirtutē in hōie dñt

q̄ a respōsione ad p̄-

sum uirtutē articuli

aduerte, q̄ s̄m in 1.

sent. d. 1. 1. s̄m inuit

uirtutes morales, q̄

sunt circa passionē,

posse poni in angelis

& in Deo, ita tōtē.

Angeli in p̄t s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

go in eo p̄t esse uir-

tus tēpant, & eadē

rōne in Deo s̄m a-

uirtutibus p̄telle mi-

hi bonū tēpant. Et

11.4. Eth.
ca. 1. de 3.
tom. 1.

* c. 6. post
med. 1. 1.

* q. 11. art.
1.

med. 1.

* c. 6. post
med. 1. 1.

tus in medio, quæ in
matéria propria circa
quæ est, mediū facit
inter plus, & minus il
lus, seu in illa ad ill
la, illi &c. sicut iusti
tia in emptione me
diū ponit inter plus
in emptore, & minus
in iudicatore, pretiū
æquale dādo uē
ditori, uel econuerso:
& ipsa mediū po
nit inter plus, & mi
nus delectari, delectatio
ne capiēdo quæ ubi
sicut oportet &c. &
hoc nō patet, cōuen
it omni uirtuti, ex
ceptis theologis: &
ali mediū est q̄stio
oium articulorū hu
ius questionis.

¶ In ista questione ad tertiu
primi articuli, nō e con
turbat, q̄ auctor po
nat in uirginitate, &
q̄ paupertate mediū
inter superfluum, &
diminutū aliter or
dinatū, dum superflū
ponit in superfluo
re, uel in gloria, &
diminutū in trans
gressionē uoti, quæ
cōstat esse secundū se ut
ia extrema alterius
uirtutis, puta, religio
nis & phylomix, seu
magnanimitatis. Pe
cit neq; hoc auctor,
quia nec uirginitas,
nec paupertas hēt spe
ciale rōne uirtutis &
cōsequenter spūalia ex
trema in eis q̄ mediet
inter propria mater
ias in ordine ad re
gulā tan humanam,
quā diuinā, sed ex
extrinseco fine, & re
ligionis actū, i. uoto,
ut in secunda secun
da tractatū plenius.
Quia ipse extrinse
co rōne sumit spūalis
uirtutis, consequens
fuit in extrinseco ex
trema adhiberetur.

QVÆST. LXIII.

in 4.7 Eth. ergo non omnis uir
tus moralis est in medio.
¶ 3. Præter. Si de rōne uirtutis mo
ralis sit in medio esse oportet q̄
virtus moralis nō perficiat, sed
magis corrūpatur p hoc, q̄ ten
dit ad extremū: sed quædā uir
tutes morales pficiunt per hoc,
q̄ tendunt ad extremū, sicut uir
ginitas, quæ abstinere ab omni
delectabili uenereo, & sic tenet
extremū, & est pfectissima casti
tas: & dare oia pauperibus est p
fectissima misericordia, uel libe
ralitas, ergo vñ q̄ nō sit de rōne
uirtutis moralis esse in medio.
SED CONTRA est, q̄d * Philof.
dicit in 2. Ethic. q̄ uirtus moralis
est habitus electus in medie
tate existens.

RESP. Dicendū, q̄ sicut ex su
pradiētis patet, uirtus de sui rōne
ordinat hominem ad bonū. Moralis
aut uirtus pprie est pfectiua ap
petitiuæ paritatis circa aliquā
determinatā materiā. Mensura
aut, & regula appetitiuū motus
circa appetibilia est ipsa rō. Bo
nū aut cuiuslibet mensurati, &
regulati cōsistit in hoc, q̄ cōfor
metur suæ regulæ: sicut bonū in ar
tificiatis est, ut sequat regulā ar
tis. Malū aut per pñs in hōi est
per hoc, q̄ aliquid discordat ā sua
regula, uel mensura: q̄d q̄d cō
tingit, uel p hoc, q̄ superexcedit
mensurā, uel p hoc, q̄ deficit ab
ea, sicut manifeste apparet i oī
bus regulatis, & mensuratis: & iō
patet q̄ bonum uirtutis moralis
cōsistit in adæquatione ad men
surā rōnis. Manifestū est aut, q̄
inter excessum, & defectū me
diū est æqualitas siue cōformi
tas: unde manifeste apparet, q̄

virtus moralis in medio consistit.

AD PRIMUM ergo dicendū, q̄ uirtus moralis ho
nitatem hēt ex regula rōnis: p materia aut habet
passiones, uel operationes. Si ergo cōparet uirtus
moralis ad rōnem, sic fm id, q̄ rōnis est, hēt rōne
extremi uni, q̄ est conformitas: excessus uero, &
defectus hēt rōne alteri, q̄ est diffor
mitas. Si uero pñderet uirtus moralis fm suā materiā,
sic hēt rōne medij inquantū passionē reducit ad re
gulā rōnis. Vñ Philof. dicit in 2. * Ethic. q̄ uirtus fm
substantiā medietas est, inquantum regula uirtutis
ponit circa ppriā materiā fm optimū aut, & be
ne, est extremitas, scilicet fm conformitatē rōnis.

AD 2. dicendū, q̄ mediū, & extrema cōsiderant
in actionibus, & passionibus fm diuersas circumstā
tias: vñ nihil prohibet in aliqua uirtute esse extre

ART. II.

mū fm unā circumstantiā, q̄d tū est mediū fm alias
circumstantias p conformitatē ad rōne, & sic est in
magnificentiā, & magnanimitate. Nā si cōsideret
quantitas absoluta eius, in q̄d tendit magnificē
& magnanimitas, diceret extremū, & maximū: sed si cōsi
deret hoc ipsum p cōparationē ad alias circumstā
tias, sic hēt rōne medij: q̄a in hoc maxime tendit
hōi uirtutes fm regulā rōnis, idest, ubi oportet,
& q̄ oportet, & pp, quod oportet: excessus aut si
in hoc maximū tendatur, q̄ non oportet, uel ubi
non oportet, uel propter quod non oportet. Defec
tus aut est si nō tendatur in hoc maximū ubi opor
tet, & q̄ oportet, & hoc est quod Philof. dicit in 4.
* Ethic. q̄ magnanimitas est quidē magnitudine ex
tremus, eo autem quod, ut oportet medius.

AD 3. dicendū, q̄ eadē rō est de uirginitate &
paupertate, q̄ d magnanimitate. Abstinere, u. uirgi
nitas ab oībus ueneris, & paupertas ab oībus di
uitijs pp q̄d oportet, & fm quod oportet, idest, se
cundū mandatū Dei, & pp uitā aternā. Si aut hoc
fuit fm quod nō oportet, idest, fm aliquā supersti
tionē illicitā, uel et propter inanē gloriā, erit su
perfluum. Si aut non fiat q̄ oportet, uel secundum
quod oportet, est uitii per defectū, ut patet in trās
gradientibus notum uirginitatis, uel paupertatis.

ARTICVLVS II.

Virum medium uirtutis moralis sic
medium rei, uel rationis.

D SECUNDVM sic procedit.

VIDETUR q̄ mediū uirtutis
moralis non sit mediū rōnis, sed
mediū rei. Bonū n. uirtutis mo
ralis consistit in hoc, q̄d est in
medio: bonum aut, ut dī in 6.
Met. est in rebus ipsis, ergo mediū
uirtutis moralis est medium rei.

¶ 2. Præter. Ratio est uis apprehēsi
ua: sed uirtus moralis nō consistit
in medio apprehensionis, sed ma
gis in medio operationum, &
passionum, ergo medium uirtu
tis moralis non est medium ra
tionis, sed medium rei.

¶ 3. Præter. Mediū, quod accipitur
secundū pportionem arithme
ticā, uel geometricā est mediū
rei: sed tale est mediū iustitiæ,
ut dicitur in 5.1 Ethic. ergo me
diū uirtutis moralis nō est me
diū rationis, sed rei.

SED CONTRA est, quod Philo
sophus dicit in 2. Ethic. q̄ uirtus
moralis in medio consistit quo
ad nos determinata ratione.

RESP. Dicendū, q̄ mediū rōnis
dupliciter pōt intelligi. Vno mō
scdm quod mediū in ipso actu
rōnis existit, quasi ipse actus rōnis ad mediū reduca
tur. & sic q̄a uirtus moralis nō perficit actū ratio
nis, sed actum uirtutis appetitiuū, medium uirtutis

SVPER Q. LXIII.

Medietas aut, ut dī in 6.
Met. est in rebus ipsis, ergo mediū
uirtutis moralis est medium rei.

¶ 2. Præter. Ratio est uis apprehēsi
ua: sed uirtus moralis nō consistit
in medio apprehensionis, sed ma
gis in medio operationum, &
passionum, ergo medium uirtu
tis moralis non est medium ra
tionis, sed medium rei.

¶ 3. Præter. Mediū, quod accipitur
secundū pportionem arithme
ticā, uel geometricā est mediū
rei: sed tale est mediū iustitiæ,
ut dicitur in 5.1 Ethic. ergo me
diū uirtutis moralis nō est me
diū rationis, sed rei.

SED CONTRA est, quod Philo
sophus dicit in 2. Ethic. q̄ uirtus
moralis in medio consistit quo
ad nos determinata ratione.

RESP. Dicendū, q̄ mediū rōnis
dupliciter pōt intelligi. Vno mō
scdm quod mediū in ipso actu
rōnis existit, quasi ipse actus rōnis ad mediū reduca
tur. & sic q̄a uirtus moralis nō perficit actū ratio
nis, sed actum uirtutis appetitiuū, medium uirtutis

QVÆST. LXIII.

Virum est enim delectationibus, que sunt temperantia ma
teria, plusquam oportet uni: non rei autem delectationibus q̄
oportet, quare oportet &c. diminutū est namq; minus delectari
quam oportet. Medium aut rei consistit in æqualitate rei ad re
m ad pñam alteram. Aequalitas autem duplex sit. Scdm
quantitatem, sicut duo po
dalia sunt æqualia, &
quinq; & quinq; aut
æqualia, & hæc uoca
tur æqualitas arith
metica: & duarū pro
portionū, sicut ppor
tio sex ad quatuor, &
duodecim ad octo
aut æqualitas utrobiquē
utrobiquē, a. est scilicet
altera pportio, i. cōti
nētia totius, & dimi
diū, utraq; inuenitur
in iustitia, nā cōmuta
tius iustitia obseruat
mediū scdm æquali
tatem quantitatis, q̄d uā
les q̄d accipit, in uā
let q̄d dat, ut patet in
emptions. Iustitia ue
ro distributiuā obser
uat mediū scdm æqua
litatē pportio nū: nā
adde pportionē fa
cit fieri bona, q̄ distri
buit, q̄ habet inter se
pñs q̄ b distribui
tur. Extrema autē i
qualitate scilicet dū
plus, & minus scdm
iustitiā, ut patet. Extre
ma aut in æqualitate
pportio nū sunt plus,
& minus scdm ppor
tionē nā q̄ i. g. in
ter pñas est propor
tio scilicet altera, super
fluum erit si inter rei
distributas sit propor
tio dupla, in qua con
tineatur totum his: di
minutum uero si in
ter rei distributas ef
ferat pportio sequen
tia, aut scilicet quarta, in qua continetur totum, & tertius pars,
uel quarta tantum. Et quoniam medium rei ad alterum est,
consequenter est ut sit medium inter plus unū, & minus alteri:
vel ita quod plus sit minus, & minus alteri, ut in commutatione
boni uel mali q̄ plus uni patet, et minus alteri, ut in distributione
huius. Medium autem rationis quia continetur sub se commensu
ratum sibi, & commensuratum alteri, abstrahit, & sibi, & alteri,
sicut animal ab homine, & leone propter quod medium ratio
nis in communi consistit inter plus, & minus secundum rōne,
in speciali aut diffinitur nam in uirtutibus circa passiones me
diū rōnis cōsistit inter plus, & minus multipli el gēi, sicut idest,
diūm cōsistit in cōmensuratione ad mēsum: & pp hoc dī in
la, q̄ mediū in passionib. sumitur quo ad nos. In iustitia aut
mediū rōnis consistit inter plus unū, & minus alteri, sicut, &
medium rei quia non solum æqualitate candē q̄ rei medium exi
git, sed rō non imponit iustitiā, sed conditiones etiam nullas
ei apponit, nisi redondantes in æqualitate uel in æqualitate rei.
Reddere namq; debitum recta rō dīctat iustitiā, q̄d ubi opor
tet, pro quanto faciunt, uel tollunt rōnem debiti. Et propterea
est cāutus, ut discernas circumstantias in materia iustitiæ dupli
citer inueniri: primo ut reddat rei in æquale, uel in æquale idest,
ut pertineat ad rationem debitū modo ut sunt communes
circumstantiæ actus uirtutis, uel gratia. Reddere aut illo
die statim, spectat ad rationem debiti. Reddere aut illo
die hora inoperta, puta, quia sumit eibū impertinēs ē iustitiā
non enim in iustitia debet impertinētis est hæc electio: & propterea
in iustitia dīctat, q̄ mediū rationis in iustitia est medium rei.
& ex hoc patet quod extrema, scilicet plus, & minus in iusti
tia non sumuntur secundum affirmatiuam materiā, & nega
tiuam conditionem, & econtra, ut in alijs moralibus uirtutib.
sed secundum plus unū, & minus alteri, & hinc ē prouenit, q̄ iu
stia nō est media inter duas malitias, sicut alie uirtutes mo

ART. III.

ralis, q̄ mediant inter affirmatiuā materiā, & negatiuā cōdi
tionē, ut superflū: & negatiuā materiā, & affirmatiuā condi
tionē, ut diminutū. Nā si mediū rōnis, & extrema in iustitia
merentur scdm cōditiones, ut in alijs, & non pñse ut reddat
mediū rei, cōtingeret accipere extrema uicia, ut in alijs. Et hinc
sunt hierarchia pñtel
lectū medij, & extre
morū in uirtutib.
pro clarificanda. Nā
uirtutum mēte.
¶ In eodē secundo articu
lo eiusdē sexagesimæ
quartæ q̄stionis, decla
randū occurrit Noui
tys, q̄ prima rō pñ
ro dī in la, q̄ pcedit
de medio: & sibi subie
diur: q̄a cōcludit q̄
mediū rōnis, q̄a bo
nū ē rōnis, est in ipse
ad ib. rōnis tanq̄ me
bus ipse, sicut mediū
rōnis scilicet, q̄d. lā rō
ne impositum ē ope
rationib. & passionib.
est in passionibus &
operationibus tan
quam in rebus ipsis.

SVPER Q. LXIII.
ART. III.

Medietas aut, ut dī in 6.
Met. est in rebus ipsis, ergo mediū
uirtutis moralis est medium rei.

¶ 2. Præter. Ratio est uis apprehēsi
ua: sed uirtus moralis nō consistit
in medio apprehensionis, sed ma
gis in medio operationum, &
passionum, ergo medium uirtu
tis moralis non est medium ra
tionis, sed medium rei.

¶ 3. Præter. Mediū, quod accipitur
secundū pportionem arithme
ticā, uel geometricā est mediū
rei: sed tale est mediū iustitiæ,
ut dicitur in 5.1 Ethic. ergo me
diū uirtutis moralis nō est me
diū rationis, sed rei.

SED CONTRA est, quod Philo
sophus dicit in 2. Ethic. q̄ uirtus
moralis in medio consistit quo
ad nos determinata ratione.

RESP. Dicendū, q̄ mediū rōnis
dupliciter pōt intelligi. Vno mō
scdm quod mediū in ipso actu
rōnis existit, quasi ipse actus rōnis ad mediū reduca
tur. & sic q̄a uirtus moralis nō perficit actū ratio
nis, sed actum uirtutis appetitiuū, medium uirtutis

ARTICVLVS III.

Virum uirtutes intellectuales
consistunt in medio.

D TERTIVM sic pceditur.

VI q̄ uirtutes intellectu
les non consistant in medio. Vir
tutes n. morales cōsistunt in me
dio, inquantū cōformant regu
lā rōnis: sed uirtutes intellectu
les sunt in ipsa rōne, & sic non
videtur habere superiorē regu
lam. ergo uirtutes intellectu
les non consistunt in medio.

¶ 2. Præter. Mediū uirtutis moralis
determinatur ā uirtute intelle
ctuali. Dī n. in 2. * Eth. q̄ uirtus
consistit in medietate determi
nata rōne, prout sapiens deter
minabit. Si igit uirtus intellectu
lis iterū cōsistat in medio, opor
tet q̄ determinetur sibi mediū
per aliquā aliam uirtutē, & sic
consistit inconfessē se habere appetitū rectū, ut superius ex 2.
Ethic. dīctur, & q̄ uirtus eiusdem habeat pro mensura rei, &
sit mensura appetitus. Ex primo enim habetur, q̄ dependet ab ap
petitu, & consequenter mensuratur ab eo. Tertium est, quomodo
hic dīctur, quod uirtutis intellectualis mensura non est ali
quod genus uirtutis, ut patet in rōne ad secundum: res su
perius in questione sexagesimæ tertie articulo secundo dīctū
est, quod duplex est regula boni hominis ad quod ordinatur
uirtus, scilicet humana ratio, et lex diuina.

¶ Ad euidētiam horum oīum distingue, q̄ uirtutes oīi dupli
ter possunt accipi, scilicet secundum se, et ex parte nostri utroque mō
regulā habent, lā nā ista quidē quāuis de solis theologis uir
tutibus fiat ista distinctio in articulo sequenti ueritatē in habet
extrema ad oīs uirtutes diuersimode applicata, q̄ in ordine ad
re cognitiū sumitur. Ex parte uero nō, cū secundū modū quo in
nobis sit aut est, accipitur quo ad dirigere uero, quod addunt
practice supra speculatiuas secundū se, sunt ipla regulæ, et respu
cunt regulabilia p eas. Vñ ex parte ista nō regulā habere pñs, se
cundū q̄ in nobis sunt aut sunt. Vires quoq; morales scdm
se obiecta respiciunt ex parte aut nō principia q̄a in nobis sunt
& sunt. Et q̄a auctor sic de uirtutū mensura, et mediū scdm se
loquitur, (vñ in 2. manifestat) iō obiecta obiecta ex parte
nostri se tenent, nihil officium proponit. Et ut ad singula descē
damus, cognitiū in pñis pñcipiorum scdm se est in medio
duorum contrariorum, v. g. hinc acceptioni, totum est maius
sua parte, contrariatur secundum se, ut superfluum, totū est
minus sua parte: et ut deficient, totū non est maius sua parte:
quis ex mō quo hæc expōitio est in nobis, q̄a naturaliter est
in nobis, cōtaria loca habere nō possunt. Verū quoq; intelle
ctus practici scdm se quidē a reb. pendet quo ad cognoscere: ex
parte aut nostra ab appetitu recto, qui facit nobis appetere finē

Prima Secunda 2. The. R. 3. secun.

nō sint ex necessitate connexę,
virtutes. n. morales qđq; causantur
ex exercitio actū, ut probat in
2.^a Ethic. sed hō pōt exercitari in
actibus alicuius h virtutis sine
hoc, & exercitū in actibus alio-
rius virtutis. ergo una virtus mo-
ralis potest haberi sine altera.
¶ Præter Magnificētia, & magna-
nimitas sūt qđā virtutes mora-
les: sed aliq; pōt hēre alias vir-
tutes morales sine hoc, qđ hā-

SVPER QV AEST. LXV. ART. I.

¶ Quæ tertiū probatur: quia impossibile est simul haberi tot actus
perfectos generatiuos tot uirtutum. Quod autē tertium sit inconuen-
iens, probatur: quia unus actus est unus uirtutis: & sicut est
actus unus uirtutis si est generata, ita est generatiuus unus,
& non omnium uirtutum hæc de primo.

beat magnificentiâ, & magnanimitatē, dicitur. n. Philof. in 4. t. Eth.
q̄ inops nō pōt effe magnific⁹,
qui tñ pōt habere alias quasdā
virtutes, & q̄ ille, qui parvis est
dignus, & his se dignificat, tem-
peratus est, magnanimus autē
nō est. ergo virtutes morales
nō sunt connexæ.

¶ 3 Præ. Sicut uirtutes morales p
ficiūt pte appetitiuā aīę, ita uir
tutes intellectuāles pficiūt par-

licet, Virtus moralis exigit prudentiam, quia ex distinctione sit
tutis, secundi Ethic. alia patet, non negatur, sed distinguuntur
quia aut sit eligitur de prudentia totali, aut partiali: & vocatur
prudentia totalis prudentia respectu omnium agibilium, parti-
alis autem respectu talis materię, de declaratione nemerex, vel
periculum moris &c. si in assumpta propositione, & distinctione
virtutis moralis intelligitur de prudentia totali, negatur: si de
partiali conceditur, sed tunc patet manifeste q. nihil valet pos-
sion, quia prudentia partialis non exigit omnes virtutes morales,
propter istam autem distinctionem oportet ostendere, aut
verificari assumptionem de prudentia totali, aut q. prudentia parti-
alis exigit oca virtutes: & utrumq. simul esse, ostendit q. pruden-
tia partialis aut non est prudentia sufficiens ad materia disticti
virtutis, & consequenter non est prudentia: aut est totalis, ostendit
aut hoc facile ex connectione materiae virtutis moralis, & p
sa distinctione virtutis. Sic virtus moralis, puta, temperantia, est ha-
bitus scdm ratione rectam electivum medij in declarationib. ta-
tis, non prout electionem medij in talibus declarationibus
cogit corrupti a tali, aut tali passione sed simpliciter undeque
que contingat a electione talis medij in electionem extremorum
virtutum declinare ergo temperantia virtus necessaria ha-
bituatum reddit animum ad eligendum talem medium secundum
prudentiam totalem: Assumptum hoc manifestatur dupli-
citer: quidem credi potest, q. virtus moralis, puta temperantia,
perficatur in omni: primo, ex declaratione a tali medio oritur ex ali
qua certa passione, &c.

colat in medio in delectationibus tactus, ita quod non speciat ad
temperantiam inclinare ad eligendum medium in delectatio-
nibus tactus, nisi pro quanto abducitur a medio ob a morem sur-
perfluxu delectationis. secundo autem modo, ut temperantia sit
inclinare ad tale medium contra quoscunque impetus ex quacun-
que passione pronuntiantes ad abducendum a tali medio: puta
ex avaritia, ex timore mortis &c. Differtus autem instantum ali-
duo modis: vi ex hoc pendat ista veritas, & secundum primum
modum non fiat aliquis temperatus nisi secundum quid: tunc
secundum vero fiat temperatus simpliciter, quoniam, ut patet,
lexa primum modum non est habitusatus ad medium in delectatio-
nibus tactus, nisi secundum quid: quia secundum q. originatur a cer-
to motivo instantum secundum vero est habitusatus ad medium in
delectationibus tactus totaliter, quia secundum quod originatur
ex quocunque motivo. Quod autem temperantia primo modo
non sit virtus, sed secundo modo tantum, manifeste est usq. co-
muniurum: habet enim habitusatus ad calitatem quantum est ex
more delectationis, si inops, & avara male merendo venereis
uacat, proculdubio in temperata est: & similiter si timore verber-
um, aut infamie &c. hoc faciat, aliunde ergo est delect. q. tem-
perantia non pericit animum contra timorem, & alias passiones,
ut & inquantum nate sunt corrumpere delectionem medij in
delectationibus tactus: & delect. q. qui morabatur ut fuerit,
non est inchoatus, & meretricem quo solam avaritia possit simul
esse temperantia, & infamia huiusmodi falsa: spectat igitur ad
moralem virtutem inclinare ad medium in propria materia
non solum excludendo extrema secundum se, sed secundum
q. connexionem habent cum aliena materia. vi enim in licita
dicitur in responsione ad certum, & quantum, agibilia, que sunt
materia virtutum moralium, sunt ordinata ad in usum, & pro-
pterea vnum reducantur ad aliud: & propterea oportet virtutem
moralem pericere sic animum in propria materia, ut nec ex his,
que infra similes propriis materiis secundum se sunt, nec ex his,
que

¶ Quoad fecim, fecito,
conuentione uirtutis
cardinalis conuincit
ex illo pectus, q in li
tera fit, Viri⁹ mortali
exigit prudentia⁹ pru
dentia aut exigit oēs
tres uirtutes morales.
ergo oēs uirtutes mo
rales sūt conexas: sed
quia propositiones
hic assumptæ diuersi
modo intelliguntur,
oportet eas explana
re, & sensum uerū ca
pete, & unne uidere
uim rōnis huius. Per

ma ergo ppositio, fel
cia est diffinitio, nif
atur, fed dillingu. rui
tur partiali, & uocatur
num agibulum, parti
tia uenerex, uel per
fitione, & diffinitio
totali, negatur: fi de
fit q. nihil uales pef
mnes uirtutes mora
porter offendere, aut
aur q. prudentia pa
fient, offedat q. pr
fient ad materia illu
us est totalis, offend
runt moralis, & p
puta, rpania, est ha
in delectationib. ta
delectationibus co
simpliciter uideatur
electionem extremam
virtutis neceffario ha
talem medium fecum
oc manifestator dupli
lis, puta rem perantia,
li medio oritur ex ali

quod non spectat ad
 medium in delectatione
 medio ob a morem su-
 o, ut temperantia sit
 impetus ex quacun-
 in tali medio; puta
 autem intantum al-
 et secundum primum
 secundum quod iuxta
 in quantum, ut patet
 in medio in delectatione
 id est, oritur et cess-
 bitatus ad medium in
 idum quod oritur
 erantia primo modo
 manifeste ex usu co-
 tem quantum est ex
 merendo ueneret
 iter sit timore uerbo-
 est dicere, et temper-
 et. Alia passionem
 delectionem medij in
 uechatur ut fuerit
 auaritia posse simul
 alia; spectat igitur ad
 in propria materia
 in se, sed secundum
 ria. Per enim in licita
 m, agibilia, que sunt
 ad in uicem, et pro-
 a oportet in uitam
 ateria, ut nec ex his,
 in se sunt, nec ex his,
 que

†11-4, Pak.
ca. 2, circa
1700, 10, p.

quæ intrâ limites propriæ materie ex connectione illius eni-
abducatur a medio eligendo in illa materia. & sic patet a seipso,
& velle manifestanda con sequentia. Cuius hoc sequens, q- virtus
moralis coarctat prudentiam totalem hoc à se probatur.
Virtus moralis eligit medium in propria materia simpliciter. J.

secundū se, & ut in eā
redundant alie mai-
orē: ergo exigit red-
ditiōem sui secundū se,
& sibi comparati-
onem ad alia: sed hoc
est prudentia totalis.
ergo, sequela est ma-
ioris: et sic patet.

4 Præ. Si virtutes morales sunt
cōnexæ, hoc nō est nisi quia con
nectuntur in prudentia: sed hoc
nō sufficit ad connexionem vir
tutum moralium. uidetur. n. q. al
quis possit esse prudēs circa ag
bilia, quæ pertinent ad unā vir
tutem sine hoc, quod sit prudēs
in his, quæ pertinent ad aliam. si

provenit, q. habitus animus in castitate, & non in paupertate, liberalitate, fortitudine, & iustitia, p. avaritiam, aut in more aut odio contra castitatem facit: epharatur siquidem tunc in talio bonum castitatis bono pecunia, ut equisitionis a morte, aut plenitudo appetitus odii huius, & distat tunc qualem eligendū nō apparet bonum, q. illud vere bonum p. passionem, seu affectum, huius, & ad hoc magis, q. illud. Quod aut tō recta circa unam materiam secundum se quāvis sit id, quod ex connexione, sit prudentia totalis, ex illo principio secundi de animi. Et sensu cōi. pater. q. si iudicamus inter aliqua duo, oportet cognoscere utrumq. Sim. hanc rectam rationem oportet cum parate hanc rectam reliquis agibilibus, oportet eam, quia tō est, utraq. cognoscere, & quia recta est, circa utraq. rectam esse consilium recte, & quia recta est, circa utraq. rectam esse totalem, patet igitur rectam circa omnia agibilia prudentiam esse totalem, patet igitur ex dictis, q. prudentia partialis non est prudentia. Nō sit totalis & consequenter, ut patet exigit omnes virtutes morales: p. in calce articuli, quod defectus prudentie circa unam partem agibilium induceret defectum circa alia. Ex his aut habet, quod in agibilibus induceret defectum circa alia. Et quia ad duos terminos electionem mediā, & rectam rationem. Intelligitur, nō de electione, sed non sibi quid, sed simpliciter, i. contra quicquid, abducentem rectam rationem, nō sibi quid, secundū partē, sed simpliciter, seu totam, & sic patet, q. ex diffinitione virtutis sive p. loitis a p. positum excludendo solum sensum sibi quid, & utendo sensu simpliciter quod regulariter in diffinitionibus intelligitur, hęc connexio videtur, quod conlucet ad virtutem moralem.

Explantur autem, & probata 1^a propof. affump. reliqua
est, ut probetur, & explanetur fecundū 1. 2^a prudentia exigit
virtutes morales. Hęc propo. liceat poffe probari ex parte mor
qualia ficut temperantia generatur ex frequēti lib. electionibus
dū in delectationibus, ita prudentiam oportet generari ex fre
quentibus iudiciis, & pceptis circa fuam materiam, quā ut vo
lunt melius tamen monftratur propofitum ex ipfa rōne p
ut finis, ut in licet fit ex parte principiorū ipsius prudentie
Prudentia est recta rō confultativa, iudicativa, & pceptiva.
fecundū eius exigit animum tam finem partem apprahenfivam
fecundū partem appetitivam, recte, & hęc fit hęc circa pri
cipia recta rōnis, quā funt fines agibilium: fed fic fit hęc ad h
habet, et habere omnes virtutes morales principales, ergo p
a coexigit fecundū fe omnes virtutes huius. Anteced
fecit fequela utro quo ad partem apprahenfivam et per fe
quia habet confufionem pendet ex habitu principiorum
Quo ad partem vero appetitivam, licet ex fupradictis de p
partem pateat breviter tamen quāsi repetendo manifefatur fic
Prudentia non est in ratione folum, ut dicitur in 6. eth. qu
in ratione ut motus ab appetitu, & propter hoc non traditur
mioni, ut ibidem dicitur. ergo dependet ab appetitu p
hio recto rō obiectum autem appetitus et finis. ergo depe
ab appetitu recte fe habente ad finem, quod erat in ream
Quod autē dependet prudentia ab appetitu recto relpō om
finis agibilium, & non unius finis, licet ex redundantia con
finis, poffet haberi in licet tamen probatur ex hoc, quod fic
na dependet ex omnibus ipsis principis, & non aliquibu
tum. Ita quod d. 6. comentes etiam in ut in principio, non et

1919

nat. fines & agibilia collat esse principia, ex nub. prudentia. po-
dit, & ad quos oportet apprehensionem se recte hinc: alioquin, &
in actu iudicii, quia delectatio corrumpit & infirmat prudentiam,
& in actu precepti, quia est a ratione ut subest appetitui erratur.

cut etiam aliquis pot habere ar-
tē circa aliqua factibilia sine hoc
q; hēat artē circa alia: prudentia
autem est recta rō agibilium. er-
go non est necessarium uirtutes
morales esse connexas.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit super Lucam. Connexę sibi sunt concatenatęq. uirtutes, ut qui unam hęc, plures hęc uideatur. † Aug. etiā dicit in 6. de Trin. q. uirtutes, quę sunt in animo humano, nullo mō separant abinuicem. Et Gre. dicit 1. Moral. q. una uirtus sine aliis, aut om

dentia, & propterea comparauit ipsam intellectui, qui et habuit principiorum, dicens, Quod sicut in speculatiuis scia pendet ex habitibus principiorum, ita in moralibus recta ratio pendet ex recto appetitu finium. Est. n. habitus principiorum in appetitu, quia fines principia sunt operabilium. Quod demum appetitum recte se habere ad fines operabilium, si hie uirtutes morales, patet ex eo, quod eadem uirtus intendens finem proprium alienum materet, & eligeret alium in illa, & hoc, eadem est temperantia uirtus, qua quis ad appetitum intendit bonum rationis in delectationibus tactus, & quod eligit medium in eisdem finem rectam rationem. Et sic patet totum, cuiusmodi uirtus ueritatis comparatur, quanto ex sola distinctione uirtutis moralis, considerando que coelegant particule aduocant, deduxit connexionem mutam uirtutum moralium, copulata inter se, & premissa. Hic de secundo.

Quo ad 3^m, respondendo ordinate obiectis, dicitur, q^{uod} prima pars maior est falsa, si est universalis, ut esse debet. Sunt, n^{on} multae partes perfectionis connexae, licet non oēs sint connexae. In lectus, n^{on} est voluntas cōnexa sunt, visus, & auditus non: unde hoc nihil h^{ab}et. Seda vero ubi est diffinitione virtutis multae solae, & coniunctum est, quod in diffinitione virtutis oportet cadere rationem simpliciter, & non sū quid, ut opponens vult, concedit q^{uod} non species ad expectantem virtutem firmare aium, ne timor foris fornicetur, & sic incidit in fouram magnam. Et talis faciat contra temperantiam, cuius oppositum tamen sensus, & p^{er} terea conuincitur. Aut talis recedit a medio expectantem, & sic, declinat in vitium extremum, ergo est contra rectitudinem spectantem ad temperantiam, si non ergo formatione cōueniens est auaritia solum, & non propter delectationem, nō propter contra temperantiam.

¶ Ad 3^m, respondetur in littera ad primam, quod dupliciter, quodam spectantes ad eam unam, quodam ad aliquam particularem illam. In primis, quod sunt materię virtutis cardinalis coniungi exerceri in una, et non in alia recte, sic ut fiat aliqua, quod ut possit inchoari aliqua virtutis generari: alibi contingit fieri unam sine alia actu: tamen ubi dupliciter, modo in potentia propinqua, ut in illa dictio in preparatione alibi dicit author, quia conexio virtutis omnium est conexio inchoatio in prudentia, et dicitur formale in eo virtutis preparationis, et deficientis materia, et per hoc patet respondere ad 4^{am}, tum quia maliter dicitur in preparationem animi sufficere caliditate coniugis et virginitate esse conexum quia fulsum est, quod licet materia de conexione est per aliquid, quam generaliter virtutem quia materia magis connexa sunt coniunctione occurrentis respectu operationis humane, licet minus connexa sint coniunctione similitudinis, et proprietatis illas oportet esse connexas formaliter, et materialiter, illas formaliter tantum.

¶ Ad quantum dicitur dupliciter iuxta duos modos, quib-
nexus alia intelligi que potest. Connexio namque virtutum cum
sit necessaria, claudit in se similitudinem temporis, ita quod
stat et in eodem tempore esse fieri, et corrumpi sed huius
similitudo temporis potest dupliciter intelligi. Primo, secundum
rigorem utriusque, ut in eodem instanti temporis quo est
fuerit actualiter alia, et in nullo instanti bona. Hec alia actuali
et hic sensus videtur communiter accipi, et contra ceteros

*Amb. in
illud Lu.
6. Beati
pauperes
spi. cir. fi.
hi li. 5 in
Luc. 10. 5.
*Aug. 6. 3.
Tri. c. 4. in
prin. 10. 3.
*li. 2. mo.
ra. 6. 1. ad
me. illius.

ft
ne
re
na
p
uo
ois
ata

simpliciter non solum nobiliora entia, sed nobiliores uirtutes morales. licet sint ignobiliores secundum communem rationem uirtutis, quod magis conuenit moralibus, immo eis simpliciter, & intellectualibus secundum quod. Sed hec maior nobilitas, si habere communem rationem uirtutis simpliciter, non dat maiorem nobilitatem simpliciter, sed secundum quod.

*q. 9. ar. 1.

encl. m.

quia spectat ad esse principium actus. Vnde, ut in littera dicitur, nobilitas simpliciter maior, sed secundum quod, & similiter ex eo, quod intellectuales uirtutes sunt secundum quod uirtutes secundum communem uirtutem rationem, non nisi secundum quod ignobiliores censentur. Et propterea in littera concluditur, quod uirtutes intellectuales, licet minus communem uirtutem rationem habeant, sunt nobiliores habitus simpliciter, & non in ratione habitus. Si enim essent nobiliores in ratione habitus, essent nobiliores secundum quod, cum sit predicatum ualde commune unde prima propositio est simpliciter uirtutes intellectuales, licet uirtutes intellectuales sunt nobiliores morales, quia ex propria rationibus specificis uirtutibus ubi maior nobilitas quam morales. Tertia autem propositio est uirtutes intellectuales non debentur deinde in littera non habentur. Nec acceptam tam uirtutem determinat hanc modum, uirtutes intellectuales sunt nobiliores uirtutes secundum communem rationem uirtutis, quam intellectuales: sine hac enim determinatione contradictionem concederem. Nec obstat doctrina superius habita in quaest. 56. & plures repetita de uirtute simpliciter, & secundum quod: quia secundum communem uirtutem rationem intelligitur hunc sensum: memeto reducere, similia inueniunt.

¶ In corpore eiusdem articuli aduerte primo, quod Scotus cum sequatur, quia tenet uoluntatem nobiliorem intellectu, consequenter ponit uirtutem moralem nobiliorem prudentia, quod est intellectualis, & non solum in hoc principio discordat, sed quia ponit prudentiam & uirtutem moralem circa idem obiectum, ac per hoc æqua est apud ipsum nobilitas ex parte obiecti, & apud æquale quia licet sit idem obiectum materiale, puta, agibile prudentia tamen obiectum est sub ratione uirtutis, uirtutis autem moralis sub ratione bonitatis: autem ratio nobilior est simpliciter, quia absolutior. Aduerte secundo, ne in demigat materia intellectualis uirtutis, puta artis, & propterea neget ea nobiliorem simpliciter, respice ad rationem litteræ, quia scilicet est de eis in uniuersali, & quiescit non abnegando ignobilitatem secundum quod pro quanto ad uia experientia descendit, utriusque arti conuenit, ut in primo Metaphysicæ dicitur, iudicare scilicet, & agere, & propterea sic suscipere memento, quod prudentia, & ars sunt circa singularem, ut prius, & essentialiter, in quantum cognoscuntur sunt circa uniuersalem: unde nobilitatem simpliciter trahuntur in littera dicitur.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, dubium arduum occurrat in uia auctoris, & simpliciter, quomodo, si sit uirtus prudentiam dirigere morales uirtutes, ut in præliminando finem: & simpliciter quidem in secunda discutendum erit in q. 47. Ad hoc uero nunc duplici ratione differendum puto. Primo, quia hoc repugnat uirtuti superius dictis, & insertis in secunda secundum hoc allegato. Superius quidem pro quanto dictum fuit, quod prudentia principium, quod est finis, habet a uirtute morali, quia qualis unusquisque est, talis est finis uidetur. Inferius autem, quia expresse negabatur ex proposito, prudentiam præstare finem moralibus uirtutibus. Secundo, quia ex hoc pendet principale inueniuntur huius articuli quod ad prudentiam, an scilicet nobilior sit prudentia uirtute morali, ut utrumque argumens tangit.

¶ Ad huius difficultatis euersionem ponemus ante oculos est progressus nostre mentis in illis, ut ex rationem dictorum sonare, & reddere ualeamus, & quod simpliciter, & quod secundum quod intelligatur, discernamus. In mente nostra primo omnium est synderesis, quia non solum gignit bonum proteque-

nobilius, quod obiectum appetit. ratio. n. apprehendit aliquid in uniuersali, sed appetitus tendit in res, quod habet esse particulare. unde simpliciter loquendo, uirtutes intellectuales, quæ perficiunt rationem, sunt nobiliores quam morales, quæ perficiunt appetitum. Sed si consideretur uirtus in ordine ad actum, sic uirtus moralis, quæ perficit appetitum, cuius est mouere alias potentias ad actum, ut supra dictum est, mobilior est. Et quia uirtus de ex eo, quod est principium alicuius actus cum sit perfectio potentie, sequitur et quod ratio

uirtutis magis competat uirtutibus moralibus, quod uirtutibus intellectuales: quamuis uirtutes intellectuales sint nobiliores habitus simpliciter.

Ad primum ergo dicendum, quod uirtutes morales sunt magis permanentes, quam intellectuales per exercitium earum in his, quæ pertinent ad uitam communem. Sed manifestum est, quod obiecta disciplinarum, quæ sunt necessaria, & semper eodem modo se habentia, sunt permanentiora quam obiecta uirtutum moralium, quæ sunt quadam particularia agibilia. Quod au-

tem tendit ad res in se, & perficitur in adfectione rei. Ex hoc. n. prouenit, quod inclinatio ad bonum eger habitu rectitudine electionem, in uoluntate quidem quo ad bonum rationis in operationibus appetitus uero sensus quo ad bonum rationis in passionibus, quæ adpiscatur finem, & ipsa impotens ad hoc ad rationem uirtutis deficiunt. Ad naturalis iudicij: circa principia tali administratio non egerit, sed in seipso manens recte semper sit principium actus perfecti, qui est iudicare. Synderesis igitur in intellectu iudicante, & proponente non solum finem uirtutis, sed finem proprium uirtutum moralium, dum in passionibus, & operationibus secundum rationem uiuendum iudicat, & appetit inchoatue inclinatio ad hoc finem, scilicet bonum rationis in operationibus, bonum rationis in timoribus, & audacis, bonum rationis in delectationibus &c. discorsatur ex huiusmodi principij firmitas in intellectu, & inchoat in appetitu, subueniendo aliquod minus uirtutis, puta, abstinere a delectationibus ueneris, & publicam defendendum, & concluditur modum in delectationibus, & sic de aliis. Hic autem discorsatur prudentia generatius est, & conclusio eius est modus in operationibus, seu passionibus seruandus, qui nihil aliud est quam medium rationis in materia morali. principium autem eius est synderesis ex parte apprehensiuæ, & naturalis inclinatio ad bonum rationis in concupiscentijs & delectationibus ex parte appetitiuæ. Ad hunc quodque discorsatur perfectum iudicio scilicet, & præcepto, sequitur in appetitu conclusio electionis, quia scilicet elegimus delectationes in ordine ad modum illum, medium illud, bonum illud rationis. In hac enim electione potest perficere simul duo ex parte obiecti, scilicet passionem ipsam modificatam, & modum ipsum, & inueniunt quod modus spectat ad finem moralis uirtutis, quia est ipsum rationis bonum participatum in materia morali: passionem autem ipse spectant ad id, quod est ad finem: utuntur enim eis uirtutes propter bonum rationis. Et licet prudentia generatur frequenter discorsatur ex finem, sic præexistente, & concludente medium: ita uirtus moralis generatur ex frequenter electione subsequente finem. genita autem iam utraque uirtus sic connectitur, ut humana ratio non solum synderesis, sed prudentia rectificata de finem uirtutis illa rectificata eam de finem absolute, illa rectificata eandem de eodem applicat ad minus. uniuersale quam sit uniuersale synderesis, uel etiam ad singulare, quoniam prudentia est eam singularem: & rursum mota non solum ab appetitu naturalis finis, sed perfecta uirtute inclinante in talem finem, discorsatur ad ultiores conclusiones, donec perueniatur ad perfectionem status uirtutis, uel ad firmandum eandem, & proportionaliter ad eligendum mouetur appetitus. Hic est progressus mentis nostre, in quo triplicem aduerte potes distinctionem, unde clarificari ambigua occurrunt. prima est de fine uirtutis moralis, quod sumitur dupliciter, scilicet absolute, seu in sua communitate, & applicat ad speciales actus occurrentes in exercitio uitæ humanæ. Secunda est de uirtutibus moralibus & prudentia, quod sumitur dupliciter, scilicet in fieri, & in facto esse secundum essentiam.

Tertia.

Tertia est de dare & accipere finem, quod sumitur dupliciter. A primo, & non primo. Ex his namque liquet primo quod finis uirtutis moralis absolute præstatur: primo non a prudentia, sed a synderesi, & hoc claret, quia prudentia ex illo sit. Secundo, quod finis absolute non prius intendit a uirtute morali, quod sit prudentia, & hoc claret, quia uirtus moralis non sit ab illo fine illi mediante prudentia. Tercio, quod prudentia in fieri non dependet a uirtute morali, sed eius finem, & appetitum rectum illi naturalis inclinationis, quod non est uirtus, sed inchoatio uirtutis. & hoc claret, quia inchoatio recta finis est principium prudentie, & conflat quod prudentia non est uirtus moralis. Quarta, quod uirtus moralis in fieri dependet non solum a synderesi, & recta intentione finis, uel dicta, sed prudentia a synderesi finem, inueniendum medium prius natura, quoniam sequat electio generis uirtutis moralis. & hoc claret, quod ex ordine dicto, & definitione uirtutis moralis. Quinto, quod operando prudentia ad uirtutem moralem in fieri, sic simpliciter recte est, quod prudentia dirigat uirtutem moralem præstando illi finem non primo & absolute, sed applicando illud ad spem le materiam occurrentem, & sic uirtutis hic, quod præstetur medijs prudentia præstatur finem finis, & non concluditur superius. bonum, nec differt in secundum, quæ de prima præstatur finem finis, & de hoc absolute, ut uirtutis moralis loquitur. Sexto, quod comparando tamque uirtutes prudentias, & uirtutes morales, utraque, in facto esse alicui finem.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

*q. 9. ar. 1.

ARTICVLVS IIII.

Virtus iustitia sit præcipua inter uirtutes morales.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt quod iustitia non sit præ-

cipua inter uirtutes morales, & Maius enim est dare alicui de proprio, quod reddere alicui quod ei debetur: sed primum pertinet ad liberalitatem, secundum autem ad iustitiam, ergo uidetur quod liberalitas sit maior uirtus quam iustitia.

¶ 2. Præter illud videtur esse maximum in uirtute, quod est perfectissimum in ipso: sed sicut dicitur Iacobi 1. Patientia opus perfectum habet. ergo videtur quod patientia sit maior quam iustitia.

¶ 3. Præter Magnanimitas operatur magnum in omnibus uirtutibus, ut dicitur in 4. Ethicorum. ergo magnificat etiam ipsam iustitiam: igitur maior quam iustitia.

¶ 4. Contra est, quod Philosophus dicit in 5. Ethicorum. quod iustitia est præclarissima uirtutum.

Respondendum. Dicendum, quod uirtus aliqua secundum suam speciem potest dici maior, uel minor, uel simpliciter, uel secundum quid. Simpliciter quidem dicitur maior, secundum quod ea maius bonum rationis relucet, ut supra dictum est. & secundum hoc iustitia inter omnes uirtutes morales præcellit tamquam propinquior rationi, quod patet ex subiecto, & ex obiecto: ex subiecto quidem, quia est in uoluntate sicut in subiecto. uoluntas autem est appetitus ra-

tionis, in appetitu una respondeat moralis uirtus respectu finis, & eorum, quæ sunt ad finem intendenda, et eligenda.

¶ 5. Contra est, quod Philosophus dicit in 5. Ethicorum. quod iustitia est præclarissima uirtutum.

¶ 6. Contra est, quod Philosophus dicit in 5. Ethicorum. quod iustitia est præclarissima uirtutum.

¶ 7. Contra est, quod Philosophus dicit in 5. Ethicorum. quod iustitia est præclarissima uirtutum.

¶ 8. Contra est, quod Philosophus dicit in 5. Ethicorum. quod iustitia est præclarissima uirtutum.

¶ 9. Contra est, quod Philosophus dicit in 5. Ethicorum. quod iustitia est præclarissima uirtutum.

¶ 10. Contra est, quod Philosophus dicit in 5. Ethicorum. quod iustitia est præclarissima uirtutum.

¶ 11. Contra est, quod Philosophus dicit in 5. Ethicorum. quod iustitia est præclarissima uirtutum.

¶ 12. Contra est, quod Philosophus dicit in 5. Ethicorum. quod iustitia est præclarissima uirtutum.

¶ 13. Contra est, quod Philosophus dicit in 5. Ethicorum. quod iustitia est præclarissima uirtutum.

finis, & eorum, quæ sunt ad finem intendenda, et eligenda. intentione & electione: & similia. & prudentia est finis, & eorum, quæ sunt ad finem, ad inueniendum modum applicandi ipsum rationi bonum ad finem, ad operationes & passionem, quæ sunt per finem. Et notandum, quod auctor non solum intendit prudentiam esse finem, sed et dirigere morales respectu finem, inueniunt alteram rationem, scilicet, quod ad hoc quod habitus respectu finis sit nobilior requiritur quod sit perfectus absque mendaciatione ab illo, qui est respectu eorum, quæ sunt ad finem, & enim ab illo perficeretur, si sub illo esset, nec esset independens sicut finis independens est ab alijs, quæ sunt ad finem, & sic autem accipitur in proposito: licet uirtus moralis sit finis etiam absolute, quod ipsi non est prudentia, sed synderesis autem dependet in fieri, & esse a prudentia, quæ est finis applicata, & eorum, quæ sunt ad finem, & propterea non sequitur, quod sit nobilior prudentia. Reliqua in secunda sectione tractanda sunt ubi rationes, & in tertio sententia, & in 6. quod prudentia sit respectu finis, uidebuntur: & quare in ratione duobus existentibus uirtutibus, scilicet, synderesi, & prudentia, in appetitu una respondeat moralis uirtus respectu finis, & eorum, quæ sunt ad finem intendenda, et eligenda.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

*Cap. 1.

In articulo 2. eiusdem 66. quæst. dubium. Nobiliorum occurrit, quomodo fortitudini præferatur iustitia: quia fortitudo rectificat circa mortem, et uitam, iustitia autem circa operationes ad alterum. Nulla namque operatio est maior ipsa uita, sed pellem pro pelle, et eandem, quæ habet debiti homini pro anima sua. Sed hoc facile soluitur eo, quod iustitia rectificat animam in omnibus operationibus, quæ sunt ad alterum, rectificat etiam respectu uitæ, et mortis. Ad iustitiam enim spectat ponere iuramentum pro altero, puta pro republica, cui hoc debet: nec inueniunt eundem actum spectare ad iustitiam, & fortitudinem diuersimodum in proposito, ponere uiam in qua habet rationem debiti, spectat ad iustitiam, quæ sicut dat alia bona de ira, et uiam in qua uero habet rationem terribilis spectat ad fortitudinem, cum est firmare animum ne timeat hoc, sed audeat, etc. iustitia tanto est nobilior, quanto uincit fortitudinem, scilicet, est bona rectificat in his, quæ sunt ad alterum.

117. ^{117.} rationalis, ut ex dictis patet. Item aut obiectum suae mat-
teriae, quia est circa operationes, quibus homo ordinat
non solum in seipso, sed et ad alterum, unde iustitia est p-
clarissima virtutum, ut dicitur in 5. Eth. Inter alias autem vir-
tutes morales, quae sunt circa passiones, tanto in una-
quaque magis relucet ratio boni, quanto circa ma-
iorem motum appetituum subditur rationi. Maxime autem in
his, quae ad hominem pertinent, est vita, a qua omnia alia depen-
det. Et ideo fortitudo, quae appetituum motum subditur rationi
in his, quae ad mortem, et vitam pertinent, primum locum tenet
inter virtutes morales, quae sunt circa passiones, tunc
ordinatur infra iustitiam. Unde Philosophus dicit in 1. Rhet. quod
hectus est maximas esse virtutes, quae sunt alijs hono-
ratissimae, quia deest virtus potentia benefactiva. pro
hoc fortis et iustus maxime honoratur. hanc quidem in
bello. I. fortitudo, hanc autem iustitia, et in bello, et in
pace utilis est. Post fortitudinem autem ordinatur tempe-
rantia, quae subiecit rationi appetitum circa ea, quae immidia-
te ordinantur ad vitam vel in eodem finem numerum, vel in
eodem finem spiritum, sicut in cibis, et venereis. Et sic istae
tres virtutes simul cum prudentia debent esse princi-
pales et dignitate. Secundum quid autem dicitur aliqua
virtus esse maior, secundum quod administratum, vel orna-
mentum praebet principali virtuti: sicut substantia est
simpliciter dignior accidente, aliquid tamen accidens
est secundum quid dignius substantia, in quantum
perficit substantiam in aliquo esse accidentali.

Ad primum ergo dicendum, quod actus liberalita-
tis oportet quod fundetur super actum iustitiae. Non enim
esset liberalis datio, si non de proprio daret, ut in 2.
Polit. dicitur. unde liberalitas sine iustitia esse non possit,
quae se fecerit suam non suo. Iustitia autem potest esse
sine liberalitate: unde iustitia simpliciter est maior
liberalitate, tanquam color, et fundamentum ipsius.
Liberalitas autem est secundum quid maior, cum
sit quidam ornatus iustitiae, et supplementum eius.

Ad 2. dicendum, quod patientia debet habere opus p-
fectum in tolerantia malorum, in quibus non solum exclu-
dit iniustitiam vindictam, quae excludit iustitiam: neque solum
odiu, quod facit charitatem: neque solum iram, quod facit man-
fuetudinem: sed et excludit tristitiam inordinatam, quae est ra-
dix omnium peccatorum. Et ideo in hoc est perfectior, et ma-
ior: quia in hac materia extirpat radicem: non autem est
simpliciter perfectior omnibus alijs virtutibus: quia forti-
tudo non solum sustinet molestias abique perturbatione,
quod est patientiae, sed et ingerit se eis cum opus fuerit.
unde quicunque est fortis, est patienter, sed non contri-
bitur. est autem patientia quaedam fortitudinis pars.

Ad 3. dicendum, quod magnanimitas non potest esse nisi
in alijs virtutibus. per existens, ut dicitur in 4. Eth. unde con-
paratur ad alias, sicut ornatus earum: et sic secundum quod
est maior omnibus alijs, non tamen simpliciter.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

117. ^{117.} Porro
118. ^{118.} Porro
119. ^{119.} Porro
120. ^{120.} Porro
121. ^{121.} Porro
122. ^{122.} Porro
123. ^{123.} Porro
124. ^{124.} Porro
125. ^{125.} Porro
126. ^{126.} Porro
127. ^{127.} Porro
128. ^{128.} Porro
129. ^{129.} Porro
130. ^{130.} Porro
131. ^{131.} Porro
132. ^{132.} Porro
133. ^{133.} Porro
134. ^{134.} Porro
135. ^{135.} Porro
136. ^{136.} Porro
137. ^{137.} Porro
138. ^{138.} Porro
139. ^{139.} Porro
140. ^{140.} Porro
141. ^{141.} Porro
142. ^{142.} Porro
143. ^{143.} Porro
144. ^{144.} Porro
145. ^{145.} Porro
146. ^{146.} Porro
147. ^{147.} Porro
148. ^{148.} Porro
149. ^{149.} Porro
150. ^{150.} Porro
151. ^{151.} Porro
152. ^{152.} Porro
153. ^{153.} Porro
154. ^{154.} Porro
155. ^{155.} Porro
156. ^{156.} Porro
157. ^{157.} Porro
158. ^{158.} Porro
159. ^{159.} Porro
160. ^{160.} Porro
161. ^{161.} Porro
162. ^{162.} Porro
163. ^{163.} Porro
164. ^{164.} Porro
165. ^{165.} Porro
166. ^{166.} Porro
167. ^{167.} Porro
168. ^{168.} Porro
169. ^{169.} Porro
170. ^{170.} Porro
171. ^{171.} Porro
172. ^{172.} Porro
173. ^{173.} Porro
174. ^{174.} Porro
175. ^{175.} Porro
176. ^{176.} Porro
177. ^{177.} Porro
178. ^{178.} Porro
179. ^{179.} Porro
180. ^{180.} Porro
181. ^{181.} Porro
182. ^{182.} Porro
183. ^{183.} Porro
184. ^{184.} Porro
185. ^{185.} Porro
186. ^{186.} Porro
187. ^{187.} Porro
188. ^{188.} Porro
189. ^{189.} Porro
190. ^{190.} Porro
191. ^{191.} Porro
192. ^{192.} Porro
193. ^{193.} Porro
194. ^{194.} Porro
195. ^{195.} Porro
196. ^{196.} Porro
197. ^{197.} Porro
198. ^{198.} Porro
199. ^{199.} Porro
200. ^{200.} Porro

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

ARTICVLVS V.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

SVPER Q. LXVI.

ART. V.

118. ^{118.} Porro
119. ^{119.} Porro
120. ^{120.} Porro
121. ^{121.} Porro
122. ^{122.} Porro
123. ^{123.} Porro
124. ^{124.} Porro
125. ^{125.} Porro
126. ^{126.} Porro
127. ^{127.} Porro
128. ^{128.} Porro
129. ^{129.} Porro
130. ^{130.} Porro
131. ^{131.} Porro
132. ^{132.} Porro
133. ^{133.} Porro
134. ^{134.} Porro
135. ^{135.} Porro
136. ^{136.} Porro
137. ^{137.} Porro
138. ^{138.} Porro
139. ^{139.} Porro
140. ^{140.} Porro
141. ^{141.} Porro
142. ^{142.} Porro
143. ^{143.} Porro
144. ^{144.} Porro
145. ^{145.} Porro
146. ^{146.} Porro
147. ^{147.} Porro
148. ^{148.} Porro
149. ^{149.} Porro
150. ^{150.} Porro
151. ^{151.} Porro
152. ^{152.} Porro
153. ^{153.} Porro
154. ^{154.} Porro
155. ^{155.} Porro
156. ^{156.} Porro
157. ^{157.} Porro
158. ^{158.} Porro
159. ^{159.} Porro
160. ^{160.} Porro
161. ^{161.} Porro
162. ^{162.} Porro
163. ^{163.} Porro
164. ^{164.} Porro
165. ^{165.} Porro
166. ^{166.} Porro
167. ^{167.} Porro
168. ^{168.} Porro
169. ^{169.} Porro
170. ^{170.} Porro
171. ^{171.} Porro
172. ^{172.} Porro
173. ^{173.} Porro
174. ^{174.} Porro
175. ^{175.} Porro
176. ^{176.} Porro
177. ^{177.} Porro
178. ^{178.} Porro
179. ^{179.} Porro
180. ^{180.} Porro
181. ^{181.} Porro
182. ^{182.} Porro
183. ^{183.} Porro
184. ^{184.} Porro
185. ^{185.} Porro
186. ^{186.} Porro
187. ^{187.} Porro
188. ^{188.} Porro
189. ^{189.} Porro
190. ^{190.} Porro
191. ^{191.} Porro
192. ^{192.} Porro
193. ^{193.} Porro
194. ^{194.} Porro
195. ^{195.} Porro
196. ^{196.} Porro
197. ^{197.} Porro
198. ^{198.} Porro
199. ^{199.} Porro
200. ^{200.} Porro

119. ^{119.} Porro
120. ^{120.} Porro
121. ^{121.} Porro
122. ^{122.} Porro
123. ^{123.} Porro
124. ^{124.} Porro
125. ^{125.} Porro
126. ^{126.} Porro
127. ^{127.} Porro
128. ^{128.} Porro
129. ^{129.} Porro
130. ^{130.} Porro
131. ^{131.} Porro
132. ^{132.} Porro
133. ^{133.} Porro
134. ^{134.} Porro
135. ^{135.} Porro
136. ^{136.} Porro
137. ^{137.} Porro
138. ^{138.} Porro
139. ^{139.} Porro
140. ^{140.} Porro
141. ^{141.} Porro
142. ^{142.} Porro
143. ^{143.} Porro
144. ^{144.} Porro
145. ^{145.} Porro
146. ^{146.} Porro
147. ^{147.} Porro
148. ^{148.} Porro
149. ^{149.} Porro
150. ^{150.} Porro
151. ^{151.} Porro
152. ^{152.} Porro
153. ^{153.} Porro
154. ^{154.} Porro
155. ^{155.} Porro
156. ^{156.} Porro
157. ^{157.} Porro
158. ^{158.} Porro
159. ^{159.} Porro
160. ^{160.} Porro
161. ^{161.} Porro
162. ^{162.} Porro
163. ^{163.} Porro
164. ^{164.} Porro
165. ^{165.} Porro
166. ^{166.} Porro
167. ^{167.} Porro
168. ^{168.} Porro
169. ^{169.} Porro
170. ^{170.} Porro
171. ^{171.} Porro
172. ^{172.} Porro
173. ^{173.} Porro
174. ^{174.} Porro
175. ^{175.} Porro
176. ^{176.} Porro
177. ^{177.} Porro
178. ^{178.} Porro
179. ^{179.} Porro
180. ^{180.} Porro
181. ^{181.} Porro
182. ^{182.} Porro
183. ^{183.} Porro
184. ^{184.} Porro
185. ^{185.} Porro
186. ^{186.} Porro
187. ^{187.} Porro
188. ^{188.} Porro
189. ^{189.} Porro
190. ^{190.} Porro
191. ^{191.} Porro
192. ^{192.} Porro
193. ^{193.} Porro
194. ^{194.} Porro
195. ^{195.} Porro
196. ^{196.} Porro
197. ^{197.} Porro
198. ^{198.} Porro
199. ^{199.} Porro
200. ^{200.} Porro

120. ^{120.} Porro
121. ^{121.} Porro
122. ^{122.} Porro
123. ^{123.} Porro
124. ^{124.} Porro
125. ^{125.} Porro
126. ^{126.} Porro
127. ^{127.} Porro
128. ^{128.} Porro
129. ^{129.} Porro
130. ^{130.} Porro
131. ^{131.} Porro
132. ^{132.} Porro
133. ^{133.} Porro
134. ^{134.} Porro
135. ^{135.} Porro
136. ^{136.} Porro
137. ^{137.} Porro
138. ^{138.} Porro
139. ^{139.} Porro
140. ^{140.} Porro
141. ^{141.} Porro
142. ^{142.} Porro
143. ^{143.} Porro
144. ^{144.} Porro
145. ^{145.} Porro
146. ^{146.} Porro
147. ^{147.} Porro
148. ^{148.} Porro
149. ^{149.} Porro
150. ^{150.} Porro
151. ^{151.} Porro
152. ^{152.} Porro
153. ^{153.} Porro
154. ^{154.} Porro
155. ^{155.} Porro
156. ^{156.} Porro
157. ^{157.} Porro
158. ^{158.} Porro
159. ^{159.} Porro
160. ^{160.} Porro
161. ^{161.} Porro
162. ^{162.} Porro
163. ^{163.} Porro
164. ^{164.} Porro
165. ^{165.} Porro
166. ^{166.} Porro
167. ^{167.} Porro
168. ^{168.} Porro
169. ^{169.} Porro
170. ^{170.} Porro
171. ^{171.} Porro
172. ^{172.} Porro
173. ^{173.} Porro
174. ^{174.} Porro
175. ^{175.} Porro
176. ^{176.} Porro
177. ^{177.} Porro
178. ^{178.} Porro
179. ^{179.} Porro
180. ^{180.} Porro
181. ^{181.} Porro
182. ^{182.} Porro
183. ^{183.} Porro
184. ^{184.} Porro
185. ^{185.} Porro
186. ^{186.} Porro
187. ^{187.} Porro
188. ^{188.} Porro
189. ^{189.} Porro
190. ^{190.} Porro
191. ^{191.} Porro
192. ^{192.} Porro
193. ^{193.} Porro
194. ^{194.} Porro
195. ^{195.} Porro
196. ^{196.} Porro
197. ^{197.} Porro
198. ^{198.} Porro
199. ^{199.} Porro
200. ^{200.} Porro

121. ^{121.} Porro
122. ^{122.} Porro
123. ^{123.} Porro
124. ^{124.} Porro
125. ^{125.} Porro
126. ^{126.} Porro
127. ^{127.} Porro
128. ^{128.} Porro
129. ^{129.} Porro
130. ^{130.} Porro
131. ^{131.} Porro
132. ^{132.} Porro
133. ^{133.} Porro
134. ^{134.} Porro
135. ^{135.} Porro
136. ^{136.} Porro
137. ^{137.} Porro
138. ^{138.} Porro
139. ^{139.} Porro
140. ^{140.} Porro
141. ^{141.} Porro
142. ^{142.} Porro
143. ^{143.} Porro
144. ^{144.} Porro
145. ^{145.} Porro
146. ^{146.} Porro
147. ^{147.} Porro
148. ^{148.} Porro
149. ^{149.} Porro
150. ^{150.} Porro
151. ^{151.} Porro
152. ^{152.} Porro
153. ^{153.} Porro
154. ^{154.} Porro
155. ^{155.} Porro
156. ^{156.} Porro
157. ^{157.} Porro
158. ^{158.} Porro
159. ^{159.} Porro
160. ^{160.} Porro
161. ^{161.} Porro
162. ^{162.} Porro
163. ^{163.} Porro
164. ^{164.} Porro
165. ^{165.} Porro
166. ^{166.} Porro
167. ^{167.} Porro
168. ^{168.} Porro
169. ^{169.} Porro
170. ^{170.} Porro
171. ^{171.} Porro
172. ^{172.} Porro
173. ^{173.} Porro
174. ^{174.} Porro
175. ^{175.} Porro
176. ^{176.} Porro
177. ^{177.} Porro
178. ^{178.} Porro
179. ^{179.} Porro
180. ^{180.} Porro
181. ^{181.} Porro
182. ^{182.} Porro
183. ^{183.} Porro
184. ^{184.} Porro
185. ^{185.} Porro
186. ^{186.} Porro
187. ^{187.} Porro
188. ^{188.} Porro
189. ^{189.} Porro
190. ^{190.} Porro
191. ^{191.} Porro
192. ^{192.} Porro
193. ^{193.} Porro
194. ^{194.} Porro
195. ^{195.} Porro
196. ^{196.} Porro
197. ^{197.} Porro
198. ^{198.} Porro
199. ^{199.} Porro
200. ^{200.} Porro

122. ^{122.} Porro
123. ^{123.} Porro
124. ^{124.} Porro
125. ^{125.} Porro
126. ^{126.} Porro
127. ^{127.} Porro
128. ^{128.} Porro
129. ^{129.} Porro
130. ^{130.} Porro
131. ^{131.} Porro
132. ^{132.} Porro
133. ^{133.} Porro
134. ^{134.} Porro
135. ^{135.} Porro
136. ^{136.} Porro
137. ^{137.} Porro
138. ^{138.} Porro
139. ^{139.} Porro
140. ^{140.} Porro
141. ^{141.} Porro
142. ^{142.} Porro
143. ^{143.} Porro
144. ^{144.} Porro
145. ^{145.} Porro
146. ^{146.} Porro
147. ^{147.} Porro
148. ^{148.} Porro
149. ^{149.} Porro
150. ^{150.} Porro
151. ^{151.} Porro
152. ^{152.} Porro
153. ^{153.} Porro
154. ^{154.} Porro
155. ^{155.} Porro
156. ^{156.} Porro
157. ^{157.} Porro
158. ^{158.} Porro
159. ^{159.} Porro
160. ^{160.} Porro
161. ^{161.} Porro
162. ^{162.} Porro
163. ^{163.} Porro
164. ^{164.} Porro
165. ^{165.} Porro
166. ^{166.} Porro
167. ^{167.} Porro
168. ^{168.} Porro
169. ^{169.} Porro
170. ^{170.} Porro
171. ^{171.} Porro
172. ^{172.} Porro
173. ^{173.} Porro
174. ^{174.} Porro
175. ^{175.} Porro
176. ^{176.} Porro
177. ^{177.} Porro
178. ^{178.} Porro
179. ^{179.} Porro
180. ^{180.} Porro
181. ^{181.} Porro
182. ^{182.} Porro
183. ^{183.} Porro
184. ^{184.} Porro
185. ^{185.} Porro
186. ^{186.} Porro
187. ^{187.} Porro
188. ^{188.} Porro
189. ^{189.} Porro
190. ^{190.} Porro
191. ^{191.} Porro
192. ^{192.} Porro
193. ^{193.} Porro
194. ^{194.} Porro
195. ^{195.} Porro
196. ^{196.} Porro
197. ^{197.} Porro
198. ^{198.} Porro
199. ^{199.} Porro
200. ^{200.} Porro

123. ^{123.} Porro
124. ^{124.} Porro
125. ^{125.} Porro
126. ^{126.} Porro
127. ^{127.} Porro
128. ^{128.} Porro
129. ^{129.} Porro
130. ^{130.} Porro
131. ^{131.} Porro
132. ^{132.} Porro
133. ^{133.} Porro
134. ^{134.} Porro
135. ^{135.} Porro
136. ^{136.} Porro
137. ^{137.} Porro
138. ^{138.} Porro
139. ^{139.} Porro
140. ^{140.} Porro
141. ^{141.} Porro
142. ^{142.} Porro
143. ^{143.} Porro
144. ^{144.} Porro
145. ^{145.} Porro
146. ^{146.} Porro
147. ^{147.} Porro
148. ^{148.} Porro
149. ^{149.} Porro
150. ^{150.} Porro
151. ^{151.} Porro
152. ^{152.} Porro
153. ^{153.} Porro
154. ^{154.} Porro
155. ^{155.} Porro
156. ^{156.} Porro
157. ^{157.} Porro
158. ^{158.} Porro
159. ^{159.} Porro
160. ^{160.} Porro
161. ^{161.} Porro
162. ^{162.} Porro
163. ^{163.} Porro
164. ^{164.} Porro
165. ^{165.} Porro
166. ^{166.} Porro
167. ^{167.} Porro
168. ^{168.} Porro
169. ^{169.} Porro
170. ^{170.} Porro
171. ^{171.} Porro
172. ^{172.} Porro
173. ^{173.} Porro
174. ^{174.} Porro
175. ^{175.} Porro
176. ^{176.} Porro
177. ^{177.} Porro
178. ^{178.} Porro
179. ^{179.} Porro
180. ^{180.} Porro
181. ^{181.} Porro
182. ^{182.} Porro
183. ^{183.} Porro
184. ^{184.} Porro
185. ^{185.} Porro
186. ^{186.} Porro
187. ^{187.} Porro
188. ^{188.} Porro
189. ^{189.} Porro
190. ^{190.} Porro
191. ^{191.} Porro
192. ^{192.} Porro
193. ^{193.} Porro
194. ^{194.} Porro
195. ^{195.} Porro
196. ^{196.} Porro
197. ^{197.} Porro
198. ^{198.} Porro
199. ^{199.} Porro
200. ^{200.} Porro

* Ser. 17.
de verb.
Apost. in
prima. to.
10.

credunt, ut patet in
littera auctoris dicitur,
quod fides, opinio, &
scientia differunt se-
cundum perfectum,
& imperfectum ex par-
te subiecti, ita q. cre-
dens nō uidet id, qd
creditur: qd idē est
ac si diceret, ex parte
subiecti simpliciter,
& absolute. Ad intel-
legendum, ergo quod
ex parte subiecti ab-
solute, propria im-
perfectio fidei sit, scito
q. fides dicitur imperfec-
ta ex parte subiecti,
quia constituit subie-
ctū absolute in esse
imperfecto, seu qd
in idē redit exigit
subiectū absolute im-
perfectū. Et si sermo
de imperfecto pūa
tūa, ita q. ponit sub-
iectū absolute priua-
tione illius qd
creditur, & est simile
de illis actib. & mo-
tibus q. sicut motus
ex hoc, ipso q. inest
aliqui, constituit ip-
sum in esse potentia
li respectu termini,
ac p. hoc in priua-
tione actuali termini:
ita credere, & sperare
constituit subiectū
priuatione credendi, &
sperandi. Et sicut mo-
tus est actus entis in
potentia ut sic, ita fi-
des est assensus deter-
minatus nō uidetis
ut sic. Et spes est appe-
tus non habens ut
sic, & p. hoc importat
imperfectiōē subiecti
non scdm quid, sed
simpliciter: nō p. acci-
dentē, sed p. se. Et spes
sicut motus, nō stat
cū termino excludē-
te priuationē eius,
ita nec spei statum
entis termino, ut si ar-
quatio dicitur: nec fides
stat cū uisione, quia
utrobique excludit pri-
uationē imperfecti sub-
iecti, quā ueritas actus
substantia lueri sibi vē
dicebat, ut in littera
dicitur. Et hinc sensus at-
testat littera de pfe-
ctione ex parte obie-
cti, & ex parte medi-
i. Sicut n. pfectio, uel
imperfectio p. p. obie-
ctū, constituit cogni-
tionem pfectam, uel
imperfectam, obiectiue:
& similiter pfectio,
uel imperfectio ex par-
te proprii medi i con-
stituit pfectā, uel im-
perfectā cognitionem
scdm mediū: ita im-
perfectio, uel pfectio
proprii subiecti abso-
lute constituit cogni-

tionē. Manifestum est autē, q.
perfectum, & imperfectum nō
pnt simul esse secundum idē:
sed ea, quæ differunt secundum
perfectum, & imperfectum, se-
cundum aliquid dē possunt esse
in aliquo alio eodem. Sic igitur
cognitio perfecta, & imperfecta
ex parte obiecti nullo mō pnt ef-
se de eodem obiecto, pnt tñ con-
uenire in eodē medio, & in eodē
subiecto. Nihil n. prohibet,
q. unus hō simul, & semel per
unum, & idē mediū habeat cog-
nitionē de duobus, quorū unū
est perfectum, & aliud imperfectum:
sicut de sanitate, & a gritu-
dine, & bono, & malo. Similiter
ē impossibile est, q. cognitio p-
fecta, & imperfecta ex parte me-
di i, cōueniant in uno medio: sed
nihil prohibet quin cōueniant in
uno obiecto, & in uno subiecto.
pōt. n. unus homo cognoscere
eandē conclusionē per medium
probabile, & demonstratiuū. Et est similiter impos-
sibile, q. cognitio perfecta, & imperfecta ex parte
subiecti sint simul in eodē subiecto. Fides autē in sui
rōne hēt imperfectiōem, quæ est ex parte subie-
cti, ut scirens non uideat id, qd creditur: beatitudo
autē de sui ratione habet perfectiōē ex parte sub-
iecti, ut scirens uideat id, quo beatificatur, ut sup.
dictū est. Vñ manifestū est q. n. impossibile est, q. si
des maneat simul cū beatitudine i eodē subiecto.

Ad primū ergo dicendū, q. fides est nobilior
q. scientia ex parte obiecti, quia eius obiectum est
ueritas prima: sed scientia hēt perfectiōē modū
cognoscend i, qui non repugnat perfectiōi bea-
titudinis, s. uisioni, sicut repugnat ei modus fidei.

Ad 2^m dicendū, q. fides est fundamentum quan-
tum ad id, quod habet de cognitione: & ideo q. p-
ficietur cognitio, erit perfectius fundamentum.

Ad 3^m patet solutio ex his, q. supra dicta sunt.

ARTICVLVS III.

Verum spes maneat post mortem in statu gloriæ. Medina art. 4.
Ad quartū sic procedit. Vñ q. spes maneat
post mortē in statu gloriæ. Spes n. nobiliori
mō perficit appetitū humanū, q. uirtutes mora-
les: sed uirtutes morales manēt post hāc uitā, ut pa-
tet per Aug. in 14. de Trin. ergo multo magis spes.
1ª Præ. Spei opponitur timor: sed timor manet
post hanc uitā, & in beatis quidem timor filialis, q.
manet in seculum, & in damnatis timor pœnarū.
ergo spes pari ratione potest permanere.
2^a Præ. Sicut spes est futuri boni, h. ita, & deside-
riū: sed in beatis est desiderū futuri boni, & quātū
ad gloriā corporis, quam animæ beatorū deside-
rant, ut dicit Aug. 11. super Gen. ad litterā: & etiam
quātū ad gloriā animæ, secundū illud Eccl. 4. Qui
eduat me, adhuc esuriens: & qui bibunt me, adhuc
sitient. Et 1. Pet. 1. dicitur. In quē desiderant angeli

prospicere. ergo uidetur q. possit esse spes post hāc
uitam in beatis.

Sed contra est, q. Apost. dicit Ro. 8. Quod ui-
det quis quid sperat? sed beati uident id, q. est obie-
ctum spei. Deum, ergo non sperant.

Respondetur. Dicendum, q. sicut dictū ē, id q.
de rōne sui importat imperfectiōē subiecti, nō po-
test simul stare cū subiecto opposita pfectione perfe-
cto: sicut patet q. motus in rōne sui importat im-
pfectiōē subiecti. est. n. actus entis in potentia inquantū
motus nō. n. adhuc albat, postq. iā aliquid factum ē
albi. spes at importat motum quendam in id, quod
non h. ut patet ex his, quæ supra de passione spei
diximus: & ideo quando habetur id, quod sperat
s. diuina fructio, iam spes esse non poterit.

Ad primū ergo dicendum, q. spes ē nobilior
uirtutibus moralibus, quātū ad obiectū, quod ē Deus:
sed actus uirtutum moralium nō repugnant pfectioni
beatitudinis, sicut actus spei, nisi forte rōne mate-
riæ, secundū quam non manent. Non. n. uirt. moralis
perficit appetitū solū in id, q. nondū habetur, sed
etiam circa id, quod p. sententia habetur.

Ad 2^m dīc. q. timor est duplex, seruilis, & filia-
lis, ut infra dicit. Seruilis quidē ē timor pœnæ, q.
nō poterit esse in gloria nulla possibilitate ad p. nā
remanēt. Timor uero filialis hēt duos actus. s. reue-
renti Deū, & quātū ad hūc actū manet: & timere sepa-
rāre ab ipso, & quātū ad hūc actū non manet. se-
parari. n. a Deo hēt rōnem mali, nullum at malum
sibi timebit, s. illud Prou. 1. Abundantia p. fructus,
malorum timore sublatō. Timor at opponitur spei
per oppōnem boni, & mali, ut sup. dictū ē: & iō tim-
mor, qui remanet in gloria, nō opponit spei. In dā-
natis at magis pōt esse timor pœnæ, q. iō beatis spes
gloriæ: quia in dānatis erit successio p. nāriū: & sic
remanet tibi rō futuri, q. ē obiectū timoris: id gloriā
sanctorū est absq. successione s. inquantū aternitati-
tis participationē, in qua nō ē p. nāriū, & futurū, sed
solū p. nā. Et tñ nec ē in damnatis est p. nā timor:
nā sicut sup. dictum ē, est, timor nunq. est sine aliqua
spe euasione, quæ oīno in damnatis nō erit. Vñ nec
timor, nisi cōiter loquendo, secundum qd quælibet
expectatio mali futuri, dicitur timor.

Ad 3^m dīc. q. quātū ad gloriā animæ nō po-
test esse in beatis desiderium, s. quod respicit futu-
rum rōnem iam dictā. Dīc. at idē esse esurire, & sitis p
remotionem fastidii, & eadem rōne dīc. esse deside-
rium in angelis. Respectu at gloriæ corporis in ani-
mab. sanctorū, pōt quidem esse desiderium, nō ta-
men spes, proprie loquendo, neque s. in quod spes
est uirtus theologica: s. n. eius obiectum est Deus,
non aut aliquod bonū creatū: neque secundū quod
cōiter sumitur, quia obiectū spei est arduum, ut su-
pra dictum est. Bonum at cuius iam inuitabilem
cām habemus, non comparatur ad nos in rōne ar-
dui: nō enim non proprie dicitur aliquis, qui habet argen-
tum, sperare se habiturum aliquid, quod statim in
potestate eius est ut emat: & similiter illi, qui habet
gloriā animæ, non proprie dicunt sperare gloriā
corporis, sed solum desiderare.

Verum aliquid fidei, uel spei remaneat
in gloria.

Ad quintū sic procedi-
tur. Videtur, quod aliqd
fidei, uel spei remaneat i gloria.
Remoto. n. q. ē p. prium, remanet
id, q. ē cōe: sicut dīc. in li. de cau-
sis, q. remoto rōnali, remanet
uirtutis, & remoto uiuo: remanet
ens: sed in fide est aliqd, q. hēt
cōe cū beatitudine. s. p. cogni-
tio, aliqd at qd est sibi p. priū. s.
enigma. n. n. fides cognō enigma-
tica. ergo remoto enigmatē fidei
adhuc remanet ipsa cognō fidei.
2^a Præ. fides est quoddā spūale lu-
mē aīæ, secundū illud Ephe. 1. illu-
minatos oculos cordis uestri in
agnitiōē Dei: sed hoc lumen est
imperfectū respū luminis gloriæ
de quo dīc. in pl. 3. In lumine tuo
uidebimus lūmē. Lumen aut im-
perfectū remanet i sup. ueniente
lumine perfecto: non. n. candela
extinguit claritate solis superue-
nientē. ergo vñ q. ipsum lūmē fi-
dei, maneat cum lumine gloriæ.
3ª Præ. Substantia habet nō totū
p. hoc, q. subrahūt materia. pōt
n. hō habitū liberalitatis retine-
re ēt amissa pecunia, s. actū hēre
non pōt: obiectū at fidei est ueri-
tas prima nō uisa. ergo hoc remo-
to per quod vñ ueritas prima, ad
hūc p. remanere ipe habit fidei.

Sed contra est, q. fides est q.
dā habitus simplex: simplex autē,
uel totū tollit, uel totū remanet.
cū igitur fides non totaliter ma-
neat, sed euacuet, ut dictum est,
uidetur, quod totaliter tollat.

Respondetur. Dicendum, q. quidā
dixerunt q. spes totaliter tollit:
fides aut partim tollitur. s. quan-
tum ad enigmā, & partim manet
s. quantum ad substantiam cog-
nitionis: quod quidem si sic in-
telligatur, quod maneat non idē
numero, sed idē genere, nerissi-
me dictum est. Fides n. cū uisione
patriæ cōuenit in genere, quod
est cognitio: spes autem non cō-
uenit cum beatitudine in gene-
re: comparatur enim spes ad beatitudinis fructio-
nem, sicut motus ad quietem in termino. Si autem
intelligatur, quod eadem numero cognitio, quæ est
fidei, maneat in patria, hoc est omnino impossibile.

In respon. ad 2^m,
& 3^m c. art. dubiū
occurrit simpliciter. Porcella
& ad hōiem, auctore
s. an habuit fidei, &
similiter spei cessat
patria, quia superflue
reū ab quā succedit
eius aliqua pfectio in-
cōpossibilia, simpliciter
occurrit occurrit du
humana. Seco. in 1.
di. 11. tenet, cessatio
est rōe superflue, ut
& non incōpossibili-
tatis. & probat hoc,
quā in patria nullus
habuit ē necessarius
nisi charitatis quā nec
ad faciendum, nec
ad habendum potē-
tā, nec ad presentan-
dum obiectum actus
s. succedentes in pa-
triam nō proprie opo-
nuntur habitib. q.
probat quia Paul.
in rapto uidebat deū
& tamē hēbat habitū
fidei. Ad hōiem uero
quia auctor hic, in re-
spon. ad 2^m vi. dīc. q.
est incōpossibilitas
perfectiōis gloriæ ad
perfectiōē fidei. In
rōne uero ad 3^m dī-
cit, q. esset sup. nā
si remaneret habitus
fidei non potens exi-
re in actum.

Ad aliud dīc. q.
quidā habitus fidei
des. & p. ex utraq.
rōne. s. superfluitatis,
& incōpossibilita-
tis. succedit. n. uirtus
habitualis quidē incō-
possibile, licet n. h. uni
formiter: qm luminis
fidei succedit lumen
gloriæ ei incōpossibi-
li habet uero spei
succedit actus rationalis
fidei, seu gloriæ ut
incōpossibile sit eadē.
Ad quorū emendatū
to primo q. falsū ē, in
patria s. dā charitatis
habitū ēē necessariū.
oportet. n. ēē p. nā
habitum luminis glo-
riæ nō ad aliqd eorū
q. dīc. arguēt, sed ad
eleuandum aliam ad
uidendū: & hoc oportet
scilicet facti
quo.

D. 610.

* cap. 11.
ad modū
tom. 3.

propt.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd dona excedunt eodem perfectionem virtutum, non quantum ad genus operum eo modo, quo consilia precedunt precepta: sed quantum ad modum operandi, secundum quod mouetur homo ab altiori principio.

AD 2^m dicendum, qd p virtutes theologicas, & morales non ita perficit homo in ordine ad ultimum finem, quin semper indigeat moueri quodam superiori instinctu Spiritus sancti, ratione iam dicta.

AD 3^m dicendum, qd rationi humane non sunt omnia cognita, neq; oia possibilia, siue accipiat ut perfecta perfectione naturali: siue accipiat ut perfecta theologice virtutibus. vñ non potest quantum ad oia repellere stultitiam, & alia huiusmodi, de quibus ibi fit mentio: sed ille cuius scientia, & prout oia subsunt, sua motione ab omni stultitia, & ignorantia, & hebetudine, & duritia, & ceteris huiusmodi nos tutos reddit. & ideo dona Spiritus sancti, qd faciunt nos bene sequentes instinctum ipsius, dñr p huiusmodi defectus dari.

ARTICVLVS IIII.

Primum dona Spiritus sancti sunt habitus.

147
Porcella
per totum.

Palud. 3. d. 31. q. 2.

Medina ar. 3.

* In pred.
qualitat.
non loq.
a. princi.
to. 1.

* Cap. 41.
post me.
& 42.

* Art. 2.
24.

* Aliquan-
tulum a
princi. &
lib. 2. mo
ca. 41.

* Art. 1.

* q. 58. ar.
1. et q. 56.
ar. 4.

concl. m

AD TERTIUM sic procedit. Vñ qd dona Spiritus sancti non sunt habitus. Habitus, n. est qualitas in hōe manens. est. n. qualitas difficile mobilis, ut dñr in predicamentis: sed pñu Christi est, qd dona Spiritus sancti in eo requiescant, ut dñr 1. Cor. 13. Et Ioan. 1. dñr. Sup. quē videris Spiritu descendente, & manente super eum, hic est, qui baptizat. Quod exponens Greg. in 1. Mor. dicit. In cunctis fidelibus Spiritus sanctus uenit: sed h in solo Mediatore sp singulariter pmanet. ergo dona Spiritus sancti non sunt habitus. ¶ 1. Præ. Dona Spiritus sancti perficiunt hominem, secundum quod agit a Spiritu Dei, sicut dictum est: sed in quantum homo agit a Spiritu Dei, se habet quodammodo ut instm respectu eius: non autem conuenit ut instrumētum pficiatur p habitum, sed principale agens. ergo dona Spiritus sancti non sunt habitus. ¶ 3. Præ. Sicut dona Spiritus sancti sunt ex inspiratione diuina, ita donum pphetia: sed pphetia non est habitus, non. n. Spiritus pphetia: ad se prophetis sp, ut Greg. dicit in 1. Hom. Ezech. Ergo neque etiam dona Spiritus sancti sunt habitus.

SED CONTRA est, qd Dñs dicit discipulis de Spiritu loquens, Ioan. 14. Apud vos manebit, & in uobis erit. Spiritus autem sanctus non est in hominibus absq; donis eius. ergo dona eius manent in hominibus. ergo non solum sunt actus, uel passionēs, sed et habitus pmanentes.

RESP. Dicendum, qd sicut dictum est, qd dona sunt qdā perfectiones hominis, quibus disponit ad hoc, qd hō bñ sequat instinctu Spiritus sancti. Manifestum est autem ex supradictis, qd virtutes morales perficiunt uim appetitiuā, sicut qd participat aliquantulum rationem, in quantum. nata est moueri p imperiū rationis. Hoc igitur modo dona Spiritus sancti se habent ad homines in cōparatione ad Spiritu sanctum, sicut virtutes morales se habent ad uim appetitiuā in cōparatione ad rationem. Virtutes autem morales habitus quidam sunt, quibus uires appetitiuæ disponunt ad prompte obediendum rationi: vñ & dona Spiritus sancti sunt quidam habitus, quibus hō pficit ad prompte obediendum Spiritu sancto.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd Greg. ibidem soluit dicens, qd in illis donis, sine quibus ad uitā pueniri non potest, Spiritus sanctus in electis omnibus sp manet: sed in aliis non semper manet. Septem autem dona sunt necessaria ad salutē, ut dictum est: vñ quā tum ad ea Spiritus sanctus semper manet in sanctis.

AD 2^m dicendum, qd rō illa pcedit de instm cuius non est agere, sed solum agi. tale autem instm non est hō, sed sic agit a Spiritu sancto, quod etiam agit in quantum est liberi arbitrij: unde indiget habitu.

AD 3^m dicendum, qd prophetia est de donis quæ sunt ad manifestationem Spiritus, non autem ad necessitatem salutis. vnde non est simile.

ARTICVLVS IIII.

Primum conuenienter septem dona Spiritus sancti enumerantur.

AD QUARTUM sic procedit. Vñ qd inconuenienter septem dona Spiritus sancti enumerantur. In illa. n. enumeratione ponuntur quatuor ptenentia ad virtutes intellectuales, scilicet sapientia, intellectus, scientia, & consilium, qd ptenet ad prudentiam: nihil autem ibi ponit, quod ptenet ad hanc, qd est quinta uirtus intellectualis: similiter et ponit aliquid ptenens ad iustitiam, scilicet pietas, & aliquid ptenens ad fortitudinē, scilicet fortitudinis donum: nihil autem ponit ibi ptenens ad temperantiā. ergo insufficienter enumerantur dona. ¶ 1. Præ. Pietas est pars iustitiæ, sed circa fortitudinem non ponitur aliqua pars eius, sed ipsa fortitudo. ergo non debuit poni pietas, sed ipsa iustitia.

¶ 3. Præ. Virtutes theologice maxime ordinantur nos ad Deum. cum ergo dona perficiant hominē sicut quod mouetur a Deo, videtur quod debuissent poni aliqua dona pertinentia ad theologicas uirtutes. ¶ 4. Præ. Sicut Deus timet, ita et amat, & in ipsum aliquid sperat, & de eo delectatur amor autem, spes, & delectatio sunt passionēs cōdiuise timori. ergo sicut timor ponit donum, ita & alia tria debent poni dona.

¶ 5. Præ. Intellectui adiungit sapientia, qd regit ipsum, fortitudini autem consilium, pietati uero scientia: ergo & timori debuit addi aliquid donū directiuū. incōuenienter ergo septem dona Spiritus sancti enumerantur.

SED IN CONTRARIUM est auctoritas Scripturæ Iai. vndecimo.

RESP. Dicendum, qd sicut dictum est, qd dona sunt qdā habitus pficientes hominem ad hoc, qd pñre sequat instinctu Spiritus sancti: sicut uirtutes morales pficiunt uires appetitiuas ad obediendum rationi. Sicut autem uires appetitiuæ natae sunt moueri p imperiū rationis: ita oēs uires humane natae sunt moueri p instinctum Dei, sicut a quadā superiori potētia. & ideo in oibus uirtutibus hōis, qd pñt esse principia humanorū actū, sicut sunt uirtutes: ita et dona. s. i. rōne, & i. u. appetitiua. rō autem est speculatiua, & practica, & i. u. r. q. confide-

SVPER Q. LXVIII.
ART. IIII.

Medina ar. 4.

1. Nat. 4. eiusdē 68. q. aduerte, qd n. hoc in loco sequitur opinionem, quæ postmodum in 2. 2. q. 4. ar. 6. relinquitur. huiusmodi uult qd dona spectant ad intellectum di- stinguuntur pnes p- etico, & speculati- uo: ibi uero non dñt uult quod intellectus sit oium penetratiuus, sapientia oium iudex per cam aliam, & similiter scilicet p- creatas seu proprias, & similiter cōsum- oium applicatiuum ad opera, & hoc se- quetur quia diuini- oris est ingenij.

* Ac pñe
ced.

ARTICVLVS V.

Primum dona Spiritus sancti sunt connexa.

Medina ar. 5.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur qd dona non sint connexa. Dicit enim Apost. 1. ad Cor. 12. Alij datur per Spiritu sermo sapientie, alij sermo sciē sicut eundē Spiritu: sed sapientia, & sciē inter dona Spiritus sancti cōputantur. ergo dona Spiritus sancti dantur diuersis, & non cōnectuntur sibi inuicē in eodē. ¶ 1. Præ. Aug. dicit in 14. de Trin. qd sciētia non pollent fideles plurimi, quamuis polleant ipsa fide: sed fidem cōcomitatur aliquod de donis, ad mi- nus donum timoris. ergo videtur qd dona non sint de necessitate connexa in uno, & eodem.

¶ 3. Præ. Greg. in 1. Moral. dicit, qd minor est sapiētia, si intellectu careat: & ualde inutilis ē intellectus, si ex sapiētia nō subsistat: uile est cōsiliū, cui opus fortitudinis deest: & ualde sortitudo delinuit, nisi p consilium fulciatur: nulla est scientia, si utilitatē pietatis non hēt: & ualde inutilis est pietas, si sciētiæ discretionis careat: timor quoq; ipse si non has uirtutes habuerit, nullū opus bonæ actionis surgit: ex quibus uis qd unum donum possit sine alio haberi. non ergo dona Spiritus sancti sunt connexa.

SED CONTRA est, qd ibidem Greg. pmittit dicens. Illud in Iob filiorū cōiunio pseruatū vñ, qd semet- ipsos inuicē pascit. p filios autem Iob, de quibz loquitur, significantur dona Spiritus sancti. ergo dona Spiritus sancti sunt cōnexa p hoc qd se inuicē reficiūt.

RESP. Dicendum, qd huius qōnis ueritas de facili ex pmissis potest haberi. Dicitur est. n. s. qd sicut uires appetitiuæ disponunt p uirtutes morales in cōparatione ad regimē rationis: ita oēs uires aīæ disponunt p dona in cōparatione ad Spiritu sanctu mouentē. Spiritus autem sanctus habitat in nobis p charitatē, sicut illud Ro. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris p Spiritu sanctu, qd datus est nobis: sicut & rō nostra perficitur per prudentiā. vñ sicut uirtutes morales cōnectuntur sibi inuicē in prudentia, ita dona Spiritus sancti cōnectuntur sibi inuicē in charitate. ita. s. qd charitatē hēt, oia dona Spiritus sancti habet, quorum nullum sine charitate haberi potest.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd sapiētia, & sciē uno modo pñt cōsiderari, sicut qd sunt gratia gratis datæ. prout. s. aliquis abundat in tñ in cognitione rerū diuinarū, & humanarū, ut possit et hōes instruere, & aduersarios cōfundere: & sic loquitur ibi Apostol. de sapientia, & sciē, vnde signēter fit mētio de sermone sapientie, & sciē. Alio modo pñt accipi prout sunt dona Spiritus sancti, & sic sapiētia, & sciētia nihil aliud sunt, qd quædam perfectiones humane mentis, secundum quas disponitur ad sequendum instinctum Spiritus sancti in cognitione diuinorū, uel humanorū. & sic patet quod huiusmodi dona sunt in omnibus habentibus charitatem.

AD 2^m dicendum, qd Aug. loquitur de sciē, exponēs predictam auctoritatē Apostoli: vnde loquitur de scientia predicto modo accepta, sicut qd est gratia gratis data, qd patet ex hoc qd subdit. Aliud. n. est scire tantummodo quid hō credere debeat p p adipsam beatam, que nō nisi eterna est: aliud

149.
Porcella
per totum.
1. 2. q. 19.
art. 9. co.
Et 1. q. 67.
ar. 4. ad 1.
Et 1. d. 6.
art. 3. Et
vñ. q. 5.
art. 2. ad
6. Et 1. co.
11.
lib. 14. de
Tri. ca. 7.
a medio.
to. 3.
ca. 32. cit
ca medio.

* 1. 1. Mo-
ral. ca. 32.
circa me-
diū.

* ar. 3. ho-
lus quæ.

concl. m.

QVÆST. LXVIII.

aut est scire, quemadmodum hoc ipsum. & p[er] op[er]e
toletur, & contra impios defendatur, quā proprio
appellare vocabulo scientiam videtur Apostolus.

Ad 3^m dicendū, q[uod] sicut uno mōdō connexio uirtu-
tū cardinaliū probatur per hoc, q[uod] una earū perfici-
tur quodammodo per alia, ut supra dictū est. ita
Greg. eodem mōdō vult probare cōnexionē dono-
rū per hoc, q[uod] unū sine alio nō p[otes]t esse perfectum:
vnde p[er]mittit dicens. Valde singula quibet destitui-
tur, si nō una uirtus alij uirtuti suffragetur. non ergo
darur intelligi, q[uod] unū donū possit esse sine alio, sed
q[uod] intellectus scilicet sine sapiētia, nō posset esse do-
nū: sicut p[er]tancia si esset sine iustitia, nō esset uirtus.

ARTICVLVS VI.

Virum dona Spiritus sancti remaneant in patria.

Cap. 3. d. 3. q. 1. con. 2.

Medina ar. 6.

Ad sextum sic procedit. Videt[ur] q[uod] dona Spiri-
tus sancti nō maneat in patria. Dicit. n. Greg.
in 2. Moral. q[uod] Spiritus sanctus contra singula ten-
tamenta septe donis h[ab]et erudit mentē: sed in patria
non erunt aliqua tentamēta, sed illud I. 1. Non
nocebit, & non occident in uniuerso monte san-
cto meo. ergo dona Spiritus sancti n[on] erūt in patria.
¶ 1. Pr[æ]t. Dona Spūs sancti sunt habit[us] q[uod] d[icitu]r, ut 3. dictū
est. * frustra aut essent habit[us], ubi act[us] esse nō p[otes]t:
act[us] aut quorundā donorū in patria esse nō p[otes]t. di-
cit. n. Greg. in 1. Moral. q[uod] intellectus facit audita pe-
netrare, & cōsiliū prohibet esse p[er]cipit, & fortitu-
do facit n[on] metuere aduersa, & pietas replet cordis
viscera operib[us] misericordie: hac aut n[on] cōpetit sta-
tū p[er]iæ, ergo h[ab]it[us] dona nō erūt in statu gloriæ.
¶ 2. Pr[æ]t. Donorū q[uod] p[er]cipiunt hominem in uita cōtem-
platiua, ut sapiētia & intellectus, h[ab]it[us] q[uod] d[icitu]r in uita acti-
ua, ut pietas, & fortitudo: sed actiua uita cū hac ui-
ta terminatur, ut Greg. dicit in 6. Moral. * ergo in
statu gloriæ nō erunt omnia dona Spiritus sancti.

Sed contra est, q[uod] Ambr. dicit in lib. de Spiritu
sancto. Civitas Dei illa Hierusalē celestis n[on] meatu
alicui[us] fluminis terrestris abluit, sed ex uite fonte, p[er]
deus Spūs sanctus, cui * nos breui sūtiāmur haultu,
in illis celestibus spiritib[us] redundātijs v[er]o affluere,
pleno septe uirtutū spiritualium feruens meatu.

Rasp. Dicendū, q[uod] de donis dupl[ic]iter possumus loq[ui].
Vno mōdō quantū ad essentia donorū, & sic * perfe-
ctissime erunt in patria, sicut patet p[er] autoritatē
Ambr. * indulta. Cuius rō est, q[uod] dona Spūs sancti
perficiūt mentē humanā ad sequendā motionem
Spūs sancti, q[uod] p[er]cipue erit in patria, q[uod] Deus erit
oia in oib[us], ut d[icitu]r. 1. ad Cor. 13. & q[uod] nō erit totali-
ter subdit[us] Deo. Alio mōdō p[otes]t cōsiderari q[uod] ad ma-
teria circa quā operant[ur], & sic in p[re]senti h[ab]it[us] o[per]ationē
circa aliqua materia, circa quā nō habebūt o[per]atio-
nem in statu gloriæ: & s[ecundu]m hoc nō manebūt in pa-
tria, sicut supra de uirtutib[us] cardinalib[us] dictū est.

Ad primū ergo dicendū, q[uod] Greg. loquit[ur] ibi de
donis, s[ecundu]m q[uod] cōpetunt statui p[re]senti. n. donis pro-
tegimur: & cetera mala morib[us] sed in statu gloriæ cel-
santib[us] malis p[er] dona Spūs sancti p[er]ficiemur in bono.

Ad 2^m dicendū, q[uod] Greg. in singulis donis ponit
aliquid q[uod] transiit cū statu p[re]senti, & aliquid quod
permanet in futuro. Dicit. n. q[uod] sapientia mentē de

ART. VI ET VII.

æternorū spe, & certitudine reficit, quorū duorum
spes transiit, sed certitudo remanet: & de intellectu
dicit, q[uod] in eo q[uod] audita penetrat, reficiēdo cor, tene-
bras ei[us] illustrat, quarū audiat[ur] transiit, q[uod] nō docebit
uir fratrem suū, ut d[icitu]r Hier. 3. 1. sed illustratio mentis
manebit. De consilio aut dicit, q[uod] p[ro]hibet esse p[er]ci-
pit, q[uod] est necessariū in p[re]senti: & iterū, q[uod] rōne
aium replet, q[uod] est necessariū ēt in futuro. De forti-
tudine uero dicit, q[uod] aduersa nō metuit, q[uod] est ne-
cessariū in p[re]senti: & iterū, q[uod] cōfidentia cibos appo-
nit, q[uod] permanet ēt in futuro. De scia uero unum
tūm ponit. q[uod] ignorantie ieiuniū superat, q[uod] p[er]tinet
ad statū p[re]senti: sed q[uod] addit, In uentre mētis, p[otes]t
figuraliter intelligi repletio cognitionis, quā p[er]-
tinet ēt ad statū futurū. De pietate uero dicit, q[uod] cor-
dis viscera misericordie operib[us] replet, q[uod] quidem
s[ecundu]m uerba p[er]tinet tūm ad statū p[re]senti: sed ipse int[er]im
affectus p[er]ximorū per viscera designatus, p[er]tinet
ēt ad futurū statū, in quo pietas non exhibebit mi-
sericordie opera, sed cōgratulationis affectū. De
timore uero dicit, q[uod] p[re]mit mentē, ne de p[re]sen-
tibus superbiat, q[uod] p[er]tinet ad statū p[re]senti, &
q[uod] de futuris cibos spei confortat, quod ēt p[er]tinet
ad statū p[re]senti, quantum ad spem: sed p[otes]t etiā
ad statum futurū pertinere, quantum ad confortā-
tionem de rebus hic speratis, & ibi obtentis.

Ad 3^m dicendū, q[uod] rō illa p[re]cedit de donis quan-
tū ad materia. Opera n[on] actiue uite nō erunt mat[er]ia
donorū: sed oia habebunt actus suos circa ea,
q[uod] p[er]tinent ad uitā cōtemplatiuā, q[uod] est uita beata.

ARTICVLVS VII.

Virum dignitas donorum attendatur secundum
enumerationem Isaiæ 11.

Medina ar. 7.

Ad septimum sic procedit. V[er]ū q[uod] dignitas dono-
rū nō attendit[ur] s[ecundu]m enumerationē, quā enume-
rant Isai. 11. Illud. n. v[er]o esse potissimū in donis, quod
h[ab]et maximē Deus ab hoīe requirit: sed maxime requirit
Deus ab hoīe timorem. d[icitu]r em Deuter. 10. Et nunc
Israel quid d[omi]n[us] Deus tuus petita te, nisi vt timeas
d[omi]n[um] Deum tuum: Et Malach. 1. d[icitu]r. Si ego dominus
ubi timor meus: ergo v[er]ū q[uod] timor, qui enumeratur
ultimo, non sit infimum donorum, sed maximum.
¶ 1. Pr[æ]t. Pietas v[er]o esse quodam bonum uniuersale.
dicit enim Apost. 1. ad Timoth. 2. Quod pietas ad
omnia utilis est: sed bonum uniuersale p[re]fertur
particularibus bonis. ergo pietas, quæ penultimo
enumeratur, videtur esse potissimum donorum.
¶ 2. Pr[æ]t. Scientia perficit iudiciū hoīs, consiliū
aut ad inquisitionē p[er]tinet: sed h[ab]et iudiciū p[re]mi-
net inquisitioni, ergo scientia est potius donum, q[uod]
consiliū, cum tamen possit enumeretur.

¶ 3. Pr[æ]t. Fortitudo p[er]tinet ad uim appetitiuā,
scientia aut ad rationem: sed ratio est eminentior
q[uam] appetitiua. ergo, & scientia est h[ab]it[us] eminentius
donum, quā fortitudo, quæ tamen primo enume-
ratur. non ergo dignitas donorū attenditur secun-
dum ordinem enumerationis eorum.

Sed contra est, q[uod] Aug. dicit in lib. de ser. D[omi]ni
in mōte. V[er]ū mihi septiformis operatio Spiritus san-
cti, de qua Isaias loquitur, his gradibus sententijs q[uod] p[er]tinet
congrue.

QVÆST. LXVIII.

congruere, de quibus fit mentio Math. 5. sed inter-
est ordinis: nam ibi, scilicet in Isaiā, numeratio ab
excellētijs co[m]pit, hic uero ab inferioribus.

Rasp. Dicendū, q[uod] dignitas donorum dupl[ic]ite-
p[otes]t attendi. Vno mōdō simpl[ic]iter. p[er] p[ar]titionē ad p[ri]-
os actus, p[er] p[re]cedunt a suis principijs: alio mō-
dō q[uod] d[icitu]r p[er] cōparationē ad materia. Simpl[ic]iter aut lo-
quēdo de dignitate donorū, eadē est rō cōparatio-
nis in ipsis, & in uirtutibus: q[uod] dona ad oēs act[us] p[otes]-
tētiarū aīe p[er]ficiunt hominem, ad quos p[er]ficiunt uirtu-
tes, ut 3. dictū est. V[er]ū sicut uirtutes intellectuales p[er]-
feruntur uirtutibus moralibus, & in ipsis uirtutib[us]
intellectualibus cōtēplatiuæ p[er]ferunt actiuis, ut sa-
pientia intellectui, & sciētia prudentiæ, & arti, ita
tūm q[uod] sapiētia p[er]fertur intellectui, & intellectus sciē-
tiæ, sicut prudentia, & synesis eubulientia s[ecundu]m in donis
sapiētia, & intellectus, sciētia & cōsiliū p[er]feruntur
pietati, & fortitudini, et timori, in q[uod] ēt pietas p[er]fer-
tur fortitudini, et fortitudo timori, sicut iustitia for-
titudini: et fortitudo tēperatiæ: sed q[uod] tūm ad materia
fortitudo, et cōsiliū p[er]ferunt scientiæ, et pietati: q[uod] d[icitu]r
fortitudo, et cōsiliū h[ab]ent in arduis locū, pietas aut,
& ēt scia in cōib[us]. Sic igit[ur] * donorū dignitas ordi-
enumerationis r[ati]o[n]et, partim q[uod] d[icitu]r simpl[ic]iter, s[ecundu]m q[uod] sa-
pientia, et intellectus oib[us] p[er]feruntur: partim aut
secundum ordinem materiæ, secundum quod cōsi-
liū, et fortitudo p[re]ferunt scientiæ, et pietati.

Ad primū ergo dicendū, q[uod] timor maxime re-
quiritur quasi primordium quoddam perfectionis
donorum: quia initium sapientiæ timor Domini,
non p[er] hoc, q[uod] sit ceteris dignius, prius enim est se-
cundum ordinem generationis, ut aliquis recedat
a malo, q[uod] sit p[er] timorē, ut d[icitu]r Prouerb. 16. quā
quod operetur bonum, quod sit p[er] alia dona.

Ad 2^m dicendū, q[uod] pietas nō comparatur in uer-
bis Apostoli oib[us] donis Dei, sed soli corporali exer-
citationi, de qua p[er]mittit, q[uod] ad modicum utilis est.
Ad 3^m dicendū, q[uod] sciētia et si p[er]ferat cōsiliū rō-
ne iudicij, tūm cōsiliū p[er]fertur rōne materiæ: nā cōsi-
liū non habet locum nisi in arduis, ut d[icitu]r in 3. Eth.
sed iudiciū scientiæ in omnibus locum habet.

Ad 4^m dicendū, q[uod] dona directiua, q[uod] p[er]tinent ad
rōne, donis exequentibus digniora sunt si conside-
rent[ur] p[er] cōparationē ad actus, prout egrediunt[ur] a
potentijs. Rō enim appetitiua p[er]minet, ut regulā
regulato: sed rōne materiæ adiungitur cōsiliū for-
titudini, sicut directiua exequenti, et similiter sciē-
tia pietati, q[uod] d[icitu]r cōsiliū, et fortitudo in arduis locū
habenti: scientia autem, et pietas etiam in commu-
nibus, et iō cōsiliū simul cum fortitudine rōne
materiæ numeratur ante scientiam, et pietatem.

ARTICVLVS VIII.

Virum uirtutes sine p[re]ferenda donis.

D OCTAVVM sic procedi-

tur. Videtur q[uod] uirtutes sint
p[re]ferendæ donis. Dicit. n. Aug.
in 15. de Trin. * de charitate lo-
quens. Nullum est illo Dei h[ab]it[us]
no excellētijs, solū est q[uod] diui-
dit inter filios regni æterni, et
filios p[er]ditionis æternæ. dant, et

ART. VIII.

149

alia p[er] Spiritū sanctum munera,
sed sine charitate nihil p[otes]t:
sed charitas ē uirt[us]. ergo uirtus
est potior donis Spiritus sancti.

¶ 1. Pr[æ]t. Ea, q[uod] sunt priora natu-
raliter, videntur esse potiora: sed
virtutes sunt priores donis Spi-
ritus sancti. dicit enim Greg. in
2. Moral. q[uod] donū Spiritus san-
cti in subiecta mētē ante alia in-
stitiā, prudentiam, fortitudinē,
et tēperantiā format: sic ean-
dē mētē septe mox uirtutibus,
id est, donis temperat, ut contra
stultitiā, sapiētiā: & hebetudinē, intellectu: contra p[er]-
cipitationē, cōsiliū: & timorē, fortitudinē: & ignorā-
tiā, scientiā: p[er]a duritiā, pietatē: cōtra superbiā,
Dei timorem. ergo uirtutes sunt potiores donis.
¶ 2. Pr[æ]t. Virtutibus nullus male uti potest, ut Aug.
dicit: * donis autem potest aliquis male uti, dicit
enim Greg. in 1. Moral. q[uod] hostiā nostrā p[er]c[us]s[us] im-
molamus ne sapiētia eleuet: ne intellectus dū subti-
liter currit, oberret: ne cōsiliū dū se multiplicat, cō-
fundat: ne fortitudo dū fiducia p[er]bet, p[re]cipitet: ne
scientia dū nouit, & nō diligit, inflet: ne pietas dū se
infra rectitudinē inclinat, intorqueat: ne timor dū
plus iusto trepidat, in desperationis foueā mergat.
ergo uirtutes sunt digniores donis Spiritus sancti.

Sed contra est, q[uod] dona dantur in adiutorij uir-
tutum contra defectus, ut patet in autoritate in-
ducta, * & sic v[er]o q[uod] p[er]ficiant quod uirtutes p[er]fice-
re non possunt. sunt ergo dona potiora uirtutibus.

Rasp. Dicendū, q[uod] sicut ex supradictis patet, Vir-
tutes in tria genera distinguunt[ur]. sunt enim q[uod] d[icitu]r uir-
tutes theologice, q[uod] d[icitu]r intellectuales, q[uod] d[icitu]r morales.
Virtutes q[uod] d[icitu]r theologice sunt, q[uod] bus mens humana
Deo coniungit[ur]. Virtutes aut intellectuales sunt, qui-
bus rō ipsa p[er]ficiuntur. Virtutes aut morales sunt, q[uod] b[us]
vires appetitiue p[er]ficiuntur ad obediendum rōni.
Dona aut Spiritus sancti sunt, q[uod] bus oēs vires aīe di-
sponuntur ad hoc, q[uod] subdantur motioni diuine. Sic
ergo eadem v[er]o esse cōparatio donorū ad uirtutes
theologicas, p[er] quas hō vnitur Spiritui sancto mo-
uenti, sicut uirtutū moralium ad uirtutes intellectua-
les, p[er] quas p[er]ficiuntur rō, quæ est uirtutum mora-
lium motiua. Vnde sicut uirtutes intellectuales p[er]-
feruntur uirtutibus moralibus, & regulat eas: ita
virtutes theologice p[er]ferunt donis Spiritus sancti,
& regulant ea. V[er]ū Greg. dicit in 1. Moral. * q[uod] neq[ue]
ad denarii perfectionem septem filij, id est, septem
dona pueniunt, nisi in fide, spe, & charitate hat oē
q[uod] agunt. Sed * si comparemus dona ad alias uirtu-
tes intellectuales, uel morales, dona p[er]feruntur uir-
tutibus, q[uod] q[uod] dona p[er]ficiunt vires animæ in cōpa-
ratione ad Spiritum sanctum mouentem: uirtutes au-
tem p[er]ficiunt, uel ipsam rōne, uel alias vires in or-
dine ad rōnem. Manifestum est autem, q[uod] ad alio-
rem motore oportet maiori p[er]fectione mobile esse
dispositū. Vnde perfectiora sunt dona uirtutibus.

Ad primū ergo dicendū, q[uod] charitas est uirtus
theologica, de qua p[er]cedimus q[uod] sit potior donis.

Prima Secunda S. Tho.

T A D

* Lib. 1. de
lib. arb. c.
19. t. 1.
¶ 1. Pr[æ]t. uir-
tutes sunt
causæ mediæ

* In arg. 1.

* q[uod] 17. de
18. & 61.

* cōsol. m

* c. 1. de

* c. 1. de

* c. 1. de

Ad 2^m dicendū, qd aliqd est prius altero dupliciter. Vno mō ordine pfectionis & dignitatis, sicut dilectio Dei est prior dilectione pxiimi: & hoc mō dona sunt priora virtutibus intellectualibus & moralibus, posteriora vero virtutibus theologis. Alio mō ordine generationis, seu dispositionis: sicut dilectio pxiimi pcedit dilectionē Dei qd ad actū, & sic virtutes morales, & intellectuales pcedunt dona: qd p hoc, qd hō bene se habet circa rōnē, ppiam disponitur ad hoc, qd se bene habeat in ordine ad Deū.

Ad 3^m dicendū, qd sapientia, & intellectus, & alia hmōi, sunt dona Spiritus sancti, fm qd p charitatē informant, qd nō agit pperā, ut dicitur ad Cor. 13. & iō sapientia, & intellectus, & alii hmōi nullus male utit, fm qd sunt dona Spiritus sancti: sed ad hoc qd a charitatis perfectione non recedant, unum ab altero adiuvatur, & hoc est quod Greg. intendit dicere.

SVPER Q. LXIX.

ART. I.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

Q. 1. De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

QVÆSTIO LXIX.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

beatitudines à virtutibus, & à donis.

Res. Dicendū, qd sicut supra dictū est, Beatitudo est ultimus finis humanæ uitæ. Dicitur n. aliqd iā finē habere pp spē finis obtinendi. vñ, & Philof. dicit in 1. Eth. qd pueri dñr beati pp spem. Et Apostolus dicit Ro. 8. Spe salui facti sumus. Spes autē de fine psequendo inuigilat ex hoc, qd aliqd conuenienter mouetur ad finē, & appropinquat ad ipsum, qd qdē sit per aliquam actionem. Ad finem autem beatitudinis mouetur aliqd, & appropinquat per operationes virtutum, & pcpue per operationes donorum, si loquamur de beatitudine æterna, ad qd iō non sufficit, sed in eam inducit Spiritus sanctus, ad cuius obedientiam, & sequelam per dona perficimur: & iō beatitudines distinguuntur qdem a virtutibus, & donis, non sicut habitus ab eis distincti, sed sicut actus distinguuntur ab habitibus.

Ad PRIMVM ergo dicendū, qd Aug. & Amb. attribuunt beatitudines donis, et virtutibus, sicut actus attribuuntur habitibus. Dona autē sunt eminentiora virtutibus, cardinalibus, ut supra dictū est: & iō Amb. exponēs beatitudines turbis, ppositas, attribuit eas virtutibus, cardinalibus. Aug. autē exponēs beatitudines discipulis ppositas in monte, tanquā perfectioribus, attribuit eas donis Spiritus sancti.

Ad 2^m dicendū, qd ratio illa probat, quod non sunt alij habitus rectificant humanam uitam prater virtutes, & dona.

Ad 3^m dicendū, quod meritis accipitur p actu mansuetudinis. Et similiter dicendū est de iustitia, & misericordia. & quāuis hæc videantur esse virtutes, attribuuntur tamen donis: quia etiam dona perficiunt hominem circa omnia, circa quæ perficiunt virtutes, ut dictum est.

ARTICVLVS II.

Vtrum pramia, quæ attribuuntur beatitudinibus, ad hanc vitam pertineant.

Medina art. 2.

Ad SECUNDVM sic proceditur. Videtur qd pramia quæ attribuuntur beatitudinibus, non pertineant ad hanc vitam. Dicuntur enim aliqui beati propter spem pramiorum, ut dictum est: sed obiectum spem beatitudo est futura, ergo pramia illa pertinent ad vitam futuram.

¶ 1^a Præ. Luc. 6. ponuntur quæ poenæ per oppositū ad beatitudines, cū dicitur, Vx uobis, qd estis saturati, & esurietis. Vx uobis, qui ridetis nūc, qd lugebitis, & flebitis: sed istæ poenæ non intelliguntur in hac uita, qd frequenter hoies in hac uita non puniuntur, fm illud Iob. 21. Ducunt in bonis dies suos, ergo nec pramia beatitudinum pertinent ad hanc uitam.

¶ 2^a Præ. Regnum celorum qd ponit primum pauperum, est beatitudo celestis, ut Aug. dicit 19. de ciuit. Dei, plena ē saturitas nō nisi in futura uita habetur, fm illud ps. 6. Satiabor, dum apparuerit gloria tua. Visio etiam Dei, & manifestatio filiationis diuinæ ad vitam futuram pertinet, secundum illud 1. Ioan. 3. Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit qd erimus, scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est, et go h pramia illa pertinent ad vitam futuram.

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter enumerentur beatitudines.

Medina art. 3.

Ad TERTIVM sic proceditur. Videtur qd inconuenienter enumerentur beatitudines. Attribuantur enim beatitudines donis, ut dictū est. Donorum autē quædam pertinent ad uitā contemplatiuā, s. sapientia, & intellectus: nulla autē beatitudo ponit in actu contemplationis, sed oēs in his, qd pertinent ad uitā actiuā, ergo insufficiēter beatitudines enumerantur.

¶ 1^a Præ. Ad uitā actiuā non solum pertinet dona exequentia, sed et qdam dona dirigentia, ut scia, & consilium: nihil autē ponit inter beatitudines qd directe ad h actum scientiæ, uel consilij pertinet: videat. ergo insufficiēter beatitudines tanguntur.

¶ 2^a Præ. Inter dona exequentia in uita actiuā, timor ponit ad paupertatē pertinere, pietas autem videtur pertinere ad beatitudinē misericordiæ: nihil autē ponitur directe ad fortitudinem pertinet, ergo insufficiēter enumerantur beatitudines.

¶ 3ª Præ. In sacra scriptura tangunt multæ alię beatitudines, sicut Iob. 3. dñr. Beatus hō, qd corripit a Deo. Et in Psal. 1. dñr. Beatus vir, qd nō abiit in consilio impiorū. Et Proverb. 3. Beatus vir, qd inuenit sapientiam, ergo insufficiēter beatitudines enumerantur.

SED CONTRA. Videtur quod superflue enumerentur. sunt enim septem dona Spiritus sancti: beatitudines autem tanguntur in octo.

Præ. Luc. 6. ponuntur quatuor tm beatitudines, superflue ergo enumerantur septē, uel octo in Matth.

Res. Dicendū, qd beatitudines istæ conuenientissime enumerantur. Ad cuius euidentiā est considerandū, qd triplicē beatitudinē aliqui posuerunt. Quidā n. posuerunt beatitudinē in uita uoluptuosa, quidā in uita actiuā, quidā uero in uita contemplatiua. Hæ autē tres beatitudines diuersimode se hnt ad beatitudinē futurā, cuius spe dicimur hic beati. Nā beatitudo uoluptuosa, qd falsa est, & rōni pxiā, impedimentū est beatitudinis futuræ. Beatitudo uero actiuæ uitæ dispositiua est ad beatitudinē futurā. Beatitudo autē contemplatiua, si sit pfecta, est essentia ipsa futura beatitudinis: si autē imperfecta, est qdā inchoatio ei.

¶ 1ª Præ. Dñs primo qdē posuit quidā beatitudines quasi remouentes impedimentū uoluptuosæ beatitudinis. Cōsistit n. uoluptuosa uita in duobus. Primo qdē in affluentia exteriorū bonorū, siue sint diuitiæ, siue sint honores, & quibus qdē retrahit hō p uirtutē sic, ut moderate eis utat: per donū aut excellētiōni mō, ut. s. hō totaliter ex cōtemnat. Vnde prima beatitudo ponit, Matt. 3. Beati pauperes spiritu, qd pōt referri uel ad contemptū diuitiarū, uel ad contemptū bonorū, qd sit per humilitatē. Secundo uero uoluptuosa uita consistit in sequendo proprias passiones siue irascibiles, siue concupiscibiles. A sequela aut passionū irascibiles retrahit uirtus, ne homo in eis superfluat, fm regulā rōnis: donū aut excellētiōni mō, ut. s. hō totaliter ex cōtemnat. Vnde secunda beatitudo ponit, Beati mites. A sequela uero passionū concupiscibiles retrahit uirtus, moderate hmōi passionibus utendo: donum uero

tas, si necesse fuerit, totaliter abijciendo: quinimò si necesse fuerit, uoluntariu luctu assumendo. Vnde tertia beatitudo ponitur, Beati qui lugent.

Actiua uero uita in his consistit precipue, q̄ pro ximis exhibemus vel sub rōne debiti, uel sub rōne spōranei bñficij, & ad primū quidē nos uirt⁹ disponit, ut ea, q̄ debemus p̄ximis, nō recusemus exhibere, qd̄ p̄tinet ad iustitiā. Donum autē ad hoc ipsum abundantiori quodā affectu nos inducit, ut, si feruētī desiderio opa iustitię ipseam, sicut feruētī desiderio esuriēs, & sitis cupit cibū, uel potū. Vnde quarta beatitudo ponit, Beati, q̄ esuriunt, & sitiunt iustitiā. Circa spōranea uero dona nos p̄ficiunt uirt⁹, ut illis donemus, q̄bus rō dicitur esse donādū, puta amicis, aut alijs nobis p̄iunctis, qd̄ p̄tinet ad uirtutē liberalitatis: sed donū p̄p̄ Dei reuerentiā solū necessitate cōsiderat in his, q̄b. gratuita bñficia p̄stāt. Vnde dī Lucā 14. Cū facis paup̄ib. aut egriā, noli uocare amicos, aut festuos &c. sed uoca pauperes, & debiles &c. qd̄ p̄p̄ie est misereri. Et iō quinta beatitudo ponit, Beati, misericordes. Ea uero, q̄ ad cōtemplatiuā uitā p̄tinent, uel sunt ipsa beatitudo finalis, uel aliqua inchoatio ei⁹: & iō nō ponunt in beatitudinib⁹ tanq̄ merita, sed tāquā p̄mia: ponunt autē tāq̄ merita effect⁹ actiue uirt⁹, q̄b. hō disponit ad cōtemplatiuā uitā. effect⁹ autē actiue uirt⁹, quantū ad uirtutes, & dona, q̄b. hō p̄ficiunt in seipso, est munditia cordis, ut, si mens hōis passionib⁹ nō inquinetur. Vnde sexta beatitudo ponit, Beati mundo corde. Quantū uero ad uirtutes, & dona, q̄b. hō p̄ficiunt in cōparatione ad proximam, effectus actiue uirt⁹ est pax, secundum illud Isā. 30. Opus iustitię pax. Et ideo septima beatitudo ponitur, Beati pacifici.

Ad primum ergo dicendū, q̄ actus donorū pertinentiū ad uitam actiuam, exprimunt in ip̄is meritis: sed actus donorū pertinentiū ad uitā cōtemplatiuā, exprimunt in p̄mijs rōne iustitię. Videre nō Deum uidet dono intellectus, & conformari Deo quadā filiatione adoptiua, p̄tinet ad donum sapientię.

Ad 2^m dicendū, q̄ in his, q̄ p̄tinent ad actiuā uitā, cognitio nō q̄rit p̄p̄ seip̄am, sed p̄p̄ opationē, ut et Philo. dicit in 2. 1. Et iō q̄a beatitudo aliq̄d ultimū importat, nō cōputant inter beatitudines actus donorū dirigentiū in uitā actiuā, quos. i. eliciunt: sicut cōsiliari est act⁹ cōsiliij, & iudicare est act⁹ sciz: sed magis attribuunt eis act⁹ opatiui in q̄b. dirigunt, sicut sciz lugere, & cōsilio misereri.

Ad 3^m dicendū, q̄ in attributione beatitudinum ad dona, p̄nt duo cōsiderari. Quorū unū est, cōformitas materię: & fm hoc p̄tinet oēs quinque beatitudines p̄nt attribui sciz, & cōsilio, tanquā dirigentiū: sed inter dona exequētia distribuunt: ita. i. q̄ esurica, & sitis iustitię, & et misericordia p̄tineant ad pietatē, q̄ p̄ficiunt hōiem in his, q̄ sunt ad alterū, mititas autē ad fortitudinē. Dicit nō Amb. sup. Lucā, q̄ fortitudinis est irā uincere, indignationē cohibere, est. n. fortitudo circa passiones irascibilis: paup̄er, uero, & luct⁹ p̄tinet ad donū timoris, quo hō se retrahit a cupiditatib⁹, & delectationib⁹ mundi. Alio mō possumus in his beatitudinib⁹ cōsiderare motiua ipsarū, & sic quantū ad aliqua eorū oportet

aliter attribuere. p̄cipue. n. ad māsuetudinē mouet reuerentia ad Deū, q̄ p̄tinet ad pietatē: ad lugendū autē mouet p̄cipue sciz, per quam hō cognoscit defectus suos, & rerū mundanarū, fm illud Eccl. 1. Qui addit sciam, addit, & dolor. Ad esuriendū autē iustitię opera, p̄cipue mouet animi fortitudo: ad miserendū uero, p̄cipue mouet cōsiliū Dei, fm illud Dan. 4. Cōsiliū meū regi placeat: Peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs paup̄erū. Et hunc modum attributionis sequitur Aug. in lib. de sermone Domini in monte.

Ad 4^m dicendū, q̄ necesse est beatitudines oēs, q̄ in sacra scriptura ponunt, ad has reduci uel quantū ad merita, uel quantū ad p̄mia: q̄a necesse est, q̄ oēs p̄tineant aliquo mō ad uitā actiuā, uel ad uitā cōtemplatiuā. Vnde dī, Beati uir, q̄ corripitur a Dño, p̄tinet ad beatitudinē luct⁹. qd̄ uero dī, Beati uir, q̄ nō abiit in cōsilio impiorū, p̄tinet ad munditiā cordis: qd̄ uero dī, Beatus uir, q̄ inuenit sapientiam, p̄tinet ad p̄m̄ium septimę beatitudinis. Et idem patet de omnib⁹ alijs, quę p̄nt induci.

Ad 5^m dicendū, q̄ octaua beatitudo est qd̄a cōfirmatio, & manifestatio p̄m̄i p̄cedentiū. ex hoc n. q̄ aliq̄s est cōfirmatus in paupertate spūs, & mititate, & alijs sequentibus, p̄uenit q̄ ab his bonis p̄p̄ aliqua persecutionē nō recedit. Vnde octaua beatitudo quodāmodo ad septem p̄cedentes p̄tinet.

Ad 6^m dicendū, q̄ Lucas narrat sermonē Dñi factū esse ad turbas. Vnde beatitudines enumerant ab eo fm capacitatē turbarū, q̄ solā uoluptuosam, & tpālē, & terrenā beatitudinē nouerūt. Vnde Dñs per quatuor beatitudines quatuor excludit, q̄ ad p̄dictā beatitudinē p̄tinerent. Quorū primū est, abundantia bonorū exteriorū, qd̄ excludit p̄ hoc q̄ dicit, Beati pauperes. Scdm̄ est, q̄ sit bene hōi quantū ad corpus in cibis, & potibus, & alijs huiusmodi: & hoc excludit per fm q̄ ponit, Beati, q̄ esuriunt. Tertium est, q̄ sit hōi bene quantum ad cordis iucunditatē: & hoc excludit tertio, dicens, Beati, q̄ nunc stetit. Quartū est, exterior hominū fauor: & hoc excludit quarto, dicens, Beati eritis cū uos oderint homines. Et sicut Amb. dicit paup̄tas p̄tinet ad t̄pantiā, q̄ illecebrosa nō q̄rit: esurientes ad iustitiā, q̄a, qui esurit, cōpatitur, & cōpatiēdo largit: stetit ad prudentiā, cuius est flere occidua, pati odiū hominū ad fortitudinem.

ARTICVLVS IIII.

Verum p̄mia beatitudinum conueniēter enumerentur.

Medina art. 4. **A**D QVARTVM sic p̄cedit. Vt q̄ p̄mia beatitudinū incōueniēter enumerent. In regno. n. celorū, qd̄ est uita aeterna, bona oia cōtinent. posito ergo regno celorū, nō oportuit alia p̄mia ponere. 1. p̄. Regnum celorum ponitur pro p̄mio & in prima beatitudine, & in octaua, ergo hā eadem ratione debuit poni in omnib⁹.

2. p̄. In beatitudinib⁹ procedi ascendendo, sicut Aug. dicit. In p̄mijs autē vī procedi descendendo, nā possessio terrę est minus q̄ regnū celorū, ergo incōueniēter hōi p̄mia assignantur.

SED CONTRA est anchoritas ipsius Domini, p̄p̄mia huiusmodi proponentis.

RESPON.

RESPON. Dicendum, q̄ p̄mia ista conuenientissimā assignantur cōsiderata cōditione beatitudinū fm tres beatitudines supra assignatas. Trex. n. primę beatitudines accipiunt p̄ retractionē ab his, in q̄bus uoluptuosa beatitudo consistit, q̄ hō desiderat q̄rens id, qd̄ naturaliter desiderat, nō ubi q̄rere dē. fm in Deo, sed in reb. temporalibus, & caducis: & iō p̄mia triū primarū beatitudinū accipiunt fm ea, q̄ in beatitudine terrena aliq̄ q̄runt. Querūt. n. hoies in reb. exteriorib⁹. Id est, iustis, & honorib⁹. excellētiā quandā, & abundantia, quorū utrunque importat regnū celorū, per qd̄ homo p̄sequitur excellētiā, & abundantiam bonorum in Deo: & iō regnū celorū Dñs pauperib⁹ spiritu repromittit. Querūt autē hoies feroces, & immites per linguā, & bella se curitate sibi acq̄rere, inimicos suos delatando: Vnde Dñs repromittit mitibus securā, & quietā possessionē terrę uiuentiū, p̄ q̄ significatur soliditas aeternorū bonorū. Querūt autē hoies in cōcupiscentijs, & delectationibus mundi habere consolationē p̄p̄sentis uitę labores: & iō Dñs consolationē uite lugentibus repromittit. Alię uero dux beatitudines p̄tinent ad opera actiue beatitudinis, q̄ sunt opera uirtutū ordinantiū hōiem ad proximū, a quib⁹ operibus aliq̄ retrahunt p̄p̄ inordinatū amorē proprii boni: & iō Dñs attrahit illa p̄mia his beatitudinib⁹, p̄p̄ quę hoies ab eis discedunt. Discedūt. n. aliq̄ ab operibus iustitię nō reddentes debitū, sed poti⁹ aliena rapientes, ut bonis & p̄alib⁹ impleant: & ideo Dñs esuriētib⁹ iustitiā, saturitatē repromittit. Discedunt et aliq̄ ab operib⁹ misericordię, ne se immiscant miseris alienis: & iō Dñs misericordib⁹ repromittit misericordiā, p̄ q̄ ab oī miseria liberent. Alię uero dux beatitudines p̄tinet ad cōtemplatiuā felicitatē seu beatitudinē: & iō fm quęmētā dī spositionū, q̄ ponunt in merito, p̄mia reddunt. nā munditia oculi disponit ad clare uidēdū: Vnde mundis corde diuina uisio repromittit. Cōstituet uero pacē, ubi seip̄o, ubi iter alios, manifestat hōiem eē Dei imitatorē, q̄ ē Deus unitatis, & pacis: & iō p̄ p̄mijs reddit ei gloria diuina filiationis, q̄ est in perfecta cōiunctione ad Deum per sapientiā consumatā.

AD PRIMUM ergo dicendū, q̄ sicut Chrys. dicit, Oia p̄mia ista unū sunt in re. i. beatitudo aeterna, q̄ intellectus humanus non capit: & iō oportuit q̄ p̄ diuersa bona nobis nota, describere cōseruata cōuenientia ad merita, quibus p̄mia attribuuntur. Ad 2^m dicendū, q̄ sicut octaua beatitudo est firmata quādā oīum beatitudinū, ita debent sibi oīum beatitudinū p̄mia: & iō reddit ad caput, ut intelligant sibi consequenter oia p̄mia attribui. Vel fm Ambros. pauperib⁹ spiritu repromittit regnū celorū, quantum ad gloriam aigēd passis persecutionem in corpore, quantum ad gloriam corporis. Ad 3^m dicendū, q̄ etiam p̄mia secundum additionem se habent adinuicem: nam plus est possidere terram regni glororū, quam simpliciter habere multa enim habemus, q̄ non firmiter, & pacifice possidemus. Plus ē et consolari in regno, quam habere & possidere multa eam cum dolore possidemus. Plus est et saturari, quam simpliciter consolari.

nam saturitas abundantia consolationis importat. Misericordia uero excedit saturitatē, ut plus homo accipiat, quam meruerit, uel desiderare poterit. Adhuc autem maius est Deum uidere: siue maior est, q̄ in curia regis non solum prandet, sed etiam faciem regis uidet. Summam autem dignitatem in domo regia filius regis habet.

QVÆSTIO LXX.

De fructibus Spiritus sancti, in quantum articulus dimissa.

EINDē considerandum est de fructibus.

Et circa hoc queruntur quatuor.

1. Primo, Vtrum fructus Spiritus sancti sint actus.

2. Secundo, Vtrum differant a beatitudinibus.

3. Tertio, De eorum numero.

4. Quarto, De oppositione eorum ad opera carnis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fructus Spiritus sancti, quos Apostolus nominat ad Galat. 5. sint actus.

Medina art. 3.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur q̄ fructus Spiritus sancti, quos Apostolus nominat ad Galat. 5. non sint actus. Id enim cuius est alius fructus, non debet dici fructus, sic enim in infinitum iretur: sed actuum nostrorum est aliq̄ fructus, dicitur enim Sapient. 4. Bonorum laborum gloriosus est fructus. Et Ioan. 4. Qui metit, mercedem accipit & fructum congregat in uitam aeternam. ergo ipsi actus nostri non dicuntur fructus.

2. Præ. Sicut Aug. dicit in 10. de Tri. Fruimur cōgnitis, in q̄bus uoluntas ipsa delectata conuiescit: sed uoluntas nostra non dēt conuiescere in actib⁹ nostris, p̄p̄ se. ergo act⁹ nostri fruct⁹ dei nō debet. 3. Præ. Inter fructus spiritus sancti enumerant ab Apostolo aliq̄ uirtutes. i. charitas, mansuetudo fides, & castitas: uirtutes autē nō sunt actus, sed habitus, ut 1. dicitur. ergo fructus non sunt actus.

SED CONTRA est, qd̄ Mat. 12. Ex fructu arboris cognoscitur. Ex operib⁹ suis homo, ut ibi exponitur a sanctis, ergo ipsi actus humani dicuntur fructus.

RESP. Dicendū, q̄ nomen fructus a corporalib⁹ ad spiritualia est translatum. Dicitur autem in corporalibus fructus id, quod ex planta produci, cum ad perfectionem peruenerit, & quandam in se suauitatem habet. Qui quidem fructus ad duo comparari potest. i. ad arborem producentē ipsum, & ad hominem, qui fructum ex arbore adipiscitur. secundum hocigitur, nomē fructus in rebus spiritualib⁹ dupliciter accipere possumus. Vno modo, ut dicat fructus hominis quasi arti oris id, qd̄ ab eo produci tur. Alio modo, ut dicatur fructus hōis id, qd̄ homo adipiscitur: non autē omne id, quod adipiscit homo, habet nomē fructus, sed id, qd̄ est ultimū delectationem habens. Habet. n. homo agrū, & arborem, q̄ fructus non dūt, sed solum id, quod est ultimum, quod. i. ex agro, & arbore homo intēdit habere: & secundum hoc fructus hōis dicitur ultim⁹ hominis finis, quo debet frui. Si autem dicatur fructus hominis id, quod ex homine produci tur, sic ipsi actus humani fructus dicuntur. Operatio. n. est actus secundus operantis, & delectationē habet, si sit cōueniēter operanti. Si igit operatio hōis p̄cedat

ab hoīe fm facultatē suā rōnis, sic dī esse fructū rōnis: si vero pcedat ab hoīe fm altiorē uirtutē, q̄ est uirtus Spiritus sancti, sic dī esse operatio hoīs fructus Spiritus sancti, quasi cuiusdā diuini seminis. Dicitur in 1. Ioan. 3. Oīs, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet.

Ad primum ergo dicendū, q̄ cū fructus habeat quodamō rōnē ultimi, & finis, nihil phibet alicui fructus esse aliū fructū, sicut hoīs ad finē ordinat: Opera igitur nostra inquantū sunt effectus qdā Spiritus sancti in nobis operantis, habent rōnē fructū, sed inquantū ordinantur ad finem uite æternę, sic magis habēt rationem florum, unde dicitur Ecclesi. 24. Flores mei fructus honoris, & honestatis.

Ad 2^m dicendū, q̄ cum dī uoluntas in aliquo pp se delectari, pōt intelligi dupliciter. Vno mō fm qd ly, pp dicit cām finālē, & sic pp se n̄ delectat aliq̄ nisi i ultimo fine. Alio mō fm qd designat cām formalem, & sic pp se aliq̄s pōt delectari in oīeo, quod delectabile est fm suam formam: sicut patet q̄ infirmus delectatur in sanitate pp se, sicut in line in medicina aut suau non sicut in fine, sed sicut in habente sapore delectabile: in medicina aut auster nullo mō pp se, sed solum pp aliud. Sic igit dīcē dū est, q̄ in Deo delectari dēt hō pp se, sicut pp vltimum finem actibus autem uirtuosis non sicut pp finem, sed propter honestatē, quam continet delectabile in uirtuosis, unde Amb. dicit quod opera uirtutum dicuntur fructus, quia suos possessores sancta, & sincera delectatione reficiunt.

Ad 3^m dicendū, q̄ noīa uirtutum sumuntur q̄q̄, pro actibus earum, sicut Aug. dicit, q̄ fides est credere quod non uides: & charitas est motus animi ad diligendum Deum, & proximum, & hoc mō sumuntur nomina uirtutū in enumeratione fructuū.

ARTICVLVS II.

Verum fructus a beatitudinibus differant.

Medina ar. 2.
Ad secundum sic pcedit. Vt q̄ fructus a beatitudinibus non differant. Beatitudines n. attribuntur donis, ut 5. dictū est: sed dona p̄ficiunt hominem secundū quod mouetur a Spiritu sancto, ergo beatitudines ipse sunt fructus Spiritu sancti.

1^a Præ. Sicut se hēt fructus uitæ æternæ ad beatitudinem futurā, q̄ est rei, ita se habent fructus p̄sentis uitæ ad beatitudinē p̄sentis uitæ, quæ est spei sed fructus uitæ æternæ est ipsa beatitudo futura, ergo fructus uitæ p̄sentis sunt ipse beatitudines. 2^a Præ. De rōne fructus est, q̄ sit quiddā uultū, & delectabile: sed hoc p̄tinet ad rōnē beatitudinis, ut supra dictum est. ergo eadem rō est fructus, & beatitudinis, ergo non debent abinuicem distingui.

Sed contra. Quorum spēs sunt diuersæ, ipsa quoq̄ sunt diuersa: sed in diuersas partes diuiduēt & fructus, & beatitudines, ut patet p̄ numerationē vtrorumq̄, ergo fructus differant a beatitudinib.

Res. Dicendum, q̄ plus requirit ad rōnē beatitudinis, q̄ ad rōnē fructus. nā ad rōnē fructus sufficit, q̄ sit aliq̄ habens rōnē ultimi, & delectabilis: sed ad rōnē beatitudinis ulterius requirit, q̄ sit aliq̄ p̄fectum, & excellens, unde oīs beatitudines

possunt dici fructus, sed non conuerti. sunt enim fructus quæcunq̄ uirtuosa opera, in q̄bus hō delectatur: sed beatitudines dīr solum perfecta opera, quæ ē ratione suæ perfectionis magis attribuitur donis, quā uirtutibus, ut supra dictum est.

Ad primum ergo dicendū, quod ratio illa p̄bat, quod beatitudines sint fructus, non autem q̄ omnes fructus beatitudines sint.

Ad 2^m dicendū, quod fructus uitæ æternæ est simpliciter ultimus, & perfectus: & iō in nullo distinguitur a beatitudine æterna futura. Fructus autē p̄sentis uitæ non sunt simpliciter ultimi, & perfecti: & ideo non omnes fructus sunt beatitudines.

Ad 3^m dicendū, q̄ aliquid amplius est de rōne beatitudinis, q̄ de ratione fructus, ut dictum est.

ARTICVLVS III.

Verum fructus conuenienter enumerentur ab Apostolo.

Ad tertium sic proceditur. Vt q̄ Apostolus inconuenienter enumerat ad Gal. 5. duodecim fructus. Alii enim dicit esse tantum nouū fructum p̄sentis uitæ, secundum illud Rom. 6. Habetis fructū uestri in sanctificatione. Et Isa. 27. dicitur. Hic est omnis fructus, ut auferatur peccatum: non ergo ponendi sunt duodecim fructus.

1ª Præ. Fructus est, q̄ spirituali semine exoritur, ut dictum est: sed Dñs Matt. 13. ponit triplicem terræ bonæ fructū ex spirituali semine prouenientem, scilicet centesimum, sexagesimum, & trigessimum, ergo non sunt ponendi duodecim fructus.

2ª Præ. Fructus habet in sui ratione, quod sit ultimus, & delectabile: sed ratio ista non inuenitur in oībus fructibus ab Apostolo enumeratis. Patientia enim, & longanimitas uidentur in rebus cōtristationibus esse: fides autem non habet rōnē ultimi, sed magis rationem primi fundamenti. Superflue igitur huiusmodi fructus enumerantur.

Sed contra. Videtur q̄ insufficenter, & diminute enumerent. Dicitur enim, q̄ oīs beatitudines fructus dici possunt, sed non omnes hic enumerantur: nihil enim hic ponitur ad accū sapientiæ pertinet, & multarum aliarum uirtutum. ergo uidetur quod insufficenter enumerentur fructus.

Res. Dicendum, q̄ numerus duodecim fructuum ab Apostolo enumeratorū cōueniens est, & possunt significari p̄ duodecim fructus, de quibus dicitur Apocal. vit. Ex utraque parte fluminis lignum uitæ, afferens fructus duodecim. Quia uero fructus dī, quod ex aliquo principio procedit sicut ex semine, uel radice, attendēda est distinctio horum fructuum fm diuersum processum Spiritus sancti in nobis, qui quidem processus attenditur secundum hoc, ut in primo mens hominis in seipsa ordinetur: secundo uero ordinetur ad ea, quæ sunt iuxta tertio uero ad ea, quæ sunt infra. Tūc autem bene mens hominis disponitur in seipsa, quando mens hoīs bene se habet in bonis, & in malis. Prima autē dispositio mentis humanæ ad bonū, est per amorem, qui est prima affectio, & omniū affectionum radix, ut supra dictum est: & ideo inter fructus Spiritus primo ponit charitas, in qua speculatur Spiritus sanctus datur sicut in ppria similitudine

line, cū & ipse sit amor. Vnde dī Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nris per Spiritū sanctū, quid datus est nobis. Ad amorē autē charitatis ex necessitate sequit gaudium: oīs n. amans gaudet ex coniunctione amati. charitas autē semper hēt p̄sentem Deū quē amat, fm illud 1. Io. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Vnde sequela charitatis est gaudium: p̄fectio autem gaudij est pax quātū ad duo. Primo qdē, quātū ad qdē ab exteriorib' cōturbantibus. Non n. pōt p̄fecte gaudere de bono amato, qui in eius fruitione ab alijs p̄turbat. & iterū, Qui p̄fecte cor hēt in uno pacatum, a nullo alio molestari pōt, cū alia quasi nihil reputet. unde dī in psal. 118. Pax multa diligentib'. legētis, & nō est illis scandalū: quia. scilicet exteriorib'. nō p̄turbant, quin Deo fruant. Secundo, quātū ad sedationē desiderij fluctuantis: nō n. p̄fecte gaudet de aliquo, cui nō sufficit id, de quo gaudet. Hec autē duo importat pax. scilicet ut neq̄ ab exteriorib'. p̄turbemur, & ut desideria nra p̄ quiescant in uno: vñ post charitatē, & gaudium, tertio ponit pax. In malis autē bene se hēt mens quātū ad duo. Primo qdē, ut nō p̄turbet mens per imminentiā malorū, qdē pertinet ad patientiā. Sed 2°, ut non p̄turbet in dilatione bonorū, qdē pertinet ad longanimitatē: nam carere bono, habet rationem mali, ut dicitur in 5. Ethic.

Ad id autē qdē est iuxta hoīem. scilicet proximum, bene disponit mens hoīs. Primo quidē, quātū ad uoluntatē bene faciendi, & ad hoc p̄tinet bonitas. Sed 2°, quātū ad beneficentiæ executionē, & ad hoc p̄tinet benignitas, dīr n. benigni, quos bonis signis amoris seruire facit ad benefaciendū proximis. Tertio, quātū ad hoc, q̄ quānimiter tolerant mala ab eis illata: & ad hoc p̄tinet mansuetudo, q̄ cohibet iras. Quarto, quātū ad hoc, q̄ non solum per irā proximis non noceamus, sed et neq̄ p̄ fraudē, uel per doli: & ad hoc p̄tinet fides, si pro fidelitate sumatur. sed si sumatur pro fide, qua creditur in Deum, sic per hanc ordinatur homo ad id, qdē est supra se, ut scilicet homo intellectum suum Deo subijciat, & per cōsequens omnia, quæ ipsius sunt.

Sed ad id, qdē infra est, bene disponit hō, primo quidē quātū ad exteriores actiones, per modestiā, quæ in oībus dictis, & factis modū obseruat: quātū ad interiores cōcupiscētiās p̄ cōtinentiā, & castitatem, siue hæc duo distinguant p̄ hoc, q̄ castitas refranat hoīem ab illicitis, p̄tinetia uero a licitis: siue p̄ hoc, q̄ p̄tinet patitur cōcupiscētiās, sed nō deducitur: castitas sit neq̄ patitur, neque deducitur.

Ad primum ergo dicendū, q̄ sanctificatio sit p̄ oīs uirtutes, p̄ quas ē peccata tollunt. vñ fructus ibi singulariter noīatur pp uirtutē gñis, qdē in multis species diuiditur, fm quas dīr multi fructus.

Ad 2^m dicendū, q̄ fructus cētesimus, sexagesimus, & trigessimus nō diuersificantur fm diuersas species uirtuosoꝝ actuum, sed fm diuersos perfectionis gradus ēt unius uirtutis: sicut cōtinentia cōiugalī dī significari per fructum trigessimum, cōtinentia uidualis per sexagesimum, uirginalis autē p̄ centesimū. Et alijs ēt modis sancti distinguunt tres euāgelicos fructus scdm tres gradus uirtutis, & po

nuntur tres gradus, quia cuiuslibet rei perfectio attenditur secundum principium, medium, & finem.

Ad 3^m dicendū, q̄ hoc ipsum qdē est in tristitijs non perturbari, rōnem delectabilis habet: & si des ēt si accipiat prout est fundamentum, habet quandam rōnem ultimi, & delectabilis, secundum quod continet certitudinem. Vnde glo. exponit, Fides, id est, de inuisibilibus certitudo.

Ad 4^m dicendū, q̄ sicut Aug. dicit 5. epistolā ad Gal. Apostol' nō hoc ita suscepit, ut doceret quot sūt, uel opera carnis, uel fruct' Spiritus: sed ut ostēderet in quo genere illa uitāda, illa uero scētanda sint. Vnde pōtissent, uel plures, uel ēt pauciores fruct' enumerari: & tū oīs donorū, & uirtutū act' p̄nt fm quandā cōuenientiā ad hæc reduci, scdm qdē oīs uirtutes, & dona necesse est q̄ ordinēt mētem aliquo p̄dictorū modorū. Vnde, & actus sapiētiæ, & quorumcūq̄ donorū ordinantium ad bonū, reducuntur ad charitatē, gaudium, & pacem. Iō tñ potius hæc, q̄ alia enumerauit: quia hic enumerata magis importat, uel fruitionē bonorū, uel sedationem malorū, quod vñ ad rōnem fructus pertinere.

ARTICVLVS IIII.

Verum fructus Spiritus sancti contrariantur operibus carnis.

Ad quartum sic procedit. Vt q̄ fructus nō p̄trahant operib' carnis, q̄ Apostolus enumerat. Contraria n. sūt i eodē gñe: sed opera carnis nō dicunt fructus, ergo fructus Spiritus nō cōtrariantur. 1ª Præ. Vñ uni est contrariū: sed plura enumerat Apostolus opera carnis, q̄ fructus Spiritus, ergo fructus Spiritus, & opera carnis nō contrariantur. 2ª Præ. Inter fructus Spiritus primo ponitur charitas, gaudium, & pax, quibus nō correspondēt ea, quæ primo enumerant inter opera carnis, q̄ sunt fornicatio, immunditia, & impudicitia, ergo fructus Spiritus non contrariantur operibus carnis.

Sed contra est, qdē Apost. dicit ibidē, q̄ caro cōcupiscit aduersus Spiritū, & spirit' aduersus carnē.

Res. Dicendū, q̄ opera carnis, & fructus Spiritus p̄nt accipi dupliciter. Vno modo, fm cōmōnem, & hoc mō in cōi fructus Spūs sancti cōtrariantur operibus carnis. Spiritus n. sanctus mouet humanā mentē ad id, qdē est fm rōnem, uel potius ad id, qdē est supra rōnem: appetitus autem carnis, qui est appetitus sensitiuus, trahit ad bona sensibilia, quæ sunt infra hoīem, unde sicut motus sursum, & motus deorsum cōtrariantur in naturalibus: ita in operibus humanis contrariantur opera carnis fructibus Spiritus. Alio modo p̄nt considerari fm p̄prias rōnes singulorū fructuū enumeratorū, & opera carnis. & sic non oportet, q̄ singula singula p̄ponantur, quia sicut dictū est, Apostolus non intendit enumerare omnia opera spiritualia, nec oīa opera carnalia. Sed tñ fm quandā adaptationem Aug. super epistolā ad Galat. cōtraponit singulis operib' carnis singulos fructus, sicut fornicationi, cōiugalitatis, & huiusmodi a legitimo cōiugio solutus, opponitur charitas, per quam anima coniungitur Deo, in qua etiam est uera castitas: immunditiae autē sunt omnes perturbationes de illa for-

biu in nobilitate, & malitia non in nega-
tione inde pntes acti
esse simpliciter nobi-
liore habitu. Ex rōne
nallata in corpe, &
explanata ad primū
patet, qd actus simpli-
citer est nobilior, &
melior habitu, sicut
ad simpliciter actu
pmissio potentia, & si
nis, eo, qd est ad hñe,
simpliciter. sū quid
et inquantum perma-
net in subiecto, & hñ
in se uirtutem actu,
ut ea efficiens, non in
conuenientia. Nō
enim proprie est uni
uoca, ut dicitur Plato
in, sed potius sicut se
monquod est secun-
daria cā intra uniuo-
cam ad eandē n. spe-
ciem spectat sentē, &
effectus, & habitus, &
actus, sed effectus, &
actus pfectiores sunt
res talibus instrumē-
talibus causis, quam
suis effectibus.

te. 19. 13

concl. m.
D. 11.
13
60

eo. att.

371

periculum. SVPER QVASTION.

Sup. q. 4.

2. ad 2.

2. in fr. q.

73. ad 1. ad

2. & q. 77.

2. ad 3.

2. ad 4.

2. ad 5.

2. ad 6.

2. ad 7.

2. ad 8.

2. ad 9.

2. ad 10.

2. ad 11.

2. ad 12.

2. ad 13.

2. ad 14.

2. ad 15.

2. ad 16.

2. ad 17.

2. ad 18.

2. ad 19.

2. ad 20.

2. ad 21.

2. ad 22.

2. ad 23.

2. ad 24.

2. ad 25.

2. ad 26.

2. ad 27.

2. ad 28.

2. ad 29.

2. ad 30.

2. ad 31.

2. ad 32.

2. ad 33.

2. ad 34.

2. ad 35.

2. ad 36.

2. ad 37.

2. ad 38.

2. ad 39.

2. ad 40.

2. ad 41.

2. ad 42.

2. ad 43.

2. ad 44.

2. ad 45.

2. ad 46.

2. ad 47.

2. ad 48.

2. ad 49.

2. ad 50.

2. ad 51.

2. ad 52.

2. ad 53.

2. ad 54.

2. ad 55.

2. ad 56.

2. ad 57.

2. ad 58.

2. ad 59.

2. ad 60.

2. ad 61.

2. ad 62.

2. ad 63.

2. ad 64.

2. ad 65.

2. ad 66.

2. ad 67.

2. ad 68.

2. ad 69.

2. ad 70.

2. ad 71.

2. ad 72.

2. ad 73.

2. ad 74.

2. ad 75.

2. ad 76.

2. ad 77.

2. ad 78.

2. ad 79.

2. ad 80.

2. ad 81.

2. ad 82.

2. ad 83.

2. ad 84.

2. ad 85.

2. ad 86.

2. ad 87.

2. ad 88.

2. ad 89.

2. ad 90.

2. ad 91.

2. ad 92.

2. ad 93.

2. ad 94.

2. ad 95.

2. ad 96.

2. ad 97.

2. ad 98.

2. ad 99.

2. ad 100.

2. ad 101.

2. ad 102.

2. ad 103.

2. ad 104.

2. ad 105.

2. ad 106.

2. ad 107.

2. ad 108.

2. ad 109.

2. ad 110.

2. ad 111.

2. ad 112.

2. ad 113.

2. ad 114.

2. ad 115.

2. ad 116.

2. ad 117.

2. ad 118.

2. ad 119.

2. ad 120.

2. ad 121.

2. ad 122.

2. ad 123.

2. ad 124.

2. ad 125.

2. ad 126.

2. ad 127.

2. ad 128.

2. ad 129.

2. ad 130.

2. ad 131.

2. ad 132.

2. ad 133.

2. ad 134.

2. ad 135.

2. ad 136.

2. ad 137.

2. ad 138.

2. ad 139.

2. ad 140.

2. ad 141.

2. ad 142.

2. ad 143.

2. ad 144.

2. ad 145.

2. ad 146.

2. ad 147.

2. ad 148.

2. ad 149.

2. ad 150.

2. ad 151.

2. ad 152.

2. ad 153.

2. ad 154.

2. ad 155.

2. ad 156.

2. ad 157.

2. ad 158.

2. ad 159.

2. ad 160.

2. ad 161.

2. ad 162.

2. ad 163.

2. ad 164.

2. ad 165.

2. ad 166.

2. ad 167.

2. ad 168.

2. ad 169.

2. ad 170.

2. ad 171.

2. ad 172.

2. ad 173.

2. ad 174.

2. ad 175.

2. ad 176.

2. ad 177.

2. ad 178.

2. ad 179.

2. ad 180.

2. ad 181.

2. ad 182.

2. ad 183.

2. ad 184.

2. ad 185.

2. ad 186.

2. ad 187.

2. ad 188.

2. ad 189.

2. ad 190.

2. ad 191.

2. ad 192.

2. ad 193.

2. ad 194.

2. ad 195.

2. ad 196.

2. ad 197.

2. ad 198.

2. ad 199.

2. ad 200.

2. ad 201.

2. ad 202.

2. ad 203.

2. ad 204.

2. ad 205.

2. ad 206.

2. ad 207.

2. ad 208.

2. ad 209.

2. ad 210.

2. ad 211.

2. ad 212.

2. ad 213.

2. ad 214.

2. ad 215.

2. ad 216.

2. ad 217.

2. ad 218.

2. ad 219.

2. ad 220.

2. ad 221.

2. ad 222.

2. ad 223.

2. ad 224.

2. ad 225.

2. ad 226.

2. ad 227.

2. ad 228.

2. ad 229.

2. ad 230.

2. ad 231.

2. ad 232.

2. ad 233.

2. ad 234.

2. ad 235.

2. ad 236.

2. ad 237.

2. ad 238.

2. ad 239.

2. ad 240.

2. ad 241.

2. ad 242.

2. ad 243.

2. ad 244.

2. ad 245.

2. ad 246.

2. ad 247.

2. ad 248.

2. ad 249.

2. ad 250.

2. ad 251.

2. ad 252.

2. ad 253.

2. ad 254.

2. ad 255.

2. ad 256.

2. ad 257.

2. ad 258.

2. ad 259.

2. ad 260.

2. ad 261.

2. ad 262.

2. ad 263.

2. ad 264.

2. ad 265.

2. ad 266.

2. ad 267.

2. ad 268.

2. ad 269.

2. ad 270.

2. ad 271.

2. ad 272.

2. ad 273.

2. ad 274.

2. ad 275.

2. ad 276.

2. ad 277.

2. ad 278.

2. ad 279.

2. ad 280.

2. ad 281.

2. ad 282.

2. ad 283.

2. ad 284.

2. ad 285.

2. ad 286.

2. ad 287.

2. ad 288.

2. ad 289.

2. ad 290.

2. ad 291.

2. ad 292.

2. ad 293.

2. ad 294.

2. ad 295.

2. ad 296.

2. ad 297.

2. ad 298.

2. ad 299.

2. ad 300.

2. ad 301.

2. ad 302.

2. ad 303.

2. ad 304.

2. ad 305.

2. ad 306.

2. ad 307.

2. ad 308.

2. ad 309.

*q. i. a. j.
8. q. ill. a.
4. & 6. &
q. i. o. a. i.
& z.
*l. i. d. l.
ar. c. 16.
& ul. an.
me. v. o. y.
*l. s. y. q.
z. o. p. a. f.
p. u. n. t. o. a.

adum committuntis, quod sola oratione est inenarrabile forma-
litas, nec requiritur intentus. Sed hinc Grego phantasia a D. Thom. post
Aug. & Arist. excluditur dicens hic, q. peccatum non aliud est q.
actus humanus malus, constat namque, q. actus humanus malus
est quid incompletum, & significabile: significatur namq. in his no-
minib. in eo plectit, ut
foris est aut, blasphem-
ia, & aliusmodi no-
minib. p. in namque
enim voluntarium sit
in actu secundum ob-
iectum sui uocem, aut
sumitur materialiter
aut formaliter, aut p.
toto composito. & in
quidem immutatio
uersaliter, constat q.
actus secundus est, q.
quid sit illud, & p. et,
& notat ut, & verbal-
iter significat, verba-
liter quid p. in modum
actus: notat res autē
p. modum substantiæ.
Si uero sumus forma-
liter, constat quod pri-
uatio, quæ eodē mō-
dō significabitur, & fi-
nialiter totum cōposi-
tum: sed quod forte
decepti est, quia non
differuntur inter p. in
actu exercito, & in
actu signato, & p. in
in re. in in ut pre-
uenit significabitur.

nili herba signi macinatio. uero signatio uale. sed qd theopogo-
rum & philopporum de re et in abstrahit his significandi
modis & per hoc patet respon. in obiectis saltem nonq. utrobi-
que assumitur. nisi in actu exercito. cum sit. quod agere est actio
nem. quod mixtari. &c. non sit in concreto. sicut significabilia. ma-
le quoque exponitur Ang. in diffinitione illa. peccatum est dictum
factum. nisi ostendatur. quod peccatum est dictio. factio. concu-
piscencia. uolunt. contra legem dei.

¶ In eod. ar. pro quanto hic tractatur quid est peccm in morali-
bus. & dicitur. quod est actus non in actu malus. scito nri doct. q. vi
ex top. dictis in q. ix. habet. Malum aequum est de malo abso-
lute. & de malo morali qd malum absolute est formaliter nullius
nature. et i. primo. & nihil malum in morale est malum in na-
tura. sicut color. & alia genera. Virum. p. in rem perantia. for-
maliter est una sp. in rebus natura. & similiter actus in deperan-
tia formaliter est operatio in certa specie positus. idem n. iudi-
cium est de inemperantia hab. uali. & actual. p. no ad hoc. & qm
illa utrum. hab. peccatum. ejusd. cause in tractatu de uiciis. &
peccatis ne eris in principio. putauimus. & peccm habere in-
tentionem malitiosam prauisionem. Oportet namque dicere. quod pec-
catum est actus malus dupliciter. & contrarie. & prauis. Inrem-
perantia n. est & actus malus contrarie. pro quanto est actus hab. ob-
iectum prauum. obiectum formale obiecto temperantia. est uisus
malus prauus. pro quanto est actus prauus uisum sine. qud
debet habere. Est it. inter has duas mal. rationes tanta. differentia.
quod prima. cui dictum fuit. est rerum malum positus. & a Deo.
& quod secunda est. prauis. est nihil. & non a Deo. prima quo-
que est p. in naturaliter secunda. & est fundm. crux. quod omne
peccatum est actus contrarius alteri utrum. & ad hm. & contra-
dictum se quod prauis debita redimunt. Prima rursus sp. est
ad conuersionem. secunda ad ad auersionem immunit in pecc.
utroque. & igitur inordinatio in pecc. prima contrarie. scilicet
prauitas. quare ut uisio nocuola cum de pecc. & est dispo-
sio. inordinatio. deformitas. malitia. est mali. & si quid est inordi-
natio de sumantur in litera ergo cum dicit. quod peccatum est actus
humanus malus. intelligit. & malus. & inordinatus utroque mdr.
utranque n. in ord. rationem. i. ut actus ex inordinamentis ad ob-
iectum ad suam regulam. Nam inordinatio. quod est inordinatio ad ob-
iectum. quod est aliquid appet. tum ad rationem contrarie huius ob-
iecto. quod est aliquid appet. tum ad rationem regulam. & ex hoc eo
inordinatio. nam prauitas. & ex hoc actus. prauit. creditur
dine. regulis. quod debet informari. Ex hoc bene no. & sic mdr. si
u. a. author. intelligere. & si uis contrarietas. et conuicere. natu-
rali uisibilib. sp. p. & cu. oportet facere uisum esse uere contra-
rias u. a. uis. p. p. uisum. & quod qualitas. & contraria fin.

formaliter contraria, cogitur idem dicere de aliis eorū formali-
ter, ex quibus generantur, & quos eliciunt.
¶ In eod. art. ubi dicitur, quod inordinatum est quasi forma-
le in peccatū, & alter humanus est quasi materialis ubi ubi pri-
mo de sensu litterarū secundo de te. De sensu quidem, an loquar
de inordinatione ut-
traque, an de altera
tū. ¶ Primum quod si-
militer p substantiam
actus, an intelligi gar-
ctum ipsum in gene-
re nature, an etiā in
specie moralis, sed
huc ubi, quia de ut-
ris, & de rebus, constat
non magis facienda
est Veritatis inque
pōt de inordōne ut-
traque, quod & qualiter
male in peccato, &
substantia actus in ordi-
nati in genere nāe ut
materiale. Et rursum
nōnificari pōt, q substantia actus in gene-
re nature, & in ordi-
ne ut materialis, & in ordi-
nati pmatie est ut
formale. ut ex dictis
clarior patet. Sed ta-
men ex eo magis ut
literaliter intenda. Pa-
teat quia in dubium
est, quod quid in ordi-
nationē ut magis
dubium, an in

tiua; & hoc est idē qd querere, quid est magis de ſingulis aucto-
 ritatib; conuerſio. Oportet. n. hic, ubi quid eſt peccatū fundamētū,
 peccatū quiddamtenē diligenter inueſtigare, qm̄ ſimpliciter omnia
 ſcila eſt. Quod quid eſt. Eſt ſciloq; non ſcilo quid dicitur in ſcilo-
 rum nominib; propriis, puta in temperantia, in iuſtiſia, auidiſia, pu-
 ſia culpa; peccatū enim eſt qd non de reb; abſolutis, ſed in ſignifi-
 catū ſub uocabuliſ; & reduciſ; quatiſ; de nominib;. Dico autē hoc,
 ne quiſ; arguat ex hoc, quod ſicut alibi purā qualitatē ſignifica-
 ſia malum purā malitiam, & peccatū purā priuatiōē. Itē ex ſolū ſi-
 gnificatiōib; arguitur, in ſignifiſ; actualiſ; conuerſioe ſumēdo. Iſ; im-
 putamur qualitatē igitur, & ſi coppoſiti habemus determiōē
 de genere, & ſpecie, ad eſt ridiculū afferre inter uiroſ; doctoſ;. De
 ipſa ergo re, quam peccatū dicimus, quocunq; noſe uocetur, qd
 eſt, & ſecundū ſenſū de ſententiā, in ordinē priuatiuū, ſeu auctio-
 ſis eſt magis de ratione peccati, quia eſt ipſa eſſentialitē peccatū, &
 hoc manifeſtat per opoſitū, in qua eſt eſſentia opoſiti eſt ipſa eſ-
 ſentialitē ſi uirtutis & deductiſ; hanc ſim ppoſitiōem ex illa
 iure. Iſ; peccatū eſt formalitē priuatiuū, ad qd ſunt ſit auctoritate
 a D. Th. non habeo explicite quantum cerulo opoſitiuū eſt di-
 ſtinguitur, & tandem opoſitū, ut mihi eſſe uerū, in d.
 ſententiā eius, ut ſi, q. 1. ar. 4. clare inſinuat. Diſtinguitur igitur in
 primis ex ipſo in 2. q. 104. ar. 1. quod peccatum eſt in duob; gene-
 ritib; ſi in genere mali ſimpliciter, & ſi in genere uoluntarij ſeu
 moraliſ; mali, & in genere qd dicit mali ſimpliciter, ponitur for-
 malitē per inordinatiōem priuatiuū, ſeu auctiōem in gene-
 re, & uoluntarij, ſeu moraliſ; mali p ſim dicim; qd ex obſectō
 malo moraliſ; ſit, reponitur. Et qd obſectū tale, & diſtinctiō
 ſiam eſtalem, in qua inordinatio contrarie conſiſtiſ; ſonant peccatū
 ex intentione peccati, unde hīc peccatum, quod ſi uoluntarij
 auctiōem a, ſeu inordinatiōem non ſonant ex intentione,
 ſed conſequitur: ideo peccatū in quantum uoluntariū in
 ſim inelicit inordinatio contrarie, quam priuatiuū, & conuerſio,
 q auctiō, in quantum uero malum ſimpliciter, in magis inelicit
 inordinatio ex natura, & auctiō, quam conuerſio, & ſi grauiſ; iſ; ſi-
 iure, & ſiue diſtincte loquendo, qd dicendū ē, ſi qd; qd peccatū
 abſolute loquendo, eſt in genere mali ſimpliciter, & eſt uoluntarij
 priuatiuū, ideo utruq; abſolute recte dicitur, ſi qd; auctiō eſt de ro-
 ne peccati, & formalitē peccato, & conuerſio eſt de ratione pec-
 cati, & formalitē peccati. Aut compariatiuū autem, quid magis
 abſolute, ideo quod conuerſio, & ratio eſt diſtincte, priuatiuū
 quia peccatum eſt magis uoluntariū, quam malum; qd a eſt
 uoluntariū in ſi ſe totum, quantum diſtincte quia conuerſio
 ſiſ; principalitē, auctiō ſecundatio non eſt autem malum ſe-
 cundū ſe totum, ſed ſecundū partem in, ſ. p. ſententiā
 ſecundū

Secunda est, quia conversio dat pñd ueram speciem, auctio ne-
ro dat priuationem speciei. In temperata. n. ex conuersione ad
obiectum, fertur diuina uera species in gñe qualitatis, ex auer-
sione ad priuationem habet species temperata. magis aut cō-
uenit pñd diuine uere speciei, q̄ priuatio speciei. Authoritates aut
allatæ a Scoto. & rō,
Inducta nobis aliqd
probat, nisi q̄ pñd,
ut est i gñe mali sim-
plicit̃. magis infit
auctio. sic. n. essentia
lis peccati rō in priua-
tione consistit sed ut
dictum est magis ut
get rō peccati in qua-
tūm est uoluntatis,
sedm. qua non est
simpliciter rō peccati in
priuatione. sed in cō-
trario ad qd sequitur
peccatum illud. Dixi at
plurim̃ malum sim-
plicit̃. ad dñs mali
moralis qd nō est ma-
lum simpliciter, sed
hinc ut dñs Thom̃s
in locis superius alle-
gatis placet.) Secū-
tū enim tegus est in se
honore quoddam. &
est malum calidū: Ita
temperantia est in se
bonum quoddā, est
tis malum rationali
uix & sicut ad frigi-
dū qd est contrariū
calidū, sequitur pri-
uatio calidi, non q̄

uel locutionis, uel operationis.
Habet autē actus humanus, q̄
sit malus ex eo, quod caret debi-
ta cōmensuratione. Omnis autē
temperamentum cōmensuratio cuiusq̄
rei attendit p̄ comparationem
ad aliquā regulā, a qua si diuer-
tat, incommensurata erit. Regula
autē uoluntatis humanæ est du-
plex. Vna p̄pinqua, & homoge-
nea, si ipsa humana rō: alia uero
est prima regula. flex aeterna, q̄
est quasi ratio Dei. Et iō. * Aug.
in diffinitione peccati posuit
dño, unum quod p̄inet ad sub-
stātiā actus humani, quod est
quasi materiale in peccato, cum
dixit, Dictū, uel factū, uel cō-
cupitū: aliud autem quod p̄-
inet ad rōnem mali, qd est quasi
formale in peccato, cum dixit
Contra legem aeternam.

Ad prīmū ergo dicendum,
& affirmatio, & negatio reducū

est calidus, & hinc privatio habet rationem mali in subiecto, eni-
debet bonum calidum, quod, si non est, ut patet in corporibus inanimatis,
est frigore, ita ad temperantiam sequitur privatio, non quia non
est temperantia, hoc est, non negatio imperantiae, sed quia actus volens
talis subiectus forme in temperantia, non est temperatus. Et
quia debetur tali actui subiecto bono temperantia, ideo huius-
modi privatio habet rationem mali simpliciter, & sic inordina-
tio hic, & auctio pertinet ad peccatum, in quantum malum sim-
pliciter inordinatio autem, commutative, & consequenter pertinet ad
peccatum in quantum habet rationem mali moralis, & volun-
tarij. Et quoniam inordinatio privative est ultra modum superueniens
peccato, ideo forte in litera dicitur, quod est quasi formalis in pec-
cato, & non dicitur absolute, quod est formalis eadem ratione, vel
denominatur ab illa dicitur, quod est quasi materialis in peccato.
Verum autem peccatum, quia includit haereditatem, sit unum peccatum
videtur, aut unum per se, & alterum transitorium, quoniam hic
esset dicendum, ubi de quod quid est peccati tractatur, in sequen-
ti tamen articulo, ubi de specifica distinctione peccatorum tra-
ctatur, dicitur.

¶ In eodem sexto articulo, in responsum ad alterum occurrit
dubium. An peccatum in moralibus ex hoc ipso quod peccatum
sit offensum Dei, & similitur auctum a Deo: an ex alio ha-
beat, quod sit contra rationem, & ex alio quod sit offensum Dei.
In litera distinguitur peccatum secundum has duas rationes,
& dicitur quod in quantum est contra rationem, tractatur a philo-
sopho moralis in quantum est offensum Dei, a theologo. Quid
enim ex diversis hae proveniunt, si aut primo ipsa distinctio
facta deinde ratio, quia ratio nostra est quoddam ens participa-
tum, unde autem est ipsum esse per essentiam, constat autem quod
contrarium, vel privatio entis participati, non est contrarium,
nec privatio entis per essentiam. Peccatum igitur ex hoc quod
est contra rationem humanam, non est offensum Dei, nec his
fecit ad evadendum hoc, dicere quod quia ratio humana deriva-
tur a divina, quod est contra rationem humanam, est contra
divinam, tum quia cognitio sensitiva derivatur etiam a sensu
cognitione, non tamen contrarium cognitioni sensitivae, est co-
ntrarium cognitioni intellectui, tum quia ex hoc nihil aliud habet,
nisi quod peccatum est contra rationem divinam, in quantum
participat, est in ratione humana, quod in se habet aliud, quam esse
contra effectum Dei: & quoniam est de esse, contra ipsum Deum
in offensum eius, non suorum effectuum.

¶ Ex hoc, si peccatum ut sit, est offensum Dei, & auctum

ab eo, possit hoc cognosci naturaliter ratione, & a Philosophia de-
beret tractari, quorum neutrum apparet.
¶ In oppositum est, quia odium Dei, & blasphemia Dei, sunt peccata
mortalia seculis omni sile, & gratia naturaliter cognoscibili-
lia non solum sunt peccata, sed quod sunt offensiva Dei. Et hoc non
nisi quia contra ratio-
nem rectam actum odii
habet obiectum, ergo.
¶ Ad hoc dicitur quod illa
dicitur: & ideo in peccato
distinguitur non ut
disparat, sed ut sub
ordinatur, ita quod peccatum
esse contra rationem sub
ordinatur, esse contra
Deum, & illud in
ferri hoc, quasi ut im-
pescius fieri superius.
¶ Ad contrarium dicitur
scilicet dicitur est, quod finis
tunc creatura rationa-
lis ut sit, est Deus dis-
pliciter, primo ut ob-
iectum beatitudinis inpos-
sibilia naturaliter se-
cundo ut obiectum be-
titudinis reuelatur.
Nec Deus hic, & sic se
se habet ut duo disparati
sunt ultimi, sed
quia gratia presupponit,
& per naturam. Deum ut
finis naturalis est fi-
nis ultimus quasi in
fine, & quasi subordi-
nat libilibus ut finis est
beatitudinis reuelatur
ita quod finis ultimus

Deo ut fini naturali rationali creature, repugnans consequenter
eide, ut fini super naturalis, quod nequid ordinatur ad Deū
ut finem naturalem, ordinatur ad eundem super naturaliter, et
disparitatis effigura bonum conforgetur ex causa integra, malū
autem ex particulari quocūq; defectu cum autem huius mora
lium virtutum sit bonum rationis ordinatum ad Deum finem
naturalem, ut medium necessarium ad consequendum illum:
ita quod inter bonum rationis, & Deum finem rationis crea-
tura, hęc est connexio necessaria & in rationando, & in ex-
equendo, nō inchoando a fine, & ex eo accipiendo totum opus
ad bonum rationis devenitur tanquā a principio ad effectum
nem necessariū, & similiter iurando ab exequendo bono ra-
tionalis, proceditur ad Deum ultimum finem. Manifeste nō con-
stat q; ex summo bono mentis hoc deducitur malum rationis, sed
bonum, & quod ad summum mentis bonum non dicit malū
rationis, sed bonum. Connexio igitur bono rationis cum Deo fine
naturali, oportet q; peraturū, quod est malum rationis, ex eo
ipso, q; contrariatur bono rationis, abducatur a Deo fine natu-
rali, & consequenter, ut dictum est, super naturalis. Confirmatur,
quia peccata, puta, intem perant, constituitur vitium finē
in bono sensibili, puta, delectatione contraria rationi, ac p hoc
ut a nō possit unū hēre simul duos ultimos fines, ut in q. prima
determinatum est, si oportet rem utilissimam Deo, dāi pri-
vatem diuinam, ultimi finis, iuxta illud apostoli ad Philip. 3.
Quod si Deus vult est. & per hoc aueritur manifeste a Deo
summo bono, & offendit ipsum quantum est ex parte sua, aue-
rent illi dignatur in propriam esse ultimum finem operum ra-
tionalis creature, & proponens illi aliud, magis diligens illud
aliud, q; ipse, quia finis ultimus est maxime amatus. Et hoc
q; ex prima parte q. 4. habetur, si quod malum culpa contra-
riatur bono dūto in se, nō contrariatur amori, quo Deus ama-
tur in supio non solum charitate infusa, sed acquisita, unde in-
feruit in q. 7. ac 7. ad tertium dicitur, quod auersionem a regu-
la rationis sequitur auersio a Deo, cui homo debet coniungi per
rectam rationem. Peccatum igitur sectum a nō fide & puri-
tate ad illam, est contra bonum rationis, tanquā proximi
finem, & contra bonum diuinū, tanquā ultimum finem, ex
hoc ipso quod est peius, & in ordinato eius est prius formā-
lis ecditūdinis a deo, ferens auersionē ab inem naturali bono,
& essentia illius. Ex quantitate beatitudinis (super naturalis suppo-
nit naturalem, ex consequenti) quādiū dicitur, est contra Deū
ut obiectum beatitudinis super naturalis, & auersionem ab eo, &

quantum ad id, q^o ordo Dei excedit alios duos ordines, sic peccatum in Deū, est speciale genus peccati.

Ad 2^m dicendum, q^o quando aliqua, quorū vñū includit alterum, abinuiem distinguuntur, intelligitur fieri distinctio non secundum id scdm quod vñū continetur in altero, sed secundum id scdm quod vñū excedit alterum, sicut patet in diuisione numerorum, & figurarum. Non enim triangulus diuiditur, contra quadratum, secundum quod continetur in eo, sed fm quod excedit ab eo. & similiter est dicendum de ternario, & quaternario.

Ad 3^m dicendum, q^o Deus, & proximus quamuis sint exteriora respectu ipsius peccantis, non tamē sunt extranea respectu actus peccati, sed comparantur ad ipsum sicut propria obiecta ipsius.

SVPER Q. LXXII.
ART. V.

ARTICVLVS V.

Forma diuisionis peccatorum, quæ est secundum reatum diuersitatis speciei.

IN articulo 71. q^o nota in primis regula gēralis, q^o scdm reatum penarum non distinguuntur species peccatorum. Et intelligitur h^o ex hoc q^o ex hoc sequitur, q^o peccata ex hoc quod habent adinueniuntur, & non ex hoc quod habent adinueniuntur, & hinc, non mutant speciem. unde perueniunt ad speciem ipsam actus subiecti penarum, si sit malus, puta, fornicul si non sit ex se malus, ad speciem illius, cui subiacentur, ex statu, puta, gula, si p^oceptum abstinentie, & sic de alijs penarum natura peccatorum quo ad culpam. Ex hoc patet q^o semper sup ponit p^oceptum, irregularitas autem non. Et similiter de suspensione, & interdictione. De penis autem alijs, quæ ad hoc positiui spectant, q^o implicant p^oceptum, & q^oque nō. Sollicitudine, q^o quantum est ex ratione penarum non variantur species. Quæ secundo, q^o auctor non dicit, q^o veniale, & mortale distinguuntur, quia vñū est respectu h^o, & alterum eius, quod est ad finem, dicitur oppositum, dicitur, quod in eadem specie adulterij inueniuntur utrumq^o, sed dicit, q^o distinguuntur ex hoc q^o vñū scilicet mortale avertit a fine, alterum scilicet veniale de ordinatōe avertit a fine. Et intendit, q^o ne.

* art. ad 1.

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur, quod diuisionis peccatorum, quæ est secundum reatum, diuersificet speciem, puta, cum diuiditur scdm veniale, & mortale. Et enim, q^o quæ in infinitum differunt, nō possunt esse unius speciei, nec etiam unius generis: sed veniale, & mortale peccatum differunt in infinitum. veniale enim debetur poena temporalis, mortale poena æterna: mortali autem poenæ respondet quantitati culpæ, secundum illud Deut. 25. Pro mensura delicti, erit, & plagarum modus. ergo veniale, & mortale, nō sunt unius generis, nec dicendum q^o sint unius speciei.

¶ 1^a Præ. Quædam peccata sunt mortalia, & ex genere, sicut homicidium, & adulterij: quædam vero ex suo g^one sunt h^o peccata venialia, sicut uerbū otiosum, & risus superfluous. ergo peccatum veniale, & mortale sp^o differunt.

¶ 2^a Præ. Sicut se h^o actus virtuosus ad p^omiū, ita se h^o peccatum ad poenam: sed p^omiū est finis virtuosus actus. ergo, & poena est finis peccati: sed peccata distinguuntur specie scdm h^o fines, ut dictū est, ergo etiam distinguuntur specie secundum reatum poenæ.

SED CONTRA. Ea, quæ constituit speciem, sunt priora, sicut differentie specificæ: sed poena sequitur culpā, sicut effectus eius, ergo peccata nō differunt specie secundum reatum poenæ.

RESPONDENDVM, q^o eorum, quæ specie differunt, duplex differentia inuenitur. Vna quidem, quæ constituit diuersitatem specierum: & talis differentia nunquā inuenitur nisi in speciebus diuersis, sicut rationale, & irrationale, animatum, & inanimatum. Alia autem differentia est consequens diuersitatem speciei: & talis differentia etiam in aliquibus consequatur diuersitatem speciei, in alijs tñ pōt inueniri, quæ sunt eadem specie, sicut album, & nigrum consequuntur diuersitatem speciei corui, & cygni: tñ inuenitur h^o differentia in eadem hominis specie. Dicendum est ergo, q^o differentia venialis, & mortalis peccati, uel quæcūq^o alia dīa, quæ sumitur penes reatum, non potest esse differentia constituens diuersitatem speciei. Nunquā enim id, q^o est per accidens, constituit speciem: id autem, quod est præter intentionē agentis, est per accidens, ut patet in 2. Phys. Manifestum est autem, quod poena est præter intentionē peccantis: unde per accidens se h^o ad peccatū ex parte ipsius peccantis. Ordinatur tñ ad peccatū ab exteriori, scilicet ex iustitia iudicantis, qui fm diuersas condiciones peccatorum diuersas poenas infligit. Unde differentia, quæ est ex reatu poenæ, potest cōsequi diuersam speciem peccatorum, non autem constituit diuersitatem speciei. Differentia autem peccati venialis, & mortalis consequitur diuersitatem inordinationis, quæ cōplet rationem peccati. Duplex n. est inordinatio, una per subtractionē principij ordinis: alia quæ est saluato principio ordinis sit inordinatio circa ea, q^o sunt post principij: sicut in corpore aialis q^oq^o quidē inordinatio cōplexionis procedit vsq^o ad destructionē principij vitalis, & hæc est mors: q^oq^o uero saluato principio uitæ sit deordinatio quæda in humoribus, & tunc est egritudo. Principij autem actus totius ordinis in moralibus est finis ultimus, qui ita se h^o in operatiuis, sicut principij in demonstrabilibus in speculatiuis, ut dī in 7. Ethic. Vnde qñ anima deordinatur per peccatum usque ad auersionem ab ultimo fine, scilicet Deo, cui unimur per charitatem, tñ est peccatū mortale: qñ uero sit deordinatio, contra auersionē a Deo, tñ est p^om veniale. Sicut n. in corporib^o, deordinatio mortis, q^o est p^o remotio principij uitæ, est irreparabilis forma inordinatio

WORRE, non peccasti: & si nupserit virgo, nō peccauit. Distinguitur pōtius ex hoc hæc parte, q^o cadere sub p^ocepto cōdignit dupliciter, primo sic, q^o eius oppositū sit cōtra p^oceptum, & hoc est mortale. Scdm h^o, q^o eius oppositū sit præter p^oceptum, & hoc est veniale.

¶ 1^a articulo eodē in ratione ad primū, habet solutionem argumētū Aureoli apud Capreolū in 43. d. 2. tenet. Et h^o de deordinatione. Fundant enim oīa argumenta sup specificationē peccatorum ex parte auersionis, offensū, & in infinitum, oppositionis ad charitatem, & c. remittantur q^oq^o q^o ex uno līte uerbū soluitur: quia peccata ex alio specificantur, lex obiecti, & ex alio hæc habet, scilicet ex auersione. Q^o autem circūstantia specificet, aut quæ faciat de veniali mortale, inferi^o in q^o ne octuagesima oīa amplius dicitur.

¶ 1^a articulo eodē, in ratione ad scdm habet qualiter uerba auctoritatis, q^o videtur ex hac rōne, scilicet q^o aliquid est mortale ex genere, & aliquid ueniale ex genere, sicut reg. distinguantur species, intelligi, uel p^olati aut retradi possint: ut in q^one de Mal. q^one secundū articulo 8. habet.

SVPER Q. LXXII.
ART. VI.

Med. ar. 6.

IN articulo sexto eiusdē septagesime secundæ q^one, habet duas regulas. Altera est, q^o commissio peccati, & omisio virtutis opposita, nō distinguuntur specie mortalitatis, de quo est sermo. Altera est, q^o peccata nō distinguuntur specie scdm diuersitatem peccatorum. Et hæc sequitur ex prima, ut patet: quia si peccata affirmatiua differunt a virtutibus uirtutum negatiua uero de actibus uirtutum. Committens autem actū uirtutis simul agit contra uirtutem præcepti, & omisio deus

**SVPER Q. LXXII.
ART. VI.**

IN articulo sexto eiusdē septagesime secundæ q^one, habet duas regulas. Altera est, q^o commissio peccati, & omisio virtutis opposita, nō distinguuntur specie mortalitatis, de quo est sermo. Altera est, q^o peccata nō distinguuntur specie scdm diuersitatem peccatorum. Et hæc sequitur ex prima, ut patet: quia si peccata affirmatiua differunt a virtutibus uirtutum negatiua uero de actibus uirtutum. Committens autem actū uirtutis simul agit contra uirtutem præcepti, & omisio deus

**SVPER Q. LXXII.
ART. VI.**

IN articulo sexto eiusdē septagesime secundæ q^one, habet duas regulas. Altera est, q^o commissio peccati, & omisio virtutis opposita, nō distinguuntur specie mortalitatis, de quo est sermo. Altera est, q^o peccata nō distinguuntur specie scdm diuersitatem peccatorum. Et hæc sequitur ex prima, ut patet: quia si peccata affirmatiua differunt a virtutibus uirtutum negatiua uero de actibus uirtutum. Committens autem actū uirtutis simul agit contra uirtutem præcepti, & omisio deus

**SVPER Q. LXXII.
ART. VI.**

IN articulo sexto eiusdē septagesime secundæ q^one, habet duas regulas. Altera est, q^o commissio peccati, & omisio virtutis opposita, nō distinguuntur specie mortalitatis, de quo est sermo. Altera est, q^o peccata nō distinguuntur specie scdm diuersitatem peccatorum. Et hæc sequitur ex prima, ut patet: quia si peccata affirmatiua differunt a virtutibus uirtutum negatiua uero de actibus uirtutum. Committens autem actū uirtutis simul agit contra uirtutem præcepti, & omisio deus

**SVPER Q. LXXII.
ART. VI.**

IN articulo sexto eiusdē septagesime secundæ q^one, habet duas regulas. Altera est, q^o commissio peccati, & omisio virtutis opposita, nō distinguuntur specie mortalitatis, de quo est sermo. Altera est, q^o peccata nō distinguuntur specie scdm diuersitatem peccatorum. Et hæc sequitur ex prima, ut patet: quia si peccata affirmatiua differunt a virtutibus uirtutum negatiua uero de actibus uirtutum. Committens autem actū uirtutis simul agit contra uirtutem præcepti, & omisio deus

peccatū commissionis differunt igitur specie, cū ex opposito diuidantur tanquā diuersæ species.

¶ 1^a Præ. Peccato per se, cōuenit q^o sit contra legem Dei. ponitur enim in eius definitione, ut ex supradictis patet: sed i lege Dei alia sunt p^ocepta affirmatiua, cōtra quæ est p^om omissionis, & alia h^o p^ocepta negatiua, cōtra quæ est p^om commissionis. ergo peccatum omissionis, & peccatum commissionis differunt h^o specie.

¶ 2^a Præ. Omissio, & commissio differunt, sicut affirmatio, & negatio: sed affirmatio, & negatio nō possunt esse unius h^o speciei, quia negatio non habet speciem: non enim non h^o sunt spēs, neq^o differentia, ut Philosophus dicit. ergo omissio, & commissio non possunt esse unius speciei.

SED CONTRA. In eadem specie peccati inuenitur omissio, & commissio. Avarus enim, & alius rapit, q^o est p^om commissio, & sua non dat, quibus dare debet, quod est peccatum omissionis. ergo omissio, & commissio non differunt specie.

RESPONDENDVM, q^o in peccatis inuenitur duplex differentia, una materialis: & alia formalis. Materialis quidem attenditur secundum naturalem speciem actus peccati: formalis autem secundum ordinem ad unum finem propriū, quod est obiectū propriū. unde inueniuntur aliqui actus materialiter specie differentes, qui tñ formaliter sunt in eadem specie peccati, quia ad idē ordinantur: sicut ad eandē speciem homicidij pertinet ingulatio, lapidatio, & perforatio, quia actus sint specie differentes fm speciem naturalem. Sic ergo si loquamur de specie peccati omissionis, & commissionis, materialiter differunt specie, & large tñ loquendo de specie, fm quod negatio, uel priuatio speciem habere potest. Si autem loquamur de specie peccati omissionis, & commissionis formaliter, sic non differunt specie: quia ad idē ordinantur, & ex eodem motu procedunt. Avarus enim ad congregandum pecuniam, & rapit, & non dat ea, quæ dare debet. Et similiter gulosus ad satisfaciendū gulæ, & superflua comedit, & ieiunia debita prætermittit: & idem est uidere in cæteris. Sēper enim in rebus negatio fundatur super aliqua affirmatione, quæ est quodammodo causa eiusunde etiam in rebus naturalibus eiusdem rationis est, q^o ignis calefaciat, & quod non infrigidet.

prohibitum, & omittendo. actū mādatur & in una tantū peccati specie errat. In eodem articulo, nota rationem duplicem in ratione ad scdm, quate peccata nō diuersificantur scdm diuersitatem peccatorum, q^o nā scilicet peccatum non habet speciem ex parte auersionis. Et intendit dicere, q^o quia esse contra legem, seu legi p^oceptum, (q^o idē est, & spectat ad auersionem peccati. Avertitur enim peccans a lege, nec p^o se intendit contra legem facere, sicut nec inordinate facere, ut p^odictum est, & peccatum non habet spēm ex parte auersionis, ideo diuersitas p^oceptorum non diuersificat speciem peccatorum. Sicut enim quia auersio non dat speciem peccato, diuersitas auersionis nō specificat ita quia esse contra p^oceptū, non dat speciem, quia pertinet ad auersionem, diuersitas p^oceptorum non diuersificat speciem peccatorum. Et dicit hoc auctor satisfaciens argumentum in ducentis, q^o peccato per se conuenit esse cōtra legem, ut ex prima rōne hic assignata dicere possumus, q^o diuersitas p^ocepti scdm affirmatiuum, & negatiuum variat speciem peccatorum: hæc tñ rōne dicimus unum saltem quod diuersitas p^ocepti scdm peccatum, & ex hac doctrina habet, q^o factum ex hoc, quod

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Ubr. 4. phy. tex 67. to. 1.

Quicumque totā legē seruauerit, offendet aut in vno, factus est oīum reus: sed idē est esse reū oīum mandatorū legis, q̄ habere oīa peccata: q̄a sicut * Ambrosius dicit, p̄t̄m est t̄rāsgressio legis diuinæ, & c̄r̄a lesiū inobedientia mandatorū. ergo quicumq; peccat in vno peccato, subiicitur omnibus peccatis.

¶ 2. Præter. Quodlibet p̄t̄m excludit uirtutē sibi oppositam: sed qui caret una uirtute, caret omnib; ut patet ex supradictis. ergo q̄ peccat uno peccato h̄ priuatur omnibus uirtutibus: sed qui caret uirtute, habet vitium sibi oppositum. ergo, qui habet unū peccatum, habet omnia peccata.

¶ 3. Præter. Virtutes oēs sunt connexæ, q̄ conueniunt in uno, principio, ut * supra habitū est: sed sicut uirtutes conueniunt in uno principio, ita, & peccata q̄a sicut amor Dei, q̄ facit ciuitatē Dei, ē principiu, & radix oīum uirtutū: ita amor sui, qui facit ciuitatē Babylonis, est radix oīum peccatorū, ut patet p̄ Aug. 14. * De ciu. Dei. ergo ē oīa uitia, & peccata sunt connexa, ita ut qui unum habet, habeat oīa.

SED CONTRA. Quædam uitia sunt sibi inuicem p̄ria, ut patet per Philosophum in 2. Eth. sed impossibile est cōtraria simul inesse eidem. ergo impossibile est oīa peccata, & uitia sibi esse inuicē cōnexa.

RESP. Dicendū, q̄ aliter se habet intentio agētis s̄m uirtutem ad sequēdū rōnē, & aliter intentio peccantis ad diuertēdū à rōne. Cuiuslibet. n. agētis s̄m uirtutē intentio est, ut ipsius rōnis regulā sequatur & idē oīum uirtutū intentio in idē rēdit, & p̄ hoc oēs uirtutes habēt cōnexionē adinuicē in rōne rēcta agibiliū, q̄ est prudentia, sicut * supradictū ē: sed intentio peccantis nō est ad hoc, q̄ recedat ab eo qd̄ est s̄m rōnē, sed potius q̄ tendat in aliqd̄ bonū appetibile, à quo speciē sortit. Hmōi aut bona, i q̄ tendit intentio peccatis à rōne recedēs, sunt diuersa, nullā cōnexionē habentia adinuicē: immo ē interdum sunt p̄ria. Cū igitur uitia, & peccata speciē habeant s̄m illud ad qd̄ conuertunt, manifestū est, q̄ s̄m illud, qd̄ p̄ficit sp̄m peccatorū, nullā cōnexionē habent peccata adinuicē. Nō enim p̄t̄m cōmittitur in accedendo à multitudine ad unitatē, sicut accidit in uirtutibus, quæ sunt connexæ, sed potius in recedendo ab unitate ad multitudinem.

AD PRIMUM ergo dicendū, q̄ Iacobus loquitur de peccato non ex parte conuersionis, s̄m qd̄ peccata distinguunt, sicut dictū est: sed loquitur de eis ex parte auersionis, in q̄tā. s̄m peccando recedit à legis mandato. Oīa aut legis mandata sunt ab uno & eodē, ut ipse ibidē dicit: & idē idē Deus cōtēnit i oī peccato: & ex hac parte dicit, q̄ offendit i uno factus est oīum reus: q̄a scilicet uno peccato peccando incurrit p̄nā reatū ex hoc, q̄ cōtēnit Deum, ex cuius cōtēptu prouenit oīum peccatorū reatus.

AD 2^m dicendū, q̄ sicut * supra dictū est, non p̄ quemlibet actum peccati, tollitur uirtus opposita. nā p̄t̄m ueniale uirtutem non tollit: p̄t̄m aut mortale tollit uirtutem infusam, in quantum auertit à Deo. sed unus actus peccati ē mortalis, non tollit habitum uirtutis acquisitū: sed si multiplicent actus, intantum q̄ generetur p̄trarius habitus, excluditur habitus uirtutis acquisitū, quā exclusa excludit p̄-

deria: q̄a cū hō agit cōtra quamcunq; uirtutē, agit contra prudētiā, sine qua nulla uirtus moralis esse pōt, ut * supra habitū est. & idē p̄ p̄ns excluduntur oēs uirtutes morales q̄tum ad p̄fectum, & formale esse uirtutis, quod habent s̄m quod participat prudētiā: remanent t̄n inclinationes ad actus uirtutum nō habentes rōnem uirtutis. Sed non sequit, q̄ p̄ hoc homo incurrat oīa uitia, uel peccata. Primo quidē, q̄a uni uirtuti plura uitia opponunt, ita q̄ uirtus pōt priuari p̄ unum eorum, & si alterum eorum non adsit. Secundo, quia p̄t̄m directe opponitur uirtuti, quantum ad inclinationē uirtutis ad actum, ut * supra dictū est: unde remanentibus aliquibus inclinationibus uirtuosis, non potest dici, q̄ homo habeat uitia, uel peccata opposita.

AD 3^m dicendū, q̄ amor Dei est congregatiuus, in quantum affectū hōis à multis ducit in unū: & idē uirtutes, q̄ ex amore Dei causant, cōnexionē habēt. Sed amor sui disgregat affectū hōis in diuersa, put scilicet hō se amat appetendo sibi bona tēporalia, quæ sunt uaria, & diuersa: & ideo uitia, & peccata, quæ causantur ex amore sui, non sunt connexa.

ARTICVLVS II.
Vtrum omnia peccata sint paria.
Fer. 3. cont. c. 139. Medina ar. 2.
AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur q̄ omnia peccata sint paria. Hoc enim peccare est, facere quod non licet: sed facere, quæ nō licet uno et eodem modo in omnibus reprehenditur. ergo peccare vno et eodem modo reprehenditur, non ergo unum peccatum est alio grauius.

¶ 2. Præter. Omne peccatum consistit in hoc, q̄ homo transgreditur regulā rōnis, quæ ita se habet ad actus humanos, sicut regulā linearis in corporalibus reb. Ergo peccare simile est ei, qd̄ est lineas transilire: sed lineas transilire est equaliter, et uno modo, et si aliquis longius recedat, uel propinquius stet: quia priuationes non recipiunt magis, uel minus. ergo omnia peccata sunt æqualia.

¶ 3. Præter. Peccata uirtutibus opponuntur: sed oēs uirtutes æquales sunt, ut Tullius dicit in Paradoxis. ergo omnia peccata sunt paria.

SED CONTRA est, quod Dñs dicit ad Pilatum. Io. 19. Qui tradidit me tibi, manus peccatum habet. et tamen constat q̄ Pilatus aliquod peccatum habuit. Ergo unum peccatum est maius alio.

RESP. Dicendum, q̄ opinio Stoicorum fuit, quā Tullius prosequitur in Paradoxis, quod omnia peccata sunt paria. Et ex hoc ēt deriuatus est quorundam hæreticorum error, qui ponentes omnia peccata esse paria, dicunt et omnes p̄nas inferni esse pares: et quātum ex uerbis Tullij p̄spici pōt, Stoici ducebantur ex hoc, q̄ considerabāt p̄t̄m ex parte priuationis tantum, put scilicet est recessus à rōne. unde simpliciter æstimantes, quod nulla priuatio susceperet magis, et minus, posuerunt oīa peccata esse paria. Sed si quis diligēter consideret, inueniet duplex priuationū genus. Est. n. quædam simplex, et pura priuatio, q̄ consistit quasi in corruptū esse: sicut mors ē priuatio uitæ, et tenebra ē priuatio luminis, et tales priuationes nō recipiunt magis, et minus.

nus: q̄a nihil residuū est de habitu opposito. vñ non minus est mortuus aliquis primo die mortis, & tertio uel quarto, q̄ post annū, qñ iam cadauer fuerit relolūtū. Et s̄m non est magis tenebrosa domus, si lucerna sit operta plurib; uelaminib; q̄ si sit operta vno solo uelamine totū lumen intercludente. Est aut alia priuatio non simplex, sed aliqd̄ retinet de habitu opposito, quæ qd̄m priuatio magis p̄sistit in corrūpi, q̄ in corruptū esse: sicut ægrotudo, q̄ priuat debilitatē cōmensurationē humorū, ita tñ q̄ aliqd̄ eius remaneat, alioquin nō remaneret aīa uiuum. & simile est de turpitudine, & aliis hmōi. Hmōi autem priuationes recipiunt magis, & minus ex parte eius, qd̄ remanet de habitu p̄trario. Multū. n. refert ad ægrotudinē, uel turpitudinē, utrū plus, uel minus à debilitatē cōmensurationē humorū, uel membrorū recedat. Et s̄m dicendum est de uitis, & peccatis: s̄m. n. in eis priuat debilitatē cōmensurationē rōnis, ut nō tota rōdo rōnis tollat, alioquin malū sit sit integrū, destruit seipsum, ut d̄r in 4. eth. Non. n. posset remanere substantia actus, uel actio agentis, nisi aliqd̄ remaneret de ordine rōnis: & ideo multū interest ad grauitatē peccati, utrum plus, uel minus recedatur a rectitudine rationis. Et secundum hoc dicendum est, q̄ non omnia peccata sunt paria.

AD PRIMUM ergo dicendū, q̄ p̄t̄m p̄mittere non licet p̄ aliquā deordinationē, quam habent: unde illa, quæ maiorem deordinationem continent, sunt magis illicita, & per consequens grauiora peccata.

AD 2^m d̄m, quod ratio illa procedit de peccato, ac si esset priuatio pura.

AD 3^m dicendū, quod uirtutes sūt æquales p̄porcionaliter in uno, & eodē: tñ una uirtus p̄cedit aliā dignitate s̄m suā sp̄m unus ēt hō est alio uirtuosior in eadē specie uirtutis, ut * supra habitū ē. Et tñ si uirtutes eēt pares, nō lequeret uirtus esse paria: q̄a uirtutes habent cōnexionē, non at uitia, seu peccata.

ARTICVLVS III.
Vtrum grauitas peccatorum uarietur secundum obiecta.

Medina ar. 3.
AD TERTIVM sic proceditur. Vñ q̄ peccatorum grauitas non uarietur s̄m obiecta. Grauitas. n. p̄t̄m pertinet ad modū, uel qualitatē ipsius peccati: sed obiectū est materia ipsius peccati. ergo s̄m diuersa obiecta, peccatorum grauitas non uariatur.

¶ 2. Præter. Grauitas p̄t̄m est intensio malitiæ ipsius: peccatum autem non h̄t rōnem malitiæ ex parte cōuersionis ad propriū obiectū, qd̄ est quoddā bonū appetibile, sed magis ex parte auersionis. ergo grauitas peccatorum non uariatur s̄m diuersa obiecta.

¶ 3. Præter. Peccata, quæ habent diuersa obiecta, sunt diuersorū generum: sed ea, quæ sunt diuersorū generū, nō sunt comparabilia, ut probatur in 7. phy. ergo unum peccatum non est grauius altero secundum diuersitatem obiectorum.

SED CONTRA. Peccata recipiunt sp̄m ex obiectis, ut ex * supra dictis patet: sed aliquorū p̄t̄m unū est grauius altero s̄m suā sp̄m, sicut homicidium furto. ergo grauitas peccatorū differt secundum obiecta.

RESP. Dicendum, q̄ sicut ex * supra dictis patet, grauitas peccatorū differt eo mō, quo una ægrotudo est alia grauior. Sicut. n. bonū sanitatis p̄sistit in quadā cōmensuratione humorū p̄ cōuenientia ad nām aīalis: ita bonū uirtutis consistit in quadā cōmensuratione humani actus s̄m cōuenientia ad regulam rōnis. Manifestū est at, q̄ tanto est grauior ægrotudo, quanto tollit debita humorū cōmensuratio p̄ cōparationē prioris principij: sicut ægrotudo, quæ p̄uenit in corpe humano ex corde, qd̄ est principiu uitæ: uel ex aliquo quod appropinquat cordi, piculiosior est unde oportet ēt, q̄ p̄t̄m sit t̄to grauius, quanto deordinatio p̄ngit circa aliqd̄ principiu, qd̄ est prius in ordine rōnis. Rō at ordinat omnia i agibilib; ex fine: & idē quanto p̄t̄m cōtingit in actib; humanis ex altiori fine, tanto p̄t̄m est grauius. Obiecta aut actū sunt fines eorū, ut ex supra dictis patet & idē s̄m diuersitatē obiectorū attendit diuersitas grauitatis in p̄t̄m, sicut patet q̄ res exteriores ordinantur ad hōiem, sicut ad finē: hō aut ordinat ulterius in Deum, sicut in finē. Vñ p̄t̄m, quod est circa ipsam substantiam hōis, sicut homicidiū est grauius p̄t̄m, quod est circa res exteriores, sicut furtū. & ad huc est grauius p̄t̄m quod immediate p̄ Deum committitur, sicut infidelitas, blasphemia, & hmōi. In ordine quorūlibet horū p̄t̄m, unum peccatū est grauius altero, s̄m quod est circa aliqd̄ principiu, uel minus principale. Et quia peccata habēt sp̄m ex obiectis, d̄ia grauitatis, quæ attendit penes obiecta, est prima, & principalis, quasi consequēs sp̄m.

AD 1^m ergo d̄m, q̄ obiectum est materia circa quam terminatur actus, habet tñ rōnem finis, s̄m quod intentio agentis fertur in ipsum, ut * supra dictū est: forma autem actus moralis dependet ex fine, ut ex superioribus patet.

AD 2^m dicendū, q̄ ex ipsa indebita cōuersione ad aliquod bonū cōmutabile, sequitur auersio ab incommutabili bono, in qua p̄ficit rō mali: & idē oportet, q̄ s̄m diuersitatē eorū, quæ pertinent ad cōuersionē, sequatur diuersa grauitas malitiæ in peccatis.

AD 3^m dicendū, q̄ omnia obiecta humanorū actuum habent ordinē adinuicem: & ideo oēs actus humani quodam mō conueniunt in uno genere, secundum quod ordinantur ad ultimum finē: & ideo nihil prohibet omnia peccata esse comparabilia.

ARTICVLVS IIII.
Vtrum grauitas peccatorum differat secundum dignitatem uirtutum, quibus opponuntur.

Medina ar. 4.
AD QUARTVM sic proceditur. Videt, quod grauitas p̄t̄m non differat s̄m dignitatē uirtutum, quib; peccata opponuntur, ut. i. maiori uirtuti grauius peccatū opponatur: quia, ut d̄r Pro. 15. In abundantia iustitiæ uirtus maxima ē. sicut at dicit Dñs Matt. 5. Abundans iustitia cohibet iram: q̄ est minus p̄t̄m, q̄ homicidiū, quod cohibet minor iustitia. ergo maximæ uirtuti opponitur minimum peccatum.

¶ 2. Præter. in 2. eth. dicitur, q̄ uirtus est circa difficile, & bonum. ex quo uidetur, quod maior uirtus sit circa magis difficile: sed h̄ minus est peccatū si hō-

RESP. Dicendum, q̄ sicut ex * supra dictis patet, grauitas peccatorū differt eo mō, quo una ægrotudo est alia grauior. Sicut. n. bonū sanitatis p̄sistit in quadā cōmensuratione humorū p̄ cōuenientia ad nām aīalis: ita bonū uirtutis consistit in quadā cōmensuratione humani actus s̄m cōuenientia ad regulam rōnis. Manifestū est at, q̄ tanto est grauior ægrotudo, quanto tollit debita humorū cōmensuratio p̄ cōparationē prioris principij: sicut ægrotudo, quæ p̄uenit in corpe humano ex corde, qd̄ est principiu uitæ: uel ex aliquo quod appropinquat cordi, piculiosior est unde oportet ēt, q̄ p̄t̄m sit t̄to grauius, quanto deordinatio p̄ngit circa aliqd̄ principiu, qd̄ est prius in ordine rōnis. Rō at ordinat omnia i agibilib; ex fine: & idē quanto p̄t̄m cōtingit in actib; humanis ex altiori fine, tanto p̄t̄m est grauius. Obiecta aut actū sunt fines eorū, ut ex supra dictis patet & idē s̄m diuersitatē obiectorū attendit diuersitas grauitatis in p̄t̄m, sicut patet q̄ res exteriores ordinantur ad hōiem, sicut ad finē: hō aut ordinat ulterius in Deum, sicut in finē. Vñ p̄t̄m, quod est circa ipsam substantiam hōis, sicut homicidiū est grauius p̄t̄m, quod est circa res exteriores, sicut furtū. & ad huc est grauius p̄t̄m quod immediate p̄ Deum committitur, sicut infidelitas, blasphemia, & hmōi. In ordine quorūlibet horū p̄t̄m, unum peccatū est grauius altero, s̄m quod est circa aliqd̄ principiu, uel minus principale. Et quia peccata habēt sp̄m ex obiectis, d̄ia grauitatis, quæ attendit penes obiecta, est prima, & principalis, quasi consequēs sp̄m.

AD 1^m ergo d̄m, q̄ obiectum est materia circa quam terminatur actus, habet tñ rōnem finis, s̄m quod intentio agentis fertur in ipsum, ut * supra dictū est: forma autem actus moralis dependet ex fine, ut ex superioribus patet.

AD 2^m dicendū, q̄ ex ipsa indebita cōuersione ad aliquod bonū cōmutabile, sequitur auersio ab incommutabili bono, in qua p̄ficit rō mali: & idē oportet, q̄ s̄m diuersitatē eorū, quæ pertinent ad cōuersionē, sequatur diuersa grauitas malitiæ in peccatis.

AD 3^m dicendū, q̄ omnia obiecta humanorū actuum habent ordinē adinuicem: & ideo oēs actus humani quodam mō conueniunt in uno genere, secundum quod ordinantur ad ultimum finē: & ideo nihil prohibet omnia peccata esse comparabilia.

RESP. Dicendum, q̄ sicut ex * supra dictis patet, grauitas peccatorū differt eo mō, quo una ægrotudo est alia grauior. Sicut. n. bonū sanitatis p̄sistit in quadā cōmensuratione humorū p̄ cōuenientia ad nām aīalis: ita bonū uirtutis consistit in quadā cōmensuratione humani actus s̄m cōuenientia ad regulam rōnis. Manifestū est at, q̄ tanto est grauior ægrotudo, quanto tollit debita humorū cōmensuratio p̄ cōparationē prioris principij: sicut ægrotudo, quæ p̄uenit in corpe humano ex corde, qd̄ est principiu uitæ: uel ex aliquo quod appropinquat cordi, piculiosior est unde oportet ēt, q̄ p̄t̄m sit t̄to grauius, quanto deordinatio p̄ngit circa aliqd̄ principiu, qd̄ est prius in ordine rōnis. Rō at ordinat omnia i agibilib; ex fine: & idē quanto p̄t̄m cōtingit in actib; humanis ex altiori fine, tanto p̄t̄m est grauius. Obiecta aut actū sunt fines eorū, ut ex supra dictis patet & idē s̄m diuersitatē obiectorū attendit diuersitas grauitatis in p̄t̄m, sicut patet q̄ res exteriores ordinantur ad hōiem, sicut ad finē: hō aut ordinat ulterius in Deum, sicut in finē. Vñ p̄t̄m, quod est circa ipsam substantiam hōis, sicut homicidiū est grauius p̄t̄m, quod est circa res exteriores, sicut furtū. & ad huc est grauius p̄t̄m quod immediate p̄ Deum committitur, sicut infidelitas, blasphemia, & hmōi. In ordine quorūlibet horū p̄t̄m, unum peccatū est grauius altero, s̄m quod est circa aliqd̄ principiu, uel minus principale. Et quia peccata habēt sp̄m ex obiectis, d̄ia grauitatis, quæ attendit penes obiecta, est prima, & principalis, quasi consequēs sp̄m.

AD 1^m ergo d̄m, q̄ obiectum est materia circa quam terminatur actus, habet tñ rōnem finis, s̄m quod intentio agentis fertur in ipsum, ut * supra dictū est: forma autem actus moralis dependet ex fine, ut ex superioribus patet.

AD 2^m dicendū, q̄ ex ipsa indebita cōuersione ad aliquod bonū cōmutabile, sequitur auersio ab incommutabili bono, in qua p̄ficit rō mali: & idē oportet, q̄ s̄m diuersitatē eorū, quæ pertinent ad cōuersionē, sequatur diuersa grauitas malitiæ in peccatis.

AD 3^m dicendū, q̄ omnia obiecta humanorū actuum habent ordinē adinuicem: & ideo oēs actus humani quodam mō conueniunt in uno genere, secundum quod ordinantur ad ultimum finē: & ideo nihil prohibet omnia peccata esse comparabilia.

ARTICVLVS IIII.
Vtrum grauitas peccatorum differat secundum dignitatem uirtutum, quibus opponuntur.

Medina ar. 4.
AD QUARTVM sic proceditur. Videt, quod grauitas p̄t̄m non differat s̄m dignitatē uirtutum, quib; peccata opponuntur, ut. i. maiori uirtuti grauius peccatū opponatur: quia, ut d̄r Pro. 15. In abundantia iustitiæ uirtus maxima ē. sicut at dicit Dñs Matt. 5. Abundans iustitia cohibet iram: q̄ est minus p̄t̄m, q̄ homicidiū, quod cohibet minor iustitia. ergo maximæ uirtuti opponitur minimum peccatum.

¶ 2. Præter. in 2. eth. dicitur, q̄ uirtus est circa difficile, & bonum. ex quo uidetur, quod maior uirtus sit circa magis difficile: sed h̄ minus est peccatū si hō-

RESP. Dicendum, q̄ sicut ex * supra dictis patet, grauitas peccatorū differt eo mō, quo una ægrotudo est alia grauior. Sicut. n. bonū sanitatis p̄sistit in quadā cōmensuratione humorū p̄ cōuenientia ad nām aīalis: ita bonū uirtutis consistit in quadā cōmensuratione humani actus s̄m cōuenientia ad regulam rōnis. Manifestū est at, q̄ tanto est grauior ægrotudo, quanto tollit debita humorū cōmensuratio p̄ cōparationē prioris principij: sicut ægrotudo, quæ p̄uenit in corpe humano ex corde, qd̄ est principiu uitæ: uel ex aliquo quod appropinquat cordi, piculiosior est unde oportet ēt, q̄ p̄t̄m sit t̄to grauius, quanto deordinatio p̄ngit circa aliqd̄ principiu, qd̄ est prius in ordine rōnis. Rō at ordinat omnia i agibilib; ex fine: & idē quanto p̄t̄m cōtingit in actib; humanis ex altiori fine, tanto p̄t̄m est grauius. Obiecta aut actū sunt fines eorū, ut ex supra dictis patet & idē s̄m diuersitatē obiectorū attendit diuersitas grauitatis in p̄t̄m, sicut patet q̄ res exteriores ordinantur ad hōiem, sicut ad finē: hō aut ordinat ulterius in Deum, sicut in finē. Vñ p̄t̄m, quod est circa ipsam substantiam hōis, sicut homicidiū est grauius p̄t̄m, quod est circa res exteriores, sicut furtū. & ad huc est grauius p̄t̄m quod immediate p̄ Deum committitur, sicut infidelitas, blasphemia, & hmōi. In ordine quorūlibet horū p̄t̄m, unum peccatū est grauius altero, s̄m quod est circa aliqd̄ principiu, uel minus principale. Et quia peccata habēt sp̄m ex obiectis, d̄ia grauitatis, quæ attendit penes obiecta, est prima, & principalis, quasi consequēs sp̄m.

AD 1^m ergo d̄m, q̄ obiectum est materia circa quam terminatur actus, habet tñ rōnem finis, s̄m quod intentio agentis fertur in ipsum, ut * supra dictū est: forma autem actus moralis dependet ex fine, ut ex superioribus patet.

AD 2^m dicendū, q̄ ex ipsa indebita cōuersione ad aliquod bonū cōmutabile, sequitur auersio ab incommutabili bono, in qua p̄ficit rō mali: & idē oportet, q̄ s̄m diuersitatē eorū, quæ pertinent ad cōuersionē, sequatur diuersa grauitas malitiæ in peccatis.

AD 3^m dicendū, q̄ omnia obiecta humanorū actuum habent ordinē adinuicem: & ideo oēs actus humani quodam mō conueniunt in uno genere, secundum quod ordinantur ad ultimum finē: & ideo nihil prohibet omnia peccata esse comparabilia.

mo deficiat in magis difficili, q̄ si deficiat in min⁹ diffi-
cili. ergo maiori uirtuti minus p̄m opponitur.

3 Præ. Charitas ē maior uirtus, quā fides, & spes,
ut dicitur ad Cor. 13. Odium autem quod opponit chari-
tati, est minus peccatum quam infidelitas, uel de-
speratio, quæ opponuntur fidei, & spei. ergo mai-
ori uirtuti opponitur minus peccatum.

Sed contra est q̄ philosophus dicit in 8. eth. q̄ pessimū
optimo p̄trarium ē. optimū autē ī moralib⁹ ē ma-
xima uirtus: pessimū autē grauissimū peccatū. ergo
maximæ uirtuti opponitur grauissimū peccatum.

RESP. Dicendum, q̄ uirtuti opponitur aliqd̄ p̄m
uno quidē mō principit̄, & directe, quod ē. est circa
idē obiectū, nam p̄traria circa idē sunt: & hoc mō
oportet, qd̄ maiori uirtuti opponatur graui⁹ peccatū.
Sicut, n. ex parte obiecti attendit̄ maior grauitas p̄i
ita ē maior dignitas uirtutis. utrumq̄. n. ex obiecto
sp̄m sortitur, ut ex sup. dictis patet. unde oportet,
qd̄ maximæ uirtuti directe p̄trarietur maximū pec-
catum, quasi maxime ab eo distans in eodē genere.
Alio mō pōt considerari oppō virtutis ad peccatū
fm̄ quāda extensionē uirtutis cohibētis peccatū.
Quanto, n. fuerit uirt⁹ maior, tanto magis elongat
hoiē a p̄o sibi p̄trario, ita q̄ nō solū ipsū peccatū
sed et inducētia ad peccatū cohibet. Et sic manifestū
ē, quod quanto aliqua uirtus fuerit maior, tanto et
minora peccata cohibet: sicut etiam sanitas quanto
fuerit maior, tanto etiam minores disereptantias
excludit. & per hunc modum maiori uirtuti mi-
nus peccatum opponitur ex parte effectus.

Ad 1^{am} ergo dīcū, q̄ rō illa procedit de oppōne, q̄
attenditur secundum cohibitionem peccati: sic, n.
abundans iustitia etiam minora peccata cohibet.

Ad 2^{am} dicendū, q̄ maiori uirtuti, q̄ est circa bonū
magis difficile, p̄trariat̄ directe, peccatū, quod ē cir-
ca malū magis difficile. Vtrobiquē. n. inuenitur qdā
eminētia ex hoc, quod ostenditur uolūtas p̄liuor in
bonum, uel in malū ex hoc, q̄ difficultate nō uincit.

Ad 3^{am} dicendū, quod charitas non est quicquid;
amor, sed amor Dei: unde non opponitur ei, quod-
cunque odium directe, sed odium Dei, quod est gra-
uissimū peccatum.

ARTICVLVS V.

Primum peccata carnalia sunt minoris culpe, quam spiritalia.
Medina ar. 5.

AD QUINTVM sic proceditur. Vt q̄ peccata car-
nalia non sint minoris culpe, quam p̄a spiri-
tualia. Adulterium, n. grauius peccatum est, quam
furtum. dicitur. n. Prou. 6. Non grandis est culpa cū
q̄ furatus fuerit: qui autem adulter est, p̄pter cor-
dis inopiam perdet animam suam: sed furtum perti-
net ad avaritiam, quæ est peccatum spirituale, adul-
terium autem ad luxuriam, quæ est peccatum car-
nale. ergo peccata carnalia sunt maioris culpe.

1 Præ. Aug. dicit super Leu. quod diabolus maxime
gaudet de p̄o luxurie, & idololatriæ: sed de maio-
ri culpa magis gaudet: ergo cum luxuria sit peccatū
carnale, v̄ quod p̄a carnalia sint maximæ culpe.

3 Præ. philosophus probat in 7. eth. qd̄ incontinentes p̄u-
piscētia est turpior, q̄ incontinens ira: sed ira est

peccatum spirituale, fm̄ Gre. 3. 1. mor. concupiscen-
tia autem pertinet ad peccata carnalia. ergo pecca-
tum carnale est grauius, quam peccatum spirituale.

Sed contra est, q̄ Gre. dicit, qd̄ p̄a carnalia sunt
minoris culpe, & maioris infamiae, q̄ spiritalia.

RESPONDEO Dicendum, q̄ p̄a sp̄alia sunt
maioris culpe, q̄ p̄a carnalia: quod nō est sic itelli-
gēdū quasi quolibet peccatū sp̄iale si maioris cul-
pæ quolibet p̄o carnali, sed q̄a cōsiderata hac sola
dīa sp̄ualitatis, & carnalitatis, grauiora sunt q̄ cetera
p̄a ceteris parib⁹. cuius rō triplex pōt assignari.
Prima qd̄ ex parte subiecti: nam p̄a sp̄alia perti-
nēt ad sp̄m, cui⁹ est p̄ueri ad Deum, & ab eo auer-
tip̄a uero carnalia cōsumant in delectōne car-
nalis appetitus, ad quē principat̄ pertinet ad bonū
corporale cōuerti: & iō peccatū carnale inquantū
hōi plus h̄et de uersione, p̄ quod ēt maioris
adhæisionis: sed peccatū sp̄iale h̄et pl⁹ de auersione
ex qua p̄cedit rō culpe: & iō peccatum sp̄iale inq̄-
tum hōi, est maioris culpe. Secunda rō pōt sumi
ex parte eius, in quē peccatū: nam peccatū carnale, in
quantum hōi, est in corpus p̄prium, quod est mit-
tus diligēdum fm̄ ordinē charitatis, q̄ Deus & pro-
ximus, in quos peccatur per peccata sp̄alia: & ideo
peccata sp̄alia inquantum hōi, sunt maiores cul-
pæ. Tertia rō pōt sumi ex parte motiui, quia quanto
est grauius impulsū ad peccandum, tanto hō mi-
nus peccat, ut inf. dicitur. Peccata autem carnalia
habent uehementius impulsū. Ipsiā concupi-
scētiam carnis nobis innatam: & ideo peccata sp̄i-
tualia, inquantum huiusmodi, sunt maioris culpe.

Ad 1^{am} ergo dīcū, q̄ adulterium nō solū p̄tinet ad
p̄m luxurie, sed et p̄tinet ad p̄m inuoluntatis: & q̄-
tum ad hoc pōt ad avaritiam reduci, ut gl. dicit ad
Eph. 5. super illud, Ois fornicator, aut immundus,
aut avarus: & tunc graui⁹ est adulterium, quam furtū,
quanto homini charior est uxor, quam res possessa.

Ad 2^{am} dīcū, quod diabolus dī maxime gaudere
de p̄o luxurie, quia est maximæ adhærentiæ, & dif-
ficile ab eo homo potest eripi. Inlatibilis est. n. de-
lectabilis appetitus, ut philosophus dicit in 3. eth.

Ad 3^{am} dicendum, quod sicut philosophus dicit, Turpi⁹
est esse incontinentem concupiscētiam, quam inconti-
nentem irā, quia minus participat de rōne: & fm̄
hoc ēt dīcū in 3. eth. quod peccata intemperantis
sunt maxime exprobabilia, quia sunt circa illas de-
lectationes, q̄ sunt cōes nobis, & brutis: unde quo-
dam mō per ista peccata nō brutalis redditur. & in-
de est, quod sicut Gre. dicit, sunt maioris infamiae.

ARTICVLVS VI.

Virum grauius peccatorū attendatur secundum cām peccati.
Medina ar. 6.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videt̄, quod grauitas
p̄tōrū nō attendatur fm̄ p̄i cām. Quāto, n. p̄i
causa fuerit maior, tanto uehementi⁹ mouet ad pec-
candū, & ita difficilius pōt ei resisti: sed p̄m dimi-
nuit ex hoc, qd̄ ei difficilius resistitur. hoc. n. p̄tinet
ad infirmitatē peccantis, ut nō facile resistat p̄tō:
p̄m aut quod est ex infirmitate, leuius indicat. nō
ergo peccatum h̄et grauitatem ex parte suæ cause.

1 Præ. Concupiscētia est gñalis qdā cām p̄i. unde di-
cit gl. super illud Ro. 7. Nā concupiscētia nesciēbā,
&c. Bona est lex, q̄ dū concupiscētiam p̄hibet, oē
malum prohibet: sed quanto hō fuerit uictus maio-
ri concupiscētia, tanto est minus p̄m. grauitas ergo
peccati diminuitur ex magnitudine cause.

3 Præ. Sicut restitudo rōnis est cā uirtuosi actus,
ita defectus rōnis v̄ esse cā peccati: sed defect⁹ rō-
nis quanto fuerit maior, tanto est minus p̄m, in-
tantum q̄, qui caret usu rōnis, oīno excuset a p̄tō,
& qui ex ignorantia peccat, leuius peccat. ergo gra-
uitas peccati non augetur ex magnitudine cause.

Sed contra. Multiplicata causa, multiplicatur
effectus, ergo si causa peccati maior fuerit, peccatū
erit grauius.

RESPON. Dicendum, q̄ in gñe p̄i, sicut & in quo
libet alio genere, pōt accipi duplex cā. Vna, q̄ est p̄
se, & propria cā p̄i, q̄ est ipsa uoluntas peccandi.
cōparat. n. ad actū peccati, sicut arbor ad fructū, ut
dī in gl. super illud Mat. 7. Non pōt arbor bona fru-
ctus malos facere: & hōi cā quanto fuerit maior
tanto p̄m erit grauius. Quanto, n. uolūtas fuerit
maior ad peccandū, tanto hō grauius peccat. Aliæ
uero cā p̄i accipiunt̄ quasi extrinsecæ, & remote
ex quib⁹. uoluntas inclinatur ad peccandū: & in his
causis est distinguendū. Quædam, n. harū inducunt
uoluntatē ad peccandum, fm̄ ipsam nām uolunta-
tis, sicut finis, quod est proprium obiectū uolūta-
tis: & ex tali cā auget̄ p̄m. Grauius, n. peccat, cui⁹
uolūtas ex intentione prioris finis inclinatur ad
peccandū. Aliæ uero cause sunt, q̄ inclinant uolūta-
tē ad peccandū p̄ter naturam, & ordinē ipsū uolun-
tatis, q̄ nata est moueri libere ex se ipsa fm̄ iudiciū
rōnis. unde cause q̄ diminuit iudiciū rōnis, sicut ig-
norantia: uel q̄ diminunt liberū motū uolūtatē,
sicut infirmitas, uel uolentia, aut metus, aut aliqd̄
hōi, diminunt p̄m sicut & diminuit uolūtatē,
inquantū q̄ actus sit oīno inuoluntarius, non habet
rationem peccati.

Ad PRIMVM ergo dicendū, q̄ obō illa p̄cedit de cā
mouente extrinsecā, q̄ diminuit uolūtatē, cui⁹ q̄-
dē cause augū diminuit peccatum, ut dictum est.

Ad 2^{am} dīcū, q̄ si sub concupiscētia includat̄ ēt ipsē
mot⁹ uolūtatē, sic ubi ē maior concupiscētia, est ma-
ius peccatum. Si uero concupiscētia dicatur
passio qdā, q̄ est motus uis concupiscibilis, sic maior
concupiscētia p̄cedēs iudiciū rōnis, & motū uolūta-
tis diminuit p̄m: q̄a, q̄ maiori concupiscētia stimu-
lat̄ peccat, cadit ex grauiori tēratione, uñ minus ei
imputatur. Si uero concupiscētia sic sumpta sequatur
iudiciū rōnis, & motum uolūtatē, sic ubi ē maior
concupiscētia, est maius peccatum. Insuper. n. inter
dum maior concupiscētia motus ex hoc, quod uo-
luntas inest: nate tendit in suum obiectum.

Ad 3^{am} dīcū, q̄ rō illa p̄cedit de causa, q̄ cāt inuo-
luntariū, & hęc diminuit peccatum, ut dictum est.

ARTICVLVS VII.

Virum circumstantia aggrauat peccatum.
Medina ar. 7.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ circun-
stantia nō aggrauat p̄m. P̄m, n. habet grauita-

tem ex sua specie: h̄ circumstantia aut nō dat speciē
p̄tō cum sit quoddam accidens eius. ergo grauitas
peccati non consideratur ex circumstantia.

2 Præ. Aut circumstantia est mala, aut non. si circun-
stantia mala est, ipsa p̄ se causat quādam sp̄m ma-
li: uero nō sit mala, non h̄et unde auget malum.
ergo circumstantia nullo modo auget peccatum.

3 Præ. Malitia p̄i est ex parte auersionis: sed circū-
stantiæ consequuntur peccatum ex parte cōuersionis.
ergo non augent malitiam peccati.

Sed contra est, q̄ ignorantia circumstantiæ dimi-
nuit p̄m. Quia, n. peccat ex ignorantia circumstantiæ,
meret ueniā. ut dī in 3. eth. hoc at nō ēt, nisi circū-
stantia aggrauaret p̄m. ergo circumstantia p̄m aggrauat.

RESPON. Dicendum, q̄ unūquodq̄ ex eodē natū
est augeri, ex quo causatur, sicut philosophus dicit de ha-
bit. uirt. in 2. eth. Manifestū est aut, q̄ p̄m causat
ex defectu alicuius circumstantiæ: ex hoc. n. receditur
ab ordine rōnis, q̄ aliq̄s in operando non obleruat
debitas circumstantias. unde manifestū est, q̄ p̄m
natū est aggruari p̄ circumstantiam. Sed hoc qdē
p̄tingit tripliciter. Vno quidē mō, inq̄tū circumstantia
transfert in aliud genus p̄i: sicut p̄m fornicōnis
p̄sistit in hoc, q̄ hō accedit ad non suam. si at addat
hęc circumstantia, ut illa ad quam accedit sit alterius
uor, transfertur iā in aliud genus p̄i. In iniustitiā
inquantū hō usurpat rē alterius: & fm̄ hoc adulte-
riū est grauius p̄m, q̄ fornicatio. Aliq̄n uero circū-
stantia non aggrauat peccatū quasi trahēs in aliud
genus peccati, sed solum quia multiplicat ra-
tionem p̄i: sicut si prodigus det, qū non dēt, & cui
non dēt, multiplicius peccat eodē genere p̄i, q̄ si
solū det cui non dēt, & ex hoc ipso p̄m fit graui⁹:

sicut ēt ægritudo est grauior, q̄ plures partes corporis
inficit. Vñ, & Tull. dicit in Paradox. q̄ in patris uita
uiolanda, multa peccant. uiolat. n. is, qui p̄recauit,
q̄ aluit, q̄ erudiuit, qui in sede, ac domo, atq̄ in repu-
blicā collocauit. Tercio mō circumstantia aggrauat
p̄m ex eo, q̄ auget deformitatē puenientē ex alia
circumstantia, sicut accipere alienū cōstituit p̄m
furti: si at addat hęc circumstantia, ut multū accipiat
de alieno, erit p̄m grauius, q̄m accipere multum,
uel parum de se non dicat rationem boni, uel mali.

Ad PRIMVM ergo Dicendum, q̄ aliqua circunstan-
tia dat speciē actui morali, ut sup. habitum ēt,
& tamen circumstantia, quæ non dat speciē, pōt
aggrauare peccatum: quia sicut bonitas rei non so-
lum pensatur ex sua specie, sed et ex aliquo accide-
te: ita malitia actus nō solū pensatur ex specie act⁹,
sed etiam ex circumstantia.

Ad 2^{am} dicendū, q̄ utroque modo circumstantia
potest aggrauare peccatum. Si, n. sit mala, nō tamē
propter hoc oportet quod constituat speciē pec-
cati: potest. n. addere rationem malitiæ in eadē spe-
cie, ut dictum est: si autem non sit mala, potest ag-
grauare peccatum in ordine ad malitiam alterius
circumstantiæ.

Ad 3^{am} dicendū, q̄ rō debet ordinare actum non
solum q̄tantum ad obiectum, sed etiam quantū ad
omnes circumstantias: & ideo auersio quædam a re-
gula rōnis attenditur fm̄ corruptionem cuiuslibet

* c. 10. pa.
a p̄i. 10. 5

* q. 60. a. 1
encl. m.

D. 1001
1179.
encl. p.

389
per totum
2. 1. q. 154
a. 1. & 4. d.
9. a. 1. q. 5
eo. 80. 133
q. 1. a. 1. q.
2. ad 1. &
uer. q. 1. 5.
a. 4. ad 1.
& 11. a. 1. 1.
6. h.

* Ca. 6.

* c. 10. pa.
a p̄i. 10. 5

* c. 10. pa.
a p̄i. 10. 5

* c. 10. pa.
a p̄i. 10. 5

* c. 10. pa.
a p̄i. 10. 5

* c. 10. pa.
a p̄i. 10. 5

* c. 10. pa.
a p̄i. 10. 5

* c. 10. pa.
a p̄i. 10. 5

* c. 10. pa.
a p̄i. 10. 5

* c. 10. pa.
a p̄i. 10. 5

* c. 10. pa.
a p̄i. 10. 5

* c. 10. pa.
a p̄i. 10. 5

* c. 1. post
me. 10. 5.

* c. 1. & 2.
to. 1.

* c. 1. & 2.
to. 1.

* in Para-
3. c. 1. u. 1.
6. Aequa-
lia ēt pec-
cata.

* q. 18. ar.
10.

* in co. ar.

parte Dei, cui tanto magis aliquis hō coniungitur quanto est uirtuosior, uel Deo sacratione: & iō iniuria tali psonæ illata magis redundat in Deum, & illud Zach. 2. Qui uos tetigit, tangit pupillā oculi mei. Vñ pētū sit grauius ex hoc qd peccatur in psonam magis Deo coniunctā, uel rōne uirtutis, uel rōne officij. Ex parte ēt sui ipsius manifestum, est qd tanto aliquis grauius peccat, quanto aliquis magis in coniunctam psonam seu naturali necessitudine, seu beneficijs, seu quacumq; coniunctione peccauerit: quia vñ in seipsum magis peccare, & pro tanto grauius peccat fm illud Eccl. 10. Qui sibi nequam est, cui bonus erit? Ex parte uero proximi, tanto grauius peccatur, quanto pētū plures tūgit: & iō pētū quod sit in psonam publicā, puta regē, uel principē, qui gerit psonam totius multitudine est grauius qd peccatum quod cōmittitur p unā psonam priuata. vñ specialiter dī Exo. 22. Principi populi tui non maledices. Et similiter iniuria, qd sit alicui famose personæ vñ, esse grauior ex hoc, qd in scandalū, & in turbationem plurimorum redudat.

Ad PRIMVM ergo dicendū, qd ille, qui infert iniuriā uirtuoso, quātū est in se, turbat eū & interius, & exterius: & sed qd ille interius nō turbet, ptingit ex eius bonitate, qd nō dimittit peccatū iniuriatis.

Ad 2^m dicendū, qd nō documentum, quod quis sibi ipsi infert in his, qd subsunt dño propriæ uoluntatis sicut in rebus possedib; hēt minus de pētō qd si alteri inferatur, quia propria uoluntate hoc agit: sed in his, quæ non subduntur dño uoluntatis, sicut sunt naturalia, & spiritalia bona, est grauius pētū nocumentum sibi ipsi inferre, grauius, n. peccatū qui occidit seipsum, qd qui occidit alterum. Sed quia res, p pinquiorum nostrorum non subdunt: uoluntatis nostræ dominio, non procedit ratio quantum ad nocumenta rebus illorum illata, qd circa ea minus peccatur, nisi forte uelint, uel ratum habeant.

Ad 3^m dicendū, qd non est acceptio personarum, si Deus grauius punit peccatē contra excel lentiores personas: hoc enim sit propter hoc, quod hoc redundat in plurimum nocumentum.

ARTICVLVS X.

Primum magnitudo personæ peccantis aggrauat peccatum. *Medina ar. 10.*

Ad DECIMVM sic procedit. Vñ qd magnitudo personæ peccantis non aggrauat pētū. Homo, n. maxime redditur magnus ex hoc qd Deo adhæret, fm illud Eccl. 10. Quam magnus est qui inuenit sapientia, scientia: sed non est sup timentē Deū: sed quanto aliquis magis Deo adhæret, tato minus imputatur ei aliqd ad pētū. Dī. n. a. Paral. 30. Dñs bonus propitiabatur cunctis, qui in toto corde requirunt dñm Deum patrum suorum: & non imputabitur eis, qd minus h sanctificati sunt ergo peccatū, non aggrauat ex magnitudine personæ peccantis. ¶ Præter. Non est personarum acceptio apud Deū, ut dī Rom. 2. ergo non magis punit pro uno, & eo dem peccato unum, quam alium. nō ergo aggrauatur peccatum ex magnitudine personæ peccantis. ¶ 3° Præter. Nullus debet ex bono incōmodū reportare: reportaret autem si id, quod agit, magnus impu-

taretur ad culpam. ergo propter magnitudinē personæ peccantis non aggrauatur peccatum.

Sed CONTRA est, quod illud dicit in 2. de summo bono, qd. Tanto maius cognoscitur peccatum esse, quanto maior qui peccat, habetur.

RESPON. Dicendum, qd duplex est pētū. Quoddā, n. ex subreptione: proueniens pp infirmitatē humanæ naturæ: & tale pētū minus imputatur ei qd est maior in uirtute, n. eo, qd minus negligit hōi pētā reprimere, qd tñ oīno subterfugere infirmitas humana non finit alia uero pētā sunt ex deliberatione precedentia, & ista pētā tanto magis alicui imputatur quātō maior est: & hoc pōt esse pp quatuor. Primo qd, qd facilius pñt resistere pētō maiores, puta, qui excedunt in scientia, & uirtute. vñ Dñs dicit Luc. 12. qd seruus sciens uoluntatem dñi sui, & nō faciens, plagis uapulabit multis. Sed o pp ingratitudinem, quia omne bonum, quo aliq; magnificatur, est Dei beneficium, cui hō sit ingratus peccando: & quātū ad hoc qd libet maioritas ēt in temporalibus bonis, pētū aggrauat, fm illud Sap. 6. Potentes potenter tormēta patiuntur. Tertio pp spālem repugnantiam actus pētā ad magnitudinē psonæ, sicut si princeps iustitiam uiolat, qui ponit iustitiam custos: & si sacerdos fornicetur, qui castitatem uouit. Quarto pp exēplum, siue scandalū: qd ut Greg. dicit in Pastoralī, In exemplum culpa uehementer extendit, qd pro reuerentia gradus peccator honoratur: ad plurimum ēt notitiam pueniunt pētā magnorum, & magis hōies ea indigne ferunt.

Ad PRIMVM ergo dicendum, quod auctoritas illa loquitur de his, quæ per subreptionem infirmitatis humanæ negligenter aguntur.

Ad 2^m dicendum, qd Deus non accipit personas si maiores plus punit: quia ipsorum maioritas facit ad grauitatem peccati, ut dictum est.

Ad 3^m dicendū, qd homo magnus non reportat incōmodū ex bono qd hēt, sed ex malo usu illius.

QVÆSTIO LXXIII.

SUPER QVÆSTIONEM LXXIII. ART. I.

De subiecto peccatorum, in decem articulis diuisa.

DEinde considerandum est de subiecto uiciorum, siue peccatorum.

Et Circa hoc quærunr decem.

¶ Primo, Vtrum uoluntas possit esse subiectum peccati.

¶ Secūdo, Vtrum uoluntas sola sit peccati subiectum.

¶ Terzio, Vtrum sensualitas possit esse subiectum peccati.

¶ Quarto, Vtrum possit esse subiectum peccati mortalis.

¶ Quinto, Vtrum ratio possit esse subiectum peccati.

¶ Sexto, Vtrum delectatio moralis uel non moralis sit in rōne inferiori, sicut in subiecto.

¶ Septimo, Vtrum pētū con-

Nat. 1. dubium est de illa propositione. Omnes actus sunt actus immanentes. Hæc n. ppositio destruit doctrinam superius datā de bonitate, & malitia moralis actus exterioris, & ueritatem, quā contra uer sonamus, dī p cussiones, homicidia & alia huiusmodi actus morales, & maleficia. ¶ Ad hoc dī, quod p sententia ppositio nec ueritati nec doctrinæ auctoris contrariatur, sed est iter formaliter intellecta. Ad cuius euidentia sciendū est,

est, cum subiectum moralitatis sit actus uoluntatis, oportet actum in quantum uoluntarium sumi, cū sumitur in quantum moralis: & hoc ex negatione uoluntarij opus infer negatio formalis actus cū aut uoluntarijs actus exterior, puta mala peccata, a plurib; causetur principij subordinati, puta uoluntate irascibili, & manu, si comparatur ad manū nō est ab ea ut uoluntarij actus, qd manu nō est scdm se pri cipij aliquo mō libere sed subest imperio scilicet. si comparatur ad irascibile, ut est ab ea, ut uoluntarij actus imperatus: qd irascibilis subest imperio ciuilitatis, si comparatur ad uoluntatē, ut est ab ea, ut actus uoluntarij quodammodo dicitur, ut patet. Quia ergo nullus actus exterior, ut est principij vñ est, ut actus irascibilis exit ab eo sub rōne uoluntarij, consequens est qd nec exeat ab eodē sub rōne moralis, confestim nulla actio irascibilis n. sic, poret uoluntaria, aut moralis, sed subest actio nō alieni immanenti libere, & ppet in libera dī, qd actus morales siue boni, siue mali sunt immanentes & esse manifestat formalis effectus. actus n. moralibus bonis tolli operantes tū in seipso boni, & mali sunt in seipso mali, cuius oppositū accidit in transmutationibus: qd acta bene, uel male disponunt bonis, uel malis actibus. irascibilibus, ut patet in edificatione pictura, scriptura. Ad idem ad id, oppositū dī, qd actus exteriores dicuntur boni, uel mali moraliter, ut subiecta actus immanentes, & nō aliter: qd patet ex hoc, qd nō nisi in quantum in dunt rōne uoluntarij boni, uel mali moraliter sunt, & dicuntur. Cōstat namq; uoluntatem actus immanentes uoluntatis afferre, cum hoc sit stat, qd hōi: actus uoluntarij sunt scdm se mali, aliter qd actus interiores ut superiores dictū sunt. Nihil n. obstat, nisi qd ratio actus immanentes, quā uoluntatem, quod superioris dī scilicet est.

¶ In eodem articulo, 1. q. 7. diligenter adnet, quod ex hoc articulo, ut testatur responsio ad primum in articulo sexto huius quaestionalis, habet non solum quod peccatum est subiectum in

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uoluntas sit subiectum peccati.

Ad PRIMVM sic procedit. Vñ qd uoluntas nō possit esse subiectum peccati. Dicit n. Dion. in 4. ca. de diu. nom. qd. malū est pter uoluntatē, & intentionē sed peccatū hēt rōnē mali. ergo pētū nō pōt esse in uoluntate. ¶ 2° Præter. Voluntas est boni, uel apparentis boni. ex hoc aut qd uoluntas uult bonū, nō peccat: hoc aut qd uult apparet bonū, qd non est uere bonū, magis ptingere vñ ad defectum uirtutis apprehensiuæ, qd ad defectum uoluntatis. ergo peccatum nullo modo est in uoluntate.

¶ 3° Præter. Non pōt esse idē subiectum peccati, & efficiens: quia cā efficiens, & materialis non incidunt in idē, ut dī in 2. Physic. sed uoluntas est cā efficiens peccati. Prima n. cā peccandi est uoluntas, ut Aug. dicit in lib. de duabus animabus. ergo non est subiectum peccati.

Sed CONTRA est, qd Aug. dicit in lib. Retract. qd uoluntas est qua peccat, & recte uiuitur.

RESP. Dicendū, qd peccatum quidā actus est, sicut dī dictum est. Actuum aut quidā transeunt in exteriorē materiam, ut ure, & secare: & hōi actus habent pro materia, & subiecto id, in quod trāsit actio sicut Philo soph. dicit in 3. Physic. qd motus est actus mobilis a mouēte. Quidā uero actus sunt nō transeuntes in exteriorē materiā, sed manētes in agēte: sicut appetere

uoluntarij inordinatus est formaliter malus, & ex subiecto simul, & principio: quia principium talis actus est subiectum peccati.

uoluntarij, sed qd oē peccatū est subiectum in uoluntate. Ex hoc namq; loco habet, quod oē peccatū est actus immanens, & a uoluntate, & consequenter in uoluntate, quia oīs actus immanens est in eo, a quo est. Et qm in scdo ar. determinatur, qd nō sola uoluntas est subiectum peccati, sed plures alie: potentie sunt subie-

ctæ peccatis, ut in sequentib; patebitur. h. nō esse, debet, qd nō inueniunt idē peccatū esse in plurib; subiectis scdm diuersa, sicut pōt diuersimode esse a pluribus paria namq; in actio nō immanens aut esse in, & esse ab opē. ¶ 2. ar. 1. rante. Cum n. in oī & q. 18. a. peccato concurrat. 6. etio uoluntatis positio, uel priuatio, & oportet oē peccatū rōne huius esse in uoluntate: & peccatū dī. ¶ 95. qm sit actus alicuius potentie sub imperio uoluntatis, ut male diligere, male irasci, male concupiscere, oportet peccatum scdm illum actū esse in illa potentia elicitiua illius actus. Et si contrariet ad eūdem actum malum concurrere tres potētiæ defectuose, puta, uoluntatem, rōnē, & concupiscibilem, illud peccatum subiectum scdm diuersa erit in tribus: & qm quique assignatur pro subiecto proximum elicitiui actus, qm; primum mouens, qm; primum dirigens: id diligens lector discernet dicendi rōnem, ubi diuersitatem inuenire contingat de subiecto alicuius peccati, & non damnet, sed exponat.

Ad PRIMVM ergo dicendū, qd malum dī esse pter uoluntatem quia uoluntas non tendit in ipsum sub rōne mali: sed qd aliqd malum est apparet bonum: id uoluntas aliquando appetit ali quod malum, & secundum hoc peccatum est in uoluntate.

Ad 2^m dicendū, qd si defectus apprehensiuæ uirtutis nullo mō subiaceret uoluntati, non esset peccatū nec in uoluntate, nec in apprehensiuā uirtute: sicut patet in his, qd hēt ignorantia in uincibilem. & id relinquitur, qd etiam defectus apprehensiuæ uirtutis subiacens uoluntati, deputetur in peccatum.

Ad 3^m dicendū, qd ratio illa procedit in causis efficientib; quarum actiones transeunt in materiam exteriorē, & qd non mouent se, sed alia, cuius cōtrarium est in uoluntate. unde ratio non sequitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum sola uoluntas sit subiectum peccati.

Ad SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod sola uoluntas sit subiectum peccati. Dicit etia Augustinus in libro de duabus animabus, qd non nisi in uoluntate peccat: sed peccatū est sicut in subiecto in potentia qua peccatur. ergo sola uoluntas est subiectum peccati.

uoluntarij inordinatus est formaliter malus, & ex subiecto simul, & principio: quia principium talis actus est subiectum peccati.

peccati formaliter, actus ad transgressum. ut sic, non nisi materialiter mali sunt, & ad substantiam peccati pertinent in actu executo, quia non nisi in dante actu immanente, qui est subiectum bonitatis, & malitiae moralis, ut patet ex dictis, unde secundo in 2. sententia, 41. ab ipso ratione in peccatum esse formaliter in sola voluntate, hoc non minus est falsum, quia actus iustitiae, & bonitatis, in dante actu, esse in sola voluntate, quod utrumque sit formaliter in sola ipsa prima.

1. b. 1. c. 17. & 18. tom. 1. & de ueritate lig. c. 14. & retrac. c. 9. tom. 1.

q. 1. c.

Art. pce.

q. 6. art. 1.

canon.

Cap. 3. a medio.

5.

SVPER Q. LXXIII. ART. III.

197. Egid. 1. sol. 24. q. 1. ad 2. per totum. In art. 1. eiusdem 74. quæst. dubium occurrit ex secundo in 4. dist. 31. quadragesima secunda distinctione secundum ad 4. Et uerit. q. 6. 1. c. 2. Et mal. q. 7. art. 6.

Præter. Peccatum est quoddam malum contra rationem: sed bonum, & malum ad rationem pertinent, est obiectum solius voluntatis. ergo sola voluntas est subiectum peccati. Præter. Oportet peccatum esse actum uoluntatis: quia ut dicit Augustinus in libro de lib. arbit. Peccatum adeo est uoluntarium, quod si non sit uoluntarium, non est peccatum: sed actus aliarum uirium non sunt uoluntarii, nisi inquantum illæ uires mouentur a uoluntate. hoc autem non sufficit ad hoc, quod sint subiectum peccati, quia secundum hoc etiam membra exteriora, quod mouentur a uoluntate, essent subiectum peccati, quod patet esse falsum. ergo sola uoluntas est subiectum peccati.

SED CONTRA. Peccatum uirtuti contrariatur, & ideo autem sunt circa idem: sed alia est uires actus per uoluntatem, sunt subiecta uirtutis, ut supra dictum est. ergo non sola uoluntas est subiectum peccati. RESP. Dicendum, quod sicut (ex predictis patet.) Oportet quod est principium uoluntarii actus, est subiectum peccati: actus autem uoluntarii dicuntur non solum illi, qui eliciuntur a uoluntate, sed et illi, qui a uoluntate imperantur, ut dicitur in 2. sententia, 41. de uoluntario agere, unde non solum uoluntas potest esse subiectum peccati, sed etiam illæ potentie, quod possunt moueri ad suos actus, uel ab eis reprimi per uoluntatem. & ex hoc et potentie sunt subiecta habituum moralium bonorum, uel malorum, quia eiusdem est actus, & habitus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod non peccatur nisi uoluntate, sicut primo mouente, alijs autem potentijs peccatur sicut ab ea motis.

AD 2. dicendum, quod bonum, & malum pertinent ad uoluntatem sicut per se obiecta ipsius: sed alia potentia habent aliquid determinatum bonum, & malum, ratione cuius potest in eis esse, & uirtus, & uirtutum, & peccatum, secundum quod participant uoluntate, & ratione.

AD 3. dicendum, quod membra corporis non sunt principia actuum, sed solum organa, unde, & computatur ad animam mouentem, sicut seruus, qui agitur, & non agit. potentie autem appetitiue interiores comparantur ad rationem quasi libera, quia agunt quoddammodo, & agunt, ut patet per id, quod dicitur in 1. Polit. "Et per te actus exteriorum membrorum sunt actiones in exteriori materia transientes, sicut patet de percussione in peccato homicidij: & propter hoc non est similis ratio.

ARTICVLVS III. Primum in sensualitate possit esse peccatum.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur quod in sensualitate non possit esse peccatum. Peccatum autem est proprium homini, qui ex suis actibus laudatur, uel vituperatur: sed sensualitas est communis nobis & brutis. ergo in sensualitate non potest esse peccatum.

Præter. Nullus peccat in eo, quod uirtute non potest, sicut Augustinus dicit in libro de lib. arbit. "sed hoc non potest uirtute, quin actus sensualitatis sit inordinatus. est. n. sensualitas perpetua corruptionis, quadiu in hac mortali uita uiuimus, unde per serpentem significatur, ut Augustinus dicit in 13. de Trin. ergo inordinatio motus sensualitatis non est peccatum.

Præter. Illud, quod hoc ipse non facit, non imputatur ei ad peccatum: sed hoc solum uidetur non ipsi facere, quod cum deliberatione rationis facimus, ut Philosophus dicit in 9. Ethic. "ergo motus sensualitatis, qui est sine deliberatione rationis, non imputatur homini ad peccatum.

SED CONTRA est, quod dicitur Roma. 7. Non enim quod uolo bonum, hoc ago: sed quod odio malum, illud facio. quod exponit Augustinus de malo concupiscentie, quod constat esse motum quandam sensualitatis: ergo in sensualitate est aliquod peccatum.

RESP. Dicendum, quod sicut supra dictum est, Peccatum potest inueniri in qualibet potentia, cuius actus potest esse uoluntarius: & inordinatus, in quo consistit ratio peccati. Manifestum est autem, quod actus sensualitatis potest esse uoluntarius, inquantum sensualitas, id est, appetitus sensitivus, nata est a uoluntate moueri, unde relinquitur quod in sensualitate possit esse peccatum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod aliquæ uires sensiuæ partis, etiam sint communes nobis & brutis, tamen in nobis habent aliquam excellentiam ex hoc, quod rationi iunguntur: sicut nos præ alijs animalibus habemus in parte sensitiva cogitativam, & reminiscetiam, ut in 1. dictum est: & per hunc modum etiam appetitus sensitivus in nobis præ alijs animalibus habet quoddam excellentiam, scilicet quod natus est obedire rationi, & quantum ad hoc potest esse principium actus uoluntarii, & per consequens subiectum peccati.

AD 2. dicendum, quod perpetua corruptio sensualitatis est intelligenda quantum ad fomitem, qui nunquam totaliter tollitur in uita. Transient enim peccatum originale reatu, & remanet actus: sed talis corruptio fomitis non impedit quin homo rationalis

nie, quod sit peccatum omissionis, cum sit licet ponatur peccatum commissionis. Sed hoc facit solui per se per se, quod quod comitatur aliquis actus inordinatus uoluntatis, sine uoluntate, sit peccatum, siue negatiue, est peccatum commissionis, ut patet in delectationibus malis peccatis, non imperat, sed nec exclusus incuria namque naturæ submerguntur peccati commissionis, quod negatiue: unde cum concupiscentia carnis aduersus spiritum sit malus actus, & uoluntarius negatiue, sed tunc, quod sit peccatum commissionis, quod non peccatum est.

In eodem articulo dicitur, quod circa motus sensualitatis est aliquid ceterum, & aliquid in ceterum. Ceterum est, quod motus mali, quod uoluntas potest, & de peccato, si non peccat, quod sit peccatum, sed quod uoluntas possit, & deat tempore singulos motus sensualitatis, ut uoluntas peccat, non ut uoluntas, quod sit obligatio ad impossibile in reali executione singularum potentiarum, si in uoluntate Augustinus, & authoritate nescia penset, & ratio in littera inueniatur non apparet hoc dissolutum. Cuius peccatum uoluntatis sit imperium, quod in hoc motu, & peccatum, per quod sit deliberatione committit, consequens est, quod imperium ratio potest, & debet sufficere ad commissionem ipsius. Unde concedere, quod est in nobis imperfecta potentia ad reprimendum, uel obediendum singulis motibus malis: quia dicitur amodo uni, & do operari sancte, insurgit aliter atramentum talis imperfecta potentia ad aliquod debet sufficere ad rationem talis peccati imperfecti.

SVPER Q. LXXIII. ART. III. Primum in sensualitate possit esse peccatum mortale.

AD QVARTVM sic procedit. Vbi quod in sensualitate possit esse peccatum mortale. Actus enim ex obiecto cognoscitur: sed circa obiecta sensualitatis contingit peccare, mortaliter, sicut circa delectabilia carnis, ergo actus sensualitatis potest esse peccatum mortale, & ita in sensualitate peccatum mortale inuenitur. Præter. Peccatum mortale contrariatur uirtuti: sed uirtus potest

SVPER QVÆST. LXXIII. ART. III.

In art. 4. eiusdem 74. quæst. ad uirtutem, quod sensualitas, pars appetitiua sensiuæ tripliciter sumitur. Primo, ut sensitiva est ab intellectu, & sic nullum habet in se peccatum, sicut nec in brutis. Secundo, ut est uoluntas, & sic est principium, & obiectum peccati subiectum peccati mentalis, dum habet ipsam non puenit uoluntate ad uirtutem motus eius insurgit contra rationem bonum. Tercio, ut est motus a deliberatione, & sic principium est, & subiectum uirtutis, & uirtutis actus uirtutis si peccat mortali, ut ex superius dictis patet, & secundum hoc habet unde uidetur, quod si uirtutis superius simpliciter obiectum est in appetitu sensitivo, ut motus a uoluntate, esse uirtutis: ita non obiectum est, quod in sensualitate ut motus a uoluntate peccatum mortale, & si cur non est obiectum, quod in appetitu sensitivo est uirtus, ita non negat in eo mortale peccatum, per se est ratio, ut in littera dicitur in ratione ad se ipsum, quod uoluntas sensualitatis, quod dominatur vi appetitiua sensitivum ex parte depreffionis eius, non in fauore negati in ea peccatum mortale tribuitur.

In hoc eodem articulo dicitur, quod circa motus sensualitatis est aliquid ceterum, & aliquid in ceterum. Ceterum est, quod motus mali, quod uoluntas potest, & de peccato, si non peccat, quod sit peccatum, sed quod uoluntas possit, & deat tempore singulos motus sensualitatis, ut uoluntas peccat, non ut uoluntas, quod sit obligatio ad impossibile in reali executione singularum potentiarum, si in uoluntate Augustinus, & authoritate nescia penset, & ratio in littera inueniatur non apparet hoc dissolutum. Cuius peccatum uoluntatis sit imperium, quod in hoc motu, & peccatum, per quod sit deliberatione committit, consequens est, quod imperium ratio potest, & debet sufficere ad commissionem ipsius. Unde concedere, quod est in nobis imperfecta potentia ad reprimendum, uel obediendum singulis motibus malis: quia dicitur amodo uni, & do operari sancte, insurgit aliter atramentum talis imperfecta potentia ad aliquod debet sufficere ad rationem talis peccati imperfecti.

AD 3. dicendum, quod illud quod hoc facit sine deliberatione rationis, non perfecte ipse facit: quia nihil operatur ibi id, quod est principium in homine, unde non est perfecte actus humanus, & per consequens non potest esse perfecte actus uirtutis, uel peccati, sed aliquid imperfectum in genere horum, unde talis motus sensualitatis rationem puenit eos, est peccatum ueniale, quod est quiddam imperfectum in genere peccati.

ARTICVLVS IIII.

Primum in sensualitate possit esse peccatum mortale.

AD QVARTVM sic procedit. Vbi quod in sensualitate possit esse peccatum mortale. Actus enim ex obiecto cognoscitur: sed circa obiecta sensualitatis contingit peccare, mortaliter, sicut circa delectabilia carnis, ergo actus sensualitatis potest esse peccatum mortale, & ita in sensualitate peccatum mortale inuenitur. Præter. Peccatum mortale contrariatur uirtuti: sed uirtus potest

ab ea secundum se secundum illam uirtutem, quam habet ab eadem non secundum se ipsam, sed ut motus est ab alio, & obiectus in illud alterum, uel in ipsam, ut motus est ab illo altero. Et quia peccare consistit in agere, & propter hoc ad hoc quod aliqua potentia peccet mortaliter, non sufficit, quod sit motus a uoluntate: sic enim manius peccaret perueniendo, sed oportet ut secundum se liber agat, potest quod secundum modum proprium libertatis potest

A lteate non reprimente, ut patet in muliere, quod uoluntate reprimet alio ipsam cognoscente. Ratio quoniam in promptu est contra hanc rationem, quia eiusdem rationis est mouere, & non mouere, quod oportet, ubi oportet, &c. Dicendum est ergo, quod ratio quare ueniale attribuitur sensualitati, & mortale non, nisi cum specificatione, ut si motus

esse in sensualitate. Temperantia enim, & fortitudo sunt uirtutes irrationabilium partium, ut Philosophus dicit in 3. Ethic. ergo in sensualitate potest esse peccatum mortale, cum contraria sint nata fieri circa idem. Præter. Veniale peccatum est dispositio ad mortale: sed dispositio, & habitus sunt in eodem. cum igitur ueniale peccatum sit in sensualitate, ut dictum est, & mortale peccatum esse poterit in eodem.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in libro de Retractionibus, & habet in glo. Rom. 7. Inordinatus concupiscentie motus, quod est peccatum sensualitatis, potest esse in his, qui sunt in gratia, in quibus tamen peccatum mortale non inuenitur, ergo inordinatus motus sensualitatis non est peccatum mortale.

RESP. Dicendum, quod sicut inordinatio corrumpens principium uitæ corporalis, causat corporalem mortem: ita et inordinatio corrumpens principium spiritualis uitæ, quod est finis ultimus, causat mortalem spiritalem peccati mortalem, ut supra dictum est. Ordinare autem aliquid in finem non est sensualitatis, sed solum rationis. Inordinatio autem a fine non est nisi eius, cuius est ordinare in finem: unde peccatum mortale non potest esse in sensualitate, sed solum in ratione.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod actus sensualitatis potest concurrere ad peccatum mortale: sed tamen actus peccati mortalis non habet, quod sit peccatum mortale ex eo, quod est sensualitatis, sed ex eo, quod est rationis, cuius est ordinare in finem, & ideo peccatum mortale non attribuitur sensualitati, sed rationi.

AD 2. dicendum, quod actus uirtutis non per se, ut per id, quod est sensualitatis tantum, sed magis per id, quod est rationis, & uoluntatis, cuius est eligere, nam

ab ea secundum se secundum illam uirtutem, quam habet ab eadem non secundum se ipsam, sed ut motus est ab alio, & obiectus in illud alterum, uel in ipsam, ut motus est ab illo altero. Et quia peccare consistit in agere, & propter hoc ad hoc quod aliqua potentia peccet mortaliter, non sufficit, quod sit motus a uoluntate: sic enim manius peccaret perueniendo, sed oportet ut secundum se liber agat, potest quod secundum modum proprium libertatis potest

Lib. 3.

Ethic. 10.

in princ.

tom. 1.

Ar. 3. ad

3.

lib. 1. Re

da, & in

tra. ca. 1.

thore ex

natura ui-

& 15. ali-

rum animæ,

& refo-

quatum

lucis actus

in pro a

prin. 10.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

tenie attribuiamus ei peccatū, quo fit ut qd sensibilibus sedm se hēt in libertate, ut sufficiat ad peccatū veniale ei tribuitur. quia vero nō hēt tū rationalitatis, ut possit in peccatū mortale, quia nō est eius respicere bonū rōnis ut si ē, id ei nō attribuitur peccatū mortale. & quia eius ut mortis si perior est tendere ordinat in bonū rōnis ut si ē, ideo ei sibi ut mortis a dōne peccatū mortale, & virtutis actus tribuitur ut principio, & consequenter vi subiecto, ut iam dictū est. Ad obiecta ergo dī, qd auctor loquitur de sensibilibus nō sedm id, qd est ei propriū, ut patet in ratione ad primū dī ppea negant ab ea mortale, cui prius tribuitur veniale: ideo pater non esse peccatū rōne. Ex articulo autē secundo, & diligenter inspecto, facile patet pōt, hanc esse veritatem mentem auctoris.

*Ad 1. ar.
gū. p. p. c.

199
Parrella
p. 1. ar. 6.
inf. ar. 6.
cor. 1. & 2.
d. 1. q. 3.
& 4. q. 3.
17. ar. 3.
cor.

*Ar. 1. & 2.

SVPER Q. LXXIII.
ART. V.

Ex d. 1. f. d. 14. q. 2. a. 1.
D. B. d. 14. p. 1. a. 1. q. 1.
Cap. 1. d. 14. q. 1. cor. 1.
Medina ar. 1.

1. Nat. 5. c. 1. d. 74.
q. hoc solum dicitur
occurrit, q. quia
rō secundū se est sui
ipsius, & aliorū ordi
nata in finē, & deor
dinata ab illo libere
libertate perfecta, ra
dialiter in libertate
in formaliter est pri
mo uoluntatis rō reu
actus rōis inordinat
us est moraliter mali
us, si inordinatio in
pate nostra est, qd
quod utroque modo
obtingit moralē mali
tāt in rōne inueniri
subiectiue, si in cogno
scendo, & in dirigē
do i sed affectus in co
gnoscendo tam nega
tiuus, qui vocat igno

*Ca. 11. &
12. 10. 3.

*Ar. 1. &
2. 1.

actus uirtutis moralis nō est si ne electione: unde semper cum actu uirtutis moralis, qui plicet uim appetitiuā, est et actus prudentie, quæ perficit uim rōnalem. & idem est etiam de peccato mortali, sicut dictum est.

Ad 3^m dicendū, qd dispositio tripliciter se hēt ad id, ad quod disponit. Qūq. n. est idem & in eodē: sicut scientia inchoata dī esse dispō ad scientiā perfectā. Qūq. aut est in eodem, sed nō idem: sicut calor est dispō ad formam ignis. Qūq. uero nec idē, nec in eodē: sicut in his, quæ habent ordinem adinuicē, ut ex uno perueniatur in aliud, sicut bonitas imaginationis est dispositio ad scientiā, quæ est in intellectu: & hoc nō ueniale peccatum, quod est in sensibilibus, potest esse dispositio ad peccatū mortale, quod est in ratione.

ARTICVLVS V.

Utrum peccatum possit esse in ratione.

AD VINTVM sic proceditur. Videtur qd peccatū nō possit esse in rōne. Cuiuslibet n. potentia peccatū est aliquis defectus ipsius: sed defectus rōnis nō est pētū, sed magis excusat peccatū, excusat n. aliquis a peccato p. ignorantiam. ergo in rōne nō potest esse peccatum.

1. Præ. Primum subiectū peccati est uoluntas, ut dictū est: sed rō p. præcedit uoluntatem, cū sit directiua ipsius. ergo peccatum esse non potest in rōne. 2. Præ. Non pōt esse pētū, nisi circa ea, q. sunt in nobis: sed p. defectus, & defectus rationis nō est eorū, quæ sunt in nobis: quidam n. sunt naturaliter rōne deficientes, uel ratione solertes. ergo in ratione nō est peccatum.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit in lib. 12. de Trinit. quod peccatum est in ratione inferiori, & in ratione superiori.

RESP. Dicendū, qd pētū cuiuslibet potentie consistit in actu ipsius, sicut ex dictis patet. Habet autē rō duplicem actum. Vnū quidē ē in se in cōparatione ad propriū obiectū, qd est cognoscere aliquod uerū. Alius

autē actus rationis est, inquantū est directiua aliarū uirū. Vtroque igitur modo cōtingit esse peccatū in ratione. Et primo quidē inquantū errat in cognitione uerū: quod qdem tunc imputat ei ad peccatū, qū hēt ignorantia, uel errorē circa id, qd pōt, & debet scire: secundo, qū inordinatos actus inferiorum uirū, uel imperat, uel etiam post de liberationem non coeret.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd rō illa procedit de defectu rationis, qui pertinet ad actū propriū respectu propriū obiecti, & hoc qū est defectus cognitionis eius, quod quis non pōt scire: tunc n. talis defectus rōnis non est peccatum, sed excusat a peccato, sicut pater in his, q. per furiosos committuntur. Si uero sit defectus rationis circa id, qd homo pōt, & debet scire, nō oīmo homo excusatur a peccato, sed ipse defectus imputat ei ad peccatum. Defectus autē, qui est solum in dirigendo alias uires, semper imputatur ei ad peccatū: quia huic defectui occurrere pōt per propriū actum.

AD 2^m dicendum, qd sicut supra dictū est, cum de actib⁹ uoluntatis, & rōnis ageretur, uoluntas quodammodo mouet, & præcedit rōne, & ratio quodammodo uoluntatē: unde, & mot⁹ uoluntatis dici pōt rationalis, & actus rationis potest dici uoluntarius: & secundum hoc in ratione inuenitur peccatū, uel prout est defectus eius uoluntarius, uel prout actus rationis est principium actus uoluntatis.

AD 3^m patet rōne ex dictis.

ARTICVLVS VI.

Utrum peccatum morose delectationis sit in ratione.

AD SEXTVM sic proceditur. VI q. peccatum morose delectationis non sit in ratione. Delectatio enim importat motum appetitiuū uirtutis, ut supra dictum est: sed uis appetitiua distinguitur a ratione, quæ est uis apprehensiuā. ergo delectatio morosa non est in ratione.

2. Præ. Ex obiectis cognosci potest ad quam potentiam actus pertineat, per quem potentia ordinatur ad obiectum: sed delectatio quandoque est morosa circa bona sensibilia, & n. circa bona rōnis

rationis, q. positum q. vocat error, non semper hēt rōnem mali moraliter, sed negatiuius solum qū pōt, & dicitur q. positum aut qū pōt. Non est n. absq. peccato, habere scienter opinione falsam de mangulo, cō pōt haberi uera, uel non falsa, falsē suspendendo credulitatē, cū nonnullum malum intellectus sit falsa opinio de quocunq. Propter quod in littera in ratione ad sedm conclusū, qū rōne est peccatum, ut effectus eius est uoluntatis defectus aut in dirigendo, ut in littera dī, semper est malus moraliter, quia de ratione sua claudat uoluntati formaliter. Directio in imperando hē imperiū autē, ut supra didicimus, actus est rōnis motus a uoluntate. Est igitur a rōne, & in rōne peccatū, ut proximo & e. licet in principio inordinat actus uoluntatis, multo magis q. in appetitu inferiori, qui rationem solum participat.

SVPER Q. LXXIII.
ART. VI.

Ex d. 1. f. d. 14. q. 2. a. 2.
Medina ar. 2.

1. Nat. 6. c. 1. d. 74.
q. vi in hi, q. 2. ar.
thor ob reuerentiam
D. Aug. articulo hū.
& sequentia p. p. uer
1. d. 1. q. 2. d. 1. q. 2.
edict, ut pētū esse in
illa potentia, quæ est
proximū eius princip
piū liberū, seu rōnale
aliquo mō, & delecta
tio morosa sit in obiecto
sensibilibus, falsē q. q. u
mota est a superiori: si
enim peccata inuē
peritū, & consensu
ea sit in uoluntate, &
imperio, uel rō imper
niū reprehensionis illi
fict rōne, cō. equē ē
q. rō oportet ut im
pliciter sobrius de
subiecto.

subiecto huius peccati magis q. aliorū: sed qū hēt similitudinem illiusmodi Aug. attribuitur pētū morose delectationis rōni inferiori: quod uero hoc falsum est. Hunc docuit articulo, ex quo enunciat substantiā peccati dicimus diuersimode, ut dictum est. In ratione ad primū in eodē articulo duo scito Nouit. pri mo, q. delectatio dī est se in rōne, ut in primo motuo, eo mō, quo imperiū dī. primo mouens. Scdo, q. quia auctor intendit delectare, q. hūm pētū sit in rōne ut in subiecto repetit regulā superioris habuit, f. q. quæ est ex rōne p. n. expi, & subiecti materia peccatorū: ut in de dictis, q. delectatio est in rōne subiectiue, inquantū imperiū, in appetitu autē tanquam in elicitōe.

*Ca. 1. in
med. 1. q.

*Ca. 1. in
med. 1. q.

*Ca. 1. in
med. 1. q.

*Ca. 1. in
med. 1. q.

*Ca. 1. in
med. 1. q.

*Ca. 1. in
med. 1. q.

*Ca. 1. in
med. 1. q.

*Ca. 1. in
med. 1. q.

*Ca. 1. in
med. 1. q.

ergo peccatum delectationis morosa non est in ratione. 3. Præ. Morosum dī aliquid p. diuturnitatē temporis: sed diuturnitas tēporis non est rō, q. aliquis actus pertineat ad aliquam potentiam. ergo delectatio morosa non p. tinet ad rationem.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit 12. de Trinit. qd consensus illecebræ si sola cogitatione delectationis cōtētus est, sic habedū existimo, uelut cibū ueritum mulier sola comederit: p. mulier autē intelligit rō inferior, sicut ibidē ipse exponit. ergo pētū morose delectationis ē in rōne.

RESP. Dicendū, qd sicut iā dictū est, pētū cōtingit esse i rōne, qūq. qd inquantū est directiua humanorū actū. Manifestū est autē, qd rō nō solum est directiua exteriorū actū, sed et interiorū passionū: & iō m. qd deficit rō in directione interiorū passionū, dī esse pētū in rōne, sicut ē qū deficit in directione exteriorū actū. Deficit autē in directione passionū interiorū dupliciter. Vno mō, qū imperat illicitas passiones: sicut qū hō ex deliberatione pro uocat sibi mortū iræ, uel concupiscentiæ. Alio mō qū non reprimat illicitum passionis motū: sicut cū aliq. postquam deliberauit, q. motus passionis in surgens est inordinatus, nihilominus circa ipsum immoratur, & ipsum non expellit: & in hoc dicitur peccatum delectationis morose esse in ratione.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd delectatio qdem est in vi appetitiua, sicut i. p. primo principio, sed in rōne est sicut in primo motuo, in hoc quod supra dictū est, qd actiones quæ nō transeunt in exteriorē materiam, sunt sicut in subiecto in suis principiis. Ad 2^m dicendū, qd rō actum propriū elicitum habet circa propriū obiectum, sed directionē habet circa oīa obiecta inferiorum uirū, quæ per rōnem dirigi possunt: & in hoc etiam delectatio circa sensibilia obiecta pertinet ad rationem.

AD 3^m dicendū, qd delectatio dī morosa non ex mora temporis, sed ex eo, q. ratio deliberans circa eam immoratur: nec tamen eam repellit tenens, & respici debuerunt, ut Aug. dicit 12. de Trinit.

SVPER Q. LXXIII.
ART. VII.

Ex d. 1. f. d. 14. q. 2. a. 3.
Medina ar. 3.

1. Nat. 7. c. 1. d. 74.
q. vi in hi, q. 2. ar.
thor ob reuerentiam
D. Aug. articulo hū.
& sequentia p. p. uer
1. d. 1. q. 2. d. 1. q. 2.
edict, ut pētū esse in
illa potentia, quæ est
proximū eius princip
piū liberū, seu rōnale
aliquo mō, & delecta
tio morosa sit in obiecto
sensibilibus, falsē q. q. u
mota est a superiori: si
enim peccata inuē
peritū, & consensu
ea sit in uoluntate, &
imperio, uel rō imper
niū reprehensionis illi
fict rōne, cō. equē ē
q. rō oportet ut im
pliciter sobrius de
subiecto.

ergo peccatum delectationis morosa non est in ratione. 3. Præ. Morosum dī aliquid p. diuturnitatē temporis: sed diuturnitas tēporis non est rō, q. aliquis actus pertineat ad aliquam potentiam. ergo delectatio morosa non p. tinet ad rationem.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit 12. de Trinit. qd consensus illecebræ si sola cogitatione delectationis cōtētus est, sic habedū existimo, uelut cibū ueritum mulier sola comederit: p. mulier autē intelligit rō inferior, sicut ibidē ipse exponit. ergo pētū morose delectationis ē in rōne.

RESP. Dicendū, qd sicut iā dictū est, pētū cōtingit esse i rōne, qūq. qd inquantū est directiua humanorū actū. Manifestū est autē, qd rō nō solum est directiua exteriorū actū, sed et interiorū passionū: & iō m. qd deficit rō in directione interiorū passionū, dī esse pētū in rōne, sicut ē qū deficit in directione exteriorū actū. Deficit autē in directione passionū interiorū dupliciter. Vno mō, qū imperat illicitas passiones: sicut qū hō ex deliberatione pro uocat sibi mortū iræ, uel concupiscentiæ. Alio mō qū non reprimat illicitum passionis motū: sicut cū aliq. postquam deliberauit, q. motus passionis in surgens est inordinatus, nihilominus circa ipsum immoratur, & ipsum non expellit: & in hoc dicitur peccatum delectationis morose esse in ratione.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd delectatio qdem est in vi appetitiua, sicut i. p. primo principio, sed in rōne est sicut in primo motuo, in hoc quod supra dictū est, qd actiones quæ nō transeunt in exteriorē materiam, sunt sicut in subiecto in suis principiis. Ad 2^m dicendū, qd rō actum propriū elicitum habet circa propriū obiectum, sed directionē habet circa oīa obiecta inferiorum uirū, quæ per rōnem dirigi possunt: & in hoc etiam delectatio circa sensibilia obiecta pertinet ad rationem.

AD 3^m dicendū, qd delectatio dī morosa non ex mora temporis, sed ex eo, q. ratio deliberans circa eam immoratur: nec tamen eam repellit tenens, & respici debuerunt, ut Aug. dicit 12. de Trinit.

SVPER Q. LXXIII.
ART. VII.

Ex d. 1. f. d. 14. q. 2. a. 3.
Medina ar. 3.

1. Nat. 7. c. 1. d. 74.
q. vi in hi, q. 2. ar.
thor ob reuerentiam
D. Aug. articulo hū.
& sequentia p. p. uer
1. d. 1. q. 2. d. 1. q. 2.
edict, ut pētū esse in
illa potentia, quæ est
proximū eius princip
piū liberū, seu rōnale
aliquo mō, & delecta
tio morosa sit in obiecto
sensibilibus, falsē q. q. u
mota est a superiori: si
enim peccata inuē
peritū, & consensu
ea sit in uoluntate, &
imperio, uel rō imper
niū reprehensionis illi
fict rōne, cō. equē ē
q. rō oportet ut im
pliciter sobrius de
subiecto.

ergo peccatum delectationis morosa non est in ratione. 3. Præ. Morosum dī aliquid p. diuturnitatē temporis: sed diuturnitas tēporis non est rō, q. aliquis actus pertineat ad aliquam potentiam. ergo delectatio morosa non p. tinet ad rationem.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit 12. de Trinit. qd consensus illecebræ si sola cogitatione delectationis cōtētus est, sic habedū existimo, uelut cibū ueritum mulier sola comederit: p. mulier autē intelligit rō inferior, sicut ibidē ipse exponit. ergo pētū morose delectationis ē in rōne.

RESP. Dicendū, qd sicut iā dictū est, pētū cōtingit esse i rōne, qūq. qd inquantū est directiua humanorū actū. Manifestū est autē, qd rō nō solum est directiua exteriorū actū, sed et interiorū passionū: & iō m. qd deficit rō in directione interiorū passionū, dī esse pētū in rōne, sicut ē qū deficit in directione exteriorū actū. Deficit autē in directione passionū interiorū dupliciter. Vno mō, qū imperat illicitas passiones: sicut qū hō ex deliberatione pro uocat sibi mortū iræ, uel concupiscentiæ. Alio mō qū non reprimat illicitum passionis motū: sicut cū aliq. postquam deliberauit, q. motus passionis in surgens est inordinatus, nihilominus circa ipsum immoratur, & ipsum non expellit: & in hoc dicitur peccatum delectationis morose esse in ratione.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd delectatio qdem est in vi appetitiua, sicut i. p. primo principio, sed in rōne est sicut in primo motuo, in hoc quod supra dictū est, qd actiones quæ nō transeunt in exteriorē materiam, sunt sicut in subiecto in suis principiis. Ad 2^m dicendū, qd rō actum propriū elicitum habet circa propriū obiectum, sed directionē habet circa oīa obiecta inferiorum uirū, quæ per rōnem dirigi possunt: & in hoc etiam delectatio circa sensibilia obiecta pertinet ad rationem.

AD 3^m dicendū, qd delectatio dī morosa non ex mora temporis, sed ex eo, q. ratio deliberans circa eam immoratur: nec tamen eam repellit tenens, & respici debuerunt, ut Aug. dicit 12. de Trinit.

SVPER Q. LXXIII.
ART. VII.

Ex d. 1. f. d. 14. q. 2. a. 3.
Medina ar. 3.

1. Nat. 7. c. 1. d. 74.
q. vi in hi, q. 2. ar.
thor ob reuerentiam
D. Aug. articulo hū.
& sequentia p. p. uer
1. d. 1. q. 2. d. 1. q. 2.
edict, ut pētū esse in
illa potentia, quæ est
proximū eius princip
piū liberū, seu rōnale
aliquo mō, & delecta
tio morosa sit in obiecto
sensibilibus, falsē q. q. u
mota est a superiori: si
enim peccata inuē
peritū, & consensu
ea sit in uoluntate, &
imperio, uel rō imper
niū reprehensionis illi
fict rōne, cō. equē ē
q. rō oportet ut im
pliciter sobrius de
subiecto.

ergo peccatum delectationis morosa non est in ratione. 3. Præ. Morosum dī aliquid p. diuturnitatē temporis: sed diuturnitas tēporis non est rō, q. aliquis actus pertineat ad aliquam potentiam. ergo delectatio morosa non p. tinet ad rationem.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit 12. de Trinit. qd consensus illecebræ si sola cogitatione delectationis cōtētus est, sic habedū existimo, uelut cibū ueritum mulier sola comederit: p. mulier autē intelligit rō inferior, sicut ibidē ipse exponit. ergo pētū morose delectationis ē in rōne.

RESP. Dicendū, qd sicut iā dictū est, pētū cōtingit esse i rōne, qūq. qd inquantū est directiua humanorū actū. Manifestū est autē, qd rō nō solum est directiua exteriorū actū, sed et interiorū passionū: & iō m. qd deficit rō in directione interiorū passionū, dī esse pētū in rōne, sicut ē qū deficit in directione exteriorū actū. Deficit autē in directione passionū interiorū dupliciter. Vno mō, qū imperat illicitas passiones: sicut qū hō ex deliberatione pro uocat sibi mortū iræ, uel concupiscentiæ. Alio mō qū non reprimat illicitum passionis motū: sicut cū aliq. postquam deliberauit, q. motus passionis in surgens est inordinatus, nihilominus circa ipsum immoratur, & ipsum non expellit: & in hoc dicitur peccatum delectationis morose esse in ratione.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd delectatio qdem est in vi appetitiua, sicut i. p. primo principio, sed in rōne est sicut in primo motuo, in hoc quod supra dictū est, qd actiones quæ nō transeunt in exteriorē materiam, sunt sicut in subiecto in suis principiis. Ad 2^m dicendū, qd rō actum propriū elicitum habet circa propriū obiectum, sed directionē habet circa oīa obiecta inferiorum uirū, quæ per rōnem dirigi possunt: & in hoc etiam delectatio circa sensibilia obiecta pertinet ad rationem.

AD 3^m dicendū, qd delectatio dī morosa non ex mora temporis, sed ex eo, q. ratio deliberans circa eam immoratur: nec tamen eam repellit tenens, & respici debuerunt, ut Aug. dicit 12. de Trinit.

SVPER Q. LXXIII.
ART. VII.

Ex d. 1. f. d. 14. q. 2. a. 3.
Medina ar. 3.

1. Nat. 7. c. 1. d. 74.
q. vi in hi, q. 2. ar.
thor ob reuerentiam
D. Aug. articulo hū.
& sequentia p. p. uer
1. d. 1. q. 2. d. 1. q. 2.
edict, ut pētū esse in
illa potentia, quæ est
proximū eius princip
piū liberū, seu rōnale
aliquo mō, & delecta
tio morosa sit in obiecto
sensibilibus, falsē q. q. u
mota est a superiori: si
enim peccata inuē
peritū, & consensu
ea sit in uoluntate, &
imperio, uel rō imper
niū reprehensionis illi
fict rōne, cō. equē ē
q. rō oportet ut im
pliciter sobrius de
subiecto.

ergo peccatum delectationis morosa non est in ratione. 3. Præ. Morosum dī aliquid p. diuturnitatē temporis: sed diuturnitas tēporis non est rō, q. aliquis actus pertineat ad aliquam potentiam. ergo delectatio morosa non p. tinet ad rationem.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit 12. de Trinit. qd consensus illecebræ si sola cogitatione delectationis cōtētus est, sic habedū existimo, uelut cibū ueritum mulier sola comederit: p. mulier autē intelligit rō inferior, sicut ibidē ipse exponit. ergo pētū morose delectationis ē in rōne.

RESP. Dicendū, qd sicut iā dictū est, pētū cōtingit esse i rōne, qūq. qd inquantū est directiua humanorū actū. Manifestū est autē, qd rō nō solum est directiua exteriorū actū, sed et interiorū passionū: & iō m. qd deficit rō in directione interiorū passionū, dī esse pētū in rōne, sicut ē qū deficit in directione exteriorū actū. Deficit autē in directione passionū interiorū dupliciter. Vno mō, qū imperat illicitas passiones: sicut qū hō ex deliberatione pro uocat sibi mortū iræ, uel concupiscentiæ. Alio mō qū non reprimat illicitum passionis motū: sicut cū aliq. postquam deliberauit, q. motus passionis in surgens est inordinatus, nihilominus circa ipsum immoratur, & ipsum non expellit: & in hoc dicitur peccatum delectationis morose esse in ratione.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd delectatio qdem est in vi appetitiua, sicut i. p. primo principio, sed in rōne est sicut in primo motuo, in hoc quod supra dictū est, qd actiones quæ nō transeunt in exteriorē materiam, sunt sicut in subiecto in suis principiis. Ad 2^m dicendū, qd rō actum propriū elicitum habet circa propriū obiectum, sed directionē habet circa oīa obiecta inferiorum uirū, quæ per rōnem dirigi possunt: & in hoc etiam delectatio circa sensibilia obiecta pertinet ad rationem.

AD 3^m dicendū, qd delectatio dī morosa non ex mora temporis, sed ex eo, q. ratio deliberans circa eam immoratur: nec tamen eam repellit tenens, & respici debuerunt, ut Aug. dicit 12. de Trinit.

SVPER Q. LXXIII.
ART. VII.

Ex d. 1. f. d. 14. q. 2. a. 3.
Medina ar. 3.

1. Nat. 7. c. 1. d. 74.
q. vi in hi, q. 2. ar.
thor ob reuerentiam
D. Aug. articulo hū.
& sequentia p. p. uer
1. d. 1. q. 2. d. 1. q. 2.
edict, ut pētū esse in
illa potentia, quæ est
proximū eius princip
piū liberū, seu rōnale
aliquo mō, & delecta
tio morosa sit in obiecto
sensibilibus, falsē q. q. u
mota est a superiori: si
enim peccata inuē
peritū, & consensu
ea sit in uoluntate, &
imperio, uel rō imper
niū reprehensionis illi
fict rōne, cō. equē ē
q. rō oportet ut im
pliciter sobrius de
subiecto.

ergo peccatum delectationis morosa non est in ratione. 3. Præ. Morosum dī aliquid p. diuturnitatē temporis: sed diuturnitas tēporis non est rō, q. aliquis actus pertineat ad aliquam potentiam. ergo delectatio morosa non p. tinet ad rationem.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit 12. de Trinit. qd consensus illecebræ si sola cogitatione delectationis cōtētus est, sic habedū existimo, uelut cibū ueritum mulier sola comederit: p. mulier autē intelligit rō inferior, sicut ibidē ipse exponit. ergo pētū morose delectationis ē in rōne.

RESP. Dicendū, qd sicut iā dictū est, pētū cōtingit esse i rōne, qūq. qd inquantū est directiua humanorū actū. Manifestū est autē, qd rō nō solum est directiua exteriorū actū, sed et interiorū passionū: & iō m. qd deficit rō in directione interiorū passionū, dī esse pētū in rōne, sicut ē qū deficit in directione exteriorū actū. Deficit autē in directione passionū interiorū dupliciter. Vno mō, qū imperat illicitas passiones: sicut qū hō ex deliberatione pro uocat sibi mortū iræ, uel concupiscentiæ. Alio mō qū non reprimat illicitum passionis motū: sicut cū aliq. postquam deliberauit, q. motus passionis in surgens est inordinatus, nihilominus circa ipsum immoratur, & ipsum non expellit: & in hoc dicitur peccatum delectationis morose esse in ratione.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd delectatio qdem est in vi appetitiua, sicut i. p. primo principio, sed in rōne est sicut in primo motuo, in hoc quod supra dictū est, qd actiones quæ nō transeunt in exteriorē materiam, sunt sicut in subiecto in suis principiis. Ad 2^m dicendū, qd rō actum propriū elicitum habet circa propriū obiectum, sed directionē habet circa oīa obiecta inferiorum uirū, quæ per rōnem dirigi possunt: & in hoc etiam delectatio circa sensibilia obiecta pertinet ad rationem.

AD 3^m dicendū, qd delectatio dī morosa non ex mora temporis, sed ex eo, q. ratio deliberans circa eam immoratur: nec tamen eam repellit tenens, & respici debuerunt, ut Aug. dicit 12. de Trinit.

SVPER Q. LXXIII.
ART. VII.

Ex d. 1. f. d. 14. q. 2. a. 3.
Medina ar. 3.

1. Nat. 7. c. 1. d. 74.
q. vi in hi, q. 2. ar.
thor ob reuerentiam
D. Aug. articulo hū.
& sequentia p. p. uer
1. d. 1. q. 2. d. 1. q. 2.
edict, ut pētū esse in
illa potentia, quæ est
proximū eius princip
piū liberū, seu rōnale
aliquo mō, & delecta
tio morosa sit in obiecto
sensibilibus, falsē q. q. u
mota est a superiori: si
enim peccata inu

temptus sed hoc nō vī esse sine contemptu, q̄ aliq̄ ex deliberatione peccet et uenialiter. cū ergo cōsensus rationis superioris semp sit cū deliberatione legis diuinæ, vī q̄ non possit esse sine peccato mortali propter contemptum diuinæ legis.

SEP. CONTRA. Consensus in actum peccati pertinet ad rōnem superiorē, ut supra dictū est: sed cōsensus in actū peccati uenialis est p̄m ueniale. ergo in superiori rōne pōt esse peccatum ueniale.

RESP. Dicendū, q̄ sicut Aug. dicit in 12. de Trin. Ratio superior inheret rōnibus æternis sp̄s p̄s dis, aut cōsultis. Cōspiciendis q̄dē, s̄m q̄d earum ueritatē speculat. Cōsultis aut s̄m q̄ p rōnes æternas de aliis iudicat & ordinat q̄d pertinet, q̄ deliberatō p rōnes æternas cōsentit q̄d pertinet, q̄ uel dissentit ab eo. Contingit aut q̄ inordinatio actus, in quē consentit, non cōtrariatur rōnibus æternis, quia nō est cū auersione à fine ultimo, sicut cōtrariatur actus peccati mortalis: sed est p̄ter eas, sicut actus peccati uenialis. vnde q̄ rō superior in actū peccati uenialis consentit, non auertit à rōnibus æternis: vnde non peccat mortaliter, sed uenialiter. Et per hoc patet responsio ad primū.

AD 2^m dicendū, q̄ duplex est infirmitas cordis, Vna, q̄ est in ipsa substantia cordis, & immutat naturā cōplexionē ipsi, & talis infirmitas sp̄ est mortalis. Alia ē aut infirmitas cordis p̄ aliquā inordinatiōē, uel mot^u ei, uel alicui eorū, q̄ circūstant eorū: & talis infirmitas si semp est mortalis. Et si in rōne superiori semp est peccatū mortale, q̄n tollit totaliter ipsa ordinatio rōnis superioris ad propriū obiectū, q̄d est rōnis æternæ: sed q̄n est inordinatio circa hoc, non est peccatū mortale, sed ueniale.

AD 3^m dicendū, q̄ deliberatus consensus in peccatū, nō semp pertinet ad contemptū legis diuinæ: sed solū quando peccatū legi diuinæ contrariatur.

SUPER Q. LXXIII.

ARTIC. X. ET X.

404.
Parrilla
per totum.
2. q. 4. q.
3. ar. 1. &
ver. q. 1.
art. 1. &
mal. ar. 1.
ad 12. &
17. & art.
3. ad 17.
& art. 5.

IN articulo nono, & de cōsensus in actū peccati mortalis, q̄d est in ipsa substantia cordis, & immutat naturā cōplexionē ipsi, & talis infirmitas sp̄ est mortalis. Alia ē aut infirmitas cordis p̄ aliquā inordinatiōē, uel mot^u ei, uel alicui eorū, q̄ circūstant eorū: & talis infirmitas si semp est mortalis. Et si in rōne superiori semp est peccatū mortale, q̄n tollit totaliter ipsa ordinatio rōnis superioris ad propriū obiectū, q̄d est rōnis æternæ: sed q̄n est inordinatio circa hoc, non est peccatū mortale, sed ueniale.

ARTICVLVS X.

Utrum in ratione superiori possit esse peccatum ueniale secundum seipsam.

AD PRIMUM sic procedit. Videtur, quod in superiori rōne non possit esse peccatum ueniale scdm seipsam, id est, s̄m quod inspicit rōnes æternas. Actus. n. potentie nō inuenit esse deficientem nisi per hoc, q̄ inordinatē se hēt circa suum obiectū: sed obiectū superioris rationis sunt æternæ rōnes, à quib^{us} h. deordinari non est sine peccato mortali. ergo in superiori rōne non potest esse peccatum ueniale secundum seipsam.

2° PRÆT. Cū rō sit uis deliberatiua, & cū rōnis semp est cū deliberatione: sed ois inordinat^u motus in his, q̄ Dei sunt, si sit cū deliberatione, est p̄m mortale. ergo in rōne superiori s̄m seipsā, nunquam est peccatū ueniale.

3° PRÆT. Cōtingit q̄q̄, q̄ p̄m ex subreptione, est p̄m ueniale: p̄m aut ex deliberatione est p̄m mortale per hoc, q̄ ratio deliberans recurrit ad aliquod

h. maius bonū, q̄ q̄d hō agens grauius peccat, sicut cū de actū delectabili inordinato rō deliberat q̄d est p̄ legē Dei, grauius peccat consentiendo, q̄ si solum consideraret quod est p̄ uirtutem memorale: sed rō superior nō pōt recurrere ad aliqd altius, q̄ sit suū obiectū. ergo si motus ex subreptione nō sit peccatū mortale, neq̄ etiā deliberatio superueniens faciet ipsam esse peccatū mortale: quod patet esse falsum. non ergo in ratione superiori secundum seipsam potest esse peccatum ueniale.

SEP. CONTRA. Motus surreptitius in fidelitatis est peccatū ueniale: sed pertinet ad superiorē rōnem secundum seipsam. ergo in ratione superiori potest esse peccatum ueniale secundum seipsam.

RESP. Dicendū, q̄ rō superior aliter fert in suum obiectū, atq̄ aliter in obiecta inferiorū uirium, q̄ ipsam dirigunt. In obiecta. n. inferiorū uirium nō fertur, nisi inquantū de eis cōsultit rōnes æternas. vnde non fert in ea nisi per modū deliberationis. Deliberatus aut cōsensus in his, q̄ ex gñe suo sunt mortalia, est mortale peccatū: & iō rō superior sepe mortaliter peccat, si actus inferiorum uirium, in quos cōsentit, sint peccata mortalia. Sed circa propriū obiectū hēt duos actus, s̄m simplicē intuitū, & deliberationē, s̄m q̄d ē de proprio obiecto cōsultit rōnes æternas: s̄m aut simplicē intuitū pōt aliquē inordinatū motū habere circa diuinā, puta, cū q̄s parit subitū infidelitatis motū. Et quamuis infidelitas s̄m suū genus sit peccatū mortale, tñ subit^u motus infidelitatis est peccatū ueniale: q̄a peccatū mortale nō est nisi p̄ legē Dei. Iō aut aliqd horū, q̄ pertinent ad fidē, subito rōni occurrere sub quadā alia rōne, anteq̄ super hoc consulatur, uel cōsultū possit rō æterna, id est, lex Dei, puta cū quis resurrectionē mortuorū subito apprehendit ut impossibile s̄m naturā, & simul apprehendit renititur, anteq̄ tps habeat deliberandi, q̄d hoc est nobis traditū ut credendū scdm legē diuinā. Si uero post hanc deliberationē motus infidelitatis maneat, est p̄m mortale: & iō circa propriū obiectū, etsi sit p̄m mortale ex genere, pōt rō superior peccare uenialiter in subitis motibus, uel ē mortaliter p̄ deliberatū p̄sensum. In his aut, q̄ pertinent ad inferiores uires, semp peccat mortaliter in his, q̄ sunt peccata mortalia ex suo genere, nō aut in his, q̄ scdm suum genus sunt uenialia peccata.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ peccatum quod est contra rationes æternas, etsi sit peccatū mortale ex genere, pōt tamen esse peccatum ueniale p̄ imperfectionem actus subiti, ut dictū est.

AD 2^m dicendū, q̄ in operatiuis ad rationem, ad quam pertinet deliberatio, pertinet etiam simplex intuitus eorum, ex quibus deliberatio procedit: sicut etiam in speculatiuis ad rationem pertinet & syllogizare, & propositiones formare: & ideo etiam ratio potest habere subitū motum.

AD

ibi contra scdm hic nō est cōsensus, ibi cōsensus: q̄a legis cōsultatio hic nō ē peccatū mortale, ibi mortale.

AD 3^m dicendū, q̄ una, & eadē res pōt diuersas consideraciones habere, quarum una est altera aliorum: sicut Deū esse, pōt considerari, uel inq̄rū est cognoscibile rōne humana, uel inq̄rū tradit reuelatione diuina, q̄ est cōsideratio aliorum. & iō q̄uis obiectū rōnis superioris sit q̄dā s̄m naturā rei altissimū, tñ pōt ēt reduci in q̄dā aliorū cōsiderationē: & hac rōne, q̄d in motu subito nō erat p̄m mortale, p̄ deliberationē reducentē in altiorē cōsiderationē fit peccatum mortale, sicut supra expōsitum est.

SUPER Q. LXXV.

ART. I.

Medina ar. 1.

IN corpore 1. ar. q. 7. dubiū est, quia auctor subdistinguit nō nota dicit q̄ malū habet eam deficientē, uel agentem per accidens, nō idem intelligit per utrumq̄: an dicitur & si idē, q̄d explanat, & similiter si dicitur, q̄d professus quid nō liquet. Ad hoc dicit q̄ auctor cōcludit illam distinctionē scdm ueritatē distinctionis. Eiusmodi q̄ p̄p̄a eam causa propria mali assignatur, aut assignat ea deficientē, aut assignat ea per accidens & hoc quia eam efficientem per se habere non pōt. Possit aut habere non pōt negatiua aut, quia per se est ea negationis, nō est ea ad priuationē: nec quia oportet aliquid aliā a negatione cor. Et 2. nō ponere impedimentū. Et 3. ar. tam oppositum habet, ut sit per uirtutem, uel per uirtutem. Verum quia ea deficientē, & ea per accidens sunt idem subiecto, & dicit nō ē formaliter in uno sensu, & sunt idē subiecto, & formaliter in alio aut subiecto auctor simul profertur, & oia explanat. Ad eū. Qui dicitur recolere oportet q̄ ea per accidens dupliiter dī. Accidente in ea, & accidente in effectu: q̄d utroque modis in p̄posito inuenitur. Voluntas namque cōtēns directionē legis, intendensque aliquod bonum commutabile, causat actum peccati per se, & inordinatiōem per accidens. Ita q̄ dicitur ordinat in actu est ex defectu directionis uoluntatis, ut in ista dīstentia ubi habet primo, q̄ uoluntas per se causa actus, est ea per accidens ex parte effectus

401.
Parrilla
per totum.
Inf. ar. 1.
2. q. 4. q.
3. ar. 1. &
ver. q. 1.
art. 1. &
mal. ar. 1.
ad 12. &
17. & art.
3. ad 17.
& art. 5.

PRÆT. Cū est ad h. quā de necessitate sequitur alud: sed q̄d est ex necessitate, non vī esse peccatum, eo q̄ omne p̄m est voluntarium. ergo peccatum non habet causam.

2° PRÆT. Cū est ad h. quā de necessitate sequitur alud: sed q̄d est ex necessitate, non vī esse peccatum, eo q̄ omne p̄m est voluntarium. ergo peccatum non habet causam.

RESP. Dicendum, q̄ peccatum est quidam actus inordinatus.

QVÆSTIO LXXV.

De causis peccatorum in generali, in quatuor articulis diuisa.

DEinde considerandū est de causis peccatorum. Et primo, in generali. Secundo in speciali.

Circa primū quæruntur quatuor.

1° PRIMUM. Utrum peccatum habeat causam.

2° SECUNDO. Utrum habeat causam interiozem.

3° TERCIO. Utrum habeat causam exteriorem.

4° QUARTO. Utrum peccatum sit causa peccati.

ARTICVLVS I.

Utrum peccatum habeat causam.

AD PRIMUM sic procedit. Vī q̄ p̄m non habeat causam. Peccatum enim habet rōnem malū, ut dictū est. Sed malum nō h. bēt eam, ut Dion. dicit 4. cap. 7. de diu. no. ergo peccatum non habet causam.

2° PRÆT. Cū est ad h. quā de necessitate sequitur alud: sed q̄d est ex necessitate, non vī esse peccatum, eo q̄ omne p̄m est voluntarium. ergo peccatum non habet causam.

3° PRÆT. Si p̄m habet causam, aut habet pro ea h. bonū, aut malum: nō aut bonū, q̄a h. bonū nō facit nisi bonū. nō. n. pōt arbor bona fructus malos facere, ut dī Matt. 7. Similiter aut nec malum potest esse ea peccati, quia malum poenæ sequitur ad peccatum: malū autem culpæ est idem quod peccatum. peccatū igitur non habet causam.

SEP. CONTRA. Omne q̄d sit, hēt causam: quia ut dicitur Iob. 7. Nihil in terra sine ea sit: sed peccatum sit. est enim dictū, nel factū, uel concupitū cōtra legē Dei. ergo p̄m habet causam.

RESP. Dicendum, q̄ peccatum est quidam actus inordinatus.

AD 3^m dicendū, q̄ una, & eadē res pōt diuersas consideraciones habere, quarum una est altera aliorum: sicut Deū esse, pōt considerari, uel inq̄rū est cognoscibile rōne humana, uel inq̄rū tradit reuelatione diuina, q̄ est cōsideratio aliorum. & iō q̄uis obiectū rōnis superioris sit q̄dā s̄m naturā rei altissimū, tñ pōt ēt reduci in q̄dā aliorū cōsiderationē: & hac rōne, q̄d in motu subito nō erat p̄m mortale, p̄ deliberationē reducentē in altiorē cōsiderationē fit peccatum mortale, sicut supra expōsitum est.

AD 3^m dicendū, q̄ una, & eadē res pōt diuersas consideraciones habere, quarum una est altera aliorum: sicut Deū esse, pōt considerari, uel inq̄rū est cognoscibile rōne humana, uel inq̄rū tradit reuelatione diuina, q̄ est cōsideratio aliorum. & iō q̄uis obiectū rōnis superioris sit q̄dā s̄m naturā rei altissimū, tñ pōt ēt reduci in q̄dā aliorū cōsiderationē: & hac rōne, q̄d in motu subito nō erat p̄m mortale, p̄ deliberationē reducentē in altiorē cōsiderationē fit peccatum mortale, sicut supra expōsitum est.

AD 3^m dicendū, q̄ una, & eadē res pōt diuersas consideraciones habere, quarum una est altera aliorum: sicut Deū esse, pōt considerari, uel inq̄rū est cognoscibile rōne humana, uel inq̄rū tradit reuelatione diuina, q̄ est cōsideratio aliorum. & iō q̄uis obiectū rōnis superioris sit q̄dā s̄m naturā rei altissimū, tñ pōt ēt reduci in q̄dā aliorū cōsiderationē: & hac rōne, q̄d in motu subito nō erat p̄m mortale, p̄ deliberationē reducentē in altiorē cōsiderationē fit peccatum mortale, sicut supra expōsitum est.

AD 3^m dicendū, q̄ una, & eadē res pōt diuersas consideraciones habere, quarum una est altera aliorum: sicut Deū esse, pōt considerari, uel inq̄rū est cognoscibile rōne humana, uel inq̄rū tradit reuelatione diuina, q̄ est cōsideratio aliorum. & iō q̄uis obiectū rōnis superioris sit q̄dā s̄m naturā rei altissimū, tñ pōt ēt reduci in q̄dā aliorū cōsiderationē: & hac rōne, q̄d in motu subito nō erat p̄m mortale, p̄ deliberationē reducentē in altiorē cōsiderationē fit peccatum mortale, sicut supra expōsitum est.

AD 3^m dicendū, q̄ una, & eadē res pōt diuersas consideraciones habere, quarum una est altera aliorum: sicut Deū esse, pōt considerari, uel inq̄rū est cognoscibile rōne humana, uel inq̄rū tradit reuelatione diuina, q̄ est cōsideratio aliorum. & iō q̄uis obiectū rōnis superioris sit q̄dā s̄m naturā rei altissimū, tñ pōt ēt reduci in q̄dā aliorū cōsiderationē: & hac rōne, q̄d in motu subito nō erat p̄m mortale, p̄ deliberationē reducentē in altiorē cōsiderationē fit peccatum mortale, sicut supra expōsitum est.

AD 3^m dicendū, q̄ una, & eadē res pōt diuersas consideraciones habere, quarum una est altera aliorum: sicut Deū esse, pōt considerari, uel inq̄rū est cognoscibile rōne humana, uel inq̄rū tradit reuelatione diuina, q̄ est cōsideratio aliorum. & iō q̄uis obiectū rōnis superioris sit q̄dā s̄m naturā rei altissimū, tñ pōt ēt reduci in q̄dā aliorū cōsiderationē: & hac rōne, q̄d in motu subito nō erat p̄m mortale, p̄ deliberationē reducentē in altiorē cōsiderationē fit peccatum mortale, sicut supra expōsitum est.

AD 3^m dicendū, q̄ una, & eadē res pōt diuersas consideraciones habere, quarum una est altera aliorum: sicut Deū esse, pōt considerari, uel inq̄rū est cognoscibile rōne humana, uel inq̄rū tradit reuelatione diuina, q̄ est cōsideratio aliorum. & iō q̄uis obiectū rōnis superioris sit q̄dā s̄m naturā rei altissimū, tñ pōt ēt reduci in q̄dā aliorū cōsiderationē: & hac rōne, q̄d in motu subito nō erat p̄m mortale, p̄ deliberationē reducentē in altiorē cōsiderationē fit peccatum mortale, sicut supra expōsitum est.

AD 3^m dicendū, q̄ una, & eadē res pōt diuersas consideraciones habere, quarum una est altera aliorum: sicut Deū esse, pōt considerari, uel inq̄rū est cognoscibile rōne humana, uel inq̄rū tradit reuelatione diuina, q̄ est cōsideratio aliorum. & iō q̄uis obiectū rōnis superioris sit q̄dā s̄m naturā rei altissimū, tñ pōt ēt reduci in q̄dā aliorū cōsiderationē: & hac rōne, q̄d in motu subito nō erat p̄m mortale, p̄ deliberationē reducentē in altiorē cōsiderationē fit peccatum mortale, sicut supra expōsitum est.

AD 3^m dicendū, q̄ una, & eadē res pōt diuersas consideraciones habere, quarum una est altera aliorum: sicut Deū esse, pōt considerari, uel inq̄rū est cognoscibile rōne humana, uel inq̄rū tradit reuelatione diuina, q̄ est cōsideratio aliorum. & iō q̄uis obiectū rōnis superioris sit q̄dā s̄m naturā rei altissimū, tñ pōt ēt reduci in q̄dā aliorū cōsiderationē: & hac rōne, q̄d in motu subito nō erat p̄m mortale, p̄ deliberationē reducentē in altiorē cōsiderationē fit peccatum mortale, sicut supra expōsitum est.

respectu inordinatio nis, dum causat actū, cui coniungitur inordinatio. Habet secundū, q̄ uoluntas causat actū, & non dādo inordinem illi de bitam, est ea deficientē respectu inordinatio nis deficit enim a dādo illi debitum ordinem, cū tenetur ad hoc. Habet tertio, q̄ quia defectū directionis in uoluntate ē ea deficientē, id est (subiecto), & formaliter causat per accidens ex parte causæ quia est coniunctus uoluntati. Defectus igitur in uoluntate vnde uoluntas est ea deficientē, id est (subiecto), & formaliter causat per accidens ex parte causæ quia est ipsamet, & est idē subiecto cū causat per accidens ex parte effectus: quia est idē subiecto uoluntati, & dat uoluntati eam deficientē nō dādo causaliuē, sed deficientē. Hec est doctrina auctoris & uera, & manifestata in libris iter. Sed contra eam asserunt multi a Seco in 1. sent. dī. 5. Verum q̄a ipse in uno m quo ad p̄positum discordat vī, id ceteris omissis, affero illud. Non uult ipse, q̄ defectus in uoluntate sit actus per accidens accidentalitē ex parte causæ inordinati actus. accipiendo defectū p̄p̄e, ita q̄ ex ipso, & nostra uoluntate harum p̄ accidens, sicut ex homine, & non alio: & unam illi rōnē adducit q̄ ante primū defectū uoluntatis esset defectus uoluntatis esset defectus. Sed hoc facillime soluit negādo sequelam, utendo terminis uelignificat quia est illius in defectu regulæ p̄ueniente sed nō ē rōnē mali tam culpæ, quā poenæ, ut in responsione ad tertium illi tera dicitur. Utendo aut terminis ad bonum sensum. 1. ante primū defectum, in actu peccati esset defectus uoluntatis esset defectus, q̄ non inuenerit ante istam primū defectum, dat defectum absque ratione mali culpæ, & poenæ.

in corp. art.

X 4. 35.

tra ordinem rōnis uis concupiscibilis, aut irascibi-
lis aliqua pāssione afficit, & per hoc impedimentū
præstat modo prædicto debet actioni hoīs, dicit
pētū esse ex infirmitate. vnde & Philo. in 1. Eth.
comparat incontinentem paralytico, cuius partes
mouentur in contrarium eius quod ipse disponit.

Ad primum ergo dicendū, qd sicut quanto fuerit
motus fortior in corpore pter ordinē naturę, tātō
est maior infirmitas: ita qd fuerit mot⁹ fortior pas-
sionis pter ordinē rōnis, tātō ē maior infirmitas aīe.

Ad 2^m dicendū, qd pētū principaliter bñt in
actū uolūtatis, qd nō impedit per corporis infirmi-
tate. Pot. n. qui est corpore infirmus promptā hēre
uoluntatē ad aliqd faciendū, impedit aut per pas-
sionē, ut 3ª dicitur. vñ cū dī pētū esse ex infirmi-
tate, magis est referendū ad infirmitatem aīe, qd
ad infirmitatē corporis. Dicit tñ ē ipsa infirmitas ani-
mę, infirmitas carnis, inquantū ex condōne carnis
passiones aīe insurgunt in nobis, eo qd appetitus
sensitiuus est uirtus utriusq; organo corporali.

Ad 3^m dicendū, qd in potestate quidem uolunta-
tis est assentire, uel non assentire his, in quib⁹ passio
inclinat: & pro tanto dicitur noster appetitus sub
nobis esse, sed tamen ille assensus, uel dissensus uo-
luntatis impeditur per passionem modo prædicto.

ARTICVLVS IIII.

Virum amor sui sit principium omnis peccati.

Medina ar. 4.

Ad quartum sic proceditur. Vñ qd amor sui non
sit principiu omnis peccati. Idē qd est fm se bonū,
& debitū, nō est propria cā peccati: sed amor
sui est fm se bonū, & debitū. unde præcipit homi-
ni, ut diligat proximiū sicut seipsum. Leui. 19. ergo
amor sui non potest esse propria causa peccati.
1ª Præ. Apost. dicit Rom. 7. Occasione accepta, pec-
catū per mandatū operatū est in me oēm concupi-
scentiā ubi gl. dicit, qd bona est lex, quæ cū concu-
piscentiā prohibet, oē malum prohibet. qd dicitur
pp hoc, quia concupiscentia est cā oīs peccati: sed
concupiscentia est alia passio ab amore, ut sup.
habitu est. ergo amor sui non est causa oīs peccati.
2^a Præ. Aug. super illud Psal. Inuenta igui, & sus-
fossa, dicit qd omne peccatum est ex amore male
inflammante, uel ex timore male humiliante. nō
ergo solus amor est causa peccati.

3^a Præ. Aug. super illud Psal. Inuenta igui, & sus-
fossa, dicit qd omne peccatum est ex amore male
inflammante, uel ex timore male humiliante. nō
ergo solus amor est causa peccati.

4^a Præ. Sicut hō peccat qd p inordinatum sui
amoris, ita ē interdū peccat pp inordinatū amorē
h proximi. ergo amor sui non est cā omnis peccati.

Sed contra est, qd Aug. dicit 14. de ciuit. Dei, qd
amor sui vsq; ad præceptū Dei facit ciuitatē Baby-
lonis: sed p quolibet pētū pmet hō ad ciuitatem
Babylonis. ergo amor sui est causa omnis peccati.

Rasp. Dicendū, qd sicut supra dictū est, Propria,
& per se cā peccati accipienda est ex parte con-
uersionis ad cōmutabile bonū, ex qua quidē parte
omnis actus peccati pcedit ex aliquo inordinato
appetitu alicuius pāis boni. Quod aut aliquis ap-
petat inordinate aliqd t pāle bonum, procedit ex
hoc, qd inordinate amat seipsum: hoc n. est amare
aliquē, uelle ei bonū. Vnde manifestum est, quod
inordinatus amor sui est causa omnis peccati.

Ad primum ergo dicendū, qd amor sui ordinat⁹
est debitus, & naturalis, ita. qd uelit sibi bonū, qd
pgruit: sed amor sui inordinatus, qui perducit ad cō-
tempnū Dei, ponitur esse causa peccati fm Aug.

Ad 2^m dicendū, qd concupiscentia, qua aliquis
appetit sibi bonum, reducit ad amorem sui, sicut
ad causam, ut iam dictum est.

Ad 3^m dicendū, qd aliquis dī amare, & illud bonū
qd optat sibi, & se, cui bonū optat. Amor igit fm
qd dī eius esse, quod optatur, puta, qd aliquis dicit
amare uinū, uel pecuniā, recipit pro cā timorē, qd
perrinet ad fugā mali. Omne n. peccatū prouenit
uel ex inordinato appetitu alicui⁹ boni, uel ex inor-
dinata fuga alicui⁹ mali: sed utrunq; horū redu-
citur ad amorem sui. Propter hoc enim homo, uel
appetit bona, uel fugit mala, quia amat seipsum.

Ad 4^m dicendū, quod amicus est quasi alter ip-
se: & ideo quod peccatur propter amorem amici
uidetur propter amorem sui peccari.

ARTICVLVS V.

Virum conuenienter ponatur causa peccatorum concupis-
centia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia uitæ.

Medina ar. 9.

Ad quintum sic proceditur. Vide qd in conueniē-
ter ponantur cā peccatorū esse concupiscentia
carnis, concupiscentia oculorū, & superbia uitæ,
qd fm Apost. 1. ad Timoth. ult. Radix oīm malorū
est cupiditas: sed superbia uitæ sub hā cupiditate nō
continetur, ergo non sūt ponit inter causas pētorū.
2^a Præ. Concupiscentia carnis maxime ex uisio-
ne oculorū excitatur, fm illud Dan. 13. Species de-
cepit te. ergo non debet diuidi hā concupiscentia
oculorum contra concupiscentiam carnis.

3^a Præ. Concupiscentia est delectabilis appetitus,
ut hābitus est: delectationes autē contingunt nō
solū fm uisum, sed & fm alios sensus. ergo debe-
ret ē poni cōcupiscentia auditus, & aliorū sensuū.

4^a Præ. Sicut hō inducitur ad peccandū ex inordi-
nata concupiscentia boni, ita ē ex inordinata fuga
mali, ut dictū est: sed nihil hic enumerat pmetens ad
fugā mali, ergo insufficiēter cā peccatorū tagunt.

Sed contra est, quod dī 1. Io. 2. Omne qd est in
mundo aut est cōcupiscentia carnis, aut est cōcupi-
scentia oculorū, aut superbia uitæ. In mundo autē
dicitur aliquid esse propter peccatū: vnde & ibidē
dicit, quod totus mundus in maligno positus est.
ergo prædicta tria sunt causæ peccatorum.

Rasp. Dicendū, qd sicut iam dictum est, Inordi-
natus amor sui est causa omnis peccati: in amore
autē sui includitur inordinat⁹ appetitus boni. vñ
quisq; enim appetit bonum ei, quem amat. Vnde
manifestum est, qd inordinatus appetitus boni est
cā omnis peccati. Bonum aut dupliciter est obie-
ctū sensibilibus appetitus, in quo sunt animæ passio-
nes, quæ sunt cā peccati. Vno modo absolute, fm
quod est obiectum concupiscibilis: alio modo sub
ratione ardori, prout est obiectū irascibilis, ut sup.
dictum est. Est autem duplex concupiscentia, sicut
supra habitum est. Vna quidem naturalis, quæ est
eorum, quibus natura corporis sustentatur: siue
quantū ad cōseruationem indiuidui, sicut cibū

& potus, & alia hmoi: siue qd ad cōseruationem
spei, sicut in ueneris, & horū inordinatus appeti-
tus dī cōcupiscentia carnis. Alia est cōcupiscentia
aias, eorū, qd p sensum carnis sustentationē, aut
delectationē nō afferunt, sed sunt delectabilia fm
apprehensionē imaginationis, aut alicui⁹ hmoi
acceptionis, sicut sunt pecunia, ornatus uestiū, &
alia hmoi: & hæc qd aiā cōcupiscentia uocat cō-
cupiscentia oculorū, siue intelligat cōcupiscentia o-
culi, id est, ipsius uisionis, qd sic p oculos, ut referat ad
curiositatē, fm qd Aug. exponit in 10. Cōfess. siue
referatur ad cōcupiscentiā rerū, qd exterius oculis p-
ponitur, ut referatur ad cupiditatē, fm qd ab alijs
exponitur. Appetitus aut inordinatus boni ardū
pmet ad superbiā uitæ. nā superbia est appetitus
inordinatus excellentiæ, ut inferius dicit. Et sic pa-
tet, qd ad ista tria reduci pnt oēs passiones, qd sūt cā
peccati, nā ad duo prima reducitur oēs passiones
concupiscibilis: ad tertiū autē oēs passiones irascibilis,
qd iō nō diuidit in duo, qd oēs passiones irascibilis
naturaliter conformantur concupiscentiæ aiā.

Ad primum ergo dicendū, qd fm qd cupiditas
importat vniuersaliter appetitū cuiuslibet boni, sic
et superbia uitæ cōtinetur sub cupiditate. Qd aut
cupiditas, fm quod est spāle uiriū, quod auaritia nō
minatur, sit radix oīm peccatorū, infra dicitur.

Ad 2^m dicendū, qd concupiscentia oculorū nō
dicitur hic cōcupiscentia oīm rerum, quæ uideri
oculis pnt, sed solū earū in quibus non qritur delecta-
tio carnis, quæ est fm tactum, sed solum delectatio
oculi, id est, cuiuscuq; apprehensio uirtutis.

Ad 3^m dicendū, qd sensus uisus est excellentior
inter oēs alios sensus, & ad plura se extēdes, ut dici-
tur in 1. Metaph. & iō nomē eius transfertur ad oēs
alios sensus, & ē ad oēs interiores apprehensio-
nes, ut Aug. dicit in lib. de uerbis Domini.

Ad 4^m dicendū, qd fuga mali causatur ex appe-
titu boni, ut supra dictum est: & ideo ponuntur lo-
rum passiones inclinantes ad bonum tanquā cau-
sæ earum, quæ faciunt inordinate fugam mali.

SVPER Q. LXXVII.

ARTICVLVS VI.

Virum peccatum alienetur propter
passionem.

Ad sextum sic proceditur.
Vñ, qd pētū nō alienetur
pp passionem. Augmentū enim
h causæ auge effectum. fm cali-
dum dissoluit, magis calidū ma-
gis dissoluit: sed passio est causa
peccati, ut habitū est. ergo quā-
to est intensior passio, tātō ē ma-
ius peccatum. passio igitur non
minuit peccatum, sed auge.

2ª Præ. Sicut se hēt passio bona
ad meritum, ita se habet mala
passio ad pētū: sed bona passio
auge meritum. tanto n. aliquis
magis vī mereri, quanto ex ma-
iori misericordia pauperi subue-
nit. ergo ē mala passio magis
aggrauat pētū, quām alienat.

3^a Præ. Quāto h intensior uolū-
tate aliq; facit pētū, tanto gra-
uius uidetur peccare: sed passio
impellens uoluntatē, facit eam
vehementius ferri in actū pecca-
ti. ergo passio aggrauat pētū.

Sed contra. Passio ipsa con-
cupiscentiæ uocatur cōtatio car-
nis: sed quanto aliquis maiori tē-
tatione prosternitur, tanto mi-
nus peccat, ut patet per Aug.
ergo passio diminuit peccatū.

Rasp. Dicendū, qd pētū essen-
tialiter cōsistit in actū liber. ar-
bitr. qd est facultas uolūtatis, &
rōnis: passio autē est motus appe-
titus sensitiui. Appetitus autē sē-
sitiuus pōt se habere ad liber. ar-
bitr. & a cōtēderet, & psequēter.
Antecedēter quidē, fm qd pas-
sio appetit⁹ sensitiui trahit, uel
inclinat rōnē, uel uoluntatē, ut
3^a dictū est. Cōsequenter autē, fm
qd motus superiorū uiriū, si sint
vehementes, redūdāt in inferiorē.
Nō n. pōt uolūtas intēse mo-
ueri in aliquid, qn excitetur ali-
qua passio in appetitu sensitiuo.

Si igitur accipitur passio fm
quod præcedit actū peccati, sic
necesse est qd diminuat pētū.
Actus enim intm est pētū, inq-
tū est uoluntariū, & in nobis exi-
stēs. Esse aut aliquid in nobis dī
p rōnē, & uoluntatē: uñ quāto
rō, & uolūtas ex se aliquid agūt
nō ex impulsu passionis, magis
est uoluntariū, & in nobis existēs:

& fm hoc passio minuit, pētū
inquantum minuit uoluntariū:
passio autē pns non diminuit
pētū, sed magis auge, uel po-
tius est signum magnitudinis
eius, inquantum, scilicet, demonstrat intensiōnē
uoluntatis ad actum peccati. & sic uerum est, quod
quanto aliquis maiori libidine, uel concupiscentia
peccat, tanto magis peccat.

Ad primum ergo dicendū, quod passio est
causa peccati ex parte conuersionis. Grauitas au-
tem peccati magis attenditur ex parte auersionis,
quæ quidem ex conuersione sequitur per accidens,
id est, præter intentionem peccantis. Causæ autem
per accidens augmentatæ, non augmentant effec-
tus, sed solum causæ per se.

Ad 2^m dicendū, quod bona passio conse-
quens iudicium rationis augmentat meritum: si
autem præcedat, ut scilicet homo magis ex pas-
sione, quā ex iudicio rationis moueatur ad be-
ne agendum, talis passio diminuit bonitatem, &
laudem actus.

Ad 3^m dicendū, qd etsi mot⁹ uolūtatis sit intensior
Prima Secunda S. The.

Da causā, sedem
autē auerfio, forma-
liter quia grauitas cō-
ditio est malitiæ, quæ
in auersione peccati
consistit. Et ppa hie
dī, qd magis attendit
ex parte auersionis.
Ad scdm dī, qd aliud
est loqui de obiecto
peccati, & aliud de
conuersione ad obie-
ctū: augmentatio nam
que obiecto, augetur
auerfio, & malitia, qd
per se sequitur ad il-
lud, ut superius patet.
Augmentatio autē con-
uersionis ad ipsum,
non oportet augeri
auersionē, qd conue-
fio ex intentione mē-
suratur, quæ per acci-
dens respicit obiectū,
ut causat auersionē:
& ppter ea in ista aug-
mentatio cōuersionis, cā
per accidens ponitur
respectu auersionis.
In rōne ad tertiū
elisdē articuli sexti,
scito, qd author intē-
dit, qd motus uolūta-
tis dupliciter pōt ac-
tendi, scilicet, inquan-
tū proprius uolunta-
tis, & inquantū obis uo-
luntatis, & passioni. Si
sit intensus ut prius
uoluntatis, id est, ex ip-
sa inclinatione uolū-
tatis, quāto intensior,
tanto grauior culpa:
& similiter maius me-
ritū. Si autē sit inten-
sus ut obis, id est, ex
passione incitatione:
sic uō quāto intensior,
tanto grauior culpa:
nec maius meritum.
Et rō est, qd intensio
ista cōsurgit ex cā di-
minuente rōnē uo-
luntarij: pētū autē &
meritum consistunt
in ratione uoluntarij.

Inuēit
lib. 14. de
ciuit. Dei
c. 12. in fi-
ne to. 3.

Art. 1. de
huius
scito, qd author intē-
dit, qd motus uolūta-
tis dupliciter pōt ac-
tendi, scilicet, inquan-
tū proprius uolunta-
tis, & inquantū obis uo-
luntatis, & passioni. Si
sit intensus ut prius
uoluntatis, id est, ex ip-
sa inclinatione uolū-
tatis, quāto intensior,
tanto grauior culpa:
& similiter maius me-
ritū. Si autē sit inten-
sus ut obis, id est, ex
passione incitatione:
sic uō quāto intensior,
tanto grauior culpa:
nec maius meritum.
Et rō est, qd intensio
ista cōsurgit ex cā di-
minuente rōnē uo-
luntarij: pētū autē &
meritum consistunt
in ratione uoluntarij.

concl. m

concl. p

Virum omnia peccata hominum fini ex suggestione diaboli.
Medina artic. 4.

AD QUARTVM sic proceditur. Videt q̄ oīa p̄s-
hoīum sint ex suggestiōe diaboli. Dicit em̄
Dionys. 4. cap. de diu. no. q̄ multitudo dæmonum
causa est omnium malorum, & sibi, & alijs.

¶ 2. Præter. Quicumque peccat mortaliter, efficitur seruus diaboli, fm illud Ioan. 8. Qui facit pctm, seruus est peccati: sed ei aliquis in seruitutem addicit, à quo est superatus, ut dicitur 2. Pet. 2. ergo quicumque facit peccatum, superatus est à diabolo.

¶ Greg. dicit, q. pēnā diaboli esse irreparabile, quia cecidit nullo fuggerente. si igitur aliqui homines peccatū ēp. liberi arb. nullo fuggerente, committunt, pēnā efficit irremediabile, quod patet esse falsum. ergo oīa peccata humana a diabolo fuggeruntur.

SED CONTRA est, qđ dñ in li. de ecclesiasticis do-
matib. Nō oēs cogitationes nrę malę à diabolo e-
citant, sed aliquoties ex nrī arbitrij motu emergū

RESP. Dicendum, quod modo occasionaliter quodde, & in
directe diabolus est causa omnium peccatorum nostrorum,
inquantum induxit primum hominem ad peccadum, ex cuius
ius pctum interiuitata est humana natura, ut omnes a
peccadum pelius simus: sicut diceretur esse causa esse
bustiois lignorum, quod ligna siccaret, ex quo sequeretur
quod facile incenderentur. ¶ Directe autem non est causa omnium
peccatorum humanorum, ita quod singula pcta psuadea

¶ Qd̄ Origines pbat ex hoc, q̄a ēt si diabolus no
esset, hōes haberent appetitū ciborū, & uenerer
rum, & similium: qui posset esse inordinatus, nisi
tione ordinaretur, quod subiacet libero arbitrio

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ multitudo dāni
num est causa omnium malorum nostrorum, sectū
dum primam originem, ut * dictum est.

Ab eo dicendu, qd nō solū fit seruus alicuius,
ab eo superat, sed et, qd ei uoluntarie se subijcit:
hoc mō fit seruus diaboli, qd motu proprio peccat

Ad 3^m dicendū, q^d p^{ri}mū diaboli fuit irremedi-
bile, q^a nec aliquo suggerēte peccauit, nec habi-
aliquo p^{ri}ntare ad peccandū ex p^{re}cedenti suggestio-
causatam, quod de nullo hoī peccato dici pote-

QVÆSTIO LXXXI.

*De causa peccati ex parte hominis, in
quinque articulos divisa.*

DEINDE confidandum est de cā peccati ex parte hoī. Cū autē hō sit cā peccati alteri homini exterius suggerendo, sicut, & diabolus, habet quēdā ip̄alem modū causandi peccatum in alterum per originem: unde de peccato originali dicendum est.

¶ Et circa hoc tria consideranda
occurrunt. Primo, de eius tradi-
tione. Secundo, de eius essentia.
Tertio de eius subiecto.

D V Æ S T. LXXXI.

Et circa primum quæritur
quinque.

¶ Primo, Vtrū primum peccatū
hominis demeretur per origi-
nem in posteros.

¶ Secundo, Vtrū omnia alia pec-
cata primi parentis, uel etia
aliorum parentum, per origi-
nem in posteros deriuentur.

¶ Terrio, Vtrum peccatum origi-
nale deriuetur ad omnes, qui
ex Adam per uiam feminis
generantur.

¶ Quarto, Vtrum derivaretur ad illos, qui miracolose ex aliqua parte humani corporis formarentur.

¶ Quito, Vtriusq; femina peccasset, uiro nō peccate, traduce-
retur originale peccatum.

ARTICVLVS PRIMVS.

*Vitium primum peccatum primi paren-
tis iraducatur per originem
in posterum.*

AD PRIMUM sic proceditur
Vt q̄ primum peccatū pri-
mi parentis non traducatur ad
alios p̄ originem. Dicitur enim
Ezechielis. Filius nō. portabit
iniquitatē patris: portaret autē
si ab eo iniquitatē traheret. ergo
nullus trahit ab aliquo pecca-
tum per originē aliqd̄ peccatū

¶ **Præ.** Accidens non traducitur per originem, nisi traducto subiecto, eo qd accidens non transiit de subiecto in subiectum: sed anima rationalis, qd est subiectum culpæ, non traducitur per originem, ut in primo ostensum est: ergo neq; aliqua culpa per originem traducitur potest.

¶ 33. Præter. Oē illud qđ traditū ē
originem humanam, cātur ex la-
mine, sed semen non pōt causari
re peccatum, eo qđ caret ratio-
nali parte aīæ, quā sola pōt el-
se causa peccati. ergo nullū pec-
catum potest trahi per originem

¶ 14 Præter. Quid est perfectius in natura, uirtuosius est ad agendum sed caro perfecta non potest inficere animam sibi unita, alioquin anima non posset emundari a culpa originali, dum est carni unita, ergo multo minus semen potest inficere animam.

¶ Præter. Philosophus dicit in
Ethicorum, q. p. naturam tu
pes, nullus increpare sed eos qu

Ca. 3. 10.
1.

In predi-
ca. ex de-
specie a
medio il-
lustrato.

lives in femine acci-
piendum est concu-
pitaver. & nō prin-
cipiter. In femine
nanq. est animaliter
natura humana, quā
eō committat culpa ori-
ginalis, q. nō oportet
et aliquid intentiona-
le qualitate in femi-
ne fingere, quā p. p.
stium sit culpa. Hoc
n. nec (omnino) aut
thor, & c. culpa nihil
enditatis sit, & concu-
pitaver sit, & sub-
stans sit sēdē deci-
sum a natura debitu-
ta iustitia originali.
Verba autē authoris
in q. d. de malo,
quell. quarta. ar. pri-
mo ad nōm, non si-
gnificat oppositum:
sed q. p. p. iustitia
originalis in se-
mine illo. mō quo in
femine saluat, ex de-
fectu speciat ad ge-
nus mortis animaliter,
non quia est actu
moralis, sed quia tē-
dit ad morale pec-
catum: & sic illa p. p.
tio est q. d. intentio
mali moralis: & de
mali moralis est in
ea in sepe ovaliter, si-
cut color in aere, &
alio in femine. Et re-
net similitudo: quod
ad hoc, quia intentio
ordinat ad illud, &
color dē. intentio, non
quo ad esse causa po-
tissima, ex hoc de pri-
vacione dici nō pos-
sit. etiam si fingendi
debetur licentia.
Et huc de ista mate-
ria dicta sufficiat, qui
necesse est, ut
tates necessarias.

truducere, hoc ipso q. in se-
ctio aīa prodis non esset in eius vo-
luntate, amitteret rōnē culpae
obligatis ad pēnā, q. ut Philo-
sophus dicit in tertio Ethicorū,
Nullus improperebit ceco na-
to, sed magis miserebit. Et iō aīa
lia nia procedēdū est dicēdū, q.
oēs hoīes, q. nascunt ex Adam,
possunt cōsiderari ut unus hō,
inquantū veniunt in natura,
quā a primo parente accipiūt,
fm qd in ciuilib. oēs hoīes, qui
sunt unius cōmunitatis, reputā-
tur quasi unū corpus, & rota cō-
munitas quasi unus hō. sicut ē.
Porphyrius dicit, q. participatio
nē speciei plures hoīes sūt unus
hō. Sic igit multi hoīes ex Adā
deriuati, sunt tanq. multa mem-
bra unius corporis: act. aut unū
mēbrū, corporalis, puta manus,
nō est uolūtarius aīa, q. primo
mouet mēbrū. Vnde homicidiū
qd man. cōmittit, nō imputare
tur manū ad peccatū, sicut cōside-
rare ē man. fm se ut diuisa a cor-
pore, sed imputat ei inquantū
est aliquid hoīs, qd mouet a pri-
mo principio motuo hoīs. Sic
igitur inordinatio, q. est in isto
hoīe ex Adā generato, non est
uolūtaria uoluntate ipsius, sed
uolūtate primi parentis, q. mouet
motione generationis oēs,
qui ex eius origine deriuant, si-
cut uolūtās aīa mouet oīa mem-
bra ad actū. vñ peccatū, qd sic a
primo parēte i posterōs deriuat
tur, dē originale: sicut peccatū
qd ab aīa deriuatur, ad mēbrū
corporis dē actuale, & sicut pec-
catū actuale qd p. membrū aliqd committit, non
est peccatū illius mēbrū, nisi inquantū illud mēbrū
est aliquid ipsius hominis, p. p. quod uocatur pecca-
tum humanum. Ita peccatum originale nō est pec-
catū huius psonae, nisi inquantū hāc psona recipit
naturā a primo parente: unde, & uocatur pecca-
tum naturae, secundum illud Eph. 2. Eramus natu-
ra filij irae.

Ad primum ergo dicendum, q. filius dē non por-
tare peccatum patris, quia non punitur pro pecca-
to patris, nisi sit participes culpa: & sic est in pro-
posito deriuatur. n. per originem culpa a patre in fi-
lium, sicut, & peccatum actuale per imitationem.
Ad 2m dicēdū, q. et si aīa nō traducat, q. uir le-
minis nō pōt cāre aīam rōnālē, mouet tñ ad ipsam
dispositiue: unde per uirtutem feminis traducitur
humana natura a parente in prolem, & simul cum
natura naturae infectio. Ex hoc enim sic ille, qui na-
scitur, cōsors culpae primi parētis, q. naturā ab

eo sortitur per quandam generatiuam motionem.
Ad 3m dicēdū, q. et si culpa non sit actu in se-
mine, est tamen ibi uirtute humana natura, quam
cōconcomitat talis culpa.

Ad 4m dicēdū, q. semē est principū generati-
onis, q. est proprius aīa naturae, eius p. p. agitioni
deferuit: & iō magis inficit aīa p. semen, q. per car-
nē iā p. fēctā, quā iā determinata est ad personam.

Ad 5m dicēdū, q. illud qd est p. originē, nō est
increpabile, si cōsideret iste, qui nascit fm se: sed si
cōsideret prout refert ad aliqd principū, sic pōt
esse ei increpabile, sicut aliquis, q. nascit, patit igno-
miniā gñis ex culpa alicuius progenitorū causatā.

ARTICULVS II.

Verum etiam alia peccata primi parentis, uel proximorum
parentum traducantur in posterōs.

Petr. 4. con. 5. 1. Egid. 2. S. d. 3. o. q. 1. ar. 4.
D. Bon. d. 3. o. ar. 2. q. 1. Tho. arg. d. 3. o. ar. 2. Med. ar. 2.

Ad 2m dicēdū, sic procedit. Vñ q. et alia pecca-
ta uel ipsius primi parētis, uel proximorū pa-
rentū traducant in posterōs. Pōna n. nunquam
debet nisi culpa: sed aliqui puniunt iudicio diuini
pro p. cō. proximorū parentū, fm illud Exod. 20. Ego
sum Deus zelotes, uisitās iniquitatē patrū in filiis
in tertiā, & quartā gñationē. Iudicio ē humanū
crimine lesa maiest. filii exheredant p. p. cō. parētis.
ergo et culpa proximorū parētū transit ad posterōs.
1. Præ. Magis pōt transferre in alterū id, qd hēt
aliquid a seipso, q. id, qd hēt ex alio, sicut ignis ma-
gis potest calefacere, q. aqua calefacta: sed homo
transfert in prole per originem p. cō. quod hēt ab
Adam: ergo multo magis p. cō. qd ipse commisit.
2. Præ. Ideo contrahimus a primo parente p. cō.
originale, quia in eo fuimus sicut in principio natu-
ræ, quā ipse corrupt: sed sicut fuimus in proximis
parentib. dicitur in quibusdā naturae principis, quæ
est sic corrupta, pōt adhuc magis corrupti p. p. cō.
fm illud Apoc. 17. Qui in foribus est, sordescat
adhuc: ergo filii contrahunt peccata proximorum
parentum per originem, sicut, & primi parentis.

Ad contra. Bonū est magis diffusum sui, q.
malum: sed merita proximorum parentum nō tra-
ducuntur ad posterōs. ergo multo minus peccata.

Raspō. Dicendum, q. Aug. hanc gōnem mor-
net in Boetio. & insolutam relinquit. Sed si aliquis
diligenter attendit, impossibile est q. aliqua pec-
cata proximorū parentū, uel ē primi parentis p. cō.
primū, p. originē traducant. Cuius rō est, quia hō
generat sibi idē in specie, non aut fm indiuiduū. &
ideo ea, quæ directe pertinent ad indiuiduū, sicut
p. sonales actus, & q. ad eos pertinent, nō traducunt
a parentibus in filios. Non. n. Grammaticus traducit
in filium scientiā grammaticā, quam proprio stu-
dio acquisiuit: sed ea, q. pertinent ad naturā speciei,
traducuntur a parentibus in filios, nisi sit defectus
naturæ, sicut oculatus generat oculatū, nisi natura
deficiat: & si natura sit fortis, et aliqua accidētia in-
diuidualia p. p. agant in filios, p. rinentia ad dispo-
nē.

naturæ, sicut uelocitas corporis, bonitas ingenij, & A
alia hōm. nullo aut mō ea, quæ sunt pure persona-
lia, ut dictum est. Sicut aut ad personam p. rinet ali-
qd fm seipsam, & aliquid ex dono gratiæ: ita et ad
naturā pōt aliquid pertinere fm seipsam, sicut cau-
satur ex principiis eius, & aliquid ex dono gratiæ.
& hoc modo iustitia originalis, sicut in primo di-
ctum est, erat quoddā donū gratiæ toti humanæ na-
turæ diuinitus collatū in primo parente, qd quidē
primus homo amisit per primum p. cō. unde sicut
illa originalis iustitia traducta fuisset in posterōs
simul cū natura, ita ē inordinatio opposita. Sed
alia p. cō. actūalia, uel primi parētis, uel aliorū nō
corrumpunt naturā, quantū ad id, qd natura est: sed
solū quantū ad id, quod persona est, id est, fm pro-
natē ad actum: unde alia peccata nō traducuntur.
Ad primum ergo dicendum, q. p. cō. spirituali,
sicut Aug. dicit in epistola ad Autū, nunquam pu-
niantur filij pro parentibus, nisi cōscent in culpa:
uel p. originē, uel p. imitationē, q. oēs aīa imedia-
te sunt Dei, ut dē. 2. Sed p. cō. corporali inter
dū iudicio diuino, uel humano puniunt filij p. parē-
tib., inquantū filius est aliquid patris fm corpus.

Ad 2m dicēdū, q. illud, quod habet aliquis ex
se, magis pōt traducere, dū modo sit traducibile: sed
peccata actūalia proximorū parentū non sunt tra-
ducibilia, quia sunt pure personalia, ut dictum est.

Ad 3m dicendum, q. primum peccatum corru-
pit naturā humanā corruptione ad naturā per-
tinentē: alia uero peccata corrumpunt eam corru-
ptione pertinetē ad solam personam.

ARTICULVS III.

Verum peccatum primi parentis tran-
scat per originem in omnes
homines.

Ad tertium sic proceditur.
Videretur q. peccatum pri-
mi parentis non transeat p. ori-
ginem in oēs hoīes. Mors enim
est p. cō. consequens originale
peccatum, sed non omnes, q.
cedunt feminaliter ex Adā, mo-
riuntur. illi enim, qui uiui repe-
riuntur in aduentu Domini nun-
quā moriuntur, ut vñ, per hoc
quod dicitur 1. Thessal. 4. Nos, q.
uiuius, non p. rueniemus in
aduentu Domini eos, qui dor-
muerunt. ergo illi non contra-
huunt originale peccatum.

1. Præ. Nullus dat alteri, quod
ipse nō habet: sed homo bapti-
zatus nō habet p. cō. originale.
ergo nō traducit ipsum in plē.
2. Præ. Donū Chrī est mai., q.
p. cō. Adā, ut Apost. dicit Ro. 5.
Sed donū Christi nō trāsit in
oēs hoīes, ergo nec p. cō. Adā.

Sed contra est, q. Apost. di-
cit Ro. 5. Mors in omnes p. rē-
sist, in quo omnes peccauerunt.

Raspō. Dicendum, q. fm fidē
catholicā firmiter est tenen-
dum, q. oēs homines, prater so-
lum Christum, ex Adam deriua-
ti, p. cō. originale ex Adam cō-
trahunt: alioquin non oēs indi-
gerent redemptione, quæ est p.
Christum, quod est erroneum.
Ratio autē sumi potest ex hoc,
quod supra dictum est, scilicet
q. sic ex peccato primi parentis
traducitur culpa originalis in
posterōs, sicut a uoluntate aīa
per motionem membrorū, tra-
ducitur peccatū actuale ad mē-
bra corporis. Manifestū est autē
q. peccatum actuale traduci po-
tē ad omnia mēbra, quæ na-
ta sunt omnia uoluntate. unde
& culpa originalis traduci-
tū ad omnes illos, qui mouen-
tur ab Adam motione genera-
tionis.

Ad primum ergo dicendum,
q. probabilis, & conuenientius
tenetur, q. omnes illi, qui in ad-
uentu Domini reperientur, mo-
riuntur, & post modicū resur-
gent, ut in tertio plenius dicit.
Si tamen hoc uerum sit, quod
alii dicunt, q. illi nunquā mo-
riuntur, sicut Hieronymus nar-
rat diuersorū opiniones in qua-
dam epistola ad Minerū, de Re-
surrectione carnis, dicēdū est ad
argumentū, quili et si nō moriā-
tur, est tñ in eis reatus mortis:
sed p. cō. aufertur a Deo, qui ē
peccatorum actūalium p. cō. nō
condonare potest.

Ad 2m dicendum, q. pecca-
tū originale per baptismum au-
fertur reatu, inquantū anima re-
cuperat gratiam, q. tñ ad mētē:
remanet tñ p. cō. originale actu
quātū ad fōmētū, q. est inordina-
tio partū inferiorū aīa, & ipius
corporis, fm qd hō generat, &
nō fm mētē: & iō baptizati tra-
ducunt p. cō. originale. Non. n.
parentes generant inquantum
sunt renouati per baptismū, sed
inquantum retinēt adhuc aliqd
de uetustate primi peccati.

Ad 3m dicendum, q. sicut peccatum Adā tra-
ducitur in omnes, qui ab Adam corporaliter gene-
rantur: ita gratia Christi traducitur in omnes, qui
ab eo spiritualiter generantur per fidem, & baptis-
mum: & non solum ad remouendam culpam primi
parentis, sed etiam ad remouendam peccata actua-
lia, & ad introducendum in gloriam.

ua gratia non incut. mel.
rara dūaliter origina
se p. cō. de utroque
eum simul, inquit
Apostoli ad Roma-
nos quinto, per unū
hominem peccatum
laciuit in mundū,
& per peccatū nōs
est uictor. necessariū
secundum catholicā
fidem credere, q. om-
nis utriusque sexus
ab Adam secundum
rōnem feminalem
proueniens, ex ipsa
lūa generatione sit
obnoxius peccato ori-
ginali. & contra Pe-
lagianos dicendum op-
positum, Aug. disse-
rit, & dicitur. De so-
lo autē, Iesu Christo
uerum est, q. ex ipsa
generatione nulli ob-
noxius est peccato:
iuxta uerbum Angeli
ad beatam Virginem
ante filij conceptio-
nem, quæ uocatur na-
uitas in utero, dicitur.
Quod ex te nascetur,
sanctum, & iuxta
hunc sensum militat
ratio authoris. Quia
aliter non indigerent
redemptione, quæ p.
Iesum Christum sa-
cta est: si enim pecca-
tum originale uel in
actu, uel in necessi-
tate habendi illud, quis
nō moreretur, nō ege-
ret redemptione, qd
hæreticum esset, dices
resed si omnes obno-
xii sunt peccato ori-
ginali, sufficit ad in-
d gentiam redemptio-
nis. Neque enim solum
redemptio eger adua-
luer capium, sed ē
obnoxius captiuatū.
Et huc bene notabis
to Thomā. ne ni-
mo xelo, non sūm
seuēntia, accensū, er-
ronea dicas, q. erro-
nea non sunt, rō de
beatissimā Virgine
conceptū dispūat,
aut p. cō. Sed nō
istū est, q. licet, ut
dictum est, ad fidem
non spectet, tūquā
necessario creden-
dum, utrum aliquis
actualiter nō habue-
rit ex speciali gratia
ori-

Incipit
hæc epist.
ipso p. cō.
et c.

et formaliter inficiatur, apparebit quod cum auctor debuit inferre sic, ergo auctoris voluntas à Deo est formalis in originali peccato, quia talis auctoris est directe contraria subiectioni voluntatis ad Deum, quæ erat causa originalis iustitiæ, non intulit hoc, sed intulit sic, ergo privatio iustitiæ originalis, per quam voluntas subdebat

Deo, est formalis in originali peccato, infusus per hoc, quod non ipsius subiectioni

*ar. pced. ad 1.

¶ 1. 10. c. 7. 10. 1.

*Lit. c. 19. nō multo procul a pū. 1. 1.

Int. pced.

*q. 2. ar. 1.

non magis est concupiscentia, quam aliqua alia passio.

¶ 3. Præ. Per pētm originale deordinantur oēs aīe partes, ut dictum est: sed intellectus est superior inter aīe partes, ut patet per Philosophum in 10. Eth. ergo peccatum originale magis est ignorantia, q̄ concupiscentia.

Sed contra est, qd̄ Aug. dicit in lib. Retractatio. Concupiscentia est reatus originalis pēti.

RESP. Dicēdū, qd̄ Vnūquodq; habet speciem à sua forma, dictum est autem supra, qd̄ spēs peccati originalis sumit ex sua causa. Vnde oportet, qd̄ id, quod est formale in originali peccato, accipiat ex parte causæ peccati originalis: oppositorum autem opposita sunt causæ. Est igitur attendenda causa originalis peccati, ex causa originalis iustitiæ, quæ ei opponitur. Tota autem ordinatio originalis iustitiæ ex hoc est, qd̄ voluntas hōis erat Deo subiecta, quæ quidem subiectio primo, & principaliter erat p voluntatē, cuius est mouere oēs alias partes in finem, ut supra dictū est, vñ ex auctoris voluntatis à Deo consecuta est inordinatio in oībus alijs aīe viribus. Sic ergo privatio originalis iustitiæ, p q̄ voluntas subdebat Deo, est formale in peccato originali: oīs autem alia inordinatio virtutum aīe se habet in peccato originali, sicut quiddam materiale. Inordinatio autem aliarum virtutum aīe p cipuæ in hoc attenditur, qd̄ inordinate conuertuntur ad bonū cōmutabile, quæ quidē inordinatio

ad pētm originale deordinantur oēs aīe partes, ut dictum est: sed intellectus est superior inter aīe partes, ut patet per Philosophum in 10. Eth. ergo peccatum originale magis est ignorantia, q̄ concupiscentia.

Sed contra est, qd̄ Aug. dicit in lib. Retractatio. Concupiscentia est reatus originalis pēti.

RESP. Dicēdū, qd̄ Vnūquodq; habet speciem à sua forma, dictum est autem supra, qd̄ spēs peccati originalis sumit ex sua causa. Vnde oportet, qd̄ id, quod est formale in originali peccato, accipiat ex parte causæ peccati originalis: oppositorum autem opposita sunt causæ. Est igitur attendenda causa originalis peccati, ex causa originalis iustitiæ, quæ ei opponitur. Tota autem ordinatio originalis iustitiæ ex hoc est, qd̄ voluntas hōis erat Deo subiecta, quæ quidem subiectio primo, & principaliter erat p voluntatē, cuius est mouere oēs alias partes in finem, ut supra dictū est, vñ ex auctoris voluntatis à Deo consecuta est inordinatio in oībus alijs aīe viribus. Sic ergo privatio originalis iustitiæ, p q̄ voluntas subdebat Deo, est formale in peccato originali: oīs autem alia inordinatio virtutum aīe se habet in peccato originali, sicut quiddam materiale. Inordinatio autem aliarum virtutum aīe p cipuæ in hoc attenditur, qd̄ inordinate conuertuntur ad bonū cōmutabile, quæ quidē inordinatio

ad pētm originale deordinantur oēs aīe partes, ut dictum est: sed intellectus est superior inter aīe partes, ut patet per Philosophum in 10. Eth. ergo peccatum originale magis est ignorantia, q̄ concupiscentia.

Sed contra est, qd̄ Aug. dicit in lib. Retractatio. Concupiscentia est reatus originalis pēti.

RESP. Dicēdū, qd̄ Vnūquodq; habet speciem à sua forma, dictum est autem supra, qd̄ spēs peccati originalis sumit ex sua causa. Vnde oportet, qd̄ id, quod est formale in originali peccato, accipiat ex parte causæ peccati originalis: oppositorum autem opposita sunt causæ. Est igitur attendenda causa originalis peccati, ex causa originalis iustitiæ, quæ ei opponitur. Tota autem ordinatio originalis iustitiæ ex hoc est, qd̄ voluntas hōis erat Deo subiecta, quæ quidem subiectio primo, & principaliter erat p voluntatē, cuius est mouere oēs alias partes in finem, ut supra dictū est, vñ ex auctoris voluntatis à Deo consecuta est inordinatio in oībus alijs aīe viribus. Sic ergo privatio originalis iustitiæ, p q̄ voluntas subdebat Deo, est formale in peccato originali: oīs autem alia inordinatio virtutum aīe se habet in peccato originali, sicut quiddam materiale. Inordinatio autem aliarum virtutum aīe p cipuæ in hoc attenditur, qd̄ inordinate conuertuntur ad bonū cōmutabile, quæ quidē inordinatio

ad pētm originale deordinantur oēs aīe partes, ut dictum est: sed intellectus est superior inter aīe partes, ut patet per Philosophum in 10. Eth. ergo peccatum originale magis est ignorantia, q̄ concupiscentia.

Sed contra est, qd̄ Aug. dicit in lib. Retractatio. Concupiscentia est reatus originalis pēti.

RESP. Dicēdū, qd̄ Vnūquodq; habet speciem à sua forma, dictum est autem supra, qd̄ spēs peccati originalis sumit ex sua causa. Vnde oportet, qd̄ id, quod est formale in originali peccato, accipiat ex parte causæ peccati originalis: oppositorum autem opposita sunt causæ. Est igitur attendenda causa originalis peccati, ex causa originalis iustitiæ, quæ ei opponitur. Tota autem ordinatio originalis iustitiæ ex hoc est, qd̄ voluntas hōis erat Deo subiecta, quæ quidem subiectio primo, & principaliter erat p voluntatē, cuius est mouere oēs alias partes in finem, ut supra dictū est, vñ ex auctoris voluntatis à Deo consecuta est inordinatio in oībus alijs aīe viribus. Sic ergo privatio originalis iustitiæ, p q̄ voluntas subdebat Deo, est formale in peccato originali: oīs autem alia inordinatio virtutum aīe se habet in peccato originali, sicut quiddam materiale. Inordinatio autem aliarum virtutum aīe p cipuæ in hoc attenditur, qd̄ inordinate conuertuntur ad bonū cōmutabile, quæ quidē inordinatio

ad pētm originale deordinantur oēs aīe partes, ut dictum est: sed intellectus est superior inter aīe partes, ut patet per Philosophum in 10. Eth. ergo peccatum originale magis est ignorantia, q̄ concupiscentia.

Sed contra est, qd̄ Aug. dicit in lib. Retractatio. Concupiscentia est reatus originalis pēti.

RESP. Dicēdū, qd̄ Vnūquodq; habet speciem à sua forma, dictum est autem supra, qd̄ spēs peccati originalis sumit ex sua causa. Vnde oportet, qd̄ id, quod est formale in originali peccato, accipiat ex parte causæ peccati originalis: oppositorum autem opposita sunt causæ. Est igitur attendenda causa originalis peccati, ex causa originalis iustitiæ, quæ ei opponitur. Tota autem ordinatio originalis iustitiæ ex hoc est, qd̄ voluntas hōis erat Deo subiecta, quæ quidem subiectio primo, & principaliter erat p voluntatē, cuius est mouere oēs alias partes in finem, ut supra dictū est, vñ ex auctoris voluntatis à Deo consecuta est inordinatio in oībus alijs aīe viribus. Sic ergo privatio originalis iustitiæ, p q̄ voluntas subdebat Deo, est formale in peccato originali: oīs autem alia inordinatio virtutum aīe se habet in peccato originali, sicut quiddam materiale. Inordinatio autem aliarum virtutum aīe p cipuæ in hoc attenditur, qd̄ inordinate conuertuntur ad bonū cōmutabile, quæ quidē inordinatio

ad pētm originale deordinantur oēs aīe partes, ut dictum est: sed intellectus est superior inter aīe partes, ut patet per Philosophum in 10. Eth. ergo peccatum originale magis est ignorantia, q̄ concupiscentia.

Sed contra est, qd̄ Aug. dicit in lib. Retractatio. Concupiscentia est reatus originalis pēti.

RESP. Dicēdū, qd̄ Vnūquodq; habet speciem à sua forma, dictum est autem supra, qd̄ spēs peccati originalis sumit ex sua causa. Vnde oportet, qd̄ id, quod est formale in originali peccato, accipiat ex parte causæ peccati originalis: oppositorum autem opposita sunt causæ. Est igitur attendenda causa originalis peccati, ex causa originalis iustitiæ, quæ ei opponitur. Tota autem ordinatio originalis iustitiæ ex hoc est, qd̄ voluntas hōis erat Deo subiecta, quæ quidem subiectio primo, & principaliter erat p voluntatē, cuius est mouere oēs alias partes in finem, ut supra dictū est, vñ ex auctoris voluntatis à Deo consecuta est inordinatio in oībus alijs aīe viribus. Sic ergo privatio originalis iustitiæ, p q̄ voluntas subdebat Deo, est formale in peccato originali: oīs autem alia inordinatio virtutum aīe se habet in peccato originali, sicut quiddam materiale. Inordinatio autem aliarum virtutum aīe p cipuæ in hoc attenditur, qd̄ inordinate conuertuntur ad bonū cōmutabile, quæ quidē inordinatio

ad pētm originale deordinantur oēs aīe partes, ut dictum est: sed intellectus est superior inter aīe partes, ut patet per Philosophum in 10. Eth. ergo peccatum originale magis est ignorantia, q̄ concupiscentia.

Sed contra est, qd̄ Aug. dicit in lib. Retractatio. Concupiscentia est reatus originalis pēti.

tatis ad malū inter materialia peccati originalis, se habet ut formale: quia id, quod se tenet ex parte actus, se habet ut formale, ut dicitur, quod actus formalis, & materialis peccati originalis dupliciter loqui possumus. Primo absolute, & sic dicitur, quod formale est privatio originalis iustitiæ: materiale est habitus concupiscentie confusus.

Ad 1. dicendum, qd̄ sicut supra dictū est, passiones irascibiles ad passiones concupiscibiles reducuntur sicut ad principiales, inter quas concupiscentia vehementius mouet, & magis sentit, ut supra habitū est: & ideo concupiscentia attribuitur tanquam principaliori, & in qua quodammodo oēs alie passiones includuntur.

Ad 2. dicendum, qd̄ sicut supra dictū est, passiones irascibiles ad passiones concupiscibiles reducuntur sicut ad principiales, inter quas concupiscentia vehementius mouet, & magis sentit, ut supra habitū est: & ideo concupiscentia attribuitur tanquam principaliori, & in qua quodammodo oēs alie passiones includuntur.

Ad 3. dicendum, qd̄ sicut in bonis, intellectus & ratio principalitatem habentia conuerso, in malis inferior pars animæ principalior inuenitur, q̄ obnubilat & trahit rationē, ut supra dictū est: p hoc pētm originale magis dicitur esse concupiscentia, quam ignorantia, licet et ignorantia inter defectus materiales peccati originalis contineatur.

ARTICVLVS II.

Primum peccatum originale sit æqualiter in omnibus.

AD QVARTVM sic proceditur. Vñ, qd̄ peccatum originale non sit æqualiter in oībus. Est enim peccatū origina-

le peccatum originale, ut dicitur, qd̄ est in oīs æqualiter sunt prout ad concupiscentiam. ergo peccatum originale non est æqualiter in omnibus.

Præ. Pētm originale est quædam inordinata dispositio animæ, sicut ex gritudine est quædam inordinata dispositio corporis: sed ex gritudine recipit magis, & minus, ergo peccatū originale recipit magis, & minus.

Præ. Aug. dicit in li. de nup. & concupiscentia, qd̄ libidō transmittit originale pētm in prole: sed 2. tingit esse maiorē libidīnē vnius in actu generationis, quam alterius. ergo peccatum originale potest esse maius in uno, quam in alio.

Sed contra est, quia peccatum originale est peccatum naturæ, ut dictum est: sed natura æqualiter est in omnibus, ergo, & peccatum originale.

RESP. Dicēdū, qd̄ in originali pētm sunt duo, quorum unū est defectus originalis iustitiæ: aliud autem est relictio huius defectus ad pētm primi parentis, a quo pūtiatā originē deducit. Quantum ad ad primū, pētm originale non recipit magis, & minus, q̄ totū donū originalis iustitiæ est sublatū: priuatio autem totaliter aliqd̄ priuantes, ut mors, & tenebræ, non recipiunt magis, & minus, sicut dicitur. Similiter et nec quantum ad secundū: æqualiter, nō oēs relationes hñt ad primū principium iustitiæ originis, ex quo peccatū originale recipit rationem culpæ: relationes, nō recipiunt magis, & minus. Vnde manifestū est, qd̄ peccatum originale non potest esse maius in uno, quam in alio.

Ad primū ergo dicendum, qd̄ soluto vinculo originalis iustitiæ, sub quo quodam ordine omnes vires aīe ptebant, unaq; vires aīe tendit in suū propriū motū, & tanto vehementius, quanto fuerit fortior. Cōtingit autem vires aliquas aīe esse fortiores in uno, q̄ in alio, p diuersas corporis pplexiones. Qd̄ ergo unus hō sit proutior ad concupiscentiā q̄ alter, nō est ratione pēti originalis, cū in omnib. æqualiter soluitur vinculum originalis iustitiæ, & æqualiter in oīb. partes inferiores aīe sibi relinquunt: sed accidit hoc ex diuersa dispositione potentiarum, sicut dictum est.

Ad 2. dicēdū, qd̄ ex gritudine corporalis nō hñt oīb. æqualē eam, et si sit eundē speciei, puta si sit febris ex cholera putrefacta, pte eā maior, uel minor putrefactio, & ppingior, uel remotior a principio vitæ, sed eā originalis pēti in oīb. ē equalis, vñ non est simile.

Ad 3. dicēdū, qd̄ libidō, q̄ transmittit peccatū originale in prole, non est libidō actualis, q̄ dato qd̄ virtute diuina concederet, qd̄ nullam inordinatā libidīnē in actu gñationis sentiret, ad huc transmitteret in prole originale peccatū: sed libidō illa ē intelligēda habitualiter, sicut quod appetitus sensitivus non continetur sub ratione soluto vinculo originalis iustitiæ: & talis libidō in omnibus est æqualis.

QVÆST. LXXXIII.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

le peccatum originale, ut dicitur, qd̄ est in oīs æqualiter sunt prout ad concupiscentiam. ergo peccatum originale non est æqualiter in omnibus.

Præ. Pētm originale est quædam inordinata dispositio animæ, sicut ex gritudine est quædam inordinata dispositio corporis: sed ex gritudine recipit magis, & minus, ergo peccatū originale recipit magis, & minus.

Præ. Aug. dicit in li. de nup. & concupiscentia, qd̄ libidō transmittit originale pētm in prole: sed 2. tingit esse maiorē libidīnē vnius in actu generationis, quam alterius. ergo peccatum originale potest esse maius in uno, quam in alio.

Sed contra est, quia peccatum originale est peccatum naturæ, ut dictum est: sed natura æqualiter est in omnibus, ergo, & peccatum originale.

RESP. Dicēdū, qd̄ in originali pētm sunt duo, quorum unū est defectus originalis iustitiæ: aliud autem est relictio huius defectus ad pētm primi parentis, a quo pūtiatā originē deducit. Quantum ad ad primū, pētm originale non recipit magis, & minus, q̄ totū donū originalis iustitiæ est sublatū: priuatio autem totaliter aliqd̄ priuantes, ut mors, & tenebræ, non recipiunt magis, & minus, sicut dicitur. Similiter et nec quantum ad secundū: æqualiter, nō oēs relationes hñt ad primū principium iustitiæ originis, ex quo peccatū originale recipit rationem culpæ: relationes, nō recipiunt magis, & minus. Vnde manifestū est, qd̄ peccatum originale non potest esse maius in uno, quam in alio.

Ad primū ergo dicendum, qd̄ soluto vinculo originalis iustitiæ, sub quo quodam ordine omnes vires aīe ptebant, unaq; vires aīe tendit in suū propriū motū, & tanto vehementius, quanto fuerit fortior. Cōtingit autem vires aliquas aīe esse fortiores in uno, q̄ in alio, p diuersas corporis pplexiones. Qd̄ ergo unus hō sit proutior ad concupiscentiā q̄ alter, nō est ratione pēti originalis, cū in omnib. æqualiter soluitur vinculum originalis iustitiæ, & æqualiter in oīb. partes inferiores aīe sibi relinquunt: sed accidit hoc ex diuersa dispositione potentiarum, sicut dictum est.

Ad 2. dicēdū, qd̄ ex gritudine corporalis nō hñt oīb. æqualē eam, et si sit eundē speciei, puta si sit febris ex cholera putrefacta, pte eā maior, uel minor putrefactio, & ppingior, uel remotior a principio vitæ, sed eā originalis pēti in oīb. ē equalis, vñ non est simile.

Ad 3. dicēdū, qd̄ libidō, q̄ transmittit peccatū originale in prole, non est libidō actualis, q̄ dato qd̄ virtute diuina concederet, qd̄ nullam inordinatā libidīnē in actu gñationis sentiret, ad huc transmitteret in prole originale peccatū: sed libidō illa ē intelligēda habitualiter, sicut quod appetitus sensitivus non continetur sub ratione soluto vinculo originalis iustitiæ: & talis libidō in omnibus est æqualis.

QVÆST. LXXXIII.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

De subiecto originalis peccati, in quantum articulus diuisa.

*Primum peccatum originale sit per prius
in essentia animæ, quam in
potentiis.*

AD SECUNDVM sic procedit.
Videtur quod peccatum ori-
ginale non sit per prius in essentia
animæ, q̄ in potentiis. Anima. n. na-
ta est esse subiectū peccati quātū
ad id, quod pōt a uoluntate mo-
ueri, sed anima non mouet a uo-
luntate secundū suam essentiam
sed solū secundū potētias. ergo
peccatum originale nō est in ani-
ma secundū suam essentiam, sed
solū secundū potētias.

2. Præ. Peccatum originale oppo-
nit originali iustitiæ, sed origina-
lis iustitia erat in aliqua potētia
animæ, q̄ est subiectū iustitiæ. er-
go, & peccatū originale ē magis
in potētia aīæ, q̄ in eius essentia.

3. Præ. Sicut a carne p̄m origina-
le deriuat ad animā, ita ab essen-
tia animæ deriuat ad potētias: s̄
p̄m originale magis ē in anima
q̄ in carne. ergo ē magis ē in po-
tētiis animæ, q̄ in eius essentia.

4. Præ. Peccatum originale dī ē
hōcupiscencia, ut dictū ē: sed
hōcupiscencia est in potentiis ani-
mæ. ergo & peccatum originale.

SED CONTRA est, q̄ peccatum
originale dī esse peccatū natura-
le, ut sup. dict. est. anima autem ē
forma, & natura corporis secundū
essentia suā, & nō fm potētias,
ut in primo habitu est. ergo ani-
ma ē subiectū originalis peccati
principaliter fm suā essentiam.

RESPON. Dicendum, q̄ illud aīæ
ē principū subiectū alicui* p̄ci,
ad q̄ primo ptinet cā motiua il-
lius peccati: sicut si cā motiua ad
peccandū sit delectatio sensūs, q̄
ptinet ad vim hōcupiscibilem, sicut
obiectū propriū ei*, sequitur q̄
uis hōcupiscibilis sit propriū su-
biectum illius peccati. Manifestū
ē at, q̄ peccatū originale causat
p̄ originē: unde illud animæ, qd
primo attingitur ab origine ho-
minis, est primū subiectū origina-
lis peccati. Attingit aut origo animam ut terminū
generationis, secundū quod est forma corporis, q̄
quidem conuenit ei secundū essentiam propriam, ut
in primo habitu est. unde anima, secundū essen-
tiam est primum subiectum originalis peccati.

*In art. 8. q. d. b. 441
occurrit circa prin-
cipalem cōcl. ex d. 11.
p. 1. c. 1. ex eo, qd dicitur
anima, ut essentia,
non ē susceptiua cul-
pæ: non igitur in ea ē
primo peccatum ori-
ginale. secundo ex au-
thoritate, quia conclusio
est in art. 1. q. 1. p. 1.
dicitur, qd sola prius
originalis iustitia. p̄
quam uoluntatis subde-
batur Deo, est forma
le in p̄m originali.
Ex hoc nanq. sequitū
q̄ p̄m originale sit
male, aut est in sola
uoluntate, aut est in
ea principaliter. pro-
batur sequens: quia
iustitia originalis, quā
uoluntas subdebat
Deo, erat aut in sola
uoluntate, aut in ea
principaliter. & cōfir-
matur, quia uoluntas
est principū in mēte
subiecta Deo, & p̄m
cipium in mēte nō
subiecta Deo: qd ex
parte eius uoluntas est
causa, & formalis
p̄ci originalis in q̄
sed, ergo in uoluntate
est principaliter, qd
in essentia animæ. &
hæc cōfirmō est ē
directe obiectio con-
tra responsū 2. m. &
3. m. huius art. Si namq.
que ex parte uolunta-
tis est cā originalis in
iustitia, & p̄ci, nō ergo
primordialiter, & p̄ci-
paliter est in essen-
tia, nec ab essentia ge-
nerationis, & p̄fectio-
nis ordine ad uolun-
tatem deriuatur.*

*Ad 1. m. hōrū nega-
tur, qd essentia animæ
ut essentia. in disti-
cta contrā potētias,
non sit capax culpæ.
& declaratur hoc, qd
ala fm essentiam cū
sit rōnalis, & primum
principium, & subie-
ctum actuum morā-
liū malorū, oportet
esse*

*Ad 2. m. qd uolun-
tas non est cā prin-
cipalis originalis iusti-
tiæ, aut peccati sim-
pliciter, sed in cor-
poris animæ, ut p̄ci
ex rōne in hōrē red-
dit in allegat. quia
capax uoluntas ē mo-
tiua omnium animæ
p̄cium in hōrē. obie-
ctiones autē procedūt
ad si uoluntas est p̄ci
mā cā simpliciter in
anima. Primum quo-
que originalitū
per quam uoluntas
subdebat Deo, quæ
est formalis in p̄m ori-
ginali, non tunc pro
priatione iustitiæ o-
riginalis in uoluntate
p̄ci: sicut, sed pro
priatione iustitiæ origi-
nalis in ipsa uolun-
tate, & p̄cedentib. na-
turaliter tam. Dicitur
namq. exclusiua, non
exclusiua a cōcommu-
nib. & p̄suppositiua,
ut patet. unde & au-
thor non dicit, qd p̄ci
est uoluntas, qd origo
est in uoluntate, sed p̄
quam uoluntas uolū-
tate Deo. Hæc nō
claudat in se primor-
dialiter priuationē in
essentia, ut ad uolū-
tatem: & hæc ē forma
le in p̄m originali.
Putandū est autē qd
gratia & charitas nō
anima in ordine ad
meritū, ut dicitur in
p̄m cōcl. cōmputan-
tur. & cum huius qd
est in cā hōrē: sicut
iustitia, qd uoluntas*

AD 1^m ergo dicendū, quod
sicut motio uolūtatis alicuius p̄-
prie puenit ad potētias aīæ, non
at ad animæ essentiam: ita motio
uolūtatis primi generātis p̄uam
gñationis, peruenit primo ad a-
nimæ essentiam, ut dictum est.

AD 2^m dicendum, qd ē origi-
nalis iustitia pertinebat primor-
dialiter ad essentiam aīæ. Erat. n.
donū diuinitus datū humanæ na-
turæ, quam per p̄m respicit esse
tia aīæ, q̄ potētias. Potentia ē
magis vñ pertinere ad personā
inquantum sunt principia perso-
naliū actuum, unde sunt propria
subiecta peccatorum actualium,
quæ sunt peccata personalia.

AD 3^m dīm, quod corp* cōpa-
ratur ad aīam sicut materia ad
formam, q̄ est si posterior ordi-
ne gñationis, est tñ prior ordine
p̄fectionis, & naturæ: essentia at
aīæ p̄parat ad potētias sicut su-
biecta ad accidentia p̄pria, quæ
sunt posteriora subiecto, & ordi-
ne generationis, & ē p̄fectio-
nis: unde non est similis ratio.

AD 4^m dicendum, quod cōcu-
piscencia se hēt materialiter: &
ex consequēti in peccato origi-
nali, ut sup. dictum est.

ARTICVLVS III.

*Primum peccatum originale per prius infi-
ciat uoluntatē, quā alias potētias.*

Egid. 2. f. d. 3. q. 1. c. 3.

D. l. m. d. 3. l. a. 1. q. 3.

Ric. d. 3. q. 3.

Medina 4. 3.

AD TERTIVM sic proceditur.
Vī quod p̄m originale nō
p̄ prius inficiat uoluntatē, q̄ alias
potētias. Oē. n. peccatū principa-
liter pertinet ad potētiam, per
cuius actū causatur: sed peccatū
originale causat per actū gene-
ratiuæ potētias: ergo iter ea teras
potētias animæ vñ magis perti-
nere ad generatiuam potētiam.
2. Præ. peccatū originale per se
mā carnale traducit: sed alia uo-
lūtas aīæ p̄p̄iniores sunt carnali,
q̄ uolūtas, sicut patet de omnib.
sensitiuis, quæ utuntur organo
corporali: ergo i eis magis ē pec-
catū originale, quā in uoluntate.
2. Præ. Intellectus est prior uolū-

tate. nō. n. est uoluntas nisi de bo-
no intellectu: si ergo peccatū ori-
ginale inficit oēs potētias ani-
mæ, ut quod per prius inficiat in-
tellectum tanquam priorem.

SED CONTRA est, qd iustitia ori-
ginalis per prius respicit uolūta-
tē. ē. n. rectitudo uolūtatis, ut An-
selm. dicit in li. 2. de concep. uirg. et
go peccatū originale, qd ei oppo-
nit, p̄ prius respicit uoluntatem.

RESP. Dicendum, qd in infectio-
ne p̄ci originalis, duo est p̄sidera-
re. Primo qd ē inhærentiam eius
ad subiectū: & fm hoc primo re-
spicit essentiam aīæ, ut dict. est.
Deinde oportet p̄siderare inclō-
nem eius ad actū: & hoc mō re-
spicit potētias aīæ. Oportet ergo
q̄ illa per prius respiciat, q̄ pri-
mam inclōnem hēt ad peccatū:
hæc autē est uoluntas, ut ex s. dict.
patet: unde peccatū originale
per prius respicit uoluntatem.

AD 1^m ergo dīm, qd peccatū
originale non causatur in hōrē p̄
potentiam gñatiuam prolis, sed
per actū potētias gñatiuæ paren-
tis, unde non oportet, quod sua
potentia generatiua sit primum
subiectum originalis peccati.

AD 2^m Dicendum, qd peccatū
originale hēt duplicē p̄cessum,
utū qd ē a carne ad aīam: aliū uero ab essentia aīæ
ad potētias. Primus quidē p̄cessus est scdm ordi-
nē gñationis: secundus autē scdm ordinē personis.
Et ideo quamuis alia potētias, s. sensitiua, p̄p̄in-
quiores sint carnī, quia tñ uoluntas est p̄p̄inior
essentiæ animæ tanq̄ superior potētias, primo per-
uenit ad ipsam infectio originalis peccati.

AD 3^m dīm, qd intellectus quodam mō p̄cedit uo-
luntatē inquantū p̄ponit ei suū obiectum: alio ue-
ro mō uolūtas p̄cedit intellectū scdm ordinē mo-
tionis ad actū, qd qdem motio pertinet ad peccatū.

ARTICVLVS IIII.

*Primum peccatum originale per prius inficit
magis uoluntatē, quam alia.*

Medina ar. 4.

AD QUARTVM sic proceditur. Vī qd p̄dictæ potē-
tiæ nō sint magis infectæ, q̄ alia. Infectio. n. o-
riginalis peccati h. magis ut pertinet ad illam aīæ
partem, quæ prius pōt esse subiectū peccati: hæc
autem est rōnalis pars, & p̄cipue uoluntas. ergo
ipsa est magis infecta per peccatum originale.

2. Præ. Nulla uis aīæ inficitur per culpam, nisi in-
quantum pōt obedire hōrī generatiuæ aīæ: nō po-
test obedire, ut dicitur in 1. eth. ergo generatiua
non est maxime infecta per originale peccatum.

qua est charitas. ē. cō-
seruatiua, & dicitur
na. graui ex parte no-
lli, quia ipsa est pri-
ma pars animæ. Itā
proposito, inficiat ori-
ginalis in ala p̄ci qd
ex ea manat uolunta-
tis subiectū, qd pōt
in numerū cum eius
in uoluntate esset
& qm hoc, qd illa est
huius cā fm le, uolū-
tas dī causa, quā ab
ipsa ex parte nostri
pender conseruari, &
desinere iustitiæ. to-
tius. & simile ē de pri-
uatione cōp̄posita. Et
per hæc patet solū
obediētū. Voluntas
n. non ē simpliciter
sed ex parte nri: sed
inter partes aīæ, pos-
ta est cā inficiat, &
p̄ci originalis. Elēna
aut pōnit cā simpli-
titer ex parte rei fm
se, & hęc uoluntas sit
in sup̄mo anima p̄-
cipium inter partes
animæ in mouendo
ad actum, si tamen i
ipso sup̄mo uolun-
tate ad essentiam cō-
paretur, inferior in-
uenitur.
4. De terno, & 4. artic.
eiusdem qual. nihil
nō ē necessarium subde-
dum occurrat.

*cap. 3. a
me. ill.

*at. p̄p̄ci.

*q. 7. a. 1.
& 1
cine. m.

441
Torreña
per totum
2. d. 1. q. 1.
2. d. 1. q. 1.
5. d. 1. q. 1.
q. 1. a. 1. ad
1. & uerū
q. 1. a. 1. q. 1.
co. & m. a.
q. 1. a. 1. q. 1.
ad 12. &
2. q. 1. a. 1.
1. l. c. vi.

re, & unde inferre reliquit abiq; ullo lo phismate. Intra in nec identitas, nec conuertibilitas hñ, sed solum qd ad id pertinet, quia sedm est pars primi tñ di cretur, recte dicere tur, ut ostensum est. Et hinc habere potes q; in prima parte di ctum est, q; primum bonu concupitū, est propria excellentia, tanq; ceteroru finis: ac per hoc primum pñm est superbia, vñ hinc propositum pri mo est. Erro sicut dñi. Ergo hinc patet so lutio obiectoru om nium, q; superius a me quib; breuissimè ponit, tacta fuisse. Quia an sufficienter a me soluta fuerint, lectoris iudicio relin quatur, qui si recte oia pensauerit, pñe eto nidebit me nihil, quod ad maiorem ne cessarium in discessum reliquisse, ideo amplius circa istam materiam non insulam.

SVPER QVÆST. LXXXIII.

448
Perreña
per totum.
In art. 4.
& locis
ibi citat.
Medina ar. 3.

ARTIC. III.
ET IIII.

*Ter. 38.
to. 2.

In art. 3. & 4. eiusdē
34. q. nihil aliud oc
currit scribentib; nisi
reddere te autem
q; aliud est loqui de
sufficientia, uti ordi
absolute, & aliud de
sufficientia uti ordi
capitaliū: hoc n. hic
quæritur, non illud.
Et ut in ratione ad
quintū in tra de, nō
non oportet hanc ca
pitulum sufficientiā
sic intelligere, quia
aliquid peccatū pos
sit a nullo horū ori
ri, sed quia frequen
tius ex aliquo horū
ontur.

¶ 3. Præ. h. Capitalia crimina dicuntur, quæ capite
plectuntur: sed tali poena puniuntur quædam pec
cata in singulis generibus ergo uitia capitalia non
sunt aliqua determinata secundum speciem.

¶ Sed contra est, quod Gregorius trigésimo
primo Moral. enumerat quædam specialia uitia,
quæ dicit esse capitalia.

Resp. Dicendum, q; capitale dñt a capite. Caput
aut proprie quid est quoddam membrum aitalis, qd
est principium, & directiuū totius aialis. Vnde me

Ad 1^m ergo dicendum, q; apo
statare a Deo dñt esse initium su
biæ ex parte auersionis. Ex hoc
n. q; hō non vult subdi Deo, se
quit q; inordinate velit propria
excellentiā in rebus temporalibus
& sic apostasia a Deo non lumi
tur ibi quasi speciale pñm, sed
magis ut quædam conditio gñalis
ois peccati, q; est auersio ab in
comutabili bono. Vel pot dici,
q; apostatare a Deo dñt esse ini
tium superbiæ, quia est prima su
perbiæ species. Ad superbiā em
pertinet cuique superiori nolle
subijci, & præcipue nolle subdi
Deo: ex quo contingit quod hō
supra seipsum insolente extolla
tur quantum ad alias supbiæ spēs.

Ad 3^m dicendum, q; in hoc hō se
amat, q; sui excellentiā vult. Idē
n. est se amare, quod sibi velle
bonum: vñ ad idem pertinet, q;
ponatur initium omnis peccati
superbiæ, vel amor proprius.

ARTICVLVS III.

Præter superbiā, & auaritiā,
sunt alia peccata specialia, quæ
dici debent capitalia.

Ad tertium sic procedit.
Vñ q; præter superbiā, &
auaritiā, non sunt quædam alia
peccata specialia, q; dicantur ca
pitale. In enim se videt habe
re caput ad animalia, sicut ra
dix ad plantas ut dicitur secun
do de Anima: nam radices sunt
ori similes si igitur cupiditas dñ
bradix omnium malorum, vide
tur quod ipsa sola debeat dici
initium capitale, & nullum aliud
peccatum.

¶ Præ. Caput habet quandam
ordinem ad alia mēbra, inquan
tum a capite in oia mēbra dif
funditur quodammodo sensus, &
motus: sed peccatū dicitur per
priuationem ordinis ergo pec
catum non habet rationem capi
tis, & ira non debent poni ali
qua capitalia peccata.

¶ 3. Præ. h. Capitalia crimina dicuntur, quæ capite
plectuntur: sed tali poena puniuntur quædam pec
cata in singulis generibus ergo uitia capitalia non
sunt aliqua determinata secundum speciem.

¶ Sed contra est, quod Gregorius trigésimo
primo Moral. enumerat quædam specialia uitia,
quæ dicit esse capitalia.

Resp. Dicendum, q; capitale dñt a capite. Caput
aut proprie quid est quoddam membrum aitalis, qd
est principium, & directiuū totius aialis. Vnde me

taphorice omne principium directiuū, caput uo
catur: & et hōies, qui alios dirigunt, & gubernant,
capita aliorum esse dicuntur. Dñ ergo uitium capi
tale uno mō a capite pprie dicto, & fm hoc pñm
capitale dñt pñm, quod capitis poena puniuntur: sed
sic nunc non intendimus de capitalibus peccatis,
sed fm quod alio modo dñt pñm capitale, put me
taphorice signat principium vel directiuū aliorū.
Et sic dñt uitium capitale, ex quo alia uitia oriuntur,
& præcipue secundū originē causæ finalis, quæ est
formalis origo, ut supra dictum est: & ideo mō iu
tium capitale non solum est principium aliorū, sed
et est directiuū, & quodammodo ductiuum aliorū.
¶ Semper nars, uel habitus, ad quæ pertinet finis,
principatur, & imperat circa ea, quæ sunt ad finē.
Vnde Gregorius trigésimo primo Moralium huius
modi uitia capitalia ducibus exercituum cōparat.

Ad primum ergo dicendum, q; capitale dicitur
denominari a capite, quod quidem est per quan
dam derivationem, uel participationem capitis: si
cut habens aliquā proprietatem capitis, & nō si
cut simpliciter caput. Et ideo capitalia uitia dicuntur
non solum illa, quæ habent rōnē primæ originis,
sicut auaritia, quæ dicitur radix, & superbia, quæ di
citur initium: sed etia illa, quæ habent rōnē origi
nis propinquæ respectu plurium peccatorum.

Ad 2^m dicendum, q; peccatum caret ordine ex
parte auersionis: ex hac enim parte habet rationē
malī. Malū autē secundū Augustinum in libro. de
natura boni, est priuatio modi, spēs, & ordinis:
sed ex parte conuersionis respicit quoddā bonum
& ideo ex hac parte dicitur habere ordinem.

Ad 3^m dicendum, quod illa ratio procedit de capi
tali peccato, secundum quod dicitur a reatu pñæ:
sic autem hic non loquimur.

ARTICVLVS IIII.

Præter superbiā, & auaritiā, sunt alia peccata specialia, quæ
dici debent capitalia.

Egid. 2. s. d. 42. q. 2. ar. 3. Ric. d. 42. q. 7.

Medina ar. 4.

Ad quartum sic proceditur. Vñ, quod non sit
dicendum, septem esse uitia capitalia, quæ sunt
inanis gloria, inuidia, ira, auaritia, tristitia, gula lu
xuria. Peccata n. uirtutibus opponuntur, uirtutes
at principales sunt quatuor, ut 3. dictū est. ergo &
uitia principalia, siue capitalia nō sūt nisi quatuor.
¶ Præ. Passiones animæ sunt quædam causæ peccati,
ut supra dictum est: sed passiones animæ princi
pales sunt quatuor, de quarū duabus nulla sit mō
tio inter pñicta peccata, scilicet de spēs, & timore.
enumerantur autem aliqua uitia, ad q; pertinet de
lectatio, & tristitia: nā delectatio pertinet ad gulā
& luxuriam: tristitia uero ad accidiam, & inuidiā.
ergo inconuenienter enumerant principalia pñctā.
¶ 3. Præ. Ira non est principalis passio, non ergo de
bit poni inter principalia uitia.

¶ 4. Præ. Sicut cupiditas, siue auaritia est radix pec
cati, ira supbia est peccati initium, ut 3. dictū est. sed
auaritia ponitur unum de septē uitis capitalibus.
ergo supbia inter uitia capitalia enumerata esset.

¶ 5. Præ. Quædam peccata committuntur, quæ ex nul
lo horum causari possunt, sicut cum aliquis errat
ex 1800

ex ignorantia, vel cū aliq; ex aliqua bona intēione
pñmittit aliqd pñm, puta, cū aliq; furat, ut det elec
mosynā. ergo insufficienter capitalia uitia enumerant.

Sed in contrarium est autoritas Gregor. sic
enumerantis 3. Moralium.

Resp. Dicendum, q; sicut dictū est, uitia capitalia
dñt, ex quibus alia oriuntur, præcipue fm rōnem
causæ finalis. Hmōi aut origo pot attendi dupl'r.
Vno quod mō fm condōnem peccantis, qui sic di
spostus est, ut maxime afficiat ad unū finē, ex quo
ut plurimum in alia peccata procedat: sed iste mō
dus originis sub arte cadere non pot, eo q; infiniti
sunt particulares hōium dispōnes. Alio mō fm na
turale habitudinē ipsoru finiu adinucē, & fm hoc
ut in pluribus unū uitū ex alio oriū: vnde iste mō
dus originis sub arte cadere pot. Sedm hoc ergo
illa uitia capitalia dñt, quoru fines hñt qualdam pri
marias rōnes mouendi appetitū, & fm harū ratio
num distinctionē distinguunt capitalia uitia. Mo
uet aut aliqd appetitū dupliciter. Vno mō directe,
& per se, & hoc mō bonū mouet appetitū ad profe
quendum malū aut fm eandē rōnem ad fugiendū.
Alio mō indirecte, & quasi per aliud, sicut aliquis
aliqd malū prosequit pp aliqd bonū adiunctum:
uel aliquod bonū fugit pp aliqd malū adiunctum.

Bonū aut hōis est triplex. Est n. primo quoddam
bonū aīæ, qd. sex sola apprehensione rōnem appe
tibilitatis hñt, sicut excellentia laudis, uel honoris,
& hoc bonum inordinate prosequit inanis gloria.
Aliud est bonū corporis, & hoc, vel pertinet ad cō
seruationē individui, sicut cibus, & potus, & hoc
bonū inordinate prosequit gula: aut ad conserua
tionē speciei, sicut coit, & ad hoc ordinat luxuria.
Tertū bonū est exterius, scilicet diuitiæ, & ad hoc
ordinat auaritia. Et eadē quatuor uitia inordinata
fugunt quatuor mala pria. Vel aliter, Bonū præci
pue mouet appetitum ex hoc, q; participat aliquid
de proprietate felicitatis, quā naturaliter oēs appe
tunt, de cuius rōne est primo quoddā perfectio. Nā
felicitas est perfectio bonū, ad qd pertinet excellē
tia, uel claritas, quā appetit superbia, uel inanis glo
ria. Secundo de rōne eius est sufficientia, quā appe
tit auaritia in diuitis eā promittentibus. Tertio, est
de cōdōne eius delectatio, sine qua felicitas esse nō
pot, ut dñt in 1. & 10. Ethic. & hanc appetunt gula,
& luxuria. Quod aut aliquis bonū fugiat pp aliqd
malum coniunctum, hoc cōtingit dupliciter: quia
aut hoc est respectu boni pprii, & sic est accidia, q;
tristat de bono spūali pp labore corporale adiun
ctum: aut est de bono alieno, & hoc si sit sine insurre
ctione, pñnet ad inuidiā, q; tristat de bono alieno,
inquantū est impediendū propriæ excellentiæ: aut
est cū quoddā insurrectione ad uindictā, & sic est ira.
Et ad eadē uitia pertinet prosecutio mali oppositi.

Ad primum ergo dicendum, q; nō est eadē rō
originis in uirtutibus & uitis. Nā uirtutes causant
p ordinē appetitus ad rōnem, ut ē ad bonū incō
mutabile, qd est Deum: uitia aut oriunt ex appetitu
boni cōmutabilis. vnde non oportet q; principalia
de uitia opponantur principalibus uirtutibus.

Ad 2^m dicendum, q; timor, & spes sunt passiones

ex ignorantia, vel cū aliq; ex aliqua bona intēione
pñmittit aliqd pñm, puta, cū aliq; furat, ut det elec
mosynā. ergo insufficienter capitalia uitia enumerant.

Sed in contrarium est autoritas Gregor. sic
enumerantis 3. Moralium.

Resp. Dicendum, q; sicut dictū est, uitia capitalia
dñt, ex quibus alia oriuntur, præcipue fm rōnem
causæ finalis. Hmōi aut origo pot attendi dupl'r.
Vno quod mō fm condōnem peccantis, qui sic di
spostus est, ut maxime afficiat ad unū finē, ex quo
ut plurimum in alia peccata procedat: sed iste mō
dus originis sub arte cadere non pot, eo q; infiniti
sunt particulares hōium dispōnes. Alio mō fm na
turale habitudinē ipsoru finiu adinucē, & fm hoc
ut in pluribus unū uitū ex alio oriū: vnde iste mō
dus originis sub arte cadere pot. Sedm hoc ergo
illa uitia capitalia dñt, quoru fines hñt qualdam pri
marias rōnes mouendi appetitū, & fm harū ratio
num distinctionē distinguunt capitalia uitia. Mo
uet aut aliqd appetitū dupliciter. Vno mō directe,
& per se, & hoc mō bonū mouet appetitū ad profe
quendum malū aut fm eandē rōnem ad fugiendū.
Alio mō indirecte, & quasi per aliud, sicut aliquis
aliqd malū prosequit pp aliqd bonū adiunctum:
uel aliquod bonū fugit pp aliqd malū adiunctum.

Bonū aut hōis est triplex. Est n. primo quoddam
bonū aīæ, qd. sex sola apprehensione rōnem appe
tibilitatis hñt, sicut excellentia laudis, uel honoris,
& hoc bonum inordinate prosequit inanis gloria.
Aliud est bonū corporis, & hoc, vel pertinet ad cō
seruationē individui, sicut cibus, & potus, & hoc
bonū inordinate prosequit gula: aut ad conserua
tionē speciei, sicut coit, & ad hoc ordinat luxuria.
Tertū bonū est exterius, scilicet diuitiæ, & ad hoc
ordinat auaritia. Et eadē quatuor uitia inordinata
fugunt quatuor mala pria. Vel aliter, Bonū præci
pue mouet appetitum ex hoc, q; participat aliquid
de proprietate felicitatis, quā naturaliter oēs appe
tunt, de cuius rōne est primo quoddā perfectio. Nā
felicitas est perfectio bonū, ad qd pertinet excellē
tia, uel claritas, quā appetit superbia, uel inanis glo
ria. Secundo de rōne eius est sufficientia, quā appe
tit auaritia in diuitis eā promittentibus. Tertio, est
de cōdōne eius delectatio, sine qua felicitas esse nō
pot, ut dñt in 1. & 10. Ethic. & hanc appetunt gula,
& luxuria. Quod aut aliquis bonū fugiat pp aliqd
malum coniunctum, hoc cōtingit dupliciter: quia
aut hoc est respectu boni pprii, & sic est accidia, q;
tristat de bono spūali pp labore corporale adiun
ctum: aut est de bono alieno, & hoc si sit sine insurre
ctione, pñnet ad inuidiā, q; tristat de bono alieno,
inquantū est impediendū propriæ excellentiæ: aut
est cū quoddā insurrectione ad uindictā, & sic est ira.
Et ad eadē uitia pertinet prosecutio mali oppositi.

Ad primum ergo dicendum, q; nō est eadē rō
originis in uirtutibus & uitis. Nā uirtutes causant
p ordinē appetitus ad rōnem, ut ē ad bonū incō
mutabile, qd est Deum: uitia aut oriunt ex appetitu
boni cōmutabilis. vnde non oportet q; principalia
de uitia opponantur principalibus uirtutibus.

Ad 2^m dicendum, q; timor, & spes sunt passiones

ex ignorantia, vel cū aliq; ex aliqua bona intēione
pñmittit aliqd pñm, puta, cū aliq; furat, ut det elec
mosynā. ergo insufficienter capitalia uitia enumerant.

irascibilis: oēs aut passiones irascibilis oriunt ex pas
sionib; concupiscibilis, q; et oēs ordinant quodammodo
ad delectationē, & tristitiā, & 10. delectatio, & tri
stitia principaliter cōnumerant in peccatis capita
lib; tanq; principalissime passiones, ut 3. habitū est.

Ad 3^m dicendum, q; ira licet nō sit principalis pas
sio, quia tamen habet specialem rationem appeti
tini motus, prout aliquis impugnac bonū alterius
sub ratione honesti, id est, iusti uindictiui, ideo di
stinguitur ab aliis capitalibus uitis.

Ad 4^m dicendum, q; superbia dñt esse initium ois pec
cati fm rōnē finis, ut dictū est: & fm eadē rōnē
accipit principalitas uitiorū capitaliū, & 10. super
bia quasi uniuersale uitium non connumerat alijs,
sed magis ponit uelut regina qdam omnium uitio
rum, sicut Greg. dicit auaritia aut dñt radix secun
dum aliam rationem, sicut supra dictum est.

Ad 5^m dicendum, q; ista uitia dñt capitalia, quia
ex eis ut frequentius alia oriunt: unde nihil prohibe
bet aliqua peccata interdum ex alijs causis oriū.
Pot tñ dici, q; oia peccata, q; ex ignorantia proue
niunt, possunt reduci ad accidiam, ad quam pñnet
negligentia, quā aliquis recusat bona spiritualia
acquirere pp laborem. Ignorantia n. quæ pot esse
causa peccati, ex negligentia prouenit. ut supra di
ctum est. Quod aut aliquis committat aliqd pec
catum ex bona intentione, uidetur ad ignorantia
pertinere, inquantum scilicet ignorat, q; non sunt
facienda mala, ut ueniant bona.

QVÆSTIO LXXXV.

De effectibus peccati, in sex articu
lis diuisa.

Deinde considerandū est
de effectib; peccati.

¶ 1. primo qd de corruptione
boni nature. Seco de malitia
aīæ, Tertio, de reatu pñæ.

Circa primum, quæritur sex,
¶ Primo, Vtrum bonum nature
diminuat per peccatum.

¶ Secundo, Vtrum totaliter tol
li possit.

¶ Tertio, De quatuor vulnerib;
q; Beda ponit, quib; natura hu
mana vulnerata ē pp pñm.

¶ Quarto, Vtrum priuatio modi,
ipēi, & ordinis sint effectū pñi.

¶ Quinto, Vtrum mors, & alij dese
ct corporales, sint effectū pñi.

¶ Sexto, Vtrum sint aliquomodo
homini naturales.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum peccatū diminuat bonū naturæ.

Ad primum sic proceditur.
Vñ, q; peccatū non dimi
nuat bonū naturæ. Peccatū n.
hōis non est gratius quā pec
catū dæmonis: sed bona natu
ralia in dæmonib; manent inte
gra post peccatū, ut Dionysii di
cit 4. de diuini nomi. ergo pec

Ad 2^m dicendum, q; timor, & spes sunt passiones

SVPER QVÆST. LXXXIII.

De effectibus peccati, in sex articu
lis diuisa.

Deinde considerandū est
de effectib; peccati.

¶ 1. primo qd de corruptione
boni nature. Seco de malitia
aīæ, Tertio, de reatu pñæ.

Circa primum, quæritur sex,
¶ Primo, Vtrum bonum nature
diminuat per peccatum.

¶ Secundo, Vtrum totaliter tol
li possit.

¶ Tertio, De quatuor vulnerib;
q; Beda ponit, quib; natura hu
mana vulnerata ē pp pñm.

¶ Quarto, Vtrum priuatio modi,
ipēi, & ordinis sint effectū pñi.

¶ Quinto, Vtrum mors, & alij dese
ct corporales, sint effectū pñi.

¶ Sexto, Vtrum sint aliquomodo
homini naturales.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum peccatū diminuat bonū naturæ.

Ad primum sic proceditur.
Vñ, q; peccatū non dimi
nuat bonū naturæ. Peccatū n.
hōis non est gratius quā pec
catū dæmonis: sed bona natu
ralia in dæmonib; manent inte
gra post peccatū, ut Dionysii di
cit 4. de diuini nomi. ergo pec

Ad 2^m dicendum, q; timor, & spes sunt passiones

¶ Præter. Calidum naturaliter consumit humidum: ut autem homini conferatur per calidum, & humidum. cum igitur operationes uitæ expleantur per actum caloris naturalis, ut dicitur in 2. de Anima, videtur quod mors, & huiusmodi defectus sint homini naturales.

Sed contra. Quicquid est homini naturale, Deus in homine fecit: sed Deus mortem non fecit, ut dicitur Sap. ergo mors non est homini naturalis. ¶ Præter. Id quod est secundum naturam, non potest dici pena, nec malum, quia unicuique rei est convenienter id quod ei est naturale: sed mors, & huiusmodi defectus sunt pena peccati originalis, ut dicitur 2. ad Cor. ergo non sunt homini naturales.

¶ Præter. Materia proportionatur formæ, & quilibet res suo fini: finis autem hominis est beatitudo perpetua, ut dicitur 1. ad Cor. Forma est humani corporis est anima rationalis, quod est incorruptibile, ut in 1. habitum est. Ergo corpus humanum est naturaliter incorruptibile.

R. ad. Dicendum, quod de unaquaque re corruptibili dupliciter loqui possumus, uno modo secundum naturam universalem: alio modo secundum naturam particularem. Natura quidem particularis est propria virtus activa, & conferuativa uniuscuiusque rei, & secundum hanc omnis corruptio & defectus est contra naturam, ut dicitur in 2. de Cael. quia huiusmodi virtus intendit esse, & conservationem eius cuius est.

Natura vero universalis, est virtus activa in aliquo uniuersali principio naturæ, puta, in aliquo celestium corporum, vel alicuius superioris substantiæ, secundum quod est Deus, a quo quidam dicitur natura naturans, quod quidem virtus intendit bonum, & conservationem uniuersalem, ad quod exigit alterationem generationis, & corruptionis in rebus: & secundum hoc corruptiones & defectus rerum sunt naturales, non quod secundum inclinationem formæ, quod est principium essendi, & perfectionis, sed secundum inclinationem materię, quæ proportionaliter attribuitur tali formæ secundum distributionem virtutis agentis. Et quamuis omnis forma intendat perpetuum esse quantum potest: nulla tamen forma rei corruptibilis potest assequi perpetuitatem sui præter animam rationalem, eo quod ipsa non est subiecta omni materię corporali, sicut alie formę: quinimo habet propriam operationem immaterialem, ut in primo habitu est. Vnde ex parte suæ formæ naturalior est homini incorruptio, quam alij rebus corruptibilibus. Sed quia & ipsa habet materiam ex se ipsa oppositam, ex inclinatione materię sequitur corruptibilitas in toto: & secundum hoc homo est naturaliter corruptibilis secundum naturam materię sibi relicta, sed non secundum naturam formæ.

¶ Tres autem primæ rationes, procedunt ex parte materię, alię vero tres ex parte formę. Vnde ad earum solutionem considerandum est, quod forma hominis, quæ est anima rationalis, secundum suam incorruptibilitatem proportionata est suo fini, qui est beatitudo perpetua: sed corpus humanum, quod est corruptibile, secundum suam naturam consideratum, quodammodo proportionatum est suæ formę, & quodammodo non. Duplex enim conditio potest attendi in aliqua materia. Vna scilicet, quæ agens eligit, alia vero non est ab agente electa, sed est secundum conditionem naturalem materię. sicut faber ad faciendum cultellum eligit materiam duram & ductilem, quæ subtiliari possit, ut sit apta incisioni, & secundum hanc conditionem ferrum est materia proportionata cultello: sed hoc quod ferrum sit frangibile, & rubiginem phens, consequitur ex naturali dispositione ferri, nec hoc

* 76. ar.
1. ad 4.

concl. m

concl. p

* ar. p. 1. 2.

* text. 50.
rom. 1.

* in prohem. lib.
& q. 1. ar. 1.
75. ar. 6.

¶ elegit artifex in ferro, sed magis repudiaret si posset. Vnde hæc dispositio materię non est proportionata intentioni artificis, nec intentioni artis. Similiter corpus humanum est materia electa a natura quantum ad hoc, quod est pars complexionis, ut possit esse convenientissimum organum tactus, & aliarum virtutum sensitiuarum, & motuarum, sed quod sit corruptibile, hoc est ex conditione materię, nec est electum a natura: quod prius natura eligeret materiam incorruptibilem, si posset. Sed Deus, cui subiaceret omnis natura, in ipsa institutione hominis supplens defectum naturæ, & donando iustitiæ originalis dedit corpori incorruptibilitatem quandam, ut in primo dictum est. & secundum hoc dicitur, quod Deus mortem non fecit, & quod mors est pena peccati. Vnde patet responsio ad obiecta.

QVAEST. LXXXVI.

SUPER QVAEST. LXXXVI.

De macula peccati, in duos articulos diuisa.

DE PRIMO considerandum est de macula peccati. Et circa hoc quaruntur duo.

¶ Primo, Vtrum macula anime sit effectus peccati.

¶ Secundo, Vtrum remaneat in anima post actum peccati.

ARTICVLVS I.

Vtrum peccatum causet aliquam maculam in anima.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod peccatum non causet aliquam maculam in anima. Natura enim superior non potest inquinari ex contactu naturæ inferioris. Vnde radius solaris non inquinat per tactum corporum fecundorum, ut Aug. dicit in lib. 1. contra quinq; hæreses: sed anima humana est multo superioris nature, quam res communabiles ad quas peccando conuertitur. ergo ex eis maculam non contrahit peccando.

¶ Præter. Peccatum est principaliter in voluntate, ut sup. dictum est, voluntas autem est in ratione, ut dicitur in 3. de Anima. sed ratio siue intellectus non maculatur ex consideratione quarumcunque rerum, sed magis perficitur. ergo nec voluntas ex peccato maculatur. ¶ Præter. Si peccatum maculam caret, aut macula illa est aliquid positum, aut est priuatio pura. si sit aliquid positum, non potest esse nisi dispositio, vel habitus. nihil enim aliud videtur ex actu causari: dispositio autem, & habitus non est. Contingit enim remota dispositio

Medina ar. 1.

In nat. viroq; quodlibet. dubia occurrunt ex 3. in 14. dist. 4. sent. nolente, quod macula non sit priuatio, sed relatio boni in anima obiecta diuino intellectui, & voluntati, ut ordinata ad penam correspondentem peccato. Et quod non sit priuatio, probatur dupliciter. Primo, quia priuatio coniunctionis ad Deum per gratiam, vel charitatem non suscipit magis, & minus: macula autem, quæ peccator post peccatum suscipit, magis, & minus. Et namque unus magis peccator altero, & tempore nunc, quam prius, ergo. Secundo, quia macula summi modij A, & summi inordinatus amor A, repugnant, ergo macula unus peccatoris, suscipit magis, & minus. Et namque unus magis peccator altero, & tempore nunc, quam prius, ergo. Secundo, quia macula summi modij A, & summi inordinatus amor A, repugnant, ergo macula unus peccatoris, suscipit magis, & minus.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

¶ Ad secundam autem rationem, negatur assumptum. Mille enim peccatorum macule adinuicem, nec aliqua alicui peccato contrariatur, quoniam ex parte auersionis peccatorum confusio videtur non esse contrarietas. Positum autem, scilicet, scoti falsum, & non probatum est. Falsa quidem, quia peccator ut sic, non est a voluntate diuina, immo alicuius odii habet peccatoris: ordinatio autem ad penam est a voluntate diuina, ergo.

¶ Præter. Peccator ut sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatoris est esse malum, sed ordinari ad penam est bonum, cum sit a deo, ergo. Patet præterea, quod in hoc loco non confunduntur a scoto, scilicet, macula, reatus, & ordinari ad penam a deo. Peccatum, in prius facit, & relinquit huiusmodi dignam penam, quod est reatus, quod est malum apud Deum. Vnde de diuino nomi. dicitur, quod ponitur non est malum, sed fieri pena dignum, & deinde a di

* 76. ar.
1. ad 4.

semitur detrimentū
nōris, ut in lieta di
citur. Sed primo modo
est, quia formaliter de
peccato, & sic est su
scipit Magister senten
tiam. dicit 4. contra que
dā arguit Scot. Verū
tamen si quis diligen
ter attenderit, v. debet
utrobique, unā solam
privationem diversis
rationibus diversimod
de significari. Anima
namque Deo iuncta p
chatur, & conformatur
Deo, & conuertitur ad il
lum: & utrobique, tot illi
illuminatur ab illo,
fulget ex illo. Et per
oppositū, privatio co
lūtionis ex peccato,
opposita facit, & elon
gatio, d. similiter, d.
aversio, maculaque d.
Propter qd dicitur
est, qd licet auctor ma
culam a propria hōis
significatione decla
retur, tūc in macula
nō est, illa privatione
ut ex actu, qua for
maliter peccator dicit
post actum peccator.
Cuius signum est, qd
de effectibus peccati
trahantur, tres nū
merat, corruptione
boni, macula, & rea
tum. Et constat, qd
peccati effectus, pecca
tor post actum dicit, & nō
a primo declarato,
nec tertio, igitur a se
cundo. Et hanc dixe
rim, ne videamur di
gressi. Quia ergo for
male signum macule
est, quo formaliter
peccator post actum
dicitur peccator: quia pri
uatione cōiunctionis
ad Deum, ut ex pec
cato est, & de pecca
tor. Quāvis macule
nomē exprimat hoc
scdm quendam spālem
effectū, scilicet remo
tionem nōris: & ideo
nō est alius effectus
peccati querendus,
quo quis si peccator
post actum dicitur
peccator, quia sicut dū
actu peccat, dicitur
& peccator avertione
actualitatis post averti
tione remanente, que
nō aliud est quam
privatio: & conuertitur
ad Deum ex peccato.

418
Perilla
per totum.
1. d. 10. q.
1. ar. 1. co.
& dist. 31.
q. 1. ar. 1.
cor. & di.
42. q. 1. ar.
1. corp. &
in expo.
lib. 1. lect. 1.
ad 3. & 4.

SVP. Q. LXXXVII.
ART. I.

Medina art. 1.

IN art. 1. q. 87. ad
1. uerū, qd auctor in
corpore articuli, locū
extrema, in hōis me
dium qd dicitur fa

rediens per motū contrarium.

Ad primum ergo dicendum,
qd post actum peccati nihil posi
tue remanet in aīa nisi dispositio
tio, vel habitus: remanet tñ ali
quid privatiue, scilicet privatio
coniunctionis ad diuinū lumen.

Ad 2^m dicendum, qd transeun
te obstaculo corporis, remanet
corpus diaphanū in equali pro
prietate, & habitudine ad cor
pus illuminans, & ideo statim
ymbra transiit: sed remoto actu
peccati, non remanet anima in
eadem habitudine ad Deum, vñ
de nō est similis ratio.

Ad 3^m dicendum, qd actus pec
cati facit distantiam a Deo, hoc
modo, sicut motus localis facit
localē distantia: quā quidem di
stantia sequitur defectus nōris.
Vnde sicut cessante motu loca
li, non tollitur distantia localis:
ita nec cessante actu peccati,
tollitur macula.

QVÆSTIO LXXXVII.

De reatu pœnæ, in octo articulos
diuisa.

DEINDE considerandum
est de reatu pœnæ. Et
primo, de ipso reatu.
Secundo, de mortali, & ue
niali peccato, quæ distinguū
tur secundum reatum.

Et circa primum quarunt octo.
¶ Primo, Vtrum reatus pœnæ sit
effectus peccati.

¶ Secundo, Vtrum peccatū pos
sit esse pœna alterius peccati.

¶ Tertio, Vtrum aliquod pecca
tū faciat reum æterna pœna.

¶ Quarto, Vtrum faciat reū pœna
infinita sū quantitatem.

¶ Quinto, Vtrum omne pecca
tum faciat reum æterna, &
infinita pœna.

¶ Sexto, Vtrum reatus pœnæ pos
sit remanere post peccatum.

¶ Septimo, Vtrum omnis pœna
inferatur pro aliquo peccato.

¶ Octauo, Vtrum unus sit reus
pœnæ pro peccato alterius.

ARTICVLVS PRIMVS.

¶ Vtrum reatus pœnæ sit effectus peccati.

AD PRIMUM sic proceditur.
¶ Vñ, qd reatus pœnæ non
sit effectus peccati. Quod enim

per accidens se hēt ad aliquid
non vñ esse propriū effectus ei
us: sed reatus pœnæ per accidēs
se habet ad peccatū, cū sit præ
ter intentionē peccantis. ergo
reatus pœnæ nō est effectus pœ
ci. ¶ 2° Præ. Malū non est causa bo
nificē h pœna bona est, cum sit
iusta, & a Deo, ergo non est effe
ctus peccati, quod est malum.

¶ 3° Præ. Aug. dicit in 1. Confess. * qd omnis in ordi
natus animus sibi ipsi est pœna: sed pœna nō cau
sat reatum alterius pœnæ, quia sic iretur in infinitum.
ergo peccatum non causat reatum pœnæ.

SED CONTRA est, qd dicitur Roma. Tribulatio, & angustia
in animā oēm operantis malum: sed operari
malū est peccare. ergo peccatum inducit pœnam, q
nomine tribulationis, & angustia designatur.

RESP. Dicendum, qd ex rebus naturalibus ad res
humanas deriuatur, ut id, qd contra aliquid insur
git, ab eo detrimentū patitur. Videmus n. in rebus
naturalibus, qd unū pūm vehementius agit, altero
pūo superueniente: p. quod aqua calefacta ma
gis congelatur, ut dicitur in 2. Meteororū. vñ in hōib^{us}

hoc ex naturali inclinatione inueniunt, ut unusquisq;
deprimat eū, qd ipsum insurgit. Manifestū est autē,
qd quicūq; pūm sub aliquo ordine, sū quodam o
unū i ordine ad principū ordinis. vñ quicūq; p
ordinē aliquid insurgit, cōsequens est ut ab eo o: di
ne, & principe ordinis deprimat. Cum autē pūm sit
actus inordinatus, manifestū est, qd quicūq; pec
cat, p aliquid ordinē agit: & iō ab ipso ordine cō
sequens est qd deprimat: qd qdē depressio pœna est.
Vñ fm tres ordines, quib. subit humana volun
tas, triplici pœna pōt hō puniri. Primo quidē. n. sub
ditur humana natura ordini propriæ rōis. Secun
do, ordini exterioris hōis gubernantis, uel spirita
liter, uel temporaliter, politice, seu oeconomice.
Tertio subditur uniuersali ordini diuini regiminis.
Quilibet autē hōū ordinum per peccatum peruer
titur, dū ille, qui peccat, agit & contra rōem, &
contra legem humanam, & cōtra legem diuinam.
unde m triplicem pœnam incurrit, unam quidem a
seipso, quæ est conscientia remorsus, aliam uero
ab homine, tertiam uero a Deo.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd pœna consequi
tur peccatum, in quantum malum est ratione suā
inordinationis: unde sicut malum est per accidens
in actu peccantis & præter intentionem ipsius, ita
& reatus pœnæ.

AD 2^m dicendum, qd pœna quidem iusta esse pōt,
& a Deo, & ab hōie infligi: unū ipsa pœna nō est ef
fectus peccati directe, sed solum dispositiue. Sed
peccatum facit hominem esse reum pœnæ, qd est ma
lum. dicitur n. Dion. 4. ca. de diuin. no. * quod puniri
non est malum, sed fieri pœna dignum. unde reatus
pœnæ directe ponitur effectus peccati.

AD 3^m dicendum, qd pœna illa inordinati animi
debetur peccato ex, hoc quod ordinem rationis
peruertit: sit autē reus alterius pœnæ p hoc, quod
peruertit ordinem legis diuinæ, uel humanæ.

ARTI

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum peccatum possit esse pœ
na peccati.

AD SECUNDUM sic proce
ditur. Videtur qd pœnā nō
possit esse pœna pœci. Pœnā em
sunt inductæ, ut p eas hōies re
ducant ad bonū uirtutis, ut pa
ter p Philo. in 10. Eth. * sed per
pœnā nō reducitur hō in bonum
uirtutis, sed in oppositum. ergo
pœnā non est pœna peccati.

¶ 2° Præ. Pœnā iusta sunt a Deo,
ut patet per Aug. in li. 8. q. 1. h
peccatum autem non est a Deo
& est iniustum: non ergo pecca
tum potest esse pœna peccati.

¶ 3° Præ. De rōne pœnæ est, qd
sit p voluntatem: sed pœnā est a
voluntate, ut ex supradictis pa
tet. * ergo peccatum non potest
esse pœna peccati.

SED CONTRA est, qd Greg. di
cit super Ezech. qd quidam pec
cata sunt pœnæ peccati.

RESP. Dicendum, qd de peccato
dupliciter loq. possumus, p se. f.
& p accidēs. Per se qdem nullo
modo pœnā pōt esse pœna pec
cati. Pœnā enim p se considerat
fm qd egreditur a voluntate: sic
enim hēt rōnē culpæ. de rōne
autē pœnæ est, qd sit p voluntatē,
ut in 1. habitum est. Vñ manife
stum est, qd pœnā, p se loquen
do, nullo mō pōt esse pœna pec
cati. * Per accidēs autē pœnā pōt
ē esse pœna peccati tripliciter.

¶ Primo qd ex parte cāx, qd ē re
motio prohibentis. Sunt n. cāx
inclinantes ad pœnā, passiones,
tentatio diaboli, & alia hōi,
quæ quidem causæ impediunt
per auxilium diuinæ gratiæ, quæ
subtrahitur per pœnā unde cum
ipsa subtrahitur gratia sit quedā
pœna, & a Deo, ut supra dictum
est, sequitur qd per accidēs ē
pœnā, quod ex hoc sequitur, pœ
na dicatur. & hoc modo loquit
Apostolus Rom. 1. dicens, Pro
pter quod tradidit eos Deus in
desideria cordis eorū, qd sunt aīæ
passiones: quæ scilicet deserti ho
mines ab auxilio diuinæ gratiæ,
vincuntur a passionibus: & hoc
mō semper pœnā dī esse pœna p
cedentis peccati. Alio modo ex
parte substantiæ actus, qd afflictio
nē inducit, siue sit act^{us} interior,
ut patet in ipsa ira, & inuidia, si

ue actus exterior, ut patet cum
aliqui graui labore opprimunt
& damno, ut expleant actū pec
cati, fm illud Sapi. 5. Lassati su
mus i uia iniquitatis. Tertio mo
do ex parte effectus, ut scilicet
aliquod peccatum dicatur pœ
na respectu effectus consequen
tis: sed his duobus ultimis mo
dis unum peccatum non solum
est pœna præcedentis peccati,
sed etiam sui.

AD PRIMUM ergo dicendum,
qd hoc etiam, a quod aliqui pu
niantur a Deo, dū pmittit eos in
aliqua peccata proficere, ad bo
num uirtutis ordinatur, quæque
quidem ē ipforum, qui peccat,
cum, scilicet post peccatum hu
miliores, & cautiore resurgūt.
Semper autem est ad emendatio
nem aliorum, qui videntes ali
quos ruere de peccato in pecca
tū, magis reformidant peccare.
¶ In alijs autē duobus modis mani
festum est, qd pœna ordinatur ad
emendationem: quia hoc ipsum
qd homo laborē, & detrimentū
patitur in peccando, natum est
retrahere homines a peccato.

AD 2^m dicendum, qd rō illa
procedit de peccato fm se. & si
militer dicendum est ad 3^m.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum aliquod peccatum inducat rea
tum æterna pœnæ.

¶ Fer. 3. com. c. 144. 147.

Med. ar. 3.

AD TERTIUM sic procedit.

Videtur qd nullum peccatū
inducat reatum æternæ pœnæ.
Pœna enim iusta ad æquatur cul
pæ iustitia enim equalitas est. un
dedicatur Isa. 17. In mensura
p mensuram cum abiecta fuerit
iudicabit eam: sed peccatum est
tēporale. ergo non inducit reatum pœnæ æternæ.

¶ 2° Præ. Pœnæ medicinæ quedam sunt, ut dicitur in
2. Eth. * sed nulla medicina debet esse infinita, quia
ordinatur ad finem. quod autem ordinatur ad finē,
non est infinitum, ut Philosophus dicit in 1. Polit. q
ergo nulla pœna debet esse infinita.

¶ 3° Præ. Nullus semper facit aliquid, ppter se nisi
in hō in ipso delectetur: sed Deus non delectatur in
perditione hominum, ut dicitur 1. p. ar. ergo non pu
niet homines pœna sempiterna.

¶ 4° Præ. Nihil, qd est per accidens, est infinitū: sed
pœna est p accidens, nō est enim fm naturā eius, q
ponitur. ergo non potest in infinitum durare.

SED CONTRA est, quod dicit Matth. 15. Ibiunt hī in
suppliciu æternū. Et Marci. 3. dī: Qui autē blasphe

est primo mō, & nō
secundo. Nam uoluntas
inquisitū tubercū, nō
hēt formā tubercū in
sua pte, & sic est
iusta, & ordinata
culpæ. a Deo autē di
cunt, qd est vñ a de
te. Et hanc opinio attri
buitur Magistro senten
tiam in 1. d. 1. & vñ habe
re multos sequaces,
quoniam S. Th. tribuit
p supradicta uerba.
Et quia hic loquitur de
peccato p se, dicit, qd
pœnā p se considera
tur sicut qd egredi
tur a voluntate, sic nō
hēt rōnē culpæ, quasi
p se oīa sū peccato
sicut oīa alia rōnē,
puta, sicut qd est in
voluntate. Verum
in hac re sicut & in cō
teris, rōnē simū, & au
thoritatē sanctōū obe
diendū puto. Rōnē
autē pro parte affirma
tiua, ex disconuenien
tia, & in uoluntario
immunitate. Ex discon
uenientia quidē, qd
inordinatio actōis
uoluntariæ malū ma
gnum est voluntati,
ac pœnā nō parua est
pœna uoluntati illam
habere. Ex inuoluntari
o autē dupliciter. Pri
mo quia talis inordinatio
non inesse nō est uo
luntariū. Secundo, quia ta
le inordinatio ē parti
nō est uoluntarium.
collatur, & ea inesse
peccati, & peccatū pa
ti illa dū incurrit illā
uoluntati illa incurrit
si possit excedendo
actu peccati. Pro par
te autē negatiua ex re
soluitur de pœnā in Deū
ut cām, rō sumitur.
Cū n. oīa pœna iusta
sūt, & a Deo, qui patet p
Aug. in li. 8. q. 1. opor
tet, qd inordinatio
culpæ esse in peccato,
vel incurrit peccatū

D. 1001.

460

Perilla

per totum

Inf. 1. &

1. q. 86. a.

1. d. 1. d.

42. q. 1. a.

1. d. 1. d.

19 in 2. 3.

4. d. 46.

q. 1. ar. 3.

2. cont.

ca. 47. &

144. & 144.

cap. 93. &

opu. 1. ca.

181. &

183. & Ro

ma. 1. le. 1.

1. d. 1. h.

ca. 1. ante

med. 1. c.

1. d. 1. a.

med. 1. c.

AA 4

ma, quæ p pñm pcedens deordinatæ fuerunt, ut f. p. contraria curentur. Requiritur etiam ad restituendum equalitatem iustitig, & ad mouendum scandalum aliorum, ut æstificat in pñia, qui sunt scandalizati culpa, ut patet ex exēplo de Dauid inducto.†

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrum omnis pñia sit propter aliquam culpam.

Ferr. 3. cont. 141. Egid. 2. f. d. 36. q. 2. ar. 2. Med. ar. 4. D. Bon. d. 36. ar. 2. q. 2. Ca. 2. d. 36. q. 1. con. 2. Med. ar. 4.

AD SEPTIMUM sic procedit. Vt quod non ois pñia sit pp aliquam culpam. Dñ. 10. 9. de exco. natio. Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, ut na. sceret cecus. Et similiter uidemus, q multi pueri et baptizati graues pñas patiunt, ut puta febres, & monum oppressiones, & multa hmōi, cum tamen in eis non sit pñm, postq sunt baptizati: & antequam sint baptizati, nō est in eis plus de peccato, quam in aliis pueris, qui hæc non patiuntur, non ergo omnis pñia pro peccato est.

¶ Præter. Eiusdē rōis esse vī, q peccatores, pspere tur, & q aliqui innocentes puniant: h utrunq; at in rebus humanis frequenter inuenimus. Dñ. de iniquis in psal. 72. In labore hoium non sunt, & cum hoibus non flagellabuntur. Et Job. 21. Impiū viuūt sublenati sunt, confortatiq; diuitis. Et Abacuc. 1. dñ. Qui respicis contēptores, & taces pculante ipio iustiorē se: nō ergo ois pñia infligit p culpa. ¶ Præter. De Christo dñ. 1. Pet. 2. q peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: & tamen ibi dem dicitur, quod passus est pro nobis. ergo non semper pñia a Deo dispensatur pro culpa.

SED CONTRA est, qd dñ. Job. 4. Quis unq; innocens perit, aut qñ recti delecti sunt: quin potius uidi eos, qui operantur iniquitatē, flante Deo, peris se. Et Aug. * dicit in 1. Retractionum, quod omnis pñia iusta est, & pro peccato aliquo impenditur.

RESPON. Dicēdū, q sicut iā dictū est, * pñia pōt dupliciter cōsiderari, simpliciter, & inquantū satis factoria. Pñia quidē satisfactoria est quodāmodō uoluntaria: & qā cōtingit eos, q differunt in reatu pñæ, esse unū fm uoluntatē unione amoris, inde est qd m interdu aliq; q nō peccauit, pñia uolūtariā p alio portat: sicut ēt in rebus humanis uidemus qd aliq; in se trāstert alterius debitū. Si uero loquamur de pñia simplici, fm qd hēt rōnē pñæ, pñis p hēt ordinē ad culpā propriā: sed qñq; quidē ad culpā actualē, puta, qñ aliq; uel a Deo, uel ab hoie p pñō cōmissio puni: qñq; uero ad culpā originālē, & hoc quidē, uel principaliter, uel consequenter. Principaliter qdē pñia originalis peccati est, q natura humana sibi relinquit destituta auxilio originalis iustitig: sed ad hoc consequunt oēs pñia litates, quæ ex defectu naturæ hoibus contingunt.

Sciendū tñ est, q qñq; aliqd vī esse pñale, qd tñ non hēt simpliciter rōnē pñæ. Pñia, n. est spēs mali, ut in 1. dictū est: * malū aut est priuatio boni. Cū aut sint plura hois bona. scilicet, corporis, & exteriorū rerū contingit interdū q hō patitur detrimentum in minori bono, ut augeat in maiori: sicut cū patitur detrimentū pecunie pp sanitatē corporis, uel in utroq; horū pp salutē aīæ, & pp gloriā

Dei, & tūc tale detrimentū nō est simpliciter malū hois, sed fm quid: unde non hēt simpliciter rōnē pñæ, sed medicinæ. Nā & medici austeras portiones ppinant infirmis, ut conferant sanitatē. Et qā hmōi non pprie habent rōnē pñæ, non reducunt ad culpā sicut ad eam, nisi pro tanto: qā hoc ipsum q oportet humanæ naturæ medicinæ pñas exhibere, est ex corruptione naturæ, q est pñia originalis peccati. In statu, n. innocētia nō oportuisset aliqd ad pñctum uirtutis inducere p pñalia exercitia. unde hoc ipsū qd est pñale in talibus, reducit ad originālē culpā, sicut ad causā.

AD PRIMUM ergo dicendū, q hmōi defectus eorū, q nascunt, uel et puerorū, sunt effectus, & pñæ originalis peccati, ut dictū est: & manēt et post baptismū pp eam superius dictā: & q nō sint æquāliter in oibus, contingit pp naturæ diuersitatē, q sibi relinquit, ut supra dictū est. * Ordinant tamen hmōi defectus fm diuinā prouidentiam ad salutem hominum, uel eorum qui patiunt, uel aliorū, qui pñis admo nentur, & etiam ad gloriā Dei.

AD 2^m dicendū, q bona tēporalia, & corporalia sunt qdē aliqua bona hois sed parua: bona uero spūalia sunt magna hois bona. Pertinet igit ad diuinā iusticiā, ut uirtuosis det spūalia bona: & de tēporalibus bonis, uel malis tñ det eis, quantū sufficit ad uirtutē. Vt. n. dñ. dicit 2. c. de diu. no. * Diuina iustitig est nō emolire optimorum fortitudinē materialū donationibus. Alijs uero hoc ipsum, quod tēporalia dantur, in malum spūrialium cedit. unde in ps. 72. concluditur. Ideo tenuit eos supbia.

AD 3^m dicendū, q Christus pñā sustinuit satis factoriam, non pro suis, sed pro nostris peccatis.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrum aliquis puniatur pro peccato alterius.

AD OCTAVVM sic procedit. Vt q aliquis puniatur p pñō alterius. Dñ. Exod. 20. Ego sū Deus zelotes vīscitās iniquitatē patrū in filios in tertiā, & quartā generationē his, qui oderunt me. & Mat. 23. dñ. Vt ueniat super uos omnis sanguis iustus, q effusus est super terram.

¶ Præter. Iustitia humana deriuatur a iustitia diuinā: sed fm iustitiam humanā aliqñ filii h puniunt pro parentibus, sicut patet in crimine læsæ maiestatis. ergo et scdm diuinā iustitiā vnū puniuntur pro peccato alterius.

¶ 3° Præter. Si dicatur filius nō puni pro peccato patris, sed p peccato proprio, inquantū imitatur malitiā paternā, h nō magis hoc diceret de filiis, q de extraneis, qui simili pñia puniuntur his quorum peccata imitantur. non ergo uidetur, quod

differe a temporalig. hoc non est scdm se bonū aīæ, sed in ordine ad aliud. Bonū autē spūale est scdm se bonū aīæ, p se loquēdo: & pñia sicut se hnt ad hoc q sint bona, ita ad hoc q priuationes eorum sint mala. Tēporalia igit qā in ordine ad aliud sunt bona, in ordine quoq; ad aliud, priuationes eorum malitiam uel bonitatē sortuntur, & pñia efficit pp qd contingit esse pure medicinalia. Spūalia uero quia scdm se sunt bona aīæ, scdm se quoque priuationes eorum sunt mala, ac p hoc nunq sunt pure medicinalia: sed quādo sunt medicinalia, aut pñæ, & medicinæ respectu eiusdem. Et hoc inueniū littera.

¶ Ad primum in oppositum dñ. q male intel liguntur uerba hē. In tendit. n. q sunt bona nō in ordine ad aliud sed scdm se, cū quo stat, q ordinantur in Deū tanq finem ultimum. Rursus, inēdit cōparare ad bona nostra, quæ sunt quasi nostra bona formaliter Deū autē est bonū obiectiue. Rursus, qā obiectū. & adeptio obiecti, finis & acquisitio eius non ponit in numerum, sed p uni co cōparantur, & bona aīæ quibus acquiritur finē, pro eodē computant pñis, & nihil melius bono spūali dici potest.

¶ Ad secundum dictū, q p accidens contingit priuari aliqd bono aliquo spūali pp bonū melius spūale sed tñ priuatio illa non est pure medicinalis, sed est pñia illius. Et sic accedit Petro de priuatione gratiæ, & sanctus quibusdā de priuatione alicuius spūalia boni. Nec oppositum dñt Greg. quia solius medicinæ rōnem reddat in defectibus, quibusdā sanctorum. Aduertet hic, quod pñia spēs mali est, quod priuationem boni debet, qñ sicut dñ. in cludit, ne putes omnem negationem boni spūrialis pñia rationem habere.

AD PRIMUM ergo dicendū, q utrunq; dictum vī esse referendū ad pñas tēporales, uel corporales, inquantū filii sunt qdā res parentū, & successores pdecessorum: uel si referant ad pñas spūiales, hoc dicit pp imitationem culpæ. vñ in Exod. ad dñ. His, qui oderunt me. Et in Matth. dicit: Et uos implete mē-

surā patrū uestrorū. Dicit aut puniri pñā patrū in filiis, quia filii in peccatis parētū nutriti, prouiores sunt ad peccandum tum pp consuetudinem, tum etiam propter exemplum, patrum quasi authoritatem sequentes. sunt etiam maiori pñia digni, si pñas patrū uidentes, correcti non sunt. Iō autem addidit. In tertiā, & quartā generationem quia tantū cōsueuerunt homines uiuere, ut tertiā, & quartam generationem uideant, & sic mutuo uidere possunt, & filii peccata parentum ad imitandum, & patres pñas filiorum ad dolendum.

AD 2^m dicendū, q pñia illa sunt corporales & temporales, quas iustitia humana uni p peccato alterius infligit, & sunt remedia quēdā, uel medicinæ contra culpas sequentes, ut uel ipsi, qui puniuntur, uel alii cohibeantur a similibus culpis.

AD 3^m dicendū, q magis dicunt puniri p peccatis aliorum, ppinqui, q extranei, tñ quia pñia propinquorum quodāmodo redudat in illos qui peccauerunt, ut dictū est, * inquantū filius est quēdam res patris. Tum etiā quia, & domestica exempla, & nutritus est in peccatis parentum, uehementius ea sequitur, et si ex eorum pñis nō est deteritus, obliuio uideretur: unde & est maiori pñia dignus.

QVÆSTIO LXXXV III. SVF. Q. LXXXVIII. ART. I.

De peccato ueniali & mortali, in sex articulos diuisa.

DICENDū quia peccatū ueniale, & mortale distinguuntur secundū reatum, cōsiderandū est de eis. Et primo considerandū est de ueniali per comparationem ad mortale. Secundo, de ueniali secundum se.

CIRCA primum quæruntur sex.

- ¶ Primo, Vtrum ueniale peccatum conuenienter diuidatur contra mortale.
- ¶ Secūdo, Vtrum distinguantur genere.
- ¶ Tertio, Vtrum ueniale pñm sit dispositio ad mortale.
- ¶ Quarto, Vtrum ueniale peccatum possit fieri mortale.
- ¶ Quinto, Vtrum circumstantia aggrauans possit de ueniali peccato facere mortale.
- ¶ Sexto, Vtrum peccatum mortale possit fieri ueniale.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrum ueniale peccatum conuenienter diuidatur contra mortale.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod ueniale peccatum non conuenienter diuidatur contra mortale. Dicitur. * Aug. 2. lib. contra Faustum.

In 1. ar. q. 82. dubiū occurrit ex scō. 17. 21. dñ. 3. sent. ex pñe impugnante, q ueniale & mortale non distinguuntur ex eo, q mortale inordinatio nem circa finē, ueniale autē circa finē q sunt ad finē importent qā utiq; pñt esse, & circū finē, & circa ea que sunt ad finē cum th autor hūc distinguat ueniale contra mortale ex dicta dñia. ¶ Ad hoc dñ. dupliciter. Primo, qā ueniale nō inordinat de ueniali, & mortali ex genere. hūc. n. distinguat ut ex obiecto, & fine & his, quæ sunt ad finē obiecto autē pñcedit de mortali & ueniali quolibet. Sed re manet tunc qd, quā re absolute autē horū mortali, & ueniali tractant, ad ueniale, 143. 8. 1. & mortale ex gñe descendit. In hoc. n. r. esse uidetur manifeste, q t cōi ueniale, de specialibus determinat relicto cōmuni. Propterea

Propterea licet dicta responsio sit vera quoad materiam, forma tamen in se non est, quia auctor loquitur de peccato mortali, & per se veniale, semper. n. ly, per se subintelligitur, & q. lxxv. p. se sumpta ex obiectis distinguuntur sine, & hic, quæ sunt ad finem.

¶ Ex cum dicitur, utrumque potest esse circa utrumque, videtur, q. hoc non est p. se, sed p. ac

cidens. Moris namque ad adulterium, vel infidelitatem, p. accidet, ut est veniale, q. a. f.

¶ Imperfectus ex parte agentis, utpote non deliberatus. Et similiter motus animi in superfluo risum, p. accidet, ut est mortale, quia

.f. ordinatur ad hoc in cōceptu fidei, p. se. n. loquendo, & indicando ad q. sedm. p. p. rias materias, & finet eorum

dē, nec mortale circa id, qd ad finem pure, nec veniale circa finem ordinatum est actus.

Et formaliter sit saluatur dū de mortali, & veniali in eō p. se th. doctrina tradita est. Ex quia p. se mor

male, & veniale, & ex pte mortale, & veniale de coincidunt, id pri

ma thsio fuit vera: quod ut nō explicaret formale processum.

¶ In responsione ad primum in eodē art. q. 88, dubium occurrit ex Durando in 2. sent. dist. 43. impugna

te hanc responsionē, & quod ad analogiam secundum rem, & se

cundum nominis, rationem, & secundū expositionem de ly, contra legem, & p. r. legem. Arguit primo quod diuisio peccati

in mortale, & veniale non sit diuisio analogi in perfectū simpliciter, & secundum quid: quia actus voluntarius simpliciter, deliberatus, cadens super materiam simpliciter in debitum, puta uocem significatiuam, contra id quod est in me

te est, simpliciter peccatum: sed mendacium iocofum sciens, & deliberato est huiusmodi. ergo peccatum veniale ex genere, seu per se est simpliciter, & perfecte peccatum.

¶ Præterea si in peccatis est simpliciter, & secundum quid, ergo, & in actibus uoluntariis, quia si unum oppositorum multiplicatur, oportet reliquum multiplicari.

¶ Arguit deinde contra nominis rationem: quia secundum hoc peccatum veniale non diceretur peccatum, nisi in ordine ad mortale: sicut accidens non dicitur ens, nisi quia entis, sed hoc est falsum: quia si peccatum mortale non esset, nihilominus esset veniale, ergo.

¶ Arguit deinde contra illam expositionem, quod mortale est contra legem, veniale præter legem: quia omne peccatum est contra aliquam legem, ut patet de mendacio iocoso, quod est directum contra dictamen naturalis legis.

¶ Ad primum horum neganda est minor. Nullus enim peccatus uenialis per se materia est simpliciter indebita, sed secundum quid. Quia, n. principium in operabilibus est finis, & id quod est ad finem, est sicut conclusio in speculabilibus, oportet perspicere, quod quemadmodum ad perfectionem simpliciter intellectus non spectant conclusiones contingentes, quæ secundum se non habent necessariam connexionem cum principis, sed sola principia, & conclusiones necessarias, quæ nate sunt esse eui

dentes, spectant ad perfectionem simpliciter intellectus, reliqua ad perfectionem, & imperfectionem secundum quid eiusdem: adiungit enim, & non nihil perfectionis est recte se habere circa illam ad appetitum moralem perfectionem, & imperfectionem simpliciter, solus finis, & finis necessario coheretentia spectant, circa quæ

est peccatum mortale, reliqua autem, quæ sunt ad finem cōmuni generis, circa quæ est peccatum ueniale, non spectant ad perfectionem, & imperfectionem simpliciter, sed secundum quid eiusdem. Vnde uterque modus uenialium peccatorum ponit imperfectum p. m. Indeliberati namque motus in mala mortalia, sunt p. m. imperfecti ex parte agentis, quia actus nō ex deliberatione sit. Deliberati autem motus in mala uenitalia sunt imperfecti p. m. ex parte obiecti, quia obiectum nō est ita indebita materia appetitus, ut ex trahatur finis. Materia namque actus moralis oportet q. sit indebita in ordine ad finem, i. e. contraria debito ad finem: debito autem necessario contingenti, qd & Enchiridion cap. 64.

¶ 4. Præterea: Quicumque accedit ad unum terminum, ex hoc ipso recedit ab alio: sed quicumque peccat, accedit ad bonum cōmutabile, ergo recedit a bono incommutabili: ergo peccat mortaliter. nō ergo cōuenienter p. m. ueniale contra mortale diuidit.

¶ SED CONTRA est, qd Augustinus dicit in Homil. 7. sup. Ioan. q. crimen est, qd damnationem meretur: ueniale autem est, quod non meretur damnationem. Sed crimē nominat peccatum mortale. ergo ueniale peccatum cōuenienter diuiditur contra mortale.

RESPON. Dicendum, quod aliquæ, fm quod proprie accipiuntur, non uidentur esse opposita quæ si metaphorice accipiuntur opponi inueniunt, sicut ridere non opponit ei, quod est arescere: sed secundum quod ridere metaphorice de prato dicitur p. p. eius floritione, & uirore, opponitur ei, qd est arescere. Similiter si mortale proprie accipiat, p. ut refertur ad mortē corporalem, non ut oppositum habere cum ueniali, nec ad idē genus pertinere. Sed si mortale accipiat metaphorice, secundum quod

autem omniariam cōtingit. Et propterea appetitus bonus circa materiam huiusmodi contingens, proprie loquendo, nō ad bonitatem secundum quid, sed bonitatem consummationis spectat. Appetitus autem malus in huiusmodi non ad consummationem malitiam, sed ad secundum quid malitiam spectat, propter rationem dictam. Alia autem regula de oppositis non tenet quando non est eadem ratio multiplicationis utrinque. Non enim oportet ens simpliciter, scilicet substantiam multiplicari sicut ens secundum quid, scilicet accidens, in nouem genera distinguitur: quia non est utrinque eadem ratio. Et sic est in proposito, ut patet ex dictis.

¶ Ad secundum dicitur, q. sicut omnis morbus dicitur infirmitas in ordine ad priuationem uitæ, quæ est infirmitas mortalis, & simpliciter ita omne peccatum dicitur peccatum in ordine ad peccatum, quod prius sine, quod est principium uitæ mortalis. Et ut ex distinctione in littera ex Aug. patet, cum peccatum sit dictum, factum, uel concupitum contra legem Dei, & mortale sit contra legem Dei sine additione aliqua, ueniale uero est additio, scilicet secundum quid: est enim contra legem Dei secundum quid: & constat quod contra legem Dei secundum quid non potest intelligi non p. m. intellectu contra legem Dei absolute, sicut nec album secundum quid sine albo simpliciter, oportet ut peccatum ueniale non solum secundum rem, sed secundum nominis rationem in ordine ad mortale dicatur. propter quod in littera dicitur, q. ueniale dicitur peccatum secundum rationem imperfectam, & in ordine ad peccatum mortale.

¶ Et licet peccatum ueniale possit esse in hoc, uel illo abq. mortali, simpliciter tamen non potest esse abq. mortali: sicut nec infirmitas curabilis abq. incurabili, qualis est mortalitas: immo si non esset peccatum mortale, nec ueniale esset: sicut si non esset mortis, non esset agendum.

Ad tertium dicitur, q. in uerbis laborat argumentum, concedi

mus

mus gratis ad p. m. ueniale esse contra legem sedm quid, & hoc est esse præter legem.

¶ Est enim contra legem quicquid a legis finem discordat, ut simpliciter, simpliciter, si secū dū quid, sedm quid. Sed simpliciter a fine non discordat, nisi qd contrariū inducit finem: sedm quid utro, qd finis affectionem impedit, illud in mortali, hoc in ueniali requiritur. Et ueniale quod ex perfectione actus sunt secundum quid, id est, secundum imperfectum motū contra legem Dei, ut primus motus infidelitatis, & adulterij testantur. Veniale autem ex genere sunt secundum quid, id est, secundum imperfectam materiam contra legem Dei, ut mendacium iocofum, & risus superfluum testantur. hoc autem contra legem quid, uocatur uno uocabulo præter legem.

¶ Ad pleniorē tñ doctrinam scito, q. u. d. ueniale ex genere esse p. r. nō contra legem, p. r. dupliciter intelligi. Primo, ut sit p. r. uer legem, ut contra nullā sit legem. Et in hoc sensu falsum est. Nam mendacium est secundum se prauū, & contrarium uirtuti, ac p. hoc contra legem illius uirtutis, & tñ non est mortale ex genere suo. Alio modo, ut sit p. r. legem, & nō contra, quia non est contra inuentionem finis legis. Et hoc modo contra nullam legem est ueniale: quia finis cuiusq. legis est dilectio Dei, sui, ac proximi contra cuiusvis bonum, nisi secundum quid, non sit per ueniale. Præter autem legem est q. a. ut in ista d. debet motus rationis a lege interius non seruetur. In uenialibus quod ex imperfectione actus uoluntatis debetur modus rationis pueniendo rationem, uel deliberationem: in uenialibus uero ex genere uoluntatis debetur modus, quo secundum rationem referenda est materia illa ad finem.

¶ In peccatis, mortale opponitur ei, qd est ueniale. Cū. n. p. m. sit qdā infirmitas aīæ, ut supra habitū ē, * p. m. aliq. mortale dicitur ad similitudinem morbi, q. d. mortalis, ex eo q. inducit defectū irreparabile p. destitutionē alicuius principij, ut dictū est. * Principiū autē spūalis uitæ, quæ est fm uirtutē, est ordo ad ultimū finē, ut supra dictū est, & qui quidē si destitutus fuerit, reparari non potest p. aliquod principij intrinsecū, sed solum p. uirtutē diuinā ut supra dictum est: quia inordinationes eorum, quæ sunt ad finē, reparantur ex fine, sicut error qui accidit circa conclusiones p. ueritatē principiorū. Defectus ergo ordinis ultimi finis nō potest p. aliquod aliud reparari: qd sit principij, sicut nec error, qui est circa principia: & idē hōi peccata dñr mortalia quasi irreparabilia. Peccata autē, quæ habent inordinationē circa ea, q. sunt ad finē, conseruato ordine ad ultimū finē, reparabilia sūt, & hæc dñr uenitalia. Tunc enim p. m. ueniam habet, qñ reatus p. r. tollit, qui cessat cessante peccato, ut dictū est. * Sedm hoc ergo mortale, & ueniale opponuntur, sicut reparabile, & irreparabile: & hoc dico p. principij interioris, non aut p. comparationē ad uirtutē diuinā, quæ oēm morbum, & corporalem, & spirituales potest reparare, & p. hoc ueniale p. m. cōuenienter diuiditur contra mortale.

¶ AD PRIMUM ergo dicendum, q. diuisio peccati in ueniale, & mortale, nō est diuisio generis i species, q. equaliter participant rationē generis, sed analogi in ea de quib. p. dicat fm prius, & posterius: & idē p. fecta rō peccati, q. Aug. ponit, conuenit peccato mortali. P. m. aut ueniale dicitur fm rōnē imperfectā, & in ordine ad p. m. mortale: sicut accidēs dñr ens in ordine ad substantiā, fm imperfectā rōnē entis nō. n. est p. legē: quia uenialiter peccans, non facit qd lex prohibet, nec p. m. id, ad qd lex p. p. p. obligat, sed facit præter legem: quia non obseruat modum rationis quem lex intendit.

¶ AD 2um dicendum, q. illud p. p. p. Apolloli est affirmatiuum, unde non obligat ad tempus: & sic

non facit hoc p. p. p. quicumque nō actu refert in gloriam Dei oē, qd facit. Sufficit ergo, q. aliquis habitualiter referat se, & oīa sua in Deū ad hoc, q. n. semper mortaliter peccet, cū aliq. actū nō refert i gloriam Dei actualiter. Veniale autē p. m. nō excludit habitualē ordinationē actus humani in gloriam Dei, sed solū actualē: quia non excludit charitatem, quæ habitualiter ordinat in Deum. unde non sequitur, q. ille, qui peccat uenialiter, peccet mortaliter.

¶ AD 3um dicendum, q. ille, q. peccat uenialiter, inhæret bono tēporali nō ut fruēs, quia nō p. m. tuit in eo finē, sed ut utēs referēs in Deū nō actu, sed habitu.

¶ AD 4um dicendum, q. bonum commutabile non accipitur, ut terminus contrapositus incommutabili bono, nisi quando constituitur in eo finis. Quod enim est ad finem, non habet rationem termini.

ARTICVLVS II.

Primum peccatum mortale, & ueniale differant genere.

D. SECUNDUM sic procedit. Videtur, q. peccatum ueniale, & mortale non differant genere, scilicet, q. aliquod sit peccatum mortale ex genere, & ali

quod ueniale ex genere. Bonum enim, & malū ex genere in actibus humanis accipit p. comparationē ad materiā, siue ad obiectum, ut supra dictū est: sed fm quodlibet obiectum, uel materiam contingit peccare mortaliter, & uenialiter. qdlibet. n. bonū commutabile potest homodiligere uel infra Deum, qd est peccare mortaliter, uel supra Deum, qd est peccare mortaliter, & mortale non differunt genere.

¶ 1. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 2. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 3. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 4. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 5. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 6. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 7. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

non facit hoc p. p. p. quicumque nō actu refert in gloriam Dei oē, qd facit. Sufficit ergo, q. aliquis habitualiter referat se, & oīa sua in Deū ad hoc, q. n. semper mortaliter peccet, cū aliq. actū nō refert i gloriam Dei actualiter. Veniale autē p. m. nō excludit habitualē ordinationē actus humani in gloriam Dei, sed solū actualē: quia non excludit charitatem, quæ habitualiter ordinat in Deum. unde non sequitur, q. ille, qui peccat uenialiter, peccet mortaliter.

¶ AD 3um dicendum, q. ille, q. peccat uenialiter, inhæret bono tēporali nō ut fruēs, quia nō p. m. tuit in eo finē, sed ut utēs referēs in Deū nō actu, sed habitu.

¶ AD 4um dicendum, q. bonum commutabile non accipitur, ut terminus contrapositus incommutabili bono, nisi quando constituitur in eo finis. Quod enim est ad finem, non habet rationem termini.

ARTICVLVS II.

Primum peccatum mortale, & ueniale differant genere.

D. SECUNDUM sic procedit. Videtur, q. peccatum ueniale, & mortale non differant genere, scilicet, q. aliquod sit peccatum mortale ex genere, & ali

quod ueniale ex genere. Bonum enim, & malū ex genere in actibus humanis accipit p. comparationē ad materiā, siue ad obiectum, ut supra dictū est: sed fm quodlibet obiectum, uel materiam contingit peccare mortaliter, & uenialiter. qdlibet. n. bonū commutabile potest homodiligere uel infra Deum, qd est peccare mortaliter, uel supra Deum, qd est peccare mortaliter, & mortale non differunt genere.

¶ 1. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 2. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 3. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 4. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 5. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 6. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 7. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 8. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 9. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 10. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 11. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 12. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

¶ 13. Præterea: Sicut dictum est supra, p. m. mortale dicitur, qd est irreparabile, p. m. aut ueniale qd est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qd sit ex malitia, qd fm quosdam irreparabile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod sit p. infirmitatem, uel ignorantiam, quod dñr remissibile. ergo p. m. mortale, & ueniale differunt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed fm hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est. * ergo p. m. ueniale, & mortale non differunt genere.

inquantum negligit homo addiscere ea, per quæ potest se in diuino amore conseruare.

Ad 3^m dicendum, q^d sicut Aug. dicit in lib. 3° M^o daciū, ea, q^u sunt em se mala, nullo sine bene fieri possunt homicidium aut est occisio innocentis, & hoc nullo mō bene fieri pōt. Sed index, q^u occidit latronē, uel miles, q^u occidit hostē reipublicæ, non appellant homicidæ, ut Aug. dicit in lib. de lib. arb.

*Ca. 7. an
re me. ha
betur hic
lib. 10. 4.

QVÆSTIO LXXXIX.

De peccato ueniali secundum sex articulos diuisa.

DICENDUM considerandum est de peccato ueniali secundum se.

Et circa hoc quaeruntur sex:

- ¶ Primo, Vtrum p^otm ueniale causet maculā in aīa.
- ¶ Secūdo, de distinctione peccati uenialis, prout figurat p lignū, fœnum, & stipulam. Corinth. 3.
- ¶ Tertio, Vtrum homo in statu innocentie potuerit peccare uenialiter.
- ¶ Quarto, Vtrum angelus bonus, uel malus possit peccare uenialiter.
- ¶ Quinto, Vtrum primi motus infidelium sint peccata uenialia.
- ¶ Sexto, Vtrum ueniale possit esse in aliquo simul cum solū peccato originali.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum peccatum ueniale causet maculam in anima.

Medina art. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt, q^d peccatum ueniale causet maculam in aīa. Dicit. n. Aug. in lib. de penitentia, q^d peccata uenialia, si h^u multiplicentur, decorem nostrum ita exterminant, ut a celestis sponſi amplexibus nos separent; sed nihil aliud est macula, quā detrimentum decoris, ergo peccata uenialia causant maculam in anima.

¶ 2° Præ. P^otm mortale cāt maculā in aīa p p^o inordinationē actus, & affectus ipsius peccantis: sed in peccato ueniali est qdam deordinatio actus, & affectus, ergo p^otm ueniale causet maculam in anima.

¶ 3° Præ. Macula aīæ catur ex contractu rei h^u temporalis per amorem, ut d^o dictum est in peccato ueniali aīa inordinato amore cōtingit rē temporalē, ergo peccatum ueniale inducit maculā in anima.

SED CONTRA est, qd d^o Ephel. 5. Vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam. ¶ Glof. idest, aliquod peccatum criminale, ergo proprium peccati mortalis esse videtur, quod maculam in anima causet.

RESP. Dicendum, q^d sicut ex dictis patet, macula importat detrimentum nitoris ex aliquo contractu, sicut in corporalib. patet, ex quibus p similitudinem nomen maculæ ad aīam transfert. Sicut aut in corpore est duplex nitor, unus quidē ex intrinseca dispositione membrorū, & coloris, ali^u aut ex exteriori claritate superueniente ita ē in aīa est duplex nitor, unus qdem habitualis quasi intrinsecus, alius aut actualis, quasi exterior fulgor. P^otm aut ueniale impedit quidē nitorē actuale, non tñ habituale, quia non excludit, neq; diminit habitum charitatis, & aliarum uirtutum, ut infra pa-

* 2. 2. qd.
2. 1. ac. 10.

tebit, sed solum impedit earum actum. Macula aut importat aliquid manens in remaculata, unde magis v^o peccare ad detrimentū habitualis nitoris, q actualis; unde p^opr^oie loquendo, p^otm ueniale non cāt maculam in aīa. Et sic alicubi dicatur maculam inducere, hoc est secundum, quid, inquantū impedit nitorē, qui est ex actibus uirtutum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q^d Aug. loquitur in eo casu, in quo multa peccata uenialia dispoſitue inducunt ad mortale; aliter autem non separent ab amplexu celestis sponſi.

AD 2° dicendum, quod inordinatio actus in peccato mortali corrumpit habitum uirtutis, non autem in peccato ueniali.

AD 3° dicendum, q^d in peccato mortali aīa per amorē tringit rē temporalem quasi finē: & p hoc totaliter impedit influxus splendoris gratiæ, q^u pro uenit in eos, q^u Deo adhærent ultimo fini p charitatem; sed in peccato ueniali non adhæret hō creaturæ tanquam fini ultimo, unde non est simile.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter peccata uenialia per lignum, fœnum, & stipulam designentur.

Medina art. 2.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, q^d inconuenienter peccata uenialia p lignū, fœnum, & stipulam designentur. Lignum, n. fœnū, & stipula, dñr h^u superedificari spirituali fundamento: sed peccata uenialia sunt p^oter spirituale ædificium, sicut ē quilibet falsæ opinioniones sunt p^oter scientiam, ergo peccata uenialia non conuenienter designantur per lignum, fœnum, & stipulam.

¶ 2° Præ. Ille, q^u ædificat lignū, fœnum, & stipulā, sic saluus erit quasi p ignē: sed qñq; ille, q^u committit peccata uenialia, nō erit saluus ē p ignē, puta, cū peccata uenialia inueniunt in eo, q^u decidit cū peccato mortali, ergo inconuenienter per lignum, fœnum, & stipulam peccata uenialia designantur.

¶ 3° Præ. Scdm Apostolū, Alij sunt, h^u ædificat aurū, argentū, lapides pretiosos, i. amorē Dei, & p^oxiimi, bona opera: & alij, q^u ædificat lignū, fœnū, & stipulā, sed peccata uenialia nō committit ē illi, q^u diligunt Deum, & p^oxiimū, & bona opera h^u faciunt, dñ. n. 1. Ioann. 3. Si dixerimus quia peccatum nō habemus, nosipſos seducimus, ergo non conuenienter designantur peccata uenialia per ista tria.

¶ 4° Præ. Multo plures differentie, & gradus h^u sunt peccatorum uenialium, quā tres, ergo inconuenienter sub his tribus comprehenduntur.

SED CONTRA est, qd Apost. ad Cor. 3. dicit de eo, qui superædificat lignum, fœnū, & stipulam, q^u saluus erit quasi p ignem, & sic patietur p^onam, sed non æternam, reatus aut p^ona temporalis p^opr^oie pertinet ad peccatum ueniale, ut d^o dictum est, ergo per ista tria significantur peccata uenialia.

RESP. Dicendum, q^d quidā intellexerunt fundamentum esse fidem informem, super quam aliqui ædificant bona, opera, quæ figurantur per aurum, argentum, & lapides pretiosos, quidam uero peccata etiam mortalia, quæ figurantur scdm eos per lignum, fœnum, & stipulam. Sed hanc expositionē in-

472
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

473
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

SUP. Q. LXXXIX.
ART. III.

ARTICVLVS III.
Vtrum homo in statu innocentie potuerit peccare uenialiter.

D^o TERTIVM sic proceditur.

A Videtur q^d hō in statu innocentie potuerit peccare uenialiter: q^u sup illud 1. ad Timot. 2. Adā nō est seduct^u, dicit^u glo.

Inexpertus diuine seueritatis in eo falli potuit, ut crederet^u ueniale esse cōmissum: sed hoc nō credidisset, nisi uenialiter peccatare potuisset, ergo uenialiter peccare potuit, si peccato mortali.

¶ 2° Præ. Aug. dicit in sup. Gen. ad literā. Nō est arbitrandū, q^d ē set hoīem h^u delectat^u tentator, nisi p^ocessisset in aīa hoīs quādā elatio cōprimenda: elatio aut deiectionē pcedens, q^u facta est p^otm mortale, nō potuit esse nisi p^otm ueniale. Sicut ē in eo d^o Aug. dicit q^d virū sollicitauit aliqua experiēti cupiditas, cum mulierē uidisset sup^oto vetito po-

mo nō esse mortuū. Vt ē fuisse in Eua aliq^u infidelitatis motus in hoc, q^d de uerbis Domini dubitauit, ut patet p hoc qd dixit: Ne forte moriamur, ut h^u Gen. 3. hac aīa vñr uenialia peccata, ergo hō potuit uenialiter peccare, anteq^u mortaliter peccaret.

¶ 3° Præ. Peccatū mortale magis opponit^u integritati primi status, q^u peccatum ueniale, sed hō potuit peccare mortaliter non obſtate integritate primi stat^u, ergo ē potuit peccare uenialiter.

SED CONTRA est, qd cuiuslibet peccato debet aliqua p^ona, sed nihil p^onale ē potuit i statu innocentie, ut Aug. dicit 14. d^o Ciuit. Dei. ergo nō potuit peccare aliquo peccato, quo nō ei ierēt ab illo integritas status: sed p^otm ueniale nō mutat statū hoīs, ergo si potuit peccare uenialiter.

RESP. Dicendum, q^d cōmuniter ponit^u q^d hō in statu innocentie nō potuit uenialiter peccare. Hoc etiam non est sic intelligēdū, quasi id, qd nobis est ueniale, si ipse pmitteret, rē sibi mortale p^o altitudine sui status. Dignitas, n. personæ est qdā circūstantia aggrauans p^otm, nō tñ trāsfert in aliā speciem, nisi forte supueniente deformitate inobedientie, uel uoti, uel alicuius h^u mōi qd in pposito dici nō pōt. Vnde qd est de se ueniale, non potuit

474
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

475
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

476
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

477
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

478
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

Prima Secunda 3. Thro.

479
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

480
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

481
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

482
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

483
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

484
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

485
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

486
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

487
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

488
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

489
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

490
Per totum
3. q. 87. art.
2. ad 1. &
4. dist. 16.
q. 2. art. 1.
q. 2. ad 1.
& q. 3. ad
1. & art. 1.
q. 1. ad 1.
& mal. q.
7. art. 11.
corpo. &
Psal. 14.
* lib. de
medicina
p^ona. 6. 2.
ante me.
tom. 9. &
ser. de san
cti. 4. 10.
10.
* q. 86. art.
1.
* Glof. in
testinea.
1° ibi.
* q. 86. art.
2.

habens motus indeliberatus, hunc rationem in se habet respectu sui ipsius, ut deliberans est. unde per inferius & superius hic non ipse partes aut intelligenda sunt, sed officia: ita quod ille status beatitudinis, quando in supremo officio Deo suberat, interiora officia consequuntur: quia apud ipsum inferius, & superius officio distinguuntur. Ad secundum dicitur, quod Adam in illo statu non potuit dicere verbum otiosum, propter rationem dictam, antequam peccasset mortaliter. Ad tertium negatur se quela, & ad probationem dicitur, quod licet utrumque sit ei impossibile mortale aut ultra hoc est corruptum illius status veniale autem non, ut in littera dicitur in ratione ad tertium. Ad quartum dicitur, quod maior est uera, ubi est uere medium essentialiter ordinatum: veniale autem non est medium secundum ueritatem, sed extremum sub malo tanquam, & peccatum, & hinc claudunt utrumque peccatum mortale, scilicet & veniale: iustitia autem est sub altero extremo, scilicet bono, recto, & humiliori.

*q. 74. ar. 10.

*q. 74. ar. 10.

*p. q. 6. 25. ar. 1.

*Cap. 10. 10. m. 1.

Augustinus dicit 14. de ciuitate Dei: & ideo oportebat quod inordinatio in homine non esset, nisi inciperet ab hoc, quod summum hominis non subderetur Deo, quod fit per peccatum mortale. Ex quo patet, quod homo in statu innocentis non potuit peccare uenialiter, antequam peccaret mortaliter.

Ad primum ergo dicendum, quod ueniale non sumit ibi secundum quod nunc de ueniali loquimur, sed dicitur ueniale, quod est facile remissibile.

Ad 2um dicendum, quod illa elatio, quod præcessit in animo hominis, fuit primum hominis peccatum mortale. dicitur autem præcessisse deiectionem eius in exteriora actum peccati. Huiusmodi autem elationem subsecuta est, & experiendi cupiditas in uiro, & dubitatio in muliere, quæ ex hoc solo inquamdam aliam elationem prorupit, quod præcepti mentionem a serpente audiuit, quasi nollet sub præcepto contineri.

Ad 3um dicendum, quod peccatum mortale in tantum opponitur integritati primi status, quod corruptum ipsum,

transfere in mortale, propter dignitatem primi status. sic ergo intelligendum est, quod non potuit peccare uenialiter, quam non potuit esse, ut committeret aliquid, quod esset de se peccatum ueniale, antequam integritatem primi status amitteret peccato mortaliter.

¶ Cuius ratio est, quia peccatum ueniale in nobis contingit, uel propter imperfectionem actus, sicut subiti motus in genere peccatorum mortalium: uel propter inordinatorem existentem circa ea, quod sunt ad finem, seruato debito ordine ad finem. Vtrumque autem horum contingit propter quendam defectum ordinis ex eo, quod inferius non continetur firmiter sub superiori. Quod n. in nobis insurgit subiti motus sensualitatis, contingit ex hoc, quod sensualitas non est omnino subdita rationi. Quod uero insurgat subiti motus in ratione ipsa, prouenit in nobis ex hoc, quod ipsa executio ad rationem non subditur deliberationi, quod est ex altiori bono, ut supra dictum est. Quod uero humanus animus inordinetur circa ea quod sunt ad finem, seruato debito ordine ad finem, prouenit ex hoc, quod ea, quod sunt ad finem, non ordinantur infallibiliter sub fine, qui tenet summum locum quasi principium in appetibilibus, ut dictum est. In statu autem innocentis, ut in primo habitum est, terat infallibilis ordinis firmitas, ut semper inferius continetur sub superiori, quadiu summum hominis continetur sub Deo, ut est

quod peccatum ueniale facere non potest. & quia non potest simul esse quicquid in ordinatio cum integritate primi status, & sequens est quod primus homo non potuit peccare uenialiter antequam peccaret mortaliter.

ARTICVLVS IIII.

Primum angelus bonus, uel malus possit peccare uenialiter.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod angelus bonus, uel malus possit peccare uenialiter. Homo enim cum angelis conuenit in superiori parte, quæ mens uocatur: secundum illud Gregorius in Homilia. Homo intelligit cum angelis: sed homo secundum superiorem partem animæ potest peccare uenialiter, ergo, & angelus. ¶ Præterea, quicunque potest quod est plus, potest etiam quod est minus: sed angelus potuit diligere bonum creaturæ plus quam Deum, quod fecit peccatum mortaliter, ergo et potuit bonum creaturæ diligere infra Deum inordinare, uenialiter peccando. ¶ 3° Præterea, Angeli mali uidentur aliquam facere, quæ sunt ex genere suo uenialia peccata, pronocando homines ad risum, & ad alias hominibus leuitates sed circumstantia personæ non facit de ueniali mortale, ut dictum est, nisi speciali prohibitione superueniente, quod non est in proposito, ergo angelus potest peccare uenialiter.

Sed contra est, quod maior est perfectio angelis, quam perfectio hominis in primo statu: sed homo in primo statu non potuit peccare uenialiter, ergo multo minus angelus.

Respondetur. Dicendum, quod intellectus angelis, sicut in primo dictum est, non est discursiuus, ut scilicet procedat a principiis in conclusiones seorsum utrumque intelligens, sicut in nobis contingit. unde oportet quod quodcumque considerat conclusiones, consideret eas prout sunt in principiis. In appetibilibus autem (sicut multoties dictum est) homines sunt sicut principia: ea uero, quod sunt ad finem, sunt sicut conclusiones. unde mens angelis non fertur in ea, quæ sunt ad finem, nisi secundum quod stant sub ordine finis: propter hoc ex natura sua habent, quod non possint in eis esse deordinatio circa ea, quod sunt ad finem nisi simul sit deordinatio circa finem ipsum, quod est per peccatum mortale. Sed angeli boni non mouentur in ea, quod sunt ad finem, nisi in ordine ad finem debitum, qui est Deus. & propter hoc omnes eorum actus sunt actus charitatis, & sic in eis non potest esse peccatum ueniale. Angeli uero mali in nihil mouentur, nisi in ordine ad finem peccati superbiæ ipsorum: & ideo in omnibus peccant mortaliter quæcumque propria uoluntate agunt. Secus autem est de appetitu naturalis boni, qui est in eis, ut in primo dictum est.

Ad primum ergo dicendum, quod homo conuenit

SVP. Q. LXXXIX.

ART. IIII.

Medina ar. 4.

Nartie. 4. aduersus

duo. Primo, quod aduersus

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

nit quidem cum angelis in mente, siue in intellectu: sed differt in modo intelligendi, ut dictum est.

Ad 2um dicendum, quod angelus non potuit minus diligere creaturam, quam Deum, nisi simul referens eam in Deum, sicut in ultimum finem, uel aliquem finem inordinatum, ratione iam dicta.

Ad 3um dicendum, quod omnia illa quod uis esse uenialia demones procurant, ut homines ad sui familiaritatem attrahant, & sic deducant eos in peccatum mortale: unde in omnibus mortaliter peccat propter intentionem finis.

SVP. Q. LXXXIX.

ARTIC. V.

Medina ar. 4.

Nartie. 4. aduersus

duo. Primo, quod aduersus

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

ARTICVLVS V.

Primum primi motus sensualitatis in infidelibus sint peccata mortalia.

Medina ar. 4.

Nartie. 4. aduersus

duo. Primo, quod aduersus

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

Resp. Dicendum, quod in irrationabiliter dicitur, quod primi motus infidelium sint peccata mortalia, si eis non consentiat. & hoc patet dupliciter. Primo quidem, quia ipsa sensualitas non potest esse subiectum peccati mortalis, ut est habitum. Est autem eadem natura sensualitatis in infidelibus, & in fidelibus, unde non potest esse, quod solus motus sensualitatis in infidelibus sit peccatum mortale. Alio modo ex statu ipsius peccatis. nunquam dignitas personæ dimittit peccatum, sed magis auget, ut ex dictis patet: unde nec peccatum est minus infidelibus in infidelibus, sed multo maius. Nam, & infidelium peccata magis merentur ueniam propter ignorantiam, secundum illud 1. ad Timotheum. Misericordia Dei conseruitur sum, quia ignoras feci in iniquitate mea: & peccata fidelium aggrauantur propter gratiam sacramenta, secundum illud Hebraeos. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui sanguinem Testamenti, in quo sanctificatus est, pollutum duxeritis.

Ad primum ergo dicendum, quod Apostolus loquitur de damnatione debita peccato originali, quod auferitur per gratiam Iesu Christi, quod quis maneat concupiscens fomes. unde hoc quod fideles concupiscunt, non est in eis signum damnationis originalis peccati, sicut est in infidelibus. Et hoc est modo intelligendum est dictum. Anselmus patet solutio ad secundum. Ad 3um dicendum, quod illud debitum non concupiscendi, erat per originalem iustitiam. unde id, quod opponitur tali debito, non pertinet ad peccatum actuale, sed ad peccatum originale.

ARTICVLVS VI.

Primum peccatum ueniale possit esse in aliquo cum solo originali.

Medina ar. 4.

Nartie. 4. aduersus

duo. Primo, quod aduersus

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q. 74. ar. 10. per totum.

q.

Iosophū. In unoquoque autem genere id, quod est principium, est mensura & regula illius generis: sicut unitas in genere numeri, & motus primus in genere motuum: unde relinquitur, quod lex sit aliquid pertinet ad rationem.

Ad primum ergo dicendum, quod cum lex sit regula quædam, & mensura, dupliciter esse in aliquo. Uno modo sicut in mensurante, & regulante; & quia hoc est proprium rationis, id per hunc modum lex est in ratione sola. Alio modo, sicut in regulato, & mensurato & sic lex est in omnibus, quæ inclinant in aliqd ex aliqua lege, quod quilibet inclinatio proveniens ex aliqua lege, potest dici lex non essentialiter, sed quasi participative. & hoc modo inclinatio ipsa membrorum ad concupiscendum, lex membrorum vocatur.

Ad 2^m dicendum, quod sicut in actibus exterioribus est considerare operationem & operatum, puta, & diffinitionem, & adificationem: ita in operibus rationis est considerare ipsam actum rationis, quod est intelligere & rationari, & aliqd per hunc actum constitutum, quod quædam in speculativa ratione primo quod est diffinitio: secundum enunciatum: tertio vero syllogismus, vel argumentatio. Et quia ratio est practica utitur quodam syllogismo in operabilibus, ut supra habitum est, secundum quod Philosophus docet in 7. Ethicorum. id est invenire aliqd in ratione practica, quod ita se habeat ad operationem, sicut se habet propositio in ratione speculativa ad conclusionem. & huiusmodi propositiones universales rationis practice ordinatae ad actus habent rationem legis: quod quædam propositiones aliquæ actualiter considerant, aliquæ vero habitualiter a ratione tenentur.

Ad 3^m dicendum, quod ratio habet vim movendi a nobilitate, ut supra dictum est. Ex hoc enim quod aliquis vult finem, ratio imperat de hiis, quæ sunt ad finem: sed voluntas de hiis, quæ imperant ad hoc, quod legis rationem habeat, oportet quod sit aliqua ratione regulata. & hoc modo intelligitur, quod voluntas principis habet vigorem legis: alioquin voluntas principis magis esset iniquitas, quam lex.

SVPER Q. XC.

ARTICVLVS II.

Verum lex ordinatur semper ad bonum commune.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod lex non ordinatur semper ad bonum commune, sicut ad finem. Ad legem enim pertinent precipere & prohibere: sed precipere ordinatur ad quædam singularia bona. non ergo semper finis legis est bonum commune. 1^a Præter. Lex dirigit hominem ad agendum: sed actus humani sunt in particularibus. ergo & lex ad aliqd particulare bonum ordinatur. 2^a Præter. Iudicium dicitur in libro Ethicorum, si ratio lex constituitur, lex erit oculus rationis constitutus: sed ratio constituitur non solum quod ordinatur ad bonum commune, sed et quod ordinatur ad prius bonum unius, ergo.

Sed contra est, quod Iudicium dicitur in 5. Ethicorum, quod lex est nullo privato commodo, sed pro communi utilitate civium conscripta. Respondeo. Dicendum, quod sicut dictum est, lex pertinet ad id, quod est principium humanorum actuum, ex

eo quod est regula, & mensura. Sicut autem ratio est principium humanorum actuum, ita et in ipsa ratione est aliquid quod est principium respectu omnium aliorum: unde ad hoc oportet, quod principaliter, & maxime pertineat lex. Primum autem principium in operativis, quorum est ratio practica, est finis ultimus. Est autem ultimus finis humanæ vite felicitas, vel beatitudo, ut supra habitum est. unde oportet quod lex maxime respiciat ordinem quod est in beatitudine. Rursus, cum omnis pars ordinetur ad totum, sicut imperfectum ad perfectum, unus autem homo est pars civitatis perfectæ, necesse est, quod lex proprie respiciat ordinem ad felicitatem communem. unde & Philosophus in præmissa diffinitione legalium, mentionem facit & de felicitate, & de ratione politica. Dicitur enim in 5. Ethicorum, quod legalia iusta dicimus factiua, & conservatiua felicitatis, & particularia ipsius politica educatione. Perfecta enim civitas iustas est, ut dicitur in 1. Politicorum. In quolibet autem genere id, quod maxime respicit principium aliorum, & alia dicuntur secundum ordinem ad ipsum sicut ignis, qui est maxime calidus, est etiam caliditatis in corporibus mixtis, quæ instantum dicuntur calida, in quantum participat de igne. unde oportet, quod cum lex maxime dicatur secundum ordinem ad bonum commune, quod quodcumque aliud præceptum de particulari opere non habeat rationem legis, nisi secundum ordinem ad bonum commune: & ideo omnis lex ad bonum commune ordinatur.

Ad primum ergo dicendum, quod præceptum importat applicationem legis ad ea, quæ ex lege regulantur. Ordo autem ad bonum commune, qui pertinet ad legem, est applicabilis ad singulares fines: & secundum hoc etiam de particularibus quibusdam præcepta dantur.

Ad 2^m dicendum, quod operationes quidem sunt in particularibus, sed illa particularia referri possunt ad bonum commune, non quidem communitate generis, vel speciei, sed communitate causæ finalis, secundum quod bonum commune dicitur finis communis.

Ad 3^m dicendum, quod sicut nihil constat firmiter secundum rationem speculativam, nisi per resolutionem ad prima principia indemonstrabilia: ita firmiter nihil constat per rationem practicam, nisi per ordinationem ad ultimum finem, qui est bonum commune: quod autem hoc modo ratione constat, legis rationem habet.

ARTICVLVS III.

Veritas cuiuslibet sit factiva legis.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod cuiuslibet ratio sit factiva legis. Dicitur enim Apostolus ad Romanos. 1. quod cum gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ leges sunt, faciunt, ipsi sibi sunt lex: hoc autem communiter de omnibus dicitur, ergo quilibet potest facere sibi legem. 1^a Præter. Sicut Philosophus dicit in libro secundo Ethicorum, intentio legislatoris est, ut inducat hominem ad virtutem: sed quilibet homo potest alii inducere virtutem.

Respondeo. Dicendum, quod sicut dictum est, lex pertinet ad id, quod est principium humanorum actuum, ex

Christiani, nec est etiam iustus sed Iesu Christi. & legem ponit ecclesia: unde & in patrefamilias, qui ordinat ad commune bonum familiaris, & non est eius ultimus finis.

Ad hoc dicitur, quod dupliciter possit autem veritas intelligi. Primo, ut significet ut verborum, & tunc dicitur non loqui universa liter, sed in multis humanis perfectis, & secundum humanum ordinem, scilicet namque divina lege, in multitudine generis humani nullus est princeps, sed ipsa multitudo est bonum primo respectu seipsam, vel communitatem alteri: alioquin non princeps, sed tyrannus esset, qui multitudinem per seipsum obediens habet. Objectiones autem de Deo, & Papa extra humanum sunt ordinem de patre autem familia extra communitatem est per seipsum, & alius, & formalis, quod per seipsum non limitat se autem ad vicarium multitudinis sed ad Deum, qui quodammodo dicitur hoc quod est ordinare in bonum, suppletur per, collatur autem, quod Deus permanens per ordinare in bonum est multitudo, nisi multo melius ipsa multitudo possit in illud ordinare. Et similiter Iesu Christi per seipsum vicarius vicem multitudinis supplet, & similiter pater familias respectu suæ familiaris. Unde auctor conclusionem formaliter inferendo, declaratur quod per seipsum gerentem intellexit cum dicitur: Et hoc condere legem pertinet ad totam multitudinem, vel ad personam publicam, quod totius multitudinis est tam habet, ubi manifestatur per, quod intellexit per seipsum vicem multitudinis, & per habere eam illius. In eodem articulo additur: quod legislator apud auctorem est vel multitudo tota, vel multitudo totius civitatis habet, & constitutus nulla est hic va-

ritas terminorum, & quod Papa est legislator in multis, tota populi Christiani, oportet dicere, quod est

tutem, ergo cuiuslibet hominis ratio est factiva legis. 1^a Præter. Sicut princeps civitatis est civitatis gubernator, ita quilibet paterfamilias est gubernator domus: sed princeps civitatis potest in civitate legem facere, ergo quilibet paterfamilias potest in sua domo facere legem.

Sed contra est, quod Iudicium dicitur in libro Ethicorum, Lex est constitutio populi, secundum quæ maiores natu simul cum plebi bus aliquid facerent. non est ergo cuiuslibet facere legem.

Respondeo. Dicendum, quod lex proprie, primo, & principaliter respicit ordinem ad bonum commune. Ordinare autem aliquid in bonum commune est, vel totius multitudinis vel alicuius generis vicem totius multitudinis. & ideo condere legem vel pertinet ad totam multitudinem, vel pertinet ad personam publicam, quæ totius multitudinis curam habet: quia, & in omnibus aliis ordinare in finem est eius, cui est proprius ille finis.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut supra dictum est, Lex est in aliquo non solum sicut in regulante, sed etiam participative, sicut in regulato: & hoc modo unusquisque sibi est lex, in quantum participat ordinem alicuius regulantis: unde & ibidem subditur. Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.

Ad 2^m dicendum, quod persona privata non potest inducere efficaciter ad virtutem, potest enim solum movere: sed si sua motio non recipiat, non habet vim coactivam, quæ debet habere lex ad hoc, quod efficaciter inducat ad virtutem, ut Philosophus dicit in 10. Ethicorum. hanc autem virtutem coactivam habet multitudo, vel persona publica, ad quam pertinet penas infligere ut infra dicitur: & ideo solius eius est leges facere.

Ad 3^m dicendum, quod sicut homo est pars domus, ita domus est pars civitatis: civitas autem est communis perfecta, ut dicitur in primo 7. Politicorum. adeo sicut bonum unius hominis non est ultimus finis, sed ad commune bonum ordinatur, ita & bonum unius domus ordinatur ad bonum unius ci-

uitatis, quæ est communis perfecta, unde ille, qui gubernat aliquam familiam, potest quidem facere aliqua præcepta, vel statuta: non tamen, quæ proprie habeant rationem legis.

ARTICVLVS IIII.

Verum promulgatio sit de ratione legis.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod promulgatio non sit de ratione legis. Lex enim naturalis maxime habet rationem legis: sed lex naturalis non indiget promulgatione, ergo non est de ratione legis, quod promulgetur.

1^a Præter. Ad legem pertinet proprie obligare ad aliquid faciendum, vel non faciendum: sed non solum obligant ad implendam legem illi, coram quibus promulgatur lex, sed etiam alii, ergo promulgatio non est de ratione legis.

2^a Præter. Obligatio legis extenditur etiam in futurum, quia leges futuris negotiis necessitate imponunt, ut iura dicuntur: sed promulgatio fit ad presens, ergo promulgatio non est de necessitate legis.

Sed contra est, quod dicitur in Decretis quarta diffinitione, quod leges instituantur, cum promulgantur.

Respondeo. Dicendum, quod sicut dictum est, lex imponit alii per modum regulæ, & mensuræ. Regula autem, & mensura imponit per hoc, quod applicat his, quæ regulant, & mensurantur unde ad quod lex virtutem obligandi obtineat, quod est proprium legis, oportet quod applicet hominibus, qui secundum eam regulari debent. talis autem applicatio fit per hoc, quod in notitiam eorum deducit ex ipsa promulgatione unde promulgatio ipsa necessaria est ad hoc, quod lex habeat suam virtutem. Et sic ex quatuor predictis potest colligi diffinitio legis, quod nihil est aliud, quam quædam rationis ordinatio ad bonum commune, ab eo, qui curam civitatis habet, promulgata.

Ad primum ergo dicendum, quod promulgatio legis naturæ est ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum interruit naturaliter cognoscendam.

Ad 2^m dicendum, quod illi coram quibus lex non promulgatur,

habetur totius multitudinis populi Christiani, eo modo accipitur de tota multitudine, quo possit condere legem, non solum subdistinguitur, quod dicitur legem, pertinet ad multitudinem totam non secundum singulas partes sed collectivam, ad communitatem multitudinis. Papa ergo est huiusmodi non solum singulorum sed civitatis totius multitudinis. Christus, sicut dicitur in 1. Cor. 12. 13. co. xerim propter seipsum, quod dicitur, qui Papa patet singularem ecclesiam, non civitatem totius Ecclesie Christianæ esse continentem, ita quippe graviter. Et hinc habet, quod tota multitudo, in regula totius officii habet, est sub cura illius qui legislator est. Quod est ex ratione ordinis, quia finis proprius civitatis, scilicet bonum, est proprius finis legislatoris, quibus indueo de qua civitas, ut ordinata, & legislatoris, ut ordinantur.

SVPER Q. XC.

ART. IIII.

Medina art. 4.

In eodem celli. 1. 1. 19. de legibus.

1^a Nat. 4. in diffinitione ad sedem nota, quod ob illa verba, vel ob obliuione potest, non intelligit de potestate legis, quia non implicat contradictionem, sed de potestate politica, scilicet secundum ordinem, seu eorum politice, unde deuenire potest contrarium, quod est, quod auctor, quod absentes a promulgatione obligant vel quia palios promulgatio ad eos deuenit, vel palios deuenire possunt sed ex parte absentium consecutus est ut necessitas, vel quia noluerit, vel quia neglexit sunt facere quod in eis erat sciendum. Alioquin absentes non seu promulgatio legis non obligant. Propter quod si Roma nona lex promulgatur, & nec extra ipsa promulgatur promulgatio recedens causales deueniant, nec prelati qui ibi sunt, infirmos suis ecclesiis, ac solam nec apud Deum, nec apud homines ignorantia possunt absentes necesse.

Diff. 4. c. in ista re potest. circa promulgationem. 1. 1. 19. de legibus.

1^a Nat. 4. in diffinitione ad sedem nota, quod ob illa verba, vel ob obliuione potest, non intelligit de potestate legis, quia non implicat contradictionem, sed de potestate politica, scilicet secundum ordinem, seu eorum politice, unde deuenire potest contrarium, quod est, quod auctor, quod absentes a promulgatione obligant vel quia palios promulgatio ad eos deuenit, vel palios deuenire possunt sed ex parte absentium consecutus est ut necessitas, vel quia noluerit, vel quia neglexit sunt facere quod in eis erat sciendum. Alioquin absentes non seu promulgatio legis non obligant. Propter quod si Roma nona lex promulgatur, & nec extra ipsa promulgatur promulgatio recedens causales deueniant, nec prelati qui ibi sunt, infirmos suis ecclesiis, ac solam nec apud Deum, nec apud homines ignorantia possunt absentes necesse.

Diff. 4. c. in ista re potest. circa promulgationem. 1. 1. 19. de legibus.

1^a Nat. 4. in diffinitione ad sedem nota, quod ob illa verba, vel ob obliuione potest, non intelligit de potestate legis, quia non implicat contradictionem, sed de potestate politica, scilicet secundum ordinem, seu eorum politice, unde deuenire potest contrarium, quod est, quod auctor, quod absentes a promulgatione obligant vel quia palios promulgatio ad eos deuenit, vel palios deuenire possunt sed ex parte absentium consecutus est ut necessitas, vel quia noluerit, vel quia neglexit sunt facere quod in eis erat sciendum. Alioquin absentes non seu promulgatio legis non obligant. Propter quod si Roma nona lex promulgatur, & nec extra ipsa promulgatur promulgatio recedens causales deueniant, nec prelati qui ibi sunt, infirmos suis ecclesiis, ac solam nec apud Deum, nec apud homines ignorantia possunt absentes necesse.

Diff. 4. c. in ista re potest. circa promulgationem. 1. 1. 19. de legibus.

1^a Nat. 4. in diffinitione ad sedem nota, quod ob illa verba, vel ob obliuione potest, non intelligit de potestate legis, quia non implicat contradictionem, sed de potestate politica, scilicet secundum ordinem, seu eorum politice, unde deuenire potest contrarium, quod est, quod auctor, quod absentes a promulgatione obligant vel quia palios promulgatio ad eos deuenit, vel palios deuenire possunt sed ex parte absentium consecutus est ut necessitas, vel quia noluerit, vel quia neglexit sunt facere quod in eis erat sciendum. Alioquin absentes non seu promulgatio legis non obligant. Propter quod si Roma nona lex promulgatur, & nec extra ipsa promulgatur promulgatio recedens causales deueniant, nec prelati qui ibi sunt, infirmos suis ecclesiis, ac solam nec apud Deum, nec apud homines ignorantia possunt absentes necesse.

Diff. 4. c. in ista re potest. circa promulgationem. 1. 1. 19. de legibus.

1^a Nat. 4. in diffinitione ad sedem nota, quod ob illa verba, vel ob obliuione potest, non intelligit de potestate legis, quia non implicat contradictionem, sed de potestate politica, scilicet secundum ordinem, seu eorum politice, unde deuenire potest contrarium, quod est, quod auctor, quod absentes a promulgatione obligant vel quia palios promulgatio ad eos deuenit, vel palios deuenire possunt sed ex parte absentium consecutus est ut necessitas, vel quia noluerit, vel quia neglexit sunt facere quod in eis erat sciendum. Alioquin absentes non seu promulgatio legis non obligant. Propter quod si Roma nona lex promulgatur, & nec extra ipsa promulgatur promulgatio recedens causales deueniant, nec prelati qui ibi sunt, infirmos suis ecclesiis, ac solam nec apud Deum, nec apud homines ignorantia possunt absentes necesse.

rōnes. Primo quidē, quia p legē dirigūt hō ad actus p pios in ordine ad ultimū finē. & siquidē hō ordinaretur tū ad finē, qui non excederet pportione naturalis facultatis hōis, nō oporteret q hō haberet aliquid directiū ex parte rōnis. s. legem naturalem, & legē humanitatis positā, quā ab ea deriuat sed quia hō ordinat ad finē beatitudinis æternæ, q excedit pportione naturalis facultatis humanæ ut supra habitū est iō necessarium fuit, ut supra legē naturalē, & humanā dirigere ēt ad suū finē legē diuinitus datā. Secundo, quia p incertitudine humani iudicii, p pue de rebus cōtingentibus, & particularibus, cōtingit de actibus humanis diuersorum, esse diuersa iudicia, ex quibus, ēt diuersa, & contrariæ leges, pcedunt. Ut ergo hō absq; omni dubitatione scire possit, quid ei sit ageodū, & quid uitandū, necessariū fuit, ut in actibus p puiis dirigetur p legē diuinitus datā, de qua constat, q non pōt errare. Terrio, quia de his pōt hō legē facere, de quibus pōt iudicare iudiciū aut hōis esse nō pōt de interioribus motibus, qui latent, sed solū de exterioribus actibus, qui apparēt. & tū ad pfectionē uirtutis requirit, q in utriq; actibus hō rectus existat: & iō lex humana non potuit cohibere, & ordinare sufficienter interiores actus: sed necessarium fuit, q ad hoc supueneret lex diuina. Quarto, quia sicut Ang. dicit in 1. de lib. arb. Lex humana non pōt oīa, q male fiunt, punire, uel prohibere: quia dū auferre uel et oīa mala, sequeretur q ēt multa bona tollerent, & impediretur utilitas boni cōis, quod est necessariū ad conuersionē humanā. Ut ergo nullū malū iprohibitū, & ipunitū remaneat necessariū fuit supuenire legē diuinā, p quam oīa peccata prohibent. Et ille, quatuor causæ tangunt in pfa. 1. ubi dī Lex dñi immaculata, nullam peccati turpitudinem pmittens: Conuertēs aīas, quia non solum exteriores actus, sed ēt interiores dirigūt: Testimonium dñi fidele, p p certitudine ueritatis, & retentudinis: Sapientiam p ptaos paruulis, in quantum ordinat hoīem ad suū naturalem finem, & diuinū.

Ad PRIMVM ergo dicendū, q p naturālē legem participat lex æterna fm pportione capacitatis humanæ naturæ: sed oportet ut altiori mō dirigat hō in ultimū finē supnaturalē: & iō supaddit lex diuinit data p quā lex æterna participat altiori mō. Ad 2^m dicendū, q consilium est inquisitio qdam, unde oportet q procedat ex aliquibus principis. Nec sufficit quod procedat ex principis naturaliter inditis, quæ sunt præcepta legis naturæ p p prædicta: sed oportet quod superaddantur quædam alia principia, scilicet præcepta legis diuinæ.

Ad 3^m dicendū, q creaturæ irrationales non ordinant ad altiorē finē, q sit finis, qui est pportio natus naturalis uirtuti ipsarū: & iō nō est similis rō.

SUPER Q. XCI. ART. V.

494
Per totum
inf. q. 107
art. 1. Et
Ga. 3. 12. 2

1. Nat. sicut nec in
4. nihil occurrat
scilicet in q. 107
dem 107. inf. q. 107
rebus si quæ sunt du

ARTICVLVS V.

Primum lex diuina sit una tantum.

D. QUINTVM sic proceditur.

Ad PRIMVM ergo dicendū, quod sicut pater familias in domo alia mandata pponit pueris, & adultis: Et unus rex Deus in uno suo regno alia

num genus comparat ad Deū, sicut ad unum regem, fm illud. Psal. 46. Rex omnis terræ Deus est. ergo est una tantū lex diuina. ¶ 2. Præ. Lex omnis ordinat ad finē, quē legislator intendit in eis, quibus legē fert: sed unum & iō est, quod Deus intendit in oībus hominibus, fm illud 1. ad Timor. 2. Vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. ergo una tantum est lex diuina. ¶ 3. Præ. Lex diuina, p puior esse vī legi æternæ, quā est una, q lex naturalis, quanto altior est reuelatio gratiæ, q cognitio naturæ: sex lex naturalis est una oīum hoīum, ergo multo magis lex diuina.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit ad Heb. 7. Translato sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat: sed sacerdotium est duplex, ut ibidem dī. l. sacerdotium Leuiticū, & sacerdotium Christi. ergo etiā duplex est lex diuina, s. lex uetus, & lex noua.

RESP. Dicendū, q sicut in primo dictum est, distinctio est cā numeri. Dupliciter aut inueniuntur alia qua distinguunt. Vno mō, sicut ea, q sunt oīo specie diuersa, ut equus, & bos. Alio mō, sicut pfectū & imperfectum in eadē specie, sicut puer, & uir: & hoc mō lex diuina distinguit in legē ueterem, & legē nouā. Vñ Apost. ad Galat. 3. cōparat statū ueteris legis statū puerili existētī sub pædagogō: statū aut nouæ legis cōparat statū uiri pfecti, qui iā nō est sub pædagogō. Attendit aut pfectio, & imperfectio legis fm tria, q ad legē pntent, ut supra dictū est. Primo, n. ad legē pntet, ut ordinē ad bonū: cōe sicut ad finē, ut supra dictū est: qd quidē pōt esse duplex, s. bonū sensibile, & terrenū: & ad tale bonū ordinabat directē lex uetus. vñ statim Exo. 3. i principio legis inuitat populus ad regnū terrenū Chanā: & iterū bonū intelligibile, & celeste: & ad hoc ordinat lex noua. Vñ statim Christus ad regnū celorū in sua p dicationis principio inuitat dicēs. Poenitentia agite, appropinquare regnū celorū. Matt. 4. & iō Aug. dicit in 4. p Paulū, q tēporaliū rerū pmissiones in testamento ueteri continet, & iō uetus appellat: sed eternæ uitæ promissio ad nouū pntet testamentū. Secūdo, ad legem pntet dirigere humanos actus fm ordinē iustitiæ, in quo ēt supabundat lex noua legi ueteri, interior res actus animi ordinando, fm illud Marth. 5. Nisi abundauerit iustitia uestra plusq; Scribarū & Phariseorum, uō intrabit in regnū celorū: & iō dī, q lex uetus cohibe manū, lex noua animum. Terrio, ad legē pntet inducere homines ad obseruantias mandatorū, & hoc quidē lex uetus faciebat timore pnatū: lex aut noua facit hoc p amorē, qui in cordibus nostris infundit p gratiā Christi, q in lege noua confert, sed in lege ueteri figurabat: & iō dicit Aug. p Adamantū Manichæi discipulū, q breuis dīa est legis & Euangelij, timor, & amor.

Ad PRIMVM ergo dicendū, quod sicut pater familias in domo alia mandata pponit pueris, & adultis: Et unus rex Deus in uno suo regno alia

legem

legem dedit hominibus adhuc imperfectis existētibus, & alia perfectiorē iam manu dūctis per priorē legem ad maiorem capacitatem diuinorum.

Ad 2^m dicendū, q salus hominum non poterat esse nisi per Christum, fm illud Actuum. 4. Non est aliud nomen datū hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, & iō lex perfectē oēs ad salutem inducens, dari nō potuit nisi post Christi aduētū: antea uero dari oportuit populo, ex quo Christi erat nasciturus, legē pparatoriam ad Christi susceptionē, in qua qdā rudimenta salutis iustitiæ contineretur.

Ad 3^m dicendū, q lex naturalis dirigat hoīem fm quædam præcepta communia, in quibus conueniunt tam perfecti, quā imperfecti: & iō est una oīum. Sed lex diuina dirigat hominem etiam in particularibus quibusdam, ad quæ non similiter se habent perfecti, & imperfecti: & ideo oportuit legem diuinam esse duplicem, sicut iam dictum est.

ARTICVLVS VI.

Virum sit aliqua lex fomitis.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q non sit aliqua lex fomitis. Dicit enim Isidorus in 2. Ethym. 7. quod lex ratione consistit: fomes aut non consistit in ratione, sed magis a ratione deuia. ergo fomes non habet rationem legis.

¶ 2. Præ. Omnis lex obligatoria est, ita q, qui eam non seruant, transgressores dicuntur: sed fomes nō constituit aliquem transgressorem ex hoc, q ipsum non sequit, sed magis transgressor redditur, si quis ipsum sequatur, ergo fomes non habet rōnē legis. ¶ 3. Præ. Lex ordinat ad bonū cōe, ut supra habitū est: sed fomes nō inclināt ad bonū cōe, sed magis ad bonū priuātū, ergo fomes non habet rōnē legis.

SED CONTRA est, qd Apost. dicit Ro. 7. Video legē alia in membris meis, repugnantē legi mētis meæ.

RESP. Dicendū quod sicut supra dictū est, Lex essentialiter inuenit in regulatē, & mēsuratē, participat aut in eo qd mēsurat, & regulat: ita q oīs inclinatio, uel ordinatio, q inuenitur in his, q subiecta sunt legi, participatue dī lex, ut ex supra dictis patet. Pōt aut in his q subduntur legi, aliqua inclinatio inueniri dupliciter a legislatore. Vno mō, in qdā directē suos inclināt subditos ad aliqd, & interdū ad diuersos actus, fm quē modū pōt dici, q alia est lex militū, & alia est lex mercatorū. Alio mō in directē, in quantum, s. p hoc, q legislator destituit aliquē sibi subditū aliqua dignitate, sequit q transeat in aliū ordinē, & quasi in alia legē, puta, si miles ex militia destituat, trāsibit in legē rusticorū, uel mercatorū. Sic igit sub Deo legislatore diuersæ creaturæ diuersas nēnt naturales inclinationes, ita ut qd unus est quodamō lex, alteri sit p legē, ut si dicā, q furibundū esse, est quodamō lex carnis, est aut p legē oīs, uel alteri mālueit aīalis. Est ergo hoīs lex, q sortitur ex ordinatione diuina fm propriā conditionē, ut fm rōnem operetur: quā qd lex fuit tā ualida in primo statu, ut nihil, uel pter rōnē, uel cōtra rōnem posset subrepere hominī: sed cum hō a Deo recessit, incurrit in hoc, quod a seruat fm impetum sensualitatis. Et unū uiq; ēt particulariter hoc dīngit, quanto magis a rōne recesserit, ut sic quo-

dammodo beitijs assimilatur, quæ sensualitatis impetu feruntur, fm illud Psal. 48. Homo cū in honore esset, non intellexit, cōparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Sic igit ipsa sensualitatis inclinatio, q fomes dī, in alijs qdē aīalib; simpliciter habet rōnem legis, illo tū modo, quo in talibus lex dici potest fm directam inclinationem legis. In hominibus autem fm hoc non habet ratio nē legis, sed magis est deuatio a lege rationis: sed in quantum per diuinam iusticiam homo destituitur originali iustitia, & uigore rōnis, ipse impetus sensualitatis, qui eum ducit, habet rationem legis in quantum est pœnalis, & ex lege diuina, consequēs hominem destitutum propria dignitate.

Ad PRIMVM ergo dicendū, q rō illa procedit de fomite fm se considerato, prout inclināt ad malū: sic enim nō habet rōnem legis, ut dictū est, sed fm quod sequitur ex diuinæ legis iustitia: tanquā si diceretur lex esse, quod aliquis nobilis propter suā culpam ad seruilia opera induci permitteretur.

Ad 2^m dicendū, q obiectio illa procedit de eo, q est lex quasi regula & mēsurat: sic, n. deuia a lege trāsgressores pstitunt, sic aut fomes nō est lex, sed p quādam participationē, ut supra dictum est.

Ad 3^m dicendū, q ratio illa procedit de fomite quantum ad inclinationem propriam, non autē quantum ad suā originem: & tū si consideretur inclinatio sensualitatis prout est in alijs animalibus, sic ordinatur ad bonum cōe, idē ad conseruationem naturæ in specie, uel indiuiduo. & hoc est etiā in homine, prout sensualitas subditur rōni: sed fomes dicitur, secundum quod exit rationis ordinē.

QVÆSTIO XCII. SUPER Q. XCII.

De effectibus legis, in duos articulos diuisa.

ART. I.

Deinde considerandum

est de effectibus legis.

Et circa hoc quærentur duo.

¶ Primo, Vtrum effectus legis sit

homines facere bonos.

¶ Secūdo, Vtrum effectus legis sint

operare, uetare, pmittere, &

punire, sicut legisperit dicit.

ARTICVLVS I.

Virum effectus legis sit facere homines bonos.

AD PRIMVM sic proceditur.

Videtur quod legis effectus

non sit facere homines bonos.

Homines enim sunt boni per

uirtutē. Virtus enim est, quæ bo

num facit habentē, ut dicitur in

2. Eth. sed uirtus est hominī a so

lo Deo: ipse. n. cā facit in nobis

sine nobis, ut supra dictū est in

diffinitione uirtutis. ergo legis

non est homines facere bonos.

¶ 2. Præ. Lex nō prodest hominī

IN art. q. 91. dubia
necurrit circa rō
nē ex eo, q aut falsū
assumit, aut intencō
nō inferit. Propositio
nanque fundans rō
nem licet est ista, Vir
tutem cuiuslibet subditū
est, ut bene subiecta
tur principanti. hec
autem propositio aut
intelligitur formalliter
de subditō, in qua
tum subditus, aut
materialiter de eo,
qui est subditus. s.
formaliter, propositio
est vera: sed non
inferit, nisi quod lex
facit subditum, in quo
tum subditus, bonū
hoc autem non est fa
cere homines bonos,
quia sicut aliud est ef
fe hominē, & aliud
est subditū: ita alia
est bonitas hoīs, &
alia est bonitas subdi
ti, & tamen utriusq;
tū quærit, an sit le
gis facere hōes bo

488

Per totum

inf. q. 107

art. 1. 2.

ad 4. & 1.

contra 2.

106. & 2.

& 1. & 4.

& Ro. 10.

Ca. 6. in

prim. 2.

& 14. 35. 25.

4.

4.

Dei subdit legi eterna: uoluntas autem Dei est aliquid eter-
num, ergo est eterna, & necessaria legi eterna: subdit
¶ 2. Præter. Quicquid subdit regi, subdit legi re-
gis: Filius autem, ut dicitur ad Cor. 1.5, subditur ei: Deo,
& Patri, cum tradiderit ei regnum, ergo Filius, qui
est æternus, subditur legi eterna.

¶ 3. Præter. Lex eterna est ratio diuina: prouidentia: sed
multa necessaria subdunt diuinæ: prouidentia, sicut
permanencia substantiarum incorporearum, & corporum
celestium, ergo legi eterna: subdunt et necessaria.

Sed contra. Ea, quæ sunt necessaria, impossibile
est autem se habere, nisi per prohibitionem non indigeat: sed im-
ponit homini lex, ut cohibeat a malis, ut ex supra dictis
patet, ergo ea, quæ sunt necessaria, legi non subduntur.

Responsum. Dicendum, quod sicut supra dictum est, lex eterna
est ratio diuinæ gubernationis. Quæcumque ergo diui-
næ gubernationi subdunt, subdunt et legi æternæ:
quæ uero gubernationi æternæ non subdunt, neque
legi æternæ subdunt. Horum autem distinctio attendi potest
ex his, quæ circa nos sunt. Humanæ enim gubernationi sub-
dunt ea, quæ per homines fieri possunt: quæ uero ad naturam hominis
pertinent, non subdunt gubernationi humanæ. Item, quod homo
habet animam, uel manum, aut pedes. Sic igitur legi
æternæ subduntur omnia, quæ sunt in rebus a Deo creatis
sive sint contingencia, sive sint necessaria: ea uero, quæ
pertinent ad naturam, uel essentiam diuinam, legi æternæ
non subdunt, sed sunt realiter ipsa lex eterna.

An primum ergo dicendum, quod de uoluntate Dei du-
piter possumus loqui. Vno modo, quantum ad ipsam uolunta-
tem: & sic cum uoluntas Dei sit ipsa essentia eius, non subdit
gubernationi diuinæ, neque legi æternæ, sed idem est quod
lex eterna. Alio modo possumus loqui de uoluntate diui-
næ, quantum ad ipsam, quæ de uoluntate creaturas, quæ de
subiecta sunt legi æternæ, in quantum horum ratio est diuina
sapientia, & ratione horum uoluntas Dei est rationabilis:
alioquin ratione simplicius magis est dicenda ipsa ratio.

An 11. dicendum, quod Filius Dei non est a Deo factus, sed
naturaliter ab ipso genitus: & ideo non subdit diuinæ prouidentie,
aut legi æternæ, sed magis ipse est lex eterna
per quam quidam appropriatio, ut patet per Augustinum, ubi
vera religio. De autem esse subiectum Patri ratione humanæ
naturæ, semper quam est per se esse maior eo. Tertium co-
cedimus, quia procedit de necessariis creatis.

An 11. dicendum, quod sicut Philosophus dicit in 1.5. Met.
Quædam necessaria sunt cum sit necessitas, & sic
hoc ipsum quod ipse est ex se habet, habet ab alio: &
hoc ipsum est cohibitio quædam efficacissima. Nam quicquid
conuenit in eo, in tantum cohiberi debet, in quantum
non possunt aliter facere, quam de eis disponat.

An 11. dicendum, quod defectus, qui accidunt in rebus na-
turalibus, quibus sunt per ordinem earum particularium,
non sunt per ordinem earum uniuersalium, & prout
causæ primæ, quæ Deus est, culus prouidentiam nihil
subterfugere potest, ut in 1. dicitur. Et quia lex æter-
na est ratio diuinæ prouidentia, ut dictum est de
defectibus rerum naturalium legi æternæ subduntur.

An 11. dicendum, quod defectus, qui accidunt in rebus na-
turalibus, quibus sunt per ordinem earum particularium,
non sunt per ordinem earum uniuersalium, & prout
causæ primæ, quæ Deus est, culus prouidentiam nihil
subterfugere potest, ut in 1. dicitur. Et quia lex æter-
na est ratio diuinæ prouidentia, ut dictum est de
defectibus rerum naturalium legi æternæ subduntur.

An 11. dicendum, quod defectus, qui accidunt in rebus na-
turalibus, quibus sunt per ordinem earum particularium,
non sunt per ordinem earum uniuersalium, & prout
causæ primæ, quæ Deus est, culus prouidentiam nihil
subterfugere potest, ut in 1. dicitur. Et quia lex æter-
na est ratio diuinæ prouidentia, ut dictum est de
defectibus rerum naturalium legi æternæ subduntur.

ergo naturalia contingentia.

¶ 1. Præter. Ea, quæ obediunt rationi, participant aliquam
rationem, ut dicitur in 1. Ethic. Lex autem eterna est ratio summa,
ut supra dictum est. cum igitur naturalia contingentia
non participant aliquam rationem, sed penitus sunt ir-
rationabilia, uidetur quod non subdunt legi æternæ.

¶ 2. Præter. Lex eterna est efficacissima: sed in naturalibus con-
tingentibus accidit defectus, non ergo subdunt legi æternæ.
Sed contra est, quod dicitur Proverb. 8. Quan-
do circuebat mari terminum suum, & legem po-
nebat aquis, ne transirent fines suos.

Responsum. Dicendum, quod autem est de lege hominis dicendum, &
autem de lege eterna, quæ est lex Dei. Lex enim hominis non se ex-
tendit, nisi ad creaturas rationales, quæ homini subduntur.
Cuius ratio est, quia lex est directiua actuum, quæ conue-
niunt subiectis gubernationi alicuius: unde nullus
proprie loquendo, suis actibus legem imponit. Quæcumque
autem agunt circa usum rerum irrationalium homini subdun-
tur, agunt per actum ipsum hominis mouentis hominem: nam
homines irrationales creaturæ non agunt seipsas, sed ab aliis
agunt, ut supra habetur: & ideo rebus irrationalibus non legem
imponere non potest quatenusque ei subduntur: rebus
autem rationalibus sibi subduntur potest imponere legem, in-
quantum suo precepto, uel denunciatione quatuor: im-
primit meti earum quidam rationem, quæ est principium agen-
di. Sicut autem homo imprimit denunciationem quoddam interius
principium actuum homini sibi subduntur: ita etiam
Deus imprimit toti nature principia propriorum
actuum. & ideo per hunc modum Deus dicitur preceptum toti na-
ture, semper illud per 1. & 8. Preceptum posuit, & non preter-
bit. & per hanc et rationem omnes motus, & actiones to-
tus nature, legi æternæ subduntur. Vnde alio modo crea-
turæ irrationales subdunt legi æternæ, in quantum mouen-
tur a diuina prouidentia: non autem per intellectum
diuini precepti, sicut creaturæ rationales.

An primum ergo dicendum, quod hoc modo se habet im-
perfectio actuum principij intrinseci, quantum ad res natura-
les, sicut se habet promulgatio legis, quantum ad homines:
quia per legis promulgationem imprimitur hominibus quoddam
directiui principium humanorum actuum, ut supra dictum est.

An 11. dicendum, quod creaturæ irrationales non participant
rationem humanam, nec ei obediunt: participant tamen per modum
obediencie rationem diuinam. Ad ipsam namque extendit uirtus ratio-
nis diuinæ, quæ uirtus rationis humanæ. Et sicut membra cor-
poris humani mouentur ad imperium rationis, non tamen partici-
pant rationem, quia non habent aliquam apprehensionem ordinatam
ad rationem: ita et creaturæ irrationales mouentur
a Deo, nec tamen propter hoc sunt rationales.

An 11. dicendum, quod defectus, qui accidunt in rebus na-
turalibus, quibus sunt per ordinem earum particularium,
non sunt per ordinem earum uniuersalium, & prout
causæ primæ, quæ Deus est, culus prouidentiam nihil
subterfugere potest, ut in 1. dicitur. Et quia lex æter-
na est ratio diuinæ prouidentia, ut dictum est de
defectibus rerum naturalium legi æternæ subduntur.

An 11. dicendum, quod defectus, qui accidunt in rebus na-
turalibus, quibus sunt per ordinem earum particularium,
non sunt per ordinem earum uniuersalium, & prout
causæ primæ, quæ Deus est, culus prouidentiam nihil
subterfugere potest, ut in 1. dicitur. Et quia lex æter-
na est ratio diuinæ prouidentia, ut dictum est de
defectibus rerum naturalium legi æternæ subduntur.

An 11. dicendum, quod defectus, qui accidunt in rebus na-
turalibus, quibus sunt per ordinem earum particularium,
non sunt per ordinem earum uniuersalium, & prout
causæ primæ, quæ Deus est, culus prouidentiam nihil
subterfugere potest, ut in 1. dicitur. Et quia lex æter-
na est ratio diuinæ prouidentia, ut dictum est de
defectibus rerum naturalium legi æternæ subduntur.

An 11. dicendum, quod defectus, qui accidunt in rebus na-
turalibus, quibus sunt per ordinem earum particularium,
non sunt per ordinem earum uniuersalium, & prout
causæ primæ, quæ Deus est, culus prouidentiam nihil
subterfugere potest, ut in 1. dicitur. Et quia lex æter-
na est ratio diuinæ prouidentia, ut dictum est de
defectibus rerum naturalium legi æternæ subduntur.

An 11. dicendum, quod defectus, qui accidunt in rebus na-
turalibus, quibus sunt per ordinem earum particularium,
non sunt per ordinem earum uniuersalium, & prout
causæ primæ, quæ Deus est, culus prouidentiam nihil
subterfugere potest, ut in 1. dicitur. Et quia lex æter-
na est ratio diuinæ prouidentia, ut dictum est de
defectibus rerum naturalium legi æternæ subduntur.

proutem, spiritum Dei aguntur, secundum illud Ro. 8. Qui
spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt, ergo non
omnes homines sunt sub lege eterna.

¶ 2. Præter. Apostolus dicit ad Ro. 8. Prudentia carnis
inimica est Deo, legi enim Dei subiecta non est: sed mul-
ti homines sunt, in quibus prudentia carnis dominatur, ergo
legi æternæ, quæ est lex Dei, non subduntur omnes homines.
¶ 3. Præter. Augustinus dicit in 1. de lib. arb. quod lex eterna
est, quia mali miseriam, boni uiram beatam meren-
tur: sed homines iam beati, uel iam damnati non sunt
in statu merendi, ergo non subdunt legi æternæ.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in 1. de lib. arb. quod lex eterna
est, quia mali miseriam, boni uiram beatam meren-
tur: sed homines iam beati, uel iam damnati non sunt
in statu merendi, ergo non subdunt legi æternæ.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in 1. de lib. arb. quod lex eterna
est, quia mali miseriam, boni uiram beatam meren-
tur: sed homines iam beati, uel iam damnati non sunt
in statu merendi, ergo non subdunt legi æternæ.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in 1. de lib. arb. quod lex eterna
est, quia mali miseriam, boni uiram beatam meren-
tur: sed homines iam beati, uel iam damnati non sunt
in statu merendi, ergo non subdunt legi æternæ.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in 1. de lib. arb. quod lex eterna
est, quia mali miseriam, boni uiram beatam meren-
tur: sed homines iam beati, uel iam damnati non sunt
in statu merendi, ergo non subdunt legi æternæ.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in 1. de lib. arb. quod lex eterna
est, quia mali miseriam, boni uiram beatam meren-
tur: sed homines iam beati, uel iam damnati non sunt
in statu merendi, ergo non subdunt legi æternæ.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in 1. de lib. arb. quod lex eterna
est, quia mali miseriam, boni uiram beatam meren-
tur: sed homines iam beati, uel iam damnati non sunt
in statu merendi, ergo non subdunt legi æternæ.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in 1. de lib. arb. quod lex eterna
est, quia mali miseriam, boni uiram beatam meren-
tur: sed homines iam beati, uel iam damnati non sunt
in statu merendi, ergo non subdunt legi æternæ.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in 1. de lib. arb. quod lex eterna
est, quia mali miseriam, boni uiram beatam meren-
tur: sed homines iam beati, uel iam damnati non sunt
in statu merendi, ergo non subdunt legi æternæ.

sequitur quod homines opera in quantum sunt spiritus
sancti non sunt sub lege: & huic attestat quod apostolus.
dicit ad Cor. 3. Vbi spiritus domini, ibi libertas.

An 11. dicendum, quod prudentia carnis non potest
subdici legi Dei ex parte actionis, quia inclinatur ad
actiones contrarias legi diuinæ: subdicitur tamen
legi Dei ex parte passionis, quia meretur pariter penam
secundum legem diuinam iustitiam. Nihilominus tamen
in nullo homine ita prudentia carnis dominatur,
quod totum bonum naturæ corrumpatur: & ideo re-
manet in homine inclinatio ad agendum ea, quæ
sunt legis eterne. Habitus est enim supra, quod
peccatum non tollit totum bonum naturæ.

An 11. dicendum, quod idem est, per quod aliquid con-
seruatur in fine, & per quod mouetur ad finem: sicut
corpus graue gravitate quiescit in loco inferiori,
per quam et ad locum ipsum mouetur. Et sic di-
cendum est, quod sicut secundum legem eternam aliqui merentur
beatitudine, uel miseriam: ita per eandem legem
in beatitudine, uel miseriam conseruantur, & secun-
dum hoc beati, & damnati subdunt legi eterne.

QVAESTIO XCIII.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

SVP. QV. XCIII.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

De lege naturali, in sex articulis diuisa.

Cap. 21.
circa pri.
m. 6.q. 21. ar.
ad 1.Cōclusio.
ne par.Cōclusio.
ne par.

esse & vivere, com-
de, nō comedere, p-
tinent ad prima pce-
pta: q̄a comēdē cō-
servatur nra, que est
primarius finis illi, &
nō comedendo, ab-
sque dubio destruitur.
Tali autē cibo vel po-
tu uti, quibus hō ad
p̄p̄e rōnē utit, q̄
est finis secundarius
eiusdē v̄t̄, p̄tinet ad
secundaria p̄cepta: nō
de inclinationis, ad q̄
ēc p̄p̄e moderamē
cibi, potus, & exerci-
tū, q̄m facilius vita
conservatur, & hōi
congruū p̄cepta dōcē
nā autem in v̄t̄, sen-
di, q̄ rōnē p̄p̄e, q̄d
q̄ legis aliqd est, dō-
tra prima p̄cepta le-
gis naturæ, nō recu-
ras. Nam ad cōmū-
nissimā p̄cepta, quæ
sunt prima simplici-
ter, sed respiciē qua-
materia est, termo, &
currat ad p̄cepta pri-
ma in illo ordine, &
in v̄t̄ in primariū fi-
nē nō quod est in esse,
sed quod est effectus
eius, quod nō est in ha-
bitu, quæ legis ēc. Et
q̄m p̄cepta prima
in tali ordine con-
sistunt, ad prima sim-
pliciter, & dependē
ab illis, & rōnē prin-
cipia prima in tali or-
dine, licet secundū se
sint p̄ se nota, nō opor-
tet illa p̄ se nota qui-
ad nos, nō p̄ hoc con-
tingit, quæ sunt finis
dū se principia per se
nota, esse quod ad nos
conclusiones, id est
prima p̄cepta, p̄p̄a
illi inclinationi ad vi-
vere, appellatur, q̄m
que conclusiones, vel
quasi conclusiones, &
secundaria p̄cepta re-
sp̄c primū nō impli-
citer, & quod ad nos,
q̄d singulos ad re-
nūciatōem dēcedendo, in
p̄p̄o mōdō memo-
ria q̄ syndere ē hā-
bitus legis naturæ,
nō lex ipsa, p̄p̄e lo-
quēdo. In secūda, q̄d
omnis p̄cepta legis
naturæ ratiō hōi in
v̄t̄o primū, rōnē en-
tē, nō lex nra in re-
tō, q̄ p̄p̄e secundū
sua p̄p̄e nō docet
materialiter simplici-
ter, p̄p̄e comēdē in re-
tō, aut p̄p̄e p̄p̄e p̄p̄e
nam, est actus v̄t̄o
sui v̄t̄, & v̄t̄o al-
ter, & sic de alijs. In
quarto, q̄ rōnē v̄t̄o
docet, aut hōi ex
v̄t̄o corpore actus

dicat in lib. de Bono. cōiugali, q̄
habitus est, quo aliqd h̄ agit cū
opus est: sed naturalis lex nō est
h̄mōi, est. n. in parvulis, & dā-
tis, q̄ per eam agere nō p̄t. er-
go lex naturalis nō est habitus.
R̄sp̄. Dicendū, q̄ aliqd pōt
dici esse hitus dupl̄. Vno mō,
p̄p̄e, & essentiali: & sic lex na-
turalis nō est hitus. Dicit̄ ē. n.
3. q̄ lex naturalis est aliqd p̄ rō-
nē constitutū: sicut ē, p̄positio
est quoddā opus rōnis, nō ē autē
idē q̄d q̄s agit, & quo q̄s agit:
aliq̄. n. p̄ habitū Grammaticæ
agit orōnē congruā. Cū igit̄ ha-
bitus sit quo q̄s agit, nō nō pōt
esse, q̄ lex aliqua sit habitus, p̄-
p̄e, & essentiali. Alio mō pōt
dici habitus id, q̄ habitu tenet,
sicut dī fides id, q̄ fide tenet: &
hoc mō, q̄ p̄cepta legis natura-
lis, q̄ que considerant in actu à
rōnē, q̄q̄ aut sunt in ea hitu. li-
ter tū, h̄mōi hunc mōdū pōt di-
ci, quod lex naturalis sit hitus:
sicut ē principia indemonstra-
bilia in speculativis nō sunt ipsi
habitus principiorum, sed sunt
principia, quorum est habitus.
Ad p̄m̄m ergo dicendū, q̄
Philosophus intēdit ibi inuesti-
gare genus virtutis, & cū mani-
festū sit, q̄ virtus sit quoddam
principiū actus, illa tū ponit, q̄
sūt principia humanorū actus,
scilicet potētiæ, habitus, & pas-
siones. P̄ter h̄c aut tria sunt
qdā alia in aia, sicut qdā actus,
ut velle est in volente, & ēc co-
gnita sunt in cognoscēte, & p̄-
p̄ietates naturales aia sunt ei,
ut immortalitas, & alia h̄mōi.
Ad 11. dicendū, q̄ syndere ē
dī lex intellectus nri, in quācum
est habitus continens p̄cepta le-
gis naturalis, quæ sunt prima
principia operum humanorū.
Ad 11. dicendū, q̄ rō illa cō-
cludit, q̄ lex naturalis habituali-
ter tenetur, & hoc cōcedimus.
Ad id uero quod in p̄p̄o obji-
citur, dicendū, q̄ eo quod habi-
tus sit, q̄que aliquis uti nō
pōt p̄p̄ aliqd impedimentū,
sicut hō nō pōt uti habitu sciē-
tiæ p̄p̄ somnū: & sic puer nō
pōt uti habitu intellectus prin-
cipiorū, vel ēc lege naturali, q̄
ei habitualiter inest, propter
defectum ætatis.

ARTICVLVS II.
Vtrum lex naturalis continet plura,
p̄cepta, vel unum tantum.
Medina. ar. 2.

AD SECUNDVM sic procedit.
Vt q̄ lex naturalis non cō-
tineat plura p̄cepta, sed unū
tū. Lex n. continetur in genere
p̄cepti, ut * sup. habitum est.
si igit̄ essent multa p̄cepta
legis naturalis, sequeretur q̄ ēc
essent multe leges naturales.
1. Præ. Lex naturalis conseq̄-
tur hominis naturæ: sed huma-
na natura est una fm totū, licet
sit multiplex fm partes. aut er-
go est unum p̄ceptum tū legis
naturæ p̄ unitatem totius, aut
sunt multa secundū multitu-
dinem partium naturæ humanæ: &
sic oportet q̄ ēc ea, quæ sunt
de inclinatione cōcupiscibilis,
p̄tineant ad legem naturalem.
2. Præ. Lex est aliqd ad ratio-
nem pertineas, ut * sup. dictum
est: sed ratio in homine est una
tantum. ergo solum unum p̄-
ceptum est legis naturalis.

SED CONTRA est, quia sic se habent p̄cepta le-
gis naturalis in homine quantum ad operabilia,
sicut se habent prima principia in demonstratiuis:
sed prima principia indemonstrabilia sunt plura.
ergo etiam p̄cepta legis naturæ sunt plura.

R̄sp̄. Dicendū, q̄ sic: * sup. dictum est, p̄-
cepta legis naturæ hoc mō se habent ad rationem
præctiam, sicut principia prima demonstrationum
se habent ad rationem speculativam: quia n. sunt
quædam principia per se nota. Dī aut aliqd per
se notum dupliciter: Vno modo secundum se: alio
mō, quo ad nos. Secundum se quidem quilibet p̄-
positio dī per se nota, cuius p̄dicatum est de ra-
tione subiecti: contingit tū q̄ ignorantia definitio-
nem subiecti, talis propositio non erit per se nota,
sicut ista propositio. Homo est rationale, est per se
nota fm sui naturam: quia qui dicit hominem, di-
cit rationale, & tamen igit̄ oranti quid sit homo,
hæc propositio non est per se nota: & ita est, q̄ si-
cut dicit * Boet. in lib. de Hebdomad. Quædam sunt
dignitates, vel p̄positiones per se notæ cōter omni-
bus: & h̄mōi sunt illæ p̄positiones, quarum ter-
mini sunt omnibus noti, ut, Omne totum est ma-
ius sua parte, & c. Quæ uni, & eidē sunt equalia, sibi
in vicem sunt equalia. Quædam uero p̄positiones
sunt per se notæ solum sapientib. qui terminos p̄-
positionum intelligūt q̄d significant: sicut intelli-
gēt, q̄ angelus nō est corpus, per se notū est, q̄ non
est circūscriptio in loco, q̄ nō est manifestū ru-
dibus, q̄ hoc non capiunt. In his aut quæ in app̄-
hensione hominū cadunt, quidā ordo inuenit̄. Nā
illud q̄ primo cadit in apprehensione, est ens, cui
ius intellectus includit in omnibus quæcumq̄ quis
app̄he-

li sumenda, est q̄d
reclutulo p̄p̄e cō-
clusionibus naturalis
legis nō est eadem a-
pud oēs. Typ. de cō-
in p̄p̄e. & c. tunc
ne m̄tēas ius huma-
nū, sed infra latitudi-
nem naturalis iuris.
vel cōtra aut p̄t̄ il-
lud, morat̄, & discor-
re. In quinto, q̄ p̄p̄e
loquit̄ de prima p̄-
p̄e, & secundū. Nō
solum nō p̄cepta sim-
pliciter, sed prima in
quolibet ordine sunt
immutabilia oīo, sal-
ua tū dīsp̄tatione dī
alia, infra dīsp̄tationē
p̄tēit, cui natura
omnis subiecta est. In
sexto aut articulo se-
cundū a p̄cepta ēc p̄
prima principia ius
li ordine supponit̄
& delectib. aut a cor-
dibus hominū, quæ
nō apud oēs p̄ se no-
ta sunt ut p̄cepta p̄-
ma simpliciter. Ex tū
lenamque ignorācia
enatat illud. Omne
m̄tēas h̄mōi p̄p̄e
esse p̄m̄.

p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.

apprehendit. & iō primum principium indemon-
strabile est, q̄ nō est simul affirmare, & negare, q̄d
fundatur 3. rōnem entis, & non entis, & super hoc
principio oia alia fundantur, ut dī in 4. * Metaph. Si-
cut autē ens est primum, quod cadit in apprehensio-
ne simpliciter, ita bonum est primum, quod cadit in
apprehensione practica: rōnis, q̄ ordinat ad opus.
Omne n. agēs agit p̄p̄ finem, qui h̄t rōnem boni:
& iō primum principium in rōne practica est, quod
fundat 3. rōnem boni, quæ est, Bonū est, quod oīa
appetunt. * Hoc est ergo primum p̄ceptum legis, q̄
bonū est faciendū, & prosequendū, & malū vitandū:
& sup hoc fundant oia alia p̄cepta legis naturæ, *
ut. s. oia illa faciendū, vel vitandū p̄tineant ad p̄-
cepta legis naturæ, q̄ rō practica naturaliter app̄-
hēdit esse bona humana. Quia uero bonū h̄t rō-
nē finis, malū aut rōnem contrarij inde est, q̄ oia
illa, ad q̄ hō h̄t naturalem inclinationē, rō natu-
raliter apprehendit ut bona, & p̄ consequens ut
opere prosequenda, & contraria eorū ut mala, &
vitanda: fm igit̄ ordinem inclinationū naturalium, est
ordo p̄ceptorum legis naturæ. Inest. n. primo incli-
natio hōi ad bonum fm naturā, in qua cōicat cum
oibus substantijs, prout. s. q̄libet substantia appetit
conservationē sui esse fm suā naturā: & fm hanc
inclinationē p̄tinent ad legē naturālē ea, p̄ q̄ vita
hōis conservat̄, & contrariū impedit̄. Secundo in-
est hōi inclinatio ad aliqua magis sp̄alia fm natu-
ram, in qua cōicat cū ceteris animalibus: & fm hoc di-
cuntur ea esse de lege naturali, q̄ natura oia animalia
docuit, ut est cōmissio maris & femina, & educa-
tio liberorū, & similia. Tertio modo inest hōi incli-
natio ad bonū fm naturā rōnis, q̄ est sibi propria:
sicut hō h̄t naturalem inclinationē ad hoc, q̄ ut
ritatē cognoscat de Deo, & ad hoc q̄ in societate
viuat: & fm hoc ad legem naturalem p̄tinet ea,
q̄ ad hōi inclinationem spectant, ut pote, q̄ hō
ignorantiā vitet, q̄ alios nō offendat, cum quibus
dēt conuersari, & cetera h̄mōi, q̄ ad hoc spectant.
AD PRIMUM ergo dicendū, q̄ oia ista p̄cepta
legis naturæ, in quantum referuntur ad vnum pri-
mum p̄ceptum, h̄t rōnem unius legis naturalis.
Ad 11. dicendū, q̄ omnes h̄mōi inclinationes
quaruncunq̄ partium naturæ humanæ, puta, con-
cupiscibilis, & irascibilis, fm quod regulantur rō-
ne, p̄tinent ad legem naturalem, & reducunt̄
ad unum primum p̄ceptum, ut * dictum est: & se-
cundum hoc, sunt multa p̄cepta legis naturæ in
seip̄s, quæ tamen communicant in una radice.
Ad 11. dicendū, q̄ rō est in se una sit, tū est or-
dinatiua oīum, q̄ ad hōies spectat: & fm hoc sub le-
ge rōnis continent oia ea, quæ rōne regulati p̄t.

p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.

1. Præ. Oia p̄p̄a aliquibus virtuosius actibus oppo-
nunt. si igit̄ oēs actus virtutum sint de lege natu-
ræ, v̄t̄ ex consequenti, q̄ oīa peccata sint contra
naturam: quod tū specialiter de quibusdā p̄p̄is v̄t̄.
2. Præ. In his, quæ sunt fm naturā, oēs cōueniunt:
sed in actibus virtutum non oēs cōueniunt. ali-
quid. n. est virtuosum uni, quod est alteri virtuosum.
ergo non oēs actus virtutum sunt de lege naturæ.
SED CONTRA est, q̄d * Dī dicit i. li. q̄ virtutes sūt
naturales. ergo & actus virtuosius subiācēt legi nā.
R̄sp̄. Dicendū, q̄ de actibus virtuosius duplici-
ter loqui possumus. Vno modo inquantū sunt vir-
tuosius: alio modo inquantū sunt tales actus in pro-
p̄ijs sp̄ibus considerati. Si igit̄ loquamur de acti-
bus virtutū inquantū sunt virtuosius, sic oēs actus vir-
tuosius p̄tinent ad legē naturā. * dīcūt. est. n. q̄ ad le-
gem naturā p̄tinet omne illud, ad quod hō incli-
natur fm suā naturā. Inclinator aut unumquodq̄
naturaliter ad operationē sibi convenientem fm
suā formā, sicut ignis ad calefaciendū: v̄t̄ eum aia
rōnalis sit, p̄p̄a forma hōis, naturalis inclinatio
inest cuilibet hōi ad hoc, q̄ agat fm rōnē, & hoc
est agere fm virtutem: v̄t̄ fm hoc oēs actus vir-
tutum sunt de lege naturali. * dīcūt. n. hoc natura
liter v̄t̄uicūq̄, propria rō, ut virtuosius agat. Sed si lo-
quimur de actibus virtuosius fm seip̄os, prout. fm
prop̄ijs speciebus considerantur, sic non omnes
actus virtuosius sunt de lege naturæ. Multa. n. secū-
dum virtutem sunt, ad q̄ natura non primo incli-
nat̄ sed per rationis inquisitionem ea homines ad-
inuenerunt, quasi utilia ad bene viuendum.
AD PRIMUM ergo dicendū, q̄ separatiā est circa
cōcupiscētiās naturales cibi, & potus, & uenereorū,
q̄ quidē ordinant̄ ad bonū cōe naturæ: sicut
& alia legalia ordinantur ad bonum cōe morale.
Ad 11. dicendū, q̄ natura hōis pōt dici vel il-
la, quæ est propria hōis, & fm hoc oia p̄p̄a inquantū
sunt contra rōnem, sunt ēc contra naturā, ut
patet per Dam. in 2. lib. * vel illa, quæ est cōis hōis,
& alijs animalibus: & secundum hoc quædam sp̄a-
lia peccata dicuntur esse contra naturā, sicut con-
tra commissionem maris, & foemina, quæ est natu-
ralis oibus animalibus, est concubitus masculo-
rum, quod specialiter ēc vitium contra naturam.
Ad 11. dicendū, q̄ ratio illa procedit de acti-
bus secundum seip̄os consideratis. Sic. n. p̄p̄e diuer-
sas hominū condiciones contingit, q̄ aliqui actus
sunt aliquibus virtuosius, tanquā eis proportiona-
ti, & convenientes: qui tamen sunt alijs virtuosius, tan-
quā eis non proportionati.

p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.p̄p̄e
per p̄m̄.

nihil est ita iustum apud oēs, quā apud aliquos diuer-
sificet, ergo et lex naturalis nō est apud oēs eadē.
¶ Præ. Ad legē naturæ pertinet id, ad quod hō fm
naturā suā inclinatur, ut dicitur: sed diuersi hoīes
naturaliter ad diuersa inclinant, alij quidem ad cō-
cupiscentiā voluptatū, alij ad desideria honorum,
alij ad alia, ergo nō est vna lex naturalis apud oēs.

*Ar. 1. hu
ius quæst.

*Lib. 5. c.

*Ar. 1. hu
ius quæst.

*Tex. 2. i.
de 4. 10. 2.

*Alia ve
ritas.

*Religio
nis pars

*Conclusio
nis pars

SED CONTRA est, quod Iñsidorus dicit in lib. 1. ty-
mologiarum, 1. In naturale est cōe omni nationi.

RESP. Dicendum, quod sicut dicitur, 1. Ad legē na-
turæ pertinet ea, ad quod hō naturaliter inclinatur, inter
quod homini propriū est, ut inclinetur ad agendū fm rō-
nem: ad rōnem autē pertinet ex cōibz ad propria
procedere, ut patet ex 1. Phisic. Aliter tñ circa hoc
se hēt rō speculatiua, & aliter practica. Quia, nō
speculatiua p̄cipue negotiat circa necessaria, quod im-
possibile est aliter se habere, absq; aliquo defectu
inuenit veritas in cōclusionibus proprijs, sicut & in
principijs, cōibz sed rō practica negotiatur circa
cōtingentia, in quibus sunt operationes humane: &
iō si in cōibz sit aliqua necessitas, tñ quanto magis
ad propria descendit, tñ magis inuenit defectus. Sic
igit in speculatiuis est eadē veritas apud oēs: tñ in
principijs, quod in cōclusionibus, licet veritas nō apud
oēs cognoscatur in cōclusionibus, sed solū in princi-
pijs, quod dicunt cōes cōceptiones. In operatiuis autē
nō est eadē veritas, uel rectitudo practica apud
oēs quantum ad propria, sed solū quantum ad cōia: &
apud illos, apud quos est eadē rectitudo in proprijs
nō est æqualiter oibz nota. Sic igit patet, quod quan-
tum ad cōia principia rōnis siue speculatiue, siue
practice, est eadē veritas seu rectitudo apud oēs,
& æqualiter nota. Quantum uero ad proprias cōclu-
siones rōnis speculatiue ē eadē veritas apud oēs,
nō tñ æqualiter oibz nota. Apud oēs, uerū est,
quod triangulus hēt tres angulos æquales duobus re-
ctis, quis hoc nō sit oibz notū: sed quantum ad pro-
prias cōclusiones rōnis practice, nec est eadē ve-
ritas, seu rectitudo apud oēs: nec ē apud quos est
eadē, est æqualiter nota. Apud oēs, hoc est rectū
est, & uerū, ut fm rōnem agat. Ex hoc autē princi-
pio sequitur quasi cōclusio propria, quod deposita sint
reddēda, & hoc quidē, ut in pluribus uerū est, sed
pōt in aliquo casu cōtingere, quod sit dānosum, & p
cōsequē irritabile, si deposita reddant, puta,
si aliquis petat ad impugnandū patriā: & hoc tñ
magis inuenit deficere, quāto magis ad particula-
ria descendit, puta, si dicat quod deposita sunt reddēda
cū tali cautione, uel tali mō. Quanto, n. plures con-
ditiones particulares apponunt, tñto pluribus mō-
dis poterit deficere, ut nō sit rectū, uel in reddēdo
uel nō reddēdo. Sic igit dicendum est quod lex natu-
ræ quantum ad prima principia cōia, est eadē apud
oēs, & fm rectitudinē, & fm notitiā: sed quātū ad
quādam propria, quod sunt quasi cōclusiones principio-
rū cōium, est eadē apud oēs ē ut in pluribus, & fm
rectitudinē, & fm notitiā: sed ut in paucioribus pōt
deficere & quantum ad rectitudinē p̄ aliqua par-
ticularia impedimenta (sicut ēt naturæ gñabiles,
& corruptibiles deficiūt, ut in paucioribus p̄ im-
pedimenta) & ēt quantum ad notitiā, & hoc p̄ p

hoc, quod aliqui hñt deprauatam rōnem ex passione,
seu ex mala cōsuetudine, seu ex mala habitudine
naturæ: sicut apud Germanos olim latrocinij rō
reputabat iniquū, cū tñ sit expresse cōtra legē na-
turæ, ut refert Iulius Cæsar in lib. de bello Gallico.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod uerbum illud non
est sic intelligendum, quasi oīa quod in lege & in Eua-
gelio continent, sint de lege naturæ, cū multa tra-
dantur ibi 3. naturæ: sed quia ea, quæ sunt de lege
naturæ, plenarie ibi traduntur. Vñ cum dixisset Gra-
tianus, 1. quod ius naturale est, quod in lege, & in Eua-
gelio continetur, statim exemplificādo subiunxit, Quo-
quidque iubetur alij facere, quod sibi uult fieri.

AD 2. dicendum, quod uerbum Philosophi est in-
telligendum de his, quæ sunt naturaliter iusta, nō
sicut principia cōia, sed sicut quādam conclusio-
nes ex his deriuatæ, quæ ut in pluribus habent re-
ctitudinem, & ut in paucioribus deficiunt.

AD 3. dicendum, quod sicut rō in homine domi-
natur, & imperat alijs potentijs, ita oportet quod oēs
inclinationes naturales ad alias potentias prin-
tēs ordinentur secundum rōnem, unde hoc est apud
omnes communiter rectum, ut secundum rationē
dirigantur omnes hominum inclinationes.

ARTICULVS V.

Verum lex natura mutari possit.

Medina, art. 5.

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur quod lex na-
tura mutari possit. Quia sup illud Hebræi 17. Addidit
eis disciplinam, & legē uitæ, dicit glossa. 1. legem
literæ, quantum ad hō correctionem legis
naturalis, scribi uoluit: sed illud quod corrigitur,
mutatur, ergo lex naturalis potest mutari.

¶ Præ. Contra legē naturalem est occisio inno-
centis, & ē adulterium, & furtū, sed ista finuentur
mutata a Deo, puta, cū De⁹ p̄cepit Abraham
quod occideret filium innocentem, ut hñ Gen. 22. Et
cum p̄cepit Iudæis, ut mutata Aegyptiorū na-
sā subriperent, ut habetur Exod. 13. Et cum p̄ce-
pit Olex, ut uxore fornicariā acciperet, ut habe-
tur Olex, ergo lex naturalis potest mutari.

¶ Præ. Iñsidorus dicit in lib. 1. Erymolog. 1. quod cōis
oīum possessio, & una libertas est hō de iure natura-
li, sed hæc uidemus esse mutata per leges humanas
ergo uidetur quod lex naturalis sit mutabilis.

SED CONTRA est, quod dicitur in Decretis dist.
5. 1. Naturale ius ab exordio rationalis creaturæ
nec uariatur tempore, sed immutabile permanet.

RESP. Dicendum, quod lex naturalis pōt intelligi mu-
tari, dupliciter. Vno mō p̄ hoc, quod aliquid ei addat
& sic nō prohibet legē naturalem mutari. Multa
n. 3. legē naturalem superaddita sunt ad humanā
uitā utilia tā p̄ legem diuinā, quod ēt per leges huma-
nas. Alio mō pōt intelligi mutatio legis naturalis
p̄ modū subtractionis, ut si aliquid definat esse de
lege naturali, quod p̄t fuit fm legē naturalem: & sic
quātū ad prima principia legis naturæ, lex natu-
ræ est oīo immutabilis. Quantum autē ad secunda p̄-
cepta, quod diximus esse quasi quādam propria con-
clusiones, p̄inquant primis principijs, sic lex natu-
ralis nō immutatur, quin ut in pluribus sit rectum
semper

semper quod lex naturalis habet, potest tamen mu-
tari & in aliquo particulari, & in paucioribus pro-
pter aliquas speciales causas impediētes obserua-
tiam talium preceptorum, ut supra dictum est.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod lex scripta dicitur esse da-
ta ad correctionē legis naturalis, uel quia p̄ legē sc̄i-
ptā suppletur, quod legē naturæ deerat, uel quia lex
naturæ in aliquorū cordibz quātū ad aliqua corrupta
erat intarū, ut extirparet esse bona, quod naturaliter
sunt mala: & talis corruptio correctione indigebat.

AD 2. dicendum, quod naturali morte moriunt oēs
cōiter tā nocētes, quod innocentes, quod de naturalis
mors diuina p̄tate inducit p̄ p̄tate originale, fm
illud 1. Reg. 2. Dñs mortificat, & uiuificat: & iō abs-
que aliqua iniustitia fm mandatū Dei pōt infligi
mors cuiusq; homini, uel nocēti, uel innocti. Si
militet et adulterij est cōcubitus cū uxore aliena,
quod est ei deputata fm legē Dei diuinitus tra-
ditam, unde ad quācūq; mulierē aliquis accedat
ex mandato diuino, non est adulterium, nec fornicatio.
Et eadem rō est de furto, quod est acceptio rei
alienæ, quod quid, n. accipit aliquis ex mandato Dei,
quod est diis uniuersorum, nō accipit absq; uoluntate
dñi, quod est furari. Nec solum in rebus humanis
quicquid a Deo mandat, hoc ipso est debitum, sed
et in rebus naturalibus quicquid a Deo fit, est natu-
rale quodāmodo, ut in primo dictum est.

AD 3. dicendum, quod aliquid dicitur esse de iure natu-
rali dupliciter. Vno mō, quia ad hoc natura inclinatur,
sicut nō esse iniuria alteri faciendā. Alio mō, quia
natura nō inducit iustificat possemus dicere, quod ho-
minē esse nudū est de iure naturali: quia natura non
dedit ei uestitū, sed ars adinuenit & hoc mō cōis om-
nium possessio, & oīum una libertas, dñi esse de iure
naturali, quia, si distinctio possessionum, & seruitus
non sunt inducētes a natura, sed per hominum ratio-
nem ad utilitatem humanæ uitæ, & sic ēt in hoc lex
naturæ nō est mutata nisi per additionem.

ARTICULVS VI.

Verum lex natura possit a corde hominis aboleri.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod lex
naturæ possit a corde hominis aboleri. Quia
Rom. 1. sup illud, cū Gentes, quæ legem non
habent &c. dicit glossa, quod in interiori homine
p̄ gratiam innotato, lex iustitiæ inscribitur, hō quam
deleuerat culpa, sed lex iustitiæ est lex naturæ, ergo
lex naturæ potest deleri.

¶ Præ. Lex gratiæ est efficacior quā lex natu-
ræ, sed lex gratiæ deletur per culpam, ergo multo
magis naturæ potest deleri.

¶ Præ. Illud quod lege statuitur, inducit quasi iustū:
sed multa sunt ab hominibus statuta, p̄ legē natu-
ræ, ergo lex naturæ p̄t a cordibus hominū aboleri.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 2. Confess. 1. Lex
tua scripta est in cordibz hominū, quā nec ulla
quod delet integritas: sed lex scripta in cordibz hominū
est lex naturalis, ergo lex naturalis deleri nō pōt.

RESP. Dicendum, quod sicut supra dictum est, ad
legē naturalem pertinet primo quidē quādam p̄cepta
communissima, quæ sunt omnibus nota: quā autē
secundaria p̄cepta magis propria, quod sunt quasi

cōclusiones propinquæ principijs. 1. Quantum ergo
ad illa principia cōia, lex naturalis nullo modo po-
test a cordibus hominum deleri in uniuersali: dele-
tur tñ in particulari operabili, secundum quod rō
impeditur applicare cōmune principium ad par-
ticulare operabile p̄ concupiscentiam, uel aliquā
aliā passionem, ut supra dictum est. 2. Quātū uero
ad alia p̄cepta secundaria, pōt lex naturalis dele-
ri de cordibus hominum, uel propter malas persua-
siones, eo modo quo ēt in speculatiuis errores cō-
tingunt circa cōclusiones necessarias, uel ēt p̄ pra-
uas cōsuetudines, & habitus corruptos: sicut apud
quosdā nō reputantur latrocinia peccata, uel ēt
uitia contra naturam, ut etiam Apo. dicit ad Ro. 1.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod culpa delet legem
naturæ in particulari, non autem in uniuersali: nisi
forte quantum ad secunda p̄cepta legis naturæ,
eo modo quo dictum est.

AD 2. dicendum, quod gratia et si sit efficacior
quā natura, tamen natura essentialior est homi-
ni, & ideo magis permanens.

AD 3. dicendum, quod ratio illa procedit de secun-
dis p̄ceptis legis naturæ, contra quæ aliqui legis-
latores statuta aliqua fecerunt, quæ sunt iniusta.

QVAESTIO XCV.

De lege humana, in quatuor articulos diuisa.

PRIMO considerandum est de lege humana.
Et primo quidem de ipsa lege secundum
se. Secundo, de potestate eius. Tertio,
de eius mutabilitate.

CIRCA primum queruntur quatuor.

1. Primo de utilitate ipsius.
2. Secundo, de origine eius.
3. Tertio, de qualitate ipsius.
4. Quarto, de diuisione eiusdem.

ARTICULVS PRIMVS.

Verum fuerit utile aliquas leges poni ab hominibus.

Medina, art. 1.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod non
fuerit utile aliquas leges poni ab hominibus.
1. Innotio enim cuiuslibet legis est, ut per ea
hoīes fiat boni, sicut dicitur: sed hoīes magis in-
ducunt ad bonū uoluntari p̄ monitiones, quod coacti p̄
leges, ergo non fuit necessarium leges ponere.

¶ Præ. Sicut dicit Philosophus in 5. Ethic. 1. Ad in-
dicem confugiunt homines sicut ad iustum anima-
tum, sed iustitia animata est melior, quā inanima-
ta, quæ legibus cōtinet, ergo melius fuisset, ut exe-
cutio iustitiæ committeretur arbitrio iudicis,
quā quod super hoc lex aliqua cōderetur.

¶ Præ. Lex omnis directiua est actū humanorū,
ut ex supradictis patet: sed cū humani actus cōfi-
sant in singularibus, quæ sunt infinita, nō possunt
ea, quæ ad directionem humanorum actuum perti-
nent, sufficenter considerari, nisi ab aliquo sapien-
te, quod inspiciat singul. ergo melius fuisset arbitrio
sapientum dirigere actus humanos, quā aliqua lege
posita, ergo non fuit necessarium leges humanas
ponere.

SED CONTRA est, quod Iñsidorus dicit in lib. 1. Ethic. 1. Lib. 5. c. 1.
molog. Factæ sunt leges, ut earum metu huma-
na

QVAEST. XCVI.

sunt mensurata, uel regulata cessaret utiq; utilitas regula, uel mensura, q̄ ē ut ex uno multa possint cognosci: & ita nulla ē utilitas legis, si nō se extēdet nisi ad unū singulārē actū. Ad singulāres. n. a. l. dirigēdos dant singulārē praecepta praevidētiū sed lex est praeceptū commune, ut supra dictum est.

Q. 10. ar. 2.
& ar. 3. ad 3.
Ca. 3. i. pri.
cip. & c. 7.
a. med. i. 1.

ARTICVLVS II.
Primum ad legem humanam pertinent omnia uitia cohibere.
Medina ar. 2.

109
Parsilla
per totum.
Sup. q. 91.
ar. 4. co. fi.
& q. 91. a.
1. ad. 1. &
inf. q. 89.
art. 1. co.
Et 1. 2. q.
69. ar. 1.
ad. 1. & q.
77. a. 1. ad
1. & q. 78.
ar. 1. ad 4.
Et mal. q.
1. ar. 4. ad
6. Et quo.
1. a. 10. ad
1. & 1. Et
109. 11.
Th. 1. c. 10.
q. 91. a. 1.
& 3. & q.
91. ar. 3.
Th. 1. c. 1.
com. 1.
Ar. praece.

AD SECUNDVM sic procedit. Vt q̄ ad legē humanā pertineat oīa uitia cohibere. Dicit. n. Isidorus in li. i. Etymologiarū, q̄ leges sunt factae, ut earum metu coerceretur audacia. nō autē sufficienter coerceretur, nisi quilibet mala cohiberetur p̄ legē. ergo lex humana debet quilibet mala cohibere.

1. Prax. Intentio legislatoris est ciues facere uirtuosos, sed nō p̄ aliquis esse uirtuosus, nisi ab omnibus uitis compescatur. ergo ad legem humanam pertinet omnia uitia compescere.

2. Prax. Lex humana a lege naturali deriuatur, ut supra dictum est: sed omnia uitia repugnant legi naturae. ergo lex humana oīa uitia debet cohibere.

Sed contra est, quod dicitur in 1. de lib. arb. i. Vt mihi legē istā quae populo regendo scribitur, recte ista pmittere, & diuinā prouidentia uindicare: sed diuinā prouidentia nō uindicat nisi uitia. ergo recte lex humana pmittit aliqua uitia, non cohibendo ipsa.

Respons. Dicendū, q̄ sicut iā dictū est, lex ponit ut q̄da regula, uel mensura humanorū actuum mensura autē dēt esse homogenea mensurato, ut dicitur in 10. Metaph. diuersa enim diuersis mesurant. uñ oportet q̄ et leges imponantur hominibus s̄m corū conditionē: quia, ut Isidorus dicit, lex dēt esse possibilis & s̄m naturā, & s̄m consuetudinē patriae. P̄as autē suae facultas operandi ex interiori habitu, seu dispositione procedit nō enim idē est possibile ei, qui nō hēt habitū uirtutis, & uirtuosus: sicut ē nō est idē possibile puero, & uiro p̄fecto, & p̄ hoc non ponitur eadē lex pueris, quae ponitur adultis. Multa enim pueris permittuntur, quae in adultis lege puniuntur, uel et uirperantur: & similiter multa sunt permittenda hominibus non p̄fectis uirtute, quae nō essent tolleranda in hominibus uirtuosis. Lex autē humana ponitur multitudini hominum, in qua maior pars est hominum nō p̄fectorum uirtute.

Et ideo in lege humana non prohibent omnia uitia, a quibus uirtuosi abstinēt, sed solum grauiora, a quibus possibile est maiorem partem multitudinis abstinere, & praecipue, quae sunt in nocuentū aliorum, sine quorum prohibitione societas humana conseruari non posset: sicut prohibetur lege humana homicidia, & furta, & huiusmodi.

Ad primum ergo dicendū, q̄ audacia pertinere uidetur ad inuasionē aliorum: unde praecipue pertinet ad illa peccata, quibus iniuria proximo irrogatur, quae lege humana prohibentur, ut dictum est.

Cens. m.

10. 901. a.

ARTIC. II. ET III.

AD 1. m. dicendū, q̄ lex humana intendit homines inducere ad uirtutem, nō subito, sed gradatim: & iō nō statim multitudini imperfectorū imponit ea, q̄ sunt iā uirtuosorū, ut. lab. oib. malis abstineat alioquin imperfecti hōi praecepta ferre nō ualētes, in deteriora mala prorūperent, sic dicit Prouerb. 30. Qui nimis emungit, elicit sanguinem. & Matt. 9. Quod si uinū nouum, id est praecepta p̄fectae uirtutis, mittatur in utres ueteres, id est in homines imperfectos, utres tumpuntur, & uinum effunditur, id est praecepta contemnantur, & homines ex contemptu ad peiora mala prorumpunt.

AD 3. m. dicendū, q̄ lex naturalis est q̄da participatio legis aeternae in nobis: lex autē humana deficit a lege aeterna. Dicit enim Aug. in 1. de lib. arb. Lex ista, q̄ regēdis ciuitatibus ferti, multa cōcedit, atq; impunita relinquit, quae p̄ diuinā prouidentia uindcantur. neq; enim quia nō oīa facit, ideo quae facit, improbanda sunt: unde etiam lex humana non omnia potest prohibere, quae prohibet lex naturae.

ARTICVLVS III.
Primum lex humana praecipiat actus omnium uirtutum.

AD TERTIVM sic procedit. Vt q̄ lex humana si praecipiat actus omnium uirtutum. Actus enim uirtutū opponuntur actus uitiis: sed lex humana nō prohibet omnia uitia, ut dictū est. ergo etiam non praecipit actus omnium uirtutum.

2. Prax. actus uirtutis a uirtute procedit: sed uirtus est finis legis, & ita quod est ex uirtute, sub p̄cepto legis cadere non potest. ergo lex humana non praecipit actus omnium uirtutum.

3. Prax. Lex humana ordinatur ad bonum commune, ut dictum est: sed quidam actus uirtutum non ordinantur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum. ergo lex non praecipit actus omnium uirtutum.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 5. Ethic. quod praecipit lex fortis opera facere, & quae reperiati, & quae mansueti. Similiter autē secundum alias uirtutes & malitias, haec quidem iubens, haec autem prohibens.

Respons. Dicendū, q̄ species uirtutum distinguuntur secundum obiecta, ut ex supradictis patet. Omnia autem obiecta uirtutū referri possunt uel ad bonū priuatum alicuius personae, uel ad bonum commune multitudinis: sicut ea, quae sunt fortitudinis potest aliquis exequi uel propter seruandam ciuitatis, uel ad cōseruandum ius amici sui, & simi-

157. QVAEST. XCVI.
ART. III.

Medina ar. 3.

In articulo tertio, specialiter occurrit dubium de illa propositione, Omnia in articulo tertio obiecta uirtutum, ut scilicet referri possunt ad bonum commune multitudinis. Nam obiectum speciei uirtutis in articulo tertio est commune multitudinis, ut patet in articulo tertio, ubi dicitur, quod lex humana ordinatur ad bonum commune.

Ad hoc dupliciter dicitur, primo quod quidam actus uirtutum non ordinantur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum, ut patet in articulo tertio, ubi dicitur, quod lex humana ordinatur ad bonum commune.

Ad hoc dupliciter dicitur, primo quod quidam actus uirtutum non ordinantur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum, ut patet in articulo tertio, ubi dicitur, quod lex humana ordinatur ad bonum commune.

Ad hoc dupliciter dicitur, primo quod quidam actus uirtutum non ordinantur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum, ut patet in articulo tertio, ubi dicitur, quod lex humana ordinatur ad bonum commune.

Ad hoc dupliciter dicitur, primo quod quidam actus uirtutum non ordinantur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum, ut patet in articulo tertio, ubi dicitur, quod lex humana ordinatur ad bonum commune.

Ad hoc dupliciter dicitur, primo quod quidam actus uirtutum non ordinantur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum, ut patet in articulo tertio, ubi dicitur, quod lex humana ordinatur ad bonum commune.

QVAEST. XCVI.

In articulo tertio, specialiter occurrit dubium de illa propositione, Omnia in articulo tertio obiecta uirtutum, ut scilicet referri possunt ad bonum commune multitudinis. Nam obiectum speciei uirtutis in articulo tertio est commune multitudinis, ut patet in articulo tertio, ubi dicitur, quod lex humana ordinatur ad bonum commune.

Ad hoc dupliciter dicitur, primo quod quidam actus uirtutum non ordinantur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum, ut patet in articulo tertio, ubi dicitur, quod lex humana ordinatur ad bonum commune.

Ad hoc dupliciter dicitur, primo quod quidam actus uirtutum non ordinantur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum, ut patet in articulo tertio, ubi dicitur, quod lex humana ordinatur ad bonum commune.

Ad hoc dupliciter dicitur, primo quod quidam actus uirtutum non ordinantur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum, ut patet in articulo tertio, ubi dicitur, quod lex humana ordinatur ad bonum commune.

Ad hoc dupliciter dicitur, primo quod quidam actus uirtutum non ordinantur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum, ut patet in articulo tertio, ubi dicitur, quod lex humana ordinatur ad bonum commune.

Ad hoc dupliciter dicitur, primo quod quidam actus uirtutum non ordinantur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum, ut patet in articulo tertio, ubi dicitur, quod lex humana ordinatur ad bonum commune.

Ad hoc dupliciter dicitur, primo quod quidam actus uirtutum non ordinantur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum, ut patet in articulo tertio, ubi dicitur, quod lex humana ordinatur ad bonum commune.

le est in alijs. Lex autē, ut dictum est, ordinatur ad bonum cōe, & ideo nulla uirtus est, de cuius actib. lex praecipere nō possit: nō tñ de oib. actib. omnium uirtutū lex humana praecipit, sed solum de illis, qui ordinabiles sunt ad bonum commune, uel immediate, sicut aliqua directe propter bonum cōmunē sunt: uel mediate, sicut eum aliqua ordinantur a legis aeternae pertinentia ad bonam disciplinam, per quam ciues informantur, ut cōmane bonum iustitiae, & pacis conseruent.

Ad primum ergo dicendū, q̄ lex humana nō prohibet omnes actus uirtuosos secundū obligationem praeccepti, sicut nec praecipit omnes actus uirtuosos: prohibet tamen aliquos actus singulorum uirtutū, sicut etiam praecipit quosdam actus singulorum uirtutum.

Ad 2. m. dicendū, q̄ aliquis actus dicitur esse uirtutis dupliciter. Vno modo ex eo, q̄ homo operatur uirtuose: sicut actus uirtutis iustitiae est facere recta, & actus fortitudinis facere fortia: & sic lex praecipit aliquos actus uirtutum. Alio modo dicitur actus uirtutis, q̄a aliquis operatur uirtuose eo modo quo uirtuosus operatur: & talis actus semper procedit a uirtute, nec cadit sub praeccepto legis: sed est finis, ad quem legislator ducere intendit.

Ad 3. m. dicendū, q̄ non est alius actus uirtutis, cuius actus non sint ordinabiles ad bonum commune, ut dictum est, uel mediate, uel immediate.

ARTICVLVS IIII.
Primum lex humana imponat homini necessitatem in foro conscientiae.

Medina ar. 4.

AD QVARTVM sic procedit. Vt q̄ lex humana non imponat homini necessitatem in foro conscientiae. Inferior enim potestas, non potest imponere legem in iudicio superioris potestatis: sed potestas humana, quae fert legem humanam, est infra potestatem diuinam. ergo lex humana non potest imponere legem quantum ad iudiciū diuinum, quod est iudiciū conscientiae.

2. Prax. Iudiciū conscientiae ma-

ARTIC. IIII.

xime depēdet ex diuina mādātis: sed q̄q; diuina mādātā euacuāt per leges humanas. Em illud Matt. 15. Tercū fecistis mādātū Dei p̄p traditiones uestras ergo lex humana non imponit homini necessitatem quantum ad conscientiam.

3. Prax. Leges humanae frequenter ingerūt calumnia, & iniuriā hominibus, em illud 1. Th. 10. Vg q̄ cōdūt leges iniustas: & scribētes, iniustitias scripserūt, ut opprimerent in iudicio pauperes, & uim facerent eā humilium populi mei: sed licitū ē unicuiq; oppressione, & uiolentiā euitare. ergo leges humanae non imponunt necessitatem homini, quantum ad conscientiam.

Sed contra est, quod dicitur 1. Pet. 1. Hae est gratia, si propter conscientiam sustineat, quis tristitias, patiens iniuste.

Res. dicendū, q̄ leges possunt humanitas, uel sūt iustae, uel iniustae. Si quidē iustae sint, hēt uim obligandi in foro conscientiae a lege aeterna, a qua deriuantur, em illud Prouer. 8. Per me reges regnāt, & legū cōditores iusta decernūt. Dñr autē leges iustas, & ex fine, q̄s ordinant ad bonū cōe, & ex actore, q̄s lex lata nō excedit potestatem ferētis: & ex forma, q̄s s̄m aequalitatem proportionis imponunt subditis onera in ordine ad bonum cōe. Cum. n. vnus homo sit pars multitudinis, quilibet homo hoc ipsum quod est, & quod hēt, est multitudinis: sicut & quilibet pars id, quod est, est totius. unde & natura aliquod detrimentum infert parti, ut saluet totū. Et s̄m hoc leges hōi onera proportionabiliter inferentes, iustae sunt, & obligāt in foro conscientiae, & sūt leges legales. In iustae autē sūt leges dupliciter. Vno modo per prietatem ad bonū humanum e contrario p̄dictis. Vel ex fine, sicut cum aliquis praedictas leges imponit onerosas subditis, non pertinentes ad utilitatem cōe, sed magis ad propriam cupiditatem, uel gloriam. Vel etiam ex actore, sicut cum aliquis legem fert ultra sibi cōmodam potestatem. Vel et ex forma, puta, cū inaequaliter

id, q̄d est, totus est. Ex hoc nōque sequitur, q̄ lex humana, q̄ sicut quilibet alia lex ad cōe bonum respicit, potestatem habet supra id, q̄d est quilibet homo. ac p̄ hoc super iustā ipsius, ac per hoc p̄a disponere, & ordinare de expositione uir cuiusque p̄ cōe bono, pro quo si ois lex, in in q̄dōis non agebimur articulo secundo dicitur est. Amplius, lex humana est praecipua, & obligatoria ad peccatū mortale, ut manifeste patet, cū praecipitur aliquid sub poena excommunicationis lata sententia, uel sub poena capitis. ergo est constitutiva alicuius actus in hoc, quod sit peccatū mortale. et go est obligatoria ad euitandum magis actum illum, q̄ mortē corporalem, quā animae fugiendā est magis q̄ mors corporalis. Perinde est ergo dicere, q̄ lex humana non potest obligare hominem ad mortē pro inobedientia & dicere, q̄ lex humana non potest obligare hominem ad mortē pro inobedientia. In hoc, q̄ sit peccatū mortale, mō in hoc, q̄ sit peccatū mortale, quia ē pro uindicta nēia li tenetur homo mortis. Et cōfirmatur, q̄a homo tenetur potestati mortis, quā contrahere matrimonium sine dispensatione est forte cōsuetudine: & hoc iōlo potest iure est prohibitum. Similiter sacerdos tenetur morti potestati, quā Missam celebrare absque calice, corporali, altari, & lumine, uelibus sacerdotibus, & alijs requisitis ex iure humano. Accedit ad hoc Ca. Sacris, de his quae vi inuoluntate caute sunt in materia iuris positio, q̄ de inuoluntate excommunicationis, nū p̄ participationē cum excommunicato, tño centus terens dicit, q̄ minus nō excois ab excois quia potest dāi mortē quā peccatū mortale. Unde totum oppositum illius opinionis est uerum. Ne namque potest, q̄ regulae lex potest, & obligat ad mortē pro

Cens. 10

Ca. 797

honores, & ad paucorum honorum redit arbitriū.

Ad primum ergo dicendum, quod naturalis lex est participatio quaedam legis aeternae, ut supra dictum est: & ideo immobilis perseverat, quod habet ex immobilitate & perfectione divinae rationis instituentis naturam: sed ratio humana mutabilis est, & imperfecta, & ideo eius lex mutabilis est. Et praeterea lex naturalis continet quaedam universalia praecepta, quae semper manent: lex vero posita ab homine continet praecepta quaedam particularia secundum diversos casus qui emergunt.

Ad 2^m dicendum, quod mensura debet esse permanens quantum est possibile: sed in rebus mutabilibus non potest esse aliquid omnino immutabiliter permanens: & ideo lex humana non potest esse omnino immutabilis.

Ad 3^m dicendum, quod rectum in rebus corporalibus dicitur absolute, & ideo semper quantum est de se manet rectum: sed rectitudo legis dicitur in ordine ad utilitatem communem, cui non semper proportionatur una eademque res, sicut super praedictum est: & ideo talis rectitudo mutatur.

ARTICULUS II.

Primum lex humana semper sit mutanda, quando occurrit aliquid melius.

Medina ar. 3.

Ad secundum sic proceditur. Vbi quod semper lex humana, quando aliquid melius occurrit, sit mutanda. Leges enim humanae sunt adinvenitae per rationem humanam, sicut et aliae artes: sed in aliis artibus mutatur id, quod prius tenebatur, si aliquid melius occurrat, ergo idem est etiam faciendum in legibus humanis. 2^a Praeterea ex his quae praeterita sunt, providere possumus de futuris: sed nisi leges humanae mutatae fuissent supervenientibus melioribus adinventionibus multa inconuenientia sequerentur, eo quod leges antiquae inveniuntur multas ruditates continere, ergo videtur, quod leges sint mutandae, quotiescunque aliquid melius occurrit statuendum.

3^a Praeterea leges humanae circa actus singulares hominum statuuntur: in singularibus autem perfectam cognitionem adipisci non possumus, nisi per experientiam, quae tempore indiget, ut dicitur in 2^a Ethicorum: ergo videtur, quod per successionem temporis possit aliquid melius occurrere statuendum.

Sed contra est, quod dicitur in Decretis dist. 12. "Ridiculus est, & satis abominabile dedecus, ut traditiones, quas antiqui a patribus suscepimus, infringi patiamur."

Responsio. Dicendum, quod sicut dictum est, quod lex humana tantum recte mutatur, in quantum per eius mutationem communitati utilitati providetur. Habet autem ipsa legis mutatio quantum in se est, detrimentum quoddam communitati, quia ad observantiam legum plurimum valet consuetudo, in tantum quod ea quae contra communem consuetudinem fiunt, et si sint leuiora de se, graviora videntur. Vnde quando mutatur lex diminuitur vis coercitiva legis in quantum tollitur consuetudo: & ideo nunquam habet mutari lex humana, nisi ex aliqua parte tantum recompensetur communitati saluti, quantum illa parte derogatur. Quod quidem contingit vel ex hoc, quod aliqua maxima & evidens utilitas ex novo statuto proveniat ex eo, quod est maxima necessitas, ex eo quod lex consuetudinis aut manifeste iniquitate continetur, aut eius observatio est pluri-

simi nociva, unde dicitur a Iurisperito, quod in rebus novis constituendis, evidens debet esse utilitas, ut recte recedatur ab eo iure, quod diu acquiritur.

Ad primum ergo dicendum, quod ea quae sunt artis, habent efficaciam ex sola ratione: & ideo ubique melioratio occurrit, est mutanda quod prius tenebatur: sed leges habent maximam virtutem ex consuetudine, ut Philosophus dicit in 2^a Politicorum: & ideo non sunt de facili mutandae.

Ad 2^m dicendum, quod ratio illa concludit, quod leges sunt mutandae, non tamen pro quacunque melioratione, sed pro magna utilitate, vel necessitate, ut dictum est: & similiter dicendum est ad 3^m.

ARTICULUS III.

Primum consuetudo possit obviare vim legis.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod consuetudo non possit obviare vim legis, nec legem amovere. Lex enim humana derivat a lege naturae & a lege divina, ut ex dictis patet: sed consuetudo hominum non potest mutare legem naturae, nec legem divinam, ergo etiam nec legem humanam immutare potest.

2^a Praeterea ex multis malis non potest fieri unum bonum: sed ille, qui incipit primo contra legem agere male facit, ergo multiplicatis similibus actibus non efficitur aliquid bonum: lex autem est quoddam bonum cum sit regula humanorum actuum, ergo per consuetudinem non potest remoueri lex, ut ipsa consuetudo vim legis obviaret.

3^a Praeterea ferre leges pertinet ad publicas personas ad quas pertinet regere communitatem, unde privatus personae legem facere non possunt: sed consuetudo inualescit per actus privatarum personarum, ergo consuetudo non potest obviare vim legis, per quam lex remouetur.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in epistola ad Celsulum: Mos populi Dei, & instituta maiorum per legem sunt tenenda: & sicut praevicaciter legum divinarum, ita & contemptores consuetudinum ecclesiasticorum coercendi sunt.

Responsio. Dicendum, quod omnis lex procedit a ratione, & voluntate legislatoris. Lex quod divina, & naturalis a rationabili Dei voluntate: lex autem humana a voluntate hominis ratione regulari. Sicut autem ratio & voluntas hominis manifestantur verbo in rebus agendis, ita et manifestantur facto: hoc n. unusquisque eligere ut ut bonum, quod optet. Manifestum est autem, quod verbo humano potest mutari lex, & et exponi quantum manifestat interior motus & preceptum rationis humanae: vnde et per actum maxime multiplicatos, quod consuetudine efficitur, mutari potest lex, & et aliquid causari, quod legis virtute obtineat in quantum sit per exteriores actus multiplicatos interior voluntatis motus, & rationis preceptum efficaciter sine declarari. Cum enim aliquid multoties fit, vnde ex de liberato rationis iudicio provenire, & secundum hoc

consuetudo, & habet vim legis, & legem abolet, & est legum interpretatrix.

Ad primum ergo dicendum, quod lex naturalis, & divina procedit a voluntate divina, ut dictum est: vnde non potest mutari per consuetudinem procedentem a voluntate hominis, sed solum per auctoritatem divinam mutari potest: inde est quod nulla consuetudo vim legis obtinere potest legem divinam, vel legem naturalem. Dicitur n. idem in synonymis, visus auctoritatis cedat: primum visum lex, & ratio vincat.

Ad 2^m dicendum, quod sicut supra dictum est, leges humanae in aliquibus casibus deficiunt: vnde possibile est quod per legem agere, in casu, in quo deficit lex, & tunc actus non erit malus: & cum tales casus multiplicentur per aliquam mutationem hominum, tunc manifestatur per consuetudinem, quod lex ulterius non est utilis, sicut et manifestaret, si lex prius verbo promulgaretur. Si autem adhuc maneat ratio eadem, per quam prima lex utilis erat, non consuetudo legem, sed lex consuetudinem vincit: nisi forte per hoc solum inutilis lex videatur, quia non est utilis secundum consuetudinem patriae, quae erat una de conditionibus legis. Difficile enim est consuetudinem multitudinis removere.

Ad 3^m dicendum, quod multitudo, in qua consuetudo introducit, dupliciter condonis esse potest. Si n. sit libera multitudo, quod possit sibi legem facere, plus est consensu totius multitudinis ad aliquid observandum, quod consuetudo manifestat, quod auctoritas principis, qui non habet potestatem codendi legem, nisi in quantum gerit personam multitudinis: vnde licet singulae personae non possint codere legem, tamen totus populus condere legem potest. Si vero multitudo non habeat liberam potestatem codendi sibi legem, vel legem a superiori potestate positam remouendi, tamen ipsa consuetudo in tali multitudine prevalens, obviat vim legis, in quantum per eos tolerat, ad quos pertinet multitudini legem imponere: ex hoc n. ipso visum approbare, quod consuetudo introduxit.

ARTICULUS IIII.

Primum rector multitudinis possit in legibus humanis dispensare.

Ad quartum sic proceditur. Vbi quod Rectores multitudinis non possunt in legibus humanis dispensare. Lex n. statuta est pro communi utilitate, ut Isidorus dicit: sed commune bonum non debet intermitteri pro privato commodo alicuius personae: quia ut dicit Philosophus in 1^a Ethicorum. Bonum gentis divinius est quam bonum unius hominis, ergo videtur quod non debeat dispensari cum aliquo, ut contra legem communi agatur.

2^a Praeterea illis, qui super alios constituitur, precepit Deus. Ita parum audietis ut magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est: sed cedere re alicui, quod contra denegatur omnibus, videtur esse acceptio personarum, ergo homini dispensationes facere rectores multitudinis non possunt, cum hoc sit praecipit legis divinae.

3^a Praeterea lex humana si sit recta, oportet, quod consonet legi naturali, & legi divina: aliter n. non congrueret religioni, nec conveniret discipline, quod requiritur ad legem, ut Isidorus dicit: sed in lege naturali, & divina nullus homo potest dispensare: ergo nec etiam in lege humana. Sed contra est, quod dicit Apostolus 1^a ad Cor. 9. Dispensatio mihi credita est. Responsio. Dicendum, quod dispensatio proprie importat commensurationem alicuius communi ad singula, unde et gubernator familiae dicitur dispensator, in quantum unicuique de familia cum pondere, & mensura distribuit, & operationes, & necessaria vitae. Sic igitur, & in quacunque multitudine ex eo dicitur aliquis dispensare, quia ordinat qualiter aliquid commune praecipit sit a singulis adimplendum. Contingit autem quod, quod aliquod praecipit, quod est ad commodum multitudinis ut in pluribus, non est conveniens huic personae, vel in hoc casu: quia vel per hoc impediret aliquid melius, vel et induceret aliquid malum, sicut ex supradictis patet. Periculosum autem esset, ut hoc iudicio cuiuslibet committeretur, nisi forte per evidens & subitum periculum, ut supra dictum est. Et ideo ille, qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, quae sunt auctoritati innititur, ut, si in personis, vel in casibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut praecipit legis non servetur. Si autem absque hac ratione pro sola voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis in dispensatione, aut erit imprudens: infidelis quidem, si non habet intentionem ad bonum commune: imprudens autem, si rationem dispensandi ignoret, propter quod Dominus dicit Luc. 11. Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?

Ad primum ergo dicendum, quod quando cum aliquo dispensatur, ut legem communem non servet, non debet fieri in praedictum boni communis, sed ea intentione, ut ad bonum commune proficiat.

Ad 2^m dicendum, quod non

dispensatio non fit in casibus, in quibus lex deficit, sed in casibus, in quibus lex est utilis, sed non est utilis huic personae, vel in hoc casu: quia vel per hoc impediret aliquid melius, vel et induceret aliquid malum, sicut ex supradictis patet. Periculosum autem esset, ut hoc iudicio cuiuslibet committeretur, nisi forte per evidens & subitum periculum, ut supra dictum est. Et ideo ille, qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, quae sunt auctoritati innititur, ut, si in personis, vel in casibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut praecipit legis non servetur. Si autem absque hac ratione pro sola voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis in dispensatione, aut erit imprudens: infidelis quidem, si non habet intentionem ad bonum commune: imprudens autem, si rationem dispensandi ignoret, propter quod Dominus dicit Luc. 11. Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?

Ad 3^m dicendum, quod non

dispensatio non fit in casibus, in quibus lex deficit, sed in casibus, in quibus lex est utilis, sed non est utilis huic personae, vel in hoc casu: quia vel per hoc impediret aliquid melius, vel et induceret aliquid malum, sicut ex supradictis patet. Periculosum autem esset, ut hoc iudicio cuiuslibet committeretur, nisi forte per evidens & subitum periculum, ut supra dictum est. Et ideo ille, qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, quae sunt auctoritati innititur, ut, si in personis, vel in casibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut praecipit legis non servetur. Si autem absque hac ratione pro sola voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis in dispensatione, aut erit imprudens: infidelis quidem, si non habet intentionem ad bonum commune: imprudens autem, si rationem dispensandi ignoret, propter quod Dominus dicit Luc. 11. Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?

Ad primum ergo dicendum, quod quando cum aliquo dispensatur, ut legem communem non servet, non debet fieri in praedictum boni communis, sed ea intentione, ut ad bonum commune proficiat.

Ad 2^m dicendum, quod non

dispensatio non fit in casibus, in quibus lex deficit, sed in casibus, in quibus lex est utilis, sed non est utilis huic personae, vel in hoc casu: quia vel per hoc impediret aliquid melius, vel et induceret aliquid malum, sicut ex supradictis patet. Periculosum autem esset, ut hoc iudicio cuiuslibet committeretur, nisi forte per evidens & subitum periculum, ut supra dictum est. Et ideo ille, qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, quae sunt auctoritati innititur, ut, si in personis, vel in casibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut praecipit legis non servetur. Si autem absque hac ratione pro sola voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis in dispensatione, aut erit imprudens: infidelis quidem, si non habet intentionem ad bonum commune: imprudens autem, si rationem dispensandi ignoret, propter quod Dominus dicit Luc. 11. Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?

Ad 3^m dicendum, quod non

dispensatio non fit in casibus, in quibus lex deficit, sed in casibus, in quibus lex est utilis, sed non est utilis huic personae, vel in hoc casu: quia vel per hoc impediret aliquid melius, vel et induceret aliquid malum, sicut ex supradictis patet. Periculosum autem esset, ut hoc iudicio cuiuslibet committeretur, nisi forte per evidens & subitum periculum, ut supra dictum est. Et ideo ille, qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, quae sunt auctoritati innititur, ut, si in personis, vel in casibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut praecipit legis non servetur. Si autem absque hac ratione pro sola voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis in dispensatione, aut erit imprudens: infidelis quidem, si non habet intentionem ad bonum commune: imprudens autem, si rationem dispensandi ignoret, propter quod Dominus dicit Luc. 11. Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?

Ad primum ergo dicendum, quod quando cum aliquo dispensatur, ut legem communem non servet, non debet fieri in praedictum boni communis, sed ea intentione, ut ad bonum commune proficiat.

Ad 2^m dicendum, quod non

dispensatio non fit in casibus, in quibus lex deficit, sed in casibus, in quibus lex est utilis, sed non est utilis huic personae, vel in hoc casu: quia vel per hoc impediret aliquid melius, vel et induceret aliquid malum, sicut ex supradictis patet. Periculosum autem esset, ut hoc iudicio cuiuslibet committeretur, nisi forte per evidens & subitum periculum, ut supra dictum est. Et ideo ille, qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, quae sunt auctoritati innititur, ut, si in personis, vel in casibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut praecipit legis non servetur. Si autem absque hac ratione pro sola voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis in dispensatione, aut erit imprudens: infidelis quidem, si non habet intentionem ad bonum commune: imprudens autem, si rationem dispensandi ignoret, propter quod Dominus dicit Luc. 11. Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?

regni, vel reipublice Christiane illius mul-
titudinis rectori, qui
nonnulli spūs eius hēt,
moderata relictasint
nisi forte adeo nota-
bilis casus sit, ut me-
rito superior cōsulen-
dus occurrat. Vnde si
lex superior de ciui-
tate sit, cū ēē ciuē mu-
nus sit ita ppiū hūi-
cūm, qd nihil ad a-
lias spectet, p̄cedat
dispensare in lege illa
fecus aut est de cōib.
q̄, si licet hic fiant, re-
dundant in alios, ut si
lex superior sit de
doctoratu, aut de ma-
trimonio, cū dūctor,
& cōiunx ubiq; & cō-
fissa vñ ciuitate mu-
nus suū exerceat, nō
spectat ad rectorē hu-
ius multitudinis, sed
totius dispensare. In
quib. aut ecclesie le-
gib. possit ep̄s dispē-
sare, non est p̄senti-
tis negoti, ubi in cōi-
est sermo de legibus,
& rectoribus.

nisi Deus, uel is, cui specialiter committeret.

QVAESTIO XCVIII.

De lege veteri, in sex articulos diuisa.

CONSEQUENTER considerandum est
de lege veteri.
Et primo de ipsa lege. Secundo, de p̄-
ceptis eius.

CIRCA primum quærentur sex.

1. Primo, Vtrum lex uetus sit bona.
2. Secundo, Vtrum sit a Deo.
3. Tertio, Vtrum sit a Deo mediantibus angelis.
4. Quarto, Vtrum data sit omnibus.
5. Quinto, Vtrum omnes obliget.
6. Sexto, Vtrum congruo tempore fuerit data.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex uetus fuerit bona.

118
Perilla
per totum.
Inf. ar. 1.
ad 1. & 2.
Et Ro. 7.
lec. 2. & 3.
Et Gal. 3.
arg. 2. & 3.

119
Lab. 5. ca.
14. in fine

AD PRIMUM sic proceditur. Vt q lex uetus non
fuerit bona. Df. n. Ezech. 20. Dedi eis p̄cepta
non bona, & iudicia in quibus non uiuent: sed lex
non dicitur bona nisi p̄pter bonitatem p̄cepto-
rum, quæ continent. ergo lex uetus non fuit bona.
1. Præ. Ad bonitatem legis p̄tinet, ut cōi saluti
ficiat, sicut Isid. dicit: * sed lex uetus nō fuit saluti-
fera, sed magis mortifera, & nociua dicit. n. Apost.
Ro. 7. sine lege p̄ctm mortuū erat: ego aut uiuebā
sine lege aliqñ, sed cū uenisset mādātū, p̄ctm reui-
xit. ego aut mortuus sum. & Ro. 5. Lex subintravit
ut abundaret delictū. ergo lex uetus non fuit bona.
2. Præ. Ad bonitatem legis p̄tinet, q sit possibi-
lis ad obseruandum, & sin naturam, & em huma-
nam consuetudinem: sed hoc non habuit lex uetus.
dicit. n. Petrus Act. 15. Quid tentatis imponere iu-
gum super cernicem discipulorum, quod neque
nos, neque patres nostri portare potuimus? ergo

videtur quod lex uetus non fuerit bona.

SED CONTRA est, qd Apo. dicit Ro. 7. Itaq; lex q
dem sancta ē, & mādātū sc̄m, & iustum, & bonū.

RESPONDENDUM, qd abiq; oī dubio lex uetus bo-
na fuit. * Sicut. n. doctrina ostenditur esse uera ex
hoc, q consonat rōni. Lex aut uetus rōni consona
bat, quia cōcupiscentiā reprimebat, q rōni aduer-
satur, ut patet in illo mādātō: Nō concupisces rē
proximi tui, qd ponit Exod. 20. Ipsa ē oīa pecca-
ta prohibebat, q sunt p̄ rōnem: vñ manifestū est q
bona erat. & hęc est rō Apostoli Rom. 7. Condele-
ctor, inquit legi Dei em interiorē hoīem. & iterū:
Cōsentio legi, qm bona est. Sed notandū est, q bo-
num diuersos gradus hēt, ut Diony. dicit 4. capite
de diu. no. * Est. n. aliquod bonum perfectū, & aliqd
bonum imperfectū. Perfecta quidē bonitas est in
his, q ad finem ordinant, qd aliquid est tale, quod
per se est sufficiens inducere ad finem. Imperfectū
aut bonum est, qd operatur aliquid ad hoc, q per
ueniatur ad finem, non tñ sufficit ad hoc q ad finē
perducatur. sicut medicina p̄fecte bona est, quæ ho-
minem sanat imperfecta aut est, q hoīem adiuuat,
sed tñ sanare non pōt. Est aut sciendum, q est aliud
finis legis humanæ, & alius legis diuinæ. Legis. n.
humanæ finis, est tēporalis tranquillitas ciuitatis,
ad quem finem peruenit lex cōhibēdo exteriores
actūs, quantū ad illa mala, q p̄tē prurire pacificū
statū ciuitatis. Finis aut legis diuinæ est perducere
hoīem ad finē felicitatis æternæ, qui quidem finis
impedit p̄ qd cūq; p̄ctm, & nō solū per actūs ex-
teriores, sed et per interiores: & iō illud, qd sufficit
ad perfectionē legis humanæ, ut. i. peccata prohi-
beat, & pōnā apponat, nō sufficit ad perfectionē
legis diuinæ, sed oportet qd hoīem totaliter faciat
idoneū ad participationem felicitatis æternæ, qd
quidē fieri nō p̄t, nisi per gratiam Spiritus sc̄i, per
quam diffunditur charitas in cordib. nr̄is: q legem
adimplet. Gratia. n. Dei uita æterna, ut dī Rom. 6.
hanc autem gratiam lex uetus conferre nō potuit
reseruabatur enim hoc Christo: quia ut dicitur Io.
1. Lex per Moysen facta est: gratia, & ueritas per
Iesum Christum facta est, & inde est, q lex uetus
bona quidem, est, * sed imperfecta, * secundum
illud Heb. 7. Nihil ad perfectum adduxit lex.

AD PRIMUM ergo dicendū, q dñs loquit ibi de p̄-
ceptis egeronomalibus, q quidem dicuntur non bo-
na, quia gratia nō cōferebant, per quā hoīes a pec-
cato mundarentur, cum tñ per hōi se peccato-
res ostenderent, vnde signanter dī: * Et iudicia, in
quibus non uiuent. i. per quæ uitā gratiæ obtinere
non p̄t. & postea subditur. Et pollui eos in muner-
bus suis, id est, pollutos ostendi, cum offerrent om-
ne quod aperit uuluum propter delicta sua.

AD II. dicendū, q lex dī occidisse non quidē
efficitur, sed occasionaliter ex sua imperfectione,
inquantum. i. gratiam non conferebat, per quam
hōies implere possent quod mandabat, uel uirare
quod uetaba: & sic occasio ista non erat data, sed
sumpta ab hoībus. vñ, & Apostolus ibidem dicit
Occasione accepta p̄ctm p mādātū seduxit me:
& per illud occidit. x hac etiam ratione dicit, q

lex subintravit, ut abundaret delictum, ut ly, ut, & a
neat consecutiuē, nō casualiter, inquantū. i. homi-
nes accipientes occasionē a lege, abundatius pecca-
uerūt, tñ quia grauius fuit p̄ctm post legis prohi-
bitionem: tum et quia concupiscentia creauit. Ma-
gis enim concupiscentia, quod nobis prohibetur.

AD III. dicendū, q iugū legis seruari nō poterat
sine gratia adiuuante, quā lex nō dabat. dī enim Ro.
9. Nō est uolētis neq; currētis, suelle & currere in
p̄ceptis Dei, sed miserētis Dei. unde in Psal. 118. dī:
Viam mādatorū tuorum cucurri, cum dilatasti cor
meum, scilicet per donum gratiæ & charitatis.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex uetus fuerit a Deo.

S. Bona. 3. d. 39. q. 1. a. 1. Duran. 3. d. 39. q. 1. a. 1.
Serr. 3. d. 39. q. 1. a. 1. Baccus. 3. d. 39. q. 1. a. 1.
Ricci. 3. d. 39. q. 1. a. 1. Medina. 4. 3.
AD SECUNDUM sic procedit. Vt q lex uetus non
fuerit a Deo. Dicitur enim Deut. 32. Deū perfe-
cta sunt opera: sed lex fuit imperfecta, ut supra di-
dictum est. ergo lex uetus non fuit a Deo.

1. Præ. Eccl. 3. dī. Didici, q oīa opa, q fecit Deus,
p̄seuerēt in æternū: sed lex uetus nō perseuerat in
æternū, dicit. n. Apostolus ad Heb. 7. Reprobatio
fuit quidē p̄cedentis mādātū p̄ infirmitatem eius,
& inutilitatem. ergo lex uetus non fuit a Deo.

2. Præ. Ad sapientem legislatorem pertinet non
solum mala auferre, sed et occasiones malorum:
sed uetus lex fuit occasio peccati, ut supra dictum
est. ergo ad Deū, cui nullus est similis in legislatō-
rib. ut dicit Iob. 36. non pertinebat legē talē dare.
3. Præ. Primū ad Timoth. 1. dī, q Deus uult oēs
homines saluos fieri: sed lex uetus nō sufficebat ad
salutē hominū, ut dī dictū est. ergo ad Deū nō p̄-
nebat talē legē dare. lex ergo uetus nō est a Deo.

SED CONTRA est, qd dñs dicit Mat. 15. loquēs Iu-
dæis, quibus erat lex uetus data: Irritū fecistis man-
datū Dei p̄ traditiones uestras, & paulo ante p̄mit-
tit: Honora patrē tuū & matrem tuā, quod manife-
ste in lege ueteri cōtinetur. ergo lex uetus a Deo.

RESPONDENDUM, q lex uetus a bono Deo data
est, qui est pater domini nostri Iesu Christi. Lex
enim uetus hoīes ordinabat ad Christi dupliciter.
Vno quidē mō testimoniū Christo phibēdo. unde
ipse dicit Luc. ult. Oportet impleri oīa, q scripta sūt
in lege, & in Psalmis, & in Prophetis de me. & Ioā.
5. Si crederetis Moysi, crederetis forsītā, & minde
me. n. ille scripsit. Alio mō p modū cuiusdā disposi-
tionis, dū retrahēs homines a cultu idolatriæ, cō-
cludebat eos sub cultu unius Dei, a quo saluādum
erat humanū genus p Christū. uñ Apostolus dicit
ad Gal. 3. Priusquā ueniret fides, sub lege custodie-
bamur cōclusi in eā fidē, q reuelāda erat. Manifestū
est it, q eiusdē est disponere ad finē, & ad finē p̄du-
cere. & dico, eiusdē p se, uel p suos subdiros. Nō. n.
diabolus legē tulisset, p q homines adducerent ad
Christū, p quē erat eijciendus, em illud Mat. 12. Si
Satanas Satanā eijcit, diuisum est regnū eius: &
ideo mab eodem Deo, a quo facta est salus hominū
per gratiam Christi, lex uetus data est.

AD PRIMUM ergo dicendū, q nihil prohibet aliqd
non esse perfectum simpliciter, quod tamen est

perfectum em tps sicut dī aliquis puer p̄fectus nō
simpliciter, sed em tps cōditionēta ē p̄cepta,
quæ pueris dantur, sunt quidē perfecta em condi-
tionē eorū, quibus dantur, cū non sunt p̄fecta sim-
plicitē: & talia fuerūt p̄cepta legis. vñ Apostolus
dicit ad Gal. 3. Lex p̄dagogus noster fuit in Xpo.

AD II. dicendū, q opera Dei perseuerant in
æternū, q sic Deū fecit, ut i æternū p̄seueret: & hęc
sunt ea, q sunt p̄fecta. Lex at uetus reprobat tpe p̄-
fectionis gratiæ, nō tanq mala, sed tanq infirma, &
inutilis pro isto tpe: quia, ut subdit, Nihil ad perfe-
ctum adduxit lex, unde ad Gal. 3. dicit Apostolus,
Vbi uenit fides, iam non sumus sub p̄dāgo.

AD III. dicendū, q sicut supra dictū est, Deus ali-
quando p̄mittit aliquos cadere in peccatum, ut ex-
inde humiliantur: ita et uoluit talem legem dare,
quā suis uiribus homines implere non possent: ut
sic dū homines p̄sumentes de se, peccatores se in-
uenirent, humiliati recurrerēt ad auxilium gratiæ.

AD IV. dicendū, q quis lex uetus non sufficeret
ad saluādū homines: tñ aderat aliud auxiliū a Deo
hominibus simul cū lege, p qd saluari poterant, i.
fides Mediatoris, p quam iustificati sunt antiqui pa-
tres, sicut et nos iustificamur: & sic Deus non defi-
ciebat hominibus, quindaret eis salutis auxilia.

ARTICVLVS III.

Vtrum lex uetus data fuerit per angelos.

DERTIVM sic procedit. Vt
adetur q lex uetus non fuerit
data per angelos, sed immediate
a Deo. Angelus enim nūtius dicitur,
& sic nomen angeli ministe-
rium importat, non dominium,
secundum illud Psal. 103. Benedi-
cite domino omnes angeli eius
ministri eius: sed uetus lex a do-
mino tradita esse perhibetur. dī
enim Exod. 20. Locutusq; est do-
minus sermones hos: & postea
subditur. Ego enim sum dominus
Deus tuus. & idem modus loquē-
di frequenter reperitur in Exod.
& in libris consequentibus Je-
gem. ergo lex est immediate da-
ta a Deo.

1. Præ. Sicut dicitur Ioan. 1. Lex
per Moysen data est: sed Moyses
immediate accepit a Deo, dicit
enim Exod. 33. Loquebatur do-
min⁹ ad Moysen facie ad faciē,
sicut loqui solet amicus ad ami-
cum suum. ergo lex uetus imme-
diata est a Deo.

2. Præ. Ad solum principē p̄-
tinet legē ferre, ut supra dictū ē:
sed solus Deus est princeps salu-
tis aīarum angeli uero sunt administratores spirit⁹,
ut dī ad Heb. 1. ergo lex uetus per angelos dari nō
debeuit cum ordinaretur ad animarum salutem.

SED CONTRA est, quod dicit Apostolus ad Gal. 3.
Lex data est per angelos in manu Mediatoris, &
DD 4 Actuum

119
Perilla
per totum.
Inf. ar. 8.
arg. p̄ue
ti. Et ill. 6.
Et Gal. 3.
lec. 7. Et co.
1. lec. 4. Et
Heb. 1. & 2.
fin. & c. 3.

Q. 79. a. 3

Añum 7. dicit Stephanus: Accepistis legem in dispositione angelorum.

Concl. m.
Ca. 4. an.
te medi.
Art. 1. hu.
ius quæst.

R. R. Dicendum, q. lex data est a Deo per angelos. & p. rone generalē, q. Dion. assignat in 4. c. cel. hier. q. diuina debet deferri ad hoies mediāntibus angelis specialis rō est, quare legē ueterē p. angelos dari oportuit. Dicitur est. n. q. lex uetus imperfecta erat, sed disponebat ad salutē pfectā gēris humani, q. futura erat p. Christū. Sic autē v. in oibus p. t. b. & artib. ordinatis, q. ille q. est superior, principālē & pfectū actū operat. p. se ipsum: ita uero q. disponunt ad pfectionē ultimā, operat. p. suos ministros. Sicut nauifactor cōpaginat nauē p. se ipsum, sed pparat materiā p. artifices subministrātes. & iō cōueniēs fuit, ut lex pfecta noui testamenti daret. imediare p. ipsum Deū hominē factū: lex autē uetus p. ministros Dei, scilicet per angelos daretur hominibus. Et p. hunc modū Apostolus i. ad Heb. probat eminētiā nouē legis ad ueterē: q. in nouo testamēto locutus est nobis Deus in filio suo in ueteri autē testamento est sermo factus per angelos.

In p. r. a.
in Tob. ca.
2. an. m. c.

Ad p. r. m. dicendum, q. sicut Gr. dicit in principio moralit. angelus q. Moysi apparuit describitur, modo angelus, modo dominus memoratur, angel. uidelicet p. hoc, q. exterius loquēdo seruiebat: dñs autem dicitur, quia interius p. s. d. ens loquendo efficaciam ministrabat. & inde est etiam q. quasi ex persona domini angelus loquebatur.

C. 17. pau.
lo post.
princip.
t. o. u. 3.

Ad 2. dicendum, q. sicut Aug. dicit 12. sup. Gen. ad literā. In Exo. dñs locutus est dñs Moysi facie ad faciem. & paulo post subditur: Ostēde mihi gloriā tuā. Sēriebat ergo quid uidebat, & q. nō uidebat, desiderabat. nō ergo uidebat. p. sam Dei essentia, & ita nō immedie ab eo intruebat. Quod ergo dñs, q. loquebatur ei facie ad faciem, s. m. opinionē populi loquit. Scriptura, qui putabat Moysē ore ad os loqui cum Deo, cū p. subiectā creaturā, idell. p. angelum, & nubē ei loqueretur & appareret. Vel p. uisionem faciei intelligitur quādam eminētiā contemplatio, & familiaris infra essentia diuinē uisionē.

D. 10.

Ad 3. dicendum, q. solius principis est sua auctoritate legem instituere, sed quandoq. legem institutam per alios promulgat: & ita Deus sua auctoritate instituit legem, sed per angelos promulgauit.

SVPER Q. V. XCVIII.
ART. III.

Medina ar. 4.

121.
Porrecl.
per totum.
Inf. ar. 1.
cor. Et 3.
et 1. q. 2.
ar. 1. q. 2.
2. ad. 1.
Ac. p. r. c.

In act. 4. ostendit q. in tales responsiones ad secundum, ac etpe rationem Aug. scilicet q. ex peccato primi parentis prope nit, quod illam non docet. 3. Deo: ut rationē particularem, scilicet post naturam lapsum simpliciter nulla reddi alia rō potest, nisi sicut reprobatio nis, de qua in prima parte diffuse tractatū est.

debut omnibus gentibus, & non uni populo rō.

Præ. Sicut dicitur Act. 10. Non est personarum acceptor Deus: sed in omni gente q. timet Deū, & facit iustitiā, acceptus est illi. non ergo magis uni populo, quā aliis uiam salutis debuit aperire.

3. Præ. Lex data est p. angelos, sicut iā dictū est. An. p. r. m. 1. q. 2. sed ministeria angelorū De. nō solū Iudæis, sed oibus gētib. s. p. exhibuit dñs. Ec. 17. In unāquāq. gēte p. p. s. u. rectorē oibus ēt gētib. temporalia bona largit, q. minus sunt curā Deo, q. spiritualia bona. ergo et legem omnibus populis debuit dare.

SED CONTRA est, q. dicitur Ro. 3. Quid ergo amplius Iudæo: multum quidem per omnem modum. primum quidē, quia credita sunt illis eloquia Dei. & in Psal. 49. dicitur. Nō fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit ei.

RESPON. Dicendum, q. posset una rō assignari, quare potius populo Iudæorū data sit lex, q. aliis populis: q. aliis populis ad idolatriā declinātib. s. o. populus Iudæorū i. cultu unī Dei remāsit, & iō alii populi idigni erāt legē recipere, ne sanctū canib. daret. Sed ista rō pueniēs nō v. r. q. populus ille ēt post legē latā ad idolatriā declinātib. q. d. grāu. s. u. ut patet Exod. 32. & Amos 3. Nūqd hostias & sacrificia obtulistis mihi i. d. s. 40. an. dom. Israel, & portastis tabernaculum Moloch Dei uestri, & imaginē idolorū uestrorū sydus Dei uestri, q. fecistis uobis. Expresse ēt dñs Deut. 9. Scito, q. nō p. iustitias tuas dñs De. tu. dedit tibi terrā hac i. possessionē, cū durissimā ceruicis sis populus. sed rō ibi p. mittit. Ut cōpleret uerbū suū dñs, q. d. sub iuramēto pollic. ēt patrib. tuis Abraham, Isaac, & Iacob. Quæ autē p. missio eis sit facta, ostēdit Apolto. ad Gal. 3. dicit Abraham dicit. s. m. p. missiones, & semini ei. s. dicit semini. quasi i. multis, sed quasi i. uno & semini tuo q. est Christ. De. u. s. g. & legē, & alia bñficia specialia illi populo exhibuit p. p. missionē eorū patrib. factā, ut ex eis Xps nasceret. Decebat. n. ut ille populus, ex quo Xps nascitur erat, quādā speciali s. cificatione polleret, s. m. illud q. dñs Leuit. 19. S. c. i. eritis: q. ego sanctus sū. Nec ēt sui p. m. m. u. i. p. Abraham, ut talis p. missio ei fieret, ut Xps ex ei. semine nasceret: sed ex gratuita Dei electione, & uocatione. unde dñs Isai. 41. Qui suscitauit ab Oriente iussū, uocauit eum ut loqueret. se. Sic ergo patet, q. ex sola gratuita electione patres p. missionē acceperunt, & populus ex eis p. genitus legē accepit, s. m. illud Deut. 4. Audistis uerba illius de medio ignis, q. dilexit patres, & elegit semē eorū post illos. Si autē rursus grāf, quare hūc populus elegit, ut ex eo Xps nasceretur, & non aliū. conueniet responsio Aug. quā dicit super Ioan. Quare hunc trahat, & illū nō trahat, noli uelle diiudicare, si non uis errare.

Ad p. r. m. ergo dicendum, q. quis salus futura per Christū, esset oibus gētib. pparata: tū oportebat ex uno populo Christū nasci, q. p. hoc p. aliis promgatiuas habuit, s. m. illud Ro. 9. Quorū. Iudæorum, est adoptio filiorū Dei, & testamētū, & legislatio: quorum patres, ex quibus Christus est s. m. carnem.

Ad 2. dicendum, q. acceptio personarum locum habet in his, quæ ex debito dantur. In his uero, quæ ex gratuita uoluntate conferuntur, acceptio personarū.

Ad 3. dicendum, q. acceptio personarum locum habet in his, quæ ex debito dantur. In his uero, quæ ex gratuita uoluntate conferuntur, acceptio personarū.

personarū locū non hēt. Non. n. est psonarū acceptor, q. ex liberalitate de suo dat uni, & non alteri: sed si esset dispētor bonorum cōiū, & nō distri bueret æqualiter s. m. merita psonarū, esset psonarū acceptor. Salutaria autē beneficia Deus humano gñi confert ex sua grā: unde non est psonarū acceptor, si q. b. s. d. m. p. r. aliis cōferat. unde Aug. dicit in li. de p. r. d. s. t. i. n. a. t. i. o. n. e. s. a. n. c. t. o. r. ū. Omnes, quos Deus docet, misericordia docet: quos autem non docet, iudicio nō docet. hoc. n. uenit ex d. n. a. t. i. o. n. e. humani generis pro peccato primi parētis.

Ad 1. dicendum, q. bñficia gratiæ subtrahuntur homini p. culpā: sed beneficia naturalia non subtrahunt, inter q. sunt ministeria angelorum, q. ipse naturarū ordo requirit, ut s. p. media gubernent infirmos: & ēt corporalia subsidia, quæ nō solū hominibus, sed ēt iumentis Deus administrat, secundum illud Ps. 35. Homines, & iumenta soluabis Domine.

SVPER Q. XCIII.

ART. V. ET VI.

Medina ar. 5.

122.
Porrecl.
per totum.
1. q. 2. s. 1.
2. q. 2. s. 1.
3. q. 2. s. 1.
4. q. 2. s. 1.
5. q. 2. s. 1.
6. q. 2. s. 1.
7. q. 2. s. 1.
8. q. 2. s. 1.
9. q. 2. s. 1.
10. q. 2. s. 1.

In act. 5. & 6. ostendit q. lex uetus non cōuenienter fuerit data tempore Moysi. Lex. n. uetus disponebat ad salutē, quæ erat futura per Christum, sicut dictum est: sed statim homo post peccatum indiguit humilmodi salutis remedio. ergo statim post peccatum lex uetus debuit dari. 3. Præ. Lex uetus data est p. p. sanctificationē eorū, ex quibus Christus nasciturus erat: sed Abraham incepit fieri p. missio de semine, q. d. est Chrs, ut hī Genes. 12. ergo statim tpe Abraham debuit lex dari. 3. Præ. Sicut Christus nō est natus ex alijs descendentibus ex Noe, nisi ex Abraham, cui facta est p. missio: ita etiam non est natus ex alijs filiis Abraham, nisi ex David, cui est promissio renouata, secundum illud 1. Reg. 13. Dixit uir cui cōstitutum est de Christo Dei Iacob. ergo lex uetus debuit dari post Dauid, sicut data est post Abraham.

SED CONTRA est, q. d. dicit 9. cap. cel. hierar. q. multi Gētiliū p. angelos sunt reducti in Deum: sed cōstat, q. Gētilēs legē non obseruabant. ergo absque obseruantia legis potuerunt aliqui saluari.

RESP. Dicendum, q. lex uetus manifestabat pcepta legis naturæ, & sup. addebat qdā p. p. r. a. pcepta. Quātiū igit ad illā, q. lex uetus cōtinebat de lege naturæ, oēs tenebant ad obseruatā ueteris legis, non q. erant de ueteri lege, sed quia erat de lege naturæ: sed quātiū ad illā, q. lex uetus sup. addebat, nō tenebant aliq. ad obseruatā ueteris legis, nisi solus populus Iudæorū: Cuius rō est: q. lex uetus, sicut dictū est, data est populo Iudæorum, ut quādam p. r. o. g. a. t. i. u. a. m. s. a. n. c. t. i. t. a. t. i. s. obtineret

Cap. 9.
post me.
diu. illius.

Cap. 9.
post me.
diu. illius.

Cap. 9.
post me.
diu. illius.

Cap. 9.
post me.
diu. illius.

p. p. reuerentiam Christi qui ex illo populo nasciturus erat. Quæcūq. autē statuuntur ad specialem aliquorum sanctificationem, non obligant nisi illos: sicut ad quādam obligantur clerici, qui mancipantur diuino ministerio, ad quæ laici non obligantur. sicut & religiosi ad quādam perfectionis opera obligantur ex sua professione, ad q. s. c. u. l. a. r. e. s. non obligantur. & sicut ad quādam specialia obligantur populus ille, ad quæ alij populi non obligantur: unde dñs Deuter. 8. Perfectus eris, & abiq. macula coram domino Deo tuo: & propter hoc etiā quādam professione utebantur ut patet Deutero. 26. Propterea hodie coram domino Deo tuo &c.

Ad p. r. m. ergo dicendum, q. quicūq. subditur regi, obligantur ad legem eius obseruandam, quā omnibus communiter proponit: sed si instituat aliqua obseruanda a suis familiaribus ministris, ad hæc ceteri non obligantur.

Ad 1. dicendum, q. hō quanto Deo magis coniungitur, tanto efficitur melioris conditionis: & iō quanto populus Iudæorum erat astrictus magis ad diuinum cultum, dignior alijs populis erat vñ dñs Deut. 4. Quæ est alia gens sic inclita, ut habeat cē remoniam, iustitias, iudicia, & uniuersam legē: & similiter ēt quantum ad hoc sunt melioris conditionis clerici, quā laici: & religiosi, quā s. c. u. l. a. r. e. s.

Ad 1. dicendum, q. Gētilēs pfectius, & securius salutē consequebant sub obseruantis legis, q. sub sola lege naturali: & iō ad eas admittēbatur. Sicut etiam nunc laici transeunt ad clericatū, & s. c. u. l. a. r. e. s. ad religionē, quibus abiq. hoc possint saluari.

ARTICVLVS VI.

Utrum lex uetus conuenienter data fuerit tempore Moysi.

Medina ar. 6.

Ad p. r. m. sic procedit. Vñ q. lex uetus non cōuenienter fuerit data tempore Moysi. Lex. n. uetus disponebat ad salutē, quæ erat futura per Christum, sicut dictum est: sed statim homo post peccatum indiguit humilmodi salutis remedio. ergo statim post peccatum lex uetus debuit dari.

3. Præ. Lex uetus data est p. p. sanctificationē eorū, ex quibus Christus nasciturus erat: sed Abraham incepit fieri p. missio de semine, q. d. est Chrs, ut hī Genes. 12. ergo statim tpe Abraham debuit lex dari. 3. Præ. Sicut Christus nō est natus ex alijs descendentibus ex Noe, nisi ex Abraham, cui facta est p. missio: ita etiam non est natus ex alijs filiis Abraham, nisi ex David, cui est promissio renouata, secundum illud 1. Reg. 13. Dixit uir cui cōstitutum est de Christo Dei Iacob. ergo lex uetus debuit dari post Dauid, sicut data est post Abraham.

SED CONTRA est, q. d. Apostolus dicit ad Galat. 3. q. lex p. p. transgressionē posita est, donec ueniret semē, cui p. m. i. l. e. r. a. t. u. s. ordinata p. angelos in manu mediatoris, i. ordinabiliter data, ut glo. dicit ergo cōgruū fuit, ut lex uetus illo tpe ordine traderet.

RESPON. Dicendum, q. cōuenientissime lex uetus data fuit tpe Moysi. Cuius ratio potest accipi ex duobus, s. m. quod quilibet lex duobus generibus hominum imponitur. Imponitur. n. quibusdam duris & superbis, qui per legem compescuntur.

Cap. 9.
post me.
diu. illius.

† Li. 2. c. 3.
Et 14. d. tri.
ni. ca. 5. 2.
med. 10. j.

est, non destruit natu-
ra, lex humana sic ha-
bet, p. sine principali
bono esse holium (ter-
seu in repugnantiā
subordinatio ad al-
dore finem ex alteri
principio, ut de arte
dicitur est, & sic dispo-
nit de alio ad finem,
ut non excedat limi-
tes ordinabilium re-
de in illud.

† In cōfide articulis ad
nerre diligenter re-
for ecclesiasticis: qd
secundū diuinas leges
pceptaliter regere te-
neris, & finis princi-
palis diuina legis est
amiciu hominū. Deo
ut ad amicitia salutē
pceptaliter respicias,
humana, & sollicitudini
nec fas est obliuisci
fca triuolitas eccle-
siae ubi cōmisse, quae
sufficiat cōfide in cōfide
ad suo populo. Opor-
tet namq. te arte ar-
tū unī regimine ani-
marū, & secundū eā
regulare sup. pceptū
tū, & singulā am-
icitia ad Deū pcepta-
re, & in unīq. ut
possit illi dici: Pul-
chra es amica mea.

Ar. pze.

Lib. 1. c. 1.
parum a
medio. 1.
ti. d. 1. Fu-
rio Biba-
culo.

Concl. m.

94. at. 4

quae figuratine aliquid signifi-
cat, sed sicut Aug. dicit in 2. de
doctrina Christi, Verba iter ho-
mines obtinuerunt principatū
significandi, ergo nulla necessi-
tas fuit, ut in lege contineretur
praecepta caeremonialia de ali-
quibus actibus figuratiuis.

SED CONTRA est, quod dicitur
Deut. 4. Decem uerba, quae scri-
psit in duabus tabulis lapideis, mi-
hi quae madauit in illo tpe, ut do-
cerem uos caeremonias, & iudi-
cia, q. facere deberetis: sed decē
pcepta legis sunt moralia, ergo
praecepta moralia sunt
et alia praecepta caeremonialia.

RESP. Dicendum, q. sicut dictū
est, Lex diuina principaliter in-
stituitur ad ordinandum homi-
nes ad Deū: lex autem humana
principaliter ad ordinandū ho-
mines adinuicem, & iō leges hu-
manae non curauerunt aliquid
instituire de cultu diuino, nisi i
ordine ad bonū eōe hominū, &
pp hoc ē multa confinuerunt
circa res diuinas ēm quod uide-
batur eis expediens ad informā-

dos mores hominū, sicut patet in ritu Gentilium:
sed lex diuina econuerso hoies adinuicem ordina-
uit, ēm quod conueniebat ordini, q. est in Deum,
quē principaliter intendebat. Ordināt aut hō in Deū
non solū per interiores actus mentis, q. sunt crede-
re, sperare, & amare, sed ē p quādam exteriora
opera, quibus homo diuinā seruitutem profite-
tur, Et ista opera dñr ad cultū Dei pñere, q. quidē cul-
tus caeremonia uocatur, quasi munia, i. dona Cere-
ris, quae dicebatur Dea frugum, eo q. prima ex fru-
gibus oblationes Deo offerebantur. Sicut, ut Maxi-
mus Valerius refert, * nomen caeremoniae introdu-
ctū est ad significandum cultum diuinum apud La-
tinos a quodā oppido iuxta Romam, quod Graece
uocabatur, eo q. Roma capta a Gallis, illic sacra
Romanorū oblata sunt, & reuerendissime habita.
Sic igitur illa pcepta, quae in lege pertinent ad
cultum Dei, specialiter caeremonialia dicuntur.

AD PRIMUM ergo dicēdū, q. humani actus se ex-
tendunt etiam ad cultum diuinum: & ideo etiā de
his continet praecepta lex uetus hominibus data.

AN 11. dicēdū, q. sicut sup. dictū est, * praecepta
legis naturae cōia sunt, & indigent determinatio-
ne. Determinantur aut, & per legem humanam, &
p legē diuinā. Et sicut ipse determinationes, quae
sunt p legem humanam, non dñr esse de lege na-
turae, sed de iure positio: ita ipse determinationes
pceptorū legis naturae, q. sunt per legem di-
uinā, distinguunt a pceptis moralib. quae pñent
ad legem naturae. Colere ergo Deū, cum sit actus
uirtutis, pertinet ad pceptum morale: sed deter-
minatio huius pcepti, ut scilicet colatur talis, hostiis,

& talibus muneribus, hoc, pertinet ad pcepta
caeremonialia: & ideo pcepta caeremonialia di-
stinguuntur a pceptis moralibus.

AD 11. dicēdū, q. sicut Dion. dicit 1. c. c. l. hier.
* Diuina hominib. manifestari nō pñt, nisi sub ali-
quib. similitudinibus sensibilibus ipse aut similitudines
magis mouet animū, q. non solū uerbo exprimi-
tur, sed ēt sensui offerunt: & iō diuina traduntur in
scripturis nō solum per similitudines uerbo exp-
las, sicut patet in metaphoricis locutionib. sed ēt
per similitudines rerum, quae uisui proponuntur,
quod pertinet ad pcepta caeremonialia.

ARTICVLVS IIII.
Primum praecepta moralia, &
caeremonialia, sunt etiam prae-
cepta iudicialia.

AD QVARTVM sic procedit. Vt
q. praecepta moralia, & caeremonialia non sint aliqua
praecepta iudicialia in ueteri le-
ge. Dicitur. Aug. * contra Fau-
stum, q. in lege ueteri sunt prae-
cepta uirg. agendē, & pcepta
uirt. significandē: sed pcepta
uirt. agendē sunt moralia, pcepta
aut uirt. significandē sunt cae-
rimonialia, ergo pter hanc duo
gna pceptorū non sunt ponē-
da in lege alia pcepta iudicialia
q. Præ. Su p illud psal. 118. Abi-
ocis tuis nō declinaui, dicit gl.
† id est, ab his, quae cōstruisti re-
gulam uiuendi: sed regula uiuē-
di pertinet ad pcepta mora-
lia, ergo pcepta iudicialia nō
sunt distinguenda a moralibus.
† Præ. Iudicium uidetur esse
actus * iustitiae, secundum illud
ps. 93. Quoadusque iustitia con-
ueratur in iudiciū: sed actus iustitiae, sicut, & actus
ceterarum uirtutum, pertinet ad pcepta mora-
lia, ergo pcepta moralia includunt in se iudi-
cialia, & sic non debent ab eis distingui.

SED CONTRA est, quod dicitur Deut. 6. Hec sunt prae-
cepta, & caeremoniae, atq. iudicia: praecepta autem
autonomatice dicuntur moralia, ergo praecepta
moralia & caeremonialia, sunt etiam iudicialia.

RESP. Dicendum, q. sicut dictum est, ad legem
diuinam pertinet, ut ordinet homines adinuicem,
& ad Deum. utrumque autem horum in commu-
ni quidem pertinet ad dictamen legis naturae, ad
quod referuntur moralia pcepta: sed oportet
quod determinetur utrumque per legem diuinam,
uel humanā: quia principia naturaliter nota, sunt
communia tam in speculatiuis, quam in actiuis.
Sicut igitur determinatio communis pcepti de
cultu diuino sit per pcepta caeremonialia, sic &
determinatio communis pcepti de iustitia ob-
seruanda inter homines, determinatur per prae-
cepta iudicialia: & secundum hoc oportet tria

Ca. 1. post
iudicialia.

SVPER QV. XCIX.

ART. IIII. ET V.

Medina 27. 4.

IN 4. & 1. ar. el. uirt.

129. q. ad uirt. pñt.

q. hic h. expositione

terminorū frequēt

in Plalmis politior

ue possit, & in eis, &

reliqua. Scilicet pñt

re inspicere testimo-

nia, pcepta, madata

iustificationes, iudi-

cia. Ad uirt. pñt

in thōne ad pñt

articuli quē, doctri-

nā uniuersalē, q. mo-

ralia oia determinā-

tur lege, inquantū ha-

bēt iōne debui, ac p

hoc lex humana, ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

pñt pcepta, q. ut

praecepta legis ueteris ponere. scilicet moralia, q. sunt
de dictamine legis naturae: caeremonialia, q. sunt de
terminationes cultus diuini: & iudicialia q. sunt de
terminationes iustitiae inter hoies obseruanda vñ
cū Apostolus Ro. 7. dixisset, q. lex est sancta, subū-
git, q. mandatū est iustū, & bonum, & sanctū: ius-
tum quidē quantum ad iudicialia: sanctū, quantū
ad caeremonialia (nā sanctum dñr quod est Deo di-
dicatum) bonum, i. honestum, quantū ad moralia.

AD PRIMUM ergo dicēdū, q. tā pcepta moralia,
q. ēt iudicialia, pñent ad directiōnem uitae huma-
nae: & iō utraq. continentur sub uno membro illo-
rum, quae ponit Aug. 1. sub pceptis uitae agenda.

AD 11. dicēdū, q. iudicium significat execu-
tionem iustitiae, q. quidem est ēm applicationē rō-
nis ad aliqua particularia determinate: vñ pcepta
iudicialia cōicant in aliquo cum moralibus, in qua
tum. f. a rōne deriuant: & in aliquo cum caeremo-
nialibus, inquantum. f. sunt qdam determinationes
cōium pceptorum: & iō q. q. sub iudicijs cōpre-
henduntur pcepta iudicialia, & moralia, sicut dñr
Deut. 5. Audi Israel caeremonias atq. iudicia: q. q.
uero iudicialia, & caeremonialia, sicut dicitur Le-
uit. 18. Facietis iudicia mea, & pcepta mea ser-
uabit. ubi pcepta ad moralia referuntur, iudi-
cia uero ad iudicialia, & caeremonialia.

AD 11. dicēdū, q. actus iustitiae in generali
pertinet ad pcepta moralia: sed determinatio
eius in speciali pertinet ad pcepta iudicialia.

SVPER QV. XCIX.

ART. V. ET VI.

Nat. 1. & 2. dubit.

I. occurrit nā super-

ius in q. 91. ar. 2. ad

tertium expresse di-

ctū est, q. pñt pcepta

est actus legis, sed pñt

nite in: modo si di-

g. legis est nō solū ex

pna, sed pñt pcepta

ducere ad obseruan-

tiam sui. Quomodo

stant hae similit.

Ad hoc breuiter dñr,

q. ubi de proprijs acti-

bus legis agebat, licet

quos non est pñt

re: quia, ubi dictū

est quib. pñt pcepta

ecce. hic aut est ser-

mo non solū de pro-

pñt, sed de cōstru-

& ideo pñt pcepta, quod

ē cōe legis, & pñt

pñt, & cōstruere, qd

est ēt cōmune utriq.

legi attribuentur, &

here sicut hominū ac

re attribuit, uidere,

quāuis sit eōe sibi, &

alijs talibus, & nega-

tur quod sit pñt

actus hominū.

q. in eodē 2. ar. 1. dñr

occurrit miferia no-

stra, qd offert status

hōium noui testamē-

ti, q. f. f. f. f. f. f. f. f. f.

de ieremias bona ipa-

lia: saluo in ordine

ad Deū quia hoc im-

pñt pcepta, q. ut

Per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

per totū

num non obliuiscar iustificatio-
nes tuas, * gl. id est legē. ergo p-
cepta legis ueteris nō solū sunt
moralia, caeremonialia, & iudi-
cialia, sed etiā iustificationes.

SED CONTRA est, quod dicitur
Deut. 6. Hae sunt pcepta caeremo-
nialia, atq. iudicia, q. madauit dñs
Deus uobis: & hae ponunt i principio legis, ergo
omnia pcepta legis sub his comprehenduntur.

RESPON. Dicendum, q. in lege ponuntur aliqua
tanquā pcepta, aliqua uero tanquā ad pceptorum
impletionē ordinata. Pcepta quidē sunt de his
q. sunt agēda, ad quorū impletionē ex duobus hō
inducit, f. ex authoritate pipientis, & ex utilitate
impletionis, q. quidem est cōsecutio alicuius boni
utilis, delectabilis, uel honesti, aut fuga alicuius
mali cōtrarij. Oportuit igit i ueteri lege proponi
qdam, quae authoritatē Dei pipientis indicarent,
sicut illud Deut. 6. Audi Israel, Dñs Deus tuus, De-
us unus est. & illud Gen. 1. In principio creauit Deus
coelum & terrā: & hōi dicunt testimonia. Opor-
tuit ēt, q. in lege proponeretur qdam pcepta ob-
seruantium legē, & pcepta transgredientium, ut pa-
tet Deute. 28. Si audieris uocē dñi Dei tui, faciet
te excelliorē cunctis gentibus &c. & hōi dicunt
iustificationes, ēm quod Deus aliquos iuste punit,
uel pñt. Ipsa aut agenda sub pcepto nō ca-
dunt, nisi inquantum hnt aliqua debiti rōnem. Est
aut duplex debitum, unum quidē ēm regulam rō-
nis alius aut ēm regulā legis determinantis, sicut
Philosophus in 5. Eth. distinguit duplex iustum. f.
morale & legale. Debitum aut morale est duplex:
dictat. n. rō aliquid faciendum, uel tanq. necessa-
rium, sine quo non pōt esse ordo uirtutis, uel tanq.
utile ad hoc, q. ordo uirtutis melius conseruet: &
fm hoc quādam moralium pceptis pceptiuntur,
uel prohibentur in lege: sicut, Non occides, Non
furtum facies: & hae proprie dicuntur pcepta.

Quādam uero pceptiuntur, uel prohibent non
quasi pceptis debita, sed pp melius, & ista possunt
dici madata: quia quādam inductionem hnt, &
persuasionem, sicut illud Exod. 22. Si pignus ac-
ceperis uestimentum a proximo tuo, ante solis
occasum reddas ei, & aliqua similia: vñ * Hiero. di-
cit, q. in pceptis est iustitia, in madata uero cha-
ritas. Debitum aut ex determinatione legis in re-
bus quidē humanis pñt ad iudicialia: in reb. au-
tem diuinis ad caeremonialia. q. uis etiā ea, quae
pertinent ad pñam, uel pñam, dici possunt testi-
monia, inquantum sunt protestationes qdam diui-
nae iustitiae. Oia uero pcepta legis possunt dici iu-
stificationes, inquantum sunt quādam executiones
legalis iustitiae. Possunt ēt aliter madata a pceptis
distingui, ut pcepta dicantur, quae Deus per
seipsum iustitiam madata autem, quae per alios mada-
uit, ut ipsum nomē sonare vñ. Ex quibus omnibus
apparer, q. m oia legis pcepta continentur sub
moralibus, caeremonialibus, & iudicialibus: alia ve-
ro non habent rōnem pceptorum, sed ordinant
ad pceptorum obseruationem, ut dictum est.

AD PRIMUM ergo dicēdū, q. humani actus se ex-
tendunt etiam ad cultum diuinum: & ideo etiā de
his continet praecepta lex uetus hominibus data.

AN 11. dicēdū, q. sicut sup. dictū est, * praecepta
legis naturae cōia sunt, & indigent determinatio-
ne. Determinantur aut, & per legem humanam, &
p legē diuinā. Et sicut ipse determinationes, quae
sunt p legem humanam, non dñr esse de lege na-
turae, sed de iure positio: ita ipse determinationes
pceptorū legis naturae, q. sunt per legem di-
uinā, distinguunt a pceptis moralib. quae pñent
ad legem naturae. Colere ergo Deū, cum sit actus
uirtutis, pertinet ad pceptum morale: sed deter-
minatio huius pcepti, ut scilicet colatur talis, hostiis,

* Glo. in
ter linea-<

QVÆST. XCIX.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd sola iustitia inter alias virtutes importat rationem debiti: & ideo moralia intra sunt lege determinabilia, in quantum pertinent ad iustitiam, cuius est quedam pars est religio, ut Tullius dicit, unde iustum legale non potest esse aliquid preter ceremonialia, & iudicialia precepta. Ad alia patet responsio per ea, que dicta sunt.

ARTICVLVS VI.

Primum lex vetus debuerit inducere ad observationem preceptorum per temporales promissiones, & comminationes.

129. Perrelli per totum. Supra q. 91. art. 1. & infra q. 107. art. 1. ad 2. Et 3. di. 4. ar. 1. cor. & ar. 4. Et 10. 8. lec. 3. & ca. 10. Et 1. cor. 11. lec. 6. q. 36. in procul a princ. 1. 4. Cap. 2. 2. mod. 1. 1.

AD TEXTVM sic predictum. Vt lex vetus non debuerit inducere ad observationem preceptorum per temporales promissiones, & comminationes. Intentio. n. legis diuine est, ut homines Deo subdat per timorem, & amorem. vnde dicitur Deut. 10. Et nunc Israel, quid dñs Deus tuus petit a te, nisi ut timeas dñm Deum tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eum: sed cupiditas rerum temporalium abducit a Deo, dicitur. Aug. in lib. 8. quæstionum, Quod neneum charitatis est cupiditas, ergo promissiones, & comminationes temporales videntur contrariari intentioni legislatoris, quod facile legem reprobabilem facit, ut patet per Philosophum in 7. Polit. q. 2. Præter. Lex diuina est excellentior q. lex humana videmus autem in scientijs, q. quanto aliqua est altior tanto per aliora media procedit, ergo cum lex humana procedat ad inducendum homines per temporales comminationes, & promissiones, lex diuina non debuit ex his procedere, sed per aliqua maiora.

3. Præter. Id non potest esse premium iustitiæ, vel pena culpæ, quod æqualiter euenit & bonis, & malis sed sicut dicitur Eccl. 9. Vniuersa que eueniunt in isto, & impio, bono, & malo, mundo, & immundo, immolati uictimas, & sacrificia cõtemnentur, ergo temporalia bona, vel mala non conuenienter ponuntur ut poena, vel præmia mandatorum legis diuine.

SED CONTRA est, quod dicitur Isa. 1. primo, Si uolueritis, & audieritis me, bona terra comedetis, & sinolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit uos.

RESP. Dicendum, qd sicut in scientijs speculatiuis inducunt homines ad assentiendum conclusionibus per media syllogistica: ita et in quolibet legibus homines inducunt ad obseruantias preceptorum per poenas, & premia. Videmus autem in scientijs speculatiuis, q. media proponunt auditori secundum eius conditionem. Vnde sicut oportet ordinate in scientijs procedere, ut ex notioribus disciplina incipiat, et oportet eum, qui uult inducere hominem ad obseruantiam preceptorum, ut ex illis eum mouere incipiat, q. sunt in eius affectu, sicut pueri prouocant ad aliquid faciendum aliquibus puerilibus munusculis. Dicitur est autem q. 2. q. lex uetus disponebat ad Christum, sicut imperfectum ad perfectum: vnde dabat populo adhuc imperfecto in comparatione ad perfectiorem, q. erat futura per Christum: & ideo populus ille comparatur puero sub pedagogo existenti, ut patet Galat. 3. Perfectio autem hominis est, ut contempnis temporalibus, spiritualibus inhæreat ut patet per illud quod Apostolus dicit Phil. 3. Que quidē retro sunt obliuiscens, ad ea, q. priora sunt

q. 98. ar. 1. & 2. ad 1. & ar. 1.

ARTIC. VI.

me extendo: quicunq. ergo perfecti sumus, hoc sentiamus. Imperfecti autem est, q. temporalia bona desiderant, in ordine tñ ad Deum: puerorum autem est, q. in temporalibus bonis finē constituunt. Vnde legi ueteri conueniebat, ut per temporalia, q. erant in affectu hominis imperfectorum, manduceret homines ad Deum.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd cupiditas, qua homo constituit finē in temporalibus bonis, est charitatis uenenum: sed consecutio temporalium bonorum, q. homo desiderat in ordine ad Deum, est quedā uia inducens imperfectos ad Dei amorem, secundum illud psal. 48. Constituitur tibi, cum benefeceris illi.

AD 1. dicendum, qd lex humana inducit homines ex temporalibus premijs, uel poenis per homines inducendis, lex uero diuina ex premijs, uel poenis exhibendis per Deum, & in hoc procedit per media altiora.

AD 2. dicendum, qd sicut patet historias ueteris testamenti reuoluenti, cõs status populi semper sub lege in prosperitate fuit, quādiu legē obseruabant, & statim declinantes a preceptis legis diuine, i multas aduersitates incidebant. Sed aliter persona particularis est iustitia legis obseruans, & in aliquas aduersitates incidebat, uel quia uenerat spūales et seculi, ut per hoc magis ab effectu temporalium abstraherentur, & eorum uirtus probata redderetur: aut quia opera legis exterioris imitantes, cor totū habebant in temporalibus delectum, & a Deo elongatum, secundum quod dicitur Isa. 29. Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est a me.

QVÆSTIO C.

De preceptis moralibus ueteris legis in duodecim articulos diuisa.

DE INDE considerandum est, de singulis generibus preceptorum ueteris legis.

Et primo, de preceptis moralibus. Secundo, de ceremonialibus. Tercio, de iudicialibus.

CIRCA primum queruntur duodecim.

1. Primo, Vtrum omnia precepta moralia ueteris legis sint de lege naturæ.

2. Secundo, Vtrum precepta moralia ueteris legis sint de actibus omnium uirtutum.

3. Tercio Vtrum omnia precepta moralia ueteris legis reducuntur ad decem precepta decalogi.

4. Quarto, De distinctione preceptorum decalogi.

5. Quinto, De numero eorum.

6. Sexto, De ordine.

7. Septimo, De modo tradendi ipsa.

8. Octauo, Vtrum sint dispensabilia.

9. Nono, Vtrum modus obseruandi uirtutē cadat sub precepto.

10. Decimo, Vtrum modus charitatis cadat sub precepto.

11. Undecimo, De distinctione aliorum preceptorum moralium.

SVPER QVÆST. C. ART. I.

IN 1. ar. q. 100. notat q. appellatio moralium in hoc loco intelligitur non solum ea, que ex ratione naturali posita deriuantur, ut conclusiones ex principijs, sed etiam que eadem adiuncto illi lumine fidei consonant. Et propterea cum in littera dicitur quod moralia sunt de illis, que secundum se ad bonos mores pertinent, id est, secundum se, non distinguuntur contra ad illam fidem, sed contra institutionem. Ita q. moralia sunt, que si nunquam essent lege aliqua flauita, secundum se sunt ex naturali ratione, uel sola, uel fidei lumine adluta. Ceremonialia autem, & iudicialia, que antiquum legem ponerebantur, indifferenter erant sic, uel aliter positi, puta, quod blasphemus lapidaretur, magis quam decapitaretur, & quod obsecrator agnus magis quam leuus, & leuissimus.

QVÆST. C.

12. Duodecimo, Vtrum precepta moralia ueteris legis iustificent.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnia precepta moralia pertineant ad legem naturæ. S. Bon. 3. di. 37. q. 3. ar. 1. Scot. 3. di. 37. q. 1. Ricc. 3. di. 37. q. 1. Dur. 3. di. 37. q. 1. Med. in. ar. 1.

AD PRIMUM sic proceditur. Vt q. non omnia precepta moralia pertineant ad legem naturæ. Dicitur enim Eccl. 17. Addidit illis disciplinam, & legem uitæ hñdauit illos: sed disciplina diuidit in 3. leges naturæ, eo q. lex naturalis non addidit, sed ex naturali instinctu hñ. ergo non omnia precepta moralia sunt de lege naturæ.

2. Præter. Lex diuina perfectior est, q. lex humana: sed lex humana su paddit aliqua ad bonos mores pertinentia his, q. sunt de lege naturæ, quod patet ex hoc, q. lex naturæ est eadem apud oēs: huiusmodi autem morum inlicita sunt diuersa apud diuersos, ergo multo fortius diuina lex aliqua ad bonos mores pertinentia debuit addere supra legem naturæ.

3. Præter. Sicut ratio naturalis inducit ad aliquos bonos mores, ita & fides, unde et dicitur ad Gal. 3. q. fides per dilectionem operatur: sed fides non continetur sub lege naturæ, quia ea q. sunt fidei, sunt super rationem naturalem, ergo non omnia precepta moralia legis diuine pertinent ad legem naturæ.

SED CONTRA est, q. dicit Apostolus Rom. 2. Quod geris, q. legē nō hñt, natura fr ea, q. legis sunt, faciunt: qd oportet intelligi de his, q. pertinent ad bonos mores, ergo omnia moralia precepta legis sūt a lege naturæ.

RESP. Dicendum, qd precepta moralia a ceremonialibus, & iudicialibus sūt distincta. Moraliam sūt q. illis, q. finē ad bonos mores prinet. Cū autem humani mores dicantur in ordine ad rationē, q. est propriū principij humanorū actū, illi mores dñt boni, q. rationi congruunt: mali autē, q. a ratione discordant. Sicut autem oēs in dictū rationis speculatiue pcedit a naturæ cognitione primorū principiorū ita et oēs iudiciū rationis practice pcedit ex quibsdā principijs naturaliter cognitis, ut s. dictū est, ex q. diuersimode pcedit potest ad iudiciū de his, q. sunt in se, & in se humanis actibus, adeo explicita, q. statim cū modica consideratione pnt approbati, uel reprobari per illa cõia, & prima principia. Quedā uero sunt, ad quorū iudiciū requirunt multa cõsideratio diuersarū circūstātiarū, quas cõsiderare diligenter nō est cuiuslibet, sed sapientū: sicut cõsiderare particulares cõfones scientiarū, non prinet ad oēs, sed ad solos philosophos. Quedā uero sunt, ad q. diiudicanda indiget hñ adiuari per instructionē diuinā, sicut est circa credenda. Sic igitur patet, q. cū moralia precepta sint de his, q. prinet ad bonos mores, hñc autē sunt q. rationi congruunt: oēs autē rationis humanæ iudiciū aliquatū a naturali ratione deriuat, necesse est, q. oia precepta moralia pertineant ad legē naturæ, sed diuersimode.

Quedā n. sūt, q. statim per se rationis cuiuslibet hominis diiudicat esse faciēda, uel non faciēda: sicut, Honora patrem tuū, & matrem, & nō occides, Non furū facies, & hñoi, sunt ab solute de lege naturæ. Quedā uero sunt, q. subtiliori cõsideratione rationis a sapientib. iudicant esse obseruanda: & illa sic

ART. I. ET II.

sunt de lege naturæ, ut tñ indigeant disciplina, qua minores a sapientiorib. instruant, sicut illud. Corā cano. capite cõsurge: & Honora psonam sentis, & alia hñoi. Quedā uero sunt, ad q. iudicanda ratio humana indiget instructione diuina, per qua erudimur de diuinis, sicut est illud, Nō facies tibi sculptile, neq. oēm similitudinē: Non assumes nomē Dei tui in uanū. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS II.

Vtrum precepta moralis legis sint de omnibus actibus uirtutum.

AD SECUNDVM sic procedit. Vt q. precepta moralia legis nō sint de oib. actibus uirtutū. Obseruatio. n. preceptorū ueteris legis iustificatio nominatur, secundum illud psal. 18. Iustificatioes tuas custodiā: sed iustificatio est executio iustitiæ, ergo precepta moralia nō sunt nisi de actibus iustitiæ.

2. Præter. Id, q. cadit sub precepto, hñc rationē debuit: sed ratio debuit prinet ad alias uirtutes, nisi ad solam iustitiam, cuius proprius actus est reddere unicuique debitū, ergo precepta legis moralia nō sunt de actibus aliarū uirtutum, sed solum de actibus iustitiæ.

3. Præter. Ois lex ponit per se bonū cõe, ut dicitur I. 1. sed inter uirtutes sola iustitia respicit bonū cõe, ut Philosophus dicit in 5. Ethic. ergo precepta moralia sunt solum de actibus iustitiæ.

SED CONTRA est, qd Amb. dicit, q. peccatū est transgressio legis diuine, & cõfessio inobediētiæ mandatorū: sed peccata cõtrariantur oib. actibus uirtutū, ergo lex diuina habet ordinem de actibus omnium uirtutum.

RESP. dicendum, q. cū precepta legis ordinentur ad bonū cõe, sicut

habitu est, necesse est q. precepta legis diuersificentur secundum diuersos modos cõitatu. Vnde Philosophus in sua politica docet, q. aī leges oportet statuere in ciuitate, q. regit rege, & alias in ea, q. regit per populum, uel per aliquos potētes de ciuitate. Est autem alius modus cõitatis, uel quā ordinat lex humana, & ad quā ordinat lex diuina. Lex n. humana ordinat ad cõitatu ciuilem, quæ est hominū adinuicē. Homines autem ordinantur adinuicē per exteriores actus, quibus homines sibi inuicē cõmunicant: huiusmodi autē cõmunicatio pertinet ad

SVPER QVÆST. C. ART. II.

Medina ar. 2.

1. N. ar. 1. eundē quæstionē, no. differtur duas in littera inter legem humanā, & diuinā, quod ad dispositionem de omnium uirtutum actibus ex subtiliori ratione diuinitate illa. Prima est, q. lex humana dīponit de sola iustitia formaliter de alijs autē uirtutibus, ut in dīstrat non iustitiæ, lex autem diuina dīponit de omnibus uirtutibus absolute. Ratio hñus est, quia illa attendit rationem debiti respectu cõmunitatis boni: illa autem attendit rationē cõsuetudinē ad Deum. Cõtrario autem ad Deum omni uirtute absolute sumpta sūt, quia bene dīponuntur mens secundum totā latitudinē. Secunda est, q. quod, quia iustitiā non potest, q. omnis ad aliquā debet rationem non se uirtutis, quia nō debet de bitum esset, aut hñet lege positum, sublegetur eadē lex humana rationem debiti propriē dīstrat respiciat ex autem diuina rationē debiti metaphisice, uel debiti cõbēdientie.

1. Quod si non penetrat, scito, quod illa triplex debet ratio ita se habet, q. deum obediētiā est cõmunitate omni legi, & cõsurgit ex ratione primigianis, & subdit. Et de salt debito nō est sermo, cum quatuor sub qua rōe actus uirtutis cõstant sub se quia debent obediētiā non ponit in actibus rationē, quā ordinatur in hñe legis, sed obligat omni ad aduocandum legē pollic. Debitum autē inferiorum ad superiora in eodē homine, qd metaphisice debet dīstrat, iustitiā p-

131. Perrelli per totum.

1. 1. Erymo. ca. 2. 1.

ca. 7. & 2. & 2. 1. 1. 1.

1. In li. de parad. ca. 8. ad me. tom. 4.

QVAEST. C.

Cap. i. cir
ca med.
& de in-
cepto to. 5

gride dicitur non fundat,
ut ex 5. Eth. lib. Delu-
tu dicitur proprie di-
ctum unius hominis ad al-
terum, & ad eos bonum
ad iustitiam proprie di-
ctam, spectat. Et ppea
lex humana, q. dicitur
proprie dicta, non dicitur
nisi, nullius virtutis
actus, nisi sub eo ius-
titiæ imperat. lex au-
tē diuina, q. totū ho-
minem sanat secundū
seipsum, quia secundū
seipsum iungit Deo,
omniū autē actus
ordinat absolute sub
iustitiæ dei metapho-
rice, & conuertit eū
munusculo debito ob-
edientie, ut obliga-
re ad patendum pro
prea iustitiæ virtutis
que auctor meminit
in responsionibus ar-
gumentorum.
Et scito, q. in eisdē
thronis. nota, Rōnis
auctor inest supre-
mū in homine: nota
vero, Virtutis iustitiæ
rū, reliqua, que sunt
hominis, ut responsio
ad primum iustitiæ re-
sponsionis ad secundū
arguit, oportet. n. su-
prema regula conso-
nare reliqua.

Cens.

SVPER QV. C.
ART. III.

Modus ar. 3.

A Rticulum pceptū
iustitiæ q. 100. si
non plene discernis,
inde articulo undeci-
mū elidit, & intelli-
gitur differētia inter pri-
ma principia mora-
lia, & pcepta decalo-
gi, que sunt prima
legis elementa. Illa, n.
sunt notis terminis
ex natura, uel fide in-
fusa cognoscimur: illa
autē statim ex prima
prædictis cognoscimur.
Et ppea illa Deū
p naturā, uel fidē dē
inductis, uel infusis
scilicet: illa autē per nos ip-
sos, tanquam a Deo
proposita median-
bus illis cognoscere
reliqua autē p iustiti-
æ rationem humanā di-
ligenti investigatione,
aut disciplina.

Cap. vlti-
mū. 5.Per totū
infar. 11.

Et 1. 2. q.
121. ar. 6.
& 9. ad 2.
Et 1. d. 37
ar. 2. q. 6. 1.
ar. 1. & 3.
per totū
Et mal. q.
14. ar. 2.
ad 14. Et
quod 7. a.
17. ad 8.

Ad 1. dicēdū, q. iustitia pro-
prie dicta attendit debitū unius
hominis ad aliū: sed in omnibus
aliis uirtutibus attenditur debitū
inferiorum uirum ad rōnem: &
sem rōnem huius debiti. Philo-
sophus assignat in 5. Eth. quan-
dam iustitiam metaphoricam.

Ad 11. dicēdū, q. rō debiti in aliis uirtutibus
est magis latens, quā in iustitia: & ideo pcepta
de actibus aliarum uirtutum non sunt ita nota po-
pulo, sicut pcepta de actibus iustitiæ. & propter
hoc actus iustitiæ specialiter cadunt sub pceptis
decalogi, que sunt prima legis elementa.

ARTICVLVS III.

Primum omnia pcepta moralia ueteris legis reducuntur ad
decem pcepta decalogi.

Ad tertium sic proceditur. Vt q. non oia p-
cepta moralia ueteris legis reducuntur ad de-
cem pcepta decalogi. Prima. n. & principalia le-
gis pcepta sunt. Diliges dñm Deū tuū: & diliges p-
ximū tuū: ut h. Matth. 22. sed ista duo non h. conti-
nentur in pceptis decalogi. ergo non oia p-
cepta moralia continentur in pceptis decalogi.

ARTIC. III. ET IIII.

Præcepta moralia non reducuntur ad præ-
cepta decalogi, sed potius e conuerso: sed in-
ter pcepta decalogi est unū ceremoniale. f. Memē-
to, ut diē Sabbathi sanctifices. ergo pcepta mora-
lia non reducuntur ad omnia pcepta decalogi.

Præcepta moralia sunt de omnibus actibus
virtutum: sed inter pcepta decalogi ponuntur
sola pcepta pertinentia ad actus iustitiæ, ut pa-
tet discurrenti per singula. ergo pcepta decalo-
gi non continent omnia pcepta moralia.

Secundo contra est, qd. Matt. 5. sup illud, Beati estis
cū maledixerint &c. dicitur q. g. Moyses decē pcep-
ta pponēs, postea p partes explicat. ergo oia pcep-
ta legis sunt qdā partes pceptorum decalogi.

Respond. Dicendū, q. pcepta decalogi ab aliis p-
ceptis legis differunt in hoc, q. pcepta decalogi p
seipsum Deus dē populo pposuit: alia uero pcep-
ta pposuit populo p Moysen. Illa ergo pcepta
ad decalogū ptinet, quorū notitiā hō hēt p seip-
sum a Deo: hōi uero sunt illa, q. statim ex princi-
piis cōibus primis cognosci pnt modica cōsidera-
tione, & iterū illa, q. statim ex fide diuinitus infusa
innotescunt. Inter pcepta ergo decalogi nō cōpu-
tantur duo gñā pceptorū, illa. f. q. sunt prima, & cō-
munia, quorū non oportet aliquā editionem esse,
nisi q. sunt scripta in rōne naturali quasi p se no-
ta, sicut q. hō nulli dēt malefacere, & alia hōi: &
iterū illa, q. per diligentem inquisitionem sapien-
tiū inueniunt rōni conuenire, hæc. n. proueniunt a
Deo ad populum mediante disciplina sapientū.

Vtraque tñ horum pceptorum continentur in
pceptis decalogi, sed diuersimode. Nam illa, q.
sunt prima, & cōia, continentur in eis sicut princi-
pia in conclusionibus proximis: illa uero, que per
sapientes cognoscuntur, continentur in eis econ-
uerso, sicut conclusiones in principiis.

Ad primum ergo dicēdū, q. illa duo pcepta sunt
prima, & cōia pcepta legis nature, que sunt p se
nota rōni humanæ, uel p naturam, uel p fidem, &
iō omnia pcepta decalogi ad illa duo referuntur,
sicut conclusiones ad principia communia.

Ad 11. dicēdū, q. pceptū de obseruatione Sab-
bathi, est ēm aliquid morale, in quantum. f. per hoc
pceptū, q. homo aliquo tpe uacet rebus diui-
nis, secundum illud ps. 48. Vacate, & uidete quo-
niā ego sum Deus: & ēm hoc inter pcepta decalo-
gi computatur, non autē quantum ad taxationē
temporis, quia secundum hoc est criminale.

Ad 111. dicendū, q. rō debiti in aliis uirtutibus
est magis latens, quā in iustitia: & ideo pcepta
de actibus aliarum uirtutum non sunt ita nota po-
pulo, sicut pcepta de actibus iustitiæ. & propter
hoc actus iustitiæ specialiter cadunt sub pceptis
decalogi, que sunt prima legis elementa.

ARTICVLVS IIII.

Primum pcepta decalogi conueni-
entia distinguuntur.

Ad quartum sic proceditur.
Videtur quod inconuenien-
ter pcepta decalogi distinguantur.

SVPER QV. C.
ART. IIII.

Modus ar. 4.
Nati. 4. elusdem
questionis in re-
sponsione ad primum
nota duo.
1. Primo, q. auctor
exclu-

QVAEST. C.

Excludit h. d. & cha-
ritatis actus a pceptis
decalogi: qm uult ex-
cludere ad principia
pceptorū decalogi, si-
cut p principia natu-
raliter nota. Et d. cha-
ritate quidē patet ex
eo, q. finis pcepti est
charitas. i. ad Tim. 1.
de fide autē ad Heb.
11. Accedentē ad Deū
&c. Rō in littera asser-
tur, quia non egerit
alia promulgandē, sed
ex ipsa natura, uel in-
fusione adfuit.

Secundo, q. licet p-
cepta nō sint distin-
guenda secundū di-
lutionē fidei a la-
tria, aut ecclia: sunt
tñ distinguenda pater
directa, inueniunt ad
laetitia, seu religionē
quia ista est pars iusti-
tiæ, & spectat ad ipsū
decalogū, unde tria
prima pcepta decalo-
gi de actibus religionis
sunt & propterea au-
thor hoc dixit in la-

Secundo contra est auctoritas. Aug. in glo. super
Exod. ubi ponit tria pcepta pertinentia ad Deū,
& septem ad proximum.

Respond. Dicendū, q. pcepta decalogi diuersi-
modo de diuersis distinguunt. Estius. n. Lenu. 26. sup il-
lud, Decē mulieres in uno clibano coquunt panes,
dicit pceptū de obseruatione sabbathi nō esse de
decē pceptis: q. nō est obseruandū ēm litterā ēm oē
tñs. Distinguit tñ quatuor pcepta ptinentia ad Deū
ut primū sit: Ego sum dñs Deus tuus. ēm sit: Nō ha-
bebis deos alienos corā me. & sic et distinguit hęc
duo. Hier. Osee. 10. sup illud, Propter duas iniqui-
tates tuas. Tertiū uero pceptū ēē dicit, Nō facies ti-
bi sculptile. Quartū uero, Nō assumes nomē Dei
tui in uanū. Pertinetia uero ad primum dē esse sex, ut
primū sit, Honora prem, & mrem tuā. Secundum,
Non occides. Tertium, Non moechaberis. Quar-
tum, Non furtum facies. Quintum, Non falsum te-
stimonium dices. Sextum, Non concupisces.

Sed primo hoc vī inconueniēs, q. pceptū de ob-
seruatione sabbathi pceptis decalogi interponat,
si nullo mō ad decalogū ptineat. Secūdo, q. cum
scriptū sit Matth. 7. Nemo pōt duob. dñis seruire:
eiusdē rōnis esse vī, & sub eodem pcepto cadere,
Ego sum dñs Deus tuus: & Nō habebis Deos alie-
nos. Vñ. Origenes distinguens ēē quatuor pcepta
ordinatiā ad Deū, ponit ista duo pro uno pcepto.
Secūdo uero ponit, Nō facies sculptile, Tertū ue-
ro, Nō assumes nomē Dei tui in uanū. Quartū, Me-
mēto ut diē sabbathi sanctifices. Alia uero sex po-
nit sicut Estius. Sed q. facere sculptile, uel simili-
tudinē nō est phibitū, nisi ēm hoc ut nō colant p-
diis, nā in tabernaculo Deus pcepit fieri imaginē
Seraphim, ut dē Exo. 25. & conueniētius. Aug. ponit
sub uno pcepto, Nō habebis Deos alienos: & Nō fa-
cies sculptile. Sicut ēē concupiscētia uxoris aliēg ad

Loco di-
st. 1. prin-
cip. corp.Loco di-
st. 1. prin-
cip. corp.

ARTIC. IIII.

217

conmissionē, ptinet ad concupiscētiā carnis. Cōcupi-
scētia autē aliarū rerū, q. desiderant ad possiden-
dū, ptinet ad concupiscētiā oculorū. Vñ ēē. Augu-
stinus ponit duo pcepta de nō concupiscēdo rē alie-
nā, & uxorem alienam: & sic ponit tria pcepta
in ordine ad Deū, & septem in ordine ad proxi-
mum. & hoc melius est.

Ad primum ergo dicendū, q. latitia nō est nisi
qdā protestatio fidei: vñ non sunt alia pcepta dā-
da de latitia, & alia de fide. potius tñ sunt aliqua p-
cepta dāda de latitia, q. de fide: q. pceptum fidei
p supponitur ad pcepta decalogi, sicut pceptū di-
lectionis. Sicut. n. prima pcepta cōia legis natu-
re sunt p se nota hōi rōne naturalem, & promul-
gatione nō indigentia ēē, & hoc, quod est crede-
re in Deū, est primū, & per se notum ei, qui hēt
fidem. Accedentem. n. ad Deū oportet credere,
quia est, ut dicitur ad Heb. 11. & ideo non indiget
alia promulgatione, nisi infusione fidei.

Ad 2. dicendū, q. pcepta affirmatiua distinguū-
tur a negatiuis, qm unū nō cōprehendit in alio: si-
cut in honoratione parentū nō includitur, q. nul-
lus hō occidat, nec econuerso: & p hoc datur di-
uersa pcepta sup hoc. Sed q. affirmatiua cōpre-
hendit sub negatiuis, uel econuerso, nō dant super
hoc diuersa pcepta, sicut nō datur aliud pceptū
de hoc quod est, Nō furtū facies: & de hoc, quod
est cōseruare rē alienā, uel restituere eā. & eadem
rōne nō sunt diuersa pcepta de credendo in Deū,
& de hoc, quod non credatur in alienos Deos.

Ad 3. dicendū, q. ois concupiscētia cōuenit in
una cōi rōne: & iō Apostolus singulariter de man-
dato concupiscēdi loquitur. Quia tñ in speciali di-
uersa sunt rōnes concupiscēdi, iō Aug. distinguit
diuersa pcepta de nō concupiscēdo: differunt. n. ipe-
cie concupiscētiæ ēm diuersitatem actionum, uel
concupiscibilium, ut Philoso. dicit in 10. Eth.

SVPER QV. C.
ARTIC. V.

Primum pcepta decalogi conueni-
entia enumerantur.

Ad quintum sic proceditur.
Vt q. inconuenienter p-
cepta decalogi enumerant. Pec-
catum. n. ut. Amb. dicit, est tras-
gressio legis diuinæ, & cōlectū
inobediētia, h. mandatorū: sed
peccata distinguuntur per hoc,
q. hō peccat, uel in Deū, uel i
proximū, uel in seipsum. cū igit
in pceptis decalogi non po-
nant aliqua pcepta ordinata
hōiem ad seipsum, sed solū ordi-
nantia ipsum ad Deū, & pxi-
mum, vī q. insufficiens sit enu-
meratio pceptorū decalogi.

Prima Secunda S. Th.

q. 71. in
Exo. 10. 4.
Cens. m.q. 71. in
Exo. 10. 4.Cap. 1. a
me & c. 5Nati. 4. elusdem
questionis in re-
sponsione ad primum
nota duo.
1. Primo, q. auctor
exclu-

QVÆST. C.

Et hinc hñ, q̄ contri-
tio peccatorum mot
tallum, p̄m nō con-
tritorū, nō est in p̄e-
pro, s̄c̄d̄ in p̄e-
sabbathi, nō mortale
& nō ut hñ p̄ceptū.

p̄ceptū h̄ phibens p̄iurū, cū d̄r, Nō assumes nomē
Dei tui in uanū, ergo peccatū blasphemie, & falsæ
doctrinæ debet aliquo p̄cepto decalogi phiberi.
¶ 4. Præ. Sicut hō a naturalē dilectionē nēt ad pa-
rētes ita ē ad filios, mādātū ē charitatis ad oēs, p̄-
ximo extendit sed p̄cepta decalogi ordināt ad
charitatem, s̄c̄d̄ illud 1. Tim. 1. Finis p̄cepti charitas
est, ergo sicut ponitur quoddam p̄ceptum perti-
nens ad parentes, ita etiam debuerit poni aliqua
p̄cepta pertinentia ad filios, & alios proximos.
¶ 5. Præ. In quolibet gñe peccati cōtingit peccare
corde & opere, sed in quibūdā generib. peccato-
rum, s̄c̄d̄ furto, & adulterio seorsum prohibet pec-
catum operis, cum d̄r: Nō merchaberis. Nō fur-
tum facies, & seorsum peccatum cordis, cū d̄r:
Nō concupisces rem proximi tui, & Nō concu-
pisces uxorem proximi tui, ergo etiā idem debuit
poni in peccato homicidij, & falsi testimonij.
¶ 6. Præ. Sicut cōtingit p̄m puenire ex inordi-
natione concupiscibilis, ita ē ex inordinatione ira-
scibilis, sed q̄buslibet p̄ceptis phibet inordinata con-
cupiscētia, cū d̄r: Nō concupisces, ergo ē aliqua p̄-
cepta in decalogo debuerit poni, p̄ quæ prohibe-
retur inordinatio irascibilis, non ergo videtur, q̄
cōuenienter decē p̄cepta decalogi enumerent.

Sed contra est, qd̄ d̄r Deut. 4. Oñdendit uobis
pactum suum, quod p̄cepit ut faceretis, & decē
uerba, quæ scripsit in duabus tabulis lapideis.

Resp. Dicendū, q̄ sicut * d̄d̄cū est, sicut p̄cep-
ta legis humanæ ordinat hominem ad quādam cōitatē
humanā, ita p̄cepta legis diuinæ ordinat hominem ad
quādam cōitatē, seu rē publicā hominum sub Deo. Ad
hoc autē q̄ aliq̄s in aliqua cōitate bñ cōmemoret,
duo requirunt, quorū primū est, ut bñ se hēat ad eū,
q̄ p̄st cōitati. Aliud autē est, ut hō bene se hēat ad
alios cōitatis cōsocios, & cōparticipes. ¶ Oportet
igitur, q̄ in lege diuina primo ferant quēdā p̄cep-
ta ordinantia hominem ad Deū, & inde alia qdā p̄-
cepta ordinantia hominem ad alios, p̄ximos simul cō-
uenienter sub Deo. ¶ Principi autē cōitatis tria dēt
hō, primo fidelitātē, secūdo reuerentiā, tertio fa-
mulariū. Fidelitas quidē ad dñm in hoc consistit, ut
honorē principatus ad aliū non deferat, & quātū
ad hoc accipitur primū p̄ceptū cū d̄r: Nō habebis
Deos alienos. Reuerētia autē ad dñm requirit, ut ni-
hil iniuriolosum in eū committat. & quātū ad hoc
accipitur s̄m p̄ceptū, quod est: Nō assumes no-
mē dñi Dei tui in uanū. Famulariū autē debet dñi
in rēcōpensationē bñficiorum, q̄ ab ipso p̄cipiūt
subditi. Et ad hoc p̄inet tertiu p̄ceptū de sanctifi-
catione sabbathi in memoriā creationis rerū. Ad
proximos autē aliquis bñ se hēat, & specialit̄, & gñā
liter. Specialit̄ quidē quātū ad illos, quorū est de-
bitor, ut eis debitum reddat. & quātū ad hoc ac-
cipit p̄ceptū de honoratione patrum. Gñāle autē

ARTIC. V.

quantū ad oēs, ut nulli nocumentū inferat neque
opere, neque ore, neque corde. Opere quidem in-
fertur nocumentum proximo, quandoque quidē
in propriam personam, quantum ad consisten-
tiā p̄sonæ. & hoc phibet p̄ hoc quod d̄r: Nō occi-
des. Qñq; autē in p̄sonā coniunctā, quantū ad p̄pa-
gationē prolis, & hoc phibet cū d̄r: Nō moecha-
beris. Qñq; autē in rē possēssā, q̄ ordinat ad utrum-
que, & quātū ad hoc d̄r: Nō furū facies. Nocu-
mentū autē oris prohibet, cū d̄r: Nō loqueris p̄ pro-
ximū tuum falsum testimonij. Nocumentum autē
cordis phibetur, cū d̄r: Nō concupisces. Et secūda
hanc ē dñm possēt distingui tria p̄cepta ordi-
nantia in Deū, quorū primū p̄inet ad opus. Vñ-
de ibi d̄r: Nō facies sculpsile. Secūdu ad os, unde
d̄r: Nō assumes nomen Dei tui in uanū. Tertiū p̄-
tinet ad cor, quia in sanctificatione sabbathi, s̄m
quod est morale p̄ceptum, p̄cipitur quāties cor-
dis in Deū. Vel s̄m * Aug. per primū p̄ceptum
reueremur unitatē primū principij, per secundum
ueritatē diuinā, p̄ tertium eius bonitatem qua san-
ctificamur, & in qua quiescimus sicut in fine.

Ad primū ergo p̄r̄r̄dēti dupliciter. Primo
quidem, q̄a p̄cepta decalogi referunt ad p̄cepta
dilectionis. Sicut autē dandū p̄ceptum homini de di-
lectione Dei, & proximi, q̄ quātū ad hoc, lex na-
turalis obfcurata erat p̄p peccatū, non autē quātū
ad dilectionē simplici, q̄a quātū ad hoc, lex natu-
ralis uigebat, uel quia ē dilectio simplicius includit
in dilectione Dei, & proximi. In hoc nō hō uere se
diligat, q̄ se ordinat in Deū, & iō in p̄ceptis decal-
ogi ponunt solū p̄cepta p̄tinentia ad proximum, &
ad Deū. Alii p̄t dīci, q̄ p̄cepta decalogi sunt il-
la, q̄ immediate populus recipit a Deo, unde dicit
Deut. 10. Scripsit in tabulis iuxta id, q̄ prius scripse-
rat, uerba decē, q̄ locutū est ad nos. Dñs. Vñ oportet
p̄cepta decalogi talia esse, q̄ statim in mēte po-
puli cadere p̄nt p̄ceptum autē habet rōnem debitū.
Quod autē hō ex necessitate dēat aliquid Deo, uel
proximo, hoc de facili cadit in cōceptione hoīs, &
p̄cipue fidelitātē, sed q̄ aliqd ex necessitate sit debitū
homini de his, q̄ p̄tinent ad seipsum, & nō ad aliū,
hoc nō ita i p̄r̄p̄tu apparet. Vñ. primo aspectū,
q̄ quilibet sit liber in his, q̄ ad ipsum p̄tinet, & iō
p̄cepta, q̄ prohibentur inordinationes hoīs ad se-
ipsum, p̄ueniunt ad populū mediante instructio-
ne sapientū, unde non p̄tinent ad decalogum.

Ad 11. dicendū, q̄ omnes solemnitates legis ue-
teris sunt insinuatæ in commemoratiōē alicuius
diuini beneficiij, uel p̄teriti commemorati, uel
futuri p̄figurati: & similiter p̄pter hoc omnia
sacrificia offerebantur, inter omnia autem benefi-
cia Dei commemoranda, primū, & p̄cipuum
erat beneficium creationis, quod commemoratur
in sanctificatione sabbathi. Vñdē Exo. 20. p̄ rōne
huius p̄cepti ponitur. Sex, n. dieb. fecit Deus cœ-
lum, & terram &c. Inter omnia autem futura bñfi-
cia, q̄ erant p̄figuranda, p̄cipuū, & finale erat
quies mentis in Deo, uel in p̄senti per gratiam,
uel in futuro p̄ gloriam, quæ ē figurabatur per ob-
seruatiā sabbathi. Vñdē dicitur illa. 5. 8. Si auerteris
a dñ-

QVÆST. C.

a sabbatho pedem tuū, facere uoluntatem tuā in
die sancto meo, & uocaueris sabbathum delicatū
& sanctū Dñi gloriosum. Hæc n. beneficia primo,
& principaliter sunt in mente hoīm, maxime fi-
delitatis, alia uero solemnitates celebrantur p̄ ali-
qua particularia bñficia t̄p̄aliter transeuntia, sicut
celebratio Pasche p̄ bñficiū p̄teritæ liberationis
ex Aegypto, & p̄ futurā passionē Christi q̄ t̄p̄ali-
ter trāsiit inducēs nos i q̄tē sabbathi sp̄ualis. &
iō p̄termittis oibus alijs solēnitatib. & sacrificijs, q̄
solo sabbatho fiebat mētiō iter p̄cepta decalogi.

Ad 11. dicendū, q̄ sicut Apostolus dicit ad
Heb. 6. Hoies per maiorem se iurant, & oīs contro-
uersiæ eorum finis ad confirmationem est infim:
& ideo quia infim est oibus cōe p̄ hoc prohibi-
tio inordinationis circa iusm, specialiter p̄cepto
decalogi prohibet. P̄tū uero falsæ doctrinæ nō
p̄tinet nisi ad paucos: vñ nō oportebat, ut de hoc
fiet mētiō inter p̄cepta decalogi. Quis ē quan-
tū ad aliqd intellectū, in hoc qd̄ d̄r, Nō assumes
nomē Dei tui in uanū, phibet falsitatis doctrinæ
una, n. glossa exponit Nō dices Ch̄m ē creaturā.

Ad 11. dicendū, q̄ statim rō naturalis homi-
ni dicit, q̄ nulli iniuria faciat: & iō p̄cepta decal-
ogi prohibentia nocumentum extendunt se ad
oēs. Sed rō naturalis nō statim dicit, q̄ aliquid sit
pro alio faciendum, nisi cui hō aliquid dēt. Debi-
tum autē fili ad patrē adeo est manifestum, q̄ nul-
la tergiversatione p̄t negari, eo q̄ pater est prin-
cipium gñationis, & esse, & insuper educationis,
& doctrinæ: & iō non ponitur sub p̄cepto decal-
ogi, ut aliquid beneficium, uel obsequium alicui
impendat, nisi parentibus: parentes autē non uidē-
tur esse debitores filiis p̄ aliqua bñficia suscepta,
sed potius ecōuerso. Filius ē aliquid patris, &
patres amant filios ut aliquid ipsorum, sicut dicit
Philosophus 1. 8. Eth. Vñ eisdē rōnib. nō ponunt
aliqua p̄cepta decalogi p̄tinentia ad amorē filiorū.
sicut neq; et aliqua ordinantia hominem ad seipsum.

Ad v. dicendū, q̄ delectatio adulterij, & utilitas
diuitiarum sunt p̄p seipsa appetibilia, in quantum
hūt rōnem boni delectabilis, uel utilitatis: & p̄ hoc
oportuit in eis prohiberi non solum opus, sed et
concupiscētia. Sed homicidij, & falsitatis sunt s̄m
seipsa horribilia, quia proximus, & ueritas natura-
liter amant, & nō desiderantur nisi p̄ aliud: & iō
nō oportuit circa p̄tū homicidij, & falsi testimo-
nij, prohibere peccatum cordis, sed solum operis.

Ad vi. dicendū, q̄ sicut * d̄d̄cū est, oēs pas-
siones irascibilis deriuantur a passionibus concupi-
scibilis: & iō in p̄ceptis decalogi, q̄ sūt quasi prima
elementa legis, nō erat mētiō faciendā de passioni-
bus irascibilis, sed solū q̄ passionib. concupiscibilis.

SUPER QVÆST. C.

ART. III. ET VII.

In art. 4. & 7. uide
significatiōem cap. Exo
61. ut p̄tēat quid
autem allegat, aut
supponit quanta ibi
et p̄cepta huius, &
p̄uenit, & p̄uenit.

ARTICVLVS VI.

Primo commētiū ordinatū decem
p̄cepta decalogi.

Ad sextū sic p̄cedit.
Vñ q̄ in cōuenienter ordi-
nentur decem p̄cepta decalo-
gi. Dilectio n. proximi vñ esse

ART. VI.

215

a p̄ximia ad dilectionem Dei, & cōminationes &c.
quia proximus est nobis magis
notus q̄ Deus, s̄m illud. 1. 10. 3.
Qui fratrem suum quem uidet
non diligit, Deum quem non uidet, quō p̄t dilige-
re: sed tria prima p̄cepta pertinent ad dilectio-
nē Dei, septē uero alia ad dilectionē p̄ximi, ergo
inconuenienter p̄cepta decalogi ordinantur.

¶ 2. Præ. Per p̄cepta affirmatiua imperant actus
uirtutū, p̄cepta uero negatiua prohibent actus
uirtutum, sed s̄m Boetium in cōmento Prædicamē-
torum, h̄ prius sunt extirpanda uitia, q̄ inserant uir-
tutes, ergo inter p̄cepta p̄tinentia ad p̄ximū, primo
ponenda fuerunt p̄cepta negatiua, q̄ affirmatiua.
¶ 3. Præ. P̄cepta legis dant de actibus hoīm, sed
h̄ prior est actus cordis, q̄ oris, uel exterioris ope-
ris, ergo inconuenienti ordine p̄cepta de nō cōcu-
piscendo, quæ p̄tinent ad cor, ultimo ponuntur.

Sed contra est, quod Apostolus dicit Rom. 13.
Quæ a Deo sunt, ordinata sunt: sed p̄cepta decal-
ogi sunt immediate data a Deo, ut * d̄d̄cū est
ergo cōuenientem ordinem habent.

Resp. Dicendū, q̄ sicut * d̄d̄cū est p̄cepta decal-
ogi dantur de his q̄ statim in p̄r̄p̄tu mens hoīs
suscipit. Manifestum est autē, q̄ tato aliquid magis
a rōne suscipitur, quanto contrariū est grauius, &
magis repugnans rōni. Manifestum est autē, q̄ cum
rōnis ordo a fine incipiat, maxime est cōtra rōnē
ut hō inordinate habeat se circa finem. Finis autē,
humanæ uitæ & societatis, est Deus: & iō * primo
oportuit p̄cepta decalogi hoīm ordinare ad
Deum, * cum eius contrarium sit grauissimū: sicut
ē in exercitu, qui ordinatur ad ducem sicut ad finem,
primum est q̄ miles subdatur duci, & huius
cōtrarium est grauissimū: s̄m uero, ut alijs co-
ordinetur. Inter ipsa autē, p̄ q̄ ordinamur in Deū,
primum occurrit q̄ hō fideliter ei subdatur, nullā
participationem cum inimicis hñs. Secūdu autē est, q̄
ēi reuerentiā exhibeat, * Tertiu autē est, q̄
ēi famulariū impendat: manūq; p̄tū est in exer-
citu, si miles infideliter agens, cum hoste pactum
habeat, q̄ si aliquā irreuerentiā faciat duci: &
hoc est etiā grauius, q̄ si in aliquo obsequio ducis
deficiens inueniatur. In p̄ceptis autē ordinatib.
ad proximum, manifestum est q̄ magis repugnat
rōni, & grauius p̄tū est, si hō non seruet ordinē
debitum ad personas, quibus est magis debitor: &
iō inter p̄cepta ordinantia ad proximum * primo
ponitur p̄ceptum p̄tinent ad parentes. Inter
alia uero p̄cepta ē apparet ordo s̄m ordi-
nem grauitatis peccatorum. Grauius est n. & ma-
gis rōni repugnans peccare opere, q̄ ore, & ore q̄
corde & inter peccata operis grauius est homici-
dium, per quod tollitur uita hominis iam existen-
tis, quam adulterium, per quod impeditur certitu-
do prolis nascituræ: & adulterij grauius est quā
furtum, quod p̄tinet ad bona exteriora.

Ad primū ergo dicendū, q̄ quia s̄m uia sensus
proximus sit magis notus q̄ Deus, tō dilectio Dei
est rō dilectionis proximi, ut infra patebit: & ideo
p̄cepta ordinantia ad Deū, fuerunt p̄ordinata.

Ad 1^m dicendum, q^d sicut Deus est v^o principii essendi oibus, ita, & pater est principium quoddam essendi filio: & ideo convenienter post precepta pertinentia ad Deum, ponit preceptum pertinens ad parentes. R^o aut^m preceptum, q^d affirmatiua, & negatiua pertinent ad idem genus operis, quis et in hoc non habeat omnimodam efficaciam. Est enim in executione operis prius extirpanda sint vitia, q^d inferendae uirtutes, s^c illud Psal. 33. Declina a malo, & fac bonum. & Esa. 1. Quiescite agere puerse, discite bene facere t^m in cognitione prior est uirtus, q^d p^octm, quia p^octum cognoscitur obliquum, ut d^r in primo de Aia. Per legem aut^m cognitio peccati h^r, ut Rom. 7. d^r. & s^c in hoc, preceptum affirmatiuum debuisset primo poni. Sed non est ista r^o ordinis, sed q^d s^c p^o sita est: quia in preceptis pertinentibus ad Deum, q^d sunt primae tabulae, ultimo ponit preceptum affirmatiuum, quia eius transgressio minor est reatu inducit.

Ad 3^m dicendum, q^d est p^octm cordis sit prius executione, t^m eius phibitio posterius cadit in r^one.

ARTICULVS VII.

Primum preceptum decalogi convenienter tradantur.

Ad 1^m dicendum, sic procedit, v^o q^d precepta decalogi inconuenienter tradant. Precepta aut^m affirmatiua ordinant ad actus uirtutis, precepta aut^m negatiua abstrahunt ab actibus uitiorum: sed circa qualibet materia opponunt sibi uirtutes & uitia, ergo in qualibet materia, de qua ordinat preceptum decalogi, debuit poni preceptum affirmatiuum, & negatiuum, inconuenienter igitur ponitur quaedam affirmatiua, & quaedam negatiua.

¶ 1^a Præ. Iudorus dicit q^d ois lex h^r r^one cōstat: sed omnia precepta decalogi pertinent ad legem diuinam ergo in omnibus debuit ratio assignari, & non solum in primo, & tertio precepto.

¶ 2^a Præ. Per obseruantiam preceptorum meretur aliquis p^oia a Deo: sed diuina p^omissiones sunt de p^omissis preceptoru, ergo p^omissio debuit poni in oibus preceptis, & nō solum in primo, & quarto.

¶ 3^a Præ. Lex uetus d^r lex timoris, in quantum per comminationes p^onarum inducebat ab obseruatione preceptorum: sed oia precepta decalogi pertinent ad legē ueterem, ergo in oibus debuit poni comminatio p^onae, & non solum in primo, & secundo.

¶ 4^a Præ. Oia precepta Dei sunt in h^r memoria retinenda, dicitur enim Prouerb. 3. Describe ea in tabulis cordis tui. Inconuenienter ergo in solo tertio precepto fit mentio de memoria, ita uidentur precepta decalogi inconuenienter tradita esse.

Sed contra est, q^d d^r Sap. 11. q^d Deus oia fecit i numero, p^odere, & mēsurā, multo magis ergo in preceptis suae legis cōgruū modū tradendi seruauit.

R^osp^ond. Dicendum, q^d in preceptis diuinæ legis maxima sapiētia cōtinetur, v^o d^r Deu. 4. Hæc est uelstra sapiētia & intellect^{us} corā populis. Sapiētis ar^o oia debito mō, & ordine disponere: & ideo manifestum est d^r, q^d precepta legis cōueniēt^{er} mō sūt tradita.

Ad 2^m dicendum, q^d s^c p^o ad affirmationē sequit^{ur} negatio oppositi, non aut^m s^c p^o ad negationem unius oppositi sequit^{ur} affirmatio alterius. Sequitur enim, si est album, nō est nigrum: t^m sequit^{ur}, si nō

est nigrum, ergo est album: quia ad plura sese extendit negatio, q^d affirmatio. Et inde est etiam, q^d non esse faciendum iniuriam, quod pertinet ad precepta negatiua, ad personas se extendit s^c primū dictamen rōnis, q^d esse debitum ut alteri obsequiū uel bñficiū impendat. Inest aut^m primo dictamen rōnis, q^d hō debitor est bñficii, uel obsequij exhibendi illis, a quibus bñficia accepit, si nondū recōpensauit. Duo sunt aut^m, quorum bñficijs sufficienter nullus recompenare pōt. 1° Deus, & pater, ut d^r in 8. * Eth. & 1° sola duo precepta affirmatiua ponunt, unū de honoratiōe patris, aliud de celebratiōe sabbathi i cōmemoratiōe diuini bñficii.

Ad 2^m dicendum, q^d illa precepta, q^d sunt pure moralia, h^r manifestam rōnem, v^o non oportuit q^d in eis aliqua r^o adderetur: sed quibūdam preceptis additur cæremoniale determinatiū precepti moralis cōis, sicut in primo precepto, Nō facies scab^optile, & in tertio precepto determinatur dies sabbathi: & ideo utrobique oportuit rōnē assignari.

Ad 3^m dicendum, q^d hoies ut plurimum actus suos ad aliquam utilitatē ordinant, & ideo in illis preceptis necesse fuit p^omissionē p^omij apponere, ex quibus uidebat^{ur} nulla utilitas sequi, uel aliqua utilitas impediri. Quia uero parentes sunt iā in recedēdo ab eis non expectat utilitas: & ideo precepto de honore parentum additur p^omissio. Similiter ē in precepto de prohibitione idolatriæ: quia p^o hoc uidebat^{ur} impediri apparet utilitas, quā hoies credunt se posse consequi p^o pactum cū dāmonibus initū.

Ad 4^m dicendum, q^d p^oncipue necessarii sunt contra illos, qui sunt p^oni ad malum, ut d^r in 10. * Eth. & 1° illis solis preceptis legis addit cōminatio p^onarum, in quibus erat p^onititas ad malum: erat aut^m hoies p^oni ad idolatriam p^o g^onalem consuetudinem gentium. Et similiter sunt et hoies p^oni ad periculum p^o p^o frequentiam iuramenti: & ideo p^omissis duobus preceptis adiungitur comminatio.

Ad 5^m dicendum, q^d preceptum de sabbatho ponitur ut cōmemoratiū beneficij p^oteriti: & ideo specialiter in eo fit mentio de memoria. Vel quia preceptum de sabbatho habet determinationem ad iunctam, quā non est de lege naturæ: & ideo hoc preceptum speciali admonitione indiguit.

ARTICULVS VIII.

Primum preceptum decalogi sine dispensabili.

Ad 1^m dicendum, sic procedit, v^o q^d precepta decalogi sunt dispensabilia. Precepta enim decalogi sunt de iure naturali: sed ius naturale in aliquibus deficit, & mutabile est, sicut & natura humana, ut Philosophus dicit in 5. Eth. de secl^ous aut^m legis in aliquibus particularibus casibus est ratio dispensandi, ut supra dictum est. ergo in preceptis decalogi potest fieri dispensatio.

omnino indispensable, cuius oppositū apparet in opera Abraham. Probat sequelam, quia conclusiones tales prius sunt secundū se uerae, quam relaxat^{ur} quocumque intellectum, uel uoluntatem: ac per hoc uoluntas diuina non potest esse relaxat^{ur} eam, uolendo oppositū, & consequenter non potest dispensare.

¶ 2^a Præ. Sicut se h^r hō ad legē humanā, ita se habet Deus ad legem datam diuinitus: sed homo pōt dispensare in h^r preceptis legis, q^d homo statuit, ergo cū precepta decalogi sunt instituta a Deo, v^o q^d Deus in eis possit dispensare: sed p^olati uice Dei funguntur in terris, dicit^{ur} n. Apost. 1^a ad Corint. 2. Nam, & ego si qd donauim^{us} propter uos, donauim^{us} in persona Christi, ergo etiam, & p^olati possunt in preceptis decalogi dispensare.

¶ 3^a Præ. Inter precepta decalogi continet^{ur} phibitio homicidij: sed in isto precepto v^o dispensari p^o homines, puta, cum secundum preceptum legis humane homines licite occidantur, puta, malefactores, uel hostes, ergo precepta decalogi sūt dispensabilia.

¶ 4^a Præ. Obseruatio sabbathi cōtinet^{ur} inter precepta decalogi: sed in hoc precepto fuit dispensat^{io}, d^r n. Machab. 2. Et cogitauerunt in die illa dicentes: Omnis homo quicūque uenerit ad nos in bello die sabbathi, pugnemus aduersus eum, ergo precepta decalogi sunt dispensabilia.

Sed contra est, quod dicit^{ur} Isa. 44. Quidam reprehenduntur de hoc, q^d mutauerunt ius, dissipauerunt sedes sempiternum, quod maxime uidetur in intelligendo de preceptis decalogi, ergo precepta decalogi mutari per dispensationē non possunt.

Ad 1^m dicendum, q^d si quis d^r q^d precepta decalogi sunt dispensabilia, ut si licet de phibitioe homicidij, primo secundo ordinē iustitiae, quē continent, & sic conceditur, quod sunt indispensable, etiam a Deo, ut in responsione ad secundam author probat. Secundo, secundum applicationem ad aliquem singularem actū, & sic dicit^{ur}, q^d precepta decalogi sunt dispensabilia, de quibus est questio, sunt dispensabilia a Deo: sed talis dispensatio non est relaxatio precepti, aut declaratio illius in hoc casu, sed actus, ut Scotus arguit, sed est facere, quod illi actus non est homicidium, qui si ne hac authoritate esset homicidium, & simile est de aliis, ut in littera dicit^{ur} in responsione ad tertium.

¶ 2^a Præ. Sicut se h^r hō ad legē humanā, ita se habet Deus ad legem datam diuinitus: sed homo pōt dispensare in h^r preceptis legis, q^d homo statuit, ergo cū precepta decalogi sunt instituta a Deo, v^o q^d Deus in eis possit dispensare: sed p^olati uice Dei funguntur in terris, dicit^{ur} n. Apost. 1^a ad Corint. 2. Nam, & ego si qd donauim^{us} propter uos, donauim^{us} in persona Christi, ergo etiam, & p^olati possunt in preceptis decalogi dispensare.

¶ 3^a Præ. Inter precepta decalogi continet^{ur} phibitio homicidij: sed in isto precepto v^o dispensari p^o homines, puta, cum secundum preceptum legis humane homines licite occidantur, puta, malefactores, uel hostes, ergo precepta decalogi sūt dispensabilia.

Ad 1^m dicendum, q^d si quis d^r q^d precepta decalogi sunt dispensabilia, ut si licet de phibitioe homicidij, primo secundo ordinē iustitiae, quē continent, & sic conceditur, quod sunt indispensable, etiam a Deo, ut in responsione ad secundam author probat. Secundo, secundum applicationem ad aliquem singularem actū, & sic dicit^{ur}, q^d precepta decalogi sunt dispensabilia, de quibus est questio, sunt dispensabilia a Deo: sed talis dispensatio non est relaxatio precepti, aut declaratio illius in hoc casu, sed actus, ut Scotus arguit, sed est facere, quod illi actus non est homicidium, qui si ne hac authoritate esset homicidium, & simile est de aliis, ut in littera dicit^{ur} in responsione ad tertium.

¶ 2^a Præ. Sicut se h^r hō ad legē humanā, ita se habet Deus ad legem datam diuinitus: sed homo pōt dispensare in h^r preceptis legis, q^d homo statuit, ergo cū precepta decalogi sunt instituta a Deo, v^o q^d Deus in eis possit dispensare: sed p^olati uice Dei funguntur in terris, dicit^{ur} n. Apost. 1^a ad Corint. 2. Nam, & ego si qd donauim^{us} propter uos, donauim^{us} in persona Christi, ergo etiam, & p^olati possunt in preceptis decalogi dispensare.

¶ 3^a Præ. Inter precepta decalogi continet^{ur} phibitio homicidij: sed in isto precepto v^o dispensari p^o homines, puta, cum secundum preceptum legis humane homines licite occidantur, puta, malefactores, uel hostes, ergo precepta decalogi sūt dispensabilia.

¶ 4^a Præ. Obseruatio sabbathi cōtinet^{ur} inter precepta decalogi: sed in hoc precepto fuit dispensat^{io}, d^r n. Machab. 2. Et cogitauerunt in die illa dicentes: Omnis homo quicūque uenerit ad nos in bello die sabbathi, pugnemus aduersus eum, ergo precepta decalogi sunt dispensabilia.

Sed contra est, quod dicit^{ur} Isa. 44. Quidam reprehenduntur de hoc, q^d mutauerunt ius, dissipauerunt sedes sempiternum, quod maxime uidetur in intelligendo de preceptis decalogi, ergo precepta decalogi mutari per dispensationē non possunt.

Ad 1^m dicendum, q^d si quis d^r q^d precepta decalogi sunt dispensabilia, ut si licet de phibitioe homicidij, primo secundo ordinē iustitiae, quē continent, & sic conceditur, quod sunt indispensable, etiam a Deo, ut in responsione ad secundam author probat. Secundo, secundum applicationem ad aliquem singularem actū, & sic dicit^{ur}, q^d precepta decalogi sunt dispensabilia, de quibus est questio, sunt dispensabilia a Deo: sed talis dispensatio non est relaxatio precepti, aut declaratio illius in hoc casu, sed actus, ut Scotus arguit, sed est facere, quod illi actus non est homicidium, qui si ne hac authoritate esset homicidium, & simile est de aliis, ut in littera dicit^{ur} in responsione ad tertium.

¶ 2^a Præ. Sicut se h^r hō ad legē humanā, ita se habet Deus ad legem datam diuinitus: sed homo pōt dispensare in h^r preceptis legis, q^d homo statuit, ergo cū precepta decalogi sunt instituta a Deo, v^o q^d Deus in eis possit dispensare: sed p^olati uice Dei funguntur in terris, dicit^{ur} n. Apost. 1^a ad Corint. 2. Nam, & ego si qd donauim^{us} propter uos, donauim^{us} in persona Christi, ergo etiam, & p^olati possunt in preceptis decalogi dispensare.

¶ 3^a Præ. Inter precepta decalogi continet^{ur} phibitio homicidij: sed in isto precepto v^o dispensari p^o homines, puta, cum secundum preceptum legis humane homines licite occidantur, puta, malefactores, uel hostes, ergo precepta decalogi sūt dispensabilia.

¶ 4^a Præ. Obseruatio sabbathi cōtinet^{ur} inter precepta decalogi: sed in hoc precepto fuit dispensat^{io}, d^r n. Machab. 2. Et cogitauerunt in die illa dicentes: Omnis homo quicūque uenerit ad nos in bello die sabbathi, pugnemus aduersus eum, ergo precepta decalogi sunt dispensabilia.

Sed contra est, quod dicit^{ur} Isa. 44. Quidam reprehenduntur de hoc, q^d mutauerunt ius, dissipauerunt sedes sempiternum, quod maxime uidetur in intelligendo de preceptis decalogi, ergo precepta decalogi mutari per dispensationē non possunt.

subditur: Mendacium fugies, & prohibitio detractionis, secundum illud Leuit. 19. Non eris criminator, & susurro in populo. Aliis autem duobus preceptis nulla alia adiunguntur, quia per ea vniuersaliter omnis mala concupiscentia prohibetur.

Ad primum ergo dicendum, quod ad dilectionem Dei, & proximi ordinantur quedam precepta decalogi secundum manifestam rationem debiti: alia vero secundum rationem magis occultam.

Ad 2^m dicendum, quod precepta ceremonialia, & iudicialia sunt determinatiua preceptorum decalogi ex vi institutionis, non autem ex vi naturalis iustitiae, sicut precepta moralia superaddita.

Ad 3^m dicendum, quod precepta legis ordinant ad bonum, ut 3^a dictum est. Beati uirtutes ordinantes ad alium directe pertinet ad bonum, & si uirtus castitatis, in qua actus continentis, deseruit bono, cum ipse de illis uirtutibus directe dantur precepta decalogi, & superaddita. De actu autem fortitudinis datur preceptum proponendum pueris exhortantes in bello, quod per bonum est suscipi, ut patet Deut. 10. ubi mandatur sacerdoti: Nolite metueri, nolite cedere. Similiter et actus gulae prohibetur, committit monitioni paternae, quia contrariatur bono domesticum. Unde dicitur Deut. 21. ex persona parentum: Monstra nostra audire contemnit, comelationibus uacat, & luxuria, atque conuiuio.

SVPER QVAES. C.
ART. XII.

ARTICVLVS XII.
Primum preceptum moralium ueteris legis iustificauit.
Ad primum ergo dicendum, quod precepta moralia ueteris legis iustificarent. Dicit Apostolus Rom. 2. Non autem auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Sed factores legis dicitur, qui implent precepta legis ergo precepta legis adimpleta iustificabant.

Secundo contra est, quod Apostolus dicit ad Cor. 3. littera occidit, quod secundum Augustinum in libro de spiritu, & littera, intelligitur et de preceptis moralibus, ergo precepta moralia non iustificabant.

Respondeo dicendum, quod sicut sanum proprie & primo dicitur, quod habet sanitatem, uel quod conseruat sanitatem: ita iustificatio primo & proprie dicitur ipsa factio iustitiae: secundario uero, & quasi improprie potest dici iustificatio significatio iustitiae, uel dispositio ad iustitiam, quibus duobus modis manifestum est, quod precepta legis iustificabant, in quantum disponebant homines ad gratiam Christi iustificante, quia et iustificabant, quia sicut

dicit Augustinus 3° Faustul. Etiam uita illius populi prophetica erat, & Christi figuratiua. Sed si loquamur de iustificatione proprie dicta, sic considerandum est, quod iustitia potest accipi prout est in habitu, uel prout est in actu: & secundum hoc iustificatio dupliciter dicitur. Vno quidem modo, in quo homo fit iustus adipsam se habentem iustitiam. Alio uero modo, in quo opera iustitiae operatur, ut secundum hoc iustificatio nihil aliud sit, quam iustitiae executio. Iustitia autem, sicut & aliae uirtutes, potest accipi, & acquisita, & infusa, ut ex supra dictis patet. Acquisita quidem causatur ex operibus, sed infusa datur ab ipso Deo per eius gratiam. & haec est uera iustitia, de qua nunc loquimur, secundum quam aliquis dicitur iustus apud Deum, secundum illud Rom. 4. Si Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Haec igitur iustitia cantari non poterat per precepta moralia, quod sunt de actibus humanis: & secundum hoc precepta moralia iustificare non poterant, iustitiam causando.

Si uero acciperetur iustificatio pro executione iustitiae, sic precepta moralia iustificabant in quantum continebant id, quod est in se iustum: sed sacramenta illa ueteris legis gratiam non conferrebant, sicut conferunt sacramenta nouae legis, quae per hoc iustificare debent. Si uero acciperetur iustificatio pro executione iustitiae, sic omnia precepta legis iustificabant, aliter tamen, & aliter. Nam precepta ceremonialia continebant quidem iustitiam secundum se in generali, prout exhibebantur in cultu Dei: in speciali uero non continebant secundum se iustitiam, nisi ex sola determinatione legis diuinae. Et ideo de his omni preceptis dicitur, quod non iustificabant nisi ex deuotione, & obedientia facientium. Precepta uero moralia, & iudicialia continebant id, quod erat secundum se iustum, uel in generali, uel in speciali: sed moralia precepta continebant id, quod est secundum se iustum secundum iustitiam generalem, quod est omnis uirtus, ut dicitur in 3^a Ethic. Precepta uero iudicialia pertinebant ad iustitiam specialem, quae consistit circa contractus humanorum uitae, qui sunt inter homines adinuicem.

Ad primum ergo dicendum, quod Apostolus accipit ibi iustificationem pro executione iustitiae.

Ad 2^m dicendum, quod homo faciens precepta legis, dicitur uiuere in eis, quia non incurrebat poenam mortis, quia lex transgressoribus infligebat: in quo sensu inducit hoc Apostolus, Gal. 3.

Ad 3^m dicendum, quod precepta legis humanae iustificabant iustitiam acquisita, de qua non queritur ad praesens, sed solum de iustitia, quae est apud Deum.

QVAESTIO CI.

SVPER QVAES.
CI. ET CII.

De preceptis ceremonialibus secundum se, in quantum articulus diuisus.

CONSEQUENTER considerandum est de preceptis ceremonialibus. Et primo, de ipsis secundum se. Secundo, de causa eorum. Tertio, de duratione ipsorum.

Circa primum queruntur quatuor.

Primo, Quae sit ratio preceptorum ceremonialium.

Secundo, Vtrum sint figuralia.

Tertio, Vtrum debuerint esse multa.

Quarto, De distinctione ipsorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Primum ratio preceptorum ceremonialium in hoc consistat, quod pertinent ad cultum Dei.

Ad primum sic procedit. Vbi quatuor preceptorum ceremonialium non in hoc consistat, quod pertinent ad cultum Dei. In lege enim ueteri datur iudeis quodammodo precepta de abstinentia ciborum, ut patet Leuit. 11. & de abstinentia ab aliquibus uestimentis, similiter Leuit. 19. Veste, quae ex duobus rebus est, non indueris. & iterum quod praecipit Num. 5. Vt faciant sibi fibrias per angulos palliorum, sed homines non sunt precepta moralia, quia non manent in noua lege nec et iudicialia, quia non pertinent ad iudicium faciendum inter homines, ergo sunt ceremonialia: sed in nullo precepto uidentur ad cultum Dei ergo non est ceremonialium preceptorum ratio, quod pertineat ad cultum Dei.

Praterdunt quidam, quod precepta ceremonialia dicuntur illa, quae pertinent ad solennitates, quasi dicerentur a ceteris, qui in solennitatibus accenduntur: sed multa alia sunt pertinentia ad cultum Dei praeter solennitates, ergo uidetur quod legis precepta ceremonialia non ea ratione dicantur, quia pertinent ad cultum Dei.

Praterdunt quidam, quod precepta ceremonialia dicuntur quasi norma, id est regula salutis. Nam chere in greco idem est quod saluus, sed omnia precepta legis sunt regula salutis, & non solum illa, quae pertinent ad cultum Dei, ergo non solum illa precepta dicuntur ceremonialia, quae pertinent ad cultum Dei.

Praterdunt quidam, quod precepta ceremonialia dicuntur, quorum ratio non est manifesta: sed multa pertinentia ad cultum Dei habent rationem manifestam, sicut Sabbathi observatio, & celebratio Pascae, licet operatio & multorum aliorum, quorum ratio assignatur in lege, ergo ceremonialia non sunt, quae pertinent ad cultum Dei.

Secundo contra est, quod dicitur Exo. 18. Ego populo in his, quae ad Deum pertinent, ostendatque populo ceremonialia, & ritum colendi.

Respondeo dicendum, quod licet supra dictum est, ceremonialia precepta determinat precepta moralia in ordine ad Deum: sicut iudicialia determinat precepta moralia in ordine ad proximum. Homo autem ordinatur ad Deum per debitum cultum, & ideo ceremonialia proprie dicuntur, quod ad cultum Dei pertinent. Ratio autem huius nominis posita est supra, ubi precepta ceremonialia ab aliis sunt distincta.

Ad primum ergo dicendum, quod ad cultum Dei pertinent non solum sacrificia, & alia huiusmodi, quae immediate ad Deum ordinari uidentur, sed et debita praeparatio cultum Dei ad cultum ipsius, sicut et in aliis, quaeunque sunt praeparatoria ad finem, cadunt sub scientia, quod est de fine. Huiusmodi autem precepta, quae dantur in lege de uestibus, & cibis colentium Dei, & aliis huiusmodi, pertinent ad quandam praeparationem ipsorum ministrantium, ut sint idonei cultum Dei sicut et specialibus obseruantis aliqui utuntur, qui sunt in ministerio regis, unde etiam sub pre-

ceptis ceremonialibus continentur.

Ad 2^m dicendum, quod illa expositio non videtur esse multum conueniens, praeterquam cum non multum inueniatur in lege, quod in solennitatibus cerei accenderentur, sed in ipso est candelabro lucernae cum oleo oliuarum praeparatur, ut patet Leuit. 24. Nihilominus tamen potest dici, quod in solennitatibus omnia alia, quae pertinent ad cultum Dei, diligenter obseruabantur, & secundum hoc in obseruatione solennitatum omnia ceremonialia includuntur.

Ad 3^m dicendum, quod nec illa expositio nominis videtur esse multum conueniens: nomen enim ceremoniae non est grecum, sed latinum. Potest dici tamen, quod cum salus hominis sit a Deo precepta uidentur esse salutis regulae, quae hominem ordinant ad Deum, & sic ceremonialia dicuntur, quae ad cultum Dei pertinent.

Ad 4^m dicendum, quod illa ratio ceremonialium est quodammodo probabilis, non quia ex eo dicantur ceremonialia, quia eorum ratio non est manifesta, sed hoc est quoddam consequens, quia enim precepta ad cultum Dei pertinentia oportet esse figuralia, ut patet per se, dicitur, inde est quod eorum ratio non est adeo manifesta.

ARTICVLVS II.

Vtrum precepta ceremonialia sint figuralia.

Medina ar. 2.

De hoc modo sic procedit. Vbi quod precepta ceremonialia non sunt figuralia. Pertinent ad officium cultus libet doctoris, ut sic pronunciet, ut de facili intelligi possit, sicut. Audicitur 4. de doctrina christiana: & hoc maxime videtur esse necessarium in legislatione, quia precepta legis populo proponuntur: unde lex debet esse manifesta, ut dicitur. Igitur precepta ceremonialia data sunt in alio, rei figura videtur inueniuntur tradidisse homines precepta Moyses, non exponens quid figuraret.

Praterdunt quidam, quod in cultu Dei agunt, maxime, dicitur non esse hoc, sed facere aliqua facta ad aliqua repraesentanda, uidetur esse theatricum, siue poeticum. In theatris enim representabatur olim per aliqua, quae ibi gerebantur, quaedam aliorum facta, ergo uidetur quod huiusmodi non debeant fieri ad cultum Dei: sed ceremonialia ordinantur ad cultum Dei, ut dictum est ergo ceremonialia non debent esse figuralia.

Praterdunt quidam, quod dicitur in Enchiridion. Deus maxime colitur fide, spe, & charitate: sed precepta, quae dantur de fide, spe, & charitate, non sunt figuralia, ergo precepta ceremonialia non debent esse figuralia.

Praterdunt quidam, quod dicitur Ioan. 4. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & ueritate adorare oportet: sed figura non est ipsa ueritas, immo contra se inuicem diuiduntur, ergo ceremonialia quae pertinent ad cultum Dei, non debent esse figuralia.

Secundo contra est, quod Apostolus dicit ad Col. 1. Nemo iudicat uos in cibo, aut in potu, aut in praeparatione diei festi, aut Neomeniae, aut sabbathorum, quae sunt umbra futurorum. Respondeo dicendum, quod sicut iam dictum est, precepta ceremonialia dicuntur, quae ordinantur ad cultum Dei. Est autem duplex cultus Dei, interior, & exterior. Cum enim homo sit compositus ex anima, & corpore, utrumque debet applicari ad colendum Deum, ut scilicet anima colat interiori cultu, & corpus exteriori, unde dicitur in Psal. 83. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum uiuum. & sicut corpus ordina-

tur in Deū per amicitia cultus exterior ordinat ad interiorē cultū. Cōsistit autē interior cultus in hoc qd aīa cōfigatur Deo p̄ intellectu, & affectū: & iō fm quod diuersimode intellectus, & affectus colentis Deū, Deo recte coniungit, fm diuersimode exteriores actus hominis ad cultū Dei applicantur. In statu enim futuræ beatitudinis intellectus humanus ipsam diuinā ueritatē in seipsa intuebitur: & iō exterior cultus nō cōsistit in aliqua figura, sed solū in laude Dei, q̄ procedit ex interiori cognitione, & affectione, fm illud 1. Cor. 13. Gaudiū & lāritia inueniuntur in ea gratiarū actio, & uox laudis. In statu autē p̄sentis uitæ nō possumus diuinā ueritatē in seipsa intueri, sed oportet qd radii diuinæ ueritatis nobis illucescat sub aliquibus sensibilibus figuris, sicut: Dio, dicit. i. c. cōsiderat. diuersimode tñ fm diuersū statū cognitionis humanæ in ueteri enim lege neq; ipsa diuina ueritas in se ipsa manifesta erat, neq; et adhuc propalata erat uia ad hoc perueniendi, sicut Apostolus dicit ad Heb. 7. Et ideo oportebat exteriorē cultū ueteris legis nō solū esse figuratiuū futuræ ueritatis, manifestatū in patria, sed et figuratiuū Christi, q̄ est uia ducēs ad illā patriæ ueritatē. * Sed in statu nouæ legis hæc uia iam est reuelata: unde hāc p̄figurari nō oportet sicut futurā, sed cōmemorari oportet p̄modū p̄teriti vī p̄ntis, sed solū oportet p̄figurari futurā ueritatē gloriōsā reuelatā, & hoc ē qd Apostolus dicit ad Heb. 10. Vmbra hēt lex futurorū bonorū, nō ipsam imaginē rerū. Vmbra, minus est q̄ imago, tanq̄ imago pertineat ad nouam legem, umbra uero ad ueterem.

Ad primum ergo dicendum, qd diuina nō sunt reuelanda hominibus, nisi fm eorū capacitatem: alioquin daretur eis p̄ceptū materia, dū cōtēnerent quæ capere nō possent. Et iō utilius fuit, ut sub quo dā figuratū uelamine diuina mysteria rudi populo traderetur, ut sic saltem eā implicite cognosceret dum illis figuris deservirent ad honorem Dei.

Ad 2^m dicendum, qd sicut poetica non capiunt a ratione humana p̄ defectū ueritatis, q̄ est in eis: et ratio humana perfecte capere non pōt diuina p̄ excedentem ipsorū ueritatē: & ideo utrūq; opus est representatione per sensibiles figuras.

Ad 3^m dicendum, qd Aug. ubi loquitur de cultu interiorē, ad quem tamen ordinari oportet exteriorē cultum, ut dictum est.

Et similiter dicendum est ad quartū, quia p̄ Christū hoīes plenius ad sp̄salē Dei cultū sunt introducti.

ARTICVLVS III.

Utrum debuerim esse multa ceremonialia p̄cepta.

Ad tertium sic procedit. Vī qd nō debuerint esse multa ceremonialia p̄cepta. Ea enim, q̄ sunt ad finē, debēt esse finī p̄ proportionata: sed ceremonialia p̄cepta, sicut dictū ē, ordinant ad cultū Dei, & iō figurā Christi. Est autē unus Deus, a quo oīa: & unus Dñs Iesus Christus, p̄ quē oīa, ut dicit 1. Corin. 8. ergo ceremonialia nō debuerūt multiplicari.

2ª Præ. Multitudo ceremonialiū p̄ceptorū transgressionis erat occasio, fm illud qd dicit Petrus act. 15. Quid tētatis Deū imponere iugū sup̄ cernicē discipulorū, quod neq; nos, neq; patres nostri porta-

re potuimus: sed transgressio diuinorū p̄ceptorū contrariatur humanæ salutī. cū igit lex oīs debet salutē congruere hominū, ut 1. Id. dicit, uidet qd nō debuerint multa p̄cepta ceremonialia dari. 3^a Præ. P̄cepta ceremonialia p̄tinebāt ad cultū Dei exteriorē, & corporalem, ut dictū est: sed huiusmodi cultū corporālē lex debebat diminuerē, quia ordinabat ad Christū, q̄ docuit homines Deū colere in sp̄ritu & ueritate, ut habetur Ioan. 4. nō ergo debuerūt multa p̄cepta ceremonialia dari.

Sed contra est, qd dicit Osee 8. Scribam ei multiplices leges intus, & Iob. 1. ut ostenderet tibi secreta sapientiæ, quod multiplex sit lex eius.

Rasp. dicendum, qd sicut supra dictū est, oīs lex alicui populo datur. In populo autē duo genera hominū continentur, quidā prouidi ad malū, qui sunt p̄cepta legis coercendi, ut supra dictū est: quidā habentes inclinationē ad bonū uel ex natura, uel ex consuetudine, uel ex gratia & tales sunt p̄cepta p̄ceptū instruendi, & in melius promouendi. Quā tū igitur ad utrumq; genus hominū, expediebat p̄cepta ceremonialia in ueteri lege multiplicari. Erant. n. in illo populo aliqui ad idolatriā p̄ni, & iō necesse erat, ut ab idolatriæ cultu p̄cepta ceremonialia reuocarentur ad cultū Dei. Et qd multipliciter homines idolatriæ deserviebant, oportebat eōderatō multa iusticiā ad singula reprimēda: & iterū multa talibus imponi, ut quasi oneratis ex his, q̄ ad cultū Dei p̄deret, nō uacaret idolatriæ deservire. Ex parte uero eorū, q̄ erāt p̄ni ad bonū, et necessaria fuit multiplicatio ceremonialiū p̄ceptorū, tū qd p̄ hoc diuersimode mēs eorū referebat in Deū, & magis assidue tū et qd mysteriū Xpi, quod p̄ hōiū ceremonialia figurabatur, multiplices utilitates attulit mūdo, & multa circa ipsum p̄sideranda erant, q̄ oportuit p̄diuersa ceremonialia figurari.

Ad primum ergo dicendum, qd qū id qd ordinatur ad finē, est sufficiens ad ducendū in finē, tūc sufficit unū ad unum finē. sicut una medicina si sit efficax qūq; ad sanitatē inducendā, & tunc nō oportet multiplicari medicina: sed p̄ debilitatē, & impfectionē eius, qd est ad finē oportet eā multiplicari, sicut multa adhibent remedia infirmo, qū unū nō sufficit ad sanandū. ceremonialia autē ueteris legis inuali dē, & imperfecta erant ad representandū Xpi mysteriū, qd est superexcellēs, & ad subingādū mētes hominū Deo. Unde Apostolus dicit ad Heb. 7. Reprobatio sit p̄cedentis mandati p̄ infirmitatem, & inutilitatē: nihil enim ad p̄fectum adduxit lex, & iō oportuit huiusmodi ceremonias multiplicari.

Ad 2^m dicendum, qd sapiētis legislatoris est minores transgressionēs p̄mittere, ut maiores caneatur. & iō ut cauere transgressio idolatriæ, & superbiæ, q̄ in iudiciorū cordibus nasceretur, si omnia p̄cepta legis impleteret. nō p̄ hoc p̄termisit Deus multa ceremonialia p̄cepta tradere, qd de facili sumebant ex hoc transgrediendi occasiōē.

Ad 3^m dicendum, qd uetus lex in multis diminuit cultū: & tūc oportet qd p̄cepta ceremonialia, p̄pter quod statuit, qd non in omni loco sacrificia offerrentur, neque a quibilibet: & multa huiusmodi statuit ad diminutionem ex-

terioris

terioris cultus, sicut et Rabbi Moyses Aegyptius dicit. * Oportebat tū nō ita attenuare corporalem cultū Dei, ut hoīes ad cultū dæmonū declinarent.

ARTICVLVS IIII.

Utrum ceremonialia ueteris legis conuenienter diuidantur in sacrificia, sacramenta, sacra, & obseruantias.

Medina ar. 4.

Ad primum sic procedit. Vī qd ceremonialia ueteris legis in conuenienter diuidantur in sacrificia, sacramenta, sacra, & obseruantias. Ceremonia, n. ueteris legis figurabant Christum: sed hoc solū habet p̄ sacrificia, per q̄ figurabat sacrificium, quo Christus se obtulit oblationē, & hostiā Deo, ut dicit ad Eph. 5. ergo sola sacrificia erant ceremonialia. 2^a Præ. Uetus lex ordinabatur ad nouam: sed in noua lege ipsam sacrificium est sacramentum altaris. ergo in ueteri lege non debuerunt distinguī sacramenta contra sacrificia.

3ª Præ. Sacra dī, qd ē Deo dicatū, fm quē modū tabernaculū, & uasa eius sacrificari dicebantur: sed oīa ceremonialia erāt ordinata ad cultū Dei, ut dictū ē, ergo ceremonialia oīa sacra erāt. nō ergo una pars ceremonialiū dēt sacra nominari.

4ª Præ. Obseruantia ab obseruando dñr: sed oīa p̄cepta legis obseruari dēt. dñr. Deut. 8. Obserua, & caue ne qd obliuiscaris dñi Dei tui, & negligas mādata eius, atq; iudicia, & ceremonias. nō ergo obseruantia dēt poni una pars ceremonialiū.

5ª Præ. Solemnitates iter ceremonialia cōputant, cū sint in umbra futuri, ut patet ad Col. 2. hñter et oblationes, & mūnera, ut patet p̄ Apostolus ad Heb. 9. q̄ tū sub nullo horū cōtineri vñt. ergo inconueniens est prædicta distinctio ceremonialiū.

Sed contra est, qd in ueteri lege singula prædicta ceremonialia uocantur: sacrificia, n. dñr ceremonialia, Num. 15. Offerat vitulum, & sacrificia eius ad libamētā, ut ceremonialia eius postulant. De sacramento ē ordinis dñi Leui. 7. Hæc est unctio Aarō, & filiorū eius in ceremonijs. De sacris ē dñr Exo. 38. Hæc sunt instrumenta tabernaculi testimoniū in ceremonijs Leuitarum. De obseruantijs ē dñr 3. Reg. 9. Si auersi fueritis non sequentes me, nec obseruantes ceremonias, quas proposui uobis.

Rasp. dicendum, qd sicut supra dictū est, ceremonialia p̄cepta ordinant ad cultū Dei: in quo quidē cultū cōsiderari p̄nt, & ipse cultus, & coletes, & in ista colēdi. Ipse autē cultus sp̄saliter cōsistit in sacrificijs, q̄ in Dei reuerētia offerunt. In ista autē colēdi p̄tinet ad sacra, sicut et tabernaculū, & uasa, & alia hōi. Ex parte autē colentū duo p̄nt cōsiderari. scilicet institutio ad cultum diuinum, qd sit per quandam cōsecrationem, uel populi, uel ministro rum, & ad hoc pertinent sacramenta: & iterū eorū singularis cōuersatio, per quā distinguunt ab his, qui Deū nō colunt, & ad hoc pertinent obseruantia, puta, in cibis, & uestimentis, & alijs hōi.

Ad primum ergo dicendum, qd sacrificia offerri oportebat & in aliquib. locis, & per aliquos hoīes: & totum hoc ad cultum Dei pertinet. Vñ sicut per sacrificia significatur Christus immolatus, ita et per sacramenta, & sacra illorum figurabantur sa-

cramenta, & sacra nouæ legis, & per eorum obseruantias figurabatur conuersatio populi nouæ legis, quæ omnia ad Christum pertinent.

Ad 2^m dicendum, qd sacrificiū nouæ legis. i. Eucharistia, continet ipsum Christū, qui est sanctificatio nis actor. Sanctificauit. n. per suū sanguinem populum, ut dñr ad Heb. vlt. & iō hoc sacrificiū ē sacramentum Christi, sed ipsum figurabant, & iō non dñr sacramenta in ueteri lege, quæ erant figuræ futuræ cōsecrationis: quamuis etiā quibusdā cōsecrationibus quædam sacrificia adiungerentur.

Ad 3^m dicendum, qd sacra, aut sacrificia, & sacramēta erant, sed qdam erant, q̄ erant sacra, utpote ad cultū Dei dicata, nec tñ erant sacrificia, nec sacramēta, & iō retinebant sibi cōe nomen sacrorum.

Ad 4^m dicendum, qd ea, q̄ pertinebant ad cōuersationem populi Deum colentis, retinebant sibi cōe nomen obseruantiarū, in quantum a p̄missis deficiebant. Non. n. dicebantur sacra, quia non habebant immediatū respectū ad cultum Dei, sicut tabernaculū, & uasa eius: sed per quandam consequentiā erāt ceremonialia, in quantū p̄tinebant ad quandam idoneitatem populi colentis Deum.

Ad 5^m dicendum, qd sicut sacrificia offerebantur in determinato loco, ita et offerebantur in determinatis temporibus: unde et solemnitates inter sacra computari videntur. Oblationes autem, & mūnera computantur cum sacrificijs, quia Deo offerebantur: unde Apostolus dicit ad Heb. 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominib. constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis.

QVAESTIO CII.

De ceremonialium præceptorum causis, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de causis ceremonialium præceptorum.

Et circa hoc quærentur sex.

1^a Primo, Utrum p̄cepta ceremonialia habeant causam.

2^a Secundo, Utrum habeant causam literalem, uel solum figuralem.

3^a Tertio, de causis sacrificiorum.

4^a Quarto, de causis sacramentorum.

5^a Quinto, de causis sacrorum.

6^a Sexto, de causis obseruantiarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum ceremonialia p̄cepta habeant causam.

Ad primum sic procedit. Vī qd ceremonialia p̄cepta non habeant causam. Quia super illud Eph. 2. Legem mandatorū decretis euacuans dicit * Glossa id est, euacuans legem ueterem quantum ad carnales obseruantias, decretis id est p̄ceptis euangelicis, quæ ex ratione sunt: sed si obseruantia ueteris legis ex ratione erant, frustra euacuarentur per rationalia decreta nouæ legis. nō ergo ceremoniales obseruantia ueteris legis habebant aliquam rationem.

2^a Præ. Uetus lex successit legi naturæ: sed in lege naturæ fuit aliqd p̄ceptum qd nullam rationem habebat.

Cap. 1. dicitur
in media

Con. m.

In cor. ar.

144
Porreſta
per totum
4. dicitur qd
ad 1. Cor. 13.
ad 2. Cor. 13.
ad 3. Cor. 13.
ad 4. Cor. 13.
ad 5. Cor. 13.
ad 6. Cor. 13.
ad 7. Cor. 13.
ad 8. Cor. 13.
ad 9. Cor. 13.
ad 10. Cor. 13.

146
Porreſta
per totum
Ro. 4. l. 1.
* glossa in
ter linea
m. ibi.

habebat, nisi ut hoi obedientia probaretur, sicut
 Lib. 8. c. 6. Aug. dicit 8. super Gen. ad litera de prohibitione
 & c. 13. t. 1. ligni vitæ, ergo et in veteri lege aliqua præcepta
 danda erant, in quibus hominis obedientia pro-
 baretur, quæ de se nullam rationem haberent.

¶ 3. Præcepta opera hois dicitur moralia. Et quod sunt a
 ratione: si igitur ceremonialia præceptorum sit aliqua ratio,
 non differrent a moralibus præceptis. Vnde ergo quod ca-
 remonialia præcepta non habeant aliquam cau-
 sam rationis enim præcepti ex aliqua causa sumitur.

Sed contra est, quod dicitur in Psal. 17. Præceptum Do-
 mini lucidum, illuminans oculos: sed ceremonialia
 sunt præcepta Dei, ergo sunt lucida, et quod
 non esset, nisi haberent rationabilem causam.

Respondeo. Dicendum, quod cum sapientia sit ordinare secundum
 philosophum in 1. Metaphysicæ, et quod ex divina sapientia
 procedunt, oportet esse ordinata, ut Apostolus dicit ad
 Rom. 13. ad hoc autem quod aliqua sint ordinata, duo re-
 quirunt. Primo quidem, quod aliqua ordinentur ad debitum
 finem, et est principium totius ordinis in rebus agendis. Et
 in casu eueniant propter intentionem finis, vel quod non
 serio fiat, sed ludo, dicimus esse inordinata. Secundo,
 oportet quod id, quod est ad finem, sit proportionatum
 finis: et ex hoc sequitur, quod ratio eorum, quod sunt ad finem, lu-
 mitur ex fine: sicut ratio dispositionis terræ sumitur ex sectio-
 ne, et est finis eius, ut dicitur in secundo philosophi. Manifestum
 est autem, quod præcepta ceremonialia, sicut, et omnia alia
 præcepta legis, sunt ex divina sapientia instituta.

Vnde dicitur Deuter. 4. Hæc est sapientia vestra, et intellectus
 coram populo. Vnde necesse est dicere, quod præcepta ce-
 remonialia sunt ordinata ad aliquem finem, ex quo
 eorum rationabiles causas assignari possunt.

Ad primum ergo dicendum, quod observantia veteris
 legis potest dici sine ratione quantum ad hoc, quod ipsa facta
 in sui natura rationem non habebant, puta, quod vestis
 non conficeretur ex lana, et lino. Poterat tamen habere rationem
 ex ordine ad aliud, in quantum, et per hoc aliquid per hoc
 figurabat, vel aliquid excluderet: sed decreta no-
 uæ legis, quod precipue consistunt in fide, et dilectione
 Dei, ex ipsa natura actus rationabilia sunt.

Ad 2. dicendum, quod prohibitio ligni scilicet boni, et
 mali, non fuit per hoc, quod illud lignum esset naturaliter
 malum, sed tamen ipsa prohibitio habuit aliquam rationem
 ex ordine ad aliud, in quantum, et per hoc aliquid per hoc
 figurabatur: et sic etiam ceremonialia præcepta
 veteris legis habent rationem in ordine ad aliud.

Ad 3. dicendum, quod præcepta moralia secundum suam naturam
 habent rationabiles causas, sicut, Non occides, Non fur-
 tu facies: sed præcepta ceremonialia habent ratio-
 nales causas ex ordine ad aliud, ut dictum est.

ARTICVLVS III.

Primum præcepta ceremonialia habent causam literalem,
 vel figuralem tantum.

Ad secundum sic procedit. Vnde quod præcepta cere-
 monialia non habent causam literalem, sed figu-
 ralem tantum. Inter præcepta ceremonialia precipua
 erant circumcisio, et immolatio agni paschalis: sed
 utrumque istorum non habebat nisi causam figuralem
 quia utrumque istorum datum est in signum dei. Gen.
 17. Circumcideris carnem præputij veltri, ut sis in
 signum foederis inter me, et vos. Et de celebratione

Pasche dicitur Exo. 13. Erit quasi signum in manu tua, et
 quasi monumentum ante oculos tuos. ergo multo
 magis alia ceremonialia non habent nisi causam figuralem.

¶ 1. Præceptum. Effectus proportionatur suæ causæ: sed
 omnia ceremonialia sunt figuralia, ut supra dictum
 est, ergo non habent nisi causam figuralem.

¶ 2. Præceptum. Illud, quod de se est indifferens utrum sit,
 vel non sit, non habet aliquam literalem cau-
 sam, sed quodam sunt in præceptis ceremonialibus, quæ
 non videntur differre utrum sit, vel sit fiant, sicut est de
 numero animalium offerendorum, et alijs huiusmodi
 particularibus circumstantijs. ergo præcepta veteris
 legis non habent rationem literalem.

Sed contra. Sicut præcepta ceremonialia figu-
 rabant Christum, ita et historia veteris testam. De
 ut. 1. ad Cor. 10. quod omnia in figuram contingebant il-
 lis: sed in historia veteris testam. præter intellectum
 mysticum, seu figuralem, est etiam intellectus lite-
 ralis. ergo etiam præcepta ceremonialia præter
 causas figurales, habebant etiam causas literales.

Respondeo. Dicendum, quod sicut supra dictum est, ratio eorum,
 quod sunt ad finem, oportet quod a fine sumatur: finis autem præ-
 ceptorum ceremonialium est duplex. Ordinabantur, ut
 ad cultum Dei, per typum, et ad figurandum Christum:
 sicut et verba prophetarum sic respiciebant præsentem
 spiritum, et in figuram futuri dicebant, ut Hieron. dicit
 super Osee. Sic igitur rationes præceptorum ceremonialium
 veteris legis dupliciter accipi possunt. Vno modo ex ratio-
 ne cultus diuini, quod erat, per typum observandum: et ratio-
 nes illæ sunt literales, siue predicantur vitam in idola-
 triæ cultu, siue ad rememoranda aliqua dei beneficia, siue
 ad insinuanda excellentia diuina, vel et ad designan-
 da dispositionem mentis, quod tunc requirebat in colentibus
 Deum. Alio modo possunt eorum rationes assignari, secundum quod ordi-
 nantur ad figurandum Christum: et sic habent rationes figu-
 rales, et mysticas, siue accipiantur ex ipso Christo,
 et ecclesia, quod pertinet ad allegoriam: siue ad mores po-
 puli Christiani, quod pertinet ad moralitatem: siue
 ad statum futuræ gloriæ, prout in eam introduce-
 mur per Christum, quod pertinet ad anagogiam.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut intellectus
 metaphorice locutionis in scripturis est literalis, quia
 verba ad hoc proferuntur ut hoc significet: ita et si-
 gnificationes ceremonialium legis, quod sunt commemo-
 rationes beneficiorum Dei, per quod instituta sunt, vel
 aliorum huiusmodi, quod ad illum statum pertinebant non
 transcendunt ordinem literalium causarum, unde
 oportet quod assignetur eis celebratio Pasche, quod
 est signum liberationis ex Aegypto: et quod circum-
 cisio est signum pacti, quod Deus habuit cum Abra-
 ham, quod pertinet ad causam literalem.

Ad 2. dicendum, quod ratio illa procederet, si ce-
 remonialia præcepta essent data solum ad figurandum
 futurum, non autem ad presentem Deum colendum.

Ad 3. dicendum, quod sicut in legibus humanis dictum
 est, quod in universalibus habent rationem, non autem quantum
 ad particulares conditiones, sed hæc sunt ex arbitrio
 instituentium: ita et multe particulares deter-
 minationes in ceremonijs veteris legis non ha-
 bent aliquam causam literalem, sed solum figuralem
 in communi uero habent etiam causam literalem.

ARTICVLVS III.

Primum præcepta assignari rationem rationem rationem, quæ
 ad sacrificia pertinent.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod non pos-
 sit assignari ratio assignari ceremonialium, quæ
 ad sacrificia pertinent. Ea enim quæ in sacrifici-
 um offerrebantur, sunt illa, quæ sunt necessaria ad
 sustentandam humanam uitam, sicut animalia quæ-
 dā, et panes quidam: sed Deus tali sustentamento non
 indiget, secundum illud Psal. 49. Nunquid manducabo car-
 nes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? ergo
 inconuenienter huiusmodi sacrificia Deo offerrebantur.

¶ 1. Præceptum. In sacrificium diuinum non offerrebat nisi
 de tribus generibus animalium quadrupedum, scilicet de gene-
 re bonum, ouis, et capra: et de avibus communiter
 quidam turtur, et coluba. Specialiter autem in eman-
 datione leprosi fiebat sacrificium de passeribus: multa
 autem animalia alia sunt eis nobiliora. Cum igitur omne
 quod est optimum, Deo sit exhibendum, uidetur quod non
 solum de istis rebus fuerint Deo sacrificia offerenda.

¶ 2. Præceptum. Sicut homo a Deo habet dominium uola-
 tilium, et bestiarum, ita etiam piscium. Inconueni-
 ter igitur pisces a diuino sacrificio excluderentur.

¶ 3. Præceptum. Indifferenter offerri mandabatur turtur,
 et columba. Sicut igitur mandabatur offerri pulli
 columbarum, ita, et pulli turturum.

¶ 4. Præceptum. Deus est actor uitæ non solum hominum, sed
 et bestiarum, ut patet per id, quod dicitur Gen. 1. Mors autem op-
 ponitur uitæ. non ergo debuerunt Deo offerri animalia
 occisa, sed magis animalia uiuentia: precipue quia et
 Apostolus monet Roma. 12. Ut exhibeamus nostra
 corpora hostia uiuentem, sanctam, Deo placentem.

¶ 5. Præceptum. Si animalia Deo a sacrificio non offerrebat,
 nisi occisa, nulla uidetur esse differentia qualiter oc-
 cidantur: inconuenienter igitur determinatur modus
 immolationis, precipue in avibus, ut patet Leuit. 1.
 ¶ 6. Præceptum. Omnis defectus animalis uia est ad corruptio-
 nem, et mortem, si igitur animalia occisa Deo offerrebat,
 inconueniens fuit prohibere oblationem animalis im-
 perfecti, puta, claudi, aut cæci, aut aliter maculosi.

¶ 7. Præceptum. Illi, qui offerunt hostias Deo, debent de his
 participare, secundum illud Apostolus. Cor. 10. Nunc quod edite
 hostias, participes sunt altaris inconuenienter igitur
 quædam partes hostiarum offerentibus subtraherent, si
 sanguis, et adeps, pectusculum, et armus dexter.

¶ 8. Præceptum. Sicut holocausta offerrebat in honore
 Dei, ita et hostie pacifice, et hostie pro peccato, sed
 nullum animal femininum sexus offerrebat Deo in holocau-
 stu, fiebat tamen holocausta et de quadrupedibus, et
 de avibus. ergo inconuenienter in hostiis pacificis,
 et pro peccato offerrebat animalia feminini sexus, et
 tamen in hostiis pacificis non offerrebantur aues.

¶ 9. Præceptum. Omnes hostie pacifice unius generis esse
 uidentur, non ergo debuerunt poni ista duo, quod quorundam
 quorundam autem possent, ut mandatur Leuit. 3.

¶ 10. Præceptum. Omnia peccata in hoc conueniunt, quod a
 Deo auertunt, ergo pro omnibus peccatis in Dei re-
 conciliationem, unum genus sacrificii debuit offerri.

¶ 11. Præceptum. Omnia animalia quæ offerrebat in sacrifi-
 cium uno modo offerrebantur, scilicet occisam, ut

ergo conueniens, quod de terræ nascentibus diuersimo-
 de fiebat oblatio: nunc enim offerrebat spica nunc
 similia, nunc panis, quicquid quidem coctus inclibano,
 quandoque in sartagine, quandoque in craticula.

¶ 12. Præceptum. Omnia quæ in usum nostrum ueniunt, a
 Deo recognoscere debemus inconuenienter ergo
 præter animalia, solum hæc Deo offerrebantur, pa-
 nis, uinum, oleum, tus, sal.

¶ 13. Præceptum. Sacrificia corporalia exprimunt interius
 sacrificium cordis quo homo spiritu suo offert Deo:
 sed in interiori sacrificio principaliter est de dulcedine, quæ
 representat mel, quod de mundacitate, quam represen-
 tat sal, dicitur. Eccle. 3. 4. Spiritus meus super mel dul-
 cis, ergo inconuenienter prohibebatur in sacrifi-
 cio opponi mel, et fermentum, quod etiam facit
 panem lapidum, et precipiebatur ibi apponi sal, quod est
 mordacitium, et tus, quod habet saporem amarum, uide-
 tur ergo, quod ea, quæ pertinent ad ceremonias sa-
 crificiorum, non habeant rationabilem causam.

Sed contra est, quod dicitur Leuit. 1. Oblata omnia ado-
 lebit sacerdos super altare in holocaustum, et odorem
 suauissimum Domino: sed sicut dicitur Sap. 7. Neminem dili-
 git Deus, nisi qui cum sapientia inhabitat: ex quo
 potest accipi, quod quicquid est Deo acceptum, est cum
 sapientia ergo ille ceremoniarum sacrificiorum cum sa-
 pientia erant, uelut habentes rationabiles causas.

Respondeo. Dicendum, quod sicut supra dictum est, ceremo-
 niæ veteris legis duplicem causam habebant, unam scilicet litera-
 lem, secundum quod ordinabantur ad cultum Dei: aliam uero figu-
 ralem, siue mysticam, secundum quod ordinabantur ad figuran-
 dum Christum. Et ex utraque parte potest conuenienter as-
 signari causa ceremonialium, quæ ad sacrificia pertine-
 bant. Secundum enim quod sacrificia ordinabantur ad
 cultum Dei, ea sacrificiorum dupliciter accipi potest.

Vno modo, secundum quod per sacrificia representabatur ordi-
 natio mentis in Deum, ad quam excitabatur sacrificium
 offerens. Ad rectam autem ordinationem mentis in Deum
 pertinet, quod omnia quæ homo habet, recognoscat a Deo
 tanquam a primo principio, et ordinet in Deum tanquam in
 ultimum finem: et hoc representabatur in oblatione
 cibis, et sacrificijs, secundum quod homo ex rebus suis quasi in
 recognitionem quod haberet ea a Deo, in honore Dei
 ea offerrebat, secundum quod dixit David. Paral. 3. 9. Tua
 sunt omnia, et quod de manu tua accepimus, dedimus ti-
 bi. et ideo in oblatione sacrificiorum protestabatur homo, quod
 Deus esset primum principium creationis rerum, et ulti-
 mus finis, ad quem essent omnia referenda. Et quia pri-
 net ad rectam ordinationem mentis in Deum, ut mens
 humana non recognoscat alium primum actorem re-
 rum, nisi solum Deum, neque in aliquo alio finem suum
 constituat: propter hoc prohibebatur in lege offerri
 sacrificium alicui alteri, nisi Deo, secundum illud Exodus. 23. 24.
 Qui immolat diis, occidetur, præter Domino soli.

Et ideo de causa ceremonialium circa sacrificia potest
 assignari ratio. Alio modo ex hoc, quod per huiusmodi
 homines retraherentur a sacrificijs idolorum, unde
 etiam præcepta de sacrificijs non fuerunt data populo
 ludæorum, nisi postquam declinaret ad idolatriam ado-
 rando uiculum constanter, quasi huiusmodi sacri-
 ficia sine iustitia, ut populus ad sacrificandum prop-
 ter, huiusmodi sacrificia magis Deo, quam idolis
 offerret.

offerret. unde dicit Ier. 7. Nō sum locutus cum patribus uestris, & non precepi eis in die, qua eduxi eos de terra Aegypti, de uerbo holocaustorum, & uiscerum. Inter oīa autem dona, q̄ Deus humano generi dedit p̄ p̄m lapso dedit p̄cipuū est, q̄ dedit filium suū. unde dicit 10. 3. Sic Deus dilexit mundū, ut filium suū unigenitū daret, ut oīs qui credit in ipsum non pereat, sed habeat uitā aeternā: & iō potissimū sacrificiū est, quo ipse Christus seipsum obtulit Deo in odorē suauitatis, ut dicit ad Eph. 5. Et p̄ hoc oīa alia sacrificia offerebantur in ueteri lege, ut hoc unum singulare, & p̄cipuū sacrificiū figuraret, tanquā p̄fectū p̄ imperfectū. unde Apo. dicit ad Heb. 10. q̄ sacerdos ueteris legis easdē saepe offerebat hostias q̄ nunq̄ possunt auferre peccata: Christus autē p̄ peccatis obtulit unā in sempiternū. Et q̄ ex figurato sumit rō figuratō rōnes sacrificiorū figuratū ueteris legis sunt sumendū ex uero sacrificio Christi.

Act. p̄cc.

Ad p̄m dicendum, quod Deus non uolebat hōi sacrificia sibi offerri p̄ ipsas res quae offerebant, quasi eis indigeret. unde dicit Is. 1. Holocausta arietū, & adipē pinguiū, & sanguinē uictulorū, & hircorū, & agnorū nolui: sed uolebat ea sibi offerri, ut supra dictū est, tū ad excludendā idolatriā, tū ad significandū debitū ordinē mētis humanae in Deū, tum etiam ad significandū mysterium redemptionis humanae per Christum.

Ad 2^m dicendum, quod quantum ad oīa p̄dicta rō cōueniens fuit quare ista aīalia offerebantur Deo in sacrificiū, & non alia. Primo quidē ad excludendā idolatriā: q̄ oīa alia aīalia offerebāt idolatrā diis suis, uel eis ad maleficia utebant. Ista autē aīalia apud Aegyptios, cū quibus cōuersati erant, abominabilia erant ad occidēdū, unde ea nō offerebant in sacrificiū diis suis. unde dicit Exod. 8. Abominationes Aegyptiorū immolabimus Dño Deo nostro. Quēdam colebant, hircos uenerabantur, quia in eorū figura demones apparebāt. Bobus ēte utebant ad agriculturā, quā inter res sacras habebant. Secūdo, hoc cōueniēs erat ad p̄dictā ordinationē mētis in Deū: & hoc dupliciter. Primo quidē, quia hōi aīalia maxime sunt, p̄ q̄ sustentatur humana uita: & cū hoc mundissima sunt, & mundissimū hnt nutrimentum. Alia uero aīalia uel sunt fluuialia, & nō sunt communiter hominū usui deputata, uel si sunt domestica, immundū hnt nutrimentū, ut porcus, & gallina: solum autē id quod est purū, Deo est attribuendum. Hōi autē aīa specialiter offerebant, quia habēt in copia in terra promissionis. Secūdo, quia p̄ immolationē hōi aīalium puritas mētis designatur: quia, ut dicitur in gl. Leu. 1. Vmū offerimus, cū carnis superbiam uincimus: agnū, cum irrationales modos corrigimus: hēdum, cum lasciuia superamus: turturē, dum castitatē seruamus: panes azymos, cum in azymis sinceritatis epulamur. In colūba uero manifestum est, quod significatur castitas, & simplicitas mētis. Tercio uero cōueniens fuit hae aīalia offerri in figuram Christi: q̄ ut in eadē glossa dicitur, Christus in uicū offertur propter uirtutem crucis in agno propter innocentiam, in arietē propter principatū, in hircō p̄ similitudinē

glossa ordi.
parum a
p̄tin.com
uenit ad
v. c. Leu.

carnis peccati. In turturē, & colūba, duarū naturarū cōiunctio monstrabatur: uel in turturē castitas in colūba charitas significabat, in similitudine, aspersio credentiū per aquam baptismi figurabat.

Ad 3^m dicendum, quod pisces, qui in aqua uiuūt, magis sunt alieni ab homine quā cetera animalia, quae uiuunt in aere, sicut & homo: & iterum pisces ex aqua extrahunt, statim moriuntur: unde non poterant in templo offerri, sicut alia animalia.

Ad 4^m dicendum, quod in turturib. meliores sunt maiores q̄ pulli, in colūbis autē eōuerso: & iō ut Rabbi Moyses dicit, mādant offerri turtures, & pulli colūbarū: q̄ oē qd̄ est optimū, Deo est attribuendum.

Ad 5^m dicendum, quod aīalia in sacrificiū oblata occidebant, quia ueniūt in usum hominis occisa, sicut qd̄ a Deo dantur homini ad esum, & iō ēt igni cremabatur: quia p̄ ignē decocta sunt apta humano usui. Sicut ēt p̄ occisionē animalū significatur destructio peccatorū, q̄ homines erant digni occisione pro peccatis suis, ac si illa aīalia loco eorū occideretur, ad significandū expiationē peccatorū. Per occisionem ēt hōi aīalū significabatur occisio Christi.

Ad 6^m dicendum, quod specialis modus occidendi animalia immolata determinabatur in lege ad excludendū alios modos, quibus idolatrā animalia idolis immolabant. Vel ēt, ut rabi Moyses dicit, lex elegit genus occisionis, quo animalia minus affligebantur occisa, per qd̄ etiam excludebatur & immisericordia offerentiū, & deterioratio aīalū occisorū.

Ad 7^m dicendum, quod aīalia maculosa solēt haberi p̄ceptū ēt apud hoīes, iō phibitū ēt, ne Deo i sacrificiū offerrent: p̄ qd̄ ēt phibitū erat ne mercedē prostituti, aut pretiū carnis i domū Dei offerret. Et eadē ēt rōne nō offerebant aīalia ante septimū diē: quia talia animalia erant quasi abortiua, nō dum plene consistentia propter teneritudinem.

Ad 8^m dicendum, quod triplex erat sacrificiorū genus: quoddā erat, qd̄ totū cōburebat, & hoc dicebat holocaustū, quā totū incēsum. Hōi autē sacrificiū offerebat Deo specialiter ad reuerentiā maiestatis ipsius, & amorē bonitatis eius, & cōueniebat p̄fectionis statui in ipleione cōsiliū, & iō totū cōburebat: ut sicut totū aīal resolutū in uaporē, sursum ascendeat, ita ēt signaret totū hominē, & oīa, q̄ ipsius sunt, Dei dominio esse subiecta, & ei esse offerenda. Aliud autē erat sacrificiū p̄ peccato, qd̄ offerebatur Deo ex necessitate remissionis peccati: & cōueniebat statui p̄nitentiū in satisfatione peccatorū, qd̄ diuidebat in duas partes. Nā una pars eius cōburebat: alia uero cedebat in usum sacerdotū, ad significandū q̄ expiatio peccatorū fit a Deo p̄ ministeriū sacerdotū, nisi qd̄ offerebatur sacrificiū pro peccato totius populi, uel specialiter pro peccato sacerdotis: tunc enim totum cōburebatur. Nō enim debebat in usum sacerdotū uenire ea, quae pro peccato eorū offerebantur, ut nihil peccati in eis remaneret: & quia hoc non esset satisfactio p̄ peccato. Sin. cederet in usum eorū, pro quorū peccatis offerebatur, idē esse uideretur ac si nō offerretur. Tertiū sacrificiū uocabat hostia pacifica, q̄ offerebatur Deo uel pro gratiarum actione, uel pro salute, &

p̄cipue.

p̄peritate offerētium ex debito beneficii uel accipiendi, uel accepti: & conuenit statui p̄ficiēti in impleione mādatorū. Et illa diuidebant in tres partes, nā una pars incedebat ad honorē Dei: alia pars cedebat in usum sacerdotū: tertia uero pars in usū offerētū, ad significandū qd̄ salū hominis p̄cedit a Deo dirigentib. ministris Dei, & cooperatib. ipsis hominib. q̄ saluant. Hoc autē generaliter obseruabāt, q̄ sāguis & adeps nō ueniebāt neq̄ in usum sacerdotū neq̄ in usum offerētū: sed sanguis effundebat ad crepidinē altaris in honorē Dei: adeps uero adurebat i igne, cuius ratio una quidē fuit ad eludendā idolatriā. Idolatrē enim bibebāt de sanguine uictimarū & comedebat adipēs, sicut illud Deut. 32 de quorū uictimis comedebat adipēs, & bibebant uinū liba, minū. Secūda rō est ad informationem humanę uitę phibebat enim eis usum sanguinis ad hoc, quod horrerē, humani sanguinis effusione: uel dicit Genes. 9. Carnē cū sanguine nō comedetis: sanguinē autē uel uestrarū requirā. Eius uero adipū prohibebatur eis ad uitādā lasciuia: unde dicit Ezech. 34. Quod crasum erat occidebatis. Tertia uero rō est p̄ reuerentiā diuinā: quia sanguis est maxime necessarius ad uitā rōne cuius dicit aīa esse i sanguine, adeps autē abundantiā nutrimenti demonstrat: & iō ut ostenderet, qd̄ a Deo nobis est & uita, & oīs bonorū sufficiētia ad honorē Dei effundebat sanguis, & adurebat adeps. Quarta rō est: quia p̄ hoc figurabāt effusio sanguinis Christi, & pinguedo charitatis eius, p̄ quā se obtulit Deo pro nobis. De hostiis autē pacificis in usū sacerdotis cedebat pectus sculū, & armus dexter, ad excludendū quandā diuinationis speciē, q̄ uocat spatulamantia: quia. sin spatulis aīalū immolatorū diuinabant, & similiter in osse pectoris: iō ista offerētib. subtraherantur. Per hoc ēt significabatur, qd̄ sacerdoti erat necessaria sapiētia cordis ad instruedū populū, qd̄ significabat p̄ pectus qd̄ est tegumē tū cordis: & ēt fortitudo ad sustinendum defectus, quae significatur per armum dextrum.

Ad 9^m dicendum, quod quia holocaustum erat perfectissimum inter sacrificia, ideo non offerebatur i holocaustum nisi masculus: nam foemina est aīal imperfectū. Oblatio autē turturum, & colubarum erat propter paupertatem offerentium maiora animalia offerre non poterant, & quia hostiæ pacificę gratis offerebatur, & nullus eas offerre cogebatur, nisi spontaneus: ideo huiusmodi aues non offerebantur inter hostias pacificas, sed inter holocausta, & hostias pro peccato, quas quandoq̄ oportebat offerre. Aues etiam huiusmodi p̄pter altitudinē uolatus cōgruunt p̄fectioni holocaustorum, & ēt hostiis pro peccato, quia habent gemitum p̄ cātu.

Ad 10^m dicendum, quod inter omnia sacrificia holocaustū erat p̄cipuum: quia totum cōburebat i honorem Dei, & nihil ex eo comedebatur. Secūdum uero locum in sanctitate tenebat hostia pro peccato, q̄ comedebatur solū in actio a sacerdotib. in ipsa die sacrificii. Tertiū uero gradum tenebat hostia pacificę pro gratiarum actione, q̄ comedebatur ipso die, sed ubiq̄ in Hierusalem. Quartum uero locū tenebat hostia pacificę ex noto, quātū

carnes poterat ēt in crastino comedi. Et ē rō huius ordinis, q̄ maxime obligat hō Deo p̄ eius maiestatem: secūdo p̄ offensionem cōmissam: tertio p̄ bñficiā iam susceptā: quarto propter beneficia sperata.

Ad 11^m dicendum, quod peccata aggrauant ex statu peccantis, ut dicitur eū: & iō alia hostia mādatur offerri pro peccato sacerdotis, & principis, uel alterius priuati p̄sonę. Est autē attēdendū, ut Rabbi Moyses dicit, qd̄ quātō graui⁹ erat p̄ccm, tāto uilior spēs aīalis offerebat pro eo. Unde capra q̄ est ultimum aīal, offerebatur pro idolatria, qd̄ est grauissimū peccatum: pro ignorantia uero sacerdotis offerebatur uiculus: pro negligentia autē principis, hircus.

Ad 12^m dicendum, quod lex in sacrificiis prouidere uoluit paupertati offerētium, ut qui non posset habere animal quadrupes, saltē offerret aīem, quam qui habere non posset, saltē offerret panē, & si hūc habere nō posset saltē offerret farinā, uel spicas. Causa uero figuralis est, quia panis significat Christū, q̄ est panis unus, ut dicit 10. 6. Qui quidē erat sic ut spica pro statu legis naturę in fide patrū: erat autē sicut panis formatus post humanitatem assumptam, cōctus igne, idēst, formatus spīritu sancto in cibano uteri Virginalis, qui etiam fuit cōct⁹ in sartagine per labores quos in mundo sustinebat in cruce uero quasi in craticula adustus.

Ad 13^m dicendum, quod ea quae in usum hominis ueniunt de terrā nascentibus, uel sunt in cibum, & de eis offerebatur panis: uel sunt in potum, & de his offerebatur uinum. uel sunt in condimentum, & de his offerebatur oleum & sal: uel sunt in medicamentum, & de his offerebatur tus, quod est aromaticū, & consolidatiuum. Per panem autem figuratur caro Christi: per uinum autem sanguis eius, per quē redempti sumus: oleum figrat gratiam Christi, sal scientiam, tus rationem.

Ad 14^m dicendum, quod mel non offerebatur in sacrificiis Dei, tum quia consueuerat offerri in sacrificiis idolorum: tum etiam ad excludendam omnem carnalem dulcedinem, & uoluptatē ab his qui Deo sacrificare intendunt. Fermentum uero non offerebatur ad excludendam corruptionem, & forte ēt in sacrificiis idolorum solitum erat offerri. Sal autē offerebatur, quia impedit corruptionē putredinis: sacrificia autem Dei debēt esse incorrupta, & etiā quia in sale significatur discretio sapientie, uel ēt mortificatio carnis. Tus autem offerebat Deo, ad designandā deuotionē mentis, q̄ est necessaria offerentibus, & ēt ad designandum odorē bonę famę: nam tus & pingue est, & odoriferū. Et quia sacrificium & loupia non procedebat ex deuotione, sed magis ex suspitione, ideo in eo nō offerebatur tus.

ARTICVLVS IIII.

Primum assignari possit certa ratio caeremoniarum quae ad sacra pertinent.

Ad quartum sic p̄ceditur. uidetur qd̄ caeremoniarum ueteris legis, quae ad sacra pertinent, sufficiens ratio assignari non possit dicit enim Paulus Act. 17. Deus qui fecit mundum, & omnia quae in eo sunt, hic celi, & terrae cum sit dominus

q. 73. a. 9.

In li. Dux

estantib.

D. 701. 719

149
Parcella
per totum

non in manufactis templis habitat. inconvenerit igitur ad cultum Dei tabernaculum, vel templum in lege veteri est institutum.

¶ 1^a Præ. Status veteris legis non fuit immutatus nisi per Christum, sed tabernaculum designabat statum veteris legis. non ergo debuit mutari per adificationem alicuius templi.

¶ 2^a Præ. Divina lex precipue debet homines inducere ad divinum cultum, sed ad augmentum divini cultus pertinet, quod sunt multa altaria, & multa templa sicut patet in nova lege, ergo videtur quod et in veteri lege non debuit esse solum unum templum, aut unum tabernaculum, sed multa.

¶ 3^a Præ. Tabernaculum, seu templum ad cultum Dei ordinabatur, sed in Deo precipue oportet venerari unitatem, & simplicitatem, ut igitur fuisse debuit ut tabernaculum, seu templum per quendam veram distingueretur.

¶ 4^a Præ. Virtus primi monumenti, quod est Deus primo apparet in parte Orientis, a qua parte incipit primus motus, sed tabernaculum fuit institutum ad Dei adorationem, ergo debuit esse dispositum magis versus Orientem quam versus occidentem.

¶ 5^a Præ. Exod. 20. Dominus præcepit, ut non facerent sculptile, neque aliquam similitudinem, inconvenerit igitur in tabernaculo, vel in templo fuerint sculpte imagines Cherubim, similiter etiam, & arca, & propitiatorium, & candelabrum, & mensa, & duplex altare sine rationabili causa ibi fuisse videntur.

¶ 6^a Præ. Dicitur præcepit Exod. 20. Altare de terra facietis mihi, & iterum. Non ascendes ad altare meum per gradus, hinc convenerit igitur materia postmodum altare fieri de lignis auro, vel ære contextis, & tamen altitudinis, ut ad illud nisi per gradus ascendere non possit. Dicit enim Exod. 27. Facies altare de lignis sethim, quod habebit quinq; cubitos in latitudine, & totidem in latitudine, & tres cubitos in latitudine, & operies illud ære, & Exod. 30. dicitur. Facies altare ad adolendum thymiamata de lignis sethim, uestietque illud auro purissimo.

¶ 7^a Præ. In operibus Dei nihil debet esse superfluum, quia nec in operibus naturæ aliquid superfluum invenitur, sed uni tabernaculo, vel domui sufficit unum operimentum, inconvenerit igitur tabernaculo fuerint appolita multa regumeta, scilicet tina, saga, cilicina, pelles arietum rubricata, & pelles hyacinthinæ.

¶ 8ª Præ. Consecratio exterior interiori sanctitati rem significat, cuius subiectum est anima inconvenerit igitur tabernaculum, & eius vasa consecrabantur cum essent quædam corpora inanimata.

¶ 9ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 10ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 11ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 12ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 13ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 14ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 15ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 16ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 17ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 18ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 19ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 20ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 21ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 22ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 23ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 24ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 25ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 26ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 27ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 28ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 29ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 30ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 31ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 32ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 33ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 34ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 35ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 36ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 37ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 38ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 39ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 40ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 41ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

¶ 42ª Præ. In ps. 33. dicitur. Blandit dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo, sed solemnitates instituuntur ad laudandum Deum non ergo fuit convenerit, ut aliqui certi dies illaberentur ad solemnitates peragendas, sic igitur videtur quod cetero moris sacrorum convenientes causas non haberent.

tes ipsum destruerent. Tertia vero ratio est, ne quibet trib. vellent habere locum illum in sorte sua, & per hoc ori rent lites, & iurgia: & ideo non fuit edificatum templum, donec haberent regem, per quem posset hominibus iurgium compesci. Antea vero ad cultum Dei erat ordinatum tabernaculum portatile per diversa loca, quasi non dñm existere determinato loco divini cultus. Et hæc est ratio finalis diversitatis tabernaculi, & templi. Ratio autem figuralis est per, quia per hæc duo signatur duplex status. Per tabernaculum, quod est mutabile, signatur status presentis vite mutabilis. Per templum vero, quod erat fixum, & stans, significatur status future vite, quod omnino immutabilis est.

¶ 1^a Præ. Hoc in adificatione templi dicitur, quod non est auditus sonitus mallei, vel securis, ad signandum quod omnis perturbationis tumultus longe erit a statu futuro. Vel per tabernaculum signatur status veteris legis: per templum autem a Salomone constructum, status novæ legis, unde ad constructionem tabernaculi soli Iudei sunt operati: ad adificationem vero templi cooperati sunt etiam Gentiles. Scilicet Tyrj, & Sidonij.

¶ 2^a Præ. Dicitur dicendum, quod ratio unitatis templi, vel tabernaculi per esse, & finalis, & figuralis: finalis quidem est ratio ad exclusionem idolatriæ, quia Gentiles diversis dijs diversa templa constituiebant. & ideo ut firmaretur in animis hominum fides unitatis divine, voluit Deus ut in uno loco tñ sibi sacrificium offerret: & iterum ut per hoc ostenderet, quod corporalis cultus non per se erat ei acceptus: & ideo cōpesciebant ne passim, & ubiq; sacrificia offerrent. Sed cultus novæ legis, in cuius sacrificio spiritualis gratia continetur, est semper Deo acceptus: & ideo multiplicatio altarium, & templorum accepta in nova lege. Quantum vero ad ea, quod pertinebant ad spiritalem cultum Dei, qui consistit in doctrina legis, & prophetarum, erant et in veteri lege diversa loca deputata, in quibus conveniebant ad laudem Dei, quod dicebant synagoga: sicut, & nunc dñr ecclesia, in quibus populus Christianus ad laudem Dei congregatur. & sic Ecclesia nostra succedit in locum, & templi, & synagoga: quia ipsum sacrificium Ecclesie spiritale est: unde non distinguitur apud nos locus sacrificij a loco doctrinae. Ratio autem figuralis esse potest, quia per hoc significabatur unitas ecclesie, vel militantis, vel triumphantis.

¶ 3^a Præ. Dicitur dicendum, quod sicut in unitate templi, vel tabernaculi representabatur unitas Dei, vel unitas ecclesie: ita et in distinctione tabernaculi, vel templi representabatur distinctio eorum, quod Deo sunt subiecta, ex quibus Dei veneratione collurgimus. Distinguebatur autem tabernaculum in duas partes, in vnam, quod vocabatur Sancta sanctorum, quod erat Occidentale: & alia, quod vocabatur Sancta, quod erat ad Orientem. & iterum ante tabernaculum erat atrium. Hæc igitur distinctio duplicem habet rationem, vnam quidem semper quod tabernaculum ordinatur ad cultum Dei, scilicet in diversis partes mundi in distinctione tabernaculi figurant: nam pars illa, quod Sancta sanctorum dicitur, figurabat seculum altius, quod est spiritualium substantiarum. Pars vero illa, quod dicitur Sancta, exprimebat mundum corporalem: & ideo Sancta a Sanctis sanctorum distinguebatur quodam velo, quod quatuor coloribus erat distinctum, per quos quatuor elementa designant, scilicet bysso, per quod designa

tur terra, quia byssus, id est linum de terra nascitur purpurea, per quod signatur aqua, sicutbat. n. purpureus color ex quibusdā cōchis, quod inveniunt in mari: hyacintho, per quod signatur aer, quia hæc aeris coloris: & cocco bistincto, per quod designatur ignis. Et ideo quia materia quatuor elementorum est impedimentum, per quod vel in nobis incorporales substantiæ, in interioribus tabernaculi, id est Sancta sanctorum solus summus Sacerdos, & semel in anno introibat, ut designaretur, quod hæc est finalis perfectio hominis, ut ad illud seculum introducat. In tabernaculo vero exteriori, id est Sancta, introibant sacerdotes quotidie, non autem populus, quod solum ad atrium accedebat: quia ipsa corporalia populus percipere potest, ad interiores autem eorum rationes soli sapientes per considerationem attingere possunt: semper vero rationem figuralem, per exterioribus tabernaculo, quod dicitur Sancta, signatur status veteris legis, ut Apostolus dicit ad Heb. 9. quia ad illud tabernaculum semper introibant sacerdotes sacrificiorum officia consummantes. Per interioribus vero tabernaculum quod dicitur Sancta sanctorum, signatur vel celestis gloria, vel et status spiritualis novæ legis, quod est quidam inchoatio future glorie, in quod statum nostrum Christus introduxit, quod figurabat per hoc, quod summus Sacerdos semel in anno solus in Sancta sanctorum introibat: velum autem figurabat spiritualium occultationem sacrificiorum in veteribus sacrificijs, quod velum quatuor coloribus erat ornatum, bysso quidem, ad designandam carnis puritatem: purpura autem, ad figurandum passionem, quas sancti sustinuerunt per Deo: cocco bistincto, ad signandum charitatem geminam Dei, & proximi: hyacintho autem significabat celestis meditationem.

¶ 4^a Præ. Dicitur dicendum, quod ratio unitatis templi, vel tabernaculi per esse, & finalis, & figuralis: finalis quidem est ratio ad exclusionem idolatriæ, quia Gentiles diversis dijs diversa templa constituiebant. & ideo ut firmaretur in animis hominum fides unitatis divine, voluit Deus ut in uno loco tñ sibi sacrificium offerret: & iterum ut per hoc ostenderet, quod corporalis cultus non per se erat ei acceptus: & ideo cōpesciebant ne passim, & ubiq; sacrificia offerrent. Sed cultus novæ legis, in cuius sacrificio spiritualis gratia continetur, est semper Deo acceptus: & ideo multiplicatio altarium, & templorum accepta in nova lege. Quantum vero ad ea, quod pertinebant ad spiritalem cultum Dei, qui consistit in doctrina legis, & prophetarum, erant et in veteri lege diversa loca deputata, in quibus conveniebant ad laudem Dei, quod dicebant synagoga: sicut, & nunc dñr ecclesia, in quibus populus Christianus ad laudem Dei congregatur. & sic Ecclesia nostra succedit in locum, & templi, & synagoga: quia ipsum sacrificium Ecclesie spiritale est: unde non distinguitur apud nos locus sacrificij a loco doctrinae. Ratio autem figuralis esse potest, quia per hoc significabatur unitas ecclesie, vel militantis, vel triumphantis.

¶ 5^a Præ. Dicitur dicendum, quod sicut in unitate templi, vel tabernaculi representabatur unitas Dei, vel unitas ecclesie: ita et in distinctione tabernaculi, vel templi representabatur distinctio eorum, quod Deo sunt subiecta, ex quibus Dei veneratione collurgimus. Distinguebatur autem tabernaculum in duas partes, in vnam, quod vocabatur Sancta sanctorum, quod erat Occidentale: & alia, quod vocabatur Sancta, quod erat ad Orientem. & iterum ante tabernaculum erat atrium. Hæc igitur distinctio duplicem habet rationem, vnam quidem semper quod tabernaculum ordinatur ad cultum Dei, scilicet in diversis partes mundi in distinctione tabernaculi figurant: nam pars illa, quod Sancta sanctorum dicitur, figurabat seculum altius, quod est spiritualium substantiarum. Pars vero illa, quod dicitur Sancta, exprimebat mundum corporalem: & ideo Sancta a Sanctis sanctorum distinguebatur quodam velo, quod quatuor coloribus erat distinctum, per quos quatuor elementa designant, scilicet bysso, per quod designa

tur terra, quia byssus, id est linum de terra nascitur purpurea, per quod signatur aqua, sicutbat. n. purpureus color ex quibusdā cōchis, quod inveniunt in mari: hyacintho, per quod signatur aer, quia hæc aeris coloris: & cocco bistincto, per quod designatur ignis. Et ideo quia materia quatuor elementorum est impedimentum, per quod vel in nobis incorporales substantiæ, in interioribus tabernaculi, id est Sancta sanctorum solus summus Sacerdos, & semel in anno introibat, ut designaretur, quod hæc est finalis perfectio hominis, ut ad illud seculum introducat. In tabernaculo vero exteriori, id est Sancta, introibant sacerdotes quotidie, non autem populus, quod solum ad atrium accedebat: quia ipsa corporalia populus percipere potest, ad interiores autem eorum rationes soli sapientes per considerationem attingere possunt: semper vero rationem figuralem, per exterioribus tabernaculo, quod dicitur Sancta, signatur status veteris legis, ut Apostolus dicit ad Heb. 9. quia ad illud tabernaculum semper introibant sacerdotes sacrificiorum officia consummantes. Per interioribus vero tabernaculum quod dicitur Sancta sanctorum, signatur vel celestis gloria, vel et status spiritualis novæ legis, quod est quidam inchoatio future glorie, in quod statum nostrum Christus introduxit, quod figurabat per hoc, quod summus Sacerdos semel in anno solus in Sancta sanctorum introibat: velum autem figurabat spiritualium occultationem sacrificiorum in veteribus sacrificijs, quod velum quatuor coloribus erat ornatum, bysso quidem, ad designandam carnis puritatem: purpura autem, ad figurandum passionem, quas sancti sustinuerunt per Deo: cocco bistincto, ad signandum charitatem geminam Dei, & proximi: hyacintho autem significabat celestis meditationem.

¶ 6^a Præ. Dicitur dicendum, quod ratio unitatis templi, vel tabernaculi per esse, & finalis, & figuralis: finalis quidem est ratio ad exclusionem idolatriæ, quia Gentiles diversis dijs diversa templa constituiebant. & ideo ut firmaretur in animis hominum fides unitatis divine, voluit Deus ut in uno loco tñ sibi sacrificium offerret: & iterum ut per hoc ostenderet, quod corporalis cultus non per se erat ei acceptus: & ideo cōpesciebant ne passim, & ubiq; sacrificia offerrent. Sed cultus novæ legis, in cuius sacrificio spiritualis gratia continetur, est semper Deo acceptus: & ideo multiplicatio altarium, & templorum accepta in nova lege. Quantum vero ad ea, quod pertinebant ad spiritalem cultum Dei, qui consistit in doctrina legis, & prophetarum, erant et in veteri lege diversa loca deputata, in quibus conveniebant ad laudem Dei, quod dicebant synagoga: sicut, & nunc dñr ecclesia, in quibus populus Christianus ad laudem Dei congregatur. & sic Ecclesia nostra succedit in locum, & templi, & synagoga: quia ipsum sacrificium Ecclesie spiritale est: unde non distinguitur apud nos locus sacrificij a loco doctrinae. Ratio autem figuralis esse potest, quia per hoc significabatur unitas ecclesie, vel militantis, vel triumphantis.

¶ 7^a Præ. Dicitur dicendum, quod sicut in unitate templi, vel tabernaculi representabatur unitas Dei, vel unitas ecclesie: ita et in distinctione tabernaculi, vel templi representabatur distinctio eorum, quod Deo sunt subiecta, ex quibus Dei veneratione collurgimus. Distinguebatur autem tabernaculum in duas partes, in vnam, quod vocabatur Sancta sanctorum, quod erat Occidentale: & alia, quod vocabatur Sancta, quod erat ad Orientem. & iterum ante tabernaculum erat atrium. Hæc igitur distinctio duplicem habet rationem, vnam quidem semper quod tabernaculum ordinatur ad cultum Dei, scilicet in diversis partes mundi in distinctione tabernaculi figurant: nam pars illa, quod Sancta sanctorum dicitur, figurabat seculum altius, quod est spiritualium substantiarum. Pars vero illa, quod dicitur Sancta, exprimebat mundum corporalem: & ideo Sancta a Sanctis sanctorum distinguebatur quodam velo, quod quatuor coloribus erat distinctum, per quos quatuor elementa designant, scilicet bysso, per quod designa

tur terra, quia byssus, id est linum de terra nascitur purpurea, per quod signatur aqua, sicutbat. n. purpureus color ex quibusdā cōchis, quod inveniunt in mari: hyacintho, per quod signatur aer, quia hæc aeris coloris: & cocco bistincto, per quod designatur ignis. Et ideo quia materia quatuor elementorum est impedimentum, per quod vel in nobis incorporales substantiæ, in interioribus tabernaculi, id est Sancta sanctorum solus summus Sacerdos, & semel in anno introibat, ut designaretur, quod hæc est finalis perfectio hominis, ut ad illud seculum introducat. In tabernaculo vero exteriori, id est Sancta, introibant sacerdotes quotidie, non autem populus, quod solum ad atrium accedebat: quia ipsa corporalia populus percipere potest, ad interiores autem eorum rationes soli sapientes per considerationem attingere possunt: semper vero rationem figuralem, per exterioribus tabernaculo, quod dicitur Sancta, signatur status veteris legis, ut Apostolus dicit ad Heb. 9. quia ad illud tabernaculum semper introibant sacerdotes sacrificiorum officia consummantes. Per interioribus vero tabernaculum quod dicitur Sancta sanctorum, signatur vel celestis gloria, vel et status spiritualis novæ legis, quod est quidam inchoatio future glorie, in quod statum nostrum Christus introduxit, quod figurabat per hoc, quod summus Sacerdos semel in anno solus in Sancta sanctorum introibat: velum autem figurabat spiritualium occultationem sacrificiorum in veteribus sacrificijs, quod velum quatuor coloribus erat ornatum, bysso quidem, ad designandam carnis puritatem: purpura autem, ad figurandum passionem, quas sancti sustinuerunt per Deo: cocco bistincto, ad signandum charitatem geminam Dei, & proximi: hyacintho autem significabat celestis meditationem.

¶ 8^a Præ. Dicitur dicendum, quod ratio unitatis templi, vel tabernaculi per esse, & finalis, & figuralis: finalis quidem est ratio ad exclusionem idolatriæ, quia Gentiles diversis dijs diversa templa constituiebant. & ideo ut firmaretur in animis hominum fides unitatis divine, voluit Deus ut in uno loco tñ sibi sacrificium offerret: & iterum ut per hoc ostenderet, quod corporalis cultus non per se erat ei acceptus: & ideo cōpesciebant ne passim, & ubiq; sacrificia offerrent. Sed cultus novæ legis, in cuius sacrificio spiritualis gratia continetur, est semper Deo acceptus: & ideo multiplicatio altarium, & templorum accepta in nova lege. Quantum vero ad ea, quod pertinebant ad spiritalem cultum Dei, qui consistit in doctrina legis, & prophetarum, erant et in veteri lege diversa loca deputata, in quibus conveniebant ad laudem Dei, quod dicebant synagoga: sicut, & nunc dñr ecclesia, in quibus populus Christianus ad laudem Dei congregatur. & sic Ecclesia nostra succedit in locum, & templi, & synagoga: quia ipsum sacrificium Ecclesie spiritale est: unde non distinguitur apud nos locus sacrificij a loco doctrinae. Ratio autem figuralis esse potest, quia per hoc significabatur unitas ecclesie, vel militantis, vel triumphantis.

¶ 9^a Præ. Dicitur dicendum, quod sicut in unitate templi, vel tabernaculi representabatur unitas Dei, vel unitas ecclesie: ita et in distinctione tabernaculi, vel templi representabatur distinctio eorum, quod Deo sunt subiecta, ex quibus Dei veneratione collurgimus. Distinguebatur autem tabernaculum in duas partes, in vnam, quod vocabatur Sancta sanctorum, quod erat Occidentale: & alia, quod vocabatur Sancta, quod erat ad Orientem. & iterum ante tabernaculum erat atrium. Hæc igitur distinctio duplicem habet rationem, vnam quidem semper quod tabernaculum ordinatur ad cultum Dei, scilicet in diversis partes mundi in distinctione tabernaculi figurant: nam pars illa, quod Sancta sanctorum dicitur, figurabat seculum altius, quod est spiritualium substantiarum. Pars vero illa, quod dicitur Sancta, exprimebat mundum corporalem: & ideo Sancta a Sanctis sanctorum distinguebatur quodam velo, quod quatuor coloribus erat distinctum, per quos quatuor elementa designant, scilicet bysso, per quod designa

tur terra, quia byssus, id est linum de terra nascitur purpurea, per quod signatur aqua, sicutbat. n. purpureus color ex quibusdā cōchis, quod inveniunt in mari: hyacintho, per quod signatur aer, quia hæc aeris coloris: & cocco bistincto, per quod designatur ignis. Et ideo quia materia quatuor elementorum est impedimentum, per quod vel in nobis incorporales substantiæ, in interioribus tabernaculi, id est Sancta sanctorum solus summus Sacerdos, & semel in anno introibat, ut designaretur, quod hæc est finalis perfectio hominis, ut ad illud seculum introducat. In tabernaculo vero exteriori, id est Sancta, introibant sacerdotes quotidie, non autem populus, quod solum ad atrium accedebat: quia ipsa corporalia populus percipere potest, ad interiores autem eorum rationes soli sapientes per considerationem attingere possunt: semper vero rationem figuralem, per exterioribus tabernaculo, quod dicitur Sancta, signatur status veteris legis, ut Apostolus dicit ad Heb. 9. quia ad illud tabernaculum semper introibant sacerdotes sacrificiorum officia consummantes. Per interioribus vero tabernaculum quod dicitur Sancta sanctorum, signatur vel celestis gloria, vel et status spiritualis novæ legis, quod est quidam inchoatio future glorie, in quod statum nostrum Christus introduxit, quod figurabat per hoc, quod summus Sacerdos semel in anno solus in Sancta sanctorum introibat: velum autem figurabat spiritualium occultationem sacrificiorum in veteribus sacrificijs, quod velum quatuor coloribus erat ornatum, bysso quidem, ad designandam carnis puritatem: purpura autem, ad figurandum passionem, quas sancti sustinuerunt per Deo: cocco bistincto, ad signandum charitatem geminam Dei, & proximi: hyacintho autem significabat celestis meditationem.

¶ 10^a Præ. Dicitur dicendum, quod ratio unitatis templi, vel tabernaculi per esse, & finalis, & figuralis: finalis quidem est ratio ad exclusionem idolatriæ, quia Gentiles diversis dijs diversa templa constituiebant. & ideo ut firmaretur in animis hominum fides unitatis divine, voluit Deus ut in uno loco tñ sibi sacrificium offerret: & iterum ut per hoc ostenderet, quod corporalis cultus non per se erat ei acceptus: & ideo cōpesciebant ne passim, & ubiq; sacrificia offerrent. Sed cultus novæ legis, in cuius sacrificio spiritualis gratia continetur, est semper Deo acceptus: & ideo multiplicatio altarium, & templorum accepta in nova lege. Quantum vero ad ea, quod pertinebant ad spiritalem cultum Dei, qui consistit in doctrina legis, & prophetarum, erant et in veteri lege diversa loca deputata, in quibus conveniebant ad laudem Dei, quod dicebant synagoga: sicut, & nunc dñr ecclesia, in quibus populus Christianus ad laudem Dei congregatur. & sic Ecclesia nostra succedit in locum, & templi, & synagoga: quia ipsum sacrificium Ecclesie spiritale est: unde non distinguitur apud nos locus sacrificij a loco doctrinae. Ratio autem figuralis esse potest, quia per hoc significabatur unitas ecclesie, vel militantis, vel triumphantis.

¶ 11^a Præ. Dicitur dicendum, quod sicut in unitate templi, vel tabernaculi representabatur unitas Dei, vel unitas ecclesie: ita et in distinctione tabernaculi, vel templi representabatur distinctio eorum, quod Deo sunt subiecta, ex quibus Dei veneratione collurgimus. Distinguebatur autem tabernaculum in duas partes, in vnam, quod vocabatur Sancta sanctorum, quod erat Occidentale: & alia, quod vocabatur Sancta, quod erat ad Orientem. & iterum ante tabernaculum erat atrium. Hæc igitur distinctio duplicem habet rationem, vnam quidem sem

virga Aaron, q̄ fronderat, & tabulæ, in quib. erat scripta decē p̄cepta legis. Hæc at̄ arca sita erat inter duos cherubim, q̄ se mutuis vultib. respiciebāt & super arcā erat q̄dam tabula lapidea, q̄ dicebat̄ propitiatorium super alas cherubim: quasi ab ipsis cherubim portaret, ac si imaginaret, q̄ illa tabula esset sedes Dei: vñ, & propitiatoriū dicebat̄, quasi exinde populo propitiaret ad preces summi sacerdotis: & iō quasi portabat̄ à cherubim, quasi Deo obsequenti. arca, vero telli erat tanquam scabellū sedentis supra p̄pitiatoriū. Per hæc aut̄ tria, designantur tria, q̄ sunt in illo altiori sculo, s. Deus, qui super oīa est, & incōprehensibilis oī creature, & p̄ hoc nulla similitudo eius ponebat̄ ad representandā eius inuisibilitatem: sed ponebat̄ q̄dam figura sedis eius, quia, s. creatura comprehensibilis est, q̄ est subiecta Deo, sicut sedes sedenti. Sunt et̄ in illo altiori sculo sp̄uales substantiæ, q̄ angelī dñi, & hi signantur per duos cherubim, mutuo se respicientes, ad designandā cōcordiam eorū adinuicem, s̄m illud lob. 25. Qui facit cōcordiā in sublimib. Et p̄ hoc et̄ non fuit vnus tm cherubim, ut designaret multitudinem cēlestium spiritū, & excluderet cultus eorū ab his, quib. p̄ceptū erat, ut solū vnū Deū colerent. Sunt et̄ in illo intelligibili sculo rōnes oīum eorū, q̄ in hoc sculo perficiuntur quodammodo clausæ: sicut rōnes effectū clauduntur in suis causis, & rōnes artificiatorū in artifice, & hoc significabat̄ p̄ arcam, in qua representabantur p̄ tria ibi contenta tria, q̄ sunt potissima in rebus humanis, s. sapientia, q̄ representabat̄ p̄ tabulas telli, p̄as regiminis, q̄ representabat̄ p̄ virgam Aaron: vita, q̄ representabat̄ per mānā, q̄ fuit sustentamentū vitæ. Vel p̄ hæc tria, signabantur tria Dei attributa, s. sapientia in tabulis, potētia in virga, bonitas in mānā: tum p̄ dulcedinē: tū quia ex Dei misericordia est populo suo datū: & iō in memoriam diuinæ misericordiæ cōseruabatur: & hæc tria et̄ figurata sunt in visione Isaiæ. Vidit, n. Dñm sedentem sup solū ex celsū, & eleuatū, & Seraphim assistentes, & domū impleri à gloria Dei: vñ, & Seraphim dicebāt, Plena ē oīs terra gloria eius: & sic similitudines Seraphim nō ponebant̄ ad cultum, q̄ prohibebatur primo legis p̄cepto, sed in signū ministerij, ut dictū est. In exteriori uero tabernaculo, q̄ signabat̄ p̄sens sculū, continebantur et̄ tria. Altare thymiamatis, q̄ directe erat p̄ arcam: mensa aut̄ propositionis, super quā 12 panes apponebantur, erat posita ex parte Aquilonari, candelabrū uero ex parte Australi. Quæ tria vñ rōdere tribus, q̄ erant in arca clausa: sed magis manifeste eadē representabantur oportet. n. rōnes rerū ad manifestiorem demonstrationē p̄ducī, q̄ sunt in mente diuina, & angelorū ad hoc, q̄ hoīes sapientes eas cognoscere possint, qui signantur p̄ sacerdotes ingredientēs tabernaculū. In candelabro igitur designabatur sicut in signo sensibili sapientia, q̄ intelligibilib. uerbis exprimebat̄ in tabulis. Per altare uero thymiamatis, signabatur officiū sacerdotū, quorū erat populū ad Deū reducere: & hoc et̄ signabatur per virgā in illo altari incedebat

In ista so
lū huius
arg.

thymiamata boni odori, p̄ q̄ signabat̄ sanctitas populi acceptabilis Deo. Dñm enim Apoc. 7. q̄ per sumum aromātū, signantur iustificationes scōrum. Cōuenienter autem sacerdotalis dignitas in arca signabatur p̄ virgā, in exteriori uero tabernaculo p̄ altare thymiamatis: quia sacerdos mediator est inter Deum, & populum, regens populum per p̄tatem diuinā, quam virga signat, & fructum sui regiminis, s. sanctitatem populi acceptā Deo offerre, quasi in altari thymiamatis. Per mensam autem signatur t̄ pale nutrimentū vitæ, sicut, & per mānā: sed hoc est cōuenientius, & grossius nutrimentū illud aut̄ suauius, & subtilius. Cōuenienter aut̄ candelabrū ponebat̄ ex parte Australi: mensa aut̄ ex parte Aquilonari, quia Australis pars est dextra pars mundi: Aquilonaris aut̄ sinistra, ut dñs in 2. de cæl. & mun. sapiētia aut̄ pertinet ad dextrā, sicut, & cetera sp̄ualia bona t̄ pale aut̄ nutrimentum ad sinistram, s̄m illud Prouer. 3. In sinistra illius diuitiæ, & gloria. P̄as aut̄ sacerdotalis media est inter t̄ pale, & sp̄ualē sapientiam, quia per eam, & sp̄ualis sapientia, & t̄ pale dispēnsantur. P̄t aut̄, & horum alia rō assignari magis sc̄alis. In arca. n. continebant̄ tabulæ legis, ad tollendam legis obliuionē: vñ dñs Exo. 24. Dabo tibi duas tabulas lapideas, & legē ac mādata, q̄ scripsi, ut doceas filios Israel. Virga uero Aaron ponebat̄ ibi ad cōprimendam dissensionem populi de sacerdotio Aaron: vñ dñs Num. 17. Refer uirgam Aaron in tabernaculū telli monij, ut reseruet̄ in signū rebellū filiorū Israel. Manna aut̄ conseruabatur in arca ad cōmemorandū bñficiū, q̄ Dñs p̄stitit filiis Israel in deserto: vñ dñs Exo. 16. Imple gomor ex eo, & custodiatur i futuris retro ḡnationes, ut norint panes, quib. alui vos in solitudine. Candelabrum uero erat institutum ad honorificentiam tabernaculi pertinet. n. ad magnificentiā domus, q̄ sit bene luminosa. Habebat aut̄ candelabrū septē calamos, ut Iosephus dicit, ad signandum septē planetas quibus totus mundus illuminat̄: & iō ponebat̄ candelabrum ex parte Australi, q̄ ex illa parte est nobis planetarū cursus. Altare uero thymiamatis erat institutum, ut iugiter in tabernaculo esset fumus boni odoris: tū p̄ p̄uenerationē tabernaculi, tū et̄ in remedium peccatoris, quē oportebat accidere ex effusione sanguinis, & occisione aialium. Ea. n. q̄ sunt foetida, de spiciunt̄ quasi uilia, q̄ p̄tē sunt boni odoris, hoīes magis appetiunt. Mesa aut̄ apponebat̄ ad signandū, q̄ sacerdotes tēplo seuiētes in tēplo victū habere debebant: vñ duodecim panes superpositos mensæ, in memoriā duodecim tribuū, soli sacerdotib. edere licitum erat, ut hñ Marth. 12. Mensa autem non ponebatur directe, in medio ante p̄pitiatorium, ad excludendū ritū idolatriæ: nam Gentiles in sacris Lune proponebant mensam corā idolo Lunę, vñ dñs Hierem. 7. Mulieres cōspargunt ad p̄m, ut faciant placentas reginæ cœli. In atrio uero extra tabernaculū, cōtinebatur alta re holocaustorum, in quo offerebantur Deo sacrificia de his, quæ erant a populo possessa: & ideo in atrio poterat esse populus, qui huiusmodi Deo offerebat per

Lib. de
celo terr
1. 1. 1.

Li. 1. an
quidā
7. & 10.

Manus sacerdotū: sed ad interiori altare, in quo ipsa deuotio, & sanctitas populi offerebat̄, nō poterat accedere nisi Sacerdotes, quorū erat Deo offerre populū. Est at̄ hoc altare extra tabernaculū i atrio cōstitutū ad remouendū cultū idolatriæ: nā Gentiles isra tēpla & altaria cōstituebāt ad immolandū idolis. Figuralis uero ratio omniū horū assignari p̄t ex relatione tabernaculi ad Christū, q̄ figurabat̄. Est at̄ cōsiderandū, q̄ ad designandū imperfectionem legalis figurarū diuersæ figuræ fuerūt institutæ in tēplo ad signandū Christū. Ipse enim signatur p̄ p̄pitiatoriū, quia ipse est propitiatio p̄ peccatis nostris, ut dñs primæ Ioannis secundo. Et cōuenienter hoc propitiatoriū a cherubim portat̄: quia de eo scriptū est, Adorent eū oēs angeli Dei, ut habet̄ Hebr. 1. Ipse et̄ significat̄ p̄ arcam: quia sicut arca erat cōstructa de lignis sethim, ita corpus Christi de mēbris purissimis cōstabat. Erat aut̄ deaurata: quia Christus fuit plenus sapiētia, & charitate, q̄ p̄ aurū significat̄. Intra arcā at̄ erat urna aurea, idest, sancta aia habens manna, idest, oēm plenitudinē sanctitatis, & diuinitatis. Erat et̄ in arca uirga, idest, p̄as sacerdotalis: quia ipse est factus sacerdos in æternū. Erat et̄ ibi tabulæ testamēti ad designandū, q̄ ipse Christus est legis dator ipse et̄ Christus significat̄ p̄ candelabrū: quia ipse dicit, Ego sum lux mundi. Per septē lucernas, septē dona sancti Spiritus. Ipse et̄ signatur p̄ mensam: quia ipse spiritualis cib. s̄m illud Ioanis 6. Ego sum panis uiu. Duodecim enim panes signabāt duodecim Apostolos, uel doctrinā eorū. Siue p̄ candelabrū & mensam p̄t significari doctrina, & fides Ecclesiæ, quæ et̄ illuminat sp̄uali ter reficit. Ipse et̄ Christus signatur p̄ duplex altare scilicet holocaustorū, & thymiamatis: quia p̄ ipsū oportet nos Deo offerre oīa uirtutū opa, siue illa, quibus carnē affligimus, q̄ offerunt̄ quasi in altari holocaustorū: siue illa, q̄ maiori mētis p̄fectiōe p̄ spiritualia: p̄fectiorū desideria Deo offerunt̄ i Xpo quasi in altari thymiamatis, s̄m illud ad Hebr. ult. Per ipsum ergo offeramus hostiā laudis semper Deo.

De altari
nō est
colūm
nūc.

Patris æqualitatem, quod est non ascendere p̄ gradus ad altare. Nec et̄ iusta Christū debemus admittere doctrinā Gentiliū ad lasciuia prouocantē. Sed factō tabernaculo ad honorē Dei, nō erant timenda huiusmodi occasiones idolatriæ: & iō Dñs mandauit q̄ fieret altare holocaustorū de xre, quod esset oī populo conspicuū, & altare thymiamatis de auro quod soli Sacerdotes uidebant. Nec erat tanta pretiositas æris, ut per huiusmodi populus ad aliquā idolatriā prouocaretur. Sed quia Exo. 20. ponitur pro rōne huius p̄cepti. Nō ascendes p̄ gradus ad altare meū, id quod subdit: Ne reueletur turpitudine tua, considerandum est, q̄ hoc et̄ fuit institutum ad excludendam idolatriā. Nā in sacris Priapi sua pudenda Gentiles populo denudabant: postmodū aut̄ indictus est sacerdotibus feminaliū nūis ad tegmē pudendorū: & ideo sine periculo institui poterat tāta altaris altitudo, ut p̄ aliquos gradus ligneos nō stantes, sed portatiles in hora sacrificij sacerdotes ad altare ascenderent sacrificia offerentes.

Ad 8^m dicēdū, q̄ corpus tabernaculi cōstabat ex quibusdā tabulis in lōgitudinē erectis, q̄ quē interius tegebant quibusdā cortinis ex quatuor colorib. uariatis, s. de bysso retorta, & hyacintho, ac purpura, coccoq̄, bis tincto: sed huiusmodi cortinæ tegebant solū latera tabernaculi. In tecto at̄ tabernaculi erat operimentū unū de pellib. hyacinthinis, & sup hoc aliud de pellibus arietū rubricatis, & desuper tertiū de quibusdā sagis cilicinis, q̄ nō tm operiebāt tectū tabernaculi, sed et̄ descēdebant usq̄ ad terrā, & tegebāt tabulas tabernaculi exterius. Horū at̄ operimentorū ratio literalis in cōi erat ornatus, & pro tectio tabernaculi, ut in reuerentia haberet̄. In sp̄ali uero s̄m quosdā, p̄ cortinas designabat̄ cēlū syderum quod est diuersis stellis uariatū: p̄ saga aquę, q̄ sunt supra firmamentum: p̄ pelles rubricatas cēlū empyreum, in quo sunt angeli: p̄ hyacinthinas cēlū sanctæ Trinitas. Figuralis autem ratio horum est, quia per tabulas, ex quibus construebāt tabernaculum, significant̄ Christi fideles, ex quibus cōstituit̄ Ecclesia. Tegebant autem interiori tabulæ cortinis quatuor coloribus: quia fideles interiori ornati quatuor uirtutibus. nā in bysso retorta, ut glossa dicit, significat̄ caro castitate renitēs in hyacintho, mēs sup̄na cupiēs i purpura, caro passionibus subiacēs in cocco bistincto, mens inter passionē Dei, & p̄ ximi dilectionē p̄fulgēs. Per opera uero tecti designant̄ plati & doctores, in quibus debet renitere cēlestis conuersatio, quod significatur p̄ pelles hyacinthinas: promptitudo ad martyrium, quod significat̄ pelles rubricatas: austeritas uitæ, & toleranda aduersorum, quæ significant̄ p̄ saga cilicina, quæ erant exposita uentis, & pluuiis, ut glossa dicit. Ad 9^m dicēdū, q̄ sanctificatio tabernaculi, & uisum eius habebat causam literalem, ut in maiori reuerentia haberet̄, quasi p̄ huiusmodi consecrationem diuino cultui deputatum. Figuralis aut̄ ratio est, q̄a per huiusmodi sanctificationem significatur sp̄ualis sanctificatio uiuentis tabernaculi, scilicet, si delum ex quibus constituitur ecclesia Christi.

De operi
mentis ta
bernaculi

Glo. ordi.
exo. 26. &
dicitur et̄
bedæ.

Glo. ordi.
loco nūc
dicto.
De festiuit
tatibus &
solennia
lib. uariis.

Ad 10^m dicēdū, q̄ in ueteri lege erat septem
Prima Secunda & Tercia. FF 3 solennia.

sollemnitates temporales, & una continua, ut potest colligi Num. 28. & 29. Erat enim quasi continuum festum, quia quotidie mane, & uespere immolabatur agnus, & per illud continuum festum iugis sacrificii representabatur perpetuitas diuinæ beatitudinis. Festum autem paschale primum erat, quod iterabat qualibet septimana: & hoc erat sollemnitatis sabbathi, quod celebrabatur in memoria creationis rerum, ut dictum est. *Alia autem sollemnitatis iterabat qualibet mensis festum Neomenia, quod celebrabatur ad commemorandum opus diuinæ gubernationis. Nam hæc inferiora precipue variant secundum motum Lunæ, & ideo celebrabatur hoc festum in unitate Lunæ, non autem in eius plenitudine, ad eundem idolatrarum cultum, qui in tali tempore Lunæ sacrificabant. Hæc duo beneficia sunt cetera toti humani generi, & ideo frequentius iterabantur alia uero quinquagesima celebrabantur semel in anno, & recollebatur in eis beneficia specialiter illi populo exhibita. Celebrabatur enim festum pasche primo mense ad commemorandum liberationis beneficium ex Aegypto. Celebrabat autem festum pentecostes post quinquagesima dies, ad recolendum beneficium legis dationis uero tria festa celebrabantur in mense septimo, qui quasi totus apud eos erat sollemnis, sicut & septimus dies. In prima enim die mensis septimi erat festum tubarum, in memoria liberationis. Hæc, quoniam Abraham inuenit arctos habere cornibus, quæ representabantur per cornua, quibus buccinabant. Erat autem festum tubarum, quasi quodam imitatio, ut præpararetur ad sequens festum, quod celebrabatur decimo die, & hoc erat festum expiationis in memoria illius beneficii, quo Deus propitiatus est peccato populi de adoratione uentili ad preces Moysi. Post hoc autem celebrabatur festum scenophegia, id est tabernaculorum septem diebus, ad commemorandum beneficium diuinæ protectionis, & deductionis per desertum ubi in tabernaculis habitauerunt unde in hoc festo debebat hæc fructus arboris pulcherrimæ, scilicet & lignum densatum frondibus, id est, myrtus, quæ sunt odorifera, & spiracula palmarum, & salices, & cortice, quæ dum retinebant suum uiriditatem: & hæc inueiuntur in terra promissionis, ad figurandum, quod per arida terra deserti eos duxerat Deus ad terram uelut in solam. Octauo autem die celebrabatur aliud festum, scilicet atque collecta, in quo colligebatur a populo ea, quæ erant necessaria ad expensas cultus diuini, & figurabat adunatio populi, & pax posita in terra promissionis. Figuratis autem istis horum festorum est, quia per uice sacrificii agni figuratur perpetuitas Christi, qui est agnus Dei, in illud Heb. ult. Iesus Christus ueni, & hodie, ipse & in secula. Per sabbatum autem designatur spiritualis requies nobis data per Christum, ut habet ad Heb. 4. Per Neomeniam autem, quæ est interitio nouæ Lunæ, figurat illuminatio primitiua ecclesie per Christum eo poscente, & miracula faciente. Per festum autem pentecostes significat descensum Spiritus sancti in Apostolos. Per festum autem tubarum significat prædicationem Apostolorum. Per festum autem expiationis significatur emundatio peccatis populi Christiani. Per festum autem tabernaculorum peregrinatio eorum in hoc mundo, in quo ambulant in uirtutibus proficiendo. Per festum autem ceterum atque collecta significatur congregatio fidelium in re

gno celorum: & ideo illud festum dicebatur sanctissimum esse. Hæc tria festa erant prima adinuicem, quæ oportet expiatis a uirtute proficere in uirtute, quæ omneque perueniant ad Dei uisionem, ut dicitur in Psal. 83.

ARTICULVS V.

Virum sacramentorum ueteris legis conuenientem causam esse posse.

AD VINTVM sic proceditur. Videtur quod sacramentorum ueteris legis conuenientem causam esse non possit. Et enim, quod ad cultum diuinum sunt non debent esse, similia his, quæ idolatriæ obseruabatur unde dicitur Deut. 12. Non facies similiter Domino Deo tuo omnes abominationes quas aduersatur Dominus, fecerunt diis suis: sed cultores idolorum in cultu eorum cultis se incedebant usque ad effusionem sanguinis. De enim 3. Reg. 18. quod inciebant se iuxta ritum suum cultris, & lanceolis, donec perfunderetur sanguine propter quod Dominus mandauit Deut. 14. Non uos incidetis, nec facietis caluitium super mortuo, quoniam populus sanctus es domino Deo tuo, & te elegit, ut sis ei in populum peculiarem de cunctis gentibus, qui sunt &c. Inconuenienter igitur circumcisio erat instituta in lege.

¶ 1. Præterea. Ea quæ in cultum diuinum sunt, debent honestatem, & grauitatem habere, secundum illud psal. 34. in populo graui laudabo testes ad leuitatem quædam pertinere ut, ut homines festinanter comedant inconuenienter igitur præceptum est Exod. 12. ut comederent festinanter agnum paschalem: & alia etiam circa eius comestionem sunt instituta, quæ uidentur omnino irrationabilia esse.

¶ 2. Præterea. Sacramenta ueteris legis figuræ fuerunt sacramentorum nouæ legis: sed per agnum paschalem significatur sacramentum Eucharistie, in illud ad Corint. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus, ergo etiam debuerunt esse aliqua sacramenta in lege, quæ præfigerent alia sacramenta nouæ legis, sicut confirmationem, & extremam unctionem, & matrimonium, & alia sacramenta.

¶ 3. Præterea. Purificatio non potest conuenienter fieri, nisi ad aliquod immunditiam: sed quantum ad Deum nullum corporale reputatur immundum, quia omne corpus creatura Dei est, & omnis creatura Dei bona, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur, ut dicitur 1. ad Timotheum. 4. inconuenienter igitur purificabantur propter contactum hominis mortui, uel per aliquid homini corporalis infectionis.

¶ 4. Præterea. Eccles. 3. dicitur, Abominatio quid mundabitur: sed cinis uulæ rursus, quæ cõburebatur, immundus erat, quia immundum reddebat. Dicitur Num. 19. quod sacerdos qui immolabat eam commaculatus erat, usque ad uesperum. Similiter, & ille qui eam comburebat, & etiam ille, qui eius cineres colligebat, ergo inconuenienter præceptum ibi fuit, ut per huiusmodi cinerem ibi aspersum immundum purificarentur.

¶ 5. Præterea. Peccata non sunt aliquid corporale, quod possit deferri de loco ad locum, neque per aliquod immundum potest homo a peccato mundari, inconuenienter igitur ad expiationem peccatorum populi, sacerdos super unum hircorum cõstebatur peccata filiorum Israel, ut portaret ea in desertum: per alium autem

quo uerbantur ad purificationes, simul cum uinculo cõburentes extra castra, immundi reddebantur, ita quod oportebat eos lauare uestimenta, & carnem aqua.

¶ 6. Præterea. Illud quod iam est mundatum, non oportet iterum mundari, inconuenienter igitur mundata lepra hominis, uel etiam eius domus, alia purificatio adhibebatur, ut habetur Leuit. 14.

¶ 7. Præterea. Spiritualis immunditia non potest per corporalem aquam, uel pilorum rasuram emundari. Irrationabile igitur est, quod Dominus precepit Exod. 30. ut fieret labium anelli cum basi sua ad lauandum manus, & pedes sacerdotum, qui ingressuri erant tabernaculum. & quod præcipitur Num. 8. quod Leuitæ abstergerentur aqua lustrationis, & raderent omnes pilos carnis suæ.

¶ 8. Præterea. Quod maius est, non potest sanctificari per illud, quod minus est, inconuenienter igitur per quandam unctionem corporalem, & corporalia sacrificia, & oblationes corporales, fiebat in lege consecratio maiorum, & minorum sacerdotum, ut habetur Leuit. 8. & Leuitarum, ut habetur Num. 8.

¶ 9. Præterea. Sicut dicitur 1. Reg. 16. Hoies uidet ea, quæ patet, Deus autem intuetur cordes ea, quæ exterius patet in hoies, & corporalis dispositio, & indumentum, inconuenienter igitur sacerdotibus maioribus, & minoribus, quodam spalia uestimenta deputabant, de quibus habetur Exod. 28. & sine ratione uero quod phibere aliis, a sacerdotio per corporales defectus, sicut quod dicitur Leuit. 21. Homo si semine tuo per familias, quæ habuerit maculam, si offeret panes Deo suo si cecus fuerit, uel claudus &c. sic igitur uero quod sacramenta ueteris legis irrationabilia fuerint.

¶ 10. Præterea. Contra est, quod dicitur Leuit. 20. Ego sum Dominus, qui sanctifico uos: sed a Deo nihil sine ratione fit, dicitur in psal. 103. Quia in sapientia fecisti, ergo in sacramentis ueteris legis, quæ ordinabantur ad hominum sanctificationem, nihil erat sine rationabili causa.

¶ 11. Præterea. Dicitur, quod sicut supra dictum est, Sacra proprie dicitur illa, quæ adhibebantur Dei cultoribus, ad quandam cõsecrationem, per quam deputabantur quodammodo ad cultum Dei. Cultus autem Dei generaliter quidem potest haberi ad totum populum, sed specialiter modo pertinebat ad sacerdotes, & Leuitas, quæ erat minister cultus diuini. Et ideo in illis sacramentis ueteris legis quædam pertinebat cõter ad totum populum: quædam autem specialiter ad ministros, & circa utroque tria erant necessaria. Quorum primum est, institutio in statu colendi Dei: & hæc quidem institutio cõter quantum ad omnes fiebat per circumcisionem, sine qua nullus admittere ad aliquod legalium: quantum uero ad sacerdotes, per sacerdotum cõsecrationem. Secundo, requirebat usus eorum, quæ pertinet ad diuinum cultum: & hec quantum ad populum erat elus paschalis cõuiuij, ad quæ nullus in circumcisijs admittere, ut patet Exod. 12. & quantum ad sacerdotes oblatio victimarum, & elus panis propositionis, & aliorum, quæ erant sacerdotum uisibilibus deputata. Tertio, requirebat remotio eorum, per quam aliqui impediebantur a cultu diuino. Immunditiarum: & hec quantum ad populum erant instituta quædam purificationes a quibusdam exterioribus immunditijs, & et expiationes a peccatis. Quantum uero ad sacerdotes, & Leuitas erat instituta ablutio manus, & pedum, & rasio pilorum. Et hæc omnia habebant

rationabiles causas, & literales, secundum quod ordinabantur ad cultum Dei pro tempore illo: & figurales, secundum quod ordinabantur ad figurandum Christum, ut patebit per singula discurrunt.

¶ 12. Præterea. Ad primum ergo dicendum, quod literalis ratio circumcisionis principalis quod fuit ad præstationem fidei unius Dei. Et quia Abraham fuit primus, quæ ab infidelibus separauit exiit de domo sua, & cognatione sua ideo ipse primus circumcisionem accepit: & hæc causam assignat Apostolus ad Romanos. 4. Signum accepit circumcisionis signaculum iustitiæ fidei, quæ est in promptu: quia, sicut in hoc legitur Abraham fides reputata ad iustitiam, quæ ipse in spe credidit. Sicut ipse naturæ in spe gratiæ, ut fieret pater multarum gentium, cum ipse esset senex, & uxor sua esset anus, & sterilis. Et ut hæc præstatio, imitatio fidei Abraham firmaretur in cordibus iudeorum accepit signum in carne sua, cuius obliuisci non possent: unde dicitur Gen. 17. Erit pactum meum in carne uestra in fœdus æternum. 10. autem fiebat octaua die, quia antea puer est ualde tenellus, & posset ex hoc grauius lacerari, & reputari adhuc quasi quiddam non solidum: unde nec alia offerebantur ante octauam diem. 10. uero non magister dabat, ne per dolorem aliqui signum circumcisionis resugerent, & ne parentes esset, quorum amor increuit ad filios, post frequentem cõuersionem, & eorum augmentum, eos circumcisiioni subtraheret. Secunda ratio esse potuit ad debilitatem concupiscentiæ in membro illo. Tertia ratio est, in sugillatione sacrorum Veneris, & Priapi, in quibus illa pars corporis honorabatur. Dominus autem non phibuit nisi incisionem, quæ in cultu idolorum fiebat, cui non erat satisfacta circumcisio. Figuratis uero ratio circumcisionis erat, quia figurabat ablutio corruptionis fienda per Christum, quæ perfecte complebitur in octaua ætate, quæ est ætas resurgentium. Et quia omnis corruptio culpæ, & peccati, puenit in nos per carnalem originem ex peccato primi parentis, ideo talis circumcisio fiebat in membro generationis: unde Apostolus dicit ad Col. 2. Circumcisi estis in Christo circumcissione non manufacta in expositione corporis carnis, sed in circumcissione Domini nostri Iesu Christi.

¶ 13. Præterea. Ad 2. dicendum, quod literalis ratio cõuiuij paschalis fuit in commemoracionem beneficii quo Deus eduxit eos de Aegypto: unde per huiusmodi cõuiuij celebrationem præstabant se ad illum populum pertinere, quæ Deus sibi assumpsit ex Aegypto. Quoniam fuerunt ex Aegypto liberati, preceptum est eis, ut sanguine agni lintrent super limina domorum, quasi præstantes se recedere a ritibus Aegyptiorum, qui arietem colebant: unde, & liberati sunt per sanguinis agni asperersionem, uel linitionem in postibus domorum, a periculo exterminij quod imminerebat Aegyptijs. In illo autem exitu eorum de Aegypto duo fuerunt. scilicet festinatio ad egrediendum, impellebantur eos Aegyptijs, ut exirent uelociter, ut habetur Exod. 12. Imminerebat quod periculum ei, qui non festinaret exire cum multitudine, ne remanens occideretur ab Aegyptijs. Festinatio autem designabatur dupliciter. Uno quidem modo per ea, quæ comedebantur: præceptum enim eis erat, quod comederent panes azymos in huius signum, quod non poterant fermentari cogentibus exire Aegy-

Circumcisio 16.

De usu, & conuersione agni.

ptijs, & qd comederet assum igni, sic. n. velocius sp-
parabat: & qd os nō cōminueret ex eo, qd in festi-
nātia nō vacat ossa frāgere. Alio mō quātū ad mō-
dū comedendi, dī. n. Renes vestros accingetis, cal-
ceamēta habebitis in pedib. tenētes baculos i man-
ib. & comedetis festināter: qd manifestē designat
hoies exiltētes in prōptu itineris. Ad id ē ptinet,
qd eis pcpit: In vna domo comedetis, neq; feretis
de carnib. eius foras: qd. f. pp festinātiā non uaca-
bat inuicē mittere xenia. Amaritudo aut, quā passi
fuerāt i Aegypto, significabat p lactucas agrestes.
Figuralis aut rō patet, qd p immolationē agni pas-
chalis significabat immolatio Christi, fm illud 1.
ad Cor. 5. Pascha nīm immolatus ē Christus. San-
guis uero agni liberās ab exterminatore, linitis su-
perliminariis domorū, signat fidē passionis Chri-
sti in corde, & ore fidelis, p quā liberamur ā pctō,
& ā morte, fm illud 1. Pet. 1. Redempti estis p̄ioso
sanguine agni immaculati. Comedebāt āt carnes
illae ad signāndum esum corporis Christi in sacro.
Erāt aut assū igni, ad signāndū passionē, uel chari-
tatē Christi. Comedebāt aut cū azymis panib. ad
signāndā purā cōuersationē fidelis sumentis cor-
pus Christi, fm illud 1. ad Cor. 5. Epulemur in azy-
mis sinceritatis, & veritatis. Lactuca aut aggre-
stes addebant i signū p̄ioe pctōrum, q̄ necessaria ē
sumētib. corpus Christi. Renes aut accingēdi sunt
cingulo castitatis: calceamēta aut pedū sūt exēpla
mortuorū patrū: baculi aut habēdi in manib. signi-
ficat pastoralē custodiā. Præcipit aut, qd in una do-
mo agnus paschalis comedatur, id est, in ecclesia ca-
tholicorum, non in conuenticulis hæreticorum.

Ad 3^m dicēdū, qd qdam sacra nouē legis habue-
runt in ueteri lege sacra figurata sibi correspon-
dencia. Nā circuncisioni r̄ndet baptisumus, qui est
fidei sacramētū dī ad Col. 2. Circuncisi estis in cir-
cuncisione Dñi nři Iesu Christi, cōsepulti ei in bap-
tismo. Cōuiuio uero Agni paschalis r̄ndet in noua
lege sacramētum Eucharistia. Oibus aut puri-
ficationibus ueteris legis r̄ndet in noua lege sacra-
mentum p̄næ. Consecrationi aut pontificis, & sa-
cerdotum r̄ndet sacm ordinis. Sacro aut cōfirma-
tionis, qd est sacramētū plenitudinis gratiæ, non
p̄ r̄ndere in ueteri lege aliqd sacramētum: quia
nondū aduenerat tps plenitudinis, eo qd neminem
ad p̄fectū adduxit lex. Sifiter aut, & sacramento
extremæ unctionis, qd est quēdā immediata præ-
paratio ad introitum gloriæ, cuius aditus nōdum
patebat in ueteri lege, p̄tio nondum soluto. Ma-
trimoniū aut fuit quidem in ueteri lege, prout
erat in officiū naturæ: non aut prout est sacm con-
iunctionis Christi, & ecclesiæ, quā nondum erat
facta. vnde, & in ueteri lege dabatur libellus repu-
dij, quod est contra sacramenti rationem.

Ad 4^m dicēdū, qd sicut dictū est, * purificatio
nēs ueteris legis ordinabant ad remonendū impe-
dimenta cultus diuini: quidē est duplex. f. spiri-
tualis, qd cōsistit in deuotione mētis ad Deū: & cor-
poralis, qd cōsistit i sacrificijs, & oblationib. & alijs
hmoi. A cultu aut spūali impediunt hoies per pec-
cata, quib. hoies pollui dicebantur, sicut perido-

latriam, & homicidiū, p adulteria, & incestus. Et ab
istis pollutionib. purificabatur hoies per aliqua sa-
crificia, uel cōter oblata pro tota multitudine, uel
et pro peccatis singulorū. Nō qd sacrificia illa car-
nalia haberēt ex seipsis uirtutē expiādi pctā, sed
quia signabant expiationē pctōrum futuram per
Christū, cuius particeps erant et antiqui p̄tessan-
tes fidē Redēptoris in figuris sacrificiorū. A cultu
uero ex tēiori impediēbat i hoies per qualdā im-
munditias corporales, q̄ quidē primo cōsiderabant
in hoib. & p̄s et in alijs animalibus, & in uestimentis,
& domib. & uasis. in hoib. quidē immunditia repu-
tabat partim quidē ex ipsis hoibus, partim aut ex
contactu rerū immundarū. Ex ipsis aut hoibus im-
mundi reputabatur oē illud, qd corruptionem ali-
quam iā habebat, uel erat corruptioni expositū: &
iō quia mors est corruptio qdam, cadaver hois re-
putabatur immundū. Sifiter et quia lepra ex cor-
ruptione humorum contingit, qui et exterius erum-
punt, & alios inficiunt, leprosi et reputabatur i im-
mundi. Sifiter et mulieres patientes sanguinis flu-
xum siue per infirmitatē, siue et per naturam, uel
tpibus mensuri, uel et tpe conceptionis: & eadē
rōne uiri reputabantur immundi, fluxū seminis pa-
tientes, uel per infirmitatem, uel p pollutionē no-
cturnā, uel et per cōstium. Nā oīs humiditas p̄dictis
modis ab homine egrediens, quandam immundam
infectionē hēt. Inerat et hominib. immunditia quē-
dam ex contactu quarumcūq; rerū immundarū.
Istarum aut immunditiarum erat rō, & l̄salis, & fi-
guralis. l̄salis quidem p p̄reuerētiā eorum, quæ
ad diuinum cultum pertinent, tum quia hoies p̄-
tiosas res contingere non solent, cum fuerint im-
munditum et ut ex raro accessu ad sacra, ea magis
venerarentur. Cum. n. oēs hmoi immunditias raro
aliquis cauere possit, contingebat, qd raro poterāt
hoies accedere ad attingendum ea, quæ pertine-
bant ad diuinum cultum, & sic qd accedebāt, cum
maiori reuerentia, & humilitate menti accede-
bant. Erat aut in quibusdam horum ratio l̄salis, ut
hoies non reformidat et accedere ad diuinum cul-
tum quasi refugientes cōfortium leproforū, &
similium infirmorum, quorum morbus abomina-
bilis erat, & contagiosus. In quibusdam et ratio
erat ad uitandum idolatriæ cultum: quia Gentiles
in ritu suorum sacrificiorum utebantur quique, &
humano sanguine, & semine. Oēs aut hmoi im-
munditiæ corporales purificabatur, uel per solam
asperisionem aquæ, uel quæ maiores erant, per ali-
quod sacrificium ad expiandum peccatum, ex quo
tales infirmitates contingebant. Ratio autem figu-
ralis harum immunditiarum fuit, quia per hmoi
exteriores immunditias figurabantur diuersa pec-
cata. Nam immunditia cadaveris cuiuscūq; signi-
ficat immunditiā peccati, qd est mors animæ. Im-
munditia autem lepræ significat immunditiā hæ-
reticæ doctrinæ, tum quia hæretica doctrina con-
tagiosa est, sicut, & lepra; tum quia nulla etiam
falsa doctrina est, q̄ uera falsis non admisceatur: sicut
et in superficie corporis leprosi apparet quædam
distingtio quarūdam macularū ab alia carne inte-

gra. Per immunditiā aut mulieris sanguis, desi-
gnat immunditiā idolatriæ, pp immolantiū cruo-
rē. Per immunditiā uero uiri semisui, designat im-
munditiā uanæ locutionis, eo qd semē est uerbum
Dei. Per immunditiā uero coitus, & mulieris parietis,
designat immunditiā peccati originalis. Per im-
munditiā uero mulieris menstruatæ, designat im-
munditiā mētis p uoluptates emollitæ. Vt uero p
immunditiā contactus rei immundæ, designat im-
munditiā consensus in peccatū alterius, fm illud 2.
ad Corin. 6. Exite de medio eorū, & separamini, &
immundū ne tet geritis. Hmoi aut immunditia cō-
tactus deriuabat et ad res inanimatas: quicquid. n.
quocūque mō tangebatur immundus, immundum
erat. In quo lex attenuauit su p̄sionem Gētiliū,
qui non solū p contactū immūdi dicebat immun-
ditiā p̄hi, sed et p collocutionem, aut p aspectum,
ut rabbi Moyses dicit de muliere menstruata. Per
hoc aut mystice significabat, id quod dī Sap̄. 14.
Sifit odio sunt Deo impius, & impietas eius. Erat
aut, & immunditia qda ipsarū rerū inanimatarum
fm se, sicut erat immunditia lepræ in domo, & in
uestimentis. Sicut. n. morbus lepræ accidit in homi-
nibus ex humore corrupto putrefacitēte carnē, &
corruptente, ita et pp aliquam corruptionē, & ex-
cessum humiditatis, uel siccitatis sit, q̄que aliqua
corrosio in lapidib. domus, uel et in uestimētis. Et
iō hanc corruptionē uocabat lex lepra, ex qua do-
mus, uel uestis immunda iudicaret, tum quia omnis
corruptio ad immunditiā ptinebat, ut dictū est: *
tū et quia circa hmoi corruptionem Gentiles deos
penates colebant, & iō lex pcepit hmoi domus, in
qbus fuerit talis corruptio p̄seueras, destrui, & ve-
stes comburi, ad tollendam idolatriæ occasionem.
Erat et, & quædam immunditia uasorum, de qua dī
Numeri 19. Vas, quod non habuit cooperculū, &
ligaturā desup, immundū erit, cuius immunditiæ
ea est: quia in talia uasa de facili poterat aliqd im-
mundū cadere, vbi poterant immundari: erat etiā
hoc pceptum ad declinādā idolatriā. Credebāt. n.
idolatriæ, qd si mures, aut lacertæ, uel aliqd hmoi,
q̄ immolabat idolis, caderet in uasa, uel in aquas,
q̄ essent diis gratiosa. Adhuc et aliqua mulierculæ
uasa dimittūt discō operta in obsequiū nocturno-
rū numinū, q̄ lanuas uocant. Harū aut immunditia-
rū rō est figuralis, quia p leprā domus, significat
immunditiā cōgregationis h̄reticorum. Per lepram
uero in ueste linea, significat p̄uersitas motum ex
amaritudine mētis: per leprā uero uestis linea, si-
gnificat p̄uersitas adulatorū. Per leprā in flamine,
significat uita animæ: Per leprā uero in subteg-
mine, significat peccata carnalia, sicut. n. flamen
est in subtegmīne, ita aia in corpore. Per uas autē,
quod non hēt cooperculū nec ligaturā, significat
homo, qd non hēt aliqd uelamen taciturnitatis, &
qui non cōstringit aliqua censura disciplinæ.

Ad 5^m dicēdū, qd sicut dictū est, * duplex erat
immunditia in lege, Vna qdē p aliqua corruptionē
mentis, uel corporis: & hæc et immunditia ma-
ior erat. Alia uero erat immunditia ex solo conta-
ctu rei immundæ: & hæc minor erat, & faciliori ri-

tu expiabat. Nā immunditia prima expiabat p sa-
crificia p peccato, quia oīs corruptio p̄cedit ex
peccato; & peccatū significat: sed secunda immun-
ditiā expiabat p solā asperisionē aquæ cuiusdā, de
qua qdē aqua expiationis h̄t Nume. 19. Mandat. n.
ibi ā Dño, qd accipiant uaccā rufam in memoriā
peccati, quod cōmiserunt in adoratione uiculi. Et
dī uacca magis, q̄ uiculus, quia sic Dñs synagogā uo-
care consueuit, fm illud Osee 5. Sicut uacca laci-
uiens declinauit Israel. Et hoc forte iō, quia uaccas
in morem Aegyptij coluerunt, fm illud Osee 10.
Vaccas Bethauen coluerunt. Et in detestationem
peccati idolatriæ immolabat extra castra: & ubi-
cūque sacrificiū fiebat p expiatione multitudi-
nis peccatorū, cremabat extra castra totū. Et ut si-
gnificaret p hoc sacrificiū emundari populus ab
uniuersitate peccatorū, intingebat sacerdos digi-
tū in sanguine eius, & aspergebat p̄ fores 5 anctua-
rij septē uicibus, quia septenarius numerus uniuer-
sitate significat. Et ipsa et asperio sanguinis ptine-
bat ad detestationē idolatriæ, in qua sanguis im-
molatus non effundebatur, sed congregabatur, &
circa ipsum hoies comedebant in honorem idolo-
rū. Cōburebatur aut in igne, uel quia Deus Moysi
in igne apparuit, & in igne data est lex: uel quia p
hoc significabat, qd idolatria tota et erat extirpan-
da, & oē, quod ad idolatriā ptinebat, sicut uacca,
cremabat cū pelle, & carnib. sanguine, & fimo flā-
mæ traditis. Adungebat et in combustionē lignū
cedrinū, hyssopus, coccusque bis tinctus, ad signifi-
cādū, qd sicut ligna cedrina nō de facili putrescūt,
& coccus bis tinctus non amittit colorē, & hyssopus
retinet et odorem postq̄ fuerit desiccatus: ita
et hoc sacrificiū erat in cōseruationē ipsius popu-
li, & honestatis, & deuotionis ipsius. Vnde dī de ci-
neribus uaccæ, ut sint multitudini filiorum Israel
in custodiā. Vel fm Iosephū, * quatuor elementa
significata sunt. Igni. n. apponebat cedrus, signifi-
cans terrā pp sui terrestreitatē: hyssopus signifi-
cans aerē pp odorē: coccus significans aquam eadē
rōne, quā et purpura, pp tincturas, q̄ ex aquis
sumunt, ut p hoc exprimeret, qd illud sacrificium
offerebat Creatori quatuor elementorū. Et quia
hmoi sacrificiū offerebat p peccato idolatriæ, in
eius detestationē, & cōbures, & cineres colligēs,
& ille, qd aspergit aquas, in qb. cinis ponebat, im-
mundi reputabantur p hoc ostendere, qd quicqd
quocūque mō ad idolatriā ptinet, quasi immundū
est abiiciendum. Ab hac aut immunditia purifica-
bant p solam uestimentorum ablationem. Nec in-
digeat aqua aspergi pp huiusmodi immunditiā:
quia sic esset p̄cessus in infinitum. Ille enim, qui
aspergebat aquam, immundus fiebat: & sic si ipse
se ipsum aspergeret, immundus remaneret: si
aut alius eū aspergeret, ille immundus esset: & sifit
ille, qd illum aspergeret, & sic in infinitum. Figura-
lis aut rō huius sacrificij est, quia p uaccam rufam
significat Ch̄s secundum infirmitatem assumptā,
quam femininus sexus designat: sanguinem autem
passionis eius designat uacca color. Erat aut uac-
ca rufa x̄tatis integræ: quia omnis operatio Chri-
sti est

Li. 3. Anti-
quarū
cap. 7.

hi est pfecta, qua nulla erat macula, nec portauit iugum peccati. Precepit aut adduci ad Moysen: quia i-
putabat ei transgressionem Moysi: legis inuolatioe
Sabbathi. Precepit aut eradi Eleazar sacerdoti, quia
Chrs occidit manus sacerdotum transgressus est. Im-
molat aut extra castra, quia extra porta Chrs pas-
sus est. Intingit aut sacerdos digitum in sanguine ei,
quia per discretionem, quia digitus significat, mysterium
passionis Chri est considerandum, & imitandum. Aspergit
aut per tabernaculum, per quod synagoga designat, uel
ad condemnationem Iudeorum non credentium, uel ad puri-
ficationem credentium. Et hoc septe diebus, uel per septe
dona Spiritus sancti: uel per septe dies, in quibus
o es ipse intellexit. Sunt aut oia, quod ad Chri incarnationem
pertinent, igne cremanda: i. spiritualiter intelligenda
damna per penitentiam, & carnem, exterior Chri operatio
significat per sanguinem, subtilis, & interna uirtus
exteriora facta uerticant: per simum, lassitudo, sitis, &
oia hmoi ad infirmitatem pertinentia. Addunt autem
tria, i. cedrus, quod significat altitudinem spei, uel
contemplationis hyssopus, quod significat humilitatem
uel fidei: cocculus bis unctus, quod significat geminam
charitatem, per hanc debemus Chro passo
adherere. Ille autem cinis combustionis colitur a uiro
mundo, quia reliquie passionis pueniunt ad Gen-
tiles, qui non fuerunt culpabiles in Christi morte.
Apponuntur aut cineres in aqua ad expiandum, quia
ex passione Chri baptismus sortitur uirtutem emundandi
peccata. Sacerdos autem, qui immolabat, & combu-
rebat uaccam, & ille, qui comburebat, & qui colligebat
cineres, immundus erat, & est, qui aspergebat aqua:
uel quia Iudaei sunt facti immundi ex occasione Chri
passionis, per quam nostra peccata expiantur. & hoc usque
ad uesperum, i. usque ad finem mundi, qui reliquie
Israel conuertentur: uel quia illi, qui tractant sancta,
intendentes ad emundationem aliorum, ipsi
etiam aliquas immunditias contrahunt, ut Gregorius
dicit in pastoralibus, & hoc usque ad uesperum, id est,
usque ad finem presentis uitae.

Ab 6° dicendum, quod sicut dictum est, immunditia, quod
ex corruptione pueniebat, uel metis, uel corporis,
expiabat per sacrificia, per peccato. Offerebantur
autem spiritualia sacrificia, per peccatis singulorum: sed quia
aliqui negligentes erant circa expiationem hmoi pecca-
torum, & immunditiarum, uel et per ignorantiam ab ex-
piatione hmoi desisterent, institutum fuit ut semel in
anno decima die septimi mensis fieret sacrificium ex-
piationis per totum populum. Et quia sicut Apostolus dicit ad
Heb. 7. Lex constituit homines sacerdotes infirmitate
hntes, oportebat quod sacerdos prius offerret per seipso
uitulum, per peccato in commemorationem peccati, quod
Aaron fecerat in collatione uituli aurei: & arietem
in holocaustum, per quod significabat, quod sacerdotis
platio, quia aries designat, quod est dux gregis, erat or-
dinanda ad honorem Dei. Deinde autem offerebat pro
populo duo hircos: quorum unus immolabatur ad ex-
piandum peccatum multitudinis. Hircus, n. animal san-
ctum est, & de pilis eius sunt uestimenta purgen-
tia, ut per hoc significaretur sepe, & immunditia aculei
peccatorum. Huius autem hirci immolati sanguis
inferebatur simul et cum sanguine uituli in sancta

sanctorum, & aspergebat ex eo totum sanctuarium, ad
significandum quod tabernaculum emundabatur ab im-
munditiis filiorum Israel. Corpus uero hirci, & uiru-
li, qui immolatus sunt, per peccato, oportebat comburi,
ad ostendendum consummationem peccatorum. Non autem in
altari, quia ibi non comburebant tota nisi holocausta:
vnde mandatum erat, ut comburerent extra castra in
detestationem peccati. hoc enim fiebat, quodcunque im-
molabatur sacrificium pro aliquo graui peccato, uel per
multitudinem peccatorum. Alter uero hircus emitte-
batur in desertum, non quidem ut offerretur demonibus,
quos colebant Gentes in desertis, quia eis nihil lice-
bat immolari, sed ad significandum effectum illius sa-
crificii immolati: & id sacerdos imponebat manu
super caput eius confitens peccata filiorum Israel, ac
si ille hircus deportaret ea in desertum, ubi a bestiis
comederet, quasi portans penam per peccatis populi.
Dicebat autem portare peccata populi, uel quia in
eius emissionem significabat remissio peccatorum po-
puli, uel quia colligebatur super caput eius aliqua sche-
dula, ubi erat scripta peccata. R. o. autem figuralis ho-
rati erat, quia Chrs significatur, & per uirtutem per uirtu-
tem: & per arietem, quia ipse est dux fidelium, & per hircum
per similitudinem carnis peccati, & ipse Christus est
immolatus per peccatis, & sacerdos, & populi: quia
per eius passionem, & maiores, & minores a peccato
mundantur. Sanguis autem uituli, & hirci infertur in San-
cta per Pontificem: quia per sanguinem passionis Chri pa-
ter nobis introitus in regnum gloriæ. Comburetur
autem eorum corpora extra castra, quia extra portam
Chrs passus est, ut Apostolus dicit ad Heb. vii. Per hircum
autem, qui emittebatur, potest significari, uel ipsa di-
uinitas Christi, quæ in solitudinem abiit, hominem
Christo patiente, non quidem locum mutans, sed uir-
tutem cohibens: uel significatur concupiscentia ma-
la, quam debemus a nobis abicere, uirtuosus autem
motus Domino immolare. De immunditia uero eorum,
qui huiusmodi sacrificia comburebant, eadem ratio
est, quæ in sacrificio uitule rursus dicta est.

Ab 7° dicendum, quod per ritum legis leprosus non emun-
dabatur a macula lepræ, sed emundatus ostendebatur. Et
hoc significat Leuit. 14. cum dicitur de Sacerdote. Cum
inuenit lepra esse emundatam, percipiet ei, qui purifi-
catur. Iam ergo lepra mundata erat, sed purificari di-
cebat, in quantum, iudicio sacerdotis restituebat
confortio hominum, & cultui diuino. Contingebat
tamen quod, ut diuino miraculo per ritum legis corpora
hæ mundaret lepra, quod sacerdos decipiebatur in iudicio.
Hmoi autem purificatio leprosi dupli-
ci modo primo iudicabatur esse mundus: secundo autem
restituatur tantum mundus confortio hominum,
& cultui diuino, i. post septem dies. In prima autem
purificatione offerebat per se leprosum mundandum
duos passeres uiuos, & lignum cedrinum, & uermicu-
lum, & hyssopum, hoc modo ut filo cocineo ligarentur
passer & hyssopus simul cum ligno cedri-
no: ita scilicet quod lignum cedrinum esset quasi ma-
nubrium aspersorio hyssopus uero, & passer erant
id, quod de aspersorio tingebatur in sanguine alterius
passeris immolati in aqua uiuis. Hæc autem qua-
tuor offerebat contra quatuor defectus lepræ: nā

Ad 4^{am} ar-
ticlem
De lepro-
si emun-
datione

contra putredinem offerrebat cedrus, quod est arbor
imputribilis, contra secorem, hyssopus, quod est herba
odorifera: contra insensibilitatem, passer uiuus, per
turpitudinem coloris, uermiculus, qui habet uinum co-
lorem. Passer uero uiuus aduolare admitteretur in
agrum: quia leprosus restituatur pristinae libertati.
In octauo uero die admitteretur ad cultum diuinum,
& restituebat confortio hominum. Primo tamen talis pi-
lis totius corporis, & uestimentis, eo quod lepra pilos
corrodit, & uestimenta inquinat, & secura red-
dit. Et postmodum sacrificium offerebat pro delicto
eius: quia lepra plerumque inducit pro peccato. De san-
guine autem sacrificii tingebatur extremum auriculæ eius
quod erat mundadus, & pollices manus dextra, & pe-
dis: quia in istis partibus primum lepra dignoscitur & sen-
titur. Adhibebantur etiam hinc ritus tres liquores, scilicet sanguis
contra sanguinis corruptionem: oleum ad designandam
sanationem morbi: aqua uia ad emundandum spur-
ciam. Figuratis autem ritibus erat, quia per duos passeres signi-
ficantur diuinitas, & humanitas Christi quorum unum
humanitas, immolatur in uase fictili super aquas uiu-
entes, quia per passionem Christi aqua baptismi consecra-
tur. Alius autem, simplici diuinitas, uiuus remane-
bat: quia diuinitas mori non potest, uel, & euolabat,
quia passione attingi non poterat. Hic autem passer ui-
uus sit cum ligno cedrino, & cocco, uermiculo, &
hyssopo, i. fide, spe, & charitate, ut dictum est, mit-
titur in aquam ad aspergendum in fide Dei, & hinc ba-
ptizamus. Lauat autem homo per aquam baptismi, & lacry-
marum uestimenta sua, i. opera, & oes pilos, cogita-
tiones, tingit autem extremum auriculæ dextere eius, quod
mundatur de sanguine, & de oleo, ut eius auditu mu-
niat contra corruptentia uerba. Pollices autem ma-
nus dextra & pedis tinguntur, ut sit eius actio san-
cta. Alia uero, quod ad hanc purificationem pertinet,
uel et aliarum immunditiarum, non habet aliquid spe-
ciale pro alia sacrificia pro peccatis, uel pro delictis.

Ab 8° & 9° dicendum, quod sicut populus institue-
batur ad cultum Dei per circumcisionem, ita minister per
aliquam specialem purificationem, uel consecrationem:
vnde & separari ab alijs precipiunt, quasi specialiter
ad ministerium cultus diuini per alios deputati. Et totum
quod circa eos fiebat in eorum consecratione, uel in
institutione, ad hoc pertinebat, ut ostenderetur eos habere
quandam prerogatiuam puritatis, & ueritatis, & digni-
tatis. Et id in institutione ministrorum tria fiebat.
primo, n. purificabantur, sed ordinabantur & consecra-
bantur: tertio applicabantur ad usum ministerij. Purifi-
cabantur quidem contra oes per ablutionem aquæ, & per
quidam sacrificia, specialiter autem Leuit. 8. radebat oes
pilos carnis suæ, ut hinc Leuit. 8. Consecratio uero
circa Pontifices, & Sacerdotes hoc ordine fiebat.
primo, n. postquam abluti erant, induebant quibusdam
uestimentis specialibus pertinentibus ad designandam
dignitatem ipsorum, specialiter autem Pontifex oleo un-
ctionis in capite ungebatur, ut designaretur, quod ab ipso
diffundebatur prax consecrandi ad alios, sicut oleum a
capite deriuat ad inferiora, ut hinc in Psalm. 133. Si
cui unguentum in capite, quod descendit in barbā,
barbā Aaron. Leuit. uero non habebat alia conse-
crationem nisi quod offerebat Domino a filiis Israel per ma-

nus Pontificis, qui orabat per eis. Minorum uero sacerdo-
rum solæ manus consecrabant, quod erat applicanda ad
sacrificia. Et de sanguine aialis immolationis tingebatur
extremum auriculæ dextere ipsorum, & pollices pedis,
aut manus dextra, ut scilicet obediret legi Dei in
oblatione sacrificiorum, quod significat in intentione
auris dextra: & quod essent solliciti, & prompti in exe-
cutione sacrificiorum, quod significat in intentione
pedis, & manus dextra. Aspergebantur etiam ipsi & ue-
stimenta eorum sanguine aialis immolati in memoria
sanguinis agni, per quem fuerunt liberati in Aegypto.
Offerebant autem in eorum consecratione hmoi sacrifi-
cia, Vitulus, per peccato, in memoriam remissionis peccati
Aaron circa collationem uituli. Aries in holocaustum,
in memoriam oblationis Abraham, cuius obedientiam
Pontifex imitari debet. Aries et consecrationis, qui
erat quasi hostia pacifica, in memoriam liberationis
de Aegypto per sanguinem agni. Canistrum autem panis,
in memoriam manne prelati populo. Pertinebat autem ad
applicationem ministerij, quod imponebantur super ma-
nus eorum, adeps arietis, & tota panis unius, & ar-
mus dexter, ut ostenderet, quod accipiebat prax hmoi
offerendi Domino. Leuit. uero applicabantur ad mini-
sterium per hoc, quod intro mittebantur in tabernaculum
foederis, quasi ad ministrandum circa uasa sanctuarij
figuralis uero horum rituum erat, quia illi qui sunt conse-
crati ad spirituale ministerium Christi, debent primo pu-
rificari per aquam baptismi & lacrymarum i. fide passio-
nis Christi, quod est expiatiuum, & purgatiuum sacrifi-
cium. Et debent radere oes pilos carnis, i. oes prauas
cogitationes, debent et ornari uirtutibus, & conse-
crari oleo Spiritus sancti, & alphonie sanguinis Christi &
sic debent esse ueteri ad exequenda spiritualia ministeria.

Ab 10° dicendum, quod sicut iam dictum est, intentio
legis erat inducere ad reuerentiam diuini cultus, &
hoc dupli. Vno modo excludendo a cultu diuino oes
id quod poterat esse contempnibile, alio modo apponendo
ad cultum diuinum oes illud, quod uidebatur ad honorificen-
tiam pertinere. Et si hoc quod obseruabatur in taberna-
culo, & uasis eius, & aialibus immolatis, multo ma-
gis hoc obseruandum erat in ipsis ministris. Et id ad
remouendum contempnibile ministeriorum, preceptum fuit ut non
haberent maculam, uel defectum corporalem: quia hmoi
homines solent apud alios in contempnibilem heri. Propter quod
et institutum fuit, ut non sparsim ex quolibet genere ad
Dei ministerium applicarentur, sed ex certa, sapientia sum-
mus successione, ut ex hoc clariore & nobiliores
herent. Ad hoc autem quod in reuerentia herent, adhibe-
bant eis spiritualis ornatus uestium, & spiritualis consecratio.
Et hæc est in eo causa ornatus uestium. In spirituali autem scien-
tia est, quod Pontifex habebat octo ornamenta. Primo, n.
habebat uestem lineam. Secundo habebat tunicam hyacinthinam,
in cuius extremitate uersus pedes ponebatur
per circuitum tintinabula quidam, & mala punicea facta
ex hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto. Ter-
tio habebat super humerale, quod tegebat humeros, &
anteriori parte usque ad cingulum erat ex auro,
& hyacintho, & purpura coccoque bis tincto, &
hyssopo retorta: & super humeros habebat duos onychi-
nos, in quibus erat sculpta nostra filiorum Israel. Quar-
tu erat tunica, ex eadem materia facta, quod erat qua-

De orna-
mentis va-
rij mini-
striorum
Dei, in sa-
lutaribus
& art. 4.
hinc fi-
nit.

dratū, & ponebat in pectore, & cōiungebat sup-
humerali. Et in hoc rōnali erat duodecim lapides
pretiosi distincti p quatuor ordines: in qbus ē scul-
pta erat noīa filiorū Israel, quasi ad designādū, q
ferret onus totius populi p hoc, q hēbat noīa eo-
rū in humeris, & q iugiter dēbat d eorū salute co-
gitare p hoc, q portabat eos in pectore, quasi in
corde hīs. In quo ē rōnali mādauit Dñs poni do-
ctrinā & ueritatē: qā qdā ptenentia ad ueritatē iu-
stitiā, & doctrinā scribebant in illo rōnali. Iudei
tū fabulant, q in rōnali erat lapis, q fm diuersos
colores mutabat fm diuersa, q dēbant accidere fi-
lij Israel: & hoc uocat ueritatē, & doctrinā. Quin-
tum erat baltheus, i. cingulus quidā factus ex pē-
ctis quatuor coloribus. Sextū erat tiara, i. mitra q-
dā de byllo. Septimū aut erat lamina aurea, pēdes
in frōte eius i qua erat scriptū nomē Dñi. Octauū
aut erat femoralia linea, ut operirent carnē turpi-
tudinis suā qñ accederēt ad Sāctuariū, uel ad alta-
re. Ex istis aut octo ornamētis minores sacerdotes
hēbāt quatuor. I. tunicā lineā, femoralia, baltheū,
& tiarā. Horū ornamētōrū qdā rōnem literālē af-
signāt, dicētes, q in istis ornamētis designabāt di-
spōitio orbis terrarū, quasi Pōtīfex ptestaret se
esse ministrū Creatoris mūdi. vñ ē Sap. 18. dñr, q in
ueste Aarō erat descriptus orbis terrarū. Nā femo-
ralia linea figurabāt terrā, ex qua linū nascit: bal-
thei circunuoitio significabāt Oceanū, q circun-
tingit terrā. Tunica hyacinthina suo colore signifi-
cabat aerē, p cuius tintinabula significabāt roni-
trua p mala granata coruscationes. Suphumeralē
uero significabat sua uarietate cēlū sydereū: duo
onychini duo hemisphēria uel Solē, & Lunā. Duo
decim gēmae in pectore, duodecim signa in Zodia-
co, q dicebat posita in rōnali: quia in cēlestibus
sunt rōnes terrenorū, fm illud Iob. 3. Nūquid no-
sti ordinē cēli, & ponis rōnē eius in terra? Cidaris
aut uel tiara significabat cēlū empyreū lamina au-
rea Deū oībus p̄sidere. Figuralis ergo rō manife-
sta est. Nā maculę, uel defectus corporales, a qbus
dēbāt sacerdotes esse immunes, significāt diuersa
uicia, & pēta, qbus debent carere. Prohibet. n. esse
cæcus. i. ne sit ignorā: ne sit claudus. i. instabilis, &
ad diuersa se inclinā: ne sit paruus, uel grādus, uel tor-
to naso. i. ne p defectū discretionis, uel in plus, uel
in minus excedat, aut ēt aliqua praua exerceat. p
nasū. n. discretio designat qā est discretiū odoris.
Ne sit fracto pede uel manu. i. ne amittat uirtutē
bñ operādi, uel pcedēdi in uirtutē. Repudiebat ēt
si hēbat gibbū uel an, uel retro: p quē significāt su-
p̄flus amor terrenorū. Si est lippus. i. p carnalem
affectū eius ingeniū obscurat: cōtingit. n. lippitu-
do ex fluxu humoris. Repudiebat ēt si hēat albugi-
nē in oculo. i. p̄sumptionē cādoris iustitię in sua co-
gitatione. Repudiebat ēt si hēat iugē scabiē. i. pe-
tulātia carnis. Et si habuerit impetiginē, q sine do-
lore corpus occupat, & mēdorū decorē sedat, p
quā auaritia designat. Et ēt si sit herniosus, uel pō-
derosus, q. i. gestat pōdus turpitudinis in corde li-
cet nō exerceat in opere. Per ornamēta uero desi-
gnant uirtutes ministrorū Dei. Sūt aut quatuor, q

sunt necessarię oībus ministris. I. castitas, q signifi-
cat p femoralia. Puritas uero uitę, q significat p li-
neā tunicā. Moderatio discretionis, q significat p
cingulū. Et rectitudo itētionis, q significat p tiarā,
p̄tegētē caput. Sed p his Pōtīfices debent qua-
tuor hēre. Primo qdē iugē Dei memoriā in contē-
platione: & hoc significat lamina aurea hīs nomē
Dei in frōte. Sēdo, q sup̄portēt infirmitates popu-
li: qd significat suphumeralē. Tercio, q hēant popu-
lū in corde, & inseribās p sollicitudinē chari-
tatis: qd significat p rōnale. Quarto, q hēant con-
uersationē cēlestē p opera p̄fectionis: qd signifi-
cat p tunicā hyacinthinā. Vñ, & tunicā hya-
cinthinā adiungunt in extremitate tintinabula au-
rea, p q significat doctrina diuinorum. q dēt con-
iungi cēlesti conuersationi Pontificis. Adiungunt
ēt mala punica, p q significat unitas fidei, & con-
cordia i bonis moribus: qā sic cōficta dēt esse ei
doctrina, ut p eā fidei, & pacis unitas non rumpat.

ARTICULVS VI.

*Primum fuerit aliqua rationalis causa obseruan-
tiarum ceremonialium.*

AD SEXTAM sic proceditur. Vñ q obseruantia-
rum ceremonialiū nulla fuerit rōnalis cā.
Quia ut Apostolus dicit 1. ad Timoth. 4. Oīs crea-
tura Dei est bona, & nihil^h reiiciendum quod cū
gratiarum actione percipitur. Inconuenienter igitur
tur prohibiti sunt ab esu quorundam ciborum ta-
quam immundorum, ut patet Leuit. 11.

¶ 1. Præ. Sicut aialia dant in cibum hoīs, bñta ēt, &
herbæ vñ dñ Gen. 9. Quasi olera uirentia dedi uo-
bis oēm carnē: sed in herbis lex non distinguit ali-
quas immundas cū tñ aliquę illarum sint maxime
nocuę, ut puta uenenosę. ergo vñ q nec de aialibus
aliqua debuerit phiberi tanquam immunda.

¶ 2. Præ. Si materia est immunda, ex qua aliqd gēa-
tur, pari rōne vñ q id, quod generat ex ea, sit^h im-
mundum: sed ex sanguine generat caro cum igit
nō omnes carnes phiberent tanquam immundę,
pari ratione nec sanguis debuit prohiberi quasi
immundus, aut adeps, qui ex sanguine generetur.

¶ 3. Præ. Dñs dicit Matt. 10. eos nō esse timēdos, q
occidunt corpus, quia post mortem non hñt quid
faciant: qd nō esset uerū, si nōcumentum homi-
ni cederet quid ex eo fieret. multo igit minus^h pti-
net ad aialia occisum qualiter eius carnes deco-
quant irrationabile igitur vñ esse quod dñ Exo. 23
Non coques hœdum in lacte matris suę.

¶ 4. Præ. Ea, q sunt primitiua in hoībūs, & aialibus
tanquam p̄fectiora p̄cipiunt Domino offerri. In
conuenienter igit p̄cipit Leui. 19. Quando ingres-
si fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna po-
mifera, auferetis p̄putia eorū. i. prima germina,
& immunda erunt uobis, nec edetis ex eis.

¶ 5. Præ. Vestimentū extra corpus^h hoīs est: nū igit
debuerit qdā specialia uestimēta Iudais^h interdi-
ci, puta, qd dñ Leuit. 19. Vestē, q ex duobus texta
est, nō indueris. & Deut. 22. Nō induet mulier ueste
uirili, & uir nō induet ueste feminea. & Non
indueris uestimēto, qd ex lana linoq; cōtextū est.

¶ 6. Præ. Memoria mandatorum Dei non pertinet

ad corpus, sed ad cor, inconuenienter igitur p̄cipit
Deuter. 5. q ligat ent p̄cepta Dei quasi signum
in manu sua & q scriberentur in limine ossium
& q per angulos palliorum facerent simbrias, in
quibus ponerent uittas hyacinthinas, in memo-
riam mandatorum Dei, ut habetur Num. 15.

¶ 7. Præ. Apolto. dicit 1. ad Cor. 6. q non est cura
Deo de bobus, & p. consequens neq; de alijs aialibus
irrationalibus. Inconuenienter igit p̄cipitur
Deut. 22. Si ambulaueris p uiam, & inueneris nidū
auis, nō tenebis matrē cum filijs. Deut. 25. Nō alli-
gabis os bouis triturantis. & Leuit. 19. Iumenta tua
non facies coire cū alterius generis animantibus.

¶ 8. Præ. Inter plantas nō fiebat discretio mundo
rū ab immūdis. ergo^h multo minus circa culturā
plantarū debuit aliqua discretio adhiberi. ergo in-
conuenienter p̄cipit Leuit. 24. Agri nō seres di-
uerso semine. & Deuter. 22. Non seres uineam tuā
altero semine, & nō arabis in boue simul & asino.

¶ 9. Præ. Ea, quę sunt in aia, maxime uident ho-
minū ptati esse subiecta inconuenienter igit arce-
hō ab argento, & auro, & qbus fabricata sunt ido-
la, & ab alijs, q in idolorū domibus inueniunt, p̄-
cepto legis, quod hñ Deuteronom. 7. Ridiculum etiā
vñ esse p̄ceptum quod habet Deuteronom. 23. Ve-
cegationes humo operirent fodientes in terra.

¶ 10. Præ. Pietas maxime in sacerdotibus requirit:
sed ad pietatē p̄tinere vñ, q aliq; funerib^h amico-
rū interfuit. vñ ēt de hoc Tobias laudat, ut hñ Tob.
1. Similiter ēt qñq; ad pietatē p̄tinet, q aliquis in
uxorē accipiat meretricem: quia p hoc eā d̄ p̄cto,
& infamia liberat. ergo uidetur quod hęc^h incon-
uenienter prohibeantur sacerdotibus. Leuit. 21.

Sed contra est, q dicit Deut. 18. Tu autē a Dño
Deo tuo aliter institutus es. ex quo potest accipi,
q huiusmodi obseruantię sunt institutę a Deo ad
quandam specialem illius populi pr̄rogatiuam.
non ergo sunt irrationabiles, aut sine causa.

Respon. Dicendū, q populus Iudæorū ut d̄ dictū
est, sp̄aliter erat deputatus ad cultū diuinū, & in-
ter eos sp̄aliter sacerdotes. & sicut alię res, q appli-
cant ad cultū diuinū, aliqua sp̄alitatē debēt hēre,
qd p̄tineat ad honorificentia diuini cultus: ita ēt,
& in cōuersatione illius populi, & p̄cipue sacerdo-
tū, debuerit esse aliqua sp̄alia cōgruentia ad cultū
diuinū, uel sp̄ualē, uel corporālē. Cultus aut legis
figurabat mysteriū Christi. vñ oīa eorū gesta figu-
rabāt ea, q ad Christū p̄tinent: fm illud 1. Cor. 10.
Oīa in figurā cōtingebāt illis. & iō^h rōnes harū
obseruariarum dupliciter assignari p̄t. Vno mō
fm congruentia ad diuinū cultum. Alio modo fm
quod figurat aliquid circa Christianorum uitam.

Ad primum ergo dicendū, q sicut d̄ dictū est, du-
plex pollutio, uel imūditia obseruabat lege. Vna
qdē culpa, p quā polluebat aia: alia ar corruptio-
nis cuiusdā, p quā quodāmodo inquinat corpus. Lo-
quēdo igit de prima imūditia, nulla gñā ciborū
immūda sunt, uel hoīem inquinare p̄t fm suam
naturā vñ dñ Matth. 15. Nō qd intrat in os, coinqui-
nat hoīem, sed q p̄cedit de ore, hac coinquinat
hoīem, & exponit hoc de peccatis. P̄t tñ aliq; ci-

bi p accidens inquinare aiam, inquantū, sc̄ contra
obedientiā, uel uoti, uel ex nimia cōcupiscentia
comedunt: uel inquantū p̄bent fomentū luxurię,
pp qd aliq; a uino, & carnibus abstinent. Sed m̄ aut
corporālē imūditia, q est corruptionis cuius-
dā, aliq; aialū carnes imūditia hñt uel qā ex re-
bus imūdis nutriunt, sicut porcus, aut imūda
conseruant, sicut qdā aialia sub terra habitan-
tia, sicut talpę, & mures, & alia hñt. vñ ēt quēdā
fētorē cōtrahunt: uel qā eorū carnes pp sup̄flūā
humiditatē, uel siccitatē corruptos humores i cor-
poribus humanis gñant: & iō phibitę sunt eis car-
nes aialū hñtū soleas. i. ungulā cōtinuā, nō fissam
pp eorū terrestreitatē. & similiter sunt eis phibi-
tę carnes aialū hñtū multas fissuras in pedibus
qā sunt nimis cholericę, & adusta, sicut carnes leo-
nis, & hñt. & eadē rōne phibitę sunt eis aues q-
dā rapaces, q sūt nimie siccitatis, & qdā aues aqua-
tica pp excessum humiditatis. Similiter ēt qdā pi-
scēs nō hñtes pēnulas, & squāmas, ut anguillę, &
hñt pp excessum humiditatis. Sūt aut eis cōcessa
ad esum aialia ruminantia, & findētia ungulā:
qā hñt humores hñ digestos, & sunt medię cōple-
xionis: qā nec sunt nimis humida, qd significat un-
gulā: neq; sunt nimis terrestria, cū nō hñant ungu-
lā cōtinuā, sed fissam. In piscibus ēt cōcessi sūt eis
piscēs sicciores, qd significat p hoc, q hñt squā-
mas, & pēnulas: p hoc. n. elicit tēperata cōplexio
humida pisciū. In auib^h ēt sunt eis cōcessę magis
tēperatę, sicut gallinę, p̄dices, & alia hñt. Alia
rō fuit in detestationē idolatrię. nā Gētilēs & p̄-
cipue Aegyptij, inter quos erat nutriti, hñt aia-
lia phibita idolis immolabat, uel eis ad maleficia
utabant. Aialia uero, q Iudęis sunt cōcessa ad esū,
nō comedebāt: sed ea tanquā Deos colebāt: uel pp
aliā cām ab eis abstinebāt, ut d̄ dictū ē. Tertia rō
est ad tollēda nimia diligentia circa cibaria, & iō
cōcedunt illa aialia, q de facili, & in prōptu hēri
p̄t. Gñaliter tñ phibitus est eis esus oīs sanguinis
& adipis cuiuslibet aialis: sanguinis quidē tñ ad ui-
tandā crudelitātē, ut detestarent humanū sangui-
nē effundere, sicut d̄ dictū est: tñ ēt ad uitādū ido-
latrē ritū: qā eorū cōsuetudo erat, ut circa sangui-
nē cōgregatū adunarent ad comedendū in hono-
rē idolorū, qb^h reputabāt sanguinē acceptissimū
esse. & iō Dñs mādauit, q sanguis effunderet, &
q puluere operiretur. Et pp hoc ēt phibitū eis
comedere aialia suffocata, uel stragulata: qā san-
guis eorū nō separat a carne, uel qā in tali morte
aialia multū affligunt: & Dñs noluit eos a crudeli-
tate phibere ēt circa aialia bruta, ut p hoc magis
recederēt a crudelitātē hoīs, hñtes exercitiū pieta-
tis ēt circa bestias. Adipis, ēt esus phibitus est eis,
tñ qā idololatrā comedebāt illi i honorē Deorū
suorū: ēt qā cremabat in honorē Deitū ēt quia
sanguis, & adeps non gñant bonū nutrimentum
quod pro cā inducit Rabbi^h Moyses. Causa autē
phibitionis esus neruorum exprimit Gen. 3. ubi
dñr, q non comedunt filij Israel neruum, eo q teti-
gerit neruū femoris Iacob, & obstupuerit. Figura
lis autem iō horum est: quia per omnia huiusmo-
di amanda.

^{Ar. p̄p̄.}

^{Encl. m.}

<sup>De quo
rondam
alium
& obedi-
m. ueteri
legi p̄-
hibuitur</sup>

<sup>Ar. 3. ad
8. arg.</sup>

<sup>Ar. 3. ad
8. argum.</sup>

<sup>Ar. 3. ad
8. argum.</sup>

<sup>In lib.
Dñx erit
uim.</sup>

* Li. 6. ca.
7. n. 1. p. 1.
* p. 10. 6.

di aialia phibita designant aliqua peccata. i. quoru figurā illa aialia phibebant. vñ dicit Augu. in lib. 3. Faustū. * Si de porco, & agno requat, utruq; natura mundū est: q. a ois creatura Dei bona est. quadā uero significatione agnus mūdus, porcus immūsus est, tāquā si stultū, & sapiētē diceret, utruq; hoc uerbū natura uocis, & literū, & syllabarū ex q. bus cōstat, mūdū est: significatione aut unū est mūdū, & aliud immūdū. Animal. n. qd ruminat, & ungulā findit, mūdū est significatione: q. a fissio ungulæ significatione dīstinctionē duoru testamētōrū, uel p̄is, & filij, uel duarū naturarū in Ch̄ro, uel dīstinctionē boni, & mali. Ruminatio aut significatione meditationē scripturarū, & sanū intellectū earū. Cuiusq; aut horū alterū deest, spūa fr immūsus est. Si fr etiā in piscib. illi, q. habent squāmas, & pennulas, significatione mūdū sunt: q. a pennulas significatione uita sublimis, uel cōtēplationē: p. squāmas aut significatione aspera uita, quoru uerūq; necessarium est ad mūditiā spūalē. In auib* aut spūa qdā gñā phibent. In Aquila. n. q. alte uolat, phibet supbia. In Gryphē aut, q. eqs, & hoibus infallus est, crudelitas potētū phibet. In Halyte aut, q. pascit minutis auib, significatione illi, q. sunt pauperib. molesti. In Miluo aut, q. maxime insidijs utit, designant fraudulentiā. In Vulture aut, qui sequit exercitū, expectās comedere cadauera mortuorū, significatione illi, q. mores, & seditiones hoium afficiant, ut inde lucrent. Per animalia coruini gñis, significatione illi, qui sunt uoluptatib. denigrati, uel, q. sunt expertes bonē affectionis: q. a Coruus semel emissus ab arca, nō est reuersus. Per Struthionē, q. cū sit auis, uolare non pōt, sed sp. est circa terrā, significatione Deo militantes, & se negotijs secularib. implicātes. Nyctiorax, q. nocte acuti est uisus, i. die aut nō uidet, significatione eos, q. in t̄palib. sunt astuti, in spūalib. hebetes. Larus aut, q. & uolat in aere, & natat i aqua, significatione eos, q. & circuncisionē, & baptisimū uenerant: uel significatione eos, q. p cōtēplationē uolare uolūt, & tñ uiuūt i aq. uoluptatū. Accipiter uero, q. deseruit hoibus ad p̄dā, significatione eos, q. ministrāt potētib. ad dep̄dādū pauperes. Per Bubonem, q. in nocte uictū qrit, de die at latet, significatione luxuriosi, q. occultari qrit nocturnis operib. q. agūt. Mergulus aut, cuius natura est, ut sub undis diuti* immoret, significatione gulosos, q. in aq. deliciarū se immergūt. Ibis uero auis est in Africa hūs longū rostrū, q. serpētib. pascit, & forte est idē qd ciconia, & significatione iuidos, q. de malis aliorū, quasi de serpētibus reficiunt. Cygnus aut ē coloris cādidi, & longū collū hēt, q. ex pfunditate terræ, uel aquæ cibum trahit, & p̄t significatione hoies, q. p exteriorē iustitiā cādorē luera terrena qrit. Onocrotalus at auis est i partib. Oriētis lūgo rostro, q. i fancib. hēt quosdā folliculos, i. qb. primo cibū reponit, & post horū i vētrē mittit: & significatione auaros, q. immoderata solitudine necessaria uita cōgregat. Porphyrio at p̄ter modū aliarū auiū hēt unū pedē latū ad nandū, aliū fissū ad ambulādū: q. a, & i aqua natat ut anates, & i terra ambulat, ut p̄dices, solo morfu bihit, oēm cibū aqua tingēs, & signat eos, q. nihil ad

alteri* arbitriū facere nolūt, sed solū qd fuerit cōtū aqua p̄prie uolūtatis. Per Herodionē, q. vulgariter Falco dī, significatione illi, quoru pedes sūt ueloces ad effundēdū sanguinē. Charadriū at, q. ē auis garrula, significatione loquaces. Vpupa aut, q. nidi ficat in sterco rib. & scetēti pascit limo, & genitū in cātu simulat, significatione tristitiā sēculi, q. in hominib. immūdis morte operat. Per uespertilionē aut q. circa terrā uolat, significatione illi, qui sēculari scientia p̄diti, sola terrena sapiūt. Circa uolatilia aut, & quadrupedia, illa sola cōcedunt eis, q. postea riora erura hnt lōgiora, ut salire possint alia uero, q. terræ magis adhærēt, phibentur: quia illi, q. abutūt doctrina quatuor Euangelistarū, ut p̄ ea in altū non subleuent, immundi reputātur. In sanguine uero, & adipe, & neruo intelligit phiberi crudelitas, & uoluptas, & fortitudo ad peccandū.

Ad 2^m dicēdū, q. esus plātū, & aliorū terrę nascētū fuit apud hoies ēt aū diluuiū: sed esus carniū vñ esse post diluuiū introductus. Dñs. Genesis octauo. Quasi olera uirētia dedi uobis oēm carnē. & hoc iō, q. a esus terræ nascētū magis p̄tinet ad quadā simplicitatē uitæ: esus aut carniū ad quadā delicias, & curiositatē inuēdi. Sp̄te. n. terra herbā germinat, uel cū modico studio hūmōi terræ nascētia in magna copia pcurātur. Oportet aut cū magno studio aialia nutrire, uel ēt capere: & iō nolēs Dñs populū suū reducere ad simpliciōrē uictum, multa in gñe animalū eis, phibuit non aut in gñe terræ nascētium: uel etiā quia animalia immola bantur idolis, non autem terræ nascētia.

Ad 3^m patet responsio ex dictis.

Ad 4^m dicēdū, q. etsi hēd* occisus si sētiat, quāz carnes eius coquatur: tñ in animo decoquentis ad quadā crudelitātē p̄tinere vñ, si lac m̄ris, quod datū est ei, p. nutrimento, adhibeat ad cōsumptionē carniū ipsius. Vel pōt dici, qd Gētilēs in solēnitatibus idolorū tātē carnes hēdē decoquebant ad im molandū, uel ad comedendū. & iō Exod. 23. pōt qd p̄dictū fuerat de solēnitatibus celebrādis in lege, subditur, Nō coques hēdū in lacte m̄ris suæ. Figuralis aut rō huius phibitionis est, quia phigurabatur, q. Christus, qui est hēdus p̄ similitudinē carnis peccati, non erat iudæis coquendus. i. occidēdus in lacte matris, idest, in tempore infantie: uel significatione, q. hēdus. i. peccator non coquendus in lacte matris. i. non est blanditijs delinendus.

Ad 5^m dicēdū, q. Gētilēs, fructus primitiuos, quos fortunatos estimabāt, dijs suis offerebāt, uel ēt cōburebāt eos ad qdā magica faciēda. & iō p̄ceptū est eis, ut fructus triū primorū annorū immūdos reputarēt. In trib. n. annis ferē oēs arbores terræ illius fructū p̄ducunt, quē. i. uel seminando, uel inferendo, uel plantando colunt. Raro aut contin git, q. olla fructuum arboris, uel semina latentia seminantur hęc. n. tardius faciēt fructū: sed lex respexit ad id, qd frequētius fit. Poma aut quartū anni, tanq. primitiā mūdorum fructū, Deo offerebant. quinto autē anno, & deinceps comedebant. Figuralis autem ratio est, quia p hoc phiguratur, q. post tres status legis, quorum unus est ab Abra-

ham.

hā vsq; ad David, scd̄s vsq; ad trāsmigrationē Ba bylonis, tertius usq; ad Ch̄m, erat Ch̄s Deo offere dus, q. est fructus legis: uel q. a primordia nostrō tū operū dēt ēt nobis suspecti p̄ p̄fectionē.

Ad 6^m dicēdū, q. sicut dī Eccl̄. 9. Amicus corporis enuntiat de hoie. Et iō uoluit Dñs ut popul* eius dīstingeret ab alijs populis nō solo signo circūcisionis, qd erat in carne, sed ēt certa habitus dī stinctione: & iō phibitū fuit eis, ne induerēt ue stimēto ex lana, & lino cōtecto, & ne mulier idue retur ueste uirili, aut ecōuerso, p̄ duo. Primo qdē ad uitādū idolatriæ cultū. Hūmōi. n. uarijs uestib. ex diuersis cōtēxtis Gētilēs i cultu suorū deorū utebant, & ēt in cultu Martis mulieres utebant armis uirorū in cultu at Veneris ecōuerso uiri vte bant uestibus mulierū. Alia rō est ad declinādā luxuriā, nā p cōmissiones uarias in uestimētis, ois inordinata cōmissio coitus excludit. Quod at mulier induat ueste uirili, aut ecōuerso, incērtū est concupiscentiā, & occasionem libidini p̄stare. Figuralis autem rō est quia in uestimento cōtecto ex lana, & lino interduci cōiuncto simplicitatis, & innocentie, q. figurat p. lanam, & subtilitatis, & malitiæ, quæ figurat p. lūm, phibet etiā q. mulier non usurpet libi, doctrinam, uel alia uirorum officia, uel ne uir declinet ad mollicies mulierum.

Ad 7^m dicēdū, q. sicut Hiero. dicit sup Matt. * Dñs iussit, ut in quatuor angulis palliorū hyacin thinas simbras faceret ad populū Israel dignoscen dū ab alijs populis, vñ p hoc se esse iudæos. p̄stebant: & iō p aspectū huius signi inducebant in me moria suæ legis. Quod aut dī, Ligabis ea in manu tua, & erūt sp̄z tñ oculos tuos, Pharisei male inter pretabant, scribētes i mēbris decalogū Moysi, & ligabāt in frōte quasi coronā, ut aī oculos mō uerēcū tñ intētiō Dñi mādatis fuerit, ut signarē tur in manu. i. in operatione, & essent tñ oculos, i. in meditatione. In hyacinthinis at uictris, q. pallijs inferebant, significatione celestis intētiō, q. oibus ope ribus nostris dēt adiungi. Pōt tñ dici, q. q. a populus ille carnalis erat, & dura ceruicis, oportuit ēt p hūmōi sensibilia eos ad legis obseruantiā excitari.

Ad 8^m dicēdū, q. affectus hois est duplex. Vnus qdē ēm rōnem: alius uero ēm passionē. Scd̄ magis affectū rōnis nō refert quid hō circa bruta aialia agat: q. a oia sunt subiecta eius p̄tati a Deo, ēm illud Psal. 8. Oia subiecisti sub pedibus eius. & ēm hoc Apost. dicit, q. nō est cura Deo de hominib. quia Deus nō requirit ab hoie qd circa boues agat, uel circa alia aialia. Quātū uero ad affectū passionis, mouet affectus hois ēt circa alia aialia: q. a. n. passio misericordie cōsurgit ex afflictionibus aliorū, cō tingit at ēt bruta aialia penas sentire, pōt in hoie cōsurgere misericordie affectus ēt circa afflictio nes aialiu. Proximū aut est, ut q. exerceat in affectu misericordie circa aialia, magis ex hoc disponat ad affectū misericordie circa hoies. vñ dī Prouer. 12. Nouit iustus animi iumentorū suorū: viscera aut impiorū crudelia. Et iō ut Dñs populū iudæū ad crudelitātē prouit, ad misericordiā reuocaret, uoluit eos exercere ad misericordiam ēt circa bruta

aialia, phibens qdam circa aialia fieri, q. ad crude litatem quadā p̄tinere uident: & iō phibuit ne co quere hēdus in lacte matris, & q. nō allegaret os boui triturati, & q. nō occideret mater cum filiis. Quāuis ēt dici possit, q. hęc phibita sunt eis in detestationē idolatriæ: nā Aegyptij nefariū reputa bāt, ut boues triturantes, de frugibus comederēt. Aliqui malefici utebant matre auis incubante, & pullis eius simul captis ad foecunditatē, & fortunā circa nutritionē filiorū: & q. ēt in augurijs repu tabat hoc esse fortunatū, quod inueniret incubas filijs. Circa cōmissionē uero aialium diuersē sp̄ci, rō literalis potuit esse triplex. Vna quidē ad dete stationē idolatriæ Aegyptiorū, q. diuersis cōmissio nibus utebant in seruitiū planetarū, qui fm diuer sas cōiunctiones hnt diuersos effectus, ut sup di uersas sp̄s rerū. Alia rō est ad excludendū cōcubi tus contra natura. Tertia rō est ad tollendā viter occasionem concupiscentiæ. Aialia. n. diuersarum specierum non commiscēt de facili adinuicem, nisi hoc p hoies, p̄curet: & in aspectu coitus aialiu excitat homini concupiscentiæ motus. vnde & in eraditionibus iudæorū p̄ceptum inueni, ut Rabbi Moyses dicit, ut hoies auertant oculos ab aialiu bus cōeuntibus. Figuralis autem horum ratio est: quia boui trituranti, idest p̄dicatori deferenti se getes doctrinæ, non sunt necessaria uictus subtra henda, ut Apostolus dicit primo ad Corinth. 9. Matrem etiam non simul debemus tenere cū filiis, quia in quibsdā retinendi sunt spirituales sensus quasi filij, & dimittenda est literalis obseruantia quasi mater, sicut in oibus caeremonijs legis. Prohibet ēt, q. in menta. i. populares hoies non facia mus coire. i. cōiunctionem habere cum alterius gñis animalibus, idest, cum Gentilibus, uel Iudæis.

Ad 9^m dicendum, q. oēs ille cōmissiones in agricultura sunt phibite ad lram, in detestationē idolatriæ: quia Aegyptij in uenerationem stellarū diuersas cōmissiones faciebant, & in feminibus, & in aialibus, & in uestibus representantes diuersas cōiunctiones stellarum. Vel oēs hūmōi cōmissio nes uariæ phibent ad detestationem coitus cōtra naturam. Hnt tñ figuralem rōnem: quia quod dī, Nō seres uineam tuam altero semine, est spiritua liter intelligendum, q. in Ecclesia, quæ est spiritua lis uinea, non est seminanda aliena doctrina: & si mihiter ager. i. Ecclesia, non est seminandus diuerso semine. i. catholica doctrina, & hæretica. Nō est ēt silarādū in boue, & asino: q. a fatuus sapienti in p̄dicatione nō est sociandus, q. a unus impedit aliū.

Ad 11^m dicendū, q. malefici & sacerdotes idolo rū utebant in suis ritib* ossib*, uel carniū hoium mortuorū: & iō ad extirpādū idolatriæ cultū p̄cepit dñs, ut sacerdotes immores, q. p̄pa certa mi nistrabāt in Sāctuario, nō inquinarent in mortib. nisi ualde p̄p̄inquo. i. patris, & matris, & hūmōi cōiunctarū p̄onarū. Pontifex aut semp debebat esse paratus ad ministeriū Sāctuarij: & iō totaliter prohibitus erat ei accessus ad mortuos quātūcū que p̄p̄inquo. Præceptū ēt est eis ne ducerēt uxore meretricē, ac repudiātam, sed uirginē, tum p̄p̄

Li. qm dī
etur do
not du
biorū. Et
in li. Dux
erratum

Deest sa
lucio, 10.
arg.

seuerecundam

cepta non ordinant ad figurandum, sed ad aliquid sciendum, ipsa eorum observatio absolute non p[ro]iudicat fidei veritati: sed intentio observandi tanq[ua]m ex obligatione legis p[ro]iudicat veritati fidei: quia p[er] hoc haberetur, quod status prioris populi adhuc duraret, & quod Christus nondum venisset.

Ad primum ergo dicendum, q[uo]d iustitia quidem p[er]petuo est observanda: sed determinatio eorum q[ue] sunt iusta s[ecundu]m institutionem humanam, vel divinam, oportet q[uo]d varietur s[ecundu]m diversum hominum statu[m].

Ad 2um dicendum, q[uo]d p[re]cepta iudicialia ab hominibus instituta h[ab]ent perpetuam obligatione[m] manente illo statu regimini: sed si civitas, vel gens ad aliud regimen deveniat, oportet leges mutari. Non enim ead[em] leges conveniunt in democratia, q[ue] est p[ro]p[ri]a populi, & in oligarchia, quæ est p[ro]p[ri]a divitum ut patet p[er] Philo. i. sua Politica: & i[tem] est mutato statu illi populi, oportuit p[re]cepta iudicialia mutari.

Ad 3um dicendum, q[uo]d illa p[re]cepta iudicialia disponunt bat populum ad iustitiam, & æquitatem s[ecundu]m quod conveniebat illi statui: sed post Christum, statum illius populi oportuit mutari, ut in Christo non esset discretio Gentilis, & Iudæi, sicut antea: & p[ro]pter hoc oportuit etiam p[re]cepta iudicialia mutari.

ARTICULUS III.

Utrum p[re]cepta iudicialia possint habere aliquam certam distinctionem.

AD QUAERTUM sic procedit. V[er]u[m] q[uo]d p[re]cepta iudicialia non possint habere aliquam certam distinctionem. P[re]cepta iudicialia ordinant homines ad invicem: sed ea, quæ inter ho[m]i[n]es ordinari oportet in usum eorum venientia, non cadunt sub certa distinctione, cum sint infinita. ergo p[re]cepta iudicialia non possint habere certam distinctionem.

¶ Præterea. P[re]cepta iudicialia sunt determinationes moralium: sed moralia p[re]cepta non videntur habere aliquam distinctionem, nisi s[ecundu]m quod reducuntur ad p[re]cepta decalogi: ergo p[re]cepta iudicialia non habent aliquam certam distinctionem.

¶ Præterea. P[re]cepta caritativa, quia certam distinctionem h[ab]ent, eorum distinctio in lege innuitur dum quædam vocantur sacrificia, quædam observantia: sed nulla distinctio innuitur in lege p[re]ceptorum iudicialium. ergo v[er]u[m] q[uo]d non habeant certam distinctionem.

Sed contra. Vbi est ordo, oportet q[uo]d sit distinctio: sed ratio ordinis maxime p[ro]tinet ad p[re]cepta iudicialia, p[er] quæ populus ille ordinabatur. ergo maxime debent habere distinctionem certam.

Respondetur. Dicendum, q[uo]d cum lex sit quasi quædam ars humanæ vitæ instituendæ, vel ordinandæ, sicut in unaquaq[ue] arte est certa distinctio regularum artium: ita oportet i[n] qualibet lege esse certam distinctionem p[re]ceptorum, aliter n[on] p[ossu]nt confusio utilitatis legis auferretur. & i[tem] dicendum est q[uo]d p[re]cepta iudicialia veteris legis, p[er] q[ue] ho[m]i[n]es ad invicem ordinabant, distinctionem h[ab]ent s[ecundu]m distinctionem ordinationis humanæ. Quadruplex autem ordo in aliquo populo inveniri potest. Unus quidem principum populi ad subditos: alius autem subditorum ad invicem: tertius autem coru[m], q[ui] sunt de populo ad extraneos: quartus autem ad domesticos, sicut patris ad filium, uxoris ad

viru[m], & d[omi]ni ad servu[m]. & s[ecundu]m istos quatuor ordines distingui p[ossu]nt p[re]cepta iudicialia veteris legis. Dan[te] autem quadam p[re]cepta de institutione principu[m], & officio eoru[m], & de reuerentia eis exhibenda: & hæc est una pars iudicialiu[m] p[re]ceptoru[m]. Dan[te] et quædam p[re]cepta p[ro]tinentia ad cõcives ad invicem, puta, circa emptiones, & venditiones, & iudicia, & penas: & hæc est secunda pars iudicialiu[m] p[re]ceptoru[m]. Dan[te] et quædam p[re]cepta p[ro]tinentia ad extraneos, puta, de bellicis cõtra hostes, & de susceptione peregrinoru[m], & advenarum: & hæc est tertia pars iudicialiu[m] p[re]ceptoru[m]. Dan[te] et in lege quædam p[re]cepta p[ro]tinentia ad domesticam cõversatione[m], sicut de servis, & uxoribus, & filiis: & hæc est quarta pars iudicialiu[m] p[re]ceptoru[m].

Ad primum ergo dicendum, q[uo]d ea, quæ p[ro]tinent ad ordinatione[m] ho[m]i[n]um ad invicem, sunt quid[am] numero infinita, sed t[ame]n reduci p[ossu]nt ad aliqua certa s[ecundu]m differentia[m] ordinationis humanæ, ut a dictu[m] est.

Ad 2um dicendum q[uo]d p[re]cepta decalogi sunt prima in g[en]e[m] moralium, ut a dictu[m] est: & i[tem] cõsentienter alia p[re]cepta moralia s[ecundu]m ea distinguuntur. Sed p[re]cepta iudicialia, & ceremonialia h[ab]ent aliam rationem obligationis, non quid[am] ex ratione naturali, sed ex sola institutione: & i[tem] distinctione eorum alia est r[ati]o.

Ad 3um dicendum, q[uo]d ex ipsis rebus, quæ p[ro]p[ri]a p[re]cepta iudicialia ordinantur in lege, innuitur lex distinctionem iudicialium p[re]ceptoru[m].

QVÆSTIO CV.

De ratione iudicialium p[re]ceptoru[m] in quatuor articulis divisa.

DE RATIONE considerandum est de ratione iudicialiu[m] p[re]ceptoru[m].

Et circa hoc quaeruntur quatuor.

¶ Primo, De ratione p[re]ceptoru[m] iudicialium, quæ p[ro]tinent ad principes.

¶ Secundo, De his, quæ p[ro]tinent ad cõvictum hominum ad invicem.

¶ Tertio, de his, quæ p[ro]tinent ad extraneos.

¶ Quarto, De his, q[ui] p[ro]tinent ad domesticam cõversationem.

ARTICULUS I.

Utrum cõvenienter lex vetus de principibus ordinaverit.

AD PRIMUM sic p[ro]cedit. V[er]u[m] q[uo]d incõvenienter lex vetus de principibus ordinaverit. Quia, ut Philosophus dicit in 3. Politic. ordinatio populi p[ro]cipue dependet ex maximo principatu[m] sed in lege non invenit[ur] qualiter deat institui supremus princeps: invenit autem de inferioribus principibus, primo quidem Exod. 28. P[ro]vide de omni plebe viros sapientes &c. & Numeri 11. Congrega mihi viros de senioribus Israël. & Deuter. Date ex vobis viros sapientes, & gnatos &c. ergo insufficenter lex vetus principes populi ordinavit.

¶ Præterea. Optimu[m] est q[uo]d optima adduceret, ut Plato dicit: sed optima ordinatio civitatis, vel populi cuiuscunq[ue] est, ut gubernetur p[er] regem, quia humilior

di regnu[m] maxime reputat divinū regimē, quo un[us] Deus mundū gubernat a principio. igitur lex debuit regē populo instituere, & non p[er]mittere hoc eoru[m] arbitrio, sicut p[er]mittit Deut. 17. Cum dixeris, constituam super me regem, eum constituas &c.

¶ Præterea. Sicut d[icitur] Mat. 22. O[mn]e regnu[m] in seipsum divinum desolabit. quod est experimento patuit in populo Iudæoru[m], in quo fuit divisio regni destructionis: sed lex p[ro]cipue debet int[er]d[ic]ere ea, q[ue] p[ro]tinent ad cõmunē salutē populi. ergo debuit i[n] lege p[ro]hiberi divisio regni i[n] duos reges: nec et debuit hoc auctoritate divina i[n]troduc[i]t, sicut legi i[n]troduc[tu]m auctoritate d[omi]ni p[er] Achia Silonitem p[ro]phetam. 3. Reg. 11.

¶ Præterea. Sicut sacerdotes institunt ad utilitatē p[ro]p[ri]i i[n] his, q[ui] ad Deu[m] p[ro]tinet, ut p[er] 3. Heb. 4. Ita principes et institunt ad utilitatē p[ro]p[ri]i i[n] reb[us] humanis: sed sacerdotib[us] & levitis, q[ui] s[un]t i[n] lega d[omi]ni putant aliqua ex q[ui]bus vivet deant, sicut d[icitur] c[on]tra, & primitiv[us] & multa alia h[ab]ent. ergo sicut p[ro]p[ri]i p[ro]p[ri]i p[ro]p[ri]i d[omi]ni putant aliqua ordinari v[er]u[m] iustitarent, & p[ro]p[ri]e cu[m] i[n]hibita sit eis mun[er]u[m] acceptio, ut p[er] 3. Ex. 23. Nō accipietis munera, q[uia] excec[at] et p[ro]dentes, & subvertit verba iustoru[m]

¶ Præterea. Sicut regnu[m] est optimu[m] regimen, ita tyrannus est pessimu[m] corruptio regimini: sed d[omi]n[u]s regē instituendo, i[n]stituit ius tyrannicum. D[icitur] n[am]q[ue] Reg. 8. Hoc erit ius regis, q[uo]d imperaturus est vobis, filios vestros tollet &c. ergo incõvenienter fuit p[ro]visum p[er] legem circa principium ordinationis.

Sed contra est, q[uo]d p[ro]p[ri]i Israel d[omi]ni plenitudine ordinationis p[ro]vidat N[um]. 24. Quā pulchra s[un]t tabernacula tua Iacob, & rectoria tua Israel: sed pulchritudo ordinationis p[ro]p[ri]i d[omi]ni p[ro]cedit ex p[ro]p[ri]i b[on]i i[n]stitutis ergo p[er] legē p[ro]p[ri]i fuit circa principes b[on]i i[n]stitutus.

Respondetur. Dicendum, q[uo]d circa bona ordinatione[m] principu[m] i[n] aliqua civitate, vel g[en]te duo sunt attendenda, quoru[m] unu[m] est, ut o[mn]es aliqua p[ar]te h[ab]eant in principatu[m] hoc n[on] cõservat pax populi, & o[mn]es talē ordinatione[m] amat, & custodiunt, ut d[icitur] i[n] 1. Poli. Aliud ē q[uo]d attendit s[ecundu]m sp[iritu]m regimini, v[er]u[m] ordinationis principatu[m], cuius cu[m] sit diversa sp[eci]es, ut Phil. tradit 3. Polit. p[ro]cipue t[ame]n est unu[m] regimē, in quo unus principat[ur] in virtute: & aristocratia i[n] p[ar]te optimoru[m], i[n] qua alii pauci principat[ur] s[ecundu]m virtutem. V[er]u[m] optima ordinatio principu[m] est aliqua civitate, vel regno, i[n] qua unus p[ro]ficiat s[ecundu]m virtutē, q[uo]d o[mn]ib[us] p[ro]p[ri]i, & sub ipso sunt alii principes s[ecundu]m virtutē: & t[ame]n talis principatus ad o[mn]es p[ro]tinet, tum q[uia] ex o[mn]ib[us] eligi p[ossu]nt q[ui] ab o[mn]ib[us] eligunt[ur]. Talis n[on] est optima politia b[on]i cõmissa ex regno, in quatu[m] unus p[ro]fuit: & aristocratia, in quatu[m] multi principant s[ecundu]m virtutē: & ex democratia, i[n] p[ar]te populi, i[n] quatu[m] ex popularib[us] p[ro]ficiat eligi principes, & ad populu[m] p[ro]tinet electio principu[m]: & hoc fuit institutu[m] s[ecundu]m legē divinam. Nā Moyses, & eius successores gubernab[ant] populu[m] quasi singulis o[mn]ib[us] principantes, q[uo]d est q[uo]d d[icitur] sp[iritu]s regni. Eligebant aut[em] septuaginta duo Seniores s[ecundu]m virtutē. D[icitur] n[am]q[ue] Deut. 1. Tali de vestris tribub[us] viros sapientes, & nobiles, & constituat eos principes, & hoc erat aristocratia: sed democratia erat, q[uo]d isti d[omi]ni o[mn]i populo eligebant. D[icitur] n[am]q[ue] Exod. 18. P[ro]vide de omni plebe viros sapientes, &c. & etiam q[uo]d populus eos

eligebat. unde dicit Deuter. 1. Date ex vobis viros sapientes &c. unde patet, q[uo]d optima fuit ordinatio principum, quam lex instituit.

Ad primum ergo dicendum, q[uo]d populus ille sub sp[eci]ali cura Dei regebat. v[er]u[m] d[icitur] Deut. 7. Te elegit d[omi]n[u]s Deus tuus, ut sis ei p[ro]p[ri]i p[ro]p[ri]i: & i[tem] institutione summi principis d[omi]n[u]s sibi reservavit, & hoc est q[uo]d Moyses petiit Nu. 27. P[ro]videat d[omi]n[u]s Deus spiritui o[mn]i carnis ho[m]i[n]em, q[ui] sit sup[er] multitudinē hanc: & sic ex Dei ordinatione institutus est Iosue in principatu post Moysen. & de singulis iudicibus q[ui] post Iosue fuerunt legi, q[uo]d Deus suscitavit populo salutare, & q[uo]d sp[iritu]s D[omi]ni fuit in eis, ut patet Iudic. 2. Et ideo ē electionem Regis non cõmisit dominus populo, sed sibi reservavit, ut patet Deut. 17. Eum constitues regem, quem dominus Deus tuus elegerit.

Ad 2um dicendum, q[uo]d regnu[m] est optimum regimē populi, si cõservat[ur] sed p[er] magnā p[ar]te[m], q[ue] regi cõcedit, de facili regimē degenerat in tyrannidē, nisi sit p[er]fecta virtus eius, cui talis p[ar]te[m] cõcedit: q[uia] nō est, nisi virtuosu[m] b[on]i ferre bonas fortunas, ut Philo. dicit in 10. Ethic. Perfecta aut[em] virtus in paucis invenitur, & p[ro]p[ri]e Iudæi crudeles erant, & ad avaritiam p[ro]p[ri]i, p[er] q[ui]ta maxime ho[m]i[n]es in tyrannidē deciderunt. Et i[tem] d[omi]n[u]s a principio eis regē nō instituit cu[m] plena p[ar]te, sed iudicē, & gubernatorem in eoru[m] custodia: sed postea regē ad petitionē populi quasi indignatus cõcessit, ut patet p[er] hoc q[uo]d dixit ad Samuelem 1. Reg. 8. Nō te abiecerunt, sed me, ne regnē sup[er] eos. Instituit t[ame]n a principio circa regē instituendū, primo q[uo]d modū eligendi, in quo duo determinavit, ut s[ecundu]m eius electionē expectaret iudiciu[m] D[omi]ni, & ut nō facerent regē alterius gentis, q[uia] tales reges solent p[ar]i affici ad gentē, cui p[ro]ficiunt, & p[ro] cõsequens nō curare de eis. Secundo ordinavit circa reges institutos q[uo]d debent se h[ab]ere quantu[m] ad seip[s]os, ut s[ecundu]m

nō multiplicaretur curus, & equos, neq[ue] uxores, neq[ue] ē immensas divitias: q[uia] ex cupiditate horum principes ad tyrannidē declinant, & iustitiā derelinquunt. Instituit et[er]o quasi se debet n[on] esse ad Deu[m], ut s[ecundu]m sp[iritu]m legeret, & cogitaret de lege Dei, & sp[iritu]s essent in Dei timore, & obediētia. Instituit et[er]o quasi se haberet ad subditos suos, ut s[ecundu]m nō sup[er] eos cõtineret, aut opprimerent, neq[ue] ē iustitiā declinaret.

Ad 3um dicendum, q[uo]d divisio regni & multitudo regu[m] magis est populo illi data in p[en]a p[er] multis diffensionib[us] eoru[m], quas maxime p[er] regē David iustit[er] moverat, q[uo]d ad eoru[m] p[er]fectu[m] unde d[icitur] Osee 13. Dabo tibi regē i[n] furore meo. & Osee 8. Ipsi regna verit[er], & s[ecundu]m ex me principes extiterunt, & nō cognovi.

Ad 4um dicendum, q[uo]d sacerdotes p[er] successionem originis sacris deputabant, & hoc i[tem] ut in maiori reuerentia haberent, si non quilibet ex populo posset sacerdos fieri, quoru[m] honor cedebat in reuerentiā divini cultus: & i[tem] oportuit ut eis specialia quædam deputarent tam in decimis, q[uam] in primitiis, q[uo]d ē in oblationib[us], & sacrificiis, ex q[ui]bus viveret. Sed principes, sicut a dictu[m] est, assumebant ex toto populo, & i[tem] h[ab]ebant certas possessiones proprias, ex q[ui]bus vivere poterant, & p[ro]p[ri]e d[omi]n[u]s prohiberet etiam in lege ne superabundarent divitiis, aut magnifico

magnifico apparatu, tū qā nō erat facile qñ ex his in lūpbiā, & tyrānidē erigētū ēt qā si principes nō erant multū diuites, & erat laboriosus principatus, & sollicitudine plenus, nō multū affectabat a popularibus, & sic tollebat seditionis materia.

Ad 5^m dicēdū, qñ illud ius nō dēbat regi ex institutione diuina, sed magis pñciabat usurpatio regū, qñ sibi ius iniquū cōstituit in tyrānidē degnantes, & subditos depdantes. & hoc patet p hoc qñ i fing subdit: Vosq; eritis ei serui; pprie ad tyrānidē qā tyrāni suis subditis pñcipat ut seruis vñ hoc dicebat Samuel ad terrēdū eos ne regē peterēt: sequit. n. Noluit at audire populi vocem Samuelis.

¶ Pñtū cōtingere, qñ boni rex absq; tyrānidē filios tollat, & cōstituat tribunos, & cēturiones, & multa accipiat a subditis suis pp cōe bonū, pcurandū.

ARTICVLVS II.

Primum conuenienter fuerint tradita precepta iudicialia quantum ad popularium cōmūm.

Medina. ar. 2.

AD SECUNDVM sic procedit. Vñ qñ incōueniēter fuerint tradita pcepta iudicialia, quātū ad popularium cōmūm. Nō. n. pñt hoies pacifice uiuere adinuicē, si vnus^h accipiat ea, qñ sunt alterius: sed hoc vñ esse iudicū i lege. dñ. Deut. 2. Ingressus vñ neā, pñmi tui comede, vñs quātū tibi placuerit ergo lex vet^h si cōueniēter pūdebat hominū paci.

¶ Patet. Ex hoc maxime multæ ciuitates, & regna destruit, qñ possessiones ad mulieres^h pueniunt, ut^h Philosophus dicit in 2. Polit. sed hoc fuit introductū in ueteri lege. dñ. Num. 27. Hō cū mortuus fuerit absq; filio, ad filiam eius transibit hereditas. ergo nō conuenienter prouidit lex saluti populi.

¶ Patet. Societas hoium maxime conseruat p hoc qñ hoies^h emendo, & uendēdo, sibiinuicē, res suas cōmutant, quibus indigent, ut dñ. i. 1. Pol. sed lex uetus ab huius uirtutē uenditionis, mandauit.

¶ Patet. qñ possessio uendita reuertetur ad uenditorem in quinquagesimo anno Iubilai, ut patet. Leuit. 25. incōueniēter igit lex populum illū circa hoc instituit.

¶ Patet. Necessitatibus hoium maxime expedit, ut hoies sint pñpī ad mutuum concedendū, ut qñ qdē pñtudo tollit p hoc, qñ creditores accepta^h non reddunt. vñ dñ. Eccl. 19. Multi non cā nequitie non foenerati sunt sed fraudari gratis timuerunt. hoc aut induxit lex, primo quidē quia mandauit Deut. 15. Cui debet aliquid ab amico, uel pñximo, ac fratre suo, repetere nō poterit: qā annus remissionis est Dñi. & Exod. 22. dñ. qñ si pñte Dñi aial mortuū fuerit, redderet nō teneretur. Scd o qā auferit ei securitas qñ hñ p pign^h. dñ. Deut. 24. Cū repeteris pñximo tuo rē aliquā quā dē tibi, nō ingredieris domū ei^h, ut pignus auferas. & iterū: Nō pñciabit apud te pign^h, sed statū reddes ei. ergo iusticiēter fuit ordinatū i lege de mutuis.

¶ Patet. Ex defraudatione depositi maximū pñculū iminet, & iō est maxima cautela^h adhibēda. vñ ēt dñ. Mach. 3. qñ sacerdotēs inocabāt eū de celo, qñ de depositis legē posuit, ut his qñ deposuerāt ea salua custodirēt: sed i pceptis ueteris legis parua cautela circa dequisita adhibet. dñ. Exo. 22. qñ i amif-

sione depositi stat iuso ei^h apud quē fuit depositū. ergo nō fuit circa hoc legis ordinatio cōueniens.

¶ Patet. Sicut aliquis mercenarius locat operas suas^h ita ēt aliqui locant domū, uel quæcūq; alia hñm^h: sed non est necessarium, ut statim pretiū locatæ domus conductor exhibeat. ergo ēt nimis durum fuit quod pñcipitur Leuit. 19. Non morabit opus mercenarij tui apud te usque mane.

¶ Patet. Cū frequēter imminet^h iudiciorū necessitas, facilis dē esse accessus ad^h iudicē. incōuenienter igitur statuit lex Deut. 17. ut irent ad unum locum expetiri iudicium de suis dubijs.

¶ Patet. Possibile est non solū duos, sed ēt tres, uel plures concordare ad mentiendum incōuenienter igitur dicitur Deut. 19. In ore duorum, uel triū testium stabit omne uerbum.

¶ Patet. Pñna dē taxari ēm quātitatē culpæ: vñ dñ. Deut. 25. Pro mēsurā pñti, erit, & plagarū mod^h: sed qñ hñdā aequalibus culpis lex statuit inæquales pñas. dñ. Exo. 22. qñ restituit fur qñq; boues p uno boue, & quatuor oues p vna oue. qdā ēt non multū grauiā pñta graui pñna puniunt, sicut Nu. 15. lapidatus ēt, qñ collegerat ligna i sabbatho. Filius ēt pñterius pp. parua delicta, qā. c. comestatio nibus uacabat, & cōiulj, mādāt lapidari, Deut. 22. igitur incōuenienter in lege sunt institutæ pñæ.

¶ Patet. Sicut^h Aug. dicit 21. de ciuitate Dei, Octo gñā pñarū in legibus esse scribit Tullius Dana, uicula, uerbera, talionē, ignominia, exiliū, mortē, seruitutē: ex qñbus aliqua sunt in lege statuta. Dñum qdē, sicut cū fur cōdēnabāt ad quintuplū, uel quadruplū. Vincula uero, sicut Nu. 15. mādāt de quodā qñ in carcerē includat. Verbera uero, sicut Deut. 25. Si cū qñ peccauit, dignū uiderint plagis, pñtēnt, & corā se faciet uerberari. Ignominia ēt iherēbat illi, qñ nolebat accipere uxore fratris sui defuncti qñ tollebat calciametū illius, & spuebat in facie illius. Mortē ēt inferebat, ut patet ēt Leuit. 24. Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriat. Pñnā ēt talionis lex induxit, dñ. Exod. 21. Oculū p oculo, dētem p dētem. Incōueniētes igit vñ, qñ alias duas pñas. Exiliū, & seruitutē lex uet^h nō iherit. Cū pñt. Pñna non debet nisi^h culpæ, sed bruti aialia nō pñt habere culpam. ergo incōuenienter eis infligit pñna, Exod. 21. Bos lapidibus obruct qui occiderit uirum, aut mulierē. & Leuit. 24. dñ. Mulier, quæ succubuerit cuilibet iumento, simul interficiatur cum eo. sic igitur uidetur qñ incōuenienter ea, quæ pertinent ad cōuictūm hominum adinuicē, fuerint in lege ueteri ordinata.

¶ Patet. Dñs mandauit Exo. 21. qñ homicidiū morte hois puniret: sed mors bruti aialis multo minus reputat, qñ occisio hois. ergo non pñt sufficienter recompenfari pñna homicidij p occisionem bruti aialis. incōuenienter igit mandatur Deut. 21. qñ inuentum fuerit cadauer occisi hois, & ignorabitur exis reus, seniores propinquiore ciuitatis tollāt uitulam de armento, quæ nō traxit iugum, nec terram scidit uomere, & ducent eam ad uallē asperam atq; saxosā, quæ nunquā arata est, nec sementa recepit, & cadent in ea ceruices uirulæ.

SED

Sed contra est, qñ pro speciali beneficio commemoratur in psal. 147. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.

Resp. Dicēdū, qñ sicut^h Au. in 2. de ciui. Dei intro ducit a Tullio dictū, Populus ē cētus multitudinis, iuris cōsensu, & utilitatis cōione sociatus: vñ ad rōnē populi pñt, ut cōicatio hominū adinuicē iustis pceptis legis ordinet. Est autē duplex cōicatio hominū adinuicē. Vna quidē qñ sit autoritate principis. Alia aut sit propria uoluntate priuatarū pñonarū. Et quia uolūtate uniuscuiusq; disponi pñt, qñ eius subditur potestati, iō autoritate principis, qñbus subiecti sunt homines, oportet qñ iudicia inter homines exerceant, & pñna malefactoribus inferant. Pñt uero priuatarū pñonarū subditū res possesse: & iō pñna autoritate in his pñt sibiinuicē cōicare, puta emendo, uendēdo, donando, & aliis hñmōi. Circa utraq; aut cōicationē lex sufficienter ordinauit. Statuit. n. iudices, ut patet Deut. 16. Iudices, & magistrōs cōstituit in oib; portis eius, ut iudicēt populi iusto iudicio. Instituit et iustū iudiciū ordinē, ubi dñ Deut. 1. Qñ iustū est iudicare, siue ciuis ille sit, siue peregrinus, nulla erit pñonarū distinctio. Sussulit et occasione iniusti iudicii, acceptio nē munerū iudicibus prohibendo, ut patet Exod. 23. & Deut. 16. Instituit et numerū testiu duorū, uel triū, ut patet Deut. 17. & 19. Instituit et certas pñnas p diuersis delictis, ut post dicit. Sed circa res possellas optimū est, sicut dicit^h Philo. in 2. Polit. qñ possessiones sint distinctæ, & usus sit partim cōis, partim, aut p uolūtate possessorum cōicet: & hñc tria fuerunt in lege statuta. Primo. n. ipsæ possessiones diuisæ erāt in singulos dñ. Nu. 34. Ego dedi uobis terrā in possessionē, quā sorte diuidetis uobis. Et qñ p possessionū irregularitatē plures ciuitates destruit, ut Philosophus dicit in 2. Polit. iō circa possessiones reguladas triplex remediū lex adhibuit. Vñ, quidem, ut secundum numerū hominum æqualiter diuiderentur. ubi dñ Num. 34. Pluribus dabitur latior, & paucioribus angustior, aliud remediū est, ut possessiones nō in ppetuū alienentur, sed certo tpe ad suos possessores reuertantur ut non confundantur sortes possessionū. Tertiū remediū est ad hñmōi cōfusionē tollendā, ut pñmi succedant mortis. Primo qdē gradu filius, secundo aut filia tertio fratres quarto patru, quinto quicūq; propinqui. Et ad distinctionē sortiu pseruandā ulterius lex statuit, ut mulieres, qñ sunt heredes, nuberēt suq; trib. hoibus, ut habet Num. 36. Secundo uero instituit lex, ut quātū ad aliquā, usus rerū esset cōis, & quantū ad curā, pceptū ēt. Deut. 20. Non uidebis bouē & ouē fratris tui erratē, & pñteribis, sed reduces fratri tuo, & sile de aliis: secundo quantū ad fructū. Cōcedebat. n. cōiter quantū ad oēs, ut ingressus in uineā amici licite comedere posset, dñ tñ extra nō deferret. Quantū ad pauperes uero spalter ut eis relinquerent manipuli obliti, & fructus, & racemi remanētes, ut hñ Leuit. 19. & Deut. 24. & ēt cōicabant ea, qñ nascebant i septimo anno, ut hñ Exo. 23. & Leuit. 25. Tertiū uero statuit lex cōicationem factā p eos, qñ sunt rerū dñi, unā pure gratuitā: un

de dicitur Deut. 14. Anno tertio separabis aliam de cimā, uenietq; leuitēs, & peregrinus, & pupillus & uidua, & comedent & saturabunt. Aliam uero cum recompensatione utilitatis, sicut p uēditionem, & emptionē, & locutionē, & cōditionem, & per mutū, & iterū per depositū, de quibus omnibus inueniuntur ordinationes certæ in lege. unde patet qñ lex uetus sufficienter ordinauit quidē illi^h populi.

Ad 2^m dicēdū, qñ sicut^h Apost. dicit Ro. 13. Qui diligit pñmū, legē impleuit, qā. l. oia pcepta legis pñpue ordinata ad proximū, ad hñc finē ordinari uident, ut homines sibiinuicē diligāt: ex dilectione aut pcedit, qñ homines sibiinuicē bona sua cōicet: qā ut dñ 1. Io. 3. Qui uiderit fratrem suū necessitatē patiēte, & clausit uiscera sua ab eo, quō charitas Dei manet in illo: & iō intendebat lex hoies assuefacere, ut facile sibiinuicē sua cōicet, sicut & Apost. 1. ad Tim. 6. diuitib. mādāt facile tribuere, & cōicare. Nō at facile cōicatuus ē, qñ nō sustinet qñ pñmus aliqd modicū de suo accipiat absq; magno sui detrimento: & iō lex ordinauit, ut liceret i trantem in uineam proximi, racemos ibi comedere, non autē extra deferre, ne ex hoc daretur occasio grauis damni inferendi ex quo pax perturbaretur, quæ inter disciplinatos nō perturbatur ex modicoiū acceptione, sed magis amicitia pfirmatur, & assuefunt homines ad aliquid facile cōicandum.

Ad 3^m dicēdū, qñ lex nō statuit, qñ mulieres succederēt i bonis paternis, nisi ex defectu filiorū masculorū. tūc at necessariū erat, ut successio mulieribus pcederēt i cōsolationē patris, cui graue fuisset si ei^h hereditas oīno ad extraneos transfiret. Adhibuit tñ circa hoc lex cautela debita, pñpiēs ut mulieres succedētes in hereditate paterna, nuberent suæ tribus hominibus, ad hoc quod fortes tribuū non confunderentur, ut habetur Num. ult.

Ad 4^m dicēdū, qñ sicut^h Phil. dicit i. 2. Polit. Regulatio possessionū multū fert ad pseruationē ciuitatis uel gētiū: sicut ipse dicit apud quasdā Gētiliū ciuitates statuti sunt, ut null^h possessionē uēdere posset, nisi p manifesto detrimento. Si. n. pñsi possessio nes uēdant, pñt pñngere, qñ oēs possessiones ad paucos qñuiat, & ita necesse erit ciuitatē, uel regionē habitatorib. euacuari: & iō lex uet^h ad hñmōi pñculū remouēdū sic ordinauit, qñ & necessitatiē. hoium subueniret, pcedēs possessionū uēditionē usq; ad certū tps: & tñ pñculū remouit, pñpiēs ut certo tpe possessio uēdita ad uēdētē rediret Et hoc instituit, ut sortes nō confunderent, sed semp remaneret eadē distinctio determinata i tribub. Quia uero domus urbanæ si erāt forte distinctæ, iō cōcēsit qñ in ppetuū uēdi posset, sicut, & mobilia bona. Nō. n. erat statutus numerus domorū ciuitatis sicut erat certā mēsurā possessionis, ad quā nō addebāt. Pōterat at aliquid addi ad numerū domorū ciuitatis. Dom^h uero, qñ nō erāt i urbe, sed in uilla muros nō habētes, in ppetuū uēdi nō poterāt: qā hñmōi domus nō cōstituitur nisi ad cultū, & ad custodiā possessionū: & ideo lex congrue statuit ius circa utrunque.

Ad 5^m dicēdū, qñ sicut^h dñi est, inrentio legis erat assuefacere homines suis pñceptis ad hoc, qñ ad i. arg. libum.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

de dicitur Deut. 14. Anno tertio separabis aliam de cimā, uenietq; leuitēs, & peregrinus, & pupillus & uidua, & comedent & saturabunt. Aliam uero cum recompensatione utilitatis, sicut p uēditionem, & emptionē, & locutionē, & cōditionem, & per mutū, & iterū per depositū, de quibus omnibus inueniuntur ordinationes certæ in lege. unde patet qñ lex uetus sufficienter ordinauit quidē illi^h populi.

Ad 2^m dicēdū, qñ sicut^h Apost. dicit Ro. 13. Qui diligit pñmū, legē impleuit, qā. l. oia pcepta legis pñpue ordinata ad proximū, ad hñc finē ordinari uident, ut homines sibiinuicē diligāt: ex dilectione aut pcedit, qñ homines sibiinuicē bona sua cōicet: qā ut dñ 1. Io. 3. Qui uiderit fratrem suū necessitatē patiēte, & clausit uiscera sua ab eo, quō charitas Dei manet in illo: & iō intendebat lex hoies assuefacere, ut facile sibiinuicē sua cōicet, sicut & Apost. 1. ad Tim. 6. diuitib. mādāt facile tribuere, & cōicare. Nō at facile cōicatuus ē, qñ nō sustinet qñ pñmus aliqd modicū de suo accipiat absq; magno sui detrimento: & iō lex ordinauit, ut liceret i trantem in uineam proximi, racemos ibi comedere, non autē extra deferre, ne ex hoc daretur occasio grauis damni inferendi ex quo pax perturbaretur, quæ inter disciplinatos nō perturbatur ex modicoiū acceptione, sed magis amicitia pfirmatur, & assuefunt homines ad aliquid facile cōicandum.

Ad 3^m dicēdū, qñ lex nō statuit, qñ mulieres succederēt i bonis paternis, nisi ex defectu filiorū masculorū. tūc at necessariū erat, ut successio mulieribus pcederēt i cōsolationē patris, cui graue fuisset si ei^h hereditas oīno ad extraneos transfiret. Adhibuit tñ circa hoc lex cautela debita, pñpiēs ut mulieres succedētes in hereditate paterna, nuberent suæ tribus hominibus, ad hoc quod fortes tribuū non confunderentur, ut habetur Num. ult.

Ad 4^m dicēdū, qñ sicut^h Phil. dicit i. 2. Polit. Regulatio possessionū multū fert ad pseruationē ciuitatis uel gētiū: sicut ipse dicit apud quasdā Gētiliū ciuitates statuti sunt, ut null^h possessionē uēdere posset, nisi p manifesto detrimento. Si. n. pñsi possessio nes uēdant, pñt pñngere, qñ oēs possessiones ad paucos qñuiat, & ita necesse erit ciuitatē, uel regionē habitatorib. euacuari: & iō lex uet^h ad hñmōi pñculū remouēdū sic ordinauit, qñ & necessitatiē. hoium subueniret, pcedēs possessionū uēditionē usq; ad certū tps: & tñ pñculū remouit, pñpiēs ut certo tpe possessio uēdita ad uēdētē rediret Et hoc instituit, ut sortes nō confunderent, sed semp remaneret eadē distinctio determinata i tribub. Quia uero domus urbanæ si erāt forte distinctæ, iō cōcēsit qñ in ppetuū uēdi posset, sicut, & mobilia bona. Nō. n. erat statutus numerus domorū ciuitatis sicut erat certā mēsurā possessionis, ad quā nō addebāt. Pōterat at aliquid addi ad numerū domorū ciuitatis. Dom^h uero, qñ nō erāt i urbe, sed in uilla muros nō habētes, in ppetuū uēdi nō poterāt: qā hñmōi domus nō cōstituitur nisi ad cultū, & ad custodiā possessionū: & ideo lex congrue statuit ius circa utrunque.

Ad 5^m dicēdū, qñ sicut^h dñi est, inrentio legis erat assuefacere homines suis pñceptis ad hoc, qñ ad i. arg. libum.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

De alienatione domorū & possessionum. ante me. 10. 1.

QVAEST. CV.

ARTIC. II.

Abi inuicē de facili in necessitatib. subinueniēti: q̄a hoc maxime est amicitia fōmētū. Et hanc quidē fa-
cilitatē subueniēdi nō solū statuit in his, q̄ gratis, &
absolute donantur, sed et in his, quē mutuo conce-
dunt: q̄a hmoi subuentio frequentior est, & plurib.
necessaria. Hmoi aut subuentionis facilitatē multi-
pliciter instituit. Primo qdē, ut faciles se pberēt ad
mutuū exhibēdū, nec ab hoc retraherent anno re-
missionis appropinquāte, ut hī Deut. 15. Secūdo, ne
eū, cui mutuū cōcederēt grauarēt uel usuris, uel et
aliqua pignora oīno uita necessaria accipiēdo, & si
accepta fuerint, q̄ statim restituerent. Dī. n. Deut.
23. nō feneraberis fratri tuo ad usurā. & 24. Nō ac-
cipies loco pignoris interiorē, & superiorē molā,
q̄a animā suā appositū tibi. & Exod. 22. dī: Si pign-
a p̄ximo tuo acceperis uestimētū, ante solis occa-
sum reddes ei. Tercio, ut nō importune exigerēt, uñ
dī Exod. 22. Si pecuniā mutuā dederis populo meo
pauperi, q̄ habitat tecū, nō urgebis eū quasi exa-
ctor. & p̄ hoc et mādāt Deut. 24. Cū repetes a pro-
ximo tuo rē aliquā, quā dēt tibi nō ingredieris in
domū eius, ut pignus auferas, sed stabis foris, & il-
le tibi p̄feret qd̄ habuerit, tū q̄a dom⁹ est tutissimū
uniuersusq; receptaculū, uñ molestū homini est,
ut in domo sua inuadatū ēt q̄a nō cōcedit credito-
ri, ut accipiat pignus qd̄ uoluerit, sed magis debito-
ri, ut det quo minus indiguerit. Quarto instituit q̄
in septimo anno debita penitus remitterent. Proba-
bile. n. erat, ut illi, q̄ cōmode reddere possent, ante
septimū annū redderēt, & gratis mutuārē nō f̄rau-
darēt. Si at oīno importētes eis ēt, eadē rōne eis erat
debitū remittēdū ea dilectiōe quā ēt erat eis de no-
uo dādū p̄ idigētiā. Circa alia uero mutuata hēc
lex statuit, ut p̄ negligentia eius cui mutuata sunt,
si in ipsius absentia moriant, uel debilitent, reddere
ea cōpellat. Si uero eo plente, & diligenter custo-
diētē, mortua fuerint, uel debilitata, non cogebat
restituere, & maxime si erant mercede cōducta, q̄a
ita ēt potuissent mori, & debilitari apud mutuante:
& ita si cōseruationē aialis cōsequerēt, iā aliquod
lucrū reportaret ex mutuo, & nō esset gratuitū mu-
tuū. Et maxime hoc obseruādū erat, q̄a alia erāt
mercede cōducta: q̄a tunc habebat certū pretiū p̄
usu aialiū: uñ nihil accrescere debebat p̄ restōne
aialiū, nisi p̄ negligentiam custodientis. Si aut nō
essent mercede cōducta, potuisset hīc aliquam q̄-
ratem, ut saltem tñ restitueret, quantum usus ani-
malis mortui, uel debilitati conduci potuisset.

De depō-
sitū seruā-
tis & red-
dendis.

in dī. 1. 1.

Ad 5^m dicendū, q̄ hēc differentia est inter mu-
tuū, & depositū quia mutuum traditur in utilitatē
eius, cui traditur: sed depositū traditur in utilitatē
deponentis. & ideo magis arētabatur aliquis in ali-
quibus casibus ad restituendū mutuum, q̄ ad resti-
tuendū depositum. Depositum. n. perdi poterat
dupliciter. Vno modo, ex cā inuitabili, uel natu-
rali, puta, si esset mortuum, uel debilitatū animal
depositū: uel extrinseca, puta, si esset caprū ab ho-
stibus, uel si esset comestū a bestia, in quo tamē ca-
su tenebatur deferre ad dīm animā, id quod de
animali occiso supererat: in aliis aut supradictis ca-
sibus nihil reddere tenebatur, sed solum ad expur-

gandū suspiciōē fraudis tenebatur iuramentum p̄-
stare. Alio mō poterat p̄di ex cā euitabili puta, per
furtū: & tūc p̄ negligentia custodis reddere teneba-
tur. Sed, sicut dictū est, ille, qui mutuū accipiebat
aiāl tenebat reddere, et si debilitatū, aut mortuum
fuisse in eius absentia: de minori. n. negligentia tene-
bat, q̄ depositarius, q̄ non tenebatur nisi de furto.

Ad 6^m dicendū, q̄ mercenarii, qui locant operas
suas, pauperes sunt, de laboribus suis uictū queren-
tes quotidianū: & ideo lex prouidē ordinauit, ut
statim eis merces solueret, ne uictus eis deficeret.
Sed illi, qui locant alias res diuites esse consueue-
runt, nec ita indigēt locationis pretio ad suū uictū
quotidianū: & ideo non est eadem ratio in utroq;.

Ad 7^m dicendū, q̄ iudices ad hoc inter homines p̄-
stituuntur, q̄ determinent quod ambiguū inter ho-
mines circa iustitiā esse p̄t. Dupliciter aut aliqd p̄t
ēē ambiguū. Vno mō, apud simplices: & ad hoc du-
biū tollendū, mandatur Deut. 16. ut iudices & ma-
gistrī constituerentur per singulas tribus, ut iudica-
rēt populū iusto iudicio. Alio mō cōtingit aliquid
esse dubiū et apud peritosiō ad hoc dubium tollen-
dū constituit lex, ut oēs recurrerent ad locū princi-
palē a Deo electū, in quo, & sumus Sacerdos esset,
q̄ determinaret dubia circa cērimonias diuini cul-
tus: & sumus iudex populi, qui determinaret, q̄ p̄-
tinēt ad iudicia hominū: sicut et nūc p̄ appellatio-
nē, uel p̄ cōsultationē causę ab inferioribus iudici-
bus ad superiores deferunt. Vñ dī Deut. 17. Si diffi-
cile, & ambiguū apud te iudiciū prospexeris, & iu-
dicū intra portas tuas uideris uerba uariari, ascen-
de ad locum, quē elegerit Dñs, i ueniesq; ad sacer-
dotes Levitici generis, & ad iudicē q̄ fuerit in illo
tpe. Hmoi aut ambigua iudicia nō frequēter emer-
gebantunde ex hoc populus non grauebatur.

Ad 8^m dicendū, q̄ in negotiis humanis non pōt
haberi demonstratiua p̄batio & infallibilis, sed iusti-
cia aliqua cōiecturalis p̄babilitas, fm quā rethor p̄-
suadet: & iō licet sit possibile duos, aut tres testes i
mēdaciū cōuenire, nō tñ est facile, nec probabile,
q̄ ueniant: & iō accipit eorū testimoniū tanq̄ uerū
& p̄cipue si in suo testimonio nō uacillēt, uel alias
suspecti nō fuerint. Et ad hoc et q̄ nō de facili a ue-
ritate testes declinarēt, instituit lex, ut testes diligē-
tissime examinarent, & grauiter punirentur q̄ inue-
nirent mēdaces, ut habet Deu. 19. Fuit tñ aliqua rō
hmoi numeri determinādi ad significandū infallibi-
lē ueritatē p̄sonarū diuinarū, quę q̄q; numerant
duo, quia Spiritus sanctus est nexus duorum: q̄nque
exprimuntur tres, ut Augustinus dicit super illud
Jo. 8. In lege uestra scriptum est, quia duorum ho-
minum testimonium uerum est.

Ad 9^m dicendū, q̄ non solū propter grauitatē cul-
pę, sed et p̄ alias causas grauis pēna infligit. Primo
quidē, p̄ quantitātē peccati: quia maiori pec-
cato ceteris paribus pēna grauior debetur. Secun-
do p̄ peccati cōsuetudinē: quia a peccatis cōsue-
tis nō facilius homines abstrahuntur, nisi per gra-
ues pēnas. Tercio, propter multam concupiscentiā
uel delectationē in peccato: ab his. n. non de facili
homines abstrahuntur, nisi propter graues pēnas.

Quarto,

QVAEST. CV.

ARTIC. II.

238

Quarto, p̄ facilitatē cōmittendi p̄ctm, & iacen-
di in ipso: hmoi. n. peccata q̄ manifestant, sunt ma-
gis puniēda ad aliorū terrōrē. Circa ipsā et quāti-
tatē p̄cti quadruplex grad⁹ ē attēdēd⁹ et circa unū
& idē factū. Quorū primus est, q̄ inuoluntarius
p̄ctm cōmittit: tunc. n. si oīno est inuoluntarius, to-
taliter excusat a pēna. Dī. n. Deut. 22. q̄ puella, q̄
opprimi in agro, non est rea mortalis, q̄a clama-
uit, & nullus affuit, q̄ liberaret eam. Si uero aliquo
mō fuerit uoluntarius, sed tñ ex infirmitate peccat,
puta, cū quis peccat ex passione, minuit p̄ctm: &
pēna fm ueritatem iudiciū dimini dēt, nisi forte
p̄ cōem utilitatē pēna aggrauetur ad abstra-
hedum hoies ab hmoi peccatis, sicut dictū est.
Secundus gradus est, q̄ quis per ignoratiā pec-
cauit: & tunc aliquo mō reus reputabatur p̄ negli-
gentiam addiscēdi, sed tñ non puniebatur per iudice-
s, sed expiabat p̄ctm suū per sacrificia. Vñ dī
Leut. 4. Aī, q̄ peccauerit per ignorantiam &c. sed
hoc intelligendum est de ignorantia facti, non aut
de ignorantia p̄cepti diuini, qd̄ oēs scire teneban-
tur. Tercius gradus est, q̄ aliquis ex superbia pec-
cabat, id est, ex certa electione, uel ex certa mali-
tia: & tūc puniebatur fm quantitātē delicti. Quar-
tus aut gradus est, q̄ peccabat per proteritiā, &
pertinaciā: & tunc quasi rebellis, & destructor ordi-
nationis legis oīno occidendus erat. Secundum
hoc dicendū est, q̄ in pēna furti considerabatur
fm legem, id, qd̄ frequenter accidere poterat: &
iō pro furto aliarū rerum, q̄ de facili custodi p̄t
a furib. non reddebat fur nisi duplū. Oues aut nō
de facili p̄t custodi a furto, q̄a pascunt in agris:
& iō frequētius cōtingebat, q̄ oues furto subtra-
herent. Vñ lex maiore pēnā appositū ut. Quatuor
oues p̄ una one redderent. Adhuc aut boues dili-
genter custodiunt, q̄a habent i agris, & nō ita pascun-
tur gregatim sicut oues: & iō adhuc hic maiore pē-
nā appositū, ut. s. quinq; boues p̄ uno boue redde-
rent. & hoc dico, nisi forte idē aīa inuentū fuerit
uiuens apud eū: quia tunc solū duplū restituēbat,
sicut, & in ceteris furtis poterat. n. hēri p̄sumptio,
q̄ cogitaret restituere, ex quo uiuū seruasset. Vel
p̄dicti fm * gl. q̄ bos hēc quinque utilitates, q̄a im-
molat, arat, pascit carnib. lac dat, & coriū ēt diuer-
sis vsib. ministrat: & iō p̄ uno boue quinque boues
reddebant. Ovis et hēc quatuor utilitates, q̄a im-
molat, pascit, lac dat, & lana ministrat. Fihus autē
cōtinuax, si q̄a comēdebat, & bibebat, occidebat:
sed p̄ cōtinuaciam, & rebellionē, q̄ semper mor-
te puniebatur, ut dictū est. Ille uero, q̄ colligebat
ligna in sabbatho, lapidatus fuit tanquam legis vio-
lator, q̄ sabbathum obseruari p̄cipiebat in com-
memorationem fidei nouitatis mundi, sicut supra
dictū est. unde occisus fuit tanquam infidelis.

Ad 10^m dicendū, q̄ lex uetus pēnā mortis in-
fligit in grauiorib. criminibus, fm his, q̄ 3. Deū pec-
cantur, & in homicidio, & in furto hominū, & in ir-
reuerentia ad parētes, & in adulterio, & in ince-
stibus. In furto aliarū rerum adhibuit pēnam
damni. in percussuris autē, & mutilationibus in-
duxit pēnam talionis, & similiter in peccato falsi

testimonij. In alijs aut minorib. culpis induxit pē-
nam flagellationis, uel ignominie. Pēnam aut ser-
uitutis induxit in duobus casib. In uno quidem, q̄
septimo anno remissionis ille, qui erat seruus, nō ē-
bat beneficio legis ut liber exiret: unde p̄ pēna
ei infligebat, ut in perpetuū seruus remaneret. Se-
cundo infligebat furi, q̄ nō habebat qd̄ posset re-
stituere, sicut hī Exo. 22. Pēnā aut exilij uniuersa-
liter lex nō statuit, quia in solo populo illo Deus
colebat, oibus alijs populis per idolatriam corrup-
tis, unde si q̄a a populo illo uniuersaliter exclusus
esset, daret ei occasio idolatrię. & iō Regū 26. dī,
q̄ David dixit ad Saul: Maledicti sunt, qui eiecerūt
me hodie, ut non habite in hereditate Dñi, dicen-
tes, Vade, serui dijs alienis. Erat tamen aliquod par-
ticulare exilium. dī. n. Deut. 19. q̄ qui percussit
proximum suū nesciens, & qui nullum 3 ipsum
habuisse odium comprobatur, ad unam urbium
refugiū confugiebat, & ibi manebat vsque ad mor-
tem summi Sacerdotis. Tūc. n. ei licebat ad domum
suā redire: quia in uniuersali damno populi cōsue-
uerunt particulares irę sedari, & ita proximi de-
functi non sic proni erant ad eius occisionem.

Ad 11^m dicendū, q̄ animalia bruta mādabatur
occidi non p̄ aliquam ipsorum culpā, sed in pē-
nam dominorum, qui talia animalia non custodie-
rant ab hmoi peccatis: & iō magis puniebatur do-
minus, si bos cornupeta fuerat ab heri, & nudius
tertius, in quo casu poterat occurri periculo, q̄ si
subito cornupeta efficeretur. Vel occidebantur
animalia in detestationem peccati, & ne ex eorum
aspectu aliquis horror hominibus incuteretur.

Ad 12^m dicendū, q̄ rō līalis illius mandati fuit,
ut Rabbi Moyses dicit, quia frequēter interfecto-
rē est de ciuitate propinquiōri. unde occisio uitalis
fiebatur ad explorandum homicidium occultum, qd̄
quidem fiebat per tria, quorum unum est, quo se-
niore ciuitatis iurabat nihil se p̄termisisse in cus-
todia uiarū. Aliud est, q̄a ille, cuius erat vitula, dā-
nificabat in occisione aialis, & si prius manifesta-
ret homicidiū, animal nō occideret. Tertiu est, q̄a
locus in quo occidebat vitula, remanebat incultus
& iō ad euitandū utruq; damnu hoies ciuitatis de
facili manifestaret homicidā si sciret, & raro pote-
rat esse, quin aliqua uerba, uel indicia sup hoc fa-
cta essent: uel hoc fiebat ad terrōrē in detestatio-
nē homicidij. Per occisionem. n. vitulę, q̄ ē animal
uile, & fortitudine plenū, p̄cipue antequam labo-
ret sub iugo, signabat q̄ quicunque homicidiū fecit
fer, quis esset utilis, & fortis, occidēd⁹ erat, & mor-
te crudeli, qd̄ cernicis cōcisio signabat, & q̄ tanq̄
uile, & abiectū a consortio hominū excludendus
erat, qd̄ significabatur p̄ hoc, q̄ vitula occisa in lo-
co aspero, & inculto, relinquebat in putredinē cō-
uertenda. Mystice aut p̄ vitulam de armento signi-
ficatur caro Christi, q̄ non traxit iugum, quia non
fecit peccatum: nec terrā scidit vomere, id est, se-
ditionis maculam non admisit. Per hoc. n. quod in
ualle inculta occidebatur, significabatur despecta
mors Christi, per quam purgantur omnia pecca-
ta, & diabolus esse homicidiū author ostenditur.

Al.

Primum iudicialia precepta sine conuenienter tradita quantum ad extraneos.

Medina ar. 3.

AD TERTIUM sic procedit. Vt qd iudicialia precepta non sint conuenienter tradita quantum ad extraneos. Dicit enim Petrus actum 10. In ueritate coepi, qm non est acceptor personarum Deus, sed in oī gente q timet Deū, & operatur iustitia, acceptus ē illi: sed illi q sunt Deo accepti, nō sunt ab ecclesia Dei excludendi, in conuenienter igitur mandat Deut. 23. q Ammonites, & Moabites et post decimam generationem nō intrabunt in ecclesiam Domini in aeternum: econtrario autem ibidem precipitur de quibudā gentibus, Nō abominaberis Idumam, qā frater tuus ē: nec Aegyptium, qā aduenā fuisse in terra eius. 1. Precepta quae non sunt in potestate non, merentur aliquam poenam: sed q homo sit eunuchus, uel ex scorto natus, non est in potestate eius, ergo inconuenienter mandatur Deut. 23. q eunuchus, & ex scorto natus non ingrediatur ecclesiam Domini. 2. Precepta Lex uetus misericorditer mandauit, ut aduenā nō affligant. dñ. n. Exo. 22. Aduenā nō contristabis, neq; affliges eū: aduenā enim & ipsi fuisse in terra Aegypti, & 3. Peregrino molestus nō eris: scitis enim aduenā aīas, qā, & ipsi peregrini fuisse in terra Aegypti: sed ad afflictionē alicuius pertinet, q uisus opprimat. hinc conuenienter igitur lex pmissit Deut. 23. ut alienis ad usura pecuniam mutaret. 4. Precepta Multo magis appropinquat nobis hoīes, q arbores, sed his, quae sunt nobis magis propinqua, magis debemus affectū, & effectum dilectionis impendere, secundū illud Eccl. 17. Omne animal diligis simile sibi, sic, & oī homo proximum sibi. inconuenienter igitur dominus Deut. 20. mandauit, q de ciuitatibus hostium capitis omnes interficerent, & tamen arbores fructiferas non succiderent. 5. Precepta Bonū cōe ē in uirtute, est bono priuato pferendū ab unoquoq; sed in bello qd committitur cōtra hostes, qritur bonū cōe. inconuenienter igitur mandat Deut. 20. q imminente pēlio aliqui domū remittantur, puta, qui edificauit domum nouā, qui plantauit uineam, uel qui despondit uxorem. 6. Precepta Ex culpa nō debet quis cōmodum reportare: sed q homo sit formidolosus, & corde pauidus culpabile est, contrarium enim est uirtuti fortitudinis. inconuenienter igitur a labore praelii excusabantur formidulosi, & pauidum cor habentes.

SECONDUM CONTRA est, quod Sapientia diuina dicit Proverb. 9. Recti sunt omnes sermones mei, non ē in eis prauum quid, neque peruersum.

RESPONDENDUM, qd cū extraneis sit esse hominū cōuersatio dupliciter. Vno mō pacifice: alio mō hostiliter, & qd ad utrūq; modū ordinādū lex cōuenientia pcepta cōtinebat. Tripliciter. n. offerebat Indis occasio, ut cū extraneis pacifice cōicarent. Primo qdē, qd extranei p terrā eorū trāsitu faciebāt quāsi peregrini. Alio mō, qd in terrā eorū adueniebat ad inhabitandū sicut aduenā: & quātū ad utrūq; lex misericordiae pcepta posuit. Nā Exo. 22. dñ, Aduenā nō contristabis: & 3. dñ, Peregrino mole-

stus nō eris. Tercio uero, qd aliqui extranei totaliter in eorū confortiū, & ritum admitti uolebāt. Et in his quidā ordo attēdebat: non enim statim recipiebantur quāsi ciues sicut etiam apud quosdā Gētiliū statutū erat, ut nō reputaretur ciues nisi qui ex aīo, uel aīano cines existerent, ut Philosophus dicit in 3. Polit. & hoc idē, quia si statim extranei adueniente recipere ad trāsitudinē ea, q sunt populi, possent multa picula cōtingere, dū extranei non habētes adhuc amorē firmatū ad bonū publicum, aliqua p populū attētarēt: & idē lex statuit, ut de quibudā Gētilib. hūitib. aliquā affinitatē ad Iudaeos, & de Aegyptiis, apud quos nati fuerāt & nutriti, & Idumaeis filiis Esau fratris Iacob tertia generatione reciperent in cōfortiū populi, quidā uero quia hostiliter se ad eos habuerant, sicut Ammonites & Moabites, nūq; in cōfortiū populi admitterentur. Amalecitis ēr, q magis eis fuerant aduersari, & cū eis nullū cognationis habebant cōfortiū, quasi hostes ppetui haberent. dñ. n. Exo. 17. Bellū Dei erit p Amalec a gñatione in gñationē. Sē ēr quantum ad hostilē cōicationē cū extraneis lex cōuenientia pcepta tradidit. Nā primo qd instituit, ut bellū iuste iniret. Mandat. n. Deut. 20. q qd accederēt ad expugnandū ciuitatē offerent ei primo pacē. Secūdo instituit, ut fortiter bellū inceptū exequerent habētes de Deo fiduciā, & ad hoc melius obseruandū instituit, q imminente pēlio sacerdos eos confortaret, pmittēdo auxiliū Dei. Tercio mandauit, ut impedimēta pēlii remouerēt, remittēdo quosdā ad domū, q possent impedimēta pēlii. Quarto instituit ut uictoria moderate uterentur parcēdo mulierib. & paruulis, & et ligna fructifera regionis nō incidēdo.

AD PRIMUM ergo dicendū, qd homines nullius gētis exclusit lex a cultu Dei, & ab his, quae pnter ad aīas salutē. dñ. n. Exo. 12. Si quis peregrinorū in uestram uoluerit transire coloniā, & facere Phase dñi circumcidet prius oē masculinū ei, & sic rite celebrabit, eritq; simul sicut indigena terrae. Sed in tēporalibus quantū ad ea q pntebant ad cōitatem populi nō statim quilibet admitteret rōne supra dicta: sed qdā in tertia gñatione. s. Aegypti & Idumaei. Alii uero ppetuo excludēbant in detestationē culpae praeitae, sicut Moabites, & Ammonites, & Amalecites. Sicut enim punitur unus homo propter peccatum quod commisit, ut alii uidentes timeant & peccare desistant: ita etiam propter aliquod peccatū gens, uel ciuitas pnter puniri, ut alii a simili peccato abstineant. Poterat tamen dispensari aliq; in collegium populi admitti propter aliquē uirtutis actum, sicut Iudith. 14. dñ, quod Achor dux filiorum Ammon appositus est ad populum Israel, & oī successio generis eius. Et similiter Ruth Moabit, quae mulier uirtutis erat: licet possit dici, q illa prohibitio extendebatur ad uiros, non ad mulieres, quibus non competit simpliciter esse ciues.

AD 2^m dicendū, qd sicut Philosophus dicit in 3. Polit. dupliciter aliquis dicitur esse ciuis. Vno mō simpliciter: & alio mō secundū quid, simpliciter quidē ciuis est, qui potest agere ea, quae sunt ciuium, puta, dare cōsiliū, uel iudiciū in populo. secundū quid

quid autē ciuis dici, pnt quicūq; ciuitatē inhabitat, & uiles psonae, & pueri, & senes, q non sunt idonei ad hoc, q habeant prātē in his, q pnter ad cōe. Idē ergo spūi p pūilitatē originis excludēbant ab Ecclesia, i. a collegio populi usq; ad decimā gñationē & similiter eunuchi, qbus nō poterat cōpetere honor, q patrib. debebat, & pēpue in populo Iudgorū, in quo Dei cultus cōseruabat p carnis gñationē. Nā ēr apud Gētilē, qui multos filios genuerāt, ali quo isigni honore donabant, sicut Philosophus dicit in 2. Polit. qdā ad ea, q ad gratiā Dei pntebant, eunuchi ab aliis nō separabant, sicut nec aduenā, ut dñ. n. dñ. n. 12. 36. Nō dicat filius aduenā q adhuc ret dñi dicit: Separatione diuidet me dñs a populo suo nō dicat eunuchus. Ecce ego lignū aridum. Ad 3^m dicendū, q accipere usurā ab alienis non erat ēm intētionē legis, sed ex quadā pmissione p p pntatē Iudgorū ad auaritiā, & ut magis pacifice se haberent ad extraneos, a quibus lucrabantur.

AD 4^m dicendū, q circa ciuitates hostilū qdā distinctio adhibebat. Quēdā n. erat remotē nō de numero illarū urbū, q eis erāt repromissae, & in talib. urbib. expugnatis occidebant masculi q pugnauerāt p populū Dei mulierib. & infantib. parcebat. Sed in ciuitatib. uicinis, q erāt eis tē pmissae, oēs mādabant interfecit p iniquitates eorū priores, ad quas puniēdas dñs populū Israel quasi diuina iustitia executorē mittebat. dñ. n. Deut. 9. Quia illi egerūt i pie, introeūto te deleat. Ligna & fructifera mādabant reseruari p pūilitatē ipsius populi, cuius ditioni ciuitas, & eius territorium erat subiiciēdum.

AD 5^m dicendū, q nouus edificator domus, aut plātor uineae, uel desponsator uxoris excludēbatur a pēlio p pūo. Primo qdē, qā ea q hō de nouo hēt, uel statim paratus ēr ad habēdū, magis solet amare, & p cōsequens eorū amissionē timere: unde probabile erat, q ex tali amore magis mortē timeret, & sic minus fortis ēllet ad pugnandū. Secūdo quia sicut Philosophus dicit in 2. Philol. Infortunium vī, qd aliquis appropinquat ad aliquod bonū habēdū si postea impedit ab illo: & idē ne propinqui remanente magis contristarentur de morte talū, q bonis sibi paratis potiti nō fuerūt, & ēr populus considerans hoc horreteret, hūitib. homines a mortis periculo sunt sequestrati per subtractionē a pēlio.

AD 6^m dicendū, q timidi remittebātur ad domū, non ut ipsi ex hoc commodum consequerentur, sed ne populus ex eorū praesentia in cōmodū cōsequeretur, dum per eorū timorem, & fugam, & alii ad timendum, & fugiendum prouocarentur.

Primum conuenienter lex uetus precepta edidit circa domesticas personas.

Medina ar. 4.

AD QVARTUM sic procedit. Vt qd inconuenienter lex uetus pcepta edidit circa psonas domesticas. dñ. n. ad qd est, dñi est, ut Philosophus dicit in 1. Polit. sed id, quod est alienius, ppetuo eius esse dēt. ergo inconuenienter lex mandauit Exo. 21. p serui septimo anno liberi abscederent.

2. Precepta Sicut animal aliquod, ut asinus, aut bos, est

possessio domini, ita ēr seruus de animalibus p cipitur Deut. 12. q resiliantur domo suis si errare inueniantur. inconuenienter ergo mandat Deut. 23. Nō tradas seruū dñi tuo, qui ad te confugerit. 3. Precepta Lex diuina dēt magis ad misericordia prouocare, q ēr lex humana: sed ēm leges humanas gra uiter puniunt, q nimis aspere affligunt seruos, aut ancillas, asperissima autē vī esse afflictio, ex qua sequitur mors. inconuenienter igitur statuit Exo. 21. q pcesserit seruū suū, uel ancillā uirga, si uno die supuixerit, non subiacerit pēna, quia pecunia illius est. 4. Precepta Alius est principatus dñi ad seruū, & patris ad filiū, ut dñ in primo, & tertio. Polit. sed hoc ad principatū dñi ad seruū pnter, ut aliq; seruū, uel ancillā nēdere possit. inconuenienter igitur lex pmissit, q aliq; uenderet filiā suā in famulā, uel ancillā. 5. Precepta Pater hēt sui filiū prātē: sed eius est punire excessus, q hēt prātē sup peccatē. inconuenienter igitur mandatur Deut. 21. q pater ducat filium suum ad seniores ciuitatis puniendum.

6. Precepta dñs pphibuit Deut. 7. ut cū alienigenis non locarent cōiugia, & cōiuncta ēr separarent, ut p 1. Eld. 10. inconuenienter igitur Deut. 21. conceditur eis, ut captiuas alienigenarū ducere possint uxores. 7. Precepta Dominus in uxoris ducendis quosdā cōsanguinitatis, & affinitatis gradus praecepit esse uitādos, ut patet Leui. 18. hinc conuenienter igitur mandatur Deut. 25. quod si aliquis esset mortuus absq; liberis, uxorem ipsius frater eius acciperet.

8. Precepta Inter uirum, & uxorem sicut est maxima familiaritas, ita dēt esse fides firmissima: sed hoc non potest esse, si matrimonium dissolubile fuerit. hinc conuenienter igitur Dominus permisit Deut. 24. quod aliquis posset uxore dimittere scripto libello repudiij, & q etiam ulterius eā recuperare non posset. 9. Precepta Sicut uxor potest frangere fidem marito, ita ēr seruus domino, & filius patri: sed ad inuestigandam iniuriā serui in dominum, uel filij in patrē non est institutum in lege aliquod sacrificiū. superflue igitur uidetur institui sacrificium zeloty piae ad inuestigandum uxoris adulteriū. Num. 5. sic igitur inconuenienter uidetur esse tradita in lege pcepta iudicialia circa personas domesticas.

SECONDUM CONTRA est, quod dicitur in Plal. 18. Iudicia domini uera, iustificata in semetipsa.

RESPONDENDUM, qd communio domesticarum personarum adiuuicem, ut Philosophus dicit in 1. Politic. est secundum quodammodo actus, qui ordinantur ad necessitatem uitae. Vita autem hominis conseruatur dupliciter. Vno modo, quantum ad indiuiduum, p ut scilicet homo idem numero uiuat, & ad talem uitae cōseruationem opitulantur hominis exteriora bona, ex quibus homo habet nectum & uestitum, & alia huiusmodi necessaria uita, in quibus administrandis indiget homo seruis alio modo conseruatur uita hominis secundū speciem per generationem, ad quam indiget homo uxore, ut ex ea generet filiū. Sic igitur in domestica cōione sunt tres cōbinationes. s. domini ad seruū, nūi ad uxorem, patris ad filiū. ita quantum ad omnia ista lex uetus conuenientia pcepta tradidit: nā quātū ad seruos, instituit

Lib. 1. cap. 4. tom. 1.

Ca. 1. ame dio, 10. 5.

Concl. m.

Cap. 1. pū rā an me dñ. 10. 5.

Concl. m.

Q V A E S T. CVII.

Et circa hoc queruntur quatuor.

- ¶ Primo, Vtrum lex noua sit alia lex à lege ueteri.
¶ Secundo, Vtrum lex noua impleat ueterem.
¶ Tercio, Vtrum lex noua contineatur in ueteri.
¶ Quarto, Quæ sit grauior, utrū lex noua, uel uet.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex noua sit alia à lege ueteri.

Medina ar. 1.

¶ Per illa
¶ per totum
¶ supra q.
¶ 1. ar. 5. &
¶ Gal. 1. lec.
2.

Ca. 17. in
ter prim.
ca. & me.
tom. 6.

Lib. 4. ca.
a. tom. 6.

AD PRIMVM sic procedit. Vt q. lex noua non sit alia à lege ueteri. Vtraque enim lex dat^r fidem Dei habentibus: quia sine fide est impossibile placere Deo, ut dicitur Heb. 11. sed eadē fides ē antiquorū, & modernorū, ut dicitur i. gl. Mat. 23. ergo et est eadē lex. ¶ 2. Pre. Aug. dicit in lib. 3. Adamantiū Manichæi discipulū, q. brevis dīa legis & Euangelii est Timor & Amor: sed fm hac duo noua lex, & uetus diuersi fieri nō pnt, qā ē in ueteri lege proponunt^r pcepta charitatis, Leu. 19. Diliges proximū tuū. & Deu. 6. Diliges Dñm Deū tuū. Sūt et diuersi dari nō pnt p alia dīa, quā Aug. assignat cōtra Paulū, q. uetustestamentū habuit promissa t palia, nouū testamētū hēt promissa spiritalia & æterna: qā ē in nouo testamento promittunt^r aliqua promissa t palia, fm illud Marc. 10. Accipiet cētes tū in tpe hoc, domos, & fratres &c. Et in ueteri testamento sperabantur promissa spiritalia & æterna secundum illud ad Heb. 11. Nunc autem meliorem patriā appetūt, i. celestem: quod dicitur de antiquis patribus, ergo uidetur quod noua lex non sit alia à ueteri.

¶ 3. Pre. Apostolus uidetur distinguere utraq; legem ad Ro. 3. ueterem legem appellans legē factōrum, legem uero nouā appellans legē fidei: sed lex uetus fuit etiam fidei, secundū illud Heb. 11. Omnes testimonio fidei probati sunt, quod dicit de Patrib. ueteris testamenti. Similiter etiam lex noua est lex factorum, dicitur. n. Mat. 5. Benefacite his qui oderunt uos, & Luc. 12. Hoc facite in meam commemorationem, ergo lex noua non est alia à lege ueteri.

Sed contra est, quod Apostolus dicit ad Heb. 7. Translatio sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat: sed aliud est sacerdotiū nouū & ueteris testamenti, ut ibidē Apostolus pbat. ergo et alia lex.

¶ q. 90. 2. 3.

R. Dicēdū, q. sicut supra dictū est, omnis lex ordinat cōuersationem humanā in ordine ad aliquem finem. Iam autē q. ordinatur ad finem secundū rationem finis, dupliciter diuersificari pnt. Vno modo, quia ordinantur ad diuersos fines: & hæc diuersitas speciei, maxime fit hīs proximis. Alio modo, secundum propinquitatem ad finem, uel distantiam ab ipso, sicut patet q. motus differunt spē secundū quod ordinantur ad diuersos terminos: secundum uero quod una pars motus est p. p. i. quior termino q. alia, attenditur differentia in motu secundum perfectum, & imperfectū. Sic ergo duę leges distingui pnt dupliciter. Vno modo, quasi omniō diuersę, ut pote ordinata ad diuersos fines: sicut lex ciuitatis, q. esset ordinata ad hoc, q. populus dominaretur, esset specie differens ab illa lege, q. esset ad hoc ordinata, q. optimates ciuitatis dominaretur. Alio modo, dāz leges distingui pnt, secundū qd una p. p. i. quior ordinat ad finē, alia uero remouet, pu-

ARTIC. I.

ta, in una, & eadem ciuitate dicitur alia lex, q. imponitur uiris pfectis, q. statim pnt exeq ea quæ pertinet ad bonū cōe: & alia lex dat de disciplina puero rī, q. sunt istrudi qualiter postmodū opa uirorum exequant. Dicēdū est ergo, q. fm primū modū lex noua nō est alia à lege ueteri, qā utriusq. est un^a finis. Sūt hoies subdant Deo. Et at un^a De^o, & noui & ueteris testamētī, fm illud Ro. 3. Vnus Deus est q. iustificat circūcisiōē ex fide, & spūtiū p fidē. Alio modo lex noua est alia à ueteri: qā lex uetus est quasi pēdagogus puero rī, ut Apost. dicit ad Gal. 3. lex aut noua est lex pfectionis, qā est lex charitatis, de qua Apost. dicit ad col. 3. qd est uiculū perfectionis.

Ad PRIMVM ergo dicēdū, q. unitas fidei utriusque testamētī attestatur unitati finis. Dictum est. n. Supra, q. obiectū theologiarū uirtutū inter quas est fides, est finis ultimus: sed tamen fides habet aliū statum in ueteri, & in noua legem: nam quod illi credebant futurum, nos credimus factum.

Ad 2^m dicēdū, q. oēs dīg. q. assignant inter nouā legē & ueterē accipiunt^r fm pfectū, & imperfectū. Precepta. n. legis cuiuslibet dant de actibus uirtutū ad operanda aut uirtutū opa aliter inclinant^r imperfectū, q. nōdū hnt uirtutis habitū, & aliter illi q. sūt p habitū uirtutis pfecti. Illi at q. nōdū hnt habitū uirtutis, inclinant^r ad agēdū uirtutis opa ex aliqua cā extinsecā, puta, ex cōicatione pēnarū, uel ex pmissione aliquarū extrinsecarū remunerationū, puta, honoris, uel diuitiarū, uel aliorū: hōiō: & iō lex uetus, q. dabatur imperfectis, i. nōdū cōsecutis gratiā spiritalē dicebat^r lex timoris, i. quā inducebat ad obseruatā pceptorū p cōinationē quarundā pēnarū, & dī hīc t palia qdam promissa. Illi autē qui habent uirtutē, inclinant^r ad uirtutis opera agenda p amorē uirtutis, nō p aliquā pēnā, aut remunerationē extrinsecā. & iō lex noua, cuius principalitas cōsistit in ipsa spiritali gratia indita cordibus, dī lex amoris: & dī hīc t pmissa spiritalia & æterna, q. sunt obiecta uirtutis pēpue charitatis, & ita p se in ea inclinant^r nō quasi in extranea, sed quasi in propria. Et p hoc et lex uetus dī cohibere mānū, non animū: quia qui timore pēnæ ab aliquo peccato abstinēt, non simpliciter eius uoluntas à peccato recedit, sicut recedit uolūtas eius q. amore iustitiæ abstinēt à peccato: & p hoc lex noua, q. est lex amoris, dī animū cohibere. Fuerunt tamen aliqui in statu ueteris testamētī habētes charitatem, & gratiā spiritūsancti, q. principaliter expectabant promissiones spirituales, & æternas, & fm hoc pertinebant ad legē nouam. Similiter et in nouo testamento sunt aliqui carnales nondum pertingentes ad perfectionem nouæ legis, quos oportuit et in nouo testamēto induci ad uirtutis opera per timorem pēnarum, & per aliqua temporalia promissa. Lex at uetus et pcepta charitatis daret, non tñ p eam dabatur spiritus sanctus, per quem diffunditur charitas in cordibus nostris, ut dicitur Ro. 5.

Ad 3^m dicēdū, q. sicut supra dictū est Lex noua dī lex fidei, inquantū eius principalitas cōsistit in ipsa gratia, quæ interiorius datur credentibus, unde dī gratia fidei. Hēt autē secundario aliqua facta

¶ p. p. i. quior
¶ 2. ar. 1.
¶ & mo-

QVAEST. CVII.

& moralia, & sacralia: sed i his nō cōsistit principa litas legis nouæ, sicut principalitas ueteris legis in eis cōsistebat. Illi autē, q. in ueteri testō Deo fuerūt accepti per fidē, fm hoc ad nouum testm pertinebāt: nō. iustificabant^r nisi per fidem Christi, qui est auctor noui testi. unde, & de Moyse dicit Apostolus ad Heb. 11. quod maiores diuitias estimabat thesauro Aegyptiorum, improprium Christi.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex noua legem ueterem impleat.

Medina ar. 2.

¶ 169
¶ Per illa
¶ per totum
¶ supra q.
¶ 1. ar. 5. &
¶ Gal. 1. lec.
2.

AD SECUNDVM sic procedit. Vt q. lex noua legē ueterē nō impleat. Impletio. n. p. i. a. euacuatio. n. sed lex noua euacuat, uel excludit obseruantias legis ueteris. Dicit enim Apostolus ad Gal. 3. Si circūcidimini, Christus nihil uobis proderit. ergo lex noua non est impletua ueteris legis.

¶ 1. Pre. Cōtrariū nō ē impletū sui p. i. sed Dñs in lege noua p. i. u. qdā pcedit^r p. i. a. pceptis ueteris legis, dī. n. Mat. 5. Audistis qā dictū ē antiq. Quicūq. dimiserit uxore suā, & i. libellū repudiij ego at dico uobis. Quicūq. dimiserit uxore suā, faciat eā mechari. & idē pnt patet i. prohibitione iuri, & i. prohibitione talionis, & i. odio inimicorū. Sifr et vī Dñs exclusisse pcepta ueteris legis de discretionē ciborū, Mat. 5. dīc. n. Nō qd i. i. ratiōs, cōiungat hoīem, ergo lex noua nō est impletua ueteris. ¶ 2. Pre. Quicūq. p. i. legē agit, non implet legē: sed Christ^{us} in aliq. p. i. legē fecit, tetigit. n. leprosu, ut dī Mat. 8. qd erat p. i. legē. Sifr et vī sabbathum pluries uiolasse, unde de eo dicebant Iudei Io. 9. Non est hic homo à Deo, qui sabbathum non custodit. ergo Christus nō impleuit legem, & ita lex noua data à Christo non est ueteris impletua.

¶ 4. Pre. In ueteri lege continebantur pcepta moralia, & ceremonialia, & iudicialia, ut supra dictum est: sed Dñs Mat. 5. ubi quantum ad aliqua legem impleuit, nullam mētionem uidetur facere de iudicialibus, & ceremonialibus. ergo uidetur quod lex noua non sit totaliter ueteris impletua.

Sed contra est, qd Dñs dicit Mat. 5. Nō ueni sol uere legē, sed adimplere. & postea subdit: Iota unū aut unus apex non pteribit à lege, donec oīa fiant.

R. Dicēdū, q. sicut dictū est, lex noua cōparat^r ad ueterē, sicut pfectū ad imperfectū. Oē aut pfectū adimplet id, qd imperfectū deest, & fm hoc lex noua adimplet ueterē legē, in quātū supplet illud, qd ueteri legi deerat. In ueteri aut lege duo pnt cōsiderari. i. finis, & pcepta cōtenta in lege. Finis uero cuiuslibet legis est, ut hoies efficiant^r iusti, & uirtuosi, ut supra dictū ē: vñ & finis ueteris legis erat iustificatio hoīum, quā qdē lex efficere nō poterat, sed figurabat qbusdā ceremonialib. factis & pmittebat uerbis: & q. tum ad hoc lex noua implet ueterē legē iustificando p uirtutem passionis Christi, & hoc est qd Apost. dicit ad Ro. 8. Qd impossibile erat legi, Deus filiū suū mittēs in similitudine carnis p. i. dāuit p. i. m. in carne, ut iustificatio legis impleteret in nobis. Et q. tum ad hoc, lex noua exhibet, qd lex uetus pmittebat, fm illud 2. ad Cor. 1. Quotquot pmissiones Dei sunt, in illo est, i.

¶ Att. p. i. d.

¶ Cenz. m.

¶ 2. ar. 1.

ARTIC. II.

143

in Christo. Et iterū q. i. ad hoc, cōplet et qd uetus lex figurabat, vñ ad Col. 2. dī de ceremonialib. q. erat umbra futurorū: corpus autē Christi. i. ueritas, p. i. n. ad Christū: vñ lex noua dī lex ueritatis, lex aut uetus umbra, uel figura. Precepta uero ueteris legis adimpleuit Christus, & opere, & doctrina opere qdē, q. circūcidi uoluit, & alia legalia obseruare, q. erat tpe illo obseruanda: fm illud Gal. 4. Factū sub lege. uia at doctrina adimpleuit pcepta legis tripliciter. Prima qdē, uerū intellectu legis exprimēdo, sicut patet in homicidio, & adulterio, in quorū prohibitione Scribæ, & Pharisei nō intelligebat nisi exteriorē actū, prohibitū: vñ Dñs legem adimpleuit, ostēdēdo et interiorē, actū p. i. o. r. u. e. d. e. r. e. sub prohibitionē. Secūdo adimpleuit Dñs pcepta legis, ordinando quō tutius obseruaret^r qd lex uetus statuerat, sicut lex uetus statuerat, ut homo nō puaret: & hoc tutius obseruat, si oīo a iūo abstineat nisi in cā necessitatis. Tercio adimpleuit Dñs pcepta legis, superaddendo qdā perfectionis cōsilia, ut patet Mat. 19. ubi dicenti se obseruasse pcepta ueteris legis, dicit: Vnum tibi deest. Si uis perfectus esse, uade, & uende omnia q. habes, &c.

Ad 1^m ergo dicēdū, q. lex noua si euacuat obseruatā ueteris legis, nō q. tū ad ceremonialia, ut supra dictū ē: hēc at erat i. figurā futuri. Vñ ex hoc ip. q. ceremonialia pcepta sūt impleta pfectis hīs, q. figurabant, n. sūt ueteri obseruata: qā si obseruaret, adhuc signaret aliqd ut futurū, & nō impletū: sicut et promissio futuri doni locum tā non hēt promissione tā impleta per doni exhibitionem, & p. i. u. c. modum ceremoniarū legis tollunt, eum impletur.

Ad 2^m dicēdū, q. sicut supra dictū ē Paulū, Precepta illa Dñi nō sūt p. i. a. pceptis ueteris legis. Qd. n. dñs pcepit de uxore dimittenda, nō est p. i. u. e. i. qd lex pcepit. neq. n. ait lex: Qui uoluerit, dimittat uxore, cui esset p. i. u. nō dimittere: sed utiq. nolbat dimitti uxore à viro, q. hac interpretat^r morā ut in dissidiū animus p. i. u. libelli cōscriptione refractus absteret. vñ Dñs ad hoc p. i. mandandū, ut nō facile uxor dimittat, sola eam fornicationis exceptit. Et idē et dicēdū ē in prohibitionē iuri, sicut dictū ē: & idē et patet i. prohibitionē talionis. Taxauit. n. modū uindictæ lex, ut nō procederet ad immoderatā uindictā, à qua Dñs p. i. u. c. remouit eum, quē mouit oīo à uindictā abstinere. Circa odiū uero inimicorū remouit falsū Phariseorū intellectū, nos monēs, ut p. i. u. odio nō habere, sed culpā. Circa discretionē uero ciborū, q. ceremonialis erat, Dñs nō mandauit ut tūc nō obseruarent: sed ostēdit q. nulli cibi fm suā naturā erant immundi, sed solum secundū figuram, ut supra dictum est.

Ad 3^m dicēdū, q. tactus leprosi erat prohibitus in ueteri lege, qā ex hoc incurreret homo quā dā irregularitatis immundiciā, sicut & ex tactu mortui, ut supra dictum est: sed Dñs qui erat mundator leprosi, immunditiā incurrere non poterat. Per ea at q. fecit in sabbatho, sabbathum non soluit fm rei ueritatē, sicut ipse Mat. in Euangelio ostēdit, tum qā operabat^r miracula uirtute diuina, q. sēmp operat^r in reb. tū qā salutis humanæ opera faciebat, cū

¶ q. 101. ar. 1. & 4.

Lib. 19. ca. 16. 18. & 20. 10. 6.

In fine
cur. artic.

¶ q. 101. ar. 6. ad 1.

¶ q. 101. ar. 1.

¶ 1.

¶ 1.

¶ 1.

Q V A E S. CVII.

Pharisei et saluti animarum in die sabbathi prouiderunt: et quia ratione necessitatis discipulos excusauit in sabbathi spicas colligentes. Sed videbat soluere fori superstitiosum intellectum Phariseorum, qui credebant et a salubribus operibus esse in die sabbathi abstinendum, quod erat contra intentionem legis.

Ad 4^m dicendum, quod ex re morum alia precepta legis non commemorantur Matt. 5. quia contra obseruanciam totaliter excludit per implerem, ut dicitur. De iudicialibus vero preceptis commemorantur preceptum rationis, ut quod de hoc diceret, de omnibus alijs et intelligendum: quo quidem precepto docuit legis intentionem non esse ad hoc, quod precepta rationis quaeratur per litteram vindictam, quod ipse excludit monens, quod homo debet esse paratus etiam maiores iniurias sustinere, sed solum per amorem iustitiae, quod adhuc in noua lege remanet.

ARTICVLVS III.

Vtrum lex noua in lege veteri continetur.

170
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
A D VERTIVM sic procedit. Vtrum lex noua in lege veteri non contineatur. Lex noua precepta in fide consistit, unde de lege fidei, ut patet Ro. 4. sed multa credenda tradunt in noua lege, quod in veteri lege non continentur, ergo lex noua non continetur in veteri.

171
Chr. Ho
milio, in
Mat. 1. im
perfectio
operum
claudendo
ad Gal. 3. 2.
1^a Præ. Quodammodo gl. dicit Matt. 5. super illud, Qui soluerit unum de mandatis illis minimis, quod mandata legis sunt minora, in Evangelio uero sunt mandata maiora: manus autem non potest contineri in minori, ergo lex noua non continetur in veteri.

2^a Præ. Quod continetur in altero, simul habito illo, si igitur lex noua continetur in veteri, sequetur quod habita veteri lege, habeatur et noua, suppositum igitur fuit habita veteri lege iterum dari nouam, non ergo noua lex continetur in veteri.

Sed contra est, quod dicitur Ezech. 1. Nota erat in rotunda, id est, nouum testamentum in veteri, ut Greg. exponit.

Respon. Dicendum, quod aliquid dicitur in alio dupliciter. Uno modo in actu, sicut locutus in locutione modo uertitur, sicut effectus in causa, uel complementum in coperto: sicut genus continet species prius, et sicut tota arbor continet in semine, et per hunc modum noua lex continetur in veteri. Dicitur enim, quod noua lex comparatur ad veterem sicut perfectum ad imperfectum, unde Chrysostomus exponens illud quod habet Mat. 4. Vltro terra fructificat, primum herba, deinde spica, deinde plenum frumentum in spica, sic dicit. Primo herbam fructificat in lege naturæ, postmodum spicas in lege Moysi, postea plenum frumentum in Evangelio. Sic igitur est lex noua in veteri, sicut fructus in spica.

Ad 2^m dicendum, quod opera uirtutis, de quibus precepta legis dantur duplex difficultas attenditur. Una quidem ex parte exteriorum operum, quod ex se ipsi quandam difficultatem habent, et grauitatem, et quantum ad hoc lex uetus est multo grauior quam noua, quia ad plures actus exteriores obligabat lex uetus in multis, ex re morum, quam lex noua, quod præter precepta legis naturæ paucissima superaddidit in doctrina Christi, et Apostolorum: licet aliqua sint postmodum superaddita ex institutione sanctorum Patrum, in quibus et Augustinus dicit esse moderationem attendendam, ne conuersatio fidelium onerosa reddatur. Dicitur namque ad inquisitiones lauari de quibusdam, quod ipsam religionem nostram, quam in manifestisimus, et paucissimis celebrationibus sacramentis Dei uoluit misericordia esse liberam, seruilibus premunt oneribus, adeo ut tolerabilior sit conditio Iudeorum, qui legalibus sacramentis, non humanis presumptionibus subiacent. Alia autem difficultas est circa opera uirtutum in interioribus actibus, puta, quod aliquis opus uirtutis exerceat

172
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
173
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
174
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

175
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
176
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

177
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
178
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

179
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
180
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

181
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
182
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

183
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
184
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

185
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
186
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

187
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
188
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

189
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
190
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

ARTIC. III. ET IIII.

bât homicidium, nisi preemptione corporis humani, aperuit Dominus omnem iniquum mortu ad nocendum fratri, in homicidioque deputari, et quod ad hominem manifestacione precepta nouæ legis dicitur maiora preceptis ueteris legis. Nihil tamen phibet maius in minori uirtute contineri, sicut arbor continetur in semine.

Ad 3^m dicendum, quod illud quod implicite datum est, oportet explicari: et ideo post ueterem legem latam, oportuit etiam nouam legem dari.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lex noua sit grauior quam uetus.

5. Rom. 3. d. 40. q. 3. ar. 1. Secus d. 40. q. 1.
A D VERTIVM sic procedit. Vtrum lex noua sit grauior quam uetus. Lex uetus, super illud, Qui soluerit unum de mandatis his minimis, dicit Chrysostomus. Mandata Moysi in actu facilia sunt, ut, Non occides, Non adulterabis: mandata Christi autem, Non irascaris, Non concupiscas, in actu difficilia sunt, ergo lex noua est grauior quam uetus.

1^a Præ. Facilius est terrena prosperitate uti, quam tribulationes perferre in ueteri testamento obseruacione ueteris legis consequere, prosperitas temporalis, ut patet Deu. 28. Obseruatores autem nouæ legis persequuntur multiplex aduersitas, putat dicitur ad Cor. 6. Exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, etc. ergo lex noua est grauior quam lex uetus.

2^a Præ. Quod se habet ex additione ad alterum, uel esse difficilius: sed lex noua se habet ex additione ad ueterem, nam lex uetus prohibuit periculis, lex noua et inuicem: lex uetus prohibuit disidium uxoris sine libello repudij, lex autem noua omnino disidium prohibuit, ut patet Mat. 5. secundum expositionem Aug. ergo lex noua est grauior, quam uetus.

Sed contra est, quod dicit Mat. 11. Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis: et exponens Hilarius dicit. Legis difficultatibus laborantes, et peccatis seculi onerati ad se aduecant. Et postmodum de iugo Evangelij subdit. Iugum meum suauis est, et onus meum leue, ergo lex noua est leuior quam uetus.

Respon. Dicendum, quod circa opera uirtutis, de quibus precepta legis dantur duplex difficultas attenditur. Una quidem ex parte exteriorum operum, quod ex se ipsi quandam difficultatem habent, et grauitatem, et quantum ad hoc lex uetus est multo grauior quam noua, quia ad plures actus exteriores obligabat lex uetus in multis, ex re morum, quam lex noua, quod præter precepta legis naturæ paucissima superaddidit in doctrina Christi, et Apostolorum: licet aliqua sint postmodum superaddita ex institutione sanctorum Patrum, in quibus et Augustinus dicit esse moderationem attendendam, ne conuersatio fidelium onerosa reddatur. Dicitur namque ad inquisitiones lauari de quibusdam, quod ipsam religionem nostram, quam in manifestisimus, et paucissimis celebrationibus sacramentis Dei uoluit misericordia esse liberam, seruilibus premunt oneribus, adeo ut tolerabilior sit conditio Iudeorum, qui legalibus sacramentis, non humanis presumptionibus subiacent. Alia autem difficultas est circa opera uirtutum in interioribus actibus, puta, quod aliquis opus uirtutis exerceat

171
Chr. Ho
milio, in
Mat. 1. im
perfectio
operum
claudendo
ad Gal. 3. 2.
172
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
173
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
174
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
175
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
176
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
177
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
178
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
179
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
180
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
181
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
182
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
183
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
184
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
185
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
186
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
187
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
188
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
189
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
190
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

171
Chr. Ho
milio, in
Mat. 1. im
perfectio
operum
claudendo
ad Gal. 3. 2.
172
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
173
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
174
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
175
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
176
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
177
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
178
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
179
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
180
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
181
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
182
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
183
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
184
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
185
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
186
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
187
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
188
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
189
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
190
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

171
Chr. Ho
milio, in
Mat. 1. im
perfectio
operum
claudendo
ad Gal. 3. 2.
172
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
173
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
174
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
175
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
176
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
177
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
178
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
179
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
180
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
181
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
182
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
183
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
184
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
185
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
186
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
187
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
188
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
189
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
190
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

171
Chr. Ho
milio, in
Mat. 1. im
perfectio
operum
claudendo
ad Gal. 3. 2.
172
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
173
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
174
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
175
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
176
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
177
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
178
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
179
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
180
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
181
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
182
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
183
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
184
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
185
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
186
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
187
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
188
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
189
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
190
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

171
Chr. Ho
milio, in
Mat. 1. im
perfectio
operum
claudendo
ad Gal. 3. 2.
172
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
173
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
174
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
175
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
176
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
177
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
178
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
179
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
180
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
181
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
182
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
183
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
184
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
185
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
186
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
187
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
188
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
189
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
190
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

171
Chr. Ho
milio, in
Mat. 1. im
perfectio
operum
claudendo
ad Gal. 3. 2.
172
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
173
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
174
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
175
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
176
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
177
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
178
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
179
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
180
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
181
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
182
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
183
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
184
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
185
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
186
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
187
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
188
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
189
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
190
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

171
Chr. Ho
milio, in
Mat. 1. im
perfectio
operum
claudendo
ad Gal. 3. 2.
172
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
173
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
174
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
175
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
176
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
177
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
178
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
179
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
180
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
181
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
182
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
183
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
184
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
185
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
186
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
187
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
188
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
189
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
190
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

Q V A E S. CVIII.

propte, et delectabiliter, et circa hoc difficile est virtutis hoc non habenti uirtute est valde difficile, sed per uirtutem reddit facile. Et quantum ad hoc, precepta nouæ legis sunt grauiora preceptis ueteris legis, quia in noua lege prohibentur interiores motus animi, qui expresse in ueteri lege non prohibebantur in omnibus, et si in aliquibus prohiberentur, in quibus tamen phibendi pena non apponebatur. hoc autem est difficilissimum non habenti uirtutem, sicut et Phil. dicit in 4. Ethic. quod operari ea, quod iustus operatur facile est sed operari ea eo modo quo iustus operatur, delectabiliter et prompte, est difficile non habenti iusticiam. Et sic etiam dicitur 1. Ioan. 5. quod mandata eius graui non sunt: quod exponens Aug. dicit, quod non sunt graui amanti, sed non amanti sunt graui.

Ad 2^m dicendum, quod aduersitates, quas patiuntur obseruatores nouæ legis, non sunt ab ipsa lege impositæ, sed tamen propter amorem, in quo ipsa lex consistit, facilius tolerantur: quia sicut Aug. dicit in lib. de uerbis Domini, omnia secula, et immanitas, et facilia, et propenulla efficit amor.

Ad 3^m dicendum, quod illæ additiones ad precepta ueteris legis, ad hoc ostenduntur, ut facilius impleantur, quod uetus lex mandabat, sicut Aug. dicit: et ideo per hoc non ostenditur, quod noua lex sit grauior, sed magis quod sit facilior.

Q V A E S. CVIII.

De his, que continentur in lege noua, in quatuor articulis diuisa.

1° Et de considerandum est de his, que continentur in lege noua.

2° Et circa hoc quaruntur quatuor.

3° Primo, Vtrum lex noua debeat aliqua opera exteriora præcipere, uel prohibere.

4° Secundo, Vtrum sufficienter se habeat in exterioribus actibus præcipiendis, uel prohibendis.

5° Tertio, Vtrum conuenienter instituat homines quantum ad actus interiores.

6° Quarto, Vtrum conuenienter superaddat consilia præceptis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex noua aliquos exteriores actus debeat præcipere, uel prohibere.

Medina ar. 1.

Ad 1^m dicendum sic procedit. Vtrum lex noua nullos exteriores actus debeat præcipere, uel phibere. Lex noua est Euangelij regni, sicut illud Mat. 24. Prædicabit hoc Euangelij regni in uniuerso orbe: sed regnum Dei non consistit in exterioribus actibus sed solum in interioribus, sicut illud Luc. 17. Regnum Dei intra uos est. Et Ro. 14. Non est regnum Dei esca, et potus, sed iustitia, et pax, et gaudium in spiritu sancto. ergo lex noua non debet præcipere, uel prohibere aliquos exteriores actus.

1^a Lex noua est lex spiritus, ut dicit Ro. 8. sed ubi spiritus Domini, ubi libertas, ut dicit ad Cor. 3. Non est autem libertas, ubi homo obligatur ad aliqua opera exteriora faciendâ, uel uitandâ ergo lex noua non potest

171
Chr. Ho
milio, in
Mat. 1. im
perfectio
operum
claudendo
ad Gal. 3. 2.
172
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
173
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
174
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
175
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
176
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
177
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
178
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
179
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
180
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
181
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
182
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
183
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
184
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
185
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
186
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
187
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
188
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
189
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
190
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

ARTICVLVS I.

243

aliqua precepta, uel phibitiones exteriorum actuum. 3^a Præ. Omnes exteriores actus pertinere intelliguntur ad manum, sicut interiores actus pertinent ad animum: sed hæc ponitur dicitur inter nouam legem, et ueterem, quod uetus lex cohibet manum, sed lex noua cohibet animum. ergo in lege noua debent poni phibitiones, et precepta exteriorum actuum, sed solum interiorum.

Sed contra est, quod per legem nouam efficiuntur homines filij lucis. unde dicit Io. 12. Credite in lucem, ut filij lucis sitis: sed filios lucis decet opera lucis facere, et opera tenebrarum abijcere, sicut illud Aphe. 5. Irrati aliqui tenebræ, nunc autem lux in Domino, ut filij lucis ambulate, ergo lex noua quædam exteriora opera debuit prohibere, et quædam præcipere.

Respon. Dicendum, quod sicut supra dictum est, Principa litas legis nouæ, est gratia Spiritus sancti, qui manifestat in fide per dilectionem operante. hanc autem gratiam consequuntur homines per Dei filium hominem factum, cum humanitatem primo repleuit gratia, et exinde est ad nos derivata, unde dicit Io. 1. Verbum caro factum est, et posita subdit: Pleni gratia, et ueritatis. et infra: De plenitudine eius nos omnes accepimus, et gratia pro gratia. unde subdit quod gratia et ueritas per Iesum Christum facta est. Et ideo conuenit, ut per aliqua exteriora sensibilia gratia a uero incarnato fluens, in nos deducatur: et ex gratia interiori, per qua caro spiritui subdit, exteriora quædam opera sensibilia producantur.

Sic igitur exteriora opera dupliciter ad gratiam pertinent. Uno modo sicut inducentia aliquantulum ad gratiam: et talia sunt opera sacramentorum, quod in noua lege sunt instituta, sicut baptisumus, Eucharistia, et alia huiusmodi. Alia uero sunt opera exteriora, quod ex instinctu gratia producantur: et in his est quædam dicitur attendenda. Quædam enim habent necessariam conuenientiam, uel prietatem ad interiorē gratiā, quod in fide per dilectionem operante consistit: et huiusmodi exteriora opera sunt precepta, uel phibita in lege noua, sicut præcepta est confessio fidei, et phibita negatio d. n. Mat. 10. Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor, et ego eum coram Patre meo: qui autem negauerit me coram hominibus, negabo, et ego eum coram Patre meo. Alia uero sunt opera, quod non habent necessariam prietatem, uel conuenientiam ad fidem per dilectionem operantem: et talia opera non sunt in noua lege precepta, uel phibita ex ipsa prima legis institutione, sed relicta sunt a legillatore, scilicet Christo, unicuique secundum quod aliquis alicuius curam gerere debet: et sic unicuique liberum est circa talia determinare quid sibi expediat facere, uel uitare: et cuiusque prædicanti circa talia ordinare ius subditis, quod sit in talibus faciendum, uel uitandum. Unde et quantum ad hoc, dicitur lex Euangelij, lex libertatis: nam lex uetus multa determinabat, et pauca relinquebat hominum libertati determinanda.

Ad 2^m dicendum, quod regnum Dei in interioribus actibus consistit principaliter, sed ex consequenti etiam ad regnum Dei pertinent omnia illa, sine quibus interiores actus esse non possunt. Sicut si regnum Dei est interior iustitia, et pax, et gaudium spirituale, necesse est quod omnes exteriores

171
Chr. Ho
milio, in
Mat. 1. im
perfectio
operum
claudendo
ad Gal. 3. 2.
172
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
173
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
174
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
175
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
176
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
177
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
178
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
179
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
180
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
181
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
182
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
183
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
184
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
185
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
186
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
187
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
188
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
189
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
190
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

171
Chr. Ho
milio, in
Mat. 1. im
perfectio
operum
claudendo
ad Gal. 3. 2.
172
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
173
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
174
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
175
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
176
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
177
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
178
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
179
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
180
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
181
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
182
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
183
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
184
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
185
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
186
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
187
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
188
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
189
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
190
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.

171
Chr. Ho
milio, in
Mat. 1. im
perfectio
operum
claudendo
ad Gal. 3. 2.
172
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
173
Perreca
per totum
Gal. 3. lo. 2.
174
Perreca
per totum
Gal. 3. lo.

QVAEST. CVIII.

2. Quis, qui repugnat iustitiae, aut paci, aut gaudio spirituali, repugnet et regno Dei: et ideo sunt in Evangelio regni prohibendi, illa vero, quae indifferenter se habeant respectu horum, puta comedere hos, vel illos cibos, in his non est regnum Dei, unde Apostolus praemittit: Non est regnum Dei esca & potus.

Ad 1^{am} dicendum, quod in Philosophia in Meta¹ liber est, quod si ea est, ille ergo libere aliquid agit, quod ex se ipso agit: quod autem homo agit ex habitu suae naturae conuenienti, ex se ipso agit, quia habitus inclinatur in modum naturae. Si uero habitus esset naturae repugnans, homo non ageret, sed esset ipse, secundum aliquam corruptionem sibi suam perueniente. Quia igitur gratia Spiritus sancti est sicut interior habitus nobis infusus inclinans nos ad recte operandum, facit nos libere operari ea, quae conueniunt gratiae, & mitat ea quae repugnant. Sic igitur lex noua de lex libertatis dupliciter. Vno modo, quia non arietat nos ad facienda, vel uitanda aliqua, nisi quod de se sunt uel necessaria, uel repugnata salutem, quae cadunt sub precepto, uel prohibitionem legis. Secundo, quia homo precepta, uel prohibitiones facit nos libere operari, in quantum ex interiori instinctu gratiae ea implemus, & per hoc duo lex noua de lex pietatis libertatis, Iacobi.

Ad 3^{am} dicendum, quod lex noua prohibet alium ab inordinatis motibus, oportet etiam quod cohibeat manus ab inordinatis actibus, quod sunt effectus interiorum motuum.

ARTICVLVS II.

Primum uero sufficiunt exteriores actus ordinauerit. Medina ar. 2.

Ad hoc uero sic proceditur. Videtur quod lex non sufficiens exterioribus actibus ordinauerit. Ad legem nouam per se pertinet ut fides per dilectionem operetur, secundum illud ad Gal. 5. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid ualet, neque preputium, sed fides, quod per dilectionem operatur. Sed lex noua explicauit quod credenda, quod non erat in ueteri lege explicita, sicut de fide Trinitatis. Ergo debuit superaddere aliqua exteriora opera moralia, quod non erat in ueteri lege determinata. 2^a Prae. In ueteri lege non solum sunt instituta sacramenta, sed etiam aliqua sacra, ut supra dictum est: sed in noua lege etiam sunt instituta aliqua sacramenta, nulla tamen instituta a Deo uidentur, puta, quod pertineat uel ad sanctificationem aliquius repleti, uel uasorum, uel etiam ad aliquam solemnitatem celebrandam, ergo lex noua insufficiens exterioribus operibus ordinauit.

3^a Prae. In ueteri lege sicut erant quidam obseruantiae pertinentes ad Dei ministros, ita etiam erant quidam obseruantiae pertinentes ad populum ut supra dictum est: cum de caeremoniis ueteris legis ageretur: sed in noua lege uidentur aliqua obseruantiae esse data ministris Dei, ut patet Mat. 10. Nolite possidere aurum neque argentum, neque pecunias in zonis uestris, & cetera, quae ibi sequuntur, & quae dicuntur Luc. 9. & 10. ergo etiam debuerunt aliqua obseruantiae institui in noua lege ad populum haeclem pertinentes. 4^a Prae. In ueteri lege praeter moralia & caeremonialia fuerunt quidam iudicialia precepta, sed in lege noua non traduntur aliqua iudicialia precepta, ergo lex noua insufficiens exterioribus operibus ordinauit.

Sed contra est, quod Dominus dicit Mat. 7. Qui audit uerba mea haec, & facit ea, assimilabitur uiro sa-

ARTIC. II.

piienti qui edificauit domum suam supra petram: sed sapientis edificator nihil omittit eorum, quae sunt necessaria ad edificationem, ergo in uerbis Christi sufficienter sunt omnia posita, quae pertinent ad salutem humanam.

Resp. Dicendum, quod sicut dictum est, lex noua in exterioribus illa solum precipere debuit, uel prohibere per quae in gratia introducimur, uel quae pertinent ad rectum gratiae usum ex necessitate. Et quia gratia ex nobis consequi non possumus, sed per Christum solum: ideo sacramenta, per quae gratia consequimur, ipse Dominus instituit per seipsum, baptisum, Eucharistiam, ordinem ministro rum nouae legis institutio Apostolorum, & septuaginta duos discipulos, & penitentiam, & matrimonium indissolubile confirmationem et promissum per Spiritum sanctum missionem: ex eius et institutione Apostoli leguntur oleo infirmos ungendo sanasse, ut hi Marc. 6. quod sunt nouae legis sacramenta. Rectius autem gratiae usus est per opera charitatis, quod quidem est de necessitate uirtutis, pertinet ad precepta moralia quae et in ueteri lege tradebantur: unde quantum ad hoc lex noua super ueterem addere non debuit circa exteriora agenda de terminatio autem praedictorum operum in ordine ad cultum Dei, pertinet ad precepta caeremonialia legis in ordine uero ad proximum ad iudicialia, ut supra dictum est.

Et ideo quia illae determinationes non sunt in se de necessitate interioris gratiae, in qua lex consistit: ideo non cadunt sub precepto nouae legis sed relinquunt humano arbitrio, quod quidem quantum ad subditos, quod pertinent sigillatim ad unumquemque: quod uero ad praedictos rationales, uel spirituales, quod tenet pertinet ad utilitatem eorum. Sic igitur lex noua nulla alia exteriora opera determinare debuit precipiendo, uel prohibendo, nisi sacramenta, & moralia precepta, quod de se pertinent ad rationem uirtutis, puta, non esse occidendum, non esse furandum, & alia huiusmodi.

Ad primum ergo dicendum, quod ea, quod sunt fidei, sunt supra rationem humanam, unde in ea non possumus punire nisi per gratiam: & ideo abundantiori gratia superueniente oportuit plura credenda explicari. Sed ad opera uirtutis dirigimur per rationem naturalem, quod est regula quidam operationis humanae, ut supra dictum est: & ideo in his non oportuit aliqua precepta dari ultra moralia legis precepta, quae sunt de dilectione rationis.

Ad 2^{am} dicendum, quod in sacramentis nouae legis data gratia, quod non est nisi a Christo, & ideo oportuit quod ab ipso institutionem haberent: sed in sacris non datur aliqua gratia, puta, in consecratione repleti, uel altaris, uel aliorum huiusmodi, aut etiam in ipsa celebritate sollemnitate: & ideo quia talia secundum seipsa non pertinent ad necessitatem interioris gratiae, Dominus fidelibus instituenda reliquit pro suo arbitrio.

Ad 3^{am} dicendum, quod illa precepta Dominus dedit Apostoli non tanquam caeremoniales obseruantias sed tanquam moralia instituta, & per intelligi dupliciter. Vno modo, secundum Augustinum in libro de consensu Evangelistarum, ut non sint precepta, sed concessionem. Concessit enim eis, ut possent pergere ad praedicationis officium sine petra, & baculo, & alijs huiusmodi, tanquam habentes potestatem necessarii ut acciperent ab illis, quibus praedicabant: unde subdit. Dignus est enim operarius cib-

QVAEST. CVIII.

suo: non autem peccat, sed supererogat, qui sua porrat, ex quibus uiuat in praedicationis officio non accipiens sumptum ab his, quibus euangelium praedicat sicut Paulus fecit. Alio modo possunt intelligi secundum aliorum sanctorum expositionem, ut sint quidam statuta temporalia Apostolis data per illos tempore quo mittebantur ad praedicandum in Iudaea Christi passionem. Indigebant enim discipuli quasi adhuc paruuli sub Christi cura existeres, accipere aliqua specialia instituta a Christo, sicut quilibet subditus a suis praetoribus: precipue quia erant paulatim exercitandi, ut temporalium sollicitudinem abdicarent: per quod reddebant idonei ad hoc, quod Euangelium per uniuersum orbem praedicarent. Nec est mirum si adhuc durante statu ueteris legis, & nondum praestata libertate Spiritus consecutus, quodam determinatos modos uiuendi instituit: quod quidem statuta imminente passione remouit tanquam discipulis iam per ea sufficienter exercitatis: unde Luc. 22. dixit. Quando misi uos sine sacculo, & pera, & calceamentis, nunquam defuit aliquid uobis: ut illi dixerunt. Nihil dixit ergo eis. Sed nunc qui habet sacculum, similiter & peram: iam enim imminet tempus perfectae libertatis, ut totaliter suo dimitterentur arbitrio in his, quae secundum se non pertinent ad necessitatem uirtutis.

Ad 4^{am} dicendum, quod iudicialia etiam secundum se considerata non sunt de necessitate uirtutis quantum ad tale determinationem, sed solum quantum ad eam rationem iustitiae: & ideo iudicialia precepta reliquit Dominus disponenda his, qui curam aliorum erant habituri uel spirituali, uel temporale. Sed circa iudicialia precepta ueteris legis quaedam explanauit propter malum intellectum Phariseorum, ut infra dicitur.

ARTICVLVS III.

Primum uero lex noua hominem circa interiores actus sufficienter ordinauerit.

Medina ar. 3.

Ad hoc uero sic procedit. Vnde circa interiores actus lex noua insufficiens hominem ordinauerit. Sunt enim decem precepta decalogi ordinantia hominem ad Deum & proximum: sed Dominus solum circa tria illorum aliquid adimpleuit. Circa prohibitionem homicidii, & circa prohibitionem adulterii, & circa prohibitionem perurii, ergo uidetur quod insufficiens hominem ordinauerit, ad impletionem aliorum preceptorum praetermittens. 2^a Prae. Dominus nihil ordinauit in euangelio de iudicialibus preceptis nisi circa repudium uxoris, & circa penam talionis, & circa persecutionem inimicorum: sed multa sunt alia iudicialia precepta ueteris legis, ut supra dictum est, ergo quantum ad hoc, insufficiens uiram hominem ordinauit.

3^a Prae. In ueteri lege praeter precepta moralia, & iudicialia, erant quidam caeremonialia, circa quod Dominus nihil ordinauit, ergo uidetur insufficiens ordinasse. 4^a Prae. Ad interioris bonae mentis dispositionem pertinet, ut nullum bonum opus homo faciat propter quodcumque: talem finem esse multa sunt alia temporalia bona, quod fauor humanus multa erant alia bona opera, quam ieiunium, elemosyna & oratio, ergo in eo inueniens fuit, quod Dominus docuit solum circa haec tria opera gloriam fauoris humani

ARTIC. III.

241

Auitari, & nihil aliud terrenorum bonorum.

5^a Prae. naturaliter homini inditum est, ut sollicitus circa ea, quod sunt sibi necessaria ad uiuendum, in qua est sollicitudine alia animalia cum homine conueniunt: unde dicit Proverb. 6. Vade ad formicam piger & considera uiam eius, quod cum habeat prepropterea, uel ducem parat in aestate cibum sibi, & congregat in messe, quod commodat: sed o preceptum quod datur contra inclinationem naturae, est iniquum, utpote contra legem naturalem existens, ergo inconueniens est Dominus prohibuisse sollicitudinem uictus, & uelutis.

6^a Prae. Nullus actus uirtutis est prohibendus sed iudicialis est actus iustitiae, secundum illud psal. 93. Quousque iustitia conuertatur in iudicium, ergo inconueniens est Dominus iudicium prohibuisse, & ita uel lex noua insufficienter, hominem ordinasse circa interiores actus.

Sed contra est, quod Audicit in libro de sermone Domini in morte. Considerandum est, quia cum dixit, Qui audit uerba mea haec, & facit ea, significat sermonem istum Domini omnibus preceptis, quibus Christiana uita formatur, esse perfectum.

Resp. Dicendum, quod sicut ex inducta auctoritate Augustini apparet, sermo quem Dominus in morte proposuit, tota informatione Christianae uitae continet, in quo perfecte interiores motus hominis ordinantur. Nam post declaratum beatitudinis finem, commendata apostolica dignitate per quos erat doctrina euangelica promulgata ordinat interiores hominis motus, primo quod quantum ad seipsum: & deinde quantum ad proximum. Quantum ad seipsum dupliciter secundum duos interiores hominis motus circa agenda, quod sunt uoluntas de agenda, & intentio de finetunde primo ordinat hominis uoluntatem secundum diuersa legis precepta, ut scilicet abstinere aliquis non solum ab exterioribus operibus, quod sunt secundum se mala, sed etiam ab interioribus, & ab occasionibus malorum. Deinde ordinat intentionem hominis dicens, quod in bonis, quod agimus, neque queramus humanam gloriam, neque mudanas diuitias, quod est thesaurizare in terra. Ceterum quod ordinat interioris hominis motum quo ad proximum, ut scilicet non temerarie, aut iniuste iudicemus, aut presumptuose, neque tamen sic simus apud proximum remissi, ut eis sacra committamus, si sint indigni. Vnde mox docet modum adimplendi euangelicam doctrinam, simpliciter ad diuinum auxilium, & conatum apponendo ad ingrediendum per angustam portam perfectae uirtutis, & cautela adhibendo ne a seductoibus corrumperemur, & quod obseruatio mandatorum eius est necessaria ad uirtutem: non autem sufficit sola confessio fidei, uel miraculorum operatio, uel solus auditus.

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus circa illa legis precepta ad impletionem apposuit, in quibus Scribae & Pharisei non rectum intellectum habebant: & hoc contingebat precipue circa precepta decalogi. Nam circa prohibitionem adulterii, & homicidii est imitabant solum exteriorem actum prohibere, non autem interioris appetitum, quod magis credebatur circa homicidium, & adulterium, quam circa furtum, uel falsum testimonium: quia motus in homicidium tendens, & concupiscentia motus tendens in adulterium, uidentur aliquantulum nobis a natura inesse, non autem appetitus iurandi, uel falsum

Lib. 1. de
ca. priore.
Et lib. 1. de
40. to. 4.

Concl. in
argu. sed con-
tra.

testimonium dicendi. Circa peritium uero habebat
fallum intellectum, credentes peritium quidē ef-
se peccatum, iuramentū aut per se esse appetendū,
& frequentandum quia uidetur ad Dei reuerentiā
pertinere: & ideo Dominus ostendit iuramentū nō
esse appetendum tanquam bonum, sed melius esse
absque iuramento loqui, nisi necessitas cogat.

Ad 2^m dicendū, q^d circa iudicialia pcepta dupliciter
scriba & Pharisaei errabat. Primo qdē, q^d qdā, q^d i
lege Moysi erat tradita, tanq^m pmissioes, estimabat
esse p se iusta, & repudiū uxoris, & usuras accipere
ab extraneis: & iō Dñs prohibuit uxoris repudiū,
Mat. 5. & usurarū acceptionē, Luc. 6. dicens: Date mu-
tuū, nihil inde sperantes. Alio mō errabat credentes
qdā, q^d lex uetus instituerat faciēda p p iustitiā, esse
exequēda ex appetitu uindictę, uel ex cupiditate
tēporaliū rerū, uel ex odio inimicorū, & hoc in tri-
bus pceptis. Appetitū uindictę credebant esse li-
citū p pceptū datū de pena talionis, qd qdē fuit
datū, ut iustitia leraret, nō ut hō uindictā qreret:
& iō Dñs ad hoc remouendū docet aīum hominis
sic debere esse paratū, ut si necesse sit ēt parat⁹ sit
plura sustinere. Motū at cupiditatis estimabat esse
licitū p pcepta iudicialia, i qbus mādabat restitu-
tio rei ablātę fieri ēt cū aliqua additione, ut 3. dicitū
est. * & hoc qdē lex mādauit p iustitiā obseruādā,
nō ut daret cupiditati locū: & iō Dñs docet, ut ex
cupiditate nostra non repetamus, sed simus parati,
si necesse fuerit, ēt ampliora dare motū uero odij
credebant esse licitū p pcepta legis data de hostiū,
interfectione, quod quidē lex statuit p iustitiā im-
plendā, ut supra dictū est, * non p uia exsaturan-
da: & iō Dñs docet, ut ad inimicos dilectionem ha-
beamus, & parati simus, si necesse fuerit, etiam be-
nefacere. Hęc enim pcepta secundum pparationem
anīmi sunt accipiēda, ut Aug. exponit.

Ad 3^m dicendū, q^d pcepta moralia oīa in noua
lege remanere debebant: quia sui se pertinet ad rō-
nē uirtutis. Pcepta at iudicialia non remanebant
ex necessitate ēm modū, quē lex determinauit, sed
relinquebatur arbitrio hominū, uti sic, uel aliter
esset determinandū: & iō conuenienter Dominus
circa hęc duo genera pceptorū nos ordinauit. Pcep-
torū at extrinsecū obseruatio totaliter per
rei implerionē tollebat: & iō circa hōi pcepta in
illa eōi doctrina nihil ordinauit. Ostendit tñ alibi,
q^d totus corporalis cultus, qui erat determinatus in
in lege, erat in spiritualē cōmutandus, ut patet Io.
4. ubi dicit: Veniet hora quando neq^{ue} in mōte hoc,
neq^{ue} in Hierosolymis adorabitis Patre: sed ueri ado-
ratores adorabunt Patrem in spiritu & ueritate.

Ad 4^m dicendū, q^d oēs res mundanę ad tria redu-
cuntur, scilicet honores, diuitias, & delicias, scd in illud
1. Io. 3. Omne quod est in mundo, concupiscentia
carnis est: quod pertinet ad delicias carnis, & concu-
piscentia oculorum, quod pertinet ad diuitias, & su-
perbia uitę quod pertinet ad ambitum glorię, &
honoris. Superfluas aut carnis delicias lex nō pro-
hibet, sed magis prohibet promissit autem celsitu-
dine ho-
noris, & abundantiam diuitiarū. Dicitur. n.
Deut. 10. Si uideris vocem domini Dei tui, faciet

te excelsior ē cūctis gētib^{us}, quātū ad primū, & post
paucā subdit: Abundare faciet te oībus bonis, quan-
tū ad 2^m. Quę qdē, pmissa sic prauē intelligebant
Iudxi, ut ppterca eēt Deo seruēdū sicut p p finē:
& iō Dñs hoc remouit, ostēdēs primo, q^d o pa uirtu-
tū nō sunt faciēda p humanā gloriā, & ponit tria
opā, ad quę oīa alia reducunt. Nā oīa, q^d aliquis fa-
cit ad refranādū seipsum in suis concupiscentijs, redu-
cunt ad ieiunium, quę cūq^{ue} uero sūt p dilectionē
proximi, reducunt ad elemosynā: quę cūq^{ue} uero
p cultū Dei sunt reducuntur ad orationē. Ponit
aut hęc tria specialiter quasi pcepta, & p q^d ho-
mines maxime solēt gloriā uenari. Secūdo docuit,
q^d non debemus finē cōstituere in diuitijs cum di-
xit: Nolite thesaurizare uobis thesauros in terra.

Ad 5^m dicendū, q^d Dñs sollicitudinē necessariā
prohibuit, sed sollicitudinē inordinatā. Est at quadru-
plex in ordinatio sollicitudinis, uirtūda circa tēpora-
lia. Primo qdē, ut in eis finē nō cōstituamus, neq^{ue}
Deo seruiamus p necessaria uictus, & uestitus. uñ
dicit: Nolite thesaurizare uobis, &c. Secūdo, ut nō
sic sollicitemur de temporalibus cū desperatione diuini
auxilij, unde Dñs dicit: Scit. Pater uester, q^d his oīb^{us}
indigetis. Tertio, ne sit sollicitudo presumptiua, ut
scilicet hō cōfidat se necessariā uictū p suam solici-
tudinem posse procurare absq^{ue} diuino auxilio, qd
Dñs remouet per hoc, Quōd homo non potest ali-
quid adijcere ad staturam suam. Quarto, per hoc,
q^d homo sollicitudinis tempus p occupat: quia, si
de hoc sollicitus est nunc, quod non pertinet ad curā
pręsentis temporis, sed ad curam futuri, unde
dicit: Nolite solliciti esse in crastinum.

Ad 6^m dicendū, q^d Dñs non prohibet iudiciū iusti-
tię, sine quo nō possent sancta subtrahi ab iōignis,
sed prohibet iudiciū inordinatum, ut * dictum est.

ARTICULVS III.

Primum conuenienter in lege noua consilia quędam
determinata sunt pposita.

Medina ut. 4. Per. 3. con. 130.

Ad quartum sic procedit. Vt q^d inconuenienter
in lege noua consilia quędam determinata sunt
pposita. Consilia enim dant de reb^{us} expedienti-
bus ad finē, ut supra dictū est, * cū de cōsilio agerē
sed non eadē oībus expediunt ergo nō sunt aliqua
consilia determinata, omnibus proponenda.

1^a Prę. Consilia dantur de meliori bono: sed non
sunt determinati gradus melioris boni. ergo non
debent aliqua determinata consilia dari.

2^a Prę. Consilia pertinent ad perfectionem uitę:
sed obediētia pertinet ad pfectionē uitę. ergo in cō-
uenienter de ea consilium nō datur in Euangelio.

3ª Prę. Multa ad perfectionē uitę pertinentia inter
pcepta ponuntur sicut hoc quod dicitur: Diligi
te inimicos uestros, & pcepta ēt quę dedit Do-
minus Apostolis Mat. 10. ergo inconuenienter tra-
duntur consilia in noua lege, tñ quia non oīa ponū
nuntiantur etiam quia a pceptis nō distinguunt.

Sed contra. Consilia sapientis amici magnam
afferunt utilitatem, secundum illud Prov. 27. Vnguē
eo, & uariis odoribus delectatur cor, & bonis amici
cōsilijs anima dulcoratur. sed Christus maxime est
sapiens

sapiens, & amicus, ergo eius consilia maximā utili-
tatem continent, & conuenientia sunt.

Resp. Dicendum, q^d hęc est dīa inter consilium
& pceptum, q^d pceptum importat necessitatem
consilium aut in opinione ponitur eius cui datur:
& ideo * conuenienter in lege noua, quę est lex
libertatis, 3. pcepta sunt addita consilia, nō aut
in ueteri lege, q^d erat lex seruitutis. * Oportet igit^{ur}
q^d pcepta nouę legis intelligantur esse data de
his, quę sunt necessaria ad consequendū finē ęter-
nę beatitudinis, in quem lex noua immediate in-
troducitur. Consilia uero oportet ēē de illis, p q^d me-
lius & expeditius pōt hō cōsequi finem pdictum.
Est aut hō cōstitutus inter res mundi huius, & spi-
ritualia bona, in quibus ęterna beatitudo cōsi-
stituta q^d quātō plus inhæret uni eorum, tātō plus
recedit ab altero, & econuerso. Qui ergo totaliter
inhæret rebus huius mundi, ut in eis finem cōsti-
tuat, hūc eas quasi rōnes, & regulas suorum operū
totaliter excidit a spiritualibus bonis: & iō hōi
inordinatio tollitur p pcepta. Sed q^d hō totaliter
ea q^d sunt mundi, abijciat, non est necessarium ad
pueniendum in finem pdictum: quia pōt hō utens
rebus huius mundi, dummodo in eis finem non cō-
stituatur, ad beatitudinem ęternam puenire, sed ex-
pediētijs perueniet totaliter bona huius mundi ab-
dicando: & iō de hoc dant consilia Euangelij. Bo-
na aut huius mundi q^d ptenent ad usum humanę ui-
tę, in tribus consistunt. Scilicet diuitijs exteriorum bo-
norum q^d pertineant ad concupiscentiā oculorum:
& in delictijs carnis, quę ptenent ad concupiscenti-
am carnis: & in honoribus, q^d ptenent ad super-
biam uitę, sicut patet. 1. Ioan. 2. Hęc aut tria tota
derelinquere, ēm quod possibile est, pertinet ad cō-
silia Euangelica. In quibus etiam tribus fundatur
oīs religio, quę statum perfectionis proficet. Nam
diuitijs abdicantur p paupertatem: delictijs carnis
p perpetuam castitatem: superbia uitę p obediē-
tiā seruitutem. Hęc aut simpliciter obseruata pti-
nent ad consilia simpliciter pposita: obseruatio
uniuersi; eorū in aliquo speciali casu ptenet ad
consilium ēm quid, si casu illo, puta, cum hō dat
aliquam elemosynam pauperi, qñ dare non tene-
tur, consilium sequit quātum ad factum illud. Si-
militer ēt qñ aliquo tpe determinato a delecta-
tionibus carnis abstinet ut orationibus uacer, cō-
siliū sequit pro tpe illo. Similiter ēt, qñ aliquis
non sequit uoluntatem suam in aliquo facto; qd
licite posset facere, consilium sequitur in illo ca-
su, puta, si benefaciat inimicis suis qñ non tenetur
uel si offensam remittat, cuius iulie posset exigere
uindictam: & ēt etiam omnia consilia particularia
ad illa tria generalia, & perfecta reducuntur.

Ad primum ergo dicendū, q^d pdicta cōsilia quā-
tum est de se, sunt oībus expediētia: sed ex indispo-
sitione aliquorū cōtingit, q^d alicui expediētia nō
sūt q^d eorū affectus ad hęc nō inclināt. Et iō Dñs
cōsilia Euangelica ppones, sp facit mentionē de
idoneitate hominū ad obseruantiam consiliorum.
Dant. n. consiliū ppetuę paupertatis Matth. 19. si-
mittit: si uis pfectus esse, & postea subdit, Vade, &

vēde oīa q^d hēs. Similiter dās consiliū ppetuę ca-
stitatis eum dixit: Sunt eunuchi, qui castrauerunt
seipso p regnum cęlorū, statim subdit: Qui pōt
capere capiat: Et similiter Apostolus 1. ad Corint.
7. pmissio consilio uirginitatis dicit: Porro hoc ad
utilitatē uestrā dico, nō ut laqueū uobis iniiciam.

Ad 2^m dicendū, q^d meliora bonā particulariter
in singulis sunt indeterminata: sed illa, q^d sūt simpfr
& absolute meliora bona, in vfi sunt determinata
ad q^d ēt oīa illa particularia reducunt, ut dictū est.

Ad 3^m dicendū, q^d ēt consiliū obediētię Dñs
intelligit dedisse in hoc, quod dixit: Et sequat^{ur} me,
quem sequimur non sōli imitandō opera, sed etiā
obediendo mādatis ipsius, fm illud Ioan. 10. Oues
meę uocem meam audiunt, & sequuntur me.

Ad 4^m dicendum, q^d ea q^d de uera dilectione ini-
micorum, & similibus Dñs dicit Mat. 5. & Luc. 6.
si referant ad pperationem animi, sunt de necessi-
tate salutis, ut. i. hō sit paratus būfacere inimicis,
& alia hōi facere, cum necessitas hoc requirat:
& iō inter pcepta ponunt. Sed ut aliquis inimicis
hoc exhibeat pōt in actū, ubi specialis necessi-
tas non occurrit, ptenet ad consilia particularia,
ut dictū est. Illa aut, quę ponunt Mat. 10. Luc. 9.
& 10. fuerunt qdam pcepta disciplinę pro tpe
illo, uel cōcessionēs quādam, ut supra dictum est.
& ideo non inducuntur tanquam consilia.

QVAESTIO CIX.

De exteriori principio humanorum actuum, scilicet de
gratia Dei, in decem articulos diuisa.

Q^{uestio} prima. Considerandū est de
exteriori principio humanorum actū,
scilicet, de Deo, prout ab ipso per gratiā
adiuamur ad recte agendū. Et primo, conside-
randum est de gratia Dei. Secundo, de causa eius.
Tertio, de eius effectibus.

Prima aut consideratio erit tripartita. Nā primo
considerabit de necessitate grę. Secūdo, de ipsa gra-
tiam, quātum ad eius essentiā. Tertio, de eius diuisione.

Circa primum quæruntur decem.

- 1° Primo, Vtrum absq^{ue} gratia possit homo aliquod
uerum cognoscere.
- 2° Secundo, Vtrum absque gratia Dei possit homo
aliquod bonum facere, uel uelle.
- 3° Tertio, Vtrum homo absq^{ue} gratia possit Deum
diligere super omnia.
- 4° Quarto, Vtrum absque gratia possit per sua na-
turalia, pcepta legis obseruare.
- 5° Quinto, Vtrum absque gratia possit mereri ui-
tam ęternam.
- 6° Sexto, Vtrum homo possit se ad gratiam ppa-
rare sine gratia.
- 7° Septimo, Vtrum absque gratiā possit resurgere
a peccato.
- 8° Octauo, Vtrum absque gratia possit homo uita-
re peccatum.
- 9° Nono, Vtrum homo gratiam consecutus possit
absque alio diuino auxilio bonum facere, & ui-
tare peccatum.
- 10° Decimo, Vtrum possit perseverare in bono per
se ipsum.

natura vero corrupta non est, sed aliquis potest bonum morali
ter facere. Virtus autem ex his, quae naturaliter ordinantur, aliter sit,
non est praesentis intentionis, ubi necessitas gratiae ex insuf-
ficientia nostra naturaliter impeditur.

In ratione ad primum videndum est, quomodo voluntas eger
diuina, in ordine ad
primum actum, nisi su-
perius in q. 9. art. 4.
dilectum fuisset.

In ratione ad ter-
tium nota, q. magis
corrupta de parte ap-
petitus, q. voluntas,
ut superius dictum est,
prius quam intellectus
infectionem suscipiat
intellectus in homi-
nis non est, sed voluntas
ignorantia suscepit,
quo impeditur homo,
ne sit totaliter pru-
dens per suam naturam.
SUPER. QV. CIX.
ART. III.

Super. Qv. CIX. et
sequens. Artic. 4.
In. 1. d. 1. q. 1. a. 3.
Cap. 1. d. 1. q. 1. a. 3.
con. 1. q. 1. a. 3.
1. con. 1. q. 1. a. 3.
1. con. 1. q. 1. a. 3.
1. con. 1. q. 1. a. 3.

Art. 1. hu-
ius quod est
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

Per totum
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

quo. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

De ratione autem, quia
med. terminus li-
tera est, quia diligere Deum super omnia, est opus
conaturale hominis. Si
hinc non valeret, sequeretur, q. nullum opus conaturale hominis
posset habere in statu illo actum moraliter bonum facere,
puta, ad iustitiam, reddendo alteri hoc quod illi
debitur, ut reddere deo hunc actum dili-
gendi, & magnificandi
ipsum super omnia actum.
quod particulatim iste
sub moralis bono, si-
cut & quilibet actus.

De ratione autem, quia
med. terminus li-
tera est, quia diligere Deum super omnia, est opus
conaturale hominis. Si
hinc non valeret, sequeretur, q. nullum opus conaturale hominis
posset habere in statu illo actum moraliter bonum facere,
puta, ad iustitiam, reddendo alteri hoc quod illi
debitur, ut reddere deo hunc actum dili-
gendi, & magnificandi
ipsum super omnia actum.
quod particulatim iste
sub moralis bono, si-
cut & quilibet actus.

Ad evidentiam huiusmodi praenotanda sunt duo, primo,
q. diligere Deum super omnia, hic sumitur pro actu secundo, qui
est amare terminato ad Deum non imphente, sed explicite, ex
ratione ipsius voluntatis. Et propter hoc aduertere ex-

te, quod non est idem habere Deum pro ultimo fine alienius
actus, & diligere Deum super omnia, quia ad illud sufficit im-
phente ferri ad Deum, ad hoc requiritur explicite ferri in ipsum.

Secundo, q. diligere Deum super omnia potest dupliciter co-
tingere, uno modo simpliciter alio modo secundum praesentem
statum. Diligere Deum
super omnia simpli-
ter, est Deum diligere
ut finem usum, id est,
propter quem dili-
gat oia. Diligere Deum
super omnia secundum
praesentem statum, est dili-
gere Deum ut finem usum
refectibilem in ipso
Deo. Conueniunt duo
modi diligendi Deum
super omnia in duobus,
primoin hoc, q. sunt
praecipua affirmati-
ua secundo in hoc,
q. utrique repugnat
diligere aliquid aliud
a Deo, ut videtur in
consequenti actus, ut
patet. Differunt autem
hoc, q. primo modo
diligendi Deum super
omnia, repugnat oia ma-
li culpa, secundo autem
non. Ad habendum au-
tem actum diligendi Deum
super omnia simpliciter,
oportet oia sua habere
in Deo, ut possint in
Deo referri. Si enim
aliquid sit diligit, ut
non sit refectibile in
Deo, iam impeditur
ponit ad hoc, ut
suum opus possit
deus habere, ac per
hoc impeditur se red-
dit ad diligendum Deum
super omnia simpliciter.
Et quia malum culpa,
quodcumque sit illud,
repugnat refectibilitati
in Deum, ut finem,
ideo omne malum cul-
pa repugnat obserua-
tioni horum praecip-
torum. Diligere Deum
super omnia simpli-
ter. Sed ad habendum
actum diligendi Deum
super omnia refecti-
bilem in ipsum, non
impossibile reddere ho-
mini quodcumque ma-
li culpa, ut experie-
tia testatur in habi-
tibus charitatis, qui
diligunt Deum super
omnia, & ut finem

seipsa: sed diligere aliquid plus q.
se, est tendere in aliquid supra
seipsum. ergo nulla natura crea-
ta potest Deum diligere supra
seipsam sine auxilio gratiae.

¶ 3. Præter Deum, h. cū sit summum
bonum, debetur summus amor, q.
est ut super omnia diligatur: sed ad
summum amorē Deo impēdē-
dū, qui ei a nobis debetur, hō
nō sufficit sine gratia, alioquin
frustra adderet gratia, ergo hō
nō pōt sine grā ex solis natura-
libus dilige Deum super oia.

SED CONTRA. Primus homo
in solis naturalibus constitutus
fuit, ut a quibusdam ponitur, in
quo statu manifestū est, q. ali-
qualiter Deū dilexit: sed nō di-
lexit Deū equaliter sibi, vel mi-
nus se, q. fm hoc peccasset. er-
go dilexit Deū s. se. ergo hō ex
solis naturalibus Deū pōt dilige-
re plus quam se, & super oia.

RESPON. Dicendum, q. sicut su-
pra dictū est in 1. in quo ē cir-
ca naturalē dilectionē angelorū
diuersae opiniones sūt posite:
hō in statu naturae integræ pote-
rat opari virtute suae naturae bo-
nū, qd est sibi conaturale absq.
superadditione gratuiti doni, li-
cet nō absq. auxilio Dei mouē-
tis. Diligere autem Deū super oia,
est qdā conaturale homini, &
et cuiuslibet creaturæ nō solum
rationali, sed irrationali, & et
inanimatæ fm modum amoris,
qui vnicuique creaturæ cōpete-
re pōt. Cuius ratio est, q. vni-
cuique naturale est, q. appetat,
& amet aliquid, secundū quod
aptū natū est esse. Scilicet agit

beatitudinis, quia gratia perficit naturā: & tamē habet multa
mala culpa, & in voluntate faciendi, puta, dicendo mendacium
officiosum, comedendo nimis, & huiusmodi.

Hic praemissis, ad dubium motum dicitur, quod licet homo
in statu naturae corruptae, quantum est ex sufficientia sua, pos-
sit ex parte naturalibus diligere Deum super omnia refectibilem
in ipsum, quae tunc sunt in sua potestate, ut ratio probat, nō ta-
men potest diligere Deum super omnia sua simpliciter: igitur non
potest non peccare, ac per hoc non potest non ponere impedi-
mentum dilectioni dei super omnia, siue: potest in statu naturae inte-
grae, in quo pōt praeservare se ab omni peccato: & consequen-
ter quando tempus est, exire in actum diligendi Deum super omnia
simpliciter, quia nihil tunc est refectibile ad Deum.

Ad confirmationem dicitur, q. non est eadē cō de isto actu, & de alijs
moralibus, cum quia iste actus est supremus omnium naturalium
moralium, ut patet, quia respectu ultimi finis simpliciter,
ac per

ac per hoc primi principij reliquorum: reliquas autem sub isto
sunt. Maior autem virtus est posse in actu summū, q. in actu
inferioribus, & virtus, utrumque potestur de primo Cōclutur quia
actus iste unius sit actus humanus bonū exigit, ut mate-
ria, non aut aliq. Non enim quicquid, malū aliquod facit, impedi-
mentum pōt sibi, ut
istū possit q. oportet
reddere mutū: sed
quicunque malū ali-
quod facit, ipso factū
reddidit actum illū, &
seipsum illo infectū,
ut licet, irrefectibilem
Deum ut hinc: ac per
hoc non pōt oia a se
dilecta referre i Deū
ut ultimum finē, quod
faciebat hō i natura
integra, ut si libera di-
citur. Et sic patet ve-
ritas cōclusionis quā
ad utrumque parē,
scilicet q. integra na-
tura hoc poterat, &
q. corrupta non pōt.
nisi ad ulteriorē grati-
am in praesentia
uita inchoatū per
charitatem viat, quā
nihil contra Dei dila-
tionē admittimus.
& sup. omnia nō
simpliciter, sed refecti-
bile, ipsum dilig. in
consequente autem
in natura, in qua om-
nia simpliciter i Deū
diliguntur, quia ipse
est omnia in oibus.
Ad dubium autem
contra rationē
dicitur, q. medium est ef-
fectus operis conaturale,
sed naturale pōt su-
per omnia simpliciter.
Vno
modo, p. hoc, quod huius
ex natura. Et sic su-
per omnia naturale suf-
ficeret ad inferendam
primā partem cōclu-
sionis. I. q. natura in-
tegra pōt: & sic acci-
piat obiecto, natura-
le. Sed quia tunc mi-
nor esset falsū, q. di-
ligere Deum super omnia
appetitū rationa-
li, ut expositū est, nō
est nobis sic natura-
le, ut fiat ex natura,
ut patet in alio mo-
do sumitur naturale
pro eo, quod est secū-
dum naturam. Et sic
diligere Deum super oia, est naturale, & sic sumitur hic, & licet
primam partē conclusionis cū uirtute uti nō sit praemissis. S.
cunda aut cōclusionis pars, q. quod natura corrupta hoc non
pōt, non probatur in littera ex illo medio, ut patet in uirtute
istā, ubi post probatā conclusionem dicitur. Responsio autem dīto,
quod in natura integra hō hoc poterat sine gratia subintrā au-
thor ex parte naturae corruptae ad bonū proprium, quod
deficit natura corrupta ab actu illo vñ medium ad fecunditatem
partē conclusionis, sed ad secundā conclusionē, est prout vo-
luntatis ad primum bonū. hinc, n. p. dīto in uirtute in nobis adco-
ungit ut oportet in malum. Aliquod eadē ē, ut ex dīto patet.
I. e. eodem tertio articulo dīcendū ē, si actus diligendi Deū sup-
oia, sit naturale homini, nisi in prima parte dīctum fuisset.
Verūm si quid dīctur, cuius uirtutis moralis sit actus diligendi
Deū super oia, dicendum est, cū alie actus se ad alterum, cui nō
pōt reddi equi ualens, quod ad iustitiam spectat, cuius pars est pie-
tas, quae patet in uirtute, quibus etiam non est reddere equi ualens,
debium redditū & religio, quae cultum Deo exhibet &c.

Text. 78.
Tom. 1.

Ca. 4. par.
4. iter me-
di. & pri.

D. 77.

Conclu. m.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.

SUPER QV AEST. CIX. ARTIC. III.

Art. 1. hu-
ius quod est
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

charitas super naturalem dile-
ctionem Dei, promptitudinem
quandam, & delectationem, si-
cut habitus quilibet uirtutis ad-
dit super actum bonū, qui sit ex
sola naturali ratione hominis,
uirtutis habitum non habentis.

AD 2^m dicendum, q. cum di-
citur, q. nulla natura pōt supra
seipsam, non est intelligendum,
q. non possit ferri in aliq. obie-
ctum, quod est supra se. Manife-
stum est, n. q. intellectus noster
naturalis cognitione potest ali-
qua cognoscere, quae sunt su-
pra seipsam, ut patet in natura-
li cognitione Dei: sed illud itel-
ligendum est, q. natura non po-
test in actu excedentem ppor-
tionē suae uirtutis. talis autem
actus non est diligere Deū sup
omnia: hoc n. est naturale cuius-
libet naturae creatae, ut dictū est.

AD 3^m dicendum, q. amor dici-
tur summus non solum quantum
ad gradum dilectionis, sed etiā
quantum ad rationem diligendi, &
dilectionis modum: & secundū
hoc summus gradus dilectionis
est, quod charitas diligit Deū, ut
beatificantem, sicut dictū est.

AD 4^m dicendum, q. amor dici-
tur summus non solum quantum
ad gradum dilectionis, sed etiā
quantum ad rationem diligendi, &
dilectionis modum: & secundū
hoc summus gradus dilectionis
est, quod charitas diligit Deū, ut
beatificantem, sicut dictū est.

AD 5^m dicendum, q. amor dici-
tur summus non solum quantum
ad gradum dilectionis, sed etiā
quantum ad rationem diligendi, &
dilectionis modum: & secundū
hoc summus gradus dilectionis
est, quod charitas diligit Deū, ut
beatificantem, sicut dictū est.

AD 6^m dicendum, q. amor dici-
tur summus non solum quantum
ad gradum dilectionis, sed etiā
quantum ad rationem diligendi, &
dilectionis modum: & secundū
hoc summus gradus dilectionis
est, quod charitas diligit Deū, ut
beatificantem, sicut dictū est.

AD 7^m dicendum, q. amor dici-
tur summus non solum quantum
ad gradum dilectionis, sed etiā
quantum ad rationem diligendi, &
dilectionis modum: & secundū
hoc summus gradus dilectionis
est, quod charitas diligit Deū, ut
beatificantem, sicut dictū est.

AD 8^m dicendum, q. amor dici-
tur summus non solum quantum
ad gradum dilectionis, sed etiā
quantum ad rationem diligendi, &
dilectionis modum: & secundū
hoc summus gradus dilectionis
est, quod charitas diligit Deū, ut
beatificantem, sicut dictū est.

AD 9^m dicendum, q. amor dici-
tur summus non solum quantum
ad gradum dilectionis, sed etiā
quantum ad rationem diligendi, &
dilectionis modum: & secundū
hoc summus gradus dilectionis
est, quod charitas diligit Deū, ut
beatificantem, sicut dictū est.

AD 10^m dicendum, q. amor dici-
tur summus non solum quantum
ad gradum dilectionis, sed etiā
quantum ad rationem diligendi, &
dilectionis modum: & secundū
hoc summus gradus dilectionis
est, quod charitas diligit Deū, ut
beatificantem, sicut dictū est.

AD 11^m dicendum, q. amor dici-
tur summus non solum quantum
ad gradum dilectionis, sed etiā
quantum ad rationem diligendi, &
dilectionis modum: & secundū
hoc summus gradus dilectionis
est, quod charitas diligit Deū, ut
beatificantem, sicut dictū est.

AD 12^m dicendum, q. amor dici-
tur summus non solum quantum
ad gradum dilectionis, sed etiā
quantum ad rationem diligendi, &
dilectionis modum: & secundū
hoc summus gradus dilectionis
est, quod charitas diligit Deū, ut
beatificantem, sicut dictū est.

AD 13^m dicendum, q. amor dici-
tur summus non solum quantum
ad gradum dilectionis, sed etiā
quantum ad rationem diligendi, &
dilectionis modum: & secundū
hoc summus gradus dilectionis
est, quod charitas diligit Deū, ut
beatificantem, sicut dictū est.

AD 14^m dicendum, q. amor dici-
tur summus non solum quantum
ad gradum dilectionis, sed etiā
quantum ad rationem diligendi, &
dilectionis modum: & secundū
hoc summus gradus dilectionis
est, quod charitas diligit Deū, ut
beatificantem, sicut dictū est.

IN 14. a. 2. d. 109
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.
1. q. 1. a. 3.

Q V A E S T. C I X.

vitam, saltem p[er] eos, qui in veritate sunt in peccato mortali, & nesciunt se affectos ad aliquid repugnans Deo, diligenter, quia non sufficienter discunt testes. Patet haec de eo, quod si quis de manu descendit ad inferos, ut animam suam, sed aliqua mala voluntate in qua obliuiscitur peccata, & non solum est avertit ab ista vita sine vero.

Exp. 1. ad
multum
remota a
finito.

¶ His ita se habentibus, adunemur in littera dicitur, ut in ratione p[er]cipiat, in littera alia qua ponitur p[er]fectio ad peccatum mortale, alia qua ad conditionem hominis, & alia qua ad peccatum mortale p[er]ceptum. Ad peccatum mortale p[er]ceptum alia dicitur, ut in ratione p[er]cipiat, in littera alia qua ponitur p[er]fectio ad peccatum mortale, alia qua ad conditionem hominis, & alia qua ad peccatum mortale p[er]ceptum. Ad peccatum mortale p[er]ceptum alia dicitur, ut in ratione p[er]cipiat, in littera alia qua ponitur p[er]fectio ad peccatum mortale, alia qua ad conditionem hominis, & alia qua ad peccatum mortale p[er]ceptum.

¶ Denique p[er]ceptum malus finis, & malus habitus, qui vel in omnibus non habet locum, si formaliter intelligatur, vel delectatur per se ipsum, si modaliter intelligatur, propter dicitur, vel quatuor. Ad conditionem hominis p[er]ceptum ad affectum, occurrunt ut auctorem & agendum, promittit ad operandum secundum praeceptum finem vel habitum, & impossibile est p[er]ceptum ad affectum. Manifesta supposita sunt infirmitas naturae, & qua inchoat in potentia utendi malum, & promittit ad malum, de qua Gen. 6. Propter sunt finis hominis, &c.

¶ Et considera, quod dicitur auctoritatem ingenium caritatis, obediens peccati mortalis inducitur de maiore non talis, aut talis, sed peccati mortalis adhibetur, ut affectus universalis claudat uniuersalis assignatus. Et igitur ratio littera ista. Homo in peccato mortali p[er]ceptus, est delictum gratiae, ac subiectionem habet p[er]ceptum ad finem malum, vel malum habitum, conueniens, inter multa occurrentia agenda, vel utenda contra Deum, ergo p[er]ceptum ad conditionem hominis p[er]ceptum ad affectum, occurrunt ut auctorem & agendum, promittit ad operandum secundum praeceptum finem vel habitum, & impossibile est p[er]ceptum ad affectum.

¶ Ad secundam obiectum factam contra rationem, negatur assumptum de omnibus, praeterquam de habitu p[er]ceptum, qui non exigitur ad propostum. Iam enim patet ex peccato mortali, & conditione ad subiectionem hominis, quod omnia naturae inueniuntur in quolibet existente in peccato mortali. Item, qui semel aduersum commisit, necitendit amplius committere, sine delictione culpa potest referri ad duplicem finem, proprium, & habitum, acquiritur, & respectu huius non habet contrarium finem p[er]ceptum, nec p[er]ceptum ad subiectionem, propter infirmam naturam, & contrarium finem, & quod ad hoc obiectum bene dicitur. Et potest referri ad contrarium finem omnium uoluntatum. Si p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum, sed hic finis p[er]ceptus in omni uoluntate ad mortalem peccatum habitum, donec reparatur per gratiam. Et ratione huius finis contrarium uoluntatem mortalem peccatum, oportet delictum hominem inter ut p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum.

¶ Ad secundam obiectum factam contra rationem, negatur assumptum de omnibus, praeterquam de habitu p[er]ceptum, qui non exigitur ad propostum. Iam enim patet ex peccato mortali, & conditione ad subiectionem hominis, quod omnia naturae inueniuntur in quolibet existente in peccato mortali. Item, qui semel aduersum commisit, necitendit amplius committere, sine delictione culpa potest referri ad duplicem finem, proprium, & habitum, acquiritur, & respectu huius non habet contrarium finem p[er]ceptum, nec p[er]ceptum ad subiectionem, propter infirmam naturam, & contrarium finem, & quod ad hoc obiectum bene dicitur. Et potest referri ad contrarium finem omnium uoluntatum. Si p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum, sed hic finis p[er]ceptus in omni uoluntate ad mortalem peccatum habitum, donec reparatur per gratiam. Et ratione huius finis contrarium uoluntatem mortalem peccatum, oportet delictum hominem inter ut p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum.

ARTIC. VIII.

concludit obiectum factum, modum namque in uoluntate offendendi est per negligentiam absque deliberatione in mortali talibus autem non nisi deliberando offenduntur. Sed tamen sicut ibi propter deperditum rigorem rationis fieri nequit, quia uoluntas erret libera in singulis, ita hic propter deperditam subiectionem ad finem ultimum,

ac per hoc appositum contrarium finem, fieri nequit ut uoluntas libera erret in singulis omnia uires semper p[er]ceptum ad affectum, & conditionem ad subiectionem hominis, quod omnia naturae inueniuntur in quolibet existente in peccato mortali. Item, qui semel aduersum commisit, necitendit amplius committere, sine delictione culpa potest referri ad duplicem finem, proprium, & habitum, acquiritur, & respectu huius non habet contrarium finem p[er]ceptum, nec p[er]ceptum ad subiectionem, propter infirmam naturam, & contrarium finem, & quod ad hoc obiectum bene dicitur. Et potest referri ad contrarium finem omnium uoluntatum. Si p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum, sed hic finis p[er]ceptus in omni uoluntate ad mortalem peccatum habitum, donec reparatur per gratiam. Et ratione huius finis contrarium uoluntatem mortalem peccatum, oportet delictum hominem inter ut p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum.

¶ Ad primam obiectum factam contra rationem, negatur assumptum de omnibus, praeterquam de habitu p[er]ceptum, qui non exigitur ad propostum. Iam enim patet ex peccato mortali, & conditione ad subiectionem hominis, quod omnia naturae inueniuntur in quolibet existente in peccato mortali. Item, qui semel aduersum commisit, necitendit amplius committere, sine delictione culpa potest referri ad duplicem finem, proprium, & habitum, acquiritur, & respectu huius non habet contrarium finem p[er]ceptum, nec p[er]ceptum ad subiectionem, propter infirmam naturam, & contrarium finem, & quod ad hoc obiectum bene dicitur. Et potest referri ad contrarium finem omnium uoluntatum. Si p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum, sed hic finis p[er]ceptus in omni uoluntate ad mortalem peccatum habitum, donec reparatur per gratiam. Et ratione huius finis contrarium uoluntatem mortalem peccatum, oportet delictum hominem inter ut p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum.

¶ Ad secundam obiectum factam contra rationem, negatur assumptum de omnibus, praeterquam de habitu p[er]ceptum, qui non exigitur ad propostum. Iam enim patet ex peccato mortali, & conditione ad subiectionem hominis, quod omnia naturae inueniuntur in quolibet existente in peccato mortali. Item, qui semel aduersum commisit, necitendit amplius committere, sine delictione culpa potest referri ad duplicem finem, proprium, & habitum, acquiritur, & respectu huius non habet contrarium finem p[er]ceptum, nec p[er]ceptum ad subiectionem, propter infirmam naturam, & contrarium finem, & quod ad hoc obiectum bene dicitur. Et potest referri ad contrarium finem omnium uoluntatum. Si p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum, sed hic finis p[er]ceptus in omni uoluntate ad mortalem peccatum habitum, donec reparatur per gratiam. Et ratione huius finis contrarium uoluntatem mortalem peccatum, oportet delictum hominem inter ut p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum.

¶ Ad secundam obiectum factam contra rationem, negatur assumptum de omnibus, praeterquam de habitu p[er]ceptum, qui non exigitur ad propostum. Iam enim patet ex peccato mortali, & conditione ad subiectionem hominis, quod omnia naturae inueniuntur in quolibet existente in peccato mortali. Item, qui semel aduersum commisit, necitendit amplius committere, sine delictione culpa potest referri ad duplicem finem, proprium, & habitum, acquiritur, & respectu huius non habet contrarium finem p[er]ceptum, nec p[er]ceptum ad subiectionem, propter infirmam naturam, & contrarium finem, & quod ad hoc obiectum bene dicitur. Et potest referri ad contrarium finem omnium uoluntatum. Si p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum, sed hic finis p[er]ceptus in omni uoluntate ad mortalem peccatum habitum, donec reparatur per gratiam. Et ratione huius finis contrarium uoluntatem mortalem peccatum, oportet delictum hominem inter ut p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum.

¶ Ad secundam obiectum factam contra rationem, negatur assumptum de omnibus, praeterquam de habitu p[er]ceptum, qui non exigitur ad propostum. Iam enim patet ex peccato mortali, & conditione ad subiectionem hominis, quod omnia naturae inueniuntur in quolibet existente in peccato mortali. Item, qui semel aduersum commisit, necitendit amplius committere, sine delictione culpa potest referri ad duplicem finem, proprium, & habitum, acquiritur, & respectu huius non habet contrarium finem p[er]ceptum, nec p[er]ceptum ad subiectionem, propter infirmam naturam, & contrarium finem, & quod ad hoc obiectum bene dicitur. Et potest referri ad contrarium finem omnium uoluntatum. Si p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum, sed hic finis p[er]ceptus in omni uoluntate ad mortalem peccatum habitum, donec reparatur per gratiam. Et ratione huius finis contrarium uoluntatem mortalem peccatum, oportet delictum hominem inter ut p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum.

¶ Ad secundam obiectum factam contra rationem, negatur assumptum de omnibus, praeterquam de habitu p[er]ceptum, qui non exigitur ad propostum. Iam enim patet ex peccato mortali, & conditione ad subiectionem hominis, quod omnia naturae inueniuntur in quolibet existente in peccato mortali. Item, qui semel aduersum commisit, necitendit amplius committere, sine delictione culpa potest referri ad duplicem finem, proprium, & habitum, acquiritur, & respectu huius non habet contrarium finem p[er]ceptum, nec p[er]ceptum ad subiectionem, propter infirmam naturam, & contrarium finem, & quod ad hoc obiectum bene dicitur. Et potest referri ad contrarium finem omnium uoluntatum. Si p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum, sed hic finis p[er]ceptus in omni uoluntate ad mortalem peccatum habitum, donec reparatur per gratiam. Et ratione huius finis contrarium uoluntatem mortalem peccatum, oportet delictum hominem inter ut p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum.

¶ Ad secundam obiectum factam contra rationem, negatur assumptum de omnibus, praeterquam de habitu p[er]ceptum, qui non exigitur ad propostum. Iam enim patet ex peccato mortali, & conditione ad subiectionem hominis, quod omnia naturae inueniuntur in quolibet existente in peccato mortali. Item, qui semel aduersum commisit, necitendit amplius committere, sine delictione culpa potest referri ad duplicem finem, proprium, & habitum, acquiritur, & respectu huius non habet contrarium finem p[er]ceptum, nec p[er]ceptum ad subiectionem, propter infirmam naturam, & contrarium finem, & quod ad hoc obiectum bene dicitur. Et potest referri ad contrarium finem omnium uoluntatum. Si p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum, sed hic finis p[er]ceptus in omni uoluntate ad mortalem peccatum habitum, donec reparatur per gratiam. Et ratione huius finis contrarium uoluntatem mortalem peccatum, oportet delictum hominem inter ut p[er]ceptum ad affectum, non exigitur ad propostum.

Q V A E S T. C I X.

In tertio loem habent haec eadem facta, unde hic potest magis uitate q[uam] alij, mortale peccatum, dum non affectus, sed factio solo malum sine preconceptione seruatur affectus namq[ue] se simpliciter Deo subicit, ac per illum regulatur. Quia ergo sermones doctrinales, formales, & per se esse oportet, in praesentia littera de existente in peccato mortali formaliter,

¶ Ad 2^{am} dicendum, quod correctio utilis est, ut ex dolore correptionis uoluntas regenerationis oriatur, si t[ame]n, qui corripitur, filius est promissionis, ut strepitu correptionis forinsecus insonare, aut flagellante, Deus in illo intrinsecus occulta inspiratione opere, & uelle, ut Augustinus dicit in lib. 10 de correptione, & gra. Iam ergo necessaria est correptio, quia uoluntas hominis requiritur ad hoc, quod a peccato abstineat, sed t[ame]n correptio non est sufficiens sine Dei auxilio. Unde Eccl. Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.

¶ Ad 3^{am} dicendum, quod sicut Augustinus dicit in Hyposticon, Verbum illud intelligitur de homine secundum statum naturae integrum, quando nondum erat seruus peccati, ut poterat peccare, & non peccare: nunc etiam quodcumque uult homo, datur ei: sed hoc quod bonum uelit, habet ex auxilio gratiae.

¶ Ad 4^{am} dicendum, quod sicut Augustinus dicit in Hyposticon, Verbum illud intelligitur de homine secundum statum naturae integrum, quando nondum erat seruus peccati, ut poterat peccare, & non peccare: nunc etiam quodcumque uult homo, datur ei: sed hoc quod bonum uelit, habet ex auxilio gratiae.

¶ Ad 5^{am} dicendum, quod sicut Augustinus dicit in Hyposticon, Verbum illud intelligitur de homine secundum statum naturae integrum, quando nondum erat seruus peccati, ut poterat peccare, & non peccare: nunc etiam quodcumque uult homo, datur ei: sed hoc quod bonum uelit, habet ex auxilio gratiae.

¶ Ad 6^{am} dicendum, quod sicut Augustinus dicit in Hyposticon, Verbum illud intelligitur de homine secundum statum naturae integrum, quando nondum erat seruus peccati, ut poterat peccare, & non peccare: nunc etiam quodcumque uult homo, datur ei: sed hoc quod bonum uelit, habet ex auxilio gratiae.

¶ Ad 7^{am} dicendum, quod sicut Augustinus dicit in Hyposticon, Verbum illud intelligitur de homine secundum statum naturae integrum, quando nondum erat seruus peccati, ut poterat peccare, & non peccare: nunc etiam quodcumque uult homo, datur ei: sed hoc quod bonum uelit, habet ex auxilio gratiae.

ARTIC. IX.

458

uoluntas libera. hic praemeditatio afflicta contra habetum implicatur. Patet autem simpliciter, applicando ad causam singula uoluntas, & procedendo ad cauendum omnia semper, ut ipse facit sunt enim singula uoluntas.

¶ Et in his obus aduerte, quod in materia moralis, & potentia inde nationis, p[er] modum naturae, est sermo, ut intelligatur doctrina habet uoluntas moralis, & naturalis, & ut pluribus, & secundum tale genus impotens, inde disciplinatur quippe est eodem modo in omnibus locis, & certitudine, & ueritate quare.

¶ In ratione ad primam eiusdem ar. 2. de his obus ex 3. ubi supra arguente contra hanc rationem, & in culpa mortali, & non dispones se ad gratiam, non potest pro tunc se seruare a culpa, ergo pro tunc est sibi impossibile seruare se a culpa mortali, quod est falsum, quia culpa est uoluntas. Antecedem habet rationem istam, quod dicitur, quod si non disponit se ad gratiam, sibi imponitur impotentia utendi peccatum mortale. Consequenter uero per se nota est.

¶ Ad hoc dicitur, quod nihil prohibet esse uoluntatem simpliciter, quod in suppositione est impossibile aliter se habere: sicut non garet uoluntatem simpliciter, sed supposito quod aliquis abest uelle esse in ista, necessarium est augere. Et inuoluntate uoluntatem est, aliter peccatum non esset, supposita tamen superbia, est necessarium unde Augustinus dicit in libro de uera religione, quod natura superbia necesse habet alij inuoluntate. Et ratio est eadem, quia supposito quod quisque rationem propriam excellentiam, oportet quod ex aliis excellentia, ut potest derogare propria, parcatur. Sic igitur existens in peccato mortali, & non se disponens ad gratiam, ex hac suppositione, scilicet quod uult permanere in statu tali, necesse habet peccare mortaliter, & impossibile est ei non peccare mortaliter talis necessitas, & impossibilitas ex suppositione, non repugnat uoluntati, & propterea uoluntate simul, & necessitate ex suppositione peccati mortalis.

¶ Ad hoc dicitur, quod nihil prohibet esse uoluntatem simpliciter, quod in suppositione est impossibile aliter se habere: sicut non garet uoluntatem simpliciter, sed supposito quod aliquis abest uelle esse in ista, necessarium est augere. Et inuoluntate uoluntatem est, aliter peccatum non esset, supposita tamen superbia, est necessarium unde Augustinus dicit in libro de uera religione, quod natura superbia necesse habet alij inuoluntate. Et ratio est eadem, quia supposito quod quisque rationem propriam excellentiam, oportet quod ex aliis excellentia, ut potest derogare propria, parcatur. Sic igitur existens in peccato mortali, & non se disponens ad gratiam, ex hac suppositione, scilicet quod uult permanere in statu tali, necesse habet peccare mortaliter, & impossibile est ei non peccare mortaliter talis necessitas, & impossibilitas ex suppositione, non repugnat uoluntati, & propterea uoluntate simul, & necessitate ex suppositione peccati mortalis.

¶ Ad hoc dicitur, quod nihil prohibet esse uoluntatem simpliciter, quod in suppositione est impossibile aliter se habere: sicut non garet uoluntatem simpliciter, sed supposito quod aliquis abest uelle esse in ista, necessarium est augere. Et inuoluntate uoluntatem est, aliter peccatum non esset, supposita tamen superbia, est necessarium unde Augustinus dicit in libro de uera religione, quod natura superbia necesse habet alij inuoluntate. Et ratio est eadem, quia supposito quod quisque rationem propriam excellentiam, oportet quod ex aliis excellentia, ut potest derogare propria, parcatur. Sic igitur existens in peccato mortali, & non se disponens ad gratiam, ex hac suppositione, scilicet quod uult permanere in statu tali, necesse habet peccare mortaliter, & impossibile est ei non peccare mortaliter talis necessitas, & impossibilitas ex suppositione, non repugnat uoluntati, & propterea uoluntate simul, & necessitate ex suppositione peccati mortalis.

¶ Ad hoc dicitur, quod nihil prohibet esse uoluntatem simpliciter, quod in suppositione est impossibile aliter se habere: sicut non garet uoluntatem simpliciter, sed supposito quod aliquis abest uelle esse in ista, necessarium est augere. Et inuoluntate uoluntatem est, aliter peccatum non esset, supposita tamen superbia, est necessarium unde Augustinus dicit in libro de uera religione, quod natura superbia necesse habet alij inuoluntate. Et ratio est eadem, quia supposito quod quisque rationem propriam excellentiam, oportet quod ex aliis excellentia, ut potest derogare propria, parcatur. Sic igitur existens in peccato mortali, & non se disponens ad gratiam, ex hac suppositione, scilicet quod uult permanere in statu tali, necesse habet peccare mortaliter, & impossibile est ei non peccare mortaliter talis necessitas, & impossibilitas ex suppositione, non repugnat uoluntati, & propterea uoluntate simul, & necessitate ex suppositione peccati mortalis.

¶ Ad hoc dicitur, quod nihil prohibet esse uoluntatem simpliciter, quod in suppositione est impossibile aliter se habere: sicut non garet uoluntatem simpliciter, sed supposito quod aliquis abest uelle esse in ista, necessarium est augere. Et inuoluntate uoluntatem est, aliter peccatum non esset, supposita tamen superbia, est necessarium unde Augustinus dicit in libro de uera religione, quod natura superbia necesse habet alij inuoluntate. Et ratio est eadem, quia supposito quod quisque rationem propriam excellentiam, oportet quod ex aliis excellentia, ut potest derogare propria, parcatur. Sic igitur existens in peccato mortali, & non se disponens ad gratiam, ex hac suppositione, scilicet quod uult permanere in statu tali, necesse habet peccare mortaliter, & impossibile est ei non peccare mortaliter talis necessitas, & impossibilitas ex suppositione, non repugnat uoluntati, & propterea uoluntate simul, & necessitate ex suppositione peccati mortalis.

11 4 facit

Corinth. 12. Vnicuique datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem, sicut et aliorum.

Ad primum ergo dicitur, quod gratia non debet facere gratum effectum, sed totum malum, quia per hoc non subleuatur, & dignus efficiatur vocari Deo gratus, secundum quod dicitur ad Col. 1. Dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine.

Ad 2^m dicitur, quod gratia est quod gratis datur, excludit rationem debiti. Potest autem intelligi duplex debitu. Vnus quod dicitur ex merito, pueniens, quod refertur ad personam, cuius est agere meritoria opera, secundum illud ad Rom. 4. Et quod operatur, merces imputatur ei debitu, non secundum gratiam. Aliud est debitu secundum conditionem naturae, puta, si dicamus debitu esse homini quod habeat rationem, & alia, quod ad humanam principem naturam. Nentio autem modo debitu per hoc, quod Deus creaturam obliget, sed potius inquantum creatura debet subici Deo, ut in ea divina ordinatio impleatur, quod dicitur, ut talis natura tales condiciones, vel proprietates habeat, & quod talia operantia consequatur. Dona igitur naturalia carere primo debito, non autem carere secundo debito, sed dona supernaturalia utroque debito carere, & ideo specialius sibi nomen gratiae videretur.

Ad 3^m dicitur, quod gratia gratum faciens addit aliquid super rationem gratiae gratis datae, quod est ad rationem gratiae pertinentem, quia hoc non facit, retinet sibi nomen coe, sicut in pluribus aliis contingit. Et sic opponuntur duae partes diuisionis, sicut Gratia faciens, & Non faciens gratum.

ARTICULVS II.

Primum gratia convenienter diuiditur per operantem, & cooperantem.

De secundum sic proceditur. Vbi quod gratia inconuenienter diuidatur per operantem, & cooperantem. Gratia accidet quoddam est, ut supra dictum est, sed accidet non potest agere in subiectum, ergo nulla gratia debet dici operans.

1^a Præ. Si gratia aliquid operetur in nobis, maxime operatur in nobis iustificationem, hoc non sola gratia operatur in nobis, dicit enim Aug. super illud Io. 14. Opera, quae ego facio, & ipse faciet. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te, ergo nulla gratia debet dici simpliciter operans.

2^a Præ. Cooperari alicui, vi patet, ut ad inferius agens, non autem ad principaliter, sed gratia principaliter operatur in nobis, quod liberum arbitrium. secundum illud Rom. 8. Non est currentis neque volentis, sed

3^a Præ. Cooperari alicui, vi patet, ut ad inferius agens, non autem ad principaliter, sed gratia principaliter operatur in nobis, quod liberum arbitrium. secundum illud Rom. 8. Non est currentis neque volentis, sed

4^a Præ. Diuio debet dari per opposita, sed operari, & cooperari non sunt opposita, ideo non potest operari & cooperari, ergo inconuenienter diuiditur gratia per operantem, & cooperantem.

Sed contra est, quod Aug. dicit in libro de gratia & libero arbitrio. Cooperatio Deum in nobis perficit, quod operatio incepta, quae ipse ut velimus, operatur inceptus, quod uolentibus cooperatur perficit, sed operationes Dei, quibus mouet nos ad bonum, ad gratiam pertinent. ergo conuenienter gratia diuiditur per operantem, & cooperantem.

Responsum. Dicendum, quod sicut supra dictum est, gratia duplex potest intelligi. Vnus modo diuini auxiliu, quo non mouet ad bonu volentiu, & agendum. Alio modo habituale donu nobis diuinitus inditu. Vt utroque autem modo gratia dicta conuenienter diuiditur per operantem, & cooperantem. Operatio alicuius effectus non attribuit mobili, sed mouetur. In illo ergo effectu, in quo mens nostra est mota, & non mouetur, solus autem Deus mouetur, operatio Deo attribuitur, & secundum hoc dicitur gratia operans. In illo autem effectu, in quo mens nostra, & mouetur & mouetur, operatio non solum attribuitur Deo, sed etiam, & secundum hoc dicitur gratia cooperans. Est autem in nobis duplex actus. Primus quidem interior voluntatis, & quantum ad istum actum voluntas se habet ut mota, Deus autem ut mouens, & plerumque cum voluntas incipit bonu velle, quod prius malum volebat. Et ideo secundum hoc Deus mouet humanam mentem ad hunc actum, dicitur gratia operans.

2^a Alius autem actus est exterior, quod est ad voluntatem imperat, ut supra habitum est, & consequens est, quod ad hunc actum operatio attribuitur voluntati. Et quia etiam ad hunc actum Deus nos adiuuat, & interior confirmando voluntatem, ut ad actum perueniat, & exterior facultate operandi praebendo, respectu huius actus dicitur gratia cooperans. Vnde post praemissa verba subdit Aug. Vt autem velimus, operatur: cum autem uolumus, ut perficiamus nobis cooperatur. Si igitur gratia accipitur per gratia Dei motionem, qua mouet nos ad bonu meritorium, conuenienter diuiditur gratia per operantem, & cooperantem. Si uero accipiat gratia per habitum donu, sic est duplex gratia effectus, sicut & cuiuslibet alterius formae: quorum primus est

le, nihil aliud est quam facere uolumus, ut Aug. allatus in littera testatur: facere autem uolumus, est facere ut mori moueamus nos ad uolendum.

1^a Præ. Si autem author intendit, quod mens nostra se habeat sic respectu actus interioris, & exterioris, aut respectu formae actus, puta, bonitatis meritoriae, si respectu actus, cum uoluntate uoluntate imperatur, respectu utriusque gratia dicitur cooperans, iuxta doctrinam litterarum. Si respectu bonitatis meritoriae, ut utraque sit a uoluntate informata charitate, & gratia, patet etiam ratio de utraque quo ad hoc, quod est a uoluntate mota a Deo.

2^a Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, quod nulla est interioris contrarietas: quoniam non dicitur in littera, quod respectu omnis actus interioris uoluntatis dicitur gratia operans, sed dicitur inchoante, remittendo se ad supra dicta in questione nona articulo 4. ibi enim habetur, quod respectu primi actus uoluntatis se habet, ut mota tantum, & Deus ut mouens. Et nomine primitiue, non intelligitur solus ille, quem uoluntas in principio operationum suarum committit habere, sed quicunque primus abique consilio, & praemotum ad bonu. Et propterea author dicit, ut praemotum cum uoluntate in principio bonum uelle, quod prius malum uolebat, similiter igitur se habet uoluntas mota a Deo ad bonu uelle, sicut graue ad motum deorsum. Et propterea sicut graue non mouet seipsum ad hoc, sed est motum a Deo, est tamen tale uelle ipsum mouet, ut cardelidere est motus graui. Et est, ut

3^a Præ. Si autem gratia operans, & cooperans est eadem gratia, sed distinguitur secundum diuersos effectus, ut est supra dictum patet.

ARTICULVS III.

Primum gratia convenienter diuiditur in prauecientem, & subsequenter.

Medina ar. 3. Almag. 2. d. 36. ar. 7.

Ad gratia inconuenienter diuidatur in prauecientem, & subsequenter. Gratia enim est diuina dilectionis effectus, sed Dei dilectio nunquam est subsequens, sed semper prauecient, secundum illud. Ioan. 4. Non quasi nos dilexerimus Deum, sed quia

herum, quia potest distantes a tali uelle Deum in motu suo a nobis liberum arbitrium secundum conditionem eius, & per hoc patet responsio ad caetera iam facere ut uelimus, non contingit uno modo, sed duobus, scilicet ut uelimus mouendo nos ipsos ad hoc, & ut uelimus moti tantum a principio Deo. Secundo modo spectatur ad gratiam operantem, primo ad cooperantem, iuxta calcem corporis artuendi de opere meritorio. Et si nullus non ois actus elicitur a uoluntate est imperatur ab eis, & propterea non est eadem, aut par ratio de actu, & bonitate meritoria intus, & extra. Secundo modo dicitur, quod quia in littera distinguendo gratia, gratia Dei motio est expressa diuisio, qua mouemur ad bonu meritorium, in quo author est loqui de bono meritorio, ut quod dupliciter inuenitur uoluntati se habet ad bonu meritorium. Iuxta motum tantum, & ut motus motu, quod sit de actu subiecto. Et quia est in littera manifeste distinguuntur tota actum inter orem meritorium, ut est ex gratia, id est, habituali dono, & ut est a gratia, & gratia Dei motio ne & primo ad utrumque habetur gratia cooperans, secundo uero operans, & quia etiam ex littera habetur, quod effectus gratiae operantis habet rationem primi boni meritorii, effectus uero cooperantis ut sit, rationem secundum actum, extendit nomen boni meritorii, & ad esse, quod constituitur in actum suum meritorium, & consequens est, quod intentio authoris est dicere, quod tunc uoluntas se habet ad bonum meritorium ut mouetur, quando ex praecedenti esse, uel acta meritorio facta in actu iam mouetur, ad meritorium bonum. Sunt enim tunc duo operantes, scilicet Deus, & uoluntas facta in actu in tali esse, & propterea gratia cooperans dicitur tam conficiens, & uoluntatem ad exterioris operis praebens, quam ut est principium interioris operis meritorii secundum habituale donum iam danti facultate liberi arbitrii ad utendum cum uult. Tunc autem uoluntas se habet ut mota tantum in hoc esse quando non ex praecedenti meritorio, aut esse meritorio, ad actum, uel statum meritorium ducitur. Et propterea gratia operans dicitur tam graui, & meritorio ad actum interioris meritorium, qui non praecedat ex habitu uel acta altero meritorio, quam gratia ipsa habitualis, ut datur esse. Ad praedictum bonum, sicut duo operantes & propterea loquendo, sed unus tantum, scilicet Deus. Voluntas autem est ad actum subiectum se habet ut operans: ad

esse, secundus est operatio: sicut calidus operatio est facere calidum, & exterior calefactio. Sic igitur habitualis gratia, inquantum animam sanat, uel iustificat, sine gratia Deo facit, dicitur gratia operans, inquantum uero est principium operis meritorii, quod ex libero arbitrio procedit, dicitur cooperans.

Ad primum ergo dicendum, quod secundum quod gratia est quidam qualitas accidentalis, si agitur iam effectiue, sed formaliter: sicut albedo dicitur facere albam superficiem.

Ad 2^m dicendum, quod Deus non facit nobis nos iustificat: quia per motum liberi arbitrii dum iustificamur, Dei iustitia consentimus. Ille tamen motus non est causa gratiae, sed effectus: unde tota operatio pertinet ad gratiam.

Ad 3^m dicendum, quod cooperari dicitur alicui alicui non solum sicut secundarium agens principali agenti, sed sicut adiutus ad praesuppositum finem: homo autem per gratiam operantem adiutus a Deo ut bonum uelit. Et ideo praesuppositum id est fine, consequens est, ut gratia nobis cooperetur.

Ad 4^m dicendum, quod gratia operans, & cooperans est eadem gratia, sed distinguitur secundum diuersos effectus, ut est supra dictum patet.

ARTICULVS III.

Primum gratia convenienter diuiditur in prauecientem, & subsequenter.

Medina ar. 3. Almag. 2. d. 36. ar. 7.

Ad gratia inconuenienter diuidatur in prauecientem, & subsequenter. Gratia enim est diuina dilectionis effectus, sed Dei dilectio nunquam est subsequens, sed semper prauecient, secundum illud. Ioan. 4. Non quasi nos dilexerimus Deum, sed quia

rationem tamen meritorii, & si non prauecientem, non se habet ut operans, sed ut obsequens, ut in inhone ad secundum illa habetur. Vnde patet responsio ad obiecta quorundam in equiuoco laboratur de esse a uoluntate, quippe est esse a uoluntate, & aliud esse a uoluntate in actu in tali esse, ut mouetur: sed ad meritu, longe plus ad hoc exigitur, quod ad illud, ut patet, & hoc etiam patet, quod primo non primus actus uoluntatis est ab eis ut praedictum est, & tunc non est ab eis ut mouetur se, sicut nec a uoluntate deorsum est a graui ut mouente se, proportionatice loquendo tempore, unde superest dubitandum, id est interior post subiectum esse a gratia operantis, & cooperantis, & cooperantis, ut uerbi gratia. Deus gratia sua motionem excitat Petrum, ut existat in gratia ad interioris actum charitatis, & consentit Petrus nouo eundem zelo honoris Dei, an actus sit ab utraque gratia, ut est ab habitu, & cooperantis, ut gratia Dei motionem sit operantis gratia, an ipsa gratia Dei motio, per praedictum habitu, spectat ad gratiam cooperantem, & ut hoc non est difficile soluere inueniatur rationem huius, & formaliter rationes actuum considerari. Nam actus meritorius praecedens in gratia aut est imperatur a gratia, & tunc sine dubio ad solam gratiam cooperantem spectat, sicut & actus exterior, aut non imperatur a gratia, sed gratia se habet ad illum obsequens, ut contingere ut in nouitadibus excedenti bus proportionem gratiae, quoniam ualde augere, & tunc gratia Dei motio operantis gratia rationem habet ad istum actum subiectum quoniam sub communi ratione meritorii est a gratia cooperantis, & quando ut sic, gratia habet imperatur propter praedictum finem in eo. Et ex hoc habetur, quod gratia operans non solum inuenitur in iustificatione impii, sed post acceptam gratiam plurimum, quam uis manifestum in iustificatione impii. Et propterea in littera dicitur, quod quantum ad actum interioris meriti uoluntas se habet ut mota, Deus autem ut mouens, ut mouens praefertur quoniam uoluntas, quae prius malum uolebat, incipit bonum uelle.

ipse prior dilexit nos, ergo gratia non debet poni prauecient, & subsequens.

2^a Præ. Gratia gratum faciens est una tantum in homine, cum sit sufficiens secundum illud. 2. ad Corinthio. 12. Sufficit tibi gratia mea: sed idem non potest esse prius, & posterius, ergo gratia inconuenienter diuiditur in prauecientem, & subsequenter.

3^a Præ. Gratia cognoscitur per effectus: sed, infiniti sunt effectus gratiae, quorum unus praecedat alii. ergo si penes hos gratia deberet diuidi in prauecientem, & subsequenter, uidetur quod infinita essent species gratiae: infinita autem relinquuntur a qualibet arte, non ergo gratia conuenienter diuiditur in prauecientem, & subsequenter.

Sed contra est, quod gratia Dei ex eius misericordia prouenit, sed utrumque in Psal. 58. legitur, Misericordia eius prauecient me, & iterum, Misericordia eius subsequenter me, ergo gratia conuenienter diuiditur in prauecientem, & subsequenter.

Responsum. Dicendum, quod sicut gratia diuiditur in operantem, & cooperantem secundum diuersos effectus, ita etiam in prauecientem, & subsequenter, qualiterque gratia accipitur. Sunt autem quinq; effectus gratiae in nobis, quorum primus est, ut anima sanctetur, secundus, ut bonum uelutertius est, ut bonum quod uult, efficaciter operetur: quartus est, ut in bono perseveret: quintus est, ut ad gloriam perueniat. Et ideo gratia secundum quod causat in nobis, primum effectum uocat prauecientem respectu secundum effectus: & prout causat in nobis secundum, uocatur subsequenter respectu primi effectus. Et sicut

gratia operans non solum inuenitur in iustificatione impii, sed post acceptam gratiam plurimum, quam uis manifestum in iustificatione impii. Et propterea in littera dicitur, quod quantum ad actum interioris meriti uoluntas se habet ut mota, Deus autem ut mouens, ut mouens praefertur quoniam uoluntas, quae prius malum uolebat, incipit bonum uelle.

4^a Præ. Secunda solutio principalis dubii magis uidetur ad mentem authoris, una tamen aliam classificat. In reliquis tribus huius questionis articulis nihil scribendum occurrit.

D. 411.

391. Perilla. 5 VP. QVAES. CXI. per totum. ARTIC. II. c. 1. d. 1. 26. ar. 1. Et uerba, q. 17. d. 4. ad 1. & 2. Et 2. cor. 6. Q. 110. d. 1.

Colligitur ex trac. 72 in lo. post nostra se habet uolumus, mota tantum: cooperans uero quando mens nostra se habet ut mouens & mota applicando autem ad actum nostrum subiungitur, quod cum mouemur ad uelle, est gratia operans, cum uero mouemur ad exterioris operis, est gratia cooperans. Constat autem quod ad uelle uoluntas se habet non ut mota tantum: nam uelle a uoluntate est, & in uoluntate, & loquimur non esse liberum.

Et confirmatur, quia mouere ad uel-

Li. de gra. & lib. arbit. 27. aliquid uolumus a prim. 107.

q. 107. & q. 110. d. 1.

Concl. m.

Q. 110. d. 1. in corp.

Eodem de gra. & lib. arbit. 27. 107.

Concl. m.

Q V A E S T. CXL.

nnus effectus est posterior uno effectu, & prior alio, ita gratia potest dici praeueniens, subsequens secundum eundem effectum respectu diuersorum: & hoc est quod Aug. dicit in lib. de natura & gratia. Præuenit ut sanemur subsequitur ut sanati uegetemur: puenit ut uocemur, subsequitur ut glorificemur.

Ad primum ergo dicendum, quod dilectio Dei nominatur aliquid æternum, & ideo non potest dici nisi praeueniens: sed gratia significat effectum temporalem, qui potest precedere aliquid, & ad aliquid subsequi: & ideo gratia potest dici praeueniens, & subsequens.

Ad 2^m dicendum, quod gratia non diuersificatur per hoc, quod est praeueniens, & subsequens: sed essentiam, sed solum effectum, sicut & de operante, & cooperante dictum est. Quia et si quod gratia subsequens ad gloriam pertinet, non est alia numero à gratia praeueniente, per quam nunc iustificamur. Sicut enim charitas uix non euacuatur, sed perficitur in patria: ita et de lumine gratie est dicendum, quia neutrum in sua ratione imperfectionem importat.

Ad 3^m dicendum, quod quis effectus gratiae possint esse infiniti numero, sicut sunt infiniti actus humani, tamen omnes reducuntur ad aliquam determinatam speciem: & per hoc omnes conueniunt in hoc, quod unus alium praecedat.

ARTICVLVS III.

Verum gratia gratis data conueniat inter ab Apostolo diuinitatem.

Per 3. cont. e. 154. Medina ar. 4.

Ad quartum sic proceditur. Vbi quod gratia gratis data inconuenienter ab Apostolo distinguitur. Omne enim donum, quod nobis à Deo gratis datur, potest dici gratia gratis data, sed infinita sunt dona, quae nobis gratia à Deo conceduntur: tamen in bonis actibus, quae in bonis corporis, quae tamen non Deo gratos non faciunt: ergo gratia gratis data non potest apprehendi sub aliqua certa diuisione.

¶ 1^a ratio. Gratia gratis data distinguitur contra gratiam gratum facientem, quia per ipsam iustificamur, & illud Rom. 5. Iustificati igitur ex fide &c. ergo inconuenienter ponitur fides inter gratias gratis datas, plerumque enim aliae uirtutes ibi non ponuntur, ut spes, & charitas.

¶ 2^a ratio. Operatio sanctorum, & loqui diuersa genera linguarum, miracula quae sunt interpretatio et sermonum ad sapientiam, uel scientiam pertinet, secundum illud Dan. 1. Pueris his dedit Deus scientiam, & disciplinam in omni libro, & sapientiam, ergo inconuenienter diuiditur gratia sanctorum, & genera linguarum contra operationem uirtutum, & interpretatio sermonum contra sermonem sapientiae, & scientiae.

¶ 3^a ratio. Sicut sapientia, & scientia sunt quaedam dona Spiritus sancti, ita etiam intellectus, consilium, pietas, & fortitudo, & timor, ut supra dictum est, ergo haec etiam debent poni inter gratias gratis datas.

Sed contra est, est, quod Apostolus dicit. 1. ad Corinthios 12. Alii per Spiritum datur sermo sapientiae, alii autem sermo scientiae secundum eundem Spiritum, alii fides in eodem Spiritu, alii gratia sanctorum, alii operatio uirtutum, alii prophetia, alii discretio sermonum.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, Gratia gratis data ordinatur ad hoc, quod homo alteri

ARTIC. III.

cooperetur, ut reducat ad Deum: ideo autem ad hoc operari non potest interius mouendo, hoc enim solum Dei est, sed solum exterius docendo, uel per suadendo. Et ideo gratia gratis data, illa sub se continet, quibus homo indiget ad hoc, quod alterum instruat in rebus diuinis, quae sunt supra rationem. Ad hoc autem tria requiruntur. Primo quidem, quod homo sit sortitus plenitudinem cognitionis diuinorum, ut ex hoc instruere alios possit. Secundo, ut possit confirmare, uel probare ea, quae dicit, alias non esset efficax eius doctrina. Tercio, ut ea quae dicit, possit conuenienter auditoribus proferre. Quantum igitur ad primum tria sunt necessaria, sicut et apparet in magisterio humano. Oportet enim, quod ille, qui dicit alium instruere in aliqua scientia, primo quidem ut principia illius scientiae sint ei certissima, & quantum ad hoc ponit fides, quae est certitudo de rebus inuisibilibus, quae supponuntur ut principia in catholica doctrina. Secundo, oportet quod doctor recte se habeat circa principales conclusionem scientiae: & sic ponit sermo sapientiae, quae est cognitio diuinorum. Tercio, oportet ut et abusus ex eplis, & cognitione effectuum, per quos iterum oportet manifestare causas: & quantum ad hoc ponit sermo scientiae, quae est cognitio rerum humanarum. Quia inuisibilia Dei, per ea, quae facta sunt intellecta, conspiciuntur. Confirmatio autem in his, quae subduntur rationi, est per argumenta. In his autem, quae sunt ratione diuinitus reuelata, confirmatio est per ea, quae sunt diuinae uirtutes, propriae: & hoc dupliciter. Vno quidem modo, ut doctor scientiam doctrinae faciat, quod solum Deum facere potest in operibus miraculosis, siue sint ad salutem corporum, & quantum ad hoc ponit gratia sanctorum siue ordinem ad sola diuinae gratiae manifestationem sicut quod sol ille, aut tenebre ille, quod mare diuidat: & quantum ad hoc, ponit operatio uirtutum. Secundo, ut possit manifestare ea, quae solum Dei est scire, & haec sunt contingentia futura: & quantum ad hoc ponit prophetiam. Et et occulta cordium: & quantum ad hoc ponitur discretio Spirituum. Facultas autem pronuntiandi potest attendi uel quantum ad idioma, in quo aliquis possit intelligi, & secundum hoc ponuntur genera linguarum: uel quantum ad sensum eorum, quae sunt proferenda. & quantum ad hoc ponitur interpretatio sermonum.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut supra dictum est, non omnia beneficia, quae nobis diuinitus conceduntur, gratia gratis data dicuntur, sed solum illa, quae excedunt facultatem naturalem: sicut quod per doctor abusus sermonem sapientiae, & scientiae, & alia huiusmodi: & talia ponuntur hic sub gratia gratis data.

Ad 2^m dicendum, quod fides non numeratur hic inter gratias gratis datas, sed quod est quaedam uirtus iustificans hominem in seipso, sed enim hoc, quod importat quandam supereminentem certitudinem fidei, ex qua homo fit idoneus ad instruendum alios de his, quae ad fidem pertinent. Spes autem & charitas pertinent ad uitam appetitiuam, sed quod per ea homo in Deum ordinatur.

Ad 3^m dicendum, quod gratia sanctorum distinguitur à generali operatione uirtutum, quia habet speciale rationem inducendi ad fidem, ad quam aliquis magis propius reddit per beneficium corporalis sanctorum, quam per fidei uirtutem assequi. Similiter et loqui uariis linguis, & interpretari sermones, habet speciales qualitates rationes mouendi ad fidem: ideo ponuntur speciales gratiae gratis datas.

Ad 4^m dicendum, quod gratia gratis data ordinatur ad hoc, quod homo alteri

cooperetur, ut reducat ad Deum: ideo autem ad hoc operari non potest interius mouendo, hoc enim solum Dei est, sed solum exterius docendo, uel per suadendo. Et ideo gratia gratis data, illa sub se continet, quibus homo indiget ad hoc, quod alterum instruat in rebus diuinis, quae sunt supra rationem. Ad hoc autem tria requiruntur. Primo quidem, quod homo sit sortitus plenitudinem cognitionis diuinorum, ut ex hoc instruere alios possit. Secundo, ut possit confirmare, uel probare ea, quae dicit, alias non esset efficax eius doctrina. Tercio, ut ea quae dicit, possit conuenienter auditoribus proferre. Quantum igitur ad primum tria sunt necessaria, sicut et apparet in magisterio humano. Oportet enim, quod ille, qui dicit alium instruere in aliqua scientia, primo quidem ut principia illius scientiae sint ei certissima, & quantum ad hoc ponit fides, quae est certitudo de rebus inuisibilibus, quae supponuntur ut principia in catholica doctrina. Secundo, oportet quod doctor recte se habeat circa principales conclusionem scientiae: & sic ponit sermo sapientiae, quae est cognitio diuinorum. Tercio, oportet ut et abusus ex eplis, & cognitione effectuum, per quos iterum oportet manifestare causas: & quantum ad hoc ponit sermo scientiae, quae est cognitio rerum humanarum. Quia inuisibilia Dei, per ea, quae facta sunt intellecta, conspiciuntur. Confirmatio autem in his, quae subduntur rationi, est per argumenta. In his autem, quae sunt ratione diuinitus reuelata, confirmatio est per ea, quae sunt diuinae uirtutes, propriae: & hoc dupliciter. Vno quidem modo, ut doctor scientiam doctrinae faciat, quod solum Deum facere potest in operibus miraculosis, siue sint ad salutem corporum, & quantum ad hoc ponit gratia sanctorum siue ordinem ad sola diuinae gratiae manifestationem sicut quod sol ille, aut tenebre ille, quod mare diuidat: & quantum ad hoc, ponit operatio uirtutum. Secundo, ut possit manifestare ea, quae solum Dei est scire, & haec sunt contingentia futura: & quantum ad hoc ponit prophetiam. Et et occulta cordium: & quantum ad hoc ponitur discretio Spirituum. Facultas autem pronuntiandi potest attendi uel quantum ad idioma, in quo aliquis possit intelligi, & secundum hoc ponuntur genera linguarum: uel quantum ad sensum eorum, quae sunt proferenda. & quantum ad hoc ponitur interpretatio sermonum.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut supra dictum est, non omnia beneficia, quae nobis diuinitus conceduntur, gratia gratis data dicuntur, sed solum illa, quae excedunt facultatem naturalem: sicut quod per doctor abusus sermonem sapientiae, & scientiae, & alia huiusmodi: & talia ponuntur hic sub gratia gratis data.

Ad 2^m dicendum, quod fides non numeratur hic inter gratias gratis datas, sed quod est quaedam uirtus iustificans hominem in seipso, sed enim hoc, quod importat quandam supereminentem certitudinem fidei, ex qua homo fit idoneus ad instruendum alios de his, quae ad fidem pertinent. Spes autem & charitas pertinent ad uitam appetitiuam, sed quod per ea homo in Deum ordinatur.

Ad 3^m dicendum, quod gratia sanctorum distinguitur à generali operatione uirtutum, quia habet speciale rationem inducendi ad fidem, ad quam aliquis magis propius reddit per beneficium corporalis sanctorum, quam per fidei uirtutem assequi. Similiter et loqui uariis linguis, & interpretari sermones, habet speciales qualitates rationes mouendi ad fidem: ideo ponuntur speciales gratiae gratis datas.

Ad

Q V A E S T. CXL.

Ad 4^m dicendum, quod sapientia & scientia non continentur inter gratias gratis datas, sed quod enumerantur inter dona Spiritus sancti, prout. f. mens hominis est bene mobilis per Spiritum sanctum ad ea, quae sunt sapientiae & scientiae: sic enim sunt dona Spiritus sancti, ut supra dictum est. Sed operantur inter gratias gratis datas, sed quod importat quandam abundantiam scientiae, & sapientiae, ut homo possit non solum in seipso recte sapere de diuinis, sed et alios instruere & contradicentes reuincere. Et ideo inter gratias gratis datas significantur primo sermo sapientiae, & sermo scientiae: quia ut Augustinus dicit 14. de Trinitate, aliud est scire tantummodo quid homo credere debeat propter adipiscendam uitam beatam, aliud est scire quemadmodum hoc ipsum, & per opituletur, & contra impios defendatur.

¶ 2^a ratio. Dicendum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem sequitur, sequeretur quod gratia gratis data esset nobilior siue excellentior est claritas solis illuminantis, quod corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio primum ad Deum, quia ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestatius spiritus eius, per quem agit ad inducendum calorem in alia, est nobilior quam forma substantialis ipsius.

Ad 3^m dicendum, quod sentire ordinatur ad rationem sicut ad finem, & ideo rationari est nobilior. Hic autem est econuerso: quia id, quod est proprium, ordinatur ad id, quod est commune sicut ad finem: unde non est simile.

ARTICVLVS V.

Verum gratia gratis data sit dignior quam gratia gratum faciens.

Medina ar. 5.

Ad quintum sic proceditur. Vbi quod gratia gratis data sit dignior quam gratia gratum faciens. bonum enim gentis est melius quam bonum unius, ut Philosophus dicit in 1. ethicorum. sed gratia gratum faciens ordinatur solum ad bonum unius hominis, gratia autem gratis data ordinatur ad bonum commune totius Ecclesiae, ut supra dictum est. ergo gratia gratis data est dignior quam gratia gratum faciens.

¶ 1^a ratio. Maioris uirtutis est, quod aliquid possit agere in aliud, quam quod solum in seipso proficiat: sicut maior est claritas corporis, quod potest et alia corpora illuminare, quam eius quod ita in se lucet, quod alia illuminare non potest. Propter quod etiam Philosophus dicit in 1. ethicorum, quod iustitia est preclarissima uirtutis, per quam homo recte se habet et ad alios: sed per gratiam gratum facientem homo proficitur in seipso, per gratiam autem gratis datam homo operatur ad perfectionem aliorum. ergo gratia gratis data est dignior quam gratia gratum faciens.

¶ 2^a ratio. Id, quod est proprium meliorum, dignius est quam id, quod est commune, sicut rationari, quod est proprium hominis, dignius est quam sentire, quod est commune omnibus animalibus: sed gratia gratum faciens est commune omnibus membris Ecclesiae, gratia autem gratis data est proprium donum digniorum membrorum Ecclesiae. ergo gratia gratis data est dignior quam gratia gratum faciens.

Sed contra est, quod Apostolus 1. ad Corinthios 12. enumeratis gratijs gratis datis, subdit, Adhuc excellentiorem uiam uobis demonstro. Et sicut per subsequentia patet, loquitur de charitate, quae pertinet ad gratiam gratum facientem, ergo gratia gratum faciens excellentior est quam gratia gratis data.

RESPON. Dicendum, quod unaquaeque uirtus tanto excellentior est, quanto ad altius bonum ordinatur. Sed per autem finis prior est his, quae sunt ad finem: gratia enim gratum faciens ordinatur hominem immediate ad coniunctionem ultimam finis: gratiae autem gratis datae ordinant hominem ad quaedam preparatoria finis ultimi: sicut per prophetiam, & miracula, & alia huiusmodi, homines inducunt ad hoc, quod ultimo fini iungantur. Et ideo gratia gratum faciens est multo excellentior quam gratia gratis data.

¶ 3^a ratio. Dicendum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem sequitur, sequeretur quod gratia gratis data esset nobilior siue excellentior est claritas solis illuminantis, quod corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio primum ad Deum, quia ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestatius spiritus eius, per quem agit ad inducendum calorem in alia, est nobilior quam forma substantialis ipsius.

Ad 3^m dicendum, quod sentire ordinatur ad rationem sicut ad finem, & ideo rationari est nobilior. Hic autem est econuerso: quia id, quod est proprium, ordinatur ad id, quod est commune sicut ad finem: unde non est simile.

Ad

ART. V.

257

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Philosophus dicit in 1. Met. Bonum multitudinis, sicut exercitus, quod duplex. Vnum quidem quod est in ipsa multitudine, puta, ordo exercitus: aliud autem quod est separatim a multitudine, sicut bonum ducis. Et hoc melius est: quia ad hoc et illud aliud ordinatur. Gratia autem gratis data ordinatur ad bonum eorum Ecclesiae, quod est ordo ecclesiasticus: sed gratia gratum faciens ordinatur ad bonum eorum separatim, quod est ipse Deus. Et ideo gratia gratum faciens est nobilior.

Ad 2^m dicendum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem sequitur, sequeretur quod gratia gratis data esset nobilior siue excellentior est claritas solis illuminantis, quod corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio primum ad Deum, quia ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestatius spiritus eius, per quem agit ad inducendum calorem in alia, est nobilior quam forma substantialis ipsius.

Ad 3^m dicendum, quod sentire ordinatur ad rationem sicut ad finem, & ideo rationari est nobilior. Hic autem est econuerso: quia id, quod est proprium, ordinatur ad id, quod est commune sicut ad finem: unde non est simile.

QV AESTIO CXII.

De causa gratiae, in quinque articulis distincta.

¶ 1^a ratio. Dicendum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem sequitur, sequeretur quod gratia gratis data esset nobilior siue excellentior est claritas solis illuminantis, quod corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio primum ad Deum, quia ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestatius spiritus eius, per quem agit ad inducendum calorem in alia, est nobilior quam forma substantialis ipsius.

Ad 3^m dicendum, quod sentire ordinatur ad rationem sicut ad finem, & ideo rationari est nobilior. Hic autem est econuerso: quia id, quod est proprium, ordinatur ad id, quod est commune sicut ad finem: unde non est simile.

Ad 4^m dicendum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem sequitur, sequeretur quod gratia gratis data esset nobilior siue excellentior est claritas solis illuminantis, quod corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio primum ad Deum, quia ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestatius spiritus eius, per quem agit ad inducendum calorem in alia, est nobilior quam forma substantialis ipsius.

Ad 5^m dicendum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem sequitur, sequeretur quod gratia gratis data esset nobilior siue excellentior est claritas solis illuminantis, quod corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio primum ad Deum, quia ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestatius spiritus eius, per quem agit ad inducendum calorem in alia, est nobilior quam forma substantialis ipsius.

Ad 6^m dicendum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem sequitur, sequeretur quod gratia gratis data esset nobilior siue excellentior est claritas solis illuminantis, quod corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio primum ad Deum, quia ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestatius spiritus eius, per quem agit ad inducendum calorem in alia, est nobilior quam forma substantialis ipsius.

Ad 7^m dicendum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem sequitur, sequeretur quod gratia gratis data esset nobilior siue excellentior est claritas solis illuminantis, quod corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio primum ad Deum, quia ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestatius spiritus eius, per quem agit ad inducendum calorem in alia, est nobilior quam forma substantialis ipsius.

Ad 8^m dicendum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem sequitur, sequeretur quod gratia gratis data esset nobilior siue excellentior est claritas solis illuminantis, quod corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio primum ad Deum, quia ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestatius spiritus eius, per quem agit ad inducendum calorem in alia, est nobilior quam forma substantialis ipsius.

Ad 9^m dicendum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem sequitur, sequeretur quod gratia gratis data esset nobilior siue excellentior est claritas solis illuminantis, quod corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio primum ad Deum, quia ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestatius spiritus eius, per quem agit ad inducendum calorem in alia, est nobilior quam forma substantialis ipsius.

Ad 10^m dicendum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem sequitur, sequeretur quod gratia gratis data esset nobilior siue excellentior est claritas solis illuminantis, quod corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio primum ad Deum, quia ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestatius spiritus eius, per quem agit ad inducendum calorem in alia, est nobilior quam forma substantialis ipsius.

Ad 11^m dicendum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem sequitur, sequeretur quod gratia gratis data esset nobilior siue excellentior est claritas solis illuminantis, quod corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio primum ad Deum, quia ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestatius spiritus eius, per quem agit ad inducendum calorem in alia, est nobilior quam forma substantialis ipsius.

Ad 12^m dicendum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem sequitur, sequeretur quod gratia gratis data esset nobilior siue excellentior est claritas solis illuminantis, quod corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio primum ad Deum, quia ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestatius spiritus eius, per quem agit ad inducendum calorem in alia, est nobilior quam forma substantialis ipsius.

Ad 13^m dicendum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem sequitur, sequeretur quod gratia gratis data esset nobilior siue excellentior est claritas solis illuminantis, quod corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio primum ad Deum, quia ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestatius spiritus eius, per quem agit ad inducendum calorem in alia, est nobilior quam forma substantialis ipsius.

Ad 14^m dicendum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem sequitur, sequeretur quod gratia gratis data esset nobilior siue excellentior est claritas solis illuminantis, quod corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio primum ad Deum, quia ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet quod gratia gratis data sit excellentior: sicut nec in igne calor manifestatius spiritus eius, per quem agit ad inducendum calorem in alia, est nobilior quam forma substantialis ipsius.

Ad

eorum, quæ in creaturis ex diuina cura proueniunt. Et secundum hoc inuenitur inæqualitas, inquantum scilicet Deus sua cura quibusdam maiora, quibusdam minora prouidet dona.

Ad 2^m dicendum, quod illa procedit secundum primum modum magnitudinis gratiarum, non enim potest gratia secundum hoc maior esse, quod ad maius bonum ordinet, sed ex eo, quod magis, uel minus ordinat ad id bonum magis, uel minus participandum. Potest esse diuersitas intentionis, & remissionis secundum participationem subiecti, & in ipsa gratia, & in finali gloria.

Ad 3^m dicendum, quod uita naturalis prius, ad substantiam hominis, & ideo non recipit magis, & minus: sed uita gratia participat homo accidentaliter, & ideo eam potest homo magis, uel minus habere.

SVPT. QVAST. CXII.

ARTICVLVS V.

197

Per totum.

1. d. 1. c. 2.

2. d. 1. c. 1.

4. d. 1. c. 1.

q. 2. ar. 1.

cor.

Lib. 1.

sup. Gen.

ex 6. c. 1.

hi 10. j.

Medina ar. 1.

Nihil

occurrit

in

1. d. 1. c. 2.

2. d. 1. c. 1.

4. d. 1. c. 1.

q. 2. ar. 1.

cor.

Lib. 1.

sup. Gen.

ex 6. c. 1.

hi 10. j.

Medina ar. 1.

Nihil

occurrit

in

1. d. 1. c. 2.

2. d. 1. c. 1.

4. d. 1. c. 1.

q. 2. ar. 1.

cor.

Lib. 1.

sup. Gen.

ex 6. c. 1.

hi 10. j.

Medina ar. 1.

Nihil

occurrit

in

1. d. 1. c. 2.

2. d. 1. c. 1.

4. d. 1. c. 1.

q. 2. ar. 1.

cor.

Lib. 1.

sup. Gen.

ex 6. c. 1.

hi 10. j.

Medina ar. 1.

Nihil

occurrit

in

Primum hunc possumus scire si habere gratiam.

D. QUINTVM sic procedit.

Vt si hunc possumus scire si habere gratiam.

Gratia, n. est in anima p. sui

essentia: sed certissima cognitio

a. est eorū, q. sunt in anima p.

sui essentia, ut patet p. Aug.

1. super Gen. ad literā. ergo

gratia certissima potest cognosci

ab eo, qui gratiam habet.

1. Præ. Sicut scia est donū Dei,

ita & gratia, qui a Deo scientia

accipit, scit se scientia habere,

secundū illud Sap. 7. Dñs de-

dit mihi horū, q. sunt, uerā scien-

tiā, ergo p. rationē qui accipit

grām a Deo, scit se grām hñe.

2. Præ. Lūm est magis cognos-

cibile q. tenebra, q. fm Apōst.

ad Eph. 5. oē qd manifestat, lū-

men est: sed peccatum quod est

sp. talis tenebra, per certitudinē

potest sciri ab eo, qui habet pecca-

tum, ergo multo magis gratia,

quæ est spirituale lumen.

3. Præ. Apōst. dicit 1. ad Cor. 2.

Nos autē non spiritum huius mū-

di accepimus, sed spiritū qui a

Deo est, ut sciamus, q. a Deo

donata sunt nobis: sed gratia est

primum donum Dei, ergo hō q.

accipit gratiam per spiritū san-

ctum, per eundem spiritū scit

gratiam esse sibi datam.

4. Præ. Gen. 22. ex persona Dñi

dr ad Abrahā, Nunc cognoui q.

timeas Dñm, & cognoscere te se

ci: loq. autē ibi de timore casto,

q. non est sine grā, ergo hō potest

cognoscere se habere gratiam.

Sed contra est, q. dr Eccl. 9.

q. nemo scit utrū sit dignus odio,

uel amore: sed gratia gratum fa-

ciens facit hominem dignum Dei

amore, ergo nullus potest scire utrum habeat

gratiam gratum facientem.

R. 2. Dicendum, quod tripliciter aliquid cog-

nosci potest. Uno modo per reuelationē: & hoc modo

potest aliquis scire se habere gratiam. Reuelat. n. Deus

hoc aliqui aliquibus ex speciali privilegio, ut secu-

ritatis gaudium ē in hac uita in eis incipiat, & cō-

fidentius & fortius magnifica opera prosequatur,

& mala presentis uitæ sustineant, sicut Paulo di-

ctum est 1. ad Cor. 12. Sufficit tibi gratia mea. Alio

modo homo cognoscit aliquid p. seipsum, & hoc

certitudinaliter: & sic nullus potest scire se habere

gratiam. Certitudo enim nō potest haberi de

aliquo, nisi possit diiudicari per proprium princi-

pium: sic enim certitudo habetur de cōclusionib.

demonstratiuis p. demonstrationē uisū principia.

Nullus autē posset scire se habere sciamus alicuius cō-

clusionis, si principium ignoraret. Principium autē gra-

tiæ & obiectū eius est ipse Deus, qui p. sui excel-

lentiam est nobis ignotus, fm illud Iob 36. Ecce

Deus magnus & incens sciamus nostram. Et ideo eius

presencia in nobis, & absentia, p. certitudinem cog-

nosci nō potest, sed illud Iob 9. Si ueneris ad me,

non uidebo eum: si autē abieris, non intelligam. Et

ideo hō nō potest per certitudinem diiudicare, ut d.

ipse habeat gratiam, secundum illud 1. ad Cor. 4.

Sed neq. me ipsum iudico: qui autē iudicat me, Dñs

est. Tertio modo cognoscitur aliquid cōiecturaliter

p. aliqua signa. Et hoc modo aliquis cognoscere po-

test se habere gratiam, inquantum. Ipse percipit se

delectari in Deo, & continere res mundanas, & in-

quantum hō nō est conscius sibi alicuius peccati

mortalis. Secundum quem modum potest intelligi

quod habetur Apoc. 1. Vincenti dabo manna ab-

seconditum, quod nemo nouit nisi, qui accipit: q.

sille qui accipit per quandam experientia dulce-

dinis nouit, quā non experit ille, qui non accipit.

Illa tñ cognitio imperfecta est. Vnde Apōst. dicit

1. ad Cor. 13. Nihil mihi conscius sum, sed nō in hoc

iustificatus sum: quia ut dicitur in Psal. 18. Delicta

quis intelligit? ab occultis &c.

Ad primum ergo dicendum, quod illa q. sunt per essen-

tiam sui in anima, cognoscuntur experientia cog-

nitione, inquantum hō experitur per actus principia

intrinsecos: sicut noluntatem percipimus uolēdo,

& uitam in operibus uitæ.

Ad 2^m dicendum, quod de ratione scientiæ est, q. hō cer-

titudinem habeat de his, quorum habet sciamus: &

similiter de ratione fidei est, q. homo sit certus de his,

quorum habet fidem. Et hoc ideo, quia certitudo pri-

net ad perfectionem intellectus, in quo prædicta

dona existunt: & ideo quicumque habet scientiam,

uel fidem, certus est se habere. Non est autem simi-

lis ratio de gratia, & charitate, & aliis huiusmodi

quæ perueniunt uim appetitiuam.

Ad 3^m dicendum, quod petim hñ pro principio, & pro

obiecto boni commutabile, quod nobis est notū.

Obiectū autē, uel hñ gratia est nobis ignotū pro-

pter sui luminis immanitatem, secundum illud 1.

ad Tim. ult. Lucem habitat inaccessibilem.

Ad 4^m dicendum, quod Apōstolus ibi loquitur

de donis gloriæ, quæ sunt nobis data in spe, quæ,

certissime cognoscimus per fidem: licet
non cognoscamus per certitudinem nobis

hunc per certitudinē nos habere gratiam, per quā
nos possumus ea promereri. Vel potest dici, q. sequitur
de notitia privilegiata, q. est per reuelationē. unde
subdit nobis at reuelauit Deus per spiritū sanctū.

Ad 5^m dicendum, quod illud uerbū Abrahæ dictū, potest
referri ad notitiam experimentalem, q. est per exhi-
bitionē operis. In opere enim illo qd fecerat Abra-
ham, cognoscere potuit experimentaliter se Dei ti-
morē hñe. Vel potest hoc ad et reuelationē referri.

SVPT. QVAST. CXIII.

ARTIC. I.

Medina ar. 1.

Nihil

occurrit

in

1. d. 1. c. 2.

2. d. 1. c. 1.

4. d. 1. c. 1.

q. 2. ar. 1.

cor.

Lib. 1.

sup. Gen.

ex 6. c. 1.

hi 10. j.

Medina ar. 1.

Nihil

occurrit

in

1. d. 1. c. 2.

2. d. 1. c. 1.

4. d. 1. c. 1.

q. 2. ar. 1.

cor.

Lib. 1.

sup. Gen.

ex 6. c. 1.

hi 10. j.

Medina ar. 1.

Nihil

occurrit

in

1. d. 1. c. 2.

2. d. 1. c. 1.

4. d. 1. c. 1.

q. 2. ar. 1.

cor.

Lib. 1.

sup. Gen.

ex 6. c. 1.

hi 10. j.

Medina ar. 1.

Nihil

occurrit

in

1. d. 1. c. 2.

2. d. 1. c. 1.

4. d. 1. c. 1.

q. 2. ar. 1.

cor.

Lib. 1.

sup. Gen.

ex 6. c. 1.

hi 10. j.

Medina ar. 1.

Nihil

occurrit

in

1. d. 1. c. 2.

2. d. 1. c. 1.

4. d. 1. c. 1.

q. 2. ar. 1.

cor.

Lib. 1.

sup. Gen.

ex 6. c. 1.

hi 10. j.

Medina ar. 1.

Nihil

occurrit

in

1. d. 1. c. 2.

2. d. 1. c. 1.

4. d. 1. c. 1.

q. 2. ar. 1.

cor.

Lib. 1.

sup. Gen.

ex 6. c. 1.

hi 10. j.

Medina ar. 1.

Nihil

occurrit

in

1. d. 1. c. 2.

2. d. 1. c. 1.

4. d. 1. c. 1.

q. 2. ar. 1.

cor.

Lib. 1.

sup. Gen.

ex 6. c. 1.

hi 10. j.

Medina ar. 1.

Nihil

occurrit

in

1. d. 1. c. 2.

2. d. 1. c. 1.

4. d. 1. c. 1.

q. 2. ar. 1.

cor.

Lib. 1.

sup. Gen.

ex 6. c. 1.

hi 10. j.

Medina ar. 1.

Nihil

occurrit

in

1. d. 1. c. 2.

2. d. 1. c. 1.

4. d. 1. c. 1.

q. 2. ar. 1.

cor.

Lib. 1.

sup. Gen.

ex 6. c. 1.

hi 10. j.

Medina ar. 1.

Nihil

occurrit

in

1. d. 1. c. 2.

2. d. 1. c. 1.

4. d. 1. c. 1.

q. 2. ar. 1.

cor.

Lib. 1.

sup. Gen.

ex 6. c. 1.

hi 10. j.

Medina ar. 1.

Nihil

occurrit

in

1. d. 1. c. 2.

2. d. 1. c. 1.

sentur, si iustitia & remota culpa, primo ex primo officio, sed
ad ex secundo. Sed quia in adultis non toritur effectus p modum
actionis naturalis, sed modum libero arbitrio, ut oia sunt suauiter
ad infusione gratie consequuntur quatuor adu ex primo of-
ficio, scilicet liberi arbitrij in Deo, & consecutio iustitiae, & duo
ex secundo officio, scilicet
motus liberi arbitrij in peccato, & expur-
gatio a peccato, ita q
gratia causet diuino
motu, alterum per mo-
dum liberi arbitrij,
quasi imperando, et
accessum ad Deum, &
recessum a peccato
alterum per modum na-
turae, quasi excoquendo
inductione iustitiae &
remissionem peccati.
Et quia totus ordo
modij precedit natu-
raliter ordine terrij,
& totus ordo imperij
prior naturaliter
est toto ordine exe-
cutionis, ut nec con-
secutio iustitiae, q
terminat ad opus
excoquitionis, & con-
secutio iustitiae mo-
tus est, quarto loco
post totum modum liberi
arbitrij, & sic po-
tente iustitia terminat
ad quem, & cul-
pa terminat a quo ius-
tificationis impij, ut
in littera dicitur, gra-
tia causa iustitiae, &
licet a depuacione, & re-
missionem.

*Art. 8.
hinc quod

ne primū iustificatione ipij est
gratiae infusio: fm est motus libe-
arbitrij in Deum: tertium uero est mo-
tus liberi arbitrij a peccato. Propter
hoc nulle, qui iustificatur, deo
statim peccatū, quia est contra
Deum: unde motus liberi arbitrij in
Deum precedit naturaliter motū
liberi arbitrij in peccatū, cū sit ea, &
ratio eius: quartum uero, & ul-
timum est remissio culpae, & quā
tota ista transmutatio ordinat
sicut ad finem, ut dictum est.

Ad primum ergo dicendum, q
recessus a termino, & accessus
ad terminum dupliciter conside-
rari possunt. Vno modo ex par-
te mobilis, & sic naturaliter re-
cessus a termino pcedit accessū
ad terminum. Prius n. est in subie-
cto mobili oppositū quod abie-
ctur, & postmodum id id, quod
p motū assequitur mobili: sed ex
parte agentis est e converso. Agens
enim p formam, quae in eo pae-
existit, agit ad remouendū cōtra-
riū, sicut sol p suam lucem agit
ad remouendū tenebras. Et id
ex parte solis prius est illumina-
re, q tenebras remouere: ex par-
te aut aeris illuminandi prius est
purgari a tenebris, q consequi
lumē ordine naturae, licet utrū-
que sit simul tēpore. Et quia in-
fusio grāe, & remissio culpae di-
cuntur ex parte Dei iustificantis, id
ordine naturae prior est grāe in-
fusio, q culpae remissio. Sed si su-
mantur ea, quae sunt ex parte ho-
minis iustificati, est e converso.
nā prius est ordine naturae libe-
ratio a culpa, q consecutio grāe
iustificantis. Vel pōdici, q termi-
ni iustificationis sunt culpa fi-
cut a quo, & iustitia sicut ad
quem: gra uero est causa remissio-
nis culpae, & adeptio iustitiae.

Ad 2^m dicendum, q dispositio
subiecti pcedit susceptione for-
mae ordine naturae: sequitur tē
actionem agentis, per quam tē

tinuatur naturalibus, & oportet ponere secundum naturam le-
galem ad actionem inducendum formam, & aliam dispositum.
Sed quia iam declaratum est, q gratia operatur utroque modo
scilicet de per modum liberi arbitrij, & de per modum naturae: ideo
infusio gratiae gratū facit, in quantum operatur p modum libe-
ri arbitrij: grauitate mo-
net liberum arbitrium ad
actionem deo additam,
& sic praeparat & eor-
dem, ut informat
gratia, & seipsam gra-
tiam, ut gratū facien-
tem, ita quod non so-
lum finit, sed unica
actione Deus infun-
dendo gratiam gra-
tiam mouet, & gratū
facit: & in quantum
gratuitate mouet libe-
rum arbitrium, dispo-
nit, & dispositum
reddit per liberum
arbitrium hominē ad gra-
tiam, & quantum ipso
actu liberi arbitrij homi-
nē reddunt subiectum
praeparatum & eor-
pationem gratiae, cuius
oppositio actus posuit
rat obiectum gratiae. Et
hanc praeparationem
est, quae superius in qua-
sitione centesimae duo-
decimae articulo secū-
do ad primum, dicta
est meritoria.

Ad 3^m dicendum, q sicut Philo-
sophus dicit in 3. Phys. In motibus
animi omnino pcedit motus in
principium speculationis, uel i
finē actionis: sed in exterioribus
motibus remota impedimenti
pcedit affectione finis. & quia
motus liberi arbitrij est motus ani-
mi, prius naturae ordine mouet
in Deum sicut in finē, q ad remo-
uendum impedimentū peccati.

ARTICVLVS IX.

Primum iustificatio impij sit maxi-
mum opus Dei.

Ad primum sic proceditur. Vi-
detur q iustificatio impij nō
sit maximum opus Dei. Per iustifi-
cationem n. impij consequitur
aliquis gratiam uicē sed per glo-
rificationem consequitur aliquis
gratiam patrie, quae maior est.
ergo glorificatio angelorū, uel
hominum est maius opus, q ius-
tificatione impij.

¶ Praet. Iustificatio ipij ordinat
ad bonū particulare uni⁹ hoī:
sed bonū uniuersū est maius, q
bonū unius hoī: ut patet in 1.
Eth. ergo maius opus ē creatio
egh & terrae, q iustificatio ipij.
¶ Praet. Maius est ex nihilo ali-
quid facere, & ubi nihil coopera-
tur agenti, q ex aliquo facere ali-
quid cum aliqua cooperatione
patientis: sed in opere creationis
ex nihilo sit aliquid, unde nihil
pōt cooperari agenti, sed in ius-
tificatione ipij De⁹ ex aliquo ali-
quid facit: ex impio iustum, &
est ibi aliqua cooperatio ex par-
te hoī: quia ē ibi motus liberi ar-
bitrij: dictū est. ergo iustificatio im-
pij nō est maximum opus Dei.

Sed contra est, q in Pl. 44
dī. Miserationes eius super om-
nia opera eius. & in collecta di-
citur, Deus qui omnipotētiam

et quia in adultis cooperatur motus liberi arbitrij. Quod pro-
tanto notandum dixerim, ut gratiam non creari apud aucto-
ritatem doctrinae, confirmem. Secundo, tene ante oculos uos sem-
per die nocteque, quod bonum gratiae unius, est melius quā
bonum naturae totius uniuersi, ut conuenit iudicis damnatio-
nem imminuentem non ex illi manu tantum bonum oblatum,

*Ter. 7.
tom. 1.

*Ter. 7.
tom. 1.

*Ca. 1. 16
fi. tom. 1.

*Art. 1. 16
fi. tom. 1.

etiam parcendo maxime, & miserando manifestas. A
¶ Augustinus dicit exponens illud Ioan. 14. Ma-
iora horum faciet, quod maius opus est, ut ex im-
pio iustum fiat, quā creare coelum, & terram.

Respon. dicendum, q opus aliqd pōt dici magnū
dupliciter. Vno modo ex parte modi agendi, & sic
maximū opus est opus creationis, in quo ex ni-
hilo fit aliqd. Alio modo pōt dici opus magnū p ma-
gnitudinē eius q fit, & fm hoc maius opus est ius-
tificatione impij, q terminatur ad bonū eternū diui-
nae participationis, q creatio coeli, & terrae, q ter-
minat ad bonū naturae mutabilis: & ideo Aug. cum
dixisset, q maius est, q ex impio fiat iustum, q crea-
re coelum, & terrā, subiungit: Coelum enim, & terra
transibit, pdestinatorū autē salus, & iustificatio per-
manebit. Sed sciendū est, q aliquid magnū dī dupli-
citer. Vno modo fm quantitatem absolutā, & hoc
modo donū gloriæ est maius, q donū gratiae iustifi-
cantis impij: & fm hoc glorificatione iustorū est ma-
ius opus, q iustificatio impij. Alio modo, dī aliquid
magnū quantitate proportionis, sicut dī mōs par-
uus, & mīlū magnū: & hoc modo donū gratiae im-
pij iustificantis est maius, q donum gloriæ beatifi-
cantis iustū: quia plus excedit donū gratiae digni-
tate impij, qui erat dignus pena, q donū gloriæ di-
gnitate iustū, q ex hoc ipso, q est iustificatus, est di-
gnus gloria. & ideo Aug. dicit ibidem: Iudicet q pōt,
utrum maius sit iustos angelos creare, q impios ius-
tificare: certe si equalis est utrūq; potētiū, hoc maio-
ris est misericordiae. Et p hoc patet rñso ad primum.

Ad 2^m dicendum, q bonum uniuersū est maius,
q bonum particulare unius, si accipiatur utrumque
in eodem genere: sed bonum gratiae unius maius
est, quā bonum naturae totius uniuersi.

Ad 3^m dicendum, q ratio illa procedit ex parte mo-
di agendi, fm quē creatio est maximum opus Dei.

¶ Praet. Iustificatio impij sit opus
miraculosum.

Ad primum sic procedit.
¶ Vi q iustificatio impij sit
opus miraculosum. Opera n. mi-
raculosa sunt: maiora nō mira-
culosa: sed iustificatio impij est
maius opus, quā alia opera mi-
raculosa, ut patet p^a Aug. in au-
thoritate inducitur: ergo iustifi-
catio impij est opus miraculosum.

¶ Praet. Motus voluntatis ita est
in anima, sicut inclinatio natu-
ralis in rebus naturalibus: qd
Deus aliquid operatur in rebus
naturalibus contra inclinatio-
nem naturae, est opus miraculo-
sum, sicut cū illuminat caecum,
uel suscitāt mortuū: uoluntas au-
tē impij tendit in malum. cum
igitur Deus iustificando homi-
nem, moueat eum in bonū, vi q
iustificatio impij sit miraculosa.

¶ Praet. Sicut sapiētia est donū
Dei, ita & iustitia: sed miraculo-
sum est, q aliquis subito sine stu-
dio sapiētiā assequatur a Deo:
ergo miraculosum est q aliquis
impius iustificetur a Deo.

Sed contra. Opera miracu-
losa sunt supra potentia natura-
le: sed iustificatio impij nō est su-
pra potentia naturāle. dicit n. Aug.
in lib. de pdest. sanctorū, q
posse hīc fidem, sicut posse hīc
charitatē, naturae est hominū: hīc
autē fidē quēadmodū hīc chari-
tatē, grāe est fidelium: ergo iustifi-
catio impij non est miraculosa.

Respon. dicendum, q in operib.
miraculosis tria cōueniunt in-
ueniri, quorū vnū est ex parte
potētiae agentis: q sola diuina
uirtute fieri pōt, & id sunt sim-
pliciter mira, quasi hūita cam
occultā, ut in primo dictū est:
& fm hoc tā iustificatio impij
q creatio mudi, & vtrūq; opus,
q a solo Deo fieri pōt, miracu-
losum dici pōt. Secūdo in qui-
busdā miraculosis operib. inue-
niūt, q forma inducta est supra
naturāle potētia talis materiae:
sicut in suscitatione mortui. ut
ta est supra naturāle potētia ta-
lis corporis, & quantū ad hoc,
iustificatio impij nō est miracu-
losa, q a naturaliter aia est grāe
capax. eo ipso, q facta est ad
imaginē Dei, capax est Dei per
gratiam, ut Aug. dicit. Tertio mō
in operib⁹ miraculosis inueniūt
aliquid pter solitū, & cōuersū or-
dine causandi effectū: sicut cum
aliquis infirmus sanitatē perfectā
assequitur subito pter solitū cursū
sanationis, q sit a natura, vel ar-
te: & qd ad hoc, iustificatio im-
pij qd est miraculosa, & qd nō. Est n. asse-
ctiois, & cōuersio cursus iustificationis, ut Deo mouente
interius animū, homo cōuertatur ad Deum, primo
quidē cōuersione imperfecta, ut postmodum ad
perfectā deueniat: quia charitas inchoata meretur
augeri, ut aucta mereatur perfici, sicut Aug. dicit.
¶ Quid uero tā uehementer Deus animū mouet, ut
statim quandā perfectiōne iustitiae assequat, sicut
fuit in cōuersione Pauli, adhibita ē exterior mir-
aculosa prostratione: & ideo cōuersio Pauli tanq
miraculosa in Ecclesia commemoratur celebriter.

Ad primum ergo dicendum, q quēdam mira-
culosa opera ethi sunt minora, quā iustificatio im-
pij quantum ad bonum quod fit: sunt tamē prae-
ter cōuersum ordinem talium effectuum, & ideo plus
habent de ratione miraculosa.

¶ Praet. Sicut sapiētia est donū
Dei, ita & iustitia: sed miraculo-
sum est, q aliquis subito sine stu-
dio sapiētiā assequatur a Deo:
ergo miraculosum est q aliquis
impius iustificetur a Deo.

Sed contra. Opera miracu-
losa sunt supra potentia natura-
le: sed iustificatio impij nō est su-
pra potentia naturāle. dicit n. Aug.
in lib. de pdest. sanctorū, q
posse hīc fidem, sicut posse hīc
charitatē, naturae est hominū: hīc
autē fidē quēadmodū hīc chari-
tatē, grāe est fidelium: ergo iustifi-
catio impij non est miraculosa.

Respon. dicendum, q in operib.
miraculosis tria cōueniunt in-
ueniri, quorū vnū est ex parte
potētiae agentis: q sola diuina
uirtute fieri pōt, & id sunt sim-
pliciter mira, quasi hūita cam
occultā, ut in primo dictū est:
& fm hoc tā iustificatio impij
q creatio mudi, & vtrūq; opus,
q a solo Deo fieri pōt, miracu-
losum dici pōt. Secūdo in qui-
busdā miraculosis operib. inue-
niūt, q forma inducta est supra
naturāle potētia talis materiae:
sicut in suscitatione mortui. ut
ta est supra naturāle potētia ta-
lis corporis, & quantū ad hoc,
iustificatio impij nō est miracu-
losa, q a naturaliter aia est grāe
capax. eo ipso, q facta est ad
imaginē Dei, capax est Dei per
gratiam, ut Aug. dicit. Tertio mō
in operib⁹ miraculosis inueniūt
aliquid pter solitū, & cōuersū or-
dine causandi effectū: sicut cum
aliquis infirmus sanitatē perfectā
assequitur subito pter solitū cursū
sanationis, q sit a natura, vel ar-
te: & qd ad hoc, iustificatio im-
pij qd est miraculosa, & qd nō. Est n. asse-
ctiois, & cōuersio cursus iustificationis, ut Deo mouente
interius animū, homo cōuertatur ad Deum, primo
quidē cōuersione imperfecta, ut postmodum ad
perfectā deueniat: quia charitas inchoata meretur
augeri, ut aucta mereatur perfici, sicut Aug. dicit.
¶ Quid uero tā uehementer Deus animū mouet, ut
statim quandā perfectiōne iustitiae assequat, sicut
fuit in cōuersione Pauli, adhibita ē exterior mir-
aculosa prostratione: & ideo cōuersio Pauli tanq
miraculosa in Ecclesia commemoratur celebriter.

Ad primum ergo dicendum, q quēdam mira-
culosa opera ethi sunt minora, quā iustificatio im-
pij quantum ad bonum quod fit: sunt tamē prae-
ter cōuersum ordinem talium effectuum, & ideo plus
habent de ratione miraculosa.

¶ Praet. Sicut sapiētia est donū
Dei, ita & iustitia: sed miraculo-
sum est, q aliquis subito sine stu-
dio sapiētiā assequatur a Deo:
ergo miraculosum est q aliquis
impius iustificetur a Deo.

Sed contra. Opera miracu-
losa sunt supra potentia natura-
le: sed iustificatio impij nō est su-
pra potentia naturāle. dicit n. Aug.
in lib. de pdest. sanctorū, q
posse hīc fidem, sicut posse hīc
charitatē, naturae est hominū: hīc
autē fidē quēadmodū hīc chari-
tatē, grāe est fidelium: ergo iustifi-
catio impij non est miraculosa.

Respon. dicendum, q in operib.
miraculosis tria cōueniunt in-
ueniri, quorū vnū est ex parte
potētiae agentis: q sola diuina
uirtute fieri pōt, & id sunt sim-
pliciter mira, quasi hūita cam
occultā, ut in primo dictū est:
& fm hoc tā iustificatio impij
q creatio mudi, & vtrūq; opus,
q a solo Deo fieri pōt, miracu-
losum dici pōt. Secūdo in qui-
busdā miraculosis operib. inue-
niūt, q forma inducta est supra
naturāle potētia talis materiae:
sicut in suscitatione mortui. ut
ta est supra naturāle potētia ta-
lis corporis, & quantū ad hoc,
iustificatio impij nō est miracu-
losa, q a naturaliter aia est grāe
capax. eo ipso, q facta est ad
imaginē Dei, capax est Dei per
gratiam, ut Aug. dicit. Tertio mō
in operib⁹ miraculosis inueniūt
aliquid pter solitū, & cōuersū or-
dine causandi effectū: sicut cum
aliquis infirmus sanitatē perfectā
assequitur subito pter solitū cursū
sanationis, q sit a natura, vel ar-
te: & qd ad hoc, iustificatio im-
pij qd est miraculosa, & qd nō. Est n. asse-
ctiois, & cōuersio cursus iustificationis, ut Deo mouente
interius animū, homo cōuertatur ad Deum, primo
quidē cōuersione imperfecta, ut postmodum ad
perfectā deueniat: quia charitas inchoata meretur
augeri, ut aucta mereatur perfici, sicut Aug. dicit.
¶ Quid uero tā uehementer Deus animū mouet, ut
statim quandā perfectiōne iustitiae assequat, sicut
fuit in cōuersione Pauli, adhibita ē exterior mir-
aculosa prostratione: & ideo cōuersio Pauli tanq
miraculosa in Ecclesia commemoratur celebriter.

Ad primum ergo dicendum, q quēdam mira-
culosa opera ethi sunt minora, quā iustificatio im-
pij quantum ad bonum quod fit: sunt tamē prae-
ter cōuersum ordinem talium effectuum, & ideo plus
habent de ratione miraculosa.

¶ Praet. Sicut sapiētia est donū
Dei, ita & iustitia: sed miraculo-
sum est, q aliquis subito sine stu-
dio sapiētiā assequatur a Deo:
ergo miraculosum est q aliquis
impius iustificetur a Deo.

Sed contra. Opera miracu-
losa sunt supra potentia natura-
le: sed iustificatio impij nō est su-
pra potentia naturāle. dicit n. Aug.
in lib. de pdest. sanctorū, q
posse hīc fidem, sicut posse hīc
charitatē, naturae est hominū: hīc
autē fidē quēadmodū hīc chari-
tatē, grāe est fidelium: ergo iustifi-
catio impij non est miraculosa.

Respon. dicendum, q in operib.
miraculosis tria cōueniunt in-
ueniri, quorū vnū est ex parte
potētiae agentis: q sola diuina
uirtute fieri pōt, & id sunt sim-
pliciter mira, quasi hūita cam
occultā, ut in primo dictū est:
& fm hoc tā iustificatio impij
q creatio mudi, & vtrūq; opus,
q a solo Deo fieri pōt, miracu-
losum dici pōt. Secūdo in qui-
busdā miraculosis operib. inue-
niūt, q forma inducta est supra
naturāle potētia talis materiae:
sicut in suscitatione mortui. ut
ta est supra naturāle potētia ta-
lis corporis, & quantū ad hoc,
iustificatio impij nō est miracu-
losa, q a naturaliter aia est grāe
capax. eo ipso, q facta est ad
imaginē Dei, capax est Dei per
gratiam, ut Aug. dicit. Tertio mō
in operib⁹ miraculosis inueniūt
aliquid pter solitū, & cōuersū or-
dine causandi effectū: sicut cum
aliquis infirmus sanitatē perfectā
assequitur subito pter solitū cursū
sanationis, q sit a natura, vel ar-
te: & qd ad hoc, iustificatio im-
pij qd est miraculosa, & qd nō. Est n. asse-
ctiois, & cōuersio cursus iustificationis, ut Deo mouente
interius animū, homo cōuertatur ad Deum, primo
quidē cōuersione imperfecta, ut postmodum ad
perfectā deueniat: quia charitas inchoata meretur
augeri, ut aucta mereatur perfici, sicut Aug. dicit.
¶ Quid uero tā uehementer Deus animū mouet, ut
statim quandā perfectiōne iustitiae assequat, sicut
fuit in cōuersione Pauli, adhibita ē exterior mir-
aculosa prostratione: & ideo cōuersio Pauli tanq
miraculosa in Ecclesia commemoratur celebriter.

Ad primum ergo dicendum, q quēdam mira-
culosa opera ethi sunt minora, quā iustificatio im-
pij quantum ad bonum quod fit: sunt tamē prae-
ter cōuersum ordinem talium effectuum, & ideo plus
habent de ratione miraculosa.

¶ Praet. Sicut sapiētia est donū
Dei, ita & iustitia: sed miraculo-
sum est, q aliquis subito sine stu-
dio sapiētiā assequatur a Deo:
ergo miraculosum est q aliquis
impius iustificetur a Deo.

Sed contra. Opera miracu-
losa sunt supra potentia natura-
le: sed iustificatio impij nō est su-
pra potentia naturāle. dicit n. Aug.
in lib. de pdest. sanctorū, q
posse hīc fidem, sicut posse hīc
charitatē, naturae est hominū: hīc
autē fidē quēadmodū hīc chari-
tatē, grāe est fidelium: ergo iustifi-
catio impij non est miraculosa.

Respon. dicendum, q in operib.
miraculosis tria cōueniunt in-
ueniri, quorū vnū est ex parte
potētiae agentis: q sola diuina
uirtute fieri pōt, & id sunt sim-
pliciter mira, quasi hūita cam
occultā, ut in primo dictū est:
& fm hoc tā iustificatio impij
q creatio mudi, & vtrūq; opus,
q a solo Deo fieri pōt, miracu-
losum dici pōt. Secūdo in qui-
busdā miraculosis operib. inue-
niūt, q forma inducta est supra
naturāle potētia talis materiae:
sicut in suscitatione mortui. ut
ta est supra naturāle potētia ta-
lis corporis, & quantū ad hoc,
iustificatio impij nō est miracu-
losa, q a naturaliter aia est grāe
capax. eo ipso, q facta est ad
imaginē Dei, capax est Dei per
gratiam, ut Aug. dicit. Tertio mō
in operib⁹ miraculosis inueniūt
aliquid pter solitū, & cōuersū or-
dine causandi effectū: sicut cum
aliquis infirmus sanitatē perfectā
assequitur subito pter solitū cursū
sanationis, q sit a natura, vel ar-
te: & qd ad hoc, iustificatio im-
pij qd est miraculosa, & qd nō. Est n. asse-
ctiois, & cōuersio cursus iustificationis, ut Deo mouente
interius animū, homo cōuertatur ad Deum, primo
quidē cōuersione imperfecta, ut postmodum ad
perfectā deueniat: quia charitas inchoata meretur
augeri, ut aucta mereatur perfici, sicut Aug. dicit.
¶ Quid uero tā uehementer Deus animū mouet, ut
statim quandā perfectiōne iustitiae assequat, sicut
fuit in cōuersione Pauli, adhibita ē exterior mir-
aculosa prostratione: & ideo cōuersio Pauli tanq
miraculosa in Ecclesia commemoratur celebriter.

Ad primum ergo dicendum, q quēdam mira-
culosa opera ethi sunt minora, quā iustificatio im-
pij quantum ad bonum quod fit: sunt tamē prae-
ter cōuersum ordinem talium effectuum, & ideo plus
habent de ratione miraculosa.

¶ Praet. Sicut sapiētia est donū
Dei, ita & iustitia: sed miraculo-
sum est, q aliquis subito sine stu-
dio sapiētiā assequatur a Deo:
ergo miraculosum est q aliquis
impius iustificetur a Deo.

Sed contra. Opera miracu-
losa sunt supra potentia natura-
le: sed iustificatio impij nō est su-
pra potentia naturāle. dicit n. Aug.
in lib. de pdest. sanctorū, q
posse hīc fidem, sicut posse hīc
charitatē, naturae est hominū: hīc
autē fidē quēadmodū hīc chari-
tatē, grāe est fidelium: ergo iustifi-
catio impij non est miraculosa.

Respon. dicendum, q in operib.
miraculosis tria cōueniunt in-
ueniri, quorū vnū est ex parte
potētiae agentis: q sola diuina
uirtute fieri pōt, & id sunt sim-
pliciter mira, quasi hūita cam
occultā, ut in primo dictū est:
& fm hoc tā iustificatio impij
q creatio mudi, & vtrūq; opus,
q a solo Deo fieri pōt, miracu-
losum dici pōt. Secūdo in qui-
busdā miraculosis operib. inue-
niūt, q forma inducta est supra
naturāle potētia talis materiae:
sicut in suscitatione mortui. ut
ta est supra naturāle potētia ta-
lis corporis, & quantū ad hoc,
iustificatio impij nō est miracu-
losa, q a naturaliter aia est grāe
capax. eo ipso, q facta est ad
imaginē Dei, capax est Dei per
gratiam, ut Aug. dicit. Tertio mō
in operib⁹ miraculosis inueniūt
aliquid pter solitū, & cōuersū or-
dine causandi effectū: sicut cum
aliquis infirmus sanitatē perfectā
assequitur subito pter solitū cursū
sanationis, q sit a natura, vel ar-
te: & qd ad hoc, iustificatio im-
pij qd est miraculosa, & qd nō. Est n. asse-
ctiois, & cōuersio cursus iustificationis, ut Deo mouente
interius animū, homo cōuertatur ad Deum, primo
quidē cōuersione imperfecta, ut postmodum ad
perfectā deueniat: quia charitas inchoata meretur
augeri, ut aucta mereatur perfici, sicut Aug. dicit.
¶ Quid uero tā uehementer Deus animū mouet, ut
statim quandā perfectiōne iustitiae assequat, sicut
fuit in cōuersione Pauli, adhibita ē exterior mir-
aculosa prostratione: & ideo cōuersio Pauli tanq
miraculosa in Ecclesia commemoratur celebriter.

Ad primum ergo dicendum, q quēdam mira-
culosa opera ethi sunt minora, quā iustificatio im-
pij quantum ad bonum quod fit: sunt tamē prae-
ter cōuersum ordinem talium effectuum, & ideo plus
habent de ratione miraculosa.

¶ Praet. Sicut sapiētia est donū
Dei, ita & iustitia: sed miraculo-
sum est, q aliquis subito sine stu-
dio sapiētiā assequatur a Deo:
ergo miraculosum est q aliquis
impius iustificetur a Deo.

Sed contra. Opera miracu-
losa sunt supra potentia natura-
le: sed iustificatio impij nō est su-
pra potentia naturāle. dicit n. Aug.
in lib. de pdest. sanctorū, q
posse hīc fidem, sicut posse hīc
charitatē, naturae est hominū: hīc
autē fidē quēadmodū hīc chari-
tatē, grāe est fidelium: ergo iustifi-
catio impij non est miraculosa.

Respon. dicendum, q in operib.
miraculosis tria cōueniunt in-
ueniri, quorū vnū est ex parte
potētiae agentis: q sola diuina
uirtute fieri pōt, & id sunt sim-
pliciter mira, quasi hūita cam
occultā, ut in primo dictū est:
& fm hoc tā iustificatio impij
q creatio mudi, & vtrūq; opus,
q a solo Deo fieri pōt, miracu-
losum dici pōt. Secūdo in qui-
busdā miraculosis operib. inue-
niūt, q forma inducta est supra
naturāle potētia talis materiae:
sicut in suscitatione mortui. ut
ta est supra naturāle potētia ta-
lis corporis, & quantū ad hoc,
iustificatio impij nō est miracu-
losa, q a naturaliter aia est grāe
capax. eo ipso, q facta est ad
imaginē Dei, capax est Dei per
gratiam, ut Aug. dicit. Tertio mō
in operib⁹ miraculosis inueniūt
aliquid pter solitū, & cōuersū or-
dine causandi effectū: sicut cum
aliquis infirmus sanitatē perfectā
assequitur subito pter solitū cursū
sanationis, q sit a natura, vel ar-
te: & qd ad hoc, iustificatio im-
pij qd est miraculosa, & qd nō. Est n. asse-
ctiois, & cōuersio cursus iustificationis, ut Deo mouente
interius animū, homo cōuertatur ad Deum, primo
quidē cōuersione imperfecta, ut postmodum ad
perfectā deueniat: quia charitas inchoata meretur
augeri, ut aucta mereatur perfici, sicut Aug. dicit.
¶ Quid uero tā uehementer Deus animū mouet, ut
statim quandā perfectiōne iustitiae assequat, sicut
fuit in cōuersione Pauli, adhibita ē exterior mir-
aculosa prostratione: & ideo cōuersio Pauli tanq
miraculosa in Ecclesia commemoratur celebriter.

nime impie, q illud
pōt per multas trans-
mutationes reduci in
unū ab agente natu-
rali, gratia uero non.
¶ Tertio est in thilo-
ne ad secundū, circa il-
lud, q nō est simile de
illuminatione egi, &
iustificatione impij,
quā expōt auctor in
1. cor. 13. 12. dicit,
q iustificatio impij
est supra illud, q or-
do rerū exigit: & ideo
sicut Deus nō oēt ec-
cos illuminat, ita nō
impio iustificat. Hic
ad arg. secūdo, q hoc
tēpore, uult secundum
ordinē rerū ipsam ius-
tificationem fieri, &
ppter nō esse miracu-
lous ut ergo hic aut
ibi uero declinat.
¶ Ad eundem hōr
sciendū est, q cōcōis
of for^a nō hīc ma-
terial, ex qua cōcōis
de potentia naturāle
ad formā quō est, nō
nisi de materia qua,
est sermo. Verū hūi
materia in qua, du-
pliciter pōt se ad for-
mā hīc: nō qd est
non solū in qua fit, &
est forma, sed est ma-
teria ex qua educitur
forma, & tūc est po-
tētia naturāle ad for-
mā, ut pōt ex sua po-
tētia educend

qualibet uirtus est principium alicui operis: est. n. uirtus habitus operatiuus, ut sup. habitus est. ergo qualibet uirtus est equaliter principium merendi. ¶ 1. Præ. Apostolus dicit. 1. ad Cor. 3. Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum proprium laborem: sed charitas magis diminuit laborem, quod augeat: quia sicut Augustinus dicit in li. de uerbis dom. oia scia, & immatura, scilicet, & prope nulla facit amor, ergo charitas non est principium merendi, quod alia uirtus.

¶ 2. Præ. Illa uirtus uel principium esse principium merendi, cuius actus sunt maxime meritorii: sed maxime meritorij uirtus est actus fidei, & patientie, siue fortitudinis, sicut patet in martyribus, qui pro fide patienter, & fortiter usque ad mortem certauerunt. ergo alie uirtutes principales sunt principium merendi, quod charitas.

Sed contra est, quod Dominus 10. 14. dicit. Si quis diligit me, diliget et patrem meum: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Sed in manifesta Dei cognitione consistit uita æterna, secundum illud 10. 17. Hec est uita æterna, ut cognoscatur te solus Deus uerum, & uiuas. ergo meritum uitæ æternæ maxime refertur penes charitatem.

Respondeo dicendum, quod sicut ex dictis accipitur, humanus actus habet rationem merendi ex duobus. Primo quod ex principio ex diuina ordinatione, secundum quod actus dicitur esse meritorius illi boni, ad quod homo dimittitur ordinari. Secundo uero ex parte liberi arbitrii, in quo homo habet peccatis creaturis, ut per se agat uoluntarie agens. Et quantum ad utrumque principium meriti penes charitatem consistit. Primo, in consideratione illius, quod uita æterna in Dei fruitione consistit: merito autem humanæ mentis ad fruitionem diuini boni, est proprius actus charitatis, per quem omnes actus aliarum uirtutum ordinantur in hunc finem, secundum quod alie uirtutes operantur a charitate. & ideo meritum uirtutis generaliter primo pertinet ad charitatem: ad alias autem uirtutes secundario, secundum quod eorum actus a charitate imperantur. Si uero est manifestum est, quod id, quod ex amore facimus, maxime uoluntarie facimus. Unde et secundum quod ad rationem meriti requiritur quod sit uoluntarium, principaliter meritum charitati attribuitur.

Ad primum ergo dicendum, quod charitas, in quantum habet uoluntatem finem, per obiectum, mouet ad uirtutes ad operandum. Secundum uero ad quod pertinet finis, operatur habitibus, ad quos pertinet ea, quod sunt ad finem, ut ex dictis patet.

Ad 2. dicendum, quod opus aliquod potest esse laboriosum, & difficile dupliciter. Vno ex magnitudine operis: & sic magnitudo laboris pertinet ad augmentum meriti, & sic charitas non diminuit laborem, immo facit aggredi opera maxima: magna, non potest si est, ut Gregorius dicit in quadam homilia. Alio modo ex defectu ipsius operis, unicuique, non est laboriosum, & difficile, quod non propria uoluntate facit: & talis labor diminuit meritum, & a charitate tollit.

Ad 3. dicendum, quod fides actus non est meritorius, nisi fides per dilectionem operetur, ut dicitur ad Galat. 3. Si uero est actus patientie & fortitudinis non est meritorius, nisi aliquis ex charitate hæc operetur, secundum illud 1. ad Cor. 13. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuerim, nihil mihi prodest.

ARTICULUS V.

Primum homo possit sibi mereri primam gratiam.

Ter. 3. cont. c. 149. 159. Aeg. 2. 3. d. 27. q. 1. ar. 1.

Thom. 2. 2. d. 27. q. 1. ar. 4. Medina. 5. Alu. 2. 2. d. 28. ar. 2.

Ad primum sic proceditur. Vnde, quod homo possit sibi mereri primam gratiam. Quia, ut Augustinus dicit, fides meretur iustificationem: iustificatio autem homo per primam gratiam. ergo homo potest mereri sibi primam gratiam. ¶ 1. Præ. Deus non dat gratiam, nisi dignus: sed non dicitur aliquis dignus aliquo dono, nisi qui ipsum promeruit ex condigno. ergo aliquis ex condigno potest mereri primam gratiam.

¶ 2. Præ. Apud homines aliquid potest mereri donum iam acceptum: sicut qui accepit equum a domino, meretur ipsum bene utendo eo in seruitio domini. sed Deus liberalior est quam homo. ergo multo magis prima gratia iam suscepta potest homo promereri a Deo per subsequenter opera.

Sed contra est, quod ratio gratia repugnat mercedi operum, secundum illud Ro. 4. Et, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum: sed illud meretur homo, quod imputatur sibi secundum debitum, quasi merces operum eius. ergo primam gratiam non potest homo mereri.

Respondeo dicendum, quod donum gratia considerari potest dupliciter. Vno modo secundum rationem gratuiti doni, & sic manifestum est, quod omne meritum repugnat gratia: quia ut ad Rom. 2. Apostolus dicit. Si ex operibus, id non ex gratia. Alio modo potest considerari secundum naturam ipsius rei, quod donatur, & sic et non potest cadere sub merito non habentis gratiam, tum quia excedit proportionem naturæ tum et quia ad gratiam, in statu peccati homo habet impedimentum, per merendum gratiam, id ipsum peccatum.

Postquam autem aliquis habet gratiam, non potest gratia iam habita sub merito cadere, quia merces est terminus operis: gratia uero est principium cuiuslibet boni operis in nobis, ut supradictum est. Si uero aliud donum gratuitum aliquis mereatur uirtute gratia præcedentis, iam non erit prima: uel manifestum est, quod nullus potest sibi mereri primam gratiam.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Augustinus dicit in lib. Retractat. Ipse aliquis in hoc fuit deceptus, quod credit initium fidei esse ex nobis, sed consummatio non nobis dari ex Deo, quod ipse ibidem retractat: & ad hunc sensum uel pertinet, quod fides iustificationem mereatur. Sed si supponamus, sicut fides ueritas habet, quod initium fidei sit in nobis a Deo, id est ipse actus fidei consequitur primam gratiam, & ita non potest esse meritorius primæ gratiæ. Per fidem igitur iustificatur homo, non quasi homo credendo mereatur iustificationem, sed quia dum iustificatur, credit, eo quod motus fidei requirit ad iustificationem impium, ut supradictum est.

Ad 2. dicendum, quod Deus non dat gratiam, nisi digni, non tamen ita quod prius digni fuerint: sed quia ipse per gratiam eos facit dignos, qui solus potest facere mundum de immundo conceptum semine.

Ad 3. dicendum, quod omne bonum opus hominis procedit a prima gratia sicut a principio, non autem procedit a quocunque humano dono. Et ideo non est similis ratio de dono gratiæ, & de dono humano.

ARTICULUS VI.

Primum homo possit alteri mereri primam gratiam.

Egi. 2. d. 27. q. 2. ar. 2. Medina. 6. Alu. Mag. ubi supra.

Dicitur sic proceditur. Videtur, quod homo possit alteri mereri primam gratiam: quia

Clo. ordinaria lib.

Ar. 1. huiusmodi q. 109. ar. 1.

Ar. 1. huiusmodi q. 109. ar. 1.

Conclusio. huiusmodi pars 1.

Conclusio. huiusmodi pars 2.

Conclusio. huiusmodi pars 3.

Ar. 1. huiusmodi q. 109. ar. 1.

Ar. 1. huiusmodi q. 109. ar. 1.

Ar. 1. huiusmodi q. 109. ar. 1.

Ar. 1. huiusmodi q. 109. ar. 1.

Ar. 1. huiusmodi q. 109. ar. 1.

Ar. 1. huiusmodi q. 109. ar. 1.

Ar. 1. huiusmodi q. 109. ar. 1.

Ar. 1. huiusmodi q. 109. ar. 1.

Ar. 1. huiusmodi q. 109. ar. 1.

Ar. 1. huiusmodi q. 109. ar. 1.

Matth. 9. Super illud, Videns Iesus fidem illorum &c. dicit Gl. Quantum ualeat apud Deum fides propria, apud quem sic ualeat aliena, ut intus, & ex sanaret hominem: sed interior sanatio hominis est per primam gratiam. ergo homo potest alteri mereri primam gratiam.

¶ 1. Præ. Orationes iustorum non sunt vacuæ, sed efficaces, secundum illud Iacob. vlt. Multum ualeat deprecatio iusti assidua, sed ibidem præmittitur, Orate pro inuicem, ut saluemini. cum igitur, salus hominis non possit esse nisi per gratiam, ut quod unus homo possit alteri mereri primam gratiam.

¶ 2. Præ. Luca 16. dicitur. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiat uos in æterna tabernacula: sed nullus recipit in æterna tabernacula, nisi per gratiam, per quam sola aliquis meretur uitam æternam, ut supra dictum est. ergo vnus homo potest alteri mereri primam gratiam.

Sed contra est, quod dicit Ieremias. Si steterint Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum illud: quia tunc fuerunt maximi meriti apud Deum. ut ergo quod nullus possit alteri mereri primam gratiam.

Respondeo dicendum, quod sicut ex supradictis patet, opus nostrum habet rationem meriti ex duobus. Primo quod ex vi motionis diuinæ, & sic meretur aliquis ex condigno. Alio modo habet rationem meriti, secundum quod procedit ex libero arbitrio, in quantum uoluntarie aliquid facimus, & ex hac parte est meritum congruum: quia congruum est, ut dum homo bene utitur sua uirtute, Deus secundum superexcellens uirtutem excellens opere.

Ex quo patet, quod merito condigni nullus potest mereri alteri primam gratiam, nisi solus Christus. quia vnusquisque nostrum mouetur a Deo per donum gratiæ, ut ipse ad uitam æternam perueniat, & ideo meritum condigni ultra hanc motionem non se extendit. Sed anima Christi mota est a Deo per gratiam, non solum ut ipse perueniret ad gloriam uitæ æternæ, sed et ut alios in eam adduceret, in quantum est caput Ecclesiæ, & autor salutis humanæ, secundum illud ad Hebr. 1. Qui multos filios in gloriam adduxerat, auctor salutis &c. Sed merito congrui potest aliquis alteri mereri primam gratiam.

Quia enim homo in gratia constitutus implet Dei uoluntatem, congruum est secundum amicitiam proportionem, ut Deus impleat hominem uoluntatem in saluatione alterius: licet quique possit habere impedimentum ex parte illius, cuius aliquis sanctus iustificationem desiderat. Et in hoc casu loquitur authoritas Ieremias. vltimo inducta.

Ad primum ergo dicendum, quod fides aliorum ualeat alij ad salutem merito congrui, non merito condigni.

Ad 2. dicendum, quod impetratio orationis innuitur misericordie, meritum autem condigni innuitur iustitiæ: & ideo multa orando impetrat homo ex diuina misericordia, quæ tamen non meretur secundum iustitiam, secundum illud Dan. 9. Neque enim in iustificationibus nostris prosterimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.

Ad 3. dicendum, quod pauperes elemosynas recipientes, dicunt recipere alios in æterna tabernacula uel impetrando eis ueniam orando, uel merendo per alia bona ex congruo: uel et materialiter loquendo, quia per ipsa opera misericordie, quod quis in pauperes exercet, meretur recipi in æterna tabernacula.

ARTICULUS VII.

Primum homo possit sibi mereri reparationem post lapsum.

Ad septimum sic proceditur. Vnde, quod aliquis possit sibi mereri reparationem post lapsum. Illud, n. quod iuste a Deo petitur, homo uel posse mereri: sed nihil iustius a Deo petitur, ut Augustinus dicit, quam reparari post lapsum, secundum illud Ps. 70. Cum defecerit uirtus mea, ne dereliquas me Domine ergo homo potest mereri, ut reparari post lapsum.

¶ 1. Præ. Multo magis homini possunt opera sua, quod proficiunt alij: sed homo potest aliquo modo alteri mereri reparationem post lapsum, sicut, & primam gratiam. ergo multo magis sibi mereri potest, ut reparari post lapsum.

¶ 2. Præ. Homo, qui aliquis fuit in gratia per bona opera, quod fecit, meretur sibi uitam æternam, ut ex supradictis patet: sed ad uitam æternam non potest peruenire, nisi reparari per gratiam. ergo uel quod sibi meretur reparationem per gratiam.

Sed contra est, quod dicit Ezechiel. 18. Si auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem, oēs iustitiae eius, quas fecerat, non recordabuntur. ergo nihil ualebit ei præcedentia merita ad hoc, quod resurgat. non ergo aliquis potest sibi mereri reparationem post lapsum futurum.

Respondeo dicendum, quod nullus potest sibi mereri reparationem post lapsum futurum, neque merito condigni, neque merito congrui. Merito condigni hoc sibi mereri non potest: quia ratio huius meriti dependet ex motione diuinæ gratiæ, quæ quidem motio interrupta per sequens peccatum: unde oia beneficia, quod postmodum aliquis a Deo consequitur, quibus reparatur, non cadunt sub merito, tanquam motio ne prioris gratiæ usque ad hanc non se extendit. Meritum congrui, quo quis alteri primam gratiam meretur, impedit ne consequatur effectum per impedimentum peccati in eo, cui meretur. Multo igitur magis impedit talis meriti efficacia per impedimentum, quod est, & in eo, qui meretur, & in eo, cui meretur. hic enim utrumque in una persona concurrunt: & ideo nullum modo aliquis potest sibi mereri reparationem post lapsum.

SVP. QV AE S T. CXIII. ART. VII.

Medina. ar. 7.

In articulo 7. dubium occurrit circa rationem ad probandum, quod nullus potest mereri ex condigno sibi reparationem post lapsum, quia, si motio diuinæ gratiæ interrupta per lapsum, contra hanc siquidem rationem instatur. Primo, quia non exigit ad hoc, quod aliquis sit merces reddenda ex condigno, quod motio diuinæ gratiæ non interrupta per lapsum, ergo ratio litteralis, quæ ex interruptione non infert non meriti, nihil ualeat. Assumptum patet, quia Iudas quidamque meruit uitam æternam ex condigno, & tamen motio diuinæ gratiæ fuit interrupta. Et confirmatur, quia in illis dicitur, quod si interuptio gratiæ facit, uel exigit aliquid non cadere sub merito condigni, quantum dicere, nihil meretur ex condigno, nisi ad quod commutata gratia peruenimus: quod est falsum.

Ad euentiam huius difficultatis respondendum est, quod gratia dupliciter concutitur ad meritum. Primo, ut constituant hominem in statu remunerabili: & hoc facit gratia constituta hominem diuina naturæ consortium. Secundo, ut principium actus meritorij: & quia secundum non solum præsupponit principium in ratione principij, licet agere præsupponit esse, sed et ex parte ratione constituenta statum remunerabilis, ut quod nullus ex condigno meretur sibi homini, sed sibi conueniente in gratia mercedem, uel præmium simpliciter uideatur ratione meriti ex condigno sibi, est constituta mercedem debitam sibi in statu gratiæ. Ita quod gratia non solum exigit ad constitutionem personam, quæ meretur, & cui meretur, sed et exhibendum sibi meritum. Ex idem autem est uoluntatis, quod si libet meriti effici mercedem debitam sibi in statu digno mercedem nullam, meretur aliquid.

¶ 2. Præ. Multo magis homini possunt opera sua, quod proficiunt alij: sed homo potest aliquo modo alteri mereri reparationem post lapsum, sicut, & primam gratiam. ergo multo magis sibi mereri potest, ut reparari post lapsum.

¶ 3. Præ. Homo, qui aliquis fuit in gratia per bona opera, quod fecit, meretur sibi uitam æternam, ut ex supradictis patet: sed ad uitam æternam non potest peruenire, nisi reparari per gratiam. ergo uel quod sibi meretur reparationem per gratiam.

Sed contra est, quod dicit Ezechiel. 18. Si auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem, oēs iustitiae eius, quas fecerat, non recordabuntur. ergo nihil ualebit ei præcedentia merita ad hoc, quod resurgat. non ergo aliquis potest sibi mereri reparationem post lapsum futurum.

Respondeo dicendum, quod nullus potest sibi mereri reparationem post lapsum futurum, neque merito condigni, neque merito congrui. Merito condigni hoc sibi mereri non potest: quia ratio huius meriti dependet ex motione diuinæ gratiæ, quæ quidem motio interrupta per sequens peccatum: unde oia beneficia, quod postmodum aliquis a Deo consequitur, quibus reparatur, non cadunt sub merito, tanquam motio ne prioris gratiæ usque ad hanc non se extendit. Meritum congrui, quo quis alteri primam gratiam meretur, impedit ne consequatur effectum per impedimentum peccati in eo, cui meretur. Multo igitur magis impedit talis meriti efficacia per impedimentum, quod est, & in eo, qui meretur, & in eo, cui meretur. hic enim utrumque in una persona concurrunt: & ideo nullum modo aliquis potest sibi mereri reparationem post lapsum.

¶ 4. Præ. Multo magis homini possunt opera sua, quod proficiunt alij: sed homo potest aliquo modo alteri mereri reparationem post lapsum, sicut, & primam gratiam. ergo multo magis sibi mereri potest, ut reparari post lapsum.

¶ 5. Præ. Homo, qui aliquis fuit in gratia per bona opera, quod fecit, meretur sibi uitam æternam, ut ex supradictis patet: sed ad uitam æternam non potest peruenire, nisi reparari per gratiam. ergo uel quod sibi meretur reparationem per gratiam.

Sed contra est, quod dicit Ezechiel. 18. Si auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem, oēs iustitiae eius, quas fecerat, non recordabuntur. ergo nihil ualebit ei præcedentia merita ad hoc, quod resurgat. non ergo aliquis potest sibi mereri reparationem post lapsum futurum.

Respondeo dicendum, quod nullus potest sibi mereri reparationem post lapsum futurum, neque merito condigni, neque merito congrui. Merito condigni hoc sibi mereri non potest: quia ratio huius meriti dependet ex motione diuinæ gratiæ, quæ quidem motio interrupta per sequens peccatum: unde oia beneficia, quod postmodum aliquis a Deo consequitur, quibus reparatur, non cadunt sub merito, tanquam motio ne prioris gratiæ usque ad hanc non se extendit. Meritum congrui, quo quis alteri primam gratiam meretur, impedit ne consequatur effectum per impedimentum peccati in eo, cui meretur. Multo igitur magis impedit talis meriti efficacia per impedimentum, quod est, & in eo, qui meretur, & in eo, cui meretur. hic enim utrumque in una persona concurrunt: & ideo nullum modo aliquis potest sibi mereri reparationem post lapsum.

¶ 6. Præ. Multo magis homini possunt opera sua, quod proficiunt alij: sed homo potest aliquo modo alteri mereri reparationem post lapsum, sicut, & primam gratiam. ergo multo magis sibi mereri potest, ut reparari post lapsum.

¶ 7. Præ. Homo, qui aliquis fuit in gratia per bona opera, quod fecit, meretur sibi uitam æternam, ut ex supradictis patet: sed ad uitam æternam non potest peruenire, nisi reparari per gratiam. ergo uel quod sibi meretur reparationem per gratiam.

Sed contra est, quod dicit Ezechiel. 18. Si auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem, oēs iustitiae eius, quas fecerat, non recordabuntur. ergo nihil ualebit ei præcedentia merita ad hoc, quod resurgat. non ergo aliquis potest sibi mereri reparationem post lapsum futurum.

11.18. Mo
ral. c. 1. a
med.

Adm ad beatitudinē
post primā grām, ca-
dere sub merito sim-
pliciter, intelligendū
est de oībus habentib.
rōnē meriti, ut sit
qđ dā cōservatione,
& p̄servatione, qđ in
ad primā grām spe-
ctat dīcl possunt.
¶ Sedo, qđ sicut bonū
est duplex, simpliciter
& secundū qđ, ita me-
ritū & meritū simpli-
citer, qđ est meritum
grāe, tñdes bonū sim-
pliciter meritū secun-
dū qđ rñdet bonū se-
cundū qđ. l. bonū tē-
porale secundū se.
¶ Tertio, qđ quādamo-
dum in merito sim-
pliciter inuenitur pri-
ma radix ordinatio
diuina p̄ grāe donum,
& secunda lib. arbitrii
in merito secundū qđ
inuenitur ordinatio
diuina nō per grām,
quia non est aliquid
excedens naturā sed
per propōitum cōse-
quendi illud tēpale, &
lib. arbitrii operā pro cō-
secutione illius. Vt sit
sit meritum secundū
quid hoc apud Deū
proportionaliter, si-
cut meritum simpli-
citer & merces ab eodē
reddatur, qui rñta
bonitate affuit, ut rñ
inter malas nostras
uolūntates gaudeat se
ordinare opera, quā
remuneret. Currit ho-
nor, & gloria in secu-
la seculorum. Amen.
¶ Et hoc quo ad p̄senti-
am expōit oneto se-
cundū propōitū inge-
noli facultate dicta
sunt ad exaltationē
ueritatis, & dēctri-
dīci Thomae Romae,
Anno salutis 1511.
Aetatis vero meae 43.
die 25. mensis Decem-
bris. Deo, dñs Thomae,
unū uersū cōiecti, ut rñ
gratias. Amen.

nem, & tñta simpliciter
aut secundū quid, & non
simpliciter, hominis est,
quod est bonum ei ut nunc,
uel quod ei est secundū
quid bonū, & huiusmodi
non cadunt sub me-

¶ Præter illud vñ sub h merito
dēre, qđ Deus alicui retribuit p
aliquo seruitio, quod fecit: sed
Deus aliqñ recōpensat hoībus
p seruitio sibi factō aliqua bo-
na tpalia. dicit. n. Exod. 1. Et qā
timuerūt obfetrices Deū, qđifi
cauit illis domos. vbi gl. Greg.
dicit, qđ benignitatis earū mer-
ces potuit ieterna nita retribui:
sed culpa mēdaciū terrenā recō-
pensationē accepit. & Ezech. 16.
dī: Rex Babylonis seruire fecit
exercitū suū seruitute magna
aduersus Tyrū, & merces nō est
reddita ei. & postea subdit: Erit
merces exercitū illi, & dedit ei
terrā Aegypti pro eo qđ labo-
rauerit inibi. ergo bona tēpora-
lia cadunt sub merito.

¶ 3 Præ. Sicut bonū se hēt ad me-
ritū, ita malū se hēt ad demeri-
tū: sed p demeritū peccati ali-
qui puniuntur a Deo tpalibus
pēnis, sicut pater de Sodomitis,
Gen. 19. ergo & bona tpalia
cadunt sub merito.

¶ 4 Sed contra est, qđ illa q cad-
dūt sub merito, nō sūt se hēt
ad oēs: sed bona tpalia, & mala
sūt se habent ad bonos, & ma-
los fm illud Eccl. 9. Vniuersa
æque eueniunt iusto, & impio,
bono, & malo, mundo & immū-
do, immolanti uictimas, & sacri-
ficia contēnenti. ergo bona tē-
poralia nō cadunt sub merito.

Respon. Dicendū, qđ illud, qđ
sub merito cadit est p̄mū, uel
merces, qđ habet rōnē alicuius
boni. Bonū aut hoīs est duplex,
unū simpliciter: aliud fm quid.
Bonum hoīs simpliciter est ulti-
mus finis eius, fm illud Plal. 71.
Mihī aut adherere Deo, bonū
est: & p consequēs oīa illa, qđ or-
dinant ut ducentia ad hūc fi-
nem, & tñta simpliciter
aut secundū quid, & non
simpliciter, hominis est,
quod est bonum ei ut nunc,
uel quod ei est secundū
quid bonū, & huiusmodi
non cadunt sub me-

ritō simplici, sed fm qđ. Sedum hoc ergo dicendū ē,
qđ si tpalia bona considerent prout sunt utilia ad
opa uirtutū, quibus perducimur in uitā æternam,
fm hoc directē, & simpliciter cadūt sub merito: si-
cut, & augmētū gratiæ, & oīa illa quibus hō adiu-
uat ad perueniendū in beatitudinē post primā gra-
tiā. Tñm. dat Deus iuris iustis de bonis tpalibus, &
et de malis, quātū eis expedit ad perueniendū ad ui-
tā æternā, & in tñ sunt simpliciter bona hōi tē-
poralia. vñ dī in Pl. 33. Timentes autem Dñm nō
minuentur omni bono, & alibi: Non uidi iustū de-
relictū &c. Plal. 36. Si autē considerentur hōi tē-
poralia bona secundum se, sic nō sunt simpliciter
bona hoīs, sed secundum quid: & ita non simplici-
ter cadunt sub merito, sed secundum quid, inquan-
tum. si homines mouentur a Deo ad aliqua tēpora-
liter agenda, in quibus sūt p̄positum consequi-
tur Deo fauēt, ut sicut uita æterna est simpliciter
p̄mū op̄erū iustitiæ per relationē ad motionē
diuinā, sicut supra dictum est. ita tēporalia bona
in se considerata habeāt rōnē mercedis habito re-
spectu ad motionem diuinā, qua uoluntates hoī-
um ad mouentur ad hāc p̄sequendū: licet interdū
in his non habeant homines rectam intentionem.

Ad primum ergo dicendū, qđ sicut August. dicit
contra Faust. lib. 4. In illis temporalibus p̄mis-
sis figuræ fuerunt futurorum spūalium, quæ implē-
tur in nobis. Carnalis. n. popul' p̄missis uirgē p̄-
sentis inhærebat, & illorum non tantū lingua, sed
etiam uita prophetica fuit.

Ad 2^m dicendū, qđ illæ retributiones dñr esse di-
uinitus factæ secundum comparationem ad diui-
nam motionem, non autem secundum respectum
ad malitiam uoluntatis, p̄cipue quātū ad regē
Babylonis, qui nō impugnauit Tyrū, quāsi uolens
Deo seruire, sed potius ut sibi dñm usurparer. Si-
militer et obfetrices, licet habuerunt bonam uo-
luntatem quantum ad liberationem puerorū, non
tamen fuit earū recta uoluntas quantum ad hoc,
quod mendacium cōfinxerunt.

Ad 3^m dicendum, qđ temporalia mala insignunt
in pēnam impiis, in quantum per ea non adiuuantur
ad cōsecutionem uitæ æternæ. Iustis autē, qui
per huiusmodi mala iuuantur, non sunt p̄pōg, sed
magis medicinæ, ut supra dictum est.

Ad 4^m dicendum, qđ omnia æque eueniunt bo-
nis & malis, quātū ad ipsam substantiam bono-
rum, uel malorum temporalium, sed non quātū
ad finem: quia boni per huiusmodi manuducuntur
ad beatitudinem, non autem mali. Et hāc de mor-
talibus in communi dicta sufficiant.

FINIS.

Series chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL.
Om e: sunt Quaterniones, præter L I qui est Duernio.
Venetijs, Apud Iuntas. M D LXXXVII.

SANCTI THOMAE
AQUINATIS DOCTORIS
ANGELICI,
DE
PRÆSCIENTIA ET PRÆDESTINATIONE
TRACTATUS.

PROLOGVS.

INSTANTISSIME roga-
mus te, clarissime frater,
ut vobis aliquem tractatum bre-
uem facerem in hystoria de
præscientia & prædestinatione
diuina, per quem possitis ali-
quibus questionibus & obiectio-
nibus, quæ de ipsi communiter
sunt ab hominibus, responde-
re. Vnde vultis instantius pro-
posse satisfacere cupiens, ag-
gressus sum facere, auxilio
Dei præstato, quod rogastis.

¶ Scire tamen debetis, quod ab antiquis Philosophis & ab Ec-
clesiæ doctoribus & magistralibus tam antiquis quam modernis, hæc
questio fuit multipliciter, & subtiliter ventilata. Quorum ergo
profundissimas & perplexas rationes euarias, leuioribus aliquas &
uestre capacitati accommodatas prælegi, non tamē quæ penitus
satisfacere possint in hac profundissima & insolubili questione.
Nam secundum Apostolum ad Romanos 11. incomprehensibili-
bus sunt iudicia Dei, & inuestigabiles viæ eius, qui enim cognouit
sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit & cetera.

¶ Sunt autē hæc, quæ in hoc opusculo perstringuntur. 1. Primum,
quid sit præscientia & prædestinatione Dei, & in quo à se inuicem
differt. 2. Secundum, quid sit reprobatio Dei, & quid prædestinatio
nisi & reprobationis effectus. 3. Tertium, verum præscientia Dei sit
causa rerum præstatarum, vel re causa præscientia. 4. Quartum,
verum præscientia Dei necessitatem eueniendi rebus imponat.
5. Quintum, verum prædestinatio certitudinem habeat. 6. Sextum,
verum prædestinatio necessitatem imponat. 7. Septimum, quare
Deus facit hominem, quem se habet esse damnandum.

CAPVT I.

¶ Quædam ista quatuor, scilicet scientia, præscientia, prædesti-
natio, & reprobatio se habent in Deo.

SCIENTIAM est igitur, qđ ista quatuor, vi-
delicet scientia, præscientia, prædestinatio &
reprobatio, diuersimode, siue diuersis re-
spectibus de Deo dicuntur, & habent per se
additionem vnius ad alterum.

¶ Scientia enim siue sapientia de omnibus est,
scilicet de bonis & malis, de præteritis p̄senti-
bus & futuris, & non tantum de temporalibus, sed et de æternis.
Non enim ita scit Deus ista temporalia, vt seipsum nesciat, sed
ipsa solus seipsum perfecte nouit, cuius scientia comparatione
omnis creaturæ sensu imp̄fecta est.

¶ Præscientia verō addit super scientiam quandam p̄cognitionē
nemini est enim de futuris tantum, sed de omnibus, de bonis scilicet,
& de malis.

¶ Prædestinatio verō includit in se præscientiam, & addit supra
ipsam quandam p̄parationem siue promotionem in finem
ultimum. Est enim de rebus p̄cognitionis faciendis siue gubernan-
dis, vnde & p̄pōitū dicitur, qui bene cōnectat de conse-
quentibus ad finem vltimum consequendum, & de his, quæ ip-
sum possunt impedire. Prædestinatio ergo dicitur, quæ rebus
p̄pōitū & ordinat rebus, quæ ordinem conferunt, & pro-
pellit omni in ordinationem.

¶ Prædestinatio autem in suo intellectu includit non solum p̄-
scientiam, sed etiam prouidentiam, & aliud supra eam aliquid,
scilicet quandam specialem modum, tam ex parte prædestinato-
rum, quā ex parte ipsius finis, quā ex parte prædestinantis,
cum enim prouidentia Dei sit omnium rerum, & speciali quo-
dammodo eorum habendum uoluntatem, prædestinatio inclu-
dit in se prouidentiam secundum illum specialem modum,
quo est hominum & habendum uoluntatem. Est enim prædes-
tinatio de hominibus saluandis.

¶ Item cum prouidentia respiciat ordinem, cuiuscunque boni
ad quemlibet finem, prædestinatio est tantum respectu eorū
quæ homo ex naturalibus suis consequi non potest, sed
sunt eleuata supra facultatem humanam naturæ. Est enim res-
pectu gloriæ, quæ est in perfecta Dei fruitione, & respectu gratiæ
promouendis in ipsam gloriam. Vnde dicit Damasc. quod præ-
destinatio est eorum, quæ non sunt in nobis.

¶ Item licet prouidentia sit promotio uel directio alicuius in fi-
nem, prædestinatio tamen includit in se prouidentiam cū qua-
dam speciali acceptione, & electione uoluntatis. Quamuis
enim prædestinatio præsupponat actum cognitionis, nominat
tamen actum uoluntatis eligentis, ad eam quæ sola gratuita uolū-
tate conferuntur. Vnde dicitur Ro. 8. Quos præscit, prædesti-
nauit conformes fieri imaginis filij sui, & Ephes. 1. Prædestinauit
nos in adoptionem filiorum secundum uoluntatis suæ propo-
situm. Sic igitur de essentia prædestinationis est præscientia &
uoluntatis aliquorum.

¶ Ex prædictis itaque manifestum est, quid sit præscientia & p̄-
destinatio Dei, & in quo à se inuicem differant. Est enim p̄scien-
tia Dei, certissima p̄cognitione omnium futurorum, tam bo-
norum quā malorum. Prædestinatio uero secundum Au-
gust. in libr. de Prædestinatione sanctorum, est gratiæ p̄para-
tio, id est diuina electio, quæ elegit eos, quos uoluit ante
mundi constitutionem, ut ait Apostolus Ephes. primum. Vel
secundum distinctionem magistrali, prædestinatio est p̄pa-
ratio gratiæ in p̄senti, & gloriæ in futuro. Vnde patet,
quod prædestinatio siue præscientia esse non potest, sed siue p̄-
destinatione præscientia esse potest, prædestinatio quippe
Deus ex p̄scit, quæ fuerat ipse facturū, sed p̄scit Deus
etiam quæ non est ipse facturū, id est omnia mala: prædesti-
nauit enim eos, quos elegit, reliquos autem reprobauit, id est
ad mortem æternam p̄scit.

CAPVT II.

¶ Quid sit reprobatio, & quid prædestinationis ac repre-
bationis effectus.

CVT AVTEM prædestinatio Dei propriè est p̄p̄-
ciantia & p̄paratio beneficiorum Dei, scilicet
gratiæ in p̄senti, & gloriæ in futuro, na reprobatio
Dei est p̄scientia maligne in quibusdam non fi-
nēde, & p̄paratio pēnæ non terminandæ, ut di-
xit Aug. in lib. de bono p̄seuerantiæ. Reprobatio enim Dei,
quæ ab æterno nolendo, quosdam reprobauit, sed dū
considerat quod illi alieni p̄st, & non p̄parat, sed reprobauit
tamen siue malitiam, unde arguit ad Trophim & Hilarium,
Hæc quidem regula incommensuranda est, peccatores in p̄cō
p̄scit esse, non p̄parat, p̄parat autem esse p̄paratam,
p̄parat enim deus malis, ut ait Fulgentius, ignem æternū,
illius iniquitatem non p̄parat, sed faciens peccata. P̄parat
enim Deus quidam quosdam reddere, non quod hominibus.

¶ Alias p̄-
scientia p̄-
scit.

¶ Alias il-
li, itaque
quæ nullo
p̄parat
ad lucida
supplicia,
non tamen
p̄parat
ad facien-
da pecca-
ta.

Iniquitas admittitur. Non enim sicut praecepit Sacerdos ad iustitiam prosequendam, sic praecepit Iniquos ad iniquitatem admittendam, quia praeceptum operatur nunquam sine.

¶ Prædestinatio quantum est de se, non tantum importat scientiam, sed et voluntatem & potentiam. Sed quoniam causalitas gratiae & gloriae attribuitur proprie voluntati in efficiendi, scientia aut ut dirigens, potentia vero ut exequens, ideo est prædestinatio importat illa tria. tamen principaliter est in genere voluntatis: & id ab August. diffinitur prædestinatio per illa tria. Primum per id, quod respicit potentiam, in libro de Fide ad Petrum, Prædestinatio est gratuita donatio preparatio. Secundum per id, quod respicit scientiam, in libro de Bono perseverantiae. Prædestinatio est scientia beneficii Dei. Tercio per id quod respicit voluntatem, & proprie similiter in libro de Prædestinatione Sanctorum, Prædestinatio est promissio misericordiae, Prædestinationis autem effectus est appositio illius gratiae, qua in praesenti iustificatur, atque ad recte vivendum & in bono perseverandum, adiuvamur, & qua in futuro beatificamur. Quæquidem effectus notificat Apostolus Rom. tertio, Vnde iustificat gratia ipsius habet similes secundum spem vitae aeternae. Et sicut prædestinationis effectus est gratia, appositio, ita reprobationis effectus est quodammodo privatio siue subtractio gratiae. Quia interdu in scriptura obduratio & excecatio dicitur. Vnde Apostolus ait Rom. 9. Cum vult miseretur, & quæ vult indurat misericordiam appellans prædestinationem (ut ait Aug. ad Xylum) & præcipit prædestinatio effectus est gratia appositio, obduratio vero gratiae privationem. Hæc etiam de excecatione dicitur secundum Cor. quarto, quod Deus huius seculi excecavit mentes infidelium, quod una glossa de deo vero expunit.

¶ Sciendum tamen est, quia quia bonum subiacet providentia Dei vnde causatur & ordinatur, ideo prædestinatio est idem, quod causa gratiae, & gloriae, nam gratia ordinatur. Sed quia malum non subiacet providentia, ut interitum vel causatur (cum omnis defectus accidit præter intentionem) sed solum subiacet ei ut privatio & ordinatur, sicut dictum est, ideo reprobatio est tantum præsentia culpa & non causa, sed poena per quam culpa ordinatur, ut præsentia & causa. Vnde August. dicit ad Xylum. Non obdurat Deus immittendo malitiam, sed non in perveniendo gratiam, sicut nec digni sunt. Quibus enim non impetratur, nec digni sunt, nec merentur, ad ad simplicianum dicit, Non est interitum, quod Deus ita indurat, quasi quinquam peccare cogit, sed tantum quibusdam peccatoribus misericordiam iustificationis formam largitur. Et ob hoc excluditur dicitur, quia non eorum miseretur, non quia impellit ut peccent. Eorum autem non miseretur, quibus gratiam non esse præbendam requirit occultissima & ab humanis sensibus remotissima iudicat, quam non aperiit, sed admittitur Apostolus dicens, O altitudo divinarum sapientiarum & scientiarum Dei, &c. Rom. 11.

CAP. IV. III.

¶ Verum scientia vel præsentia Dei sit causa rerum præsentiarum.

CONSEQUENTER considerandum est, utrum scientia vel præsentia Dei sit causa rerum præsentiarum, vel rerum futurarum sicut causæ præsentia Dei. Et ut melius veritas appareat, producantur in mediis aliqua argumenta.

¶ Circa primam partem sic proceditur. VI. q. præsentia Dei sit causa rerum præsentiarum. Nam utneid quod antecedit aliud, & ipso posito, ponitur ipsum, est causa illius, ut patet per distinctionem causæ. Causa est, ad cuius esse sequitur aliud. Sed divina præsentia præcedit omne futurum, & ea posita, ponitur futura respectu quoniam est, & ea remota, remouetur futura: quia nec futura tolluntur, nisi ea Deus præciserit, alia ignorata ponitur in Deo, quod est absurdum. Ergo præsentia videtur esse causa præsentiarum rerum.

¶ Ad hoc, sicut voluntas Dei est ipse Deus, ita & scientia eius. Sed voluntas Dei absolute est causa omnium voluntatum, unde dicitur Psal. Omnia quæcumque voluit Dominus fecit. Ergo scientia eius debet dici causa omnium scientiarum.

¶ Huius etiam sententia Augustinus videtur in decimo quinto libro de Trinitate sic dicit, Vniuersas creaturas & spirituales & corporales, non quia sunt, novit eas Deus: sed ideo sunt, quia novit. non enim nescit quæ fuerat creatura: quia ergo scit creaturam, non quia creatur scit.

¶ IN CONTRARIUM est, quia si præsentia est causa præsentiarum, cum Deus præciserit omnia mala, esset causa omnium malorum, & per consequens esset auctor omnium malorum, quod falsum est.

¶ CITERUM est ergo circa istam materiam, quod scientia

siue præsentia Dei potest considerari dupliciter, Vno modo secundum propriam rationem. Et sic cum præsentia nihil aliud dicat nisi præcognitionem, non importat aliquam causalitatem, alia omnis scientia vel præsentia est effectus rerum præsentiarum, quod falsum est. Videmus enim, quod præsentia medicæ, quæ certitudinaliter novit infirmum brevi moriturum, non est causa mortis infirmi, præsentia etiam speculatoris, quæ videt hominem euntem per viam, in qua paratus est leo ad devorandum, non est causa perditionis illius, & huiusmodi. Alio modo potest considerari, in quantum est scientia artificis operantis res præcipientis. Et sic habet rationem causæ respectu rei operantis per artem, unde secundum modum, quo scientia artificis operantis per artem suam est causa artificiatæ, consideranda est causalitas scientiæ divinæ. Et ergo iste progressus in productione artificiatæ. Primum scientia artificis ostendit finem. Secundum voluntas eius intendit finem illum ostensum. Tercio voluntas imperat actum, per quem educatur opus. Quarto scientia dirigit illum actum. Quinto circa opus quod per actum educitur, scientia artificis ponit formam conceptam.

¶ Sic igitur scientia artificis se habet ut ostendens finem, ut dirigens actum, & ut informans opus operatum. Et idem constat, quod quicquid defectus vel denotatio a forma artis vel a fine accidit in effectu, non reducitur in scientia artificis sicut in causam, sed si defectus ille fuerit præcipientis ab eo. Patet etiam, quod principaliter causalitatem consistit penes voluntatem, quæ imperat actum. Vnde manifestum est, quod scientia vel præsentia Dei causam non habet respectu mali, quod est denotatio a forma & a fine, sed tantum respectu bonorum secundum quod consequuntur formam divinæ artis & finem. Non tamen, ita respectu eorum, quæ perfectam rationem causalitatem, non secundum quod adiungitur voluntati. Et ideo dicit Magister sententiarum, quod scientia beneplaciti est causa primum.

¶ AD PRIMUM ergo dicendum est, quod aliquid potest aliud sequi dupliciter. Vno modo per modum productionis, secundum quod vnum producit ab alio. Et sic id, ad cuius esse sequitur aliud est verè causa eius in essendo. Alio modo per modum consecutionis. Et sic id ad cuius esse sequitur aliud, non est causa in essendo, sed solum in consequendo. Et omne tale dicitur esse causa, sine qua non. Et talis causa dicitur esse scientia, ut per sententiam diuina, si tamen scientiam ad simplicem notionem referamus si verò scientia sit adiuncta voluntati (quæ dicitur esse causa beneplaciti) tunc est causa omnium, quæ fecit Deus.

¶ Ad secundum dicendum, quod voluntas habet completam rationem causæ, in quantum obiectum eius est finis secundum rationem boni, qui scilicet finis est causa causarum. Vnde & voluntas imperium habet super alias vires etales. Et ideo voluntas Dei absolute dicitur causa rerum, sed de scientia non est ita, sicut patet per prædicta. Licet enim in Deo sit una res, tamen aliquid attribuitur vni, quod non attribuitur alteri, & ideo ratio non procedit.

¶ Ad tertium dicendum, quod Augustinus loquitur de scientia beneplaciti, sicut patet. Apertum est de bonis tantum, scilicet de creaturis, quæ Deus facit. Quæquidem novit non solum scientia simpliciter novit, sed etiam scientia beneplaciti.

¶ LICET autem scientia vel præsentia Dei aliquo modo sit causa rerum scitarum (ut dictum est) nullo tamen modo res possunt esse causa scientiæ vel præsentia Dei. Non enim Deus accipit cognitionem a rebus, sicut nos accipimus, sed seipsum intelligit & cognoscit. Quamvis igitur res non præsententur, nisi essent futurae, non tamen ideo præsentuntur, quia futurae. Si enim hoc esset, tunc temporale esset ex æterno, & creatum causa increata, & ex creatis penderet scientia Creatoris. Et id dicit Augustinus in 15. lib. de Trinitate. Vniuersas autem creaturas & spirituales & corporales, non quia sunt, ideo novit, sed ideo sunt, quia novit. ¶ Cum ergo dicitur, Res non præsententur nisi essent futurae, non notatur ibi causa, nisi foris line qua non, sed importatur solum consequentia vniuersa alterum.

CAP. V. IIII.

¶ Verum scientia Dei necessitatem eueniendi rebus imponat.

DE PRÆDICTIS colligi potest, quod scientia Dei necessitatem eueniendi rebus non imponit. Si enim scientia Dei accipitur pro simplici notitia rerum, certum est, quod ipsa non est causa rerum præsentiarum, ut ex iam dictis apparet, & ideo licet præciseret res futuras, non tamen eis necessitatem imponit. Vnde Augustinus super Ioannem Deus, inquit, futurorum præciseret, per prophetam prædixit infidelitatem Iudæorum, sed non fecit. Nō, inquit, quoniam ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata prænotat, illorum enim peccata non sunt. Si autem scientia Dei accipiat pro notitia beneplaciti, similiter necessitatem

tem rebus contingentiis, non imponit. Omnis enim, si cognoscitur esse futura, sunt ventura sunt, & causa si contingenter eueniunt (ut illi qui sunt a libere arbitrio, & a casu, & a fortuna) sic præciseret futura contingenter, sicut et præciseret modum contingentiis, sed in quibus sunt. Vnde si cognoscitur esse dicere, quod humani actus & euentus præciseret & ordinationem diuinam subiacent, ita erroneum est dicere, quod ex scientia vel ordinatione diuina humanis actibus, necessitas ingeratur. Tollatur enim libertas arbitrii, de qua utilitas, eo non liandi opportunitas, sollicitudo bene viuendi, & penarum præmiorumque utilitas.

¶ SED CONTRA hoc obijciunt. Dicitur est supra, quod præsentia beneplaciti est causa rerum. Sed omnis causa necessaria inducit necessitatem effectum, postea causa, necessitatem ponit effectum, nisi sit deficiens in minori parte, sicut est causa naturalis. Idem ergo præsentia Dei non sit deficiens, videtur quod id quod præciseret est a Deo, si necessarium.

¶ Amplius. Quod dicitur Deus præciseret, utrum, quia scientia Dei falsum subesse non potest. Sed ut dicit Philosophus in 1. Perihet. de quibus est, quod est esse, Ergo si præciseret est modum verum, necesse est tunc esse verum. Sed futurum est falsum. Ergo necessarium est futurum esse. Ergo de necessitate eueniet.

¶ Præterea, Ponatur, quod Deus præciseret aliquid in parte affirmatiua, ut Socratem currere. Tunc sic, aut est possibile Socratem non currere, aut non est possibile. Si non est possibile ipsum non currere, ergo ab equo possenti necesse est ipsum currere: & sic habetur propositum. Si autem possibile est ipsum non currere, ponatur ergo possibile, non est sedem Philosophum, quo posito non sequitur inueniunt. Sed posito erat, quod Deus præciseret Socratem currere, ergo præciseret futurum quod non est futurum, nisi autem talis scientia falsa est, ergo scientia vel præsentia Dei falsa erit: quod est impossibile. Relinquitur ergo, quod Socratem non currere, non sit possibile, sed necessarium.

¶ Item, si Deus præciseret Socratem currere, aut est possibile aliter euenire, aut non est possibile. Si non est possibile aliter euenire, ergo necessarium est sic euenire, sicut præciseret est: & sic habetur propositum. Si autem possibile est, aliter euenire, quoniam Deus præciseret, ergo diuina præsentia est fallibilis, & incerta: quod est falsum.

¶ Vnde, secundum Philosophum in lib. Priorum, ex maiori de necessario, & minori de inesse, sequitur conclusio de necessario. In de sic, Omne præciseret a Deo, necesse est esse verum. Sed Socratem currere, est præciseret a Deo, ergo necesse est esse verum. Et sic idem quod prius.

¶ Item, in omni uera conditionali si antecedens est necessarius absolute, & consequens est necessarius absolute, quia ad antecedens sequi sequitur consequens, & ad necessarium nunquam sequitur nisi necessarium, sicut ad verum nunquam sequitur falsum quibus ad falsum aliquando sequitur verum, ut probatur in 1. Priorum. Sed in hac conditionali, Necesse est Socratem currere, si est præciseret a Deo, antecedens est necessarius absolute, id quia est præciseret est necessarium, tum quia omne æternum est necessarium. Ergo Socratem currere, est necessarium absolute.

¶ IN CONTRARIUM est authoritas Augustini sumpta à simili in lib. de Lib. arb. dicens, Sicut tu memoria tua non cogit esse facta, quæ præceterunt, sic præsentia non cogit fieri, quæ futura sunt.

¶ Item potest ostendi per rationes ducentes ad impossibile. Si enim præsentia Dei necessitatem rebus imponeret (sicut dictum est) tolleretur libertas arbitrii, periret consiliandi opportunitas, frustra bonis premiis, & malis supplicia ponerentur, nulli boni præmiarum, & mali punirentur, iam & omnipotens deprecaretur, quia ut dicit Hieron. nemo peccat in eo, quod vitare non potest peccata nostra ad auctorem bonorum omnium referrentur, nec speculandi aliquid vel deprecandi ratio ulla esset.

¶ RESPONDEO dicendum, quod propter huiusmodi difficultates duplex fuit error circa istam materiam. Quidam enim propter ordinem causæ ad causatum, dixerunt quod cum præsentia Dei sit causa rerum, & sit immutabilis, rebus necessitatem imponit, & ideo absterunt libertatem arbitrii & peccatum. Et hoc positio fuit hæretica & iniqua, quia destruit bonos mores. Alii vero propter ordinem scientiæ ad scitum, dixerunt, quod cum scientia sit certa cognitio ex ipsa ratione certitudinis, requirit determinationem in re facta. Sed in futuris contingentiis non est alterum determinatum verum, & ideo de eis certa cognitio esse non potest, nisi quando sunt. Cum autem Dei cognitio sit certissima & infallibilis, negantur Deum de futuris contingentiis præsentiam habere, cogitantes intellectum diuinum ad modum intellectus nostri cognitionem accipere. Et hoc similiter positio hæretica fuit & impia, quia derogat nobilitati diuinæ. Et ideo posita uera & catholica est, quæ Deum honorat, & bonos mores confortat, quod in Deo est certissima præsentia futurorum omnium, nec ta-

men rebus contingentiis, necessitatem imponit. Quomodo autem hoc esse valeat, sic percipi potest. Manifestum est, quod quando sunt multæ causæ ordinatæ, effectus ultimus non sequitur causam primam in necessitate vel contingenter, sed causam proximam, quia ut res causa prima recipitur in causa secunda secundum modum causæ secundæ, nam ut quod recipitur in aliquo est in eo secundum modum recipientis, & non secundum modum recepti. Effectus enim ille non procedit à causa prima, nisi secundum quod uicinas causæ primæ recipitur in causa secunda, ut patet in fructificatione arboris, cuius causa remota siue prima est motus solis, proxima uero est uirtus generatrix plantæ. Fructificatio autem impeditur potest per impedimentum uirtutis generatrix, quod uis motus solis inuariabilis sit. Similiter est scientia Dei licet sit inuariabilis causa omnium, effectus tamen producantur ab ipsa per operationes causarum secundarum. Et ideo medijs causis secundis necessariis, producit effectus necessarios, & medianibus causis secundis contingentiis, producit effectus contingentes.

¶ Sed adhuc manet dubitatio maior de infallibilitate diuinæ scientiæ, quia licet prima est posita stabilis esse cum defectu causæ secundæ (sicut motus solis cum sterilitate arboris) scientia tamen Dei non potest stare cum defectu causæ secundæ, non enim potest esse, quod Deus sciat simul hunc hominem currere, & ipsa deficiat à cursu. Et hoc est propter certitudinem scientiæ ipsius. Ad hoc ergo quod sit certa scientia, oportet inuenire aliquam certitudinem in re facta.

¶ Sciendum est igitur, quod antequam res sit, non habet esse nisi in causis suis, sed causæ quædam sunt, ex quibus necessario sequitur effectus, quæ impediri non possunt. Et in istis causis habet effectus esse certum & determinatum, ad eo quod potest ibi fieri demonstratio, sicut est ortus solis, & eclipsis solis & lunæ, & huiusmodi. Quædam autem sunt, ex quibus sequuntur effectus in maiori parte, sed tamen deficiunt in minori. Vnde in istis causis effectus futuri non habent certitudinem absolutam, sed quandam in quantum sunt magis determinate causæ ad unum, quam ad aliud. Et ideo per istas causas potest accipi scientia coniecturalis de futuris. Quæ tanto magis est certa, quanto sunt causæ magis determinate ad unum, sicut est cognitio medici de sanitate infirmi ac moris futura, & iudicium astrologi de uentis & pluuijs futuris. Quædam uero causæ sunt, quæ se habent ad utrumlibet. Et in istis causis, effectus futuri nulli habent certitudinem vel determinationem. Et ideo contingentiæ ad utrumlibet, in causis suis nullo modo cognosci possunt, sed quando iam efficiuntur in re natura, tunc habent in seipsis esse determinatum. Et ideo quando sunt in actu, certitudinaliter cognoscuntur, ut patet de eo qui dicit Socratem currere, quia tunc certam cognitionem habet de cursu ipsius, nam Socratem currere dum currit, necessarium est. Intellectus autem diuinus ab æterno inuenit unumquodque contingens, non solum prout est in causis suis, sed prout est in esse suo determinatum, nisi, in hoc esset, aliter cognosceret re postquam est, quam antequam fieret: & sic ex euentibus rerum aliquid accelleret cognitionem eius. At uero cognitio Dei non causatur à rebus sicut nostra, sed potius ipsa est causa rerum cognitarum.

¶ Scientia ergo Dei cum sit uera & perfecta, eo, modo quo res futurae sunt, eas euenire cognoscit. Et id ab æterno uno in omni uidet singula tempora, & cunctos hominum actus, & cetera etiam effectus hoc tempore, & in hoc deficiere patet ipsius, quod scientia Dei perfecta & inuariabiliter cognoscit res futuras prout eueniunt nec tamen rebus contingentiis, necessitatem imponit.

¶ AD PRIMUM ergo dicendum, quod effectus non trahit necessitatem à causa prima, sed solum à causa proxima, ut dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quod dictum Philosophi intelligitur de eo quod aliquid in actu ponit circa subiectum, quod postquam posuit est, impossibile est, non esse postea. Sed uerum de futuro nihil ponit circa subiectum, quia non est uerum pro presenti, sed solum pro futuro, & ideo nullam habet necessitatem.

¶ Ad tertium dicendum, quod duplex est necessitas, absolute & conditionata siue respectiva. Necessitas absoluta, quæ opponitur contingentibus, dicitur necessitas consequentia, quæ est ex causis necessariis. Necessitas autem conditionata est ex suppositione siue conditione, ut de necessitas consequentia. Et hæc non opponitur contingentibus, quia non est ex causis necessariis absolute. Nam aliquod contingens necessarius requiritur facta suppositione, ut si ponatur, quod Socratem currere, necessarius requiritur quod moueatur.

¶ Dicendum est ergo, quod ad diuinam cognitionem transiit super contingens (et in futurum sit nobis) quia in tempore est præsentia, transiit in futurum super ipsum, cum est præsentia. Et quia omne quod est, ed est, necesse est, esse, quod iam est absolute

M m a non est

Vbi supra ad primam.

1. in d. 1. 38. art. 1.

non est necessarium, id est in se consideratum est contingens, sed relatum ad Dei cognitionem est necessarium, quia ad ipsam refertur secundum quod est in esse actuali, cum quiescat omnia sunt praesentia. Non enim Deus videt tantum habere rem respectu praesentis, sed etiam respectu futuri esse praeteriti, sed videt in tempore, in quo est praesens, & rem esse praesentem in hoc tempore. Vnde omnino simile est si ego videam praesentem taliter Societatem currere, quod quidem in se contingens est, sed relatum ad usum meum, est necessarium. Vnde secundum distinctionem possum dicendum est, quod praesentem est necessarium necessitate consequentiae siue conditionatae, & non necessitate consequentiae siue absolutae.

Ad quartum dicendum, quod infallibilitas & certitudo praesentiae Dei provenit ex hoc, quod rem videt semper ut praesentem, siue dictum est. Non tamen ex hoc, quod res praesentia necessitate absolutam acquirit, sed conditionatam solum, ut si patitur. Ad quintum dicendum, quod ista propositio, Omne scitum a Deo necesse est esse, est duplex. Potest enim esse de dicto, & sic est composita, & est vera, quia hoc dictum est necessarium, scilicet scitum a Deo est verum. Vel potest esse de re, & sic est diuisa & falsa: hanc enim rem quae ponitur sciri a Deo, non est necessarium, quia contingenter sit. Et similiter conclusio duplex est. Huius autem distinctionis ratio, est quia potest istud sumi secundum conditionem quae subiacet diuinae scientiae, & sic necessitatem habet. Vel potest ista res sumi sine ulla conditione, & sic non est necessarium, quia potest considerari, prout est in rebus suis, antequam sit in actu, & ibi habet necessitatem, nec ibi tantum est sciri a Deo futura esse, non enim scit Deus effectum contingenter esse determinatum in sua causa, quia esset falsa scientia, cum in causa sua non sit determinatus.

Ad sextum dicendum, quod ad hoc argumentum quidam sic respondent, & dicunt, quod hoc antecedens, scilicet esse praesentem a Deo, est necessarium, nec tamen consequens, est necessarium, quia illa regula intelligitur tantum in illis conditionalibus, in quibus antecedens est causa consequentis. Sed quia regula illa non probatur a Philosopho ex ratione causalitatis, sed ex ratione consequentiae, secundum quam ex necessario sequitur necessarium, siue sit causa, siue effectus, ideo aliter potest dici, quod antecedens est necessarium, absolute tamen illa res non potest subiacere diuinae scientiae, nisi dum est in actu, secundum quod determinatum est certitudinem habet ipsam enim necesse est esse, dum est. Et ideo similis necessitas inferenda est in consequente, ut scilicet accipiamus ipsum, quod est, Societatem currere secundum quod est in actu, & sic determinationem & necessitatem habet. Vnde patet, quod si sumatur Societatem currere secundum hoc, quod ex antecedente sequitur, necessitatem habet, non enim sequitur ex antecedente, nisi secundum quod subiacet diuinae scientiae, cui subijcitur, prout consideratur praesentem in suo esse actuali unde sic etiam summendum est consequens. Et hoc modo patet, quod consequens necessarium est, si necesse est enim Societatem currere, dum currit.

CAP. V.

¶ *Verum praedestinatio habeat certitudinem.*

RESPONDEO. HEC de de praedestinatione restat inuestigare. De qua hic ad praesens, praeter ea quae dicta sunt, duplex consideratio erit.

Prima quidem, utrum praedestinatio certitudinem habeat.

Secunda, utrum necessitatem imponat.

Ad PRIMVM ergo sic proceditur. Videtur, quod praedestinatio certitudinem non habeat. Dicitur enim Apoc. 17. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Aut hoc intelligitur de corona praesentis iustitiae, aut de corona gloriae. Sed non de corona praesentis iustitiae, quia gratia, quam quis habet, eo peccante, destruitur, nec de subiecto in infernum mittitur. Ergo intelligitur de corona gloriae. Sed gloria non est abeundi in vitam usque, nisi secundum quod est in praedestinatione. Ergo videtur, quod unus possit accipere, quod alius praedestinatus est, & sic praedestinatio certitudinem non habeat.

Ad PRIMUM ergo. In Mura. dicitur, quod alij cadentibus, in eorum locum alij succedunt. Sed locus gloriae non potest dici eorum, nisi qui est in praedestinatione, ergo idem quod prius.

Item, in Psal. dicitur, Delectamur de libro vitae, & c. ubi iusti non scribantur. Sed non potest de libro, nisi quod ibi scriptum est. Cum ergo praedestinatio sit liber vitae, videtur, quod alius a praedestinatione possit delectare, & ita certitudinem non habere.

Ad AMPLIUS. Eodem modo, quod non determinatur, nec in se nec in causa sua, non potest esse certitudo. Sed moralis libertas arbitrii, quod est ad utrumlibet non sunt determinati, nec in se, nec in causa suis

antiquam sunt. Cum igitur effectus praedestinationis ex pleure moribus liberi arbitrii sunt opera memoria, sequitur, quod praedestinatio nullam certitudinem habeat.

IN CONTRARIVM est auctoritas Augustini in libro de Correctione & gratia, dicens, Certus est numerus electorum, qui non potest minui, nec augeri.

Præterea, Secunda Timothei. dicitur, Noli Deum qui sunt plures. Cum ergo diuina cognitio sit certa & infallibilis (ut supra dictum est) & praedestinatio in sua ratione praesentem includat, praedestinatio certa erit.

RESPONDEO dicendum, quod cum diuina cognitio perfecta sit, certa est, & infallibilis. Et ideo non solum nomen ut praedestinatio Deo certissima est (licet incertum sit nobis), sed etiam numerus reprobatum, scilicet tam certum est, quod secundum statum praesentis, iustitiae, quidam habentes gratiam, perditionem erunt in peccata labuntur, & eis cadentibus, in eorum locum alij admittuntur, dum opera ipsorum in charitate facta quae si bi & alij proderant. Secundum quod claritas omnia merita sanctorum communia facit, ipsi peccantibus, eis prodesse de bonis ad aeternam vitam meritum, eorum autem fructus in illis manent, qui in gratia perseverant. Non tamen ita quod eadem gratia numero quae in uno erat, ipso peccante, in alium transmutetur. Vnde secundum statum praesentis iustitiae, nonquam Ecclesia destituitur existens, in gratia, quia quibusdam peccantibus, in gratiam alij a Domino aduocantur. Et totum est certissimum apud Deum, unde Apoc. 1. super illo verbo, Tene quod habes, & c. dicit glossa. Cum sit Deus certus numerus suorum, siquis labatur, alius misericordia in locum eius subinducitur, sicut per superbiam Iudaeorum Gentilium substituitur.

Et per hoc patet responsio ad primum & secundum argumentum.

Ad tertium dicendum, quod praedestinatio dicitur liber iustitiae, quia in eo dicitur aliquis scribi, non solum quantum ad praesentem iustitiam, sed etiam quantum ad futuram gloriam, & sic nullo modo potest dici aliquis delecti de libro vitae. Sed illud quod est ibi scriptum quantum ad praesentem iustitiam tantum, dicitur delecti, non mutatione facta ex parte liberi, ut in eo aliquid fuerit, quod postmodum non sit, sed ex parte illius, qui in eo scriptus erat, in quantum id ipse mutata sua praesentia, iustitiae.

Ad quartum dicendum, quod contingens futurum (ut motus liberi arbitrii) quomodo non sit determinatum in causa sua, est tamen determinatum in esse suo secundum quod est in actu. Et sic subiacet certitudini praesentiae, sicut in praedictum est de futuris contingentiis in precedenti capite.

CAP. VI.

¶ *Verum praedestinatio necessitatem imponat.*

RESPONDEO. Inuestigandum est, utrum praedestinatio necessitatem imponat. Inuestitur quid sit, quid docum quoniam aliqua causa est tamen utriusque ad producendum effectum, quod impedit non potest, necessitatem & coactionem induci. Sed praedestinatio quae est causa salutis hominum voluntatem Dei nominat, quae impedit non potest. Vnde dicitur Hie. 18. Non est, qui tunc possit resistere voluntati. Ergo praedestinatio necessitatem imponit. Cui rei videtur attestari Apostolus Roman. 9. cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Et Psal. Omnia quaecumque voluit, Dominus fecit.

Præterea, Nulla voluntas ligata vel impedita ad eliciendum proprium actum, est libera sed coacta. Sed voluntas humana per praedestinationem ligatur & impeditur ad eliciendum actum proprium, quod est velle, ut videtur dicere Apostolus ad Roman. 9. dum dicit, Non est volentis, nec currentis, sed miserentis Dei. Interit, non est volentis, scilicet velle, & currentis, scilicet currere, id est, opere vari. Ergo voluntas humana per praedestinationem cogitur.

Et sic idem, quod prius. Hoc idem confirmatur per id, quod dicitur Philipp. 2. Deus est, qui operatur in nobis, & velle & perficere pro bona voluntate, scilicet sua, ut dicit Interit. Ergo talis erit voluntas, qualem vult Deus, cum nihil possit, nisi quod Deus vult. Ad idem ostendendum balat quod dicitur Ioan. 6. Nemo potest venire ad me nisi Pater, qui mittit me, traherit eum.

Vltimus, Videtur, quod Deus sit causa reprobationis, & excommunicationis, siue est causa praedestinationis, & eodem modo reprobationis necessitatem imponat.

Primo per id quod dicit Apostolus 1. Cor. 4. Deus huius seculi exacerbat mentes infidelium, & una gloria exponit hoc de Deo in re. Ergo ipse est causa excommunicationis.

Ad idem est, quod dicitur Rom. 9. Cuius vult, miseretur, & quem vult indurat.

Amplius, Secunda Philosophum in Posterioribus, si affirmatio est.

io est causa affirmationis, & negatio est causa negationis. Sed velle diuinum est causa, quod non habet gratiam, quia, si ipse Deus vult. Ergo videtur, quod non velle Dei sit causa, quare iste gratiam non habeat. Sed hoc est obduratio. Ergo ex parte Dei accipienda est causa obdurationis.

Præterea, Sicut dicit Philosophus in 1. Physicis, quod per sui praesentiam est causa salutis nauis, scilicet gubernator, per sui absentiam est causa periculi. Sed Deus per sui praesentiam in aia est causa gratiae. Ergo per sui absentiam est causa obdurationis.

SED CONTRA. Nullus iustus colitur vel laudatur punitur vel remuneratur de eo, quod ipse necessitatem & coactionem ingerit & cuius causa in ipso non est. Sed homo iustus laudatur vel colitur, punitur vel remuneratur de his, quae ab eius voluntate procedunt. Ergo praedestinatio voluntatem hominis necessitatem non ingerit, & obdurationis causa non existit.

RESPONDEO dicendum ad primam questionem, quod licet praedestinatio certitudinem habeat, non tamen illa certitudo necessitatem saluandam imponit, sicut enim supra dictum est in c. Praedestinatio in suo intellectu includit praesentiam, voluntatem, & providentiam. Providentia autem quomodo sit omnia (vi dictum est) non in omnia necessaria est, sed secundum conditionem proximarum causarum, quarum naturas & ordinem praedestinatio non destituit, sed conservat. Praesentia est non imponit necessitatem rebus, nec inquantum est causa. Et si causa prima, cuius conditionem effectus non sequuntur, sed causae proxima. Nec inquantum certitudinem & determinationem habet, quia illa certitudo diuinae praesentiae attenditur, non scdm quod res est in suis causis, in quibus est, ut possit de futurum in se, sed scdm quod habet esse determinatum in actu, prout est praesentia, & non futura, ut supra expostum est cap. 4. Voluntas est causa sit ad universalem, & prima omnium rerum, non excludit eas proximas causas rerum. Nec hoc est ex insufficiencia voluntatis, sed ex ordine sapientiae ipsius, quae effectus medianth alijs causis provenit de ipso, ut si etiam causandi dignitas, ex parte communi uideatur. Vnde diuinae voluntatis efficacia exigit, ut non solum sit, quod Deus vult, sed etiam, ut hoc modo sit, sicut Deus vult, illud esse. Et ita patet, quod certitudo praedestinationis nullam necessitatem saluandam imponit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quomodo Dei voluntas sit immutabilis & inuincibilis, non tamen sequitur, quod omnis effectus eius sit necessarius necessitate absolutam, quoniam habet res ad causam suam proximam, sed solum necessitate conditionata, sicut, etiam de potentia dictum est.

Ad autoritatem autem Apostoli, qui dicit, Cuius vult miseretur, & c. dicendum est, quod Apostolus intendit, quod Deus non praedestinat aliquem, vel infundit ei gratiam coactus quasi ex necessitate naturae, vel iustitiae, vel ex meritis praecedentibus alienis, sed ex mera liberalitate voluntatis suae. Et quod ita debeat intelligi, patet per litteram precedentem de Iacob & Esau, de quibus ibi dicitur, Cum enim nondum nati essent, aut aliquid boni egissent, aut mali in secundum electionem in populum Dei manerent, non ex operibus sed ex uocatione dictum est ei, quia maior seruetur minor.

Autoritas n. Psalm. iste non cogit dicere, quod voluntas Dei necessitatem imponat, sed quod semper infallibiliter impleatur. Sciendum est, quod Deus dicitur velle aliquid dupliciter. Vno modo proprie, si dicitur velle aliquid, cuius voluntas vere in eo est, & quod fieri complacet. Et hoc dicitur voluntas bene placiti, quae semper in omni bono infallibiliter impletur. Et de hac loquitur Psal. 135. Omnia voluntas mea fiet. Alio modo dicitur velle aliquid metaphorice, id est per similitudinem, eo quod ad modum voluntatis se habet, in quantum praeparat vel consultat, prohibet vel permittit aliquid. Et hoc dicitur voluntas signi, quod non semper impletur. De qua dicit Apostolus ad Timothei. 2. Qui vult eos homines saluos fieri. Cum tamen omnes salui non fiant, sed multi damnentur. De hac enim dicit Mar. 11. Quomodo soli coegregare filios vios, quomodo modum gallinae congregat pullos suos sub alas suas, & noluit.

Ad aliud dicendum, quod voluntas humana per praedestinationem non ligatur, nec impeditur ad eliciendum proprium actum, sed inuatur. Ideo autem dicit Apostolus, quod non est volentis vel le, nec currentis, nec trahentis Dei, quia nemo potest per conatum propriam voluntatem consequi gratiam, vel per naturalem propriam opus gratulatum dicere sine diuino auxilio. Vnde ipse Christus dicit Ioan. 5. Nemo me nihil potestis facere. Cuius est, quia licet voluntas hominis libera sit, tamen hanc liberam non habet nisi a Deo, qui est causa efficiens huiusmodi libertatis. Et sic dicitur in lib. de Causis, Omnis causa prima in aia plus est in se, super totum causatum, quoniam causa secunda, quia vult, & esse causae secundae totum est a causa prima, & sic actus & operatio causae secundae reductur in causam primam, ut in omni opere actus. Et per hunc modum dicit Apostolus, quod Deus operatur

in nobis velle & perficere.

Ad id vero, quod dicit, Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum, dicendum, quod homo trahitur tripliciter aliquando n. trahitur violentia, sicut infans, trahitur ad mortem, ut dicitur Dan. 1. & Eleazar trahitur ad supplicium, ut dicitur 1. Macha. 6. Et de hac trahione dicitur Prov. 14. Qui trahitur ad interitum, liberate ne cesset. Aliquando vero trahitur homo amore vel delectationibus allectus, vel beneficiis prouocatus, sicut trahitur puer, uno vel pmo sibi ostento, vnde dicitur, Trahit sua quemque voluptas. De hac trahitione dicit, Osee 11. In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis. Et Cant. 1. Trahe me & c. & Ioan. 12. Si exaltatus fuero a terra, oia traham ad meipsum. Aliquando autem trahitur timore supplicij terribilis, sicut trahuntur qui timeant supplicia. De hac trahitione dicitur Iacobi 2. Nonne dicitis per potentiam opprimunt uos, & ipsi trahunt uos ad iudicia? Trahio ergo ista, de qua loquitur, Christus (ut ostendit glossa) non est inueniens, necessitatis, nec inueniens, sed voluntatis & desiderij.

AD SECVNDVM questionem dicendum, quod reprobatio in suo intellectu aia includit, scilicet eternam praedestinationem meritorum, temporalem obdurationem siue excommunicationem, & finalem damnationem. Primum scilicet praesentia meritorum causam non habet, cum enim Deus non accipiat cognitionem a rebus, sicut nos accepimus, sed ex seipso res intelligat & cognoscat, nullo modo res futurae possunt dici causa praesentiae Dei, sicut supra in fine terrij capiti dictum est.

Item, Cum praesentia secundum propriam rationem non aliud dicat nisi simplicem notitiam futurorum, non importat aliquam causam, & ideo futurorum & praeparationum malorum causa est non potest, sicut supra 3. c. dictum est secundum hoc reprobatio est tantum praesentia culpe, sed non causa.

Secundum autem & tertium, sicut potest obduratio & finalis damnatio, duplicem causam habere, unam ex parte hominis per modum meriti, aliam ex parte Dei per modum iustitiae, culpe merito penam adhibentis. Obduratio n. quandoque dicitur adus voluntatis obdurat malo cui perinaciter adhæret. Et sic constat, quod obdurationis causa non est Deus, sed homo, sicut nec alius actus peccati in quantum deformis est. Aliquando autem obduratio dicitur ipsa privatio gratiae, quae etiam excommunicationis causa est, quod quoddam lumen anime, & perficere quoddam habilitans ipsam ad bonum. Aliquem autem carere gratia, ex duobus contingit, tum quia ipse non vult recipere, tum quia Deus non ei infundit, vel non vult infundere. Hoc est quod talis est ordo, ut secundum non sit nisi ex suppositione primi. Cum enim Deus nihil vult nisi bonum, non vult aliquid gratia privare, nisi secundum quod bonum est, sed quod aliquis carere gratia, non est bonum simpliciter. Vnde hoc absolute consideratum, non est in iustitia a Deo. Est tamen bonum ut carere gratia, si tam habere non vult, vel si negligenter ad ea habenda se praeparat, quia iustus est, & hoc modo est uoluntatem a Deo. Patet ergo quod huiusmodi absolute causa prima est ex parte hominis qui gratia caret, sed ex parte Dei non est causa huius defectus, nisi ex suppositione illius, quod est causa ex parte hominis. Et per hunc modum quandoque inuenitur Deus dici causa excommunicationis vel obdurationis, non quidem immitendo malum, sed non impertit do gratiam, sicut nec digne futurum dicit Aug. Si enim non necessitati impertitur in ipso est impertiri, & non impertiri, unde eius quod est, non impertiri, ab quo modo causa est. Obduratio igitur ex parte hominis habet rationem culpae, sed ex parte Dei habet rationem iustitiae. Similiter finalis damnatio habet duplicem causam, scilicet ex parte hominis, commisionem culpae, & ex parte Dei, illationem poenae.

Et per hoc patet responsio ad primas duas auctoritates, quod Deus excommunicationem immitit in hominem, non impertiendo malum, sed iuste subrahendo gratiam. Similiter, obdurat quem vult: quia non cogitur cuiquam indigno conferre gratiam. Nec est contra voluntatem Dei, sed secundum voluntatem ipsius, quod aliquis pro merito malitiae suae obduratur in quantum obduratio dicitur poenam, iusto iudicio, cuius obdurationis illam.

Ad tertiam dicendum, quod effectus non sequitur nisi conuenientibus omnibus causis, sed ex defectu cuius causae un conuenienter negatio effectus. Dico igitur, quod causa gratiae suae agentis, est ipse Deus, & sicut recipiens, ipsa anima per modum subiecti & materiae. Et ideo quia forma in dicitur non est causa materiae, neque subiectum, nisi sit tale subiectum, & effectus principis sicut accidens, quale accidens non est gratia, ideo non dicitur simpliciter alia causa gratiae, sed respiciens tantum Dei aatem est. Cuius dicitur tamen anima causa malitiae. Nec oportet, quod omnis defectus incidat ex parte agentis, sed potest incidere ex parte recipientis. Et ita est in proposito ipsa anima est causa obdurationis.

DE PRAEDEST.

bonis, in quantum abducatio culpam dicit.
¶ Ad quartum dicendum, quod Deus quidam est in se, nulli est
aliens, sed homo à Deo praesente se abientat sicut se abientat à
presenti lumine, qui claudit oculos. Et ideo non est simile, quod
pro simili ponitur.

CAPVT VII.

¶ Regere Deus facit hominem, quomodo praefectus esse
damnamus.

ULTIMO considerandum est, quare Deus facit ho-
minem quem praefectus esse damnamus. Sicut enim
quidam nesciunt, qui Deo in hoc iniquitatis maculam
imponere non uidentur, dicentes eum iniquum &
impium, qui opus suum facit ad intolerabiles, & in-
terminabiles cruciatus.

¶ Rationes igitur adducuntur sunt ad tantam uelentiam refren-
dam, & Dei iustitiam demonstrandam. Et primo ostendendum est,
quod uoluntas Dei facientis hominem, qui praefectus esse damnan-
dum, non est iniqua. Deinde ponenda sunt rationes probabiles,
quare Deus facit hominem, quem praefectus esse damnamus. Sci-
endum est itaque, quod ratio, quare Deus hoc facit, est sua uoluntas, &
causa est omnis, quae ab eo fit: unde dicit Aug. in 3. lib. de Tri-
nit. nisi Dei uoluntas causa prima est sanctorum & reprobationis,
praemiorum atque poenarum, gratiarum & retributionum. Hanc
igitur sola est, unde ortum est, quicquid est. Voluntas autem eius
iniqua uel iniqua esse non potest. Ex duobus enim contingit uolun-
tatem alicuius à rectitudine deuiare: uidelicet aut ex igno-
rantia, aut ex affectione peruersa. Quare quid dicitur in Deo inesse
non potest. Cum sit summus sapiens, ignorantia in eo non cadit: unde
dicit Iob. 12. Apud eum est sapientia, & fortitudo: & ipse habet
edictum, & intellegendum. Et ideo dicitur Apoc. 1. 1. Oculi
tuo duntiarum sapientiae, & scientiae Dei, &c. Hinc et Iob. 9.
dicit sapiens corde, & fortis robore. Item cum omnis artifex na-
turae diligat opus suum, impossibile est, opificem omnium
ordines, quoniam creaturae, & ideo affectio inordinata in eo esse
non potest. Vnde dicit Sap. 1. Diligit oia, quae sunt, & nihil odisti
eorum, quae fecisti, nec es odienti, aliquid constitisti, aut fecisti.
Ex his ergo apparet, Dei uoluntatem creatricem oium iustitiam
ferre, nec maculam aliquam iniquitatis habere. Et hoc est, quod
dicitur Deut. 32. Deus fidelis, & absque ulla iniquitate iustus & rectus.
Idem Abac. 1. Mundi sunt oculi tui, ne uideat malum, & respiciere
ad iniquitatem non poterit. Et ideo dicit Psal. iustus dominus,
& iustitias dilexit, quantum ad ornatum suum affectione aequa-
tem uidet uultus eius, quantum ad perfectissimam cognitionem.
Licet autem Deus sic rectissimus, & nihil odit eorum, quae fecit, di-
citur tamen odire aliqua metaphorice, non in quantum ab ipso
procedunt, sed in quantum egrediuntur à regula rectitudinis suae
illud, in quod non esse uolumus, odire dicimus: unde cum mala
sunt contra regulam iustitiae eius, quia sunt priuati modi,
speciei, & ordinis, ut dicit Aug. 1. 2. vult non esse, & id males
odio habere dicitur. Vnde Sap. 1. Odio sunt Deo impij, & impietas
eorum. Dicitur et odire illos, quorum poenitionem uult. Sic ad
modum odientis se habet. Et ideo dicit Psal. Odisti omnes, qui
operantur iniquitatem: perditionem autem, qui loquuntur mendacium.
Quia uero diuina uoluntas est causa rerum omnium, ipsa eam
habere non potest. Voluntas enim sua causa uolendi est, hinc autem
diuina uoluntas est sua bonitas, ipsa enim bonitas Deo est causa
uolendi. Et ideo dicit Aug. in lib. 8. 1. Quod uoluntas, quod uolun-
tatis causa quarenda non est: nam ut idem dicit in libro
tra Manichaeos: Qui dicit, quare Deus uoluit facere coelum &
terram, malus aliquid querit, quare si uoluntas Dei nihil autem
malus inueniri potest. Quamuis autem diuina uoluntas eam non
habeat aliquid creatum nihilominus in potest ei aliqua uolen-
di ratio assignari, uel bonitas ipsius, uel aliquid quod ad bonita-
tis, uel sapientiae ipsius pulchritudinem ordinatur. Si enim nulla
posset diuina bonitatis ratio assignari, cogeremur in quodam
errore declinare, dicendum, omnia procedere à Deo solum
simpliciter uoluntatem, ut de nullo oporteat reddere rationem, quare
Deus uult. Quod diuinae Scripturae manifeste contrariae, &
Deum peccatorem secundum suam sapientiam omnia faciente
eundem Psal. Oia in sapientia fecisti, &c. Eccelesi. 1. dicitur
quod Deus effudit sapientiam suam super omnia opera sua. Aug.
in lib. 11. super Genes. ad lit. dicit, mouentur quidam dicentes,
cur creauit Deus, quos formosos malos praefecit? Et respondens dicit,
quia prauidit, quod boni de malis eorum esse facturi: enim
eos facit, ut in eis relinqueret, unde & ipsi aliquid facerent, quo
quicquid etiam culpabiliter eligerent, ipsum de se laudabiliter
operantem inuenirent.

¶ COMPESCAMVS igitur humanam temeritatem, quae
Deo iniquitatis maculam imponere non ueretur, & approbantes

CAP. VII.

diuinam iustitiam, assignemus aliquas rationes, quare Deus
creat hominem, quem praefectus esse damnamus. Sit igitur prima ra-
tio ex parte diuinae liberalitatis. Melius est, esse aliquid ex ali-
quo defectu, quam non esse simpliciter. Cum autem in peccato
re damando duo sint uidelicet natura, & bona est, & culpa, &
mala est non, debuit Deus propter culpam subtrahere naturam alias
liberalitatem suam subtrahere uideretur. Sicut uidemus, quod bonus
artifex arcam facit, quam etiam praefectus aliquam maculam con-
stituit. Et hinc ratio potest colligi ex illo uerbo Apostoli. 1. Timoth. 2.
Si non credimus, ille fidelis permanet negare se ipsum non
potest. Si autem obijciatur, quod artifex si sciret arcam in breui co-
burnendam, eam non faceret, respondendum est, quod si artifex sci-
ret etiam in ipsa combustionem suam sapientiam relucere, & ar-
cam in igne non deficere, non propter hoc se subtraheret à fabricatione
ipsius. Vnde cum Deus sciret arcam in damnatis suam iustitiam
& suam sapientiam relucere, dum culpam per supplicium pu-
nit, non inueniens est, ut propter hoc non se subtrahat.

¶ Secunda ratio sumitur ex parte diuinae prouidentiae. Bonum enim
totum est melius quam bonum particulare. Nam bonum parti-
ulare ordinatur ad bonum universale, sicut imperfectum ad per-
fectum. Ad ordinatum ergo prouidentiam pertinet potius pro-
mouere & conseruare bonum universale, quam bonum particula-
re, & aliquando propter bonum universale particulare negligere
reimò aliquid contra particulare propter universale facere. Sicut
ad conseruationem Reip. principes & rectores suspendunt iustitiam
ges, & interficiunt homicidas. Cum igitur natura humana per ge-
nerationem propagetur & conseruetur: si Deus hominem dan-
dum propagari uel nasci non sineret, uel animam non infun-
deret, ordinem generationis humanae destrueret, & sic bonum uni-
uersale particulare praeposteret, & rectitudo suae prouidentiae cau-
sam iniquam penitus esset absurdum. Congruum igitur igitur ut pro
generalis bonum fiat homo etiam damandus, Deo aliquid
melius prouidente, ut dicit Apostolus ad Heb. 11.

¶ Tertia ratio sumitur ex parte diuinae prouidentiae & reuerentiae
unius. Ne quanto magis rector augeat & tempus, & ipsos Reipubl.
conseruatores gloriosius promouet, & prioribus donis remune-
rat, etiam supplicia aliquorum, deprimendo. Et cruciando
eorum aduersarios & Reipubl. destructores: tanto laudabilior
redduntur. Cum igitur gloriam beatorum augeat consideratio
tormentorum hostium suorum, quae ipsi Dei beneficio enase-
runt, congruum fuit in Deo etiam homines condere quos scie-
bat esse damandos. Beati namque accrescent gloria de perditione ma-
lorum, tum quia gaudent de uindicta eorum, iuxta illud Psal. Leti-
simus iustus, cum uiderit uindictam. Tum quia ipsi eorum supplicia
enaserunt, & propter hoc in gratiarum actione & laudem & re-
uerentiam exuberant Creatoris secundum illud 2. Machab. 1. De
magnis periculis à Deo liberati magnifice gratias agimus ipsi. Vnde
dicit in Psal. Exultemus in Domino, & exultent filiae Iudae, propter
indicia tua domine. Et ideo dicit Aug. super Genes. finitima di-
non debet Deus creare, quos praefecit malos formosos: sed debet
eum eos habere praefectos, & iuste pro mala uoluntate punire
dos. Hanc rationem inuenit Apostolus Rom. 9. dicens, quod uolens Deus
ostendere iram, & iram facere potest suam, sustinuit in mul-
ta patientia uasa irae, apta in interitum, ut ostenderet diuinam
gloriam. Iuxta in uasa misericordiae, quae praeparauit in gloriam.

¶ Si autem obijciatur, quod nullus debet procurare propter re-
uerentiam & aliorum uoluntatem cum dispendio aliorum, respo-
dendum est, quod hoc uerum esset si fraudulencia, uel aliqua in-
iustitia committeretur, sed quando iustitia non deserit, sed ser-
uatur, ut in proposito sit sicut ostensum est supra, semper debet
bonorum utilitas procurari.

¶ Quarta ratio sumitur ex parte diuinae potentiae & sapientiae, si
mul. Nullus enim Rex praepotens & uirtutem diligens, debet oc-
cultare potentiam suam, & impotentiam simulare: ne infirmus
& impotens reputetur. Item nullus bonus artifex deus occultare
sapientiam suam, & ignorantiam simulare, ne infertus uideatur.

Vnde dicitur Eccelesi. 10. Maior est, qui relet in sapientia suam, quam
homo, qui abscondit sapientiam suam. Si ergo Deus non fecisset
quem sciebat esse damandum, potuisset infertus & impotens re-
putari, & quod prius posset malitia, & diuina potentia uel sapie-
tia. Cuius contrarium scriptum est Sapient. 8. Sapientia uincit
malitiam, & intelligit enim à fine usque ad finem forditur, & dispo-
nit omnia suauiter.

¶ Hanc rationem tangit Apostolus Rom. 9. ed. dicit, An non ha-
bet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliquid quidam
uasi in honorem, aliud uero in contumeliam?

¶ Si autem subijciatur, quod nullus debet ostendere potentiam
suam in alicuius iniuriam: respondendum est, quod deus ex
hoc nulli facit iniuriam, uel iniustitiam, nec hō de Deo iuste re-
queri potest, nam quicquid boni habet à Deo habet, esse suū.
Malitiam autem habet à seipso, ut supra ostensum est. Vnde di-
cit Aug. super Genes. loquens de futuris damandis, A se ha-
beat

DE PRAEDEST.

beat uoluntatem malam, à Deo naturam bonam & iustā penā.
Quod ad hōmō de bono conuincitur inultum est, & ideo dicit
Apostolus Rom. 9. Nunquid iniquitas est apud eum tabula, & sub-
ditur, Nunquid dicitur figmentum ei, qui se finxit, Quid me fecisti
sic? Ita. 4. Vae qui contradiicit factori suo: uasa de samis &
terra, nunquid dicitur lorum figulo suo, quid facit?

¶ Si autem obijciatur, quod damnatus uellet potius non esse quam sic
esse, luxa illud Mat. 16. Bonum erat illi, si non natus fuisset ho-
mo ille, ergo iniustitia sit illud dendum est, quod reus damnari uel-
lent potius non esse quam sic esse, non tamen absolute uellent non
esse. Nullus enim potest simpliciter appetere deesse uisionem sui
esse, propter naturalem appetitum cuiuslibet rei ad esse. Cū
autem esse absolutum sit melius quam conditionatum, non de-
buit Deus propter appetitum conditionatum, absolute esse cassare.

¶ Quia ratio sumitur ex parte humanae praerogativae. Si enim Deus
non fecisset aliquem hominem damandum, humana praesumptio
salutis suae propter meritum, & non Dei gratiam aspersisset, dum
credidisset per uirtutem propriam, & sua naturalibus, uel ex suis
operibus se posse saluari. Hinc ratio tangitur Rom. 9. cum dicitur
secundum electionem praeposuit Dei manentem non ex operibus
sed ex uocante dictum est, & Vnde Tit. 1. dicitur, Non ex ope-
ribus iustitiae, quae fecerunt nos, sed secundum misericordiam
suam saluos nos fecit. Et ideo ad humiliandum humanam su-
perbiam loquitur Iob. 40. dicens, Nunquid tritum facies iudi-
cium meum, & contemnabis me, ut sit iusticia mea? Et si habes
brachium sicut Deus, & si uoce similis tonas, erigenda tibi deco-
rem & in sublimi erigere, & elio gloriosus, & ego conturbor,
quod saluare te possit dextera tua.

¶ Vnde etiam nonnulli, qui secundum suam demeritam, diuinā
prouidentiam reprehendunt dicentes, quod Deus italem homi-
nem facere debuit, quod omnino peccare non posset, sequentes po-
tius suam suam conceptionem, quam diuinam prouidentiam
rectissimam rationem. Si enim Deus creasset hominem italem quod
peccare non posset, plura in conuenientia sequeretur.

¶ Primum inconueniens est, quod libertas arbitrij tolleretur, & per
consequens natura & nobilitas hominis cassaretur. Nobilitas
enim hominis in hoc consistit, quod libetatem habet electionis,
dum ad utrumlibet fieri potest. Quod quidem animal a bruta,
quae carent ratione, non habent, licet sensum & sensualitatem ha-
beant appetitum. Vnde dicitur, quod Deus facere debuit hominem
qui peccare non posset, similem autem ei dicitur, quod debisset esse
facere animal brutum, uel aliquid aliud minus nobile. Talibus
contingit fieri dicit Psal. Homo cum in honore esset, non co-
gnouit templum, comparatus est iumentis in praecipitibus: & simi-
lis factus est illis. Hominis ergo nobilitas, quam edidit ei Deus,
ei quod habet arbitrij libertatem, per quam potest ad utrumli-
bet fieri, habens discretionem boni & mali. Vnde dicitur Ecce-
11. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in ma-
nu consilij sui. Et subditur, Ante hominem inter & mortem, bonum
& malum quicquid placuit ei, dabitur illi. Et ideo dicit Psal. Mi-
nisti cum paulo minus ab Angelis, &c.

¶ Aliud inconueniens est, quod meritorum & praemiorum ratio, &
iustitia deperiret. Nullus enim meretur de eo, cuius causa & li-
bertas in ipso non est. Vnde dicit Poeta. Quid meruerit boues
animal sine fraude doloris? Vnde ratio meriti ex parte nostra
est in libertate arbitrij. Et cum omne praemium causetur ex me-
rito, cui respondet meritum non esset, sublata libertate arbit-
rij, praemium non daretur secundum illud Apostolus. 1. Timoth. 4.
Non coronabitur, nisi qui legitime peruenierit. Ad hoc ergo, ut
celesse praemium daretur homini, oportuit ut meritum praede-
deret causatum ex conatu arbitrij, cui tale praemium datur: sicut
dicit Apostolus. 1. Tim. 4. Bonum certamen certauit, cursum consum-
mauit, idem seruauit: in reliquo reposita est mihi corona iustitiae,
quam reddet mihi Dominus in illa die iustitiae Iudex, &c.

¶ Tertium inconueniens est, quod bonitati & perfectioni diuinae
detraheretur. Nam perfectio uarietati consistit in hoc, quod omnes
gradus bonitatis creaturae communicabiles conueniunt. Si autem
natura humana à suo gradu translata, in altorem per Dei pro-
uidentiam mutaretur, quamuis aliquid bonum humanae naturae
accresceret, tamen bonitati uarietati aliquid detraheretur, dum non

EPILO

omnes gradus bonitatis imple-
ra humana translata esset, ut uero
Vniuersi excedat bono particulare ei.

¶ Ad bonum genus excedit bonum singu-
laris, dicitur) sicut Deus humanam naturam
circumsciret quare peccare posset, & omnes gradus boni
ret. Vnde dicitur Deut. 1. 2. Dei perfecta sunt opera.

¶ Quartum inconueniens est, quia impediretur illud ex quo
patet Deus laudabilis. Nam in peccatis apparet etiam De-
multum laudabilis, dum per misericordiam parcat, & per iusti-
tiam punit. Cū ergo id ex quo apparet Deus laudabilis, non
debeat impedire, non debuit Deus omnino impedire peccatum,
faciendo hominem, qui peccare non posset, ut perpetuo dici
posset illud Psal. Magnus Dominus & laudabilis nimis, &c.

¶ Quintum inconueniens est, quia si homini daretur, quod peccare
non posset secundum conditionem suam naturae, arbitrij libe-
tate seruata, quadam contradictione implicatio sequeretur.
Arbitrium enim ideo dicitur liberum, quia ad utrumlibet fieri
potest, potest enim aliquid facere & non facere, & potest fa-
cere bonum & malum. Si ergo haberet liberum arbitrium ad
peccandum, & peccare non posset per naturam, duo contradi-
ctoria essent simul, quod est impossibile.

¶ Si autem obijciatur de arbitrio diuino uel angelico, quod cum sit
liberum, peccare non potest, dicendum est, quod cū Deus non hu-
beat esse causatum, uel dependens ab aliquo, tenet ad condi-
tionem suae naturae, deficere nunquam potest, nec quantum ad
esse, nec quantum ad rectitudinem bonitatis, & ideo peccare non
potest. Sed quilibet creatura habet esse dependens & causatum ab
alio, scilicet à Deo: & ideo secundum conditionem suae naturae
quodlibet creatura deficere potest, & quantum ad esse & quantum
ad rectitudinem uoluntatis. Vnde dicit Greg. 9. omnia tendent
in nihilum, nisi manu Conditoris teneantur. Et ideo quilibet con-
que confectus, ut in bono se confirmetur, ut peccare non pos-
sit, hoc non habent per naturam, sed per Dei gratiam: per quā
sibi Dei efficiuntur, & quodammodo diuinae naturae coloris
secundum illud Psal. Ego dixi alij estis, & alij excelsi omnes.

¶ Patet igitur ex praemissis, quod omnia quae à Deo fiunt, & bona &
ordinata sunt. Et ideo dicitur Genes. 1. Vidit Deus cuncta quae
fecerat, & erat ualde bona. Apostolus etiam dicit Rom. 13. Quae
à Deo sunt, ordinata sunt.

PRÆDICTORVM EPILOGVS.

¶ Non posset naturaliter ab homine fieri, quare Deus in particulari
hunc praedestinaret, & hunc uel illum reprobaret.

VAM VIS autem superius inducitur illustrationes ad
ostendendum, quod nulla iniustitia apud Deum est, ex
eo quod facit hominem, quem praefectus esse damnamus:
vniuersis tamen caueat diligenter, ne nimis incau-
tus praesumat assignare causam in speciali, quare
hunc, uel hoc determinat Deus eligi, & illum uel illos non eli-
gi. Hoc enim nullus mortalium scire potest, nisi forte Deus uellet
hoc alicui specialiter reuelare. Vnde dicit Aug. Cur potius hunc
uel illum Deus liberet, uel non liberet, secretum est, qui potius ma-
gnam profundum iudiciorum Dei, ueritatem cauens praeci-
pium, hē quare hunc trahat & illud non trahat, noli diiudicare, si
non vis errare. Et Rom. 15. Non plus sapere, quam oportet scire,
sed sapere ad sobrietatem. Qui enim hoc praesumeret perferu-
tari, Deo non praestare obsequium, sed sibi per iudicium generaret
iuxta illud Prover. 24. Sicut qui mel multum comedit, non est
bonum: sic qui perferuator est maiestatis, opprimatur à gloria:
illo scilicet disponente, à cuius narratione cunctae linguae defi-
ciunt. Qui & ipse consummatio sermonum existens, est Rex re-
gum & Dominus dominantium, cuius potestas non aufertur,
& regnum non corrumpitur in secula seculorum, Amen.
¶ Iniquis angelis Doct. diui Tho. Aquin. de diuina praedestina-
tionis tractatus, per Io. Daniel. sacra paginae baccha-
larium Louanien. studiosissime reuensus & correctus explicat.

LAVS VNI ET TRINO.

F I N I S.

DE PRAE

tionis, in quantum obduratio culpa
Ad quantum dicendum, quod
absens, sed homo à Deo praesen
præfenti lumine, qui claudis
pro simili ponitur.

DE PRAE

